

שבוע פרשת בלק

(24 – 30 June 18)

י"א – י"ז תמוז תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יֵשָׂא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיקוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הדיקוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה
אַתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דָּגָנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבִהְמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם,
וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתְּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתְּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמּוֹךְ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'")) בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר וביט של צדקה".

קיו.

מזמור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה פְּלִגְוִים שְׂבָחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֶהְרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמֶּצַר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטָח בְּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטָח בְּגִידִים: י פְּלִגְוִים סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְבוּנִי
גַּם־סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְבוּנִי כְּדַבְרֵים דַּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחֲתַנִּי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים
יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת בִּי־אֲחִיה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹרָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אוֹרֶךְ כִּי עֲנִיתִי וְתַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בַּעֲיִנֵּינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אֶסְרוּחַג בַּעֲכָתִים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאוֹרֶךְ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לכל אנ"ש שי' לקראת חג הגאולה
י"ב־י"ג תמוז ה'תשמ"ח

ב"ה. ימי הגאולה שנת תשמח והקהל

לכל המשתתפים ולכל המשתתפות בהתעודויות דחג הגאולה ולכל אחב"י - שליט"א
שלום וברכה!

חג הגאולה והתעודויות פעילות ומשפיעות על כל אחב"י, ועד לאופן של הקהל את האנשים
והנשים והטף,
ובפרט אשר כדברי בעל הגאולה במכתבו המפורסם לא אותו בלבד גאל הקב"ה כי-אם גם את
כל כו'.

וביתר שאת במעשה שהוא העיקר, מתחיל בהמצעים הכלליים וכל פרטיהם.

ותקוים מיד תפילתנו: ולציון יאמר גוי' והוא יכוונה עליון.

ותיכף ומיד ההבטחה: דרך כוכב מיעקב גוי' וישראל עושה חיל בגאולה האמיתית והשלימה

ע"י משיח צדקנו.

/מקום החתימה/

הקהל.. והטף: וילך לא, יב.

במכתבו המפורסם: נדפס בסה"מ תרפ"ח ע' קמו. תשי"ח ע' 263. ועוד.

ולציון.. עליון: תהלים פז, ה.

דרך.. חיל: פרשתנו (בלק) כד, יז-יח.

מפתח כללי

(א) סדר הנחת תפילין	ב	(כג) מסכת זבחים עם ביאורים	כג
(ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	מדף עב עד דף עח	רכב
(ג) מאמר ד"ה מי מנה עפר יעקב		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
(ד) מאמר ד"ה ארבעה צריכין להודות		(כד) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	כד
(ה) מאמר ד"ה והיה שארית יעקב		אדמו"ר הזקן	רנא
(ו) שיחת יום ב' פרשת בלק, י"ב תמוז, ה'תשס"י	מח	(כה) שולחן ערוך הלכות ריבית	כה
(ז) משיחות ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז ה'תשמ"ח	נ	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רנא
(ח) משיחות שבת פרשת בלק, י"ז תמוז ה'תשמ"ח	נג	(כו) לקוטי תורה ד"ה לא הביט און ביעקב	כו
(ט) לקוטי-שיחות פרשת בלק כרך יח	סט	אדמו"ר הזקן	רנד
(י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל		(כז) שערי תשובה	כז
(יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בלק	עו	אדמו"ר האמצעי	רסו
(יב) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בלק	עז	(כח) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	כח
(יג) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בלק	צט	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רסח
(יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)		(כט) תורת שמואל תרל"ב	כט
(טו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בלק	קי	אדמו"ר מוהר"ש	רסח
(טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קיב	(ל) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	ל
שיעורי רמב"ם		אדמו"ר מוהר"ש"ב	רע
(יז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בלק	קטו	(לא) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	לא
(יח) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בלק	קפט	אדמו"ר מוהר"ש"ב	רעא
(יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת בלק	ריא	(לב) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק	לב
(כ) נביאים וכתובים		אדמו"ר מוהר"ש"ב	רעד
(כא) משניות – מסכת נדרים		(לג) אגרות קודש	לג
(כב) עין יעקב מסכת תענית	רכא	אדמו"ר מוהר"ש"ב	רעו
(כג) ביאור קהתי	ריד	(לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ו'	רעז
(כד) עין יעקב מסכת תענית	רכב	(לה) חומש לקריאה בציבור	רעח
		(לו) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפה
		(לז) לוח זמנים לשבוע פרשת בלק	רפו
		(לח) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רפז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

בברכות שלו לעם ישראל אומר בלעם:

1 **מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת רֵבֶעַ וְיִשְׂרָאֵל**,¹ הֵינּוּ שְׂבָחִים עַל
2 הַרְבִּיבוּ וְעַל הַמַּסְפָּר הַגָּדוֹל שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵי-זֶה נֶאֱמַר בְּדַבְרֵי בִלְעָם
3 עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵן-עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבָגוֹזִים לֹא יִתְחַשְּׁב², דִּקְאִי

פסוק זה מכונן על הגאולה

העתידה לבוא במהרה בימינו

על-ידי משיח צדקנו³, ועל

זמן זה זמן הגאולה שבו מדבר

הפסוק "הן עם לבדד ישכון" נאמר

מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת

רֵבֶעַ וְיִשְׂרָאֵל, כְּפִי שֶׁהִיָּה מַעֲיֵן

זֶה בְּזִמְנָן שָׁבוּ נֶאֱמַר כְּתוּב זֶה,

כאשר בני ישראל היו במדבר שגם אז

היה מספרם גדול ורב אלא

שֶׁלְעֵתִיד-לָבָא יִהְיֶה זֶה

בשְׁלָמוֹת יוֹתֵר כְּפִי שֶׁיִּתְבָּאֵר לַהֲלֹךְ.

וּמִזֶּה שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל מַעֲמָדָם שֶׁל

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲתִיד לָבוֹא מוֹכֵן,

שֶׁבְּפֶסֶק זֶה מְדַבֵּר אֲדוּת

הַעֲלִוִּי הַיּוֹתֵר גָּדוֹל. וְצִרִּיף

לְהִבִּין מֵאַחֵר שֶׁמְדוּבָר בַּמַּעֲלָה גְדוֹלָה

מֵאֵד לְמַה מְזִכִּיר כָּאֵן (לֹא רַק

יִשְׂרָאֵל ("ומספר את רובע ישראל"),

שֶׁהוּא שֵׁם הַמַּעֲלָה, שֶׁם שְׁנִיתָן

לִיעֲקֹב אֲבִינוּ עַל שֵׁם כִּי שְׁרִיתָ

עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים⁴ וְהוּא

לְשׁוֹן שִׁרָּה וּגְדוּלָּתָהּ, אֲלֵא גַם שֵׁם

יַעֲקֹב, שֶׁעֲנִינוּ כְּפִשׁוּטוֹ הוּא

עַל שֵׁם שִׁבְעַת לֵידָת יַעֲקֹב יָחִיד עִם

אֲחָיו וְיָדוּ שֶׁל יַעֲקֹב אֲחֻזָּת

בְּעֲקֵב גו'⁵, וְהוּא שֵׁם שֶׁל הִיפָךְ

הַמַּעֲלָה כִּי יַעֲקֹב אֲחֻזָּת בְּעַקֵּב אֲחָיו

שִׁינָּא לְפָנָיו כִּיּוֹן שִׁינָּא יַעֲקֹב

לְאַחֲרֹנָהּ, וּבְפֶרֶט עַל-פִּי

הַמְּבָאֵר בְּחִסְדֵּי בְּכֻמָּה

מְקוֹמוֹת בְּאַרְכָּה הַחֲלֹק

הַחֲבֹד לְפִינֵי שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת יַעֲקֹב

וְיִשְׂרָאֵל⁶, וְנִקְוָת הַדְּבָרִים הֵיא

שֶׁ"יִשְׂרָאֵל" הוּא מַלְשׁוֹן "לִי רֹאשׁ"

וְאוֹלָיו "יעקב" הוּא מַלְשׁוֹן "יורֵד עִקֵּב"

וּמוֹכֵן שְׁבִין הָרֹאשׁ וְהַעֲקֵב יֵשׁ פֶּעַר

גְּדוֹל מֵאֵד (וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה לְרַבֵּנוּ הַזֶּה)

לְפִרְשֵׁת הַשְּׁבוּעָה, פִּרְשֵׁת בִּלְק, מְבֹאֵר

ביאור בדרך אפשר

שֶׁבְּעֹבְדוֹת ה' הָרֹאשׁ וְהוֹמוֹת הֵם עֲנִיִּין לִימּוֹד הַתּוֹרָה בַּהֲבֵנָה וְהַשְׁגָּה, וְהִרְגַּל
וְהַעֲקֵב הֵם עֲנִיִּין הַמַּצּוּת הַמַּעֲשִׂי (שֶׁלֹּכֵן בְּגִלּוֹל הַמַּעֲלָה וְהִיתְרֹן הַגְּדוֹל שֶׁל
"יִשְׂרָאֵל" עַל "יעקב" לֹא יַעֲקֹב יֶאֱמַר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל⁴,
וְכָל זֶה מְדַגִּישׁ אֶת הַמַּעֲלָה שֶׁל "יִשְׂרָאֵל" בִּיחָם ל"יעקב" וְאַף-עַל-פִּי-כֵן,

גַּבִּי הַשְּׁלָמוֹת דִּלְעֵתִיד-לָבָא

הֵינּוּ מַצֵּב נִעְלָה בְּיוֹתֵר נֶאֱמַר גַּם

הַעֲנִיָּן דְּעֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְצִרִּיף לַהֲבִין

מְדוּעָה לְמִירוֹת שֶׁמְדוּבָר בַּמַּעֲלָה כָּל כַּךְ

גְּדוּלָּה עֲדִינָן נֹזֵחַ גַּם הַשֵּׁם "יעקב"?

גַּם צִרִּיף לְהִבִּין מַה שְּׁכָתוּבִים

בַּפֶּסֶק זֶה ב' הַלְשׁוֹנוֹת מִנָּה

וּמִסֹּפֶר, אֵף שֶׁלְכֹאדָּה הָיָה

לִיָּה לְמִימָר הִיָּה לוֹ לֹמֵר (בְּקִיצוֹר)

מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְרֵבֶעַ

יִשְׂרָאֵל וְלִשָּׁם מַה בָּאָה הַתּוֹסֶפֶת

וּמִסֹּפֶר? וְהַחֲבֹד לְחֹלֶק בֵּין

הַלְשׁוֹנוֹת "מִי מִנָּה" וּ"מִסֹּפֶר"

מִזֶּה שֶׁבְּעֵנִין הַמְּנִין וְהַחֲשׁוֹן

שֶׁל חֲלֹק הַחֲבֹד בֵּין מִנָּה

לְמִסֹּפֶר, וְהַעֲנִין דְּמִנָּה מִתְּאִים

לְעֶפְרַיִם יַעֲקֹב, וְלִרְבֵּעַ יִשְׂרָאֵל

מִתְּאִים עֲנִיָּן הַמִּסֹּפֶר וְלִכֵּן נֶאֱמַר

וְרֵבֶעַ יִשְׂרָאֵל לְחֹד וּמִסֹּפֶר אֶת

בֵּין הַשְּׁנִיִּים. וְעַל שְׁנֵי הַעֲנִינִים גַּם

יָחִיד, לְמִירוֹת הַחֲבֹדִלִים בִּינֵיהֶם נֶאֱמַר

מִי גו', מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב

וּמִסֹּפֶר אֶת רֵבֶעַ וְיִשְׂרָאֵל

וְהַחֲבֹד לְפִינֵי שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת יַעֲקֹב

וְיִשְׂרָאֵל⁶, וְנִקְוָת הַדְּבָרִים הֵיא

שֶׁ"יִשְׂרָאֵל" הוּא מַלְשׁוֹן "לִי רֹאשׁ"

וְאוֹלָיו "יעקב" הוּא מַלְשׁוֹן "יורֵד עִקֵּב"

וּמוֹכֵן שְׁבִין הָרֹאשׁ וְהַעֲקֵב יֵשׁ פֶּעַר

גְּדוֹל מֵאֵד (וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה לְרַבֵּנוּ הַזֶּה)

לְפִרְשֵׁת הַשְּׁבוּעָה, פִּרְשֵׁת בִּלְק, מְבֹאֵר

שֶׁ"יִשְׂרָאֵל" הוּא מַלְשׁוֹן "לִי רֹאשׁ"

וְאוֹלָיו "יעקב" הוּא מַלְשׁוֹן "יורֵד עִקֵּב"

וּמוֹכֵן שְׁבִין הָרֹאשׁ וְהַעֲקֵב יֵשׁ פֶּעַר

גְּדוֹל מֵאֵד (וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה לְרַבֵּנוּ הַזֶּה)

לְפִרְשֵׁת הַשְּׁבוּעָה, פִּרְשֵׁת בִּלְק, מְבֹאֵר

שֶׁ"יִשְׂרָאֵל" הוּא מַלְשׁוֹן "לִי רֹאשׁ"

וְאוֹלָיו "יעקב" הוּא מַלְשׁוֹן "יורֵד עִקֵּב"

וּמוֹכֵן שְׁבִין הָרֹאשׁ וְהַעֲקֵב יֵשׁ פֶּעַר

גְּדוֹל מֵאֵד (וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה לְרַבֵּנוּ הַזֶּה)

לְפִרְשֵׁת הַשְּׁבוּעָה, פִּרְשֵׁת בִּלְק, מְבֹאֵר

שֶׁ"יִשְׂרָאֵל" הוּא מַלְשׁוֹן "לִי רֹאשׁ"

וְאוֹלָיו "יעקב" הוּא מַלְשׁוֹן "יורֵד עִקֵּב"

וּמוֹכֵן שְׁבִין הָרֹאשׁ וְהַעֲקֵב יֵשׁ פֶּעַר

גְּדוֹל מֵאֵד (וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה לְרַבֵּנוּ הַזֶּה)

לְפִרְשֵׁת הַשְּׁבוּעָה, פִּרְשֵׁת בִּלְק, מְבֹאֵר

בס"ד. י"ב תמוז, ה'תשח"י

(הנחה בלתי מוגה)

1 **מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת רֵבֶעַ וְיִשְׂרָאֵל**,

וְלִפְנֵי-זֶה נֶאֱמַר הֵן-עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבָגוֹזִים

לֹא יִתְחַשְּׁב², דִּקְאִי עַל הַגְּאֻלָּה הַעֲתִידָה לָבוֹאבְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִקְנוּ³, וְעַל זִמְנָן

זֶה נֶאֱמַר מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת רֵבֶעַ

יִשְׂרָאֵל, כְּפִי שֶׁהִיָּה מַעֲיֵן זֶה בְּזִמְנָן שָׁבוּ נֶאֱמַר

כְּתוּב זֶה, אֲלֵא שֶׁלְעֵתִיד-לָבָא יִהְיֶה זֶה בְּשְׁלָמוֹת

יּוֹתֵר. וּמִזֶּה מוֹכֵן, שֶׁבְּפֶסֶק זֶה מְדַבֵּר אֲדוּת

הַעֲלִוִּי הַיּוֹתֵר גָּדוֹל. וְצִרִּיף לְהִבִּין לְמַה מְזִכִּיר

כָּאֵן (לֹא רַק יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא שֵׁם הַמַּעֲלָה, עַל שֵׁם

כִּי שְׁרִיתָ עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים⁴, אֲלֵא גַם) שֵׁם

יַעֲקֹב, שֶׁעֲנִינוּ כְּפִשׁוּטוֹ הוּא עַל שֵׁם וְיָדוּ אֲחֻזָּת

בְּעֲקֵב גו'⁵, שִׁינָּא לְאַחֲרֹנָהּ, וּבְפֶרֶט עַל-פִּי

הַמְּבָאֵר בְּחִסְדֵּי בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת בְּאַרְכָּה הַחֲלֹק

הַחֲבֹד לְפִינֵי שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל⁶, שֶׁלֹּכֵן לֹא יַעֲקֹב יֶאֱמַר עוֹדשִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל⁴, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, גַּבִּי

הַשְּׁלָמוֹת דִּלְעֵתִיד-לָבָא נֶאֱמַר גַּם הַעֲנִיָּן דְּעֶפְרַיִם

וְרֵבֶעַ וְיִשְׂרָאֵל, גַּם צִרִּיף לְהִבִּין מַה שְּׁכָתוּבִים ב'

הַלְשׁוֹנוֹת מִנָּה וּמִסֹּפֶר, אֵף שֶׁלְכֹאדָּה הָיָה לִיָּה

לְמִימָר מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְרֵבֶעַ יִשְׂרָאֵל וְחֲלֹק

הַלְשׁוֹנוֹת מִזֶּה שֶׁבְּעֵנִין הַמְּנִין יֵשׁ חֲלֹק בֵּין מִנָּה

לְמִסֹּפֶר, וְהַעֲנִין דְּמִנָּה מִתְּאִים לְעֶפְרַיִם יַעֲקֹב,

וְלִרְבֵּעַ יִשְׂרָאֵל מִתְּאִים עֲנִיָּן הַמִּסֹּפֶר. וְעַל שְׁנֵי

הַעֲנִינִים נֶאֱמַר מִי גו', מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר

אֶת רֵבֶעַ וְיִשְׂרָאֵל (דְּחִבְתָּ מִי קָאִי גַם עַל מִסֹּפֶר

אֶת רֵבֶעַ יִשְׂרָאֵל).

וְהִנֵּה בְּפֶרֶט שְׁנֵי מִסֹּפֶר יִשְׂרָאֵל בְּעֵנִין הַרְבּוּי,

אֵתָא בְּמִדְרָשׁ⁷ אֶת מוֹצֵא אֲבָרָהָם

שְׁנֵי מִסֹּפֶר בְּפִינֵי שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת יַעֲקֹב

וְיִשְׂרָאֵל⁶, וְנִקְוָת הַדְּבָרִים הֵיא

שֶׁ"יִשְׂרָאֵל" הוּא מַלְשׁוֹן "לִי רֹאשׁ"

וְאוֹלָיו "יעקב" הוּא מַלְשׁוֹן "יורֵד עִקֵּב"

וּמוֹכֵן שְׁבִין הָרֹאשׁ וְהַעֲקֵב יֵשׁ פֶּעַר

גְּדוֹל מֵאֵד (וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה לְרַבֵּנוּ הַזֶּה)

לְפִרְשֵׁת הַשְּׁבוּעָה, פִּרְשֵׁת בִּלְק, מְבֹאֵר

שֶׁ"יִשְׂרָאֵל" הוּא מַלְשׁוֹן "לִי רֹאשׁ"

וְאוֹלָיו "יעקב" הוּא מַלְשׁוֹן "יורֵד עִקֵּב"

וּמוֹכֵן שְׁבִין הָרֹאשׁ וְהַעֲקֵב יֵשׁ פֶּעַר

גְּדוֹל מֵאֵד (וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה לְרַבֵּנוּ הַזֶּה)

לְפִרְשֵׁת הַשְּׁבוּעָה, פִּרְשֵׁת בִּלְק, מְבֹאֵר

(1) בלק כג, י. (2) שם, ט. (3) ראה לקמן סי"א. (4) וישלח לב, כט. (5) תולדות כה, כו. (6) ראה אור תורה להה"מ ס"פ בלק. לקו"ת ס"פ בלק. ועוד. (7) במדב"ר פ"ב, יב. (8) לך טו, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יהיה זרעך, ויעקב נתברך בחול, שנאמר⁹ כי ברך אברךך
2 וארבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על
3 שפת הים (שזהו ברכת הריבוי כחול מה שנתוסף מצד עקדת
4 יצחק ובזכות העקידה נוספה לברכת הריבוי ככוכבים גם הברכה של ריבוי
5 כחול), ויעקב נתברך בעפר
6 הארץ, שנאמר¹⁰ והיה זרעך
7 בעפר הארץ (ומסים המדרש
8 שזהו מה שכתוב מי מנה
9 עפר יעקב היינו שברכת הריבוי
10 כעפר הארץ נאמרה ליעקב).
11 ואיתא מובא במדרש¹¹ שאמר
12 הקב"ה ליעקב כשיגיעו בניך
13 עד עפר הארץ, ויהיו במצב נחות,
14 כשם שהעפר נמצא למטה אותה
15 שעה הם יעלו ויתרוממו ויקוים
16 בהם ופרצת ימה וקדמה
17 (שהרי סיום הכתוב 'והיה
18 זרעך בעפר הארץ' הוא
19 ופרצת ימה וקדמה וצפונה
20 ונגבה), הרי זהו שנאמר
21 מקום¹² מעפר דל הקדוש-ברוך-
22 הוא מקום ומגביה את העני מהעפר
23 ומעלה אותו למעלה ואף כאן בני
24 ישראל מתעלים ממצב של ירידה לעפר
25 למצב נעלה ומרומם של "פרצת"
26 ובענין ופרצת איתא מובא
27 במדרש¹³ שזהו מה
28 שכתוב¹⁴ על הגאולה העתידה לבוא
29 עלה הפורץ לפניהם (על-
30 דרך שהמלך פורץ גדר
31 לעשות לו דרך¹⁵), דקאי
32 והכוונה על מלכא משיחא¹⁶
33 מלך המשיח שהוא מבני פריץ¹⁷
34 בן יהודה בן יעקב שממנו יצא דוד
35 המלך וכיוון שמלך המשיח הוא מבני
36 פריץ הרי הוא מכונה בכתוב "הפורץ"
37 שפורץ את גרדי והגבלות הגלות כשם
38 שמלך פורץ גדר כדי לעשות לעצמו
39 דרך והרי מלך המשיח הוא מבית דוד,
40 ובזמנו של מלך המשיח יהיה
41 ענין ופרצת ימה וקדמה
- 1 וספר הכוכבים גו', ויעקב נתברך בחול,
2 שנאמר⁹ כי ברך אברךך וארבה ארבה את זרעך
3 ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים
4 (שזהו מה שנתוסף מצד עקדת יצחק), ויעקב
5 נתברך בעפר הארץ, שנאמר¹⁰ והיה זרעך בעפר
6 הארץ (ומסים שזהו מה שכתוב מי מנה עפר
7 יעקב). ואיתא במדרש¹¹ שאמר הקב"ה ליעקב
8 כשיגיעו בניך עד עפר הארץ, אותה שעה
9 ופרצת ימה וקדמה (שהרי סיום הכתוב 'והיה
10 זרעך בעפר הארץ' הוא ופרצת ימה וקדמה
11 וצפונה ונגבה), הרי מקום¹² מעפר דל. ובענין
12 ופרצת איתא במדרש¹³ שזהו מה שכתוב¹⁴ עלה
13 הפורץ לפניהם (על-דרך שהמלך פורץ גדר
14 לעשות לו דרך¹⁵), דקאי על מלכא משיחא¹⁶
15 שהוא מבני פריץ¹⁷, ובזמנו יהיה ענין ופרצת
16 ימה וקדמה וצפונה ונגבה. והינו, שדוקא
17 ביעקב שנתברך בעפר הארץ, נאמר הענין
18 דופרצת, שזהו העלוי היותר גדול¹⁸.
- (ב) ויובן בהקדם מה שכלל ישראל נקרא בשם
יעקב וישראל, דאף-על-פי שאין
קורין אבות אלא לשלשה¹⁹, אברהם יצחק
ועקב, מכל-מקום, אברהם ויצחק הם
שמותיהם של האבות, ואלו כלל ישראל נקרא
בשם יעקב או בשם ישראל, כמו בפסוק מי מנה
עפר יעקב ומספר את רבע ישראל. והנה,
פשוט הענין בזה הוא לפי שאברהם יצא ממנו
ישמעאל, ויצחק יצא ממנו עשו²⁰, ורק יעקב היתה
מטתו שלימה²¹, וכל בניו היו
צדיקים והמשיכו את העם היהודי
שהם כללות בני ישראל ולכן
לא קוראים לעם ישראל בשמות
"אברהם" ו"יצחק" שאפשר לייחס
אותם גם לישמעאל ועשו. אמנם,
פשוט הענין מורה גם על
פנימיותו, ופנימיות הענין
הוא, שיעקב וישראל הם
שמות הנשמה ועובדה זו היא
הטעם הפנימי לכך שכל בני ישראל
נקראים בשמות אלו. דהנה, אף-
פי

(9) וירא כב, יז. (10) ויצא כח, יד. (11) שמו"ר פכ"ה, ח. וראה גם מכתב כ"ג תמוז שנה זו (אג"ק חי"ז ס"ע רסד ואילך).
(12) שמואל-א ב, ח. (13) ב"ר פס"ט, ה. (14) מיכה ב, יג. (15) פסחים קי, א. וש"נ. וראה בעה"ט וישב לה, כט. (16) ב"ר
פפ"ה, יד וברש"י שם. (17) רות ד, יח ואילך. וראה ב"ר פ"ב, ו. (18) ראה גם אוה"ת בלק ע' תתקכו ואילך. (19) ראה ברכות
טז, ב. (20) פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. (21) ויק"ר שם. רש"י ויחי מז, לא. וראה פסחים שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על-פי שִׁמְבָּאָר בַּמָּקוֹם אַחֵר בְּאַרְכָּה²² שֶׁבְּכָל אֶחָד
2 מִיִּשְׂרָאֵל יִשְׁנֵם הָעֲנִינִים שֶׁל ג' הָאֲבוֹת אֲבָרָהָם יִצְחָק
3 וְיַעֲקֹב, שֶׁלֹּכֵן נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲבוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
4 לֵאמֹר יוֹצֵא מִן הַחֵלֶל (מִה־שְּׂאִינ־כֵן) י"ב הַשָּׁבָטִים כו' שֶׁעֲנִינֵיהֶם לֹא
5 עָבְרוּ בִירוּשָׁה לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל),
6 ולפי זה היה ראוי לקרוא לבני ישראל
7 גם על שם "אברהם" ו"יצחק" כי גם
8 עֲנִינֵיהֶם נִמְצָאִים בְּנִשְׁמָה שֶׁל כָּל אֶחָד
9 ואחד מִיִּשְׂרָאֵל מִכָּל־מָקוֹם, הִנֵּה
10 הַשֵּׁם שֶׁהוֹנַח וְנִקְבַּע עַל הַנִּשְׁמָה
11 הוּא הַשֵּׁם יַעֲקֹב וְלֹא הַשְּׂמוֹת
12 "אברהם" ו"יצחק", וְלֹאֲחֵרִי
13 שֶׁהִנֵּשְׁמָה פּוֹעֶלֶת הָעֲבוּדָה
14 הָרוּחָנִית דְּכִי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים
15 וְעִם אָנָשִׁים, אֲזִי מַגַּעַת לְדִרְגָּא שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם
16 לְדִרְגָּא שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם
17 יִשְׂרָאֵל. וּמִזֶּה מוֹכֵן, שֶׁפָּאָשֵׁר
18 מִסְּפָרִים אֹדוֹת מַעֲלָתָם שֶׁל
19 יִשְׂרָאֵל לְעִתִּיד־לָבֹא נִשְׂאָז
20 לְעִתִּיד לָבֹא יִתְגַּלֶּה הָעֲלוּי
21 וְהַמַּעֲלָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא
22 הָיוּ גִלּוּיִם וְנִיכְרִים לְעֵין כָּל בּוֹמֵן
23 הַגִּלּוֹת, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ²³
24 הַמָּשָׁל לְעִנּוּיִן זֶה מִהֶתֶּכֶן וְהַקֵּשׁ
25 וְהַמִּנְיָן שֶׁהָיוּ מְרִיבִים זֶה עִם
26 זֶה, בְּשִׁבִּיל מִי נִזְרָעָה הַשְּׂדֵה,
27 וְכָל אֶחָד מֵהֶם טָעַן שֶׁהוּא הַחֲשׁוֹב
28 בִּיְתֵר וְהַשְּׂדֵה נִזְרָעָה לְמַעַן אֲמָרוּ
29 הַחֲשִׁיטִים, הַמְתִּינוּ עַד שֶׁתָּבוֹאוּ
30 הַגִּלְגָּל שָׁבוּ אוֹסִפִּים אֶת הַתְּבוּאָה
31 וּבוֹרִיִּים אֶת גְּרֵעֵי הַחִיטָה מִתּוֹךְ הַתֵּבֶן
32 וְהַקֵּשׁ וְהַמּוֹנִן שֶׁאִתָּם זִרְקִים וְרֵק
33 הַחִיטָה נִשְׁמֶרֶת וְאָנּוּ יִדְעִין
34 בְּשִׁבִּיל מִה־נִּזְרָעָה הַשְּׂדֵה כו' ³²
35 כִּי מִתְבָּרַר שֶׁהַתֵּבֶן וְהַקֵּשׁ וְהַמּוֹנִן הֵם
36 חֲסִירֵי עֹרֶךְ לְעוֹמֶת הַחֲשִׁיטִים וּבוֹדָאֵי לֹא
37 לְמַעַן נִזְרָעָה הַשְּׂדֵה וְכֵן גַּם בְּנִשְׁמָה,
38 בּוֹמֵן הַגִּלּוֹת לֹא נִזְרָעָה וְנִיכָר מִי הַעִיקָר
39 בְּעוֹלָם, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ אֲמוֹת הָעוֹלָם,
40 אֲבָל עִם כּוֹא הַגְּאוּלָּה כּוֹלֵם יוֹדוּ
41 בְּמַעֲלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹכֵן כֹּאשֶׁר
42 מְדַבְּרִים עַל מַעֲלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
43 לְעִתִּיד לָבֹא אֲזִי מְזִכְרִים אֶת
- שְׁמִי בַּמָּקוֹם אַחֵר בְּאַרְכָּה²² שֶׁבְּכָל אֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל יִשְׁנֵם הָעֲנִינִים שֶׁל ג' הָאֲבוֹת אֲבָרָהָם יִצְחָק
וְיַעֲקֹב, שֶׁלֹּכֵן נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲבוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
לֵאמֹר יוֹצֵא מִן הַחֵלֶל (מִה־שְּׂאִינ־כֵן) י"ב הַשָּׁבָטִים כו' שֶׁעֲנִינֵיהֶם לֹא
עָבְרוּ בִירוּשָׁה לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל),
ולפי זה היה ראוי לקרוא לבני ישראל
גם על שם "אברהם" ו"יצחק" כי גם
עֲנִינֵיהֶם נִמְצָאִים בְּנִשְׁמָה שֶׁל כָּל אֶחָד
ואחד מִיִּשְׂרָאֵל מִכָּל־מָקוֹם, הִנֵּה
הַשֵּׁם שֶׁהוֹנַח וְנִקְבַּע עַל הַנִּשְׁמָה
הוּא הַשֵּׁם יַעֲקֹב וְלֹא הַשְּׂמוֹת
"אברהם" ו"יצחק", וְלֹאֲחֵרִי
שֶׁהִנֵּשְׁמָה פּוֹעֶלֶת הָעֲבוּדָה
הָרוּחָנִית דְּכִי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים
וְעִם אָנָשִׁים, אֲזִי מַגַּעַת לְדִרְגָּא שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם
לְדִרְגָּא שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם
יִשְׂרָאֵל. וּמִזֶּה מוֹכֵן, שֶׁפָּאָשֵׁר
מִסְּפָרִים אֹדוֹת מַעֲלָתָם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל לְעִתִּיד־לָבֹא נִשְׂאָז
לְעִתִּיד לָבֹא יִתְגַּלֶּה הָעֲלוּי
וְהַמַּעֲלָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא
הָיוּ גִלּוּיִם וְנִיכְרִים לְעֵין כָּל בּוֹמֵן
הַגִּלּוֹת, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ²³
הַמָּשָׁל לְעִנּוּיִן זֶה מִהֶתֶּכֶן וְהַקֵּשׁ
וְהַמִּנְיָן שֶׁהָיוּ מְרִיבִים זֶה עִם
זֶה, בְּשִׁבִּיל מִי נִזְרָעָה הַשְּׂדֵה,
וְכָל אֶחָד מֵהֶם טָעַן שֶׁהוּא הַחֲשׁוֹב
בִּיְתֵר וְהַשְּׂדֵה נִזְרָעָה לְמַעַן אֲמָרוּ
הַחֲשִׁיטִים, הַמְתִּינוּ עַד שֶׁתָּבוֹאוּ
הַגִּלְגָּל שָׁבוּ אוֹסִפִּים אֶת הַתְּבוּאָה
וּבוֹרִיִּים אֶת גְּרֵעֵי הַחִיטָה מִתּוֹךְ הַתֵּבֶן
וְהַקֵּשׁ וְהַמּוֹנִן שֶׁאִתָּם זִרְקִים וְרֵק
הַחִיטָה נִשְׁמֶרֶת וְאָנּוּ יִדְעִין
בְּשִׁבִּיל מִה־נִּזְרָעָה הַשְּׂדֵה כו' ³²
כִּי מִתְבָּרַר שֶׁהַתֵּבֶן וְהַקֵּשׁ וְהַמּוֹנִן הֵם
חֲסִירֵי עֹרֶךְ לְעוֹמֶת הַחֲשִׁיטִים וּבוֹדָאֵי לֹא
לְמַעַן נִזְרָעָה הַשְּׂדֵה וְכֵן גַּם בְּנִשְׁמָה,
בּוֹמֵן הַגִּלּוֹת לֹא נִזְרָעָה וְנִיכָר מִי הַעִיקָר
בְּעוֹלָם, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ אֲמוֹת הָעוֹלָם,
אֲבָל עִם כּוֹא הַגְּאוּלָּה כּוֹלֵם יוֹדוּ
בְּמַעֲלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹכֵן כֹּאשֶׁר
מְדַבְּרִים עַל מַעֲלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְעִתִּיד לָבֹא אֲזִי מְזִכְרִים אֶת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

באמצעותם האור יורד ומתמעט מיעוט אחר מיעוט ועד לצמצום
הראשון באור האלוקי הבלתי מוגבל שהוא ראשית והתחלת כל הצמצומים
הרבים שאחריו שענינו הוא סלוק היינו לא רק מיעוט של האור האלוקי
שהאיר קודם הצמצום אלא כמובא בספרי קבלה שבצמצום הראשון
הקדוש-ברוך הוא "סילק אורו הגדול
על הצד", כביכול, כדי שתהיה נתנית
מקום ואפשרות להתגלות אור מוגבל
ומצומצם יחסית לאור הבלתי-גבול
שהאיר לפני הצמצום הראשון
(פמבאר ענינו של הצמצום
הראשון וההבדל בינו לשאר
הצמצומים הרבים במקום אחר
בתורת החסידות בארפה²⁹), ולכן
מאחר שהאור שהתגלה לאחר הצמצום
הוא אור מועט ומצומצם ביותר הנה
גם ראשית הגלוי שלאחר
הצמצום הוא נקודה בעלמא,
הארה "מצומצמת בתכלית", כאמור
שזהו ענין אות יו"ד.
וזהו גם כן הטעם לכך שאות
יו"ד היא התחלת שם הוי',
השם יו"ד ה"א וא"ו ה"א שהוא
מלשון הנה הנה ויהיה³⁰
ורומו על כך שהקדוש-ברוך הוא
למעלה מהזמן, והעבר ההווה והעתיד
שוים אצלו, ועל-ידו על ידי שם
הוי' נעשה התהוות כל
ההשתלשלות החל מריש כל
דרגין מראש כל הדרגות וגם הדרגה
הכי עליונה בסדר השתלשלות, היא
ספירת החכמה, מתהווה על ידי שם
הוי' והינו, על-ידי הצמצום
(כאמור שלא הצמצום לא היו ספירות
מוגדרות וממילא לא היו מתהווים
מהאור האלוקי עולמות ונבראים מוגבלים)
אמנם, גם לאחר שישנו כבר פחינת החכמה, שהיא ראשית
הגלוי ותחילת ההשתלשלות של האור האלוקי מלמעלה למטה באמצעות
הספירות (כמו נקודה בלבד של רעיון שכלי) הנה כדי שהאור האלוקי אכן
יומשך מלמעלה למטה ויתגלה ויפעל, וכדי שתהי' התהוות של עולמות
ונבראים עדין לא די בהתגלות החכמה כשלעצמה אלא צריך להיות
המשכה והתגלות של כללות ענין כל עשר הספירות שעקרבם עיקר
הפעולה וההשפעה שלהם הוא ענין שבע המדות חסד, גבורה,
תפארת, נצח, הוד, יסוד מלכות – כשם שבארם עיקר ההשפעה והפעולה שלו

(ג) ויובן על-פי המבאר בזהר²⁷ ב' הפרשים בענין ויצא
יעקב מבאר שבע וילך חרנה כפי שהוא בספירות העליונות
(כדלקמן), ומזה יובן גם באור הענינים בירידת הנשמה
של כל אחד ואחד משרא ל וצבדיתה הרוחנית.
והענין בזה, דהנה, ענינו של
יעקב בספירות הוא יסוד
אבא, ובכללות הוא ענין
החכמה, כמבאר בחסידות
שהחכמה והבינה נקראים אב ואם (כי
החכמה היא נקודת הרעיון השכלי,
והבינה היא ההרחבה שלו ושניהם יחד
מולידים את רגש המידות שבלב)
שזהו הטעם הפנימי לכך שיעקב
מתחיל באות יו"ד, דקאי על
ספירת החכמה, שהיא
ראשית ההשתלשלות בהיותה
הספירה הראשונה מבין עשר הספירות
שבאמצעותן האור האלוקי יורד ונמשך
מלמעלה למטה, החכמה היא הראש
וההתחלה של סדר ההשתלשלות היינו
ירידת והמשכת האור האלוקי בצורה
הדרגתית מדרגה לדרגה כמו חוליות
של שלשלת הקשורות זו בזו, ולכן
נרמזת החכמה באות יו"ד
שהיא צורה של נקודה בלבד,
מצמצמת בתכלית, כשם
שבהתהוות רעיון שכלי בחכמה
שבכוח השכל בנפש האדם ההתחלה
היא בנקודה בלבד והינו, דכין
שאנת הוא חד ולא
בחשפון²⁸, על הקדוש-ברוך הוא
עצמו נאמר (בפתח אליהו) אתה אחד
ולא במניין (כלומר, לא אחד שיש
אחריו שני ושלישי וכי' הדומים לו
אלא אחד ויחיד) שהוא למעלה לגמרי מעשר ספירות, שהם עשר
כוחות אלוניים מסוימים עם הגדרות שמיידות כל אחת מהן מהאחרות
(החכמה איננה חסד והחסד איננו חכמה וכך הלאה) אבל האלוקות שלמעלה
מהספירות איננה מוגדרת בכל ההגדרות הללו הנה כדי שיהיו עשר
ספירות מוגדרות ומצוירות, שראשיתם והתחלתם של הספירות היא
ספירת החכמה, הרי זה על-ידי הצמצום דוקא לשם כך יש
צורך לצמצם את האור האלוקי הבלתי מוגבל שלמעלה מהספירות כך שרק
הארה מועטת ממנו תרד ותתלבש בספירות, וכמבאר בהרחבה בתורת
החסידות לא מדובר רק בצמצום אחד אלא בשורה ארוכה של צמצומים

(27) ח"א קמו, ב ואילך. (28) ע"פ תקו"ז בהקדמה (יז, א). (29) ראה לקו"ת הוספות לויקרא נא, ג. ובכ"מ. (30) זח"ג רנז, סע"ב (ברע"מ). פרס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיו"א פ"ז (פב, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כלפי חוץ היא באמצעות המידות (ואילו המוחין הם בעיקר פעולה של האדם
- 2 לעצמו). ואולם בעוד שבאדם המידות הם עיקר מהותו ובפעולתן נפשו באה
- 3 לידי גילוי הרי באלוקות המידות הן עניין חיצוני לגבי הקדוש-ברוך-הוא
- 4 בעצמו ובינון שְׁלֹא מִכָּל אֵינוֹן מִדּוֹת אִיהוּ כָּלֵל³¹ הוא כלל לא
- 5 מכל המידות הללו, הִנֵּה כדי שהאור
- 6 האלוקי העליון אכן ירד ויומשך למטה
- 7 על זֶה הוּא הָעֲנֵן דְּוִיצָא³²
- 8 יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע, דְּלִפְרוּשׁ
- 9 הָא' הראשון בְּזֵהר קֶאֱי בָּאֵר
- 10 שָׁבַע היא מכוונת על סְפִירַת
- 11 הַבִּינָה, היינו ההתרחבות
- 12 וההתפשטות של נקודת החכמה
- 13 שְׁהִיא דווקא הבינה ולא החכמה
- 14 כשלעצמה הַבְּאֵר המקור וְהַשְׂרֵשׁ
- 15 לְהַתְּהוּוֹת שָׁבַע הַמִּדּוֹת כי
- 16 'לידת' המידות לא יכולה להיות
- 17 מחכמה לבדה (האב) אלא דווקא ביחד
- 18 עם הבינה (האם, ולכן הבינה נקראת
- 19 "אם הבנים") כי רק לאחר שרעיון
- 20 שכלי מקבל עומק ואורך ורוחב
- 21 והתבוננות מעמיקה, הוא 'מוליד'
- 22 מידות ורגש שבלב. וְתַקְלִית
- 23 הַפְּנוּנָה הִיא שהמידות ש'נולדו' על
- 24 ידי הבינה "באר שבע", ימשיכו וירדו
- 25 עוד כשם שיעקב אבינו יצא מבאר
- 26 שבע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, כְּמִבְּאֵר
- 27 בְּזֵהר דְּקֶאֱי הִצִּיאה מבאר שבע
- 28 לחרן מכוונת על הַמְּשָׁכָה
- 29 וההשפעה וההתגלות של המידות
- 30 בְּסִפִּירַת הַמַּלְכוּת, עוֹלָם
- 31 הַדִּבּוּר כשם שבאדם התגלות המחשבות שבשכל והרגש שבלב הם על ידי
- 32 הדבור כך למעלה, כביכול, השפעת המוחין והמידות של הספירות העליונות
- 33 היא על ידי הדבור העליון שהוא עניינה של ספירת המלכות שאין לה תוכן
- 34 ומהות מצד עצמה אלא היא אמצעי לגילוי והמשכת הספירות שלמעלה ממנה
- 35 (והקשר בין מלכות ודבור נרמז בפסוק בקהלת "באשר דבר מלך שלטון")
- 36 שְׁזָהוּ הטעם הפנימי לכן שְׁחָרָן שהיא בגימטריא 258 עַם הַכּוֹלֵל
- 37 בתוספת 1 אם מונים גם את המילה עצמה ובסך הכל 259 בְּגִימַטְרִיָּא
- 38 גְּרוֹן³², שְׁמִמְנֹנִי מהגרין נִמְשָׁךְ ויוצא הַדִּבּוּר עַל-יְדֵי-זֶה
- 39 שְׁמִתְלַבֵּשׁ בּוֹ הַכָּל הַלֵּב.
- 40 ד' וּבִאֹר הָעֲנֵן, של פעולת הבינה כדי להביא ולגלות את השפעת
- 41 החכמה למידות וממידות לספירת המלכות דְּהִנֵּה, כָּל הַתְּהוּוֹת
- 42 שְׂבִאֵין-עֲרוֹף, של פער עצום, ללא כל דמיון והשוואה בין המהווה
- 43 למתהווה כְּמוֹ הָאֵין-עֲרוֹף אי ההשוואה והערר הדמיון דְּאֵין-סוֹף

- האור האלוקי העליון שאין לו גבול וסוף עַם עוֹלָמוֹת שהם נבראים
- מוגדרים ומוגבלים והי "אין סוף" ו"גבול" רחוקים זה מזה באין-ערוך ללא
- כל דמיון והשוואה ביניהם, הנה התהוות כזו צְרִיכָה לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי
- מִמְצָע שיחבר ויגשר על הפער העצום, וזאת על ידי כך שְׁיֵשׁ בּוֹ באותו
- ממוצע המחבר תַּחְתִּית הָעֲלִיּוֹן
- וְעֲלִיּוֹנוֹ שֶׁל הַתְּתִיחוֹן, היינו
- שהוא כולל בתוכו את הנקודה הכי
- תחתונה של העליון המהווה ואת
- הנקודה הכי עליונה של התחתון
- המתהווה ובגלל שיש בממוצע משתי
- הבחינות גם יחד ביכולתו לחבר בין
- העליון והתחתון למרות שהם רחוקים
- זה מזה באין ערוך וְכִמּוֹ למשל
- סְפִירַת הַתְּתִיחוֹן שהיא הבחינה
- האחרונה בעולמות אין סוף וממנה
- נמשך האור האלוקי לעשר הספירות
- (החל מהנקודה הכי עליונה של
- הספירות בחכמה) שְׁיֵשׁ בָּהּ
- הַבְּחִינֹת דְּעִתִּיק וְאֵרִיף הכתר
- העליון כולל כמה בחינות ובעיקר –
- "עתיק יומין" בחינת האלוקות
- שלמעלה מהעולמות, כפי שהאור
- האלוקי נעתק ונבדל מהתגלות
- ב"יומין", "אריך אנפין", שעניינו
- להמשיך ולגלות את האור האלוקי
- בדרגות שלמטה מהכתר. וְכֵן הוּא
- בְּעֲנֵן הַסְּפִירֹת, לאחר שהאור
- האלוקי כבר בא ונמשך בספירות עצמן
- שְׁכָדִי שְׁתִּהֵה הַתְּהוּוֹת ר'ליהו'
- של שָׁבַע הַמִּדּוֹת הָרִי זֶה עַל-
- יְדֵי מִמְצָע המחבר בין הנקודה התחתונה שבספירת החכמה והנקודה
- העליונה שבמידות, שְׁזָהוּ בְּחִינַת בָּאֵר שָׁבַע, דְּקֶאֱי שמכוונת על
- סְפִירַת הַבִּינָה, כאמור לעיל, הַקְּשׁוּרָה יחד עם שייכותה למידות גַּם
- עַם סְפִירַת הַחֲכָמָה, שְׁהִרִי חֲכָמָה וּבִינָה הֵם תְּרִין רַעֲיִן דְּלֹא
- מִתְּפָרְשִׁין³³ שני חברים שלא נפרדים, כמבואר בחסידות כי בעוד שיש
- ספירות שההשפעה שלהם מאחת לשנייה קיימת לפרקים ולא תמיד (למשל,
- לעתים השכל מאיר במידות ולעתים לא), הרי החכמה והבינה קשורות
- ודבוקות זו בזו תמיד ולעולם אינן נפרדות.
- והולך ומבאר בתוספת ביאור מדוע יש צורך ב'ממוצע' כדי שאור החכמה
- יביא להתהוות המידות וכיצד הדבר נפעל על ידי הבינה:
- וְהָעֲנֵן בְּזֵה, דְּכִיּוֹן שְׁעָנֵן הַמִּדּוֹת הוּא עָנֵן שֶׁל הָרֶגֶשׁ, היינו
- תחושה ניכרת ומורגשת לְכֵן אֵי-אֶפְשָׁר לא יכולה לְהִיּוֹת הַתְּהוּוֹתָם
- של המידות המתאפיינות ברגש גלוי וניכר מִבְּחִינַת הַחֲכָמָה כְּמוֹ

(31) תקו"ז שם, ב. 32) לקוטי תורה להאריז"ל ר"פ ויצא. פ' וישב. תו"א וארא נח, ג. ועוד. 33) ראה זח"ב נו, א. זח"ג ד, א (ובאור החמה שם).

מי מנה עפר יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **שְׁהִיא**, ללא 'ממוצע' שיחבר בין החכמה והמידות **פִּינּוֹן שְׁחֻכְמָה**
 2 **עֲנִינָהּ** ומהותה הוא **בְּטוּל** ולכן היא נקראת "כח מ"ה" על שם הביטול,
 3 כמו בפסוק "נחננו מה" שכן החכמה היא נקודה והתחלה בלבד של הרעיון
 4 השכלי לפני שיש לו מציאות ניכרת עם אורך ורוחב ועומק וכאילו אין לה
 5 מציאות. **וְהִינּוּ שְׂאֵף-עַל-פִּי**
 6 **שְׂבָחִינֵת הַחֻכְמָה הִיא רִאשִׁית**
 7 **הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת שְׁנֵתֶהוּהָ לְאַחֵר**
 8 **הַצִּמְצוּם**, והיא הדרגה הראשונה
 9 של האור האלוקי לאחר הצמצום
 10 והירידה, וההגדרה וה'ציור' בעשר
 11 ספירות מוגדרות שלכל אחת מהן יש
 12 תכונה משלה ואם כן היא הרי כן
 13 מציאות מוגדרת ואיך אפשר לומר
 14 שעניינה ומהותה הוא הביטול?
 15 המענה על כך הוא כי **מִפְּלִי-מְקוֹם**,
 16 למרות שהיא אכן התחלתה של
 17 השתלשלות האור המצומצם הרי **פִּינּוֹן**
 18 **שְׁהִיא רִק רִאשִׁית הַהִתְחַלָּה מִמֶּשֶׁ**
 19 של **הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת שְׂבָחָה תִּכְף**
 20 **לְאַחֲרֵי הַצִּמְצוּם הָרָאשׁוֹן שֶׁפֶּעַל אֵת**
 21 **הַסְּלִיק לְגִמְרֵי** של האור האלוקי
 22 הבלִיגִבּוּל, הִרִי בגלל הקירבה שלה
 23 לאור הבלִיגִבּוּל **הִיא בְּכַחֲנִית**
 24 **הַעֲדֵר הַמְּצִיאוֹת. וּבְמִפְּלִי-שִׁפְן**
 25 **מִמָּה שְׂמֻצִּינוּ בְּעִנְיָן**
 26 **הָעוֹלָמוֹת**, שהם בוודאי עם הגבולות
 27 והגדרות ובכל זאת מצינו **שְׁעוֹלָם**
 28 **הַבְּרִיאָה שֶׁהוּא הָרָאשׁוֹן**
 29 **לְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת לְאַחֲרֵי**
 30 **הַהִפְסָק וְהַצִּמְצוּם**, שהרי עולם
 31 האצילות שלמעלה מעולם הבריאה
 32 אמנם נקרא גם הוא 'עולם' (והוא
 33 הראשון מארבעת העולמות – אצילות,
 34 בריאה, יצירה, עשיה) הוא "אלוקות
 35 ממש" ואינו 'עולם' עם מציאות
 36 מוגדרת כמו שלושת העולמות שתחתיו, אבל עולם הבריאה התהווה לאחר
 37 הצמצום ובכל זאת גם עליו נאמר בקבלה וחסידות שאינו מוגדר כמציאות
 38 ממש אלא **הִרִי הוּא בְּכַחֲנִית אֶפְשָׁרִי הַמְּצִיאוֹת בְּלִבְד**, ובניגוד
 39 לעולם האצילות שם אין כלל נתינת מקום למציאות מוגדרת, בעולם הבריאה
 40 יש אפשרות ונתינת מקום למציאות **וְלֹא בְּכַחֲנִית מְצִיאֹת מִמֶּשֶׁ**³⁴.
 41 ואם אפילו עולם הבריאה הוא רק אפשרות ונתינת מקום למציאות **וְעַל-**
 42 **אַחֲת־פְּמָה-וְכִמָּה בְּכַחֲנִית הַחֻכְמָה, שֶׁפֶּל עֲנִינָה אִינוֹ אֵלָא**
 43 **עֲנִינֵן הַבְּטוּל** והעדר המציאות המורגשת.
- וכִּינּוֹן שְׁעִנְיָן הַחֻכְמָה הוּא בְּטוּל, לִכְן יָכוֹל לִהְיוֹת בָּהּ הַתְּגִלּוֹת
 הָעֲנִינֵן דְּתַחֲתִיתוֹ שֶׁל הָעֲלִיּוֹן, הַנִּקְוָה הַתְּחַתּוֹנָה שֶׁל אֵינּוֹן סוֹף
 שֶׁלִּמְעַלָּה מִהַסְפִּירוֹת וְכִמּוֹ שֶׁכְּתִב רַבְּנוּ הִזְקֵן בְּתַנְיָא³⁵ בְּהִגָּהָה
 בְּשֵׁם רַבּוֹ הָרַב הַמְּגִיד מִמְּעוֹרִישׁ, שֶׁמִּדְּרַגַּת הַחֻכְמָה הוּא
 הַהֲרָגֶשׁ שֶׁהוּא לְבִדּוֹ הוּא
 וְאִין זוּלָתוֹ, חִכְרָה וְהִרְגֶּשָׁה בִּכְךָ
 שֶׁהַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא הוּא לְבִדּוֹ וְאִין
 שׁוֹם מְצִיאֹת (עֲצֵמָאִית) חוּץ מִמֶּנּוּ
 וְלִכְּן בְּגַלּל הַחִכְרָה וְהַהֲרָגֶשָׁה הוּוֹ
 שְׁגוּרָתָהּ לַחֻכְמָה לִהְיוֹת בְּטָלָה
 לְאַלּוּקוֹת בְּבִיטוּל מוֹחֲלֵט שׁוּרָה בָּהּ
 אִוֵּר אִין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּחִינָה
 הַתְּחַתּוֹנָה שֶׁבְּעֲלִיּוֹן, כְּאִמּוֹר. אֵף פִּינּוֹן
 שְׁזָהוּ אִוֵּר-אִין-סוֹף כְּפִי שְׂבָא
 וִיבֹר 'לְהַתְּלַכֵּשׁ' בְּכַחֲנִית חֻכְמָה,
 שֶׁהִיא אִוֵּר שֶׁלֹּאחֵר הַצִּמְצוּם לִכְּן
 נִקְרָא אִוֵּר אִין סוֹף כְּפִי שֶׁהוּא מֵאִיר
 בְּחֻכְמָה, רִק תַּחֲתִיתוֹ שֶׁל
 הָעֲלִיּוֹן. וְכִמּוֹ כֵּן יִשְׁנֹו
 בְּמִמְצָע שְׁנוּעֵד לַחֲבֵר שְׁנֵי דְבָרִים
 רְחוּקִים זֶה מִזֶּה בְּאִין-עוֹרֹךְ בְּחִינָת
 עֲלִיּוֹנוֹ שֶׁל הַתְּחַתּוֹן, הַנִּקְוָה
 הַכִּי עֲלִיּוֹנָה בְּכַחֲנִית שֶׁמִּתַּחַת לְעִינֵן
 הַחֻכְמָה שְׁזָהוּ עֲנִינֵן הַבִּינָה,
 שְׁעֲנִינָה הַבִּנָּה וְהַשְׁגָּה, כְּאִשֶּׁר
 נִקְוֶה הַחֻכְמָה יוֹרֵד וּמִתְפַּשֵּׁט בְּאוֹרֶךְ
 וְרוּחָב וְעוֹמֵק שֶׁאֵין אִין אֵת עִינֵן
 הַבִּיטוּל אֵלָא שְׁזָהוּ כְּכֹר עֲנִינֵן שֶׁל
 יִשׁוּת וּמְצִיאֹת וְהַגְבָּלָה,
 שֶׁמִּצָּד זֶה נַעֲשֶׂה עֲנִינֵן שֶׁל
 הַבִּנָּה וְהַשְׁגָּה כְּאִשֶּׁר הָרַעִיּוֹן
 הַשְּׁכִלִי רִק מִתְחִיל לְהַתְּהוּוֹת וּלְהַתְּגַלּוֹת
 הָאָדָם מִבְּטַל אֵת מְצִיאֹתוֹ אֵל מוֹל אִוֵּר
 הַחֻכְמָה וְהַתְּגַלּוֹת הִיא נִקְוֶה שְׁבִקוּשִׁי
 נִתֵּן לְתַפּוֹס אוֹתָהּ וּלְאַחֲזוֹ בָּהּ אֲבָל
 לְאַחֵר פְּעוּלַת הַבִּינָה לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל אֵת הָרַעִיּוֹן הַשְּׁכִלִי לְפָרְטֵי הַפְּרִטִים יֵשׁ
 כֵּאֵן פְּעוּלָהּ וְהַתְּגַלּוֹת שֶׁל שְׁכַל הָאָדָם כְּמִצִּיאֹת גְּלוּיָה וְנִרְגַּשָׁת וְכָלל שֶׁהָאָדָם
 מִבִּין וּמִשִּׁיג יוֹתֵר לְעוֹמֵק, לְרוּחָב וּלְאֹרֶךְ, מְצִיאֹתוֹ וְהִישׁוּת הָעֲצֵמִית שֶׁלּוֹ
 הוֹלֵכֶת וְגוֹדֵלֶת, וְהַבִּיטוּל שֶׁהִיא בְּחֻכְמָה הוֹלֵךְ וְנֹחֵלֵשׁ. אֲמָנָם, מִצָּד שְׁנֵי
 הַתְּהוּוֹת הַמִּידוֹת (כְּמִצִּיאֹת מוֹרְגֶּשֶׁת, כְּאִמּוֹר) לֹא יָכוֹלָה לִהְיוֹת כְּאִמְצָעוֹת
 הַבִּינָה בְּלִבְד כִּי אִם הַתְּהוּוֹת הַמִּידוֹת תִּהְיֶה מְבַחֲנִית בִּינָה בְּלִבְד,
 אִזִּי יִשְׁאָרוּ הַמִּידוֹת בְּאֶפֶן שֶׁל יִשׁוּת וּמְצִיאֹת כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל
 שֶׁבְּחִנָּה וְהַשְׁגָּה שֶׁל נִקְוֶה הַחֻכְמָה לְאַחֵר שֶׁהִיא בְּכַחֲנִית הִיא עֲנִינֵן שֶׁל יִשׁוּת

(34) ראה סה"מ תרס"ב ע' שנו. ובכ"מ. (35) פל"ה (מד, סע"ב ואילך).

ביאור בדרך אפשר

43 מהו הטעם שפדוקא בנוגע לקשר היתה הטענה מאין לי
44 בקשר, במובן של 'איך אוכל להשפיע לבני ישראל דבר כל כך גשמי ונחות
45 שרחוק ממני ונבדל ממני לחלוטין', והרי גם כל שאר ההשפעות רחוקות
46 לגמרי מענייני ומדרגות הנעלית של משה רבנו ולמה רק ביחס לבשר אמר
47 כך?.

כך?

וּמִבָּאָר בְּזֶה³⁹, כְּתוּרַת הַחֲסִידוֹת,
לְפִי הַמַּשְׁמָעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים,
שֶׁעֵינֵן הַבֶּשֶׁר לְאַחַר הַבְּרוּר
בְּכָל דָּבָר גָּשְׁמִי, אֲפִילוֹ הַנְּחוּת בֵּיתוֹ,
יֵשׁ נִיצוּצוֹת אֱלֹקִיִּים שֶׁל קְדוּשָׁה
וְכֹאשֶׁר יִהְיֶה בָּא בְּמַגֵּעַ עִם דְּבָרִים
גִּשְׁמִיִּים הוּא מְבָרַר אוֹתָם, הֵינּוּ מְפָרִיד
אֶת הָרַע מֵהַטוֹב וּמַעֲלָה אֶת הַטוֹב
מִדָּלוּת.

56 לקדושה וכאשר הבשר מתעלה
 57 ומתברר והאדם עובד את ה' בכוח
 58 אכילת הבשר, אזי עניינו הרוחני של
 59 הבשר הוא **בְּחִינַת הָאֱהָבָה**
 60 **כְּרִשְׁפִּי אֵשׁ** כמבואר בחסידות
 61 שבאהבת ה' יש דרגות ובחינות שונות
 62 ואחד האופנים הוא אהבה כרשפי אש
 63 שעיקר ענינה הוא צימאון ותשוקה
 64 בוערת להתקרב לאלוקות (בשונה
 65 מ'אהבה בתענוגים' שהיא אהבה
 66 כמים) **[וְכִמּוֹ כִּפְשׁוּטוֹ**
 67 **שֶׁהִתְהַוִּית הַבָּשָׂר** של הוולד הוא
 68 **מִצַּד הָאָדָם** הוא הדם של אימו,
 69 כדברי חז"ל בגמרא **אָדָם שְׂמֻמּוֹ**
 70 **בָּשָׂר**⁴⁰ והדם שיש בו חמימות קשור
 71 בענין האש, הרי שיש שייכות בין ענין
 72 הבשר לענין האש, **וְכִיּוֹן שְׁעָנִין**
 73 **הָאֱהָבָה כְּרִשְׁפִּי אֵשׁ אֶפִּילוּ**
 74 **בְּדִרְגָּא הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנָה** הוא
 75 **בְּבִחִינַת יֵשׁ מִי שְׂאוּהֵב**⁴¹,
 76 ואינו בטל לאלוקות בביטול מוחלט
 77 (כמבואר בחסידות שברגש של אהבה
 78 יש ביטוי למציאותו של האוהב, בשונה
 79 מרגש של יראה שבאופן כללי הוא
 80 תחושה של ביטול) **וְהִי זֶה הַפָּךְ**

81 **בְּחִינַת הָאֵין דְּמִשָּׁה, דְּחֵתִיב בֵּיהּ** ⁴² **שְׁכֹחֵת בּוֹ, בְּמִשָּׁה, וְנִחְנוּ**
82 **מָה,** כִּיטוּר שְׁמִשְׁמַעוּ בִּיטוּל מוּחֵלֵט. **וְלָכֵן אָמַר** מֶשֶׁה בְּמַעֲנֵה לִבְשֶׁת
83 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאכֹל בֶּשֶׂר **מֵאֵין לִי בֶּשֶׂר, שְׁאִפִּילוּ בְּחִינַת הַבֶּשֶׂר**
84 **כְּפִי שֶׁהוּא בְּרוּחָנִיּוֹת הָעֲנִינִים, בְּחִינַת אֹהֶבָה שֶׁל הָאָדָם**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שבדרך כלל האהבה היא ביטוי למציאות האוהב וגורמת לתחושה של "יש מי שאוהב", בכל זאת האהבה תהיה מתוך בטול בהתאם לענייניו של משה רבנו, על-דרך הבטול שבאש ואור המנוחה, ועד שענין הבטול נמשך ובא לידי ביטוי גם בפשר הגשמי, שזהו ענין בשר השליו שיהיו עופות שמנים ביותר, שהוא ענין הבטול דחקמה, כמבאר בארפה ב'לקוטי תורה'⁴⁶ (פרשת בהעלותך): "וזה היה ענין השליו שהיו עופות שמנים מאד... כי שמן הוא בחינת חכמה... ובעולם הזה הגשמי גם כן השמן הוא בחינת חכמה שנשתלשל מבחינת חכמה שלמעלה... וזהו ענין השליו ששמן שהוא בחינת חכמה נמשך ונתפשט בבשר. שבשר השליו הוא בחינת גבורות והשמן שבה הוא בחינת חכמה בחינת מ"ה ואין. והיינו שנמשך הביטול גם בבחינת היש רבשר".

ויכמו כן יובן גם בענין התהוות המדות מבחינת באר שבע, היא ספירת הבינה שהיא ה'ממוצע' בין החכמה והמידות, כאמור, שעל-ידי ההמשכה מבחינת החכמה, אות יו"ד דיעקב, נמשך הבטול במדות אף שהמידות מצד עצמם הם ביטוי והדגשה של המציאות. ועל-ידי המשכת הבטול במדות, הנה גם כאשר וילך חרנה, שנמשך אחר-כך תוכן המידות בספירת המלכות בעולם הדבור [שהיו גם ענין ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה כפשוטו, שהיה זה ההליכה של יעקב לחרן כדי לישא את בנות לכן, אשר, שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל'⁴⁷, ומבאר בקבלה וחסידות'⁴⁸ שלאה ורחל הם כנגד עולם המשכה בחינת לאה ועולם הדבור בחינת רחל, והרי עקר ירידת יעקב בשביל רחל (כמבאר במדרשי חכמינו ז"ל'⁴⁹), בחינת עולם

לא לוקות בצמאון גדול ותשוקה בוערת כרשפי אש, גם הוא אינו יכול להיות נמשך על-ידו על ידי (ווי קומט עס צו אים איך זה מגיע אליו, כאשר הדגה שלו היא באין-ערוך יותר נעלית ובהיותו "אין" איך יתכן שישפיע אפילו 'בשר' רוחני שהוא דרגה שאינה בתכלית הביטול וכל-שכן שלא יתכן שדרכו יושפע בשר גשמי). ועל זה הצריך להיות הממצע דהזקנים, כמו שכתוב⁴³ אספה לי שבעים איש מזקני ישראל שחבר בין משה רבנו לבני ישראל, ונוסף לזה, כיון שסוף סוף מדובר בפער עצום ורחוק באין-ערוך לא היה די בכך שהזקנים היו 'ממוצע' בין משה ובני ישראל הנה גם בין משה לזקנים שיהיו אמנם יותר קרובים למשה משאר בני ישראל אבל בכל זאת באופן כללי גם הזקנים היו במדרגתם של ישראל, ולכן היה בין הזקנים ומשה 'ממוצע' נוסף גם הממצע דאחרון, שעל פי ענינו ועבודתו היה 'ממוצע' בין משה והזקנים (ובני ישראל) כיון שאצלו היה מלבד הביטול שלו שהיה דומה לביטול של משה שהרי על שניהם נאמר "ונחנו מה", היתה אצל אחרון גם העבודה דהעלותך את הנרות⁴⁴, שגם היא עבודה באש אבל באופן אחר מענין האהבה והצימאון כרשפי אש והיגו, שנוסף על אש המזבח של עבודת הקרבנות היה גם אש המנוחה. וההבדל ביניהם הוא אש המזבח הוא על-דרך האהבה כרשפי אש, ואלו אש המנוחה הוא ענין של אור שבא על-ידי שמן, נהורא שכיף⁴⁵, אור דולק בשקט וכיון אצל אחרון היו ב' ענינים אלו, גם אהבה כרשפי אש וגם אור שדולק בשקט ובמנוחה מתוך ביטול לכן היה בבחינת ממצע להמשיך ממש לבני ישראל על-ידי שבעים הזקנים את הבשר במשמעותו הרוחנית שיהיה ענין האהבה כרשפי אש ולמרות

(43) בהעלותך יא, טז. (44) שם ח, ב. (45) ראה זח"ב קמ, א. ועוד. (46) שם לב, א. (47) ויצא כט, טז. (48) תו"א ויצא כב, ד. ובכ"מ. (49) ראה ב"ר פע"א, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לשאת את רחל ורק בגלל הרמאות של לכן נשא גם את לאה), בְּחִינַת
- 2 עוֹלָם הַדְּבוּרִין. הָרִי אֶף-עַל-פִּי שְׁאוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר מִצַּד עֲצָמָם
- 3 הֵם אוֹתִיּוֹת נִפְרָדִים מֵהָאֵם עֲצָמוֹ וְאִינֶם הִשְׁכֵּל וְהִרְגֵּשׁ עֲצָמָם
- 4 וְיוֹצֵאִים לַחוּץ מֵהָאֵם הַמְדַּבֵּר, מִפְּלִי-מָקוֹם מִמְּשִׁיכִים גַּם
- 5 בָּהֶם עֲנִין הַיְחוד והביטול כו'
- 6 שיהיה ניכר ונגרש לא רק במידות
- 7 שהם כוחות פנימיים כמו השכל
- 8 וקורבים יותר אל הנפש עצמה אלא
- 9 אפילו באותיות הדיבור שמחוץ לאדם
- 10 ונפרדות ממנו עוד יותר מאשר אותיות
- 11 המחשבה, ועל דרך זה גם למעלה,
- 12 כביכול, שהחכמה והבינה יאירו
- 13 במידות וגם ירדו ויתגלו למטה על ידי
- 14 ספירת המלכות, עניין הדיבור.
- 15 ה) וְהִנֵּה פְרוּשׁ הַב' השני
- 16 בַּיָּהֳרֵי בעניין "ויצא יעקב" הוא
- 17 לְמִטָּה מְזֵה, בדרגה יותר נמוכה
- 18 מאשר הפירוש הראשון שנתבאר לעיל
- 19 והוא שְׁוִיָּצָא יַעֲקֹב מִבְּאֵר
- 20 שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה הִיָּינוּ
- 21 מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת (שְׁוִיָּצָא
- 22 בְּאֵר שָׁבַע) לְעֵלְמָא דְּפִרְוֵדָא,
- 23 עולם הפירוד שהוא עולם הקליפות
- 24 (המכסים ומעלימים על האלוקות
- 25 והקדושה כמו קליפה שמכסה על
- 26 הפרי, בשונה מעולם הקדושה שהוא
- 27 בביטול לאלוקות ובאחדות) שְׁוִיָּצָא
- 28 עֲנִין קָלַפְתָּ נִגְהָ שֶׁמְעוּרָב בַּח טוֹב
- 29 ורע ולְמִטָּה מְזֵה הקליפות
- 30 הטמאות שאין בהם טוב כלל, היינו
- 31 שענייני אלוקות ירדו ויבואו אפילו
- 32 לעניינים שהם היפך הקדושה, כפי
- 33 שהולך ומבאר.
- 34 דְּהִנֵּה, תְּכֵלִית הָעֲבוּדָה הִיא
- 35 שְׁתֵּהִיָּה הַתְּמַשְׁכָּה וההתגלות של
- 36 האור האלוקי לא רק בְּעוֹלָם
- 37 הַדְּבוּר כִּפִּי שְׁוִיָּצָא בְּקִדְשָׁה בְּלָבָד, אֵף שֶׁגַם זֶה יִירֵדָה גְּדוּלָּה, כִּי
- 38 אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר נִפְרָדוֹת מִמְּחוּץ וְהַמִּידוֹת עֲצָמָם, כְּמִבְּאֵר לַעֲלִי, אֶלְאִי
- 39 שֶׁהָאֵם הָאֱלֹוֹקִי יִבֹּא וְיִרֵד גַּם לְכַרֵּר אֶת הַנְּצִיחוֹת הָאֱלֹוִקִיִּים מִצַּד
- 40 הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּפְלְוּ לְמִטָּה עַל-יְדֵי שְׁבִירַת הַפְּלִים, בְּקָלַפְתָּ נִגְהָ,
- 41 העולמות במתכונתם הנוכחית, עם "סדר השתלשלות" הדרגתי ומסודר ועשר
- 42 ספירות שהאורות שלהם מלוכשים בתוך כלים ראוים לקליטתם, נקראים

- 43 'עולם התיקון'. ל'תיקון' קדם 'עולם התהוה' בו היו אורות מרובים וכלים
- 44 מועטים, מצב שגרם ל'שבירת הכלים' ו'נפילה' של ניצוצות קדושה ואלוקות
- 45 לתחומים שמחוץ לגבולות הקדושה. וְעַל-יְדֵיהֶם באמצעות הירידה לקליפת
- 46 נוגה שיש בה תערוכת טוב ורע ירדו הניצוצות גַּם לְמִטָּה יוֹתֵר ועבודת
- 47 האדם היא לברר ולהעלות אפילו את
- 48 הניצוצות שנפלו בקליפות הטמאות
- 49 שאין בהם טוב כלל. וְלָכֵן נִקְרָא
- 50 הַמָּקוֹם שֶׁאֵלֵיו יֵרֵד יַעֲקֹב אֲבִינוּ בְּשֵׁם
- 51 חָרָן, מְלִשׁוֹן נִחַר הַתִּיבִישׁ
- 52 גְּרוֹנִי⁵⁰, שְׁקוֹל הַדְּבוּר שֶׁלֹּמַעֲלָה
- 53 (שְׁבָא עַל-יְדֵי הַגְּרוֹן) אִינוּ
- 54 נִכָּר בַּנִּבְרָאִים שְׁלֵמָטָה,
- 55 דְּהִנֵּה, מִצַּד עוֹלָם הַדְּבוּר,
- 56 הָרִי כִּיּוֹן שְׁבִדְבֵר הָרִי שְׁמִים
- 57 נַעֲשֵׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צָבָאָם⁵¹,
- 58 וכל העולמות והנבראים נתהוו בכוח
- 59 דיבורו של הקדוש-ברוך-הוא הָרִי
- 60 צְרִיף לְהִיּוֹת נִכָּר כֹּחַ הַפּוֹעֵל
- 61 הכוח האלוקי המהווה ומקיים
- 62 בַּנִּפְעָל בִּנְבִרָאִים. אֶבֶל מִצַּד
- 63 הַהֶעָלָם וְהַסֵּתֵר, שֶׁהִתְחַלְתּוּ
- 64 מִשְׁבִּירַת הַפְּלִים בעולם התהוה,
- 65 כְּמִבְּאֵר לַעֲלִי, וְאַחֲרֵי-כֵן מַעוּט
- 66 הַלְּבָנָה שֶׁמִּסְמַל הָעָלָם וְצִמְצוּם שֶׁל
- 67 האור האלוקי בעולם שהרי קודם לכן
- 68 היה אור הלבנה שזה לאור השמש,
- 69 דבר שֶׁמִּסְמַל גִּילּוֹי אֹרֶךְ אֱלֹוִקִי וְחֵטָא
- 70 עֵץ הַדַּעַת⁵² שֶׁפִּעַל הָעָלָם וְהַסֵּתֵר
- 71 נוסף על האלוקות, נַעֲשֵׂה הָעֲנִין
- 72 דְּנִחַר גְּרוֹנִי, הַתִּיבִישׁ גְּרוֹנִי שֶׁלֹּמַעֲלָה
- 73 כְּבִיכּוֹל, שֶׁהַדְּבוּר הָאֱלֹוִקִי הָעֲלִיּוֹן
- 74 לֹא נִרְגָּשׁ בַּנִּבְרָאִים שְׁלֵמָטָה
- 75 בגלוי אלא מכוסה ונעלם.
- 76 וְזֶהוּ גַּם שְׁגָרוֹן הוּא
- 77 בְּגִימָטְרִיא ז' שֶׁבַע פְּעָמִים
- 78 הַבֵּל⁵³, שֶׁהֵם ז' הַהֲבִלִים
- 79 דְּקִהְלָתָם⁵⁴ כלשון הכתוב בתחילת קהלת: "הבל הבלים אמר קהלת, הבל
- 80 הבלים הכול הבל", הרי שהמושג הבל נזכר שלוש פעמים בלשון יחיד ועוד
- 81 פעמיים בלשון רבים ובסך הכול שבע פעמים שְׁנִמְשָׁכִים מִשְׁבַּעַת
- 82 הַמִּדּוֹת שְׁעַל-יָדָם נַעֲשֵׂה בְּנִין הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב⁵⁵ כִּי
- 83 אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה, וְהַחֲסֵד הִיא הַעֵינָן שֶׁל כָּל שֶׁבַע הַמִּידוֹת
- 84 וְכַאֲשֶׁר ז' הַהֲבִלִים שֶׁכֵּאֲמֹר נִמְשָׁכִים מִשְׁבַּעַת הַמִּדּוֹת מְאִירִים בְּגִלּוֹי

(50) תהלים סט, ד. ראה לקוטי תורה להאריז"ל פ' וישב. תו"א ויצא כא, ג. ועוד. 51) תהלים לג, ו. 52) ראה ד"ה ע"כ יאמרו המושלים תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קצב, א ואילך). 53) ראה גם אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' תקפח. 54) א, ב. קה"ר עה"פ. 55) תהלים פט, ג. וראה סה"מ תרל"ד ע' נד ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בדבור הרי זה בחינת גרון שבנימטריא שבע פעמים 'הבל' כי הוא
2 כולל את אור כל שבע המידות. אבל באשר נחר גרוני, מצד
3 ההעלם וההסתה, ותמורת גילוי האור, הגרון נעשה 'בש' אזי נעשה
4 חרן, חרון אף⁵⁶ וכעס, כמאמר חכמינו ז"ל ש"חרן" היא "חרון אף של
5 מקום [הקדוש-ברוך-הוא] בעולם"
- 6 שזהו פללות הענין דעלמא
7 דפרודא עולם הקליפות והסטרא
8 אחרא שנקרא 'עולם הפירוד' (בניגוד
9 לקדושה שהיא ביטול ואחדות).
10 וזוהי תכלית הכוונה והמטרה של
11 הירידה דויצא יעקב גו'
12 חרנה, שהיא ירידה גדולה מאד
13 מאגרא רמה⁵⁷, מגג גבוה, כי לפי
14 שני הפירושים מדובר ב'ציאה' וירידה
15 מדרגה גבוהה ביותר מהפירוש
16 הראשון לגבי מקום הציאה ועד
17 לפירוש השני ב"חרן", היינו כפרוש
18 הא' דויצא יעקב מבאר שבע
19 שקאי שהכוונה על ספירת
20 הבינה (ולמעלה יותר,
21 מבחינת היי"ד דיעקב,
22 בחינת החכמה כמבואר לעיל),
23 עד לדרגא היותר תחתונה,
24 כפרוש הב' בחרן, מלשון
25 נחר גרוני, שהוא ענין עלמא
26 דפרודא עולם הפירוד שאינו בצד
27 הקדושה ובסך הכול הרי זו ירידה
28 גדולה ביותר.
- 29 אמן ירידה זו
30 ירידה גדולה ביותר, כאמור, היא
31 בשביל העליה שתבוא אחריה,
32 שזהו מה שכתוב לאחרי-זה
33 בפסוק הבא ויפגע יעקב במקום,
34 בפתח תחת האות ב"ת, שפרושו
35 במקום הידוע⁵⁸, כאילו נכתב
36 "בהמקום" והינו, שאין זה סתם
37 מקום שלא נפר מציאותו ואין
38 לו חשיבות, אלא מקום הידוע,
39 כמאמר רבותינו ז"ל⁵⁹
40 שהקדוש ברוך-הוא נקרא בשם
41 "המקום" כי הוא מקומו של
42 עולם. וממשיך בפתוב, וילן שם יעקב באותו מקום ידוע כי בא
- שקעה השמש, והינו, שאף-על-פי שבספירת המלכות (חרנה כפרוש הא') ועל-אחת-פמה-וכמה בעלמא דפרודא (חרנה כפרוש הב') ישנו הענין דבא השמש, והסתה על אלוות ששמש (ומגן) הוי' (אלקים)⁶⁰ הוא אור האין סוף היא בבחינת שקיעה, שאין מאיר גלוי אלקות, מכל-מקום, הרי התכלית דבא השמש היא כדי להעלות משם את כל הענינים, עד לאפן של אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא⁶¹, ולכן וילן שם, היינו, שגם שם נמשך מבחינת באר שבע, ספירת הבינה, ולמעלה יותר, מבחינת היי"ד דיעקב, שממנו נמשך עד לבחינת העקב, הדרגה הכי נמוכה, כשם שהעקב הוא החלק הכי נמוך בגוף האדם בעלמא דפרודא, בעולמות הפירוד, היפך האחדות והביטול היכן שבא שקעה השמש ויש העלם והסתה על האור האלוכי.
- והכח על זה להמשיך ולהאיר אור אלוכי גם במקומות הנחותים הללו שיש בהם העלם והסתה על האלוות הוא מבחינת ויפגע במקום, דקאי על המקום שעליו נאמר בהמשך פרשה זו וזה שער השמים⁶², שמשם נמשך הכח שהקב"ה עוזרו⁶³ כדברי חכמינו ז"ל שהאדם מסוגל להתגבר על יצור רק הודות לעזרה ולסיוע מלמעלה וכך גם בירידה זו להעלות ניצוצות של קדושה אפילו מ"חרן" הקדוש-ברוך-הוא עוזר ליהודי שלא זו

(56) פרש"י ס"פ נח. (57) ע"פ לשון חז"ל – חגיגה ה, ב. (58) ראה ראב"ע עה"פ. (59) ב"ר פס"ח, ט. (60) תהלים פד, יב. וראה תניא שעהיהו"א פ"ד ואילך. אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ. (61) ראה זח"א ד, א. (62) ויצא כח, יז. (63) ראה קידושין ל, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בלבד שלא יאבד (עַר זָאל נִיט פֿאַרפֿאַלן ווערן שלא ילך
- 2 לאיבוד) בִּירִידָה חֲסִינְשִׁלּוֹם, אֶלָּא אֲדַרְבֵּה, שְׂעִיעֲלָה מִשָּׁם אֵת
- 3 הָרְכוּשׁ גְּדוּלָּה⁶⁴, כהבטחת ה' לאברהם אבינו ב'ברית בין הבתרים'
- 4 שלאחר הירידה למצרים בני ישראל יצאו עם 'רכוש גדול' שְׁהוּא עֲנִין
- 5 בִּירוֹר הַנְּצוּצוֹת שנפלו למקומות
- 6 הכי נחותים. וְעַל־פִּי־זֶה יוֹכֵן גַּם
- 7 סֵדֶר הַכְּתוּבִים, וַיִּלָּךְ חֲרָנָה
- 8 וַיִּפְּגַע בְּמָקוֹם גּוֹ', אֶף־עַל־פִּי
- 9 שְׁמָקוֹם זֶה שעליו נאמר "ויפגע
- 10 במקום" הָיָה בדרך מבאר שבע לחרן
- 11 והוא מקום הר הבית שאילו הגיע יעקב
- 12 לפני חָרָן, ובכל זאת הכתוב אומר
- 13 תחילה "וילך חרנה" ורק אחר כך
- 14 "ויפגע במקום" כִּי, לֹא־חָרִי
- 15 שְׂנַעֲשָׂה וַיִּלָּךְ חֲרָנָה שיצא מבאר
- 16 שבע על מנת ללכת לחרן ועצם
- 17 היציאה הזו היא כבר ירידה גדולה, גם
- 18 קודם שבא לחרן בפועל אֲזִי הִצְרָךְ
- 19 לַעֲסֹק בְּעִבּוּדָה דְּוִיפְּגַע
- 20 בְּמָקוֹם, ולעסוק בבירור ניצוצות
- 21 הקדושה שנפלו למקומות נחותים
- 22 וְעַל־יְדִי־זֶה הָיָה יָכוֹל לֵהוּיֹת
- 23 הָעֲנִין דְּוִיָּלֶן שָׁם, כִּדִּי
- 24 לְהַשְׁלִים אֵת הַפְּנִיָּה והמטרה
- 25 דְּכִי בָּא הַשְּׁמֶשׁ וההעלם והסתר
- 26 על האלוקות, כך שהירידה תביא
- 27 בסופו של דבר לעליה.
- 28 ז) וּבִאֹר הָעֲנִין שהיה ביציאת
- 29 יעקב אבינו מבאר שבע לחרן
- 30 בְּעִבּוּדֹת הָאָדָם של כל אחד ואחד
- 31 מִיִּשְׂרָאֵל, דִּהְיָה, כָּלִילֹת עֲבֹדָת
- 32 הָאָדָם הִיא בְּג' בשלושת הקוין
- 33 תוֹרָה לִימּוֹד הַתּוֹרָה עֲבֹדָה עֲבֹדָת
- 34 הקרבנות בזמן שביית המקדש היה קיים
- 35 ועבודת התפילה בזמן הזה
- 36 וּגְמִילוּת־חֲסָדִים צדקה (וכל שאר
- 37 המצוות המעשיות) שְׂעִלִּיהֶם
- 38 הָעוֹלָם עוֹמֵד⁶⁵, כוֹלָל גַּם
- 39 עוֹלָם קָטָן זֶה הָאָדָם⁶⁶ שעיקר
- 40 עניינו ועיקר קיומו מבוסס על עבודת ה' בשלושת התחומים הללו, תורה,
- 41 עבודה וגמילות חסדים.
- 42 קו הָעֲבֹדָה, שְׁקָאֵי עַל עֲבֹדַת הַקְּרָבָנוֹת, הוּא עֲנִין

- 43 הַמִּחְשָׁבָה, עֲבֹדַת ה' באמצעות המחשבה שְׁהָרִי בְּהַקְרָבָת
- 44 הַקְּרָבָנוֹת הִיָּתָה צְרִיכָה לֵהוּיֹת מִחְשָׁבָתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן (ובנוסף
- 45 למחשבה הראויה על פי ההלכה, היה צורך גם בכוננת הלב, כלשון הזוהר
- 46 וַיַּעֲוֹתָ דְּלִבָּא⁶⁷ רצון הלב) לְשֵׁם שְׂשָׂה דְּבָרִים שְׁהָרִי צְרִיךְ
- 47 לְכַוֵּן⁶⁸ (ובלשון המשנה: "לשם
- 48 ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח
- 49 לשם זוכה לשם השם לשם אשים לשם
- 50 ריח לשם ניחוח והחטאת והאשם לשם
- 51 חטא"). וְגַם אַחֲרֵיכֶן מִשְׁחָרֵב
- 52 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂשִׁנּוֹ עֲנִין
- 53 הַתְּפִלוֹת⁶⁹, שֶׁהֵן כַּחֲחִלְיָה לְקָרְבָן
- 54 כדברי חכמינו ז"ל על הפסוק
- 55 וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ⁷⁰
- 56 שהתפילה באמצעות השפתיים
- 57 משלימה את החיסרון שנובע מאי־
- 58 הקרבת הקרבנות, הָרִי עַל עֲבֹדַת
- 59 הַתְּפִלָּה נֶאֱמָר⁷¹ בתורה
- 60 וַעֲבַדְתֶּם אֵת הוָי' אֱלֹהֵיכֶם,
- 61 וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל⁷² אִי זֶה
- 62 הִיא עֲבֹדָה שְׂבֻלָּב זֶה תְּפִלָּה,
- 63 וְהֵינּוּ, שְׂעִנִּין הַתְּפִלָּה הוּא
- 64 עֲנִין הַמִּחְשָׁבָה במוח וכן כוונת
- 65 הלב, "עבודה שכלב". וְכַמֶּרְמֵז גַּם
- 66 בְּשֵׁם תְּפִלָּה, מְלָשׁוֹן
- 67 הַתּוֹפֵל⁷³, כלומר מחבר, שְׁהוּא
- 68 עֲנִין הַהִתְקַשְּׁרוֹת וההתחברות של
- 69 האדם המתפלל עם הקדוש־ברוך־הוא,
- 70 כִּי, עֲנִין הַהִתְקַשְּׁרוֹת
- 71 וההתחברות בְּשִׁלְמוֹת, היינו
- 72 הַתְּקַשְּׁרוֹת פְּנִימִית של כוחות
- 73 הנפש הפנימיים, אֵינוֹ עַל־יְדִי
- 74 עֲנִין הַמַּעֲשָׂה, כִּי כוח המעשה
- 75 הוא כוח חיצוני לעומת הכוחות
- 76 הפנימיים והרבדים העמוקים של הנפש
- 77 שְׂיָכוֹל לֵהוּיֹת גַּם לֹא
- 78 הַתְּקַשְּׁרוֹת כָּלֵל שהרי אדם מסוגל
- 79 לעשות פעולה מעשית גם בלי כל רגש
- 80 נפשי פנימי כלפי הדבר ובלי להיות
- 81 מקושר ומחובר בנפשו, ולא זו בלבד
- 82 שהמעשה איננו מחייב התקשרות והתחברות נפשית וְאֶפְּיִלּוֹ לֹא עַל־יְדִי
- 83 עֲנִין הַדְּבָרִי, שהוא קרוב יותר לנפש ומהווה אמצעי לבטא את השכל ואת
- 84 הרגש של האדם, גם הוא אינו הדרך להתקשרות פנימית שְׁהָרִי הַדְּבָרִי

(64) לך לך טו, יד. וראה לקו"ש ח"ג ע' 823 ואילך. חכ"ב ע' 80. 65) אבות פ"א מ"ב. 66) תנחומא פקודי ג. ועוד. 67) זח"ג לט, א. 68) זבחים מו, ב. 69) ברכות כו, ב. 70) הושע יד, ג. 71) משפטים כג, כה. וראה ב"ק צב, ריש ע"ב. שם קז, ב. מכילתא דרשב"י עה"פ. רמב"ם ריש הל' תפילה. 72) תענית ב, סע"א. 73) תו"א ר"פ תרומה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **יֹצֵא לְזוּלָתוֹ** והוא בסך הכול אמצעי לגלות את פנימיות האדם החוצה, **וְאֵלּוֹ הָעֵנִין דְּהִתְקַשְׁרוֹת דְּרוּחָא בְּרוּחָא** רוח ברוח היינו קשר
 2 פנימי בין שני אנשים ועל דרך זה, כביכול, בין רוח האדם לרוח האלוקית
 3 העליונה הוא **בְּעֵקֶר עַל-יְדֵי לְבוּשׁ הַמַּחְשָׁבָה** שעם היותו 'לבוש'
 4 חיצוני לעומת עצם הנפש, הוא לבוש
 5 קרוב ומאוחד עם הנפש ולכן המחשבה
 6 וכוונת הלב הם הדרכים להתקשרות
 7 והתחברות.
 8 **קו הַתּוֹרָה, הָרִי עֵקֶר עֵנִין**
 9 **הַתּוֹרָה הוּא בְּדָבוּר, כְּמוֹ**
 10 **שְׁכָתוֹב⁷⁴** לגבי מצוות תלמוד תורה
 11 **וְדַבְּרָתָּ בָּם, וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל**
 12 **בְּדַבְּרֵי תוֹרָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר⁷⁵**
 13 והציווי "ודברת בם" מתייחס לדיבור
 14 בדברי תורה, ו**כְּמוֹ שְׁכָתוֹב⁷⁶**
 15 **חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם, וּפִירִישׁוּ**
 16 **חֲכָמֵינוּ ז"ל שְׁדַּבְּרֵי הַתּוֹרָה הֵם 'חַיִּים'**
 17 **לְמוֹצְאֵיהֶם** שמבטאים אותם
 18 **בְּפֶה⁷⁷** ולא מסתפקים בלימוד
 19 במחשבה ובהרהור. **וְלִכְן הִנֵּה גַם**
 20 **בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה הִיא עַל הַדָּבוּר**
 21 **שְׁכָתוֹרָה דְּקוּקָא⁷⁸** ותיקנו שמיד
 22 לאחר אמירת ברכות התורה בברכות
 23 השחר האדם יאמר בפיו דברי תורה
 24 (פסוקי ברכת כוהנים והמשנה "אלו
 25 דברים שאין להם שעור").
 26 **וְהִקְנוּ דְּגִמְלֵיּוֹת חֲסִידִים,**
 27 **כְּלָלֵי הַמַּצּוֹת⁷⁹, הוּא עֵנִין**
 28 **לְבוּשׁ הַמַּעֲשֵׂה** שהרי רוב המצוות
 29 הן מצוות מעשיות. ונמצא ששלושת
 30 הקיין תורה עבודה וגמילות חסדים
 31 כוללים את כל ענייני עבודת האדם
 32 שהביצוע שלה בפועל הוא על ידי שלושת לבושי הנפש – מחשבה (עבודת
 33 הקרבנות ועבודת התפילה) דיבור (לימוד התורה) ומעשה (גמילות חסדים
 34 ושאר המצוות).
 35 **וְהִנֵּה, עֵקֶר עֲבוֹדַת הָאָדָם** והתחום שבו יש לפעולתו ומעשיו את
 36 ההשפעה הגדולה ביותר **הוּא בְּעֵנִין הַתַּפְלָה, שְׁהָרִי הַתּוֹרָה עֵנִינָה**
 37 **שְׁנִיתָנָה בְּאִפְן מְלַמְעָלָה לְמִטָּה** וכיוון שעיקרה מלמעלה הרי
 38 מלכתחילה חלקו של האדם בדבר הוא מוגבל בהתאם למידת היכולת שלו
 39 לקבל את מה שניתן מלמעלה, **וְאֵלּוֹ עֵנִין הַמַּעֲשֵׂה (גְּמִילֵי-חַסְדִּים)**

1 **חֲסִידִים) הָרִי זֶה בָּא לְאַחֲרֵי הָעֲבוֹדָה דְּמַחְשָׁבָה וְדָבוּר,** שהרי
 2 זה סדר הפעולה של לבושי הנפש שתחילה האדם חושב (ומרגיש) דבר
 3 מסוים, לאחר מכן הוא מדבר עליו ורק אחר כך הוא עושה את הדבר בפועל
 4 וכך גם בעבודת ה' הרוחנית וְנִמְצָא, **שְׁעָקֶר עֵנִין עֲבוֹדַת הָאָדָם**
 5 **הוּא עֵנִין הַתַּפְלָה, שְׁעֵנִינָה**
 6 **הוּא סֵלֶם מַצֵּב אֲרֶצָה וְרָאשׁוּ**
 7 **מַגִּיעַ הַשְּׁמִימָה⁸⁰,** ובלשון הוזהר
 8 **סֵלֶם דָּא צְלוּתָא⁸¹** זו תפילה,
 9 ומשמעות הדברים בעבודת ה' היא
 10 **שְׁעַל-יְדֵי הַסֵּלֶם דְּתַפְלָה עוֹלָה**
 11 **הָאָדָם** ומתעדן ומודרך ומתעלה
 12 **לְמַעַלָה** ומתקרב לרוחניות,
 13 **וּמַעַלָה כָּל עֵנִינָיו עֲמוֹ** וכאשר
 14 הוא מתעלה, כל כוחות הנפש שלו וגם
 15 ענייניו הגשמיים כמו המזון שאכל
 16 ובכוח האכילה ההיא התפלל, הכול
 17 עולה למעלה לקדושה. **וְעֵקֶר**
 18 **הַתַּפְלָה** בעבודת התפילה עצמה יש
 19 כמה וכמה שלבים של התעלות מדרגה
 20 לדרגה. והענין העיקרי, הוא הדרגה
 21 הגבוהה ביותר **הוּא עֵנִין הַבְּטוּל**
 22 **הַמוֹחֵלֵט** של האדם האלוקות
 23 **דִּשְׁמוּנָה עֲשָׂרָה⁸²** (דבר הבא לידי
 24 ביטוי גם בעבודה שתפילת שמונה
 25 עשרה נאמרת בעמידה דווקא וללא
 26 השמעת קול, להורות על כך
 27 שהמצויאות של האדם לא באה לידי
 28 ביטוי כלל והוא עומד כעבד לפני
 29 אדונו) הביטול **שְׁבָא לְאַחֲרֵי**
 30 **הַהִקְדָּמָה** וההכנה **דִּקְרִיאת**
 31 **שְׁמַע⁸³,** שמקומה בסדר התפילה הוא
 32 לפני תפלת 'שמונה עשרה' ובסמוך לה
 33 **שְׁבָא נֶאֱמַר וְאַהֲבַת אֵת הוֹי' אֱלֹקֶיךָ כָּל לַבִּבְךָ וּכְכֹל נִפְשֶׁךָ**
 34 **וּכְכֹל מַאֲדָךָ⁸²,** ובאמירת פסוקים אלו בקריאת שמע האדם צריך
 35 להתעורר באהבת ה' על כל פרטיהם האמורים כאן **וּבַהֲקָדְמָה לְזֶה** לפני
 36 "ואהבת" וכו' בא **הַפְּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הוֹי' אֱלֹקֵינוּ הוֹי'**
 37 **אַחֲד⁸³** שכל עניינים אלה הם עניינים עיקריים בעבודת התפילה שהיא על
 38 ידי המחשבה וכוונת הלב.
 39 והולך ומבאר בפרטיות יותר את תוכן העבודה בקריאת שמע שהיא ההכנה
 40 וההקדמה לביטול ב'שמונה עשרה':

(74) ואתחנן ו, ז. (75) ראה ספרי ופרש"י עה"פ. יומא יט, ב וברש"י שם ד"ה במ (הב'). שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו סט"ז.
 הלי' ת"ת פ"ג ס"ב. לקו"ש ח"ז ע' 268 הערה 2. ח"ט ע' 39 הערה 16. וש"נ. (76) משלי ד, כב. (77) עירובין נד, רע"א.
 (78) שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ז ס"ב. (79) ראה תניא פל"ז. (80) ויצא כח, יב. (81) זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. (82) ואתחנן ו,
 ה. (83) שם, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהֶעֱנִין בְּזֶה, דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ תַּמּוּזָה מִהּ מִשְׁמַעוֹת הַצִּיּוּר "וְאֶהֱבֵת אֶת ה'
- 2 אֱלֹהִים" וְהִי לֹא שִׁיף צִיּוּר עַל אֶהְבָּה, לְהִיטֵת מִדָּה רֶגֶשׁ
- 3 שְׂפִלְבִּי וְלֹא פִעוּלָה מַעֲשִׂית שֶׁהָאֵדָם יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת מִבְּלִי כָל הַבְּדֵל מִה
- 4 הַתַּחֲשׁוֹת שֶׁלּוֹ כִּלְפֵי אוֹתָהּ הַפִּעוּלָה, וּמִמָּה נִפְשָׁךְ, אִם יִשְׁנָה
- 5 הָאֶהְבָּה, הִרִי הוּא כָּכָר אוֹהֵב
- 6 גַּם לֵלֵל הַצִּיּוּר. וְאִם אֵינָהּ, לֹא
- 7 שִׁיף לִזְמַר וְאֶהְבָּת שֶׁהוּא
- 8 לְשׁוֹן צִיּוּר כִּי הַצִּיּוּר לֹא יִעֲלֵל
- 9 לִיצוּר רֶגֶשׁ שֶׁלֹּא קִיִּים?
- 10 וְיִדְוֶע בְּאוֹר רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּשֵׁם
- 11 רַבּוֹ הַמַּגִּיד⁸⁴ מִמַּעוּרֵיטֵשׁ,
- 12 שֶׁהַצִּיּוּר הוּא עַל הַתְּבוּנָנוֹת
- 13 הַשְּׁכִלִית שֶׁמִּבִּיאָה לְאֶהְבָּת וְעַל
- 14 כִּךְ נִיתַן לַצּוּרֹת כִּי הַדְּבַר תְּלוּי בְּאֵדָם
- 15 וְאִם רַק יִרְצֶה, יִוֹכַל לַהֲעֵמִיק וְלַהֲאִירֵךְ
- 16 בַּתְּבוּנָנוֹת בְּגִדּוּלֵת ה' בְּמִידָה כֹּזֶה
- 17 שִׁתְּעוּר בִּרְגִישׁ אֶהֱבֵת ה'. וְהִנֵּה,
- 18 בִּינּוֹן שֶׁעֲנִין הָאֶהְבָּה הוּא
- 19 בְּבַחֲנִית יֵשׁ מִי שְׂאוֹהֵב (כַּנִּל)
- 20 סִעִיף (ד) וְכֹאשֶׁר אֵדָם מִתְּעוּר
- 21 בְּאֶהֱבָה אֵין זֶה מִבְּטֵל אֶת גִּדְרֵי
- 22 מִהַצִּיּוּרֹת שֶׁלּוֹ אֵלֹא לְהִיפֵךְ מִבִּיא אֶת
- 23 מִצִּיּוּרָתוֹ לִידֵי גִלּוּי וּבִיטוּר, הִרִי
- 24 מוֹכֵן גַּם כִּנּוּגֶע לְהַתְּבוּנָנוֹת
- 25 הַשְּׁכִלִית שֶׁמִּבִּיאָה רִמּוּלִידָה
- 26 וּמַעוּרֹת אֶת רֶגֶשׁ הָאֶהְבָּה שְׂבִלְבִּי,
- 27 שֶׁבְּחִיצוֹנִיּוּתָהּ כִּפִּי שֶׁהִיא פִּעוּלָה
- 28 בְּאֵדָם בְּגִלּוּי הוּא עֲנִין שֶׁל הַכִּנָּה
- 29 וְהַשְּׁנָה שֶׁהִיא בְּבַחֲנִית יֵשׁ
- 30 וּמִצִּיּוּרָתוֹ, וְכֵשֶׁם שֶׁבִּרְגֶשׁ הָאֶהֱבָה
- 31 הָאֵדָם נִמְצָא בְּמַצֵּב שֶׁל יֵשׁ מִי
- 32 שְׂאוֹהֵב, כִּךְ בַּתְּבוּנָנוֹת זֶה הוּא בְּמַצֵּב
- 33 שֶׁל יֵשׁ מִי שֶׁמִּבִּין אֵלֹא שֶׁהַדְּבָרִים
- 34 נִכְוִיִּים רַק בְּחִיצוֹנִיּוּת מִה־שְׂאִין כֵּן
- 35 מִצֵּד מְקוֹר הַכִּנָּה וְהַשְּׁנָה,
- 36 כִּפִּי שֶׁהִיא בְּבַחֲנִית הַחֲכָמָה,
- 37 יִהְיֶה בְּתַנּוּעַת הַבְּטוּל, מִבְּלִי
- 38 לַתֵּת כָּל בִּיטוּי לְמִצִּיּוּרָתוֹ שֶׁלּוֹ וְלֹא
- 39 יִכּוֹא לִידֵי וְאֶהְבָּת גו' בְּכָל לִבְכָּךְ, שֶׁהוּא עֲנִין הָאֶהְבָּה
- 40 בְּבַחֲנִית יֵשׁ מִי שְׂאוֹהֵב וְכֹאמוֹר שֶׁבְּאֶהֱבָה עִם רֶגֶשׁ נִיכָר וְגִלּוּי וּמִרְגֶשׁ
- 41 יֵשׁ בִּיטוּי לְמִצִּיּוּרָתוֹ הָאֵדָם. וְלִכֵּן מְקַדִּים לָזֶה לַצִּיּוּר "וְאֶהֱבֵת" הָעֲנִין

- דְּשִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁמַע הוּא לְשׁוֹן הַכִּנָּה וְהַשְּׁנָה, וְהִינּוּ,
- שִׁתְּבוּנָן הָאֵדָם כְּדִי לְכוֹא לִידֵי אֶהֱבָה בְּעֲנִין דִּהְיִי אֱלֹקִינוּ, הִינּוּ
- שִׁתְּבוּנָן הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ הוּא אֱלֹקִינוּ, כִּתְּנוּ וְחִיּוּתֵינוּ⁸⁵
- וּמִמֶּנּוּ אֲנִי מִקְבִּלִים אֶת הַכּוֹחַ וְהַחִיּוּת שֶׁלּוֹ, הִינּוּ שֶׁהִכָּח וְהַחִיּוּת שֶׁל
- כָּל עֲנִינֵי הָעוֹלָם אִף שֶׁנִּרְאֶה
- וְנִדְמָה שֶׁהָעוֹלָם הוּא מִצִּיּוּרָתוֹ עַצְמָאִית
- וְאִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת וּלְחַשׁוֹב שֶׁהַטֵּבַע
- מִתְּנַהֵל מִעַצְמוֹ חֲסִידֵי שְׁלוֹם, הָאֵמֶת הִיא
- שְׂכָל הַכּוֹחַ וְכָל הַחִיּוּת שֶׁבְּעוֹלָם וְכָל
- הַקִּיּוֹם וְכָל הַתְּנַהֲלֹת שֶׁל הַטֵּבַע הוּא
- מִבְּחִינַת הַיּוֹרִי שֶׁהוּא הַשֵּׁם
- הָאֱלֹקִים שֶׁמִּסְמָל אֶת הָעִבּוּדָה שֶׁבְּאֵמֶת
- הָאֱלֹקוֹת הִיא לְמַעַלָּה מִהַטֵּבַע,
- שִׁתְּבוּנָן פִּירוּשׁ הַשֵּׁם הַיּוֹרִי הוּא
- שְׁקִדּוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא הִנֵּה הִנֵּה וְיִהְיֶה
- כְּאֶחָד³⁰, לְמַעַלָּה מִהֵימָן⁸⁶
- שֶׁבְּעוֹלָם וּלְפִי מוֹשְׁגֵי בְּנֵי אָדָם הוּא
- מִדּוּר וּמוֹגֵבֵל וְיֵשׁ חִלּוּקָה בְּרוּרָה בֵּין
- עֲבֵר, הוּוֹה וְעֵתִיד וְאִילוּי "הִיָּה, הוּוֹה
- וְיִהְיֶה כְּאֶחָד" מִשְׁמַעוֹ לְמַעַלָּה מִגִּדְרֵי
- חֹזֶן, וּבְמִילָא מֵאֲחֵר שֶׁמִּדּוּבֵר מַעַל
- לְגִדְרֵי הַטֵּבַע הִרִי כֵּשֶׁם שֶׁהָאֱלֹקוֹת הִיא
- לְמַעַלָּה מִהַטֵּבַע לְעִינֵין זֶה שְׂאִינָהּ
- נִתּוּנָה בְּהַבְּלוּת חֹזֶן כִּךְ הִיא גַּם
- לְמַעַלָּה מִהַמְּקוֹם, שִׁתְּבוּנָן זְמַן
- וּמְקוֹם תְּלוּיִים וְקִשּׁוּרִים זֶה
- בְּזֶה⁸⁷.
- וְכֹאשֶׁר הָאֵדָם מִתְּבוּנָן בַּעַת
- אֲמִירַת 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל' שֶׁהִכָּח
- וְהַחִיּוּת שֶׁבְּכָל עֲנִינֵי הַטֵּבַע
- הוּא לֹא מִצִּיּוּרָתוֹ עַצְמָאִית שֶׁל הַטֵּבַע
- עַצְמוֹ, חֵס וְשְׁלוֹם אֵלֹא נִוְכֵע מִבְּחִינַת
- הַיּוֹרִי שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַטֵּבַע, אֲזִי
- נִעֲשֶׂה אֲצִלּוֹ מוֹכֵן וּמוֹחֲלֵת בְּהַכְּתוֹ
- הָעֲנִין דִּהְיִי אֶחָד, ו"אֶחָד" הִינּוּ
- שְׁגָם בָּח' וְד', ז' שְׁבַע
- רְקִיעִים וְאֶרֶץ אֶחָת וּבִסֵּךְ הַכּוֹל
- שְׁמוֹנָה בְּגִיטְרִיא ח' וְד' אֲרַבַּע
- רוּחוֹת הָעוֹלָם, מִזְרָח וּמַעֲרָב, צָפוֹן וְדוּרֹם נִמְשָׁךְ וְנִיכָר בְּגִלּוּי ה' הָאֶחָד
- חֲנוּמָה בְּאוֹת אֶלֶף שֶׁל הַמֶּלֶךְ "אֶחָד" כִּי הוּא אֲלוֹהֵי שֶׁל עוֹלָם⁸⁸.
- וְכִינּוֹן שֶׁעֲנִין זֶה שֶׁל אֲחֵדוֹת ה' וְהַשְּׁלִיטָה שֶׁלּוֹ בְּעוֹלָם הוּא בְּאֶפְסָן שֶׁל

(84) הוּבָא בְּסֵפֶר מִ"תִּשְׁא" ע' 116. וְשִׁנִּי. וְרַאה דְרַמ"צ קֶצֶט, א. 85) רַאה לְקוּרַת שְׁלֹחַ מ, ג. בִּלְק עג, רִישׁ ע"ג. ר"פ רַאה.
(86) תַּנִּיא שְׁבַעֲרַע 30. (87) תַּנִּיא שֵׁם. לְקוּרַת בְּרַכָּה צח, א. 88) רַאה סמ"ק הוּבָא בְּב"י או"ח סימָן סא. שו"ע וְדַאדָּה"ז או"ח
שֵׁם סִעִיף ו. לְקוּרַת תּוֹרִיעַ כג, ג. וְרַאה בְּרַכּוֹת יג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הִכְנֶה וְהִשָּׁגָה (בִּינָה), וְחוּדַר בְּעוֹמֵק הַהִכָּרָה הַפְּנִימִית שֶׁל הָאָדָם אָזִי
 2 נַעֲשֶׂה אֲצִלּוֹ רִגְשׁ הָאֲהָבָה, וְאֲהַבְתָּ גו' בְּכָל לִבְכָּךְ כַּמְבוֹאֵר
 3 בַּחֲסִידוּת בַּהֲרַחֲבָה כִּיצַד הַהֲתַבּוֹנָנוּת הַשְּׁכֵלִית יוֹצֵרֶת 'מולידה' אֶת הָרִגֶשׁ
 4 שֶׁבָּל וְכֹאשֶׁר אָדָם מֵאִרִּיךְ וּמַעֲמִיךְ לַהֲתַבּוֹן בְּגִדּוּלַת ה' הַמִּסְקֵנָה הַבִּלְתִּי
 5 נִמְנַעַת הִיא שְׂרָאוֹי לַהֲתַקְרֵב אֵלָיו
 6 וְלִדְבוֹק בּוֹ וְכֹאשֶׁר הִדְבַּר חוּדַר בָּאָדָם
 7 בְּצוּרָה פְּנִימִית עֲמוּקָה יֵשׁ לִכֵּךְ
 8 הַשְּׁפָעָה יִישִׁירָה עַל הָרִגֶשׁ שֶׁבָּל וּבִסּוּפּוֹ
 9 שֶׁל דְּבַר הַהֲתַבּוֹנָנוּת 'מולידה' רִגְשׁוֹת
 10 שֶׁל אֲהַבְתָּ ה'. אָמֵנָּה, בִּינָן שֵׁשׁ
 11 בִּינָה גַם עֲנִין הַחֲכָמָה, שְׁהִיא
 12 תַּחֲלִילַת וְרֹאשִׁית הַתְּגַלּוּת הַשְּׁכֵל שֶׁהִרִי
 13 חֲכָמָה וּבִינָה הֵן תְּרִין רִעִין
 14 דְּלֹא מִתְּפָרְשִׁין, שְׁנֵי חֲבֵרִים שֶׁלֹּא
 15 נִפְרָדִים וְכֹאמֹר פְּעוּלָתָם בָּאָה תָּמִיד
 16 יַחַד לִכֵּן לַמּוֹת שֶׁהָאֲהָבָה הַתְּעוּרָרָה
 17 כְּתוּצָאָה מֵהִבְנָה וְהִשְׁגָּה וְכוּיֵן שֶׁכֵּךְ
 18 צְרִיכָה לִהְיוֹת מִתּוֹךְ תַּחֲרוּשָׁה שֶׁל יֵשׁ מִי
 19 שֶׁמְבִיךְ רִישׁ מִי שֹׁאֵבָהּ, בְּכָל זֹאת מִצַּד
 20 הַחֲכָמָה שְׁהִיא "כַּח מ"ה" נִמְשָׁךְ
 21 בְּאֲהָבָה גַם עֲנִין הַבְּטוּל, עַד
 22 שֶׁנַּעֲשֶׂה הָעֲנִין דְּבָכָל מֵאֲדָר, ²³
 23 שֶׁהָאֲהָבָה לֹא תַּהִיָּה רַק "בְּכָל לִבְכָּךְ"
 24 שֶׁאִזּוֹ יִתְּנֶן שְׂרָגִישׁ הָאֲהָבָה יִהְיוּ בִּישׁוּי
 25 לְמַצִּיאוֹת הָאִישִׁית שֶׁל הָאָדָם אֵלָּא גַם
 26 "בְּכָל מֵאֲדָר" ו"מֵאֲדָר" רִמּוֹז לְבִלְי גְּבוּל
 27 שֶׁהָיָה הַבְּטוּל שֶׁנִּמְשָׁךְ
 28 מִבְּחִינָה עֲלִיוֹנָה בְּאֻלּוּקוֹת, בַּחֲנִינָה
 29 שֶׁל בְּלִי גְּבוּל שֶׁלְּמַעְלָה מִסְּדֵר
 30 הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת שֶׁבּוֹ הָאֹר הָאֻלּוּקִי
 31 מִגּוֹבֵל וְהִדְרָגָתִי כו'.
 32 וְזֶהוּ פְּלָלוֹת הָעֲנִין דְּוִיצָא
 33 יַעֲקֹב כְּפִי שֶׁהוּא מִשְׁתַּקֵּף וְכֹא
 34 לִידִי בִּישׁוּי בְּעִבּוּדַת הָאָדָם שֶׁל כָּל
 35 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי הַמְבוֹאֵר
 36 לְעִיל שְׁבִיעִיָּאָה זֹו יֵשׁ הַמִּשְׁכָּה מִבְּחִינַת
 37 הַחֲכָמָה שְׁהִיא רֹאשִׁית הַגִּילּוּי עַד
 38 לְדִרְגוֹת הַנְּמוּכוֹת בִּיּוֹתֵר, שֶׁהִי"ד
 39 דִּיעֲקֹב קָאִי מִכוּוֵּן עַל שְׂרֵשׁ
 40 וּמִקּוֹר הַנִּשְׁמָה, וְנִמְשָׁךְ עַד
 41 לְעֵקֶב, דְּקָאִי שְׁבִחִינָה הָעֵקֶב מִכוּוֹנֵת עַל בְּחִינַת רִגְלֵי שְׁבִנְשָׁמָה
 42 שֶׁבִּנְשָׁמָה הִיא נִיכָר הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר הָעֲלִיּוֹן. וְכֹמוֹ שֶׁהוּא
 43 בַּסְּפִירַת הַחֲכָמָה (אוֹת יו"ד), שְׁאִין זֶה כְּמוֹ בְּשֵׁאֲרָה
 44 הַסְּפִירוֹת שְׁעַל-יָדָם דִּרְכָם וּבִאֲמַצְעוֹתָם נַעֲשִׂית רַק הַמִּשְׁכָּה
- וְהִירִידָה שֶׁל הָאֹר הָאֻלּוּקִי עַד לְמַטָּה בְּעֵקֶב, אֲבָל הֵם עֲצָמָם אֵינָם
 נִמְשָׁכִים לְמַטָּה וּבְדִרְגוֹת הַנְּמוּכוֹת בִּיּוֹתֵר אֵין הַתְּגַלּוּת שֶׁל הַסְּפִירוֹת
 הָעֲלִיוֹנוֹת עֲצֻמָּן, מֵה-שְׁאִין כֵּן סְפִירַת הַחֲכָמָה שֶׁנִּמְשָׁכֶת יוֹרֶדֶת
 וְכֹאֵה לִידִי גִילּוּי וְנִמְצָאָת בְּכָל דְּבַר, וְכִמְבוֹאֵר בַּחֲסִידוּת בְּכָמָה
 מְקוֹמוֹת⁸⁹ מֵה שְׁפָתוֹב
 בְּפִרְדֵּס' שְׁמִכָּל דְּבַר וְדְבַר יְכוּלִים לְהוֹצִיא שְׁמֵן,
 יְכוּלִים לְהוֹצִיא שְׁמֵן, שְׁזָהוּ
 בְּחִינַת חֲכָמָה שֵׁשׁ בְּכָל דְּבַר
 (וְכַךְ מְבוֹאֵר, לְדוֹגְמָא, בִּיתוּרָה אוֹר)
 לִרְבֵּנוּ הִזְקֵן פֶּרֶשׁת מִקֵּץ: "... מֵה
 שֶׁכְּתוּב בְּפִרְדֵּס הַטַּעַם שֶׁמֶל הַדְּבָרִים
 נוֹכַח לְהוֹצִיא שְׁמֵן, כְּמוֹ שְׁעוֹשִׂין בְּתִיקוֹן
 הַרְפוּאוֹת [תְּרופוֹת] הוּא לְפִי שְׁכוּלָם
 בַּחֲכָמָה עֲשִׂית וְנִמְצָא בְּכָל הַדְּבָרִים
 מְלוּבָשׁ בַּחֲנִינַת חֲכָמָה זֶהוּ בַּחֲנִינַת הַשְּׁמֵן
 שֶׁהוּא בַּחֲנִינַת חֲכָמָה... וְזֶהוּ גַם
 הָעֲנִין דִּיעֲקֹב, הַמְּרוּכָב מֵהָאוֹתוּיּוֹת
 יו"ד עֵקֶב הֵינּוּ הַמִּשְׁכָּה הָאֲרָה שֶׁל
 הִי"ד (חֲכָמָה) שְׁעִנִּינָה בִּישׁוּל
 (לְאֻלּוּקוֹת) בְּעֵקֶב, הֵינּוּ גַם בְּדִרְגוֹת
 הַנְּמוּכוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה עַד לְבְּחִינַת
 רִגְלֵי שְׁבִנְשָׁמָה. וְעַל-יָדִי
 יְרִידַת הַנִּשְׁמָה מִלְּמַעְלָה, בַּחֲנִינַת
 חֲכָמָה, עַד לְמַטָּה, וְיִלָּךְ תְּרִנָּה,
 שְׁהִיא בְּחִינַת הַמְּלָכוּת, כַּמְבוֹאֵר
 לְעִיל בְּאֻרִּיכוֹת שְׁמִלְכוּת הִיא בַּחֲנִינַת
 הַרְבִּיר שְׁבָא מֵהַגִּרֹּן הַקְּשׁוֹר ב'חִר'
 וְאַחֲרֵי-כֵן אוֹר הַחֲכָמָה הוֹלֵךְ וְנִמְשָׁךְ
 גַּם לְעֵלְמָא דְּפִרְדָּא, עוֹלָם
 הַפִּירוּד שֶׁמִּחוּץ לְגְּבוּל הַקְּדוּשָׁה
 מִמְשִׁיכִים גַּם שָׁם אֵפִילוֹ תוֹךְ
 הַקְּלִיפּוֹת וְהַסְטֵרָא אַחֲרָא הִי"ד
 דִּיעֲקֹב.
 וְעַל-זֶה עַל הַמִּשְׁכָּה הָאֹר הָעֲלִיּוֹן
 שֶׁל בַּחֲנִינַת הַחֲכָמָה לְדִרְגוֹת הַכִּי נְמוּכוֹת
 נֶאֱמָר וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר
 שְׁבַע, שְׁעִיָּאָה וְהַמִּשְׁכָּה זֹו נַעֲשִׂית עַל-יָדִי
 בַּחֲנִינַת בְּאֵר שְׁבַע, שְׁבַע הֵם שְׁבַעַת הַמִּדּוֹת,
 וּבְאֵר שְׁבַע הוּא הַמְקוֹר לְשְׁבַע הַמִּדּוֹת, סְפִירַת
 הַבִּינָה, כְּפִירוּשׁ הָא'. וְלְפִירוּשׁ הַב' קָאִי בְּאֵר שְׁבַע
 עַל סְפִירַת הַמְּלָכוֹת שֶׁהִיא כּוֹנֶסֶת בְּתוֹכָהָ אֶת
 שְׁבַעַת הַמִּדּוֹת. וְכֹמוֹ כֵּן בְּעִבּוּדַת הָאָדָם, שְׁיִשְׁנוֹ
 הַמְקוֹר לְשְׁבַע הַמִּדּוֹת, סְפִירַת הַבִּינָה, כְּפִירוּשׁ הָא' שֶׁנִּתְבָּרַר
 לְעִיל בְּאֻרִּיכוֹת. וְלְפִירוּשׁ הַב' קָאִי בְּאֵר שְׁבַע עַל סְפִירַת
 הַמְּלָכוֹת שֶׁהִיא כּוֹנֶסֶת בְּתוֹכָהָ אֶת שְׁבַעַת הַמִּדּוֹת שֶׁהַמְּלָכוֹת
 מִשְׁמַשֵּׁת לָהֶם כְּאֲמַצְעֵי שְׁדִּרְכּוֹ הֵן בָּאוֹת לִידִי גִילּוּי. וְכִמּוֹ כֵּן בְּעִבּוּדַת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָאָדָם, שִׁישְׁנו עֲנֵן הַהֲבֵנָה וְהַשְׁגָּה הַתּוֹכֵן שֶׁל עֵינֵי חֲבִינָה
2 שִׁמְשֵׁם נִמְשָׁכִים וְהָאֵל הַמְקוֹר מִמֶּנָּה נּוֹבֵעַ הַרְגֵשׁ שֶׁבֶל הֵינּו שָׁבַע
3 הַמְדוּת, וְיִשְׁנו גַּם הַפְעָלָה וְהַגְלִי שֶׁל שָׁבַע הַמְדוּת, שְׁזָהוּ
4 עֲנֵן סְפִירַת הַמַּלְכוּת שֶׁדִּרְכָּה הַמִּדּוּת פּוֹעֵלֹת וְכֹאֵת לִידֵי גִלּוּי כֶּשֶׁם
5 שֶׁהִדְיָבוֹר מִבְּטָא אֶת רֹגֶשׁ הַלֵּב.
6 (ח) אֶף צְרִיף לְהִבִּין מָה
7 שֶׁכְּתוּב וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר
8 שָׁבַע, שָׁבַע בְּקֶמֶץ, וְלֹא שָׁבַע
9 בְּסִגְלָה וּלְפִי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים יֵשׁ הַבּוֹל
10 מִשְׁמַעוּתֵי בֵּין שָׁבַע בְּקֶמֶץ וּשְׁבַע בְּסִגְלָה
11 (וְאֵין לְהַסְתַּפֵּק בִּבְיָאוֹר שֶׁהִדְבַּר נּוֹבֵעַ רַק
12 מִהַעֲבֻדָּה שֶׁהַמִּלָּה מוֹפִיעָה בְּסוּף
13 פִּיסְקָא). דְּהֵנָּה, יָדוּעַ מָה שֶׁכְּתוּב
14 ה'סְפֹרְנוּ' 90 בְּבִאוֹר הַחֲלּוּק
15 בֵּין שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת בְּאֵר שָׁבַע
16 וּבְאֵר שָׁבַע, שְׁפִימִי אֲבָרָהָם
17 הָיָה שֶׁם הָעִיר בְּאֵר שָׁבַע
18 בְּקֶמֶץ, עַל שֶׁם הַשְּׁבוּעָה, כְּמוֹ
19 שֶׁכְּתוּב 91 עַל בֶּן גֵּרָא לְמָקוֹם
20 בְּאֵר שָׁבַע כִּי שֶׁם נִשְׁבָּעוּ
21 שְׁנֵיהֶם, אֲבָרָהָם וְאַבְימֶלֶךְ, אֲכָל
22 בְּיָצֵחַק כְּתִיב 90 וַיִּקְרָא אוֹתָהּ
23 שְׁבַעָה (מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לְמָקוֹם
24 הַשְּׁבִיעִי שָׁבוּ חֲפָרוּ בְּאֵר לֵאמֹר
25 שֶׁחָלַק מִהַבָּאוֹת הַקּוֹדֵמִים נִסְתַּמּוּ עַל
26 יְדֵי הַפְּלִשְׁתִּים, כְּמִסּוּפֵר בַּתּוֹרָה) עַל
27 בֶּן שֶׁם הָעִיר בְּאֵר שָׁבַע,
28 וְהֵינּוּ, שֶׁשָּׁבַע בְּסִגְלָה מוֹרָה עַל
29 שְׁנֵי הַדְּבָרִים עַל הַשְּׁבוּעָה וְעַל
30 מִסְפֵּר הַשְּׁבַעָה וּשְׁבַע בְּקֶמֶץ קִשּׁוֹר
31 בְּעֵינֵי הַשְּׁבוּעָה בִּלְבַד. וְעַל-פִּי-זֶה
32 צְרִיף לְהִבִּין מָה שֶׁכְּתוּב בְּאֵר
33 בִּיצֵאת יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע לַחֲרוֹן וַיֵּצֵא
34 יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע בְּקֶמֶץ,
35 דְּלִכְאוּרָה, בֵּין שֶׁיַּעֲקֹב יֵצֵא
36 מִמָּקוֹמוֹ שֶׁל יִצְחָק אָבִיו
37 שֶׁקָּרָא אוֹתָהּ בְּאֵר שָׁבַע בְּסִגְלָה,
38 בְּשׁוֹנֵה מִהֶשֶׁם כְּפִי שֶׁנִּקְרָא בִּימֵי אֲבָרָהָם
39 הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת כְּתוּב וַיֵּצֵא
40 יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע (בְּסִגְלָה),
41 וְלֹא מִבְּאֵר שָׁבַע (בְּקֶמֶץ) וְלִמָּה
42 אֵם כֵּן נֶאֱמַר בְּאֵר שָׁבַע בְּקֶמֶץ?
43 וְהַבְּאֵר בְּזֶה הוּא עַל-פִּי
44 פְּנִימִיּוֹת הָעֵנִינִים, כְּנִל בְּשֵׁם
- ה'אֹר הַחַיִּים' בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה שֶׁפְּסוּק זֶה קָאִי מְדַבֵּר בְּעֵנֵן
יֵצֵאת הַנְּשָׁמָה מִמָּקוֹר חֲצִבָּה לְמַעַל בְּשִׁבְלִי וַיִּלֶּךְ חֲרָנָה,
הִירִידָה לְמַטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה וְעַל-זֶה נֶאֱמַר וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע
(בְּקֶמֶץ"ץ), מִלְשׁוֹן שְׁבוּעָה, שֶׁהוּא עֲנֵן הַשְּׁבוּעָה
שֶׁמְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ אֶת הַנְּשָׁמָה שֶׁל
כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְפָנֵי יִרְדָּתָהּ
לְמַטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה תְּהִי צָדִיק וְאֵל
תְּהִי רָשָׁע 92, שְׁזָהִי שְׁבוּעָה זֹאת
הִיא לֹא רַק צִוּי וְאוֹהֲרָה אֲלֵא
הַנְּתִינִת-כַּח לְנִשְׁמָה (וְכִפִּי
שִׁיתְּבָאֵר לְחַלֵּן אֹדוֹת הַשִּׁיכּוֹת בֵּין
שְׁבוּעָה וְנִתְּנָה כּוֹחַ) שֶׁתּוֹכֵל לְעַבְד
עֲבוֹדָתָה אֶף-עַל-פִּי שִׁירְדָּה
יִרְדָּה גְדוּלָּה מֵאֵד מַעֲלֻמוֹת עֲלִיּוֹנִים
בִּיּוֹתָר עַד לְעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחֲתוֹן שֶׁהִיא
בְּרוּגְמַת יִרְדָּה מֵאֲגָרָא רָמָה
לְבִירָא עֲמִיקָתָא 57 מִגַּב גְּבוּהָ
לְבוֹר עֲמוֹק.
וְהָעֵנִן בְּזֶה, דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ
מִיָּד מִהוּ הָעֵנִן שֶׁמְשַׁבְּעִים
אֶת הַנְּשָׁמָה תְּהִי צָדִיק וְאֵל
תְּהִי רָשָׁע וְלִשְׁם מָה יֵשׁ צוּרֶךְ
בְּשְׁבוּעָה הַזֶּה, הִרִי מִצַּד הַנְּשָׁמָה
שֶׁהִיא נֶפֶשׁ אֱלֹהִית, "חֶלֶק אֱלֹהִים
מִמֶּעַל מִמַּשׁ" שֶׁהַשְּׂאִיפָה שֶׁלָּהּ הִיא
לְחַיּוֹת דְּבוּקָה בְּאֱלֹהִים וְלַעֲבוֹד אֶת ה'
לֹא שִׁיף כָּלֵל הַמַּצִּיאוֹת דְּרָשָׁע
וְהִיא מַצִּידָה בְּוֹדָאִי לֹא שִׁיכֵת לְעִבְרִיהּ
עַל רִצּוֹן ה', כְּדֹאִיתָא מוֹבָא
בְּדִהְרָה 93 עַל הַכְּתוּב וְנִפְשׁ כִּי
תַּחֲטָא 94 תּוֹרָה, לְשׁוֹן תְּמִיחָה
אִיף יִתְּכֵן אֲצֵל נֶפֶשׁ עֲנֵן שֶׁל
חֲטָא, וְאֵין זֶה אֲלֵא מִצַּד
הַגּוֹף, הַאֲפִשְׁרוֹת שֶׁל חֲטָא קִיַּמְתָּ רַק
לֵאחֲרֵי שֶׁהַנְּשָׁמָה מְלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף גִּשְׁמִי
וּמִלְּבַד הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית יֵשׁ לָאֵדָם גַּם
נֶפֶשׁ בְּהִמָּת וְיִצַּר הָרַע וְאֵם בֵּין מִהוּ
הָעֵנִן שֶׁמְשַׁבְּעִין אֶת הַנְּשָׁמָה
עַל עֲנֵן שִׁיף לְגוֹף וְאֵילוֹ
הַנְּשָׁמָה מִצַּד עֲצֻמָּה לֹא שִׁיכֵת לֶכֶךְ
כָּלֵל?.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהַבְּאִיר בְּזֶה, שֶׁמִּשְׁפִּיעִין הוּא גַם מִלְשׁוֹן שְׁבַע⁹⁵, הֵינּוּ נִתְּנָה
 2 כּוּחַ, כְּאִמּוֹר, שֶׁזֶּהוּ גַם תִּכְּן עֲנִין הַשְּׁבוּעָה כְּפִשְׁטוֹ, שְׂכָאֲשֶׁר אִדָּם
 3 נִשְׁבַּע לַעֲשׂוֹת דְּבַר מְסוּרִים, מִשְׁמַעוֹת הַדְּבַר הִיא שְׁגָם אִם לֹא הַשְּׁבוּעָה
 4 לֹא הִיָּה בְּכַחוֹ לְקַיֵּם אֶת הַדְּבָר, אֲזִי בָּאָה הַשְּׁבוּעָה וּמַעֲנִיקָה לוֹ
 5 אֶת הַכּוֹחַ הַדְּרוּשׁ כְּדִי לַעֲשׂוֹת זֹאת,
 6 וּבְמִידַת הַצּוּרֶךְ הַתְּהַגְבֵּר עַל נִסְיוֹנוֹת,
 7 כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁאִף כִּי הָאִדָּם
 8 מִצּוּוֹה וְעוֹמֵד לְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת ה' בְּכָל
 9 זֹאת נִשְׁפָּעִין לְקַיֵּם אֶת
 10 הַמִּצְוֹת⁹⁶, שְׁנֶאֱמַר⁹⁷ נִשְׁפָּעִיתִי
 11 וְאֶקְיָמָהּ לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי
 12 צְדָקָה, כְּדִי לַהֲדִישׁ וּלְחַזֵּק אֶת
 13 הַמַּחְזִיבּוֹת לְקַיֵּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה
 14 וְהֵינּוּ, שֶׁהַשְּׁבוּעָה פּוֹעֵלֶת
 15 בְּאִדָּם תּוֹסֶפֶת כֹּחַ בְּאִפְּן שֶׁל
 16 שְׁבַע כֶּשֶׁם שֶׁמִּזֶּן מִשְׁבִּיעַ אֶת הָרַעֲב
 17 וּמַעֲנִיק לוֹ כּוֹחוֹת שֶׁלָּא הָיוּ לוֹ לִפְנֵי
 18 הָאִכִּילָה כִּךְ הַשְּׁבוּעָה מַעֲנִיקָה לְנִשְׁמַת
 19 הָאִדָּם כּוֹחוֹת רִוּחָנִים וּפּוֹעֵלֶת שִׁיחִיו
 20 אֲצִלּוֹ כּוֹחוֹת נְעֻלָּמִים
 21 שֶׁלִּמְעַל מִכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים
 22 כְּדִי שִׁיּוּכַל לִפְעֹל עֲבוֹדָתוֹ גַּם
 23 בְּמַצְבִּים שֶׁבָּהֶם לֹא דִי בְּכּוֹחוֹת
 24 הַגְּלוּיִים.
 25 וְהִנֵּה כְּדָרְךְ כָּל הָעֲנִינִים
 26 בְּאִדָּם הַתַּחֲתוֹן, יוֹכֵן גַּם עֲנִין
 27 זֶה מִהָעֲנִינִים כִּפִּי שֶׁהֵם
 28 לִמְעַלָּה, בְּאַלְקוֹת שֶׁהָרִי גַם
 29 לִמְעַלָּה אֲצִל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא
 30 מְצִינּוֹ עֲנִין הַשְּׁבוּעָה בְּנוֹגֵעַ
 31 לְנִשְׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁹⁸ תִּתֵּן
 32 אֶמֶת לִיעֲקֹב גּו', אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֶת
 33 לְאַבְרָהָם מִיָּמֵי קְדָם הֵינּוּ
 34 שֶׁמִּבְּקִשׁ מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ לִתֵּן לָנוּ אֶת
 35 הָאֱמֶת שֶׁנֶּתַן לִיעֲקֹב וּלְקַיֵּם אֶת
 36 הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לְאַבְרָהָם.
 37 וְלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוֹכֵן מִה שֶׁנֶּתַן
 38 עֲנִין הַשְּׁבוּעָה לִמְעַלָּה,
 39 דִּבְשָׁלְמָא, הֵינּוּ הַדְּבַר מוֹכֵן וּמִתְקַבֵּל
 40 שִׁישׁ מְקוֹם וִישׁ צוּרֶךְ בִּשְׁבוּעָה
 41 לְמִטָּה בְּכִנִּי אִדָּם כִּי יְכֻלִּים
 42 לְהִיּוֹת עֲנִינִים שֶׁל הַעֲלָמוֹת
- וְהַסְתֵּרִים, שֶׁכָּחָה וְעֲנִינֵי נִסְיוֹנוֹת שֶׁהָאִדָּם לֹא יָקִים אֶת
 הַבְּטָחָתוֹ, וְלִכֵּן יֵשׁ צָרָה בְּעֲנִין הַשְּׁבוּעָה, כְּדִי שֶׁגַּם בְּמַצְבִּים לֹא
 רְגִילִים וּלְמִדּוֹת כָּל הַמִּנְיָנוֹת וְהַהֲפָרְעוֹת בְּכָל זֹאת יַעֲמִיד בְּרִיבּוּר וְיִקְיֵם אֶת
 הַבְּטָחָתוֹ הַדּוֹת לְכּוֹחוֹת הַנּוֹסָפִים וְהַשּׁוֹבַע שֶׁהוּא שׂוֹאֵב מִהַשְּׁבוּעָה אֲבָל מִה
 שֶׁנֶּתַן עֲנִין הַשְּׁבוּעָה לִמְעַלָּה
 אֲצִל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא שְׂשׁוּם דְּבַר לֹא
 מַעֲכָב בְּעִדּוֹ מִלְּבַצֵּעַ אֶת רְצוֹנוֹ, וְאִם כֵּן
 מִהוּ פֶּשֶׁר הַשְּׁבוּעָה "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעַת
 לְאַבְרָהָם"⁹⁹.
 אֲךָ הָעֲנִין יוֹכֵן בְּהִקְדָּם
 הַבְּאִיר בְּמָה שֶׁכְּתוּב בְּתַחֲלֹת
 הַפָּסוּק שִׁסּוּמוֹ הוּא "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעַת
 לְאַבְרָהָם מִיָּמֵי קְדָם" תִּתֵּן אֶמֶת
 לִיעֲקֹב. דִּהְיָה אֵימָתָה
 בִּירוּשָׁלַיִם⁹⁹ שֶׁחֻתְמוֹ שֶׁל
 הַקֶּב"ה אֶמֶת. וְלִכְאוּרָה יֵשׁ
 לַחֲמוּהָ מִה מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים, הָרִי
 עֲנִין הַחֻתָּם הוּא שֶׁכְּאֲשֶׁר
 אִדָּם כּוֹתֵב אֵיזָה דְּבַר, אֲזִי
 חֻתָּם בְּסוֹף אֲנִי פְּלוּנִי, אֲבָל
 בְּעֲנִינֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁנֶּתַן
 הַקֶּב"ה לְיִשְׂרָאֵל מְצִינּוֹ שֶׁבְּסוֹף
 אֲמִירוֹת שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא מוֹפִיעַ
 הַחֻתָּם אֲנִי הָרִי, נְאוּם הָרִי,
 וְלֹא מְצִינּוֹ הַחֻתָּם בְּלִשׁוֹן
 אֶמֶת וְמִה כּוֹנֵן דְּבָרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
 שֶׁהַחֻתָּם שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא הוּא
 "אֱמֶת". וּמִבְּאֵר בְּזֶה, שֶׁכְּפָרְטִי
 הַמִּצְוֹת הַחֻתָּם שֶׁל הַקְּדוּשׁ
 בְּרוּךְ-הוּא הוּא אֲנִי הָרִי, אֲבָל
 כָּלִלוֹת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
 שֶׁלִּמְעַלָּה לְגַמְרֵי מִפְּרָטִים,
 הָרִי זֶה לִמְעַלָּה גַּם מִשֵּׁם
 הָרִי, כִּי עַם מַעֲלֵת הַמִּיּוֹחֶדֶת לַעֲוֹת
 שֶׁאֵר הַשְּׁמוֹת סוֹף סוֹף גַּם שֵׁם הָרִי הוּא
 שֵׁם, וּבִהֲכֹרֶחַ קְשׁוֹר לְפָרְטִים מְסוּרִים
 וְלֹא לְפָרְטִים אַחֲרִים אֲבָל הָעֲנִין הַכִּלְלִי
 שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת הוּא לִמְעַלָּה
 מִהַפְּרָטִים וְהוּא עֲנִין בְּחִינַת
 אֶמֶת, וְאֵימָתָה בִּירוּשָׁלַיִם⁹⁹
 בְּהַמִּשָּׁךְ לְאַמּוֹר שֶׁ"חֻתְמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ
 בְּרוּךְ-הוּא אֱמֶת" מִהוּ אֶמֶת,

(95) קִיצוּרִים וְהַעֲרוֹת לְתַנִּי ע' נז. סה"מ תַּרְח"ץ ע' רלה וְאִילָךְ. (96) תַּמּוּרָה ג, ב. (97) תַּהֲלִים קִיט, קז. (98) מִיכָה ז, כ. (99) סַנְהֶדְרִין פ"א ה"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דָּאֵלְפָא בֵּיתָא, ראש (האות הראשונה) של האלֹהֵי
- 2 בֵּית מִ"ם בְּאִמְצָעִיתָהּ, האות מ"ם היא האות האמצעית בכ"ב אותיות
- 3 הא"ב תִּי"ו בְּסוּפָהּ, האות תִּי"ו מופיעה בסוף הא"ב לומר ללמדנו
- 4 (כלשון הנביא ישעיה) אָנִי ה' רֹאשׁוֹן וְאֵת אַחֲרֹנִים אָנִי הוּא¹⁰⁰,
- 5 אָנִי רֹאשׁוֹן וְאָנִי אַחֲרֹן
- 6 וּמַבְלְעֵי אֵין אֱלֹקִים¹⁰¹, 1 רִישִׁיָּה דָּאֵלְפָא בֵּיתָא, מִ"ם בְּאִמְצָעִיתָהּ, תִּי"ו
- 7 העובדה שהאותיות א'מ'ת המרכיבות
- 8 את המלה "אמת" מופיעות בתחילתו,
- 9 באמצעו ובסופו של האלֹהֵי בֵּית
- 10 מלמדת שֶׁה' הוא התחלת כל
- 11 המציאות, האמצע (וה'תוך') והפנימיות)
- 12 של כל המציאות והסוף של כל
- 13 המציאות, ואין אלוים מלבדו.
- 14 והאמור בדברי חכמינו ד"ל בלשון
- 15 הנביא שֶׁה' הוא גם הראשון וגם
- 16 האחרון דְּקָאֵי מְכוּן עַל כָּל סֵדֵר
- 17 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, של ירידת האור
- 18 האלוּקִי מלמטה למעלה מדרגה לדרגה
- 19 כמו שרשרת השחוליות שלה נוגעות זו
- 20 בזו מִהִסְפִּירוֹת הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנוֹת
- 21 שהם בחינת "ראשון" עד
- 22 לְעוֹלָמוֹת הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנִים
- 23 שהם בחינת "אחרון".
- 24 והולך ומבאר כיצד "ראשון" ו"אחרון"
- 25 היינו כל סדר ההשתלשלות מלמעלה
- 26 עד למטה:
- 27 וּבִאֲוֹר הָעֲנִין, דְּהִנֵּה, אָנִי
- 28 רֹאשׁוֹן קָאֵי בְּכָלִיל עַל
- 29 סְפִירַת הַחֲכֵמָה, שהיא התחלת
- 30 וראשית הגילוי של האור האלוּקִי
- 31 העליון בעולמות דְּכִין
- 32 שְׁהִתְהוּוֹתָהּ של ספירת החכמה
- 33 הִיא לְאַחֲרֵי צִמְצוֹם הָרֹאשׁוֹן
- 34 שְׁעִנְנוּ הוּא סְלוֹק לְגִמְרִי,
- 35 כמובא בחסידות מספרי קבלה
- 36 שבצמצום הראשון של האור האלוּקִי
- 37 הבלִיגְבוֹל כִּדִּי לַהוּת עוֹלָמוֹת
- 38 ונבראים מוגבלים, הקדוש־ברוך־הוא
- 39 "סילק אורו הגדול על הצד", היינו לא רק העלים וצמצם את אורו מעט אלא
- 40 סילק אותו לגמרי לְכֵן נִקְרָאת החכמה בְּשֵׁם רֹאשׁוֹן לַמּוֹת שִׁשׁ
- 41 בחינות שלמעלה מהספירות, מאחר שהיא תחילת הגילוי אחרי הסילוק.
- 42 וּבִמְקוֹם אַחֵר¹⁰² בתורת החסידות מְבַאֵר בְּאִפְן נִעְלָה יוֹתֵר,
- 43 שְׁאֵנִי רֹאשׁוֹן קָאֵי גַם עַל הָאֹר שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוֹם הראשון ולפני
- 44 הסילוק שהוא אור נעלה בלתי מוגבל, כִּי, אֶף־עַל־פִּי שֶׁלִּפְנֵי

- 45 הַצִּמְצוֹם לֹא שִׁיךְ סֵדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שבו האור יורד ובא מבחינה
- 46 לבחינה בצורה הדרגתית אלא האור מאיר בלי גבול, מְכַל־מְקוֹם, יִשְׁנָה
- 47 שֵׁם אִפִּילוֹ לִפְנֵי הַצִּמְצוֹם הַפְּנוּיָה דְּסֵדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת ואף שהדבר
- 48 עדיין לא בא לידי פועל, הכוונה והמחשבה לכך כבר קיימת, שְׁלֹכֵן הִנֵּה
- 49 שֵׁם עֲנִין הַצִּמְצוֹם שבא כתוצאה
- 50 מכוונה ומחשבה להוריד את האור
- 51 בסדר השתלשלותו. וְכִין
- 52 שְׁבִיחָהּ זֶה יִשְׁנָה הַפְּנוּיָה
- 53 ומחשבה רתכנית' עַל עֲנִין
- 54 הַהִתְהוּוֹת של נבראים מוגבלים,
- 55 לְכֵן שִׁיךְ לְקִרְוָתָהּ בְּשֵׁם
- 56 רֹאשׁוֹן כִּי בגלל הכוונה להוות בסופו
- 57 של דבר עולמות ונבראים מוגבלים
- 58 אפשר להגדיר גם אותה כ"ראשון"
- 59 והתחלה מסוימת של ההתהוות.
- 60 וְהִינוּ, שְׁאִפְשָׁר לְקִרְוָתָהּ רַק
- 61 בְּשֵׁם רֹאשׁוֹן, וְלֹא בְּשֵׁם
- 62 רִאשִׁית, שְׁקָאֵי עַל הַהִתְהוּוֹת
- 63 עֲצָמָה כמובא לעיל שספירת החכמה
- 64 נקראת "ראשית הגילוי" (מְבַאֵר)
- 65 בְּפִלַח הָרִמּוֹן¹⁰³ הַחֲלוֹק בֵּין
- 66 רִאשִׁית לְרֹאשׁוֹן), בֵּין שֵׁשׁ
- 67 שֵׁם רַק הַפְּנוּיָה עַל הַהִתְהוּוֹת,
- 68 אֲבָל לֹא הַהִתְהוּוֹת עֲצָמָה,
- 69 מאחר ויש שם התייחסות לסדר
- 70 השתלשלות, גם בחינה זו היא 'ראשון'
- 71 לדרגות התחתונות, אבל עדיין אין
- 72 בחינה שאפשר לומר עליה שהיא
- 73 ה'ראשית' וההתחלה בפועל של סדר
- 74 השתלשלות עם עולמות ונבראים
- 75 שְׁזָהוּ אוֹמְרוֹ אָנִי רֹאשׁוֹן,
- 76 שֵׁשׁ שֵׁם רַק אָנִי בְּעֲצָמִי ועדיין
- 77 אין כל מציאות של נבראים.
- 78 וּמִמְשִׁיךְ בְּכַתּוּב וְאָנִי אַחֲרֹן,
- 79 דְּקָאֵי שֶׁהַכוּנָה עַל סִיּוֹם כָּל
- 80 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת עד לדרגה הכי
- 81 תחתונה וְסִיּוֹם כָּל הָעֲבוּדָה עד
- 82 לשלימות הפעולה של עבודת האדם
- 83 בעולם, היינו ימות המשיח, שְׁאֵזוּ לעתיד לבוא יִקְיָם מֵהַ שְׁכָתוֹב¹⁰⁴
- 84 וְנִגְלָה כְּבוֹד הוֹי' וְרֹאוּ כָּל בֶּשֶׁר יַחֲדָיו כִּי פִי הוֹי' דְּבֵר,
- 85 הִינֵנו שְׁלֹא יִהְיֶה הָעֲנִין דְּנִחַר יִשׁ בְּגוֹל הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר
- 86 שֶׁב־חֵן"ן שֶׁבִּגְלוֹל הַרְבִּיבֵי הָעֲלִין לֹא נִגַּשׁ בִּנְבִרָאִים (כְּנִ"ל סְעִיף ה'),
- 87 אֲלֹא הָעֲנִין דְּפִי הוֹי' דְּבֵר הַחַיּוֹת הָאֲלוּקִית שֶׁבְּכָל הַנְּבִרָאִים שְׁבָאָה
- 88 עַל יַד דְּבֵר ה' יִהְיֶה בְּגִלּוּי, אֲצֵל כָּל בֶּשֶׁר, וּבִאֲפִן שֶׁל רִאֲיָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כלשון הכתוב "וראו כל בשר" **שְׁהִיא תְּכַלִּית הַהִתְאַמְּתוֹת**, כמבואר
- 2 בחסידות לגבי ההבדל בין ראייה לשמיעה שכאשר אדם רואה דבר כמו עיניו
- 3 הוא בטוח באמתותו ללא כל ספק, בשונה מדובר ששמע אודותו ויתכן
- 4 שיפקפק באמתותו **הִנֵּה עַל-זֶה** על גילוי האלוקות שיהיה לעתיד לבוא
- 5 **נֶאֱמַר אֲנִי אַחֲרָיו, עַל-דֶּרֶךְ**
- 6 **שְׁהִיָּה קֹדֶם הַצְמָצוֹם (בְּחִינַת**
- 7 **אֲנִי רֵאשׁוֹן)** כי לעתיד לבוא, "אני
- 8 אחרון", יהיה גילוי אלוקות ללא
- 9 העלמות והסתרים כפי שקודם
- 10 הצמצום, "אני ראשון", לא היו
- 11 העלמות והסתרים, **וְלִמְעֵלָה יוֹתֵר,**
- 12 למעשה הגילוי של דבר ה' לעתיד
- 13 לבוא יהיה גילוי נעלה יותר מהגילוי
- 14 שהיה קודם הצמצום **כְּמִבְּאֹר**
- 15 **בְּמִקוֹם אַחֵר**¹⁰⁵ **שְׁקֹדֶם**
- 16 **הַצְמָצוֹם הָיָה גַם בֵּין כַּח**
- 17 **הַגְּבוּל,** כמבואר בחסידות שדווקא
- 18 בגלל שהקדוש-ברוך-הוא תכלית
- 19 השלימות הרי בדיוק כשם שיש לו כוח
- 20 של בלי-גבול, כך יש לו את כוח הגבול
- 21 שהיה קיים גם קודם הצמצום הראשון
- 22 כאשר האור האיר ללא גבול **אֲלָא**
- 23 **שְׁהִיָּה כָּלֹל בְּכָל־גְּבוּל וְקוֹדֶם**
- 24 הצמצום לא היה לכוח הגבול ביטוי,
- 25 **אֲבָל בְּסִיּוּם כָּל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת**
- 26 **וּבְסִיּוּם כָּל הָעֲבוּדָה, כְּאִשְׁר**
- 27 **וְנִגְלָה כְּבוֹד הוּא, אֲנִי אַחֲרָיו,**
- 28 **הִנֵּה גַם בְּגְבוּל יְהִיָּה הַכְּלִי-**
- 29 **גְּבוּל בְּגִלּוּי וּבְעוֹד שְׁלֹפְנֵי הַצְמָצוֹם**
- 30 הגבול היה קיים בתור כוח הגבול (רק
- 31 שלא פעל ולא התבטא), הרי לעתיד
- 32 לבוא הגילוי יהיה כל-כך חזק ועוצמתי
- 33 שגם בגבול לא יהיה ניכר הגבול אלא
- 34 רק הכלי-גבול.
- 35 **וּמִמְשִׁיף בְּכַתִּיב יְתֵרָה מִזֶּה,**
- 36 אשר לא זו בלבד ש"אני ראשון" ו"אני
- 37 אחרון" במובן זה שקודם הצמצום
- 38 ולעתיד לבוא האלוקות היא ללא
- 39 העלמות והסתרים אלא **וּמִבְּלָעֵדִי**
- 40 **אֲנִי אֶלְקִים, שְׁגַם בֵּין ב' הָעֲנִינִים דְּאֲנִי רֵאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרָיו,**
- 41 **בְּמִשְׁךְ כָּל הַזְּמַן** מהתחלת הבריאה עד ימות המשיח וכן בכל הבחינות
- 42 ובכל הדרגות **וּבְכָל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבִינְתִּים,** הנה אף-על-
- 43 **פִּי שֶׁשֶׁם יִשְׁנֹ הַהֶעֱלֵם וְהִסְתַּר דָּשֶׁם אֶלְקִים** שהוא השם של
- 44 מידת הגבורה והצמצום שממנו נובעים העלמות והסתרים, **מְכַל־מְקוֹם,**

- 45 **אֵין זֶה מִבְּלָעֵדִי** גם כאשר ההעלמות וההסתרים הם בתוקף ואין גילוי
- 46 אלוקות, אין הכוונה שבאותה שעה ובאותם דרגות אין האלוקות ניכרת
- 47 ונרגשת (**אֵין אֶלְקִים**), **אֲלָא** גם אז וגם **שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת אֲנִי**
- 48 **רֵאשׁוֹן** שלפני הצמצום, אלא שכעת ההמשכה היא בהעלם **וְיִתְגַּלֶּה**
- 49 **אַחֲרֵיכֶּךָ** לעתיד לבוא **בְּבִחִינַת**
- 50 **אֲנִי אַחֲרָיו.**
- 51 **וְזֶהוּ תַתֵּן אֶמֶת לִיעֲקֹב,** לפי
- 52 פנימיות הדברים **שְׁכַּאֲשֶׁר**
- 53 **הַנִּשְׁמָה** מבחינת החכמה הנרמזת
- 54 באות יו"ד **יִוְרְדֵת** מלמעלה **לְמִטָּה**
- 55 מדרגה לדרגה **עַד לְבִחִינַת**
- 56 **עֲקֵבִיִּים, נוֹתְנִים לָהּ מִלְּמַעְלָה**
- 57 **בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה בְּחִינַת אֶמֶת,**
- 58 **שֶׁתְּהִיָּה אֲצִלָּה הַנִּפְרָה שְׁאֲנִי**
- 59 **רֵאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרָיו וּמִבְּלָעֵדִי**
- 60 **אֵין אֶלְקִים,** על כל המשמעות
- 61 הפנימית של הדברים כאמור **וְאַחֲרֵי-**
- 62 **כֶּךָ** לאחר שהנשמה קיבלה את
- 63 ההכרה הבסיסית בדבר בדרך מתנה,
- 64 שלא על ידי עבודה ומאמץ מצד
- 65 האדם **הִנֵּה עַל-יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת**
- 66 **בְּזֶה בְּאִפְסוֹ שֶׁל הַכִּנָּה וְהַשְׂגָּה,**
- 67 **שְׁגַם בְּהֶעֱלֵם וְהִסְתַּר הָעוֹלָם**
- 68 שנובע מהצמצום שנפעל על ידי שם
- 69 אלוקים, **הִנֵּה** לאמתו של דבר
- 70 **מִבְּלָעֵדִי אֵין אֶלְקִים, שְׁגַם**
- 71 **עֲנִין זֶה נִמְשָׁךְ מִהוּי,** כמבואר
- 72 בחסידות בהרחבה בעניין "יודעת היום
- 73 והשבות אל לבבך כי הו' הוא
- 74 האלוקים" וגם הפנימיות של שם
- 75 אלוקים היא הו' **וְלִמְעֵלָה יוֹתֵר,**
- 76 **מִבְּחִינַת אֲנִי רֵאשׁוֹן** שלפני
- 77 הצמצום, שלמעלה משם הו' **הָרִי**
- 78 **זֶה פּוֹעֵל אֲצִלּוֹ בְּעֲבוּדָתוֹ,**
- 79 ההתבוננות המעמיקה בהכנה והשגה
- 80 שבעצם כל ההעלם וההסתרה גם הוא
- 81 אלוקות משפיעה עליו במידה כזו
- 82 **שְׁרֹאָה כָּכָל עֲנִינֵי הַגִּשְׁמִיִּים**
- 83 את האמת ("תתן אמת ליעקב")
- 84 **שֶׁהֵם נִלְקָחִים וְנִמְשָׁכִים**
- 85 והאלוקות היא המציאות האמיתית שלהם, **וְלִכֵּן כְּאִשְׁר עוֹסֵק**
- 86 **בְּעֲנִינֵים הַגִּשְׁמִיִּים הָרִי זֶה מִתּוֹךְ כִּנָּה לְשֵׁם שְׁמִים**¹⁰⁶,
- 87 **וְהִנֵּנוּ, דְּכִיּוֹן שְׁגַם הָעֲנִינִים שְׁמִיִּים** אֶלְקִים ובכלל זה כל
- 88 הנבראים הגשמיים שהם נבראים מוגבלים שנוצרו על ידי העלם וצמצום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האור האלוני נלקחים לאמתו של דבר מבחינת אני ראשון,
- 2 צריכים גם הם להיות בשביל האני ראשון ויש לעסוק בהם
- 3 ולהשתמש בהם בשביל ה' הבורא אותם, על-ידי-זה שיהיו עשיותיו
- 4 של האדם לשם שמים.
- 5 ועוד זאת, שמגיע לעבודה
- 6 נעלית יותר, מצד הענין
- 7 דמבלעדי אין אלקים כפי
- 8 שהוא בעמק יותר, והוא כאמור
- 9 שלא זו בלבד שהענין
- 10 דאלקים נלקח ונמשך
- 11 מבחינת אני ראשון ואני
- 12 אחרון, וגם הגבול והצמצום הוא
- 13 אלוות (כמו הבלי-גבול של "אני
- 14 ראשון" ו"אני אחרון") אלא יתרה
- 15 מזה, שהענין דאלקים עצמו
- 16 הוא בחינת אני ראשון ואני
- 17 אחרון ולאמיתו של דבר גם הגבול
- 18 מגלה את הבלי-גבול, ובעצם ההעלם
- 19 וההסתור אינו מעלים ומסתיר.
- 20 והולך ומבאר את משמעות הדברים
- 21 שלפי האמת, ההעלם והסתור על
- 22 אלוות אינו מעלים ומסתיר:
- 23 דהנה פתיב¹⁰⁷ אכן אתה אל-
- 24 מסתתר, אתה שהוא לשון נוכח
- 25 שנאמר בהתייחסות למציאות ניכרת
- 26 וגלויה הוא ענין של גלוי
- 27 בעצם, ומפל-מקום נאמר
- 28 שאתה הוא אל מסתתר, אף
- 29 שהם ענינים הפכיים ואין
- 30 השילוב הזה יתכן? אף הענין
- 31 הוא, שב"א-ל מסתתר" היינו
- 32 בתוך ההעלם וההסתור עצמו ישנו
- 33 ה"אתה" עוד יותר מאשר
- 34 בענין הגלוי. וכמבאר בארפה
- 35 במקום אחר¹⁰⁸ המשל לשילוב
- 36 הזה המבאר כיצד לאמיתו של דבר
- 37 בתוך ההעלם וההסתור ישנו גילוי הכי
- 38 נעלה מחכם שמשפיע חכמתו
- 39 במדידה והגבלה, כדי שהתלמיד
- 40 שיכולת הקליטה שלו מדודה ומוגבלת
- 41 יצליח לקלוט את החכמה של החכם
- 42 הגדול שפח המדידה וההגבלה
- 43 שייכול למדוד ולהגביל ולהעלים על עצם חכמתו שלא יתגלה

- 44 כפי שהוא מאיר אצלו, צריך להיות חזק יותר מגלוי חכמתו,
- 45 דאם לא כן, לא היה ביכולתו למדוד ולהגבילו כו' כמובן
- 46 בפשטות שהכות המתגבר חזק יותר מהכות הנכנס וכיון שבפועל הכוח
- 47 המגביל מתגבר על כוח הגילוי ומצמצם את גילוי עומק שכלו של החכם
- 48 נמצא שהכות המגביל חזק מהכות
- 49 המגלה. וזהו אתה אל-
- 50 מסתתר, שבחינת אל-
- 51 מסתתר הוא אמנם העלם והסתור
- 52 על האור אבל עם זאת כוח ההסתור
- 53 עצמו הוא בחינת אתה,
- 54 עצמותו ומהותו יתברך.
- 55 ומזה מההכרה הפנימית בכך שגם
- 56 הצמצום וההעלם נובע מהקדוש-ברוך-
- 57 הוא בעצמו ואפילו נעלה יותר מכות
- 58 הגילוי (לפחות במובן מסוים) בא
- 59 האדם לעבודה נעלית יותר
- 60 מהעבודה האמורה של "כל מעשיך
- 61 לשם שמים", שאין זה באפן
- 62 שעשיותיו הם ענינים
- 63 גשמיים (דאף שאינם
- 64 חומריים ומגושמים וגסים ביותר,
- 65 הרי מפל-מקום הם גשמיים
- 66 ולא רוחניים, ורחוקים מאלוות)
- 67 אלא שפונתו היא לשם
- 68 שמים, כי אם, אלא שעשיותיו
- 69 עצמם הם ענין של מצוה.
- 70 ובדגמת המבאר בארפה
- 71 במקום אחר¹⁰⁹ שזהו החלוק
- 72 ההבדל בין העבודה דימי החל
- 73 לעבודה דיום השבת, כי אף
- 74 שהן בשבת והן בחול האדם צריך
- 75 לעבוד את ה' ולנהל את חייו באופן
- 76 שגם בענינים הגשמיים תהיה מורגשת
- 77 קדושה ואלקות יש הבדל בין שבת
- 78 לחול שבימי החל צריכות
- 79 להיות האכילה והשתיה
- 80 (שפוללים כל הצרכים
- 81 הגשמיים) לא כדי למלא את
- 82 תאוותו אלא מתוך כוונה כדי
- 83 שייכל לעבד את ה' בשלמות
- 84 (פמבאר פתניא¹¹⁰), ולכן
- 85 צריכה להיות בזה באכילה
- 86 ושתייה (ובעיסוק בענינים גשמיים בכלל) זיהירות שלא לשקוע בכך יתר

(107) ישע'י מה, טו. 108) ראה ד"ה למען יחלצון ידידיך פר"ת (סה"מ פר"ת ע' קיח). ד"ה הנ"ל דיי"ב תמוז תשי"ד (תו"מ חי"ב ע' 71). ועוד. 109) ראה לקו"ש ח"י ע' 104 ואילך. וש"נ. 110) פ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על המידה ומדידה והגבלה, רק כפי המכרח לבריאות הגוף
- 2 שיוכל לעבד עבודתו בשלמות ולא יותר, מה שאין כן בשבת
- 3 שמצוה לענגו באכילה ושתיה, בבשר שמן ויין וישן¹¹¹,
- 4 היינו, שהבשר והיין והאכילה והשתיה גופא גופא למרות שהם
- 5 עיסוק בענייני הגוף הגשמי נעשים
- 6 ענין של מצוה ואלקות, 1 ומדידה והגבלה, רק כפי המכרח לבריאות הגוף
- 7 שזוהי עבודה נעלית יותר 2 שיוכל לעבד עבודתו בשלמות, מה שאין כן
- 8 מהעבודה שכל עשיותיו הם 3 בשבת שמצוה לענגו באכילה ושתיה, בבשר
- 9 עניינים גשמיים רק שהם לשם 4 שמן ויין וישן¹¹¹, היינו, שהבשר והיין והאכילה
- 10 שממם, ועבודה זו שכל עשיותיו הם 5 והשתיה גופא גופא נעשים ענין של מצוה ואלקות,
- 11 עצמם ענייני מצוה, היא העבודה 6 שזוהי עבודה נעלית יותר מהעבודה שכל
- 12 הנעלית יותר שנעשית מצד 7 עשיותיו הם לשם שמם, שנעשית מצד ההפך
- 13 ההפך שמבלעדי אין 8 שמבלעדי אין אלקים, שהענין דאלקים עצמו
- 14 אלקים, שהענין דאלקים 9 הוא בחינת אני ראשון ואני אחרון, והענין
- 15 עצמו הוא בחינת אני ראשון ואני אחרון, והענין דאל- 10 דאל- מסתתר הוא עצמו בחינת
- 16 ואני אחרון, והענין דאל- 11 אף כיצד אפשר להיות הענין דתתן אמת
- 17 מסתתר הוא עצמו בחינת 12 ליעקב, שהנשמה כפי שירדה למטה
- 18 אמת היינו עצמותו ומהותו יתברך, 13 יתנו לה בתורת מתנה ענין שהוא הפך לגמרי
- 19 כמבואר לעיל. 14 מהענינים שלמטה שהם בסדר השתלשלות
- 20 אף כיצד אפשר יכול להיות 15 ובמדידה והגבלה, הנה על-זה נאמר אשר
- 21 הענין דתתן אמת ליעקב, 16 נשבעת לאבותינו מימי קדם. והענין בזה,
- 22 שהנשמה כפי שירדה למטה 17 דהנה, יש ימי עולם וימי קדם. ימי עולם הם
- 23 והיא מלוכשת בגוף גשמי יתנו לה 18 שבעת ימי הבנין, שדגמתם בעבודת האדם הם
- 24 בתורת מתנה מבלי שתעבוד 19 המדות שבאות על-ידי הכנה והשגה (באר
- 25 ותתייגע על כך כזו הכרה באלוהות 20 שבע), מדות שעל-פי טעם ושכל. ולמעלה מהם
- 26 שלמעלה ממדידה והגבלה, "אני 21 הם ימי קדם, שדגמתם הם המדות כפי שהם
- 27 ראשון" לפני הצמצום, "ואני אחרון" 22 למעלה מטעם ושכל, והינו, שמאחבה דבכל
- 28 לעתיד לבוא, "ומבלעדי אין אלקים" 23 לבכך מגיע האדם לעבודה דבכל מאדך, שהוא
- 29 שהצמצום וההסתר עצמו הוא בחינת 24 ענין המסירות-נפש, למעלה משכל וטעם ודעת.
- 30 "אתה אל מסתתר", שכל זה הוא 25 וכמו כן יובן גם למעלה, שיש מדות
- 31 ענין שהוא הפך לגמרי 26 שבהשתלשלות, ויש מדות שלמעלה
- 32 מהענינים שלמטה שהם 27 מהשתלשלות. ולכן, אף שמצד המדות
- 33 בסדר השתלשלות ובמדידה 28 שבהשתלשלות שיש בהם חסד וגבורה, ישנו
- 34 והגבלה עד למדידה והגבלה של 29 ענין של מדידה ודקדוק אם הנשמה ראויה
- 35 עולם הזה הגשמי?² 30 שיתנו לה בחינת אמת, שעל-זה אמרו 'אמת
- 36 הנה על-זה נאמר בהמשך וסיום 31 ראה ויפל על פניו'¹¹², מפל-מקום, פיון
- 37 הפסוק "תתן אמת ליעקב" אשר 32 שנשבעת לאבותינו מימי קדם, שהם המדות
- 38 נשבעת לאבותינו מימי קדם. 33 שלמעלה מהשתלשלות, הנה בכח השבועה נמשך מהם ענין השבע לנשמה
- 39 והענין בזה, דהנה, יש ימי 44 האדם הם המדות שבאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְנִשְׁמָה לְמִטָּה, שָׁגם בְּעִבּוּדָה שְׁעַל-פִּי טַעַם וְדַעַת, בְּמִדּוֹת
 - 2 שְׁלִמְטָה מִהִשְׁכָּל, יִמְשֹׁךְ בַּחֲנִינָה הָאֵמֶת, הַהִפְרָה וְהַהֲבִנָה
 - 3 וְהַשְׁגָּה שְׁאֵנִי רֹאשׁוֹן וְאֵנִי אַחֲרוֹן וּמִבְּלָעֵדִי אֵין אֱלֹקִים
 - 4 כַּמְבוּאָר לְעִיל בִּארִיכוֹת שִׁישׁ לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָעֲנִינִים הַכִּי נְעִלִים (סְפִירַת
 - 5 הַחֲכֻמָּה, יו"ד שְׁבִיעֶקֶב, ו"ב אָר שְׁבַע")
 - 6 עַד לְמִטָּה, (סְפִירַת הַמַּלְכוּת וּלְמִטָּה
 - 7 מִזֶּה, בַּחֲנִינָה "עֵקֶב" ו"חֲרָן").
 - 8 וְזֶהוּ גַם הָעֲנָנִים דְּבָאָר שְׁבַע
 - 9 (בְּקִמ"ץ), מְלִשׁוֹן שְׁבוּעָה,
 - 10 כְּדֵאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ¹¹³ שִׁיעֶקֶב יֵצֵא
 - 11 מִבְּאֵר שְׁבַע מִבְּאֵרָה שֶׁל שְׁבוּעָה,
 - 12 מִשְׁרָשָׁה וּמִקוּרָה שֶׁל
 - 13 הַשְׁבוּעָה¹¹⁴, שְׁזוּהִי הַשְׁבוּעָה
 - 14 שְׁמִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ, אֶת כָּל אֶחָד
 - 15 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּירִידַת נִשְׁמָתוֹ לְמִטָּה
 - 16 שְׁשְׁבוּעָה זֹאת נִתְּנָה כֹחַ
 - 17 לְנִשְׁמָה עַל הַשְּׁלִיחוֹת הַזֶּה הִיא
 - 18 הָעֲנָנִים דְּוִיצָא מִבְּאֵר שְׁבַע,
 - 19 מִתְּכִלִּית הָעֲלִי, וְיִלְךְ חֲרָנָה,
 - 20 לְמִטָּה לְעוֹלָם הַדְּבִיר וְעִלְמָא
 - 21 דְּפִרְוֶדָא עוֹלָם הַפִּירוֹד, לְכָרֵךְ אֶת
 - 22 עוֹלָם הַמִּחְשָׁבָה וְעוֹלָם
 - 23 הַדְּבִיר, וְלִהְיוֹת אֶת
 - 24 הַנְּצִיצוֹת כּו', כִּפִּי שְׁכָל אֵלֶּה
 - 25 נִתְּבָאָר לְעִיל וְלִפְעַל בְּרִיר
 - 26 הַנְּשִׁמּוֹת, שְׁזוּהִי עֲנָנִים בְּרִיר
 - 27 הַצֵּאָן, כְּמוֹ שְׁכִתּוּב¹¹⁵
 - 28 שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא אוֹמֵר לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל
 - 29 וְאַתְּנָה צֹאנִי גו' אֲדָם אִתָּם,
 - 30 וְזֶה הִיָּה הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל עֲבוֹדַת
 - 31 יַעֲקֹב בַּחֲרֹן עִם הַצֵּאָן, הֵינִי בִירִיר
 - 32 הַנְּשִׁמּוֹת שֶׁנִּשְׁמָשׁוּ לְצֵאָן וְהַבִּירִיר מַעֲלָה
 - 33 אוֹתָם מִתּוֹךְ הַיִּרִידָה ל"חֲרָן" וְעַד
 - 34 שִׁיּוּצָאִים מִשָּׁם כְּסוּפּוֹ שֶׁל דָּבָר
 - 35 עִם כָּל הָעֲנִינִים הַנְּעִלִים
 - 36 שֶׁנִּמְשָׁכּוּ וְיִרְדּוּ לְמִטָּה, וְיִלְךְ
 - 37 שָׁם, בְּמָקוֹם שֶׁשָּׁם בָּא שְׁקַעָה
 - 38 הַשְּׁמֶשׁ שֶׁהִיא יִרְיָה אֲבֵל כּוֹנֵנָתָה
 - 39 לְצוּרֵךְ עֲלֶיהָ כִּדִּי לְכָרֵךְ וּלְהַעֲלוֹת אֶת
 - 40 נִיצוֹצוֹת הַקְדוּשָׁה (כְּנ"ל סֵעִף 1 שְׁכָל
 - 41 הַיִּרִידָה לְחֲרֹן הִיא צוּרֵךְ עֲלֶיהָ).
- וְזֶהוּ גַם שְׁאֵמֶר הַקֶּב"ה לְיַעֲקֹב כְּשִׁיגִיעוֹ בְּנִיךְ עַד עֶפֶר
הָאֶרֶץ, שֶׁהִיא יִרְיָה גְדוֹלָה בִּיחֹדֶר הֵנָּה דְּוִקָא אוֹתָהּ שְׁעָה תְּקוּיִים
הַהֲבַטְחָה וּפְרָצָתָ יָמָה וְקִדְמָה, וְהֵינּוּ, שְׁעַל-יִדֵּיהֶּה שִׁישְׁנָה
הַיִּרְיָה לְמִטָּה, וּבִאֲפֹן שִׁיּוּרְדִין עַד עֶפֶר הָאֶרֶץ, שְׁהַפֵּל דְּשִׁין
עָלֶיו¹¹⁶, וְזֶה מוֹכֵן עַד כְּמַה הָעֶפֶר
הוא נְחוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת שְׁהוּא בְּרוּחַנִיּוֹת
עֲנָנִים הַיִּרְיָה שֶׁל הָאֵוֶר הָאֱלֹקִי
הָעֲלִיּוֹן לְעִלְמָא דְּפִרְוֶדָא, עוֹלָם
הַפִּירוֹד הֵינִי עוֹלָם הַזֶּה שִׁישׁ בּוֹ גַּם
קְלִיפּוֹת וּסְטָרָא אַחֲרָה הַנִּפְרָדִים
מֵאֱלֹקִים הֵנָּה דְּוִקָא שֶׁם נִתְּנָה
הַתּוֹרָה¹¹⁷, לְמִטָּה דְּוִקָא,
כְּמֵאִמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁכֹּאֲשֶׁר הַמִּלְאכִים
בִּקְשׁוּ שֶׁהַתּוֹרָה תִּינָתֵן בְּשִׁמִּים, אִמֶּר
לְהֵם מִשָּׁה רַבְּנוּ לְמַצְרִים יִרְדָּתָם
כו' יִצְרֵה־הָרַע יֵשׁ בִּינִיכָם¹¹⁸
וְהִירֵי בְּעִשְׂרוֹת הַדְּבִירוֹת כְּתוּב "אֲנִכִּי ה'
אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"
וְאִזְוֵרוֹת כְּמוֹ "לֹא תִרְצַח" וְכד' שִׁישׁ
לְהֵם מָקוֹם רַק לְגַבִּי מִי שִׁישׁ לוֹ יִצֵּר
הָרַע, וְכָל הַיִּרְיָה הַגְּדוֹלָה הַזֶּה הִיא
לְצוּרֵךְ עֲלֶיהָ כְּדִי שְׁמֶשׁ יִהְיֶה
וּפְרָצָתָ יָמָה וְקִדְמָה, שְׁהוּא
עֲנָנִים הַיִּצְיָאָה וְהַפְּרִיצָה" מְכָל
הַהֲגִבְלוֹת, עַל-דֶּרֶךְ הָאֵמֶר
לְעִיל (סֵעִף ט) שְׁבַחֲנִינָה אֵנִי
אַחֲרוֹן הַגִּילּוּיִים שֶׁל יְמֵי הַמִּשְׁחָה
יִהְיֶה לְמַעֲלָה יוֹתֵר מִבְּחִינָה
אֵנִי רֹאשׁוֹן, הַגִּילּוּי שֶׁהִיא לְפָנֵי
הַצִּמְצוּם בִּינּוֹ שְׁאֵז לְעִתִּיד לְבֹא
יִהְיֶה כֹחַ הַגְּבּוּל בְּאֲפֹן שְׁאֵיִר
בּוֹ הַבְּלִי-גְּבּוּל, הֵינִי יִצְיָאָה
וּפְרִיצָה' מוֹחֲלִטָה שֶׁל כָּל הַהֲגִבְלוֹת
וְיִתִּירָה מִזֶּה, שְׁבַחֲנִינָה אֶל
מִסְתַּתֵּר הַצִּמְצוּם וְהַהֲעֵלֶם עֲצֻמוֹ
יִהְיֶה בְּגִלּוּי בַּחֲנִינָה אִתָּה,
וּבִאֲפֹן שְׁאֵיִר כָּל בְּשָׂר וְגַם הַבֶּשֶׂר
הַגִּשְׁמִי שֶׁכַּעַת מַעֲלִים וּמִסְתֵּיר עַל דָּבָר
ה' שְׁמַחִיה וּמִקִּיִּים אוֹתוֹ, יִרְאֶה בְּגִלּוּי
כִּי פִי הִנֵּי דָבָר וְכָל חֵיתוֹ וְקוּיּוֹ
הִיא מֵאֱלֹקִים.

(113) ב"ר פס"ח, ז. (114) פ' מת"כ שם. (115) יחזקאל לד, לא (ושם: ואתן). (116) ראה ב"ר פמ"ט, ט ובמת"כ שם. (117) ראה גם אוה"ת בלק ס"ע תתקסא ואילך. (118) שבת פח, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (יא) וְעַל-פִּי־זֶה לפי המבואר לעיל על המשמעות הפנימית של יציאת
 - 2 יעקב מבאר שבע לאחר שמצד אחד היא ירידה גדולה ביותר אבל מצד שני
 - 3 היא מביאה לעליה גדולה ביותר ולגילוי אלוקות בלי גבול גם למטה יובן
 - 4 גם כן מה שכתוב מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע
 - 5 ישראל. דהנה, בפרוש מנה
 - 6 איתא מובא במדרשי חכמינו
 - 7 ז"ל¹¹⁹ שהוא לא רק לשון מנין
 - 8 ומספר אלא גם מלשון מנה אחת
 - 9 אפים¹²⁰, שזהו ענין של
 - 10 מתנה. והוא על-דרך מה
 - 11 שנתבאר לעיל בענין תתן
 - 12 אמת ליעקב, שבא לכל אחד
 - 13 ואחד מישראל בנשמתו בתורת
 - 14 מתנה מלמעלה, שאינו נמדד
 - 15 לפי ערך העבודה ומבלי לבחון
 - 16 ולבדוק האם הוא אכן ראוי לכך.
 - 17 ומתנה זו היא מבחינת מי
 - 18 (מי מנה), שזהו בחינה
 - 19 שלמעלה מכל סדר
 - 20 ההשתלשלות¹²¹, ונמשכת
 - 21 מלמעלה מעלה עד למטה מטה
 - 22 בעפר יעקב (מי מנה עפר
 - 23 יעקב), היינו, שבאשר בני
 - 24 ישראל נמצאים למטה בעולם
 - 25 הזה, בעלמא דפרודא, בעולם
 - 26 הפירוד ששם בא שקעה השמש
 - 27 ויש העלם והסתור על הרוחניות, ונחר
 - 28 גרוני, ותמורת הגילוי יש 'יובש'
 - 29 והעדר הדיבור והגילוי, שכל זה מורה
 - 30 על גודל הירידה, בכל זאת יפעלו
 - 31 שם את כל העבודה, ככח
 - 32 שנתן על-ידי ה'יד דיעקב
 - 33 בחינת החכמה העליונה, כאמור
 - 34 שיויר בעצמו עד לבחינת
 - 35 העקב שבנשמה, ועל-ידי זה
 - 36 גם לבחינת העקביים
 - 37 שבעולם הדרגה הנמוכה ביותר
 - 38 מבחינת המקום, ועד לעקבתא
 - 39 דמשיחא הדרגה הנמוכה ביותר
 - 40 מבחינת הזמן.
 - 41 והנה, על-ידי ירידה זו דווקא
 - 42 משום שהיא ירידה גדולה ביותר נעשית אחר-כך העליה למעלה
- באפן שנתוסף גם בעבודת הנפש האלקית עצמה ויש בה
- עליו ותוספת ביחס למצבה קודם הירידה, ועל-דרך המבאר¹²² בענין
- ואהבת גו' ככל לבקך ובכל נפשך מאדך, שעל-ידי-
- זה שהנפש האלקית עובדת עבודתה בנפש הבהמית לברר
- ולהעלות את הנפש הבהמית לפעל
- בה תחילה הענין דאתפכא
- התגברות על הרצונות והתאוות של
- הנפש הבהמית תוך כפיית היצר גם
- ללא שיחול שינוי במצבה של הנפש
- הבהמית עצמה, ואחר-כך בשלב
- הבא הנפש האלקית פועלת בנפש
- הבהמית גם שינוי של מהותה מרע
- לטוב, הענין דאתהפכא
- חשובא לנהורא ומירורו
- למיתקא של הפיכת חושך לאור
- ומר למתוק, אזי בעקבות העליה
- והשינוי שהנפש האלקית פועלת
- בנפש הבהמית נתוסף הענין
- דבלי-גבול גם בעבודת הנפש
- האלקית שמצד עצמה היא
- במדות שעל-פי שכל כי עיקר
- מהותה של הנפש האלקית הוא השכל
- ומקום משכנה העיקרי הוא במוח
- שבראש ולכן הרגש והמידות שלה
- פועלים בדרך כלל על פי השכל אבל
- הודות לפעולתה והשפעתה בנפש
- הבהמית (אהבת ה' בכל לבבך, בשני
- יצריך) הנפש האלקית מגיעה לרגש
- ומידות למעלה ממדידה והגבלה
- (אהבת ה' בכל נפשך ובכל מאורך).
- וזהו אומרו בהמשך הפסוק
- ומספר את רבע ישראל.
- דהנה, ישראל קאי על הנפש
- האלקית כפי שהיא מצד
- עצמה לפני הירידה למטה לבחינת
- עקביים שגורמת לה להיקרא בשם
- "עקב" שנקראת בשם ישראל,
- אותיות לי ראש¹²³, הנעלה
- מה"עקב" לאין שיעור פי, נשמות
- ישראל כפי שהן מצד שורשן ומקורן
- עלו במחשבה¹²⁴ העליונה,
- ומדייק בביטוי "עלו" במחשבה והינו, שבמחשבה גופא עצמה הרי

(119) ראה זח"ג רד, א – הובא באוה"ת בלק ס"ע תקיז. שם ס"ע תתקנא ואילך. (120) שמואל-א, א, ה. (121) ראה אוה"ת בלק שם ע' תתקכא. ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך מי. וש"נ. (122) ראה תו"א נח, ט, א. ובכ"מ. (123) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. סהמ"צ להצ"צ טו, ב – בשם הזהר. (124) ב"ר פ"א, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הקשורה באהבת ה' "בכל מאורך", בלי גבול, שנובעת מה"יחידה" שבנפש
(שבדרך כלל היא נעלמת ולא ניכרת בגלוי אבל כאשר האדם עומד בפני
ניסיון שקשור לעצם היהדות, ה"יחידה" באה לידי גילוי ובכוח זה הוא עומד
בניסיון גם אם הדבר מחייב מסירות נפש) **שְׁלֹזָה בָּאִים עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת**
הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עִם הַנֶּפֶשׁ
הַבְּחִינִית כאמור לעיל שהירידה
הגדולה היא המביאה את העליה
הגדולה למעלה ממצבה ודרגתה של
הנפש האלוקית קודם הירידה למטה
והעיסוק עם הנפש הבהמית.
וְעֵנִין זֶה שהוא מעלה גדולה ביותר
של בני ישראל **יִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד־**
לְבֹא, שְׁאֵז יִהְיֶה הַמַּעֲמָד
וּמַצֵּב דֶּה־עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן
ולא תהיה מציאות אחרת, **שְׁיִהְיֶה**
רַק אֱלֹקִיּוֹת וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֵז
יִרְאוּ בגלוי **אֶת** ההשפעה והתוצאות
של **פְּעֻלַת כְּלָלוֹת הָעֲבוֹדָה,**
הַחֹל מִהִמְתָּנָה (מְנָה) שְׁנִתְּנָה
בַּעֲפֹר יַעֲקֹב, שְׁעַל־יְדֵי־זֶה
יִתּוֹסֵף גַּם בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית
וְעֵנִיןֶנּוּ להתעלות מבחינת "יעקב"
לְהִיּוֹת וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי
יִשְׂרָאֵל.
(יב) וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה עִם מָה
שֶׁכְּתוּב בְּתַהֲלִים קֹאפִיטֵל פֶּרֶק
ע"ט¹³⁵, וְהָשֵׁב לִשְׁכָּנֵנוּ
שְׁבַעֲתִים אֶל חִיקָם חֲרָפְתָּם
אֲשֶׁר חֲרָפוּ אֲדָנֵי, וְאֶנְחֵנוּ
עִמָּךְ וְצֵאן מִרְעִיתְךָ נֹדֶה לָךְ
לְעוֹלָם לְדוֹר וָדוֹר נִסְפָּר
תְּהִלָּתְךָ¹³⁶. וְהָעֵנִין בְּזֶה, לִפִּי
פְּנִימוֹת הַדְּבָרִים דִּהְיָה כְּתִיב¹³⁷
הֲלֹא אַח עָשׂוּ לְיַעֲקֹב, שְׁלֹכָן
נִקְרָא עָשׂוּ שְׁכָנֵנוּ (שְׁכָן
לְיַעֲקֹב).
וְהִנֵּה, שְׁרָשׁוֹ שֶׁל עָשׂוּ הוּא
מִשְׁבָּעָה מְלָכִין קִדְמָאִין,
הַקְדְּמוֹנִים עֲלֵיהֶם נֹאמַר בְּתוֹרָה

הֵם בְּכַחֲנִית עֲלֶיהָ בְּמַחְשָׁבָה הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנָה¹²⁵, שְׁוָהוּ עֵנִין
לִי רֹאשׁ שֶׁל שֵׁם זֶה נִקְרָא "יִשְׂרָאֵל". וְחֻלְקֵי הַנֶּשְׁמָה בְּכָלִלוֹת הֵם
נֶפֶשׁ רוּחַ נֶשְׁמָה וְנֶשְׁמָה לְנֶשְׁמָה¹²⁶ (שְׁבָה נִכְלָל גַּם בְּחִינַת
יְחִידָה¹²⁷ שְׁהִיא הִדְרָגָה הָעֲלִיוֹנָה בִּיּוֹתֵר, עֵצֶם הַנֶּשְׁמָה), שְׁהֵם אֲרֻבַּעַת
הַדְּרָגוֹת הַכְּלָלִיּוֹת הַלָּלוּ שֶׁל הַנֶּשְׁמָה הֵן
ד' הַבְּחִינֹת שֶׁבָּהֶם מֵתֹאֲרִים אֵת
הַנֶּשְׁמָה בְּתַפִּילַת "אֱלֹקֵי נִשְׁמָה"
בְּכֻרְכּוֹת הַשַּׁחַר דְּטַהוֹרָה¹²⁸
בְּרֵאתָהּ יִצְרָתָהּ נִפְחָתָה¹²⁹
(הַמְכוּוֹנוֹת גַּם לֹאֲרֻבַּעַת הָעוֹלָמוֹת:
"טַהוֹרָה" – כְּפִי שֶׁהַנֶּשְׁמָה הִיא בְּעוֹלָם
הָאֲצִילוֹת, "בְּרֵאתָהּ" – בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה,
"יִצְרָתָהּ" – בְּעוֹלָם הַיְצִירָה וְנִפְחָתָה" –
בְּגוֹף גִּשְׁמִי בְּעוֹלָם הַעֲשִׂיָּה). וְעַל־יְדֵי
הָעֲבוֹדָה שֶׁל הַנֶּשְׁמָה לֵאחֹר הִירִידָה
לְמִטָּה בַּעֲפֹר יַעֲקֹב, שְׁהוּא עֵנִין
הָעֲבוֹדָה בְּעֵנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים
וְהָעֲבוֹדָה בְּנֶפֶשׁ הַבְּחִינִית
וְהַגּוֹף, עֲבוֹדָה שֶׁבִשְׂבִּילָהּ יֵשׁ צוּרֵךְ
בִּירִידָה גְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר, מְגִיעָה הַנֶּשְׁמָה
לְעִלְיָה גְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר נַעֲשֶׂה הָעֵנִין
דְּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל,
דְּמִסְפָּר הוּא לֹא רַק לִשְׁוֹן מִנִּין
וּמִסְפָּר אֵלָּא גַּם מְלִשׁוֹן וּסְפָרְתָּם
לְכֶם¹³⁰, כְּפִי שְׁפָרֵשׁ רַבְּנוּ
הַזֵּקֵן¹³¹ לְגַבִּי "וּסְפָרְתָּם" הָאֹמֵר
בְּסִפְרֵת הָעוֹמֵר שְׁהוּא מְלִשׁוֹן¹³²
הַשְּׂמִימִים מְסִפְרִים, שֶׁל כֵּךְ נֹאמַר
בְּזוּהַר דְּנִהְרִין וְנִצְצִין¹³³,
שְׁמֵאִירִים וְנוֹצִיצִים וְרִבְעֵי יִשְׂרָאֵל
"וְרִבְעֵי" כְּרֹמֵז לְמִסְפָּר אֲרֻבַּע הַיְיִנוּ ד'
חֻלְקֵי הַנֶּשְׁמָה טַהוֹרָה בְּרֵאתָהּ
יִצְרָתָהּ נִפְחָתָה¹³⁴, שְׁנַעֲשִׂים
מֵאִירִים בְּכַחֲנִית הַיְחִידָה
שְׁבַנְפֶּשׁ, הֵינִי שְׁכָל אֲרֻבַּע הַדְּרָגוֹת
שֶׁל הַנֶּשְׁמָה חֲדוּרִים בְּאוֹרָה שֶׁל הַדְּרָגָה
הַחֲמִישִׁית, הָעֲלִיוֹנָה הַפְּנִימִית בִּיּוֹתֵר
שְׁהִיא בְּחִינַת "יְחִידָה" בְּנֶפֶשׁ עַל־יְדֵי
הָעֲבוֹדָה דְּמִסְרִיּוֹת־נֶפֶשׁ,

(125) לקו"ת שה"ש יט, ב. (126) ב"ר פי"ד, ט. זח"א עט, ב. (127) ראה סה"מ תרצ"ו ע' 51. (128) נוסח ברכת "אלקי נשמה" שבברכת השחר. (129) סידור האריז"ל במקומו. וראה סה"מ תרצ"ו שם. וש"נ. (130) אמור כג, טו. (131) לקו"ת אמור לה, ב. (132) תהלים יט, ב. (133) זח"ב קלו, ב. וראה פרדס שער ח פ"ב. ביאורה"ז להצ"צ ע' ע ואילך. (134) אוה"ת בלק ע' תתקכח. (135) שאמירתו מתחילה בי"ב תמוז השתא, התחלת שנת הע"ט להולדת כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ נ"ע, בעל הגאולה – ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך. וש"נ (המו"ז). (136) פסוקים יביג. (137) מלאכי א, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (בפרשת וישלח) שמלכו באדום לפני שהיו מלכים בבני ישראל **שָׁהֶם**
- 2 **שִׁבְעַת הַמִּדּוֹת** כפי שהם בעולם התווה (שקדם לעולם התיקון) **שָׁבְהֶם**
- 3 **הָיָה עֲנִין הַשִּׁבְרָה** שבירת הכלים כתוצאה מכך שהיו אורות מרובים
- 4 בכלים מועטים **כו', וְעַד שֶׁמֶצַד זֶה** בגלל השבירה והשפעת האורות
- 5 למקומות לא רצויים, נוצרו קליפות
- 6 וסטר אחרא, ומזה **נַעֲשֶׂה הָעֲנִין**
- 7 **דְּחַרְפְּתָם אֲשֶׁר חֲרַפּוּ אֶדְנֵי**
- 8 **וְהַעֲשֵׂה עַל זֶה הוּא וְהָשִׁב**
- 9 **לְשִׁכְנֵנו שְׂבַעְתִּים גּו', הֵינּוּ,**
- 10 **שֶׁמֶהֱפָכִים אֶת שִׁבְעַת הַמִּדּוֹת**
- 11 **ד'לַעֲמַת־זֶה**, של היפך הקדושה
- 12 (הנקראת "לעומת זה" כלשון הכתוב
- 13 "את זה לעומת זה עשה האלוקים")
- 14 **לְשִׁבְעָה מִדּוֹת דְּקָדְשָׁה (על-**
- 15 **דֶּרֶךְ זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂי לו'**
- 16 **כְּזִכְרֵית¹³⁸** שגם זה מהפך מסטרא
- 17 אחרא לקדושה), **וְכִיּוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה**
- 18 **הַבְּרִיר בְּדִרְגָּא הֵיחֲתֵר תַּחְתּוֹנָה**
- 19 **(עַפְר יַעֲקֹב שְׁעִינֵנו נִתְבָּאָר עַלִּיל),**
- 20 **אֲזִי נִתּוֹסֵף עַלִּי גְדוֹל יוֹתֵר,**
- 21 כי ככל שהידידה גדולה יותר הרי כיון
- 22 שכל תכלית הידידה היא בשביל
- 23 העליה, בסופו של דבר גם העליה היא
- 24 גדולה ביותר **שֶׁלֹּכֵן לֹא נֶאֱמַר**
- 25 **שָׁבַע סַחַם אֶלָּא שְׂבַעְתִּים דִּקָּא**
- 26 שמשמעו שתי שביעיות, **הֵינּוּ,**
- 27 **שִׁישְׁנָם לֹא רַק שִׁבְעַת הַמִּדּוֹת**
- 28 **דְּתַקִּין, אֶלָּא גַם שִׁבְעַת**
- 29 **הַמִּדּוֹת דְּתָהוּ, כִּי גַם הַמִּדּוֹת**
- 30 **דְּתוּהו נִתְבָּרֵרו וְנִתְעַלּו, וְכַעַת הַמִּדּוֹת**
- 31 **הֵן לֹא רַק רַךְ כְּקִנְיָה, כְּטַבְעָם שֶׁל**
- 32 **מִדּוֹת דְּתַקִּין שְׁמִלּוּכָה שֶׁבְּכָלִים**
- 33 **הַמְגַבִּילִים אוֹתָן וְלֹכֵן הֵן מִדּוֹת רְכוּת**
- 34 **אֶלָּא גַם קָשָׁה כְּאֶרְז¹³⁹** כפי
- 35 תכונת המידות דתוהו שהן בתוקף גדול
- 36 וחזק, **לְאַחֲרֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּאֶפֶן**
- 37 **דָּאֵל יְהִיָּה קָשָׁה כְּאֶרְז¹⁴⁰**
- 38 **(פְּמִבְאָר הָעֲנִין בְּמָקוֹם**
- 39 **אַחֲרֵי¹⁴¹** ונקודת הדברים היא שהמידות דתוהו הם בתוקף גדול ולכן אין
- 40 בהם שילוב והתכללות של מידה אחת בשניה, אבל לאחר הבידור והעליה על

- 41 ידי המידות של עולם התיקון שהם ברכות ובביטול ומתכללות זו עם זה, ועל
- 42 ידי קיום ההוראה "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז", בסופו
- 43 של דבר גם התוקף של המידות דתוהו מתעלה לקדושה ואז יש בקדושה גם
- 44 את מעלת התוקף).
- 45 **וּמִמְשִׁיף בְּכַתוּב, וְאַנְחֵנו עֲמָךְ**
- 46 **וְצֵאן מִרְעִיתְךָ. וְהָעֲנִין בְּזֶה,**
- 47 **דְּהִנְהָ, עִם וְצֵאן הֵם ב'**
- 48 **עֲנִינִים שְׁנֵי אוֹפְנִים בְּאֶפֶן**
- 49 **הַהֲתַקְשְׁרוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
- 50 **לְהַקְב"ה. מֶצַד עֲנִין הַתּוֹרָה,**
- 51 **נִקְרָאִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲמָךְ,**
- 52 **לְפִי שֶׁהָעַם צָרִיכִים לְהִיּוֹת**
- 53 **מַעֲיִן הַמֶּלֶךְ וּבְדוּמָה לו', וְרַק**
- 54 **אֲזִי כַּאֲשֶׁר הָעַם דּוּמָה לַמֶּלֶךְ שֶׁיֵּךְ**
- 55 **עֲנִין הַמְּלוּכָה עַל עַם (שֶׁלֹּכֵן**
- 56 **לֹא שִׁיךְ עֲנִין הַמְּלוּכָה עַל**
- 57 **בְּהֵמוֹת כִּי אֵין כָּל דְּמִין וַיִּחַס בֵּין**
- 58 **אָדָם וּבְהֵמָה)¹⁴², וְהִנְנוּ, שְׁעַל-**
- 59 **יְדִידֵיָּה שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל לּוֹמְדִים**
- 60 **תּוֹרָה שֶׁהִיא חֻקְמָתוֹ שֶׁל**
- 61 **הַקְּב"ה, נַעֲשִׂים בְּדוּמָה**
- 62 **לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים**
- 63 **הַקְּב"ה, וְלֹכֵן נִקְרָאִים עֲמָךְ**
- 64 **הַדּוּמָה לָךְ. וּמֶצַד עֲנִין הַמַּצּוֹת**
- 65 **שֶׁקִּיּוּמָם צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּאֶפֶן**
- 66 **דְּחֻקָּה חֻקְמָתִי גִזְרָה גִּזְרֵיתִי¹⁴³,**
- 67 **נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם צֵאן**
- 68 **שְׁכַמוֹבֵן אֵינָם דּוּמִים לְרוּעָה וְהֵם מְהוּת**
- 69 **שׁוֹנָה לְחַלּוּטִין, אֲבָל מֶצַד שְׁנֵי מַעֲשֵׂה**
- 70 **הַמַּצּוֹת פּוֹעֵל הַתַּקְשְׁרוֹת וְהַתַּחֲבָרוֹת**
- 71 **עִם הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצָמוֹ שֶׁזֶהוּ**
- 72 **עֲנִין דְּשִׁכְר מַצָּה מַצָּה¹⁴⁴,**
- 73 **שְׁכַר הַמַּצּוּה הוּא עֵצִם הַעוֹבְדָה**
- 74 **שֶׁהָאָדָם מְקִיִּים אֶת צִיּוּר ה' וּמִתַּקְשֵׁר**
- 75 **וּמִתַּחֲבֵר אֶתוֹ שֶׁנַּעֲשִׂים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
- 76 **הַמְקִיִּימִים אֶת הַמַּצּוּה בְּצוּתָא¹⁴⁵**
- 77 **וְחִבּוּר עִם הַקְּב"ה, עַל-יְדֵי-**
- 78 **זֶה שֶׁפּוֹעֲלִים נִחַת רוּחַ לְפָנֵי**
- 79 **וְאֲזִי כַּאֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְקִיִּימִים אֶת**
- 80 **הַמַּצּוֹת וְגוֹרְמִים לְקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא נִחַת רוּחַ נּוֹתֵן לָהֶם הַקְּב"ה כָּל**

(138) יומא פו, ב. (139) ראה תענית כ, ב. (140) ראה ד"ה והי' שארית יעקב דש"פ בלק פ"ה (לקמן ע' 177), ובהנסמן שם.
(141) ראה תו"ח בראשית ט, א ואילך. המשך תער"ב ח"א ע' תע ואילך. ובכ"מ. (142) ראה תניא שעיהו"א פ"ז (פא, ב).
סה"מ תש"ג ס"ע 10. (143) במדבר ר"פ חוקת. תנחומא שם (ג. ח). ועוד. (144) אבות פ"ד מ"ב. (145) ראה לקו"ת בחוקותי
מה, ג. סה"מ תרח"ץ ע' נב. וש"נ. (146) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שלו בנבואה הייתה דומה לזו של משה רבנו, הנה פאָשר וְהַשֵּׁב
לְשִׁכְנָנוּ שְׂבָעִתִּים גו', שְׁהוּא עֲנִין בְּרִיר הַמְדוּת ד'לְעַמְתָּ
זֶה, כְּנָל עד להפרכתם לטוב והעלאתם לקדושה, אָזִי וְאַנְחָנוּ עֲמָךְ
וְצֵאן מְרַעֲיָתְךָ והקשר של בני ישראל והקדוש-ברוך-הוא מתגלה ומתבטא
בשני האופנים הן כ"עם" (על ידי
לימוד התורה) והן כ"צאן" (על ידי
קיום המצוות), ובאפֿן שְׁנוּדָה לָךְ
לְעוֹלָם לְדוֹר וְדוֹר נִסְפָּר
תְּהַלְתָּךְ, ובני ישראל מודים לקדוש-
ברוך-הוא על כך לעולם ועד, בכל
הדורות, היינו בְּגָאֵלָה הַנִּצְחִית
שְׁהִיא לְעוֹלָם ואין לה הפסק חס
ושלום וְלְדוֹר וְדוֹר לכל הדורות.
(יג) וְהִנֵּה כִּינּוּ שְׁכָל הָעֲנִינִים
שִׁיְהִיו בְּגִלּוֹי לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ
תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂיו וְעוֹבְדָתָנוּ
כָּל זְמַן מִשָּׁךְ הַגְּלוּת¹⁵⁴, כי
הגלויים והאורות שהיו לעתיד לבוא
הם תוצאה של מעשינו בזמן הגלות
(כדברי רבנו הזקן בתניא פרק לו
במעלת המצוות המעשיות ולימוד
התורה בדיבור שהם על ידי מגע עם
דברים גשמיים והעלאת החיות שבהם
לקדושה ולעתיד לבוא תוצאות פועלות
אלו יתגלו לעין כל), לכן צָרִיךְ
לְהִיּוֹת בְּמִשָּׁךְ זְמַן הַגְּלוּת
מִצִּין זֶה היינו שבזמן הגלות עצמו
צריך להיות ביטוי וגילוי של המצב
שהיה לעתיד לבוא כאשר לא יהיה
העלם והסתרה על אלוקות. וְזֶה עֲנִין
הַנִּשְׁמּוֹת דְּאֲצִילוּת, נִשְׁמּוֹת
כְּלִילוּת, צְדִיקִים נְשִׂאֵי
הַדּוֹר, שְׂאִין עֲלֵיהֶם הַגְּבֻלָּת
הַגְּלוּת¹⁵⁵, כמובא בחסידות שלגבי
נשמות גבוהות כמו נשמת רבי שמעון
בר יוחאי לא חרב הבית, ונשמות אלו
שְׂאִפִּילוּ בְּהִיוֹתָם מְלַבְּשׁוֹת
בַּגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית וּבְהִיוֹתָם
בְּהַגְבֻלָּת הָעוֹלָם, נִמְשָׁכִים
עַל-יָדָם ומתגלים בעולם אותות
ומופתים¹⁵⁶ וְעַד לְאוֹתוֹת

הַמַּצְטָרֵף לָהֶם, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב¹⁴⁷ אִם בְּחֻקוֹתֵי תִלְכוּ (דְּקָאֵי
עַל לְמוֹד הַתּוֹרָה¹⁴⁸, כדברי חכמינו ו"ל על הפסוק שקיום המצוות
אמור בהמשך הפסוק "את מצוותי תשמרו" ומכאן ש"אם בחוקותי תלכו"
פירושו "שתהיו עמלים בתורה" אלא שעם זאת הכתוב מדבר בקיום המצוות
וְגִדּוֹל תְּלִמּוֹד שְׂמִיכָא לִידֵי
מַעֲשֵׂה¹⁴⁹) וְאַתְּ מְצוֹתֵי
תְּשִׁמְרוּ גו', וְנִתְּתִי גִשְׂמִיכָם
בְּעַתָּם וְגו', שְׁזֵהוּ עֲנִין צֵאן
מְרַעֲיָתְךָ, כלשון הכתוב בתהלים
פרק ע"ט בְּדִגְמַת הָרוּעָה
שְׂמִסְפָּק לְצֵאן כָּל
הַצְטָרְכוֹתָם. אָף אֵיטָא בְּגִמְרָא¹⁵⁰ שְׂבָלְעָם הֵיִינוּ
אוֹתִיּוֹת בְּלֹא עִם, היינו שמנגד לכך
שבני ישראל הם ה"עם" של הקדוש-
ברוך-הוא וּבִלְהִרָא¹⁵¹ אֵיטָא מוֹבָא
(בדומה לדברי הגמרא) שְׂבָלְעָם
הֵיִינוּ בְּלֹא עִם, לִית עֲמָא וְלִית
רַעֲיָא, (ולטענתנו) אין עם ואין רועה
(חס ושלום) וְהֵיִינוּ, שְׂבָלְעָם
לִוְחָם עִם כְּנִי יִשְׂרָאֵל וְטוֹעֵן
כְּנִגְסָם שְׂאִין עֲנִין שְׂעַל-יָדוֹ
נַעֲשִׂים כְּנִי יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת
בְּכַחֲנִית עִם שְׂדוּמָה
לְהַקְבָּהּ, וְאִין גַּם עֲנִין שְׂעַל-
יָדוֹ נַעֲשִׂים כְּנִי יִשְׂרָאֵל צֵאן
מְרַעֲיָתוֹ שֶׁל הַקְבָּה כִּיּוֹן שְׁהוּא
מתנגד לכל הקשר והשייכות של בני
ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא. אֲמָנָם,
כְּאִשְׁרֵי יִשְׁנּוּ הָעֲנִין דְּוְהַשֵּׁב
לְשִׁכְנָנוּ שְׂבָעִתִּים גו', והקדוש-
ברוך-הוא מעניש את המנגדים לבני
ישראל ולאחר מכן הם עצמם
מתהפכים ועולים לקדושה דְּשִׁכְנָנוּ
קָאֵי מְכוּן (לא רק על עשו, כאמור,
גַּם עַל בָּלְעָם, שְׁהוּא
הַשִּׁכָּן דְּמִשָּׁה רַבְּנוּ וּבְמִכּוּן מְסוּיִם
אִפִּילוּ דּוּמָה לוֹ, כְּמֵאֲמָר רַבּוּתֵינוּ
וְ"ל"2¹⁵² עַל הַפְּסוּק¹⁵³ וְלֹא
קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל
כְּמִשָּׁה, אֲבָל בְּאוֹמּוֹת הָעוֹלָם
קָם, וּמִנְהוּ בָלְעָם ומיהו בָּלְעָם שהיה ה"לעומת זה" של משה רבנו והדרגה

(147) בחוקותי כו, ג. (148) תו"כ ופרש"י עה"פ. (149) קידושין מ, ב. (150) סנהדרין קה, א. (151) ח"ג קצט, ב. (152) ספרי ברכה לד, יו"ד. (153) ברכה שם. (154) ראה תניא רפל"ז. (155) ראה גם שיחת כ' כסלו תרצ"ג ס"ז (לקו"ד ח"א לו, סע"ב ואילך). (156) ראה תניא שעהיוה"א פ"ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּבָאִים עַל-יְדֵי כָּלִי הַטֹּבֵעַ, וְזוֹהוּ פֶּלֶא וְחִידוּשׁ גָּדוֹל בְּמִיּוּחַד כֹּאשֶׁר
2 הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים לֹא מִבְטָלִים אֶת גְּדֵרֵי הַטֹּבֵעַ אֲלֵא מִתְרַחֲשִׁים בְּתוֹךְ גְּדֵרֵי
3 הַטֹּבֵעַ וּבִכֹּךְ גַּם הַטֹּבֵעַ עֲצָמוֹ מִתְעַלֶּה עַל-דֶּרֶךְ שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד-לָבֹא
4 הָעֵנָן דָּאֲנִי אַחֲרוֹן, שְׁגָם בָּאֵל מִסֵּתֶתֶר יְהִיָּה אֶתָּה בְּגִלּוֹי
5 כִּי אִזּוֹ יִתְבָּרַר שְׁבַהֲסֶתֶר עֲצָמוֹ יִשְׁנוּ
6 "אֵתָּה" בִּיתֵר שֶׁאֵת מֵאִשֶׁר בְּגִלּוֹי
7 (כַּמְבוּאֵר לַעֲלִיל בִּסְעִיף ט).
8 וּמַעֲיִן זֶה הֵם גַּם הָאוֹתוֹת
9 וּמוֹפְתִים דְּגֵאֲלַת הַרְבִּי הַרִּיז"צ
10 בְּיוֹם י"ב תַּמּוּז בִּשְׁנַת תרפ"ז
11 שְׁנַמְשָׁכּוֹ עַל-יְדֵי כָּלִי הַטֹּבֵעַ
12 וְכִךְ הָיוּ נִיסִים כֹּאֵלָה שֶׁמִּשְׁפִּיעִים גַּם עַל
13 גְּדֵרֵי הַטֹּבֵעַ וּמַעֲלִים וּמְרַמְמִים אוֹתָם
14 עֲצָמָם בָּאֶפֶן שֶׁרָאוּ כָּל בָּשָׂר
15 יִחְדָּיו וּגַם הַבָּשָׂר הַגִּשְׁמִי רָאָה
16 נִפְלְאוֹת הַהוּ' אֲשֶׁר עָשָׂה
17 בָּאֶרֶץ¹⁵⁷. וְעֵנָן זֶה שֶׁהִיא אֲצֵל
18 הַרְבִּי נִשְׂיָא הַדּוֹר שֶׁהוּא נִשְׁמָה כִּלְלִית
19 הַכּוֹלֶלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת נִשְׁמוֹת הַדּוֹר נוֹתֵן
20 כֹּחַ לְכָל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁהֵם
21 נִצְוִצִים וּפְרֻטִים וּפְרֻטִי
22 פְּרֻטִים מִהַנִּשְׁמָה הַכִּלְלִית,
23 נִשְׁמַת הַנִּשְׂיָא, שְׁגָם
24 בְּעִבּוּדָתָם בְּעוֹלָם, הָרִי לְמִרוֹת
25 שֶׁהָעוֹלָם, מִלְשוֹן הָעֵלֶם וְהַסֵּתֶר, מַעֲלִים
26 וּמַסְתִּיר עַל אֲלוֹקוֹת וּבִינְדָעִם
27 שֶׁצִּירָיו לְמֵלֵא אֶת הַשְּׁלִיחוֹת
28 בְּעֵנָנֵי הַטֹּבֵעַ וְעַל-יְדֵי כָּלִי
29 הַטֹּבֵעַ, בְּכָל זֹאת יְהִיֹּו אֲצֵלָם
30 אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, לְמַעַל מִגְּדֵרֵי
31 הַטֹּבֵעַ וּגַם בְּמַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁל
32 הַסֵּתֶר (אֵל מִסֵּתֶתֶר) יִרְאוּ
33 אֶפְיָלוֹ בְּעֵינֵי בָּשָׂר אֶת הַתְּגַלּוֹת
34 הָעֵנָן דָּאֵתָּה הוּא הַקְּדוּשׁ-בִּירֹךְ
35 הוּא בְּעֲצָמוֹ.
36 וְעַל-יְדֵי כָּלִי לְכָלִי הַטֹּבֵעַ
37 בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת בְּכַחֲנִית עֶפֶר
38 יַעֲקֹב, הֵינּוּ בְּתַכְלִית הַיְרִידָה
39 עַד עֶפֶר הָאֶרֶץ, שֶׁהִיא יְרִידָה
40 גְּדוֹלָה בִּיטוֹר כַּמְבוּאֵר לַעֲלִיל בִּאֲרִיכוֹת
- וּבָאֶפֶן שְׁמִתְלַבָּשִׁים וּבָאִים עַל-יְדֵי כָּלִי הַטֹּבֵעַ,
עַל-דֶּרֶךְ שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד-לָבֹא הָעֵנָן דָּאֲנִי אַחֲרוֹן,
שְׁגָם בָּאֵל מִסֵּתֶתֶר יְהִיָּה אֶתָּה בְּגִלּוֹי. וּמַעֲיִן זֶה
הֵם גַּם הָאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים דְּגֵאֲלַת י"ב תַּמּוּז
שְׁנַמְשָׁכּוֹ עַל-יְדֵי כָּלִי הַטֹּבֵעַ בָּאֶפֶן שֶׁרָאוּ כָּל
בָּשָׂר יִחְדָּיו נִפְלְאוֹת הַהוּ' אֲשֶׁר עָשָׂה בָּאֶרֶץ¹⁵⁷.
וְעֵנָן זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְכָל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁהֵם נִצְוִצִים
וּפְרֻטִים וּפְרֻטִי פְּרֻטִים מִהַנִּשְׁמָה הַכִּלְלִית, נִשְׁמַת
הַנִּשְׂיָא, שְׁגָם בְּעִבּוּדָתָם בְּעוֹלָם, וּבִינְדָעִם שֶׁצִּירָיו
לְמֵלֵא אֶת הַשְּׁלִיחוֹת בְּעֵנָנֵי הַטֹּבֵעַ וְעַל-יְדֵי כָּלִי
הַטֹּבֵעַ, יְהִיֹּו אֲצֵלָם אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, וּגַם בְּמַעֲמָד
וּמַצָּב שֶׁל הַסֵּתֶר (אֵל מִסֵּתֶתֶר) יִרְאוּ אֶפְיָלוֹ
בְּעֵינֵי בָּשָׂר אֶת הָעֵנָן דָּאֵתָּה.
(יד) וְעַל-יְדֵי כָּלִי לְכָלִי הַטֹּבֵעַ הַגְּלוּת
בְּכַחֲנִית עֶפֶר יַעֲקֹב, בְּתַכְלִית
הַיְרִידָה עַד עֶפֶר הָאֶרֶץ, עַד שֶׁלֹּא מִרְגִּישִׁים בְּגִלּוֹי
אֶת הָעֵנָן דָּתַתָּן אֶמֶת לִיעֲקֹב שְׁנִתֵּן בְּתוֹרַת
מִתְנֶה, וְיִתְרֶה מִזֶּה, שֶׁיֵּשׁ כָּאֵלֹו שְׁעֵנָן זֶה אֵינוֹ
בָּאֶפֶן שֶׁל הַכֶּנֶה וְהַשְּׁגָה אֲצֵלָם, הֵנָּה דְּוָקָא
עַל-יְדֵי עֲבוּדָה זֹו נַעֲשֶׂה הָעֵנָן דְּמָקִים מַעֲפָר דָּל,
לְהִיּוֹת וּפְרָצָת יָמָה וְקִדְמָה וְצִפּוּנָה וְנִגְבָּה, בְּכָל
ד' רוּחוֹת הָעוֹלָם, שְׁזָהוּ הַרְבֵּעַ דְּהָעוֹלָם, שְׁגָם
בְּטֹבֵעַ הָעוֹלָם גּוּפָא וּבִסְדֵּר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת גּוּפָא
רוּאִים אֶת הָעֵנָן דְּוּפְרָצָת. וְעַל-יְדֵי זֶה פּוֹעֲלִים
גַּם בְּרִבְעֵי יִשְׂרָאֵל, בְּכָל ד' הַחֲלָקִים שֶׁבִּנְפֶּשׁ
הָאֱלֹקִית, מִטְּהוּרָה עַד נִפְחָתָה, שִׁיְהִיָּה בָּהֶם
הָעֵנָן דְּוּפְרָצָת. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה הַכֶּנֶה וְהַקִּדְמָה
קְרוּבָה וְכָלִי לְהַמְשִׁיךְ לְמִטָּה מַעֲשָׂרָה טַפְחִים
בְּעֵגְלָא דִּידֵן שִׁיעֲלָה הַפּוֹרֵץ לְפָנָיו, דָּא מְלָכָא
מְשִׁיחָא, בְּקְרוּב מְמֹשׁ.
- בִּיאור בְּדֶרֶךְ אִפְשָׁר
עַד שֶׁלֹּא מִרְגִּישִׁים בְּגִלּוֹי אֶת הָעֵנָן דָּתַתָּן אֶמֶת לִיעֲקֹב
הַכּוֹחַת הַגְּדוֹלִים וְהַמִּיּוּחָדִים שֶׁנִּתְּנוּ לְכָל יְהוּדֵי בִּירְדַת נִשְׁמָתוֹ לְמִטָּה עַל יְדֵי
הַשְּׁבֻעָה "תְּהִי צְדִיק" שְׁנִתֵּן בְּתוֹרַת מִתְנֶה, מִיד עִם יְרִידַת הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה
לֵאלֹא כָּל עֲבוּדָה מוֹקְדֶמֶת מִצֵּד הָאֵדָם
זֶה אֵינוֹ בָּאֶפֶן שֶׁל הַכֶּנֶה
וְהַשְּׁגָה אֲצֵלָם וּמִמִּילָא ה'אֵמֶת'
וְהַנִּתְיֵן כּוֹחַ הַזֶּה הִיא אֲצֵלָם בְּהֵעֵלָם
וְהַסֵּתֶר מוֹחֲלֵט, הֵנָּה דְּוָקָא עַל-
יְדֵי עֲבוּדָה זֹו שֶׁל הַתְּגַבְרוּת עַל כָּל
הַהֵעֱלָמוֹת וְהַסֵּתֶרִים לְמִרוֹת גְּדוֹל
הִירִידָה נַעֲשֶׂה הָעֵנָן דְּמָקִים
מַעֲפָר דָּל, תְּקוּמָה שֶׁל הָעֵנִי מִהַעֲפָר
לְהִיּוֹת וּפְרָצָת יָמָה וְקִדְמָה
וְצִפּוּנָה וְנִגְבָּה, בְּכָל ד' רוּחוֹת
הָעוֹלָם כְּפִי שֶׁהֵן מְנוּיּוֹת בִּפְסוּק זֶה
— מַעֲרֹב, מִזְרָח, צָפוֹן וְדוּרֹהוּ, שְׁזָהוּ
הַרְבֵּעַ מִלְשוֹן אַרְבַּע דְּהָעוֹלָם,
הֵינּוּ שְׁגָם בְּטֹבֵעַ הָעוֹלָם גּוּפָא
עֲצָמוֹ וּבִסְדֵּר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת
גּוּפָא שְׁעֵנִים הוּא הָעֵלֶם וְהַגְּבֻלוֹת
רוּאִים אֶת הָעֵנָן דְּוּפְרָצָת
שְׁעֵנִינֵי הוּא פְּרִיצַת וּבִטּוֹל הַהִגְבָּלוֹת.
וְעַל-יְדֵי זֶה שְׁמִבְטָלִים אֶת
הַהִגְבָּלוֹת בְּכָל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם,
ה'רִבְעֵי" דְּעוֹלָם, פּוֹעֲלִים גַּם
בְּרִבְעֵי יִשְׂרָאֵל, בְּכָל ד'
הַחֲלָקִים שֶׁבִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית,
מִטְּהוּרָה עַד נִפְחָתָה, שִׁיְהִיָּה
בָּהֶם הָעֵנָן דְּוּפְרָצָת וְלֹא יְהִי
שׁוּם הַגְּבֻלוֹת בְּפַעּוֹלָת וְהַתְּגַלּוֹת הַנִּשְׁמָה
בְּכָל הַחֲלָקִים וְהַבְּחִינוֹת שֶׁלָּה.
וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה הַכֶּנֶה
וְהַקִּדְמָה קְרוּבָה וְכָלִי
לְהַמְשִׁיךְ לְמִטָּה מַעֲשָׂרָה
טַפְחִים בְּעֵגְלָא דִּידֵן בְּמַהֲיוֹרָת
(לְפִי הַמּוֹשְׁגִים) שֶׁלֹּנוּ שִׁיעֲלָה
הַפּוֹרֵץ מִי שְׁפוֹרֵץ אֶת הַגְּדִירִים
וּמִבְטָל אֶת הַהִגְבָּלוֹת לְפָנָיו, דָּא
מְלָכָא מְשִׁיחָא, זֶה מֶלֶךְ הַמִּשְׁחָה
בְּקְרוּב מְמֹשׁ.

לעיל, בתחילת המאמר, מה שמביא הרבי הרי"צ בעל הגאולה
במאמר החסידות דיבור המתחיל 'ברוך הגומל' שאמר בקשר לגאולתו,
ש"ארבעה שצריכים להודות" הם ראשי תבות "חיים".
ומבאר הרבי הרי"צ שם³ במאמר הנזכר שארבעה אלו שצריכים
להודות, הם ארבעה אופנים

דרכים שונות בעבודת ה' של
האדם, שצריכה להיות
היציאה מארבעה מצבים
בלתי רצויים אלו ברוחניות
(חולה וחסר וכו') והולך בדרך

ויורד ים), ויציאה (גאולה) זו
היא על-ידי ארבעה אופני
עבודה. ומזה שהראשי תבות
של הם של ארבעת הדברים האמורים

הוא "חיים", מוכן שעקר
החדוש בגאולה זו (בארבעה
אופני העבודה שבהם האדם יוצא
מארבעת המצבים הלא רצויים) הוא,

שאחרי הגאולה והיציאה ממצבים
אלה, העבודה הרוחנית של האדם
היא באופן של חיות בתקף
הכי גדול, עד שנקרא חיות
תקיפה זו "חיים" לשון רבים,

הינו שנקרא "חיי" ביחס
למצבו הלא רצוי לפני הגאולה.
והנה ידוע⁴ מבואר במפרשי
הגמרא ובתורת החסידות

שה'ארבעה שצריכים
להודות" הם פנגד ארבע
גליות שגלו בני ישראל, כמסופר
בספר דניאל שנוכדנצר מלך בבל

חלם שהוא רואה פסל שראשו זהב,
זרועותיו כסף, בטנו וירכיו נחושת,
שוקיו ברזל ורגליו חלקם חרס וחלקם
ברזל, ודניאל פתר לו את החלום

שהכוונה לארבע גלויות – בבל, פרס,
יון ואדום, שבהן ועל-ידן על ידי
היציאה מארבע הגלויות הללו יהיה
גלוי ארבע אותיות שם הוי'

בס"ד. אור ליום ב' י"ב תמוז ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

ארבעה צריכין להודות, חולה שנתרפא,
והבוס שיצא מבית האסורים, יורדי
הים כשעלו, והולכי דרכים כשיגיעו לשוב,
וסימנך "וכל החיים" – חולה, יסורים, ים,
מדבר יודוך סלה². והנה נסח ברכת ההודאה
היא "ברוך הגומל לחיבים טובות שגמלני
טוב", שנסח זה הוא התחלת מאמרי פבוד-
קדשת מורי ורחמי אדמו"ר בעל הגאולה, שאמר
בשעת הגאולה. ונדפסו ב'קנטרס הגאולה'³, ומזה
מוכן, שענין זה הוא ענין כללי ועקרי בגאולה,
וממנו יש ללמד הוראה בעבודת האדם בקשר
עם המאסר והגאולה.

והענין הוא, דהנה נתבאר לעיל, מה שמביא
במאמר, ש"ארבעה שצריכים להודות"
הם ראשי תבות "חיים". ומבאר שם³ שארבעה
אלו שצריכים להודות, הם ארבעה אופנים
בעבודת האדם, שצריכה להיות היציאה
מארבעה מצבים בלתי רצויים אלו ברוחניות
(חולה וחסר וכו'), ויציאה (גאולה) זו היא
על-ידי ארבעה אופני עבודה. ומזה שהראשי-
תבות שלהם הוא "חיים", מוכן שעקר החדוש
בגאולה זו (בארבעה אופני העבודה) הוא,
שאחרי הגאולה, העבודה היא באופן של חיות
בתקף הכי גדול, עד שנקרא "חיים" לשון רבים,
הינו שנקרא "חיי" ביחס למצבו לפני הגאולה.

והנה ידוע⁴ שה'ארבעה שצריכים להודות" הם פנגד ארבע גליות, שבהן
ועל-ידן יהיה גלוי ארבע אותיות שם הוי' לעתיד-לבא⁵. ומזה מוכן,

1 אודות ברכת 'הגומל' אמרו בגמרא:
2 ארבעה צריכין להודות לה' על הצלתם ממצב של סכנה ולברך
3 'הגומל', חולה שנתרפא, וחסר שיצא מבית האסורים,
4 יורדי הים שנסעו באניה כשעלו מהים, והולכי דרכים במקומות
5 מסוכנים כמו המדבר כשיגיעו
6 לשוב, וסימנך רמז לארבעה
7 אלה הצריכים להודות מצוי בנוסח
8 התפילה (בברכת הודאה של תפילת
9 שמונה עשרה) "וכל החיים"
10 'חיים' ראשי תבות – חולה
11 שהתרפא, יסורים בית האסורים, ים
12 יורדי הים שעלו, מדבר הולכי דרכים
13 שהלכו במדבר והגיעו למקום ישוב –
14 יודוך יאמרו ברכת 'הגומל' שהיא
15 ברכת תודה לה' סלה² (ובאה
16 במקום קרבן תודה שהיו מביאים על
17 דברים אלה בזמן שבית המקדש קיים).
18 והנה נסח ברכת ההודאה
19 שמבכים על ארבעה דברים אלה
20 היא "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך
21 העולם הגומל לחיבים טובות
22 שגמלני טוב", שנסח זה
23 נוסח ברכת הגומל הוא התחלת
24 הקטע הפותח (הדיבור המתחיל) של
25 מאמרי החסידות של פבוד-
26 קדשת מורי ורחמי אדמו"ר
27 הרבי הרי"צ, חותנו של הרבי, בעל
28 הגאולה שיצא ממאסרו (ברוסיה,
29 בשנת תרפ"ז), ביום י"ב תמוז,
30 שאמר בשעת הגאולה.
31 ונדפסו מאמרי חסידות אלו
32 ב'קנטרס הגאולה'³, ומזה
33 מוכן, שענין זה התוכן
34 והמשמעות הפנימית של ברכת
35 'הגומל' הוא ענין כללי ועקרי
36 בגאולה, וממנו מענין זה של
37 ברכת 'הגומל' יש ללמד הוראה
38 בעבודת ה' של האדם היינו של
39 כל אחד ואחד בקשר עם המאסר
40 והגאולה של הרבי הרי"צ, כפי
41 שמשיך ומבאר.
42 והענין הוא, דהנה נתבאר

(1) ברכות נד, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח. טושו"ע או"ח רס"י ט. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ג ה"ב. (2) טושו"ע שם. (3) ד"ה ברוך הגומל תרפ"ז – סה"מ קונטרסים ח"א קפג, א ואילך. ועוד. (4) חדא"ג מהרש"א ברכות שם. הובא ברשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) ע' תיט. (5) יהל אור, שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יו"ד-ה"א-ו"ה א לעתיד-לבא⁵ בימות המשיח, אחרי היציאה
2 מהגלות הרביעית, גלות אדום.
3 ומקצה מאחר שהעניין קשור ליציאה מארבע הגלויות שתיבא להתגלות ארבע
4 אותיות שם הוי', מוכן, שעבודה זו ש"ארבעה צריכים
5 להודות" ראשי-תבות
6 "חיים", שיכת לכללות
7 עבודת האדם, והיא עניין כללי
8 בעבודת ה' שהרי שם הוי' הוא
9 עניין כללי הקשור לכל המציאות כולה
10 כי הוא השם המהנה מאין ליש
11 ומחיה ומקים תמיד את כל
12 העולמות כלם.⁶
13 ותכן העבודה הכללית הזו היא,
14 שבכללות העולמות במציאות
15 כולה יהיה ענין החיים, חיים
16 לשון רבים המורה על חיות
17 במכלית התקף, עד לאפן של
18 גאולה, שזהו עניין הגאולה גלוי
19 אמתית מציאותם של
20 העולמות כולם, עם בוא הגאולה
21 תתגלה המציאות האמתית של כל
22 הבריאה ובגלוי כפי שהדברים
23 נראים בגלוי כעת, בזמן הגלות, הם
24 "עולמות" מלשון העלם
25 והסתור⁷ ולא רואים בגלוי שהתהוות,
26 קיום וחיות העולמות הם האור האלוך
27 של שם הוי', אבל אמתית
28 מציאותם המציאות האמתית של
29 העולמות הוא ענין החיות של
30 שם הוי'. ואדרבה, לא זו בלבד
31 שלאמתו של דבר החיות משם הוי'
32 היא המציאות האמתית של הנבראים
33 אלא אדרבה, יותר מזה, עקר
34 המטרה של בריאת העולמות (וזה
35 המציאות האמתית שלהם) הוא כדי שעל-ידי הירידה של האור
36 האלוך להיות נעלם ונסתר בעולמות תהיה העליה של כל העולמות
37 וכללות המציאות אחר-כך לעתיד לבוא לבחינה נעלית יותר משם
38 הוי', שעל זה על בחינה ודרגה נעלית זו נאמר⁸ בלשון הכתוב
39 בתהלים ישת חשך סתור, בחינת החשך שלמעלה
40 מהגלוי⁹ בפשטות המושג "חושך" משמעו העלם והסתור שמונע את
41 התגלות האור האלוך, אך יש גם "חושך" במשמעות נעלית של בחינה נעלית
42 כל כך שהיא למעלה מלבוא לידי גילוי, ועניין זה נרמז בכתוב "ישת חשך
43 סתור", הקדוש-ברוך-הוא שם את החושך להיות נסתר, למעלה מהתגלות
- ובענייננו הכוונה לבחינה נעלמת שלמעלה מבחינת שם הוי' שבגלוי.
ו"ש לומר, שזה ההתעלות הזו של העולמות לעתיד לבוא נרמז
גם-כן בתבת במילה "עולם", שהתחלתה של המילה "עולם"
הוא אותיות ע' ל', שהן שרש תבת המילה "עליה", הינו
שעקר העולמות והמטרה של
בריאתם בתחילה באופן של העלם
הוא בשביל העליה שעל-ידם
לעתיד לבוא.
ומכל זה המבואר לעיל אודות
העולמות שהתהוותם וחיותם היא
משם הוי' ולעתיד לבוא הדבר יביא
לגילוי שם הוי' ואפילו למעלה משם
הוי' יוכן גם תכן העבודה
האמורה של היציאה מארבעה מצבים
לא רצויים בנפש האדם, שהרי
נפשו של כל אחד ואחד
מישראל יש בה ארבע
מדרגות כנגד ד' אותיות שם
הוי', במבאר בארפה (לפי-
ערך באריכות יחסית) ב'אגרת
התשובה' בספר 'מנא
קדישא'¹⁰, ושם, לאחר שמבאר
כיצד עשר הספירות העליונות
באלוקות רמוזות בארבע אותיות שם
הוי', ממשיך אדמו"ר הזקן ומבאר:
"וככה ממש על דרך משל המבדיל
הבדלות לאין קץ, שנשמת האדם שהיא
בחינת נפש האלוך דמחוכה נפח,
יש בה בחינת שכל הנעלם המרומז
באות יו"ד, שבכוחו לצאת אל הגלוי
להבין ולהשכיל באמתית יתברך
ובגדולתו וכו', כל חד וחד לפום
שיעורא דיליה לפי רוחב שכלו וביתנו.
וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו
ובינתו להתבונן בגדולתו יתברך, אזי מרומזות בינתו באות ה"א, שיש לה
רוחב, וגם אורך המורה על ההמשכה מלמעלה למטה, להוליד מבינתו
והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן במוחו ותעלומות ליבו, ואחר
כך בבחינת התגלות ליבו. ומוזה נמשכה עבודה האמתית בעסק התורה
והמצוות בקול ודיבור או מעשה, הן אותיות וא"ו ה"א... שזהו החכמה,
הבינה, המידות והדיבור והמעשה, סדר השתלשלות של כוחות הנפש
(המקביל לסדר השתלשלות' המוחין והמידות והדיבור למעלה באלקות
בספירות העליונות) הפך כפי שהוא בנשמתו של כל אחד ואחד
מישראל. ותכן עבודתו הוא להמשיך חיות וגאולה בסדר

(6) ראה זח"ג רנו, סע"ב. פרס ש"א פ"ט. שעהיה"א רפ"ד. (7) לקו"ת שלח לו, ד. ואתחנן ב, ג. ובכ"מ. (8) תהלים יח, יב.

(9) ראה תו"א מקץ לט, א. ובכ"מ. (10) ספ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מִמָּנֹחַ¹², כדי שבסופו של דבר יתעלה, וְלֹכֵן עַל-יְדֵי הָעֲבֹדָה²⁴
 בְּעוֹלָם-הַזֶּה תִּתְחַתֵּן דְּוָקָא, וּבְכַחוֹת הָאָדָם, בְּכַח הַמַּעֲשֶׂה²⁵
 שָׁבוּ, שהוא הכוח התחתון ביותר, כאמור, שדווקא בהם ובעלייתם היא²⁶
 הכוונה והתכלית של הבריאה, מַעֲלִים אֶת כָּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת²⁷
 האלוקי הכללי לְמַעַלָּה מַעַלָּה,²⁸
 לְבַחֲנִית "יֵשֶׁת חֲשָׁף סִתְרוֹ".²⁹
 וְזֶהוּ "אַרְבָּעָה צְרִיכִים³⁰
 לְהוֹדוֹת" רָאשֵׁי-תְבוֹת³¹
 "חַיִּים", שְׁעַל-יְדֵי הָעֲבֹדָה³²
 בְּאַרְבַּע הַמַּדְרָגוֹת שְׁפָנֶפֶשׁ,³³
 הַמְכוּנוֹת כִּנְגֵד אַרְבַּע אוֹתוֹת שֵׁם הוֹי³⁴
 (חֲכָמָה – יוֹד, בִּינָה – ה"א, אֱהָבָה³⁵
 וִירָאָה – וָא"ו, דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה – ה')³⁶
 פּוֹעֲלִים עֲנִיָּן הַחַיּוֹת בְּכָל פְּרִטִי³⁷
 כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ וּבְכָל הַדְּרָגוֹת שֶׁל³⁸
 סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת. עַד³⁹
 שְׁמִבְיָאִים גְּאֻלָּה לְעוֹלָם,⁴⁰
 וּבְמַהְרָה בְּיָמֵינוּ מִמָּשׁ.⁴¹

1 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת הַפְּרִטִי שָׁלוּ, בכל העניינים האמורים, היינו חכמה
 2 ובינה ואהבה ויראה ודיבור ומעשה בענייני עבודת ה' שיהיו כולם באופן של
 3 חיות וגאולה עַד שְׁמִמְשִׁיף אוֹתָם בְּתַחֲתִית הַמַּדְרָגוֹת, של כוחות
 4 הַנֶּפֶשׁ בְּמַעֲשֶׂה בְּפֶעַל, שהוא הכוח הכי חיצוני והכי נחות מבין כוחות
 5 הַנֶּפֶשׁ, אבל יש לו חשיבות יתירה כיוון
 6 שְׁהַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעֵקֶר¹¹,
 7 וְעַל-יְדֵי-זֶה הַמַּעֲשֶׂה בפועל
 8 דְּוָקָא מְגִיעַ לְמַעַלָּה מַעַלָּה,
 9 לְבַחֲנִית "יֵשֶׁת חֲשָׁף סִתְרוֹ"
 10 שהיא דרגה שלמעלה משם הוֹי,
 11 כמבואר לעיל.
 12 וְעַל-יְדֵי-זֶה עֲבוֹדַת ה' באופן של
 13 חיות וגאולה בכל 'סדר השתלשלות'
 14 של כוחות הַנֶּפֶשׁ פּוֹעֵל הָאָדָם ויש
 15 למעשיו השפעה גַּם בְּכָל סֵדֶר
 16 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת הַכָּלְלִי של ירידת
 17 והמשכת האור האלוקי מלמעלה
 18 למטה ממדרגה למדרגה, שְׁהָרִי
 19 הַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים "לָהֶם
 20 עֵצִם הַתְּהוֹתָם הִיא יְרִידָה מְאֹד
 21 פָּנִי וְתַבְרָף", וְתַכְלִית הַכָּל
 22 שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה הוּא עוֹלָם-הַזֶּה
 23 הַתַּחֲתוֹן שְׁאִין תִּתְחַתֵּן לְמִטָּה

(11) אבות פ"א מ"ז. (12) תניא רפ"ו.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג תמוז, תשכ"א
 ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"כ כו' מו"ה גדול שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום השני ושלאחריו, בו כותב אודות ענין לימוד אומנות המילה כניסה
 לבריתו של אברהם אבינו בקשר להמצב באיזה ארצות אירופא.

ות"ח על שהעיר שימת לבבי על זה ואשתדל לברר המצב בהאמור וכן בקשר להצעתו בזה.

ויהי רצון מנותן התורה ומצוה המצוה, שיביא הברירור לקיום מצוה זו בהידור בכל הפרטים.

והרי היא המצוה שקבלו עליהם בשמחה ועדיין עושים אותה בשמחה (שבת קל, א) ומצוה
 תמידית היא מצוה הנמשכת בכל רגע וכמרז"ל בהנוגע לדוד מלכא (מנחות מג, ב) וראה ג"כ ספר
 המצות לאדמו"ר הצמח צדק, עיין שם היטב מצות מילה.

בטח יודע מפרשת חג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע נשיא ישראל,
 י"ב וי"ג תמוז.

ברכה לבשו"ט ובברכת חג הגאולה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נאמר בנבואת מיכה, בהפטרות פרשת בלק:

אָסוּר גָּמוּר, וְאִם כֵּן, מִהִי הַמַּעֲלָה בְּעֵינֶיךָ "אֲשֶׁר לֹא יָקוּהָ" 43
גו' הרי זה דבר פשוט (ובפסוק פשט) אֲשֶׁר לֹא יָקוּהָ 44
דְּלַעֲתִיד-לָבֹא ואז ברור ופשוט שלא תהיה הנחמה אסורה באיסור 45
מוחלט) 4? 46

וְהָיָה¹ שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים, כְּטַל 2
מֵאֵת הַיּוֹץ² כמו טל שבו מהשמים מאת ה' ולא מבני אדם כְּרַבִּיכִים של 3
גשם היוורדים מן השמים עָלֶי עֶשֶׂב, כך יהיו בני ישראל בוטחים בה' לכדו 4
אֲשֶׁר לֹא יָקוּהָ לְאִישׁ וְלֹא 5
יִיחַל לְבָנֵי אָדָם. וְהָיָה שְׁאֵרִית 6
יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים 7
רַבִּים גו' ובני ישראל ישלטו על כל 8
האומות כמו האריה השולט בחיות 9
היער אֲשֶׁר אִם עֶבֶר וְרִמָּס 10
וְטָרֶף וְגו'². 11

בס"ד. שבת פרשת בלק, י"ז
תמוז (נדרחה), ה'תשח"י

- בבוקר לפני התפילה, בחדרו הקדוש -
(הנחה בלתי מוגה)

גַּם צָרִיף לְהִבִּין⁵, לָמָּה מִזְכִּיר 47
כָּאן הכתוב ביחס לבני ישראל הַשֵּׁם 48
יַעֲקֹב, הָרִי שֵׁם "יַעֲקֹב" 49
אותיות י' עקב הוא בְּמִדְרָגָה 50
פְּחוּתָה נחותה, כשם שהעקב הוא 51
החלק הנחות של הגוף, מִשֵּׁם 52
יִשְׂרָאֵל" אותיות 'לי ראש' 53
שְׁהוּא שֵׁם הַמַּעֲלָה שם שמבטא 54
את מעלתם של בני ישראל כשם 55
שהראש הוא החלק הנעלה שבגוף. 56
וְאִם כֵּן, כְּשֶׁמְדַבֵּר אֲדוּת 57
הַעֲלִי הַמַּעֲלָה והיתרון המיוחד 58
דְּלַעֲתִיד-לָבֹא, הִוָּה-לִּיָּהּ 59
לְמִימַר היה לו (לפסוק זה) לומר על 60
בני ישראל שֵׁם "יִשְׂרָאֵל" שְׁהוּא 61
שֵׁם הַמַּעֲלָה, שם המבטא את 62
מעלתם וחשיבותם, ולמה נאמר 63
"שארית יעקב"? 64

וְהָיָה¹ שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים, כְּטַל 1
מֵאֵת הַיּוֹץ² כְּרַבִּיכִים עָלֶי עֶשֶׂב, אֲשֶׁר לֹא 2
יָקוּהָ לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבָנֵי אָדָם. וְהָיָה שְׁאֵרִית 3
יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים גו' אֲשֶׁר אִם עֶבֶר 4
וְרִמָּס וְטָרֶף וְגו'². וְצָרִיף לְהִבִּין מֵה שְׁכָתוֹב 5
בְּפִסּוּק הָרִאשׁוֹן "בְּקֶרֶב עַמִּים 6
רַבִּים", דְּבִשְׁלָמָא כלומר הדבר 7
שְׁמִדְבֵּר אֲדוּת "שְׁאֵרִית 8
יַעֲקֹב בְּגוֹיִם", הִינּוּ מַעֲמָד שֶׁל 9
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲוֹת שֶׁאֵר הָאֲדוּת 10
מִבְּנֵי אֲמִרָה "בְּקֶרֶב עַמִּים 11
רַבִּים", וְכִפִּי שְׁמִסִּים "אִם 12
עֶבֶר וְרִמָּס וְטָרֶף" גו' והכוונה 13
לְהַדְגִּישׁ אֵת הַשְּׁלִיטָה וְהַמְשָׁלָה שֶׁל 14
עַם יִשְׂרָאֵל עַל הָאֲדוּת. אֲכַל 15
בְּפִסּוּק הָרִאשׁוֹן שְׁמִדְבֵּר 16
אֲדוּת הַגְּלוּיִים הָאֲלֹקִיִּים 17
דְּלַעֲתִיד-לָבֹא שִׁיֵּאִרוּ וְיִתְגַּלוּ 18
בִּימֹת הַמִּשִּׁיחַ שֶׁאֵז יִהְיֶה הַעֲלִי 19
הַיּוֹתֵר גָּדוֹל, הַמַּצֵּב הָרוּחָנִי הַנַּעֲלָה 20
בִּיּוֹתֵר אִינוּ מוֹכֵן מֵהוּ אֲמִרָה 21
"בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים", כְּלֹמֶר 22
מֵה הַקֶּשֶׁר וְהַשִּׁיכּוֹת שֶׁל אֲדוּת הָעוֹלָם 23
לְגִילּוֹי הָאֲלֹקוֹת וְהַמַּצֵּב הַנַּעֲלָה לַעֲתִיד 24
לְבֹא? 25
גַּם צָרִיף לְהִבִּין, אֲמִרָה בְּפִסּוּק 26
הָרִאשׁוֹן הַמּוֹבָא לַעֲלִי בְּתוֹר יַעֲדוֹ 27
וְנִבְאָה שִׁתְּקִימוֹ לַעֲתִיד לְבֹא 28
אֲשֶׁר לֹא יָקוּהָ לְאִישׁ וְלֹא 29
יִיחַל לְבָנֵי אָדָם, הִלָּא מִקְרָא 30
מֵלֹא דְבָר הַכְּתוּב³ בְּנִבְאוֹת 31
יִרְמְיָהוּ "אֲרוּר הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר 32
יִכְטֹחַ בְּאָדָם", שֶׁזֶּהוּ לְכַטּוֹחַ 33
בְּאָדָם בְּמִקּוֹם בְּקִדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 34

(ב) וְלְהִבִּין כָּל זֶה, צָרִיף 65
לְהַקְדִּים תַּחֲלָה מֵה שְׁנֵתִבְאָר 66
לְעִיל⁶ במאמר דיבור-המתחיל "מי 67
מנה עפר יעקב ומספר את רובע 68
ישראל" שנאמר בהתוועדות י"ב תמוז 69
שנה זו, תשח"י, בְּעֵינֶיךָ שְׁנֵי 70
הַשְּׁמוֹת יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם 71
שְׁמוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה 72
הָאֲלֹקִית בְּשִׁיכּוֹת לִירִידָתָהּ שֶׁל 73
הַנִּשְׁמָה מִשְׁוֹרָשָׁה וּמִקּוֹרָה הַעֲלִיִּין 74
לְמִטָּה לְגוֹף גַּשְׁמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה 75
הַגַּשְׁמִי, שֶׁהִיא יְרִידָה צָרִיף 76
עָלֶיהָ, וְהַכּוֹנֵה וְהַמְטִירָה שֶׁל יִרְדֵּת 77
הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה הִיא בְּשִׁבִּיל שֶׁלֹּאֲחֵר 78
מִכֵּן, כֹּאשֶׁר תְּסִיִּים אֵת שְׁלִיחוֹתָה 79
לְמִטָּה, תַּתְּעַלָּה בְּעִילּוֹי גָּדוֹל יוֹתֵר מִכִּפִּי 80
שֶׁהִיָּתָה לְפָנֵי הִירִידָה וְהִיָּנּוּ, 81
שְׁקָדִים יְרִידָתָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה 82

לִירִידָתָה לְמִטָּה, שֶׁהִיא יְרִידָה צָרִיף עָלֶיהָ, וְהִיָּנּוּ, שְׁקָדִים יְרִידָתָה לְמִטָּה

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפנ"ז (ד"ה מי מנה די"ב תמוז). (2) מיכה ה, ר"ז (הפטרות ש"פ בלק). (3) ירמי' יז, ה.
(4) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 79, ובהנמקת שם. (5) ראה גם רד"ה והי' שארית יעקב תרל"ד (סה"מ תרל"ד ע' רסא. ע' רסד. ע'
שס). (6) ד"ה מי מנה די"ב תמוז פ"ב ואילך (לעיל ע' 118 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

והמידות בספירות שמעליה. ופרוש שני, ש"חרנה" הוא מלשון
 "נחר יבש גרונני"¹⁰, דקאי המכוון על עלמא דפרודא, עולם
 הפירוד עולמות בריאה-יצירה-עשיה, העולמות הכלליים שבהם יש
 נחיתת מקום (בדרגות שונות, בכל אחד משלושת העולמות לפי ענינו)
 למציאות של נבראים שאינם בטלים
 לגמרי לאור האלוקי המהווה ומקיים
 אותם ולכן נקראים "חרן", חרון אף
 הכעס של עולם¹¹. והפונה
 המטרה והתכלית של הכוונה העליונה
 האלוקית היא להמשיך בחינת
 היסוד ספירת החכמה שבה יש
 ביטול מוחלט לאלוקות עד בחינת
 "חרון אף של עולם" למטה
 וכדי למלא ולהשלים כוונה זו יצא
 יעקב מבאר שבע לחרן. וזוהי
 תכלית הכוונה והמטרה של ירידת
 הנשמה למטה, שהיא ירידה
 עצומה מלמעלה ביותר עד למטה
 ביותר, והינו וכוונת הירידה היא
 בשביל העליה הגדולה
 ועצומה ביותר שתבוא על ידי
 העבודה של הנשמה למטה, כאמור,
 שהוא המשכת והתגלות
 העצמות של האלוקות למטה.
 וזהו הטעם הפנימי לכך שעבודת
 יעקב בחרן היתה בבית
 לבן¹², כי "לבן" במובן הרוחני
 הוא מדרגה גבוהה ונעלה,
 כדאימתא כמובא במדרש¹³ על
 הפסוק¹⁴ שאמר יעקב אבינו לרועי
 הצאן של חרן הירדעם את לבן,
 מי ששללן מכבס ומנקה
 עונותיהם של ישראל, בחינת לבן העליון¹⁵, כמבואר בתורה
 אור' פרשת ויצא "... לבן דקדושה [השורש של לבן למעלה, בקדושה] הוא
 בחינת 'לובן העליון', דהיינו בחינת אור עצמותו ומהותו של אור אין סוף
 ברוך הוא. כמשל מראה גוון [צבע] לבן, שאינו דומה לכל המראות וגוונים
 שהגוונים שלהם נתהוו ע"י צבע [אחר], מה שאין כן מראה גוון לבן הוא
 עצמות הדבר ומהותו שלא נשתנה ולא נתהווה על ידי צבע. וכן הוא על דרך
 משל אור אין סוף ברוך הוא בעצמו ובכבודו, דלית ביה [שאין בו] בחינת
 גוונים כלל" אלא הוא 'פשוט' כי לבן הוא גוון צבע עצמי, ללא כל
 הגדרות, שזה מורה על העצמות, וענינו של בחינת 'לבן' כפי שהוא
 למעלה בשורשו בעבודה כפי שהוא בא לידי ביטוי בעבודת ה', הוא

מלמעלה למטה כלומר, לפני שירדה למטה וממילא עדיין לא היתה העליה
 שתבוא מאוחר יותר על ידי הירידה ובהיותה למטה קודם שחזרה ועלתה
 למעלה, לאחר סיום שליחותה בעולם הזה נקראת הנשמה בשם
 "יעקב", אותיות י' עקב, שם המורה על מצב רוחני נחות כמו העקב שהוא
 חלק נחות בגוף ולאחרי ירידתה
 למטה (על-ידי העבודה
 שעושה הנשמה למטה, בעבודת ה'
 למרות ההעלם והסתר כו') אזי
 כשמסיימת את שליחותה בעולם הזה
 וחוזרת למקורה ושרשה למעלה
 ומגיעה לעליה שהיא תכלית הירידה
 נתוסף בה בנשמה השם
 "ישראל" אותיות י' ראש' שהוא
 שם המדגיש את מעלתה של הנשמה
 כשבאה לעליה שלאחר הירידה.
 וזהו מה שכתוב⁷ בעקב אבינו
 ויצא יעקב מבאר שבע וילך
 חרנה⁸, "יעקב", אותיות יו"ד
 עקב, הינו מדרגת החכמה
 הנרמזת באת יו"ד (שצורתה היא כמו
 נקודה והוא עניינה של החכמה שהיא
 הנקודה הראשונה של הרעיון השכלי,
 לפני הסתעפות הרעיון לפרטים)
 שהיא החכמה שאין בה התפשטות
 העניין לאורך ולרוחב אלא את הנקודה
 בלבד, וכן גם בספירת החכמה למעלה
 באלוקות שהיא בבחינת בטול
 ללא התפשטות המציאות, ונמצא
 בה בספירת החכמה עצמותו
 המהות והעצמות של הקדוש-ברוך-
 הוא בעצמו יתברך בגלוי יותר,
 גם אפילו יותר מכל שיהא
 ב'פ'ת', בחינת 'כתר עליון' שמיקומה בסדר המדרגות הוא למעלה
 מהחכמה (כשם שכתר כפשוטו הוא מעל הראש) ובכל זאת, מפני הביטול
 שבחכמה, יש בה גילוי אלוקות אפילו יותר מאשר ב'כתר' והפונה האלוקית
 העליונה היא להמשיך למטה ולהביא לידי גילוי את בחינת
 החכמה שהיא דרגה עליונה ביותר בבחינת "חרנה" וחרן' היא מקום
 נחות ביותר, כשני הפרושים שבזהר⁹ לגבי המשמעות הרוחנית של
 "חרן". פרוש אחד, דקאי שהכוונה היא על עולם הדבור,
 בחינת מלכות וספירת המלכות היא עניין הדיבור ככתוב "באשר דבר מלך
 שלטון", המלך שולט באמצעות דיבורו, וכשם שהדיבור מגלה ומבטא את
 השכל והרגש, כך למעלה ספירת המלכות ממשיכה ומגלה את ענייני המוחין

(7) ר"פ ויצא (כח, י). (8) בכל הבא לקמן - ראה ד"ה ויצא יעקב פר"ת (סה"מ פר"ת ע' קסח ואילך). (9) ח"א קמו, ב ואילך.
 (10) תהלים סט, ד. ראה לקוטי תורה להאריז"ל פ' וישב. תו"א ויצא כא, ג. ועוד. (11) פירוש"י ס"פ נח. (12) ראה גם ד"ה
 והי' שארית יעקב הנ"ל, ס"ע שסג ואילך. (13) ב"ר פ"ע, י. (14) ויצא כט, ה. (15) תו"א ויצא כג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ענין התשובה, וכמו עבודת כהן גדול בקדש הקדשים
- 2 ביום כפור שהיתה בכגרי לכן הגוון העצמי הפשוט הקשור עם
- 3 עצמיות האלקות.
- 4 והנה אפן העבודה של עבודת ה' למטה הוא בשלשה קוין,
- 5 תורה עבודה וגמילות-
- 6 חסדים¹⁶ (שהוא גמילות חסדים)
- 7 אינו רק מצוות הצדקה וגמילות
- 8 החסדים אלא כללות מעשה
- 9 המצות). והעקר העניין המרכזי
- 10 בעבודת ה' הוא בקו העבודה,
- 11 שהוא ענין עבודת התפלה,
- 12 שהרי קו התורה הוא בדרך
- 13 מלמעלה למטה, כי התורה ניתנה
- 14 מלמעלה, מהקדוש ברוך הוא, לבני
- 15 ישראל למטה ואם כן לא כל כך בולט
- 16 בה ענין עבודת האדם מצידו
- 17 וגמילות חסדים שהוא
- 18 מעשה המצות, קיום המצוות
- 19 המעשיות בפועל, בא אחרי
- 20 הקדמת למוד התורה ועבודת
- 21 התפלה, ואם כן הרי עקר
- 22 עבודת האדם הוא עבודת
- 23 התפלה. והעבודה שהאדם עובר
- 24 את ה' בתפילה, היא התוכן שלה
- 25 וענינה שייבא לידי הבנה
- 26 והשגה באלקות, כמו שכתוב¹⁷
- 27 שמע ישראל הוי אלקיני,
- 28 "שמע" הוא לשון הבנה
- 29 והשגה על ידי התבוננות, וההבנה
- 30 וההשגה הנושא שבו צריך האדם
- 31 להתבונן בעבודת התפילה היא
- 32 בענין "הוי אלקיני", הינו,
- 33 ששם הוי שענינו האין סוף הבלי
- 34 גבול שהוא למעלה
- 35 מהשתלשלות, למעלה מהאור
- 36 האלוקי המוגבל היורד ומשתלשל
- 37 מדרגה לדרגה הוא אור עליון בלתי
- 38 מוגבל זה יורד להיות אלוקינו, היינו
- 39 כחננו אלוקים' מלשון כוח וחיותנו
- 40 החיות שמחיה ומקיימת גם נבראים
- 41 גשמיים. ועל-ידי ההבנה
- 42 והשגה בענין זה, של ירדת הוי להיות אלוקינו ממשיכים ומביאים
- 43 לידי גילוי גם בעולם שיהיה כהמשך וסיום הכתוב "הוי אחד",

- היינו שאחרות ה' תהיה ניכרת ונרגשת גם בעולמות שגם בשבעה
- רקיעים וארץ וביחד שמונה, הנרמזים בגימטריא של האות ח' במילה
- 'אחד' ובארבעה סטריין, צדדים (מזרח, מערב, צפון, דרום) הנרמזים
- באות ד' שבמילה 'אחד' למעלה ולמטה, הן בעולמות עליונים והן
- בעולמות תחתונים נמצא האל"ף
- שהוא האות א' במילה "אחד"
- רומזת על הקדוש ברוך הוא הנקרא
- אלופו של עולם¹⁸.
- ג) והענין בזה, דלכאורה
- אינו מוכן אומר שהכתוב אומר
- "הוי אלקיני", "אלקיני"
- דיקא, והכתוב מדייק ומוכיח כאן
- שם אלוקים ויש לתמוה על כך כי
- הרי כל סדר ההשתלשלות של
- ירידת האור האלוקי מלמעלה למטה
- מדרגה לדרגה נמשך ובא ויורד
- משם הוי, שהוא המהות את
- כל סדר ההשתלשלות, "הוי"
- מלשון מהוה, ומהו אומר ולמה
- אומר הכתוב שהוי הוא
- "אלקיני" דיקא והרי "הוי" הוא
- ענין נעלה יותר מ"אלוקינו"?
- וכן צריך להבין, מה
- שכתוב¹⁹ בנוסח ברכות קריאת
- שמע של תפילת שחרית אין לנו
- אלקים זולתך, "לנו" דיקא,
- כלומר, יש להבין מדוע נאמר "לנו"
- ומשמעות הדברים היא שדווקא לנו
- אין אלוקים זולת הקדוש ברוך הוא
- והרי זו האמת והיא נכונה כלולם ולא
- רק "לנו"?
- וכן צריך להבין דבר נוסף
- בענין ההשגחה של הקדוש
- ברוך הוא מלמעלה על העולמות
- והנבראים למטה, כפירוש שיש שני
- סוגי השגחה, סוג אחד,
- השגחה משם אלקים השם
- שממנו בא ענין ההגבלה והצמצום
- וממנו משתלשלת המציאות הגשמית
- ואל-הייים בגימטריא "הטבע" (86)
- שהיא הנהגה טבעית סדר
- ההנהגה שקבע ה' בעולם שיתנהל על פי חוקי הטבע, והשגחה של
- הקדוש ברוך הוא על העולם מהסוג השני, ההשגחה משם הוי שהיא

(16) ראה אבות פ"א מ"ב. (17) ואתחנן ו. ד. 18) ראה סמ"ק הובא בב"י אורח סימן סא. שו"ע ודאדה"ז אורח שם סעיף ו. לקו"ת תזריע כג, ג. וראה ברכות יג, ב. 19) ע"פ נוסח תפילת שחרית - ב"על הראשונים".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְמַעַל מִהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת שֶׁל יִרְדָּת הָאוֹר הַמוֹגֵבֵל וְהַמְצוּמָצִם, שֶׁתֵּף לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, וּבִלְשׁוֹן הַכּוֹתֵב
- 2 וְהַשְׁגָּחָה שְׁבִישְׂרָאֵל שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא מְשִׁיחַ וְגַם שׁוֹמֵר עַל בְּנֵי
- 3 יִשְׂרָאֵל (כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁰ בְּמִדְרַשׁ עַל מִצְבֵּם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בֵּין
- 4 הָאוֹמוֹת בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת שֶׁהִדְרָה דוֹמָה לְמַצֵּב שֶׁל כְּכֶשֶׂה אַחַת הַנִּמְצָאֹת בֵּין
- 5 שְׂבָעִים זָאֲכִים הַמֵּאִימִים לְטִרוֹף
- 6 אֵת הַכֶּבֶשֶׂה, וְהִיא מְשַׁתְּמָרָת) 1 מִהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת, וְהַשְׁגָּחָה שְׁבִישְׂרָאֵל (כְּמֵאֲמַר
- 7 הִיא מִשֵּׁם הָרִי דִּקְאָ²¹, 2 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁰ כְּכֶשֶׂה אַחַת בֵּין שְׂבָעִים זָאֲכִים,
- 8 וְלִכְאוּרָה, מֵהַ הִבְיָאוֹר בְּכָךְ שֶׁל 3 וְהִיא מְשַׁתְּמָרָת) הִיא מִשֵּׁם הָרִי דִּקְאָ²¹,
- 9 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ הַשְּׁגָחָה מִיּוֹחֶד מִשֵּׁם 4 וְלִכְאוּרָה, הָרִי כָּל הַנִּבְרָאִים מְשֻׁגָּחִים מִשֵּׁם הָרִי
- 10 הָרִי, הָרִי כָּל הַנִּבְרָאִים 5 שֶׁמֶהְיָה אֵת כָּל סֹדֵר הַהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת, וּמֵהוּ עֲנִין
- 11 מְשֻׁגָּחִים מִשֵּׁם הָרִי שֶׁמֶהְיָה 6 שֶׁהַשְׁגָּחָה מִשֵּׁם הָרִי הִיא עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
- 12 אֵת כָּל סֹדֵר הַהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת, 7 דִּקְאָ. אֵף הָעֲנִין הוּא, דִּהְיָה הַמְּלָאכִים נִקְרָאִים
- 13 וּמֵהוּ עֲנִין שֶׁהַשְׁגָּחָה מִשֵּׁם 8 "אֱלֹקִים", וְכֵמוּ שֶׁכְּתוּב²² הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹקִים,
- 14 הָרִי הִיא עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל 9 עַל שֵׁם הַיּוֹתֵם שְׁלוּחֵי הַשֹּׁפַע שְׁעַל-יָדָם נִמְשָׁכָת
- 15 דִּקְאָ בִּאֲפֹן מִיּוֹחֵד, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עַל 10 הַשֹּׁפַע. וְכֵמוּ כֵן דִּינֵים נִקְרָאִים אֱלֹקִים, כְּמוֹ
- 16 כָּל הַנִּבְרָאִים? 11 שֶׁכְּתוּב²³ עַד הָאֱלֹקִים יָבֹא דְבַר שְׁגִיחָם, עַל שֵׁם
- 17 אֵף הָעֲנִין הוּא, דִּהְיָה 12 שֵׁשׁ לָהֶם הַפֶּחַ לְדוֹן כּו'. וּמִיּוֹכֵן, דְּכֶשֶׁם
- 18 הַמְּלָאכִים נִקְרָאִים "אֱלֹקִים", 13 שְׂבָדִינִים אֵין זֶה בְּכַח עֲצָמָם, כִּי-אִם בְּכַח
- 19 וְכֵמוּ שֶׁכְּתוּב²² בְּתַהֲלִים הוֹדוּ 14 הַתּוֹרָה, וְהִינוּ, שֶׁהֵם רַק פּוֹסְקִים דִּין תּוֹרָה,
- 20 לֵאלֹהֵי הָאֱלֹקִים, לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ- 15 וְכִדְבָרֵיהֶם כֵּן יָקוּם, שֶׁנַּעֲשֶׂה כֵּן בְּמִצִּיאוֹת
- 21 הוּא שְׁהוּא אֱלֹקֵי הַמְּלָאכִים הַנִּקְרָאִים 16 הָעוֹלָם²⁴, וְכֵמוּ אֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁵ כָּל הַדֵּן דִּין
- 22 'אֱלֹקִים' עַל שֵׁם הַיּוֹתֵם שְׁלוּחֵי 17 אֶמֶת לְאֶמְתּוֹ נַעֲשֶׂה שֶׁתֵּף לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
- 23 הַשֹּׁפַע שְׁלוּחֵי שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ- 18 בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, וְדִבֵּר אֱלֹקֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם²⁶,
- 24 הוּא לְהִבִּי אֵת הַשֹּׁפַע לְנִבְרָאִים 19 הֵנָּה כְּמוֹ-כֵן בְּמִלָּאכִים אֵין זֶה בְּכַח עֲצָמָם, אֲלֹא
- 25 שְׁעַל-יָדָם בְּאִמְצָעוֹת הַמְּלָאכִים 20 הֵם רַק שְׁלוּחֵי הַשֹּׁפַע שְׁעַל-יָדָם נִמְשָׁכָת
- 26 נִמְשָׁכָת הַהִשְׁפָּעָה. וְכֵמוּ כֵן 21 הַהִשְׁפָּעָה בְּעוֹלָם, וְהִינוּ, שֶׁהֵם הַשָּׂרִים שֶׁל
- 27 כְּמוֹ הַמְּלָאכִים, גַּם דִּינֵים נִקְרָאִים 22 הַמְּזֻלוֹת שְׁעַל-יָדָם נִמְשָׁכָת הַהִשְׁפָּעָה בְּעוֹלָם,
- 28 אֱלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²³ בְּתוֹרָה 23 עַל-דֶּרֶךְ מֵהַ שֶׁכְּתוּב²⁷ מִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שֶׁמֶשׁ
- 29 עַד הָאֱלֹקִים יָבֹא דְבַר 24 וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יִרְחִים. וְכָל זֶה הוּא בְּכָלְלוֹת
- 30 שְׁגִיחָם, שְׁנֵי בְעֵלֵי הַדֵּין וְהַדִּינִים 25 הָעוֹלָם, שָׁבוּ נִמְשָׁכָת הַהִשְׁפָּעָה עַל-יָדֵי
- 31 נִקְרָאִים 'אֱלֹקִים' עַל שֵׁם שֵׁשׁ 26 הַמְּלָאכִים. אֲבָל לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכָת
- 32 לָהֶם הַפֶּחַ לְדוֹן כּו'. וְאֱלֹקִים 27 הַהִשְׁפָּעָה מִשֵּׁם הָרִי עֲצָמוֹ, וְרַק שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל-יָדֵי
- 33 הוּא (גַּם) לְשׁוֹן כּוֹחַ (כְּכּוֹחַ בִּיחֻזְקָאֵל 28 הַמְּלָאכִים בְּדֶרֶךְ מַעֲבִיר בְּלִבָּד (וְזֶה גּוֹפֵא פּוֹעֵל
- 34 'זֹאת אֵילִי הָאֵרֶץ לִקְחִי'. וּמִיּוֹכֵן, 29 שֶׁהֵם הַדִּינִים רַק פּוֹסְקִים דִּין
- 35 דְּכֶשֶׁם שְׂבָדִינִים אֵין זֶה הַכּוֹחַ 30 תּוֹרָה, וְכִדְבָרֵיהֶם כֵּן יָקוּם יִתְקִים בְּפוֹעֵל, שֶׁנַּעֲשֶׂה כֵּן כְּפִי שִׁפְסָקוֹ
- 36 שֶׁלֵּהם לְהַכְרִיעַ וּלְפַסּוֹק אֵת הַדֵּין בְּכַח 31 הַדִּינִים בְּמִצִּיאוֹת הָעוֹלָם²⁴, וְכֵמוּ אֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁵ בְּגִמְרָא,
- 37 עֲצָמָם, כִּי-אִם אֵלֵּא פּוֹעֲלָתָם שֶׁל 32 אֹדוֹת הַדִּינִים, כָּל הַדֵּן דִּין אֶמֶת לְאֶמְתּוֹ עַל פִּי הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה
- 38 הַדִּינִים הִיא בְּכַח הַתּוֹרָה, וְהִינוּ, 33 אֹדוֹת הַדִּינִים, כָּל הַדֵּן דִּין אֶמֶת לְאֶמְתּוֹ עַל פִּי הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה
- 39 שֶׁהֵם הַדִּינִים רַק פּוֹסְקִים דִּין 34 אֹדוֹת הַדִּינִים, כָּל הַדֵּן דִּין אֶמֶת לְאֶמְתּוֹ עַל פִּי הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה
- 40 תּוֹרָה, וְכִדְבָרֵיהֶם כֵּן יָקוּם יִתְקִים בְּפוֹעֵל, שֶׁנַּעֲשֶׂה כֵּן כְּפִי שִׁפְסָקוֹ 35 אֹדוֹת הַדִּינִים, כָּל הַדֵּן דִּין אֶמֶת לְאֶמְתּוֹ עַל פִּי הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה
- 41 הַדִּינִים בְּמִצִּיאוֹת הָעוֹלָם²⁴, וְכֵמוּ אֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁵ בְּגִמְרָא, 36 אֹדוֹת הַדִּינִים, כָּל הַדֵּן דִּין אֶמֶת לְאֶמְתּוֹ עַל פִּי הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה
- 42 אֹדוֹת הַדִּינִים, כָּל הַדֵּן דִּין אֶמֶת לְאֶמְתּוֹ עַל פִּי הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה

(20) ראה תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא. פסיקתא רבתי פ"ט. (21) ראה חינוך לאדמו"ר האמצעי קיג, ג ואילך.
 (22) תהלים קלו, ב. (23) משפטים כב, ח. (24) ראה ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. והובא להלכה בש"ך (ושו"ע אדה"ז)
 יו"ד סקפ"ט סק"ג (סקכ"ג). (25) שבת י, א. וש"נ. (26) ישעי' מ, ח. (27) ברכה לג, יד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בכך שני אופנים: א. "דרך התלבשות" והוא האופן הרגיל, בו ההמשכה יורדת
 - 2 מדרגה לדרגה ובכל עולם היא מתלבשת בו ומשתנה לפי הגדרותיו. ב. "דרך
 - 3 מעביר", והוא שההשפעה "עוברת" בדרגות ובעולמות, אך ללא התלבשות
 - 4 וללא עיכוב ובאופן כזה לא חל שינוי במהות ההשפעה (וזה גופא זה
 - 5 עצמו, הירידה 'בדרך מעביר' פועל
 - 6 שתתגשם ההשפעה, ביחס
 - 7 לעניינה ומהותה בדרגות הגבוהות
 - 8 יותר, והינו, שאף-על-פי
 - 9 שההמשכה על-ידי לבושי
 - 10 עולם העשייה היא בדרך
 - 11 מעביר בלבד ללא 'התלבשות'
 - 12 וללא 'עיכוב', מכל-מקום
 - 13 משתנית על-ידי-זה
 - 14 ההשפעה).
 - 15 וזהו אומרו בפסוק "שמע ישראל",
 - 16 "הוי' אלקינו", היינו שהוי' הוא
 - 17 האלוהים שלנו, כיוון שדוקא
 - 18 בנשמות ישראל נמשך משם
 - 19 הוי' שהוא למעלה מסדר
 - 20 השתלשלות, להיות "פחנו
 - 21 וחייתינו" הכוח והחיות שלנו, בני
 - 22 ישראל, בזמן ומקום בתוך
 - 23 ההגבלות וגדרי המציאות שבסדר
 - 24 השתלשלות כלומר, למרות הירידה
 - 25 והצמצום וההגבלה, שם הוי' משגיה
 - 26 על בני ישראל ומאיר ומשפיע עליהם
 - 27 (בשונה מכל העולם ושאר הנבראים
 - 28 שעליהם ההשגחה וההשפעה היא
 - 29 באופן אחר, כמבואר לעיל).
 - 30 ועל-ידי ההבנה והשגה בזה,
 - 31 שהיא כאמור בעבודת התפילה, פועל
 - 32 היהודי בעבודתו שכל עשיותיו
 - 33 אפילו בדברי הרשות יהיו לשם
 - 34 שמים²⁸, דבין שכל הכח
 - 35 וזהויות שלו הוא משם הוי'
 - 36 שבא להיות "אלוקינו", הרי צריך
 - 37 לעשות הכל "לשם שמים".
 - 38 ד) ובאור הענין, דהנה²⁹,
 - 39 איתא בירושלמי³⁰ בתלמוד
 - 40 ירושלמי שחזקתו של הקדוש-
 - 41 ברוך-הוא אמת, ומהו "אמת", אל"ף רישיה דאלפא-
 - 42 ביתא, האות הראשונה, הראש, של אותיות האל"ף-בית, מ"ם
- באמצעיתיה, האות האמצעית של הא"ב תי"ו בסופה, האות
- האחרונה, הסוף, של אותיות הא"ב, שיהו מה שכתוב³¹ בנבואת ישעיה,
- הקדוש ברוך הוא אומר, אני ראשון ראש וראשון לכל המציאות ואני
- אחרון האחרון והסוף של כל המציאות ומבלעדי חוץ ממני אין
- אלקים, ופירוש הדברים על פי
- חסידות הוא "אני ראשון" הוא
- בחינת ספירת החכמה העליונה
- (חכמה דאצילות) שהיא תחלת
- הדרגה הראשונה והעליונה ביותר של
- סדר ההשתלשלות, וגם וכן
- הכוונה לחכמה כמו שהיא לפני
- סדר ההשתלשלות כפי שהיא
- בדרגה נעלית יותר מ'סדר השתלשלות
- (המתחיל בעולם האצילות). ואני
- אחרון" הינו לאחרי סיום כל
- סדר ההשתלשלות וגם למטה
- ביותר, לאחר הדרגה הנמוכה ביותר
- ב'סדר השתלשלות' - אני, המציאות
- האמיתית היא האלוהות. ומוסיף,
- "ומבלעדי אין אלקים", בין
- שגם סדר ההשתלשלות
- עצמו כפי שהאור האלוהי יורד
- ונמשך מדרגה לדרגה באופן מצומצם
- נמשך מלמעלה מסדר
- השתלשלות ולכן גם כפי שהוא בא
- ונמשך למטה, בדרגות השונות, הכל
- הוא 'אני' (וזהו 'אין אלקים',
- שאין ענין של צמצום והעלם
- כי גם האור המצומצם והנעלם בא
- מלמעלה מ'סדר השתלשלות').
- ומכיון ש'מבלעדי אין
- אלקים', שכל סדר
- ההשתלשלות נמשך
- מלמעלה מסדר
- ההשתלשלות, ולאמיתו של דבר
- הכל הוא 'אני', לכן צריך להיות
- "כל עשיותיו לשם שמים"
- כדי לגלות את הקשר של כל הבריאה
- עם האלוהות.
- ובעמק יותר, הנה לא זו
- בלבד ש'כל עשיותיו הם לשם שמים', הינו שהעשייה
- שמצד עצמה היא עשייה גשמית שמצד עצמה אין בה ענין של קדושה

(28) אבות פ"ב מ"ב. (29) בהבא לקמן - ראה גם (נוסף על ד"ה ויצא יעקב הנ"ל) ד"ה והי' שארית יעקב הנ"ל (ע' רסב. ע' רסד ואילך. ע' שס ואילך). (30) סנהדרין פ"א ה"א. וראה גם ב"ר פפ"א, ב. דב"ר פ"א, י. ועוד. (31) ישע"י מד, א. הובא במדרשים שבהערה הקודמת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

14 הארה (שלו), נמצא שהגלוי ההארה וההתפשטות של האור האלוקי
 45 הוא למעלה במדרגה מהצמצום, דכין שהצמצום הוא
 46 בשביל הגלוי, ואם כן המטרה היא הגלוי והצמצום הוא רק האמצעי
 47 להשגת המטרה שהיא הגלוי הרי עקר המעלה הוא בגלוי, והוא
 48 למעלה מהצמצום. ולכן
 49 מאחר שהמטרה והתכלית (של
 50 הצמצום הראשון) היא ה'קרי', האור
 51 המוגבל שחור והאיר לאחר הצמצום,
 52 בהכרח לומר כי ישנו ענין הקו
 53 גם כמו שהוא קדם הצמצום
 54 כי מאחר שהמטרה היא הארת הקו,
 55 הגלוי, הרי הגלוי הוא למעלה
 56 מהצמצום וכיוון שכך אור הקו קיים
 57 בעצם גם לפני הצמצום. ועם היות
 58 שיש מעלה בצמצום על
 59 הגלוי, שהרי למעשה בתהליך
 60 התהוות הבריאה הצמצום קדם
 61 אל הגלוי, וקודם שהיה גלוי אור
 62 הקו, האור שעל ידו יכולה להיות
 63 הבריאה, היה צמצום של האור האין
 64 סוף וידוע שענין הקדימה
 65 למעלה באלוקות אינו רק
 66 קדימה בזמן, אלא גם קדימה
 67 במעלה והעובדה שלמעשה
 68 הצמצום היה לפני הגלוי היא הוכחה
 69 שהצמצום נעלה מהגלוי, מכל-
 70 מקום, מצד שני, הרי הצמצום
 71 אינו תכלית המכון, הצמצום
 72 אינו עיקר המטרה, אלא פונת
 73 המטרה של הצמצום היא
 74 בשביל הגלוי שבא אחריו.
 75 ונמצא, שפונת הגלוי קודמת
 76 לצמצום. ולכן אי-אפשר
 77 לומר שבצמצום עצמו ישנו
 78 ה"אתה", שהרי הפונה אינה
 79 בצמצום³⁴ על כך העירו המוציאים
 80 לאור: "ברשימת ההנחה צוין שפרט זה אינו בבירור". מה-שאין-כן
 81 ההעלה והסתור של סדר השתלשלות, בשונה מההעלה שבענין
 82 הצמצום, הנה פאן הוא המשכת והתגלות העצמות, עצמות
 83 ומהות הקדוש-ברוך-הוא בעצמו שהרי "סוף מעשה הדרגות הכי
 84 תחתונות ביסוד השתלשלות" עלה במחשבה תחלה"³⁵ שורשו
 85 בדרגות הכי עליונות, וכמו שכתוב³⁶ ב"שיר השירים", כאשר הקדוש-
 86 ברוך-הוא נמשל ל"דוד" שוקיו הם כמו צמודי שש, ועל כך אומרים

1 ואלוקות אלא שיש בזה פונה לשם שמים, למשל אכילה כדי
 2 שיהיה לאדם כוח ללמוד ולהתפלל או עיסוק במסחר כדי להרוויח כסף
 3 לעשות בו ענייני קדושה כ"אם שהעשיה הפעולה הגשמית עצמה
 4 היא עשיה נעלית יותר, ונחשבת כמו עשיית פעולה שהיא עצמה
 5 מצוה, שזהו מה שכתוב³²
 6 במשלי "בטח אל ה' בכל ליבך...",
 7 בכל דרכיך גם כשאתה עוסק
 8 בדרכים ובמעשים שלך דעהו, עליך
 9 לדעת את ה' והיננו, והדרך לידעת
 10 ה' והכרה באלוקות גם כאשר האדם
 11 עוסק ב"דרכים" ובמעשים שלו היא
 12 על-ידי ההתבוננות שהעולם
 13 והסתור על האור האלוקי שבגללו
 14 אין הוא גלוי בעולם, ההעלה גופא
 15 עצמו הוא אלקות, וכמו
 16 שכתוב³³ בנבואת ישעיה אכן
 17 אתה הקדוש-ברוך-הוא אל-
 18 מסתתר, ולפי הפירוש הפנימי
 19 הכוונה היא שבהסתור גופא בתוך
 20 ההסתור עצמו ישנו ה"אתה"
 21 האלוקות עצמה וכפי שממשיך ומבאר.
 22 והענין בזה, דהנה,
 23 ההתבוננות האמורה לעיל
 24 ד"מפלעדי אין אלקים" היא
 25 בנוגע לענין הצמצום, ותוכנה
 26 הוא שגם הצמצום וההעלה וגם
 27 ההגבלות הם, לאמיתו של דבר, אני,
 28 האלוקות עצמה וכין שפכל
 29 הצמצומים הפונה המטרה של
 30 הצמצום איננה ההעלה כשלעצמו אלא
 31 כוונת ההעלה היא בשביל
 32 הגלוי, וגם אפילו בצמצום
 33 הראשון בתחילת הבריאה, כאשר
 34 האור אין סוף מילא את כל המציאות
 35 ולא הייתה אפשרות של נבראים
 36 מוגבלים ואז הקדוש-ברוך-הוא סילק,
 37 כביכול, את אורו הגדול הצידה ונוצרה אפשרות להתהוות וקיום נבראים בעלי
 38 גבול, דבר שלא היה יכול להיות קודם לכן כי מעוצמת אור האין סוף הבלי
 39 גבול הם לא היו יכולים להתקיים, וצמצום זה, הצמצום הראשון, אינו רק
 40 צמצום ומיעוט של האור אלא שהוא בבהינת סילוק מוחלט, ואפילו
 41 בצמצום זה הרי פונת הסילוק היא בשביל המשכת קו-קצר
 42 אור מוגבל שחור והאיר לאחר הסילוק של הצמצום הראשון (הנקרא אור
 43 בבהינת 'קו' רחוט' רק וקצר, ביחס לאור האין סוף שהוא ארוך ואין גבול

(32) משלי ג, ו. (33) ישע' מה, טו. (34) ברשימת ההנחה צוין שפרט זה אינו בבירור (המו"ל). (35) ע"פ פיוט לכה דודי.

(36) שו"ש ה, טו. במדב"ר רפ"י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חכמינו ז"ל ש'שקו' הוא מלשון שאיפה ותשוה ומפרשים את הפסוק
2 ש'שקו' זה העולם שנשתוקק הקדוש-ברוך-הוא לבראתו,
3 דהגם שאין אנו יודעים טעם ומהי הסיבה האמיתית של
4 התשוה, מפל-מקום זה אנו יודעים ש'נשתוקק', וְהִרִי
5 תְּשׁוּקָהּ הוּא עֲנִין הַתַּעֲנוּג, וְהַתַּעֲנוּג מְשַׁרְשׁ בַּעֲצָמוֹתָיו
6 יִתְבָּרֵךְ כפי שמוכן גם מכוחות נפש
7 האדם (שנשתלשלו מהכוחות
8 העליונים ויש להם דמיון והקבלה
9 אליהם) שכוח התענוג הוא כוח פנימי
10 ביותר שקשור בעצם הנפש.
11 וְהִרִי הפירוש הפנימי בכתוב "אֵכָן
12 אֶתָּה אֶל-מִסְתַּתְּרָה", שִׁבְהֶסְתֵּר
13 וְהָעֵלָם שֶׁל סֵדֶר
14 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
15 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
16 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
17 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
18 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
19 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
20 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
21 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
22 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
23 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
24 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
25 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
26 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
27 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
28 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
29 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
30 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
31 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
32 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
33 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
34 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
35 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
36 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
37 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
38 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
39 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
40 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
41 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי
42 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת נִמְצָא בַּעֲצָמוֹתָיו וְהִרִי

(37) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 932 הערה 17. לעיל ע' 98 הערה 37. (38) הל' דעות רפ"ד. (39) תענית כ, ב. (40) ראה גם ד"ה והי' שארית יעקב הנ"ל (ע' רסז. ע' שסז). (41) ראה תורת חיים בראשית ט, א ואילך. המשך תער"ב ח"א ע' תע ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כתרצאה מהתבוננות שכלית הן **בְּחִלְשׁוֹת וְרַכּוּת**, ולא בתוקף ובחזק
 2 **דְּכִיּוֹן שְׂבָאוֹת מִצַּד הַשָּׁכֶל**, ו**בְּשָׁכֶל יִשְׁנֵן סְכָרוֹת לְכָאן וּלְכָאן**,
 3 **הַשָּׁכֶל מִטְּבֹעַ מְסוּגָל לְקַבֵּל סְכָרוֹת שׁוֹנוֹת** ואף הפוכות זו מזו **וְהִכְרַעַת**
 4 **הַסְכָּרָא** והבחירה בין שתי הסכרות **הִיא עַל-יְדֵי נִטְיַת הַדַּעַת**, כתרצאה
 5 מכך שהדעת נוטה לאחת הסכרות **לְכֵן**
 6 **הִנֵּה כִּשֶׁם שֶׁהַסְכָּרוֹת שְׂבָשָׁכֶל**
 7 **נוֹתְנוֹת מְקוֹם זֶה לְזֶה**, ובמהלך
 8 העיון והדיון השכל מסוגל להבין בו
 9 זמנית שתי סכרות סותרות. ולמשל,
 10 להבין גם את הסברא לזכות וגם את
 11 הסברא לחייב **כִּף גַּם הַמְדוֹת**
 12 **שְׂבָאוֹת** כתרצאה **מִהַסְכָּרוֹת**
 13 **הַשְּׂכִלּוֹת נוֹתְנוֹת מְקוֹם לַמְּדָה**
 14 **הַהִפְכָּת**, ואפשר, למשל, לחוש
 15 **הַתְעוּרוֹת** של מידת החדס יחד עם
 16 **הַתְעוּרוֹת** של מידת הגבורה **וְהִנֵּנוּ**
 17 **לְפִי שֶׁהַמְּדָה בָּאָה רְגִילוֹת**
 18 כתרצאה **מִהַסְכָּרָא, וְהַסְכָּרָא כְּמוֹ**
 19 **שֶׁהִיא בְּשָׁכֶל נוֹתְנָת מְקוֹם גַּם**
 20 **לְסְכָרָא הִפְכָּת**, **לְכֵן** כיוון
 21 שהסברא היא לא כצד אחד בצורה
 22 תקיפה ומוחלטת, **גַּם הַמְּדָה**
 23 **שְׂבָאָה מְמַנָּה אֵינָה בְּתַקְףָּה שְׁהִי**
 24 **אִם אֵין בְּסִיבָה (השכל) תְּקִיפּוֹת**
 25 **וְהַחֲלָטִיוֹת**, מובן שזה יהיה גם מצב
 26 **הַתְרַצָּאָה (המידה) אֵלָא הִיא הַמִּידָה**
 27 **בְּחִלְשׁוֹת וְרַכּוּת, וְנוֹתְנָת**
 28 **מְקוֹם לַמְּדָה זִוְלָתָהּ שׁוֹנָה מִמֶּנָּה**
 29 **וְגַם אִפִּילוֹ לַמְּדָה הַהִפְכָּתִית.**
 30 **אֲמָנָם יִשְׁנֵן גַּם מְדוֹת כְּפִי שֶׁהֵן**
 31 **לְמַעַלָּה מִהַשָּׁכֶל, בְּכַחוֹת**
 32 **הַנְּעִלָּמִים**, השכל והרגש הם כוחות
 33 **נִפְשׁ גָּלוּיִים שֶׁפְּעוּלָתָם נִיכָרָת וְנִרְגָּשָׁת**
 34 **וְלַמַּעַלָּה מֵהֶם, בְּרֹבֵד יוֹתֵר עֲמוּק שֶׁל**
 35 **הַנִּפְשׁ יֵשׁ כְּחוֹת נְעִלָּמִים וְגַם בָּהֶם יֵשׁ**
 36 **אֵת מוֹשַׁג הַמִּידוֹת וְהַמְדוֹת כְּפִי שֶׁהֵן**
 37 **בְּכַחוֹת הַנְּעִלָּמִים הֵם לַמַּעַלָּה מִהַשָּׁכֶל**
 38 **הַגָּלוּי (שהוא המקור למידות הגלויות**
 39 **שֶׁלִּמַּטָּה מִהַשָּׁכֶל) וְלַמַּעַלָּה יוֹתֵר,**
 40 **גַּם קִיִּים מוֹשַׁג הַמִּידוֹת עַד לְכַחוֹת**
 41 **הַהִיּוֹלָמִים הַנְּעִלָּמִים, כְּחוֹת**
 42 **הַנִּפְשׁ כְּפִי שֶׁהֵם בְּנִפְשׁ עֲצָמָה בְּרֹבֵד**
 43 **פְּנִימִי וְעֲמוּק מֵאֵד שְׁבוּ אֵין מִצִּיאוֹת שֶׁל מִידוֹת מוֹגֵדוֹת, נִיכָרוֹת וְנִרְגָּשׁוֹת אֵלָא**
 44 **כְּחוֹת הַנִּפְשׁ הֵם 'הִיּוֹלָמִים', כֹּאפְשֵׁרוֹת לְכַחוֹת וְלֹא כְּמִצִּיאוֹת מוֹגֵדֵרֵת,**
 45 **רַעֲצִמִיִּים, חֶלֶק מִמָּהוֹת הַנִּפְשׁ עֲצָמָה וּמְדוֹת אֵלּוּ בְּרִמּוֹת הַעֵל-שְׂכִלּוֹת הֵן**
 46 **בְּתַקְףָּה גְּדוֹל, וְלָכֵן אֵין נוֹתְנוֹת מְקוֹם זֶה לְזֶה, וּמִכָּל-שָׁפָן שְׂאֵין**
 47 **מְקַבְּלוֹת הַשְּׂפָעָה זֶה מִזֶּה אֵלָא כָּל אֶחָת נִפְרֶדֶת מֵהַאֲחֵרוֹת.**

1 **הַמִּידוֹת בְּתוֹהוּ הֵן 'קֶשֶׁה כְּאֵד, מִידוֹת תְּקִיפּוֹת, וְלָכֵן כָּל אֶחָת לֹא מֵתֵאֲחָדֶת**
 2 **עִם הָאֲחֵרָת, וְזֶהוּ 'וְאֵל יִהְיֶה קֶשֶׁה כְּאֵד', שֶׁצָּרִיף לְפַעַל**
 3 **בְּמִדּוֹת דְּתוֹהוּ שְׂלֹא יִהְיוּ בְּכַחֲנִית תַּקְףָּה וְיִשּׁוֹת, 'קֶשֶׁה**
 4 **כְּאֵד', אֵלָא יִהְיוּ בְּכַחֲנִית בְּטוֹל שֶׁל הִישּׁוֹת וְהַמִּצִּיאוֹת, בְּכַחֲנִית**
 5 **"אֵל" לִשׁוֹן שְׁלִילָה וּבִיטוּל.**
 6 **דְּהִנֵּה, הַהִפְרָשׁ בֵּין מְדוֹת**
 7 **דְּתוֹהוּ לְמִדּוֹת דְּתַקְנָהּ הִוא,**
 8 **שֶׁהַמִּדּוֹת דְּתַקְנָהּ הֵן בְּכַחֲנִית**
 9 **אוֹרוֹת מוֹעֲטִים בִּיחַס לִכְלִים'**
 10 **הַמְרוּבִּים, וְלָכֵן הֵם בְּחִלְשׁוֹת**
 11 **וְרַכּוּת, שְׂלָכֵן כָּל אֶחָת נוֹתְנָת מְקוֹם לְזִוְלָתָהּ, וְגַם**
 12 **לְסַפִּירָה זִוְלָתָהּ, וְגַם לְסַפִּירָה**
 13 **הַהִפְכָּתִית מִמֶּנָּה בְּמַהוּתָה כְּמוֹ לְמַשֵּׁל**
 14 **חֲסֵד וְגִבּוּרָה שֶׁהֵן שְׁנֵי הַפְּכִים וְעַם זֹאת**
 15 **יֵשׁ הַתְּכַלּוֹת שֶׁל חֲסֵד בְּגִבּוּרָה וְשֶׁל**
 16 **גִּבּוּרָה בְּחֲסֵד. וּמִכָּל-מְקוֹם, מִצַּד**
 17 **שְׁנֵי, לְמִדּוֹת שֶׁהַמִּידוֹת בְּתִקְנָהּ הֵן**
 18 **בְּאֻפֵּן שֶׁל 'רַךְ כְּנָה' וְהַתְּכַלּוֹת**
 19 **בִּנְיָיִן אֲפִשְׁרִית אֵין הִכְרַח שְׂגָם**
 20 **וְקַבְּלוֹ זֶה מִזֶּה, וְיִתְּנָה גַּם שֶׁאֵחָת לֹא**
 21 **תִּשְׁפִּיעַ לַשְּׁנִיָּה שֶׁהִי מֵה**
 22 **שְׁנוֹתְנוֹת הַמִּידוֹת דְּתַקְנָהּ מְקוֹם**
 23 **זֶה לְזֶה, אֵין זֶה מִצַּד הַכֶּרֶת**
 24 **מַעַלָּת זִוְלָתָהּ, כִּי-אִם מִצַּד**
 25 **הַחֲלִישׁוֹת וְהִכְרַח שֶׁל כָּל אֶחָת,**
 26 **כִּיּוֹן שֶׁאֵין לָהּ תוֹקֵף וְחֹזֶק, וְכִיּוֹן**
 27 **שֶׁאֵין בָּהֶן הַכֶּרֶת מַעַלָּת**
 28 **זִוְלָתָהּ, אֵין הִכְרַח שֶׁהִי גַּם**
 29 **מְקַבְּלוֹת זֶה מִזֶּה כִּי כִּדִּי לְקַבֵּל**
 30 **הַשְּׂפָעָה, הַמְקַבֵּל צָרִיךְ לְהִכִּיר בְּמַעַלָּת**
 31 **הַמִּשְׁפָּעִי וּלְרַצּוֹת לְהִיּוֹת מוֹשַׁפֵּעַ**
 32 **רְמִיכָבֵל מִמֶּנּוּ. אֲמָנָם, מְדוֹת**
 33 **דְּתוֹהוּ הֵן בְּכַחֲנִית אוֹרוֹת**
 34 **מְרַבִּים, אוֹרוֹת תְּקִיפִים, כְּלוּמֹר,**
 35 **רִיבּוֹי הָאוֹר גּוֹרֵם לֹר תוֹקֵף וְחֹזֶק וְעוֹשֶׂה**
 36 **אֵת הַמִּידוֹת לְתַקִּיפּוֹת וְלָכֵן אֵין**
 37 **הַמִּידוֹת הַשׁוֹנוֹת בְּתוֹהוּ סוֹכְלוֹת זֶה**
 38 **אֵת זֶה, וְאֵין נוֹתְנוֹת מְקוֹם זֶה**
 39 **לְזֶה וְכֹאמֹר, עוֹלָם הַתוֹהוּ נִקְרָא עוֹלָם**
 40 **הַפִּירּוֹד וְכָל זֶה הוּא מְשׁוּם שֶׁהַמִּידוֹת**
 41 **דְּתוֹהוּ הֵן 'קֶשֶׁה כְּאֵד.**
 42 **וְיֹכֵן עֵינֵינוּ זֶה שֶׁל הַהִבְדֵּל בֵּין מִידוֹת**
 43 **דְּתַקְנָהּ (רַךְ כְּנָה) לְמִידוֹת דְּתוֹהוּ (קֶשֶׁה כְּאֵד) כְּפִי שֶׁהוּא בְּמִידוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת**
 44 **לְמַעַלָּה בְּאֻלּוֹת עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלָּב בְּאֵדָם הַגִּשְׁמִי לְמַטָּה, שֶׁיִּשְׁנֵן**
 45 **מְדוֹת רַגִּשׁוֹת שֶׁהֵן לְמַטָּה מִהַשָּׁכֶל, וּבָאוֹת מִצַּד הַשָּׁכֶל, רַגִּשׁ**
 46 **שְׁנוֹלָד' כְּתוֹרָצָה מִהַתְּבֻנָּה וְתוֹבְנָה שְׂכִלִית שֶׁעַל-יְדֵי הַהִתְבֻּנָּה**
 47 **הַשְּׂכִלִית בָּא לְהַתְּפַעֲלוֹת וְהַתְּלַבּוֹת הַמְּדוֹת, וּמְדוֹת אֵלּוּ הַבָּאוֹת**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּכְמוֹכֵן יוֹכֵן לְמַעְלָה בְּאִלּוּקוֹת, שְׁמִדוֹת ד'תְּקוּן' הֵן אִוְרוֹת
2 מוֹעֲטִים וְכִיוּן שְׁמִדוֹת בְּהִרְבֵּה מוֹעֲטָה, אֵין בְּמִידוֹת אֵלוֹ תְּקִיפּוֹת וְהֵן
3 בְּחִלְשׁוֹת, וְלִכֵּן נִתְּנָה מְקוֹם זֶה לְזֶה, מִה־שְּׁאִי־כֵן מִדּוֹת
4 ד'תְּהוּ' הֵן אִוְרוֹת מְרִבִּים וְכִשְׁמִינִי רַב הוּא חֹזֶק, וְהֵן אִוְרוֹת
5 תְּקִיפִים, וְלִכֵּן אֵין נִתְּנָה
6 מְקוֹם זֶה לְזֶה וְאֵין יְכוּלוֹת
7 לְסַבֵּל זֶה אֶת זֶה, אֵלָּא כֹּל אַחַת
8 נִפְרֶדֶת מֵהַאֲחֵרוֹת וְאֵין בִּינֵיהֶן יֵחֶס שֶׁל
9 הַשְּׁפָעָה וְקִבְלָה וּמִצָּד זֶה בְּגִלּוֹ
10 רִיבּוֹ הָאוֹר הַיָּחִס לְמִיּוּט הַכֹּלִים
11 הָיָה בְּעוֹלָם הַתְּהוֹוָה עֲנִין שְׁבִירָה
12 הַכֹּלִים, וְנִפְּלוּ הַנִּיּוֹצוֹת שֶׁל
13 הַקְּדוּשָׁה מְעוֹלָם הַתְּהוֹוָה לְמִטָּה כִּךְ
14 שֶׁמֶהֱתוֹקֵף וְהַחֲזוֹק נִהְיָ בְּכַחֲשֵׁי
15 יְשׁוּת וְגִסּוֹת (אֲרִיִּנְגֶּעֶפֶאֲלֵן
16 אֵין נִפְּלוּ וְנִתְּפֶסֶר לְתוֹךְ גִּאֲוָה).
17 וְעַל זֶה נֶאֱמָר בְּחֻקֵּי הַשָּׁנִי שֶׁל
18 מֵאִמֶּר חֲכָמֵינוּ ז"ל "לְעוֹלָם יֵהָ אָדָם
19 רַךְ כְּנֶהֱ" "וְאֵל יֵהָ קָשָׁה
20 כְּאֲרִז", שְׁצָרִיכִים לְפַעַל
21 בְּמִדּוֹת ד'תְּהוּ' שִׁנּוּי בְּמִהוּתוֹן
22 שְׁיִהְיֶה בָּהֶם בְּטוֹל וְהַתְּפִלּוֹת
23 שֶׁל כֹּל אַחַת מֵהַמִּידוֹת עִם הַאֲחֵרוֹת.
24 וְעֲנִינוּ הַתּוֹכֵן שֶׁל עֲנִין הַבִּיטוֹל
25 בְּמִידוֹת דְּתוֹוָה וְעֲבֻדָּה כִּי שְׁהוּא
26 מִתְּבַטֵּא עֲבֻדָּה ה' שֶׁל כֹּל אַחַד,
27 דְּהִנֵּה הַנֶּפֶשׁ הַנִּשְׁמָה הַאֱלֹקִית
28 שֶׁבָּכָל יְהוּדִי שְׂרָשָׁה מ'תְּקוּן',
29 וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית הַנֶּפֶשׁ שֶׁמִּחִיָּה
30 אֶת הַגּוֹף שְׂרָשָׁה מ'תְּהוּ',
31 וְעֲבֻדָּה הָאָדָם הִיא לְכַרֵּר
32 לְחַקֵּן וְלִזְכֹּךְ אֶת הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ
33 הַבְּהִמִּית, וְהִינוּ, לֹא לְבַטֵּל
34 אוֹתָן לְגַמְרִי, לֹא לְבֹא לִידֵי מִצָּב
35 שֶׁנֶּשֶׁף זֶה לֹא תִּתְּבַטֵּא כֹּל כִּי־אֵם
36 לְפַעַל בָּהֶם בְּטוֹל, שֶׁגַּם
37 בְּהִיוֹתָן בְּתֻקֵּי הַמִּדּוֹת וְאִפִּילוּ
38 כֹּאשֶׁר הִרְגִּישׁוּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית הֵן
39 בְּתוֹקֵף גָּדוֹל וּבְחֹזֶק רַב וְהִיוּ
40 בְּכַחֲשֵׁי הַתְּפִלּוֹת, בְּאִפְּן
41 שְׁיִהְיוּ גַם מְקַבְּלוֹת זֶה מִזֶּה.
42 וְעֲנִינוּ שֶׁל הַתְּכַלּוֹת ב'תְּהוּ' (שׁוּרֶשׁ
43 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית) לְמַעְלָה בְּאִלּוּקוֹת
44 הוּא הַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת 'עֲקָדִים'. כִּמְבֹאֵר בְּחִסְדוֹת, בְּעוֹד שֶׁבְּעוֹלָם
45 הָאֲצִילוֹת כֹּל אַחַת מֵהַסְפִּירוֹת יֵשׁ לָהּ 'צִיּוֹר' וְהַגְּדֵרָה מְשֻׁלָּה, הָרִי בְּאִי־סוּף
46 עֲצוּמָה, מוֹפְשֵׁט מְגִדִּיר עֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת, הַסְפִּירוֹת הֵן בְּאִפְּן שְׁכוּלֵן נִקְוָה אַחַת
47 מוֹפְשֵׁט (בְּדוּמָה לְכַחֲת הַנֶּפֶשׁ הַשּׁוֹנִים כִּי שֶׁהֵם קִיִּיִּים ב"כּוֹלֶת",
- ה'הוֹלִי', שֶׁבְּעֵצֶם הַנֶּפֶשׁ — שְׁהִיא יְכוּלָּה כְּלִית אַחַת לְפַעַל בְּאִמְצָעוֹת הַכַּחֲת
הַשּׁוֹנִים) וְכֹל הַסְפִּירוֹת "עֲקָדִים" [=קְשׁוּרוֹת וּמֵאֻגְדוֹת יַחַד] בְּכָל אַחַד, הֵינּוּ
שֶׁל הַפְּרִטִּים "נִתְּפִסִּים" כְּנִקְוָה אַחַת, דְּהִנֵּה, ב'עוֹלָם הָעֲקָדִים'
הָאוֹרוֹת הֵם בְּתֻקֵּי גָדוֹל, וּמִכָּל־מְקוֹם הֵם 'עֲקָדִים' בְּכָל
אֶחָד' וְהַבְּדִלִים בִּינֵיהֶם לֹא נִכְרִים,
וְהִינוּ מִצָּד תְּוֹקֵף הַבְּטוֹל
שְׁבָהֶם, שְׁלִכֵן הִנֵּה גַם
בְּהִיוֹתָם בְּכַחֲשֵׁי תְּוֹקֵף הָאוֹר,
הָרִי הֵם 'עֲקָדִים' בְּכָל אֶחָד.
אֶף כְּשִׁירָדוֹ וְנִתְּגָלוֹ ב'עוֹלָם
הָעֲקָדִים' שְׁהוּא אִפְּן הָאֵרֶת
הַסְפִּירוֹת בְּעוֹלָם הַתְּהוֹוָה, הֵינּוּ שֶׁל
סְפִירָה מֵאִירָה בְּעוֹצָמָה רַבָּה, כְּנִקְוָה
בְּפָנֵי עֲצוּמָה, נִעֲשֶׂה נִקְוָדוֹת
נִפְרָדוֹת, וְהִינוּ, שְׁהִתְּוֹקֵף שֶׁל
הָאוֹרוֹת הוּא כְּמוֹ בְּהִיוֹתָם
ב'עוֹלָם הָעֲקָדִים', אֲכָל חֶסֶר
בָּהֶם תְּוֹקֵף הַבְּטוֹל, וְנִמְצָא
שֶׁהֱתוֹקֵף קִיִּים אֶךְ הַבִּיטוֹל לֹא קִיִּים
וְלִכֵּן הָרִי הֵן נִקְוָדוֹת נִפְרָדוֹת,
שְׁמִצָּד זֶה הָיָה שֶׁם בְּעוֹלָם
הַתְּהוֹוָה עֲנִין הַשְּׁבִירָה.
וְאַחֲרֵי־כֵן נִעֲשֶׂה 'עוֹלָם
הַבְּרָדִים', שְׁהוּא 'עוֹלָם
הַתְּקוּן',
שְׁפִירוֹשׁ הַתְּכַלּוֹת הַסְפִּירוֹת זֶה בּוֹ
כְּמוֹ ש'בְּרֹדִים' פִּירוֹשׁוֹ הַתְּכַלּוֹת כְּמָה
צִבְעִים יַחַד כְּמוֹ בְּכַתוּב בְּזִכְרִיָּה "סוֹסִים
בְּרֹדִים" וּפִירוֹשׁוֹ בְּעֵלֵי גוֹנִים רַבִּים,
זֶה עֲנִינוֹ שֶׁל עוֹלָם הַתְּקוּן, שֶׁמִּפְּנֵי
הַעֲדֵר הַתּוֹקֵף וּבְמִיּוֹדָה מִפְּנֵי הַבִּיטוֹל,
יֵשׁ בּוֹ הַתְּכַלּוֹת' שֶׁל סְפִירוֹת שׁוֹנוֹת,
שְׁבוּ בְּעוֹלָם הַתְּקוּן' יִשְׁנֵם
אוֹרוֹת מוֹעֲטִים כְּכֹלִים
רַחֲבִים, וְלִכֵּן הָאוֹרוֹת הֵם
בְּהִתְּשִׁבוֹת פְּלִיָּם. וְהַפְּנִיָּה
הָאִלּוּקִית הַעֲלִינָה הִיא לְהִמְשִׁיךְ
לְהוֹרִיד וְלַהֲבִיא לִידֵי גִלּוּי אֶת תְּוֹקֵף
הָאוֹרוֹת ד'עוֹלָם הָעֲקָדִים'
הַנֶּעֱלִים מֵהָאוֹרוֹת ד'תְּקוּן' שֶׁחֶסֶר בָּהֶם
הַתּוֹקֵף, כִּמְבֹאֵר לְעֵיל, בְּכֹלִים
הַרְחִבִים ד'תְּקוּן'. וְעֲנִין זֶה
שֶׁל הַמִּשְׁכַּת אוֹרוֹת מ'עֲקָדִים' לְתוֹךְ
הַכֹּלִים ד'תְּקוּן' נִעֲשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבֻדָּה הָאָדָם לְמִטָּה, שְׁעַל־יְדֵי
הַתְּוֹקֵף דְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית, שֶׁכְּאִמּוֹר אֵין לְבַטֵּל אוֹתוֹ לְגַמְרִי אֵלָּא יֵשׁ לְכַרֵּר
וְלִזְכֹּךְ אוֹתוֹ וְלִנְצֵל אוֹתוֹ לְקִדּוּשָׁה, הָרִי הוּא הָאֵדָם הַעוֹבֵד אֶת ה' בְּאִפְּן זֶה
מְבַטֵּל אֶת הַהֶעֱלֵם וְהַסְתֵּר שֶׁל הָעוֹלָם, הַגּוֹף וְנֶפֶשׁ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

החסד מפני הביטול יש שני אופנים יִשְׁנוֹ הַחֶסֶד כְּפִי שֶׁהוּא לְמַעַלָּה 45
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לַמַּעַלָּה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת (שהוא, במוכנים רבים, ההתחלה 46
של 'סדר השתלשלות'), וְנִקְרָא 'רֵב חֶסֶד' חסד גדול. וְיִוָּכֵן עַל-דֶּרֶךְ־ 47
מָשָׁל לְמִטָּה שִׁישְׁנָם שְׁנֵי אֲוִפְנֵי חֶסֶד, 48
יֵשׁ הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד מִצַּד 49
הַבְּטוּלָה שֶׁל הַמִּשְׁפָּע אֶת הַחֶסֶד 50
וְהַנְחִינָה, הִינּוּ, שֶׁהוּא הַנּוֹתָן שְׁפָל 51
בְּעִינֵי עֲצָמוֹ וּמְחִזִּיק אֶת 52
זוּלָתוֹ שֶׁאֵלּוּ הוּא מִשְׁפִּיעַ אֶת הַחֶסֶד 53
גְּבוּהָ בְּמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, וּמִצַּד 54
הַבְּטוּלָה הִרִי הַכֹּל מִה שִׁיש לוֹ 55
נִחָשֵׁב כְּמוֹתָרוֹת בְּעִינֵי עֲצָמוֹ, 56
וְהוּא סָבּוּר שֶׁכֵּל זֶה לֹא מִגִּיעַ לוֹ וְלֹא 57
רְאוּי לוֹ וְלָכֵן מִשְׁפִּיעַ רֵב חֶסֶד 58
לְזוּלָתוֹ. וְיֵשׁ הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד 59
שֶׁל הָאֵדָם לְזוּלָתוֹ לֹא מִפְּנֵי הַבִּטּוּלָה 60
שֶׁל כִּלְפֵי הַזּוּלָה אֲלָא לְהִיפֵךְ מִצַּד 61
הָרוּמָמוֹת, וְהִינּוּ, שֶׁמִּצַּד גְּדֹל 62
רוּמָמוֹתוֹ, הַכֹּל לְכִלּוֹם יִחָשֵׁב 63
אֲצִלוֹ, שׁוֹם דָּבָר לֹא חָשׁוּב בְּעִינֵי 64
וְלָכֵן מִשְׁפִּיעַ הַשְּׁפָעוֹת הַיּוֹתֵר 65
גְּדוּלוֹת כִּי גַם שֹׁפֵעַ רֵב לֹא חָשׁוּב 66
בְּעִינֵי. 67
וּכְמוֹ-כֵן יוּכָן לְמַעַלָּה כְּפִי 68
שֶׁהַדְּבָרִים הֵם בְּאִלּוּקוֹת, שִׁ'חֶסֶד 69
דְּאֲצִילוֹת' סְפִירַת הַחֶסֶד כְּפִי שֶׁהִיא 70
בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא 'חֶסֶד' 71
זוּטָא', חֶסֶד קֹטָן שֶׁהוּא מִצַּד 72
הַבְּטוּלָה, כִּי עֵינֵינוּ הוּא הַשְּׁפָעַת חֶסֶד 73
מִצַּד הַבִּטּוּלָה שֶׁל הַמִּשְׁפָּע הַמִּקְטֵין 74
וּמִבְטֵל אֶת עֲצָמוֹ לְגַבִּי מִקְבַּל הַהִשְׁפָּעָה 75
מִה-שְּׁאִין-כֵּן הַחֶסֶד 76
שֶׁלְמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת כְּפִי 77
שֶׁהוּא לַמַּעַלָּה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת 78
שֶׁהוּא מִצַּד הָרוּמָמוֹת שֶׁל 79
הַמִּשְׁפָּע, וְלָכֵן נִקְרָא 'רֵב חֶסֶד', 80
שֶׁהוּא הַשְּׁפָעָה בְּלִי גְבוּל כִּי 81
בִּדְרָגָה זוֹ הַהִשְׁפָּעָה הִיא, כְּאִמּוֹר, מִשׁוֹם 82
שֶׁשׁוֹם דָּבָר לֹא נִחָשֵׁב בְּעִינֵי וְאֵם כֵּן 83
הַהִשְׁפָּעָה הִיא בְּרִיכּוּי גְדוֹל. וְזֶהוּ 84
"נְתִינָה חֶסֶד לְאַבְרָהָם", עַל 85
אִף שֶׁכֵּבֶר יֵשׁ בּוֹ אֶת מִידַת הַחֶסֶד, 86
שִׁימִשְׁשׁ בּוֹ בְּאִבְרָהָם שֶׁהוּא עֵינִי 87
חֶסֶד דְּאֲצִילוֹת הַחֶסֶד שֶׁלְמַעַלָּה 88

1 הַבְּהֶמִיּוֹת, וְגוֹרֵם שֶׁלֹּא יִסְתִּירוּ עַל הָאֵמֶת הָאֱלֹקִית, וּפּוֹעֵל בְּטוּלָה
2 בְּמִדּוֹת דִּנְפֶשׁ הַבְּהֶמִיּוֹת, שֶׁשָּׂרָשָׁן מִ'תְּהוֹ', כְּמִבּוֹאָר לַעִיל, שֶׁגַּם
3 בְּהִיוֹתָן בְּבַחֲיִנַת תִּקְוָה הָאוֹר, יִהְיוּ בְּבַחֲיִנַת הַתְּכַלְלּוֹת, עַל דֶּרֶךְ
4 הָאִמּוֹר לַעִיל לְגַבִּי הַכּוֹנֵנָה הַעֲלִינָה בִּיחֹס לְאוֹרוֹת הַעֲלִינָה שֶׁגַם הַמִּידוֹת כְּפִי
5 שֶׁהֵן בְּתוֹקֶף בְּעִקְדוּסֵי יְבוֹאָ בְּכִלִּים
6 דְּתִיקוֹן וְעַל-יְדֵי־זֶה נִתְּוֶסֶף 1
7 מַעַלָּה וִיתְרוֹן גַּם בְּמִדּוֹת דִּנְפֶשׁ 2
8 הָאֱלֹקִית, שֶׁשָּׂרָשָׁן מִ'תְּקוֹן', 3
9 שְׁנַעֲשׂוֹת גַּם בְּבַחֲיִנַת 4
10 הַתְּכַלְלּוֹת, שִׁיְהִיו מְקַבְּלוֹת זֶה 5
11 מִזֶּה בְּהִתְאֵם לְתַכְנֵנָה שֶׁל עוֹלָם 6
12 הַחִיקוֹן כְּאִמּוֹר לַעִיל.
13 (ו) וּבְזֶה יוּכָן מִה שֶׁכְּתוּב⁴² 7
14 בְּנִבְאוֹת מִיכָה "תִּתֵּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב 8
15 חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעַתָּ 9
16 לְאַבְרָהָם מִימֵי קֶדֶם", 10
17 דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוּכָן, מִהוּ עֵינֵי 11
18 עֵינֵי "נְתִינָה אֶמֶת לְיַעֲקֹב", 12
19 כְּלוּמֹר, לִשְׁם מִה צָרִיךְ לִתֵּן לְיַעֲקֹב 13
20 אֵמֶת הִרִי יַעֲקֹב מִדָּתוֹ מִדָּת 14
21 הָאֵמֶת⁴³, כְּמִבּוֹאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת, 15
22 וְלִמָּה צָרִיךְ לִתֵּן אֶמֶת 16
23 לְיַעֲקֹב⁴⁴ וְהִיא כְּבִי יֵשׁ לְיַעֲקֹב אֶת 17
24 מִידַת הָאֵמֶת?
25 וּכְמוֹ-כֵן אֵינוֹ מוּכָן אֲוִמְרוֹ 18
26 בְּהַמִּשָּׁךְ הַפְּסוּק לִתֵּן "חֶסֶד 19
27 לְאַבְרָהָם", הִרִי אֲבְרָהָם 20
28 מִדָּתוֹ מִדָּת הַחֶסֶד, וְלִמָּה 21
29 צָרִיכִים לִתֵּן "חֶסֶד לְאַבְרָהָם" 22
30 וְהִיא כְּבִי יֵשׁ לְאַבְרָהָם אֶת מִידַת 23
31 הַחֶסֶד?
32 אִף הָעֵינֵי הוּא, דְּהִנֵּה, חֶסֶד 24
33 דְּאַבְרָהָם הוּא חֶסֶד דְּאֲצִילוֹת, 25
34 מִידַת (סְפִירַת) הַחֶסֶד כְּפִי שֶׁהִיא 26
35 מֵאִירָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת וְאִתָּא 27
36 מוּבָא בְּקִבְלָה שִׁ'חֶסֶד 28
37 דְּאֲצִילוֹת' הוּא 'חֶסֶד' 29
38 זוּטָא⁴⁵, חֶסֶד קֹטָן וְנִקְרָא 'חֶסֶד' 30
39 זוּטָא', וְהִסְבִּיחַ לֵכֵן שֶׁהַחֶסֶד כְּפִי 31
40 שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת נִקְרָא 'חֶסֶד' 32
41 קֹטָן הִיא לְפִי שֶׁכֵּל הַשְּׁפָעַת 33
42 חֶסֶד הוּא מִצַּד הַבְּטוּלָה שֶׁל 34
43 הַמִּשְׁפָּע אֶת הַחֶסֶד לְאַחֲרִים, כְּפִי 35
44 שִׁיּוּסָבֵר לְהִלֵּךְ. אִף בְּעִינֵי הַשְּׁפָעַת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהשִׁתְּלִשְׁלוֹת, וְהִינוּ, שְׁחֹסֵד זֹטָא, מִצֵּד הַבְּטוּל שָׁבוּ, 2 הָרִי הוּא כְּלִי לְבַחֲיִנָּת רַב חֹסֵד' כלומר, אמנם חסד שלמעלה 3 מהשתלשלות, רב חסד' הוא דרגה גבוהה ביותר לגבי חסד דאצילות, חסד' 4 זוטא, אבל כיוון שב'חֹסֵד זוטא' יש את עניין הביטול ותחושת השפלות לגבי 5 המקבלים, הביטול עושה אותו כלי 6 ראוי שיהיה אפשר 'לתת' בו, ולהשפיע 7 דרכו גם את החסד הנעלה יותר רב' 8 חסד'. 9 וְזֶהוּ בדומה לאמור לעיל לגבי נתינת 10 חסד לאברהם יש לפרש גם "תתן 11 אֶמֶת לְעֶעֱקֵב", אף שִׁיעֶקֶב 12 מִדְתּוֹ מִדְתַּת הָאֶמֶת, מִדְתַּת 13 הֶרְחָמִים, שְׁהוּא כלשון התורה 14 לגבי ה'ברית התיכון' במשכן 15 "מִבְּרִית מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה" 16 הַקֶּצֶה" 46, ובלשון רבנו הזקן בספר 17 התניא, "מידת אמת היא מידתו של 18 יעקב הנקרא בריח התיכון המברית מן 19 הקצה אל הקצה מרום המעלות 20 ומדרגות עד סוף כל דרגין ובכל מעלה 21 ומדרגה מברית תוך נקודה האמצעית 22 שהיא נקודת ובחינת מידת אמת שלה" 23 ומאחר שמידת האמת כבר נמצאת בכל 24 הדרגות, לשם מה יש צורך "לתת" 25 אמת ליעקב, אלא הביאור הוא כי 26 מִכָּל-מָקוֹם, הָרִי זֶה כפי שמידת 27 האמת קיימת בכל הדרגות בְּגִדָר 28 קְצוֹת בלבד, היינו במידה מוגבלת, 29 כנרמז בלשון הכתוב מִן הַקֶּצֶה אֶל 30 הַקֶּצֶה, והוא מִצֵּד בַּחֲיִנָּת 31 הַשְׁתְּלִשְׁלוֹת שבה האור מוגבל 32 ומצומצם. וְעֵינֵן "תתן אֶמֶת 33 לְעֶעֱקֵב" הוא בַּחֲיִנָּת וְאֶמֶת 34 הָרִי לְעוֹלָם" 47, שְׁהוּא 35 לְמַעְלָה מִהַשְׁתְּלִשְׁלוֹת 48 עֵינֵן 36 האמת כפי שנמשך משם הרי השם של 37 למעלה מהשתלשלות, כמבואר לעיל באריכות. וְזֶהוּ שְׁמִסִּים בפסוק זה 38 לאחר "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם", "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם 39 מִימֵי קֶדֶם", לפי פשוטו הכוונה שנתינת אמת ליעקב וחסד לאברהם היא 40 דבר ראוי על פי השבועה שנשבע הקדוש-ברוך-הוא לאבות בעבר, בימי קדם, 41 ועל פי חסידות יש לפרש שְׁיִמִּי" לְשׁוֹן רַבִּים הֵם שְׁבַעַת יְמֵי
- הַבְּנִין, שבהם נברא ונבנה העולם שְׁהֵם שְׁבַע הַמִּדּוֹת שהאירו בימי 42 בראשית (י'ים' מלשון הארה וגילוי), ומידות אלו של 'מי הבנין' הם מידות 43 דאצילות, של 'סדר השתלשלות' של האור היורד לברוא עולמות ונבראים 44 מוגבלים וְיִמֵּי קֶדֶם", ימים הקודמים במעלתם לסתם 'ימים' הֵם 45 הַמִּדּוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה 46 מִהַשְׁתְּלִשְׁלוֹת, וְזֶהוּ "אֲשֶׁר 47 נִשְׁבַּעְתָּ גו' מִימֵי קֶדֶם", 48 לְהַמְשִׁיךְ בְּסִדְרָה הַשְׁתְּלִשְׁלוֹת 49 ב'חסד' וב'אמת' כפי שהם שייכים 50 לעולמות אֵת הַמִּדּוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה 51 מִהַשְׁתְּלִשְׁלוֹת על דרך המבואר 52 לעיל באריכות לעניין המשכת הוי' 53 ב'אלוקינו' והאורות העליונים בתוך 54 הכלים ד'תיקון'. 55 56 (ז) וְזֶהוּ גַם מִה שְׁכָתוֹב 49 וְהָשֵׁב לְשִׁכְנֵינוּ 57 שְׁבַעַתִּים וְגו' חֲרַפְתָּם אֲשֶׁר 58 חֲרַפּוּ אֲדֹנָי, וְאֶנְחֵנוּ עִמָּךְ 59 וְצֵאן מִרְעִיתְךָ נֹדֶה לָךְ 60 לְעוֹלָם גו'. וְהַעֲנֵן בְּזֶה, על פי 61 חסידות ד'שְׁכָנֵינוּ' הוא כְּמוֹ 62 שְׁכָתוֹב 50 הֲלֹא אַח הֵינּוּ קְרִיב, 63 וזו גם המשמעות של 'שכן' עֲשׂוֹ 64 לְעֶעֱקֵב, והוא עֵינֵן הַנֶּפֶשׁ 65 הַבְּהִמִּית, שנמצאת ב'שכנות' לנפש 66 האלוהית שְׁמַעְלִימָה הנפש 67 הבהמית ומסְתִירָהָ עַל שֵׁם 68 הָרִי, וְזֶהוּ "חֲרַפְתָּם אֲשֶׁר 69 חֲרַפּוּ הָרִי", וְהִינוּ, שהמגמה 70 של הנפש הבהמית היא שֶׁלֹּא יִהְיֶה 71 נֶכֶד בְּגִלּוֹי דְּבַר ה' הַמְהִינָה את 72 כל הבריאא אלא יהיה נעלם ונסתר, 73 שְׁזֶהוּ עֵינֵן "נֶחֱד יֵשׁ גְּרוֹנִי" 51 74 ואין לו היכולת לגלות ולהשפיע. 75 וְזֶהוּ גַם עֵינֵנו שֶׁל בְּלָעַם, 76 הַהֶפֶךְ מִמָּשָׁה, כְּמֹאֲמָר 77 רְבוּתֵינוּ ז"ל 52 על הכתוב "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה", 78 כְּמֹאֲמָר הָעוֹלָם קָם, וּמִנְהוּ וּמִיָּה בְּלָעַם. 79 80 וּמִמְשִׁיךְ וּמִפֶּרֶט כִּיצַד בְּלָעַם הוּא הַיֶּהוּב מִמָּשָׁה: 81 82 כִּי מָשָׁה הַמְשִׁיךְ והוריד והביא לידי גילוי את בַּחֲיִנָּת וּמִדְרָגָתָהּ 83 'עֶם', שהיא עניין הקשר והשייכות של בני ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא

(46) תרומה כו, כח. זהר ח"א א, ב. ח"ב קעה, ב. תניא שבהערות 44-43. (47) תהלים קיז, ב. (48) בזכרון אחרים שנתבאר שב' בחי' אמת הנ"ל הם ב' בחי' רחמים, רחמים שמצד ההרגש ורחמים שמצד הרוממות (ראה המשך תער"ב ח"א ע' תסח. ועוד). (49) תהלים עט, יביג. וראה ד"ה מי מנה ד"ב תמוז פ"ב (לעיל ע' 131 ואילך). (50) מלאכי א, ב. (51) ראה ד"ה מי מנה הנ"ל פ"ה (לעיל ע' 122). (52) ספרי, ברכה לר, י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "אין מִלֶּךְ בְּלֹא עַם"⁵³, הִינֵנּוּ, שְׁעַל-יָדֵי שְׁבַע יִשְׂרָאֵל עֹסְקִים
 2 בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֻכְמָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, נַעֲשִׂים
 3 בְּגִי' יִשְׂרָאֵל מֵאוֹחָדִים עִם בַּעַל הַחֻכְמָה, הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁאֵז
 4 הֵם בְּבַחֲנִית 'עַם', שְׂדוּמִים לְמִלֶּךְ וְקִשּׁוּרִים בּוֹ. וְ"צֹאן
 5 מִרְעִיתֶךָ" הוּא עֲנִין הַמַּצּוֹת,
 6 שְׁקִיּוּמָן הוּא בָּאֶפֶן שֶׁל "חֻקָּה
 7 חֻקְתִּי" כו'⁵⁴, הֵינּוּ מִתְּחַן בִּיטוּל
 8 וְקִבְלַת עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם לַעֲשׂוֹת אֶת
 9 הַרְצוֹן הָעֲלִיוֹן וְעַל-יְדֵי-זֶה
 10 נַעֲשִׂים בְּגִי' יִשְׂרָאֵל בְּבַחֲנִית
 11 "צֹאן" שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רֹעֶה.
 12 אֲמָנָם, עֲנִינּוֹ שֶׁל בִּלְעָם הוּא
 13 "בְּלֹא עַם", כְּדֹאֵתָא כְּמוֹבָא
 14 בְּגִמְרָא⁵⁵, וּפִירֵשׁ רִשִׁי "שְׁאִין לוֹ
 15 חֵלֶק עִם עַם" וּבִדְהַר⁵⁶ מוֹסִיף
 16 "לִית עִם וְלִית רַעֲיָא", אִין עִם
 17 וְאִין רֹעִה, שְׂרָצָה בִלְעָם שְׂבֹא לְקַלֵּל
 18 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כּוֹנוֹתָה הִיתָה לְבִטּוּל
 19 בַּחֲנִית 'עַם' וּבַחֲנִית "צֹאן".
 20 וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וְהָשָׁב לְשִׁכְנֵינוּ"
 21 לְשִׁכְנֵינוּ" גו', שְׁצִרִיכִים
 22 לְבָרֵךְ לַחֲקוֹן וְלִזְכּוֹן אֶת הַמִּדּוֹת
 23 דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, וְכַנּוֹזֵר לְעִיל
 24 (סְעִיף ה') שְׁאִין לְבִטּוּל לְגִמְרֵי
 25 אֶת הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה,
 26 כִּי-אִם לְבָרֵךְ וְלִזְכּוֹן אוֹתָן
 27 שִׁיְהִיו בְּבַחֲנִית בְּטוּל, וְאֵז
 28 יִהְיֶה הַתִּקְוָה דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה
 29 שְׁנִשְׁאֵר קִיָּם בְּבַחֲנִית הַקְדָּשָׁה.
 30 וְזֶהוּ "שְׂבַעֲמִים", שְׁתֵּי
 31 פְּעָמִים "שְׂבַעֲה", דְּקָאֵי הַמַּכּוּן
 32 עַל שְׁבַע הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ
 33 הָאֱלֹקִית וְגַם עַל שְׁבַע הַמִּדּוֹת
 34 דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה שְׁנִתְהַפְּכוּ
 35 לְקִדְשָׁה וּבִיחָד הֵן כּוֹחַ כְּפוּל שֶׁל
 36 שְׁתֵּי שְׁבִיעִיּוֹת. וְעַל-יְדֵי בְּרוּר
 37 הַלְעֻמַּת-זֶה, הִצַּד הַמַּנְגֵּד לְקִדּוּשָׁה
 38 מִתְבַּטֵּל גַּם טַעֲנַת בִּלְעָם
 39 שְׂרָצָה לַפְּגוּעַ בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַעֲנַת שְׁאִין
 40 עִם, חֵס וְשִׁלּוּם, וְרוֹאִים בְּגִלּוּי אֶת
 41 הַחִפּוֹן שֶׁבְּגִי' יִשְׂרָאֵל הֵם "עַמּוּד"
 42 וְצֹאן מִרְעִיתֶךָ", עֲמוּ וְצֹאנּוֹ שֶׁל
 43 הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הָרֹעֶה אוֹתָם עַל-
- יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת שֶׁבָּהֶם בֹּא לִידֵי בִיטוּל הַקֶּשֶׁר שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵל
 הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּאִמּוֹר לְעִיל.
 (ח) וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפְּסוּק הַפּוֹתֵחַ אֶת הַמֵּאמֶר וְהִנֵּה שְׁאֵרִית
 יַעֲקֹב וְגו', "יַעֲקֹב" הוּא בַּחֲנִית יו"ד עֶקֶב, דְּקָאֵי הַמַּכּוּן עַל
 הַנֶּפֶשׁ כְּפִי שְׂרָדָה לְמִטָּה
 בְּבַחֲנִית 'עֶקֶב', שְׁמִלְכָּשֶׁת
 הַנֶּשְׁמָה לְמִטָּה
 וְעוֹבְדַת עֲבוֹדָתָהּ לְבָרֵךְ לַחֲקוֹן
 וְלִזְכּוֹן אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה,
 שְׂזֶהוּ מֵה שְׂכָתוֹב "בְּקָרֵב
 עֲמִים רַבִּים", מִשָּׁל לְנֶפֶשׁ
 הַבְּהֵמָה וְהוּא עֲנִין הַעֲבוֹדָה
 בְּבָרוּר הַנְּצוּצוֹת שֶׁל הַקְדוּשָׁה
 שֶׁנִּפְלִי לְמִטָּה, לְהַפְרִיד אֶת הַטּוֹב
 שֶׁבָּהֶם מִן הָרַע וְלַהֲעֵלּוֹת לְשִׁרְשׁוֹ
 וּמִקּוּרֵי בַקְדוּשָׁה שְׁצִרִיכִים לְבָרֵךְ
 אֶפְּיָלוֹ הַנְּצוּצוֹת שְׂבַרְעַת גְּמוּר,
 בְּקָרֵב הָעַמִּים, וְהִנֵּנוּ, לֹא
 לְדַחְתָּם וְלַהֲרַחֲקֵם מִצַּד הַקְדוּשָׁה
 לְגִמְרֵי, כִּי-אִם לְבָרֵךְ וְלִזְכּוֹן
 אוֹתָם וְלַהֲעֵלּוֹתָם לְמַעְלָה.
 וְעַל-יְדֵי-זֶה דּוּקָא עַל יְדֵי בִיטוּר
 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה וְהַנְּצוּצוֹת שֶׁנִּפְּלוּ לְמִטָּה
 בִּיּוֹתֵר נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּת וְגִילּוֹי
 הָעֲצָמוֹת, עֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת, לְמִטָּה
 שְׂזֶהוּ אוֹמְרוֹ "כְּטֹל מֵאֵת
 הַזֶּה", שְׁ"טֹל לֹא מֵיַּעֲצֹר"⁵⁷,
 בְּשׁוֹנוֹ מִהַגֵּשׁ שְׁלִפְעָמִים יוֹרֵד
 וּלְפַעֲמִים נֶעֱצֵר, הִטֵּל לְעוֹלָם אִינוֹ נֶעֱצֵר
 שְׁאִינוֹ תִּלּוֹי בְּמַעֲשָׂה
 הַתְּחַתּוּנִים אִם הוּא הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל
 הַנִּבְרָאִים רָאוּי אוֹ אִינוֹ רָאוּי,
 שְׂזֶה מוֹרָה עַל הַמִּשְׁכָּת
 הָעֲצָמוֹת שְׁאִינָה תִּלּוּיָה וְאִינָה
 מִתְחַשְּׁבֵת בְּמַצָּב וּבְמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל
 הַנִּבְרָאִים הַתְּחַתּוּנִים. וְ"כְּרִבִּיכִים
 שֶׁל גֶּשֶׁם עָלֵי עֵשֶׂב", בַּחֲנִית
 לְבָרֵךְ וְלִזְכּוֹן אוֹתָם וְלַהֲעֵלּוֹתָם לְמַעְלָה.
 וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּת הָעֲצָמוֹת, שְׂזֶהוּ אוֹמְרוֹ "כְּטֹל מֵאֵת הַזֶּה", שְׁ"טֹל
 לֹא מֵיַּעֲצֹר"⁵⁷, שְׁאִינוֹ תִּלּוֹי בְּמַעֲשָׂה הַתְּחַתּוּנִים אִם הוּא רָאוּי אוֹ אִינוֹ רָאוּי,
 שְׂזֶה מוֹרָה עַל הַמִּשְׁכָּת הָעֲצָמוֹת. וְ"כְּרִבִּיכִים עָלֵי עֵשֶׂב", בַּחֲנִית מָטָר. "אֲשֶׁר

(53) בחיי וישב לח, ל. שם ר"פ בלק. תניא שעהיוה"א רפ"ז. (54) במדבר"ר ר"פ חוקת. (55) סנהדרין קה, א. (56) ח"ג קצט, ב. (57) תענית ג, א. וראה לקו"ת האזינו עג, ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מָטָר, היינו שיש בכך הן מעלת הטל והן מעלת המטר. וההמשכה תהיה
- 2 באופן כזה "אֲשֶׁר לֹא יִקְוֶה לְאִישׁ", בחינת "הוֹי" אִישׁ
- 3 מִלְחָמָה" 58 "שֶׁהוּא עֹנֵן הַמְדוּת, שֶׁשֵּׁם שִׁינָּה עֹנֵן הַמִּלְחָמָה,
- 4 "וְלֹא יִחַל לִבִּי אָדָם", וגם 'בני אדם' מתפרש על דרגות באלוקות,
- 5 'אָדָם הַעֲלִיּוֹן', והינו, שְׁלֹא
- 6 יִצְטָרְכוּ לֹא לְמִדְרַגַּת 'אִישׁ' 1 לא יִקְוֶה לְאִישׁ", בחינת "הוֹי" אִישׁ מִלְחָמָה" 58
- 7 וְלֹא לְמִדְרַגַּת 'אָדָם' כי תהיה 2 שֶׁהוּא עֹנֵן הַמְדוּת, שֶׁשֵּׁם שִׁינָּה עֹנֵן הַמִּלְחָמָה,
- 8 הַמִּשְׁכָּה שֶׁל הַעֲצוּמוֹת שֶׁלֹּא מִדְרַגוֹת 3 "וְלֹא יִחַל לִבִּי אָדָם", 'אָדָם הַעֲלִיּוֹן', והינו,
- 9 אלו. 4 שְׁלֹא יִצְטָרְכוּ לֹא לְמִדְרַגַּת 'אִישׁ' וְלֹא לְמִדְרַגַּת
- 10 וְנִקְדָּת הַעֲנָן, שְׁעַל-יָדֵי 5 'אָדָם'. וְנִקְדָּת הַעֲנָן, שְׁעַל-יָדֵי בְּחִינַת 'עֶקֶב',
- 11 בְּחִינַת 'עֶקֶב', שְׁמוּרָה עַל 6 שְׁמוּרָה עַל הִירִידָה לְמִטָּה, עַד עֶפֶר הָאָרֶץ" 59,
- 12 הִירִידָה לְמִטָּה, עַד עֶפֶר 7 הִנֵּה בְּעֶפֶר וְעַל-יָדֵי הַעֶפֶר נִמְשָׁךְ בְּחִינַת
- 13 הָאָרֶץ" 59, כְּתוּב בִּיעֶקֶב "וְהָיָה זֶרַעךָ 8 הַעֲצוּמוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב" 60 "מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשֶׁכֶּן,
- 14 כֶּעֶפֶר הָאָרֶץ", הִנֵּה בְּעֶפֶר וְעַל- 9 וְאֵת דָּכָא וְשֹׁפֵל רוּחַ" דְּוָקָא. וְזֶהוּ תַּכְלִית יִרְדָּת
- 15 יָדֵי הַעֶפֶר עֲנִיין הַבִּיטוּל וְהַשְׁפֻּלוּת 10 הַנִּשְׁמָה, שְׁעַל-יָדֵי עֲבוּדָתָהּ לְמִטָּה בְּמִצַּר וְדַחַק
- 16 נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הַעֲצוּמוֹת, וְכִמּוֹ 11 הָעוֹלָם, וּבִכְפֹּרֶט בְּזִמְן הַגְּלוּת, וּבִכְפֹּרֶט בְּעֶקֶב־תֵּא
- 17 שֶׁכְּתוּב" 60 כְּנֻבּוֹת יִשְׁעִיה "מְרוֹם 12 דְּמִשְׁיָחָא שֶׁהוּא חֲשָׁךְ כְּפֹל וּמִכְפָּל, פּוֹעֵלֶת
- 18 וְקָדוֹשׁ אֲשֶׁכֶּן, וְאֵת דָּכָא 13 הַנִּשְׁמָה שְׁבִינִת הַהֲעֵלָם וְהַהֲסָתָר דְּ"נַחַר גְּרוּנִי", חֲרוֹן אָף שֶׁל עוֹלָם,
- 19 וְשֹׁפֵל רוּחַ" דְּוָקָא וּכְמִבּוֹר 14 וְעַל-יָדֵי-זֶה הִנֵּה "אֲזִי יִכְקַע בְּשַׁחַר אוֹרֶךְ" 61, שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה דְּבַר הוֹי', "כִּי
- 20 בַּחֲסִידוֹת שְׂדוּקָא הַבִּיטוּל שֶׁל הַיִּישׁוּת 15 כִּי הוֹי' דְּבַר", וְהִינוּ, שְׁעַל-יָדֵי הַקְּדָמָה הַעֲבוּדָה בְּזִמְן הַגְּלוּת, בָּאִים לְקִיּוֹם
- 21 וְהַמְצִיאֹת הוּא הַכֹּלִי הָרָאוּי לְגִילּוֹי 16 הִיעִיד" 62 וְנִגְלָה כְּבוֹד הוֹי' וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יַחְדּוֹ כִּי כִּי הוֹי' דְּבַר, שֶׁאֲפִילוֹ בְּהֲעֵלָם
- 22 אֱלוֹקוֹת וְהַשְׂרָאָה הַשְׁכִּינָה. וְזֶהוּ 17 וְדַחַק הָעוֹלָם, בְּמִצַּב שֶׁל "דְּכָא
- 23 תַּכְלִית יִרְדָּת הַנִּשְׁמָה, שְׁעַל- 24 יָדֵי עֲבוּדָתָהּ לְמִטָּה בְּמִצַּר
- 25 וְדַחַק הָעוֹלָם, בְּמִצַּב שֶׁל "דְּכָא

(58) בשלח טו, ג. (59) ויצא כח, יד. (60) ישעי' נז, טו. (61) ישעי' נח, ח. וראה זח"ג קד, א. (62) ישעי' מ, ה.

אגרות קודש

ב"ה, כ' תמוז, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ. י.

ברכה ושלו!

נעם לי לקרוא מכתבה בו כותבת על דבר חתונתה בקרוב ועל דבר החלטתם לייסד ביתם מתאים להוראות תורתנו תורת חיים. ויהי רצון שתקיים יחד עם בחיר לבה החלטה האמורה, בפרט אשר כפי ששמעתי על משפחתה הרי גם צור מחצבתה יעמוד לה בזה.

ולא לחנם נקראה אשה "עקרת הבית" כי עיקר הנהגת הבית וכל מעמדו ומצבו תלוי בעיקר בבעלת הבית.

ובפרט בתקופתנו זו רבת המאורעות והתהפוכות, אין לך יסוד חזק ומוצק לקיום בית בישראל אלא התורה ומצוותי, שבה תלוי כל אשרו לא רק הרוחני אלא גם הגופני, ועל אחת כמה וכמה בארצנו הקדושה, ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה. ואף בהתבוננות קלה, המשיך בעמוד הבא

נוסח הברכה שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח למחנות "גן ישראל" בקשר עם פתיחתן בשנה זו.

ב"ה, עש"ק מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל . . כגנות עלי נהר,
חודש הגאולה, ה'תשמ"ח, שנת הקהל.
ברוקלין, נ.י.

ל"גן ישראל"
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

תהא פתיחת "גן ישראל" וכל משך שהותם בו בהצלחה בכל,
ובפרט שהשנה 'שנת הקהל' את האנשים והנשים והטף גוי לעשות את כל דברי התורה הזאת,
ובגנים בפרט - הדגשת תורה תפילה צדקה, והשם עוזר,
ועי"ז גם ממהרים קיום היעוד: ולציון יאמר גוי והוא יכוננה עליון,
בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
בברכת שבת טוב ולהצלחה

מנחם שניאורסאהן

עש"ק: שהוכפל בו טוב (בראשית א, נא. שם, לא) טוב לשמים וטוב לבריות (קידושין מ, א. אוה"ת
בראשית לד, א. ב"ר פ"ד, ו).
מה . . נהר: שיעור היום (בשיעורי חת"ת הידועים).
כגנות עלי נהר: אלו מלמדי תינוקות, שמוציאין מלבם חכמה ובינה ודעת והשכל, ומלמדין אותן לעשות
רצון אביהם שבשמים (תנא דבי אליהו רבה פכ"א. יל"ש פרשתנו תשעא).
גן ישראל: כפשוטו (עושה פירות המתאימים לישראל) וכמשמעו - גינוני (ע"י הפירות עושים דירה וקבע
לישראל) - וראה ד"ה באתי לגני (השי"ת) לבעל הגאולה.
הקהל . . זאת: וילך לא, יב.
ובגנים . . תורה תפילה צדקה: דאפשרי בכל יום, מתחיל מיום הפתיחה.
והשם עוזר: יומא לה, סע"ב. ראה ד"ה הוי' לי בעוזרי (די"ב תמוז תרפ"ז).
ולציון . . עליון: תהלים פז, ה.
בגאולה . . צדקנו: ובפרט ע"י תורה וצדקה, כמש"נ (ישעי' א, כז): ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה, ועי"י
הפצת מאור שבתורה זוהי פנימיות התורה (קה"ע בירוש' חגיגה פ"א ה-ז), הפצת המעניות חוצה. ראה אגה"ק
להבעש"ט (כתר ש"ט הוצאת קה"ת בתחילתו).

המשך מעמוד הקודם

אלא שבלי דיעות קדומות ומשוחדות, דעת לנבון נקל עד כמה הדגישו המאורעות שבתקופתנו זו,
הטובים וגם הבלתי-טובים, את הענין ד"אתה בחרתנו מכל העמים". ומובן שבחירת בורא העולם בנו
להיות לו לעם סגולה - נותנת לנו לא רק זכויות מיוחדות אלא גם חובות מיוחדות, להאיר כל פעולותינו
וחיינו היום-יומיים באור האמתי אור התורה ומצוותי', במחשבה ודיבור ובמעשה שהוא העיקר. וכן
מחובתנו להפיץ ולזרוע אור תורה ומצוה, וכלשון הבעל שם טוב שמביא באגרתו יפוצו מעינותיך חוצה,
מעניות אור ואהבה מיוסדים על אהבת ה' לעמו בני ישראל, שמרוב אהבתו קדשנו במצותיו דוקא,
ושהם הצנור והכלי לקבלת ברכות השי"ת בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכת מזל טוב, מזל טוב ולבשורות טובות בכל האמור.

מצורף בזה תוכן שיחה לכינוס נשי חב"ד זה לא כבר, שגם אלי' ולחוגה הדברים מופנים,
כמובן.

בס"ד. שיחת יום ב' פרשת בלק, י"ב תמוז, ה'תשח"י.

בלתי מוגה

1...מג. נזכר לעיל (סעיף מא) פתגם הבעל-שם-טוב (שהובא בארוכה בזכרונות של כ"ק מו"ח אדמו"ר²¹³) על מאמר המשנה "איזהו חכם הלומד מכל אדם", שיכולים למצוא וללמוד ענינים טובים "מכל אדם", ובפרט מאלו שעליהם נאמר²¹⁴ "אתם קרויים אדם", וכאמור, ש"אף-על-פי שחטא, ישראל הוא", שלכן גם עליו נאמר²¹⁵ "ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם".

וכן הוא גם בנוגע להנהגה במדינה זו, ובפרט אצל אלו שנמצאים בצד שמאל – שהנשים יש להן דעה גדולה.

ובהקדמה – שענין זה הוא בבחינת "ניבא ולא ידע מה ניבא", שהרי איתא בכתבי האריז"ל²¹⁶ שהדור דעקבתא דמשיחא הוא גלגול של דור המדבר, וכיון שבדור המדבר לא השתתפו הנשים במעשה העגל כמו האנשים, לכן זכו בדור דעקבתא דמשיחא לפעול מה שרצונן באמת.

ולכן רואים בפועל במדינה זו, שכמה ענינים ציבוריים מנוהלים בגלוי על-ידי נשים, ואפילו הענינים שמנוהלים בגלוי על-ידי אנשים, הרי, כאשר הבעל בא הביתה ומקבל מאשתו על הראש... ("אָדער ער כאַפט קאַלט, אָדער ער כאַפט וואַרעם"), אזי למחרת מתנהג כפי הוראת אשתו ש"כגופו דמיא"²¹⁷.

ועל-דרך-זה בנוגע להמדובר שצריכים לפעול הענין ד"גדלהו משל אחיו" – אם לא יספיק על זה ה'קבלת עול' של האנשים, ה'בעלי בתים', יצטרכו לערב את הנשים, שהן יורו לבעליהן כיצד עליהם להתנהג.

ומה גם שהנשים מהדרות במצוות יותר מאנשים, כפי שמצינו בגמרא²¹⁸ לענין ערב יום הכיפורים. ועל-דרך-זה מצינו בכללות הענין דקבלת התורה ובנין המשכן והמקדש, שהנשים קדמו לאנשים²¹⁹, ועל-דרך-זה בכל הקשור לד' אמות של חסידות.

מד. מאמר המוסגר:

משמעות הלשון "ד' אמות" אינה להגביל את הענין, כ"אם על-דרך לשון חכמינו ז"ל⁸⁹ "משחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה", ובהתאם לכך "מסתפקים" ב"ד' אמות" שיש בהם די בשביל הקב"ה, שזהו העולם ומלואו.

וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²²⁰ מיד בבואו לבית-האסורים ("שפאלערקע"), במענה לשאלה האם הוא יודע היכן הוא נמצא,

– הסדר הוא שצריכים לשאול את האסיר מה שמו, וכו' וכו'. ומיד בתחילה התנהג כ"ק מו"ח אדמו"ר בתוקף: לכל לראש – דיבר באידיש, ולא בשפת המדינה, אף-על-פי שידע לדבר גם רוסית. כאשר שאלוהו במה התעסקותו? השיב, שמתעסק בלימוד והפצת תורה ומצוות. וכאשר שאלוהו למספר שנותיו? חישב את מספר השנים מאז רבינו הזקן... ועלה החשבון ליותר ממאה וחמשים שנה... ובאופן כזה היו כל תשובותיו, כאילו היה יושב בחדרו ומתוועד, ללא כל הגבלות... –

השיב, שידוע ש"לה' הארץ ומלואה"²²¹, אבל נמצא הוא במקום שיש ספק אם מותר לומר ברכה כו'.

(213) ספר הזכרונות ח"א ע' 344.

(214) יבמות סא, רע"א.

(215) יחזקאל לד, לא.

(216) ל"ת וסה"ל שמות ג, ד. שער הגלגולים הקדמה כ.

(217) ברכות כד, א. וש"נ.

(218) ראה שבת קמח, ב (וש"נ): "קא חזינן להו (לנשים)

דקאכלי ושתו (בערב יוהכ"פ) עד שתחשך" והיינו לפי שמהדרות

במצות אכילה ושתו' בערב יוהכ"פ (ראה גם תורה תמימה עה"פ

אמור כג, לב (אות צו)).

(219) ראה שיחת י"ב תמוז דאשתקד סל"ג (תו"מ ח"כ ע' 134). וש"נ.

(220) ראה גם תו"מ ח"ה ע' 41. וש"נ.

(221) תהלים כד, א.

1 וכיון ש"לה' הארץ ומלואה" – הרי ד' אמותיו של הקב"ה הם העולם ומלואו, מבלי הבט על
 2 החילוקים שבו, ובלשון הכתוב²²² "אם אסק שמים שם אתה, ואציעה שאול הנך", אלא, שיש לעשות
 3 מהעולם כולו ד' אמות, שכל אחת מכוונת לאות אחת משם הוי' (כידוע שמספר ד' אמות מכוון לד'
 4 אותיות שם הוי'²²³), שיש בו שני הפכים: הוי' – לשון מהוה, והוי' – מלשון היה הוה ויהיה כאחד²²⁴,
 5 שזהו ענין שלמעלה מהטבע לגמרי.

6 מה. ובנוגע לעניינו:

7 כיון שנמצאים אנו בדור שבו יש לנשים הרבה לומר והרבה לעשות, הנה כאשר ינצלו את הכח
 8 וההשפעה שיש להן, אזי יעקרו מן השורש את כללות הענין דבעל פעור המסופר בפרשתנו²²⁵ [כדאיתא
 9 במדרש²²⁶ שחטא זה לא נתכפר עדיין, ויתבטל לגמרי רק בביאת משיח צדקנו, כאשר "את רוח הטומאה
 10 אעביר מן הארץ"³¹], שהתחלה בזה באה על-ידי הסתת ופיתוי הנשים, אך על-זה נאמר²²⁷ "את זה
 11 לעומת זה עשה האלקים", שהתיקון לזה הוא על-ידי נשי ישראל, אשר "חכמות בנתה ביתה חצבה
 12 עמודיה שבעה"²²⁸, שמעמידות את ביתן על ה'שבעה ספרים' שבתורה²²⁹.

13 וכשם שיציאת מצרים היתה בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור²³⁰, כמו כן יהיה גם בימות המשיח²³¹
 14 – שעל-ידי-זה שנשי ישראל ינצלו השפעתן, ובמיוחד בדרא דעקבתא דמשיחא, אזי יעמידו את המקדש
 15 שלמעלה, ויורידוהו למטה, בעגלא דידן, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

16 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש, ניגון ה"בינוני", "צמאה לך נפשי", ניגון
 17 רבינו הזקן בן הד' בבית (בבא הד' – ג' פעמים), והניגון "ניע זשוריצי כלאפצי"].

(222) תהלים קלט, ח.	(226) תוס' סוטה ספ"א (יד, א ד"ה מפני). פדר"א ספמ"ה.
(223) פע"ח שער הזמירות פ"ד. וראה שער המצוות פ' שלח.	ועוד.
וראה גם אוה"ת בלק ע' תתקלה. הובא בלקו"ש חט"ז ע' 197	(227) קהלת ז, יד.
הערה 45.	(228) משלי ט, א.
(224) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהיה"א פ"ד	(229) שבת קטז, רע"א.
ופ"ז.	(230) סוטה יא, ב.
(225) כה, א ואילך.	(231) ראה יל"ש רות רמז תרו בסופו (ממדרש זוטא רות).

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

... לפלא גדול שאינו מזכיר מפעולותיו בהפצת המעינות, נוסף על שיעורי התניא - שאף שכמובן
 הענין גורם נחת רוח מרובה, ואין צורך לבאר גודל ערכו וחשיבותו, אבל הודיעונו חז"ל שצ"ל כמאן
 דבעי למעבד בכאוי"א לפי כחו ויכולתו הוא, ולא בערך לאחרים העושים פחות, ולפי כשרונותיו ויכולתו
 בודאי שעוד כמה וכמה יכול לפעול בהאמור. וק"ל.

והרי נמצאים אנו לפני חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, וידוע פרשת ימי סגולה אלו, ומסירת
 נפשו הק' של בעל הגאולה על הפצת המעינות ביחוד.

בברכה לבשו"ט ובברכת חג הגאולה.

"יחידות" לקבוצת חתני בר-מצוה והוריהם שיחיו

1 בהמשך¹ להמדובר לעיל - שבזה נכללים גם כל אלו הנמצאים כאן - ישנה הדגשה יתירה בנוגע
2 לבר-מצוה:

3 דובר לעיל² אודות מכתבו של 'בעל הגאולה' לחגיגת י"ב תמוז הראשונה, שבו שולח גם את המאמר
4 "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה".

5 וענין זה שייך במיוחד לבר-מצוה - שאז נעשה חיוב גמור (ביחד עם זכות גמור) בלימוד התורה
6 וקיום המצוות שבתורה.

7 ומכיון שההתחלה בזה היא על-ידי החינוך מקטנותו - החל מלידתו, שכבר אז יש לו נשמה, "חלק
8 אלקה ממעל ממש"³, והולך וגדל, עד שנעשה בר-מצוה (או בת-מצוה), שאז נעשה עיקר ה"שטורעם"
9 בחיוב וזכות במצוות - הרי זה שייך גם להורים שגידלו וחינכו את ילדיהם להיות לומדי תורה ומקיימי
10 מצוות, ולכל אלו שסייעו בזה, מלמדי תינוקות-של-בית-רבן, מדריכים ומדריכות כו', ובפרט אלו שעסקו
11 בחינוך בכל ה"שטורעם", ביתר שאת וביתר עוז.

* * *

12 ענין החינוך - שייך במיוחד לימי הגאולה:

13 ידוע ומפורסם ש'בעל הגאולה' מסר את נפשו על ההתעסקות בחינוך בני ובנות ישראל, ועד כדי כך,
14 שזו היתה הסיבה הטבעית שגרמה למאסר.

15 ואם הדברים אמורים במדינה ההיא ובמעמד ומצב ההוא - הרי כשנמצאים בחסדי ה' במדינה ובמעמד
16 ומצב שיכולים ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, ומתוך שמחה וטוב לבב,
17 על-אחד-כמה-דוכמה שצריכים לעסוק בכל ה"שטורעם" בחינוך בני ובנות ישראל לתורה ומצוות.

18 ולכן, בבואנו מימי הגאולה - בוודאי יתווסף יותר בהחלטתם הטובה ללמוד תורה ולקיים מצוות כפי
19 שאבינו שבשמים רוצה ומבקש, ונותן כח שיוכלו לעשות בפועל ממש, בתכלית השלימות, "כדבעי ליה
20 למיעבד"⁴, ובאופן של "מעלין בקודש"⁵, הולך ומוסיף ואור, להוסיף ולהתעלות יותר ויותר בלימוד
21 התורה וקיום המצוות.

22 ועל-ידי-זה נוסף יותר בנחת אמיתי של ההורים, הקרובים וכל המשפחה, וכלל ישראל בתוכם
23 ובראשם, עד לנחת-רוח אמיתי של הקב"ה, ובוודאי שעל-ידי-זה נוסף עוד יותר גם בכל הברכות
24 וההצלחות שנותן הקב"ה לבר-מצוה ובנות-מצוה, להוריהם, מוריהם ומדריכיהם שחינכום, ולכל
25 משפחתם, בתוככי כלל ישראל.

* * *

26 ידוע גם המנהג - שהולך ומתפשט יותר ויותר - שהבר-מצוה מתחיל לומר מזמור תהלים המתאים
27 למספר שנותיו, מזמור י"ד (מכיון שנשלמו לו י"ג שנים, ונכנס לשנת הי"ד), ומזמור י"ג לבת-מצוה.

28 וכן המנהג ליתן לצדקה ביום הבר-מצוה (וכשחל בשבת או ביום-טוב - נותנים ביום שלפניו, וגם
29 ביום שלאחריו), ועל-דרך-זה עושים גם ההורים, הזקנים והקרובים.

30 ולכן, נסיים עתה בענין הצדקה - למנות כל אחד ואחת מכם, בתור שליח ליתן לצדקה.

(4) ראה כתובות סז, רע"א.

(5) ברכות כח, א. וש"נ.

(1) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 577 ואילך. וש"נ.

(2) משיחות ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז סי"ב ואילך.

(3) תניא רפ"ב.

- 1 ו"גדולה צדקה שמקרכת את הגאולה"6 - הצדקה האמיתית, צדקתו של הקב"ה - גאולה האמיתית
 2 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שאז יהיה קיום התורה ומצוות של כל ישראל בתכלית השלימות, "כמצות
 3 רצונך", מכיון שהעולם כולו יהיה במצב של שלימות7.
 4 וכל זה - באופן של זריזות, תיכף ומיד ממש, ובמילא חוגגים את הבר-מצוה (או הבת-מצוה) ביחד
 5 עם כלל ישראל, "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"8, בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש,
 6 בבית-המקדש ובקודש הקדשים, וכאמור, תיכף ומיד ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.

"יחידות" לקבוצת חתנים וכלות שיחיו

- 7 בהוספה1 על הברכות האמורות לעיל, ברכות שנאמרו בתורתנו הקדושה, "תורת חיים", "תורה אור"
 8 ו"תורת אמת", ברכות מאירות שמתקיימות באמת - נוסף בענין הברכה ביתר שאת וביתר עוז, בנוגע
 9 לחתן וכלה.
 10 ובכללות - ברכות במספר מיוחד, "שבע ברכות", עד לברכה השביעית, שבה כלולים עשרה עניני
 11 שמחה (כמבואר בזוהר2), כולל ובמיוחד - "מהרה כו' ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים כו'", ברכת
 12 הגאולה האמיתית והשלימה.
 13 ובסגנון אחר: כל חתונה פרטית בישראל, ממהרת ומקרכת יותר את החתונה הכללית של ישראל
 14 והקב"ה לעתיד-לבוא, באופן גלוי לעין כל, בהוספה על ה"חתונה" במתן-תורה, השייכת אף היא לנישואי
 15 חתן כלה, שלכן "המשמח חתן וכלה, זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות", דוגמת חמשה קולות בשמחת
 16 נישואין (שנימנו בשבע ברכות)3.

* * *

- 17 על-פי-זה מובן גם אופן ההכנה לחתונה:
 18 חתן וכלה שמתכוננים לחתונה, צריכים לקבל על עצמם החלטה טובה בכל התוקף, על-מנת לקיימה
 19 במעשה בפועל ("המעשה הוא העיקר"4), לבנות ביתם באופן שיהיה מקדש לה, כלשון הכתוב5 "ועשו
 20 לי מקדש", ואז מבטיח הקב"ה "ושכנתי בתוכם" - בבית שלהם, בתוככי כלל ישראל.
 21 ובפשטות - לבנות בית שמגדלין6 בו תורה, ומגדלין בו תפילה, ומגדלין בו צדקה וגמילות-חסדים
 22 (דוגמת בית זה שנפגשים בו עתה), בית מלא ספרים, "פתוח לרווחה"7, "בית ועד לחכמים"8.
 23 והחלטה זו מוסיפה עוד יותר ברכה והצלחה בכל עניני החתונה,
 24 החל מההכנות לחתונה - שתהיינה בהצלחה הכי גדולה, ומתוך שמחה וטוב לבב, מכיון שהקב"ה
 25 בעצמו עוזר ומסייע, ויתירה מזה, שמשתתף, ועד שנוטל חלק בראש, בכל ההכנות לחתונה.
 26 ועל-אחת-כמה-וכמה החתונה עצמה - במשך כל שבועת ימי המשתה, והולך ונמשך בכל הימים
 27 שלאחרי-זה, לאורך ימים ושנים טובות - בנין עדי עד, על יסודי התורה ומצוות, להתברך בבנים ובנות

(3) ראה ברכות ו, ב.

(4) אבות פ"א מ"ז.

(5) תרומה כה, ח.

(6) ראה מגילה כד, רע"א.

(7) אבות פ"א מ"ה.

(8) שם מ"ד.

(6) ב"ב י"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(7) ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך.

(8) ישעי' כז, יב.

(1) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 575 ואילך. וש"נ.

(2) ח"ב קסט, ב. וראה רד"ה אשר ברא תרפ"ט (בסה"מ

קונטרסים ח"א).

1 עוסקים בתורה ומצוות, ברוב הצלחה, ברוב שמחה וברוב ברכות, ככל פרטי הענינים שאומרים בשם
2 ומלכות ב"שבע ברכות".

* * *

3 ידוע מנהג ישראל, שביום החתונה קודם החופה, מוסיפים חתן והכלה בנתינת הצדקה (בהוספה על
4 השיעור שנותנים על דרך הרגיל) - לכבוד ובקשר לחתונה. וכן נוהגים - ותבוא עליהם ברכה - שגם
5 ההורים, הזקנים, וכל הקרובים, מוסיפים בנתינת הצדקה.
6 ובהתאם לכך, כרגיל בכגון-דא, נסיים פגישה זו בשליחות-מצוה לתת לצדקה.
7 ונתינת הצדקה תוסיף בברכותיו של הקב"ה בכלל, ובפרט בברכה המיוחדת לחתונה - שתהיה בנין
8 עדי עד על יסודי התורה והמצוות, כאמור "תורה אור", אור נראה ונגלה, על-ידי טוב נראה ונגלה,
9 וברכות הטוב הנראה והנגלה, לאורך ימים ושנים טובות,
10 כולל - שבמהרה ממש, בימיהם ובימינו, תיכף ומיד ממש, "ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים,
11 קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה", בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ו"לא
12 עיכבן אפילו כהרף עין?", שאז ממשיכים את כל הענינים "בערי יהודה ובחוצות ירושלים", כפשוטו
13 ממש, תיכף ומיד ממש.

(9) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

אגרות קודש

ב"ה, כ' תמוז, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה"ר משה מאיר שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתב כת"ר מיום ט"ז בתמוז בצירוף התרומה מהאשה רות געשי שתחי'
לישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש אשר בלוד, באה"ק ת"ו.

למותר להאריך לדעותי בגודל זכות המעשה, ובפרט בעת הצורך הזאת אשר לולא חסרון
אמצעי כסף כמה אפשר הי' להרחיב פעולות הפצת התורה וחזוק היהדות על טהרת הקדש. וישר
כוחו וחילו לעשות כהנה וכהנה.

מוסג"פ מכתב אישור וברכה להאשה הנדיבה הנ"ל שתחי', ובודאי אם ימצא כת"ר לנכון
להוסיף ביאור על הכתוב בטח ימצא גם האותיות המתאימות לזה...

נ. ב. ולקשר עובדא טבא הנ"ל עם ענינא דיומא דבין המצרים, הנה אמרו רז"ל לא חרבה
ירושלים אלא בשביל שבטלו בה תנוקות של בית רבן (שבת קיט, ב). והרי החיוב דזכרון המאורעות
והימים האלו בודאי כוונתו הוא התיקון על ידי שלילת הסבות שהביאו להחורבן - חיזוק החנוך על
טהרת הקדש, ובפרט בארצנו הקדושה ת"ו, היושבת וראשה חפוי כאשה עקרה שלא ילדה כו', להרבות
ולהוסיף שם תשב"ר וגדיים נעשים תיישים תלמידי ישיבות כהנה וכהנה בכפליים, עדי יקויים
היעוד הקטון יהי' לאלף והצעיר לגוי גדול.

בס"ד. משיחות שבת פרשת בלק, י"ז תמוז – נדחה ויהפך לשמחה – ה'תשמ"ח.

מפני השבת - לדחייתו באמת. ועאכו"כ להפיכתו
לששון ולשמחה?

ועכצ"ל, שדחיית התענית היא לא רק מפני
שאי אפשר להתענות בשבת, אלא יש בה גם מעין
דחי' באמת, ויתירה מזה, מעין הפיכה לשמחה, שלכן
ה"ז נתינת כח לדחייתו באמת, ועד להפיכתו
לששון ולשמחה.

ג. והביאור בזה:

בתענית - ישנם ב' ענינים-אופנים: (א)
חיצוניותו - תענית מלשון עינוי, ענין בלתי-רצוי,
בגלל מאורע בלתי-רצוי, (ב) פנימיותו - "יום רצון
לה"י⁸, "התגלות רצון העליון ב"ה"⁹, וגם פנימיותו
של המאורע הבלתי-רצוי שבגללו מתענים הו"ע
טוב, התגלות פנימיות האהבה של הקב"ה לבני,
כמשל המלך שרוחץ בעצמו בנו יחידו מרוב
אהבתו"¹⁰.

והנה, ענינו של יום השבת – שבו מתגלה
הפנימיות שבכל דבר, כמ"ש¹¹ "ויכל אלקים",
"פירוש, שכלתה בחי' ומדרגת מדת הצמצום
וההסתר של שם אלקים, ונמשך התגלות שם הוי',
שבת להוי'"¹², היינו, שמתגלה הפנימיות של כל
עניני הבריאה - שהתהוותם (לא רק משם אלקים,
אלא גם, ובעיקר) משם הוי', לשון מהווה¹³,
וכידוע¹⁴ שביום השבת נעשית עליית העולם מבחי'
החיצונית, בחי' המעשה והדיבור, לבחי'
הפנימיות, בחי' המחשבה.

ומזה מובן, שכאשר יום התענית חל בשבת -
אזי מתגלה הפנימיות של יום התענית ("יום רצון
לה"י"), ועפ"י י"ל, שדחיית התענית ביום השבת,
היא כתוצאה מזה שנתגלה הפנימיות של יום
התענית.

א. אודות שבעה עשר בתמוז שחל בשבת,
שהתענית נדחה - ידוע¹ פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר
נשיא דורנו בשם זקנו אדמו"ר מהר"ש: הלואי שיהי'
נדחה באמת, ויהפך לששון ולשמחה.

פתגם זה הוא לא רק ברכה ותפילה, אלא גם
תורה-הוראה בעבודת כאו"א מישראל - במכ"ש
וק"ו מתורת הבעש"ט הידועה² שמכל דבר שיהודי
רואה או שומע, צריך ללמוד הוראה בעבודתו
לקונו, ועאכו"כ פתגם של נשיא בישראל³, "הנשיא
הוא הכל"⁴, שבוודאי יש בו הוראה לכאו"א
מישראל.

ונקודת ההוראה - שבקביעות כזו צריך כאו"א
להשתדל ביותר (מכיון שישנה נתינת כח יתירה
כו') שע"י עבודתו ידחה התענית באמת ויהפך
לששון ולשמחה, כדלקמן (ס"ט ואילך).

ב. ויש לבאר תחילה מעלת הקביעות של י"ז
תמוז ביום השבת – דלכאורה אינו מובן:

דחיית התענית היא מפני שאי אפשר להתענות
בשבת, כלומר, דחי' מפני סיבה צדדית, לכאורה לא
דחי' אמיתית⁵, והראי' - שביום ראשון שלאחרי
השבת, ישנם עניני התענית בתקפם⁶ (באם משיח
צדקנו לא יבוא ח"ו). ולא עוד, אלא שמבחינה
מסוימת מודגש בו יותר חומר התענית - שהוא
בתקפו (לא רק בזמנו, אלא) אפילו לאחר זמנו⁷.

ועפ"י נחלשת השייכות של דחיית התענית

(1) סה"ש ה'ש"ת ע' 157 - נת' בארוכה בלקו"ש חל"ג ע' 156 ואילך.

(2) "היום יום" ט' אייר. כש"ט הוספות סק"ד-קט. וש"נ.
(3) ולהעיר, שהפתגם ע"ד דחיית התענית מיוסד על דבריו של רבי - ר' יהודה הנשיא - "הואיל ונדחה נדחה" (מגילה ה, רע"ב - נתבאר בארוכה בלקו"ש שם).

(4) פירש"י חוקת כא, כא.

(5) כמו דחיית בהמה מלהיות קרבן ע"י מום שבה.

(6) ורק בענינים מסוימים מקילים בתענית נדחה לגבי תענית בזמנו (ראה הנסמן בלקו"ש שם בתחילתו).

(7) וחומר נוסף בתענית ביום ראשון – כפי שמצינו ב"אנשי מעמד" ש"לא היו מתענין . . באחד בשבת, כדי שלא יצאו ממנוחה ועונג ליגיעה ותענוג", "מעונג שבת לצום" (תענית רפ"ד, רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ו ה"ג), ומזה מובן, שהחיוב להתענות ביום ראשון - אע"פ שיוצאים "מעונג שבת לצום" - מורה על חומר התענית.

(8) ישע"י נח, ה.

(9) אגה"ת ספ"ב.

(10) אגה"ק סכ"ב. וראה בארוכה אוה"ת מסעי ס"ע א'שפד

ואילך - לענין ד' הצומות.

(11) בראשית ב, ב.

(12) לקו"ת פרשתנו עב, א. ובכ"מ.

(13) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. שעהייה"א רפ"ד.

(14) ראה לקו"ת דברים דרושי ש"ש סו, ג. ובכ"מ.

יום התענית (בכל ימי התעניות בשנה) - יש 22
להוסיף ולבאר גם בנוגע לגילוי הפנימיות של ענינו 23
המיוחד של שבעה עשר בתמוז. 24
ובהקדמה - שמכיון שנקרא בכתוב²⁴ בשם 25
"צום הרביעי", להיותו בחודש הרביעי (ולא נזכר 26
היום בחודש), מובן, שענינו של צום זה קשור עם 27
תוכנו של חודש הרביעי. 28
והענין בזה²⁶: 29

חודש הרביעי בא לאחר ובסמיכות לחודש 30
השלישי, החודש של מתן-תורה, "אוריאן תליתאי 31
כו' בירחא תליתאי"²⁷, והחידוש שבו לגבי החודש 32
השלישי - שבחודש השלישי מודגש בעיקר הגילוי 33
מלמעלה, נתינת התורה מהקב"ה. ואילו בחודש 34
הרביעי, מודגש בעיקר המשכת הגילוי של מתן- 35
תורה בעולם, ע"י עבודתם של ישראל בקיום 36
התומצ"צ בפועל ממש, ועד - בכח עצמם. 37

ואע"פ שהפעולה בעולם (בחודש הרביעי) היא 38
באופן של ירידה לגבי הגילוי מלמעלה (בחודש 39
השלישי) - הרי ע"י הירידה למטה דוקא נשלמת 40
הכוונה ד"נאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה 41
בתחתונים"²⁸. 42

וחילוק זה מתאים גם לחילוק המספרים, שלישי 43
ורביעי: 44

ידוע ששלישי מורה על בחי' המשפיע, ורביעי 45
מורה על בחי' המקבל²⁹. ודוגמתו בסדר 46
השתלשלות העולמות³⁰ - ג' עולמות אצילות- 47
בריאה-יצירה (בחי' המשפיע), והעולם הרביעי, 48
עולם העשי' (בחי' המקבל). 49

(26) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"י ע' 201 ואילך. ח"י ע'
322 ואילך. חכ"ו ע' 45 ואילך. שיחת ש"פ קרח, אדר"ח תמוז
תשמ"ז. ועוד.

(27) שבת פח, א.

(28) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ז. ובכ"מ.
(29) ע"ד החילוק בין אבות לאמהות* - שהאבות (בחי'
המשפיע) הם במספר ג', והאמהות (בחי' המקבל) הם במספר ד'.
(30) ועד"ז במשכן, שיש בו ענינים שהם במספר ג', וענינים
שהם במספר ד' (וראה גם מו"נ ח"ב פ"י. צפע"נ עה"ת ר"פ
ויצא).

(* להעיר מהשייכות לפרשת השבוע, פ' בלק (כג, ט) - "כי מראש
צורים אראנו ומגבעות אשורנו", דקאי על האבות והאמהות (במדב"ר
פ"כ, יט. תנחומא פרשתנו יב. זוהר פרשתנו רי, ב).

1 וכיון שדחיית התענית ביום השבת היא מפני
2 התגלות הפנימיות של יום התענית - הרי זו הכנה
3 והקדמה ונתינת-כח לדחייתו באמת¹⁵ (לא רק דחי'
4 למשך זמן, אלא דחי' באמת, ביטול לגמרי¹⁶),
5 ב"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁷, שאז
6 יתבטל לגמרי הענין החיצוני (הבלתי-רצוי) שבו,
7 ולא ישאר אלא פנימיותו בלבד - כפס"ד
8 הרמב"ם¹⁸ "כל הצומות האלו עתידים ליבטל
9 לימות המשיח".

10 ויתירה מזה: כיון שביום השבת, התענית (לא
11 רק נדחה, אלא גם) נהפך לשמחה - "וביום
12 שמחתכם, אלו השבתות"¹⁹, ועד לתענוג - "וקראת
13 לשבת עונג"²⁰, "לענגו בעונג אכילה ושתי"²¹, בשר
14 שמן ויין ישן²², הרי זו הכנה והקדמה ונתינת-כח
15 לשלב הבא לאחר ביטול הצומות - כהמשך פס"ד
16 הרמב"ם²³ "ולא עוד אלא שהם עתידים להיות
17 ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר²⁴ כה אמר
18 ה' צבאות, צום הרביעי גו' יהי' לבית יהודה
19 לששון ולשמחה ולמועדים טובים, והאמת והשלום
20 אהבו"²⁵.

21 ד. והנה, נוסף על גילוי הפנימיות של כללות

(15) ועפ"ז יומתק מ"ש בגמרא (מגילה שם) ש"רבי . . ביקש
לעקור תשעה באב . . לא כך ה" מעשה, אלא תשעה באב שחל
להיות בשבת הוה, ודחינוהו לאחר השבת, ואמר רבי הואיל
ונדחה ידחה" (לא ביקש לעקור לגמרי אלא אותה שנה בלבד)
- פירש"י שם) - שהקס"ד "לעקור תשעה באב" הוא מפני
שהדחי' היא הכנה לעקירה לגמרי.

(16) וע"ד נדר שהותר מקצתו הותר כולו (נדרים סו, רע"א.
וש"נ), ובמכ"ש וק"ו - שהרי ענין החורבן והגלות אינו באופן
של נדר, ח"ו, אלא אדרכה, היפך הרצון האמיתי כו'.

(17) תמיד בסופה.

(18) הל' תעניות בסופן.

(19) ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד.

(20) ישע"י נח, יג.

(21) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב.

(22) שם ס"ב.

(23) רמב"ם שם. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 417 ואילך.

(24) זכרי' ח, יט.

(25) תוכן הענין דאחבת ישראל ואחדות ישראל - שע"ז
מבטלים את סיבת החורבן והגלות (שנאת חנם - ראה יומא ט,
ב), ובהבטל הסיבה - בטל בדרך ממילא המסובב (וכיון שבינתיים
היתה שנאה, הרי האהבה שלאחרי' נעלית יותר - ומביאה הפיכת
הצומות לשמחה). ולהעיר, שענין זה ("האמת והשלום אהבו")
מודגש גם ביום השבת - כפתגם הרגיל בכנ"י "שבת שלום",
וכמנהג ישראל להשתדל בהכנסת אורחים ביום השבת (אף
שהכנסת אורחים שייכת ליו"ט יותר מאשר לשבת - ראה זח"ב
פח, ב. תו"א ר"פ חיי"ש. ובכ"מ).

הכוונה במ"ת בחודש השלישי) מודגש ביותר
ב"צום הרביעי" – כי "צום הרביעי" מורה על
הירידה למטה מטה ביותר³⁹, עד לענינים בלתי-
רצויים דלעו"ז כו', אשר על-ידי בירורם והפיכתם
לקדושה, אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו
למיתקא, באים לעילוי בימות המשיח⁴⁰, תכלית
השלימות של מתן-תורה.

בסגנון אחר קצת: שבירת הלוחות בחודש
הרביעי, מדגישה יותר שלא מספיק הגילוי של מ"ת
כפי שהוא בחודש השלישי, גילוי מלמעלה למטה,
אלא צ"ל גם הפעולה בעולם בכח עצמו, מלמטה
למעלה, שלכן הלוחות שניתנו בחודש השלישי לא
נתקיימו, כי-אם הלוחות שבאו לאחר תשובת
התחתונים (לוחות אחרונות שניתנו ביוהכ"פ⁴¹),
ועד לכללות מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות
(שעיקרה הו"ע התשובה), שאז נעשה הגילוי של
מתן תורה בתוקף⁴² וקיום נצחי (גאולה שאין
אחרי גלות), ובתכלית השלימות.

ו. והנה, הפנימיות של "צום הרביעי" מרומזת
גם ביום המיוחד בחודש הרביעי, שבו נקבע "צום
הרביעי" – יום השבעה-עשר בו:

שבעה עשר – בגימטריא טו. ונמצא, שקביעות
הצום ביום שבעה עשר, מדגישה את הפנימיות
שבו – יום טו, כפי שיתגלה לעתיד-לבוא – "צום
הרביעי גו' יהי לבית יהודה לששון ולשמחה
ולמועדים טובים", יום-טוב כפשוטו (ואדרבה –
באופן נעלה יותר מימים-טובים ע"ד הרגיל), ומעין
זה גם עכשיו – בשבעה-עשר בתמוז שחל בשבת
(כנ"ל ס"ג).

ובעומק יותר: שבעה-עשר אינו אלא הגימטריא
של "טוב", אשר ה"חשבון (גימטריא) מורה על

ואע"פ שעולם העשי' הוא למטה מכולם, ועד
שהוא באופן של הפסק מהם, כמ"ש³¹ "כל הנקרא
בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" – הרי,
לאידך גיסא, תיבת "אף" היא גם מלשון ריבוי,
שמרבה בחי' נעלית יותר כו', עד לבחי' כתר עליון
שהיא בחי' אצילות שבאצילות, שנמשכת ומתגלה
בעולם העשי' דוקא, "אף עשיתיו", כמבואר
בארוכה ובפרטיות בתחילת הפרשה החסידית
בלקן³² בענין "דובע ישראל"³³ (בחי' רביעית).

וטעם הדבר – כיון ש"תכלית השתלשלות
העולמות כו' אינו בשביל עולמות העליונים (כולל
עולם האצילות), הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית',
אלא התכלית הוא עוה"ז התחתון כו"³⁴, שנעשה
דירה לו ית', דירה לעצמותו ומהותו ית'.

ה. עפ"ז יש לבאר גם ענינו הפנימי של "צום
הרביעי":

"צום הרביעי" נקבע בגלל ה"חמשה דברים
(ש)אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז",
שהראשון בהם הוא – "נשתברו הלוחות"³⁵, שבירת
הלוחות שניתנו בחודש השלישי, שממנו נשתלשלו
כל המאורעות שלאח"ז כו', עד לכללות ענין
החורבן והגלות.

אמנם, כל זה אינו אלא מצד החיצוניות, אבל
מצד הפנימיות, הרי אדרבה – ירידה זו, עם היותה
ירידה גדולה ועצומה, ה"ה צורך עלי', שע"ז באים
לעילוי גדול יותר, החל מהעילוי בלוחות אחרונות,
כ"פלים לתושי"³⁶, ועד לעילוי שנעשה ע"י כללות
מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות³⁷ –
תכלית השלימות של ימות המשיח³⁷, כמבואר
בתנאי³⁸ ש"כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת
מתן-תורה", היינו, שהגילוי במתן-תורה אינו אלא
מעין" הגילוי בימות המשיח.

ונמצא, שתוכנו של חודש הרביעי (הירידה
לעולם העשי', "אף עשיתיו", שע"ז נשלמת

(39) כולל גם ענין פירוד ושנאת חנם – היפך בתכלית מעין
האחדות, דוגמת עולם העשי' שהוא עולם הפירוד, היפך בתכלית
מעולם האצילות, מלשון אצלו וסמוך, עולם האחדות (תו"א
בראשית ג, א. ובכ"מ).

(40) ראה לקו"ת פרשתנו סט, ד: תיבת אף (אף עשיתיו)
בעצמו הוא לא טוב, שהוא בחי' סט"א, ג' פתחו באף כו', ועכ"ז
הוא המרבה בחי' הרביעית היותר נעלה, והיינו ע"י שמבררים את
בחינת האף שבעשי' כו', ועפ"ז מבאר מחז"ל "במדרש איכה
(ספ"א).. לקו באף ומתנחמים באף כו' ע"ש".

(41) תענית שם, ב ובפירש"י. כח, ב.

(42) וע"ד התוקף שניתוסף בדבר שיש לו ד' רגלים (חודש
הרביעי), לגבי דבר שיש לו ג' רגלים בלבד (חודש השלישי).

(31) ישע"י מג, ז. – הובא בסיום וחותם פרק ששי דאבות
(שלומדים בשבת זו).

(32) סז, א ואילך. סט, סע"ג ואילך.

(33) כג, יו"ד.

(34) תניא שם.

(35) תענית כו, סע"א – במשנה. רמב"ם הל' תעניות פ"ה ה"ב.

(36) שמו"ר רפמ"ו.

(37) תניא רפ"ו.

(38) פל"ו (מו, א).

16 ויש להוסיף גם בנוגע לפנימיות של שבעה-
17 עשר בתמוז⁵⁴ - כידוע⁵⁵ שתוקף האור⁵⁶ וחום
18 השמש בתקופת תמוז נשתלשל מתוקף הגילוי של
19 "שמש הוי" ("שמש ומגן הוי" אלקים"⁵⁷), ובזה
20 גופא טו"ב תמוז - "טוב הוי"⁵⁸, כי הירידה
21 בשבעה-עשר בתמוז (החל משבירת הלוחות, עד
22 לכללות ענין החורבן והגלות) היא לצורך העלי'
23 בימות המשיח, שאז יהי' גילוי "שמש הוי"
24 בתכלית השלימות, כמבואר בתניא³⁸ שלעתיד-
25 לבוא "לא⁵⁹ יכנף עוד מוריד והיו עיניך רואות את
26 מוריד"⁶⁰, "לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם וגו'
27 כי הוי' יהי' לך לאור עולם"⁶¹.

28 ולהעיר, אשר בדורנו זה, נתגלה ענין טוב
29 בחודש תמוז, חודש גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶²
30 נשיא דורנו בי"ב תמוז⁶³, אשר בגאולה זו נגאלו
31 גם "כל מחבכי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את
32 אשר בשם ישראל יכונה"⁶⁴, גאולה של כל ישראל,
33 שהיא מעין והכנה לגאולה האמיתית והשלימה⁶⁵,

1 מיעוט האור והחיות והגילוי, עד שלא נשאר ממנו
2 כ"א בחי' אחרונה שהוא בחי' החשבון ומספר⁴³,
3 היינו, שענין ה"טוב" הוא בהעלם, כי בגלוי
4 (בחיצוניות) נראה דבר בלתי-רצוי, אלא שבפנימיותו
5 הוא טוב⁴⁴.

6 ויש לקשר זה עם מ"ש⁴⁵ "יוסף בן שבע-עשרה
7 שנה גו"⁴⁶, בגימטריא "טוב"⁴⁷ (וכידוע⁴⁸ שיוסף
8 הוא בחי' היסוד⁴⁹ שנקרא טוב)⁵⁰, אשר בגלוי
9 ובחיצוניות, התחיל אז ענין בלתי-רצוי, הירידה
10 למצרים, "לעבד נמכר יוסף"⁵¹, אלא שבפנימיותו
11 הי' זה דבר טוב⁵², שמעבד לשר של פרעה נעשה
12 משנה למלך פרעה, ובכללות הירידה למצרים,
13 גלות מצרים, בא הברור והזיכוך – גאולה ויציאה
14 ממצרים ומ"ת – על-ידו זכו לגילוי של מתן-
15 תורה⁵³.

(43) שעהיה"א ספ"ז.

(44) ואדרבה - אף שהגימטריא היא בחי' אחרונה, הרי בה
דוקא מתבטא העצם האותיות (ראה ספר הערכים-חב"ד במבוא
לערך אותיות ע' כג).
(45) וישב לו, ב.

(46) ועד"ז "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה",
בגימטריא טוב (בעה"ט ר"פ ויחי) - שעי' הירידה למצרים דוקא
נעשה "ויחי יעקב גו' שבע עשרה שנה", מבחר שנותיו (נתבאר
בלקו"ש ח"י ע' 160 ואילך). ולהעיר גם מזה"א (רטז, ב) "הא לך
י"ז שנין אחרונין בעינוגין ותפנוקין כו" - דקאי על התענוג
שנעשה ע"י "יוסף ה' לי בן אחר", הברור ד"אחור" עד שנעשה
"בן" (אוה"ת ויחי (כרך ו') תתשכג, א). וראה לקמן הערה 52.

(47) ראה אוה"ת נח ע, א. וישב ער, סע"ב. ועוד.
(48) תו"א יגש מד, ג. ויחי קה, ג. ובכ"מ.
(49) להעיר שיוסף הוא רביעאה (זח"ג קסב, ב), ספירת היסוד,
"רובע" (ודוגמתו חודש הרביעי) - שהשפעה למטה היא ע"י
בחי' היסוד, כמרומו בצירי אות ג' (בחי' המשפיע), שיש בו קו
א' בצורת וי", ובסופו נמשך ממנו כמין יו"ד, להורות על סיום
וגמר ההשפעה בבחי' המקבל (ראה ביאור"ז פרשתנו: לאדהא"מ
- קז, ד ואילך. להצ"צ - ע' תתרה), וראה לקמן הערה 121.
(50) להעיר גם מהשייכות ד"טוב" לענין הגאולה, כמ"ש (רות
ג, יג) "אם יגאלך טוב יגאל גו" (ראה אוה"ת בחוקות ע' תרמא.
המשך מים רבים תרל"ו פקל"ב. ועוד).
(51) תהלים קה, יז.

(52) ואדרבה - "כשמהפכים חשוכא לנהורא, נק' טוב מאד"
(אוה"ת וישב שם). ולהעיר גם מענין "יוסף ה' לי בן אחר",
הברור ד"אחור" (כנ"ל הערה 46) - דקאי על מלך המשיח שהוא
זרע הבא במקום אחר כו" (ראה אוה"ת ויחי שצז, ב).

(53) להעיר מהשייכות דמ"ת לירידת יוסף למצרים - "לפי
שבמ"ת וירד הוי', כענין יוסף הורד", "זו"ש אי לאו האי יומא
דקגרים, כמה יוסף איכא בשוקא, מכלל דהאי יומא שייך לבחי'
יוסף" (אוה"ת בראשית (כרך ד) ר"פ ויחי). אמנם, הירידה לעולם
בפועל היא - בחודש הרביעי (השייך ליוסף), משא"כ בחודש
השלישי, שבו מודגש בעיקר הגילוי מלמעלה, אלא שהכוונה היא
בשביל שיומשך למטה.

(54) כפי שנקרא בכר"כ מקומות בחז"ל, וכמנהג ישראל - לא
"צום הרביעי" (כלשון הכתוב), אלא שבעה עשר בתמוז.

(55) ראה לקו"ש ח"ח ע' 310. וש"נ.

(56) להעיר גם מענין "בוקר דיוסף . . הבוקר אור" (זח"ג
פרשתנו רד, סע"א. ביאור"ז לאדהא"מ פרשתנו קט, א ואילך).

(57) תהלים פד, יב.

(58) לשון הכתוב בכ"מ, וגם במזמור "תהלה לדוד" (תהלים
קמה, יט), כמבואר בחז"ל (ברכות ד, ב. זח"ג קיט, סע"ב) גורל
מעלת אמירתו ג"פ בכל יום (נתבאר ברשימות הצ"צ לתהלים
יהל אור) ע' תקמ ואילך. ובמילואים ע' תערב ואילך. לקו"ש
ח"ח ע' 351 ואילך. וש"נ.

(59) ישעי' ל, ב.

(60) ראה גם פירש"י פרשתנו (כג, כג) "כעת יאמר ליעקב וגו',
עוד עתיד להיות . . יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו . . וזהו
שנאמר והיו עיניך רואות את מוריד" (וראה בארוכה לקו"ש ח"ח
ע' 262 ואילך).

(61) ישעי' ס, יט.

(62) להעיר, ששמו הראשון - "יוסף", ונולד בחודש הרביעי
השייך ליוסף (בחי' היסוד), ובחודש זה היתה גאולתו (לאחרי
הקדמת המאסר - "יוסף הורד"), שעי"ז ניתוסף בהפצת התורה
והיהדות והמעיינות גם "בשוקא" (ראה לעיל הערה 53) - ועד
לחצי כדור התחתון.

(63) להעיר שהעילוי והשלימות די"ב תמוז - באופן ד"ויכולו"
- הוא בשבת זו שלאחרי".

(64) אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' פ. וש"נ.

(65) ראה גם קונטרס משיחות ש"פ חוקת ש.ז. ועוד.

(* בחודש סיון - שהרי גם במ"ת בחודש סיון (חודש השלישי) עיקר
הכוונה היא והירידה למטה דוקא (כנ"ל בהערה 53).

להרמב"ם⁷³ (שבו נתבארו כל הלכות התורה, גם
הלכות ביהמ"ק, הלכות מלך המשיח וכו') - פס"ד
להלכה:

"המלך המשיח . . . התורה העידה עליו שנאמר
כו', אף בפרשת בלעם נאמר ושם ניבא בשני
המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את
ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו
שמושיע את ישראל [באחרונה]⁷⁴.

ושם הוא אומר⁷⁵ אראנו ולא עתה - זה דוד,
אשורנו ולא קרוב - זה מלך המשיח. דרך כוכב
מיעקב - זה דוד, וקם שבט מישאל - זה מלך
המשיח. ומחץ פאתי מואב - זה דוד, וכן הוא
אומר⁷⁶ ויך את מואב וימדדס בחבל, וקרקר כל בני
שת - זה המלך המשיח, שנאמר בוי⁷⁷ ומשלו מים
עד ים. והי' אדום ירשה - זה דוד, שנאמר⁷⁸ ותהי
אדום לדוד לעבדים וגו', והי' ירשה וגו' - זה
המלך המשיח, שנאמר⁷⁹ ועלו מושיעים בהר ציון
וגו'".

זאת ועוד: במנחת שבת⁸⁰ מתחילין לקרוא
פרשת פינחס - "פינחס זה אליהו"⁸¹, מבשר
הגאולה⁸².

ומובן, שכאשר קורין פרשת בלק והתחלת
פרשת פינחס, בשבת שבו חל י"ז תמוז, אזי
מודגשת יותר דחיית התענית, והתגלות הפנימיות
שבו - שיהפך לשמחה בימות המשיח.

(73) הלי' מלכים ומלחמותיהן ומלך המשיח רפי"א. וראה
בארוכה לקו"ש ח"י"ח ע' 271 ואילך.

(74) להעיר, שהנבואה אודות "שני המשיחים.. משיח הראשון
. . . ומשיח האחרון כו", מרגישה את החורבן והגלות בינתיים (כי
הגאולה שע"י "משיח הראשון" לא היתה בשלימות וקיום נצחי,
שלכן בא "משיח האחרון", גאולה שאין אחרי' גלות), שע"י
דוקא זוכים לתכלית העילוי והשלימות בימות המשיח.

(75) כד, יד"ח.

(76) ש"ב ח, ב.

(77) זכרי' ט, יו"ד.

(78) ש"ב שם, ו.

(79) עובדי' בסופו.

(80) זמן הקרוב ליום ראשון (יום התענית שנדחה משבת) -
כדמוכח מזה שאין אומרים צו"צ כשאין אומרים תחנון ביום
ראשון (שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס רצב).

(81) רלב"ג מ"א יז, א. וראה תיב"ע וארא ו, יח. זח"ב קג,
סע"א. ועוד.

(82) ראה גם - בארוכה ובפרטיות - שיחת יום א' פ' פינחס,
תענית י"ז תמוז נדחה, שנה"ז.

1 שאז "צום הרביעי גו' יהי' גו' לששון ולשמחה
2 ולמועדים טובים"⁶⁶.

3 ועאכו"כ כאשר שבעה-עשר בתמוז חל ביום
4 השבת⁶⁷ - שאז נתגלה הפנימיות שבו⁶⁸, הפנימיות
5 של "צום הרביעי"⁶⁹, כנ"ל בארוכה.

6 ז. והנה, גילוי הפנימיות של שבעה-עשר בתמוז
7 מצד קביעותו ביום השבת (שידוך באמת, ויהפך
8 לששון ולשמחה) - מודגש גם בפרשת השבוע,
9 פרשת בלק:

10 בפרשת בלק (בחלק הפרשה השייך במיוחד
11 ליום השבת) מדובר אודות הגאולה ע"י משיח
12 צדקנו - כמבואר בפירוש רש"י (פשוטו של
13 מקרא⁷⁰) "וירד מיעקב⁷¹, ועוד יהי' מושל אחר
14 מיעקב (נוסף על דוד שאודותיו מדובר בפסוקים
15 שלפנ"ז). . . ועל מלך המשיח אומר כך.

16 ומבואר גם (באופן אחר קצת⁷²) ב'משנה תורה'

(66) ועפ"ז יומתק שהפתגם "הלואי שיהי' נדחה באמת, ויהפך
לששון ולשמחה" אמרו אדמו"ר מהר"ש ביום הש"ק י"ז תמוז
שנת תר"ם, לאחר ובסמיכות ללילת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
דורנו (ב"שלום וזכר").

(67) כהקביעות בשנה שבה נולד כ"ק מו"ח אדמו"ר - ראה
הערה הקודמת.

(68) משא"כ כשחל ביום חול - הפנימיות בהעלם, ולכן ה"ז
יום תענית כו'.

(69) ואף שתוכנו של חודש הרביעי הוא העילוי דעבודה בכח
עצמו, ואילו שבת "מיקדשא וקיימא" מלמעלה (ביצה יז, א) -
הרי [נוסף לכך שישנו הענין ד'המענג את השבת" (שבת קיח,
סע"א), שיהודי פועל תוספת תענוג ביום השבת], מצינו ש"הי'
מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה ימים ומשמר
יום אחד" (שבת סט, ב), היינו, שגם בקביעות השבת* שייך
הענין דעבודה בכח עצמו** (וראה גם המשך תרס"ו ע' קל).

ויש להוסיף בדיוק ד"הי' מהלך במדבר" - שאינו מקום ישוב,
כי השבת פועלת שלימות בעולם (מקום ישוב), וכשישנה חלישות
כו' ח"ו בשמירת השבת, ה"ז בחינת "מדבר", ומצד הירידה
ב"מדבר" - צריך ויכול יהודי לפעול ענין השבת בכח עצמו -
"להרעיש" ע"ד הצורך וההכרח והנחיצות והיוקר כו' דשמירת
השבת.

(70) פירש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד.

(71) כד, יט.

(72) ביאור החילוק שבין שיטת רש"י לשיטת הרמב"ם - ראה
בארוכה לקו"ש ח"י"ג ע' 85 ואילך.

(*) ראה בארוכה לקו"ש ח"י"ח ע' 52 ואילך, שזוה"ע של קביעת קדושת
שבת ממנו.

(**) ודוגמתו בתורה "דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל" (שבת פז, ב)
- שנוסף לכך שהכוונה דמ"ת היא שתהי' העבודה בכח עצמו, הרי גם
בלימוד התורה ישנה מעלת העבודה בכח עצמו - "לאפשא לה"
(זח"א יב, ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"ס). וראה לקמן בשוה"ג
להערה (123).

33 חז"ל שהציפי' לגאולה, והבקשה והדרישה על
34 הגאולה, ממהרת ומזרזת את הגאולה בפועל
35 ממש⁹⁰.

36 ויש להדגיש בענין זה דבר שלא כאו"א שם לב
37 אליו, ולא עוד, אלא שיש כאלו שרוצים להתעלם
38 ח"ו מזה:

39 בדברי הרמב"ם שביאת המלך המשיח מפורשת
40 בפרשתנו (כנ"ל ס"ז) – כתב פס"ד ברור: "כל מי
41 שאינו מאמין בו (במלך המשיח), או מי שאינו
42 מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר,
43 אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה
44 עליו וכו'".

45 וההדגשה בזה – בשתים:

46 (א) האמונה בביאת המשיח, היא לא רק
47 מהענינים שנאמרו ע"י הנביאים⁹¹, דברי קבלה –
48 אף שזה קבלה מהו" נותן התורה – אלא גם דבר
49 המפורש בתורת משה⁹², ולא רק במקום אחד, אלא
50 בכמה מקומות⁹³ (כפי שהולך ומפרט), שלכן
51 הכפירה בדבר זה, ר"ל, היא לא רק "בשאר נביאים
52 . . אלא בתורה ובמשה רבינו", רחמנא-ליצלן.

53 (ב) ועוד ועיקר: לא רק "מי שאינו מאמין בו"
54 כופר בתורה ובמשה רבינו, אלא אפילו "מי שאינו
55 מחכה לביאתו", היינו, שמאמין בביאת המשיח,
56 אלא שאינו מחכה לביאתו – הוא כופר בתורה ובמשה
57 רבינו!!

58 וכאמור, על ענין עיקרי זה – שגם "מי שאינו
59 מחכה לביאתו . . הוא כופר . . בתורה ובמשה
60 רבינו" – לא שמים לב (כראוי), ולכן יש צורך
61 "להרעיש" ע"ד החיוב וההכרח לחכות לביאתו,
62 "אחכה לו בכל יום שיבוא"⁹⁴, וכחודעת כל אחד
63 ואחד בתפילתו לפני ה' "לישועתך קוינו כל היום",
64 לא רק בכל יום, אלא גם "כל היום"⁹⁵.

1 ח. ויש להוסיף ולקשר זה עם פרק ששי דמס'
2 אבות, שלומדים בשבת זו – שגם בו מודגש ענין
3 הגאולה:

4 (א) "כל האומר דבר בשם אומרו, מביא גאולה
5 לעולם"⁸³. ויש לומר הפירוש (הפנימי) בזה – שע"ז
6 שמרגיל את עצמו לומר עניני התורה בשם אומרם,
7 עד להאומר הראשון, הקב"ה, אזי פועל כן גם
8 בעניני העולם, שבכל "דבר" שבעולם יהי' ניכר
9 בגלוי "שם אומרו" – "ברוך שאמר והי' העולם",
10 וע"ז "מביא גאולה לעולם" – "ונגלה כבוד ה' וראו
11 כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"⁸⁴.

12 (ב) ובהמשך לזה – בסיום וחותם הפרק – "כל
13 מה שברא הקב"ה בעולמו, לא בראו אלא לכבודו,
14 שנאמר ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו",
15 היינו, שתפקידו ועבודתו של יהודי הוא לגלות את
16 מציאותו האמיתית של כל נברא⁸⁵ – לכבודו של
17 הקב"ה, ומסיים: "ואומר"⁸⁶ ה' ימלוך לעולם ועד",
18 שע"ז מגלים את מלכותו של הקב"ה בכל העולם,
19 עד לתכלית השלימות – "לעתיד-לבוא שכל
20 המלוכה שלו"⁸⁷.

21 ובזה נכלל גם גילוי "שם אומרו", ותכלית
22 בריאתו ("לא בראו אלא לכבודו"⁸⁸) של "צום
23 הרביעי" – ע"י הפיכתו לששון ולשמחה.

24 ט. ע"פ כל האמור לעיל, מובן, שבשבת זו יש
25 נתינת-כח מיוחדת לעבודת כאו"א מישראל לדחות
26 את התענית (ע"י גילוי הפנימיות שלו), עד
27 לדחייתו באמת (ביטולו לגמרי), והפיכתו לששון
28 ולשמחה – ע"י ההוספה ביתר שאת וביתר עוז
29 בענינים המיוחדים שממהרים ומזרזים את הגאולה
30 האמיתית והשלימה.

31 ולכל לראש – הציפי' לגאולה, כלשון חז"ל⁸⁹
32 "ציפית לישועה", כמבואר בכו"כ מקומות בדברי

(90) ראה לקו"ש ח"ל ע' 182 ואילך. וש"נ.

(91) "בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראי', שכל הספרים מלאים בדבר זה" (שם ה"ב).

(92) "ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על-ידי כל הנביאים" (שם ה"א).

(93) ו"ל – ע"ד שמצינו בהלכה – שנה עליו הכתוב לעכב, או להרבות בלאוין.

(94) נוסח "אני מאמין". וראה לקו"ש חכ"ג ע' 394.

(95) ומה שלא נזכר ענין זה בין המצוות שחיובן תמידי בכל רגע (ראה אגרת המחבר בריש ס' החינוך) – הרי זה מפני שאין זה בכלל תרי"ג מצוות, כי האמונה שהמלך המשיח עתיד לעמוד בו והחיוב לחכות לביאתו הם בזמן הגלות, משא"כ לאחר ביאת

(83) סוף משנה ו.

(84) ישע"י מ, ה.

(85) שענין זה – הגילוי – הוא תכלית כוונת הבריאה, שהרי למעלה אין כח חסר פועל (ראה המשך תרס"ו בתחילתו), אלא שהכוונה היא שיתגלה גם הפועל (כפי שהוא בפ"ע), ע"י עבודת האדם, בכח עצמו (תוכנו של חודש הרביעי וצום הרביעי, כנ"ל ס"ד-ה).

(86) בשלח טו, יח.

(87) פירש"י שם, יז.

(88) ראה מנחות פג, ב ובתוד"ה מתני' שם.

(89) שבת לא, סע"א.

22 בקירוב ("קרבן" מלשון קירוב¹⁰⁵) להקב"ה, 23 לתורתו ולמצוותיו.

24 י. ונוסף על כללות ענין הציפי' לגאולה - יש 25 להוסיף בלימוד עניני התורה השייכים לגאולה.

26 ולכל לראש - לימוד הלכות בית הבחירה, 27 בספרו של הרמב"ם, הלכות פסוקות, ולפנ"ז - 28 במשנה ובגמרא, מסכת מדות ותמיד, ולפנ"ז - 29 בתושב"כ (דברי קבלה), הפרקים ביחזקאל¹⁰⁶ 30 המדברים אודות "בנין העתיד להבנות"¹⁰⁷.

31 וכמדובר כמ"פ בשנים שלפנ"ז, אשר בימי "בין 32 המצרים" (החל משבעה-עשר בתמוז¹⁰⁸) יש 33 להוסיף במיוחד בלימוד הענינים השייכים לבנין 34 ביהמ"ק, על יסוד מאמר המדרש¹⁰⁹ "א"ל הקב"ה 35 (ליחזקאל): גדול קרייתה בתורה כבניינה, לך אמור 36 להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה, ובשכר 37 קרייתה . . . אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין 38 בבנין הבית", ויתירה מזה - שע"ז "בנין ביתי" 39 אינו "בטל"¹¹⁰.

40 יא. וכן צריך להוסיף בענין "ציון במשפט 41 (הלכות התורה¹¹¹) תפדה ושבי' בצדקה"¹¹², 42 ובלשון הכתוב¹¹³ - שהובא ונתבאר בוזהר בפרשת 43 השבוע¹¹⁴: "רבי חזקי' פתח" - "כה אמר ה' שמרו 44 משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי וגו'" (ובפרט 45 ע"פ ביאור אאמו"ר בהערותיו על הזוהר¹¹⁵ הקשר 46 והשייכות לפרשתנו ע"ד הקבלה וכו')¹¹⁶.

1 ופשוט, שכיון שמפורש הדבר בתורה, אין כל 2 תועלת להתעלם מזה ר"ל, כי "דבר אלקינו יקום 3 לעולם"⁹⁶.

4 ועוד: גם מי שטוען ר"ל שאינו מחכה לביאתו, 5 ואפילו מי שטוען שאינו מאמין בו, ר"ל - הרי 6 באמת רק מרמה את עצמו (נארט זיך אליין), כי 7 גם הוא מאמין בביאת המשיח ומחכה לביאתו, 8 כפס"ד הרמב"ם⁹⁷ שרצונו האמיתי של כאו"א 9 מישראל הוא "לעשות כל המצוות ולהתרחק מן 10 העבירות", אלא "יצרו הוא שתקפו" (ולכן, גם 11 כאשר יש צורך לכופו עד שיאמר רוצה אני, הדבר 12 נעשה "לרצונו" "יקריב אותו לרצונו"⁹⁸).

13 ויש לקשר זה עם שיעור היומי ברמב"ם⁹⁹ - 14 "בעלי חיים חשובין הן ואינם בטלין . . . אין בעלי 15 חיים נידחין¹⁰⁰, שי"ל הביאור בעבודת האדם 16 ("לתקן הדעות"¹⁰¹), ש"בעלי חיים" קאי על בני", 17 "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים גו"¹⁰², שלכן 18 בכל מעמד ומצב כו' אינם בטלין, ואפילו אינם 19 נידחין¹⁰³, כי מציאותם האמיתית היא - קרבן לה' 20 "אדם כי יקריב מכם קרבן לה"¹⁰⁴ "יקריב אותו 21 לרצונו", כאמור, שרצונו האמיתי הוא להיות

המשיח וכן בזמן דוד (ומלכות ב"ד) עליו נאמר דרך כוכב גו', כנ"ל.

(96) ישע"י מ, ח.

(97) הל' גירושין ספ"ב.

(98) ויקרא א, ג. רמב"ם הל' מעשה הקרבנות ספ"ד.

(99) להעיר שלימוד יומי ברמב"ם בכל תפוצות ישראל, הוא מהענינים הממהרים ומביאים את הגאולה - ואחדותם של ישראל* (היפך סיבת החורבן והגלות) ע"י לימוד הלכות התורה, אשר "אין הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות" (ויק"ר פ"ז, ג), הלכות פסוקות (ראה לקו"ת דברים א, ב"ג).

ובהשגחה פרטית - מתאחדים ביום הש"ק הזה ב' הסוגים בלומדי הרמב"ם, הן הלומדים ג"פ ליום, והן הלומדים פ"א ליום - ששניהם לומדים הלכה זו**.

(100) הל' פסולי המוקדשין רפ"ו.

(101) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופו.

(102) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"ע ספ"ד.

(103) ולאידך גיסא - הענינים הבלתי-רצויים, כמו "צום הרביעי", מכיון שהדבר הבלתי-רצוי אינו אלא חיצוניות הענין בלבד, ה"ז נדחה, ויתירה מזה, שבטל לגמרי (ועד שנהפך לטוב), ע"י שנתגלה הפנימיות שבו, כנ"ל בארוכה.

(104) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת ויקרא, ב, ב ואילך. המשך באתי לגני תשי"פ ב. ועוד.

(* כולל גם הנשים והטף - ע"י הלימוד המקביל ב'ספר המצוות. ** ותוכנה - הדגשת מעלת כאו"א מישראל, יהי' מי שיהי' (כדלקמן בפנים), שזוה"ע אהבת ישראל ואחדות ישראל.

(105) ראה ס' הבהיר סמ"ו (קט). לקר"ש חט"ז ע' 294 הערה 21. וש"נ.

(106) סימן מ' ואילך.

(107) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ד.

(108) גם כשחל בשבת, ואדרבה - מכיון שבקביעות ביום השבת נתגלה הפנימיות שבו, הרי בוודאי שצריך להוסיף יותר בענין הטוב של י"ז תמוז - הגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי.

(109) תנחומא צו, יד. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 412 ואילך.

(110) כמובן ממ"ש לפנ"ז "ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל"? והמענה לזה - "לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה כו'", היינו, שע"י הקריאה בתורה "בנין ביתי" אינו "בטל".

(111) לקו"ת ר"פ דברים (א, סע"ב) - ע"פ ת"א וישב מ, יג.

(112) ישע"י א, כז.

(113) שם נר, א - בהפסדת יום התענית.

(114) קצח, א.

(115) לקוטי לוי"צ פרשתנו, ע' תא ואילך.

(116) להעיר שתוכן מאמר הזוהר הוא בענין ג' הכבות (ב"ק ב"מ וב"ב) ד"נוזיקין", שתוכנם ברוחניות - ענין החורבן והגלות, אשר ע"י הלימוד בתורה מבטלים את ה"נוזיקין", ועד שמהפכים

19 וזהו מאמר הנביא לכנס"י – כה אמר ה',
20 שמרו משפט ועשו צדקה, כי קרובה ישועתי גו' –
21 השייך ומודגש ביותר בדורנו זה, דור האחרון:
22 שמעו יהודים – מכריז הנביא בשם הקב"ה –
23 מכיון ש"קרובה ישועתי", שהרי תיכף ומיד בא
24 משיח צדקנו, לכן "שמרו משפט ועשו צדקה",
25 חסדו (כדיוק חז"ל¹²⁴ אשר ב"האי עלמא" צ"ל
26 "חטוף") וקיימו עוד מצות-עשה אחת ("צדקה" לשון
27 יחיד) ושמירת עוד מצות לא-תעשה אחת ("משפט"
28 לשון יחיד), מצוה אחת ואחרונה שתכריע את כל
29 העולם כולו לכף זכות ותביא תשועה והצלה
30 האמיתית¹²⁵ "ישועתי", גאולה האמיתית
31 והשלימה!
32 יב. ועוד ענין שיש לעורר אודותיו – ענין
33 שהזמן גרמא, בקשר לתקופת תמוז בכללותה:
34 בתקופת תמוז, מתגבר אור וחום השמש¹²⁶,
35 תקופת הקיץ, אשר ענין זה "נשתלשל" מהתגברות
36 תוקף הגילוי של "שמש הוי'" (כנ"ל ס"ו).

37 ומכיון שבתקופה זו נהוג (במדינה זו וכיו"ב)
38 לשלוח את הילדים והילדות ל"מחנות קיץ" – יש
39 להשתדל ביותר וביותר שכל ילדי ישראל¹²⁷ יהיו
40 ב"מחנות קיץ" שבהם מאיר הגילוי של "שמש הוי'",
41 כלומר, מחנות קיץ הכשרים, עד לטהרת הקודש¹²⁸.
42 ומוכן בפשטות – ואין צורך להאריך ולבאר –
43 גודל ההשפעה של "מחנות קיץ" אלו, הן בנוגע

1 ויש להוסיף, שבמ"ש "שמרו משפט ועשו
2 צדקה" נכללות כל המצוות:
3 "שמרו" – קאי על שמירת מצוות לא-תעשה,
4 "כל מקום שנאמר השמר פן ואל, אינו אלא
5 בלא-תעשה"¹¹⁷, וזהו מש"נ "שמרו משפט", כי
6 משפט הוא דינים כו"¹¹⁸, דוגמת השופטים שעיקר
7 ענינם הוא בשלילת הנהגה בלתי-רצויה. "ועשו
8 צדקה" – הקיום והעשי' של מצוות-עשה, כי צדקה
9 היא כללות כל המצוות¹¹⁹.
10 וי"ל שבענין "עשו צדקה" גופא, ישנו גם ענין
11 "שמרו משפט" – כי נוסף על קיום המצוה, נעשה
12 גם בירור הדבר הגשמי שבו מקיימים את המצוה.
13 היינו, שהדבר הגשמי, מציאות העולם (מלשון
14 העלם¹²⁰), מתברר ומתהפך לקדושה¹²¹. ובלשון
15 הידוע³⁷ "מעשינו ועבודתינו", "מעשינו" קאי על
16 עשיית המצוה עצמה, ו"עבודתינו", מלשון עורות
17 עבודים¹²², קאי על בירור והפיכת הדבר הגשמי –
18 "שמרו משפט"¹²³.

אותם לטוב – ג' הגאולות, הקשורות גם עם ג' בתי מקדש (ראה
לקו"ש חכ"ז ע' 151-1). וש"נ.
(117) עירובין צו, א. וש"נ.
(118) לקוטי לוי"צ שם, ע' תד.
(119) ראה תניא פל"ז (מח, ב). לקו"ת פרשתנו סח, ב. ובכ"מ.
– ולהעיר, שבמצוות-עשה ("עשו צדקה") נכללת גם מצות יראת
ה' הכוללת כל מצוות ל"ת (ראה תניא פ"ד. ובכ"מ). וי"ל
שנכללות גם במצות הצדקה כפשוטה – ע"פ המבואר בתניא
(פל"ז) במעלת הצדקה ש"נותן חיי נפשו לה", היינו, החיות של
כל האברים (מ"ע) והגידים (מל"ת).
(120) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(121) וי"ל, שב' ענינים אלו שייכים גם לב' הפירושים
שב' (צום הרביעי): פי' הא', שקאי על דרגא האחרונה דהמשפיע
(חלק רביעי, יסוד), כמו שנעשה נבדל מכללות השפע, ובפרטיות
יותר, כמו "שנקלט בכלי המקבל". ופי' הב', שקאי על המקבל
(מלכות) עצמו (ראה ביאורו¹²⁴ שבהערה 49) – כי גם בעלי' שע"י
הירידה ד"צום הרביעי" (שיהפך לששון ולשמחה) יש ב' ענינים:
(א) ע"י עבודתם של ישראל ("עשו צדקה") גם בירידתם בגלות
(ע"ד גילוי ה"רביעי" דהמשפיע גם לאחר שנתצמצם כו'
ומתלבש בהמקבל) – מתגלה התוקף הבלתי מוגבל שבהם, (ב)
ע"י הפיכת גשמיית העולם לקדושה ("שמרו משפט"), ובפרט
הפיכת גשמיית העולם בזמן הגלות (ע"ד הגילוי דשורש המלכות
גופא) – נעשה דבר חדש שלא הי' מקודם גם בהעלם (ראה עד"ז
סה"מ מלוקט ח"ב ע' ע ואילך – ב' ענינים אלו בעילוי של
תשובה).

(122) ראה תו"א משפטים עו, א. ובכ"מ.
(123) להעיר מהמבואר לעיל מלקו"ת (ר"פ דברים) ש"ציון
במשפט תפדה" קאי על הלכות התורה. ואולי י"ל שגם הענין
ד"שמרו משפט" (בירור והפיכת הגשמיית) שייך לתורה – כי הכח
שבמצוות להפוך את ההעלם וההסתור דגשמיית העולם לקדושה,
הוא מפני היותן מצוות התורה. כלומר, מצד גדרן של המצוות

כפי שנמשכו להיות ציווי והוראה לאדם איך לפעול בעולם – יש
תפיסת מקום לעולם, ואא"פ להפכו לגמרי, אבל ע"י היותן מצוות
התורה, שאורייתא וקוב"ה כולא חד – לכן ביכלתם לפעול דבר
חדש*, להפוך את העולם לקדושה (ראה הדרן על הרמב"ם שנה
זו, הערה 80).

(124) עירובין נד, א.
(125) רמב"ם הל' תשובה פ"ג הי"ד.
(126) בחצי כדור הצפוני, כולל גם במדינה זו, אשר בענין זה
משתווית עם ארץ ישראל, חצי כדור העליון (גם ביחס למזרח
ומערב), שבו הי' מתן תורה כו'.
(127) להעיר ממ"ש בפרשתנו (כג, יר"ד) "מי מנה עפר יעקב"
– דעדיקא דבית יעקב (ת"א ופירש"י עה"פ).
(128) להעיר מחילוקי הדעות בקדושה עד ל"מי חטאת"
(חגיגה יח, ב). וי"ל בדיוק "מי חטאת" שטבע ה"מים" שיוורדים
ממקום גבוה למקום נמוך (תענית א, א), היינו, ששלימות הקדושה
(חטאת) נמשכת ויורדת למטה, לא רק במוחין ומדות, אלא גם
בכלי המעשה – "מים חיים אל כלי".

(* ולהעיר, שבמצוות לא שייך ענין החידוש. משא"כ בתורה ישנו חיוב
לאפשר לה).

36 יהודי בדרך התורה והיהדות, חינוך הכשר, עד
37 לחינוך על טהרת הקודש.

38 ויש להוסיף ולהדגיש, שענין זה שייך לכל אחד
39 ואחת, הן האנשים, הן הנשים (כולל גם בנוגע
40 להורים - הן האב, והן - ועאכו"כ - האם¹³⁴), והן
41 הטף, שגם הם יכולים וצריכים להשפיע בחינוך
42 חבריהם וחברותיהן, ובפרט שמצד טבעם של
43 ילדים, רוצים הם "לשלוט" על ילדים אחרים,
44 להורות להם כיצד להתנהג כו', החל ע"י שהילד
45 "המחנך" מראה בעצמו דוגמא חי, ולכן עליהם
46 לנצל טבע זה להשפיע על חבריהם וחברותיהן
47 בעניני יהדות, תורה ומצוות.

48 ופשיטא - שהפעולה בכל הענינים האמורים,
49 צריכה להיות מתוך אהבת ישראל עד לאחדות
50 ישראל,

51 ומענינא דיומא - דחיית התענית: ע"י אהבת
52 ישראל מבטלים את סיבת הגלות, ובהבטל הסיבה
53 - בטל בדרך ממילא המסובב, הגלות¹³⁵.

54 יד. ויה"ר שע"י מעשינו ועבודתנו בכל הנ"ל
55 - ובאופן המודגש בשנה זו, 'שנת הקהל', 'הקהל
56 את העם, האנשים והנשים והטף'¹³⁶, ושנת
57 תשמ"ח, תש"מח ותש"מח -

58 נזכה - במהרה בימינו ממש, תיכף ומיד -
59 לקיום היעוד "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני
60 ישראל"¹³⁷, "קהל גדול"¹³⁸, שלימות האחדות של
61 כל בני,

62 כולל גם "הקיצו ורננו שוכני עפר"¹³⁹, ומשה
63 ("גואל ראשון"¹⁴⁰) ודוד ("משיח הראשון") עמהם,
64 וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו עמהם, כולל
65 ובמיוחד - אלו שהלכו לעולמם לפני משך זמן קצר
66 (שאצלם השינוי של "הקיצו ורננו" קל יותר),

67 וכולם יחדיו - "ישוּבו הנה"¹³⁸, לארצנו
68 הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולבית-המקדש,
69 עד לקודש הקדשים, המרכז והיסוד של כל העולם

1 לילדים שבמשך השנה אינם מקבלים, לדאבוננו,
2 חינוך הכשר (ועאכו"כ חינוך על טהרת הקודש),
3 שזוהי ההזדמנות הטובה ביותר להחזיר בהם תורה
4 ויהדות,

5 והן בנוגע לילדים שגם במשך השנה זוכים
6 לקבל חינוך על טהרת הקודש - שגם אצלם ניתוסף
7 בתורה ויהדות עי"ז שנמצאים במשך תקופה
8 ארוכה (לפי-ערך) ב"מחנה קיץ", אשר במשך כל
9 המעט-לעת, ביום ובלילה, מנותקים הם מ"המונה
10 של רומי"¹²⁹, ואינם צריכים להשתדל בעצמם
11 ש"לא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים"¹³⁰,
12 שפוגשים בהם במשך השנה, בהיותם בעיר, ועד"ז
13 בשאר ענינים דוגמתם,

14 ולאחרי שמתרגלים בזה במשך זמן - הרי
15 "הרגל נעשה טבע"¹³¹, שהולך ונמשך בכל הימים
16 שלאח"ז (ועד - "גם כי יזקין לא יסור ממנה"¹³²).

17 יג. ובהמשך לזה, יש לעורר עוה"פ ועוה"פ
18 ע"ד גודל ההכרח והנחיצות לפעול בחינוך בני
19 ובנות ישראל:

20 בשבועות האחרונים מדברים פעם אחר פעם
21 אודות המצב המבהיל שמאות אלפי ילדי ישראל,
22 בחוץ-לארץ ובארץ הקודש, מסתובבים ללא ידיעה
23 באל"ף-בית של יהדות, ולכן חוב קדוש על
24 כאו"א להשתדל ביותר וביותר לפעול בחינוך ילדי
25 ישראל (כולל גם "ילדים" ביהדות) בדרך התורה
26 והיהדות, כמדובר בארוכה בהתוועדויות
27 האחרונות.

28 ועל כן - ההצעה והבקשה, כפולה ומכופלת¹³³:

29 בכל מקום ומקום יקבעו שנה זו ל"שנת הילד
30 והילדה", שנה שבה יקדישו שימת-לב מיוחדת
31 ויתירה, מתוך מסירה ונתינה, לנושא חינוך בני
32 ובנות ישראל בדרך התורה והיהדות, עי"ז שכאו"א
33 יתמסר לעסוק בענין החינוך, כולל ובמיוחד -
34 לעורר את הורי הילדים לחנך את הילדים בבתי-
35 ספר, חדרים וישיבות כו', שבהם יקבלו חינוך

134 ראה של"ה שער האותיות מד, א. הובא בקונטרס "חנוך
לנער" ס"ע 34 ואילך.

135 כנ"ל הערה 25.

136 וילך לא, יב.

137 ישע' כז, יב.

138 ירמ' לא, ז.

139 ישע' כו, יט.

140 ראה שמו"ר פ"ב, ד. שם, ו. דב"ר ספ"ט.

129 ל' חז"ל - מכות בסופה.

130 ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח בתחילתו.

131 שבילי אמונה נ"ד ש"ב. פחד יצחק בערכו. שו"ת הרמ"ע

מפאנו סל"ו. תניא ספ"ד. פט"ו (כא, א). פמ"ד (סג, ב).

132 משלי כב, ו.

133 ראה אגה"ת (בתניא) ספ"ט.

9 ויתירה מזה - שתיכף כבר אין מקום לדבר על
10 ביאת הגאולה (בעתיד), כי הגאולה כבר בהווה¹⁴⁶,
11 ו"צום הרביעי" הוא כבר עכשיו בהווה "יום-טוב
12 ויום ששון ושמחה", עד לשלימות השמחה -
13 "שמחת עולם על ראשם"¹⁴⁷.

1 כולו, "אבן שתי" שממנה הושתת העולם¹⁴¹,
2 ומשם נמשכת הקדושה בכל ארץ ישראל, ובכל
3 העולם כולו, שהרי "עתידה ארץ ישראל שתתפשט
4 בכל הארצות"¹⁴².

5 וכל זה - באופן של זריזות, הן בנוגע לעבודתם
6 של ישראל, "ממלכת כהנים"¹⁴³, ש"זריזין הן"¹⁴⁴,
7 והן (ועאכו"כ) בנוגע לפעולתו של הקב"ה בהבאת
8 הגאולה ש"אלכיהם כהן הוא"¹⁴⁵,

146) להעיר, ש"הוה" הוא פירוש שם הוי', כי הוי"ד היא
"משמשת על הפעולה שהיא בלשון הוה ותמיד (תניא ח"ב
רפ"ד), - ולהעיר אשר יו"ד היא גם נקודה (הראשונה או נקודת
התמצית) הכוללת כל הענין (ולפעמים ענינה בספירות - ספירת
המלכות, או החכמה או הכתר), ודוגמתה בעבודה - נקודת
האמונה, "בא חקוק והעמידן על אחת, שנאמר וצדיק באמונתו
יחי" (מכות בסופה).
147) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

(141) יומא נד, ריש ע"ב.

(142) ראה ספרי דברים בתחילתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש
ישעי' רמז תקנ. לקו"ת מסעי פט, ב. ובכ"מ.

(143) יתרו יט, ו.

(144) שבת כ, א. וש"נ. רמב"ם הל' שבת פ"ג ה"ב.

(145) סנהדרין לט, סע"א.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' א

35 כוכבים הקל בספק ספיקא, ושמואל סבר כרבי יהודה שאין להקל
36 בעבודת כוכבים גם בספק ספיקא.
37 הגמרא ממשיכה להקשות על שמואל. מקשה הגמרא: שמואל
38 דאמר הנח לעבודת כוכבים שפיקא וספק ספיקא אסורה, ומשמע
39 מדבריו שרק בעבודת כוכבים אין להקל, אבל בשאר איסורים
40 ניתן להקל, כגמא - כפי איזה תנא הוא סובר, אי כרבי יהודה
41 האוסר לעיל גבי רימוני באדן אפילו בספק ספיקא, הרי רבי יהודה
42 אמר שאפילו בשאר איסורים ספק ספיקא אסור, ולשמואל בשאר
43 איסורים ספק ספיקא מותר. ואי כרבי שמעון החולק על רבי יהודה
44 לעיל ומתיר ספק ספיקא של שאר איסורים, הרי לדעת רבי שמעון
45 לכאורה אפילו בעבודת כוכבים נמי שרי - גם בעבודה זרה ספק
46 ספיקא מותר. וכי תימא - ואם תאמר שאני ליה [שונה לון] לרבי
47 שמעון בין עבודת כוכבים לשאר איסורים, ולא התיר רבי שמעון
48 ספק ספיקא אלא ברימוני באדן האסורים משום ערלה או תרומה,
49 אבל בעבודת כוכבים שאיסורה חמור יותר, אף בספק ספיקא
50 מחמיר, ונאמר ששמואל סבר כמותו. אם כן יקשה, אלא הא דתניא
51 - מה ששינוי בברייתא שהובאה לעיל, ספק עבודת כוכבים
52 אסורה, וספק ספיקא מותרת, מני - מי הוא התנא של אותה
53 ברייתא שהתיר ספק ספיקא בעבודת כוכבים, הרי לפי האמור
54 יוצא שאינו לא רבי יהודה ולא רבי שמעון, כי לדעת שניהם לא
55 התירו חכמים ספק ספיקא בעבודת כוכבים.
56 מתרצת הגמרא: לעולם יש לומר שהתנא של אותה ברייתא הוא
57 רבי שמעון החמיר ספק ספיקא בין בשאר איסורי הנאה ובין
58 בעבודת כוכבים, ורב סבר כמותו, ושמואל הסובר שרק בעבודת
59 כוכבים החמירו חכמים כפר לה כרבי יהודה פתחא - בדבר אחד,
60 דהיינו בעבודת כוכבים, ופליגי עליה פתחא - בדבר אחד, דהיינו
61 בשאר איסורי הנאה, שלרבי יהודה החמירו בהם חכמים לאסור
62 גם ספק ספיקא, ואילו לשמואל בשאר איסורים לא החמירו
63 חכמים.
64 הגמרא מבארת את דברי רבי שמעון המובא בברייתא לעיל: אמר
65 מר - שינוי בברייתא הנזכרת לעיל בשם רבי שמעון, אם נפל רימון
66 מתוך הריבוא שהיא התערובת הראשונה לשלשה רימונים אחרים,
67 ומתוך השלשה נפל רימון אחד למקום אחר, מותר לאכול בין מן
68 התערובת של השלשה ובין מן התערובת שבמקום אחר.

1 נתערבו ארבעים הטבעות באחרים, או שטבעת אחת נפלה מתוכן
2 לטבעות אחרות, אין להתירם משום 'ספק ספיקא' אלא כולם
3 אסורות.
4 הגמרא מקשה על שמואל מברייתא: מיתיבי, שינוי בברייתא, ספק
5 עבודת כוכבים אסורה, וספק ספיקא מותרת. ומפרשת הברייתא
6 כיצד, בוס של עבודת כוכבים - שהשתמשו בו לצורך עבודת
7 כוכבים ונאסר שגפול לאוצר מלא בוסות של היתר, כולן אסורין,
8 כיון שעל כל כוס וכוס יש ספק אחד שמה הוא הכוס האסור. אך
9 אם פירש כוס אחד מהן - מן התערובת הראשונה לריבוא -
10 לעשרת אלפים כוסות של היתר, ולאחר מכן נפל כוס מריבוא זה
11 לריבוא אחר, כל הכוסות שבשתי הריבאות מותרין. הרי מפורש
12 בברייתא שיש להקל בספק ספיקא גם בעבודת כוכבים כדעת רב,
13 ואין אמר שמואל שבעבודת כוכבים אין להקל גם בספק ספיקא.
14 מתרצת הגמרא: ברייתא זו אינה דעת כולם אלא מחלוקת תנאי
15 היא, דתנאי - שכן שינוי בברייתא אחרת, רבי יהודה אומר, רימוני
16 באדן של ערלה או של תרומה שהם מששה דברים החשובים
17 שנמנו לעיל (עב) שאינם בטלים ברוב, ואסרין את התערובת ככל
18 שהוא. כיצד הם אסורות, נפל רימון אחד מהן - מהרימונים
19 האסורים לתוך ריבוא - לעשרת אלפים רימוני באדן של היתר,
20 ולאחר מכן נפל רימון מריבוא זה לריבוא אחר, כל הרימונים
21 שבשתי הריבאות אסורין, ואף על פי שבריבוא השני על כל רימון
22 ורימון יש ספק ספיקא, ספק אחד שמה הוא הרימון שנפל מהריבוא
23 הראשון לריבוא השני הוא של היתר, ואף אם נאמר שנפל הרימון
24 האסור, שמה מה שלוקח בידו אינו הרימון האסור, מכל מקום
25 החמירו חכמים בתערובת של איסור הנאה שלא יתבטלו לעולם.
26 רבי שמעון מן יהודה אומר משום רבי שמעון, אם נפל רימון אסור
27 לריבוא רימונים של היתר, כולם אסורין, מפני שעל כל רימון
28 ורימון יש רק ספק אחד שמה הוא הרימון האסור, ובריבוא לשלשה
29 - אבל אם נפל רימון מהריבוא לשלשה רימונים אחרים של היתר,
30 ומשלושה - ומאותם שלשה נפל רימון למקום אחר, אפילו שבאותו
31 מקום היה רק רימון אחד מותר להנות מן התערובת, לפי שכבר
32 בנפילת הרימון האחד מן הריבוא הראשון לשלשה הותרו כולם,
33 שהרי על כל רימון ורימון יש ספק ספיקא, ובאופן כזה לא החמירו
34 חכמים. ומעתה יש לומר שרב סבר כרבי שמעון, ולכן גם בעבודת

השלמות לשיחות דלעיל

בתחילת השיחה, אודות קביעות י"ז תמוז ביום השבת:

- 1 בנוגע לשני הענינים שביום זה (שבת, וי"ז תמוז), מי קודם למי - הנה:
 2 מצד העילוי ד"תדיר קודם¹ - הרי השבת הוא "תדיר" יותר מי"ז תמוז. ונוסף לזה, ענין השבת מתחיל
 3 מהלילה, ואילו ענין י"ז תמוז (התענית כו') מתחיל מהיום, והלילה קודם ליום.
 4 אבל לאידך גיסא - מצד מעלת החידוש (שיש בו חביבות יתירה כו'), יש קדימה לי"ז תמוז לגבי
 5 שבת.
 6 וגם מצד מעלת העבודה בכח עצמו - הרי, כיון ששבת "מיקדשא וקיימא", נמצא, שזהו ענין של
 7 ירידה ביחס למעלת העבודה, מה־שאינ־כן י"ז בתמוז (כולל גם דחייתו מפני השבת), שתלוי בקביעות
 8 החרדש על־ידי בית־דין, "אשר תקראו אותם"², "אתם כתיב, אתם אפילו שוגגין כו"³.
 9 אמנם, גם בענין השבת ישנו עילוי העבודה בכח עצמו - כפי שמצינו ש"המהלך במדבר ואינו יודע
 10 אימתי שבת, מונה ששה ימים ומשמר יום אחד" (ראה הערה 69).

בהערה 25, בענין הכנסת אורחים בשבת:

- 11 ואף שאין זה מעיקר הדין, אלא מנהג ישראל - הרי אדרבה, במנהג יש עילוי לגבי דין, על־דרך
 12 ובדוגמת העילוי של "דברי סופרים" לגבי "דברי תורה"⁴.

בסוף הערה 69:

- 13 ומכאן למדים הוראה בעבודת האדם - "והחי יתן אל לבו"⁵ - שכאשר נמצאים במקום שיש בו
 14 חלישות (ועל־אחת־כמה־וכמה הרס) חס־ושלום בשמירת השבת, צריך כל אחד ואחד להשתדל בחיזוק
 15 שמירת קדושת השבת.
 16 ופשוט, שאין זה סתירה לזה ש"דברי תורה אין צריכין חיזוק" (ורק "דברי סופרים צריכין חיזוק")⁶
 17 - שהכוונה בזה היא שאין צורך לחיזוק על־ידי גדרים וסייגים כו', מה־שאינ־כן בנידון־דין, החיזוק
 18 הוא עצם ההכרזה וההדגשה אודות מעלת השבת מצד התוקף של "דברי תורה".

בסוף סעיף ו:

- 19 ומובן, שבכל זה צריכה להיות הוספה משנה לשנה, בעילוי אחר עילוי, כולל גם - הוספה ועילוי
 20 לגבי שנת פרוז'ת שבה היתה גאולת י"ב תמוז בפעם הראשונה, אשר משנה לשנה הולך ונוסף עוד יותר,
 21 על־ידי מעשינו ועבודתינו, ובאופן ש"מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, מאתיים רוצה ארבע מאות"⁷.
 22 ולא עוד, אלא שבכחו וביכלתו להוסיף באופן שלא בערך אפילו לגבי כחותיו בהווה - כידוע⁸ הסיפור
 23 עם אברך שנכנס לכ"ק מו"ח אדמו"ר והתחייב ליתן סכום גדול שלא היה לפי ערכו כלל, ועל־ידי־זה
 24 פתחו לו צינורות חדשים, כדי שיוכל לקיים הבטחתו בפועל ממש - שנתברך בעשירות מופלגה כו'.

(6) תענית יז, סע"ב. וש"נ.

(7) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי"ש.
ועוד.

(8) לקו"ש חכ"ז ע' 105. ועוד.

(1) ברכות נא, סע"ב. וש"נ.

(2) אמור כג, ב. ד. לו.

(3) ר"ה כה, א. רמב"ם הל' קידוש"ח ספ"ב.

(4) ראה לקו"ת דרושי סוכות פ, ב ואילך. ובכ"מ.

(5) קהלת ז, ב.

1 ומכיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר זאת, הרי זו תורה והוראה לכל אחד ואחד, ובוזה גופא - תורה
2 והוראה מ"מעשה רב"⁹, ולכן שייך הדבר לכל אחד ואחד, ובלשון הכתוב¹⁰ "לא בשמים היא גו' ולא
3 מעבר לים גו'", אלא "קרוב אליך הדבר מאד, בפך (דיבור) ובלבבך (מחשבה, ועד) לעשותו", במעשה
4 בפועל ממש.

בסעיף ח, בענין "כל האומר דבר בשם אומרו, מביא גאולה לעולם":

5 ובהקדמה - ש"האומר דבר בשם אומרו" הוא הדבר האחרון מארבעים ושמונה הדברים שהתורה
6 נקנית בהם, אשר בכולם לא נזכר עוד ענין (נוסף לכך שהתורה נקנית בהם), ורק ב"האומר דבר בשם
7 אומרו" מוסיף התנא: "הא למדת כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, שנאמר¹¹ ותאמר אסתר
8 למלך בשם מרדכי".

9 ובענין זה רואים דבר פלא:

10 התנא מדבר אודות "כל האומר דבר בשם אומרו", יהיה מי שיהיה. ויש לומר, שב"כל האומר כו'"
11 נכללים גם בני-נח, שהרי גם אצלם ישנו ענין לימוד התורה - ב"מצוות דידהו"¹² [שצריכים ללמדן
12 בתורה, ואינם יכולים לסמוך על כך שבכל ענין וענין ישאלו אצל יהודים מה לעשות, ומה גם שאין
13 הכרח שיהודי ידע כל פרטי דיני מצוות בני-נח, שיש בהם כמה חילוקים ושינויים לגבי חיובים אלו כפי
14 שהם אצל ישראל], ולכן ה"דברים שהתורה נקנית בהם" שייכים גם אליהם.

15 ואף-על-פי-כן, "כל האומר דבר בשם אומרו (יהיה מי שיהיה, אפילו מבני נח) - מביא גאולה לעולם!"
16 ולא עוד, אלא שמביאים ראיה מהכתוב "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי" - ראיה מפעולתם של
17 אנשים גדולים וחשובים (אסתר ומרדכי, ולהבדיל, המלך אחשורוש), בנוגע לפעולתו של "כל האומר
18 כו'", שבכחו וביכולתו לפעול "גאולה לעולם" דוגמת הגאולה שנפעלה על-ידי-זה ש"ותאמר אסתר למלך
19 בשם מרדכי" (אף שגאולה זו לא היתה גאולה שלימה, שהרי "אכתי עבדי אחשורוש אנן", שמטעם זה
20 אין אומרים הלל בימי הפורים¹³).

בסעיף ט, אודות פסקי-דין הרמב"ם בנוגע לאמונה בביאת המשיח:

21 ובהקדמה - שהרמב"ם כתב את חיבורו "בלשון ברורה כו' לקטן ולגדול"¹⁴, ולכן אי-אפשר לשנות
22 את הפירוש הפשוט - "לקטן ולגדול" - על-ידי פלפולים, רמזים, ראשית-יבות וכו'.
23 - בוודאי ישנם גם רמזים וכו', עד לענינים בדרך הקבלה (כידוע¹⁵ שכמה וכמה ענינים בספרו של
24 הרמב"ם מקורם בדברי הזוהר), אבל כל זה בא בהוספה לפירוש הפשוט "בלשון ברורה" . לקטן ולגדול".
25 ופשוט, שאי-אפשר להתעלם מזה ולעשות את עצמו שאינו שומע כו' - מכיון שמדובר אודות
26 פסקי-דין ברור שנדפס בספרו של רבינו משה בן מיימון הספרדי, "משנה תורה", בהמשך לתורת משה
27 בן עמרם, ו"דבר אלקינו יקום לעולם"! - "צמר גפן" שמישהו שם באזנו אינו יכול לעכב את "דבר
28 אלקינו"!!!

שם, בדין שבעלי-חיים אינם בטלים ואינם נדחים:

29 ובענין זה יש חילוק - על-פי נגלה - בין "אין בטלים" ל"אין נדחים":

30 הדין ש"אין נדחים" - הוא מן התורה, ואילו הדין ש"אין בטלים" - הוא מדרבנן. שהרי, מן התורה
31 ישנו ביטול ברוב ככל דבר, ואילו חשיבות בעלי-חיים שאינו בטל אפילו אחד בריבוא, אינה אלא מדרבנן.

(13) מגילה יד, א.

(14) הקדמת הרמב"ם לספרו.

(15) ראה הרמב"ם וזוהר (סיני כרכים לב-לד) להר"ר מרגליות.

וש"נ.

(9) שבת כא, א. וש"נ.

(10) נצבים ל, יב-יד.

(11) אסתר כ, כב.

(12) סנהדרין נט, א.

ולהעיר, משני האופנים בדבר שאיסורו ב"כל שהוא" - בדוגמת בעל-חיים שאינו בטל אפילו אחד בריבוא - (א) "כל שהוא" הוא שיעור, כלומר, כשם שיש איסורים ששיעורם בכזית וכיוצא בזה, יש איסורים ששיעורם ב"כל שהוא", (ב) איסור שאין לו שיעור, שלכן איסורו ב"כל שהוא" - לא בגדר שיעור¹⁶.

ובנידון-דידן, בעל-חיים שאינו בטל אפילו אחד בריבוא - מכיון שהעדר הביטול הוא מפני חשיבותו, מסתבר לומר שהוא בגדר שיעור.

בסעיף יא, בענין "מעשינו ועבודתינו", מלשון עיבוד עורות:

ובפשטות – פעולת עיבוד עורות היא (לא באופן של יש מאין, אלא) על-ידי-זה שמסירים החלקים הבלתי-רצויים (על-דרך "שמרו משפט", שמירה ממצוות לא-תעשה), ומגלים את החלק הטוב שיכולים להשתמש בו.

בסעיף יג, בענין חינוך הילדים:

ולהעיר, שבזה נכלל גם גיל מבוגר יותר - כדאיתא בגמרא¹⁷ "אדידך על צוארי דבריך", "בעוד ידך תקיפה על בנך קודם שיגדיל"¹⁸, "כתנאי, חנוך לנער על פי דרכו (דרך שכל ימיו יהא מתנהג בו, חנוך לו בנערותו, ואיזוהי נערותו¹⁹). . חד אמר משיתסר ועד עשרין ותרתי, וחד אמר מתמני סרי ועד עשרים וארבעה".

שם, אודות ההתעסקות במסירה ונתינה:

ובפשטות - להתמסר לגמרי ("אריינווארפן זיך אינגאנצן") בעבודת החינוך, ולא להתפעל ממניעות ועיכובים כו', ועד - "שפאלטן דעם ים"...

ועל-ידי-זה זוכים - "מדה כנגד מדה"¹⁹ - לבקיעת הנהר דלעתיד-לבוא, כמו שכתוב²⁰ "והניף ידו על הנהר גו' והכהו לשבעה נחלים גו' כיום עלותו מארץ מצרים", שאז נקרע הים לי"ב גזרים, כנגד י"ב שבטי ישראל²¹, אשר כל שבט במסילתו יעלה, אבל כל המסילות והדרכים מובילות לכיוון אחד - מתן תורה.

בסיום השיחה, בענין הזריזות:

ולהעיר, שמלבד הזריזות של כהנים סתם, צריכה להיות זריזות גדולה יותר מצד העילוי של כהונה גדולה (הן בנוגע להקב"ה, והן בנוגע לבני-ישראל, "ממלכת כהנים", "כהנים גדולים"²²) - גדלות גם בענין הזריזות.

וכל זה - בנוגע לכל אחד ואחד מישראל בתור יחיד, ועל-אחת-כמה-וכמה כשמצטרפים ונעשים מציאות של ציבור, שאז נוספת גם זריזות הציבור²³, ובזה גופא - ציבור של כהנים גדולים, תכלית השלימות בענין הזריזות.

* * *

(21) ראה פס"ז (לקח טוב) עה"פ בשלח יד, טז. מכילתא שם. תנחומא שם יו"ד. ועוד.
(22) בעה"ט עה"פ יתרו יט, ו.
(23) ראה פסחים לו, א.

(16) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 155. וש"נ.
(17) קידושין ל, א. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א סה"ו.
(18) פירש"י שם.
(19) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.
(20) ישע' יא, טר-טז.

- 1 טו. נהוג לאחרונה לבאר פירוש רש"י הראשון בפרשת השבוע:
- 2 רש"י מעתיק את כל הפסוק הראשון - "וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי",
- 3 ומפרש: "אמר: אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על-אחת-כמה-וכמה,
- 4 לפיכך ויגר מואב".
- 5 ונתבאר במקום אחר²⁴ שחידושו של רש"י הוא - ש"וירא בלק" הוא הסיבה ל"ויגר מואב", "וירא
- 6 בלק גו", אמר כו', לפיכך ויגר מואב", כי משמעות הכתובים, לולי פירוש רש"י, היא ש"וירא בלק" ו"ויגר
- 7 מואב" הם שני ענינים בפני-עצמם, שהרי מפורש בכתוב "ויגר מואב מפני העם כי רב הוא", ולא מפני
- 8 ש"וירא בלק גו" את כל אשר עשה ישראל לאמורי", ולכן מחדש רש"י ומבאר את המשך הפסוקים -
- 9 "וירא בלק גו" לפיכך ויגר מואב"²⁵, כמו שנתבאר בארוכה כל פרטי הביאור בפירוש רש"י זה.
- 10 טז. ויש להוסיף בזה עוד ענין עיקרי:
- 11 ה"בן חמש למקרא" למד כבר בפירוש רש"י על הפסוק²⁶ "אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב גו'",
- 12 ש"לא ה' להם לירא כלום שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם
- 13 של ישראל", ואם-כן כשלומד את הפסוק "ויגר מואב מפני העם כי רב הוא גו" עתה ילחכו הקהל את
- 14 כל סביבותינו וגו'" - מתעוררת אצלו שאלה פשוטה: "לא היה להם לירא כלום שהרי לא עליהם
- 15 הולכים", כפי שידעו כל האומות שכוונת בני-ישראל לילך לארץ כנען?!
- 16 ויתירה מזה: בנוגע למואב נצטוו ישראל "אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה"²⁷ ואם-כן לא
- 17 היה להם לפחד מבני-ישראל?!
- 18 ובפרט לאחר שלומדים (בפרשה שלפני-זה) פרטי המאורעות בנוגע לארץ אדום:
- 19 "וישלח משה מלאכים גו' אל מלך אדום גו' נעברה נא בארצך גו' דרך המלך נלך גו' ואם מימך
- 20 נשתה אני ומקני ונתתי מכרם גו'"²⁸, "וימאן אדום נתון את ישראל עבור בגבולו ויט ישראל מעליו"²⁹, ואז
- 21 "ויסעו גו' לסבוב את ארץ אדום"³⁰, למרות גודל הטורח שבדבר, כמסופר בהמשך הכתוב "ותקצר נפש
- 22 העם בדרך ("בטורח הדרך שהוקשה להם. אמרו: עכשיו היינו קרובים להכנס לארץ, ואנו חוזרים
- 23 לאחורינו כו'"). . כי אין לחם ואין מים וגו'"³¹.
- 24 ומכיון שמואב ראה שבני-ישראל מסובכים את כל ארץ אדום, כי [נוסף לכך שכוונתם היתה לילך
- 25 לארץ כנען, ולא לכבוש את ארץ אדום, הרי] נאסר עליהם לכבוש את ארץ אדום, "אל תתגרו בם גו'"³²
- 26 - היה גם מואב יכול להיות בטוח שלא יכבשו את ארצו, הן מפני הציווי "אל תצר את מואב", והן מפני
- 27 שכוונתם היתה ללכת לארץ כנען?!
- 28 יז. והביאור בזה - בדיוק לשון הכתוב "וירא בלק גו' את כל אשר עשה ישראל לאמורי":
- 29 "כל אשר עשה ישראל לאמורי" קאי (לא רק על כיבוש האמורי, אלא) גם על זה שהתיישבו בארץ
- 30 האמורי - כמו שכתוב "וישב ישראל בכל ערי האמורי"³³, "וישב ישראל בארץ האמורי"³⁴.
- 31 וזו היתה הסיבה לפחד של מואב - "ויגר מואב":
- 32 אף-על-פי שידעו שכוונת בני-ישראל היא ללכת לארץ כנען, מכל-מקום בראותם שבני-ישראל התיישבו
- 33 בארץ האמורי (במקום להמשיך בדרכם לארץ כנען), חשבו שנעשה שינוי בתכניתם של בני-ישראל ללכת
- 34 לארץ כנען, ומכיון שכן, הרי יתכן שיכבשו גם את ארצם.

(28) חוקת כ, יד ואילך.

(29) שם, כא.

(30) שם כא, ד.

(31) שם, ה' ובפירוש"י.

(32) דברים ב, ה.

(33) חוקת כא, כה.

(34) שם, לא.

(24) לקו"ש ח"ח ע' 141 ואילך

(25) להעיר, שהתיבות "ויגר מואב" שבסוף פירוש רש"י, הם העתקת התיבות מהפסוק, כדרכו של רש"י להוסיף פירושו בין התיבות שבפסוק, אלא שה"בחור-הזעזער" לא שם לב כו' (כמדובר כמ"פ בכיו"ב).

(26) בשלח טו, טו.

(27) דברים ב, ט.

ואף שישנו הציווי "אל תצר את מואב" – הרי לפי דעתם, עברו בני־ישראל על ציווי זה גם בכיבוש ארץ האמורי:

בכיבוש ארץ סיחון, נכללת גם חשבון שהיתה שייכת תחילה למואב, כמו שכתוב³⁵ "כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב הראשון, ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון", וכפי שמפרש רש"י "והוא נלחם, למה הוצרך להכתב, לפי שנאמר אל תצר את מואב, וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם, ועל־ידו טָהַר לִישְׂרָאֵל".

אמנם, ענין זה – שסיחון טיהר את מואב (על־ידי הכיבוש שלו) שיוכלו ישראל לכבשה – לא היה ידוע לאומות העולם, ולכן היו מואב סבורים שבכיבוש ארץ האמורי, שנכלל בה גם מארץ מואב, עברו בני־ישראל על הציווי "אל תצר את מואב"³⁶, ולכן היו סבורים שיתכן שיכבשו גם את ארצם.

ועל־פי־זה מובן גם מדוע רש"י מעתיק את כל הפסוק ("וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי"), אף שלכאורה היה יכול לכתוב רק "וירא בלק גו"³⁷ – כדי להדגיש הדיוק של "כל אשר עשה ישראל לאמורי", היינו, לא רק כיבוש ארץ האמורי (כולל גם חשבון שהיתה של מואב), אלא גם ההתיישבות בארץ האמורי, כנ"ל.

יח. ועדיין נשאלת השאלה לאידך גיסא – מדוע התיישבו בני־ישראל בארץ האמורי, הרי היו צריכים להמשיך בדרכם ללכת לארץ כנען?!

ובפרט כשרואים את גודל הרעש של משה רבינו על בני גד ובני ראובן³⁸ שביקשו לקבל נחלתם בעבר הירדן, ולא לעבור את הירדן להכנס לארץ כנען, עד כדי כך, שדימה אותם לדור המדבר, "כה עשו אבותיכם גו" והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים גו"³⁹, ומכיון שכן, איך יתכן שבני־ישראל התיישבו בארץ האמורי?!

ולכן צריך לומר, ש"וישב ישראל בארץ האמורי" לא היה אלא למשך זמן קצר בלבד, ומיד אחר־כך המשיכו בדרכם להכנס לארץ כנען.

ועל־דרך־זה יש לומר גם בנוגע לבני גד ובני ראובן – שאף שביקשו לקבל נחלתם בעבר הירדן, היתה כוונתם להתיישב שם לתקופה מסוימת, ואחר־כך יכנסו גם הם לארץ כנען.

ויש להוסיף בזה, שבעת ההיא עדיין היתה התקווה שהכניסה לארץ תהיה על־ידי משה רבינו (כמסופר בפרשיות שלאחר־זה)⁴⁰ שמשה רבינו התפלל תקט"ו תפילות⁴¹ – כמנין "ואתחנן"⁴² – כדי להכנס לארץ), ואז היתה הכניסה לארץ באופן של גאולה נצחית ובית־המקדש נצחי⁴³ "שאינ לאחריהם גלות וחורבן"⁴⁴ (כמבואר בכמה מקומות⁴⁵), ואם־כן היו באים לארץ כנען כל בני־ישראל, גם בני גד ובני ראובן.

ובביאור הטעם – בפנימיות הענינים – יש לומר, על־דרך פתגם ה'צמח צדק' שאמר לאחד החסידים שרצה לעלות לארץ ישראל, "עשה כאן (בחוץ־לארץ) ארץ ישראל"⁴⁶. ועל־דרך־זה יש לומר,

(42) דב"ר פי"א, ט.

(43) כמש"נ בשירת הים – "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך גו" מקדש אדני כוננו ידיך" (בשלח טו, יז), בית נצחי (זח"ג רכא, א).

(44) ולכן השתוקק משה כל־כך להכנס לארץ. ולהעיר מהביאור בדיוק לשון חז"ל (סוטה יד, א) "אמר משה, הרבה מצוות נצטוו בני ואין מתקיימים אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו על ידי". דלכאורה, הול"ל "שאקיים את כולם", אלא "אם הוא ה' מכניסם לארץ שעי"ז ה' לישראל קיום נצחי בארץ ולא ה' נחרב ביהמ"ק, א"כ עי"ז כל המצוות התלויות בארץ ובביהמ"ק היו ג"כ מתקיימים לעולם" (אוה"ת ואתחנן ע' צג. וראה גם לקו"ת דרושי סוכות פא, סע"ב ואילך).

(45) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 346.

(46) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.

(35) שם, כו.

(36) וכדמוכח גם מהמסופר בתנ"ך (בהפטרות פ' חוקת) אודות טענת מלך עמון ליפתח "כי לקח ישראל את ארצי גו" מארנון ועד היבוק גו", ותשובתו של יפתח "בשבת ישראל גו" שלש מאות שנה, ומדוע לא הצלתם בעת ההיא" (שופטים יא, יג"כו).

(37) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 146 – באופן אחר.

(38) ועפ"ז יומתק שבתחילה ביקשו זאת רק בני גד ובני ראובן, ורק לאחר שמשה נתרצה לבקשתם (בתנאי שחלוצים יעברו גו'), אזי הצטרף אליהם גם חצי שבט מנשה.

(39) מטות לב, ח"ד.

(40) ר"פ ואתחנן.

(41) אף שעיקר ענינו – תורה, כמ"ש (מלאכי ג, כב) "זכרו תורת משה עבדי", "לפי שמסר נפשו על התורה נקראת על שמו" (שמו"ר פ"ל, ד. ושי"ג).

- 1 שהתיישבותם של בני-ישראל בארץ האמורי (וכן התיישבותם של בני גד ובני ראובן בעבר הירדן) היתה
- 2 בבחינת "עשה כאן (בחוף-לארץ) ארץ ישראל", ודוגמתו גם במשך זמן הגלות⁴⁷, שעושים מחוף-לארץ
- 3 ארץ ישראל, בתור הכנה לכניסה לארץ בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שאז "עתידה"⁴⁸
- 4 ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות⁴⁹.
- 5 יט. כאן המקום להזכיר גם אודות אלו שהכינו קנקני משקה עבור התוועדיות ומסיבות בקשר
- 6 לפעולות הפצת התורה והיהדות, שתוכנם ונקודתם, כאמור, "עשה כאן ארץ ישראל".
- 7 וכרגיל בכגון-דא - יעלו למעלה (גם ברוחניות), ויכריזו פרטי הדברים, ויזמינו את המסובים כו'.
- 8 ויהי-רצון שעל-ידי מעשינו ועבודתינו בכל פעולות אלו, נזכה בקרוב ממש לקיום היעוד "עתידה ארץ
- 9 ישראל שתתפשט בכל הארצות", בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
- 10 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].
- 11 כ. דובר לעיל אודות הדגשת ענין הגאולה בשבת זו - הן מצד דחיית התענית והפיכתו לשמחה, והן
- 12 מצד פרשת השבוע.
- 13 ויש להוסיף, שגם בתפילת מוסף, בקדושת כתר, אומרים: "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית", שתי
- 14 גאולות, דוגמת "שני המשיחים". ועוד לפני-זה, בתפילת שחרית - אומרים "ה' ימלוך לעולם ועד",
- 15 "לעתיד-לבוא שכל המלוכה שלו", ועוד כמה וכמה פעמים שמזכירים אודות הגאולה בתפילות יום
- 16 השבת.
- 17 ובהמשך לזה - יש למצוא הדגשת ענין הגאולה גם בשאר שיעורי התורה השייכים ליום השבת:
- 18 הביאורים בשיעור היומי ברמב"ם ובלקוטי לוי-יצחק ובפרקי אבות – נכללו בשיחות דלעיל (סעיפים
- 19 ח-ט-יא).
- 20 בסיום ההתוועדות, צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "שיבנה בית המקדש".
- 21 אחר-כך הכריז אודות אמירת ברכה אחרונה.

דחוף-לארץ (רמב"ם הל' טומאת מת רפ"א), הרי קרוב לוודאי שגם בחוף-לארץ יקיימו כמה מהמצוות התלויות בארץ, ע"ד ובדוגמת קיומן בסוריא ועבר הירדן (רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ד ואילך).

47 וזהו אחד הביאורים על הישיבה בחוף לארץ כו', ואכ"מ.
48 פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישע"י רמז תקג. ועוד.
49 ויש לומר, שמכיון שלעתיד-לבוא יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", כולל גם טומאת גושה ואוירה

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א

- 8 מוחלט החייב להביא ביום השמיני מעת שנרפא מצרעתו, קרבן
- 9 לטהרתו, רבי שמעון אומר, לְמַחֲרָת - לאחר יום תגלחתו וטבילתו,
- 10 דהיינו ביום השמיני מביא כבש אחד לְאִשְׁמוֹ וְלֹגוֹ - ולוג שמן עֲמֹ,
- 11 וְאֹמֵר לכהן המקריב, אִם שֶׁל מְצֹרַע - אם לאדם העומד כאן
- 12 וכוונתו לעצמו יש חיוב להביא קרבנות מצורע, הרי הקרבן הזה
- 13 מוקדש לְאִשְׁמוֹ, וְלֹג שֶׁמֶן זֶה מוקדש לשם לֹגוֹ,

- 1 שאין תקנה בלא ביטול אסרו לבשלם. על בדרך שהמשנה
- 2 מדברת באופן שעדיין לא נתערבו השמן והירק ובא עתה לערבם
- 3 ולבשלם, ואם התיר רבי שמעון לבשלם מוכח שסובר שמותר
- 4 להביא קדשים לבית הפסול אפילו לכתחילה.
- 5 אב"י מוסיף להקשות על רבא מברייתא אחרת: אִתִּיבָה - הקשה
- 6 אב"י לרבא, הרי שנינו בברייתא לגבי מצורע שיש לו ספק אם היה
- 7 מצורע מוסגר שאינו חייב להביא קרבן לטהרתו, או שהיה מצורע

לקוטי שיחות פרשת בלק כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

- 30 ולכאורה:
- 31 (א) היכן רמזה במילות הפסוק, ומדוע חשובה
32 לצורך הפשט, כל האריכות בפירוש רש"י, ובמיוחד
33 בפירוש הראשון?
- 34 (ב) מהו הקושי בכל אחד מן הפירושים, שבגללו
35 נזקק רש"י לשני הפירושים?
- 36 (ג) רש"י מקדים את הפירוש הראשון לפני השני, דבר
37 המורה על כך שפירוש זה קרוב יותר לפשט. – במה
38 קרוב הפירוש הראשון לפשוטו של מקרא יותר מהשני?
- 39 (ד) מהי כוונת רש"י בסיום דבריו "ואונקלוס לא
40 תרגם כן"? – במקומות רבים שונה תרגום אונקלוס
41 מפירוש רש"י, ורש"י אינו מציין זאת.

ב.

דברי מפרשי רש"י על שני הפירושים

- 42 מפרשים⁸ אומרים, שההכרה לפירוש הראשון של
43 רש"י נובע מן הביטוי "כעת", בכ"ף הדמיון⁹, שמכך
44 לומד רש"י ש"עוד עתיד להיות עת כעת הזאת": לא
45 בזמן הזה ממש, ובדומה לזמן האמור קודם "ותרועת
46 מלך בו"¹⁰, שעליו מפרש רש"י "לשון חיבה ורעות",
47 תבוא מיד תקופה כזו "כעת", שבה "תגלה חיבתן לעין
48 כל...", והוא מסביר מהי הכוונה ב"תגלה חיבתן".
- 49 ולפי הפירוש השני, באות המילים "כעת יאמר
50 ליעקב" בהמשך התחילת הפסוק "כי לא נחש ביעקב
51 ולא קסם בישראל": כאשר צריכים ישראל לדעת
52 משהו, מועבר אליהם המידע באמצעות הנביאים או
53 אורים ותומים.
- 54 ולפי זה, הרי לפי הפירוש הראשון לא מובן, מהו
55 הקשר בין "כעת יאמר...", לבין התחלת הפסוק¹¹.
56 ואילו לפי הפירוש השני קשה: (א) באופן פשוט
57 "יאמר" הוא לשון עתיד, ולא לשון הווה¹², (ב) בלתי
58 מובן הביטוי "כעת", בכ"ף הדמיון¹¹.

א.

גם המדרשים שמביא רש"י על דברי בלעם קשורים לפשט

- 1 כבר דובר בהרחבה על כך, שלמרות שרש"י מפרש
2 בפירושו על התורה את פשוטו של מקרא, וכאשר הוא
3 מצטט דרשות מדברי חז"ל יש בהן הכרח לפי הפשט¹
4 – בכל זאת רואים, שבפרשתנו, בקשר לדברי בלעם,
5 מביא רש"י דרשות רבות מחז"ל, שלא כפי הרגיל
6 בפירושו.
- 7 ההסבר לכך הוא: התורה, בפשוטו של מקרא,
8 אומרת בפירוש "וישא משלו"², ומובן, שלפי דרך
9 הפשט אין פירושם של פסוקים אלו מוגבל רק לפי
10 המשמעות הפשוטה של המילים³, אלא יש בהם נמשל,
11 נמצאים בהם גם רמזים ומדרשים שאינם כתובים
12 בפירוש במילות הפסוק.
- 13 יחד עם זאת מובן, שגם לדרשות אלו, יש הכרח
14 לפי פשט הפסוקים, הן קשורות וחשובות לצורך הבנת
15 הפסוק⁴.
- 16 לפי זה יש להבין את הקטע השני בפירוש רש"י
17 על הפסוק⁵ (בדברי בלק) "כי לא נחש ביעקב ולא קסם
18 בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל".
19 רש"י מצטט את המילים "כעת יאמר ליעקב וגו'",
20 ומפרש: עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה
21 חיבתן לעין כל, שהן יושבין לפני ולומדים תורה מפיו
22 ומחיצתן לפני מלאכי השרת, והם ישאלו להם מה
23 פעל א-ל, וזהו שנאמר⁶: והיו עיניך רואות את מוריד
24 דבר אחר, יאמר ליעקב אינו לשון עתיד אלא לשון
25 הווה, אינן צריכים למנחש וקוסם כי בכל עת שצריך
26 להאמר ליעקב וישראל מה פעל הקדוש-ברוך-הוא ומה
27 גזרותיו במרום, אינן מנחשים וקוסמים, אלא נמסר
28 להם על פי נביאיהם מה היא גזירת המקום, או אורים
29 ותומים מגידים להם. ואונקלוס לא תרגם כן.

(1) כפירוש ב' בראשית – ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 ובהערות שם.

(2) כג (ז. יח). כד (ג. טו. כ. כא. כג).

(3) שע"ד הפשט מדבר ברמז – ראה פרש"י משפטים כא, יג. ובכללות יותר: כל דברי בלעם אלה ה"ה ענין של נבואה ובלילה (ראה רש"י פרשתנו כב, ה. כב, ח), והרי נבואה (גם לנביא ישראל) היא בחלום וחזיון (בהעלותך יב, ו. ובפרש"י שם) ו"בחיזות" (שם, ח) וא"כ מובן שע"פ דרך הפשט הכתוב אומר דרשני.

(4) ראה פרש"י משפטים שם.

(5) כג, כג.

(6) ישע"ל, כ.

(7) בכמה כת"י רש"י ליתא.

(8) רא"ם, שפ"ח, וראה גר"א.

(9) ראה גם באר מים חיים ודבק טוב לפרש"י.

(10) כג, כא.

(11) ראה רא"ם ומשכיל לדוד עה"פ.

(12) ראה משכיל לדוד שם.

נחש ביעקב ולא קסם בישראל, כעת¹⁹ יאמר ליעקב
ולישראל מה פעל א-ל²⁰ –

אך אי אפשר לומר שזוהי הכוונה בפירוש רש"י,
כי:

(א) בדברי רש"י אין אף רמז לכך ש"מחיצתן לפנים
ממלאכי השרת" היא תוצאה של "לא נחש...".

(ב) לפי זה לא היה הדבר צריך להיות רק לעתיד
לבוא – "עוד עתיד להיות עת כעת הזאת": כיון ש"לא
נחש ביעקב ולא קסם בישראל" הוא בהווה, כפירוש
רש"י, צריכה היתה גם התוצאה – "יאמר ליעקב..." –
להיות באותו זמן, כפי שהיה בשעת מתן תורה,
שישראל למדו את עשרת הדברות מפי הקדוש-ברוך-
הוא²¹.

(ג) כיצד שיך לכאן הענין "שהן יושבין לפניו
ולומדים תורה מפיו"²²?

ד.

דיוקים נוספים בפירוש רש"י

כן יש להבין דיוקים נוספים בפירוש רש"י. ומהם:

(א) בפירוש הראשון – מהי חשיבות הביטוי
"מלאכי השרת", ולא מלאכים סתם?

(ב) "וזוהו שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך" – וכי
ענינו של רש"י בפירושו על התורה להסביר פסוקים
מהנ"ך?

(ג) בפירוש השני²³ מוסיף רש"י לאחר המילים
"ומה פעל א-ל" את המילים "ומה גזרותיו במרום" –
מהו הקשר בין הדברים? יותר מכך: בהמשך דבריו
הוא מזכיר רק את הענין "אלא נמסר להם על-פי
נביאיהם מה היא גזירת המקום", ואינו מזכיר "מה פעל
א-ל".

1 אך לפי זה עדיין צריך להבין:

2 (א) אמנם מובן מן הפסוק שתהיה תקופה בדומה
3 לתקופה זו, שאז יקויים "ליעקב ולישראל מה פעל
4 א-ל". אך מנין ההוכחה, ומהי החשיבות לצורך פשטות
5 הפסוקים, בכל הפרטים "שהן יושבין לפניו ולומדים
6 תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת",
7 ושהמלאכים ישאלו "מה פעל א-ל".

8 (ב) מדוע מקדים רש"י את הפירוש הראשון לשני
9 – אדרבה, הפירוש השני קרוב יותר לפשוטו של
10 מקרא¹³, למרות הקשיים הלשוניים שבו, בכך שחלקו
11 השני של הפסוק בא בהמשך לתחילתו, דבר שאינו
12 מובן לפי הפירוש הראשון?

13 ואכן רואים, שבמדרש¹⁴ נאמר הפירוש השני של
14 רש"י לפני הראשון. ויותר מכך, הרמב"ן מביא
15 בפירושו על הפסוק רק את פירושו השני של רש"י¹⁵.

16 (ג) מדברי רש"י "דבר אחר, יאמר ליעקב אינו לשון
17 עתיד אלא לשון הווה" מובן, שאפשר לפרש את
18 המילה "יאמר" גם בלשון הווה, כפי שמסביר רש"י
19 כבר לפני כן¹⁶, כיון שזהו "דבר ההווה תמיד" – "בכל
20 עת". גם את הביטוי "כעת" אפשר לבאר לפי הפירוש
21 השני, כפי שמסבירים המפרשים¹⁷, שמשמעות המילה
22 "כעת" היא: כאשר מגיע הזמן שצריך לדעת משהו, אז
23 "נמסר להם על-פי נביאיהם..."

ג.

הקשר בין שני חלקי הפסוק לפי הגמרא, והשאלות על כך

24 לכאורה ניתן היה לתרץ, שהקשר בין שני חלקי
25 הפסוק לפי הפירוש הראשון, הוא כדברי הגמרא¹⁸ "כל
26 אדם שאינו מנחש, מכניסין אותו במחיצה שאפילו
27 מלאכי השרת אין יכולין ליכנס בתוכה, שנאמר כי לא

(13) ראה רע"ב כאן עה"פ.

(14) תנחומא (פרשתנו יד) ובמדרב"ר (פ"כ, כ).

אלא שבפשטות ב' מדרשים הנ"ל אינם במחלוקת, כ"א שמתחלה
מפרש תחלת הכתוב "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל", והפי'
"ראתה עינו את ישראל יושבין לפני הקב"ה כו'" הוא על המשך הכתוב
"כעת יאמר ליעקב גו'". אבל בפי' מהרז"ו (למד"ר שם) מפרש דראתה
עינו את ישראל הוא ד"א ופירוש אחר על הפסוק. וגם הפי' "הרי את
מחזר כו' ונשאל בהקב"ה" הוא על המשך הכתוב "כעת יאמר ליעקב".
(15) ופי' הרמב"ן עצמו הוא ג"כ שמדבר בהווה ולא בעתיד.

(16) בשלח טו, א.

(17) ראה שפי"ח עה"פ.

(18) נדרים לב, א. ועד"ז – ירושלמי שבת ספ"ו (כג') ופי' הקה"ע

ופ"מ שם. וראה להלן שם בירוש'. וראה אוה"ת עה"פ. וש"נ.

(19) כן הוא בע"י (והתיבות כי לא נחש ביעקב וגו' הן בחצאי רבוע),
וכ"ה בפי' הר"ן שם (ובירושלמי שם – רק סיום הכתוב). ובגמרא לפנינו
לא הובא סיום הכתוב ורק עד "קסם בישראל וגו'". אבל ראה פרש"י
ותדא"ג שם.

(20) וראה ר"ן שם. עיון יעקב לע"י שם. מפרשים לירושלמי שם.
ועוד.

(21) פרש"י יתרו כ, א.

(22) גם: מהו הלשון "מה פעל א-ל" – דלכאורה מכיון שהמדובר
בתורה הול"ל "מה הורה א-ל", כבמדרשים הנ"ל, ועד"ז בירושלמי שם.

(23) ב' הענינים דנביאים ואורים ותומים י"ל שהם לנגד "נחש"
ו"קוסם". ובפרט כפי שמשמע מפרש"י שופטים יח, יוד ש"נחש" שיך
לפעולה משא"כ "קוסם". ולהעיר מפרש"י שם, יד. וראה לקו"ש חיד'
ע' 66 הערה 16.

תקופה מסוימת³⁰ – וכיון שמדובר כאן על חיבת²⁶
ישראל, מובן שמדובר על תקופה שכבר ראו בה את²⁷
חיבת ה' לישראל.²⁸

וזאת יודע גם בן חמש למקרא, שחיבת ה' לישראל²⁹
היתה גלויה בזמן מתן תורה, שאז נאמר³¹: "והייתם
לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ", וכפי שמפרש³¹
רש"י: "אוצר חביב... כן אתם תהיו לי סגולה משאר³²
אומות ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים³³
עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חייבתם ניכרת, כי לי כל³⁴
הארץ והם בעיני ולפני לכלום".³⁵

והן הנאמר "כעת יאמר ליעקב", שה"עת" שלעתיד³⁶
תהיה כעת הידועה, כזמן מתן תורה – מובן, שבדיוק³⁷
כשם שבמתן תורה למדו ישראל תורה מהקדוש-ברוך-
הוא בעצמו, ושמעו ממנו את עשרת הדברות, כך "עתיד³⁸
להיות", שילמדו "תורה מפיו" של הקדוש-ברוך-הוא.³²

וכיון שחיבה בגלוי מתבטאת בהשוואה לאחרים,³⁹
שדוקא לגביהם "חיבתן ניכרת", מובן, שכשמדובר על⁴²
לימוד התורה, שלאומות העולם אין שום קשר לכך,⁴³
צריך לומר שגילוי החיבה בענין זה הוא בהשוואה⁴⁴
ל"מלאכי השרת"³³, אפילו בהשוואה למלאכים שענינם⁴⁵
ל"לשרת" כביכול את הקדוש-ברוך-הוא.⁴⁶

(לא רק בהשוואה למלאכים בדרגת ביצוע שליחות⁴⁷
ה' למטה, כפי שכבר למדנו על המלאכים שבאו⁴⁸
לאברהם כדי למלא שליחויות³⁴ – אחד לבשר את שרה⁴⁹
ואחד להפוך את סדום ואחד לרפאות את אברהם,⁵⁰
שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות – ובדומה⁵¹
להגר³⁵ וכדומה³⁶, אלא גם בהשוואה למלאכים⁵²
המשרתים למעלה, כביכול, את הקדוש-ברוך-הוא).⁵³

כלומר, גם ביחס למלאכי השרת תהא החיבה⁵⁴
לישראל ניכרת³⁷, כלומד תורה מפיו של הקדוש-
ברוך-הוא – "והם ישאלו להם מה פעל אֵל-ל³⁸.

ה.

בלעם רצה לרמוז למעלת ישראל באמרו "כעת
יאמר..."

1 ההסבר לכך הוא:
2 בלק "שכר" את בלעם לצורך – לכה נא ארה לי
3 את העם הזה²⁴. ובקשר לכך היתה התשובה "וישא
4 משלו" בפעם הראשונה, מדוע אין הוא יכול לעשות
5 זאת – "מה אקוב..." – "כי מראש צורים אראנו..."²⁵
6 – עקב המעלות המיוחדות של ישראל, כפי שמפרש
7 רש"י בפירושו על פסוקים אלו.
8 בדומה לכך בפעם השניה של "וישא משלו" הוא
9 מתחיל ב"לא איש אֵל ויכזב", שאי אפשר לבצע את
10 רצון בלק "להמיתם במדבר"²⁶, ובהמשך הוא מציין
11 את מעלות ישראל וחיבתם, שהקדוש-ברוך-הוא
12 מתעלם מעבירות ישראל, ואדרבה "תרועת מלך בו –
13 לשון חיבה ורעות..."²⁷.

14 ועל זה הוא מוסיף אחר כך, שלא זו בלבד שלא
15 ייתכן לבצע את "ארה לי את העם", אלא בדיוק ההיפך
16 – "כי לא נחש ביעקב" – "כי ראויים הם לברכה (מצד
17 מעלתם) שאין בהם מנחשים וקוסמים"²⁸.

18 אך כיון שהעובדה שכיון ש"אין בהם מנחשים
19 וקוסמים" גורמת ברכה, מורה על פגם בבלעם, בהיותו
20 קוסם²⁹ – לכן ממשיך בלעם אודות מעלת ישראל
21 ומדגיש בכך, שהסיבה לאי-יכולתו לבצע "ארה לי את
22 העם" אינה נעוצה בחסרון בו, אלא במעלת ישראל,
23 שאליה רמז ב"משלו" במילים "כעת יאמר ליעקב
24 ולישראל מה פעל אֵל-ל".

ו.

חיבת ה' לישראל מתבטאת בלימוד התורה
בהשוואה למלאכים

25 הסבר הדברים הוא: "כעת" בכ"ף קמוצה מורה על

(31) יתרו יט, ה.

(32) להעיר מהתניא פל"ו.

(33) הלשון "מלאכי השרת" הובא גם בפרש"י וירא יח, ט. תולדות
כו, א. יתרו ח, טו. תשא לג, ז. ר"פ ויקרא. ועוד.

(34) וירא יח, ב.

(35) לך טז, ז ואילך.

(36) "מלאך ה' בדרך לשטן" – בלעם – דפרשתנו כב, כב ואילך.
מלאכים ממש דר"פ וישלח. ועוד.

(37) עפמ"ש בפרש"י תשא שם "והי' כל מבקש ה' אפילו מלאכי
השרת כשהיו שואלים מקום שכניה כו' אומרים להם הרי הוא באהלו של
משה" – יומתק הלשון בפרש"י "כעת הזאת", שלא קאי רק על זמן מ"ת
אלא על כל זמן היות ישראל במדבר, ו"עוד עתיד להיות עת כעת הזאת
אשר תתגלה חיבתן לעין כל", שגם אוה"ע ידעו ויבינו חיבתן זו.
(38) לכאורה יש להקשות למה נאמר בכתוב "כעת יאמר" ולא ישאלו

(24) כב, וראו.

(25) כג, ח ואילך ובפרש"י.

(26) שם, יט בפרש"י.

(27) שם, כא ובפרש"י.

(28) פרש"י בתחלת הכתוב כאן (כג).

(29) ראה פרש"י כב, ז. יהושע יג, כב (הובא בפרש"י כאן פסוק הבא
(כג, כד)). וראה רד"ק יהושע שם. פרש"י מטות לא, ו. רמב"ן שופטים
יח, ט.

(30) ראה מירא דכיא בפרש"י.

ומ"ש בראש"ם שהוא כ"ף הדמיון שמדמה זמן א' להשני – צ"ע,
שהרי נאמר בקמ"ץ, והראש"ם לשיטתו אזיל בפירושו לוירא יח, יוד. אבל
ראה מירא דכיא שם. וגם בגור"א עה"פ כאן שכתב שהכ"ף הוא כ"ף
הדמיון אינו מפרש כן מצד הדמיון דומן א' להשני, אלא על הזמן שנאמר
בהמשך הכתוב.

27 להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקדוש-ברוך-הוא...
28 אינן מנחשים וקוסמים אלא נמסר להם על-פי
29 נביאיהם..." –

30 ולפי זה מדובר כאן על ההווה, ולא על העתיד.

31 אך לפי הפירוש השני קשה, מדוע אין המילים
32 "כעת יאמר ליעקב ולישראל..." מוסיפות דבר על
33 "ראויים הם לברכה" ועל כך שבלעם אינו יכול לבצע
34 את "ארה לי". זהו רק סיום והמשך לתחילת הפסוק
35 "כי לא נחש ביעקב", שמה שהם צריכים לדעת, הם
36 יודעים על ידי נביאיהם.

37 על פי זה מובן מדוע קובע רש"י את הפירוש
38 הראשון כפירוש העיקרי בפשוטו של מקרא: כיון
39 שמדובר כאן על דברי בלעם, שבהם בירך את ישראל
40 ודיבר אודות מעלתם, מובן, שהפירוש המדגיש יותר
41 את מעלת ישראל, הוא הפירוש הקרוב לפשט
42 הפסוקים.

ט.

גם לפי הפירוש השני מדגיש בלעם את
השלילה שבקללת ישראל

43 אך סביר לומר, שגם לפי הפירוש השני מוסיפים
44 דברי בלעם בהמשך על ההסבר הראשון, מדוע אין הוא
45 יכול לקיים "ארה לי":

46 בלעם ידע, שהקדוש-ברוך-הוא אינו רוצה זאת, אך
47 הוא חשב שיוכל לכוון לשעה "שהקדוש-ברוך-הוא
48 כועס"⁴⁶, ואז יוכל לקללם.

49 לכן מוסיף רש"י בפירוש השני "ומה גזרותיו
50 במרום" – "נמסר להם על-פי נביאיהם מה היא גזרת
51 המקום" –

52 שגם לפי הפירוש השני מוסיפות המילים "כעת
53 יאמר ליעקב ולישראל..." עניין, לגבי שלילת הקללה
54 על ידי בלעם: כיון שאפילו ה"שעה" ש"כועס בה"

1 לפי זה מובן מדוע לאחר שאמר בלעם ש"ראויים
2 הם לברכה" "כי לא נחש ביעקב", הוא הוסיף והדגיש,
3 שהקללה אינה יכולה לשלוט בישראל, לא מפני שהוא
4 (בלעם) בדרגה נמוכה, מנחש וקוסם, והם "לא נחש",
5 אלא מצד עצם מעלת ישראל, שחיבתם תגלה כאשר
6 "מחיצתן לפני מלאכי השרת"³⁹.

ז.

ההסבר לציטוט "והיו ענין" ולדברי רש"י
"שהן יושבין..."

7 אך מתעוררת השאלה:

8 (א) במתן תורה אנו מוצאים שישראל אמרו למשה
9 "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן
10 נמות", ואכן כך היה, "ויעמוד העם מרחוק"⁴⁰. וכיצד
11 ייתכן כעת, שישראל ירצו ללמוד "תורה מפיו" של
12 הקדוש-ברוך-הוא?

13 (ב) אף אם אכן תהיה עת נוספת כבמתן תורה –
14 מדוע היא שוללת את "ארה לי" יותר מזמן מתן תורה?

15 לפיכך אומר רש"י: (א) "וזהו שנאמר"⁴¹ והיו ענין
16 ראות את מורין" – נאמר במפורש בתורה שהקדוש-
17 ברוך-הוא יהיה "מורין" של ישראל, באופן של "והיו
18 ענין ראות"⁴². (ב) "שהן יושבין לפניו" – לא תהיה זו
19 תופעה חד-פעמית, ולזמן קצר, אלא באופן של
20 "יושבין" – בקביעות⁴³, כפי שכבר פירש רש"י⁴⁴ "אין
21 תשב אלא לשון ענבה"⁴⁵.

ח.

הצורך בשני הפירושים, והסדר ביניהם

22 אך מתעוררת השאלה: בכל זאת זהו ענין שיהיה
23 לעתיד, וכיצד הוא גורם לכך שעתה אי אפשר לבצע
24 את "ארה לי"?

25 לכן מביא רש"י "דבר אחר", שלפיו "יאמר ליעקב
26 אינו לשון עתיד אלא לשון הווה... כי בכל עת שצריך

(כפרש"י) וכיו"ב? ו"ל שגם מזה הכרח להפירוש שכל הכתובים האלה מדברים במעלתם של ישראל (ראה בפנים סי"א) – כי לשון "יאמר" אינו מדגיש הפועל, המדבר, כ"א הנפעל: יאמר לישראל.

(39) ויש להוסיף בזה שאצל בלעם ה' מעלה מיוחדת בזה שבני "מחיצתן לפני (אפילו) ממלאכי השרת" – ע"פ פרש"י ר"פ ויקרא "לשון שמלאכי השרת משתמשין בו. אבל לנביאי האומות (הם) למטה ממלאכי השרת) כו' בלשון ארעי וטומאה שנאמר ויקר אלקים אל בלעם".

(40) יתרו כ, טז, שם, יח.

(41) נראה שצ"ל כבדפוס א' וב' וכו"כ כת"י רש"י "שנאמר" במקום "וזהו שנאמר".

(42) ולכן הביא רש"י רק פסוק זה ולא הפסוק הראשון שהובא במדרש וגם לא הכתוב (ישעי' מ, ה) "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר" –

כי דוקא בפסוק זה מפורש שהקב"ה יהי "מורין".

(43) ועפ"י יובן גם הלשון "יהם ישאלו להם מה פנא א"ל" ולא מה הורה וכיו"ב כנ"ל הערה 22 – כי מעלתם למעלה אינה מספיקה באמירת בלעם לבלק שמשו"ז אא"פ לקללם, כ"א דוקא עי"ז שמעלתם למעלה פועלת למטה, שלכן מלאכים ישאלו מה פנא הקב"ה למטה. ולהעיר גם מפ"מ לירושלמי שם (ד"ה ואומרים להם).

(44) תזריע יב, ד. ובפרש"י פרשתנו כב, ח: וישבו "לשון ענבה".

(45) ובפרט ש"יושבין לפניו" הוא לא רק יתור לשון (שה"ה אפ"ל "שהן לומדים תורה מפיו") אלא שגם תמוה, דלכאורה "לפניו" צ"ל "שומדים ולומדים תורה מפיו" של הקב"ה (ולהעיר מבהעלותך ט, ח "עמוד ואשמעה"). ועכצ"ל שהכוונה להדגיש שיהי בקביעות כפפנים.

(46) ראה פרש"י כג, ח.

יא.

התמיהה "ואונקלוס לא תרגם כן"

לפי כל האמור לעיל רואים שהתוכן העיקרי של כל
דברי בלעם הוא המעלות המופלאות של ישראל.
את זאת הוא היה מוכרח להדגיש שוב ושוב כדי
להצדיק את סירובו להפצרות החוזרות ונישנות של
בלק "ארה לי" "וקבנו לי" וכו'.
לכן גם לפי הפשט וגם לפי הדרוש והרמז, "משלו"
– פירוש הפסוקים הוא שמדובר כאן על מעלתם של
ישראל.

לפיכך מביע רש"י את התמיהה: במקומות רבים
בכל הפסוקים בפרשתנו⁵¹ פירושו הוא "כתרגומו" "וכן
תרגם אונקלוס" (או בצירוף פירוש נוסף),
יוצא מן הכלל פסוק זה, שבו התמיהה היא
ש"ואונקלוס לא תרגם כן", לא תרגם כאחד משני
הפירושים, אלא בחר את פשוטו של מקרא ממש.
ולמרות שרש"י סובר אחרת, כי זהו "משלו" וכל
הפסוקים מדברים על חשיבות ישראל,
בכל זאת אין הוא רוצה לשלול לגמרי את פירושו,
ומסביר ש"ואונקלוס", המסביר לפי פשוטו של מקרא
אפילו כאשר רש"י אומר "אין המקרא הזה אומר אלא
דרשני"⁵² וכדומה, "לא תרגם כן", בהתאם לשיטתו,
שהיא שיטת רש"י בפסוקים האחרים בתורה.

יב.

לא לשים לב למלעיגים על קיום תורה ומצוות

אחת מן ההוראות הנלמדות מן האמור לעיל היא:
לא זו בלבד שהגילוי שעל-ידי הנביאים הוא פעולה
הנמשכת בהווה, ויש בכל עת הוראות ברורות, שה'
גילה דבריו על-ידי עבדיו ראשי אלפי ישראל, "עיני
העדה" בכל דור ודור, אלא גם לימוד התורה מפיו של
הקדוש-ברוך-הוא לא היה רק בזמן מתן תורה במדבר,
אלא גם הוא ישנו בכל עת, שכאשר יהודי לומד תורה
כראוי, הרי אז "תען לשוני אמרתך"⁵³ – הוא לומד

1 ידועה לישראל על ידי נביאיהם ועל ידי אורים ותומים,
2 והם מסירים את הגזירה על ידי תשובה וכו'.⁴⁷

י.

שני הפירושים – מעלה גדולה בעתיד או מעלה קטנה בהווה

לפי האמור לעיל יש לומר, שההבדל בין שני
הפירושים תלוי בשקלא-וטריא בשאלה כללית, גם
בהלכה⁴⁸: מה גובר על מה – מעלה גדולה יותר
שתהיה בעתיד, או מעלה קטנה יותר שקיימת כבר
בהווה⁴⁹.

לפי הפירוש הראשון יוצא, שב"כעת יאמר ליעקב
ולישראל" הכוונה היא ש"ראויים הם לברכה", וקללה
לכל אינה אפשרית, עקב המעלה הגדולה ש"תגלה
חיבתן לעין כל" ו"מחיצתן לפני מלאכי השרת", אך
זהו יתרון ש"עתיד להיות".

ואילו לפי הפירוש השני יוצא, שמעלתם אינה
גדולה כל-כך, ויש אפשרות לכך שהקדוש-ברוך-הוא
כועס ותיתכן קללה, אך כיוון ש"נמסר להם על-פי
נביאיהם מה היא גזירת המקום" הם נזהרים שהיא
תתבטל ולא תתבצע למעשה. אך מצד שני זוהי מעלה
הקיימת בכל עת – בהווה.

לפי זה יוצא, לכאורה, שמסדר הפירושים ברש"י
ניתן להכריע שלפי דעתו בדרך הפשט, חשובה יותר
מעלה גדולה בעתיד מאשר מעלה קטנה יותר בהווה.

אך לאמיתו של דבר אי-אפשר ללמוד זאת מפירוש
רש"י, כי: א) רש"י מפרש זאת על דברי בלעם, נביא
באומות העולם בדוגמת נביאי ישראל⁵⁰, ולכן המעלה
ש"נמסר להם על-פי נביאיהם" אינה גדולה כל-כך
כלימוד "מפיו" של הקדוש-ברוך-הוא. ב) ועיקר: לפי
הפירוש הראשון אין זו רק מעלה שתהיה לעתיד, אלא
מעלה גם בהווה, אך בעתיד יתווסף ש"תגלה חיבתן
לעין כל".

לפיכך אין מכאן הוכחה לזה שענין שבו המעלה
רק תיעשה בעתיד מכריע את ההווה.

גם כללים שם מע' ד' כלל ג.

(49) ראה בכ"ז – לקו"ש חט"ו [המתורגם] ע' 494 ואילך. חט"ז
[המתורגם] ע' 424 ס"ז ואילך. חט"ט ע' 73 ואילך. ועוד.

(50) רש"י כב, ה.

(51) אולי י"ל הטעם כי בלעם הרי ה' מפתור ארס (דברים כג, ה).
אונקלוס בפרשתנו כב, ה).

(52) בראשית א, א.

(53) ראה לקו"ת סוכות פא, ג. שה"ש מד, ב.

(47) עפ"ז יובן הלשון "נמסר להם ע"פ נביאיהם כו" – דלכאורה:
השלילה דמנחש וקוסם היא, דהם שואלים לנביאים ואר"ת, וא"כ הול"ל
דשואלים לנביאיהם ואר"ת – כי עפ"ז מודגשת גם כזה מעלת ישראל
(ע"ד בפי' הא'), שאינם צריכים לשאול אלא שנמסר להם מה גזירותיו
במרום בלי שאלה. ולכן מפריד רש"י ואומר "או אר"ת מוגידים להם", ולא
כללו "נמסר להם ע"פ נביאיהם ואר"ת"*, כי הגדת אר"ת הוא באופן
דמענה לשאלה.

(48) ראה שדי חמד אסיפת דינים מע' יוהכ"פ ס"א ס"ק י. וש"נ וראה

(*) ברמב"ן הביא מפרש"י הלשון "נאמר להם כו" וכ"ה בדפוס א' וב' ובכ"כ כת"י רש"י וג"כ מתאים להמבואר בפנים, שהרי לא כתב "אומרים להם" וכיו"ב.

17 לפנים ממלאכי השרת", ואף "ומזליהו חזי" (=מזלם
18 ורואה זאת).

19 עד אשר כל אומות העולם חייבות להודות
20 שישראל "ראויים הם לברכה", כי "אין בהם מנחשים
21 וקוסמים". כלומר, אין הם מתחשבים בחוקות והנהגות
22 הגויים והם איתנים באמונתם בתורה.

23 ואז, במקום להפריע חסוֹשֵׁלֹם לישראל, הם
24 מברכים אותם ומסייעים להם, שלא יחסרו דבר,
25 ולהיפך, ובמיוחד ביציאתם בקרוב ממש ממדבר הגלות
26 ובכניסתם לגאולה האמיתית בארץ הקודש, ההיפך
27 מכוונת בלק⁵⁸,

28 ומגיעים לכך ש"תגלה חיבתן לעין כל", "והיו
29 מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך"⁵⁹, "ועמדו זרים
30 ורעו צאנכם"⁶⁰ בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב
31 ממש.

(משיחת ש"פ בלק תשל"ז)

1 תורה מפיו של הקדוש-ברוך-הוא. אלא שעתה זה
2 בהעלם, ולעתיד "תגלה חיבתן לעין כל".

3 מזה מובן, שאין להתרגש מן המלעיגים על לימוד
4 התורה וקיום המצוות, ובמיוחד בהפצת התורה
5 והיהדות, כי יש ליהודי הוראות ברורות ממי שגילה
6 דבריו עלידי עבדיו, ויותר מכך – הוא לומד מפיו של
7 הקדוש-ברוך-הוא וברור שהוא נמצא עמו – הקדוש-
8 ברוך-הוא קורא ושונה כנגדו⁵⁴, עד כדי ש"מה להלן
9 (בשעת מתן תורה) באימה וביראה וברתת ובזיע – אך
10 כאן"⁵⁵ כך.

11 וכיוון שהוא "תמים תהיה עם ה' אלקיך"⁵⁶ – ביחד
12 עם ה', אל לו להתרגש גם מזה ש"רגשו גויים"
13 ו"לאומים יהגו"⁵⁷, כי הוא יודע שזהו "ריק". אף אם
14 הדברים באים ממלך או משר, כבלק מלך מואב, או
15 מאחד מנביאי אומות העולם, בדומה לבלעם, כי גם
16 הם יודעים את המעלה הנפלאה של ישראל ש"מחיצתן

(54) יל"ש איכה רמז תתרלד. תדבאר רפי"ח.

(55) ברכות כב, א.

(56) שופטים יח, יג (ובפרש"י שם). והיא הקדמה להכתוב שלאח"ז
שם "הגויים גו' אל מעוננים ואל קוסמים וגו'", ראה רמב"ן שם. אבל ראה
לקו"ש חיד"ע 64 ואילך.

(57) תהלים ב, א.

(58) ראה פרש"י כג, יט.

(59) ישעי' מט, כג.

(60) שם סא, ה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' א

25 **הא תנא** – חולקים על התנא של הברייתא, **דְּתַנִּיא, אִמֵּר רַבִּי יְהוּדָה,**
26 **לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים עַל אִיבְרֵי חֲטָאת שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּאִיבְרֵי**
27 **עוֹלָה שִׁיקְרָבוּ כוֹלָם,** ורואה אני את בשר החטאת כאילו הוא עצים.
28 וכן לא נחלקו באופן שנתערבו איברי חטאת הכשרים להקרבה
29 בְּאִיבְרֵים שֶׁל רוֹבֵעַ וְנִרְבֵּעַ הפסולים להקרבה, **שְׁלֹא יִקְרְבוּ. עַל מָה**
30 **נִחְלְקוּ, עַל אִיבְרֵי עוֹלָה תְּמִימָה** הראויה להקרבה **שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּאִיבְרֵי**
31 **עוֹלָה פְּעֻלַּת מוֹם** הפסולה להקרבה, **שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר אִמֵּר יִקְרְבוּ**
32 **כוֹלָם וְרוֹאֶה אֲנִי** – ומחשיב אני את האיברים של בעלת המום
33 שעלו לְמַעַלָּה – על גבי המזבח כְּאִילוֹ הֵן עֵצִים. וְחַכְמִים אומרים **לֹא**
34 **יִקְרְבוּ,** אלא תעובר צורתן ויצאו כולם לבית השריפה. הרי
35 שלדעת רבי יהודה כשנתערבו איברי חטאת בעולה גם חכמים
36 מודים שיקרבו כולם, ואילו לדעת תנא דמתניתין אף בזאת
37 סוברים חכמים שיצאו כולם לבית השריפה. וכן כשנתערבו איברי
38 תמימה באיברי בעלת מום, לדעת רבי יהודה בשיטת רבי אליעזר
39 יקרבו כולם, ואילו לדעת התנא להלן רק באופן שכבר הקריבו
40 אבר אחד יקרבו כולם.

41 עתה מבארת הגמרא את שיטת התנא של הברייתא. שואלת
42 הגמרא: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מָאי שָׁנָא** – במה שונים רובע ונרבע מאיברי
43 עולה שנתערבו באיברי חטאת שאף לדעתו לא יקרבו אפילו לשם
44 עצים, משום **דְּלֹא חָזוּ** – שאינם ראויים להקרבה, ובבהמות שאינן
45 ראויות להקרבה אף הוא מודה שאין להעלותן על גבי המזבח
46 אפילו לשם עצים, אם כן בהמה פְּעֻלַּת מוֹם נְמִי **לֹא חָזוּ** – אינה
47 ראויה להקרבה, ומדוע סבר רבי אליעזר שכשנתערבו איברי
48 עולה תמימה באיברי עולה בעלת מום יקרבו כולם.

1 אותם **לְשֵׁם עֵצִים, אֶבֶל מִיָּד אֶחָרִינָא** – דברים אחרים, דהיינו אלו
2 שאסרה התורה בסיפא של הפסוק הראשון מדין כל שממנו
3 לאישים השאר בבל תקטיר, **לֹא** – אפילו לשם עצים אסור לך
4 להעלותם.

5 אומרת הגמרא: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סבר,** שלכן אמרה התורה 'אותם'
6 לגבי שאור ודבש כדי ללמודך, שדווקא אותם הוא דְּרַבְּאִי לָךְ –
7 ריבה הכתוב במה שאמר 'ואל המזבח לא יעלו', שהקָבֵשׁ חשוב
8 בְּמִזְבֵּחַ, שכשם שאסור להעלותם על גבי המזבח כך אסור
9 להעלותם על הכבש, **אֶבֶל מִיָּד אֶחָרִינָא לֹא** – אבל כל שממנו
10 לאישים שהם השיריים אף על פי שנאסרו בהעלאה על גבי
11 המזבח, לא נאסרו בהעלאה על גבי הכבש.

12 אומרת הגמרא: **וְרַבִּנָּן תְּרִי שִׁמְעַן מִיָּנָה** – ורבנן סברו שכל מה
13 שהתרבה והתמעט בפסוק מתייחס רק לשאור ודבש ולא לשאר
14 דברים, ולכן את שני המיעוטים המוזכרים אנו שומעים מן הפסוק,
15 גם את הדין שכבש כמזבח נתרבה רק לענין שאור ודבש ולא
16 לענין שיריים, וגם את הדין שמותר להעלות לשם עצים רק שאור
17 ודבש ולא שיריים.

18 הגמרא מביאה ברייתא שהולקת על התנא של המשנה. אומרת
19 הגמרא: התנא של מְתַנִּיתִין שאמר, שרבי אליעזר וחכמים נחלקו
20 גם באיברי חטאת שנתערבו באיברי עולה, שלרבי אליעזר יקרבו
21 כולם ולחכמים יצאו לבית השריפה, וכן התנא של המשנה דלהלן
22 (ע"ב) שאמר, שאם נתערבו איברים של בהמה תמימה באיברים של
23 בהמה בעלת מום, לדעת רבי אליעזר, אם כבר הקריב הכהן ראש
24 של אחד מהם יקרבו כל הראשים, ואם לא לא יקרבו, **דְּלֹא בִּי**

אשר מלכו בארץ אדום, בארץ אדום, באתר³ דדינן מתאחדין תמן. וימת וימלוך תחתיו, דלא אתקיימו באתריהו, בגין דתקונין דמלכא לא אתתקנו, דהא כולוה לא אתקיימו.

והיא⁴ אתקיימת השתא בסטרא דדכורא דשריא עמה, הדא הוא דכתיב (שם) וימלוך תחתיו הדר, ושם עירו פשו ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב, מי זהב ודאי, כמה דאוקיימנא באדרא.

ספר הזהר חלק ג' — אדרא זוטא — דף רצב ע"א

הדר⁵ מהיטבאל⁶, מספרם מירון⁷, זהו שרשב"י שדרש בזה קודם הסתלקותו, נקבר במירון⁸, וד"ל.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות דברים עמוד תסג

(3) ראה לעיל סימן צו.

(4) [תרגום ללה"ק] (והנה אחר שבירת השבעה מלכים יצא המלך השמיני הדר ומהיטבאל), והיא אתקיימת השתא בסטרא דדכורא דשריא עמה (והיא מתקיים על ידי בחינת הזכר ששורה עמה), הדא הוא דכתיב (זהו שכתוב) וימלוך תחתיו הדר, ושם עירו פשו בת מי זהב, (ואמר) מי זהב ודאי (כי מים הוא בחינת חסד, וזהב הוא בחינת דין, דהיינו שנכללו החסד עם הגבורה, ונמתקו ונתקנו), כמה דאוקיימנא באדרא (כמו שביארנו באדרא — זהר ח"ג (דף קלה ע"ב)), ע"ש.

(5) הדר (209) + מהיטבאל (97) = 306. וכן מירון⁷ = 306.

בראשית לו, לט: וימת בעל חנן בן עכבור וימלך תחתיו הדר ושם עירו פשו ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב:

קמז

רמז, דהרשב"י דרש ביום הסתלקותו בענין "הדר" מהיטבאל⁹ בגי' "מירון", וזהו שנקבר שם

תאנא¹, בההוא יומא דרבי שמעון בעא לאסתלקא מן עלמא, והוה מסדר מלוי, אתכנשו חבריא לבי רבי שמעון.

פתח² ואמר, כתיב (בראשית לו, לא) ואלה המלכים

(1) [תרגום ללה"ק] תאנא, בההוא יומא דרבי שמעון בעא לאסתלקא מן עלמא (למדנו, כי באותו היום שרבי שמעון רצה להסתלק מן העולם), והוה מסדר מלוי (והי' מסדר דבריו), אתכנשו חבריא לבי רבי שמעון (נתאספו החברים לביתו של רבי שמעון, כדי לשמוע ממנו רזי התורה, ולהיות נוכחים בשעת הסתלקותו).

(2) [תרגום ללה"ק] פתח (רבי שמעון) ואמר כתיב (לפרש מש"כ) ואלה המלכים (שהם השבעה מלכים), אשר מלכו בארץ אדום. . . באתר דדינן מתאחדין תמן (במקום שהדינים מתאחדים שם). . . וימת וימלך תחתיו, דלא אתקיימו באתריהו (שלא נתקיימו הכלים במקומם, כי שנברו, ואומר הטעם שנשברו הוא) בגין דתקונין דמלכא לא אתתקנו (לפי שעדיין התקונים של המלך לא נתתקנו).. דהא כלהו לא אתקיימו (שכל שבעה מלכים לא נתקיימו אלא שנשברו), ע"ש.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' ב

18 צריכה בדיקה אחר שחיטה. והטעם שרבי ינאי וריש לקיש בריבי
19 ירמיה לא אמרי, משום דברבי אליעזר לא מוקמי - הם לא רצו
20 להעמיד את המשנה כשיטת רבי אליעזר הסובר שולד טריפה דינו
21 כטריפה, משום שהוא תנא יחידי.
22 שנינו במשנה: אם נתערבו קרשים של ראובן בקרשים של שמעון,
23 מין במינו כו', כל קרבן יקרב לשם מי שהוא בעליו.
24 מקשה הגמרא: והא קרבן פעי סמיכה, שיסמכו הבעלים את ידיהם
25 עליו, וכיון שלא ידוע מי בעל הקרבן היאך תתקיים מצות סמיכה.
26 מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, משנתינו מדברת בתערובת של
27 קרבן נשים שאינו טעון סמיכה, כמו שדרשו חכמים (עירובין צג)
28 מהפסוק (ויקרא א ב, ד) 'דבר אל בני ישראל וגו' וסמך, בני ישראל
29 סומכים ואין בנות ישראל סומכות.
30 מדייקת הגמרא: מזה שהוצרך רב יוסף לומר שמשנתינו מדברת
31 בקרבנות נשים שנתערבו, משמע אבל בקרבן אנשים שנתערבו לא
32 שייכת הקרבה, הואיל ולא שייך לקיים בהם מצות סמיכה, אלא
33 ירעו בהבחות עד שיתאבדו.

1 קודם שחיטה, אבל עדיין צריכה בדיקה לאחר שחיטה. ולכך אף
2 אם תלך אי אפשר לשוחטה, שמה בבדיקה היא תמצא טריפה
3 ונמצא שהכניסו טריפה בעורה.
4 מביאה הגמרא עוד אפשרות ליישב את המשנה: רבי ירמיה אמר,
5 משנתינו מדברת בגין דאיעריב בולד טריפה - שבזבחים הכשרים
6 נתערבה בהמה שנולדה מבהמת טריפה, ולכך אין פסולה ניכר,
7 ומשנתינו כשיטת רבי אליעזר היא, דאמר במסכת תמורה (ז): ולד
8 טריפה לא יקרב לנפי מופת, וכיון שולד זה נתערב בזבחים הכשרים
9 ואינו ניכר, ירעו כולם עד שיפול בהם מום.
10 הגמרא מבארת מדוע לא העמידו האמוראים את המשנה באותו
11 אופן: בולדו - דהיינו ריש לקיש ורבי ירמיה בריבי ינאי לא אמרי,
12 משום שהם סברו שלהבחין בין נקובת תקון לדרוסת הואב מידע
13 ידע ו-הדבר ידוע, דהא - שנקב הארי או הזאב משיך - נמשך
14 ויורד מכח ציפורנו, והא - ואילו נקב הקרן קניל, ובקל ניתן
15 להבחין בהבדל שביניהם. והטעם שרבי ינאי ורבי ירמיה בריש
16 לקיש לא אמרי, משום דקסברי שנפולה שעקבה אינה צריכה
17 המתנה מעת לעת, ואם היא קלקלה אפשר לשוחטה מיד ואינה

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בלק

שמי – היינו הקב"ה – יקימנו, הוא יוציאנו מהגלות, וכמו שנאמר מי יתן מציון ישועת ישראל¹⁰.

ועד לזמן שמי יקימנו, גם אז אין זו שליטה אמיתית חס ושלוש, כיון שהוא ארי ולביא, שלאף אחד אין שליטה עליו. – על דרך הפסק בשלחן ערוך¹¹ שעל ארי ולביא אין לאף אחד שליטה, ועד שישנה שאלה האם אפשר לחנכם ע"י תרבות. –

כל הגלות אין לה מקום על פי שכל, ואין זאת אלא כאנוס על פי הדבור, שהארי ולביא יכרע וישכב.

ובמילא מובן, שבנוגע לתורה ומצוות, שוידבר אלקים את כל הדברים האלה – אין לכל הגלות שום שייכות.

ב. אמנם מצד ההרגל, שמתרגלים אל הגלות ואותותינו לא ראינו¹²,

– נסים ישנם גם עכשיו, אלא שלא ראינו, אין בעל הנס מכיר בניסו¹³ –

הנה מצד חושך הגלות אפשר שיהי' נדמה שעולם כמנהגו נוהג, עולם מלשון העלם והסתה¹⁴, היינו שלעולם יש שליטה על הארי ולביא. ולכן מזמן לזמן מראים מלמעלה נסים גלויים גם בזמן הגלות (שאחד הנסים הגלויים והכלליים בדורנו הוא הנס די"ב וי"ג תמוז), ועי"ז נזכרים שגם בזמן הגלות אין עוד מלבדו.

וזהו תוכן מאמר רז"ל¹⁵, בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שיתף בו מדת הרחמים, ונאמר ע"ז בשער היחוד והאמונה בתניא¹⁶, שהכוונה היא לגילוי אלקות על ידי צדיקים ואותות ומופתים שבתורה.

המופתים שוברים את המדידה וההגבלה של העולם, כך שרואים גם בעיני בשר, שיש מנהיג לבירה זו.

וכאשר זוכרים זאת – יודעים במילא שעם ישראל הוא תמיד ארי ולביא, ואשר בנוגע לנשמה ותורה ומצוות לא נמסרנו לשיעבוד הגלות.

לקוטי שיחות חלק ב עמוד 337

כד, ט – כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו מברכין ברוך ואורריך ארור²

ביאור המדרש "כרע שכב כארי וגו'" מצדקי' עד מלך המשיח, דבני' תקיפים כארי וכלביא גם בזמן הגלות, "מי יקימנו" קאי על הקב"ה דיוציאנו מהגלות

א. על הפסוק בפרשתנו, כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו, איתא במדרש³ יש אומרים דקאי על הזמן שמאז המלך צדקי' עד מלך המשיח, כיון שבזמן צדקי', החל זמן החורבן והגלות, ואפילו לאחר השבעים שנה, בזמן בית שני, עדיין ה' זה ענין של גלות, שהרי חמשה דברים חסרו בבית שני⁴, כיון שעדיין לא היתה זו גאולה שלימה.

על הזמן שמצדקי' עד מלך המשיח, נאמר שזהו ענין של כרע שכב. שכב, לפירוש היש אומרים – כותב הצמח צדקי' – הוא מלשון וישכב וירדם, על משכבי בלילות, ולא ימות ונפל למשכב, שזה מורה – על הענין של גלות.

הרי אפשר לחשוב שהגלות אינה רק על הגוף אלא גם על הנשמה חס ושלוש, כולל עניני תורה ומצוות הקשורים עם הנשמה,

אך באותו פסוק נאמר, שהגם שכרע שכב, אך אין זו שיכיבה של מי שאין לו כח, אלא זוהי מדידה והגבלה של מי שרק הוא עצמו מודד, מגביל ומצמצם את עצמו, שהרי הוא כארי וכלביא, שארי הוא בתוקף ולביא הוא בתוקף עוד יותר, וכדאיתא בזהר⁶ שלביא הוא בתקיפא יתיר.

כלומר: אפילו בזמן של כרע שכב, אין פירוש הדבר שחסר ושלום יד האומות שליטה על ישראל. עם ישראל הוא תמיד כארי וכלביא, ורק שמי – יקימנו. על דרך הענין דמי גלה לבני רז זה⁷, הקשור עם מי יתן והי' לבבם זה להם ליראה אותי⁸, שקאי על הקב"ה⁹, ועד"ז בנדו"ד הפירוש הוא

(1) פסוק כד, ט – כרע שכב כארי וגו': עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ויחי סימן קעו, ובהנסמן שם. ועיין שם סימן קפו. רלח.

(2) פסוק כד, ט – מברכין ברוך ואורריך ארור: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תולדות סימן תסה, כה. קלא. תעג. תעד.

(3) בראשית רבה פרשה צה, ז. (עיין בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ויחי סימן קעו, ובהנסמן שם). בכללות הסימן: עיין גם לעיל סימן שלב.

(4) יומא כא, ב. ירושלמי מכות פרק ב הלכה ו. הוריות פרק ג הלכה ב. במדבר רבה פרשה טו, י.

(5) בד"ה כרע שכב שנת ה'תר"ה בסעודה שלישית (אוה"ת בלק ע' א'מח ואילך).

(6) ויחי רלז, ב.

(7) שבת פח, א.

(8) דברים ה, כו.

(9) ראה לקוטי תורה במדבר טו, א-ב.

(10) תהלים יד, ז, נג, ז.

(11) חושן משפט, הלכות נזיקין סימן שפט סעיף ח.

(12) תהלים עד, ט.

(13) נדה לא, א (בשינוי לשון קצת).

(14) לקוטי תורה במדבר לז, ד. ספר המאמרים ה'תש"י עמוד 116.

(15) פירוש רש"י ריש בראשית. ספר הלקוטים להאריז"ל בתחילתו ובכמה מקומות. וראה מדרש ילמדנו הובא בספר תלמוד תורה*.

(16) פרק ה.

(*) נדפס בס' בתי מדרשות ח"א עמוד קמא. המו"ל.

♦ יום ראשון י"א תמוז ♦

כב (ב) וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צֹפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי:

כ"י"א וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צֹפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי. אָמַר: אֵלֹהֵי שְׁנֵי מַלְכִּים שֶׁהֵינּוּ בְטוּחִים עֲלֵיהֶם לֹא עָמְדוּ בַּפְּנִיָּה, אָנּוּ עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה! לְפִיכָךְ: "וַיֵּגֶר מוֹאָב".

(ג) וַיֵּגֶר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הוּא וַיִּקְּץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י"א וַיֵּגֶר. לְשׁוֹן מוֹרָא, כְּמוֹ (איוב יט): "גִּדְּרוּ לָכֶם". וַיִּקְּץ מוֹאָב. קָצוּ בְּחִיָּהֶם (כְּמוֹ קָצֵתִי בְּחִי, וְהוּא מִקְרָא קָצַר).

(ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מִדְּיָן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהֵל אֶת־כָּל־סִבְיַתֵּנוּ בְּלַחֵף הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צֹפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא:

כ"י"א אֶל־זִקְנֵי מִדְּיָן. וְהָלֹא מְעֻלָּם הָיוּ שׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרַאשִׁית לו): "הַמֶּכָּה אֶת־מִדְּיָן בַּשָּׂדֶה מוֹאָב", שֶׁבָּאוּ מִדְּיָן עַל מוֹאָב לְמַלְחָמָה? אֵלָּא מִיִּרְאַתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וְכֵּן רָאָה מוֹאָב לְטַל עֲצָה מִמֶּדְיָן? בִּיּוֹן שָׂרְאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִים שֶׁלֹּא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, אָמְרוּ: מִנְּהִיגִים שֶׁל אֵלֹהִים בְּמִדְּיָן נִתְּנָה מַה מִּדְּתוֹ? אָמְרוּ לָהֶם: אֵין כַּחוֹ אֵלָּא בְּפִי; אָמְרוּ: אָף אָנּוּ נִבְּאוּ עֲלֵיהֶם בְּאֶדְם שֶׁכַּחוּ בְּפִי. בְּלַחֵף הַשּׁוֹר. (בְּמִדְּבָר רַבָּה) כָּל מַה שֶׁהַשּׁוֹר מִלְחָמָה, אֵין בּוֹ סִימָן בְּרָכָה. בָּעֵת הַהוּא. לֹא הָיָה רָאוּי לְמַלְכוּת; מִנְּסִיכֵי מִדְּיָן הָיָה, וּבִיּוֹן שְׁמַת סִיחוֹן, מִנְּהִיגֵי עֲלֵיהֶם לְצַרְף שְׁעָה.

(ה) וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לִקְרֹא־לּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עָם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹּסֶה אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֶּלֶךְ:

כ"י"א פְּתוּרָה. כִּשְׁלַחְנִי הִנֵּה שֶׁהַכֹּל מְרִיצִין לוֹ מַעוֹת, כֹּף כָּל הַמַּלְכִּים מְרִיצִין לוֹ אֲגוּרֹתֵיהֶם. וְלִפִּי פֶשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, כֹּף שֵׁם הַמָּקוֹם (שם). אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ.

ספורנו

כב (א) וַיֵּרָא בָּלָק, אִדָּם מִפְּרָס לְמַלְכוּת מִלְחָמָה, כְּאָמְרוֹ "הַטּוֹב טוֹב אֶתָּה מִבָּלָק בֶּן צֹפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב" (שְׁפִטִּים י"א, כח). רָאָה שֶׁבִקֵּשׁ יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד בְּאֶרֶץ סִיחוֹן וּכְשֶׁלֹּא נָתַן לַעֲבֹד הִתְרִימוּהוּ (כ"א, כח), וְרָאוּ שֶׁנִּצְחָה לֹא בְּדֶרֶךְ תַּחְבּוּלַת מַלְחָמָה. תוֹרָה ב (ג) וַיֵּגֶר מוֹאָב. אֵילִי מוֹאָב שֶׁלֹּא נִתְּנָה יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד, כְּמוֹ שֶׁהֵעִיד יִפְתָּח בְּאָמְרוֹ "וְגַם אֵל אֶרֶץ מוֹאָב שְׁלַח, וְלֹא אֶבְדֹּ" (שִׁם פִּסּוֹק יז). כִּי רַב הוּא. לֹא מִפְּנֵי תַּחְבּוּלַת מַלְחָמָתָם. וַיִּקְּץ מוֹאָב. הֵמוֹן מוֹאָב קָצוּ בְּחִיָּהֶם מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הַשּׁוֹלָלִים אוֹתָם. תוֹרָה ד (ד) עֲתָה. שֶׁכָּבְשׁוּ אֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹג. יִלְחָכוּ הַקְּהֵל אֶת כָּל סִבְיַתֵּנוּ. לְהַרְחִיב גְּבוּלָם וּלְהַבְטִיחֵם. וּבָלָק בֶּן צֹפּוֹר. הָיָה נוֹדֵעַ לְגִבּוֹר וְאִישׁ מַלְחָמָה. מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא מָלְאוּ לְבוֹ לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, כְּאָמְרוֹ "הַרְּוֹב רַב עִם יִשְׂרָאֵל, אִם

ממון הרבה. עם יצא ממצרים. ואם תאמר: מה מדיק? הנה כסה את-עין הארץ. סיחון ועוג, שהיו שומרים אותנו, עמדו עליהם והרגום. והוא ישוב ממלי. חסר פתיב, קרובים הם להכריתני, כמו (תהלים קיח): "כי אמילם".

ויקען איתא כען לוט לי ית עמא הדין ארי תקיף הוא מני מאים אפל לאגחא בה קרב ואתרנגה מן ארעא ארי ידענא ית די תברך מברך ודי תלוט ליט:

מעט. כי ידעתי וגו'. על-ידי מלחמת סיחון, שעזרתו להכות את מואב.

וואלו סבי מואב וסבי מדין וקסמא בידהון ואתו לות בלעם ומלילו עמה פתגמי בלק:

תועלת. לפיכך, כשאמר להם "לינו פה הלילה", אמרו: אין בו תקנה! הניחוהו והלכו להם, שנאמר: "וישבו שרי-מואב עם-בלעם", אבל זקני מדין הלכו להם.

חנאמר להון ביתו הקא בלילא ואתב יתכון פתגמא קמא די מליל יי עמי ואוריכו רברבי מואב עם בלעם:

פילגשו בהחבא. באשר ידבר ה' אלי. אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם אלף עמכם, שמא אין כבודו לתתי להלף אלא עם שרים גדולים מכם. וישבו. לשון עכבה.

ט ואתא מימר מן קדם יי לות בלעם ואמר מן גבריא האלין דעמך:

בם. פונת רש", שאמר "מי האנשים" היתה לטובה, לפגס עמו בדברים, כמו שפרש רש"י בפרשת

כדי שלא יהיה פתחון פה לאמות לומר: אלו היה לנו נביאים חזונו למוטב! העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גדורים בעריות, וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות. לקרא-לו. (שם) הקריאה שלו היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לו

(ו) ועתה לכה-נא ארה-לי את-העם הזה פיעצום הוא ממני אולי אוכל נפה-בו ואגרשנו מן-הארץ כי ידעתי את אשר-תברך מברך ואשר תאר יואר:

כ"א נפה-בו. אני ועמי נפה בהם. דבר אחר: לשון משנה הוא (כ"מ קה ב), מנפה לו מן הדמים, לחסר מהם

(ז) וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם ויבאו אל-בלעם וידברו אליו דברי בלק:

כ"א וקסמים בידם. (שם) כל מיני קסמים, שלא יאמר: אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר: (שם) קסם זה נטלו בידם זקני מדין; אמרו: אם יבא עמנו בפעם הזאת, יש בו ממש, ואם ידחנו - אין בו

(ח) ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר באשר ידבר יהוה אלי וישבו שרי-מואב עם-בלעם:

כ"א לינו פה הלילה. אין רוח הקדש שורה עליו אלא בלילה. וכן לכל נביאי אמות העולם; וכן לכן בחלום הלילה, שנאמר (בראשית לא): "ויבא אלהים אל-לכן הארמי בחלום הלילה". כאדם ההולך אל

(ט) ויבא אלהים אל-בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך:

כ"א מי האנשים האלה עמך. להטעותו בא; (ר"ל) ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו בם ופושעים יפשלו

ספורנו

(ז) וקסמים בידם. כלי הקסם, כי קוסם היה בלעם לכוון השעה, כאמרו ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב אל חלליהם" (יהושע יג, כב). תורה ח
(ח) באשר ידבר ה' אלי. כי אכין עצמי לנבואה. תורה ט
(ט) מי האנשים האלה עמך. מי הם

אשר תברך מברך. הנה בחו לא היה לברך, אבל היה לקלל בהוכיר עון, או בכונן שעה בדרברי רבותינו ז"ל (ברכות ה, א). ולכן לא שאל ממנו שיברכהו לנצח, או שיוכל להתניצב מנגד. אבל אמר "ידעתי את אשר תברך מברך", לכבודו של בלעם, להורות שלא חשב אותו למזיק בלבד. תורה ז

נלחם נלחם בם" (שם פסוק כח). ומה שאמר יהושע ויקם בלק בן צפור מלך מואב וילחם בישראל" (יהושע כד, ט), אמר זה על ששכר את בלעם לקלל, כמו שבאר באמרו "וישלח ויקרא לבלעם" (שם). תורה ה
(ו) אולי אוכל. אחר שתקללהו. נפה בו. אני במלחמה ואתה בקללה.

שיעור יומי ליום ראשון י"א תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כב - פרשת בלק עט

בְּרֹאשִׁית בְּתֵבַת "אִיפָּה", אֲךָ בָּא לְבָלָעַם לְטַעוֹת, כִּי
הוּא טָעָה) אָמַר: פְּעָמִים שָׁאִין הַכֹּל גָּלוּי לְפָנָיו, אִין
דַּעְתּוֹ שְׁוָה עָלָיו, אֲךָ אֲנִי אֶרְאֶה עֵת שְׂאוּכַל לְקַלֵּל
וְלֹא יָבִין.

יִיאַמֵּר בְּלָעַם אֱלֹהִים בְּלֹק בְּנִצְפֹר מִלֶּךְ
מוֹאָב שְׁלַח אֵלָיו:

כִּי"א בְּלֹק בְּנִצְפֹר וְגו' • אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינִי חָשׁוּב בְּעֵינֶיךָ, חָשׁוּב אֲנִי בְּעֵינֵי הַמְּלָכִים.

יֵאָמֵר הָעַם הֵינָא מְמַצְרִים וַיָּבִיאוּ אֶת-עֵין הָאָרֶץ
עֲתָה לָכֶה קִבְּהָ לִּי אֹתוֹ אוֹלֵי אוֹכְלֵי הַלֶּחֶם בּוֹ
וְגִרְשָׁתִיו:

כִּי"א קִבְּהָ לִּי • (במדבר רבה) זו קֶשֶׁה מִ"אַרְהָ לִּי" שֶׁהוּא
נוֹקֵב וּמְפָרֵשׁ. וְגִרְשָׁתִיו • (שם) מִן הָעוֹלָם. וּבְלֹק לֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 דק"ר ש חלק ל"ח עמ' 85 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

החליק בשנאה בין בלעם לבלק

מלחמה?

בְּנוֹגַע לְמוֹאָב (וּבְלֹק) י"ל בְּפִשְׁטוּת, שֶׁלֹא יָדְעוּ אֶת הַצּוּרִי
ד"אל תִּצַּר אֶת מוֹאָב", וְחָשְׁבוּ שֶׁהִסְבֵּה לָךְ שְׂבָנִי יִשְׂרָאֵל
אֵינָם לוֹחֲמִים עִמָּהם הוּא מִפְּנֵי סִיחּוֹן וְעוֹג ש"הִיוּ בְּטוּחִים
עֲלֵיהֶם", וְלֹכֵן לֵאחֹר שֶׁשְׂמָעוֹ "אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל
לְאֻמּוֹתֵי" שֶׁנִּצְחָה אוֹתָם, נִתְּנָהוּ מֵאֹד. אוֹלָם עֲדִין צָרִיד עֵינּוּ,
הֲרִי בְלָעַם נִבְיָא הִיָּה וַיִּדַּע שֶׁהִטְעַם שְׂבָנִי יִשְׂרָאֵל לֹא נִלְחָמוּ
עִמָּהם הוּא מִפְּנֵי הַצּוּרִי, וְאֵם כֵּן מִדּוּעַ לֹא עָנָה לְבָלָק שְׁאִין
לֹא מִמָּה לִפְחֹד?

וְלֹכֵן כֶּתֵב רַש"י ש"בְּלָעַם הִיָּה שׁוֹנָאֵם יוֹתֵר מִבְּלָק", הֵיִינוּ
שֶׁשְׁנֵאֲתוֹ הִיָּתָה מִסּוּג אַחֵר: שְׁנֵאֲתוֹ שֶׁל בְּלֹק הִיָּתָה תּוֹצְאָה
מִיִּרְאָתוֹ שְׂבָנִי יִשְׂרָאֵל יִלְחָמוּ עִמּוֹ וַיִּכְבְּשׁוּ אֶת אֶרְצוֹ,
מִה-שְׁאִין-כֵּן שְׁנֵאֲתוֹ שֶׁל בְּלָעַם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִיָּתָה שְׁנֵאֲהָ
עֲצָמִית בְּלִי טַעַם, וְלֹכֵן לֹא גָלָה בְּלָעַם לְבָלָק שְׁאִין לֹא מִמָּה
לִפְחֹד, כִּי חִפֵּשׁ הַזְדַּמְנוּת לְהִזְיֵק לְיִשְׂרָאֵל וּלְקַלְלֵם.

יִיאַמֵּר אֱלֹהִים אֶל-בְּלָעַם לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם לֹא
תֵּאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

כִּי"א לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם • (שם) אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, אֶקְלָלֶם
בְּמִקְוָמִי. אָמַר לוֹ: "לֹא תֵּאָר אֶת-הָעָם!". אָמַר לוֹ:
אִם כֵּן, אֶבְרַכֶּם. אָמַר לוֹ: אֵינָם צָרִיכִים לְבִרְכָּתְךָ,

ספורנו

אֶצְלָךְ שֶׁהִכִּינוּ עֲצָמָךְ לְנִבּוּאָה בַּעֲדָם
לְדַעַת מִה תַּעֲשֶׂה לָהֶם. הָאִמָּנָם הֵם
אֶצְלָךְ כְּשׁוֹאֲלֵי עֲתִידוֹת - וְתִרְצָה
לְדַעַת הָעֲתִיד לְמַעַן תִּגִּיד לָהֶם - אוֹ
הֵם אֶצְלָךְ כְּמִבְקָשִׁים לְהַשִּׁיג אִיזוֹה
מִכֵּן בְּקִלְלָתְךָ, וַיִּדְעָתְךָ עֲתָה לְשֹׂאֵל
רְשׁוֹת אִם תַּעֲשֶׂה חֲפָצָם. תוֹרַה י
(יב) לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם. אֲךָ עַל פִּי שֶׁלֹא
תִקְלָלֶם, לֹא תִלָּךְ, כִּדִּי שֶׁלֹא תִתֵּן עֵינֶיךָ
בָּהֶם לְרַע, כְּעֵנֶן אֶמְרָם 'תֵּתֵן עֵינֶיךָ בּוֹ,
וְנַעֲשֶׂה גֹל שֶׁל עֲצָמוֹת' (ברכות נח
א. תוֹרַה יג

♦ יום שני י"ב תמוז ♦

(יג) וַיָּקָם בִּלְעָם בִּבְקָר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלָק לְכוּ
אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לְתַתִּי לְהֵלֵךְ עִמָּכֶם:

כ"י • לְהֵלֵךְ עִמָּכֶם • אֵלָּא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם; לְמַדְנֵנו שְׂרוּחֵנו גְּבוּהָה, וְלֹא רָצָה לְגַלּוֹת שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ
שֶׁל מְקוֹם, אֵלָּא בְּלִשׁוֹן גְּסוּת, לְפִיכָף "וַיִּסָּף עוֹד בָּלָק".

(יד) וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן
בִּלְעָם הֵלֵךְ עִמָּנוּ:

יד וַיִּקְוֹמוּ בְּרִבְּבֵי מוֹאָב וַאֲתוּ לְנוֹת בָּלָק וַאֲמְרוּ
סָרֵב בִּלְעָם לְמַתִּי עִמָּנָא:

(טו) וַיִּסָּף עוֹד בָּלָק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים
מֵאֵלָּה:

טו וַאֲוִסָּף עוֹד בָּלָק לְמַשְׁלַח בְּרִבְּבִין סְגִיאיִן
וַיִּקְרִיין מֵאֵלִין:

(טז) וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק
בֶּן־צְפּוֹר אֶל־נָא תַמְנַע מֵהֵלֵךְ אֵלַי:

טז וַאֲתוּ לְנוֹת בִּלְעָם וַאֲמְרוּ לֵה כְּדֻנָּן אָמַר
בָּלָק בֶּר צְפוֹר לֹא כַעַן תַּתְּמַנַּע מִלְּמַתִּי
לְנוֹתִי:

(יז) כִּי־כִבֵּד אֶכְבְּדְּךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי
אֶעֱשֶׂה וְלִכְהֹנָא קְבַהֲלִי אֵת הָעָם הַזֶּה:

יז אַרִי וְקִרְא אֶיקְרָנָךְ לְחֻדָּא וְכָל דִּי תִימַר לִי
אֶעֱבֹד וְאִיתָא כַעַן לוֹט לִי יֵת עֲמָא הֲדִין:

כ"י • כִּי־כִבֵּד אֶכְבְּדְּךָ מְאֹד • (במדבר רבה) יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֵייתָ נוֹטֵל לְשַׁעֲבֹר (ר"ל בְּמִלְחָמַת סִיחוּן) אֲנִי נוֹתֵן
לָךְ.

(יח) וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדִּי בָלָק אִם־יִתֵּן־לִי
בָּלָק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לְעַבְדְּךָ אֶת־פִּי
יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְּדוּלָּה:

יח וַאֲתַב בִּלְעָם וַאֲמַר לְעַבְדִּי בָלָק אִם יִתֵּן
לִי בָלָק מְלֵי בֵיתָה כֶּסֶף וְזָהָב לִית לִי רִשּׁוֹ
לְמַעַבְר עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי לְמַעַבְדְּ
וְעִרְתָּא אוֹ רַבְתָּא:

כ"י • מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב • לְמַדְנֵנו, שֶׁנִּפְשׁוֹ רַחֲבָה
וּמְחַמֵּד מְמוֹן אַחֲרִים. אָמַר: רָאוּי לוֹ לְתֵן לִי כָּל כֶּסֶף
וְזָהָב שְׁלוֹ, שֶׁהָרִי צָרִיךְ לְשַׁכֵּר חִילוֹת רַבּוֹת, סָפֵק
נוֹצֵחַ סָפֵק אֵינֶנּוּ נוֹצֵחַ, וְאֲנִי וְדַאי נוֹצֵחַ. לֹא אוֹכֵל

לְעַבֵּר • עַל־פְּרֻחוֹ גִּלְהָ שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת אַחֲרִים, וְנִתְּנָבָא
כָּאן, שֶׁאֵינֶנּוּ יָכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְּבָּרְכוּ הָאָבוֹת
מִפִּי הַשְּׂכִינָה.

(יט) וַעֲתָה שְׁבוּ נָא בְּזֶה גַם־אַתֶּם הַלֵּילָה וְאִרְעָה
מִה־יִּסָּף יְהוָה דְּבַר עַמִּי:

יט וְכַעַן אוֹרִיכוֹ כַעַן הִבָּא אָף אֲתוּן בְּלִילֵיָא
וְאִדַּע מָא יוֹסָף יִי לְמַלְלָא עַמִּי:

כ"י • גַם־אַתֶּם • פִּיּוֹ הַכְּשִׁילוֹ: גַּם אַתֶּם סוֹפְכֶם לִילָף
בְּפַחֵי נֶפֶשׁ כְּרָאשׁוֹנִים. מִה־יִּסָּף • לֹא יִשְׁגָּה דְּבָרֵינוּ

מִבְּרָכָה לְקַלְלָה; הַלּוֹאִי שְׁלֹא יוֹסִיף לְבָרֵךְ! כָּאן
נִתְּנָבָא שְׁעֵתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם בְּרָכוֹת עַל־יָדוֹ.

(כ) וַיֵּבֹא אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם לֵאמֹר לוֹ
אִם-לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לְךָ אִתָּם וְאֵךְ
אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדָּבַר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַעֲשֶׂה:

מ"י - אִם-לִקְרֹא לְךָ • אִם הִקְרִיאתָ שְׁלֹךְ וְסָבוֹר אַתָּה
לְטַל עָלֶיךָ שָׂכָר, קוֹם לְךָ אִתָּם. וְאֵךְ • עַל-כִּרְחֹךְ אֵת
הַדָּבָר אֲשֶׁר אָדָּבַר אֵלֶיךָ אוֹתוֹ תַעֲשֶׂה, וְאֵךְ-עַל-פִּי-כֵן
”וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם”, אָמַר: שְׁמָא אֶפְתָּנוּ וַיִּתְרָצָה.

♦ יום שלישי י"ג תמוז ♦

(כא) וַיָּקָם בִּלְעָם בִּבְקָר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת-אֹתָנוּ וַיֵּלֶךְ
עִם-שָׂרֵי מוֹאָב:

כא וַיָּקָם בִּלְעָם בִּצְפָרָא וַיְרִיז יֵת אֶתְנָה וַאֲזַל
עִם רִבְרֵי מוֹאָב:

מ"י - וַיַּחֲבֹשׁ אֶת אֹתָנוּ • מִכָּאן, שֶׁהַשְּׂנָאָה מִקְלָקֶלֶת
אֶת הַשְּׂנִיָּה, שֶׁחֲבֹשׁ הוּא בְּעֵצָמוֹ. אָמַר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא: רָשָׁע, כְּבֹר קִדְמָךְ אֲבִירָהּם, שְׂנֵאָמֶר (בראשית
(כב): ”וַיִּשְׁכֹּם אֲבִירָהּם בִּבְקָר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת-חֲמֹרֵם”.

עִם-שָׂרֵי מוֹאָב • (במדבר רבה) לְבוּ כָלְכֶם שָׁוֶה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 157 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אהבה מקלקלת השויה

ישראל, ועל-דרך פרש"י להלן (כד, א) שְׂאֵמֶר בִּלְעָם אֲזִכִּיר
עוֹנוֹתֵיהֶם, וְהַקְלָה עַל הַזְּכָרֹת עוֹנוֹתֵיהֶם תַּחוּל".
ועל-דרך זה בפעולה דחבשת האתון בעצמו, הִיָּה בָּזָה
טַעַם נִסְתָּר (כִּי בִלְעָם קוֹסֵם הִיָּה), לְקַטְרֵג עַל עַם יִשְׂרָאֵל,
כִּי הִנֵּהגָתוֹ הַבִּלְתִּי מִתְּאִימָה - "קִלְקוֹל הַשְּׂנִיָּה" תִּזְכִּיר אֶת
כָּל הַנִּהְגוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר שֶׁהֵיוּ שְׂלֵא כְּרָאוּ - "קִלְקוֹל
הַשְּׂנִיָּה", וְעַל-יְדֵי־זֶה יִגָּרַם לַהֲפֹךְ הָאֱהָבָה חֲסִי-וְשִׁלּוֹם
דִּהְיָבָה לִישְׂרָאֵל.

וְעַל זֶה עָנָה לוֹ הַקֹּדֶשׁ "כְּבֹר קִדְמָךְ אֲבִירָהּם אֲבִירָהּם"
שֶׁהַקְטְרוּג עַל הַנִּהְגָּתָם הַבִּלְתִּי רְצוּיָה דְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל, אֵינּוּ יָכוֹל
לְחוּל, כִּי הַזְּכוּת שֶׁל אֲבִירָהּם שֶׁחֲבֹשׁ הָאֶתוֹן בְּעֵצָמוֹ - שְׂלֵא
כְּדֶרֶךְ הַרְגִּיל, מִצַּד גָּדֹל אֱהָבָתוֹ לָהּ ("אֱהָבָה מִקְלָקֶלֶת
הַשְּׂנִיָּה"), מוֹנֵעַת אֶת פְּעֻלַּת הַקְטְרוּג שֶׁעַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה בִלְעָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקו"ש שיחות כח עמ' 162)

וְלִדְרֹךְ אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְפֹרוֹשׁ רַש"י שָׁם: "לֹא אֶתְנַהֵג
עִמָּכֶם כְּשֶׁאַר מְלָכִים... אֲקַדִּים לְפָנֶיכֶם כו'". הִרִי שְׂבִמְעֵשָׂה
זֶה לֹא הִיָּה קִלְקוֹל הַשְּׂנִיָּה אֲלָא חֲשָׁבוֹן שֶׁל רוּחַ גְּדוֹל.

כב וַיִּתְקַף רִגְזָא דִּי אַרִי אֲזַל הוּא וְאֶתְעַמֵּד
מִלְּאָכָא דִּי בְּאַרְחָא לְשִׁטָּן לָהּ וְהוּא רִבְב
עַל אֶתְנָה וְתִרְיָן עוֹלְמוֹהִי עָמָה:

(כב) וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים כִּי-הוֹלִךְ הוּא וַיִּתְּצֵב מִלְּאָךְ
יְהוָה בִּדְרֹךְ לְשִׁטָּן לוֹ וְהוּא רִבְב עַל-אֹתָנוּ וְשִׁנִּי
נַעֲרֵיו עָמָה:

(כ) אִם לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים. אִם
לְהַנְעִיץ עִמָּךְ בִּלְבָד, כְּעִנֵּין "קְרוֹיָא
הַעֲדָה" (לעיל א, טז), וּבְעִנֵּין "וְאֶקְרָאתָ לְךָ
לְהוֹדִיעֲנִי מִדָּה אֲעֲשֶׂה" (שמואל א כח, טו).
קוֹם לְךָ אִתָּם. לְהוֹדִיעֲרָם שְׂלֵא
יִחְטְאוּ. תוֹרָה כּא
(כב) כִּי הוֹלִךְ הוּא. שְׂלֵא הִיָּה עִנֵּינוּ
בְּדֶרֶךְ כְּמִי שִׁיּוּלִיכּוֹהוּ אַחֲרֵיהֶם, כְּעִנֵּין
וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵיהֶם" (מלכים ב' ה, ל). אֲבָל
הִיָּה "הוֹלֵךְ הוּא" כְּבִעַל דְּבָר,
וּכְמִשְׁתַּדֵּל נִגְד רְצוֹן הָאֵל וַיִּתְּבַר, כִּי
לֹא בָּאוּ לְקִרְוֹא לוֹ לַעֲשֶׂה כָּלֵל.

כ"י • וַתִּהְיוּ הָרָעָה שֶׁהִדְבֵּר רַע בְּעִינֵי הַמָּקוֹם וְנִתְאַוָּה לִילָדָה. לְשָׁטָן לוֹ • (שם) מִלֵּאָדָּה שֶׁל רַחֲמִים הָיָה, וְהָיָה רוֹצֵחַ לְמַנְעוֹ מִלְחָטָא, שֶׁלֹּא יִחָטֵא וַיֵּאבֵד.

וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ • מִכָּאֵן לְאֵדָם חָשׁוֹב הַיּוֹצֵא לְדָרְךָ, יוֹלִיד עִמּוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים לְשִׁמְשׁוֹ, וְחוֹזְרִים וּמְשִׁמְשִׁים זֶה אֶת זֶה.

(כג) וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת־מִלֵּאָדָּה יְהוָה נֹצֵב בְּדָרְךָ וְחִרְבּוֹ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט הָאֵתוֹן מִן־הַדָּרְךָ וַתֵּלֶךְ בַּשְּׂדֵה וַיָּךְ בַּלֵּעַם אֶת־הָאֵתוֹן לְהַטִּיחַ הַדָּרְךָ:

כג וַחַזוּת אֶתְנָא יֵת מִלֵּאָכָא דִּינִי מַעֲמַד בְּאַרְחָא וְחִרְבָּה שְׁלִיפָא בְּיָדָהּ וְסִטָּת אֶתְנָא מִן אֶרְחָא וְאַזְלַת בְּחִקְלָא וּמִחָא בַלֵּעַם יֵת אֶתְנָא לְאַסְטִיּוּתָהּ לְאַרְחָא:

כ"י • וַתֵּרָא הָאֵתוֹן • וְהוּא לֹא רָאָה; שָׁנַתִּי הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא רְשׁוּת לְבַהֲמָה לְרֹאוֹת יוֹתֵר מִן הָאָדָם, שְׁמַתוּף שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת, תַּשְׁרֵף דַּעַתוֹ בְּשִׁירָאָה מְזִיקִין. וְחִרְבּוֹ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ • אָמַר: רָשָׁע זֶה הִנִּיחַ כְּלִי

אֲמַנּוּתוֹ, שְׂכָלִי וַיִּנֶּן שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם בְּחִרְבּוֹ, וְהוּא בָּא עֲלֵיהֶם בְּפִיו, שֶׁהוּא אֲמַנּוּת שְׁלָהֶם, אִף אֲנִי אֶתְפַּשׁ אֶת שְׁלוֹ וְאָבֵא עָלָיו בְּאֲמַנּוּתוֹ. וְכֵן הָיָה סוֹפּוֹ (במדבר ל"א): "וְיָאֵת בַּלֵּעַם בֶּן־בְּעוֹר הַקְּגוֹ בְּחִרְבּוֹ".

(כד) וַיַּעֲמֹד מִלֵּאָדָּה יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכֹּהֲמִים גִּדֵּר מִזָּה וְגִדֵּר מִזָּה:

כד וְקָם מִלֵּאָכָא דִּינִי בְּשִׁבִּיל בְּרַמְיָא אֶתְרָא דְּגִדְרָא מִכָּא וְגִדְרָא מִכָּא:

כ"י • בְּמִשְׁעוֹל • כְּתַרְגוּמוֹ: "בְּשִׁבִּיל". וְכֵן (מ"א כ): "אִם יִשְׁפַּק עֶפֶר שׁוֹמְרוֹן לְשָׁעִים" - עֶפֶר הַנִּדְבָּק בְּכַפּוֹת הַרְגָּלִים בְּהַלּוֹכֵן. וְכֵן (ישעיה כ): "מִי מִדֵּד בְּשַׁעְלוֹ

מִים" - בְּרַגְלָיו וּבְהַלּוֹכֵו. גִּדֵּר מִזָּה וְגִדֵּר מִזָּה • סֵתָם "גִּדֵּר" שֶׁל אֲכָנִים הוּא.

(כה) וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת־מִלֵּאָדָּה יְהוָה וַתֵּלַחֵץ אֶל־הַקִּיר וַתֵּלַחֵץ אֶת־רֶגֶל בַּלֵּעַם אֶל־הַקִּיר וַיִּסֵּף לְהַכֹּתָהּ:

כ"י • וַתֵּלַחֵץ • הִיא עֲצָמָה. וַתֵּלַחֵץ • אֶת אַחֲרִים, אֶת־רֶגֶל בַּלֵּעַם.

כ"ה וַחַזוּת אֶתְנָא יֵת מִלֵּאָכָא דִּינִי וְאַדְחַקַּת לְכַתְּלָא וְדַחַקַּת יֵת רִגְלָא דְּבַלֵּעַם לְכַתְּלָא וְאַוּסָף לְמַמְחָה:

(כו) וַיִּוָּסֵף מִלֵּאָדָּה יְהוָה עֲבוֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צֹר אֲשֶׁר אֵין־דָּרֶךְ לְנִטּוֹת יָמִין וּשְׂמֹאלוֹ:

כ"ו וַיּוּסָף מִלֵּאָדָּה־ה' עֲבוֹר • לַעֲבֹר עוֹד לְפָנָיו לְהֵלֶךְ, לְהִיטֵף לְפָנָיו בְּמָקוֹם אַחֵר, כְּמוֹ (בראשית לג): "וְהוּא עֲבָר

לְפָנֶיהָם". וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה יֵשׁ בְּתַנְחוּמָא: מָה רָאָה לַעֲמֹד בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת? סִימְנֵי אֲבוֹת הַרְאָהוּ.

(כז) וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת־מִלֵּאָדָּה יְהוָה וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בַּלֵּעַם וַיַּחֲרִיף אֹף בַּלֵּעַם וַיָּךְ אֶת־הָאֵתוֹן בַּמִּקֵּל:

כ"ז וַחַזוּת אֶתְנָא יֵת מִלֵּאָכָא דִּינִי וּרְבַעַת תַּחַת בַּלֵּעַם וַתִּקַּף רִגְזָא דְּבַלֵּעַם וּמִחָא יֵת אֶתְנָא בְּחִטְרָא:

(כח) וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאֵתוֹן וַתֹּאמֶר לְבַלֵּעַם מַה־עָשִׂיתִי לָךְ כִּי הִכִּיתָנִי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים:

כ"ח וּפְתַח יְיָ יֵת פּוּמָא דְּאֶתְנָא וְאַמְרַת לְבַלֵּעַם מָה עָבַדְתִּי לָךְ אֲרִי מְחִימָנִי דְּנֵן תֵּלַת זְמָנִין:

כ"י • זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים • רָמַז לוֹ: אֶתָּה מִבְּקֵשׁ לַעֲקֹר אִמָּה הַחוֹגֶגֶת שְׁלֹשׁ רִגְלִים בַּשָּׁנָה.

ספורנו

לְשָׁטָן לוֹ. עֲנִין הַשְׁטָנָה הוּא הַתְּנַגֵּד לְפַעֲלַת אֵיזָה פּוֹעֵל, כְּמוֹ "וַיִּרְיִבוּ גַם עָלֶיהָ, וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטָנָה" (בראשית כו, כא). וְהִנֵּה הַמִּלֵּאָדָּה יָצָא לְהַתְּנַגֵּד לְבַלֵּעַם שִׁיחֶיהָ דִּרְכּוֹ בְּלִמְיָהּ כְּכֹן לְפָנָיו, אוֹלִי

יִנָּחַשׁ בְּמִנְהַגּוֹ וְלֹא יִדְחַק אֶת הַרְעָה, וְזֶה לְמַעַן לֹא יִחָטֵא וַיֵּאבֵד. וְהוּא רַבֵּב עַל אֶתְנֵי וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ. וּלְפָקֶךָ לֹא רָאָה אֶת הַמִּלֵּאָדָּה, בְּאֻמְרָם וְלִ: שְׁלֹשָׁה אֵינָם רוֹאִים וְאֵינָם

נִזְדָּקִים. תוֹרָה כג (כג) וַתֵּלַחֵץ בַּשְּׂדֵה. וְאִזּוּ עוֹב שְׁנֵי נַעֲרָיו וְשָׂרֵי מוֹאָב, וּבִכְּן לֹא הִרְגִּישׁוּ עֲנָנִיו בְּעַסְקֵי הָאֵתוֹן. תוֹרָה כד (כח) וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֵתוֹן. נִתֵּן בִּיה

(כט) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְאַתּוֹן כִּי הִתְעַלְלָתָּ בִּי לֹא יִשְׁחָרֵב בְּיָדִי כִּי עֲתָה הִרְגֵתִיךָ:

וְהַיְיָ הִתְעַלְלָתָּ • כְּתַרְגוּמוֹ: לְשׁוֹן גָּנְאִי וּבִזְיוֹן. לֹא יִשְׁחָרֵב בְּיָדִי • גְּנוּת גְּדוּלָּה הָיָה לוֹ דָּבָר זֶה בְּעֵינַי הַשָּׂרִים: זֶה הוֹלֵךְ לַהֲרֹג אִמָּה שְׁלֵמָה בְּפִיו - וּלְאַתּוֹן זֶה צָרִיף לְכָלִי זֵין.

(ל) וַתֹּאמֶר הָאֵתּוֹן אֶל־בִּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי אֶתְנֶךָ אֲשֶׁר־רִכַּבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הֵחֵסְפִן הַסַּפְנֹתַי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:

וְהַיְיָ הֵחֵסְפִן הַסַּפְנֹתַי • כְּתַרְגוּמוֹ, וְכֵן (אייב כב): "הֲלֹא־לִי סַפְנֵי־גָבֵר". וְרַבּוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ מִקְרָא זֶה בְּגִמְרָא: אָמְרוּ לִיָּה: מַאי טַעְמָא לֹא רִכַּבְתָּ אֶסּוּסִיא? אָמַר לְהוֹן:

(לא) וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינַי בִּלְעָם וַיֵּרָא אֶת־מַלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בַּדֶּרֶךְ וְחִרְבּוֹ שְׁלֵפָה בְּיָדוֹ וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָאֲפִיו:

(לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאָךְ יְהוָה עַל־מָה הִבִּיתָ אֶת־אֶתְנֶךָ זֶה שְׁלוֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אָנֹכִי יֵצְאֲתִי לְשָׂטָן כִּי־יֵרֵט הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי:

וְהַיְיָ הִרְגֵת הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי • רַבּוּתֵינוּ חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה (שבת קח) דְּרָשׁוּהוּ נוֹטְרִיקוֹן: קְרָאָה, רָאָתָה, נִטְתָּה, בְּשָׁבִיל שֶׁהַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי, כְּלוּמֹר: לִקְנֵאתִי וּלְהַקְנִיטֵנִי. וּלְפִי מִשְׁמַעוֹ: כִּי חֲרַד הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי - לְשׁוֹן "רִטֹט" - כִּי רֵאִיתִי בַעַל הַדֶּרֶךְ שֶׁחֲרַד וּמָהָר הַדֶּרֶךְ, שֶׁהוּא לְכַעֲסִי וּלְהַמְרוֹתִי, וּמִקְרָא קָצֵר הוּא, כְּמוֹ (ש"ב יג): "וַיַּחַכְדּוּ דָוִד". לִישָׁנָא אַחֲרֵינָא: "יֵרֵט" לְשׁוֹן רִצּוֹן, וְכֵן (אייב טו) "וַעֲלֵ־יָדֵי רָשָׁעִים יִרְטֵנִי" - מִפְּסִי וּמִנַּחֲמִים אוֹתוֹ עַל־יָדֵי רָשָׁעִים, שְׂאֵינֵן אֵלָּא מִקְנִיטִים.

(לג) וַתֵּרָאֵנִי הָאֵתּוֹן וַתֵּט לִפְנָי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים אוֹלִי נִטְתָּה מִפְּנֵי כִּי עֲתָה גַם־אֶתְכָּה הִרְגֵתִי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי:

כַּח לְדַבֵּר, כְּעֵינֵן "ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח" (תהלים נא, יז), וְכָל זֶה הָיָה כְּדִי שִׁיתְעוּרֹר בִּלְעָם לְשׁוּב בְּתִשְׁבּוּבָה, בְּזָכְרוֹ כִּי מֵה' מַעֲנֶה לְשׁוֹן גַּם לְבִלְתִּי מוֹכֵן, כָּל שֶׁכֵּן שְׂיוּכָל לְהַסִּירוֹ מִן הַמוֹכֵן כְּרִצּוֹנוֹ, וְכָל זֶה כְּדִי שְׁלֹא יֵאָבֵד אִישׁ כְּמוֹדוֹ. תוֹרָה כט

(ל) הֵחֵסְפִן הַסַּפְנֹתַי. וְהָיָה רֵאִיו לָךְ לְחֻשָּׁב, מֵאַחֵר שְׂאֵין זֶה מִנְהֲגִי, שְׁלֹא קָרָה לָךְ כָּל זֶה בְּזֶה הַדֶּרֶךְ אֵלָּא לְהוֹרוֹת שְׁלֹא יִצְלַח, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵין נַחֲשׁ יֵשׁ סִימָן. תוֹרָה לא

(לב) עַל מָה הִבִּיתָ אֶת אֶתְנֶךָ. כִּי בְּרֵאוֹתְךָ אֵלֶּה הָאוֹתוֹת, הָיָה לָךְ לְשַׁעֵר שֶׁהַלִּיכְתָּךְ בְּלִתִּי רִצּוּיָה וְהָיָה לֹא תִצְלַח.

זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים. וְאֵיךְ הַקְשִׁית עֲרַפְךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים לְדַחֵק אֶת הַשְּׁעָה.

הִנֵּה אָנֹכִי יֵצְאֲתִי לְשָׂטָן. הִנֵּה אֲנִי עֲשִׂיתִי הָאִפְשָׁר לְהִתְנַגֵּד לְדֶרֶךְ בְּזֶה הָאִפֹּן לְטוֹבָתְךָ.

כִּי יֵרֵט הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי. "יֵרֵט" מִן "וְרִטֹט הַחֲזִיקָה" (ירמיהו מט, כד), כְּמוֹ "וַתִּרְצֵץ אֶת גְּלִגְלֹתָהּ" (שופטים ט, ג) מִן רִצּוֹן. אָמַר, הִנֵּה יֵצְאֲתִי לְשָׂטָן, וְעֵינֵן הַהִשְׁטָנָה הָיָה כִּי יִחְרִיד הַדֶּרֶךְ כָּל מֵה שֶׁכִּנְגְדִי, כְּעֵינֵן "לֹא רָאוּ אֶת הַמִּקְרָא אֲבָל חֲרָדָה

וְלֹא יָכַלְתָּ לַעֲמֹד בְּתוֹכָהָּ, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב: "וַיֹּאמֶר לֹא" - הִרְגָתִּי, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: זֶה הָיָא שְׁסֻלָּה אֶת בְּלַעַם בְּתוֹכָהָּ וְלֹא יָכֹל לְהָשִׁיב; שְׁחָס הַמָּקוֹם עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן (ויקרא כ): "וְאֵת הַבְּהֵמָה תַּהְרֹגוּ", וְכֵן (שם): "וְהִרְגַּת אֶת הָאִשָּׁה וְאֵת הַבְּהֵמָה".

לד ואמר בלעם למלאכא דיי חבית ארי לא ידעית די את מעמד לקדמותי בארחה וכען אם ביש בעיניך אתוב לי:

(ד) וַיֹּאמֶר בְּלַעַם אֶל־מְלָאךְ יְהוָה חֲטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקִרְאָתִי בְּדֶרֶךְ וְעַתָּה אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִּי:

צוּנִי לִלְכֹּת, וְאַתָּה מְלָאךְ מְבַטֵּל אֶת דְּבָרֶיךָ! לְמוֹד הוּא בְּכֹךְ, שְׁאוּמֵר דְּבַר וּמְלָאךְ מַחֲזִירוֹ. אָמַר לֹא־בְרָהֶם (בראשית כב): "קַח־נָא אֶת־בְּנֶךָ וְגו'" וְעַל־יְדֵי מְלָאךְ בִּטֵּל אֶת דְּבָרֶךָ, אִף אֲנִי, אִם רַע בְּעֵינֶיךָ צָרִיךְ אֲנִי לְשׁוּבָה.

לה ואמר מלאכא דיי לבלעם אזל עם גברינא ולחוד ית פתגמא די אמלל עמך יתה תמלל ואזל בלעם עם וברבי בלק:

כִּי לֹא יָדַעְתִּי. גַּם זֶה גִּנוּתוֹ, וְעַל־כִּרְחוֹ הוֹדָה; שֶׁהוּא הִיָּה מִשְׁתַּבַּח שׂוֹדֵעַ דַּעַת עֲלִיוֹן, וּפְנֵי הַעִיד "לֹא יָדַעְתִּי". אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי. לְהַתְרִיס נֶגֶד הַמָּקוֹם הָיָא תְּשׁוּבָה זֹה. אָמַר לוֹ: הוּא בַּעֲצָמוֹ

(ה) וַיֹּאמֶר מְלָאךְ יְהוָה אֶל־בְּלַעַם לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים וְאַפֶּם אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָדַבֵּר אֵלֶיךָ אַתָּה תִּדְבֹּר וַיֵּלֶךְ בְּלַעַם עִם־שְׁרֵי בָלָק:

להאבד מן העולם. עם־שרי בלק. שמח לקללם כמותם.

כִּי לֹךְ עִם־הָאֲנָשִׁים. (במ"ד) בְּדֶרֶךְ שְׁאָדָם רוֹצֵה לִילֹךְ, כִּה מוֹלִיכִין אוֹתוֹ. וְאַפֶּם. עַל כִּרְחוֹךְ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אָדַבֵּר וְגו'. לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים. כִּי חִלַּקְךָ עִמָּהֶם וְסוּפָךְ

לוישמע בלק ארי אתא בלעם ונפק לקדמותה לקרנא דמואב די על תחום ארנון די בסטר תחומא:

(ו) וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי בָא בְלַעַם וַיֵּצֵא לְקִרְאָתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל אֲרֹנָן אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַגְּבוּל:

כִּי וַיִּשְׁמַע בָּלָק. שֶׁלַח שְׁלוּחִים לְבַשְּׂרוֹ. אֶל־עִיר מוֹאָב. (במדבר רבה) אֵלֹו מְטֹרפוּלִין שְׁלוֹ, עִיר הַתְּשׁוּבָה שְׁלוֹ, לומר: רָאָה מָה אֵלֹו מְבַקְשִׁים לַעֲקֹר!.

ספורנו

רצונך, אף על פי שהאל יתברך נתן לי רשות. תורה לה
(לח) לך עם האנשים. לא תלך כבעל דבר, אבֵל כהולך עִמָּם וּלְבַקְשָׁתָם, שלא תאבד.
אפס את הדבר. ועם כל זה איני חושש שתעשה נגד רצוני, כי אִמָּנָם לא תוכל לעשות אלא מה שאומר לך. תורה לו
(לו) ויצא לקראתו. לכבדו. שידע שהיה גס רוח, כמו שהעידו רבותינו ו"ל (אבות ה, ח). תורה לו

הפית" במאשים הוא, כי אִמָּנָם עֲתָה הִרְאִיתָ לְדַעַת שְׁגָם שְׁהִיית הורג אותך ומחיה אותה, באפן שהיית מכיר שלא היה זה מקרה כָּלֵל, מִכָּל מָקוֹם לא היית נמנע מלכת, כְּמוֹסֵר עֲצָמוֹ לְמִיתָה לַעֲבֹר עַל רְצוֹן קוֹנוֹ, שֶׁאֵין לָךְ מִשְׁמֹד גָּדוֹל מִזֶּה. תורה לו
(לד) המאתי. להקשות ערך.
כי לא ידעתי. והיה לי לחוש לזה.
ועתה אם רע בעיניך. שאתה אולי מלאך מליץ על ישראל.
אשובה לי. כדי שלא לעשות דבר נגד

גְּדֻלָּה נִפְלָא עֲלֵיהֶם" (ויאל י, ז), וְכָל זֶה לֹא הִסְפִּיק לְהַחֲרִיד אוֹתָךְ כִּי הִכְבַּדְתָּ לָכֵךְ. תורה לג
(לג) ותרנני האתון ותמ לפני. ועם זה הנה קרה לך שהאתון נטתה מפני שלש פְּעָמִים, ואיך לא שת לָכֵךְ גַּם לִזְמַנָּה.
אולי נטתה מפני. הִיָּה לָךְ לְחֹשֶׁב שְׁאוּלִי נִטְתָּה מִפְּנֵי, שֶׁכָּכֵךְ יָדַעְתָּ שִׁישׁ לִפְנֵי הָאֵל יִתְבָּרַךְ אֵינָה מְדַבֵּר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל.
כי עתה גם אתכה הרגתי ואותה החייתי. וְהִשְׁעָם שְׁאִמְרָתִי "עַל מָה

(ו) וַיֹּאמֶר בָּלֶק אֶל-בְּלָעַם הֲלֹא שָׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לְקַרְאֲלֶיךָ לֵמַה לֹא-הִלַּכְתָּ אֵלַי הֲאִמָּנָם לֹא אוֹכֵל כֶּפֶרֶךָ:

לח ואמר בלעם לבלק הא אתיתי לותך פען
המיכל יכלנא למלא מדעם פתגמא דישוי
יי בפומי יתה אמלל:

(לח) וַיֹּאמֶר בְּלָעֵם אֶל-בָּלָק הִנֵּה-בָאתִי אֵלֶיךָ עֲתָה
הֵיכֵל אוֹכַל דָּבָר מְאֻמָּה הַדָּבָר אֲשֶׁר יֵשִׁים אֱלֹהִים
בְּפִי אֶתוֹ אֲדַבֵּר:

לֹט וְאַזֹּל בָּלָעַם עִם בָּלָק וְאַתָּה לְקַרִּית
מִחוּזָהּ:

(לט) וילך בלעם עם-בלק ויבאו קרית חצות:

כִּי־יִקְרָא חֲצוֹת • עִיר מְלֵאָה שׁוֹקִים, אֲנָשִׁים, נָשִׁים וְטָף בַּחֲצוֹתֶיהָ, לֵאמֹר: רֵאָה וּרְחַם שְׁלֹא יַעֲקְרוּ אֹלֶיךָ.

מ וּנְכַס בָּלֶק תּוֹרִין וְעַן וּשְׁלַח לְבַלְעָם
וּלְרַבְרֵיָא דִּי עֲמָה :

(מ) וַיִּזְכֹּר פֶּלֶק בֶּקֶר וְצֹאן וַיִּשְׁלַח לְבִלְעָם וּלְשָׂרִים
אֲשֶׁר אִתּוֹ:

יִשְׂרָאֵל בִּקְרָא וְצֵאן • (שם) דִּבֶּר מֵעַט, בִּקְרָא אֶחָד וְצֵאן אֶחָד בְּלִבָּד.

מַאֲוֶהוּה בַּצִּפְרָא וּדְבַר בְּלֻק יֵת בְּלַעַם
וְאַסְקִיָּה לְרִמָּת דִּחְלִיתָהּ וּבְחֹזָא מִתְמָן קֶצֶת מִן
עֲמָא :

(מא) וַיְהִי בַבֶּקֶר וַיִּקַּח בִּלְקָאֵת־בְּלָעָם וַיַּעֲלֵהוּ בַמּוֹת
בַּעַל וַיֵּרָא מִשְׁמֶם קֶצֶה הָעָם:

רש"י◀ במות בעל • פתגומו: לרמת דחלתה - שם עבודת אלילים.

א. וַאֲמַר בְּלָעַם לְבָלֵק בְּנֵה לִי הָכָא שִׁבְעָא
מִדְּבָחִין וְאַתָּקֵן לִי הָכָא שִׁבְעָא תוֹרִין
וּשְׁבַע דְּכָרִין :

כג (א) וַיֹּאמֶר בְּלָעֶם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בֹזֶה שְׁבַעַה
מִזִּבְחֹת וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׁבַעַה פְּרִים וְשְׁבַעַה אִילִים:

בַּעֲבֹד פֶּלֶק כָּמָא דִּי מַלִּיל בְּלָעַם וְאַסֵּק
פֶּלֶק וּבְלָעַם תּוֹר וּדְכָר עַל כָּל מַדְבַּחָא :

(ב) וַיַּעַשׂ פֶּלֶק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּלָעָם וַיַּעַל בֶּלָק וּבְלָעָם
 פֶּר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

עֲיִנֵּי וְיָאָהֳרָה
וְיִקְלָלֶם" (מלכים ב, כד). וְהִתְקַף "וְיִרְאֶה־אֹהֶוּ
ה' אֶת כָּל הָאֲרָצַי" (דברים לד, א), כְּדִי
שִׁיבְרָךְ לִפְנֵי מוֹתוֹ. תורה א
כג (א) **בְּנֵה לִי בֵּית**. שְׂדֵהוּא מִקְדָּם
שְׂאֲרָאנֻ מִשֵּׁם. תורה ב

אֲדָרָה. קַעֲנִין "רוּחַ ה' דִּבֶּר בִּי" (שמואל ב
 כג, ה), וּבִאֲפֹן זֶה לֹא אֶהְיֶה אֲנִי
 הַמְדַּבֵּר. תורה לט
 (מז) וַיִּשְׁלַח לְכָל־עָם. לְמַנְחָה קָבוֹד
 מִלִּבָּד אֲרוֹחָתוֹ, לְהַשְׁבִּיעַ עֵין
 גָּאֻלוֹתוֹ. תורה מא
 (מזא) וַיֵּרָא מִשָּׁם קֶצֶה הָעָם. כְּדֵי לַתֵּת

(לח) **הִנֵּה בָאתִי אֵלֶיךָ**. אף על פי
שֶׁהֵייתִי בֶּאֱלֹהִים אֲזַי כְּדַבְּרְךָ, מִה הֵייתִי
מוֹעִיל לָךְ. וְגַם כֵּן
עָתָה הִכָּל אוֹכֵל דָּבָר מְאֻמָּה, כְּלוּם
אֲנִי יָכוֹל לְדַבֵּר כְּמִנְהַג כָּל מְדַבֵּר
דְּצוֹנִי.

הַדָּבָר אֲשֶׁר יֵשִׁים אֱלֹהִים בְּפִי אֶתֹ

(ג) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק הֲתִיצֵב־עַל־עֲלֹתָיִךָ וְאֵלֶיךָ
אוֹלִי יִקְרָה יְהוָה לִקְרָאתִי וְדָבַר מִה־יְרֵאֲנִי וְהַגִּדְתִּי
לָךְ וַיִּלֶּךְ שָׁפִי:

כ"י- אולי יקרה ה' לקראתי • אינו רגיל לדבר עמי ביום. וילך שפי • פתגומו: יחידי, לשון שפי ושקט, שאין עמו אלא שתיקה.

(ד) וַיִּקְרַ אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת
הַמִּזְבְּחוֹת עֲרֹכְתִי וְאָעַל פֶּר וְאִיל בַּמִּזְבֵּחַ:

כ"י- ויקר • לשון עראי, לשון גנאי, לשון טמאת קרי, כלומר בקשי ובכזיון, ולא היה נגלה אליו ביום אלא בשביל להראות חבטן של ישראל. את־שבעת המזבחות • "שבעה מזבחות ערכתי" אין פתיב כאן, אלא "את־שבעת המזבחות". אמר לפניו: אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות, ואני ערכתי כנגד כלן. אברהם בנה ארבעה (בראשית יב): "ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו" (שם): "ויצחק משם ההרה וגו'" (שם יג): "ויאברהם אברהם וגו'", ואחד בחר המורה (שם כב). ויצחק בנה אחד (שם כד): "ויבן שם מזבח וגו', ויכרו שם עבדי יצחק באר". ויצקב בנה שתיים: אחד בשכם (שם לג) ואחד בבית אל (שם לה). ואעל פֶּר ואיל במזבח • ואברהם לא העלה אלא איל אחד.

(ה) וַיֵּשֶׁם יְהוָה דָּבָר בְּפִי בַלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק
וְכֹה תִדְבֹר:

(ו) וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל־עֲלֹתָיו הוּא וְכָל־שָׂרָיו
מוֹאָב:

(ז) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר מִן־אֲרָם יִנְחֲנִי בָלָק מֶלֶךְ־
מוֹאָב מִהַרְרֵי־קָדֶם לָכֹה אֶרְה־לִּי יַעֲקֹב וְלָכֹה זַעֲמָה
יִשְׂרָאֵל:

כ"י- ארה־לי יעקב ולכה זעמה ישראל • בשני שמותיהם אמר לו לקללם - שמה אחד מהם אינו מבקש.

(ח) מַה אֶקֶב לֹא קִבֵּה אֵל וּמַה אֶזְעַם לֹא זַעַם
יְהוָה:

(ג) הַתִּיצֵב עַל עֲלֹתָיִךְ. לכוּן בהעלאת כל חלק ממנה, בענין "כי היום הוא בנפש יכפר" (ויקרא יז, יא).
אוֹלִי יִקְרָה ה' לִקְרָאתִי. אולי בהתבודדי - אף על פי שלא אשיג לעלות לאור פני מלך, כמו שהיה הענין במשה, באמרו "בכל ביתי נאמן הוא" (לעיל יב, ז) - יקרה לי שיבא ה' לקראתי, כמו שהיה הענין במשה בתחלת נבואתו, קדם שעלה אל השלמות שהשיג אחר כך, באמרו "וירא ה' כי סר לראות, ויקרא אליו

אֱלֹהִים" (שמות ג, ד). תורה ד
(ז) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ. אמר אותו המלך שראה בנבואתו.
וַיֹּאמֶר: מִן אֲרָם. אחר שספר המלך פתר את ענינו ואמר כי הוראת המלך היתה איך מן ארם נהוה בלק וכו'. תורה ח

כ"י • מה אקב לא קבה אל • (כמ"ד) כְּשֶׁהָיוּ רִאיוֹנִים לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ, כְּשֶׁהֻזְכְּרוּ אֲבִיהֶם אֶת עֹנֶם: "כִּי בִאֲפֶם הִרְגוּ אִישׁ", לֹא קָלַל אֶלָּא אִפֹּס, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט): "אָרוּר אֲפֹס". כְּשֶׁנִּכְנַס אֲבִיהֶם בְּמִרְמָה אֶצֶל אָבִיו הִיָּה רָאוּי לְהִתְקַלֵּל, מִה נֶאֱמַר שָׁם? (שם כז): "גַּם-כְּרוּךְ יִהְיֶה". בְּמִכְרִים נֶאֱמַר (דברים כז): "אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְכַרֵּךְ אֶת-הָעָם". בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר "וְאֵלֶּה

יַעֲמִדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם", אֵלָּא (שם) "וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל הַקָּלֶלֶה" - לֹא רָצָה לְהַזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קָלֶלֶה. לֹא זָעַם ה' • (ברכות ו) אֲנִי אֵין כּוֹחַ אֵלָּא שְׁאֲנִי יוֹדַע לְכוֹן הַשָּׁעָה שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כּוֹעֵס בָּהּ, וְהוּא לֹא כְּעַס כָּל הַיָּמִים הָלָלוּ שְׂבָתָאֵי אֱלִיד. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (מכילת ו): "עָמִי זָכַר-נָא מִה-יַעֲזֵן וְגו' וּמִה-עָנָה אוֹתוֹ בְּלָעַם וְגו' לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה'".

(ט) כִּי-מֵרָאשׁ צָרִים אֶרְאֶנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הֵן-עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:

כ"י • כִּי-מֵרָאשׁ צָרִים אֶרְאֶנוּ • אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֹאשֵׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׁרָשֵׁיהֶם וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מִסִּידִים וְחֻזְקִים כְּצוּרִים וּגְבָעוֹת הַלָּלוּ, עַל-יְדֵי אֲבוֹת וְאִמָּהוֹת. הֵן-עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן • הוּא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ אֲבוֹתָיו - לִשְׁכֹּן בְּדָד, כְּתַרְגוּמוֹ. וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב • כְּתַרְגוּמוֹ: לֹא יִהְיֶה נֶעֱשֵׂין כְּלָה עִם שְׂאָר

הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ל): "כִּי אֶעֱשֶׂה כְּלָה בְּכָל הַגּוֹיִם וְגו'". אֵינִן נִמְנִין עִם הַשָּׂאָר. דָּבָר אַחֵר: כְּשֶׁהֵן שְׂמַחִין אֵין אִמָּה שְׂמַחָה עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב): "ה' בְּדָד יִנְחֶנּוּ". וּכְשֶׁהָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּטוֹבָה, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשָׁבוֹן, וְזֶהוּ "וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 170)

שֶׁהַקָּשָׁה לוֹ: נֶאֱמַר לְעִיל "וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר", וְלֹא מִצִּינוּ בְּדַבְּרוֹ מִשְׁלֵי. לָכֵן מְפָרֵשׁ, שֶׁהַמִּשְׁלֵי הוּא בְּמִלִּים הַלָּלוּ: "צוּרִים" ו"גְּבָעוֹת" מִשְׁלֵי הֵם לְחֻזֵּק וְתִקְוָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֹאשֵׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׁרָשֵׁיהֶם (רש"י כג, ט) יֵשׁ לִשְׂאֵל, מִדּוּעַ מוֹצִיא אֶת הַכְּתוּב מִפְּשׁוּטוֹ - בְּלָעַם עֲמִד אֲזַעַל הַר גְּבוּהָ וּמִשָּׁם רָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ לוֹמַר,

(י) מִי מִנֵּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסִּפֵּר אֶת-רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה אַחֲרִיתִי כְּמֹהוּ:

כ"י • מִי מִנֵּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגו' • כְּתַרְגוּמוֹ: דַּעֲדֻקָּא דְבֵית יַעֲקֹב וְכו' מֵאֲרַבַּע מִשְׁרֵיתָא, אֲרַבְעָה דְגָלִים. דָּבָר אַחֵר: "עֶפְרַיִם יַעֲקֹב" - אֵין חֲשָׁבוֹן בְּמִצְוֹת שֶׁהֵם מְקַיְּמִין בְּעֶפְרַיִם (דברים כב): "לֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמוֹר",

יִמֵּן יִיכּוֹל לְמַמְנֵי דַּעֲדֻקָּא דְבֵית יַעֲקֹב דַּאֲמִיר עֲלֵיהוֹן יִסְגּוֹן כְּעֶפְרַיִם דַּאֲרַבָּא אוֹ חֲדָא מֵאֲרַבַּע מִשְׁרֵיתָא דְיִשְׂרָאֵל תָּמוֹת נַפְשֵׁי מוֹתָא דְקִשְׁיטוּהִי וַיְהִי סוֹפִי כְּתוּהוֹן:

(ירקא יט): "לֹא תִזְרַע כְּלָאִים", אֶפְרַיִם פָּרָה וְעֶפְרַיִם סוֹטָה וְכוֹיֻצָּא בָּהֶם. וּמִסִּפֵּר אֶת-רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּיעוּתֵיהֶן, זָרַע הַיּוֹצֵא מִן הַתְּשֻׁמִּישׁ שֶׁלָּהֶם. תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל • שְׂבָהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 96)

"וְעֶפְרַיִם אַחֵר יִקַּח וְטַח אֶת הַבֵּית". וּבְלָעַם מִתָּאָר בְּכָף אֶת מַעֲלָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְעִמָּת אֲמוֹת הָעוֹלָם: לְבָנֵי נַח יֵשׁ רַק שְׂבָע מִצְוֹת, וְלִישְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָחוֹת שְׁמוֹנֶה בְּעֶפְרַיִם בְּלָבָד.

וְכוֹיֻצָּא בָּהֶם (רש"י כג, י) יֵשׁ לוֹמַר, שְׁבַתִּיבוֹת אֵלוֹ מִתְּפִנָּן וְשִׁי לְאֲרַבַּע מִצְוֹת נֹסְפוֹת: אֲסוּר חֲרִישָׁה בְּשֶׁבֶת וּבִשְׁמִטָּה, אֲסוּר זִרְעָה בְּשֶׁבֶת וּבִשְׁמִטָּה, כִּסּוּי דָם בְּעֶפְרַיִם,

(יא) וַיֹּאמֶר בִּלְקָל אֶל-בְּלָעַם מִה עֲשִׂיתָ לִּי לִקְבֵי אִיבִי לְקַחְתִּיד וְהִנֵּה בִּרְכַּת בְּרַךְ:

ספורנו

וַיֹּאמֶר בִּלְקָל אֶל-בְּלָעַם מִה עֲשִׂיתָ לִּי לִקְבֵי אִיבִי לְקַחְתִּיד וְהִנֵּה בִּרְכַּת בְּרַךְ: יוֹצֵאֵי חֲלָצִיו נִקְרָאִים "אַחֲרִיתוֹ", כְּמוֹ "תִּהְיֶה אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית" (תהלים קט, יג), וְכֵן "וְלֹא לְאַחֲרִיתוֹ" (דניאל יא, ד). תוֹרָה יֵא

נִפְשֵׁי עֲתָה, אִךְ שְׁתִּהְיֶה מִיתָתָה מִיתַת יִשְׂרָאֵל, שְׁתִּכַּסֶּה אַחֲרֶיהָ לְחַיֵּי עַד. וְתִהְיֶה אַחֲרִיתִי כְּמֹהוּ. וּבְלָבָד שְׁתִּהְיֶה אַחֲרִיתִי וְצִאֲצָאֵי מְעִי כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל. כִּי אֲמַנֵּם בְּנֵי שֶׁל אֲדָם

(ט) הֵן עִם לְבָדָד יִשְׁכֹּן. הֵם לְבָדָד יִשְׁכֹּנוּ אֶרֶץ בְּסוֹף הָעֲנִין, כְּאִמְרוּ "ה' בְּדָד יִנְחֶנּוּ" (דברים לב, יב), וְאִיךָ אוֹכַל לְהַכְרִיתָם. תוֹרָה י (י) תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל. לֹא תָמוֹת

(יב) וַיֵּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֲתָּא אֲשֶׁר יִשִּׁים יְהוָה בְּפִי אֶת־
אֲשֶׁמֶר לְדַבֵּר:

♦ יום חמישי ט"ו תמוז ♦

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לֵדְנָא אֹתִי אֶל־מְקוֹם אַחֵר
אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אַפֶּס קִצְחוֹ תִּרְאֶה וְכָלוּ לֹא
תִּרְאֶה וּקְבֹנוּ־לִי מִשָּׁם:

כ"י • וּקְבֹנוּ־לִי • לְשׁוֹן צוּרִי: קָלְלָהּ לִי.

(יד) וַיִּקְחֻהוּ שְׂדֵה צִפִּים אֶל־רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיִּבֶן שִׁבְעָה
מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פֶּר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

כ"י • שְׂדֵה צִפִּים • מְקוֹם גְּבוּהָ הָיָה, שָׁשָׁם הַצּוֹפֶה
עוֹמֵד לִשְׁמֹר אִם יָבֹא חֵיל עַל הָעִיר. רֹאשׁ הַפִּסְגָּה •
בְּלָעַם לֹא הָיָה קוֹסֵם בְּכָל־קִי; רָאָה בָלָק שֶׁעֲתִידָה
פִּרְצָה לְהַפְרִיץ בְּיִשְׂרָאֵל מִשָּׁם, שָׁשָׁם מֵת מֹשֶׁה. כְּסָבוֹר
שָׁשָׁם תַּחּוּל עֲלֵיהֶם הִקְלִלָהּ, וְזוֹ הִיא הַפִּרְצָה שְׁאֵנִי
רוֹאֶה.

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הִתִּיצֵב כֹּה עַל־עֲלֹתָי וְאֲנִי
אֶקְרָה כֹּה:

כ"י • אֶקְרָה כֹּה • מֵאֵת הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. אֶקְרָה • לְשׁוֹן אֶתְפָּעַל.

(טז) וַיִּקָּר יְהוָה אֶל־בָּלָעַם וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר
שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תִּדְבֹּר:

כ"י • וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו • וְמָה הִיא הַשִּׁימָה הַזֹּאת?
וְמָה חֶסֶד הַמִּקְרָא בְּאָמְרוֹ: "שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה
תִּדְבֹּר"? אֵלָּא כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ שְׁאֵינוֹ נִרְשָׁה לְקַלֵּל,
אָמַר: מָה אֲנִי חוֹזֵר אֲצֵל בָּלָק לְצַעֲרוֹ? (סנהדרין ק"ה) וְנִתַּן

(יז) וַיָּבֹא אֵלָיו וְהֵנֹּה נֹצֵב עַל־עֲלֹתוֹ וְשָׂרִי מוֹאָב אֶת־
וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מַה־דָּבָר יְהוָה:

כ"י • וְשָׂרִי מוֹאָב אֶת־ • וְלִמְעַלָּה הוּא אוֹמֵר: "וְכָל־
שָׂרֵי מוֹאָב"? בֵּינָן שָׂרָאוֹ שְׂאִין בּוֹ תַּקְוָה, הִלְכוּ לָהֶם
מִקְצָתָם וְלֹא נִשְׁאַרוּ אֵלָּא מִקְצָתָם. מַה־דָּבָר ה' •
(במ"ד) לְשׁוֹן צָחוּק הוּא זֶה, כְּלוּמָר: אֵינֶנּוּ בְּרִשׁוּתָּךְ.

ספורנו

(יב) הֲלֹא אֲתָּא אֲשֶׁר יִשִּׁים ה' (יג) אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם. וְתוּכַל לִתֵּת
בְּפִי. וּבְכָר יִדְעַת שְׁהוּא "אֵלֶּהי עֵינֶיךָ בָּם לָרַע.
יִשְׂרָאֵל", וְלֹא יִדְבֹּר כִּי אִם טוֹב עַל אַפֶּס קִצְחוֹ תִּרְאֶה וְכָלוּ לֹא
יִשְׂרָאֵל. תוֹרָה יג תִּרְאֶה. אֵל תִּתֵּן אֶת עֵינֶיךָ בְּכֻלָּם, שְׁלֹא

תְּשִׁיג הַמִּכְבֹּן כָּלֵל, בְּאָמְרוֹ "כִּי אֶעֱשֶׂה
כָּלֵה בְּכָל הַגּוֹיִם.. וְאֵתָּךְ לֹא אֶעֱשֶׂה
כָּלֵה" (ירמיהו מו, כח). תוֹרָה יד

(יח) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוֹם בָּלָק וַיִּשְׁמָע הָאֲזִינָה
יח ונטל מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוֹם בָּלָק וַיִּשְׁמָע אֲזִינָה
לְמִימָרִי בַּר צָפֹר:
עָרִי בְנוּ צָפֹר:

מקרא הוא זה, כמו (תהלים קד): "חִיְתוּ יַעֲר", (בראשית א):
"וְחִיְתוּ-אֲרָץ", (תהלים קיד): "לְמַעַנִינוּ מִיָּם".

כ"י קום בָּלָק. פִּינוֹן שָׂרָאָהּ מִצְחָק בּוֹ, נִתְפָּן
לְצַעֲרוֹ: עָמַד עַל רִגְלֵיךְ, אִינְךָ רִשָּׁאִי לִישָׁב, וְאֲנִי
שְׁלוֹחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיָחֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם. בְּנוּ צָפֹר. לְשׁוֹן

יט לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְוֹב וּבִן-אָדָם וַיִּתְנַחֵם
הָהוּא
יט לֹא כְמִלִּי בְנֵי אֲנָשָׁא מִימֵר אֱלֹהָא בְנֵי
אֲנָשָׁא אֲמַרִין וּמְכַדְבִּין וְאִף לֹא פְעוּבְדֵי בְנֵי
בִשְׂרָא דִּי אַנְוִן גְּזָרִין לְמַעַבְדַּ וְתִיבִין
וּמִתְמַלְכִין דְּהוּא אֲמַר וְעַבְדֵּי וְכָל מִימְרָה
מִתְקַנִּים:

(יט) לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְוֹב וּבִן-אָדָם וַיִּתְנַחֵם
הָהוּא
אֲמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדַבֵּר וְלֹא יְקִימֶנָּה:

כ"י קום בָּלָק. פִּינוֹן שָׂרָאָהּ מִצְחָק בּוֹ, נִתְפָּן
לְצַעֲרוֹ: עָמַד עַל רִגְלֵיךְ, אִינְךָ רִשָּׁאִי לִישָׁב, וְאֲנִי
שְׁלוֹחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיָחֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם. בְּנוּ צָפֹר. לְשׁוֹן

כ"י קום בָּלָק. פִּינוֹן שָׂרָאָהּ מִצְחָק בּוֹ, נִתְפָּן
לְצַעֲרוֹ: עָמַד עַל רִגְלֵיךְ, אִינְךָ רִשָּׁאִי לִישָׁב, וְאֲנִי
שְׁלוֹחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיָחֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם. בְּנוּ צָפֹר. לְשׁוֹן

כ"י קום בָּלָק. פִּינוֹן שָׂרָאָהּ מִצְחָק בּוֹ, נִתְפָּן
לְצַעֲרוֹ: עָמַד עַל רִגְלֵיךְ, אִינְךָ רִשָּׁאִי לִישָׁב, וְאֲנִי
שְׁלוֹחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיָחֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם. בְּנוּ צָפֹר. לְשׁוֹן

(כ) הִנֵּה בָרַךְ לְקַחְתִּי וּבָרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה:

הגזל ואומר: אל תירא כי לא תענש, שלום יהיה
לך - מרגיז הוא להקדוש-ברוך-הוא. ואין לומר בָּרַךְ
שם דבר, שאם כן היה נקוד בפֶּתַח קָטָן (ר"ל: סגול
תחת הרי"ש) וטעמו למעלה, אכל לפי שהוא פֶּעַל,
הוא נקוד קמץ קָטָן (צירי) וטעמו למטה.

כ"י קום בָּלָק. פִּינוֹן שָׂרָאָהּ מִצְחָק בּוֹ, נִתְפָּן
לְצַעֲרוֹ: עָמַד עַל רִגְלֵיךְ, אִינְךָ רִשָּׁאִי לִישָׁב, וְאֲנִי
שְׁלוֹחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיָחֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם. בְּנוּ צָפֹר. לְשׁוֹן

כא אסתכלית לית פלחי גלילין בדבית יעקב
ואף לא עבדי לאות שקר בישראל מימרא
דיי אלהיו בסעדהון ושכינת מלכהון
ביניהון:

(כא) לֹא-הִבִּיט אֶן בִּיעֲקֹב וְלֹא-רָאָה עֲמֹל בִּישְׂרָאֵל
יְהוָה אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מִלָּךְ בּוֹ:

עמל וכעס תביט", לפי שהעברה היא עמל לפני
המקום. ה' אלהיו עמו. אפלו מכעיסין וממרים
לפניו, אינו זז מתוכן. ותרועת מלך בּוֹ. לשון חבה
ורעות, כמו (שמואל ב טו): "רָעָה דָּוִד" אוֹהֵב דָּוִד, (שופטים
טו): "וַיִּתְּנָה לְמַרְעֵהוּ". וכן תרגם אונקלוס: ושכינת
מלכהון ביניהון.

כ"י קום בָּלָק. פִּינוֹן שָׂרָאָהּ מִצְחָק בּוֹ, נִתְפָּן
לְצַעֲרוֹ: עָמַד עַל רִגְלֵיךְ, אִינְךָ רִשָּׁאִי לִישָׁב, וְאֲנִי
שְׁלוֹחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיָחֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם. בְּנוּ צָפֹר. לְשׁוֹן

כב אלה דאפקנון ממצרים תקפא ורומא
דילה:

(כב) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם בְּתוֹעֶפֶת רָאֵם לוֹ:

הוציאם. בְּתוֹעֶפֶת רָאֵם לוֹ. בְּתִקְףָהּ רוּם וְגִבָּה שְׁלוֹ.
וכן (איוב כב): "וְכִסְף תוֹעֶפֶת" - לְשׁוֹן מְעוֹז הַמָּה.

כ"י קום בָּלָק. פִּינוֹן שָׂרָאָהּ מִצְחָק בּוֹ, נִתְפָּן
לְצַעֲרוֹ: עָמַד עַל רִגְלֵיךְ, אִינְךָ רִשָּׁאִי לִישָׁב, וְאֲנִי
שְׁלוֹחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיָחֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם. בְּנוּ צָפֹר. לְשׁוֹן

לְאֶרֶץ בִּלְתִּי הִרִיגַת הָאֲמוֹת, בְּאֲמָרוֹ
"תִּגְרֹשׁ גּוֹיִם וְתִשְׁעֶה" (תהלים פ, ט), כִּי לֹא
חָפֵץ בְּמוֹת הַמֹּת. וְכֵן אֲמָרוֹ ז"ל: שֶׁלֹּשׁ
אֲגָרוֹת שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ: הַרוּצָה לְפָנוֹת

(כ) וּבָרַךְ. וְהוּא כָּבֵד בָּרַךְ. תּוֹרָה כֹּא
(כא) וּתְרוּעַת מִלָּךְ בּוֹ. בְּנִסְעֵה הַמַּהְנוֹת
הֵם תּוֹקְעִים תְּרוּעָה בְּנִסְעֵה הַמְּשָׁכָן,
לְשִׁמְחָה שִׁיגִילוֹ בְּמִלְכָּם. תּוֹרָה כֹּב

וְאָמַר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן (בראשית א): "וְעוֹף יְעוֹפֵף",
וְהַמְעוֹפֵף בְּרוּם וְגִבָּה, וְתִקְףָּ רַב הוּא זֶה. תוֹעֵפֶת
רָאִים • עֲפִיפֶת גִּבָּה. דָּבָר אַחֵר: "תוֹעֵפֶת רָאִים". תִּקְףָּ
רָאִים. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: (גיטין סח) אֵלּוּ הַשְּׂדִים.

**(כג) כִּי לֹא־נַחֵשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל בַּעֲת
יֹאמַר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל:**
כַּג אַרִי לֹא נַחֲשָׂא עֶצֶן דִּי־טַב לְדַבֵּית יַעֲקֹב
וְאִף לֹא קִסְמִיא רַעַן בְּרִבּוּת בֵּית יִשְׂרָאֵל
פַּעֲדָן יִתְאַמֵּר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה עָבַד
אֱלֹהָא:

לְשׁוֹן עֲתִיד, אֵלֹא לְשׁוֹן הַזֶּה: אֵינֶן צְרִיכִים לְמַנְחֵשׁ
וְקוֹסֶם, כִּי בְּכָל עֵת שֶׁצָּרִיד לְהֶאֱמֹר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל
מַה פָּעַל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּמַה גִּזְרוּתָיו בְּמִרוֹם,
אֵינֶן מַנְחֵשִׁים וְקוֹסְמִים, אֵלֹא נִמְסָר לָהֶם עַל־פִּי
נְבִיאֵיהֶם מַה הִיא גִּזְרַת הַמָּקוֹם, אוֹ אוֹרִים וְתַמִּים
מַגִּידִים לָהֶם. וְאוֹנֶקְלוֹס לֹא תַרְגֵּם כֵּן.
כַּג • כִּי לֹא־נַחֵשׁ בְּיַעֲקֹב • כִּי רִאיוּיִים הֵם לְכַרְכָּה,
שָׂאִין בָּהֶם מַנְחֵשִׁים וְקוֹסְמִים. בַּעֲת יֹאמַר לְיַעֲקֹב
וְגו' • עוֹד עֲתִיד לִהְיוֹת עֵת בַּעֲת הַזֹּאת, אֲשֶׁר תִּגְלֶה
חֲבָתָן לְעֵין כָּל, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין לְפָנָיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה
מִפִּיו וּמַחֲצִתָּן לְפָנִים מִמֶּלֶאכֵי הַשָּׁרַת, וְהֵם יִשְׁאֲלוּ
לָהֶם: מַה פָּעַל אֵל, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ל): "וְהָיָה עֵינֶיךָ
רְאוּת אֶת־מוֹרֶיךָ". דָּבָר אַחֵר: "יֹאמַר לְיַעֲקֹב" - אֵינִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח ענף 266)

לְשׁוֹן אֲרֵעִי וְטִמְאָה. וְהֵינּוּ, שֶׁבִּלְעָם הָיָה לְמִטָּה מִמֶּלֶאכֵי
הַשָּׁרַת. מוֹכֵן אֶפּוֹא, שֶׁמִּבְחִינָתוֹ יִשְׁנֶה חֲשִׁיבוֹת מִיְחָדָת בְּכָר
שִׁישְׁרָאֵל הֵם לְמַעֲלָה מִמֶּלֶאכֵי הַשָּׁרַת.
לְשׁוֹן אֲרֵעִי וְטִמְאָה (רש"י כג, כג)
רש"י פֶּרֶשׁ לְעִיל (ויקרא א, א) שֶׁמֶלֶאכֵי הַשָּׁרַת מִשְׁתַּמְשִׁין
בְּלִשׁוֹן "וַיִּקְרָא", וְאֵלּוּ בְּנֵי־אֵי הָאֱמוּנוֹת נֶאֱמַר לְשׁוֹן "וַיִּקְרָ",

**(כד) הֵן־עָם כָּלְבִּיא יָקוּם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא
עַד־יֵאכַל מָרָף וְדַם־חַלְלִים יִשְׁתֶּה:**
כַּד הָא עָמָא כָּלִיתָא שְׂרִי וְכֹאֲרִיא יִתְנַשֵּׂא לֹא
יִשְׂרִי בְּאַרְעָה עַד דִּיקְטוּל קְטוּל וְנִכְסִי
עֲמָמָא יִידָת:

וְנִלְחֶם מִלְחָמוֹתֵיהֶם וּמִפִּילָם חַלְלִים. דָּבָר אַחֵר:
הֵן־עָם כָּלְבִּיא יָקוּם וְגו', כְּתַרְגוּמוֹ. וְדַם־חַלְלִים
יִשְׁתֶּה • (במ"ה) נִתְנַבֵּא שָׂאִין מִשֶּׁה מֵת עַד שֶׁיִּפֹּל מֶלֶךְ
מִדִּין חַלְלִים, וְיִהְיֶה הוּא עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע יג):
"וְאֵת־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר הַקּוֹסֶם הִרְגוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב
אֶל־חַלְלֵיהֶם".
הֵן־עָם כָּלְבִּיא יָקוּם וְגו' • כֶּשֶׁהֵן עוֹמְדִין
מִשְׁנִיתָם שְׁחִירָת, הֵן מִתְגַּבְּרִים כָּלְבִּיא וְכֹאֲרִי לְחִטָּף
אֶת הַמְּצוּוֹת: לְלַבֵּשׁ צִיצִית, לְקַרֵּא אֶת שְׁמֵע וְלִהְיוֹת
תַּפְּלִין. לֹא יִשְׁכַּב. בְּלִילָה עַל מִטָּתוֹ עַד שֶׁהוּא
אוֹכֵל וּמַחְבֵּל כָּל מִזִּיק הַבָּא לְטָרְפוֹ. בִּיצֵד? קוֹרָא
אֶת שְׁמֵע עַל מִטָּתוֹ וּמִפְקִיד רִחוֹו בִּיד הַמָּקוֹם. בָּא
מִחֲנֶה וְגַם לְהִזִּיקָם - הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שׁוֹמְרָם

**(כה) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם גַּם־קָב לֹא
גַם־בֶּרֶךְ לֹא תִבְרַכְנוּ:**
כַּה וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם אִף מִילֵט לֹא
תְלוּטְנוֹן אִף בִּרְכָא לֹא תִכְרַכְנוּן:

כַּג • גַּם־קָב לֹא תִבְרַכְנוּ • "גַּם" רֹאשׁוֹן מוֹסַף עַל
"גַּם" הַשֵּׁנִי, וְ"גַם" שֵׁנִי עַל "גַּם" רֹאשׁוֹן. וְכֵן (ב"א ג):
"גַּם־לִי גַם־לָךְ לֹא יִהְיֶה", וְכֵן (דברים לב): "גַּם בַּחוּר
גַּם בַּתּוֹלָה".

ספורנו

יִפְנֶה, לְהַשְׁלִים יִשְׁלִים, לַעֲשׂוֹת
מִלְחָמָה יַעֲשֶׂה. אֲבָל הֵם הִקְשׁוּ עֲרָפֶם
לְהִלָּחֵם, וְהִצְרִכוּ לְהַחֲרִימָם. וּבִכֵּן לֹא
הִשְׁתַּמְשׂוּ בָּהֶם כָּלָל, כְּמוֹ שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ
הָאֲרִיָּה בְּטָרְפוֹ, אֲבָל עָשׂוּ בָּהֶם כְּמוֹ
שֶׁעוֹשֶׂה הָרֶאֱם, בְּמִוָּה שֶׁהוּא דוֹחָה אוֹ
כּוֹבֵשׁ שְׂלֹא יֵאכְלֶנּוּ כָּלָל. תוֹרָה כג
(כג) כִּי לֹא נַחֵשׁ בְּיַעֲקֹב. וְהִתְעַם
שְׁהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם (פסוק כב) וּמִגִּרְשׁ
גוֹיִם בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹתָן לְיִשְׂרָאֵל
תוֹעֵפֹת רָאִים (שם) הוּא כִּי הֵם דוֹר
דוֹרָשִׁיו, וְלֹא יִדְרְשׁוּ הַנַּחֵשׁ, כְּאָמְרוּ "כִּי
הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה.. אֵל מַעֲנִיִּים וְאֵל קִסְמִים
יִשְׁמְעוּ, וְאֵתָה לֹא כֵן" (דברים יח, יח).
בַּעֲת. עֵת שֶׁהֵם רוֹצִים לַדַּעַת עֲתִידוֹת.
יֹאמַר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל
אֵל. יֹאמַר לָהֶם בְּנִבְיָאָה אוֹ עַל יְדֵי
אֵינוֹה נְבִיא מַה גִּזְרֵי הָאֵל יִתְבַּרֵּךְ. לֹא

יֹאמַר לָהֶם מַה יוֹרוֹ אוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם,
וּמַה יַּפְעִלוּ מַעֲרֻכּוֹתֵיהֶם, מִפְּנֵי שָׂאִינָם
תַּחַת אוֹתָן הַמַּעֲרֻכּוֹת. תוֹרָה כד
(כד) כָּלְבִּיא יָקוּם. לְהִלָּחֵם עִם מִי
שְׂלֹא נִלְחָם בָּם כָּלָל.
עַד יֵאכַל מָרָף. יֵאכְלוּ וַיִּבְעֲרוּ אוֹתָן
הָאֱמוּנוֹת שֶׁהֵם מַעֲבָשִׁיו טָרֵף לְשִׁנֵּיהֶם,
כְּאָמְרוּ "כִּי לְחַמְנוּ הֵם" (לעיל יח,
ט). תוֹרָה כה

(כו) וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלָיִךְ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־יִדְבֹּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה:

♦ יום שישי ט"ז תמוז ♦

(כו) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בָּלָעַם לְכֹה־נָא אֶקְחֶךָ אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבַּתוֹ לִי מִשָּׁם:

כ"ט"ו וְקִבַּתּוֹ לִי • אֵין זֶה לְשׁוֹן צוּרִי וְכִמוֹ "וְקִבְנוּ", אֲלֹא לְשׁוֹן עֲתִיד: אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי וְתִקְבְּנוּ לִי מִשָּׁם, מַלְדִּיר"ש בַּלְעָז (דוא זאלסט שעלטען).

(כח) וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בָּלָעַם רֹאשׁ הַפְּעֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימוֹן:

כ"ט"ו רֹאשׁ הַפְּעֹר • קוֹסֶם גְּדוֹל הָיָה בָּלָק, וְרָאָה שֶׁהֵן עֲתִידִין לִלְקוֹת עַל־יְדֵי פְעוּר, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ בְּמֶה. אָמַר: שָׂמָא הִקְלִלָה תַּחֲוִיל עֲלֵיהֶם מִשָּׁם? וְכֵן כָּל הַחוּזִים בַּכּוֹכְבִּים - רוֹאִים וְאֵין יוֹדְעִים מֶה רוֹאִים.

(כט) וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִּי בֹזֶה שְׂבָעָה מִזִּבְחֹת וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִם:

(ל) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בָּלָעַם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

כד (א) וַיֵּרָא בָּלָעַם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרְךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הָלַךְ בְּפַעַם־בְּפַעַם לְקִרְאֹת נַחֲשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל־הַמִּדְבָּר פָּנָיו:

כ"ט"ו וַיֵּרָא בָּלָעַם כִּי טוֹב וְגו' • אָמַר: אֵינִי צָרִיךְ לְבָדֵק עוֹד בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוא, כִּי לֹא יִחַפֵּץ לְקַלְלֵם. וְלֹא־הָלַךְ בְּפַעַם־בְּפַעַם • כַּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁתֵּי פַעַמִּים. לְקִרְאֹת נַחֲשִׁים • לְנַחֵשׁ אוֹלֵי יִקְרָה ה' לְקִרְאָתוֹ

(ב) וַיֵּשֶׂא בָּלָעַם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֵי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

(כו) אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבַּתּוֹ לִי מִשָּׁם. כִּי אוֹלֵי יְהִיָּה אוֹתוֹ הַחֲלָק מִמֶּה יוֹתֵר רָאוּי לְקַלְלָה. תוֹרָה כח כד (א) לְקִרְאֹת נַחֲשִׁים. חֲדָל לִכְנוֹן שְׂעָה מוֹכֶנֶת לָזֶה שֶׁתַּחֲוִיל עֲלֵיהֶם קִלְלָה, מִפְּנֵי שֶׁרָאָה כִּי "טוֹב בְּעֵינֵי ה'" לְבָרְכֶם, וְאֵין לְקוֹת שְׂיוֹכֵל הוּא לְקַלְלֵם. וַיֵּשֶׁת אֶל הַמִּדְבָּר פָּנָיו. לְבָרְכֶם בְּרָכוֹת מְגֻבְלוֹת עִם הַזֶּק בְּתוֹכוֹ, כַּאֲמָרָם ו"ל זָפָה קִלְלָה שֶׁקָּלַל אַחֲרֶיהָ הַשְׁלוּנִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִבְּרָכָה שֶׁבְּרָכֶם בָּלָעַם" (תַּעֲנִית כ.א.) תוֹרָה ב

מערכין, רָאָה שְׁאִין פִּתְחֵיהֶם מְכוּנִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שְׁלֹא יֵצֵין לְתוֹף אֶהֱל חֲבֵרוֹ. וְתַהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים. עָלָה בָּלְבוּ שְׁלֹא יִקְלָלֶם.

כ"י - וַיֵּשֶׂא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו. בִּקֵּשׁ לְהִכְנִיס בָּהֶם עֵין רָעָה, וְהָרִי יֵשׁ לָךְ ג' מְדוּתָיו: עֵין רָעָה וְרוּחַ גְּבוּהָה וְנִפְשׁ רַחֲבָה הָאֲמוּרִים לְמַעַלָּה (אבות פ"ה). שְׁכֵן לְשִׁבְטָיו. רָאָה כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ וְאִינֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 84)

צְנִיעוּת בְּקֶיֶץ, וּבְמִיחָד כְּשֶׁנִּמְצָאִים בְּדִירַת עֲרֵאִי מְחוּץ לְעִיר, בְּאֶמְרָם: "אֲחֻטָּא וְאֲשׁוּב", כְּשֶׁאֲשׁוּב הָעִירָה.

שְׁאִין פִּתְחֵי אֶהֱלֵיהֶם מְכוּנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה (רש"י כד, ב) גם בְּשִׁעָה שְׁאֵדָם מְצוּי בְּדִירַת עֲרֵאִי, אֶהֱל, עָלָיו לְהִקְפִּיד עַל כָּלֵי הַצְנִיעוּת בְּמִילּוּאָם. לְאַפְקִי מִן הַמְקָלִים בְּעֵינָיו

ג' וְנִטַּל מִתְּלָה וְאָמַר אָמַר בַּלְעָם בְּרַח בְּעוֹר וְאָמַר גְּבֵרָא דְשִׁפְרִי חֲזִי:

(ג) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בַּלְעָם בְּנוֹ בְּעֹר וְהַגְבֵּר שְׁתֵּם הָעֵין:

שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹשֵׁב וּמוֹנֶה רַב־עוֹתִיקֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מְתִי תְּבוּא טָפָה שְׁנוּלֵד הַצִּדִּיק מִמֶּנָּה. אָמַר בָּלְבוּ: מִי שֶׁהוּא קְדוֹשׁ וּמִשְׁרָתוֹ קְדוֹשִׁים, יִסְתַּכַּל בְּדַבָּרִים הֵלְלוּ? וְעַל דָּבָר זֶה נִסְמִית עֵינוֹ שֶׁל בַּלְעָם (נדה לא). וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים: "שְׁתֵּם הָעֵין" - פְּתוּחַ הָעֵין, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוֹנְקֵלוֹס, וְעַל שְׁאֵמַר "שְׁתֵּם הָעֵין" וְלֹא אָמַר "שְׁתֵּם הָעֵינִים", לְמַדְנֵי שְׁסוּמָא בְּאַחַת מִעֵינָיו הָיָה.

כ"י - בְּנוֹ בְּעֹר • כְּמוֹ (תהלים קיד): "לְמַעַנֵנוּ מִים". וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה: (סנהדרין ק"ח) שְׁנֵיהֶם הָיוּ גְדוֹלִים מְאֹבְתֵיהֶם; בִּלְק בְּנוֹ צָפוֹר - אָבִיו בְּנוֹ הוּא בְּמַלְכוּת, וּבַלְעָם גְּדוֹל מְאֹבִיו בְּנִבְיָאוֹת - מִנָּה בֶן פָּרֶס הָיָה. שְׁתֵּם הָעֵין • עֵינוֹ נִקְוָה וּמוֹצֵאת לַחוּץ וְחוֹר שְׁלֹה נִרְאָה פְּתוּחַ, וְלִשׁוֹן מְשֻׁנָּה הוּא, כְּדִי שִׁשְׁתֵּם וְיִסְתֵּם וְיִגָּב. (ע"ז טט). וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: לְפִי שְׁאֵמַר: וּמִסְפָּר אֶת רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל,

ד' אָמַר דְּשִׁמְעַ מִימַר מִן קָדָם אֵל וְחוּזוֹ מִן קָדָם שְׁדִי חֲזִי שְׁכִיב וּמִתְגַּלִּי לָהּ:

(ד) נָאִם שְׁמַע אֲמִרֵי-אֵל אֲשֶׁר מַחֲזֶה שְׁדִי יַחֲזֶה נִפְל וְגִלּוֹי עֵינָיִם:

וְנִפְל עַל פָּנָיו, לְפִי שֶׁהָיָה עָרַל וּמָאוֹס לְהִיּוֹת נִגְלָה עָלָיו בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְפָנָיו.

כ"י - נִפְל וְגִלּוֹי עֵינָיִם • פְּשוּטוֹ כְּתִרְגוּמוֹ, שְׁאִין נִרְאָה עָלָיו אֵלָּא בְּלִילָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב. וּמִדְרַשׁ: כְּשֶׁהָיָה נִגְלָה עָלָיו לֹא הָיָה בּוֹ כַח לְעַמֵּד עַל רַגְלָיו,

ה' מָא טָבָא אֶרְעָךְ יַעֲקֹב בֵּית מִישְׁכָּנֶךָ יִשְׂרָאֵל:

(ה) מַה-טָּבוֹ אֶהֱלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֶיךָ יִשְׂרָאֵל:

עֲלִיכֶם. מִשְׁכְּנֶיךָ • אֵף כְּשֶׁהֵן חֲרִבִין, לְפִי שֶׁהֵן מִשְׁכּוֹן עֲלֵיהֶם, וְחֲרִבָּנָן כְּפָרָה עַל הַנִּפְשׁוֹת, שְׁנֵאָמַר (איכה ד'): "כִּלְהָ ה' אֶת-חֲמַתּוֹ", וּבִמְהָ כִלְהָ? "וַיֵּצֵא-אֵשׁ בְּצִיּוֹן".

כ"י - מַה-טָּבוֹ אֶהֱלֶיךָ • עַל שֶׁרָאָה פִּתְחֵיהֶם שְׁאִין מְכוּנִין זֶה מוֹל זֶה. מִשְׁכְּנֶיךָ • חֲנִיּוּתֶיךָ, כְּתִרְגוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר: "מַה-טָּבוֹ אֶהֱלֶיךָ", מַה טָבוֹ - אֶהֱל שִׁילָה וּבֵית עוֹלָמִים בְּיִשׁוּכָן, שְׁמִקְרִיבִין בְּהֵן קִרְבָּנוֹת לְכַפֵּר

וּבְנִחְלִין נִפְּוִי כְּנִגְתָּ עָלֶי נַהֵר כְּאֶהֱלִים נִמְעַ יְהוָה כְּבֹוֹסִמָּא דְנִצִּיב יִי כְּאֶרְזִין דְנִצִּיבִין עַל מִיָּא:

(ו) בְּנִחְלִים נִפְּוִי כְּנִגְתָּ עָלֶי נַהֵר כְּאֶהֱלִים נִמְעַ יְהוָה כְּבֹוֹסִמָּא דְנִצִּיב יִי כְּאֶרְזִין דְנִצִּיבִין עַל מִיָּא:

יִשְׂרָאֵל" לְשַׁר עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים (בראשית לב, כט). תוֹרָה ו (ו) בְּנִחְלִים נִפְּוִי • כִּי אֲמָנָם בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְרָשׁוֹת לְהִמּוֹן יִשְׂרָאֵל הֵם כְּמוֹ הַנִּחְלִים שֶׁנִּטְוִי אֵל הַשְׁדּוֹת לְהַשְׁקוֹתָם. וְכֵן יוֹשְׁבֵי אֶהֱלִים וְתוֹפְשֵי הַתוֹרָה

הַמִּיחָדִים לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם, וְלִקְבֹּל תְּפִלַּת הַמִּתְפַּלְלִים. וְאָמַר "מַה טָבוֹ", כִּי לֹא בְּלֶכֶד הֵם מְטִיבִים לְעוֹסְקֵיהֶם בָּם, אֲבָל מְטִיבִים לְכָל הָאָמָה, כְּמוֹ שִׁיּוּרָה שָׁם "יַעֲקֹב", שִׁישְׁאָר בְּעַקֵּב וּבְאַחֲרִית הַכָּל, וְלֹא יְסוּף, וּכְמוֹ שִׁיּוּרָה שָׁם

(ה) מַה טָבוֹ אֶהֱלֶיךָ יַעֲקֹב • בְּתִי מִדְרָשׁוֹת, כְּעֵנֶן "יִשְׁבֵּא אֶהֱלִים" (בראשית כה, כז) וּכְעֵנֶן "וַיִּשְׁכֵּן בְּאֶהֱלֵי שָׁם" (שם ט, כז) וְכֵן "וַיְהִי כָּל מִבְּקַשׁ ה' יֵצֵא אֵל אֶהֱל מוֹעֵד" (שמות לג, ז). מִשְׁכְּנֶיךָ • בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּמִקְדָּשֵׁי אֵל,

(מח): "מר ואֶהְלוֹת". נָטַע ה' • בְּגִן-עֵדֶן. לְשׁוֹן אַחֵר: בְּאֶהְלִים נָטַע ה' - כְּשָׁמַיִם הַמְתוּחִין בְּאֶהְלִי, שְׁנָאֹמֶר (ישעיה מ): "וַיִּמְתַּחֶם בְּאֶהְלִי לְשִׁבְתָּ". וְלְשׁוֹן זֶה אֵינוֹ, דָּאִם-כֵּן הָיָה לוֹ לְנֶגֶד "בְּאֶהְלִים" הָא' בְּחֶטֶף קָמֶץ. נָטַע ה' • לְשׁוֹן "נָטִיעָה" מְצִינוֹ בְּאֶהְלִים, שְׁנָאֹמֶר (דניאל יא): "וַיִּנְטַע אֶהְלִי אֶפְרַיִם".

נְטִיעָה • שְׁנָאֹמֶר וְנִמְשָׁכוֹ לְנִטּוֹת לְמַרְחֹק. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: מְבָרְכֵתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע אָנוּ לְמַדִּים מֵהָ הָיָה בְּלִבּוֹ לְקַלֵּם, כְּשָׁאֹמֶר לְהַשִּׁית אֶל הַמַּדְבָּר פָּנָיו. וּכְשֶׁהִפָּךְ הַמָּקוֹם אֶת פָּיו, בִּרְכָם מְצִין אוֹתָם קָלָלוֹת שֶׁבִקֵּשׁ לוֹמַר כו', כְּדֹאִיתָא בְּ"חֶלֶק" (סנהדרין קה). בְּאֶהְלִים • כְּתַרְגוּמוֹ: לְשׁוֹן (תהלים

זִסְגִי מִלְכָּא דִּיתְרַבָּא מִבְּנוּיָה וַיִּשְׁלוּט בְּעַמּוּמִין סְגִיאִין וַיִּתְקוּף מֵאֲגַג מִלְכָּה וַתִּתְנַטֵּל מִלְכוּתָהּ:

(י) וַיִּלְמִי' מִדְּלִי' וְזָרְעוּ בְּמִים רַבִּים וַיִּרְם מֵאֲגַג מִלְכָּתוֹ:

רִאשׁוֹן שְׁלֵהֶם יִכְבַּשׁ אֶת אֲגַג מֶלֶךְ עַמְלֶק. וַתִּנְשֵׂא מִלְכָּתוֹ • שֶׁל יַעֲקֹב יוֹתֵר וַיּוֹתֵר, שֶׁיִּכְבַּשׁ אַחֲרָיו דָּוִד וַיִּשְׁלַמֶּה.

נְטִיעָה • מְבָרְכֵתוֹ. וּפְרוּשׁוֹ כְּתַרְגוּמוֹ. וְזָרְעוּ בְּמִים רַבִּים • לְשׁוֹן הַצִּלְחָה הוּא זֶה - וְזָרְעוּ כְּזָרַע הַזָּרֹעַ עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וַיִּרְם מֵאֲגַג מִלְכָּו • מֶלֶךְ

ח אֶלְהָא דְאַפְקִינוּן מִמְּצָרִים תְּקַפָּא וְרוּמָא דִּילָהּ יִיכְלוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסֵי עַמְמָא סְנְאִיהוֹן וּבְכִזָּת מִלְכִּיהוֹן יִתְפַּקְוֹן וַאֲרַעְתְּהוֹן יִחְסְנוֹן:

(ח) אֶל מוֹצִיאֵו מִמְּצָרִים כְּתוּעַפַת רֵאִם לוֹ יֵאבֹל גּוֹיִם צָרָיו וְעַצְמֵיתֵהֶם יִגְרֵם וְחֲצִיו יִמְחֹץ:

שֶׁל צָרִים, חֲלָקָה שְׁלֵהֶם כְּמוֹ בְּעֲלֵי חֲצִים, מְרִי פְלוּגָתָא. (ס"א לְשׁוֹן חֲלָקָה וְחֲצִיָּה) וְכֵן יִמְחֹץ לְשׁוֹן (שופטים ה): "וּמְחִצָּה וְחֲלָפָה רָקְתוּ". שִׁיחֲצוּ אֶת אֲרָצָם. וַיֵּשׁ לְפָתוֹר לְשׁוֹן חֲצִים מִמֶּשׁ - חֲצִיו שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא יִמְחֹץ בְּדָמָם שֶׁל צָרִים, יִטְבֹּל וַיִּצְטַבַּע בְּדָמָם, כְּמוֹ (תהלים סח): "לְמַעַן תִּמְחֹץ רִגְלֶךָ בְּדָם" וְאֵינוֹ זֶה מִלְשׁוֹן מִכָּה, כְּמוֹ: "מְחִצָּתִי", שֶׁהַצְּבוּעַ בְּדָם נִרְאָה כְּאֵלוֹ מְחִיץ וְנִגְוָע.

נְטִיעָה • אֶל מוֹצִיאֵו מִמְּצָרִים • מִי גֹרֶם לָהֶם הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת? אֶל הַמוֹצִיאִים מִמְּצָרִים בְּתִקְףָה וְרוּם שְׁלוֹ, יֵאבֹל אֶת הַגּוֹיִים שֶׁהֵם צָרָיו. וְעַצְמֵיתֵהֶם • שֶׁל צָרִים. יִגְרֵם • מְנַחֵם פָּתַר בּוֹ לְשׁוֹן שְׁבִירָה, וְכֵן (צפניה א): "לֹא גִרְמוּ לַבִּקְרָה", וְכֵן (יחזקאל כג): "וְאֶת-חֲרָשֶׁיהָ תִּגְרְמִי". וְאֵנִי אוֹמֵר לְשׁוֹן עֵצִים הוּא, שֶׁמִּגְרָר הַבֶּשֶׂר בְּשָׁנָיו מְסַבִּיב וְהַמָּחַ שֶׁבְּפָנָיו, וּמַעֲמִיד הָעֵצִים עַל עַרְמִימוֹתָיו. וְחֲצִיו יִמְחֹץ • אוֹנֶקְלוֹס תַּרְגֵּם: חֲצִיו

ט יְנוּחַם יִשְׂרָי בְּתִקְוָה כְּאֶרְיָא וּכְלִיתָא לִית דִּיקִימָגְנָה בְּרִיכָךָ יְהוֹן בְּרִיכִין וְלִיטִיף יְהוֹן לִיטִין:

(ט) כָּרַע שָׁכַב בְּאֵרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימָנוּ מְבָרְכִיךָ בְּרוּךְ וְאֶרְיָךְ אֶרֶר:

י וַתִּתְקַף רִגְזָא דְבָלָק בְּבִלְעָם וּשְׁקַפְנִין לִירוּחֵי וְאֹמֵר בָּלָק לְבִלְעָם לְמִילֵט סְנְאִי קְרִיתֶךָ וְהָא בְּרָכָא מְבָרְכַת לְהוֹן דְּנָן תִּלַּת זְמָנִין:

נְטִיעָה • כָּרַע שָׁכַב בְּאֵרִי • כְּתַרְגוּמוֹ: יִתְיַשְׁבוּ בְּאֲרָצָם בְּכַח וּבְגִבּוּרָה. (י) וַיִּחְרַאֲךָ בָּלָק אֶל-בִּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת-כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בִּלְעָם לִקְבֵּי אִיבִי קְרִאתֶיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָתְךָ בְּיָדְךָ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: נְטִיעָה • וַיִּסְפֹּק • הִכָּה זֶה עַל זֶה.

ספורנו

ישוב ה' לשוש עֲלִיךָ לטוב, כְּאִשֶּׁר שָׁשׁ עַל אֲבֹתֶיךָ" (שם ל, טו). תורה י (י) וַיִּסְפֹּק אֶת כַּפָּיו. שְׁנֵתִיָּאשׁ מִהַשִּׁיג עוֹד חֲפָצוֹ מֵאֲחֵר שֶׁקָּלַל אֶת הַמַּקְלָלִים. תורה יא

כְּאִמְרוּ "וְנִקֵּם וַיִּשִׁיב לְצָרָיו" (דברים לב, מג). וְחֲצִיו יִמְחֹץ. כְּאִמְרוּ "אֲשַׁבֵּיר חֲצִי מִדָּם" (שם שם, מב). תורה ט (ט) מְבָרְכֶיךָ בְּרִיךְ. כְּמוֹ שֶׁהִיָּה הָעֵנָן בְּאֲבָרְהָם, כִּי אָמְנָם שְׂרִידֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ בְּמִדְבַּר אֲבָרְהָם אֲבִינוֹ, כְּאִמְרוּ "כִּי

דולים ומשקים מתוֹרְתָם לְהַמּוֹן. וְכְמוֹ כֵּן הַמְתַּפְּלִיִּים הֵם "כְּגִנַּת עֲלֵי נֶהֱר" אֲשֶׁר לֹא יִמְיִשוּ מַעֲשֹׂת פְּרִי, כְּאִמְרוּ "זֶל: בְּרִית בְּרוּתָהּ לִי"ג מוֹדוֹת שְׁאִינָן חוֹדְרוֹת רִיקָם (ראש השנה יז, ב). תורה ז (ח) יֵאבֹל גּוֹיִם צָרָיו. לְעִתִּיד לְבֹא,

(יא) וְעָתָה בְּרַחֲלֶךָ אֶל־מְקוֹמִי אֲמַרְתִּי כִּבְדֹּךָ אֲכַבְּדֶךָ
וְהִנֵּה מִנְעֶךָ יְהוָה מִכְּבוֹדִי:

(יב) וַיֹּאמֶר בַּלַּעַם אֶל־בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל־מְלָאכֶיךָ
אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר:

(יג) אִם־יִתֵּן־לִי בָלָק מָלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל
לְעֵבֶר אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּפִּי
אֲשֶׁר־יִדְבֹּר יְהוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

כז"י • לְעֵבֶר אֶת־פִּי ה' • כָּאֵן לֹא נֹאמַר "אֱלֹהֵי" כְּמוֹ שֶׁאִמַּר בְּרֵאשׁוֹנָה, לְפִי שֶׁיָּדַע שֶׁנִּכְבָּאשׁ בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְנִטְרָד.

♦ שבת קודש י"ז תמוז ♦

(יד) וְעָתָה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לָכֶּה אִיעֲצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
הָעָם הַזֶּה לְעַמִּי בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:

כז"י • הוֹלֵךְ לְעַמִּי • מַעֲתָה הָרִינִי כְּשָׂאָר עַמִּי, שֶׁנִּסְתַּלַּק
הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מֵעַלִּי. לָכֶּה אִיעֲצֶךָ • מַה לָּךְ
לַעֲשׂוֹת. וּמַה הִיא הַעֲצָה? אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ שׁוֹנֵא
זְמַנָּה הוּא כו', כִּדְאִיתָא בִּ"חֶלֶק" (סנהדרין קה). תָּדַע
שֶׁבַלַעַם הִשִּׁיא עֲצָה זֹאת לְהַכְשִׁילָם בְּזִמְנָה, שֶׁהָרִינִי נֹאמַר

(טו) וַיֵּשְׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בַּלַּעַם בְּנֹו בְּעָר וְנָאִם
הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינִ:

(טז) נָאִם שִׁמְעֵל אֲמַרְיָאֵל וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיּוֹן מַחֲזֶה
שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפֹל וּגְלוֹי עֵינָיִם:

כז"י • וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיּוֹן • (סנהדרין ק"ה ב') לְכֹונן הַשְּׁעָה שְׁכוּעָס בָּהּ.

ספורנו

(יא) בְּרַח לך. ענין הבריחה בכל מקום
אינה הניסיה מן הרודף, אבל היא טור
מן המקום מיראת נזק עתיד. תורה יב
(יב) הֲלֹא גַם אֶל מְלָאכֶיךָ. אין ראוי
שתתמה על שלא עשיתי רצונך
בתקנות הכבוד שתכבדני, שגם
למלאכיה שאמרתי מצדך "כי כבד
אֲכַבְּדֶךָ מֵאֲדָר" (לעיל כב, ז), אֲמַרְתִּי שְׁאִין
זֶה בְּיָדִי (שם פסוק יח) תורה יג
(יד) לָכֶּה אִיעֲצֶךָ. עצת שליחת
הַנְּשִׁימִים, כְּמוֹ שֶׁהַתְּבָאָר בְּאִמְרוֹ "הֵן הִנֵּה
הֵיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבֵּר בַּלַּעַם" (להלן לא, טז).
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמִּי בְּאַחֲרִית
הַיָּמִים. כי אמנם הרע "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
הָעָם הַזֶּה לְעַמִּי" לא יהיה בִּימִיָּה, ואִין
לָךְ לִירָא, אֲבָל יִהְיֶה "בְּאַחֲרִית הַיָּמִים"
בְּלִבְד, בְּאִמְרוֹ "וּמִחִץ פִּאֲתֵי מוֹאָב"
(פסוק יז), וּבְאִמְרוֹ "אֲדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלוֹחַ
יָדִים" (ישעיה יא, יד). תורה טו

(י) אֲרָאנוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרָנוּ וְלֹא קָרוֹב דֶּרֶךְ בּוֹכֵב מֵעֵקֶב וְקָם לִשְׁבֹּט מִיִּשְׂרָאֵל וּמִחֵץ פָּאֲתֵי מוֹאָב וּקְרָקַר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת:

יז חזיתיה ולא כען סכיתיה ולא איתוהי קריב כד יקום מלכא מיעקב ויתרבא משיחא מישראל ויקטול ויכריבי מואב וישלוט בכל בני אנשא:

כ"י אֲרָאנוּ • רואה אני שכחו של יעקב וגדלתו, אף לא עתה הוא אלא לאחר זמן. דרך בוכב • פתגמו, לשון (איכה ב): "דרך קשתו", שהכוכב עובר כחץ. וכלע"ז דישטינ"ט, כלומר, יקום מזל. וקם שבט • מלך רודה ומושל. ומחץ פאתי מואב • זה דוד, שנאמר בו (שמואל ב ח): "השכב אותם ארצה וימדה

שני-חבלים להמית וגו'". וקרקר • לשון קורה, כמו (מ"ב יט) "אני קרתי", (ישעיה נא) "ומקבת בור נקרתם", (משלי ל): "יקרוה עורבי נחל". פורייר • כלע"ז. כל-בני-שת • כל האמות, שכלם יצאו מן שת בנו של אדם הראשון.

(יח) וְהָיָה אֲדָוָם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבֵיו וְיִשְׂרָאֵל עֵשָׂה חֵיל:

כ"י וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבֵיו • לאויביו ישראל.

(יט) וַיֵּרֶד מֵעֵקֶב וְהָאָבִיד שָׁרִיד מַעִיר:

יט ויחיות חר מדבית יעקב ויובד משזב מקרית עממיא:

כ"י וַיֵּרֶד מֵעֵקֶב • ועוד יהיה מושל אחר מיעקב. וְהָאָבִיד שָׁרִיד מַעִיר • מעיר החשובה של אדום והיא רומי. וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ אֹמֵר כֵּן, שְׁנָאֵמַר בּו

(תהלים עב): "וירד מים עד-ים", (עובדיה): "ולא-יהיה שריד לבית עשו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 283)

וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ אֹמֵר כֵּן (רש"י כד, יט) ר"ל אָמַר, שְׁעוּבְדֵיהָ הַנְּבִיא, שְׁהָיָה גֵר אֲדוֹמִי, הַתְּנַבֵּא עַל מַפְלַת אֲדוֹם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהָר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הָר עֵשׂו", כִּי "מִיָּנִיָּה וּבִיה אָבָא לִיזִיל בִּיה נִרְגָּא" (אבא = יַעֲר

- מעצמו של יער יקנס בתוך הגרון להיות בית ד' ויקצצו בו את הער). ואף כאן: בלעם, נביא אמות העולם, מתנבא על מפלת האמות ושליטת מלך המשיח עליהם.

(כ) וַיֵּרָא אֶת־עַמְלָק וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֹאשִׁית גִּזְיוֹ עַמְלָק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אָבִד:

כ ויחזא את עמלקא ונטל מתלה ואמר ריש קרביא דישראל הנה עמלקא וסופה לעלקא ייבד:

ספורנו

(יז) אֲרָאנוּ. אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ. דֶּרֶךְ בּוֹכֵב. גִּשְׁמִי וְנִצְחִי, בְּאֶמְרוּ "וּמִחֵץ פָּאֲתֵי מוֹאָב. אֵף עַל פִּי שֶׁכֵּל הָאֲמוֹת "מְנַשֶּׁמֶת אֶלֶוֹהָ יֹאבֵדוּ", בְּאֶמְרוּ "כִּי אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל הַגּוֹיִם" (ירמיה ל, יא). הִנֵּה בְּאֲדוֹם וּמוֹאָב תִּהְיֶה נִקְמָתוֹ בִּידֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהִיּוֹת שְׁתֵּי אֵלֶּה הָאֲמוֹת אוֹיְבָיו מְעוֹלָם וְשִׁבְבִי בִישִׁי. תוֹרָה יח

(יח) וְהָיָה אֲדָוָם יִרְשָׁה. לַחֲיוֹת וְלַעֲפוֹת הַמִּדְבָּר, בְּאֶמְרוּ "וַיִּרְשׁוּהָ קָאֵת וְקִפּוֹד" (ישעיה לז, יא). וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר. לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְכַלל קִינִי קִינִיז וְקִדְמוֹנִי. אֵיבֵיו. וְהַשָּׁעַם שֶׁתִּהְיֶה הַנִּקְמָה בְּמוֹאָב וּבְאֲדוֹם יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁתִּהְיֶה בְּשָׂאֵר אֲמוֹת הָאֵל, כִּי הֵם הָיוּ מְעוֹלָם אוֹיְבָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְיִשְׂרָאֵל עֵשָׂה חֵיל. וְאֵז וְיֹכֵל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת חֵיל, בְּאֶמְרוּ "וְלֹאֵם מְלֹאֵם יִאֲמָר" (בראשית כה, כג). תוֹרָה יט

(יט) וַיֵּרֶד מֵעֵקֶב. כָּל אֶחָד מִזֵּרְעוֹ יִשְׁלַט בְּאֲמוֹת, בְּאֶמְרוּ "וְהָיָה הַנִּכְשֵׁל

בָּהֶם בַּיּוֹם הַהוּא, כְּדוֹרִיד" (זכריה יב, ח), וּבְאֶמְרוּ "וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים, בְּאֶרֶץ בְּבִהְמוֹת יַעֲר, כְּכַפִּיר בְּעֲדֵרֵי צֹאן" (מִיכָה ה, ז). וְהָאָבִיד שָׁרִיד מַעִיר. בְּאֶמְרוּ "וְרַמַּס וְסָרַף וְאִין מִצִּיל. תָּרַם יִדָּךְ עַל צָרֶיךָ, וְכָל אֵיבֶיךָ יִכְרֹתוּ" (שם דח). תוֹרָה כ

(כ) עֲדֵי אָבִיד. אֵף עַל פִּי שֶׁמַּלְכוּת כָּל הָאֲמוֹת תִּכְלֶה לַעֲתִיד, בְּאֶמְרוּ "וּשְׂאֵר חֲיוֹנָתָא הָעִידִי שְׁלִטְנָהוּן" (דניאל ז, יב), מִכָּל מְקוֹם לֹא תִכְלֶינָה הָאֲמוֹת לִגְמָרִי, חוּץ מֵאֵלֶּה שְׁתֵּי הָאֲמוֹת, וְהֵם: עַמְלָק שֶׁהַתְּחִיל לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, וְכַתִּים

כ"י וַיֵּרָא אֶת-עֲמֶלֶק • נִסְתַּפֵּל בַּפְּרָעוּתוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק. | בְּיִשְׂרָאֵל, וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנְקֶלוֹס. וְאַחֲרֵיתוֹ לְהֶאֱבֹד בְּיָדָם, רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלֶק. הוּא קֵדָם אֶת כָּלָם לְהִלָּחֵם שְׁנָאֲמַר (דברים כה): "תִּמְחָה אֶת-זָכֶר עֲמֶלֶק".

(כא) וַיֵּרָא אֶת-הַקִּינִי וַיֵּשֶׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךְ וְשֵׁים בְּסַלַע קִנְדִּי: | כא וַיִּחַזַּא יָת שְׁלֵמָאָה וַיִּנטַל מִתְּלָה וַאֲמַר תַּקִּיף בֵּית מוֹתְבֶךְ וְשׁוּי בְּכַרְךָ תַּקִּיף קִדְרֶךְ:

כ"י וַיֵּרָא אֶת-הַקִּינִי • לִפִּי שְׁהִיָּה קִינִי תִקְוַע אֲצֵל עֲמֶלֶק, כְּעִנְיָן שְׁנָאֲמַר (שמואל א טו): "וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-הַקִּינִי וְגו'" - הִזְכִּירוֹ אַחֵר עֲמֶלֶק. נִסְתַּפֵּל בַּגְּדִלְתָּם שֶׁל בְּנֵי יִתְרוֹ, שְׁנָאֲמַר בְּהֵם (דה"א ב): "תִּרְעָעִים שְׁמַעְתִּים שׁוֹכְתִים". אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךְ • תָּמָה אֲנִי מֵהֵיכָן זָכִיתָ לָכֶךָ? הֲלֹא אֵתָה עָמִי הֵייתָ בַּעֲצַת (שמות א): "הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ", וְעַתָּה נִתְיַשְׁבֶּת בְּאֵיתָן וּמַעֲזוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

(כב) כִּי אִם-יִהְיֶה לְבַעַר קִיָּן עַד-מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּךְ: | כב אַרִי אִם יִהְיִי לְשַׁצָּאָה שְׁלֵמָאָה עַד מָה אֲתוֹרָאָה יִשְׁבֶּךְ:

כ"י כִּי אִם-יִהְיֶה לְבַעַר קִיָּן וְגו' • אֲשֶׁרִיד שְׁנִתְקַעַתָּ לְתַקֶּךָ זֶה, שְׂאִינֶךָ נִטְרָד עוֹד מִן הָעוֹלָם, כִּי אִף אִם אֵתָה עֲתִיד לְגָלוּת עִם עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים וְתִהְיֶה לְבַעַר מִמָּקוֹם שְׁנִתְיַשְׁבֶּת שָׁם, מָה בְּכֶךָ? • עַד-מָה אֲשׁוּר (כג) וַיֵּשֶׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֵל:

כג וַיִּנטַל מִתְּלָה וַאֲמַר וִי לְחִיבָא דִּיחֹן כִּד יַעֲבֹד אֱלֹהָא יָת אֱלִין: | כג וַיִּנטַל מִתְּלָה וַאֲמַר וִי לְחִיבָא דִּיחֹן כִּד יַעֲבֹד אֱלֹהָא יָת אֱלִין:

כ"י וַיֵּשֶׂא מִשָּׁלוֹ וְגו' • כִּינֵן שְׁהִזְכִּיר אֶת שְׁבִית אֲשׁוּר, אָמַר. אוֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֵל • מִי זָכוֹל לְהַחְיֹת אֶת עַצְמוֹ מִשְׁוֹמוֹ אֶת אֱלֹה, שֶׁלֹּא יִשִּׁים עָלָיו (כד) וְצִים מִיָּד בְּתִים וְעֲנֹ אֲשׁוּר וְעֲנֹ-עֶבֶר וְגַם-הוּא עַדִּי אֶבֶר:

כד וְסִיעֵצַן יִצְחָרְחֹן מִרוֹמָאִי וַיַּעֲנִין לְאֲתוֹר וַיִּשְׁמַעְבְּדוּן לְעֶבֶר פֶּרֶת וְאַף אֲנִין לְעֵלְמָא יִיבְדוּן: | כד וְסִיעֵצַן יִצְחָרְחֹן מִרוֹמָאִי וַיַּעֲנִין לְאֲתוֹר וַיִּשְׁמַעְבְּדוּן לְעֶבֶר פֶּרֶת וְאַף אֲנִין לְעֵלְמָא יִיבְדוּן:

כ"י וְעֲנֹ אֲשׁוּר וְעֲנֹ-עֶבֶר • וְעֲנֹ אוֹתָם שְׁבַעֲבֶר הִנֵּה. וְגַם-הוּא עַדִּי אֶבֶר • וְכֵן פִּירֵשׁ (דניאל ז): "עַד דִּי קָטִילַת חַיִּיתָא וְהוּבַד גְּשֻׁמָּה". וְצִים • סְפִינּוֹת גְּדוֹלוֹת, כְּדִכְתִּיב (ישעיה לג) "וְצִי אֲדִיר" - תִּרְגוּמוֹ יוֹבוֹרְנִי רַבְתָּא.

(כה) וַיָּקָם בַּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְוָמוֹ וְגַם-בָּלַק הָלַךְ לָדְרָכּוֹ: | כה וְקָם בַּלְעָם וַאֲזַל וְתַב לְאַתְרָהּ וְאַף בָּלַק אֲזַל לְאַרְחָהּ:

כה (א) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחֲל הָעָם לְזִנוֹת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב: | א וַיִּתַּב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִין וְשָׁרִי עָמָא לְמַטְעִי בְּתַר בְּנַת מוֹאָב:

כ"י בְּשֹׁטִים • כֶּךָ שָׁמָּה. לְזִנוֹת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב • עַל-יְדֵי עֲצַת בַּלְעָם, כְּדֹאִיתָא בְּ"חֶלֶק".

ספורנו

שְׁהַשְׁלִימוֹ חֶרְבָּנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּאָמְרוֹ "וְגַם הוּא עַדִּי אֶבֶר" (פסוק כד). תורה כא (כא) אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךְ. אֵתָה הִתְיַשְׁבֶּת עִם יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ "אֵיתָן", בְּמִדְבַּר בְּאֶרֶץ לֹא וְרוֹעֵדָה. | (כג) אוֹי מִי יִחְיֶה. כְּעִנְיָן: יִתִּי וְלֹא אֲחֻמִּינִיָּה (סנהדרין צח, א). תורה כד (א) וַיַּחֲל הָעָם לְזִנוֹת. תַּחֲלַת עִנְיָנָם לֹא הָיָה לְעֹבֵד עֲבוּדָה וְרָה כָּלָל, אֲבָל הָיָה לְזִנוֹת בְּלִבָּד. אֲמָנָם קָרָה | (כג) תורה כב

(ב) וַתִּקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן:

ב ויקרא לעמא לדבחי טעותהון ואכל עמא וסגידו לטעותהון:

כ"י • וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן • כַּשֶּׁתִּקְרָא יָצְרוּ עֲלָיו וְאוֹמֵר לָהּ הַשָּׁמַעִי לִי, וְהִיא מוֹצִיָּאָה לוֹ דְּמוֹת פְּעוֹר מִחִיקָה וְאוֹמֶרֶת לוֹ: הַשְׁתַּחֲוֶה לָזֶה! (סנהדרין ק"א) •

(ג) וַיַּצְמִד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל:

ג ואתחבר ישראל לבעלא פעור ותקף רגזא דיי בישראל:

כ"י • פְּעוֹר • עַל שֵׁם שְׂפּוֹעֲרִין לִפְנֵינוּ פִּי הַטְּבַעַת וּמוֹצִיאִין רַעִי, וְזוֹ הִיא עֲבוּדָתוֹ. וַיַּחֲרֹאֲף ה' בְּיִשְׂרָאֵל • שִׁלַּח בָּהֶם מַגֵּפָה.

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־רֹאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לַיהוָה נִגְדַּר הַשִּׁמְשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל:

ד ויאמר יי למשה דבר ית כל רישי עמא ודון וקטול דחייב קטול קדם יי לקבל שמשא ויתוב תקוף רגזא דיי מישראל:

כ"י • קַח אֶת־כָּל־רֹאשֵׁי הָעָם • (שם א) לְשַׁפֵּט אֶת הָעוֹבְדִים לַפְּעוֹר. וְהוֹקֵעַ אוֹתָם • אֶת הָעוֹבְדִים, וְהוֹקֵעַ - הִיא תִּלְיָה, כְּמוֹ שֶׁמְצִינֵנוּ בְּכַנִּי שְׂאוֹל (שמואל ב כא) : "וְהוֹקֵעֵנוּם לַה'", וְשֵׁם תִּלְיָה מִפְּרֻשָּׁת: בַּעֲבוּדֵי עֲבוּדַת אֱלִילִים, בְּסִקִּילָה. (סנהדרין מה ב) וְכָל הַנִּסְקָלִים נִתְּלִין. נִגְדַּר הַשִּׁמְשׁ • לַעֲיִן כָּל. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה: הַשִּׁמְשׁ מוֹדִיעַ אֶת הַחוּטָאִים: הָעֵינָן נִקְפָּל מִכְּנָגְדוֹ וְהַחֲמָה זֹרַחַת עֲלָיו.

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שַׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הָרְגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁיו הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹר:

ה ויאמר משה אלשפטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור:

כ"י • הָרְגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁיו • כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִדִּינֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה הוֹרֵג שְׁנַיִם, וְדִינֵי יִשְׂרָאֵל [ח'] [ז'] רְבוּא וְשִׁמּוֹנַת אֲלָפִים [ושש מאות], כִּדְאִיתָא ב'סנהדרין' (ח").

(ו) וְהָיָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל־אֲחִיו אֶת־הַמְּדִינִית לַעֲיִנִּי מֹשֶׁה וּלְעִינֵי כָל־עַדְתִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָכִים פָּתַח אֶהֱל מוֹעֵד:

ו והא גברא מבני ישראל בא ויקרב אל-אחיו אחוהי ית מדינתא לעיני משה ולעיני כל כנשתא דבני ישראל ואנון כן בתרע משפן זמנא:

כ"י • וְהָיָה אִישׁ וָגו' • נִתְקַבְּצוּ שְׂבִטוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן אֶצֶל זִמְרִי, שֶׁהָיָה נָשִׂיא שֶׁלָּהֶם, וְאָמְרוּ לוֹ: אָנוּ נִדְּוִנִין בְּמִיתָה וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְכו' ? כִּדְאִיתָא ב'אלו הן הַנִּשְׁרָפִין' (סנהדרין פב) • אֶת־הַמְּדִינִית • כְּזָבִי בַת צוֹר. לַעֲיִנֵי מֹשֶׁה • אָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה, זֶה אֲסוּרָה אוֹ מִתְּרָת? אִם תֹּאמַר: אֲסוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ ? וְכו',

(שמות לב) : "וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וָגו'", וְכָאן רַכּוּ דִּינֵי? אֵלָּא כְּדִי שְׂיִבֵּא פִּינְחָס וַיִּטַּל אֶת הָרָאוֹי לוֹ. (סנהדרין שם) •

ספורנו

(ד) נִגְדַּר הַשִּׁמְשׁ. שִׁירָאוּ הָעָם אֶת הַרִיגַת עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה וְלֹא יִמְחוּ, וְכִזּוּ יִכְפֹּר לָהֶם עַל שְׁלֹא יִמְחוּ בַּפְּשָׁעִים. תוֹרָה ה

(ה) וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן. שִׁכַּף דְּרָכּוֹ שֶׁל יָצָר הָרַע לְצִאת מִדְּבַר אֵל רָעָה, כְּמוֹ שֶׁהִעִידוּ רְבוּתֵינוּ ד"ל. תוֹרָה ב

לָהֶם כְּמוֹ שֶׁהִעִידָה הַתּוֹרָה בְּשִׁאֲסָרָה לְהִתְחַתֵּן בְּאִמּוֹת, כְּאָמְרוּ "וַיִּקְרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחִי, וְלִקְחָתָּ מִבְּנֵי־יְהוָה וְהָנוּנוּ אֶת בְּנֵיךְ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן"

(שמות לד, ט"ז).

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בארנכה לקר"ש ח"ח עמ' 285 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בת יתרו מי התירה לך

וַיֵּשׁ לְזִמְרָה בְּזָה, דְּהִנֵּה תִנֵּן בִּיבְמוֹת (סא, א) "אַרְסָּא אֶת הָאֲלֻמָּנָה וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כְּהֵן גְּדוֹל וְכִנְס". דִּילְפִינָן מֵהִפְסוּק "יִקַּח אִשָּׁה" (אמור כא, יד) דְּאִם לְקִיחָת הָאִשָּׁה הִיְתָה בְּהִתֵּר, מִתֵּר לֹא לְכִנּוּס, גַּם אִם אַחֲרֵיכֶּךָ נֶאֱסָרָה עָלֶיךָ.

וּבִתְּסוּפּוֹת' (יבמות כ, ב ד"ה אט) כְּתִבּוּ עוֹד יוֹתֵר, "נִשְׂאָה קִדָּם שְׁנֵתְמַנָּה, מִשְׁמַע דְּלֹא צָרִיךְ קִרָּא שְׂיִכּוּל לְקִימָה מִשּׁוּם דְּנִשְׂאָה בְּהִתֵּר".

וְעַל־פִּי כָל זֶה, מוֹבֵן הֵיטֵב, אִיךָ הִתֵּרָה "בֵּת יִתְרוֹ" לְמִשָּׁה, דְּהִרִי לֹא רַק הָאֲרוּסִין הִיוּ בְּהִתֵּר, אֲלֵא גַם הַנִּשְׂאִין בְּהִתֵּר הִיוּ, שְׁהִרִי כְּשִׁנִּשְׂאָה מִשָּׁה עֲדִין לֹא נִתְּפָהוּ, וְשִׁפּוּר הָיָה יָכוֹל לְקִימָה, גַּם אִם גִּירָת הִיְתָה.

וַיִּקְרַב אֶל־אֶחָיו אֶת־הַמְדִּינִית לְעֵינֵי מִשָּׁה

אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁה, זֶה אֲסוּרָה אוֹ מִתֵּרָה, אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה, בֵּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ וְכו'.

(כה, ו. ובפרש"י) נִתְּלָקוּ בְּזִבְחִים (קב, א) אִי מִשָּׁה רִבְּנוּ כְּהֵן הִנֵּה אִי לֹא, וְדַעַת ה"נֵשׁ אוֹמְרִים" הִיא ש"לֹא פִסְקָה כְּהוֹנָה אֲלֵא מִזְרַעוֹ שֶׁל מִשָּׁה" אִךְ מִשָּׁה עֲצָמוֹ "כָּל יָמָיו כְּהֵן הָיָה" (לשון רש"י שם).

וְעַל־פִּי־זֶה יְדוּעָה הַקִּשְׁיָא, דְּאִיךָ שְׁלֹא נֶאֱסָרָה "בֵּת יִתְרוֹ" לְמִשָּׁה מִדִּין נִכְרִית, כִּי נִתְּגַרְיָה (ראה רש"י סנהדרין פב, א ד"ה בת יתרו), הִרִי עֲדִין קִשָּׁה לְמֵאד־דְּאָמַר הַנ"ל, אִיךָ הִתֵּרָה "בֵּת יִתְרוֹ" לְמִשָּׁה, וְהִרִי גִירָת אֲסוּרָה לְכַהֵן מִן הַתּוֹרָה (ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ח ה"ג).

וּבְמִפְרָשִׁים תִּרְצוּ בְּאוֹפְנִים שְׁוִיִּים. וְהִיא אִסוּרִי בִיָּאָה פ"ח ה"ג.

וְיִרְאָה פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרָן בְּהִנָּה וְיָקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:

(י) וַיִּרְאָה פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרָן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:

פּוֹגְעִין בּוֹ. אָמַר לוֹ: קִרְיָנָא דְּאֶגְרָתָא אִיהוּ לִיְהוֹי פֶּרֶןקָא. מִיָּד: וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ וְגו'.

דַּ"י וַיִּרְאָה פִּינְחָס • רָאָה מַעֲשֵׂה וְנִזְכָּר הִלְכָּה. אָמַר לוֹ לְמִשָּׁה: מְקַבְּלִי מִמֶּךָ: הַבּוֹעֵל אֶרְמִית קִנְאִין

ח וְעַל כֵּתֵר גִּבְרָא בֶּרֶ יִשְׂרָאֵל לְקִבְתָּא וּבִזְע יֵת תְּרוּיָהוּן יֵת גִּבְרָא בֶּרֶ יִשְׂרָאֵל וְיֵת אֶתְתָּא לְמַעֲקָא וְאֶתְפְּלִי מוֹתָנָא מַעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ח) וַיָּבֹא אַחֲרֵי אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֶּפֶה וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

שְׁלֵה, וְרָאוּ כָלֶם שְׁלֹא לְחִנָּם הֶרְגָם, וְהִרְבָּה נִסִּים נַעֲשׂוּ לוֹ כו', כְּדֹאִיתָא הֶתָם (סנהדרין שם):

דַּ"י וְאֶל־הַקֶּבֶה • אֵל הָאֱהֶל. אֶל־קִבְתָּה • כְּמוֹ "הַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה", כִּי בְּתוֹךְ זְכוּרֹת שֶׁל זְמָרִי וְנִקְבוֹת

ט וַיְהִי הַמָּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּה: טוּהוּ דְּמִיתוּ כְּמוֹתָנָא עֲשְׂרִין וְאַרְבַּעַ אֲלִפִּין: פ פ פ

(ט) וַיְהִי הַמָּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּה:

ק"ד פסוקים, מנ"ח סימן. חסלת פרשת בלק

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפב - רפד

ספורנו

(ח) וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה. שְׁכָפֶר גִּזְרֵי הָאֵל יִתְעַלֶּה, כְּאָמְרוּ "וְכָל מְנַאֲצֵי לֹא יִרְאוּהָ" (לעיל יד, כט). תורה ט

כדי שיהיה הקיום ללימוד התורה וקיום המצוות, יש לזכור שיהודי צריך למסור נפשו=רצונו, להקדוש=ברוך-הוא. משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"א תמוז מפרק ס עד סוף פרק סה	יום רביעי - י"ד תמוז מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שני - י"ב תמוז פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח	יום חמישי - ט"ו תמוז מפרק עז עד סוף פרק עח
יום שלישי - י"ג תמוז פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא	יום שישי - ט"ז תמוז מפרק עט עד סוף פרק פב
שבת קודש - י"ז תמוז פרק כ מפרק פג עד סוף פרק פז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"א תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, אכן כל זה... עד עמ' 184, תענית:

- 1 אכן – ברם, כל זה באדם חזק ובריא, שאין רבוי הצומות
2 מוּזק לו כלל לבריות גופו, וכמו בדורות הראשונים –
3 כשהגופים היו חזקים ובריאם, וריבוי תעניות לא הוּזק, הם היו
4 צריכים לצום כל הצומות האמורים, אבל מי שרבו הצומות
5 מוּזק לו, שאפשר שיוכל
6 לבא לידי חלי או
7 מיחוש חסד ושלום, –
8 על-ידי הצומות, כמו
9 בדורותינו אלה –
10 שהאנשים חלשים, וריבוי
11 תעניות עלול להזיק להם,
12 אסור לו להרבות
13 בהתעניות אפילו על –
14 חטאים שעונשם כריתות
15 ומיתות בית-דין, ומכל –
16 שכן – שאסור לו להרבות
17 בתעניות, על מצות עשה
18 ומצות לא-תעשה שאין
19 בהן כרת, אלא כפי
20 אשר ישער בנפשו
21 שבנדאי לא יזיק לו
22 כלל. כי אפילו בדורות
23 הראשונים, בימי תנאים
24 ואמוראים – לא היו
25 מתעניין בכהאי גוונא, –
26 באופן כזה, על חטאים,

- עוונותיו מתמרקים, הרי גם באופן כזה אומר אותו "מאן דאמר"
שנקרא חוטא אם הוא מתענה בשעה שאין הוא יכול לצער את
עצמו, וכדאיתא – כפי שמוצאים בגמרא פרק קמא – ראשון,
דבכחים, שאין לך אדם מישראל שאינו מחיב עשה וכו'.
– הרי שתמיד ישנו ענין
של עוונות בתענית, ובכל
זאת אומרים, שאם אין
בכוחו לצער את עצמו
וצם – נקרא חוטא. ומכל –
שכן מי שהוא בעל
תורה, – וצם למרות
שאין בכוחו לצער את
עצמו, שחוטא – במה
שהוא צם, ונענש
בכפלים, כי מחמת
חלישות התענית לא
יוכל לעסוק בה – בתורה,
כראוי – ויש לו עונש
כפול, א) על הצום, ב) על
ביטול תורה. אלא מאי
תקנתיה? – מהי תקנתו
של אותו אדם? – כיצד
יהיה לו ענין הכפרה כדי
להיות "נרצה" לפני
הקב"ה כמו לפני החטא? –
הרי זה, כדכתיב: – כמו

אגרת התשובה

אכן כל זה באדם חזק ובריא שאין ריבוי
הצומות מוּזק לו כלל לבריות גופו וכמו בדורות
הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מוּזק לו שאפשר
שיוכל לבא לידי חולי או מיחוש ח"ו כמו בדורותינו
אלה. אסור לו להרבות בהתעניות אפי' על כריתות
ומיתות ב"ד ומכ"ש על מ"ע ומל"ת שאין בהן כרת.
אלא כפי אשר ישער בנפשו שבנדאי לא יזיק לו כלל.
כי אפי' בדורות הראשונים בימי תנאים ואמוראים לא
היו מתעניין בכה"ג אלא הבריאם דמצו לצעורי נפשיהו
ודלא מצו לצעורי נפשיה ומתענה נקרא חוטא בגמ'
פ"ק דתענית. ואפי' מתענה על עבירות שבדור כדפרש"י
שם וכדאיתא בגמ' פ"ק דבכחים שאין לך אדם מישראל
שאינו מחוייב עשה וכו'. ומכ"ש מי שהוא בעל
תורה שחוטא ונענש בכפלים כי מחמת חלישות
התענית לא יוכל לעסוק בה כראוי. אלא מאי תקנתו?
כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק. וכמ"ש הפוסקים ליתן
בעד כל יום תענית של תשובה ערך ח"י ג"פ וכו'
והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו' כמ"ש המ"א הלכות תענית:

- שכתוב: "וחטאך בצדקה פרוק"; – כלומר, שיתן צדקה
כתמורה על התעניות שהיה עליו לצום על חטאיו, וכמו
שכתבו הפוסקים, לתן – לתת, בעד כל יום תענית של
תשובה ערך ח"י גדולים פוליש' וכו', והעשיר יוסיף לפי
עשרו וכו', – ויתן סכומים גדולים יותר עבור כל יום של
תענית-תשובה, כמו שכתב ה"מגן אברהם" הלכות תענית:
71 נפש החפץ קרבת ה',
72 לתקן נפשו¹⁰ להשיבה –
73 ומ"מ כל בעל נפש החפץ קרבת ה' לתקן נפשו
74 להשיבה אל ה' בתשובה מעולה מן המובהר.
75 יחמיר על עצמו להשלים עכ"פ פעם א' כל ימי חייו
76 עצמו להשלים על-ב"ל –

- 27 אלא הבריאם, דמצו לצעורי נפשיהו; – שבכוחם לצער את
28 עצמם, ודלא מצו לצעורי נפשיה – מי שאין בכוחו לצער את
29 נפשו, ומתענה – נקרא "חוטא" בגמרא פרק קמא – ראשון,
30 דתענית, ואפילו מתענה על עבירות שבדור כדפרש"י
31 שם, – שאפילו באותו אופן שלפי ה"מאן דאמר" השני הוא
32 נקרא קדוש, שזה כפי שרש"י אומר שם מפני שעל-ידי-זה

יום שני י"ב תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, ומ"מ כל בעל... עד עמ' 186, לא תמנו):

אגרת התשובה

- 71 נפש החפץ קרבת ה',
72 לתקן נפשו¹⁰ להשיבה –
73 ומ"מ כל בעל נפש החפץ קרבת ה' לתקן נפשו
74 להשיבה אל ה' בתשובה מעולה מן המובהר.
75 יחמיר על עצמו להשלים עכ"פ פעם א' כל ימי חייו
76 עצמו להשלים על-ב"ל –
77 ומכל-מקום, – למרות
78 שאמרנו שבדורותינו,
79 שאין כוח לאדם לצער
80 את עצמו, יש להמיר את
81 תעניות התשובה במתן
82 צדקה, בכל זאת כל בעל

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל הדינים דלקמן – עיין שו"ע או"ח סתקע"א ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז הל' נזקי גו"נ סי' ד".
5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "א, סע"א. ועיין רמב"ם הל' דעות רפ"ג ובנ"כ שם". 6. ז. א. ראה רש"י שם. 7. דניאל ד, כד.
8. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1168 ואילך. 9. או"ח סתקס"ח סק"ב ובהנסמן שם. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"בכ"מ בכיו"ב מובא השם "נפש" דוקא – וי"ל שהוא ע"פ זח"ג (כד, ב) עה"פ ובס' הגלגולים ובכ"מ "שדוקא הנפש היא החוטאת".

אלא שיש בהם ה"חומר" של עוונות שחייבים עליהם מיתה 47
(בכך הם "כיוצא בהן", דומים לעוונות שיש עליהם חיוב מיתה), 48
כפי שהוא מזכיר למשל להלן בפרק ז' הדברים שהם ממש כמו 49
עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים, והם העלמת עין מן 50
הצדקה, לשון הרע, כעס 51
וכדומה, גם עליהם יחמיר 52
על עצמו לצום על-כלי 53
פנים פעם אחת את מספר 54
הצומות הנדרש על אותו 55
חטא, אשר כל "לב יודע 56
מרת נפשו", וחפץ 57
בהצדקה: - שתתקן 58
ותהיה צודקת. 59
אכן, מספר הצומות 60
העודפים על רנ"ב - 61
לגבי החטא של הרצאת 62
זרע לבטלה, ובהא' ונא, 63
- מספר הצומות שמעל 64
לשלוש פעמים של מספר 65
הצומות לגבי חטאים 66
אחרים, שהיה צריך 67
להתענות, כדי לחוש 68
לדעת המחמירים 69
להתענות מספר 70
הצומות שעל כל חטא 71
וחטא כפי מספר 72
הפעמים שהחטא בנזכר 73
לעיל - הנה, יתרת צומות 74
אלה, יפדה בלן בצדקה 75
ערך ח"י - שמונה עשר, 76
גדולים פוליש" בעד כל 77
יום. - שהיה עליו לצום, וכן שאר כל תעניות שצריך 78
להתענות על עבירות שאין בהן מיתה, ואפילו על בטול 79
מצות עשה דאורייתא ודרבנן, - מצות עשה מן התורה או 80
מצות עשה שמדברנן, ותלמוד תורה כנגד כלם, - ועל ביטול 81
מצות עשה של תלמוד תורה השקולה כנגד כל שאר המצוות, 82
מספר הצומות שעליו לצום, הוא - כפי המספר המפורש 83
בתקוני התשובה מהארי"ז (ורובם נזכרים ב'משנת 84
חסידים' ב'מסכת התשובה') - הכל באשר לכל יפדה 85
בצדקה בנזכר לעיל, - בערך של שמונה עשר "גדולים פוליש" 86
תמורת כל יום של צום, אי לא מצי לצעורי נפשיה - אם קשה 87
לו לצער את נפשו - יפדה את הצומות בצדקה, בנזכר לעיל. - 88
שבדורותינו החלשים האלה, אי אפשר לאדם לצער את עצמו, 89
ועליו לפדות תעניות אלו בצדקה. ואף שיעלה - פדיית ימי 90
הצום, לסך מסכים - לסכומים גדולים, אין לחוש משום - אל 91
לו לחשוש למה שאמרו רבותינו ז"ל¹⁴: "אל יבזבו יותר 92

1 פנים פעם אחת כל ימי חייו מספר הצומות לכל עון ועון
2 מעונות החמורים שהזכיר עליהם מיתה על-כל-פנים, -
3 על-כל-פנים, על העוונות שחייבים עליהם מיתה - ישרים את
4 מספר הצומות הנדרשים על אותו עון, ואפילו - אם חיוב
5 המיתה על אותו עון, הוא
6 בידי שמים בלבד, - ולא
7 מיתה בידי אדם - ישרים
8 על אותם עוונות - על כל
9 פנים - את מספר הצומות
10 הנדרשים על אותו עון.
11 כגון להוצאת זרע
12 לבטלה - ישרים, פ"ד -
13 שמונים וארבעה צומות
14 פעם אחת בימי חייו.
15 ויכול לדחות את
16 הצומות, לימים הקצרים
17 בחורף, ויתענה בעשר
18 תעניות על-דרך משל
19 בחורף אחד, או פחות, -
20 מעשרה תעניות, ויגמור
21 מספר הפ"ד צומות ב'מ'
22 שנים, או יותר כפי בחו'
23 - אם יש לו יותר כוח, הוא
24 יכול לעשות זאת בתקופה
25 קצרה יותר, ואם כוחו
26 חלוש - בתקופה ארוכה
27 יותר, (וגם יכול לאכול
28 מעט ב'שעות לפני נץ
29 החמה, ואף על-פ"י -
30 נחשב לתענית אם
31 התנה בן). - למרות
32 שאכל שלוש שעות לפני נץ החמה, נחשב לו אותו יום לתענית
33 שלם, כפי שהתנה שכך יהיה הצום שלו¹¹. ולתשלום - וכדי
34 להשלים, רנ"ב - מאתיים חמשים ושנים צומות בנזכר לעיל -
35 שהם שלוש פעמים שמונים וארבע, כפי ההכרעה המקובלת בין
36 אלה הסבורים שדי לצום פעם אחת מספר הצומות על כל חטא,
37 גם אם חטא אותו חטא הרבה פעמים, לבין אלה הסבורים שעל
38 כל פעם שחטא, יש לצום אותו מספר צומות - יתענה עוד ד'
39 פעמים פ"ד עד אחר חצות היום בלבד, דמחשב גם-כן
40 תענית בירושלמי¹², - בתלמוד ירושלמי נחשב צום של עד
41 אחר חצות היום, לתענית, וב' - ושני חצאי יום נחשבים לו
42 ליום אחד לענין זה. - של מספר הימים שעליו לצום לתיקון
43 חטאו, וכן לשאר עונות כיוצא בהן, - לעיל דיבר אודות
44 עוונות שחייבים עליהם מיתה בידי שמים (על-כל-פנים),
45 שיחמיר בהם על עצמו להשלים את מספר הצומות האמורים.
46 ובעת אומר רבנו הזקן, שגם עוונות שאין עליהם חיוב מיתה,

אגרת התשובה

מספר הצומות לכל עון ועון מעונות החמורים שחייבין
עליהם מיתה עכ"פ ואפי' בידי שמים בלבד כגון
להוצאות ז"ל פ"ד צומות פ"א בימי חייו. ויכול לדחותן
לימים הקצרים בחורף ויתענה בעשר תעניות עד"מ
בחורף א' או פחות ויגמור מספר הפ"ד צומות ב'מ'
שנים או יותר כפי בחו' (וגם יכול לאכול מעט כג'
שעות לפני נ"ה ואעפ"כ נחשב לתענית אם התנה
בן) ולתשלום רנ"ב צומות כנ"ל יתענה עוד ד' פעמים
פ"ד עד אחר חצות היום בלבד דמחשב ג"כ תענית
בירושלמי. וב' חצאי יום נחשבים לו ליום א' לענין
זה. וכן לשאר עונות כיוצא בהן אשר כל לב יודע
מרת נפשו וחפץ בהצדקה:

אכן מספר הצומות העודפי' על רנ"ב וכה"ג שהיה
צריך להתענות לחוש לדעת המחמירי' להתענות
מספר הצומות שעל כל חטא וחטא כפי מספר הפעמים
שחטא כנ"ל. יפדה כולן בצדקה ערך ח"י ג"פ בעד
כל יום. וכן שאר כל תעניות שצריך להתענות על
עבירות שאין בהן מיתה ואפי' על ביטול מ"ע דאוריית'
ודרבנן ות"ת כנגד כולם כפי המספר המפורש בתיקוני
התשובה מהארי"ז ז"ל (ורובם נזכרים במשנת חסידים
במס' התשובה) הכל כאשר לכל יפדה בצדקה כנ"ל
במס' התשובה מהארי"ז ז"ל (ורובם נזכרים במשנת חסידים
במס' התשובה) הכל כאשר לכל יפדה בצדקה כנ"ל
אי לא מצי לצעורי נפשי' כנ"ל. ואף שיעלה לסך
מסויים אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש.

- 1 **מַחֲשֵׁה**, – ואילו כאן יכול הסכום להגיע ליותר מחומש,
2 אף-על-פי-כן לא יחוש, מפני – **דְּלֹא מִקְרֵי בִּזְבוּז בְּכֹהֵא**
3 **נִזְנָא**, – אין זה נקרא בזבוז במקרה זה, כשהוא נותן את הכסף
4 כפדיון הצומות שהיה עליו לצום, **מֵאַחַר שְׁעוֹשָׁה לְפָדוֹת נַפְשׁוֹ**
5 **מִתְעַנִּיּוֹת וְסוּגִיפִים**, וְלֹא
6 **נִרְעָא** – ואין זה גרוע,
7 **מִרְפּוּאֵת הַגּוֹף וּשְׂאָר**
8 **צָרְכָיו**. – בהן מבזבז
9 האדם יותר מחומש של
10 רבושו. וְלִפִּי **שִׁמְסֵפֶר**
11 **הַצּוּמּוֹת הַמְּזֻכָּרִים**
12 **בְּתַקּוּנֵי תְּשׁוּבָה** – של
13 האר"ז¹, הַמְּזֻכָּרִים לְעִיל
14 **רְבוּ בְּמֵאֵד מֵאֵד**, לְכֵן
15 **נִהְיָ עֲכָשׁוּ כָּל הַחֲרָדִים**
16 **לְדַבֵּר ה' לְהַרְבוֹת מֵאֵד מֵאֵד בְּצַדְקָה**, – כדי לפדות הצומות
- שהם חושבים שמוטל עליהם לצום, וזאת – **מִחֲמַת חֲלִישׁוֹת**
הדור, **דְּלֹא מְצֹו לְצַעֲרוֹ נַפְשָׁם כְּלִי הָאֵי** – שאינם יכולים
לצער את נפשם כל כך ולצום – לכן הם מרבים בצדקה כתמורה
לרביי הצומות, (וְכִמּוֹ **שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פְּסוּקִים**:
"חֲסִדֵי ה' כִּי לֹא
תִּמְנּוּ": – מפרש להלן
ב"אגרת הקדש" סימן י',
מפני ש"לא תמנו", מפני
שאיננו אנחנו שלמים, אלא יש
לנו חטאים ועוונות לתקן,
עלינו להזדקק לא לסתם
צדקה וחסד מוגבלים,
אלא ל"חסד ה'", לצדקה
וחסד בלתי מוגבלים,
כמדת החסד והצדקה של
הקב"ה שאינם מוגבלים.

יום שלישי י"ג תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, פרק ד ואולם כל... עד עמ' 186, בנעימים.

- 33 **פָּרָק ד. וְאוֹלָם**, כָּל הַנִּזְכָּר לְעִיל, – בענין התעניות הבאות
34 בשיבות לענין התשובה, ואלו תעניות יש להחמיר לצום אותן
35 בפועל ואלו שיש לפדות בצדקה, הוא **לְגִמְרַי הַכִּפְּרָה וּמִירוֹן**
36 **הַנֶּפֶשׁ לָהּ** – כל זה בא אחר התשובה, כִּמּוֹ **שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל**
37 **מִהֶנְקֵרָא פָּרָק קַמָּא**
38 **דְּזִבְחִים**, – פרק ראשון
39 במסכת זבחים, דְּעוּלָה –
40 קרבן עולה שהיו מביאים
41 על מצות-עשה, אחרי
42 התשובה, דוֹרוֹן הָיָא
43 **לְאַחַר שְׂרָצָה הַפְּרָקְלִיט**
44 **וְכוּ'**. – אז מביאים דורון
45 כדי להיות רצוי וחביב
46 בפני המלך נגדו חטא, כך
47 גם התעניות (או הצדקה)
48 האמורות, הן כאמצעי
49 להיות שוב רצוי וחביב
50 לפני הקב"ה. **אָמֵנָם**
51 **הַתְּחֵלַת מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה וְעִקְרָהּ, לְשׁוּב עַד ה' – כפי שסיביר**
52 להלן, הכוונה היא עד שיחזור שם הוי' שבישראל לשלימותו,
53 **בְּאִמָּת וּבְלֵב שְׁלֵם, הַחֲכָרָה לְבָאֵר** – זאת הִיטֵב בְּהַרְחֵבַת
54 **הַבְּאֵר, בְּהַקְדִּים** – לאחר הקדמת, מִה שֶׁכָּתוּב בְּזֶהֱר
55 **הַקְדוּשָׁה בְּבֵאֵר מִלֵּת "תְּשׁוּבָה" עַל דֶּרֶךְ הַסּוּד** – ביאורה של
56 המלה "תשובה" על פי דרך הסוד, הוא: **"תְּשׁוּב ה'", – שהאות**
57 **ה' משם הוי' תוחזר ותהיה מאוחדת עם המדרגה שלמעלה**
- ממנה, אתה היתה מאוחדת לפני כן, ה' **תִּתְאַה** – **"תְּשׁוּבָה**
תִּתְאַה", – ה' התחוננה שבשם הוי', כלומר, ה' האחרונה
שבשם הוי' (י' ה' ו' ה'), כשהיא מוחזרת אל האות וא"ו של שם
הוי', זה נקרא "תשובה תתאה" – המדרגה התחוננה שבתשובה,
ה' **עֲלָאָה** – **"תְּשׁוּבָה**
עֲלָאָה". – ה' הראשונה
שבשם הוי' כשהיא
מוחזרת אל האות יו"ד
שבשם הוי', זה נקרא
11 "תשובה עילאה" – תשובה
12 עליונה, המדרגה
13 העליונה שבתשובה. **וְגַם**
14 – צריך להקדים, מִה
15 **שֶׁכָּתוּב בְּזֶהֱר הַקְדוּשָׁה**
16 **בְּקִצַּת מְקוּמוֹת, שְׁאִין**
17 **תְּשׁוּבָה מוֹעֵלָת לְפִנּוּם**
18 **בְּרִיתוֹ וּמוֹצִיא יָדָע**
19 **לְבִטְלָה, וְהוּא – מה**
20 שאומר באותם מקומות בזהר, שאין תשובה מועילה על חטא זה,
21 הרי זה דְּכָר תְּמוֹת מֵאֵד, שְׁאִין לָךְ דְּכָר עוֹמֵד בְּפִנֵּי הַתְּשׁוּבָה,
22 – שגם תשובה לא תועיל, וְאִפְלוּ – העבירות החמורות ביותר
23 של עֲבֻדֵי-יִזְרָה וְגִלּוֹי עֲרִיזוֹת וְכוּ'. – שיש בהם החומרה
24 המיוחדת של "יהרג ואל יעבור", שעל האדם ליהרג ובלבד שלא
25 יעבור עבירות אלה, ובכל זאת מועילה בהם תשובה. כיצד,
26 איפוא, אומר בזהר הקדוש, שעל חטא פגם הברית והוצאת זרע

15. איכה ג, כב. 1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית".

- 1 לבטלה, אין תשובה מועילה? ופרש בראשית חכמה⁵, שפונת
2 הוהר - היא: שאין מועלת - על חטא זה, תשובה תתא
3 בראש תשובה עלאה וכו'. - לכך מתכוון הוהר, שתשובה
4 סתם, שהיא "תשובה תתא" אין בה מן המועיל, אך המדריגה
5 העליונה יותר של תשובה,
6 "תשובה עילאה" -
7 מועילה לחטא זה. הנה
8 להבין זאת - לפחות,
9 מעט מועיר⁶, - מעט מן
10 המקצת, צריך להקדים
11 מה שמבאר מהפכת
12 ומדברי רבותינו זכרונם
13 לברכה ענין הפת
14 ומיתה ביד שמים, -
15 באיזה אופן ברצע עונש
16 כרת ועונש מיתה ביד
17 שמים: כשעבר עברה
18 שחייבים עליה כרת -
19 היה מת ממש⁷ כרם - לפני מלאת לחטא, חמשים שנה⁸,
20 ובמיתה ביד שמים - כשאחד עובר עבירה שעונשה מיתה
21 ביד שמים, היה מת ממש - לא מיתה רוחנית של הנפש, אלא
- מיתה גשמית של הגוף - כרם - לפני שמלאו לו ששים שנה⁹,
בחנונה בן עוזר הנביא בירמיה¹⁰ - שאמר נבואת שקר,
והקב"ה אמר לו "הנני משלחך מעל פני האדמה גו", ובתור עונש
מת ממשי¹¹, (ולפעמים גם במיתה ביד שמים נפרעין
לאלתר, - נענשים מיד,
כמו שמצינו בער ואונן).
- שהיו חייבים מיתה ביד
שמים (הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: ראה לעיל
ספ"א), על החטא שחטאו,
ועונשם בא עליהם מיד.
על-כל-פנים, כפי
שמוצאים אנו בפסוקים
ובמאמרי חכמינו ז"ל, הרי
בכרת ובמיתה ביד שמים,
שמי שהיה חייב בהם, מת
בפועל ממש, לפני שמלאו
לו חמשים או ששים שנה,
ומתעוררת השאלה: והרי נמצא בכל דור כמה וכמה חייבי
כריתות ומיתות, - ובכל זאת, והאריכו ימיהם (ושניהם)
[ושנותיהם] בנעימים¹²?

יום רביעי י"ד תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, אך הענין יובן... עד עמ' צד, האותיות.

- נפח¹⁵ וכו'¹⁶. - הנפח, 51
נפח 52
ומפנימיותו, כך, שהנשמה 53
עליה כתוב "ויפח", היא 54
מפנימיות האלקות, והיא 55
שם הוי', כפי שיסביר מיד 56
להלן: ואף שאין לו - 57
להקב"ה, דמות הגוף וכו'¹⁷ חסד ושלום, - כיצד, איפוא, 58
- אך הענין יובן, על-פי 43
מה שכתוב¹⁸: "כי חלק 44
ה' עמו וכו'", - בני 45
ישראל הם חלק הוי', הם 46
חלק ממש הוי' ה' פרוץ 47
הוא, בדרגתי: - כמו 48
שכתוב¹⁹: "ויפח באפיו 49
נשמת חיים", - הרי כתוב כאן "ויפח", ומאן דנפח מתוכו 50
- אך הענין יובן עפ"י 11
מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה ברכתיב 12
ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'. 13
ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה 14
להקב"ה, דמות הגוף וכו' 17 חסד ושלום, - כיצד, איפוא, 58

אגרת התשובה

5. שער הקדושה פ"ו. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל: מעט (בכמות) מזעיר (באיכות) - משא"כ בל' מעט מן המעט וכו"ב).".
7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ן ס"פ אחרי". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב - כפי' תורה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". - בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) הרי דינו מיתה ביד אדם (סנה' פט, א). (2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים הי'. וי"ל דהרא"י היא דמיתה ביד"ש מת ממש (דזהו חידוש אדה"ז כאן) וכמש"נ בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גו' וימת חנני' גו'. ועפ"י מובן הבא בחצו"ג תיכף לאח"י ולפעמים גם במיתה ביד"ש נפרעין לאלתר - מהי (1) השייכות לכאן, (2) פ"י "גם" - וע"פ הנ"ל: מתוך, - דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנוד"ד שהרי מיתתו ביד"א (ובזה - פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל באה תחת זה. וע"ז מתוך "בירמי" - דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס - לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמי: הבטחת מת גו' לכן גו' - עונש מה' (לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר - לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל יל"פ גם ההדגשה הנביא - לא רק שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ הי' לדנוהו למיתה ביד"א (ובמילא - אין מקום לענוש תמורת זה), כי המדובר בחנני' הנביא (היינו שנביא אמת הי'. וכ"כ בירוש' סנהדרין פ"א ה"ה. ורק לאחר שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדנוהו ביד"א". - ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעימים" ("שהאריכו ימיהם ושנותיהם בנעימים") - ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל' "הכתוב" (שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם). 13. האזינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הוהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' - ולא גוף - שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו".

43 – שבאמור לעיל, מורה המלה "ויפח" על פנימיות החיות
 44 והשפע, כי הנופח – נופח מתוכו ומפנימיותו, הרי שהנשמה
 45 נמשכה תחלה מפנימיות החיות והשפע של אינסוף ברוך-הוא.
 46 אלא, שלאחר מכן, בגלל כניסת הנשמה בגוף – ואחר-כך ירדה
 47 בסתר המדרגה, נס-כך,
 48 על-ידי בחינת האותיות
 49 – כפי שהדבר במלאכים
 50 המתהווים מאותיות, אלא
 51 שכאן הן האותיות
 52 שבמאמר: "נעשה אדם
 53 וכו'"²⁰, – מדן גברא
 54 האדם, כדי להתלבש –
 55 הנשמה, בגוף – האדם,
 56 שבעולם הזה התחתון. –
 57 הרי שהנשמה נמשכה
 58 תחלה, מפנימיות החיות
 59 והשפע, ורק מפאת
 60 התלבשותה בגוף, נמשכה
 61 על-ידי בחינת האותיות,
 62 שהן בחינה של חיצוניות.
 63 הרי שההבדל בין מלאכים
 64 לנשמות הוא, שנשמות הן
 65 מפנימיות האלקות, היא
 66 שם הוי' (כפי שיוסבר
 67 להלן), ומלאכים הם
 68 מבחינה של חיצוניות –
 69 שם אלקים. ולכן נקראו
 70 המלאכים בשם
 71 "אלקים" בפתוב, וכמו
 72 שכתוב²¹: "כי ה'
 73 אלקים (הוא)²² אלקי
 74 האלקים גו"²³, – האלו
 75 ה של המלאכים, "הודו לאלקי האלקים גו"²⁴, – של
 76 המלאכים, "ויבאו בני האלקים להתניב גו"²⁵, – המלאכים
 77 באו להתניב לפני הקב"ה, הרי שהמלאכים נקראים בשם
 78 "אלקים". לפי שיניקת חיותם – של המלאכים, היא מבחינת
 79 חיצוניות – האלקות, שהיא בחינת האותיות לבד, ושם
 80 אלקים הוא בחינת חיצוניות לגבי שם הוי"ה ברוך-הוא.
 81 אבל נשמת האדם, שהיא מבחינת פנימיות החיות, –
 82 האלקית, היא חלק משם הוי"ה ברוך-הוא, כי שם הוי"ה
 83 מורה על פנימיות החיות, שהיא למעלה מעלה מבחינת
 84 האותיות.

1 מתאים לומר על כך "ויפח", ושעם ישראל הם חלק מהקב"ה?
 2 אך דברה תורה כלשון בני אדם¹⁸, כי כמו שיש הפרש
 3 והבדל גדול באדם התחתון על-דרך-משל, בין ההכל
 4 שיוצא מפיו בדבורו להכל היוצא על-ידי נפיקה, שבהכל
 5 שביצא בדבורו מלבש
 6 בו פח וחיות מעט
 7 מועיר, – מעט מן הקצת,
 8 והוא בחינת חיצוניות
 9 מנפש החיה שבקרבנו,
 10 אבל ביוצא פכה
 11 הנופח, דמתוכו נפח,
 12 מלבש בו – באותו הבל,
 13 פח וחיות פנימית
 14 מבחינת הנפש החיה
 15 וכו' – הרי כפי שהדבר
 16 הוא באדם, שקיים הבדל
 17 בין דיבור לבין נפיקה,
 18 שההכל שבדיבור הוא
 19 חיצוניות, וההכל
 20 שבנפיקה הוא פנימית –
 21 ככה ממש על-דרך-משל,
 22 המבדיל הבדלות
 23 לאין קץ, יש הפרש
 24 עצום מאד למעלה, בין
 25 כל צבא השמים, ואפילו
 26 המלאכים, שנקראו
 27 מאין ליש, – שלפני
 28 הבראם לא היו קיימים
 29 כלל, ולאחר מכן הם
 30 קיימים, וחיים וקיימים,
 31 מבחינת חיצוניות
 32 החיות והשפע שמשפיע
 33 אינסוף ברוך-הוא להחיות העולמות, ובחינה זו – של שפע
 34 וחיות, נקראת בשם "רוח פיו" על-דרך-משל, – כמו רוח
 35 הפה שיוצא מהאדם בשעה שהוא מדבר, כמו שכתוב¹⁹:
 36 "וברוח פיו – נבראו כל צבאם", והיא בחינת חיות
 37 המלבשת באותיות שבעשרה מאמרות (שחן – האותיות,
 38 בחינת כלים והמשכות וכו', – מהחיות האלקית, כמו
 39 שנתבאר בלקוטי אמרים – ספר ה"תניא", חלק ב – "שער
 40 היחוד והאמונה", פרק יא); ובין נשמת האדם, שנמשכה
 41 תחלה מבחינת פנימיות החיות והשפע שמשפיע אינסוף
 42 ברוך-הוא, כמו שכתוב: – לגבי הנשמה, הלשון "ויפח וגו'",

18. ברכות לא, ב. 19. תהלים לג, ו. 20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים – דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' ה' אלקים (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה – לא נזכר לא ה' ולא אלקים, כ"א (פסוק הב') אלהאל"ק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים) מהאלקים להתניב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ") וי"ל עשי". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו.

יום חמישי ט"ו תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צד, וביאור הענין... עד עמ' צה, אלו).

אגרת התשובה

בהשגה והבנה, שהיא מדריגת וספירת הבינה, נכללת ונרמזת
- בחינת וספירת בינה, באות ה"א, - של שם הוי', שיש לה -
לאות ה', בחינת התפשטות לרחב, המורה ומרמז על
הרחבת המאור וההכנה, - ענינה של "בינה", וגם לארץ, -
לאות ה' גם התפשטות
לאורך, המורה על
בחינת התמשכה
והשפעה מלמעלה
למטה לעלמין סתימין.
- לעולמות סתומים
(נעלמים) - שנמשכת
ויורדת אליהם השפעה
מספירת הבינה, שתהיה
להם השגה והבנה
באלקות. ואחר כך,
כשנמשכת התמשכה
והשפעה זו יותר למטה
לעלמין דאתגלוי, -
לעולמות הגלויים, וכמו
- למשל, האדם שרוצה
לגלות חכמתו לאחרים
על ידי דבורו על דרך
משל - נכללת ונרמזת
המשכה זו באותיות
ו"ה - של שם הוי', כי
הוי' מורה על
התמשכה מלמעלה
למטה, - כציור האות ו'
בכתב בגשמיות, קו
מלמעלה למטה, וגם -
מטעם נוסף יש לכך
שייכות לאות ו', שכן המשכה
דאתגלוי, היא על ידי מדת חסדו וטובו - של הקב"ה,
ושאר מדותיו הקדושות, הנכללות בדרך כלל במספר
שש, - כמספר האות ו', שבמספר 30: "לך ה' הגדלה" וכו' עד
"לך ה' הממלכה" וכו', ולא "עד" בכלל - בחינת "לך ה'
הממלכה" איננה בכלל המדות, כי מדת מלכותו ותבונה
נקראת בשם "דבר ה'", - ענין של דיבור, ולא מדה כמו שאר
המדות, כמו שכתוב: "באשר דבר מלך שלטון", - וכך,
בחינת מלכות למעלה, היא ענין של דיבור, ונכללת ונרמזת -
מדת המלכות, באות ה"א אחרונה של שם הוי', - כיצד

ובאור הענין, - איזה ענין יש בנשמה, שבו נראה שהיא חלק
משם הוי' - כלומר, שאותם בחינות וענינים שישנם בשם הוי',
ישנם גם ב"חלק" זה - בנשמה? רבנו חזקן מסביר להלן, שבשם
הוי' נכללות עשר הספירות, ובמקביל ישנם בנשמה עשרה
כוחות שהם כמו עשר
הספירות: פנודע ממאמר
אליהו: - ב"פתח אליהו" 1
שבהקדמת 'תיקוני זוהר'; 2
"אנת הוא דאפיקת" - 3
אתה הוא זה שהוצאת, 4
האצלת, עשר תיקוני, 5
עשרה תיקונים, וקרינו 6
להן - וקוראים להם, 7
עשר ספירות, - עשר 8
ספירות, לאנהגא בהן 9
לעלמין סתימין וכו', - 10
להנהיג בהם עולמות 11
סתומים (נעלמים) שאינם 12
מתגלים, ועולמות גלויים 13
וכו' 26, אנת חכים ולא 14
בחכמה ידיעה, - אתה 15
חכם, אתה בעל החכמה, 16
אבל לא בחכמה הידועה 17
לנבראים, אנת מבין ולא 18
בבינה ידיעה וכו'. - 19
אתה מבין, אתה בעל כוח 20
הבינה, אבל לא בבינה 21
הידועה לנבראים, וכך 22
הלאה, כל עשר הספירות, 23
וכל העשר ספירות 24
נכללות ונרמזות בשם
הוי' ברוך הוא. כי הוי', - של שם הוי', שהיא בחינת
נקדה לבד, - האות יו"ד מורכבת מנקודה בלבד בלי התפשטות
באורך ורוחב, מרמזת לחכמתו ותבונה, - ספירת החכמה,
שהיא - בחינת וספירת החכמה, היא בחינת העלם והסתור
קדם - לפני, שפאה לבחינת התפשטות וגילוי ההשגה
וההכנה (והקוין שעל הוי' רומז לבחינת רצון העליון
ברוך הוא, - בחינת כתר, שלמעלה מעלה ממדרגת בחינת
חכמה עלאה, פנודע). ואחר שפאה לבחינת התפשטות
וגילוי ההשגה וההכנה לעלמין סתימין - לעולמות סתומים -
כשהיא במדרגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להנ"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורץ במש"כ לקמן "ולא בחכמה ידיעה" . ולא בבינה ידיעה". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדייק "שעל" - כי יש קוין למטה מעצם הוי' "לאנהגא" היא דעלמין סתימין (לא ידיעה)". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף שרוצה במדת חסדו וטובו דלקמן". 29. דברי הימים א. כט, יא. 30. קהלת ח, ד.

- 1 מרמזת האות ה' על בחינת המלכות? — כִּי פְּנִימִיּוֹת וּמִקְדֹּר
2 הַדְּבֹר, הוּא הִתְקַל הַעוֹלָה מִן הַלֵּב וּמִתְחַלֵּק לָהּ מוֹצְאוֹת
3 הַפֶּה: אַחַח"ע מִהֲגֵרֶזֶן וְכוּ', — הִרִי שְׁפִימִיּוֹת הַדִּיבּוּר, הִיא
4 הַעֲנִין שֶׁל הַבֵּל, וְגַם הַכֶּתֶר הַח"א הִיא בְּחִינַת הַכֵּל לְבַד, כְּמוֹ
5 שֶׁכְּתוּב:³¹ "אַתָּה קָלִילָא
6 דְּלִית בָּהּ מִשְׁשָׁא". —
7 אֹת קֵלָה שְׁאִין אִפְשֵׁרוֹת
8 לְמַשֵּׁשׁ אוֹתָהּ, הִיא הַבֵּל
9 בְּלִבָּד. לִכֵּן מִרְמֹזֵת הָאוֹת
10 ה' עַל בְּחִינַת מַלְכוּת
11 וְדִיבּוּר שְׁפִימִיּוֹתוֹ הִיא
12 עֵינֵן הַהֵבֶל. וְאַף שֶׁאֵין לוֹ
13 — לְהַקְבִּי, דְּמוֹת הַגּוֹף
14 חֲסִידֵי שְׁלוֹם, — כִּיצַד,⁸
15 אִיפּוּא, מִתְאִים לִיחֹס
16 לְמַעֲלָה הַבְּדֵל מֵאוֹתִיּוֹת שִׁישׁ בְּהֵן מִמְּשׁוֹת לְאוֹת שְׁאִין בַּה
17 מִמְּשׁוֹת? — אֵךְ דְּבִרָה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, — בְּאֵדֶם קִיִּים
18 הִרִי הַבְּדֵל כּוֹה, כִּךְ גַּם לְמַעֲלָה מְצִיִּינִים הַבְּדֵל זֶה, כִּי בְּרוּחָנִיּוֹת
- הַעֲנִינִים יֵשׁ גַּם לְמַעֲלָה הַבְּדֵל בֵּין הָאוֹת ה' לְבִין שְׁאֵר הָאוֹתִיּוֹת.
בְּשֶׁנֶּגֶם, — וְכֵן מִטַּעַם נֹסֵף מִתְאִים הַמֶּשֶׁל — אֵף שְׁאִין לוֹ דְּמוֹת
הַגּוֹף חֲסִידֵי שְׁלוֹם, שֶׁנֶּגֶם "דְּבִרָה" — מוֹרֵכֵב כְּבִיכּוֹל, מִכ"ב
אוֹתִיּוֹת, הַמִּתְחַלְּקוֹת לָהּ חֲלָקֵי הַמוֹצְאוֹת, — מִזֵּהן בָּאוֹת
הָאוֹתִיּוֹת שֶׁלֹּמָה, וְכֵהֵן
נִבְרָא כָּל הַיְצוֹר — כֵּל
הַנִּבְרָאִים, (וְכֵמוֹ)
שֶׁנֶּתְבָּאֵר בְּלִקְוֹטֵי
אֲמָרִים — סֵפֶר ה'תניא",
חֲלָק ב — "שַׁעַר הַיְחִיד
וְהַמּוֹנָה" פֶּרֶק י"א, בְּאוֹר
עֵינֵן אוֹתִיּוֹת אֵלוֹ. —
עַל־כִּלְפָּנִים, הַסִּבִּיר כֵּאֵן
רַבֵּנוּ הַזֶּה, אֵיךְ כֵּל עֶשֶׂר
הַסִּפּוּרֹת נִכְלָלוֹת וְנִרְמֹזוֹת
בְּשֵׁם הוּי'. — לַחֲלֵן יִסְבִּיר, אֵיךְ גַּם בְּנִשְׁמָה, לְהַבְדִּיל, שְׁהִיא חֲלָק
מִשֵּׁם הוּי', יִשְׁנֵם עֶשֶׂר בְּחִינּוֹת וְכוּחֹת, שְׁעִנִּינִם דּוּמָה לְעֶשֶׂר
הַסִּפּוּרֹת.

יום שישי ט"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צה, וככה ממש... עד עמ' צה, הוי' וכו':

- 37 וְכֵכָה מִמֶּשׁ עַל־דְּרָךְ־מֶשֶׁל, הַמְּבַדִּיל הַבְּדִלּוֹת לְאֵין קֵין, — בֵּין
38 ה'לְמַעֲלָה" לְבִין נִשְׁמָה שְׁהִיא נִבְרָא, כִּךְ הַדְּבִר גַּם בְּנִשְׁמָת
39 הָאָדָם, שֶׁהִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית דְּמִתְכַּוִּיַּת נֶפֶשׁ — עַל כִּךְ
40 כְּתוּב הַלְשׁוֹן "וַיִּפְחַח" הַמּוֹרָה, שְׁהִיא בָּאָה מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֹקִיּוֹת,
41 שְׁהִרִי הַקֶּבֶה" נּוֹפֵחַ אֵת
42 הַנִּשְׁמָה מִתּוֹכִיּוֹתוֹ
43 וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ, הִרִי כִּיּוֹן
44 שֶׁהַנִּשְׁמָה הִיא מִפְּנִימִיּוֹת
45 הָאֱלֹקִיּוֹת, הוּא שֵׁם הוּי',
46 הִרִי כֶּשֶׁם שְׁבֵשֵׁם הוּי' יִשְׁנֵן
47 עֶשֶׂר סִפּוּרֹת, כִּךְ גַּם
48 בְּנִשְׁמָה: יֵשׁ בָּהּ — בְּנִשְׁמָה
49 בְּחִינַת שֶׁכֵּל הַנֶּעְלָם, —
50 בְּחִינַת וְכוּחַ הַחֲכֵמָה,
51 הַמְּרִמֵּז בָּאוֹת יו"ד, —
52 שְׁהִרִי כֶּשֶׁם שְׁהִיא יו"ד
53 הִיא בְּלִי הַתַּפְשׁוּת שֶׁל
54 אוֹרֶךְ וְרוּחָב (הִיא נִקְוָה)
55 בְּלִבָּד, כִּךְ גַּם כּוֹחַ וְכוּחִינַת הַחֲכֵמָה, הוּא כּוֹחַ שְׁאִין בּו עַדִּיין שׁוֹם
56 הַתַּפְשׁוּת שֶׁל שְׁכֵל וְהַשְׁגָּה, אֵלָּא זֹאת בְּלִבָּד, שֶׁכְּכֹחוֹ לְצִאֵת
57 אֶל הַגּוֹלִי, לְהִבִּין וְלְהַשְׁכִּיל בְּאַמְתָּתוֹ וְיִתְבָּרֵךְ — בְּאִמִּיתִת
58 יַחֲדוֹ, וּבְנִדְלָתוֹ וְכוּ', כָּל חֵד וְחֵד לְפָנֶיךָ שְׁעוֹדָא דִּילָהּ, — כֵּל
59 אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שִׁיעוּר, לְפִי רִחֵב שֶׁכֵּל וְכוּ'. — עַד כִּדִּי כִּךְ
60 הוּא מִבִּין אִמִּיתִת גְּדוּלוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה. עֵצֶם הַכּוֹחַ, ש"יוֹנֵחַ" בּו
- עֵינֵן אִמִּיתִת וְגְדוּלוֹת הַקֶּבֶה, זֶהוּ כּוֹחַ הַחֲכֵמָה, עַלִּי מִרְמֹזֵת הָאוֹת
י"ד. וְכִפִּי אֲשֶׁר מַעֲמִיק שֶׁכֵּל וּמִרְחִיב דַּעְתוֹ וְכוּ'.
לְהַתְּבַוֵּן בְּנִדְלָתוֹ וְיִתְבָּרֵךְ, אוֹי מְרִמֵּז בְּחִינַת — כּוֹחַ הַבִּינָה,
בָּאוֹת ה"א, שִׁישׁ לָהּ רִחֵב, — הַמּוֹרָה עַל רוּחַב הַהִבְנָה, וְגַם
אֲדָרְךָ, — לְאוֹת ה"א יֵשׁ גַּם
אוֹרֶךְ, הַמּוֹרָה עַל
9 וְכֵכָה מִמֶּשׁ עַד"מ 9 הַמִּשְׁכָּה מְלַמֶּעֱלָה
הַמְּבַדִּיל הַבְּדִלּוֹת לְאֵין קֵין בְּנִשְׁמָת הָאָדָם שְׁהִיא בְּחִי' — כִּדִּי לְהוֹלִיד
נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִי דְּמִתְכַּוִּיַּת נֶפֶשׁ יֵשׁ בָּהּ בְּחִי' שְׁכֵל הַנֶּעְלָם 11 מִבִּינָתוֹ וְהַתְּבַוֵּנוֹתוֹ
הַמּוֹרָה בָּאוֹת יו"ד שְׁבִכְחוֹ לְצִאֵת אֶל הַגּוֹלִי לְהִבִּין 12 בְּנִדְלָתוֹ ה' אֶהְיָ וְיִרְאָה
וְלְהַשְׁכִּיל בְּאִמִּיתִתוֹ יו"ד וְכוּ' כֵּל חֵד וְחֵד לְפָנֶיךָ 13 וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן — שְׁאֵר
שִׁיעוּרָא דִּילִי לְפִי רוּחָב שְׁכֵל וְכוּ'. וְכִפִּי אֲשֶׁר 14 הַמְּדוּת הַנִּקְרָאוֹת
מַעֲמִיק שְׁכֵל וּמִרְחִיב דַּעְתוֹ וְכוּ'. וְכוּ' לְהַתְּבַוֵּן בְּגוֹלָתוֹ 15 "תּוֹלְדוֹת" ו"עֲנָפִים" שֶׁל
י' אוֹי מִרְמֹזֵת בִּינָתוֹ בָּאוֹת ה"א שִׁישׁ לָהּ רוּחָב וְגַם 16 אֶהְיָ וִירָאָה, בְּמַחוֹ
אוֹרֶךְ הַמּוֹרָה הַחֲמִשְׁכָּה מְלַמֶּעֱלָה לְמַטָּה לְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ 17 וְתַעֲלוּמוֹת לְפָנֶיךָ, — כִּךְ
וְהַתְּבַוֵּנוֹתוֹ בְּגוֹלָתוֹ ה' אֶהְיָ וִירָאָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן 18 הַדְּבִר בְּתַחֲלִיל הוֹלִיד
בְּמַחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לְבּוֹ וְאֶחָד בְּכִי' הַתְּגַלּוֹת לְבּוֹ. 19 הַמְּדוּת, כִּשְׁהֵן יִשְׁנֵן בְּמַחוֹ
וְכַתְּעִלּוּמוֹת הַלֵּב בְּלִבָּד. 20
- אֲבֵל, בְּאוֹפֵן גְּלוּי אֵין הוּא מִרְגִּישׁ עַדִּיין אֶהְיָ אוֹ יִרָאָה בְּלִבּוֹ, 21
וְאֶחָד־כֶּךְ — יִבְיָא לְהוֹלִיד הַמְּדוּת בְּבְּחִינַת הַתְּגַלּוֹת לְפָנֶיךָ. עֵינֵן 22
זֶה, שִׁיּוּרֵד מִהַשְׁכֵּל וְהַהִבְנָה לְהִיּוֹת עֵינֵן שֶׁל מְדוּת — זוֹ הִרִי יִרְיָדָה 23
מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה (שְׁכֵן, שְׁכֵל הוּא הִרִי לְמַעֲלָה מִמְּדוּת). עַל כִּךְ 24
מּוֹרָה הָאוֹרֶךְ שְׁבָאוֹת ה"א, עַל הִירְיָדָה מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה, 25
שֶׁמִּהַשְׁכֵּל יִתְהוּוֹ מְדוּת. וְכֵמָּה — מִהַמְּדוּת אֶהְיָ וִירָאָה וְכוּ', 26

- 1 נִמְשָׁכָה עֲבוּדָה הָאֱמִיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, בְּקוֹל שָׂכָן, הָאוֹת וְאִ"ו הָיָא עֲנִין הַקּוֹל וְהַדִּיבּוּר, וְהָאוֹת הִ"א הָיָא עֲנִין
- 2 וְדִבּוּר אִו מַעֲשֶׂה, —
- 3 לְקִיָּים מִצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה,
- 4 הַעֲבֹדָה הָאֱמִיתִית 1
- 5 בְּלִמּוּד תּוֹרָה וְקִיּוּם 2
- 6 מִצְוֹת, הִיא הָרִי כְּשׁוּהָ בֵּא 3
- 7 מִתּוֹךְ אַהֲבַת ה' וִירַאת ה' 4
- 8 שְׁלוֹ (כְּפִי שְׁהוּסִבֵּר בְּפֶרֶק 5
- 9 ד' בַּחֲלָק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר
- 10 ה'תניא"), וְכִשׁוּהָ יוֹרֵד לְמַטָּה וּמִתְבַּטֵּא בְּלִמּוּד תּוֹרָה וּבְקִיּוּם
- 11 מִצְוֹת דִּיבּוּר וּבְמַעֲשֶׂה, הָרִי הֵן אוֹתִיּוֹת וְאִ"ו הִ"א וְכוּ'. —

אגרת התשובה

- 1 וּמִזֶּה נִמְשָׁכָה עֲבוּדָה הָאֱמִיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת
- 2 בְּקוֹל וְדִבּוּר אוֹ מַעֲשֶׂה הֵן אוֹתִיּוֹת וְאִ"ו הִ"א וְכוּ'. וְגַם
- 3 הַהֲתַבּוּנָנוֹת לְהִבִּין וְלִהְשִׁיבֵל בְּאַמְתָּתוֹ וּגְדוּלָּתוֹ ית'
- 4 נִמְשָׁכָה ג"כ מִהַתּוֹרָה דְּאוֹרִייתָא מִחֻכְמָה נִפְקָא הִיא
- 5 בַּח' יו"ד שֶׁל שֵׁם הו"ו וְכוּ':
- 6 דְּאוֹרִייתָא מִחֻכְמָה נִפְקָא, — תּוֹרָה בֵּאָה מִחֻכְמָה, הִיא בְּחִינַת
- 7 יו"ד שֶׁל שֵׁם הו"ו וְכוּ':

יום שבת קודש י"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צה, פרק ה והנה המשכת... עד עמ' 190, כדלקמן):

- 23 פֶּרֶק ה. בְּפֶרֶק הַקּוֹדֶם, פֶּרֶק ד', הַסְבִּיר רַבְּנוּ הוֹקֵן, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי,
- 24 הִיא חֶלֶק מִשֵּׁם הו"ו, כְּלוּמֹר, הִיא בֵּאָה מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֻקוֹת שֶׁהִיא שֵׁם הו"ו,
- 25 שֶׁלֹּא כְּמוֹ שָׂאֵר הַנִּבְרָאִים שְׁבָאִים מִשֵּׁם אֱלֻקִּים וּמִהַדִּיבּוּר שֶׁלְּמַעְלָה,
- 26 שֶׁהוּא חִיצוֹנִיּוֹת. אֲלָא, כְּדִי שֶׁתּוּכַל הַנִּשְׁמָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה,
- 27 הִיָּה עֲלֶיהָ לְרִדֵּת בִּסְתֵּר
- 28 הַמְדִּירְגוֹת, עַל־יְדֵי ה'דיבור'
- 29 שֶׁלְּמַעְלָה, בְּמֵאֵמֶר "נַעֲשֶׂה
- 30 אָדָם". כְּלוּמֹר, הַנִּשְׁמָה גַּם כֵּן
- 31 עֲבָרָה אַחֲרֵיכֶן דֶּרֶךְ הַדִּיבּוּר
- 32 שֶׁלְּמַעְלָה, אֲבָל הִיא בֵּאָה
- 33 בְּתַחֲלִיל מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֻקוֹת.
- 34 לָכֵן כָּתוּב עַל הַנִּשְׁמָה הַלְשׁוֹן
- 35 "וַיִּפְחַ", שֶׁהַכּוּנָה ב'ויפח'
- 36 הִיא, שׁוּהָ בֵּא מִהַפְּנִימִיּוֹת,
- 37 שֶׁכֵּן "מֵאֵן דִּנְפַח מִתּוֹכָהּ נִפַח"
- 38 (הַנּוֹפֵחַ — נּוֹפֵחַ מִתּוֹכוֹ
- 39 וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ). וְכִיּוֹן שֶׁהִנִּשְׁמָה

אגרת התשובה

- 6 שׁוּהָ מִשְׁמַעוֹת "וַיְהִי אָדָם
- 7 לְנֶפֶשׁ חַיָּה", נִשְׁמָה בְּגוֹף —
- 8 "וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נִשְׁמַת חַיִּים"
- 9 — שְׁהִיָּה זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁל
- 10 "וַיִּפַּח", וְיֵאֵן דִּנְפַּח וְכוּ'.
- 11 — הַנּוֹפֵחַ — נּוֹפֵחַ מִתּוֹכִיתוֹ
- 12 וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ. הָרִי, שֶׁגַּם
- 13 הַהִנִּשְׁמָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה
- 14 בְּגוֹף (חִיצוֹנִיּוֹת הַנִּשְׁמָה)
- 15 הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל פְּנִימִיּוֹת,
- 16 אֲלָא שֶׁהַמְדִּיבּוּר כֵּאֵן הוּא
- 17 עַל פְּנִימִיּוֹת הַדִּיבּוּר, שֶׁהִיא הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁלֹּא
- 18 כְּפְנִימִיּוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה עֲצֻמָּה הַבֵּאָה מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ,
- 19 וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "כִּי חָלַק ה' עִמּוֹ, יַעֲקֹב חֶבְל נַחֲלָתוֹ", —
- 20 כְּלוּמֹר, שִׁישֵׁן בְּנִשְׁמָה שְׁתֵּי מִדְּרִיגוֹת: מִדְּרִיגָה אַחַת — "חֶלֶק
- 21 מִהו"ו", פְּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָה, וּמִדְּרִיגָה שֵׁנִיָּה — "חֶבְל נַחֲלָתוֹ",
- 22 חִיצוֹנִיּוֹת הַנִּשְׁמָה. פִּירוּשׁ, — הַמְלָה "חֶבְל", הוּא כְּמוֹ חֶבְל, חֶבְל,
- 23 עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל, שְׁרָאשׁוֹ אַחֲרֵי קִשּׁוּר לְמַעְלָה וְכִנְיָהּ לְמַטָּה.
- 24 — כִּךְ הַנִּשְׁמָה, הַקִּצָּה הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הַנִּשְׁמָה קִשּׁוּר ב'לְמַעְלָה'
- 25 וְהַקִּצָּה הַשְּׁנִי מְלוּבֵשׁ בְּגוֹף. כִּי הֵנָּה, פִּירוּשׁ, — הַכְּתוּב: "מִה
- 26 שֶׁכָּתוּב: "וַיִּפַּח", הוּא לְהוֹרֹת לָנוּ, כְּמוֹ
- 27 שֶׁעַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל כְּשֶׁהֵאָדָם נּוֹפֵחַ לְאִיּוֹה מְקוֹם, אִם יֵשׁ אִיּוֹה
- 28 דְּכִר חוֹצֵץ וּמִפְּסִיק בִּינֵיתִים — בֵּין הָאָדָם הַנּוֹפֵחַ לְבֵין הַדְּבַר

- 40 הִיא חֶלֶק מִשֵּׁם הו"ו, לָכֵן קִיָּיִם גַּם בָּה עֲשֶׂרָה כּוּחוֹת, בְּדוּגְמָה לְעֵשֶׂר
- 41 סְפִירוֹת הַכּוֹלּוֹת בִּשְׁם הו"ו. בְּפֶרֶק הַנוֹכַחִי יִסְבִּיר רַבְּנוּ הוֹקֵן, שֶׁגַּם מִזֶּה
- 42 שֶׁהַנִּשְׁמָה נִמְשָׁכָה לְמַטָּה בְּגוֹף (שֶׁעַל כֵּךְ הוּסְבֵּר לְעִיל, שׁוּהָ) עַל־יְדֵי
- 43 הַדִּיבּוּר "נַעֲשֶׂה אָדָם", וְדִיבּוּר הוּא הָרִי חִיצוֹנִיּוֹת, אִךְ, מֵאִיּוֹ מִדְּרִיגָה
- 44 דִּיבּוּר נִמְשָׁכָה הַנִּשְׁמָה — מִפְּנִימִיּוֹת הַדִּיבּוּר, שׁוּהָ הַעֲנִין שֶׁל הַבֵּל (שֶׁלֹּא
- 45 כְּמוֹ בִּשְׂאֵר הַנִּבְרָאִים, כּוֹלֵל מְלָאכִים, שֶׁהֵם בָּאִים מִחִיצוֹנִיּוֹת הַדִּיבּוּר). כִּךְ,
- 46 שֶׁגַּם פְּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָה וְגַם חִיצוֹנִיּוֹת הַנִּשְׁמָה בֵּאָה מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלְּמַעְלָה:
- 47 פְּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָה בֵּאָה מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלְּמַעְלָה (שֶׁהִיא שֵׁם הו"ו). וְחִיצוֹנִיּוֹת
- 48 הַנִּשְׁמָה בֵּאָה מִפְּנִימִיּוֹת הַדִּיבּוּר שֶׁלְּמַעְלָה (כְּלוּמֹר, מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
- 49 הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁכֵּן, דִּיבּוּר בְּכֹלל הוּא הָרִי חִיצוֹנִיּוֹת).
- 50 וְהֵנָּה, הַמִּשְׁכַּת וְיִרְדֵּית הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית לְעוֹלָם הַזֶּה
- 51 לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף הָאָדָם, — שׁוּהָ בֵּא מִהַדִּיבּוּר שֶׁלְּמַעְלָה,

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה הי' חסר בהבנת הענין - בהשטמתם?) - י"ל דמבואר וגם מתרץ מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלמ"ט - פנימיות החיות, אח"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מלי' ויפח - כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא בפניה) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה"

40 מִשֶּׁם הוּי"ה פְּרוּד־הוּא, שְׁנִמְשָׁכָה מִה"א תִּתְּאָה - האות ה' 41 האחרונה של שם הוי', בְּנִזְכָּר לְעִיל, - הרי שאין הנשמה 42 שבגוף מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי', ובשעה שחיותו של 43 יהודי היא מקדושה בלבד (כפי שהיה למשל בזמן בית המקדש 44 - כך יסביר להלן), מביא 45

אז דבר זה למיתתה גשמית 46 של הגוף, וְכִמּוֹ שְׁכָנוּב 47 בְּפִרְשָׁתוֹ אָמַר: 48 "וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּא 49 מִלְּפָנֵי אֱנִי ח" - כלומר, 50 משמעות ענין ה"כרת" 51 היא, שהוא נכרת מהוי', 52 ובשלשון רבנו הזקן: 53 "מִלְּפָנֵי" דִּיקָא. - ממני 54 דוקא, משמעות הכריתה 55 היא שהוא נכרת 56 מפנימיות האלקות, שהיא 57 (כאמור לעיל) שם הוי'. 58 ובשאר עֲבֵרוֹת שְׂאִין 59 בְּהֵן בְּרַת - עַל-כֵּל-פָּנִים 60 הֵן פּוֹגְמִין - את הַנֶּפֶשׁ, 61 בְּנִזְכָּר; וּפְנִים, הוּא 62 מִלְּשׁוֹן פְּגִימַת הַסִּבֵּן. - 63 סבין שחיתה פגום, היינו 64 שחסר משהו באותו מקום; 65 כך גם בענינו, שחסר 66 משהו מחבל ההמשכה 67 שמשם הוי' אל הנשמה, 68

כפי שרבנו הזקן מסביר מיד להלן: וְהוּא עַל-דִּדְךָ-מִשָּׁל, מִחֻבֵּל 69 עַב שְׁזוּר מִתְרִי"ג - 613, חֲבָלִים דִּקָּים, כִּכָּה חֻבֵּל הַחֲמִשָּׁכָה 70 הַנִּזְכָּר לְעִיל כָּלֹל מִתְרִי"ג - 613, מִצּוֹתֵי, - כל מצוה היא 71 חבל דק מהחבל הכללי, וּבִשְׁעוֹבֵר חֲסִי-וְשָׁלוֹם עַל אַחַת מֵהֵנָּה 72 - על אחת מתרי"ג המצוות, נִפְסֵק חֻבֵּל הַדֵּק - שכנגד אותה 73 מצוה, וְכוּ'. - וכשנפסקים מספר מרובה יותר של חבלים דקים, 74 על-ידי שהוא עובר חסִי-וְשָׁלוֹם על כמה וכמה מצוות, נגרמת 75 חלישות גדולה בחבל. ואילו "כרת" הוא ענין שהחבל כולו 76 נכרת ונפסק רחמנא-לצלן. אֲךָ גַם בְּחֵיב בְּרַת וּמִיתָה נִשְׁאָר 77 עֲדִין בּוֹ תְּרִשְׁמוֹ - הרושם, מִנִּפְשׁוֹ הַאֲלֵקִית, וְעַל-יְדֵי-הָ 78 יָכוֹל לְחַיּוֹת עַד נ' - אם הוא חייב כרת, או ס' - אם הוא חייב

1 שעליו הוא נופח, אִין הֶבֶל הַנּוֹפֵחַ עוֹלָה וּמִנִּיעַ כָּלֹל לְאוֹתוֹ 2 מְקוֹם, - עליו הוא נופח⁴ כִּכָּה מִמֶּשׁ - בנמשל, אִם יֵשׁ דָּבָר 3 חוּצִין וּמִפְסִיק בֵּין גּוֹף הָאָדָם לְכַחֲנִית הֶבֶל הָעֲלִיּוֹן. - אינו 4 מגיע אז ההבול שלמעלה שעליו נאמר "ויפח". אֲךָ בְּאַמְתָּ, אִין

5 שוֹם דָּבָר גִּשְׁמִי וְרוּחִי 6 חוּצִין לְפָנֵינוּ וְתִפְרָה, כִּי 7 - הרי כתוב: "הלא את 8 הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי 9 מֵלֵא, וְ"מֵלֵא כָל הָאָרֶץ 10 בְּבִדּוּד", וְ"לֵית אֶתֶר 11 פָּנֵי מִנִּיה", - אין מקום 12 שהוא פנוי ממנו יתברך, 13 "בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל 14 הָאָרֶץ מִתַּחַת אִין עוֹד", 15 - בלעדי הקב"ה, וְ"אִיהוּ 16 מִמֵּלֵא כָל עֲלָמִין וְכוּ", 17 - הוא יתברך מלא כל 18 העולמות וכו', הרי 19 שהקב"ה נמצא בכל מקום 20 ובכל דבר, כך שלא שייך 21 שום דבר שיסתיר עליו 22 יתברך, אֲלֵא כִּמּוֹ 23 שְׁכָנוּב בִּישְׁעֵהוּ: "כִּי 24 אִם עוֹנִתִיכֶם הִיוּ 25 מְבַדִּילִים בֵּינֵיכֶם לְבִין 26 אֲלֵקִיכֶם". וְהַמַּעַם, - 27 מדוע יש בכוח העוונות 28 לכסות ולהבדיל בין 29 הנשמה לאלקות, הוא: לְפִי שֶׁהֵם - העוונות, נִגְדַּר רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן 30 פְּרוּד־הוּא הַמְּחִיָּה אֶת הֶבֶל, כִּמּוֹ שְׁכָנוּב: "כִּל אֲשֶׁר חָפִץ 31 ה' עֲשֵׂה בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ" - הכל, מהשמים עד הארץ, נברא 32 ברצונו של הקב"ה, (וְכִמּוֹ שְׁנִתְּבָא לְעִיל, - בפרק ד', שֶׁהוּא 33 - הרצון העליון, מְקוֹר הַשְּׁפָעַת שֵׁם הוּי"ה, וְנִרְמָז בְּקוּצוֹ שֶׁל 34 "י"ד). - של שם הוי', וכיוון ששם הוי' הוא מקור ההשפעה לכל 35 הנבראים, הרי דבר שהוא נגד מקור ההשפעה של שם הוי' 36 (והוא ענין העוונות), הוא מנוגד לחיות האלקית ומכסה עליה. 37 ואם כך - הרי העוונות הם דבר המכסה ואינו נותן לחיות 38 האלקית שמה"הבל העליון" (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף 39 האדם. וְהוּא עֲנִין הַכְּרַת, שְׁנִכְרַת וְנִפְסֵק חֻבֵּל הַחֲמִשָּׁכָה

הבפועל - התלבשות הנשמה בגוף - היינו ד"כאפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"! ולזה מבאר דפשו הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה ה' צ"ל "פירושו" "תוכנו" וכיו"ב או להשמיט התיבה) - על השינוי גם לאחר הפעולה ד"עשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימי) ה"ז עדי"כ שאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע - היינו מגיע - גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דריפח ישנו בכל הדרגות דהמשכת הנשמה עד לגוף וגם לאח"ז - כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד. 4. ב"אגרת התשובה" מהדורא קמא, מביא כאן רבנו הזקן משל - "כגון בריאה של בהמה" - מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרבי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (שו"ע יו"ד רס"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח). 5. ירמיה כג, כד. 6. ישעיה ו, ג. 7. נט, ב. 8. תהלים קלה, ו. 9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא - דכאז"א מקבל חיות בפועל בעוה"ז ע"י תרי"ג חבלים, אף שמצות כהנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהייה בב"א ועוד. ואולי מובן עפמשת"נ בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב)."

14 כשלא נשאר שום רושם מהנפש האלקית, וּמִיָּדִי – ומדובר, עַד
15 נ' שָׁנָה, – כשעדיין קיים הרושם מהנפש האלקית, שבגלל כך
16 הוא חי בגופו – אִזּוּ יִשְׁנָה בּוֹ בַּחֲנִית הַמְּקִיף, אוּ כְּזֶמֶן הָזֶה
17 כְּדִלְקָמֶן): – כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של יהודי
18 באה על-ידי התלבשות
19 בענינים שאינם קדושה,
20 הרי ביכולתו לקבל
21 ממילא את חיותו גם אז,
22 כשנשמתו כרותה
23 משרשה בשם הוי', שלכן
24 בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתתו, לחיות יותר מאשר
25 חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח שתהיה
26 ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיף" (כמאמר האריז"ל).

אגרת התשובה

וְלֹא יוֹתֵר (וּמ"ש בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל שֶׁנִּכְנָסָה בּוֹ בַּחֲנִית הַמְּקִיף וְכו')
הַמְּקִיף וְכו' אִינוֹ עֲנִין לַחַי גְּשָׁמִיּוֹת הַגּוֹף וּמִיָּדִי עַד נ' שָׁנָה אוֹ בּוֹזֵן הַזֶּה כְּדִלְקָמֶן):

1 מיתה בידי שמים, שָׁנָה וְלֹא יוֹתֵר – מזמן נקוב זה. (וְכֵּה
2 שְׁכָנוֹת בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל שֶׁנִּכְנָסָה בּוֹ – במי שעובר על חטא
3 שיש בו כרת או מיתה בידי שמים, בְּחִינַת הַמְּקִיף וְכו' –
4 כלומר, למרות שאין הוא יכול לקבל חיות פנימית, כי נשמתו
5 נכרתה משרשה, אבל הרי
6 הוא מקבל חיות מבחינת
7 ה"מקיף", משם יכול הוא
8 לקבל חיות גם כשנשמתו
9 נכרתה מזההשפעה
10 הפנימית של שם הוי'³
11 (ולבאורה, מבחינה זו, יכול היה הרי לחיות יותר מחמשים או
12 ששים שנה? – אלא, האמור לעיל בשם האריז"ל) אִינוֹ עֲנִין
13 לַחַי גְּשָׁמִיּוֹת הַגּוֹף¹¹, – שמבחינת ה"מקיף" יוכל לחיות גם

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב".

המשך ביאור למ' זכאים ליום רביעי עמ' ב

35 שהגם ששניהם נאכלים ליום ולילה, אבל אין הם שוים במקום
36 אכילתו ובאכילתו, שקדשי קדשים נאכלים רק בעזרה לזכרי
37 כהונה, ואילו קדשים קלים נאכלים בכל העיר ולכל אדם. או
38 באופן שנתערבו חתיכות קדשים קלים הַנֶּאֱכָלִין לַיּוֹם אַחֵד, כגון
39 שלמי תודה ואיל נזיר שנתערבו בחתיכות קדשים קלים הַנֶּאֱכָלִין
40 לְשָׁנֵי יָמִים וְלֵילָה, כגון שאר שלמים. בשני האופנים הללו אף
41 חכמים מודים לרבי שמעון שֶׁאֵיכָלָו כל החתיכות רק בעזרה לזכרי
42 כהונה ליום ולילה, כְּדִין הַקֶּרֶבֶן הַקָּדוֹשׁ שֶׁבָּהֶן, משום שבאופן
43 שנתערבו חתיכות אין להם תקנה אחרת אלא באכילה זו.

נמרא

44 במשנה נתבאר שרבי שמעון לא חשש לכך שבאים קדשים לבית
45 הפסול. הגמרא דנה בדבריו, אם הוא מתיר לעשות כן לכתחילה
46 או רק בדיעבד. מביאה הגמרא: תָּנִי תַנְיָא קָמִית דְּרַב – שנה אחד
47 החכמים לפני רב, היו לו פירות שגדלו בשנה השְׁבִיעִית ומכרם
48 וקיבל כסף תמורתם, אותו כסף נתפס בקדושת פירות שביעית,
49 ואם קנה באותם דמים פירות, אף מה שקנה נתפס בקדושת
50 שביעית. לפיכך אֵין לִזְכָּרִין בְּדָמֵיהּ – באותם מעות שקיבל עבור
51 הפירות, פירות של תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲטִין בְּאַכִּילָתָהּ – באכילת
52 התרומה, שהרי לשביעית ולדמיה יש חיוב ביעור, נמצא שגורם
53 הפסד לתרומה, שלולא שהתפס בה קדושת שביעית היתה ראויה
54 להאכל לעולם, והקדושת שביעית מצריך לבערה בזמן הביעור.
55 מבארת הגמרא: אָמְרוּהּ רַבֵּנָן קָמִית דְּרַבָּא, הָא – הדין הזה של
56 הברייתא דלא כרבי שמעון, דְּאֵי כְּרִבִּי שֶׁמֶעוֹן יִקְשֶׁה, הָאֵמֵר במשנה
57 שאין לחוש לכך שֶׁמִּבְּיָאִין קְדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל, ואם כן צריך
58 להיות שלא יהא שום איסור לקנות בדמי שביעית תרומה, אף על
59 פי שגורם בכך הפסד לתרומה שיתחייב בביעור. ועל כרחק
60 שהתנא של הברייתא חולק על רבי שמעון.
61 אָמֵר לְהוּ רַבָּא, אָפִילוּ תִּמְרוֹ שֶׁהַבְּרִייתָא כְּרִבִּי שֶׁמֶעוֹן, ואין קושיא
62 ממשנתנו, דְּהֵינָּה מִלֵּי – משום שדבריו נאמרו רק בְּדִאֲעִיבָה,
63 כשכבר נתערבו הקדשים אלו באלו, אבל לעשות מעשה
64 לְבַתְּחִילָה לקנות בדמי שביעית תרומה, אף הוא לא התיר.
65 הגמרא מקשה על רבא: וְלִבְתְּחִילָה לֹא – האם אפשר לומר שרבי
66 שמעון לא התיר לכתחילה להביא קדשים לבית הפסול, אִתִּיבָה
67 – הקשה אָפִי, הרי שנינו במשנה להלן (צ).

1 האיל שהוא בן שתי שנים, ומדוע לא הוציאה המשנה מן הכלל
2 גם תערובת של קרבן פסח באשם.
3 מתרצת הגמרא: בתערובת קרבן פסח ואשם אֵיכָא – גם יש אופן
4 שבו לא נוכל להבחין בשוני שביניהם, כגון שנתערב קרבן פסח
5 הבא מן הכבשים בְּאֶשֶׁם נִזִּיר וְאֶשֶׁם מְצוּרָע הבאים מכבשים בני
6 שנה.
7 תירוצו נוסף: וְאֵיכָתִיב אֵיכָא – ואם תרצה אמור שעל אף שפסח
8 קרב בן שנה ואשם קרב בן שתי שנים, עדיין יש פעמים שלא ניתן
9 להבחין בשוני שביניהם, משום דֵּאֵיכָא – יש כבש בֶּן שָׁנָה דְּמִיחֵי
10 – שנראה כֵּאלֵּל בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים, וְאֵיכָא – ויש איל בֶּן שְׁתֵּים דְּמִיחֵי
11 כְּכַבֵּשׁ בֶּן שָׁנָה, ולכן לא אמר התנא של המשנה שקרבן פסח
12 ואשם אינם יכולים להתערב.

משנה

13 משנתנו מדברת בדִּין תְּעֻבָּת אשם ושלמים שמתן דמם שוה. וכן
14 בדִּין תְּעֻבָּת חֲתִיכוֹת קדשים: קָרֵבן אֶשֶׁם שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּקָרֵבן שְׁלָמִים,
15 ואין ידוע מהו האשם ומהו השלמים, וכבר שנינו לעיל (נד) שקרבן
16 אשם נשחט בצד צפון של העזרה, ונאכל רק בעזרה, לזכרי כהונה,
17 חזן אכילתו יום ולילה. ואילו שלמים נשחטים בכל מקום בעזרה,
18 ונאכלים בכל ירושלים, לכל אדם בין לזכרים ובין לנקבות, חזן
19 אכילתו שני ימים ולילה אחד, וכיון שנתערבו האֵיךְ נדע היכן
20 לשחוט את שתייהן, והיכן לאכול את בשרם ומי יאכלם. רַבִּי שֶׁמֶעוֹן
21 אָמֵר שְׁנֵיהֶם – שתי הקרבנות יִשְׁחָטוּ לשם בעליהם בְּצֵד צָפוֹן של
22 העזרה, וְאֵיכָלָו בְּקָרֵבן האשם שהוא הַחֲמֹר שֶׁבָּהֶן. אָמְרוּ לוֹ
23 חכמים, הֵיאֵךְ אַתָּה אָמַר שִׁיאָכְלוּ שתי הקרבנות ביום ולילה,
24 והלא זמן אכילת השלמים הוא בשני ימים ולילה, וצמצום זמן
25 אכילתם גורם לכך שאם לא יספיקו הכהנים לאוכלו צריך לשרוף
26 את הבשר כְּדִין נותר, וכבר שנינו שֶׁאֵין מְבִיאִין קְדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל
27 – שאסור לגרום פסול והפסד לקדשים. ולכן צריך לומר שאף
28 בתערובת זו ירעו שתי הבהמות עד שיפול בהם מום וימכרו, ויקנה
29 בדמיהם שתי קרבנות אחרים, אחד לשם אשם ואחד לשם
30 שלמים.
31 אבל באופן שֶׁנִּתְעַרְבוּ חֲתִיכוֹת בשר של קדשים בְּחֲתִיכוֹת אחרות
32 של קדשים, כגון שנתערבו חתיכות בשר של קְדָשִׁי קְדָשִׁים
33 כחטאת או אשם, בְּחֲתִיכוֹת בשר של קְדָשִׁים קְלִים כקרבן תודה,
34

יום ראשון

יום רביעי

יא תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.

תניא: פרק א. תניא בסוף . . . הברייתא.

בתניא דפוס זאלקווי שנת מבש"ר טו"ב [=תקנ"ט], נדפסה אגרת התשובה מהדורא קמא, ולא נחלקה לפרקים, גם יש כמה שנויים בתכן האגרת.

יום שני

יום חמישי

יב תמוז, חג הגאולה

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בלק, חמישי עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.

תניא: והנה מצות . . . 182" מיראה.

יום ה'לדת את כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י"צ נשמתו-עדן] בשנת תר"ם. יום בו נתבשר - בשנת תרפ"ז - שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה - אחרי שהיה תפוס במאסר - על עבודתו בחזוק התורה והיהדות.

ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו-עדן]: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הפאים עלינו לטובה יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אדני אבי זקני מורי ורבי רבנו הזקן זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע [=זכר צדיק וקדוש לברכה, לחיי העולם הבא, נשמתו בגני מרומים, זכותו יגן עלינו]. בהתועדות זו ידברו אנ"ש שיחיו איש את רעהו בשבת אחים בחזוק קביעות שיעורי הלמוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא ה' פניו אליהם בגשמיות ורוחניות.

יום שלישי

יום שישי

יג תמוז, חג הגאולה

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.

תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.

יום בו יצא כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י"צ נשמתו-עדן] לחרות. המאסר התחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות - בעיר קאסטראמא - עד חצי שעה אחר חצות היום, יום הרביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז.

ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו-עדן] לחג הגאולה: הנני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שיחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתועדותכם בדבר חזוק דרכי התסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח [=תסידות, דברי אלוקים חיים] ולהתעורר בקיום עניני הלמוד... אלקינו ואלקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש, הם ביתם וזרעם וזרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, ה' עליהם יחיו, בכל מלי דמיטב, מנפש ועד בשר.

יום
רביעי

שבת

יד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: פרק ג'. והנה . . . 184 ג"פ כו'.

זה לשון ה"צמח צדק" באחד מדרושי: רבנו ז"ל [אדמו"ר הזקן] באמרו תינו לבנו יום ג' פרשת בלק שנת תקס"ב אמר, וזה דבריו: להבין קשית התוכנים, מאחר שהארץ היא כדורית ועגלה כתפוח, למה אינם נופלים אותם בני אדם הדרים כנגדנו מלמטה באמריקא... ותורצם אינו אמת... ורבנו ז"ל אמר, כי התרוץ הוא, דהנה מבאר ב'עץ חיים' שהתשעה גלגלים מקבלים מבחינת עגולים, ובקעגול אין בו מעלה ומטה, ומהאי טעמא [מסבה זו] הנה אותם בני אדם שהם כנגדנו למטה, הרי הרקיע שעליהם הוא למעלה בהשוואה אחת עם הרקיע שעלינו, והארץ דשם היא מטה לגבי הרקיע שעליה.

יום
חמישי

יום ראשון

טו תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: אכן כל . . . 184 תענית.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: בתענוג נפשי על אלקות יכול להיות מזה שמנננית בגוף. אומרים על הרב נחום מטשרנאביל, שהיה שמן בגופו מענית "אמן יהא שמיה רבא".

יום
שישי

יום שני

טז תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, שני עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: ומ"מ . . . צג בהצדקה.

אהבת ישראל של הבעל-שם-טוב - אין לשער.

הרב המגיד אמר: הלואי היו נושקים הספר-תורה באותה האהבה שהיה מורי מנשק את הילדים בהוליכו אותם אל ה"חדר" כשהיה "באהעלפער" [= "עוזר (למלמד)"].

שבת
קודש

יום שלישי

יז תמוז

ה'תש"ג

תענית. סליחות. אבינו מלכנו.

שיעורים. חומש: פנחס, שלישי עם פירש"י.

תהלים: פג"פו.

תניא: אכן מספר . . . לא תמנו.

חלוק [=הקבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות:

בלוחות עצמן - הראשונות מעשה אלקים, השניות פסל לך. המכתב - חרות על הלחות, שכדרשת רז"ל עירובין (נד, א) הוא רק בלחות הראשונות. במצלת בני ישראל - בלחות הראשונות צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה זהמתן, בשניות בעלי תשובה. במצלת משה - במתן תורה נתן למשה אלף אורות במתנה, ובחטא העגל נטלו ממנו ולא חזרו בלוחות שניות (רק בשבת נותנים לו, כדאיתא [כמו שכתוב] ב'פרי עץ חיים'). מעלת לוחות השניות שנתן גם כן הלכות מדרש אגדות כו', כפלים לתושיה כדאיתא [כמו שנמצא] בשמ"ר מ"ו [במדרש שמות רבה תחלת פרשה מו], וקירון עור פני משה.

יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ח

המחיר כראיה

מחיר של שור לחרישה או מחיר פחות מזה של שור לשחיטה, הרי שניתן להכריע על ידי סכום הדמים מה היתה מטרת הרכישה, ומדוע כאן "אין הדמים ראייה"?

והביאור:

סכום המקח יכול לשמש כבירור רק כאשר אינו סותר ללשון המפורשת שנאמרה בשעת המקח, כגון במוכר שור ואין ידוע אם לחרישה או לשחיטה, שבשעת המכירה דובר על 'שור' ומלשון זו אין הוכחה אם מדובר בשור לחרישה או בשור לשחיטה, ובמקרה כזה סכום המקח מהווה בירור והוכחה.

אך בנידון דידן, הרי בשעת המקח נאמר 'צמד', ומשמעות המילה היא צמד בלבד ולא צמד עם בקר, ולכן אין בכוח הדמים להכריע שהכוונה היתה לצמד עם בקר בניגוד למשמעות הפשוטה של הנאמר בשעת המקח.

(חידושי הרמב"ן ב"ב צב, א, וראה חידושי הגר"ח על הש"ס סי' רצ)

הלכות מכירה פרק כז, הלכה ג: המוכר את העל, מוכר את הפרה; מוכר את הפרה, לא מוכר את העל... ואין הדמים ראייה בכל אלו הדברים וכיוצא בזה.

בהלכה זו נחלקו תנאים (ב"ב עז, ב): לדעת רבי יהודה, התשלום שנקבע עבור המקח משמש כהוכחה מה נכלל במקח, כגון: האומר לחברו, מכור לי צמד בקר במאתיים זה, מאחר וידוע לכל ששווי של הצמד בלבד רחוק מסכום זה, מוכח מהמחיר שהכוונה היתה לצמד ולבקר יחד. אך לדעת חכמים אין הדמים מהווים ראייה, וכן פוסק הרמב"ם.

מאידך, בגמרא (ב"ק מו, א) נאמר שהמוכר שור לחברו ונמצא נגחן ואינו ראוי לחרישה, ומתעורר ספק האם מטרת המכירה היתה לצורך חרישה והרי זה מקח טעות או שהמכירה היתה לצורך שחיטה ואין כאן טעות, ניתן לברר זאת באמצעות המחיר ששולם עבור השור – האם היה זה

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ח

מתנה בשבת ויום טוב

היות ולצורך מצוה מותר לתת מתנה בשבת, לכן "לרב הדורש, אין ספק [שמותר] משום דהוי דורון לחכם, וכבוד התורה ותפארת וחביבו המצוה". ועוד: "רוב פעמים כבר יחדו הכלים מערב שבת מה שרוצים לשלוח מחר לחכם, וכיון שהפריש כבר יצא מרשות בעליו, משום דכתיב 'בפיך' זו צדקה", ואם כן מה שנותן אחר כך בשבת אינו אלא לפרסומי מילתא.

ונהג, ב'הר צבי' (ח"א סי' קכו) הביא מ'המקנה' (קדושין קר"א סי' סה) שהאיסור הוא על המקבל ולא על הנותן, ולכן נוטה גם ה'תהלה לדוד' (ח"ג סי' מה סק"ט). אך העיר מדברי הרמב"ם כאן, שהאיסור הוא על הנותן. וכך הוא גם לשון אדה"ז (הגיל): "אסור ליתן שום דבר במתנה לחברו בשבת".

יתירה מזו: לדעת ה'משיב דבר' (ח"א סי' כז) האיסור הוא רק על הנותן ואינו דומה למכר ש"האיסור על שניהם בין על המוכר בין על הקונה, שהרי שניהם נותנים זה נותן מעות וזה מקחו, מה שאין כן מתנה אין איסור כי אם על הנותן ולא על המקבל, שהרי דומה לזוכה מן ההפקד דשרי בפשיטות.

הלכות מכירה פרק ל, הלכה ז: המוכר או הנותן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב – אף על פי שממין אותו, מצינו למיין.

איסור נתינת מתנה בשבת נלמד מהנאמר בגמרא (ביצה לו, א) שאסור להקדיש בשבת "גזירה משום מקח וממכר". ופירש רש"י (שם ד"ה משום) שדומה למקח וממכר "שמוציאו מרשותו לרשות הקדש". ואיסור מקח וממכר נלמד מהפסוק "ממצוא חפצך ודבר דבר", ועוד, שיכול לבוא לידי כתיבת שטרי מכירה. וכיון ש"הקדש דומה למתנה שיוצאה גם כן לגמרי מרשותו לרשות חברו", לכן "אסור ליתן שום דבר במתנה לחברו בשבת" (ש"ע אדה"ז אר"ח סי' שו סט"ו) ולפי זה, כתבו ה'מגן אברהם' (אר"ח שם סק"ט) ואדה"ז (שם): "הנוהגים ליתן כלים במתנה לחתן הדורש – לא יפה הם עושים", אך הוסיפו בשם ה'מרדכי', שלצורך מצוה (כגון, לתת חמץ בפסח לנכרי כדי לא לעבור עליו ב'בל יראה' אר"ח סי' תמד ס"ד) או לצורך שבת ויום טוב מותר.

וכתב ה'חתם סופר' (בהגהות לש"ע אר"ח סי' שו)

יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ח

אילו פירות יעיר הם הפקר?

השבטים אינם רשאים לקחת מעצים אלו. ומקשה אדמו"ר הזקן (ח"מ הל' הפקר, קנטרס אחרון ס"ק א: נאמר בגמרא (שם) שההיתר ללקט עצים הוא רק שיחי קוצים ('היזמי והיגי') שאין להם חשיבות, אבל פירות ועצים שיש להם חשיבות אסור ללקטם. ואף הרמב"ם עצמו (הל' נז"מ פ"ה ה"ג) כתב שכל אדם יכול ללקט "עצים פחותים וקרובים להיות קוצים כגון היזמי והיגי" אבל את שאר העצים אסור ללקט, ואיך פסק כאן שכל "העצים והפירות של אילנות" הם הפקר "וכל הקודם זכה"? ומבאר אדה"ז את הרמב"ם על פי דברי ה'מגיד משנה:

הלכות זכיה ומתנה פרק א, הלכה א: המכירות והנהגות הגדולים, כל שבתה הפקר, וכל הקודם בו זכה, כגון העצים והעצים והפירות של האילנות של יער וכיוצא בזה. לדעת ה'הלם משנה', הלכה זו שהעצים ופירות היער הם הפקר וכל הקודם זכה בהם, מדברת אף בארץ ישראל, כדעת תנא קמא (בבא קמא פא, א) שאחד התנאים שהתנה יהושע בן נון עם יושבי הארץ היה שכל אחד מישאל יוכל ללקט עצים אף בנחלה של שבט אחר, ולא כדעת רבי שמעון בן אלעזר (שם פא, ב) שעצים המחוברים לקרקע הם בחזקת אנשי השבט שקיבלו חבל ארץ זה בחלוקת הארץ לשבטים ואנשי שאר

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קיג

כיון שגם לדעת תנא קמא לא הותרו כל פירות ואילנות היער אלא רק 'עצים פחותים' שאינם חשובים לבעליהם - בהכרח לומר שפירות ואילנות אלו אינם הפקר לכל, והותרו רק לבני השבט שהיער בנחלתם. אמנם, זהו רק בארץ ישראל שנתחלקה לשבטים על פי ה', ולכן כל שטח נחלה נמצא בחזקתו, מה שאין כן בחוץ לארץ, היערות והמדבריות שאף אחד לא התיישב בהם - העצים והפירות שבהם "מופקרים ועומדים מאליהם וכל

הקודם בהם זכה". וזה גם החילוק בין דברי הרמב"ם כאן לדבריו בהלכות נזקי ממון (שם): בהלכות 'נזקי ממון' מדובר בארץ ישראל ולכן גם האילנות והפירות שביערות שייכים לאנשי השבט שבאותה נחלה, ואילו כאן מדובר ביערות שבחוץ לארץ, שאינם בחזקת איש ולכן "כל שבהן הפקר וכל הקודם בו זכה".

פדיון הבן על-ידי זיכוי לכהן יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ח

(והזכיה מועילה רק לענין שלא יוכל האב לחזור בו), וסיים: "אם אין כהן בעיר, אין תקנה לקיים המצוה כשיזכה לו על ידי אחר". ותמה עליו ה'אמרי בינה' (דיני פדיון הבן ס' ז): אמנם אם הכסף ייאבד ולא יגיע לידי הכהן אין כאן זכיה ולא נתקיימה המצוה, אבל אם לבסוף הכהן קיבל את הכסף ונתרצה לזכייטו הרי הוא זוכה בכסף למפרע כשיזכה לו האב על ידי אחר, ונתקיימה המצוה! ויתירה מזו מבאר ה'חתם סופר' (שו"ת יור"ד ס' רצז): אף שהאב חייב באחריותם של חמש הסלעים עד שיגיעו לידי הכהן, מכל מקום מיד כשיזכה לו האב על ידי אחר יצא חובת המצוה, וחייב האחריות אינו מבטלו כי הבן כבר פדוי והכסף שחייב לתת לו הרי זה ככל אחריות שיש לו על ממון חברו.

הלכות זכיה ומתנה פרק ד, הלכה ב: המזכיה לחברו במתנה על ידי אחר - בין שהחזיק בה האחר... וזה חברו, אף על פי שלא הניעה מתנה לידו; ואין הנותן יכול לחזור בו... שובין לאדם שלא בפניו. בפדיון בן בכור האב נותן חמשה סלעים לכהן ואם אין שם כהן שיקבל את הכסף, האם יכול האב לתת את הכסף לאדם אחר על מנת שיזכה בו עבור הכהן מדין "זכין לאדם שלא בפניו"?

ה'מחנה אפרים' (הל' זכיה ומתנה ס' לג) הביא את דעת ה"ם של 'שלמה' (קדוש פ"א ס' נד) שהאב יכול לפדות את בנו כשיזכה לכהן חמש הסלעים על ידי אחר, אך חולק עליו וסובר שעדיין לא נתקיימה המצוה בכך, כי כל זמן שהכסף לא הגיע לידי הכהן חייב האב באחריותו ולא זכה בו הכהן

איזה קנין התירו לעשות בשבת לשכיב מרע? יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ח

בשבת. והקשה ה'לחם משנה' (וכן הקשה הרא"ש ב"ב פ"ט אות ל): מסופר בגמרא (גיטין עז, ב) אודות שכיב מרע שכתב גט לאשתו והוצרך לתת אותו בשבת. וכיון שהגט מוקצה ואסור לטלטלו בשבת התיר רבא לבעל לגרש את האשה (מבלי לטלטל את הגט) על ידי שיקנה לה את החדר בו מונח הגט והיא תסגור ותפתח את דלת החדר, והוא קנין 'חזקה' שקונה בקרקעות (הל' מכירה פ"א ה"ח) ועל ידי זה תקנה את הגט בקנין 'אגב' (שם פ"ג ה"ח). ומשמע שהתירו לשכיב מרע לעשות קנין בשבת גם במקום שצריך לעשותו! ותייר:

חכמים התירו לשכיב מרע לתת את הגט בקנין 'אגב' אם קנין המקום בו נמצא הגט נעשה בסגירת ופתיחת הדלת, כיון שפעולה זו אינה נראית כקנין שהרי כך היא הדרך לסגור ולפתוח את הדלת, אבל כשינכר שזהו קנין, לא התירו לעשותו בשבת אפילו לשכיב מרע.

הלכות זכיה ומתנה פרק ח, הלכות ב-ג: החולק ש'שש פ' כל גופו... הוא הנקרא 'שכיב מרע'... אם אומר: 'קנוי ממנו' - אפילו בשבת, קונין ממנו, מפני שזה הקנין אינו צריך.

מתנת שכיב מרע אינה צריכה קנין (דברי שכיב מרע ככתובין ומסורין) כי חכמים חששו שמא מחמת חוליו לא יוכל לעשות קנין ודעתו תיטרף עליו מחמת צער על אי קיום צוואתו, אבל אם זו 'מתנה במקצת' (ושיר חלק מנכסיו לעצמו) הרי היא צריכה קנין (להלן הט"ו).

והנה, לדעת הרשב"ם (ב"ב קנו, בד"ה קנין) התירו לעשות קנין לשכיב מרע אפילו בשבת (שבודק כלל אסור לעשות בה קנין, הל' שבת פ"ג ה"ב) בין במקום שיש צורך בקנין (מתנה במקצת) ובין במקום שאין צריך קנין (מקנה כל נכסיו) בגלל החשש שמא תיטרף דעתו. אבל הרמב"ם כתב שקונים משכיב מרע אפילו בשבת מפני "שזה הקנין אינו צריך", היינו כיון שאינו פועל בקנינו כלום והרי זה כאילו לא עשה קנין, אבל במקום שצריך קנין (מתנה במקצת) לא התירו לעשות לשכיב מרע קנין

שליטת המוריש בתהליך הירושה יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ח

מלשון הכתוב "והיה ביום הנזילו את בניו" למדים שהמוריש יכול ליטול חלק פעיל בתהליך הירושה ובאפשרותו לשנות אותה כראות עיניו ולהחליט שאחד

הלכות זכיה ומתנה פרק יב, הלכה א: שכיב מרע שאמר: 'בני פלוני יירשני' - הרי זה יירש אותו לבדו, ולא יירשו שאר הבנים.

קיד הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

הבנים יהיה היורש הבלעדי (ב"ב קל, א וברשב"ם שם).

ואם מלכתחילה הכתיר את אחד מהבנים כיורש יחיד, ולאחר מכן שינה את דעתו ואמר שהירושה תחלק בין כולם, לדעת ה'קצות החושן' (סי' רפא, ג) תלוי באיזו לשון אמר זאת. אם אמר שהבן שהיה אמור לרשת הכל לא ירש הכל, אין בדבריו כלום, כי מאחר וכבר השתמש בכוח שנתנה לו תורה להפוך אותו ליורש בלעדי, אין באפשרותו לשלול זאת ממנו והרי זה כ'מתנה על מה שכתוב בתורה'.

אך אם השתמש בלשון שאינה שוללת מהראשון את זכותו הקודמת אלא מקנה זכות לאח אחר כגון 'שמעון ירש חצי מנכסי', הרי זה מועיל שהרי משתמש באותה זכות של הנחלת הירושה גם כלפי השני.

אך לדעת ה'נתיבות המשפט' (שם, ב) יכול לחזור בו בכל

צורה, כי ההנחלה אינה פועלת על גוף הבן אלא על גוף הנכסים ואין היא חלה בפועל עד שעת המיתה (שהרי עד אז הנכסים עדיין בבעלות המוריש) ומאחר ועדיין לא חלה בפועל, יכול לחזור בו בכל שעה (ראה שיעורי ר' שמואל ב"ב שם, פז).

ומכך נובעת מחלוקת נוספת:

לדעת ה'קצות' (סי' רנג, ח) ההנחלה פועלת אפילו על נכסים שעדיין לא באו לעולם, למרות שהקנאה רגילה אינה חלה על דבר שלא בעולם, כי הקנאה רגילה פועלת על הנכסים ולכן אינה חלה כאשר אינם בעולם, אך הנחלה פועלת על הבן (שיהפוך להיות יורש) והרי הוא קיים.

אך לדעת ה'נתיבות' (סי' רפא שם), גם הנחלה אינה חלה על דבר שאינו בעולם, וזאת בהתאם לשיטתו שאף ההנחלה חלה על הנכסים ובהכרח שיהיו קיימים (שיעורי ר' שמואל שם).

החובות לעשות מחיצה כשאין היזק ראייה שבת קודש י"ז תמוז ה'תשע"ח

מפניו ויש היזק ראייה, אך כאשר הגגות סמוכים, יכול כל אחד לשים לב מתי שכנו עולה לגגו ולהימנע מעשיית דברים שבצנעה באותה שעה.

ומוסיף הרמב"ם (כדברי רב נחמן, ב"ב ו, ב): גם כאשר אין היזק ראייה כי "אין בני אדם דרין בגגות", צריך לעשות בין הגגות מחיצה עשרה טפחים "כדי שיתפוס אותו כנגב אם נכנס לרשותו", ולא יוכל לטעון שבטעות נכנס.

והקשה ה'אבן האזל' (בהל' ט"ז): מה ענינו של החוב לעשות מחיצה כדי שאם יכנס לא יוכל לטעון שנכנס בטעות ולא כדי לגנוב, וכי אפשר לחייב בניית מחיצה משום כך, והרי אפילו מי שמוחזק לגנוב אי אפשר לחייבו "לקשור ידיו כדי שלא יגנוב, הלא יכול לומר לא אגנוב"! וכל שכן "מי שאינו מוחזק לגנוב איך אפשר לחייבו לעשות מחיצה בשביל שלא יגנוב"? ומבאר:

כיון שהעדר המחיצה מונע מחברו להשתמש בגגו, כי אינו יכול להניח שם דבר מחשש שייגנוב ודרך העולם לחשוש לזה, הרי הוא נחשב כ'מוזיק' כי הוא הגורם לכך, ולסילוק נזק זה חייבו חכמים את כל אחד מבעלי הגגות לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים.

הלכות שכנים פרק ג, הלכה ו: בין גג מִשְׁאֵר הַגָּגִין, אֵינוֹ זָקוּק לְאַרְבַּע אַמּוֹת, שְׁאֵין בְּנֵי אָדָם דְּרִין בְּגָגוֹת, לְפִיכָךְ אֵין בְּגָגוֹת הַזֶּה רְאִיָּה; אֲבָל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַחֲצֵה בֵּין שְׁנֵי הַגָּגִין גְּבוּהָה עֶשְׂרֵה טַפְחִים, כְּדִי שִׁיתְּפֹשׂ אוֹתוֹ כְּנָגְבִּי אִם נִכְנָס לְרִשְׁתּוֹ.

בהלכה הקודמת כתב הרמב"ם ששני בתים זה בצד זה והיו גגיהן עשויין לדירה" חייבים בעלי הבתים לעשות מעקה גבוה ארבע אמות כדי למנוע היזק ראייה. ומדוע כתב כאן ש"בין גג לגג... אינו זקוק לארבע אמות" כי אין היזק ראייה ודי במחיצה גבוהה עשרה טפחים?

והביאור:

לעיל מדובר בגגות 'העשויים לדירה', היינו שרצפת הגג ישרה ולא משופעת ויש עליו תקרה, וכיון שהדיירים משתמשים בגגות יש בהם היזק ראייה, ואילו כאן הגגות אינם ראויים לדירה ואין משתמשים בהם ולכן אין היזק ראייה (סמ"ע ח"מ סי' קנט סק"א).

ולשיטת הרמב"ם אין הבדל אם הבתים רחוקים זה מזה או סמוכים "זה בצד זה" (סמ"ע שם) אבל לשיטת התוספות (ב"ב ו, ב ד"ה בשני) צריך לעשות מעקה ארבע אמות למנוע היזק ראייה רק אם הגגות רחוקים זה מזה, כי בגלל הריחוק אין האחד שם לב כאשר השכן עולה לגגו ואינו יודע מתי להיזהר

ירידת הנשמה בגוף הגם שהיא ירידה גדולה במאוד, הנה ירידה זו צורך עלייה וכו'.

ממאמר י"ב תמוז, ה'תשכ"ז

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"א-י"ז תמוז תשע"ח

יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ח

הלכות מכירה

פרק חמשה ועשרים¹

(1) נתבארו בו הדברים הנכללים במכירת הבית (בשאינן) [ושאינן] נכללין, וכן במכירת החצר ובית הבד והמרחץ.

א. המוכר דבר שיש לו תשמישין² - לא מכר את התשמישין, אלא אם כן פרש³. כיצד? מכר⁴ את הבית⁵ - לא מכר את היציע שסביבות הבית⁶, אף על פי שהוא פתוח⁷ לתוכו. במה⁸ דברים אומרים? פשהיה רחב היציע ארבע אמות או יותר; אבל פחות מזה¹⁰ - הרי הוא בכלל הבית. וכן¹¹ העליה שעל גבי הבית הפתוחה לתוכו בארבע במעזיבת הבית¹² - הרי הוא בכלל הבית¹³.

(2) דברים המשמשים לסיפוק צרכים מסויימים, הקשורים עם הדבר המסויים שמכר. (3) שהתנה מפורש, שמוכר את הדבר ואת תשמישיו. (4) משנה בבבא בתרא סא. (5) סתם (רבינו גרשום ורשב"ם) ולא פירש כלום בדבר תשמישי הבית. (6) כפירושו של רב יוסף שם. "והוא כמו חדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש ... ויש שעושים כן בתוך עוביו של כותל" (רי"ף). וכן פירש רבינו במשנה שם: "יציע הוא חלל בין שני כותלים". וכל זה דווקא אם הוא מבחוץ או בעובי הכותל, אבל אם הוא בפנים הבית - נמכר בכלל הבית (כסף משנה). ויש שם פירוש אחר בגמרא שיציע הוא "אפתא" כלומר עלייה שעל גבי הבית (רי"ף), ואין הלכה כן. (7) "שאיין לה פתח אחר, אלא מן הבית נכנסים לתוכו" (סמ"ע, ריד, סעיף קטן ב), ועם זה אינה בטילה לגבי הבית (משנה שם), הואיל וחשוב הוא (גמרא שם). (8) מימרא של מר זוטרא (שם). (9) שאז הוא חשוב וקובע מקום לעצמו. (10) שאינו חשוב. (11) לפירוש האחר בגמרא שם זהו "יציע" שבמשנה ואם כן אינה מכורה בכל הבית, אף על פי שהיא פתוחה לתוכו - אם רחבה ארבע אמות. אבל הרי"ף ורבינו פסקו להלכה כרב יוסף, ולפי זה עלייה זו אינה "יציע" והיא בכלל הבית אם פתוחה לתוכו אף על פי שרחבה ארבע אמות. (12) "שהיא קרקעיתה של אותה העלייה וממנו נכנס ויוצא. וזה הוא פיתחה" (רי"ף). (13) אף על פי שרחבה ארבע אמות. לפי שהיא חלק מן הבית.

ב. המוכר את הבית - לא מכר את החדר¹⁴ שלפנים ממנו¹⁵, אף על פי שמצר¹⁶ מוצרים היצוינים¹⁷; ולא את הגג¹⁸, בזמן שיש לו מעקה עשרה¹⁹ טפחים ויש בו רחב ארבע אמות, ולא²⁰ את הבור²¹ הקפור בקרקע²², ולא את הדות הפנוי בפז²³, אף על פי שמכר לו²⁴ העמק והרום, כמו שבארנו.

(14) "רגילין היו לבנות חדר לפנים מהבית להצניע שם ממונם וכליהם, ואין תשמישין לדור בו כתשמיש הבית והיציע" (סמ"ע סימן ריד סעיף קטן ו, מדברי הרשב"ם דיבור המתחיל ולא את החדר). (15) מסתימת לשון רבינו נראה שהמדובר גם בחדר שאינו רחב ארבע אמות (מגיד משנה) וגם באופן שהוא פתוח לבית (כמו שכתב הרשב"ם שם), מכיוון שאין תשמישו כשל הבית. (16) ציין לו את הגבולות של הבית. (17) כלומר, מחוץ לחדר, באופן שהגבולות כוללים אף את ה"חדר" בתוכם, אף על פי כן אין הוא כלול במכירת הבית, לפי שאנו אומרים: "מצרים הרחב לו", כלומר, הרחב אותם למעלה מהמידה (וראה למעלה פרק כא הלכה יז) כן היא מסקנת הגמרא שם סא: (18) משנה שם. (19) שאז הוא מקום חשוב, ואינו בטל כלפי הבית. (20) משנה שם סד. (21) עשוי לאגירת מים, והוא תשמיש נפרד מזה של הבית עצמו. (22) קרקע קשה, שמחזיקה את המים. (23) אם קרקע הבור היא מעפר תיחוח, שאינו מחזיק את המים, בונים בו כותל של אבנים להחזקת המים, ומפירוש המשניות לרמב"ם נראה קצת שהבניין בולט מעל לבור על פני הקרקע, שכן הם דבריו (שם): "בור הוא חפירה בקרקע, והדות בנוי על הקרקע". וראה למעלה פרק כד הלכה טו. (24) וכתב כך מפורש בשטר המכירה.

ג. וצריך²⁵ המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי להקנס בבור זה או לדות ששיר²⁶; שקל המוכר - בעין יפה²⁷ מוכר. ואם אמר²⁸ לו: מכרתי לך הבית חוץ מן הבור או הדות - אין צריך²⁹ לקנות לו דרך. וכן המוכר בור או דות בלבד³⁰ - אין הלוקח צריך לקנות לו דרך³¹, אלא נקנס לתוך ביתו של מוכר עד הדות³². וממלא³³.

(25) גם זה במשנה שם וכרבי עקיבא ופסקו בגמרא (שם סה). הלכה כמותו. (26) ייתכן, כי כוונת רבינו להדגיש שמה שאמרו "צריך ליקח לו דרך", אין זה אלא ב"בור ודות", אבל לו ב"חדר" ו"גג", המובאים לפני זה בהלכה א. וגם להלן פרק כו הלכה ד דקדק רבינו לכתוב כן. (27) ואינו מוכר בצמצום, ולא שייר לעצמו חלק בשטח שמכר. כן מסקנת הגמרא (שם סה): בטעם דברי רבי עקיבא. (28) כן הוא במשנה שם, שבזה מודה גם רבי עקיבא. (29) שתנאי זה היה מיותר, שהרי בין כך ה"בור ודות" הם שלו, ולא היה צריך להתנות על זה, ובהתאם לכלל המקובל, שכל "לשון יתירה באה לרבות" אנו אומרים שהתכוון בריבוי דברים זה להתנות להשאיר לעצמו גם את הדרך. (30) ועיכב את הבית לעצמו. (31) שם במשנה כרבי עקיבא. ומאותו הטעם האמור, שמוכר בעין יפה מוכר, ומכר לו גם את הדרך. (32) בכתב יד תימן: "הבור". (33) מים מן הבור או הדות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) אף הם מחוברים לקרקע (רשב"ם ומגיד משנה) ויש בהם שני חללים מלמעלה לשפיתת שתי קדרות. ואף על פי שבמשנה שלפנינו הנוסחא "ולא את התנור ולא את הכיריים" - הרי בכי"מ הנוסחא: "מכר תנור, מכר כיריים" וכן הוא ברשב"ם, ברי"ף ובספר המקח והממכר לרב האי שער כ. וכתב שם הרשב"ם שלפי נוסחא זו המדובר במחברים לקרקע, שבתלושים בוודאי לא קנה. 47) עמודים של עץ מסביב למזוזות הבית מלמטה ולמעלה בצורת מרובע, והדלת שוקף עליהן (בבא בתרא סט.). 48) בגמרא (שם) הסיקו שאם הם מחוברים בטיט, הם בוודאי בכלל הבית. והסתפקו שם באופן שהם מחוברים רק ביתירות. והרמב"ם הדגיש "בטיט", שב"יתירות" הרי זה ספק, ובכל ספק בממונות אנו פוסקים לקולא לנתבע, היינו למוכר. 49) משנה שם. 50) ברייתא (שם סה:): והוא בריח הקבוע בכותל (סמ"ע סעיף קטן מב), ונקרא כך על שנגרר מקצה הכותל לקצהו (ערוך, ערך נגר א). 51) לנעול בו את הבית (ברייתא שם). והוא קבוע (רשב"ם שם). 52) אף על פי שהוא קבוע בדלת (גמרא שם) - כיוון שקל מאוד להוציאו מן הדלת, היינו שאין מזיזין אותו מן הפותחת ולטלטלו (רשב"ם שם) דיבור המתחיל והוא מפתח. 53) משנה וברייתא (שם סה:). 54) "כלי ששוחקים וכותשים בו הדברים הגסים כגון מכתשת אבן" (רבינו בפירוש המשניות). 55) בקרקע (רשב"ם שם). 56) שאינה קבועה בקרקע ומטלטלין אותה לפעמים ממקום למקום. 57) בסיס של עץ שעליו מעמידים הריחים (רבינו בפירוש המשניות). והוא קבוע בקרקע (רבינו גרשום). 58) סל. 59) והוא פירוש המלה "קלת" שהובאה במשנה. וכן הוא בפירוש המשניות שלו: "עגול מעץ שעושים סביב הריחים, כדי שלא יתפור כלום מן הקמח". 60) זה שמכר את הבית (ר"י בן מיגאש, ודעת רשב"ם ראה להלן). 61) חתיכות עץ המחוברות לקרקע, שנותנים תחת המיטה, שלא תדבק בקרקע, והסתפקו בגמרא (בבא בתרא סט.) אם הם בכלל הבית (ואילו המחברים למטה - בוודאי אינם בכלל בית, גמרא שם). והשאינו זאת בתיקן, ולפיכך דינו ככל ספק בדיני ממונות: לקולא לנתבע. ולדעת הרשב"ם שם המדובר במוכר מיטה, והסתפקו במלבנות שאינם מחוברים למיטה, ואילו המחברים לה - בוודאי מכורים איתה. 62) רגלי. 63) אף זו בעייה בגמרא (שם) שלא נפתרה. 64) עמודים מסביב החלונות בצורה רבועית. 65) כך נראה בגמרא שם, שהבעייה היא במחברין בטיט. ומאחר שלא נפתרה, דן בה רבינו כבכל ספק בממון: לטובת הנתבע. ורשב"ם שם, פירש שהבעייה היא במחברין ביתירות, אבל המחברות בטיט - בוודאי קנה. ודעתו שגם הבעייה (במחברות ביתירות) - נפתרה בדרך "אם תמצי לומר" - שקנה. 66) ואינם כל כך בכלל תשמישי הבית (גמרא שם). 67) משנה וברייתא (שם). 68) כל אלו ששלל אותם לעיל ושהם שנויים במשנה ובברייתא הנ"ל ואף המלבנות שלא נזכרו לא במשנה ולא בברייתא, ואם כן אין מקור מפורש שגם הם נמכרים בכלל הבית, אם אמר: "הוא וכל מה שבתוכו" - סובר רבינו שאינם גרועים, בעניין זה, מכל יתר הדברים השנויים במשנה (מגיד משנה). ודעת

ד. שני³⁴ פתים זה לפנים³⁵ מזה, מכר שניהם לשנים או נתן שניהם לשנים - אין להם דרך זה על זה³⁶; ואין צריך לומר אם נתן החיצון³⁷ ומכר הפנימי. אבל³⁸ אם מכר החיצון ונתן הפנימי - יש לו³⁹ דרך⁴⁰; שפ"ל הנותן - בעיני יפה נותן יותר⁴¹ מן המוכר⁴².

34) ברייתא שם סה. 35) ואי אפשר לפנימי לצאת החוצה כי אם דרך החיצונה (סמ"ע, ריד סעיף קטן לז). 36) כלומר, כשם שאין לחיצון דריסה לפנימי, כך אין לפנימי זכות לעבור דרך החיצוני וחייב הוא לפייס את החיצון, שייתן לו דרך לעבור. ואף על פי שאם מכר רק את הפנימי והשאיר לעצמו את החיצוני, היה לפנימי דרך עליו, מפני שמוכר בעין יפה הוא מוכר - כאן שמכר את שניהם לשניים, כשם שעינו טובה לזה, כך היא טובה לזה, ומה שהוא עין יפה לזה, הוא עין רעה לזה, ולפיכך אין להם דרך זה על זה. ואמנם אם לא מכר לשניהם כאחד, אלא מקודם מכר את הפנימי והשאיר את החיצוני לעצמו, כיוון שזכה הפנימי בדרך על המוכר - אין זכות זו מסתלקת אף כשמכר אחר כך גם את החיצוני לשני (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). 37) שוודאי אין לו לפנימי דרך על החיצון, שהרי הנותן, נותן בעין יפה יותר מהמוכר, כמו שמסיק מיד אחרי זה. 38) מסקנת הגמרא שם. 39) לפנימי. 40) על החיצון. 41) שהרי אף החכמים הסוברים, שמוכר בעין רעה מוכר, מודים שנותן בעין יפה נותן, הרי שיש עדיפות למקבל מתנה על הקונה, ביחס לטובה מבעל הבית. 42) ודווקא שמכר ונתן כאחד, אבל אם מכר את החיצון תחילה ואחרי כן נתן את הפנימי, לא זכה הפנימי בדרך, שהרי תיכף שמכר את החיצון והשאיר לעצמו את הפנימי - אבד את הדרך על החיצון, שהרי מוכר בעין יפה מוכר, ואם כן כשנתן אחרי זה את הפנימי לשני, לא יכול לתת לו אלא מה שבידו, והיינו בלי דרך על החיצון (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש).

ה. המוכר⁴³ את הבית - מכר⁴⁴ את התנור⁴⁵ ואת הפירים⁴⁶, ואת מלפנות⁴⁷ הפתחים המחברין בטיט⁴⁸, ואת הדלת⁴⁹ ואת הנגר⁵⁰ ואת המנעול⁵¹, אבל לא המפתח⁵². ומכר⁵³ את המכתשת⁵⁴ הקבועה⁵⁵, אבל לא את המטלטלת⁵⁶. ומכר את האצטרובל⁵⁷, אבל לא את הפלי שהקמח יורד לתוכו, שהוא כמו כפיפה⁵⁸ של עץ⁵⁹. ולא מכר⁶⁰ את מלפנות⁶¹ פרעי⁶² המטה, ולא⁶³ את מלפנות החלונות⁶⁴, אף על פי שהן מחברין בטיט⁶⁵, מפני שהן לנוי⁶⁶. ובזמן⁶⁷ שאמר 'הוא וכל מה שבתוכו' - הרי קלן⁶⁸ מכורין.

43) משנה שם סה. 44) ברשב"ם שם דיבור המתחיל מכר, נתן כלל קבוע לכל ההלכות הבאות: "כל תשמישי בית הקבועים מכורים בכלל בית, והמטלטלין אינם מכורים" וכן הוא בשולחן ערוך סימן ריד סעיף יא. 45) המחבר לקרקע (רשב"ם). וכן כתב המגיד משנה, ועיין להלן).

רשב"ם (שם) שרק תשמישים המיוחדים לבית זה - נכללים בזה.

- 1 ו. המוכר⁶⁹ את החצר - מכר בורות שיחין⁷⁰
- 2 ומערות⁷¹ שבתוכה⁷², וכל הפתחים⁷³ החיצונים⁷⁴
- 3 והפנימים⁷⁵, ופתחים שיש בהן החול⁷⁶, והתחנות⁷⁷
- 4 הפתוחות לתוכה⁷⁷; אבל שאינן פתוחות לתוכה⁷⁸
- 5 - אינן נמכרות עמה. היו פתוחות לכאן ולכאן⁷⁹:
- 6 אם רב תשמישין לתוכה - נמכרות עמה; ואם לאו
- 7 - אינן נמכרות עמה. ולא מכר את המטלטלין⁸⁰
- 8 שבתוכה. ובזמן שאמר 'היא וכל מה שבתוכה' -
- 9 הרי פלין⁸¹ מכורין. בין כך ובין כך - לא מכר את
- 10 המרחץ⁸² ולא בית הבד⁸³ שבתוכה⁸⁴.

(69) משנה וברייתא שם סז. (70) שיח הוא בור ארוך וצר (רש"י בבא קמא נ: דיבור המתחיל חריצין ונעיצין). (71) בורות מרובעים ומכוסים בתקרה (רש"י שם). (72) בניגוד למוכר בית שלא מכר בור ודות (למעלה הלכה ב) - מכר חצר, מכר אותם מפני שדרך החצרות להיות בהן בורות ואין דרך הבית בכך (ר"י בן מיגאש). (73) ברייתא שם. (74) הנמצאים בשפת החצר, אבל פתוחים אליו (רשב"ם שם דיבור המתחיל החיצונים). (75) בפנים החצר, אף שאין להם פתח לחצר והכניסה והיציאה הן דרך הבית החיצון (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן ב בשם הר"ן). (76) לתעשיית הזכוכית (רשב"ם שם בשם ר"ח). (77) שאין מוכרים אלא לבני חצר זו (רשב"ם שם). (78) אלא לרשות הרבים. (79) לתוכה ולרשות הרבים. (80) היינו, תשמישי הבית הבלתיקבועים, אותם שאינם נמכרים עם הבית (למעלה הלכה ה) - אינם נמכרים גם עם החצר, וכל שכן מטלטלין סתם שאינם תשמישי הבית (רשב"ם שם). (81) כל התשמישים המטלטלים. (82) שאינו בכלל חצר (רשב"ם שם דיבור המתחיל לא את המרחץ), ויש לו שם בפני עצמו ואינו מצוי בכל חצר (סמ"ע שם סעיף קטן א). (83) בית שבו עוצרים שמן מהזיתים. (84) מפני אותו הטעם שיש במרחץ.

- 11 ז. המוכר⁸⁵ את בית הבד⁸⁶ - מכר⁸⁷ את האבן⁸⁸
- 12 הגדולה הפנויה בארץ⁸⁹ שטוחנים עליה זיתים, ואת
- 13 הכלונסאות⁹⁰ של ארז שסומכין בהן בעת טחינת
- 14 הזיתים, ואת היקבים⁹¹, ואת הכלים⁹² שנותנין בהן
- 15 את הזיתים הכתושין, והם המפרכות; אבל לא מכר
- 16 את הרתים העליונה⁹³. ובזמן שאמר 'הוא וכל מה
- 17 שבתוכו' - הרי פלן מכורין. בין כך ובין כך - לא
- 18 מכר⁹⁴ את הפוכשין⁹⁵ שמכבשין בהן הזיתים⁹⁶, ולא
- 19 את הגלגל⁹⁷, ולא את הקורה, ולא את השקין⁹⁸, ולא
- 20 את המרצופין⁹⁹.

(85) משנה וברייתא שם סז: (86) תהליך עצירת השמן היה (כפי שנמצא במשנה במסכת מנחות פו.) כך: בתחילה היו כותשים את הזיתים במכתשת, או טוחנים אותם בריחיים (לפי דעה אחרת), אחר כך שמים אותם בסל, והם היו זבים

מאליהם, ושמן זה הוא שמן ראשון. אחרי כן היו טוענים על הזיתים קורה, והשמן הנסחט על ידה הוא השמן השני, ואחרי כן היו טוחנים אותם בריחיים, וטוענים עליהם את הקורה, וזה היה שמן שלישי. (87) אף בעניין זה מביא הרשב"ם (שם) את הכלל של הלכה זו: תשמישים קבועים, הם בכלל בית הבד, ושאינם קבועים אינם בכלל. (88) זה פירושו של רבינו למלה "ים" שבמשנה, שעליה אמרו בגמרא שהיא "טלפחא" (=עדשה), וכן כתב בפירוש המשניות: "ים-האבן שטוחנים בתוכו הזיתים". (89) כן כתב גם ר"י מיגאש. (90) כך פירשו בגמרא את המלה "בתולות" שבמשנה, והם עמודים שנועצים אותם בראש הגת להעמיד בהם את הקורה, וכן הוא בפירוש המשניות. (91) ברייתא שם. והם בורות או נקבים בקרקע, שהשמן יורד לתוכם (רשב"ם ומגיד משנה). והתוספות (דיבור המתחיל ים-טלפחא) בשם הערוך, מפרשים שאלו הם סלים שמביאים בהם הזיתים. ואף שאינם מחוברים הם בכלל הבד. ולא הזכירו את היקב-הגת עצמה, מפני שזה עיקרו של הבד, ופשוט הוא שנמכר עימו. (92) המחוברים בקרקע. וייתכן כי אף אם הם תלושים, - בטלים הם אגב בית הבד, וראה למעלה. (93) אבל הריחיים התחתונה - מכורה. והיא "האבן הגדולה" שלמעלה. (94) במשנה שם מפורש שאם אמר לו "הוא וכל מה שבתוכו" - גם העבירים (= הכובשים) והגלגל והקורה מכורים. ורבינו פסק כברייתא שם. ואולי גרס כן גם במשנה (מגיד משנה וכסף משנה). (95) זה פירוש הגמרא למלה "עבירין" שבמשנה. (96) בפירוש המשנה כתב רבינו: "שמכבדים אותן על האמתחות, ששמים בהם הזיתים הכתושים, ועליהם נתלית האבן וכובשין". (97) שמגלגל האבן ומגביה אותה ומכביד על הזיתים הכתושים, והשמן יוצא" (פירוש המשניות). (98) ברייתא שם. ובמשנה לא הוזכרו. (99) אף זה בברייתא ולא במשנה. והם שקים לשאת בהם את הזיתים, אלא שהשקים הם מנוצה של עיזים, והמרצופין מעור.

- 21 ח. אמר לו¹⁰⁰: בית הבד וכל תשמישיו¹⁰¹ אני מוכר
- 22 לך - פלן¹⁰² מכורין. הירץ¹⁰³ חוצה לה¹⁰⁴ חנויות¹⁰⁵
- 23 ששטוחים¹⁰⁶ בהן הזיתים או השמשין¹⁰⁷: אם¹⁰⁸
- 24 מצר לו¹⁰⁹ מצרים¹¹⁰ החיצונים¹¹¹ שזלהן - קנה הכל;
- 25 ואם לאו¹¹² - לא קנה אלא מה שבתוכה¹¹³.

(100) ברייתא שם סח. בעניין מרחץ, אבל בשקלא וטריא (שם) השוו בית הבד למרחץ בעניין זה. (101) משמע אפילו תשמיש כל דהו. (102) כל המנויים למעלה בהלכה הקודמת ואף שקים ומרצופין בכלל (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן יב). (103) בגמרא (שם) העלו הלכה זו על כל פרטיה, על רקע של עובדה מסוימת. (104) מחוץ לבית הבד. (105) שמוכרין בהם גם צרכי מאכל כגון פת ויין, ולכך נקראים חנויות (סמ"ע שם, סעיף קטן יג). (106) לייבשם ולהכינם על ידי כך להוציא שמנם בבית הבד. (107) "שומשום" בעברית, והוא מין זרעונים, שעוצרים מהן שמן. (108) נוסף על התנאי: "וכל תשמישיו" (סמ"ע שם סעיף קטן יד). (109) ציין לו. (110) גבולות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכ"מ]. ודעת הרשב"ם שם שאין הבדל בין בית הבר הבית המרחץ (הגהות מיימוני).

פרק שְׁשֶׁה וְעֶשְׂרִים

1) נתבאר בו הדברים הנכללין במכירת העיר ושאין נכללין, וכן במכירת שדות, ומשפט חילוף המתנה מן המכר במה שנזכר בפרק כה ובפרק זה ודין מנהג המקומות.

א. המוכר² את העיר - מכר בתים³, ובזרות⁴ שיחין¹⁴ ומעירות, ומרחצאות, ושוככות⁵, ובית הפדים, ובית השלחין⁶ ושהם⁷ לה⁸, ואת החרשין⁹ המקפין¹⁰ לה, ואת השדות הידועות לה¹⁰, ואת הביכרין¹¹ של חיה ועופות ודגים שפניהם¹² כנגדה¹³, אף על פי שהן רחוקים¹⁴ ממנה; אבל לא מכר המטלטלין¹⁵ שבתוכה. ובזמן שאמר לו 'היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך' - הרי פלן¹⁶ מכורין. ודין פלן ודין פלן¹⁷ - לא מכר לא את שפניה¹⁸, ולא את בנותיה¹⁹, ולא החרשין המקפין²⁰ ממנה²⁰, ולא את החלק שיש לה²¹, ולא את החלק שיש לה²² פניה²², ולא את ביכרי חיה ועופות ודגים שאין פניהם²³ כנגדה²³.

2) משנה וברייתא, בבא-בתרא סח. (3) ולא ראו צורך להזכיר חצרות, שהם עיקר העיר (רשב"ם שם ד"ה מכר את הבתים). (4) אף שאינם בכלל בית (למעלה פכ"ה ה"ב) - הרי הם בכלל עיר. וכן כל הרשומים להלן. (5) מקום מושבם של יונים. (6) הן הגינות שבתוך העיר (וכמאן-דאמר דבית השלחין היינו גינונייתא, ועיין רשב"ם שם - הגר"א סימן רטו ס"ק ז). (7) אף הם גינות, וכן כתב הרשב"ם שם: "גינונייתא, גינות הסמוכין לעיר ושבתוך העיר". (8) יערות (ברייתא שם). ובכ"י תימן: "החורשין". (9) הסמוכים. כן מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי ברייתות, שיש הבדל בין "מוקצין לה", היינו סמוכים לה - לפי דעת רבינו, לבין "מוקצין ממנה", היינו רחוקים ממנה. ועיין רשב"ם שם ד"ה המוקצין לה. (10) שידועים שהן שייכות לעיר (ערוך-השלחן). פטל ל"פסיק באגי" שאינן ידועות ששייכות לעיר - אינן מכורות. ועיין ב"ח שם. והיינו כמאן-דאמר דבית השלחין היינו "באגי", וכן מסקנת הגמרא שם שרק "פסיק באגי" אינם מכורים, אבל באגי (= השדות הסמוכות לעיר) - מכורים (הגר"א סימן רטו, ס"ק ו). (11) מקום גדור מיוחד להחזיק בו בעלי חיים שונים. [ולדעת רבינו נתן אב הישיבה בפירושו למשנה (שבת פ"ג) היא מלה מורכבת "בי-בר", כמו בית-בר בית-מקום לחיות בר. וראה מש"כ שם עמוד 56 הערה 2]. (12) כלומר, הפתח שלהם (שם סח: וברשב"ם ד"ה דנגיח קאיה לגא). (13) כנגד העיר. (14) בגמרא לא הוזכר פרט זה, אבל למדו רבינו מתוך זה שביחס לחורשות, חילקו בגמרא בין סמוכים לרחוקים. ואילו ביחס לביכרין, לא חילקו אלא בין פתחיהם כנגד העיר לבין אם אינם פתוחים כנגדה, הרי שבהם אין חילוק בין סמוך לרחוק. (15) היינו, אף העשויים לשימוש אלא שאינם קבועים ומחוברים, וכל-שכן סתם מטלטלין שאינם תשימיים, כגון אוצרות של תבואה שבוודאי אינם

(111) מחוץ לחנויות, באופן שגם הן כלולות בתוך הגבולות. (112) שלא מצר לו המצרים או לא התנה מפורש: "וכל תשמישיו". (113) אבל לא את החנויות שמחוצה לה.

ט. המוכר¹¹⁴ את המרחץ¹¹⁵ - מכר את בית הנסרים¹¹⁶ שיושבין עליהן¹¹⁷ כשהן ערמים, ואת בית היקמים¹¹⁸ שנוטלין בהן המים, ואת בית הספסלין¹¹⁹ שיושבין עליהן בחצר המרחץ כשהן לבושים, ואת בית הוילאות¹²⁰ שמשפגין¹²¹ בהן; אבל¹²² לא מכר את הנסרים עצמן, ואת היקמים עצמן, ולא את הספסלין עצמן, ולא את הוילאות עצמן. ובזמן שאמר לו 'הוא וכל מה שבתוכו' - הרי פלן מכורין. בין פלן ודין פלן¹²³ - לא מכר הנסרות המספקות לו מים בין בימות החמה¹²⁴ בין בימות הגשמים, ולא בית פנוס העצים¹²⁵. ואם אמר¹²⁶ לו: מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך - הרי הן פלן מכורין, אף על פי שהן חוצה לו¹²⁷.

(114) משנה וברייתא שם סז: (115) בית העשוי לרחוץ בו, והוא מורכב משלושה חדרים: פנימי לרחיצה, בינוני להלבשה, וחיצוני שעומדים בו לבושים. ומפורש בתוספתא בבא בתרא פרק ג: "המוכר את המרחץ מכר את הבתים הפנימיים ובתים החיצוניים". (116) בית שמצניעים בו לוחות עץ. (117) בפירוש המשניות שלו הביא רבינו: "לוחות ששמים עליהם הבגדים". (118) מקום שמחזיקים בו את היקמים, הם ספסלות של עץ שמשתמשים בהם בבית המרחץ ונותנים בהם מים לפני כל אחד ואחד (מגיד משנה בשם ר"י בן מייגאש). (119) מקום שמחזיקים בו הספסלים. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות: "כיסאות", וכ"אית דגרסי" ברשב"ם בברייתא. ובר"ף הביא כן גם במשנה כגירסת רבינו "ספסלים". (120) מקום שמחזיקים בו הוילאות. וכגירסת הרי"ף. אבל לפנינו במשנה: "בלניות". (121) שסופגים בהם את המים מהגוף אחרי הרחיצה, ובפירוש המשניות כתב רבינו: "יריעות או סיגרים לכסות את הערוה". (122) משנה וברייתא (שם). בהתאם לכלל שרק התשמישים הקבועים ומחוברים הם בכלל הנכסים ולא נייד, אבל לא התשמישים המטלטלין. (123) כלומר, אף אם אמר: "כל מה שבתוכו". (124) שאז המים הם מועטים ואפשר היה להעלות על הדעת שהם בטלים אגב המרחץ (רשב"ם שם סח. דיבור המתחיל בין בימות החמה). (125) כן בברייתא (ובמשנה) "ולא את אוצרות של עצים". היינו, שלא מכר, לא את העצים ולא את הבית. וכך מפורש בתוספתא: "לא מכר לא את הבית ולא את העצים", מפני שאין זה תשמיש מיוחד למרחץ כל כך, שהרי בעצים אפשר להשתמש גם לעניינים אחרים (סמ"ע סעיף קטן יח). (126) בברייתא שם סח. (127) מחוץ למרחץ. ואף על פי שלא מצר לו מצרים החיצונים (ראה למעלה הלכה ח). ומה שהצריכו בגמרא שם להרחיב לו המצרים - שם מדובר בבית הבר, ולא במרחץ. [ומה שאמרו שם "תנינא אם אמר בית המרחץ וכל תשמישיו" - גירסת הרי"ף ורא"ש שם "בית הבר" וכן הוא

(סמ"ע שם ס"ק כט). ומדברי רבינו נראה שגם עכשיו בעת הקנייה, הן מונחות על העמרים. (29) לצורך קבוע של השדה. ואף-על-פי שאינם מחוברים לה. (30) משנה, שם סח: (31) המפוצלים (רשב"ם ד"ה קנים המחולקין) או שהוסרו קליפותיהם, שלא יתלעו ('תוספות' ד"ה מחולקין, בשם ה'ערוך'). (32) כלומר, העומדים תחת הגפנים. וראה למעלה הערה כז בדין אבנים. (33) כלומר, לסמוך את הגפנים. ומכאן שהמוכר לחבירו "שדה" - הגפנים בכלל (רשב"ם שם). וראה למעלה פכ"ד הי"ד והערה קנט. ולהלן הערה מז. (34) לצורך השדה (= הגפנים שבתוכה). (35) שהיא בשלה, עד שראויה לקצירה. כן הוא במשנה ובגמרא שם. (36) זה לשון רבינו בפירוש המשנה: "ומחיצת הקנים, מקום שנטועים בו הקנים בלבד". ולפנינו במשנה: "חיצת הקנים". ופירשה הרשב"ם: "קנים הרבה הגדילים בקלח אחד" (ועיין 'תוספות יום טוב' וסמ"ע ס"ק ל). (37) רובע סאה. ולפיכך היא נטולת חשיבות ובטילה אגב השדה (משנה שם). (38) ועם זה בטלים אגב השדה (גמרא שם סט.). (39) הסוכה של שומרי הכרם. (40) כגירסת רבינו חננאל והרי"ף (ובמשנה שלפנינו: "שאינה עשויה בטיט", וראה להלן). (41) שכיון שהיא טוחה סביב בטיט - היא נחשבת קבועה ועומדת בשדה (סמ"ע, ס"ק לא). ודעת רשב"ם בהיפך: כיון שאינה טוחה בטיט - אינה חשובה, והיא בטלה לגבי השדה. (42) כן הוא בגמרא. (43) משנה, שם. (44) אילן המגדל חרובים. (45) כשהחרוב מזדקן ונעשה חזק, מרכיבים אותו באילנות אחרים. וזה שהוא צעיר עדיין אינו חשוב, ובטל הוא אגב השדה. (46) אילן שעושה מין תאנים. וכשעודנו צעיר ולפני שחתכו ענפיו, הוא נקרא: "בתולת השקמה". והוא בטל לגבי השדה. (47) שענפיה עבים. כן הוא בגמרא שם. (48) אין זה מפורש במשנה, ולמדה רבינו מהא דלעיל, שהמוכר את השדה מכר את הגפנים שבה (עיי"ש הערה לב), ומהא דלהלן שלא מיעטו אלא חרוב המורכב וסדן השקמה - הרי שאילנות אחרים הם בכלל השדה. וכן מפורש בתוספתא פ"ג דבבא-בבא (הוצאת צוק"מ עמ' 14, 402). וראה עוד למעלה פרק כד הלכה יב והערה קכא, ושם הי"ד והערה קנט. (49) אף שהן צבורות לצרכי הגדר, וכחכמים ולא כרבי מאיר (שם סט.). (50) עומדות מזומנות לתשמיש זה. ואף כאן כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (51) שאינם עומדים. ראה למעלה הערה לא. (52) זה פירוש המילה "משופין", ואף זה כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (53) התלושה. (54) כן הוא בגמרא (שם). (55) לשוטחה על פני השדה לייבשה (רשב"ם שם). (56) משנה (שם סח:).

מכורים (רשב"ם ד"ה אבל לא את המטלטלין). (16) כלשון התוספתא (ב"ב פ"ג, הוצאת צוק"מ עמ' 402). ובמשנה מפורש: "אפילו היו בה בהמה ועבדים". (17) תוספתא שם. (18) הם "פסקי באגי" (גמרא שם). ולדעת רשב"ם, הם קטעי בקעה ששלע מפסיק בינם לבין העיר. ולדעת רבינו, הם פסקי שדות שאינם ידועים ששייכים לעיר (ב"ח סימן רטו). (19) כפרים הסמוכים לה (רשב"ם ד"ה ולא בנותיה). (20) הרחוקים ממנה. (21) אי בים, הנושא את שם העיר ושייך לעיר. (22) היינו, חלק של העיר הנמצא רחוק ומופלג מן העיר, ונושא את שם העיר (רשב"ם). [ונכנסת כ"י מינכן שם: "היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה - אין נמכרין עמה". וכ"ה ביד רמ"ה]. (23) כלומר, שאין פתחם כנגד העיר, אלא הצד החיצון.

1 ב. המוכר²⁴ את השדה²⁵ - מכר את האבנים²⁶
2 הסדורות לגדר²⁷, ואת האבנים שמנחות על
3 העמרים²⁸, מפני שהן לצרכה²⁹. ומכר את הקנים³⁰
4 החלקים³¹ המנחין תחת הגפנים³² כדי להעמיד את
5 הפרם³³, מפני שהן לצרכה³⁴. ומכר את התבואה
6 המחפרת לקרקע, אף על פי שהגיע להקציר³⁵. ומכר
7 את מחיצת הקנים³⁶ שהיא פחותה מבית רבע³⁷, אף
8 על פי שהקנים שלה עבים ורחוקים³⁸. ומכר את
9 השומרה³⁹ העשויה⁴⁰ בטיט⁴¹, אף על פי שאינה
10 קבועה⁴². ומכר⁴³ את החרוב⁴⁴ שאינו מרכב⁴⁵ ואת
11 בתולת השקמה⁴⁶, אף על פי שהן עבים⁴⁷. ומכר⁴⁸
12 כל הדקלים שבה. אבל לא מכר את האבנים שאינן
13 סדורות לגדר⁴⁹, ולא את האבנים שאינן מנחות על
14 גבי העמרים, אף על פי שהן מוכנות⁵⁰ לקץ; ולא
15 את הקנים שבפרם שאינן מנחין⁵¹ תחת הגפנים, אף
16 על פי שהן משפין וחלקים⁵² ומוכנים לקץ; ולא את
17 התבואה העקורה⁵³ מן הקרקע, אף על פי⁵⁴ שהיא
18 צריכה⁵⁵ לשדה. ובזמן⁵⁶ שאמר לו 'היא וכל מה
19 שבתוכה' - הרי כלן מכורים.

(24) משנה בבא-בבא סח: (25) ובה יש קנה-מידה מיוחד ביחס לתשמישים, והוא שאף תשמישים שאינם קבועים בקרקע, אבל הם מיוחדים לשדה זה ואין מזיזים אותם ממקומם, אף הם בכלל השדה (רשב"ם ד"ה האבנים שהן לצרכה, וסמ"ע סי' רטו ס"ק כז). (26) כך הוא במשנה. ובגמרא יש שני פירושים, אשר לטיבם של האבנים האלו, ורבינו הביא שניהם להלכה, שלענין הדין שניהם אמת (מגיד-משנה). (27) המסודרות בתוך השדה לעשות מהן גדר לשדה. אבל אם אינן סדורות, אע"פ שהן צבורות, אינן נמכרות עם השדה (גמרא שם סט.). (28) אחרי קצירת העמרים, שוטחים אותם על פני השדה, ושמים עליהם אבנים שלא יתפזרו על-ידי הרוח (רשב"ם שם סט.). והנה בגמרא שם אמרו שלדעת רבנן החולקים על רבי מאיר "הוא דמתחין", ולדעת רשב"ם היינו שהן מונחות בתוך השדה. ולדעת ה'תוספות' (שם ד"ה והוא) צריך שיהיו מונחות פעם אחת על העמרים. והזמנה גרידא אינה מספיקה לענין זה

20 ג. בין כך⁵⁷ ובין כך - לא מכר⁵⁸ מחיצת הקנים
21 שהיא בית רבע⁵⁹, אף על פי⁶⁰ שהקנים שבה דקים
22 וקטנים. ולא⁶¹ מכר ערונה⁶² קטנה⁶³ של פשמים⁶⁴
23 שיש לה שם בפני עצמו, כגון⁶⁵ שקורין לה פי
24 ורדא⁶⁶ של פלוני. ולא את השומרה בזמן שאינה
25 עשויה בטיט⁶⁷, אף על פי שהיא קבועה בארץ. ולא
26 מכר את החרוב המרכב⁶⁸ ולא סדן⁶⁹ של שקמה,
27 ואפילו הן דקים⁷⁰. ולא מכר⁷¹ את הבור⁷² שבה, ולא

ה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁸² בְּמוֹכֵר; מִפְּנֵי ⁸³ שְׁהִיָּה ⁸
 לוֹ לְלוֹקֶה ⁸⁴ לְפָרֵשׁ ⁸⁵ וְלֹא פָּרֵשׁ ⁸⁶, אֵין לוֹ ⁸⁷ אֶת אֱלֹהֵי ⁸⁸. ⁹
 אָבֵל הַנּוֹתֵן מִתְּנָה - קָנָה ⁸⁹ אֶת בְּלֹיָה ⁹⁰; בֵּין בְּשָׂדֶה, בֵּין ¹⁰
 בְּבֵית, בֵּין בְּחָצֵר, בֵּין בְּבֵית הַבַּיִת ⁹¹. כָּלָלוּ שָׁל דְּבָר: ¹¹
 הַנּוֹתֵן קֶרֶקֶע ⁹² בְּמִתְּנָה - קָנָה הַמְּקַבֵּל כָּל הַמְּחַבֵּר ⁹³ ¹²
 לָהּ ⁹⁴, עַד שִׁפְרָשׁ ⁹⁵. ¹³

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל הנותן מתנה קנה את כולו".

ההבדל שבין מתנה למכר וירושה הוא, שבמכר וירושה צריכה להיות שייכות ואחיזה ללוקח או ליורש, שהרי הירושה היא דווקא בקרובו של המוריש, ומכירה היא לזה ששילם מנכסיו תמורת הדבר הנמכר. מה שאין כן במתנה אפשר שלא יהיה למקבל שום שייכות ואחיזה למתנה הניתנת לו רק מצד חסדו וטובו של הנותן, ולכן הדין שאם נתן במתנה גם אם לא פירש המקבל קנה הכל כיוון שאין לו שום אחיזה ושייכות למתנה ואינו יכול לפרש דבר. ומבואר בהמשך "וככה" פרק עא. שהגם שבענין התורה הלשון הוא "נותן התורה" ו"אשר נתן לנו", מכל-מקום יש בנתינת התורה את כל שלושת העניינים ירושה, מכר ומתנה (עיי"ש).

(לקו"ש י"ג ע' 115 הנו' 23)

[שישנם כמה דברים שאינם מכורים בכלל שדה, בית, חצר ובית-הבד, אפילו אם אמר לו "דבר זה וזה וכל מה שבתוכו" וראה להלן]. (83) כדבריו של יהודה בן נקוסא (שם). (84) כן כתב גם בפירוש המשניות, וכו"ה ברשב"ם שם בשם ר"ת. (85) שהרי הוא נותן מעות, ואינו מתבייש לעמוד על המקח ולפרש ברורות מה כלול במכר. (86) והוא לא עשה כן ולא פירש. (87) הפסיד בגלל ההזנחה שלו. (88) שאע"פ שאמרו: המוכר בעין יפה הוא מוכר - היינו לענין זה שמה שמכר מפורש מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום, אבל לא עד כדי כך שיכלול במכירתו יותר ממה שפירש (רשב"ם ד"ה במכר). (89) המקבל, שהוא מתבייש לומר לנותן שיפרט לו בדיוק את פרטי המתנה (פירוש המשניות). (90) היינו, כל אלה שאינם בכלל המכר, וגם אלה שאינם אפילו בכלל "כל מה שבתוכה", כגון חרוב המורכב (רשב"ם שם ד"ה אבל בנותן מתנה, ורמב"ן בשם ר"י מיגאש), בכל זאת הם בכלל המתנה. (91) [נראה שאף מרחץ בכלל זה, אע"פ שהשמיטו רבינו. אבל עיר אינה בכלל זה. שהרי לדעת רבינו אין לכלול במתנה אלא "דבר המחובר לה", פרט למטלטלין ופרט לדבר המחובר שהוא מחוצה לה. ואילו בעיר אין לך דבר לכלול במתנתו אלא מטלטלין או דברים שהם מחוצה לה]. (92) כי דוקא בקרקע קיים הפרש זה בין מכר ומתנה, אבל לא במטלטלין כגון ספינה (מגיד-משנה). (93) פרט לתלוש. ואפילו תבואה התלושה הצריכה לקרקע (ולדעת הרשב"ם, אם צריכה לקרקע, הרי היא בכלל). (94) דוקא מה שבתוך הדבר הניתן, כגון בור

1 אֶת הַגֶּת ⁷³, וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבֵף ⁷⁴, בֵּין חֲרָבִים ⁷⁵ בֵּין ²
 שְׁלָמִים ⁷⁶.

(57) משנה, שם. (58) מפני שכל המנויים להלן: מחיצת הקנים שהיא בית רובע, ערוגת בשמים, חרוב המורכב וכו', נחשבים כשדה בפני עצמם ואינם נכללים במשפט: "כל מה שבתוכו", שהוא מכר לו שדה אחת ולא שתי שדות (רשב"ם שם ד"ה לא את חיצם הקנים, ומגיד-משנה כאן). (59) שאז היא נחשבת כשדה נפרד. (60) גמרא, שם סט. (61) מימרא של רבי יוחנן, שם. (62) גינה בצורת מלבן מרובע. כלשון רבינו בפירוש המשנה (כלאים פ"ג מ"א): "עושים בגינות ערוגות מרובעות כדי לזרוע בהם הירקות", ו"לשון עברי הוא מערוגת מטעה" (יחזקאל יז, ז) - 'תוספות יום טוב' שם. (63) ואין בה בית רובע (רשב"ם שם). (64) לדעת הרשב"ם (שם), הוא-הדין לכל שדה שיש לה שם בפני עצמו, אלא ששדה של בשמים הדרך לקרוא לה שם מיוחד (ד"ה לא את חיצת הקנים בלבד). (65) פירוש רב פפא, למימרת רבי יוחנן (שם). (66) בית הוורד. (67) כגירסת הר"ח והר"ף. והטעם, שכיון שאינה טוחה מסביבה בטיט, הרי היא כדבר המטלטל ואינה בטלה לשדה (ובמשניות שלפנינו, הגירסא להיפך: "שהיא עשויה בטיט". לפי שאז היא חשובה ואינה בטלה אגב השדה, וזוהי דעת רשב"ם. וראה למעלה הערות לט"מ). (68) שמרכיבים את החרוב אחרי שהוא מזדקן, ואז יש לו חשיבות מיוחדת ונחשב כשדה בפני עצמו. (69) גזע העץ, כשהשקמה מזקינה, קוצצים את עוביה, ואחרים באים במקומם ואז נקראת בשם "סדן", ונעשית חשובה ביותר, ואינה בטילה אגב השדה. (70) כלומר, החרוב והסדן הם דקים (גמרא שם). (71) מפני שכל אלו והמנויים להלן, הם דברים נפרדים ובלתי כלולים בתוך השדה, משנה שם עא. (72) בור של מים בתוך השדה להשקות את השדה. (73) מקום שדורכים בו ענבים. (74) מושבם של יונים. וכל אלו אינם נמכרים בכלל השדה, אע"פ שאמר לו: "כל מה שבתוכה" (רשב"ם שם). (75) מלשון חורבן שאין מים בבור ואין יונים בשוכך וכו'. (76) כלומר, מיושבים.

3 ד. וְצִרְיָף ⁷⁷ הַמּוֹכֵר לְקִנְיָת לוֹ דֶּרֶךְ ⁷⁸ מִן הַלּוֹקֶה, פְּדִי ⁴
 שְׁלָףָהּ ⁷⁹ עַד אוֹתוֹ הַבּוֹר אוֹ אוֹתוֹ הַדֶּהַת אוֹ אוֹתוֹ ⁵
 הַגֶּת אוֹ אוֹתוֹ הַשּׁוֹבֵף ⁷⁹ שְׁנֹאֲצָרוּ לוֹ בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה. ⁶
 וְאִם ⁸⁰ פָּרֵשׁ וְאָמַר 'חוֹץ מֵאֵלַי' - אֵינוֹ צִרְיָף לְקַח לוֹ ⁷
 דֶּרֶךְ] ⁸¹.

(77) משנה, שם. כרבי עקיבא ולא כחכמים. (78) שהמוכר, בעין יפה הוא מוכר, ואנו מניחים שלא השאיר לעצמו דרך בתוך השדה שמכר, אף שהוא צריך לה לשם הליכה אל הדברים שהשאירם בשדה. (79) דקדק לכתוב רק אלו, שרק להם צריך לקנות דרך ולא לאחרים הנזכרים בהלכה זו, וכן נראה ברשב"ם שם ד"ה במוכר (הגר"א סימן רטו ס"ק יז). וראה במגיד-משנה, ולמעלה פרק כה הלכה ג ובהערה כט. (80) משנה, שם. ובזה אף רבי עקיבא מודה (שם). (81) לפי שהתנאי מיותר, שהרי בין כך היא שלו, ולפיכך אנו אומרים, שבא להוסיף בענין דרך.

ונכללין, וכן בכל שאר המטלטלין אם בהמות ואם עבדים
ואם שאר הדברים.

ודות וחרוב. אבל לא במה שנמצא חוצה לו, כגון יציע וחדר (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). [וראה למעלה הערה צ].

(95) הנותן, מה הוא מוציא מכלל המתנה.

20 א. המוכר² את הספינה - מכר את התרין³, ואת
21 הנס⁴, ואת העגנים⁵ שלה, ואת כל המשוטין⁶
22 המנהיגין⁷ אותה⁸, ואת הכבש⁹ והאספלה שעולין
23 בהן לספינה ויורדין עליה, ואת בית המים¹⁰
24 שבתוכה; אבל לא מכר¹¹ את הבצית¹², והיא
25 הספינה הקטנה¹³ שהולכים בה על המים הקרובים
26 ליפשה¹⁴; ולא מכר הדוגית¹⁵, והיא הספינה הקטנה
27 שצדין¹⁶ בה המלחים את הדגים; ולא מכר את
28 העבדים העושין בהן¹⁷, ולא את המרצופין¹⁸, ולא
29 את הסחורה¹⁹ שבתוכה. ובזמן שאמר לו 'היא וכל
30 מה שבתוכה אני מוכר' - הרי פלן מכורין.

ו. וכן⁹⁶ האחיין⁹⁷ שחלקו⁹⁸, וזכה אחד מהן⁹⁹ בשדה
 - וזכה בכללן¹⁰⁰. והמחזיק¹⁰¹ בנכסי הגר¹⁰², החזיק
 בשדה - וזכה בכללן¹⁰³. והמקדיש¹⁰⁴ את השדה -
 הקדיש כלל.

96) מילת ההשוואה מתוספת הרמב"ם היא. (97) משה, שם. (98) שמכיון שבאו לחלוק, רוצים להסתלק אחד מהשני לגמרי (סמ"ע סימן רטו ס"ק מא). (99) כלומר, כל אחד מהן. ובמשנה שם: "וזכו בשדה". (100) כלומר, "בכל שהוא קבוע ועומד בשדה" (סמ"ע שם). (101) עשה קנין חזקה (משנה שם). (102) שהם הפקר, וכל הקודם ועושה בהם קנין זכה. (103) אף בהרוב המורכב וכיוצא בו, אע"פ שהוא כשדה אחר, והמחזיק בשדה אינו קונה את השדה השניה הסמוכה לה, אם יש מיצר ביניהם (ראה להלן פ"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה ז) - כאן נקנה החרוב, שהרי אין מיצר בינו ובין שאר השדה (רשב"ם שם ד"ה החזיק בכולה, וסמ"ע ס"ק מב). (104) שהמקדיש מקדיש בעין יפה באותה המידה של מתנה, ואף כאן לא היה למקבל החקדש, כלומר הגזבר, לפרש - כמו מקבל מתנה (ולמעלה הערה ז).

(2) משנה בבבא-בטרא עג. וברייתא שם. (3) עמוד גבוה, שעליו תולין את הנס (ראה להלן). (4) הוילון או המפרש שפורסין על התורן, להוליך את הספינה ברוח. (5) ברזלים כעין מזלגות של ברזל הקשורים בשלשלאות, שמשליכים לתוך הים, לעגן את הספינה ולהעמידה. (6) כן הוא בגמרא, בפירוש למילה "מנהיגין" שבמשנה. והם עצים שבהם משוטטים ומושכים את הספינה (יד רמ"ה). ויש מפרשים "החבלים שבהם מושכים את הספינה ומכניסים אותה לנמל" (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (7) משוטטים אלו, מנהיגים ומושכים את הספינה בים. (8) בנוסח הגמרא שלנו, חסרה מילה זו לגמרי. ו"אסכלא" שבברייתא (שהובאה בסמוך) היא ה"כבש של הספינה שעולים בו" (רשב"ם בשם רב האי ור"ח), אבל יש מפרשים שהיו שם שני סולמות: האחד שבו עולים מהיבשה אל הספינה, והשני שבו יורדים מפתח הספינה אל קרקעית הספינה. לאחד קראו "כבש", ולשני - "אסכלא" (סמ"ע סימן רב ס"ק ד). וזהו מה שכתב רבינו "שעולין" - ויורדין עליה". (9) מקום בספינה, שאוצרים בו מים מתוקים, כיון שמי הים הם מלוחים ובלתי ראויים לשתיה. (10) שכל אלו המנויים להלן, אף שהם עשויים לצרכי הספינה, אין שם הספינה עליהם, ואפשר להשתמש בהם גם לצרכים אחרים. (11) כתנא-קמא, ולא כרבי נתן (שם). (12) הקשורה לגדולה, ועוברים מן הגדולה עליה סמוך ליבשה. (13) לפי שאין הספינה הגדולה יכולה להתקרב אל היבשה, מפני שאין שם נמל-מים-עמוק, ולפיכך עוברים ממנה לספינה קטנה ועל-ידה יורדים אל היבשה. (14) כתנא-קמא, ולא כסומכוס (שם). (15) בגמרא (שם) אמר רבא "ביצית היינו דוגית", והפרש השמות תלוי רק במוצא הגיאוגרפי של התנאים: רבי נתן הוא בבלי, ובמקומו קראו לספינה קטנה: ביצית. וסומכוס הוא מארץ-ישראל, ושם קראו לה: דוגית. אבל דעת רבינו שיש שנינו השם כרוך גם בשנינו המהות, והוא: שבבבל שהימים והנהרות לא היו עמוקים אצל שפתם, ולפיכך היה צריך לעבור בהם מהספינה הגדולה לקטנה והיא הביצית. ואולי על שם הביצה שעל שפת היאורות הבבליים. ובא"י היו המים שעל שפת הים עמוקים, לא היו משתמשים בספינות הקטנות האלו אלא לשם צידת גינם. ומה שאמר רבא ש"ביצית היינו דוגית". רוצה לומר

5 ז. אף במוכר ולוקח אין כל אלו הדברים וכיצא
6 בהן מענינים¹⁰⁵ אמורים אלא במקום שאין שם
7 מנהג, ולא שמות ידועים¹⁰⁶ לכל דבר ודבר בפני
8 עצמו; אבל במקום שנהגו שהמוכר כף מבר כף -
9 הרי זה מכור, וסומכין על המנהג¹⁰⁷. וכן מקום
10 שאין קורין אלא בית¹⁰⁸ לבית לבדו, או שקורין בית
11 לבית וכל סביבותיו ולכל שעל גביו - הולכין אחר
12 לשון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר או שדה
13 או עיר או מטלטלין - בכל הולכין אחר השמות
14 הערוכות בפי הכל.

(105) בכ" תימן: "מעניינם". (106) שמות ידועים לנושא המכירה, כלומר, מה כלול בכלל הבית או השדה. (107) כן הוא בתוספתא פ"ד דבבא-בתרא (הוצאת צוק"מ עמ' 24, 403) וכן כתב רב האי בספר "המקח והממכר" שער כ בסופו. וראה למעלה פרק יז הלכה ו, ולהלן פכ"ז הי"א, ופכ"ח הט"ו. (108) מקור הדברים בבבא-בתרא סא: ובבא-קמא כז.

15 ח. וְזֶה עֵקֶר גְּדוּל: כָּכֵל דְּבָרֵי מִשָּׁא וּמִתָּן הוֹלָכִין
 16 אַחֵר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם וְאַחֵר הַמִּנְהָג.
 17 אָבֵל מָקוֹם שֶׁאֵין יָדוּעַ בּוֹ מִנְהָג וְלֹא שְׁמוֹת מִיַּחֲדָיו,
 18 אֱלֹא יֵשׁ קוֹרִין כִּף וְיֵשׁ שְׁקוֹרִין כִּף - עוֹשִׂים כְּמוֹ
 19 שֶׁפָּרְשׁוּ חֲכָמִים בַּפְּרָקִים אֵלּוּ.

פרק שבעה ועשרים¹

(1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת הספינה ושאינן

העול, מכר את הפרות, לא מכר את העול". אבל בספר "המקח והממכר" לרב האי, שער כ הביא הלכה זו במלואה, ונראה שמקורו בתוספתא זו. וזה לשונו: "דגרסי" מכר את העול מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העול" (תוספות ראשונים).

- ג. המוכר³¹ את העל³² - מכר את הפרה³³; מכר את הפרה - לא מכר את העל. מכר את העגלה³⁴ - מכר את הפקר³⁵; מכר את הפקר - לא מכר את העגלה. ואין הדמים ראיה³⁶ בכל אלו הדברים ובייחא³⁷ בהן³⁸.

במסכת כלים (פי"ד משנה ד) פירש רבינו, עול של עגלה שהוא "העץ הנמשך בין שתי הבהמות, אשר יוליכו העגלה יקרא עול". וכיוצא בזה צריך לפרש עול של פרה, שהוא העץ ששמים על צוארי הפרה למשוך אותה בו. לכאורה, הצמד הזה עם העול, ויש כאן סתירה להלכה הקודמת, שהמוכר את הצמד לא מכר את הבקר, ורמז על זה המגיד-משנה. וגם עצם הלכה זו תמוה, האין תימכר הפרה אגב העול ('טור' סימן רב). ואמנם הראב"ד השיג בזה על רבינו, בטענה, ש"אע"פ שהוא כן בתוספתא אין סומכין עליה, שאין הטעם שלה ברור". אבל הסמ"ע (שם ס"ק יא) כתב שכאן בעול, מדובר שהוא קשור עם הפרה, ובאופן זה גם בצמד נמכר הבקר עמו, ראה למעלה שם הערה כה. (33) אף כאן ישנה סתירה למה שכתוב בהלכה הקודמת "המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות" (ראה במגיד-משנה וכסף-משנה). ולדעת הסמ"ע (שם ס"ק יא) אף כאן מדובר כשהבקר קשור לעגלה, ובאופן זה גם בקרון ופרדות - קנה הפרדות. (34) כנראה מהראב"ד, שאף כאן המקור הוא התוספתא. וכן ציין ב"באר הגולה" (סימן רב אות י), וכן הוא בספר "המקח והממכר" שם: "דגרסי" כר מכר את העגלה מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העגלה". אבל לפנינו בתוספתא ליתא. (35) משנה (שם עז:): כחכמים, ולא כרבי יהודה. (36) שאף שנתן הלוקח סכום כסף גדול, המתאים לקנין שני הדברים, ועולה הרבה יותר על ערך האחד, אין זה משמש הוכחה לטיב הקנין, ועיין להלן הלכה ה. ושם כל פרטי הדין ואף הנמקתו. (37) שהלשון המקובלת נוגדת לראיית הדמים.

- ד. וכן³⁸ המוכר³⁹ את החמור - מכר⁴⁰ את הפרדות⁴¹ ואת האפקה⁴², אף על פי שאין עליו⁴³; אכל לא מכר⁴⁴ את השק⁴⁵ ולא מרפכת הנשים⁴⁶, ואפילו⁴⁷ היו עליו⁴⁸ בשעת המקר.

(38) מילת ההשוואה שהוסיף רבינו, מכוננת, כנראה, למה שנאמר בהלכה ה, שגם בענינים אלה אין הדמים ראייה. (39) משנה בבא-בבא-בבא-בבא עח. בהתאם לפירושו של עולא בגמרא שם. (40) הכלל בזה הוא כדלהלן: כלי הרכיבה הם בכלל מכירת החמור (ואין בזה שום מחלוקת תנאים), שסתם חמור עומד לרכיבה, אבל כלי המשא שלו אינם בכלל (כדעת תנא-קמא של נחום המדי במשנה שם), וכך יוצא מתוך המימרא של עולא. (41) "כעין אוכף (= כר) שמניחים על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם" (רמ"א,

שהמדובר כאן באותה הספינה הקטנה, אלא משתמשים בה לצרכים שונים, וכתוצאה מזה העלו לה שמות שונים במקומות שונים (כסף-משנה). (16) העובדים בספינות (משנה, שם). (17) שקים גדולים שבהם משימים הסחורה שבספינה (רשב"ם שם עז:). (18) פירושו של רב פפא (שם עז:): למלה "אנתיק" שבמשנה, ולכאורה זה מיותר, אחרי שגם השקים, הקבועים יותר בספינה, אינם נמכרים אתה, ואולי לא הובא זה אלא להשמיענו, שאף הסחורה כלולה בביטוי: "היא וכל מה שבתוכה" (כן כתבו ה'תוספות' שם עג. ד"ה ולא את האנתיק). (19) משנה (שם עז:).

- ב. המוכר²⁰ את הקרון²¹ - לא מכר את הפרדות²², בזמן²³ שאין קשורות עמו²⁴; מכר את הפרדות - לא²⁵ מכר את הקרון. מכר את הצמד²⁶ - לא מכר²⁷ את הפקר; מכר את הפקר - לא מכר את הצמד, ואפילו²⁸ במקום שקורין מקצתו²⁹ לצמד³⁰ בקר.

(20) "מין מן העגלות" (פירוש המשניות). (21) בפירוש המשניות (שם) הביא רבינו שני פירושים, וזה לשונו: "ופרדות עצים הנפרדים ממנו, שמושכות אותו. ויש מפרשים - קיבוץ פרדה. כלומר, הבהמות שמושכות את הקרון". (22) גמרא שם. על רקע של סתירה בין הברייתא והמשנה. (23) בשעת מכירה, ואם קשורות עם הקרון בשעת מכירה - נמכרות הן עמו (מגיד-משנה). ויש אומרים, שכל זה אינו אלא במוכר, אבל במשכיר, שאין דרך לשכור פרדות מאחר וקרון מאחר - נמכרות הן עם הקרון אע"פ שאין קשורות עמו (נמוקי-יוסף). (24) כנראה, מסתימת הלשון, שאף אם הקרון והפרדות קשורים - אין הקרון נמכר עמון. וכן הביא הרמ"א (סי' רב סעיף ב) בשם ה'טור'. והטעם, שהפרדות אפשר לרכוב עליהן בלי הקרון, ולא כן בקרון בלי הפרדות, ולפיכך אין הפרדות קשורות כל-כך בקרון כמו שהקרון קשור בהן (סמ"ע, שם ס"ק ז). (25) "העול שבצוארי השוורים, המחבר אותם" (פירוש המשניות). (26) ולא הזכיר את הפרט של "קשורות", ולדעת ר"י בן מיגאש והרמב"ן דין צמד ובקר לענין קשורות, כדין קרון ופרדות (מגיד-משנה). [וכן יש ללמוד מדברי התוספתא (בבא-בבא תחלת פ"ד): "מכר את הצמד מכר את הבקר, מכר את הבקר לא מכר את הצמד". וזהו בניגוד למשנה: "מכר את הצמד לא מכר את הבקר". ועל-כרחו שהתוספתא עוסקת באופן שהם קשורים, בדומה לתירוץ הגמרא בענין קרון ופרדות]. אבל דעת הרשב"ם שבצמד ובקר לא קנה אפילו אם הם קשורים, והוכיח כן ממה שאמרו בגמרא (עח:): "תנא, מילי מילי קנתי", ואין ללמוד דבר מדבר. והרמ"א (רב סעיף ד) פסק כדעת ר"י בן מיגאש, וראה להלן הלכה ג והערה לא. (27) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם עז:). (28) אבל אם כולם קוראים כן הם נמכרים יחד (בסוגיא שם). וראה להלן פרק כה הלכה טו והערה קכד. (29) כלומר, לצמד עם בקר ביחד, קוראים "בקר". וזה מוסב על "מכר את הבקר, לא מכר את הצמד" (ועיין סמ"ע שם ס"ק י). (30) הראב"ד ציין כאן את המקור בתוספתא, ואמנם נמצאת הלכה זו שם (בבא-בבא תחלת פ"ד), אלא שלשונה קטוע כדלהלן: "מכר את

בתוספת דמים זו לתוספת דברים. ולא עוד אלא שכאן אף אין דנים דין אונאה, ואין המוכר יכול לתבוע את העודף, שבו נתאנה. (61) העודף הזה. (62) שמכיון שלא יתכן שאדם טועה בשיעור כזה, אנו אומרים שהתכוון לתת לו את העודף הזה בתורת מתנה. וזה הוא כלל בכל דיני אונאה, שאם האונאה היא מופרות, בכדי שאין הדעת טועה - אין בה דין אונאה, והיא נחשבת כמתנה. וראה בפ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י. (63) כלומר, אינו מקבל את דמיו שנתן יותר משויו של נושא המכירה בחזרה, וכן אינו מקבל תוספת דברים על זה שכרגיל. (64) רבינו נותן דוגמא מההלכה האחרונה שעסק בה. (65) היינו, כלי המשא. (66) בכל השטחים, שאפשר היה כאילו להניח, שהדמים ישמשו הוכחה להכליל יותר דברים בנושא המכירה.

- 7 ו. המוכר⁶⁷ את השפחה - מכר פלים⁶⁸ שפליה,
- 8 אפלו הם מאה; אבל לא⁶⁹ מכר השירים⁷⁰ ולא
- 9 הנזמים⁷¹ ולא הטבעות ולא את הקטלאות⁷²
- 10 שפצוארה. ואם⁷³ אמר לו שפחה וכל מה שפליה
- 11 - הרי פלן מכורין, אף על פי שיש עליה פלים של
- 12 מאה מנה.

(67) תוספתא בבא-בבא פ"ד, והביאה הרי"ף פרק המוכר את הספינה. (68) בגדים. (69) והכלל הוא: מכר את הבגדים ולא את התכשיטים שעליה, כי כל אלו שהוא מונה להלן ושמוציאם מכלל המכירה - אינם מלבושים אלא תכשיטים. (70) אצערות. (71) טבעות ששמים באף או באוזן (ועיין שבת נט: ורמב"ם פ"ט מהלכות שבת הלכה ז). (72) תכשיט של אשה הנתון בצואר בדוחק, והאשה חונקת עצמה בה כאילו היא קוטלת את עצמה, כדי שתראה בעלת בשר, וכך הם דברי רבינו בפירוש המשניות (פרק במה אשה, שבת נז:). "וקטלא - חונקת, והיא חוטין שעורכין בה גרגרי זהב וקושרין אותה על הצואר בדוחק כאדם החונק את עצמו" (וראה בשו"ע חו"מ סימן רכ, סעיף ט). (73) כן בתוספתא שם.

- 13 ז. האומר⁷⁴ לחברו: שפחה מעפרת אני מוכר לך,
- 14 פרה מעפרת אני מוכר לך - מכר לו את הולד⁷⁵.
- 15 שפחה מניקה⁷⁶ אני מוכר לך, פרה מניקה⁷⁷ אני
- 16 מוכר לך - לא מכר לו את הולד⁷⁸. חמורה⁷⁹ מניקה
- 17 אני מוכר לך - מכר לו את הסניח⁸⁰; שאין⁸¹ אדם
- 18 קונה חמורה לחלבה⁸².

(74) תוספתא פ"ד דבבא-בבא (הוצאת צוק. עמ' 3, 403). (75) שהרי אמר לו: "מעוברת". (76) תוספתא שם. (77) משנה בבא-בבא פ"ד: (לפי פירושו של רב פפא). וכן הוא בתוספתא שם (לפי כ"י ווין ודפוס ראשון - תוספות ראשונים). (78) מפני שיד הלוקח על העלינה, והמוכר יכול לומר שהתכוון במילה "מניקה", שיוכל הלוקח להשתמש בחלב הפרה, ולנצל את השפחה בתור מינקת לבנו של הלוקח, אבל לא התכוון למכור את הוולד של הפרה או של השפחה (סמ"ע שם ס"ק כ). (79) משנה שם,

רב סעיף ז). (42) כעין "כלי עץ נתון על המרדעת לרכיבה או כדי למנוע חיכוך המשאות" (רמ"א שם). (43) זו היא דעת ר"י בן מיגאש, והוא מוכיח כן מתוך זה שנתפסק בגמרא, אם פלוגתת התנאים בכלי המשא היא כשאינם עליו, או בעודם עליו. ואילו בכלי רכיבה, שעליהם אמר עולא שלדברי הכל הם מכורים - בהם לא ציין שהמדובר בעודם עליו, הרי שבהם אין הבדל זה קיים. אך ראשונים אחרים סוברים, שדבר זה תלוי בפתרון הבעיא: אם בכלי משא מדובר כשאינם עליו, ברור שכלי רכיבה אף אם אינם עליו - הם בכלל. אבל אם בכלי משא מדובר בעודם עליו, מסתבר שגם בכלי רכיבה לא קנה אלא אם עודן עליו. ומכיון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאין מידי הנתבע, היינו, מידי המוכר. יוצא במסקנא, שכלי משא אינם מכורים אף בעודן עליו, וכלי רכיבה מכורים רק אם עודם עליו (מגיד-משנה). (44) כתנא-קמא ולא כנחום המדי, במשנה שם. (45) העשוי לשים בתוכו משא. (46) שזה גם כן כעין כלי משא, שהאשה אינה רוכבת כגבר, אלא יושבת כמשא. [כן הוא ברשב"ם שם ובסמ"ע (סי' רב ס"ק יב)]. וראה בפסחים ג. ולהלן פ"ד מהלכות שכירות הלכה ה. (47) דבר זה הוא, כאמור, בעיא בגמרא שלא נפתרה, ולפיכך פסק שלא קנה, לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכן כתב הרי"ף. (48) בבביתא שם אמרו: "שאם אמר הוא וכל מה שעליה - כולן מכורים", והביאו הרמ"א בסימן רב סעיף ז. ופלא שרבינו השמיטו.

- 1 ה. ואין⁴⁹ הדמים ראיה⁵⁰. שאם⁵¹ טעה⁵² בכדי
- 2 שהדעת⁵³ טועה - יש לו⁵⁴ אונאה⁵⁵ או בטול מקח⁵⁶,
- 3 קדין כל המוכר ולוקח⁵⁷; ואם⁵⁸ טעה בכדי שאין⁵⁹
- 4 הדעת טועה - לא⁶⁰ בטל המקח, שזה⁶¹ מתנה⁶² נתן
- 5 לו, ואין לו אלא⁶³ החמורה⁶⁴ בלא שקים⁶⁵. וכן כל
- 6 פיוצא⁶⁶ בזה אין מביאין בו ראיה מן הדמים.

(49) משנה, שם עז: כחכמים ולא כרבי יהודה. (50) היינו, שאם נתן הלוקח דמים, שסכומם עולה על ערך נושא המכירה, אין אומרים שזה ראיה שהתכוון לכלול במכירה זו עוד דברים, כגון אם קנה צמד, ונתן מאה זהובים, אין אומרים: כיון שבעד צמד לבדו לא היה נותן סכום גדול כזה, אלא ודאי התכוון גם לצירוף הבקר (סמ"ע שם ס"ק טו). (51) כלומר, ודינו של העודף כדלהלן. (52) היינו, הטעות היא, שהוסיף דמים יותר משווה מחיר נושא המכירה. (53) שהטעות אינה מופרות, רק שאפשר להניח שהלוקח טעה, ונתן יותר מכפי שצריך, מתוך אי-הבנה. (54) אין אנו אומרים שהתוספת בדמים באה לכלול תוספת בחפצים, אלא שהתכוון באמת רק לנושא המכירה, ואשר לעודף דמים שנתן - היה זה מחמת טעות. וזה כלול במסגרת "אונאה", ולכן הדין הוא כמו בכל אונאה. (55) אם ההפרש הוא ב"שתות". (56) אם ההפרש הוא ביותר מ"שתות". (57) ראה למעלה פרק יב. (58) כלשון האחרון בגמרא, וכפי הנמקת הרשב"ם (ד"ה בכדי שהדעת טועה) שהתשובה הראשונה היא דוחק. (59) שההפרש הוא מוגזם, ואין להניח שהיתה כאן טעות, שאין אדם טועה עד כדי כך. (60) אף כאן, אין אנו אומרים, שהתכוון

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 11 מְכַר אֶת הַקֶּנֶה⁹⁷ - לֹא מְכַר אֶת הַפֶּבֶד; מְכַר אֶת
12 הַפֶּבֶד - לֹא מְכַר אֶת הַקֶּנֶה. אָבֵל בְּבִהְמָה דָּקָה: מְכַר
13 אֶת הָרֹאשׁ - מְכַר אֶת הָרִגְלִים; מְכַר אֶת הָרִגְלִים -
14 לֹא מְכַר אֶת הָרֹאשׁ. מְכַר אֶת הַקֶּנֶה - מְכַר אֶת
15 הַפֶּבֶד; מְכַר אֶת הַפֶּבֶד - לֹא מְכַר אֶת הַקֶּנֶה.

(94) משנה בבא-בטרא פג: (95) בקר (פירוש המשניות, שם). (96) כך היו, כנראה, שימושי הלשון המקובלים באותה התקופה. (97) הריאה, ונקראת על שם הקנה שלה (רשב"ם), כלומר, הקנה בצירוף הריאה. וב'תוספות' (שם ד"ה מוכר) הוסיפו גם לב.

- 16 י. המוכר⁹⁸ את הבור⁹⁹ - לֹא מְכַר אֶת מִימיו¹⁰⁰. מְכַר
17 אֶת הָאֶשְׁפָּה¹⁰¹ - מְכַר אֶת זִבְלָה¹⁰². מְכַר בְּנוֹת¹⁰³ -
18 מְכַר דְּבוּרִים. מְכַר שׁוֹבָף¹⁰⁴ - מְכַר אֶת הַיּוֹנִים.

(98) כתנא-קמא בברייתא (ב"ב עט:): ולא כרבי נתן (שם). (99) שמוכנסים בו מים לשתייה. (100) במשנה (שם עח:): נאמר שהמוכר בו מכר את מימיו. אך בגמרא (שם עט:): אמרו שמשנה זו היא דעת יחיד, הוא רבי נתן. וכן פסק הרי"ף שאין הלכה כמשנה. ואע"פ שכלל בידניו: "סתם במשנה, ומחלוקת בברייתא, הלכה כמשנה" - כיון שאמרו בגמרא שהמשנה היא יחידה, אין הלכה כמותה (כסף-משנה). ויש פוסקים הלכה כמשנה (רשב"ם). (101) מקום מיוחד, שמחזיקין בו זבל. (102) שבטל אגב האשפה. (103) מקום שמגדלים בו דבורים. (104) מקום שמחזיקים בו יונים.

- 19 יא. אֵל¹⁰⁵ יָלוּז¹⁰⁶ מְעִינִיף הָעֶקֶר הַגָּדוֹל בְּדָבָרִים אֱלוֹ,
20 שֶׁהוּא מְנַהֵג הַמְּדִינָה¹⁰⁷ וְהַשְּׂמוֹת¹⁰⁸ הַיְדוּעִים בְּיָחִיד
21 לְכָל דָּבָר וְדָבָר. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מְנַהֵג וְלֹא שֶׁהַכֹּל
22 אוֹמְרִים לוֹ בְּיָחִיד וְלֹא שְׁתוּף¹⁰⁹ - הוֹלְכִין אַחֵר אֱלוֹ
23 הַפְּלִלוֹת שֶׁבְּאֵרֵי חֲקָמִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹¹⁰.

(105) חזרה על הסיכום, שנאמר בסוף הפרק הקודם, וכן נמצא גם במקומות אחרים. וריבוי החזרות נראה מוזר קצת. (106) יסור, מלשון הכתוב (משלי ג, כא): "בני אל ילוז מעיניך". (107) העיקר הזה, תכנו הוא: מנהג המדינה. שבכל עניני מקח וממכר - הולכים לפי הנהוג המקומי. (108) שבכל דיון על קביעת נושאי המכירה, קובעים השמות, שהנהוג הוא לתת במקום המכר לנושאים אלו. (109) היינו, ששם זה מיוחד רק לנושא זה, ואיננו שם שיתופי לנושאים הרבה. (110) פרק כו הלכה ח.

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׂמוֹנָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבאר בו משפטי הקרקע אי זה דבר נמדד עימו וכן כל המשפטים התלויים בענין המדידה והשיעור כשהזכירו הלוקח או המוכר (מודה) [מידה], וכל הנמשך אחר זה.

- 24 א. האומר לחברו²¹: בֵּית פּוֹרֵי עֶפְרָי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ,
25 וְהִיוּ בְּתוֹךְ הַשְּׂדוֹת גְּאִיּוֹת קִטְנִים⁵ עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה

לפי פירושו של רב פפא שם. (80) חמור קטן. ובגמרא (שם) דרשו את המילה מלשון סיחה נאה, שחמור קטן הולך אחרי קריאה אליו, הנאמרת בנחת, ולא כן חמור זקן הזקוק לרסן ולמרדעת (ועיין שם רשב"ם ד"ה שמהלך אחרי סיחה נאה). (81) הוא הטעם שנתן בגמרא. (82) "שירדע שחלב האתון לא יציל לכל, אם כן לאיזה תועלת אמר חמור מניקה, אלא כדי שימכור הסיח עמה" (רבינו בפירוש המשנה).

- 1 ח. האומר⁸³ לחברו: רֹאשׁ⁸⁴ עֶבֶד זֶה אוֹ רֹאשׁ חֲמור
2 זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - הִרִי זֶה מְכַר חֲצִיו⁸⁵. וְכֵן הִדִּין
3 בְּכָל אֵיבָר שֶׁהִנְשָׂמָה⁸⁶ תְּלוּיָה בּוֹ⁸⁷. אָמַר לוֹ: יֵד⁸⁸
4 עֶבֶד זֶה אוֹ יֵד חֲמור זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - מְשַׁמְנִין⁸⁹
5 בִּינֵיהֶם. וְכֵן הִדִּין בְּכָל אֵיבָר שֶׁאֵין הִנְשָׂמָה תְּלוּיָה
6 בּוֹ. אָמַר לוֹ: רֹאשׁ פְּרָה זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - לֹא מְכַר
7 אֶלָּא הָרֹאשׁ בְּלִבְדוֹ⁹⁰; שֶׁהִרִי⁹¹ רֹאשָׁה נִמְכָּרָת⁹² תָּמִיד
8 בְּמִטְבְּחֶיהֶם⁹³.

(83) ערכין ד: וירושלמי בבא-קמא פ"ה הלכה א. וראה עוד להלן. (84) והוא אבר שהנשמה תלויה בו. ראה להלן. (85) של העבד או של החמור. מאחר שהוא אבר שהחיות תלויה בו, רואים אותו כחצי הגוף. בערכין ד: אמר: "ראש עבד זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור מכור לך, משמנין ביניהם". ונראה שרבינו גרס שם: "ראש עבד מכור לך, הוא וחבירו שותפים. יד עבד זה מכור לך, משמנין ביניהם" (לחם-משנה בפ"ה מהלכות ערכין הלכה יז, ועיין ביאור הגר"א סימן רכ, ס"ק טז). וראה להלן שיש סמך לנוסחא זו בירושלמי. (86) החיות. (87) הרי זה מכר חציו. כן מפרש בירושלמי (בבא-קמא פ"ה הלכה א) "רגלה מכורה לך, מכר חציה". וחסרון רגל בבהמה עושה אותה טריפה, אם נחתכה מן הארכובה ולמעלה (פ"ח מהלכות שחיטה הלכה יא). וראה בתמורה יא. שדבר שעושה אותה טריפה, הוא אבר שהנשמה תלויה בו (אור שמח). ועיין בראב"ד ובמגיד-משנה. (88) והוא אבר שאין הנשמה תלויה בו, ודיון זה לא הוזכר לא בברייתא בערכין שם ולא בירושלמי שם, אבל יש ללמדו ממה שהזכירו שם ראש ורגל, מכלל שאם מכר אבר שאין הנשמה תלויה בו - לא מכר חציו. ולדעת הלחם-משנה (בהלכות ערכין שם) גרס רבינו כן בערכין שם. (89) "לשון שומא. כלומר, שישומו אותו אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי, ולפי שוויו יטול" (סימן רכ, סעיף יב) וראה למעלה פרק כא הלכה כב. (90) ברייתא שם. (91) כדברי רב פפא, בגמרא שם. (92) שרגילים למכור את הראש של פרה לחוד, מכיון שהוא ראוי לאכילה, אבל ראש העבד או ראש החמור, שאינם לאכילה, אין דרך למכרם לחוד, וכוונתו היתה למכור חציהם. (93) מקום ששוחטים בהמות.

- 9 ט. מְכַר אֶת הָרֹאשׁ⁹⁴ בְּבִהְמָה גֹּסָה⁹⁵ - לֹא⁹⁶ מְכַר אֶת
10 הָרִגְלִים; מְכַר אֶת הָרִגְלִים - לֹא מְכַר אֶת הָרֹאשׁ.

הוא מאה ושמונים קבים - שאין אדם מוותר על יותר מזה. (17) הסתייגות, שהוסיף רב עוקבא בר חמא (שם). (18) לפני הכסף-משנה הייתה הגירסה: "עשרת" וכן הוא בדפוס רומי. (19) ולא בפחות מזה, שאז נחשב כסלע יחידי (להלן הלכה ג). ולא ביותר מזה, שנמצא מקלקל לו את כל השדה (סמ"ע שם סעיף קטן יב). (20) מימרא של רב חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, שם. וכפי נוסחת כתב יד מינכן שם: "אמר רב חייא בר אבא" (ולא "רב חייא בר אבא אמר", כלפינו) ולפי זה לא בא רב חייא בר אבא לחלוק אלא להוסיף. וכן גירסת הרי"ף והרא"ש. וצריך שיהיו רצועה צרה וארוכה המובלעת ברובה של שדה, דהיינו, שיש עשר סאה לבית כור, כשאין בה אלא ארבעה קבים, ועוד קב אחד בר זריעה ביניהם, ביחד חמישה קבים, ראה בסמ"ע שם סעיף קטן י. (21) יותר מחמישה קבים. (22) לא בחמישה קבים אלא בפחות מזה, ולא ברובה של שדה. (23) בעייה בגמרא (שם קג.). (24) היינו, שרוב השטח של ארבעת קבים אלו מפוזר בתוך מיעוט של השדה ורק חלק קטן ממנו מפוזר בתוך הרוב, כגון, שהייתה הרצועה רחבה במיעוט של השדה וצרה ברוב השדה. והשאלה אם זה נחשב כמפוזר בתוך רוב השדה, אחרי שכללות השטח נמצאת בו, או מכיוון שרוב השטח הוא רק במיעוט של השדה הרי זה כאילו לא נתמלא התנאי של מובלעין בתוך רובה של השדה. (25) כן הוא בדפוס רומי ובכתב יד תימן. אבל המגיד משנה כתב שהנוסחה המדויקת היא "ומיעוטן" וכן כתב רשב"ם שם: "והכי גרסינן רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה, מהו "תיקון". וחדא בעינא היא. (26) שורה של בעיות בגמרא (שם קג-קד:). ועניין הבעיה, שאם הסלעים יש להם צורות אלו זה מכביד להעביר את המחרשה בשטח שביניהם, ומפסיד, על כן, את השימוש אף ביתר השדה. (27) בגמרא: "כשורה". (28) בגמרא "כשיר". (29) מלה זו אינה בגירסתנו בגמרא, אבל בגירסת רב האי שם: "כחצובה" (מגיד-משנה), והיינו, שלוש רגלים. (30) בגמרא שם: "איצטדין", והיינו, שקרניים יוצאים מהסלעים לצדדים אחרים של השדה. (31) הסלעים מפוזרים בצורה של קו מעוקם. (32) שכל הבעיות האלו לא נפתרו בגמרא. (33) נאמר על כל אחד מהצדדים כמו שמפרש הטור (ריח). שאם הלוקח לא שילם עדיין, אין המוכר יכול להוציא ממנו את כסף התמורה, ואם הלוקח כבר שילם מוכרח הוא לקבל את הקרקע כמו שהיא. (34) אף היא בעייה בגמרא (שם קג:), שהובאה בשם רב אשי (אחרי שהובאה שם הברייתא בעניין סלע יחידי, ושלכן פירשה הרשב"ם ור"י מיגאש שהיא מוסבת על הברייתא הנ"ל). (35) היינו, סלעים גבוהים עשרה. (36) כלומר, ואפשר במידת מה לזרוע בעפר זה, אם כי היניקה מופרעת על ידי הסלע שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כ), וזרעים מסוימים אפשר לזרוע בעפר זה (ר"ן). (37) מפני שאם הסלע הוא רק למעלה, אפשר בנקל לעקור אותו ולזרוע בעפר שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כא). (38) אף זו היא בעייה שלא נפתרה (שם).

1 טפחים⁶, אף על פי שאין בהן מים⁸, או סלעים
2 גבוהים עשרה טפחים - אין נמדדין⁹ בכלל הבית
3 כור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחד,
4 ונראין פשוטים או שלשה מקומות¹⁰. ולוקח אלו
5 הגאיות והסלעים בכלל הבית כור בלא דמים¹¹.
6 היות¹² פחות מקאן - נמדדין עמה¹³.

(2) משנה בבבא בתרא קב: (3) שטח שראוי לזרוע בו שלוש סאה. והנה, מידת סאה על סאה, היא חמישים על חמישים (=אלפיים וחמש מאות בסך הכל), ואם כן כור, שהוא שלוש סאה הוא שבעים וחמש אלף אמה. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (4) היינו, שהוא ראוי לזריעה, ויש דין ודברים בין הרשב"ם ותוספות (שם) אם זה פרט הכרחי בקביעת הלכה זו, שאם אמר בית כור סתם, לדעת הרשב"ם, שמא התכוון הלוקח לשימוש בקרקע זו לצרכים אחרים ולא לזריעה, שאז מצב השדה המתואר לקמן אינו מפריע לתכניתו, וידו על התחתונה. (5) תרגום עברי למלה ארמית "נקעים" שבמשנה. (6) לדעת רשב"ם (דיבור המתחיל אין נמדדין עמה) המדובר כשרחבם ארבעה טפחים, שאז הם מהווים רשות נפרדת בדיני שבת. ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה א. (7) מסקנת הגמרא (שם קג:). (8) והרי אפשר לזרוע בהם. (9) לא מצטרפים, גאיות או סלעים אלו, למידת השטח, שנקבע בין הצדדים במכר. (10) שהרי גאיות וסלעים אלו הם רשות בפני עצמם. (11) ייתכן כי למד זאת רבינו מלשון המשנה "אין נמדדין עימה" - אין נמדדין עם השדה, אבל נכללים בה ונמכרים איתה. וסובר רבינו כי הם דומים לכל הנמכרים בכלל שדה, בית, עיר ומרחץ (למעלה פרק כה ופרק כו). והמגיד משנה הביא דברי ר"י בן מיגאש שהפורה שדה מהקדש לוקח הסלעים והגאיות בלי פדיון והוא הדין לקונה שדה, שהם שלו בלא דמים. (12) משנה שם. (13) שאינם רשות בפני עצמם.

7 ב. במה דברים אמורים¹⁴? כשלא היה בהן¹⁵ אלא
8 בית ארבעה קבין¹⁶, והיות¹⁷ הארבעה קבין מבלעין
9 בתוך חמשת קבין¹⁸, ומבלעין בתוך רבוע²⁰ של
10 שדה; אבל היתה יותר על ארבעה קבין, או שהיו
11 מפורדין הרבה²¹, או אין מבלעין²², אף על פי שאין
12 בהן עשרה - אין נמדדין עמה. היו נבלעין רבין²³
13 במיעוט²⁴ או מעוט²⁵ ברבוע, או שהיו מחלקין²⁶
14 כמו חוט²⁷ שיה או כמו עגול²⁸ או כמו משלש²⁹,
15 או שהיו מצדדין³⁰, או שהיו דרך עצלתון³¹ - כל
16 אלו ספק³², והמוציא³³ מחברו עליו הראיה. וכן³⁴
17 אם היו³⁵ עפר מלמעלה³⁶ וסלע מלמטה, או³⁷ סלע
18 מלמעלה ועפר מלמטה - הרי זה ספק³⁸.

(14) שגאיות וסלעים פחותים מעשרה טפחים - נמדדים עם השדה. מימרא של רבי יצחק שם קג. (15) בכל הגאיות או הסלעים יחד. (16) היינו, לכור, ולפי ערך זה למידות שטח אחרות (רשב"ם דיבור המתחיל טרשין, וסמ"ע שם סעיף קטן ח) - היינו חלק אחד מארבעים וחמישה, שהרי הכור

ג. היתה³⁹ פה סלע יחידי, אפלו בית רבע⁴⁰ לכור - אין¹⁹

נמדד עמה. ואם היתה⁴¹ סמוך למצר⁴², אפלו כל²⁰

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ⁴³ שְׁהוּא - אֵין זֶה נִמְדָד עִמָּה⁴⁴. הַפְסִיק⁴⁵ עֶפֶר בֵּין סָלַע
2 לְמַצָּר⁴⁶ - הָרִי זֶה סָפֵק⁴⁷.
- 3 ו. אֲמַר⁵⁶: בֵּית כּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ⁵⁷ - הָרִי⁵⁸ זֶה
4 כְּמִי שֶׁפָּרַשׁ וְאָמַר⁵⁹: בֵּית כּוֹר עֶפֶר, בֵּין חֶסֶר בֵּין
5 יִתְרָם⁶⁰. וְאִם פָּחַת מִן הַמִּדָּה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים,
6 שְׁהוּא רִבְעִי⁶¹ לְכָל סָאָה⁶², אוֹ הוֹתִיר פָּךְ רִבְעִי לְכָל
7 סָאָה - הִגִּיעָה⁶³. יִתְרָעַל כֵּן - יִחָשֵׁב עִמּוֹ עַל כָּל
8 הָרִבְעִים כָּלָן⁶⁴ שֶׁחֲסָרוּ אוֹ הוֹסִיפוּ; וְכָל שֶׁפָּחַת מִבֵּית
9 כּוֹר - יִנָּקֶה לוֹ מִן הַדָּמִים, וְכָל שֶׁהוֹסִיף עַל בֵּית כּוֹר
10 - יִחְזִיר לוֹ.

(56) משנה שם קג: וגמרא שם קד. (57) ולא הוסיף בדבריו, לא "מידה בחבל" ולא "בין חסר ובין יתר", וזהו "בית כור סתם", המהווה בעייה בגמרא, אם דינו כראשון או כשני. (58) מסקנת הגמרא (שם קד.). (59) זה הובא במשנה שם. (60) היינו, בערך בית כור, ובלשונו של רבינו בפירוש המשניות: "שנתפייסו שניהם בקרוב המידה". ולפיכך אין הקפדה אם קצת פחות או יותר, אבל לא במידה מופרזת, שהרי סוף סוף הזכיר "בית כור". (61) רבע הקב. (62) היא ישישה קבים, ורבע הקב הוא אחד מארבעה ועשרים בסאה. ובבית כור, זהו שלושים רבעי הקב שהם שבעה קבים ומחצית הקב. (63) קיבל מה שקיבל, היינו, שהמקח קיים כמו שהוא, ואין אחד יכול לתבוע מהשני, לא את הפחת ולא את היתרון. (64) היינו, שאם יש חיסרון או יתרון יותר על המידה הראויה, חייבים לעשות חשבון לא רק במה שיותר על המידה, אלא על כל מה שחסר או יתר (גמרא שם קד:).

- 11 ז. ומה הוא מְחִזֵּר לוֹ⁶⁵? אִם הֵייתָ הַתּוֹסֶפֶת פְּחוּתָהּ
12 מִתְשַׁעָה קִבְיָן⁶⁶ - מְחִזֵּר לוֹ דָּמִים כְּשַׁעַת הַמְכִירָה⁶⁷,
13 לְנִפּוֹת פֶּחַ הַמוֹכֵר⁶⁸; וְאִם הֵייתָ הַתּוֹסֶפֶת סְמוּכָה
14 לְשִׁדָּה אַחֶרֶת שֶׁל מוֹכֵר - מְחִזֵּר לוֹ אוֹתָהּ הַתּוֹסֶפֶת
15 קִרְקַע; וְשֶׁהִי סוּמָךְ אוֹתָהּ לְשִׁאָר שְׁדוּתֶיהָ וְאִינוֹ
16 מִפְסִיד כָּלּוּם. הֵייתָ הַתּוֹסֶפֶת יִתְרָה עַל תְּשַׁעָה קִבְיָן⁶⁹
17 - נוֹתֵנִין⁷⁰ רִבְעִי לְכָל סָאָה וְסָאָה, וְהַנֶּשְׁאָר⁷¹ יִתְרָעַל
18 הָרִבְעִים, אִם יֵשׁ בוֹ תְשַׁעָה קִבְיָן - נוֹתֵן לוֹ כָּל
19 הָרִבְעִים כָּלָן עִם הַיִּתְרָה מִן הַקִּרְקַע, וְנוֹתֵנוּ לוֹ⁷²
20 כְּשַׁעָה שֶׁלְקָחָהּ מִמֶּנּוּ⁷³.

(65) הלוקח למוכר, במקרה שיש יתרון על המידה, האם בדמים או בקרקע? (משנה קג:). (66) מידת שטח קרקעי הראויה להיקרא: "שדה" (בבא בתרא יא.). (67) היינו, אם הייתה בזול בשעת המכירה והוקרה אחר כך - נותן לו לפי הזול (ראה להלן בתחילת הלכה ח). ומקור הדברים שם קד. ולא ייפו כוחו של מוכר, להכריח את הלוקח שיקנה ביוקר, שהרי הלוקח אומר לו: אני איני רוצה לקנות קרקע שלך, ואם אתה רוצה להכריחני לפי תקנת חכמים, תן לי אותה בשער הזול (ר"י בן מיגאש) ומה שאמר רבינו "לייפות כוח המוכר" - אינו אלא לומר שאם רצה, לוקח הקרקע כדלהלן. (68) שאם רצה - מחזיר לו הלוקח את הקרקע, כי בעצם היה צריך לקבל את הקרקע שלו בחזרה, אלא שייפו חכמים את כוחו לקבל דמים, כיוון שהיתרון הוא פחות מלהיות שדה, והוא נטול ערך בשבילו.

- 3 ד. אֲמַר⁴⁸ לוֹ: כְּבִית כּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֶפְלוּ
4 הָיוּ בָּהּ גָּאִיּוֹת עֲמֻקּוֹת וְעֶשְׂרֵה טַפָּחִים אוֹ יוֹתֵר, אוֹ
5 סָלָעִים גְּבוּהִים וְעֶשְׂרֵה טַפָּחִים אוֹ יוֹתֵר - הָרִי אֵלּוּ
6 נִמְדָדִין עִמָּה⁴⁹.

(48) משנה שם קב: (49) מפני שלא אמר לו "בית כור עפר", אלא "כבית כור עפר" - "משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר [ובין גאיות] - כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש" (רשב"ם שם דיבור המתחיל כבית כור, ומגיד משנה). ומכיוון שלא חילק רבינו כאן בין אם יש בהם ארבעת קבים או יותר מזה, כמו שחילק בהלכה ב - נראה שאין חילוק בזה מאחר שאמר "כבית כור עפר". ומה שאמר רבי יצחק (שם קג). "טרשים שאמרו בית ארבעת קבין" זה מוסב רק על הרישא של המשנה כשאמר "בית כור עפר", וכן נראה מזה שמימרא זו של רבי יצחק נקבעה אחרי הפסקא של המשנה "פחות מכאן נמדדין עימה", שהיא מהרישא של המשנה. ודעת רשב"ם שמימרת רבי יצחק מוסבת גם על הסיפא של "כבית כור" - וזה מתאים לנוסחת ספרים אחרים שלא גרסו שם את הפסקא מהמשנה.

- 7 ה. הָאֲמַר⁵⁰ לְחֶבְרִי: בֵּית כּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ,
8 מִדָּה בְּחֶבֶל⁵¹, אִם פָּחַת כָּל שְׁהוּא - מְנַפֵּה⁵² לוֹ מִן
9 הַדָּמִים⁵³; וְאִם הוֹתִיר⁵⁴ כָּל שְׁהוּא - יִחְזִיר לוֹ⁵⁵.

(50) משנה שם קג: (51) "כלומר, בצמצום - כמו שמוודים במידת החבל לא פחות ולא יותר" (רשב"ם שם). ורבינו בפירוש המשניות כתב: "ומידה בחבל מורה על הקפדה על מידת אותה קרקע". שמעלה לכתחילה את ההנחה משיעור הבית כור. (52) בערך הפחת. (53) אף על פי שאין אונאה בקרקעות (למעלה פרק י"ג הלכה ח) - זו אינה אונאה, אלא טעות, וטעות לעולם חוזרת, בהתאם לכלל הידוע של רבא: "כל דבר שבמידה ושבמשקל ושבמניין, אפילו פחות מכדי אונאה חוזר (בבא בתרא צ.). וראה למעלה פרק ט"ו הלכה ב, שדעת רבינו שבמקרה זה "נקנה המקח ומחזיר את הטעות". וראה במגיד משנה. (54) שיש יותר מבית כור. (55) למוכר.

בזול, כנ"ל הלכה ח. (83) ואין המוכר יכול לסרב לקבלה, לאחר שהזלה ביד הלוקח, כנ"ל בהלכה ח.

י. מְכַר שְׂדֵהָ⁸⁴ וְנִעְשִׂית גִּנְהָ⁸⁵ בְּיַד לֹקֵחַ, או גִּנְהָ וְנִעְשִׂית שְׂדֵהָ⁸⁶ - הָרִי זֶה סֶפֶק⁸⁷ אִם מְחַשֵּׁב לוֹ בְּדִין⁸⁸ שְׁהִיתָה בַּעַת הַמֶּכֶר או בְּדִין שְׁהוּא עֲתָה⁸⁹.

(84) שאם אין בה תשעה קבין מחזיר לו הלוקח דמים. (85) כגון, שנתגלו בה מים. וכפי שהיא עתה, אין לכופו את הלוקח להחזיר לו דמים, כיוון שיש בה חצי קב. (86) כגון, שייבש בו המעיין. (87) שהבעייה שם לא נפתרה. (88) ולא פירש רבינו מהו דינו של ספק זה. ונראה שאין כופין את הלוקח, שהמוציא מחבירו עליו הראייה. ועיין במגיד משנה.

יא. הָאוֹמֵר⁸⁹ לַחֲבֵרוֹ: בֵּית כּוֹר עֶפְרָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, מִדֶּה בַּחֲבֵל⁹⁰, בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתְרָ⁹¹, או⁹² שְׁאֲמַר: בֵּית כּוֹר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתְרָ, מִדֶּה בַּחֲבֵל - הֵלֶךְ⁹³ אַחֲרֵי הַפְּחוּת שֶׁבְּלִשׁוֹנוֹת⁹⁴, וְאֵין לוֹ אֶלָּא בְּדִין⁹⁵, אִם חֶסֶר אִם יִתְרָ.

(89) כחכמים בגמרא שם קה. (90) שלפי זה מנכה או מחזיר אפילו כל שהוא (למעלה הלכה ה). (91) שלפי זה אם חסר או יתר אחד מעשרים וארבעה הרי זו מחילה (למעלה הלכה ו), והרי סתירה בדבריו. (92) כלומר, שאין הפרש איזו לשון נאמרה בראשונה ואיזו באחרונה, בניגוד לשיטת בן ננס שהולכים אחרי הלשון האחרונה. (93) לשון הגמרא, שם קה. והטעם, שספק לנו איזו לשון היא עיקר, ולפיכך הולכין אחרי הפחות שבלשונות. (94) בפירוש המשנה שם כתב רבינו: "ואין הלכה כבן ננס, אבל יקח הלוקח וכו' הפחות שבשעורין, וזהו שאמר וכו' הפחות שבלשונות". הרי דעתו כדעת רשב"ם. ראה להלן. (95) "כלומר: כדן המוציא מחבירו, שעליו הראייה" (בי"ח סימן ריח). ודעת רשב"ם שהלוקח הוא המוציא מחבירו לפי שהמוכר יש לו "חזקת מרא קמא" וכדעת רב נחמן בבבא מציעא קב: וראה בפרק ז מהלכות שכירות הלכה ב. וכן מפורש בדברי רבינו בפירוש המשניות. ראה למעלה.

יב. מְכַר לוֹ בֵּית כּוֹר, וְאָמַר לוֹ: בְּסִימָנִין וּבְמִצְרִים⁹⁶, פָּחַת שְׁתוֹת אוֹ הוֹתִיר שְׁתוֹת - הִגְיעָו⁹⁷; פָּחַת יִתְרָ עַל שְׁתוֹת - יִנָּפֶה לוֹ מִן הַדָּמִים; הוֹסִיף⁹⁸ לוֹ יִתְרָ עַל שְׁתוֹת - יִתֵּן לוֹ דָּמִים אוֹ קָרָקֶע, הִכָּל לְפִי הַשִּׁיּוֹר. אִם הִנָּשְׂאָר בַּשְּׂדֵה פָּחוּת מִתְשַׁעָה קִבֵּין, וּבִגְנֵה פָּחוּת מִחֲצִי קֶב, וְלֹא הִזָּה סְמוּךְ לַשְּׂדֵה הַמוֹכֵר - מַחְזִיר לוֹ הַדָּמִים⁹⁹.

(96) גבולות, שהגדיר לו את הסימנים והגבולות של הקרקע העומדת למכירה. (97) כלומר, הרי זו מחילה, שאין הלוקח יכול לתבוע נזיקו אם חסר, ולא המוכר לתבוע חזרה אם יתר. ואף על פי שאם אמר לו "בית כור" סתם, או אמר לו "בית כור הן חסר הן יתר" אין שם מחילה אלא אם פחת או הותיר חלק אחד מעשרים וארבעה (למעלה הלכה ו) - כאן שסימן לו המצרים, הרי זה כאומר לו "שדה מכורה לך,

(69) שאז היא ראוייה להיקרא שדה (שם יא.), ואין המוכר מפסיד כלום, אם הוא מקבל את הקרקע שלו בחזרה. (70) אין נותנים ללוקח, אלא מחשבין ומנכים מן התוספת את החלק שהיה ראוי להיות שייך ללוקח, ורק את היתר מצרפים לתשעה קבים. (71) מקור דברי רבינו שם קד: "ואי איכא מילתא יתירא לתשעת קבין הדרי" וכפירוש ה"ש מפרשים" שברשב"ם: "שצריך ט' קבין יותר לבד כל הרבעים כולם". אבל הדברים צריכים עיון שהרי כל דבר ראוי למוכר - כשיש שדה בת תשעה קבין ביחד עם הרבעים - למה לא יתן לו הלוקח קרקע ולמה נכריח את הלוקח לתת לו דמים עד שיהיו תשעה קבין חוץ מהרבעים (מגיד משנה). (72) בכתב יד תימן: "ונותנה לו". נכלומר, אם המוכר משאירה ביד הלוקח, וראה להלן. (73) כלומר, כשער הזול (כדלהלן תחילת הלכה ח). נוקל וחומר הוא ממה שאמרו למעלה בפחות מתשעה קבין שהלוקח מחזיר הדמים, לפי תקנת חכמים שתיקנו לטובת המוכר, ואף על פי כן לא כפו את הלוקח לקנות כשער של עכשיו אלא כשער הזול - ביותר מתשעה קבין שלא תיקנו חכמים שיחזיר הלוקח הדמים, אלא הלוקח מכריח את המוכר לקבל בחזרה את הקרקע - על אחת כמה וכמה שאין המוכר יכול להכריח את הלוקח לקנותה כשער היוקר].

ח. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷⁴? כְּשֶׁהִיא בְּזוּל בְּשַׁעַת מִמֶּכֶר וְהוֹקִירָה בְּשַׁעַת הַחֲזָרָה הֵיתֵר⁷⁵; אֲבָל אִם הִיתָה בִּיקָר וְהוֹזְלָה⁷⁶ - אוֹמְרִין לַלֹּקֵחַ: אִם רָצִיתָ לִתֵּן לוֹ דָּמֵי הַתּוֹסֶפֶת כְּלָה⁷⁷ - תֵּן לוֹ דָּמִים כְּפִי הַמֶּמְכָּר⁷⁸, וְאִם רָצִיתָ לִתֵּן לוֹ קָרָקֶע - תֵּן לוֹ כְּמוֹ שִׁשְׁוֹה עֲכָשְׁוֹ⁷⁹.

(74) שייפו חכמים כוחו של לוקח שמחזיר לו דמים כשער הזול. בין בתשעה קבין ובין בפחות, כנ"ל. (75) והמוכר רוצה להכריח את הלוקח לקבלה כשער היוקר. בבא בתרא שם: "כשהוא נותן לו (=מוכר ללוקח) נותן לו כשער שלקח ממנו - דהווה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא". (76) והלוקח רוצה להכריח את המוכר למכרה לו בזול. (77) בין אם הייתה התוספת תשעה קבין שצריך להחזירה למוכר ובין אם הייתה פחות מזה שאם רצה המוכר מקבל דמיה, כדלעיל. (78) ואינך יכול להכריח את המוכר למכרה לך כשער הזול של עכשיו. (79) כלומר, אין המוכר יכול לסרב לקבל את הקרקע שלו בחזרה אף על פי שהזולה בהיותה בידי הלוקח.

ט. וְדִין חֲצִי קֶב בְּגֵנֶה - בְּדִין תְּשַׁעָה קִבֵּין בַּשְּׂדֵה: שְׁאִם הוֹתִיר בְּגֵנֶה פָּחוּת מִחֲצִי קֶב עַל הָרִבְעִים - אֵינּוּ מַחְזִיר לוֹ אֶלָּא דָּמִים⁸⁰; הוֹתִיר חֲצִי קֶב⁸¹ - מַחְזִיר לוֹ אֶת כָּל הָרִבְעִים עִם הַיִּתְרָ בְּדָמִים⁸² אוֹ קָרָקֶע בְּשַׁעַת הַזּוּל שֶׁל עַת הַחֲזָרָה⁸³.

(80) ואינו יכול להכריחו לקבל הקרקע. אבל משלם לו כשער הזול של שעת המכירה, כנ"ל בהלכה ז. (81) חוץ מהרבעים, כנ"ל. (82) ואם הייתה ביוקר והזולה, מקבלה הלוקח ביוקר, ואינו יכול להכריח את המוכר למכרה לו

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק כו הלכה ה) - בעניין הלשון, הכל מודים שהולכים אחר הרוב, שהוא קובע הלשון לכל העולם, וגם המיעוט יודע שזוהי הלשון המקובלת, וראה למעלה פרק כו הלכה ב (אבן האזל).

פֶּרֶק תְּשַׁעָּה וְעֶשְׂרִים

(1) נכתבו בו דיני החרש והשוטה והקטן והשיכור וכל פריטין במקח וממכר.

- א. שְׁלֹשָׁה אֵינִי² מִקְנֶיךָ³ מִקָּח וְאֵין מִמְכָּר⁴ מִמְכָּר⁵,
 דִּין תּוֹרָה: הַחֲרֹשׁ, הַשּׁוֹטֵה וְהַקָּטָן. אֲכָל⁶ חֲכָמִים²⁰
 תִּקְּנוּ שֶׁיִּהְיֶה הַחֲרֹשׁ וְהַקָּטָן⁷ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן וּמַעֲשִׂיו²¹
 קָנִינִי, מְשׁוּם⁸ בְּדִי חֲזִיר²².

(2) כמו שמפורש בהרבה מקומות בש"ס, ולדוגמא במשנה (גיטין נט): שמציאת חרש שוטה וקטן אין בה איסור גזל מן התורה, אלא חכמים אסרוה מפני דרכי שלום (וראה פ"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ב) - הרי שאין קנינם קנין מן התורה. (3) כשהם קונים. (4) כשהם מוכרים. (5) לא הזכיר רבינו אלא מקח וממכר, שאנו זקוקים להקנתם של אלו: להקנות את המקח (כשהם המוכרים) ולהקנות את הדמים (כשהם הקונים), אבל מתנה לא הזכיר. ונראה שהוא סובר שבמתנה יש להם קנין מן התורה, מפני שדעת אחרת מקנה להם. וכן נראה בפ"ח מהלכות לולב הלכה י, ועיין שם בהערה עב. וראה בפ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ז. (6) משנה וגמרא, גיטין נט. (7) אבל בשוטה לא תיקנו (להלן הלכה ד). (8) שם, אצל קטן, והוא הדין לחרש (מגדל עז). (9) ראה להלן הלכה ו, שכל זה במטלטלין אבל לא בקרקע.

- ב. הַחֲרֹשׁ¹⁰ בִּיצֵד נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן? חֲרֹשׁ שְׁאִינוֹ שׁוֹמֵעַ²⁴
 וְלֹא מְדַבֵּר¹¹, או מְדַבֵּר וְאִינוֹ שׁוֹמֵעַ כְּלוּם - מוֹכֵר²⁵
 וְלוֹקֵחַ הַמְטַלְטֵלִין בְּרִמְיָהוּ¹², אֲכָל לֹא בִּקְרָעָה¹³. וְאֵף²⁶
 בְּמַטְלְטֵלִין לֹא יִתְקַיְמוּ מַעֲשָׂיו עַד שֶׁבּוֹדְקִין¹⁴ אוֹתוֹ²⁷
 בְּדִיקוֹת רְבוּת¹⁵ וּמְתִישְׁבִין בְּדָבָר.²⁸

(10) משנה, בגיטין נט. "חרש רומז ונרמז, וכן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין". (11) והוא החרש ש"דיברו בו חכמים בכל מקום" (תרומות פ"א משנה ב). (12) כתנא קמא ולא כבן בתירא במשנה שם. (13) סובר רבינו, שמה שנאמר במשנה שם "במטלטלין" - אינו לבן בתירא בלבד אלא גם לתנא קמא. והראב"ד חולק על זה (מאירי גיטין שם עמוד 234, ועיין מגיד-משנה). ומה שאמרו במשנה שם: "חרש" - גם חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. ומה שאמרו (בתרומות שם) שחרש שדיברו בו חכמים בכל מקום, הוא חרש שאינו שומע ואינו מדבר - אין זה אלא חרש הנמנה ביחד עם שוטה וקטן, אבל אם נאמר חרש לחוד, בלי סמיכות לשוטה וקטן, - אף חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. וזהו מה שאמרו בגיטין עא. "מדבר ואינו שומע" - זהו חרש, שלכאורה אין הלכה מיוחדת לחרש זה, אבל הכוונה למשנה בגיטין הנ"ל, שחרש רומז ונרמז, ועל זה אמרו שגם מדבר ואינו שומע זהו חרש לענין זה (הגר"א בחושן-משפט סימן רלא ס"ק נד, ונתיבות-המשפט ב'משפט

בין שהיא גדולה, בין שהיא קטנה" ומה שאמר לו בתחילת דבריו "בית כור" מועיל שאם פיתח או הוטרף יותר משתות שאין זו מחילה (רשב"ם שם). (98) מסקנת הרמב"ם עצמו, המשווה דין זה עם אלו הקודמים, וכנראה אף לעניין זה, שאם יש יותר משתות שחייב להחזיר אף את השתות, וכן בחיסרון, שלכל עניין הם שווים (כסף משנה, והמגיד משנה העלה את הדבר בצריך-עיון). (99) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ז-ט.

- יג. הַמוֹכֵר לַחֲבֵירוֹ שְׂדֵה שְׁהִלֻּקְחָ יוֹדֵעַ אוֹתָהּ וְאֵת מִצְרִיהָ וְכָבֵד הָרָגַל בָּהּ, אֲפֹלוֹ אָמַר לוֹ יֵישׁ בְּמִשְׁיחָתָהּ¹⁰⁰ מֵאֲתִים¹⁰¹, וְנִמְצְאָתָ מֵאָה וְחֲמִשִּׁים - הַגִּיעֵתוֹ, שֶׁהִרִי יוֹדֵעַ וְקָבֵל עָלָיו. וְזֶה שֶׁהִזְכִּיר לוֹ הַחֲשׁוֹבֹן - כְּלוּמָר, שֶׁהוּא יָפָה כְּמוֹ שְׂדֵה אֲחֵרֵת שִׁישׁ בְּמִשְׁיחָתָהּ מֵאֲתִים¹⁰².

(100) במידתה. (101) בגמרא יש: "עשרים, וחמש עשרה" במקום "מאתיים, ומאה וחמשים" אבל היחס הוא זהותי, והיינו, שההפרש הוא ברבע. וכתב המגיד משנה שיש אומרים שאף עד למחצית קיים המקח. (102) ולהשביח מקחו התכוון, אף על פי שלאמיתו של דבר אינה שווה כן (רשב"ם. וכן נראה מדברי רבינו - ב"ח שם).

- יד. הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: בֵּית כּוֹר פְּלוֹנִי¹⁰³ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֵף עַל פִּי שְׁאִין בְּמִשְׁיחָתוֹ אֲלֹא לְתַף¹⁰⁴ - הַגִּיעֵו; שְׁלֹא מִכֵּר לוֹ אֲלֹא מְקוֹם הַנִּקְרָא בֵּית כּוֹר. לְפִיכָךְ צִרְיָה הַמוֹכֵר¹⁰⁵ לְהִבִּיא רָאִיָּה שֶׁהוּא נִקְרָא בֵּית כּוֹר. וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: כָּרִם שְׁלִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי¹⁰⁶ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ גְּפָנִים¹⁰⁷ - הַגִּיעֵו; וְהוּא שֶׁהִרִי קוֹרִין אוֹתוֹ כָּרִם. וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: פְּרָדֶס זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֲפֹלוֹ אֵין בּוֹ רִמּוֹנִים¹⁰⁸ - הַגִּיעֵו; וְהוּא שֶׁיִּקְרָא פְּרָדֶס. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן.

(103) כן כתב הראב"ד (בשיטה מקובצת שם): "האומר לחבירו בית כור זה אני מוכר לך - זה וזה גרסינן". ומשמע דווקא אם אומר "זה" או "פלוני", אבל אם אמר לו בית כור סתם, צריך לתת לו בית כור שלם (קצות החושן, סימן ריח סעיף קטן א). (104) חצי כור. (105) בברייתא שם נאמר: "והוא שנקרא בית כור", ומה נראה שהמוכר צריך להוכיח שזה נקרא כך. וכן כתב רבינו למעלה פרק כא הלכה כא, עיין שם. (106) ביטוי זה - כביטוי "בית כור פלוני", ראה למעלה. (107) שזה הנותן את השם "כרם". (108) כמו שנאמר (שיר השירים ד, יג): "שלחך פרדס רימונים" (שיטה מקובצת בשם הרב יהונתן). וראה למעלה פרק כד הלכה יד.

- טו. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּו - בְּמָקוֹם שְׁאִין שֵׁם מְנַהֵג, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; אֲכָל בְּמָקוֹם שִׁישׁ מְנַהֵג - הֵלֵךְ אַחֵר הַמְנַהֵג, וְאַחֵר לְשׁוֹן רַב אֲנִשִּׁי הַמָּקוֹם¹⁰⁹ הַיְדוּעִים לְהֵן.

(109) אף על פי שאין הולכים בממון אחר הרוב (למעלה

בטיב³⁶ מִשָּׂא וּמִתֵּן - מִקְחוֹ מִקָּח, וּמִמְכְּרוֹ מִמְכָּר, 15
וּמִתְּנוּתוֹ³⁷ קִימָת³⁸. בֵּין³⁹ בְּדָבָר מְרַבֵּה⁴⁰, בֵּין בְּדָבָר 16
מוֹעֵט; בֵּין בְּמִתְּנֵת בְּרִיא, בֵּין בְּמִתְּנֵת שְׂכִיב מְרַע⁴¹. 17
וְדָבָר זֶה מִדְּבָרֵי חֻקִּים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא 18
יִבְטֵל, וְלֹא יִמָּצֵא מִי שִׁימְכֹר לוֹ, וְלֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ. 19
וְהַכֹּל בְּמִטְלָטְלִין⁴²; אֲבָל בְּקִרְקָע - אֵינוֹ מוֹכֵר וְלֹא 20
נוֹתֵן⁴³ עַד שֶׁיִּגְדִּיל. 21

(31) גיטין נט. משנה וגמרא. וראה בפ"ד מהלכות אישות
הלכה ז. (32) אבל לעצמו זוכה לפני זה, כמו שיוצא
מהמירא של רבא בגיטין סה. וראה במגיד-משנה ובסמ"ע
סימן רלה ס"ק ב. (33) [היינו שגמרו שש שנים, והוא נכנס
בתחילת השנה השביעית (מאירי שם עמוד 235)]. וראה
להלן הלכה ח והערה מט]. (34) שיהיה גדול - בן
שלש-עשרה שנים ויום אחד. (35) יוצא מתוך השקלא-
וטרין בגיטין שם. וראה להלן הלכה ח. (36) ענין (סמ"ע
ס"ק ד), או טבע ('ערוך' ערך טיב). (37) שם, כמו בר רב
אשי. (38) וגם כאן משום כדי חייו, שכל נותן מתנה
לחבירו - בוודאי קיבל ממנו איזו טובת הנאה מקודם.
(39) שם. (40) שבוודאי עשה לו המקבל טובה מרובה.
(41) שזה רק בדיבור. (42) משנה, שם. וראה למעלה הערה
יב. (43) דקדק לכתוב "אינו מוכר ולא נותן" להורות
שלקנות הוא יכול, כמו שהסביר להלן הלכה יא.

ז. בַּמָּה⁴⁴ דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִטְן שֶׁאֵין לוֹ 22
אֲפּוֹטְרופּוֹס; אֲבָל אִם הָיָה⁴⁵ לוֹ אֲפּוֹטְרופּוֹס - אֵין 23
מַעֲשֵׂיו כְּלוּם⁴⁶, אֲפֹלוּ בְּמִטְלָטְלִין, אֲלֹא מִדַּעַת 24
הָאֲפּוֹטְרופּוֹס; שֶׁאִם רָצָה לָקִים מִקְחוֹ וּמִמְכְּרוֹ 25
וּמִתְּנוּתוֹ בְּמִטְלָטְלִין⁴⁷ - קָיָם. 26

(44) מימרא של רפרס, בכתובות ע. (45) שאז אין כאן
חשש יותר משום כדי חייו. (46) בין במקח וממכר ובין
במתנה, כמו שכתב להלן, ובניגוד לדעת הר"ח שהובאה
בהגהות מיימוניות כאן, וב'חוספות' כתובות שם ד"ה אבל,
שבמתנה אפילו אם היה לו אפוטרופוס - מתנתו מתנה.
(47) ולא בקרקע.

ח. בּוֹדֵקִין⁴⁸ אֶת הַקֵּטָן אִם יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן⁴⁹ 27
או אֵינוֹ יוֹדֵעַ; לְפִי שֵׁישׁ קֵטָן חָקֵם וְנִבּוֹן, שֶׁהוּא 28
יוֹדֵעַ וְהוּא בֶּן שֶׁבַע⁵⁰, וְיֵשׁ אַחֵר, שֶׁאֲפֹלוּ בֶּן שָׁלֹשׁ 29
עֶשְׂרֵה אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן. קֵטָן הַיּוֹדֵעַ 30
בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן שֶׁאֵין לוֹ אֲפּוֹטְרופּוֹס, שֶׁנֶּשֶׂא וְנָתַן 31
בְּמִטְלָטְלִין וְטָעָה - דִּינוֹ כְּדִין הַגָּדוֹל: פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת 32
- מִחִילָה⁵¹, שְׁתּוֹת - מִחֲזִיר הַהוֹנָגָה, יֵתֵר עַל שְׁתּוֹת 33
- בְּטֵל מִקָּח, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵². וְאֵנִי אוֹמְרִי⁵³, שֶׁאֵין 34
מִקָּח הַקֵּטָן וּמִמְכָּריו בְּמִטְלָטְלִין קִימִין אֲלֹא בְּשִׁמְשׁוֹ 35
אוּ הַמְשִׁיף⁵⁴; אֲבָל אִם נָתַן מַעוֹת עַל הַמִּקָּח וְחֲזָר⁵⁵ 36
בוֹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע, וְאַחֲרֵים שֶׁחֲזָרוּ בוֹ - 37
מְקַבְּלִין מִי שֶׁפָּרַע. 38

(48) גיטין נט. שהכל תלוי בחריפותו של הקטן.

האורים' שם ס"ק כ). [ומה שאמרו בגיטין שם: "מדבר
ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אלם, וזה וזה
הרי הן כפקחין לכל דבריהם" - אין הכוונה ב"זה וזה" גם
למדבר ואינו שומע, אלא "זה וזה" היינו גם "שומע ואינו
מדבר" וגם "אלם" שדיבר ושוב נשתתק, ועל זה אמר
ששניהם כפקחין (אלא שבתוספתא פ"א דתרומות, הנוסחא
להיפך: "שומע ואינו מדבר זהו אלם, מדבר ואינו שומע
זה הוא חרש, וזה וזה הרי הוא כפיקח לכל דבר". וראה
ב'דריש' סימן רלה, ס"ק יט בסופו). וכן נראה שפירש
המאירי שם (עמוד 251 ד"ה אע"פ שבפקח), אבל מדבר
ואינו שומע אינו כפקח לכל דבריו. ואינו מוכר בקרקעות,
לפי שבקרקעות צריך חריפות יתירה, שהרי גם בן יג שנה
אינו יכול למכור קרקעות, עד שיהא יודע בטיב משה ומתן,
כמו שכתב רבינו להלן הלכה יב ('נתיבות' שם). וראה
במגיד-משנה וכסף-משנה]. (14) כמו שבודקין לגיטין.
וראה להלן הלכה ג שבודקין מי שנשתתק. (15) יותר ממה
שבודקים את מי שנשתתק, שאין דעתו צלולה כל־כך
(סמ"ע שם ס"ק מח).

ג. אִלֵּם¹⁶ שֶׁשׁוּמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, אוּ מִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק¹⁷ - 1
מִקְחוֹ¹⁸ וּמִמְכְּרוֹ מִמְכָּר וּמִתְּנוּתוֹ קִימָתוֹ כְּכֹל, בֵּין 2
בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקִרְקָע¹⁹. וְהוּא שֶׁיִּבְדֹּק בְּדֶרֶךְ שְׁבוּדָקִין 3
לְגִטִּין²⁰, אוּ יִתֵּב בְּתֵב יְדוֹ²¹. 4

(16) גיטין עא. (17) אחרי שמקודם ידע לדבר, בניגוד
לשומע ואינו מדבר - שאינו יכול לדבר מיום הוולדו.
(18) ברייתא, גיטין שם: "כשם שבודקין אותו (=את
הנשתתק - רש"י) לגיטין, כך בודקין אותו למשאות
ולמתנות (=למשא ומתן)". (19) שהרי אף לגיטין הוא
כפיקח ממש. (20) ראה פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז.
(21) ראה בהלכות גירושין, שם.

ד. הַשּׁוֹטָה²² - אֵין²³ מִקְחוֹ מִקָּח וְאֵין מִמְכְּרוֹ מִמְכָּר 5
וְאֵין מִתְּנוּתוֹ קִימָתוֹ. וּבֵית דִּין²⁴ מַעֲמִידִים 6
אֲפּוֹטְרופּוֹס לְשׁוֹטִים, בְּדֶרֶךְ שֶׁמַּעֲמִידִין לְקִטְנִים. 7

(22) ראה הגדרתו בחגיגה ג: ובפ"ט מהלכות עדות הלכה ט.
(23) בהרבה מקומות בספרות התלמודית, מהם: כתובות כ.
ובבא-בטרא קנה: (24) נלמד ממירא של מר עוקבא
בכתובות מח. וראה בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא.

ה. מִי²⁵ שֶׁהוּא עֵת שׁוֹטָה וְעַת שְׁפוּי²⁶, כְּגוֹן אֵלוֹ 8
הַנִּכְפִּין²⁷ - בַּעַת שֶׁהוּא שְׁפוּי כָּל מַעֲשָׂיו קִימִין, 9
וְזוֹכֶה לְעַצְמוֹ וְלֵאחֲרָיו כְּכֹל בֶּן דַּעַת. וְצָרִיכִין 10
הַעֲדִים לַחֲקִי הַדָּבָר הַיָּטִב, שֶׁמָּא בְּסוֹף שְׁטוּתוֹ²⁸ אוּ 11
בְּתַחֲלַת²⁹ שְׁטוּתוֹ עָשָׂה מַה שֶׁעָשָׂה³⁰. 12

(25) כתובות כ. וראש השנה כח. (26) בדעה צלולה.
(27) חולי נופל. (28) היינו, שעדיין לא עברה שטותו
לגמרי. (29) שכבר התחילה השטות, וראה בסמ"ע סימן
רלה ס"ק נב. (30) שאז אין מעשיו כלום.

ו. קֵטָן³¹ עַד שֶׁשׁ שָׁנִים - אֵין הַקִּנְיָנוֹ לְאַחֲרֵים 13
כְּלוּם³²; וּמִשֵּׁשׁ שָׁנִים³³ עַד שֶׁיִּגְדִּיל³⁴, אִם יוֹדֵעַ³⁵ 14

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 **חֲצֵרָה מִיָּדָה⁷³ - תִּקְנָה הַמְּטַלְטֵלִין מֵאַחֲרִים אִם קָנוּ**
14 **מִיָּדָה⁷⁴ אוּ בְשִׁכְרוּת מְקוֹם.**

63) גם זה המשך למה שכתב למעלה (הלכה ח), "ואני אומר". 64) בכ"י תימן: "וקנו ממון (צ"ל "מהן") או שכר". וכ"ה ב'טור': "וקנה מידם או שכר". "וקנה", היינו קנין סודר. 65) כלומר, לא תיקנו לו חכמים לקטן אלא קנין משיכה ולא קנין סודר. 66) כלל הוא, שחצרו - היינו כל רשותו הפרטית של האדם, קונה לו כל מה שנמצא בתוכו. 67) תקנת חכמים, שכל אדם קונה כל מה שנמצא מונח בלי בעלים בארבע אמות סביבו, למנוע מחלוקת והתנצחות (בבא-מציעא י). 68) שם י: ויא. ודעת הראב"ד (להלן הי"א) שלא אמרו קטן אין לו חצר אלא במציאה, אבל במקח וממכר שדעת אחרת מקנה לו - יש לו חצר. 69) ואין הקטן קונה בקנין חצר, מפני שאין קטן יכול לעשות שליח (בבא-מציעא שם). 70) [צריך לומר "שנתבאר", והוא בפרק יז מהלכות גזילה ואבדה הלכה י]. 71) קנין סודר. 72) באופן שלא תיקנו חכמים בקטן אלא קנין משיכה בלבד ולא קניינים אחרים. 73) "שכשם שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה, כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה, וכשם שיש לה חצר לענין גט, כך יש לה לענין מציאה" (פי"ז מהלכות גזילה שם). ומקור הדברים מבבא-מציעא יא. ויב. 74) בכ"י תימן: "קנו מידן", וב'טור': "קנתה מידן". שמכיון שמצאנו בקטנה שחצרה כידה (מה-שאינ-כן בקטן) - הרחיבו גם חכמים את קניניה, ועיין ש"ך סימן רלה ס"ק ג.

15 **יֵאָרָא לִי, שֶׁקָּטָן שֶׁקָּנָה קָרָקַע וְנָתַן דָּמִים**
16 **וְהִחֲזִיק⁷⁵ בְּקָרָקַע - תַּעֲמִיד בִּידוֹ, אָף עַל פִּי שְׁאִין**
17 **מִמֶּכְרוֹ בְּקָרָקַע כְּלוּם⁷⁶; שֶׁהִקָּטָן כְּמִי שְׁאִינוֹ בִּפְגִּינוֹ**
18 **הוּא, וְזָכִין לְאָדָם שְׁלֹא בִּפְגִּינוֹ⁷⁷, וְאִין חֲכִין לוֹ אֶלָּא**
19 **בִּפְגִּינוֹ⁷⁸.**

75) דוקא אם נתן דמים והחזיק, אבל אם לא נתן דמים - דרך הקטן לחזור בו, שקרובה דעתו לגבי הדמים (סמ"ע ס"ק כט). 76) למעלה הלכה ו. - בכל זאת קניינו קנין, כמו שמבאר. ולפי זה, צריך לפרש מה שישנו במשנה (גיטין נט.) "הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין" - שתיבת "במטלטלין" איננה אלא על "ממכרן ממכר", אבל ב"מקחן מקח" - אפילו בקרקע. 77) קידושין מב. ושם מדובר גם בקטנים. [ואין קנין זה מן התורה, שהרי "זכין לאדם" אינו אלא על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד מהלכות זכיה הלכה ב, וב'קצות החושן' סימן רלה, תחילת ס"ק ד), אלא תקנת חכמים היא כאן. ולא תיקנו אלא בחזקה, שהיא כמשיכה, שהביא הקרקע לרשותו, אבל בקנין אחר לא תיקנו. ולפיכך גם מטלטלין לא קנה בקנין סודר (למעלה ה"י) וראה בראב"ד ובמגיד-משנה]. 78) משנה, בגיטין יא:

20 **יב. קָטָן שֶׁהִגְדִּיל, וְהִבִּיא הַזָּכֵר שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אַחֵר**
21 **שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה⁷⁹ וְהִפְתָּ אַחֵר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה⁸⁰, אָף**
22 **עַל פִּי שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן - מְקָחוֹ מְקָח**
23 **וּמִמֶּכְרוֹ מִמֶּכְרוֹ וּמִתְּנָתוֹ מִתְּנָה בְּמִטְלָטְלִין⁸¹; אֲבָל**

(49) פירוש: במטלטלין (מגיד-משנה). (50) [היינו בתחילת השנה השביעית, ראה למעלה הלכה ו והערה לב]. (51) גיטין שם: "עד שתות כגדול" כלומר עד שתות מחילה. והראב"ד תמה על זה, על-פי הכלל הידוע: "יתומים אינם בני מחילה", וכנראה שפירש "עד שתות כגדול" - מלמעלה, כלומר עד שתות בטל מקח, ואילו בפחות משתות לא דיברו (מאירי). ולדעת רבינו צריך לומר, שדין מחילה ביתומים אינו חמור יותר מגוף הדין של מקח וממכר, שאע"פ שאינם בני משא ומתן - תיקנו להם חכמים את אלו, משום כדי חייהם, כמו כן תיקנו להם גם דיני אונאה, מאותו הטעם. (52) לעיל פ"ב ה"ב-ד. (53) למד כן ממה שאמרו גיטין נב. (ופסקה רבינו למעלה פ"ט ה"ד ואילך) בנכסי יתומים שיש להם אפוטרופוס, שאין קונים מהם בכסף, ולמד מזה גם לקטן עצמו (מגיד-משנה). (54) וגם נתנו לו מעות. אבל במשיכה לחוד לא קונים מהם, ואם רצו חוזרים בהם (למעלה שם ה"ג). (55) שגם גדול אינו קונה בכסף, אלא שחייב ב"מי שפרע", וראה למעלה בפרק ט.

1 **ט. וְכֵן⁵⁶ אִם קָנוֹ⁵⁷ מִיָּד הַקָּטָן אוּ הַשֹּׁפֵר מְקוֹם⁵⁸**
2 **הַמְּטַלְטֵלִין, וְחָזַר בּוֹ - לֹא קָנָה הַלּוֹקָח; שְׁאִין**
3 **מוֹצִיאִין מִיָּד הַקָּטָן בִּידֵינוֹ⁵⁹, וְאִין קָנָן מִיָּד הַקָּטָן**
4 **כְּלוּם⁶⁰; שֶׁהִקָּטָן בְּשִׁטְר⁶¹, וְאִין הָעֲדִים חֹתְמִין אֶלָּא**
5 **עַל שִׁטְר שֶׁל אָדָם גְּדוֹל⁶².**

(56) נמשך אחרי "ואני אומר" שבהלכה הקודמת. (57) בקנין חליפין. (58) אחד מדרכי הקנין, שהלוקח קונה או שוכר את המקום בו נמצאים מטלטלין מסויימים העומדים למכירה, ואחרי שקנה את המקום, קונה את המטלטלין שעליו בתורת קנין "חצר", ולא צריך קנין אחר. (59) שבקנין כסף או בקנין חליפין, נשארים המטלטלין ברשות היתומים, מה-שאינ-כן בקנין משיכה, שהלוקח מושכם לרשותו. וגם בדין השכיר מקום המטלטלין, אע"פ שלהלכה הם עומדים ברשות הקונה, כיון ששכר את מקומם - למעשה הם עומדים בבית הקטן, וצריך להוציאם מהם בדין. והראב"ד נתן בזה טעם אחר: שכירות הרי היא כמכר (בבא-מציעא נו:). וכשם שאינו יכול למכור קרקעות (למעלה הלכה ו), כן אינו יכול להשכירם. (60) אפילו באופן שאין המטלטלין ברשותו של הקטן, ואין צריך להוציאם מידו (סמ"ע שם ס"ק כה). (61) בכ"י תימן "כשטר", וכ"ה בשו"ע שם סעיף ה. כלומר, כל קנין עומד להכתב, כמו שאמרו כמה פעמים בגמרא (ומהם: גיטין נא. ובבא-בבא מ.). וסובר רבינו שצריך שיהיה הקנין ראוי לכתובה. (62) בבא-בבא קנה.

6 **י. וְכֵן⁶³ קָטָן שֶׁקָּנָה מִטְלָטְלִין, וְקָנוּ מִיָּדוֹ, וְשִׁכְרוּ⁶⁴**
7 **מֵהֶם הַמְּקוֹם - לֹא קָנָה עַד שְׁתֵּימָשֶׁךְ, לְפִי שְׁאִינוֹ**
8 **זוֹכֶה בְּדָרָכִים שְׁזוֹכִין בָּהֶן הַגְּדוֹלִים⁶⁵. רָאִיָּה לְדָבָר:**
9 **שְׁאִין חֲצֵרָה⁶⁶ שֶׁל קָטָן וְלֹא אֶרְבַּע אַמּוֹת⁶⁷ שֶׁל קוֹנִין**
10 **לוֹ⁶⁸, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּרָבוּ מִדִּין שְׁלִיחוּת⁶⁹ וְלֹא מִדִּין יָדוֹ,**
11 **כְּמוֹ שְׁתֵּיפָארוֹ⁷⁰, וְלֹא יִהְיֶה הַקָּטָן⁷¹ אוּ שִׁכְרוֹת**
12 **הַמְּקוֹם גְּדוֹל מִחֲצֵרָה⁷². אֲבָל הַקָּטָנָה, שֶׁנִּתְּרָבָתָה**

- 1 **בְּקֶרֶק - אֵין מַעֲשֵׂיו קִימִין עַד שִׁיְהִיָּה יוֹדַע בְּטִיב**
- 2 **מִשָּׂא וּמִתֵּן אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל⁸².**
- 79 ראה פ"ב מהלכות אישות הלכה י. (80) שם הלכה א. (81) היינו, אף מן התורה, עיין בבבא-בבא קנה: "... מטלטלי דוביניה זביני" (בן יג שנה שאינו יודע בטיב משא ומתן, ועיין רשב"ם שם). (82) כן דעת הר"ף, שמעשה של רבא שם היה במוכר בנכסיו, וגרס שם "ההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסי, אתא לקמיה דרבא כו' אמר להו זביניה לאו זביני" (מפני שלא ידע בטיב משא ומתן, ולא גרסינן "דאזל זבין נכסי אבוה") וכן שם מה ששלח גידל בר מנשיא בתינוקת בת ארבע-עשרה שנה ויום אחד, ואמרו לו אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח, - הכל מדובר במוכר נכסיו ולא נכסי אביו.
- 3 **יג. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּקֶרֶק שְׁלֹו⁸³; אָבֵל**
- 4 **קֶרֶק שְׁלֹו⁸⁴ מַאֲבוּתֵיו אוּ מִשָּׂאָר מוֹרִישָׁיו⁸⁵ - אֵין**
- 5 **מִמְכְּרוּ מִמְכָּר עַד שִׁיְהִיָּה בֵּן עֶשְׂרִים שָׁנָה⁸⁶, אָף עַל**
- 6 **פִּי שֶׁהִכִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת יוֹדַע בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן⁸⁷;**
- 7 **שָׂמָא יִמְכֹּר בְּזוּל, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה אַחֵר הַמַּעֲוֹת⁸⁸,**
- 8 **וְעַדִּין לֹא נִתְיַשְׁבָּה דַּעְתּוֹ בְּדַרְכֵי הָעוֹלָם.**
- 83 שקנה אחר שהגדיל, וידע בטיב משא ומתן (למעלה הי"ב), או אפילו כשהיה קטן (למעלה הי"א). (84) מימרא של שמואל, בבבא-בבא קנה. ושל רבא, בגיטין סה. (85) אע"פ שבגמרא (שם ושם) לא נזכרו אלא "נכסי אביו" - סובר רבינו שאין הבדל ביניהם, שכיון שלא טרח בנכסים אלו - עלול הוא למכרם מתוך קלות דעת (הגר"א סימן רלה, ס"ק כו). והרשב"א חולק וסובר ש"נכסי אביו" דוקא, שלא תיקנו חכמים אלא בדבר המצוי, וזה אינו אלא ירושה מאב (מגיד-משנה). (86) כרבא בגיטין שם, וכרב הונא בר חנינא בשם רב נחמן, ולא כרבא בשמו (ב"ב קנה). ובאופן זה ממכרו ממכר אפילו אם אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). (87) שאם אינו יודע בטיב משא ומתן - אינו יכול למכור אפילו בנכסיו. ואם כן, מה שאמרו "בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים" - הכוונה אפילו באופן שיודע בטיב משא ומתן. (88) בבא-בבא קנה. "זימנין דמקרקשי ליה זוזי. אבל נכסים שקנה כיון שטרח בהם, אין דעתו קלה למכרם (הגר"א, הובא למעלה הערה פד). [ורדין מטלטלין שירש, לא נזכר כאן, ובשו"ע סימן רלה סעיף ט כתב: "וכשהוא בן עשרים שנה שלימות והביא שתי שערות, מוכר בין במטלטלין בין בקרקעות, בין שלו בין של אביו". והעיד הגר"א (שם ס"ק לג) ש"בין במטלטלין" מיותר, שהרי במטלטלין מוכר אפילו בפחות מבן כ'. ואם נניח כי בשל אביו אינו מוכר אפילו במטלטלין כל זמן שאינו בן כ' - הדברים מיושבים, וראה להלן הלכה יז והערה קד].
- 9 **יד. מִתֵּנָתוּ⁸⁹ כְּשֶׁהוּא פָּחוֹת⁹⁰ מִבֵּן עֶשְׂרִים, בֵּין⁹¹**
- 10 **מִתֵּנָת בְּרִיא בֵּין מִתֵּנָת שְׂכִיב מַרְע - הָרִי זֶה קִימָת;**
- 11 **שְׁאֵלוּ⁹² לֹא הִגִּיעַ לוֹ הַנִּיָּה גְדוּלָּה - לֹא נִתֵּן, וְהוּא**
- 12 **דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִצְוֵי תְּמִיד⁹³, וְאִמְרוּ חֲכָמִים: תִּתְקַיֵּם**
- 13 **מִתֵּנָתוּ⁹⁴, בְּדִי שִׁיְהִי דְּבָרֵיו נִשְׁמָעִין⁹⁵.**
- 89 שם קנה: מימרא של אמיר. (90) אבל הוא יותר מבן שלש-עשרה (מגיד-משנה). (91) נלמד מפעוטות למעלה הלכה ו (מגיד-משנה). (92) שם קנה. (93) ועל דבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים, כמפורש בכמה מקומות בתלמוד, ועיין מגיד-משנה הלכה יג (הובא למעלה הערה פד). (94) אפילו בנכסי אבותיו, ואפילו אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). (95) גמרא בבא-בבא קנה שם.
- 14 **טו. בְּמָה⁹⁶ דְּבָרִים אָמוּרִים שֶׁהוּא מוֹכֵר קֶרֶק אָבִיו**
- 15 **כְּשֶׁהוּא בֵּן עֶשְׂרִים? כְּשֶׁהִכִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אוּ**
- 16 **כְּשֶׁנִּלְדוּ לוֹ סִימְנֵי סְרִיס⁹⁷; אָבֵל אִם לֹא הִכִּיא שְׁתֵּי**
- 17 **שְׁעָרוֹת וְלֹא נַעֲשָׂה סְרִיס - קֵטָן הוּא, וְאֵין מִמְכְּרוּ**
- 18 **בְּקֶרֶק מִמְכָּר, וְאִפְלוּ בְּנִכְסָיו, עַד שִׁיְהִיָּה לְרֹב**
- 19 **שְׁנוֹתָיו⁹⁸.**
- 96 שם קנה: (97) שאינו ראוי להוליד, וסימניו מפורשים בפ"ב מהלכות אישות הלכה יג. (98) היינו שלשים וחמש שנה ויום אחד (הלכות אישות שם, הלכה יא).
- 20 **טז. מִי⁹⁹ שֶׁמְכָר בֵּין בְּנִכְסָיו בֵּין בְּנִכְסֵי אָבִיו וּמֵת,**
- 21 **וּבִאֵר קְרוֹבָיו וְעֶרְעָרוֹ שֶׁהִיָּה קָטָן בְּשַׁעַת הַמְּכָר¹⁰⁰,**
- 22 **וּבִקְשׁוּ לְבָדְקוֹ¹⁰¹ - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם לְנִילוּ¹⁰². וְעוֹד,**
- 23 **שֶׁהִסְמִינִים מִשְׁתַּנֵּין בְּמִיתָה¹⁰³. וְחִזְקָה הִיא, שֶׁאֵין**
- 24 **הַעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַשָּׁטֶר אֲלֵא אִם כֵּן יָדְעוּ בְּיָדָא**
- 25 **שֶׁהַמּוֹכֵר גְּדוּל¹⁰⁴.**
- 99 ברייתא שם קנה. מעשה שבא לפני רבי עקיבא. (100) ואין ממכרו ממכר (למעלה הלכה טו). (101) אם היו בו סימני גדלות. (102) [במסכת שמחות (פ"ד הי"ב) הובא אותו מעשה שהובא בבבא-בבא קנה שם בלשון זה: "אל יבדק, מאחר שנסתם הגולל אין מזיזין את המת ממקומו". וכן הוא בשו"ע יורה-דעה (סוף סימן שסג). ואע"פ שאיסור ניוול המת הוא אפילו לפני הקבורה, כמפורש בחולין יא: - אין זה אלא בבדיקת איבריו הפנימיים, אם אינו טריפה, אבל לבדוק מבחוץ אם יש לו שתי שערות, אין זה ניוול. ועיין בהגהות 'בית הלל' ליוורה-דעה שם]. (103) גם נימוק זה שם. כלומר, שאע"פ שלא נמצאו הסימנים לאחר מיתה, יתכן שהיו מחיים ונשתנו לאחר מיתה. (104) שם קנה. וראה למעלה הלכה ט.
- 26 **יז. פָּחוֹת מִבֵּן עֶשְׂרִים שֶׁמְכָר קֶרֶק אָבִיו¹⁰⁵ -**
- 27 **חוֹזֵר¹⁰⁶ וּמוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, בֵּין קִדָּם עֶשְׂרִים בֵּין**
- 28 **אַחֵר עֶשְׂרִים. וּמוֹצִיא מִן הַלּוֹקֵחַ כָּל הַפְּרוֹת**
- 29 **שְׁאֵכָל¹⁰⁷. וְאִם הוֹצִיא הוֹצֵאוֹת אוּ שָׁנְטַע וְזָרַע -**
- 30 **שָׁמִין¹⁰⁸ לִי וּמִחֲזִיר אֶת הַשָּׂאָר. בְּדִין הַזֶּה הוֹרוּ**
- 31 **רַבּוֹתֵי. וְאֵנִי אוֹמֵר, שֶׁאִפְלוּ קָטָן שֶׁמְכָר קֶרֶק מִנְכָּסֵי**
- 32 **אָבִיו, וּכְשֶׁנַּעֲשָׂה בֵּן עֶשְׂרִים לֹא מָחָה - אֵינוֹ יָכוֹל**
- 33 **לְחַזֵּר¹⁰⁹; שְׁפִינִן שְׁלָקָה הַמַּעֲוֹת וְנִשְׁתַּמֵּשׁ הַלּוֹקֵחַ**
- 34 **בְּקֶרֶק זֶה לְפָנָיו כְּשֶׁהוּא בֵּן עֶשְׂרִים וְלֹא מָחָה -**
- 35 **נִתְקַיֵּמָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ, שֶׁהָרִי רָצָה בְּמִמְכָּרוֹ.**
- 105 [ובנכסי עצמו, אם אינו יודע בטיב משא ומתן, אע"פ

פלוני השדה, מדין עבד כנעני. וכן בבבא-קמא קב: שאם קנה מישהו שדה בשביל ראש הגולה, קנה האחרון (ביאור הגר"א סימן רלה ס"ק סד). (5) כששמע שמכרו לו הקרקע או המטלטלין - התנגד מיד ולא רצה לקבל (להלן פ"ד שם ה' ב"ג). (6) "שזכות היא שתנתן לו מתנה [או מקח], אם ירצה. אבל אם לא ירצה, אין נותנין מתנה לאדם בעל-כרחו" (שם הלכה ב). ומקור הדברים בבבא-בבא-קמא קלז: קלח. (7) אחרי שאין כל חשש הפסד ללוקח, שתמיד יכול לחזור, אם המוכר מזכה לו בלי ידיעתו. (8) משנה בבא-בבא-קמא קסז: (9) היינו, אפילו במקרה המפורט לקמן. (10) משנה, שם. (11) שכותב את שטר המכירה. שכן תיקנו חכמים, שמי שנשכר יתן שכר הסופר (מלאכת שלמה בשם רשב"א). [ורמז לדבר, מה שנאמר בירמיה (לב, מד): "שדות בכסף יקנו, וכתוב בספר וחתום" - הרי שהקונה הוא הכותב]. (12) גמרא שם, קסח. "כדאמי אינשי זבנית קנית, זבנית אוביד" (= פתגם עממי אומר: קנית - נשכרת, מכרת - הפסדת) - ר"י בן מיגאש ורמ"ה, מהגמרא בבבא-בבא-קמא קא.

ב. וכן¹³ העבד שְׁאֵנָה¹⁴ או מֶכֶר, או נָתַן מִתְּנָה או
נָתַנָּה לוֹ - יֵד הָאֲדוֹן עַל הָעֲלִיּוֹנָה; אִם רָצָה¹⁵ לָקִים
מִצְּשָׁיו - הָרִי אֵלָיו קִמְצִיּוֹן¹⁶, וְאִם לֹא רָצָה - בָּטְלוּ
כָּל מִצְּשָׁיו¹⁷. וּבְדִבְרֵים בְּלִבָּד הוּא שֹׁמֵקִים הָאֲדוֹן אוֹ
מִבְטֵל, וְאִינוּ צָרִיד לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ כְּלוּם.

13) ספר "המקח והממכר" שם. וזהו בהתאם לכלל הידוע בספרות התלמודית: מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג: ולהלן פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יב). 14) [כעין זה מצאנו בתוספתא פ"ט דבבא־בבא (הוצאת צוקמ. עמ' 41019): "המוכר שדה חבירו במעמד חבירו לא עשה כלום, כתב מקיימיני אחריו דבריו קיימין". הרי שהסכמתו אח"כ משווה לקנין מעמד משפטי (אור שמח). וכן הוא בקידושין נב: במי שקידש אשה בדבר שאינו שלו, ובא בעל הדבר ונתן הסכמתו, שהרי אלו קידושין. והוא־הדין לתורם פירות חבירו ובא בעל הפירות והסכים, שהרי זו תרומה, וראה בדברי רבינו בפ"ד מהלכות תרומות הלכה ג.]. 15) הסכים והודיע על כך מיד. 16) ואין צורך בפעולת קנין חדשה של האדון. 17) "שמה שאמרו שיד העבד כיד רבו - לזכות בעבורו, ולא לחייב כלל, אפילו במה שהוא בזכות" (כגון שקנה בזול גדול, או מכר ביוקר גדול - 'נתיבות המשפט' סימן רלה, משה"א ס"ק לד) - מגיד־משנה. והמוכר צריך להחזיר את דמי המקח לאדון (מגיד־משנה בשם רב האי). ואין העבד קונה המתנה לפי שאין לו קנין בלי רבו, ועיין אור־שמש ואבן־האזל.

1 יח. השפּוֹר ¹¹⁰ - מְקָחוּ מְקָח, וּמִמְּקָרוּ מִמְּקָר,
2 וּמִתְּנוּתוֹ קְדִימִין. וְאִם ¹¹¹ הִגִּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט,
3 וְהוּא הַשְּׁפּוֹר שֶׁעוֹשֶׂה וְאִינוּ יוֹדֵעַ מָה עוֹשֶׂה ¹¹² - אֵין
4 מַעֲשֵׂיו כְּלוּם, וְהָרִי הוּא כְּשׁוֹטֶה ¹¹³ אוֹ כְּקֹטֵן פְּחוֹת
5 מִבֶּן שֶׁשׁ ¹¹⁴.

(110) תוספתא תרומות פ"ג, ובבלי עירובין סה.
(111) מימרא של רבי חנינא בעירובין שם. (112) כמו
שנאמר (בראשית יט, לג): "ולא ידע בשכבה ובקומה".
וראה בפ"ד מהלכות אישות הלכה יח. (113) למעלה
הלכה ד. (114) למעלה הלכה ו.

1) נתבאר בו משפט המוכר דבר לאחר שלא מדעתו, וכן דין העבד עם אדון, ודין האשה עם הבעל, ודין האפוטרופוסין בנכסי יתומים. ונסתיים הפרק בדין המוכר או הנותן ביום שבת קודש, ונסתיימו ההלכות.

6 א. המוכר שמוכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן
7 הלוקח שלא מדעתו² - יד הלוקח על העלוונה³;
8 ואם רצה לוקח - אין המוכר יכול לחזור בו⁴, ואם
9 לא רצה⁵ - תחזור לבעילה⁶. לפיכך⁷ כותבין⁸ שטר
10 למוכר אף על פי שאין הלוקח עמו. ולעולם⁹
11 הלוקח¹⁰ נותן שכר הסופר¹¹, ואפלו מבר שדהו
12 מפני רעתה¹².

(2) כגון שזיכה לו המוכר על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב.). (3) כדי שתהיה זאת זכות גמורה. בהתאם לכלל הידוע: "זכין לו לאדם, שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו" (הלכות זכיה ומתנה שם).

(4) לפי שקצאה הלוקח. כן הוא בקידושין ז. שאם אמר לחבירו הילך מנה ותהא שדך מכורה לפלוני. מנה אותו

ג. וכן¹⁸ האשה שמכרה או נתנה מתנה, בין בנכסי
בעלה בין בנכסי צאן ברזל¹⁹ שהכניסה לו, בין
בדברים שיחד²⁰ לה בכתבתה בין בנכסי מלוג²¹, בין
בבקרקות בין במטלטלין, וכן אם לקחה או נתנה
[לה מתנה] - יד הבעל על העליונה; ואם רצה
לקדם²² - קדם²³, אם רצה לבטל - יבטל²⁴ הכל.
אבל²⁵ הבעל שמכר או נתן. בין קמע שהכניסה²⁶

תומך: מעשיו. (39) בקנין הבעל, ואין צורך בפעולת-קנין שלה.

ה. בעל שֶׁמֶכַר מְטַלְטֵלִין שֶׁל נִכְסֵי צֶאֱן בְּרִזָּל אוֹ מְטַלְטֵלִין שְׁנֵתָן⁴⁰ לָהּ מְשָׁלוּ⁴¹, אִף עַל פִּי⁴² שְׁאִינוּ⁴³ רִשְׁאִי⁴⁴, אִם עֶבֶר וּמִכָּר אוֹ נָתַן - קָנוּ⁴⁵ הַלְקוּחוֹת, וְאִין⁴⁶ הָאִשָּׁה יְכוּלָה לְהוֹצִיא מִיָּדָהּ. וְכֵן⁴⁷ יֵשׁ לוֹ לַבַּעַל לְמַכֵּר כָּל נִכְסָיו, אִף עַל פִּי שֶׁהָן תַּחַת יָד שְׁעָבִיד הַתּוֹפֵה. וְאִם תְּבוּאָה⁴⁸ לְטָרֶף⁴⁹ - טוֹרֶפֶת; אֲלֹא אִם בֵּין⁵⁰ כְּתֻבָּה⁵¹ לְלוֹקֵחַ תַּחֲלָה⁵² וְקָנוּ⁵³ מִיָּדָהּ.

(40) בכ"י תימן ובדרפוס רומי: שנתן לה. וכ"ה בשו"ע אבן-העזר סימן צ סעיף טו. (41) שאז דינם כדין נכסי צאן ברזל. ועיין שם ב'חלקת מחוקק' ס"ק מט, וב'בית שמואל' ס"ק נב. (42) בבלי יבמות סו: ומגיד-משנה בשם ירושלמי, כתובות פרק מציאת האשה. (43) כל ההמשך, לשון הירושלמי. (44) מביטוי זה למד רבינו, כנראה, שאינו רשאי לכתחילה, אבל בדיעבד - הקנין קיים. (45) זו היא גם דעת רב האי ב"מקח וממכר", שער ו. וראשונים אחרים, ביניהם הרשב"א, חולקים עליו. (46) ואין זה דומה לקרקע, שנשארת תמיד קיימת, והאשה שמה את בטחונה עליה, משא"כ במטלטלין, שאין דעתה סומכת עליהם, שהרי בנכסי צאן ברזל הוא יכול בלעדי זה לכלות אותם עד גמירא (מגיד-משנה בשם הרשב"א), ובין כך ובין כך הרי הוא נושא באחריות והיא תקבל את התמורה, אף אם הוא מוכר (חלקת מחוקק שם). (47) כתובות פא: ושם מובא הדבר כפשוטו ביותר ומובן מאליו. (48) במקרה של גירושין או אלמנות. (49) לגבות את כתובתה מקרקע זו שמכר הבעל, ושהיתה, כמו כל נכסי הבעל, משועבדת לכתובתה. (50) כתובות צה. (51) שדין ודברים אין לה עם לוקח זה. (52) היינו קודם שמכר הבעל, אבל לאחר שמכר הבעל, יכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי", שם. (53) בקנין חליפין, גם זה שם.

ו. הָאִשָּׁה⁵⁴ שֶׁמֶכַרָה אוֹ נָתַתָּה נִכְסֵי צֶאֱן בְּרִזָּל לַבַּעַלָהּ - לֹא קָנָה⁵⁵, וְיֵשׁ⁵⁶ לָהּ לְחַזֵּר וּלְהוֹצִיא מִיָּדָהּ, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת אִישׁוֹת⁵⁷. בֵּית דִּין שֶׁמֶכְרוּ⁵⁸ אוֹ לָקְחוּ בְּנִכְסֵי יְתוּמִים, בֵּין בְּקָרְקַע בֵּין בְּמְטַלְטֵלִין, וְכֵן⁶⁰ הָאֶפֶסְרוֹפוֹסִין⁶¹, בֵּין⁶² שֶׁמָּנוּ אוֹתָם בֵּית דִּין בֵּין שֶׁמָּנָה אוֹתָן אֲבֵי יְתוּמִים - מְקַחֵן מְקַח וּמִמְכְּרֵן מִמְכָּר⁶³, אֲבָל⁶⁴ מִתְּתָם אֵינָה פְּלוּם; שְׁאִין אָדָם נוֹתֵן דָּבָר שְׁאִינוּ שָׁלוּ.

(54) בבא-בבא נ. (55) שיכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי". אבל בנכסי מלוג, אינה יכולה לטעון כן. וראה למעלה הלכה ד והערה לו, ובפכ"ב מהלכות אישות הלכה יז. (56) שהאשה יכולה לתבוע במקרה של גירושין ואלמנות את נכסי צאן הברזל כמו שהם - אם הם קיימים. (57) פכ"ב הלכה יח. (58) סמיכות ההלכות האלו, הנראות רחוקות אלו מאלו, היא בזו, שהן דנות בהגבלות המוטלות על בא"כ בנכסים. (59) שהם אינם גרועים מאפסטרופוס המתמנה על-ידם (ראה להלן), והם נקראים "אביהן של

לו אִשְׁתּוֹ בְּכַתְּבָתָהּ אוֹ קָרְקַע שֶׁהִכְנִיס לָהּ שׁוֹם²⁷ מְשָׁלוּ²⁸ בֵּין קָרְקַע שֶׁיַּחַד לָהּ בְּכַתְּבָתָהּ, אִף עַל פִּי שְׁקָנוּ²⁹ מִיַּד הָאִשָּׁה אַחֵר שֶׁקִּיָּמָה מַעֲשָׂיו - הָרִי כָּל מַה שֶׁעָשָׂה בְּטָל³⁰; מִפְּנֵי³¹ שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת³²: נִחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעְלִי³³.

(18) מקור דברי רבינו, בספר "המקח והממכר" שער ד. (19) נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והוא זוכה אף בגופם של אלו, אלא שהוא נושא באחריות במקרה של אבדון או כליון, ומכאן המונח "ברזל", שהאשה יכולה לבטוח בהם בבטחון של ברזל. (20) כל נכסי הבעל משועבדים לכתובת האשה, ועם זה יש שהוא מייחד שדה מסויים לגביית הכתובה, ואז אין הבעל יכול למכור שדה זה בלי הסכמתה. (21) נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והבעל אינו זוכה בגופם אלא בפירותיהם, אבל אינו נושא באחריות להם ואם אבדו או כלו, אבדו לאשה. ו"מלוג" היינו מריטה ותלישה, כמורט השערות ומניח הראש, כן הוא אוכל הפירות ומניח הקרן ('ערוך' ערך מלג, וראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א והערה ט). (22) בנכסים שלו הטעם פשוט: יד האשה כיד בעלה, ואם הוא מקיים הרי שפעולת האשה נחשבת כפעולתו, ובנכסים המשותפים כגון נכסי צאן ברזל ומלוג, צריך בעצם הסכמת שניהם, והרי בזה שהיא הקדימה למכור, יש גם משום הסכמתה. (23) משנה, בגיטין נה: (24) שהאשה יכולה רק לעשות פעולות לזכות בעלה, ולא לחובתו כמו בעבר, ובנכסים המשותפים בכל אופן הרי צריך גם הסכמתו. (25) משנה בגיטין שם. ולפי ההסתייגות של האמוראים בבבא-בבא נה: מט: וראה בפכ"ב מהלכות אישות הלכה יח. (26) והיינו נכסי צאן ברזל (וראה לחם-משנה בהלכות אישות שם). (27) שהבעל כותב לה שדה נגד הנדוניא שהיא הכניסה לו. (28) כן גירסת ה'תוספות' שם בניגוד לגירסת הרשב"ם. (29) ולכאורה יש הסכמת שניהם. (30) המגיד-משנה מפרש שהמקח בטל על אתר, אך רבינו בפירוש המשניות בגיטין, אומר מפורש: "יכולה להוציא מיד הלוקח כשתגבה כתובתה", הרי שעד אותו הזמן המקח קיים. (31) וטענה זו ישנה רק בנכסים אלו המנויים, שהיא בוטחת עליהם במיוחד ואינה להוטה למכרם. (32) היינו אם היא באמת אומרת כך, וראה 'בית שמואל' אבן-העזר סימן צ ס"ק נח. (33) אבל לא הסכימה לכך בלב שלם.

ד. מִכָּר אוֹ נָתַן נִכְסֵי מְלֹג, בֵּין בְּקָרְקַעוֹת בֵּין בְּמְטַלְטֵלִין - יָד הָאִשָּׁה עַל הָעֲלִיוֹנָה; רִצְתָהּ³⁴ לְבַטֵּל - מִבְטָלָהּ³⁵, וְאִם³⁶ קָמָה³⁷ מַעֲשָׂיו³⁸ - קָנוּ הַלְקוּחוֹת³⁹.

(34) שבנכסים שלה צריך הסכמת שניהם, של הבעל ושל האשה. (35) ובטל המכר אף לפירות, שהם לגמרי ברשות הבעל, כתובות צ: (36) בבא-בבא נ. (37) שבנכסי מלוג, אין היא יכולה לטעון טענת "נחת רוח עשיתי לבעלי", מכיון שהם כולם שלה, ואין כאן חשש לעורר איבת הבעל, אם לא תסכים. וראה להלן הלכה ו והערה נה. (38) בכ"י

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ג תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז) "ארץ נחלי מים". וראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה ב ובפרק ט מהלכות רוצח הלכה ב. (5) מה שמוצאים בהם, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (6) יער הוא הפקר וכן נראה במכות ז: "יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם" (מגדל עוז). ומה שכתב רבינו "של יער" - מוסב על כל הנ"ל, היינו על עשבים ועצים ופירות. [ומסתמת לשון רבינו נראה, שהכוונה גם לתלושים וגם למחוברים ולא כרבי שמעון בן אלעזר בתוספתא בבא קמא פרק ח שאמר: "תלושין שבמדבר (בבבלי בבא קמא פא: "תלושין שבהרים") הרי הן של כל השבטים, ומחוברין הרי הן של אותו השבט", שלדעת רבינו דעת יחיד היא ואין חכמים מודים לו. והראב"ד בהשגה שכתב: "דווקא לאותו השבט" כוונתו לפסוק כרבי שמעון בן אלעזר הנ"ל, וראה מגיד משנה ולחם משנה ואבן האזל].

ב. הַצֵּד דְּגִים מִן הַיָּמִים⁷ וּמִן הַנְּהָרוֹת, או שֶׁצֵּד עוֹפוֹת או מִיְּנֵי חַיֹּת⁸ - הוֹאִיל וְאֵין לָהֶם בְּעָלִים, זָכָה. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֵצִיד בְּשָׂדֵה חֲבֵירוֹ⁹. וְאִם צֵד שֵׁם - קָנָה¹⁰. וְאִם הָיוּ הַדְּגִים בְּבִיכָרִים¹¹ שֶׁל בְּעָלִים, וְכֵן חָיָה וְעוֹף שֶׁבְּבִיכָרִים, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּיכָר גָּדוֹל¹² וְהוּא מִחֹסֶר צִידָה - הָרִי זֶה שֶׁל פֶּעַל הַבִּיכָרִים¹², וְהַצֵּד מִשֵּׁם - הָרִי זֶה גִּזְלָן¹³.

7) כלומר, הימים הגדולים. פרט לימה של טבריא, שיש לו דינים מיוחדים לעניין זה, ראה בפרק ה מהלכות נזקי ממון הלכה ג. (8) במדברות וביערות שהם הפקר, כנ"ל. (9) לפי שאין לו להיכנס לשדה חבירו שלא ברשותו. ורק להציל את נחיל הדבורים שלו, שברח, התירו לו להתהלך בשדה חבירו (בבא קמא קיד:). (10) אם עשה קניין. והמדובר בשדה שאינה משתמרת, ובעל השדה אינו עומד בצד שדהו, ולפיכך לא זכה מטעם קניין חצר, - שאין חצרו של אדם קונה לו אלא אם היא משתמרת, או אם עומד בצידה (בבא מציעא יא:). וראה להלן הלכה ד. (11) [ביכר הוא כלי להחזקת חיות-בר ודגים]. (12) שהרי הם משתמרים בבכירים, וחצר המשתמרת קונה לו לאדם אפילו שלא מדעתו (בבא מציעא שם). (13) כלומר, עובר על "לא תגזול" מן התורה, ואפשר להוציאה בדיינים כמו שמפרש הראב"ד בהלכה ג (לחם משנה שם).

ג. אֲבָל¹⁴ הַלּוֹקֵחַ דְּגִים מִתּוֹךְ מַצוֹדָתוֹ¹⁵ שֶׁל חֲבֵירוֹ כִּשְׁהוּא¹⁶ בְּתוֹךְ הַיָּם¹⁷, או שֶׁלֶקַח חַיָּה מִמַּצוֹדָתוֹ¹⁸ כִּשְׁהִיא פְּרוֹסָה בַּמִּדְבָּר - הָרִי זֶה אֲסוּר¹⁹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים²⁰. וְאִם²¹ הָיָה²² הַמַּצוֹדָה פְּלִי²³, וְלֶקַח מִתּוֹךְ הַמַּצוֹדָה - הָרִי זֶה גִּזְלָן²⁴.

(14) משנה בגיטין נט: וכתנא קמא. (15) מצודה זו היא: חוט ארוך ובו כמה מחטים שעל ידם ניצודים הדגים. (16) בכתב יד תימן: "כשהיא". (17) בניגוד לביכרים, שלמעלה. (18) גם מצודה זו היא על ידי חוט ובה מחטים לתפיסת החיות. (19) אבל אין בו משום גזל ממש, שיהא אפשר להוציאו בדיינים, "מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה בהן" (לשון רבינו בפרק ו מהלכות גזילה הלכה יב), לפי שאין בית קיבול למצודות אלו, וראה להלן. (20) "מפני

יתומים" (וראה ביאור הגר"א חושן-משפט סימן רלה, ס"ק סח). (60) תוספתא תרומות פ"א, והובאה בגיטין נב. (61) מילה מורכבת משתי מילים רומיות: "פטר" (= אב), ו"פוס" (= בן): מפקח. (62) גיטין שם. (63) וראה פרטים בפ"א מהלכות נחלות. (64) כמו שמנמק הרמב"ם בסמוך, ויוצא מתוך התוספתא הנ"ל, שאין האופטרופוס רשאי לתת אפילו צדקה בשביל היתומים, וגם במקח וממכר הם נתונים להגבלות, ויש הרבה דברים שאינם רשאים לעשות (מגיד-משנה).

ז. הַמּוֹכֵר⁶⁵ או הַנוֹתֵן בְּשֵׁשֶׁת, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר בְּיוֹם טוֹב, אָף עַל פִּי שֶׁמִּכֵּין אוֹתוֹ⁶⁶ - מַעֲשֵׂיו קָנִיין. וְכֵן כָּל מִי שֶׁקָּנָה⁶⁷ מִיָּדוּ בְּשֵׁשֶׁת - הִקְנִין קָיָם, וְכוֹתֵבִין לְאַחֵר הַשָּׁשֶׁת וְנוֹתֵנִין.

(65) מקור הלכה זו בתוספתא ביצה פ"ד (הוצאת צוקמ. עמ' 207): "אין דנין וכו' ולא מקדשין ולא מעריכין (ואיסורם משום מקח וממכר - ביצה לז). וכו' וכולן שעשאן בין אנוסין ובין שוגגין ובין מזידין ובין מוטעין - מה שעשה עשוי [בשבת, ואין צריך לומר ב'יום טוב' - דפוס ראשון]" והובאה בר"ף פ"ה דביצה בשם ירושלמי. ולומד משם לדין קנין בשבת וביום טוב. (66) מכת מרדות, "על שעבר על דברי חכמים" (ש"ע, סימן רלה סעיף כח). (67) קנין חליפין, שאף זה אסור בשבת.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת מְכִירָה בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא

יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ח

הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמַתָּנָה

עֲנִין אֵלֹו הַלְכוֹת לִידַע דִּין זֹכָה מִן הַהֶפְקֵר הַיָּאֵף קָנָה וּבִמָּה יִקָּנָה. וְדִין נוֹתֵן מַתָּנָה וּמִקְבָּל מַתָּנָה. וְאֵין זֶה מַתָּנָה חוֹזֶרֶת וְאֵין זֶה אֵינָה חוֹזֶרֶת. וּבִאֵוֹר כָּל הַדִּינִין אֵלֹו בְּפָרְקִים אֵלֹו:

פָּרֵק רִאשׁוֹן

(1) נתבארו בו אלו דברים הם העיקר שכל המחזיק בהם זכה בהם, ומה משפטי המחזיק בהם, במה קנה בחזקתו, ודין גוי עם ישראל בקנייתו שיש צד שהנכסים הם כהפקר.

א. הַהֶפְקֵר, כָּל הַמַּחְזִיק בּוֹ - זָכָה². וְכֵן³ הַמַּדְבְּרוֹת וְהַנְּהָרוֹת וְהַנְּחָלִים⁴, כָּל שֶׁפָּהֵן⁵ - הַהֶפְקֵר, וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן - זָכָה. כְּגוֹן הַעֲשָׂכִים וְהַעֲצִים וְהַפְּרוֹת שֶׁל אֵילָנוֹת שֶׁל יַעַר⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

(2) נדרים מג. ומקומות רבים אחרים בתלמוד. וראה בפרק ב מהלכות נדרים הלכה יד שכתב רבינו: "ומה הוא ההפקר, הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר, כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו". (3) היינו, צורה שנייה של הפקר, דברים שהם מופקרים ועומדים, שאף פעם לא היו שייכים לאיש. וראה בבא קמא יג: (4) מלשון הכתוב (דברים ח,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ג תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה א. (41) שכשם שבמתנה, אין בעל המצר יכול לטעון, - כמו שהוא טוען במכר - "קנה לך במקום אחר ואל תיכנס בגבוליי", שרק זה רצה לתת לו מתנה ורק במקום זה ולא במקום אחר - אף בהפקר הדבר כן, שהרי אינו יכול למצוא נכסי הפקר במקום אחר, ראה בלחם משנה.

ז. שתי⁴² שדות בנכסי הגר ומצור⁴³ אחד ביניהן: 14
החזיק באחת מהן לקנותה - קנאה⁴⁴. החזיק בזה 15
לקנות אותה ואת חברתה - זו שהחזיק בה קנה, 16
אבל חברתה לא קנה⁴⁵. החזיק בה כדי⁴⁶ לקנות את 17
חברתה - לא קנה אחת מהן; חברתה - מפני שלא 18
החזיק בה, ואותה - מפני שלא החזיק בה כדי 19
לקנותה. החזיק⁴⁷ בה כדי לקנותה ולקנות את 20
חברתה ואת המצר שביניהן⁴⁸, או שהחזיק במצר 21
לקנות שתייהן⁴⁹ - הרי זה ספק⁵⁰; ואם בא אחד 22
והחזיק בה כדי לקנותה - זכה האחרון⁵¹. 23

(42) בבא בתרא נג. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן.
(43) משעול בין שדות (רמ"א סימן רעה, סעיף ד) או נקע וגדר, המהווים גבול בין השדות, וראה פירוש רבינו גרשום שם נה. דיבור המתחיל המצר. (44) כלומר, קנה כולה, כדלהלן הלכה י ששדה המצוינת במצריה (=גבולות סביב לה), כיוון שהכיש מכוש אחד קנה כולה. (45) אבל במכר, אם החזיק בשדה אחד קנה שדות הרבה, ואף הנמצאים במדינות ורוקות (קידושין כז. ולמעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יט), משום שמתן הדמים מצרף את כל השדות לחטיבה אחת (הגהות מיימוני ורשב"ם שם), ויש שכתבו דמתנה הרי היא כמכר בעניין זה מפני שדעת אחרת מקנה אותו (מגיד משנה, ועיין משנה למלך). (46) "שאינ אדם קונה שלא מדעתו" (רשב"ם שם, דיבור המתחיל אף אותה לא קנה). (47) בעייה בגמרא (שם). (48) והבעייה היא אם קנה אף את השדה השניה, כיוון שנתכוון לקנות גם את המצר, או אולי לא קנה גם את המצר (רשב"ם שם, דיבור המתחיל או דלמא). (49) אף זו בעייה שם, שמא קנה שתייהן, מאחר שהמצר הוא ה"אפסר" (=החבל) של השדות. (50) כי הבעייה לא נפתרה. (51) שחזקתו ברורה, ואין חזקת הראשון המפוקפקת יכולה לעמוד נגדה (מגיד משנה).

ח. וכן⁵² שני בתים זה לפניו זה⁵³, שהחזיק באחד 24
מהן⁵⁴ לקנותו ולקנות את השני - לא קנה אלא זה 25
שהחזיק בו בלבד. החזיק באחד מהן כדי לקנות את 26
השני - אף זה שהחזיק בו לא קנה. 27

(52) בבא בתרא שם, מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוה. (53) אחד פנימי ואחד חיצוני, שמן הפנימי עוברים אל החיצוני. (54) בין בפנימי, בין בחיצוני, כן הוא לפי גירסת הרי"ף. בניגוד לגירסת רשב"ם, שלפיה, אם החזיק בפנימי קנה אף החיצון שמשועבד לפנימי.

ט. המחזיק⁵⁵ בשטר⁵⁶ מנכסי הגר כדי לקנות את 28
הקרקע הפתובה באותו שטר - לא קנה⁵⁷ אלא 29
השטר בלבד, לצור⁵⁸ על פי צלוחיתו⁵⁹ וכיצא⁶⁰ בזה. 30

דרכי שלום" (משנה שם). (21) גיטין ס: וסא. (22) בכתב יד תימן: "הייתה". (23) שיש לה בית קיבול. (24) ואפשר להוציאו בדיינים (ראב"ד). שכליו של אדם קונים לו (גיטין שם, שבזה אין פלוגתא בין תנא קמא ורבי יוסי).

ד. הפורס מצודה²⁵ בשדה חברו וצד בה חיה או 1
עוף, אף על פי שאין לו רשות לעשות דבר זה²⁶ - 2
קנה²⁷. ואם היה²⁸ עומד בעל השדה בתוך שדהו²⁹ 3
ואמר³⁰: זכתה לי שדי - קנה בעל השדה³¹, ואין 4
לבעל המצודה פלוס. 5

(25) מצודה סתם היא חוט ארוך ובה מחט, כמבואר למעלה בהלכה ג, וראה להלן. (26) כמו שכתב למעלה בהלכה ב. (27) מדברי סופרים, משום דרכי שלום, כמו שכתב למעלה בהלכה ג. (28) בבא מציעא יא. (29) המדובר בשדה שאינה משתמרת שהרי במשתמרת אינו צריך לעמוד בצד שדהו (פרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח). (30) לאחר שהחיה והעוף כבר היו ניצודים במצודה. (31) ובטל קניינו של בעל המצודה, ואין כאן משום "דרכי שלום", שלא תיקנו תקנה זו אלא בפורס מצודה בשדה הפקר, אבל לא לפורס בשדה חברו שלא ברשות, ובייחוד כשבעל השדה עומד וצווח שהוא עצמו רוצה לזכות בזה, ראה מגיד משנה. ולא חילק רבינו בין אם החכה רצה כדרכה לבין אם הייתה רגלה שבורה כמו שחילק בהלכות גזילה (שם הלכה יא) - שהרי כאן המדובר כשכבר היו ניצודים במצודה, ודינם כצבי שבור וכגוזלות שלא פרחו שנקנים לבעל השדה (אף על פי שאינה משתמרת, אם עומד בצד שדהו) וראה בראב"ד ובמגיד משנה, כסף משנה ולחם משנה.

ה. דגים³² שקפצו לתוך הספינה - קנה בעל 6
הספינה; שזו פחצר המשתמרת היא³³. ואינה חצר 7
מההלכת³⁴, שהמים הן שמוליכין אותה, ואינה 8
הולכת מחמת עצמה³⁵. 9

(32) בבא מציעא ט: (33) וקונה, כאמור, בלי עמידת בעל החצר בחצרו ובלי אמירתו. (34) שאינה קונה (למעלה פרק ג מהלכות מכירה הלכה יג). (35) כן בגמרא שם.

ו. גר³⁶ שמת ולא הוליד ישראל אחר שנתגייר³⁷ - 10
אין לו יורשין, אלא כל הקודם והחזיק בנכסיו - 11
זכה. ואין בעל המצר³⁸ יכול לסלקו³⁹ בדימים, שזו 12
במתנה⁴⁰ היא⁴¹. 13

(36) משנה בבבא בתרא מב. וגמרא שם נג. ועוד. (37) היינו, שלא הוליד אחרי שנתגייר, אף על פי שלידתו הייתה בקדושה, אחר שנתגייר, כיוון שהולידו טרם שנתגייר (מגיד משנה). ובלשון השולחן ערוך (רעב סעיף א): "ולא הניח בן, שהורתו ולידתו בקדושה". וראה קידושין יז: יח. ותוספות שם דיבור המתחיל כאן שהורתו, ובבא בתרא קמט. בעובדא דאיסור גיורא. (38) בעל השדה, הגובל עם שדה הגר. (39) כדין בעל מצרא (פרק י"ב מהלכות שכנים הלכה ה). (40) ובמתנה אין דין בעל מצרא (פרק י"ג שם

55) בבא קמא מט: 56) שטר קניין, או שטר מתנה של הגר, ולא שטר חוב כפירוש רש"י שם. 57) שהרי לא עשה בה קניין, כן הובא בגמרא שם: "המחזיק בשטרותיו של גר וכו' אדעתא דארעא הוא דמחזיק [בשטר] ובארעא הא לא אחזיק" - הרי שפשוט הדבר שלא קנה הקרקע בהגבהת השטר. 58) שימוש אפשרי של הנייר. 59) בגמרא שם הסתפקו באופן שהחזיק בשטר בסתם, אם כוונתו לקרקע ולא קנה השטר או שנתכוון גם לשטר, ולא נפשטה הבעיית. ואילו באופן שנתכוון בוודאי לקנות הקרקע, לא הסתפקו כלל, שוודאי לא קנה השטר. ואם כן דברי רבינו תמוהים משני צדדים, שהוא כתב שהמחזיק כדי לקנות את הקרקע, קנה השטר. אבל יש אומרים שסוגיא זו אינה סוברת שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (בבא מציעא יא.) - אבל לפי מה שאנו פוסקים להלכה, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח), אין ספק שאפילו אם לא נתכוון כלל לקנות השטר - קנה השטר (ש"ך סימן ערה סעיף קטן ג, ועיין תוספות בבא בתרא נד. דיבור המתחיל אדעתא). 60) שימושים דומים של הנייר.

1 י. שוה⁶¹ המצינת⁶² במצריה - פיון שהפיש⁶³ בה
2 מבוש אחר⁶⁴ - קנה את פלה; ואם⁶⁵ אינה מצינת
3 במצריה - קונה ממנה פאותו מבוש⁶⁶ כדי שילך
4 הצמד⁶⁷ בשעת הרישה ויחזור⁶⁸. המצר⁶⁹ והחצב⁷⁰
5 שמתחמין בו תחומין⁷¹ מפסיקין בנכסי הגר, וכל
6 המחזיק בשדה - לא קנה אלא עד המצר או עד
7 החצב.

61) בבא בתרא נד. כרב נגד שמואל מפני שרב נחמן עשה מעשה כמותו (מגיד משנה). 62) שגבולותיה בולטים וגלויים (רבינו גרשום שם דיבור המתחיל המסויימת). והמדובר בנכסי הגר, שאילו במכירה ונתן דמים קונה במכוש אחד כמה שדות (פרק א מהלכות מכירה הלכה יט וראה למעלה הלכה ז). 63) היכה, חפר. 64) חפירה אחת. 65) גמרא שם. 66) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "אינה מסויימת במצריה, עד כמה? אמר רב פפא כדאזיל תיירא דתורי והדר", כלומר, עד כמה הוא קונה במכוש אחד. ורשב"ם מפרש אחרת, ועיין תוספות שם. 67) שני שוורים החורשים יחד. 68) שהצמד עושה תלם אחד באורך מסויים של השדה, - לא כל האורך - וחזור. ושיעור אורך זה הוא קונה במכוש אחד. 69) =הגבול. שם נה. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. 70) צמח שיש לו שרשים יורדים בעומק הארץ - אינם נוטים לכאן ולכאן, ובו תיחם יהושע חלקי השבטים (בבא בתרא נו). ועל כן נקרא חצוב (פירוש המשניות לרבינו בפרק מכלאים משנה ח). 71) שעושים תחומין.

8 יא. כל המפסיק לפאה⁷² - מפסיק בנכסי הגר⁷³.
9 כיצד? הנה שם נחל או אמת המים וכיוצא בה⁷⁴ -
10 לא קנה אלא עד הנחל או עד האמה. וכל המפסיק
11 ברשות שבת⁷⁵ - מפסיק בנכסי הגר⁷⁶, כגון שהיה
12 בין שתי השדות רשות היחיד⁷⁷ או פרמלית⁷⁸, אפילו
13 היה ביניהם רשות⁷⁹ שחולקת לגטין⁸⁰.

14 יב. כל דבר⁸¹ המפסיק לטמאה - מפסיק בנכסי
15 הגר⁸². כיצד? כגון ששכנס אדם לבקעה זו, וטמאה
16 בבקעה בצדה אחרת⁸³, ואינו יודע אם הגיע למקום
17 הטמאה⁸⁴ אם לאו - כל מקום שמחזיקין אותו
18 לטמאה, הרי הוא במקום אחר מחלק בפני עצמו.

81) משנה טהרות פרק ו משנה ה ומובאה בבבא בתרא נו:
82) שהרי (שם נו). רצו לומר שהמצר והחצב שמפסיקין בנכסי הגר אינם מפסיקין לעניין טומאה, ואם כן אלו שמפסיקין לעניין טומאה כל שכן שמפסיקין בנכסי הגר. 83) כלומר, בבקעה אחרת, שאף על פי שהנכנס לבקעה שיש בה כמה שדות וטומאה באחת מהן ואינו יודע לאיזה

8 יא. כל המפסיק לפאה⁷² - מפסיק בנכסי הגר⁷³.
9 כיצד? הנה שם נחל או אמת המים וכיוצא בה⁷⁴ -
10 לא קנה אלא עד הנחל או עד האמה. וכל המפסיק
11 ברשות שבת⁷⁵ - מפסיק בנכסי הגר⁷⁶, כגון שהיה
12 בין שתי השדות רשות היחיד⁷⁷ או פרמלית⁷⁸, אפילו
13 היה ביניהם רשות⁷⁹ שחולקת לגטין⁸⁰.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ג תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה). (93) שם נד: מימרא של רב יהודה בשם שמואל, וכן שם עובדא, שרב נחמן עשה בה כשמואל. (94) שנסתלק הגוי מן הקרקע (כדלהלן בדברי רבינו), שהרי אצלו נגמר הקניין על ידי קבלת הכסף, אלא שהישראל אינו קונה בזה מאחר שלא סמכה דעתו על הגוי בלי שטר (גמרא שם). (95) אבל קדם הראשון והחזיק בה - קנה הוא מן ההפקר, שהחזקה שלו אינה גרועה מזו של השני, ויש חולקים על רבינו בזה (מגיד משנה). (96) מפני שחזקה בנכסי הגר שונה מזו הרגילה, כמו שיבואר להלן בפרק ב הלכה א"ב. (97) כן כתב רב האי בספר המקח והממכר שער יד. לפי שקרקע זה כמשכון ביד הלוקח הראשון, על מעותיו שנתן לגוי, והרי זה דומה למשכון הגר ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו, שלוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, כמו שכתב רבינו להלן פרק ב הלכה טו (רא"ש בבבא בתרא פרק ג סימן סה). (98) כלומר, הפקר. ראה למעלה הלכה א.

18 טו. במה דברים אמורים? במקום שאין משפט
19 ידוע למלך; אבל⁹⁹ אם דין אותו המלך ומשפטו
20 שלא יזכה בפרקע אלא מי שכותב בשטר או הנותן
21 דמים וכיוצא בדברים אלו - עושין כפי משפט
22 המלך; שפ"ל¹⁰⁰ דיני המלך במקומן¹⁰¹ על פיהן דנין.

(99) בבא בתרא שם. (100) בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "דינא דמלכותא דינא" בבא בתרא שם, ועוד. (101) דווקא בממון, אבל לא באיסורים, וכן הוא במשנה גיטין י: שכל השטרות של גויים כשרים משום "דינא דמלכותא דינא", חוץ מגיטי נשים.

פרק שני

(1) נתבאר בו אי זו חזקה קונה בנכסי ההפקר ומהות החזקה, וכל הנמשך אחר זה.

23 א. נכסי גר שאין לו יורשים², ונכסי ההפקר, ושהה
24 שפ"ק³ העפ"ם לישראל ועדין לא החזיק בה³ -
25 פלם דינם שוה: כל המחזיק בהם בדרך מדרכי
26 החזקה, כמו שבארנו בהלכות מכירה⁵ - קנה⁶, חוץ
27 מאכילת הפרות⁷.

(2) ראה למעלה פרק א הלכה ו. (3) שם הלכה יד. (4) לפי שכולם הפקר. (5) פ"א הלכה ח. (6) משנה בבא-בתרא מב. (7) בבא-בתרא נז. ונד. שאינו קונה אלא כשעושה דבר לטובת השדה, כדלהלן.

28 ב. כיצד? הלוקח קרקע מחרב, והחזיק בה
29 באכילת פרותיה - קנה, כמו שבארנו⁸; אבל בנכסי
30 הפקר או נכסי הגר, אפילו אכל פרות האילן במה
31 שנים - לא קנה גוף האילן ולא גוף הקרקע, עד
32 שיעשה מעשה בגוף הארץ או יעבד עבודה באילן.
33 ומעשה⁹ באשה אחת, שאכלה פרות דקל¹⁰ שלש
34 עשרה שנה, ובא אחד והחזיק באילן בעבודה
35 שעבד בגוף האילן¹¹; ובא מעשה לפגי חקמים,
36 ואמרו: זה האחרון קנה.

שדה נכנס, הרי הוא טמא וכדעת חכמים ולא כרבי אליעזר בבבא בתרא שם (פרק כ מהלכות אבות הטומאה הלכה ט) - כאן שהוא מסופק אם נכנס לבקעה זו, גם לחכמים דרבי אליעזר, הוא טהור (לחם משנה). (84) כלומר, אותה הבקעה שבה נמצאת אותה השדה הטמאה..

1 יג. בקעה⁸⁵ גדולה שיש בה שדות רבות, וכלן של
2 גר אחד, ולא היה ביניהן⁸⁶ לא מצר ולא חצב ולא
3 דבר מדברים המפסיקין, ובא אחד והחזיק במקצת
4 הבקעה לקנות את כלל - כל הנקרא על שם אותו
5 הגר קונה אותו.

(85) בבא בתרא נו. מימרא של רבי מרינוס. (86) [ביניהם, כלומר, בין השדות לא היה מצר ולא שום דבר המפסיק, אבל מסביב הייתה כל הבקעה מסויימת במצריה, שאם לא כן לא קנה אלא "כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור" (למעלה הלכה י). ועיין מגיד משנה מה שהאריך בדברי רבינו, ולפי הנ"ל הכל מבורר].

6 יד. עפ"ם שפ"ק מלטלולין לישראל, או קנה
7 מלטלולין מישראל - קונה במשיכה⁸⁷ ומקנה
8 במשיכה או בדמים⁸⁸. אבל הקרקע - אינו קונה
9 אותו מישראל אלא בשטר⁸⁹, ואינו מקנה אותו
10 לישראל אלא בשטר⁹⁰; שאין דעתו⁹¹ סומכת אלא
11 על השטר⁹². לפיכך⁹³, ישראל שלקח שדה מן
12 העפ"ם ונתן הדמים⁹⁴, וקדם⁹⁵ שחזיק בה בא
13 ישראל אחר והחזיק בה בדרך שפ"ק⁹⁶ בנכסי
14 הגר⁹⁶ - זכה אחריו, ונותן לראשון את הדמים⁹⁷.
15 מפני שהעפ"ם מעת שלקח הדמים סלק רשותו,
16 לישראל לא קנה עד שיעשה השטר לידו, ונמצאו
17 נכסים אלו בנכסי מדבר⁹⁸, שכל המחזיק בהן - זכה.

(87) כאמיר ולא כרב אשי, עבודה-זרה עא. (88) כלומר, קונה ומקנה במשיכה וקונה ומקנה בדמים (מגיד משנה וכסף משנה), כמו שנראה בעבודה-זרה שם. בניגוד למה שנאמר בבכורות יג. שאין הגוי קונה אלא או בדמים או במשיכה. ועיין תוספות עבודה-זרה שם דיבור המתחיל שקילו ומגיד משנה וכסף משנה. (89) עם נתינת הכסף (למעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יז). מקור הדברים בבבא בתרא לה: מימרא של רב יהודה בשם רב: "גוי אין לו חזקה אלא בשטר" ומפרשה רבינו לענין חזקת קניין ולא לענין חזקת שלוש שנים, ועיין רשב"ם שם. וטעם הדבר: שאם יקנה בחזקה יבוא להחזיק באלומות (מגיד משנה שם). (90) שם במימרא של רב: "ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי - אין לו חזקה אלא בשטר" ופירשה כנ"ל בחזקת קניין. וישראל הבא מחמת גוי היינו הקונה מן הגוי (כסף משנה שם). ועוד שם נד: מימרא של שמואל. (91) של הישראל הקונה מן הגוי (משנה למלך, וראה מגיד משנה וכסף משנה שם). (92) שמה יחזור וייתקנו הגוי ממנו באלומות. והיינו, אפילו במקום שאין כותבין את השטר, שהרי במקום שכותבים, אף ישראל מישראל אינו קונה אלא בשטר (למעלה פרק א שם הלכה ד - לחם

אכילת פירות קונה - זה שנהנה מגוף הקרקע, בוודאי שקונה. וכן כתב רבינו בפ"א מהלכות מכירה הט"ו שאם שטח בה פירות או העמיד בה בהמה - קנה. (26) חרש, שם נז. (27) לכאורה נראה מכאן שבמכר לא קנה בניר. ובפ"א מהלכות מכירה הלכה טז כתב רבינו: המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה - הרי זה קנה. ואע"פ שבדפוס רומי וכ"י אברבנאל חסרה כאן בבא זו (של "הנר את השדה בנכסי הגר - קנה") - ברור שנשמטה בדילוג. וחזן מזה, בלי בבא זו ישנה סתירה בדברי רבינו, שכאן נראה בדבריו שבלוקח שדה מחבירו אינו קונה אלא באכילת פירות, ולא בפעולה שעשה לטובת השדה, ולפיכך הדגיש בסייד וצר צורה וכו' שדווקא בנכסי הגר קונה, ואילו בפ"א מהלכות מכירה כתב רבינו שורה וזרעה (הלכה טז) ופתח לה מים (הלכה יב) - קונה. ולפירושו של רבינו יהושע הנגיד (למעלה הערה יא) שכוונת רבינו כאן להוציא חזקת שלש שנים ולא חזקת קנין - הכל ברור ופשוט. (28) חותך, שם נד. מימרא של שמואל. (29) ענפי. (30) שהוא מגלה אותה ע"י מעשיו, כלהלן בהלכה הבאה. (31) שמתכוון לעשות תיקון באילן, על-ידי חיתוך הענפים המיותרים. (32) שתיקון באילן הוא מדרכי החזקה. (33) שזו היא אכילת פירות, שאינה קונה בנר. ואף-על-פי שממילא נתקן האילן, כיון שאינו מכון לתקן, אינו קונה (הגהות מיימוניות).

- ה. פיצד? ³⁴ היתה ³⁵ פורת מכאן ומכאן ³⁶ - הרי חזקתו ¹³
שנתפון לעבודת האילן; היתה פורת מרוח אחת - ¹⁴
אינו מתפון אלא לעצים. וכן ³⁷ המלקט עצים ¹⁵
ועשבים ואבנים מן השדה: אם דעתו לתקן הארץ ³⁸
- קנה ³⁹; ואם לעצים ⁴⁰ - לא קנה ⁴¹. ¹⁷

(34) כלומר, איך אנו יודעים אם דעתו לאילן או להאכיל העצים לבהמה. (35) שם נד. (36) כלומר, מכל צדי האילן. (37) שם, מימרא שניה של שמואל. (38) לנקותה ולהכשירה לחרישה. (39) שזה תיקון בגוף הקרקע. (40) להכין לו עצים או עשבים או אבנים, לתשמישו. (41) שזו היא אכילת פירות.

- ו. פיצד? לקט ⁴² הגס ⁴³ והדק ⁴⁴ - הרי זו בחזקת ¹⁸
שנתפון לתקן את הארץ; לקט הגס ולא הדק - הרי ¹⁹
זה בחזקת שנתפון לעצים ⁴⁵. וכן המשנה ⁴⁶ פני ²⁰
הארץ: אם דעתו לתקן הארץ - קנה; ואם דעתו ²¹
להשוות מקום שיעמיד ⁴⁷ בו גרן ⁴⁸ - לא קנה ⁴⁹. ²²

(42) שם. (43) עצים גדולים. (44) עצים קטנים. (45) שרק הגדולים ראויים לשימוש. (46) שם. (47) שזו היא הנאת שימוש, ולא תיקון, הואיל והקרקע עומדת לחרישה. (48) לדוש שם תבואה. (49) לדעת רשב"ם שם אין זה אלא בגורן שאינו קבוע, שכיון שאחרי הדישה יחרוש מקומו, אין זה תיקון לשדה. אבל אם עשהו גורן קבוע - קנה, שזהו תיקון לשדה.

- ז. פיצד? היתה ⁵⁰ לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו ²³
למקום הנמוך - הרי זה מתקן הארץ; ואינהו ²⁴

(8) בפ"א מהלכות מכירה הלכה ט"ז. והראב"ד חולק על דברי רבינו, כאן ושם. (9) שם נד. (10) של הפקר. (11) בגמרא שם: "רפיק תותיה פורתא (= חרש תחתיו מעט)".

- ג. לש ¹² דברים רבים, שאם החזיק בהן הלוקח ¹³ - ¹
לא קנה עדין, ואם החזיק באחד מהן בנכסי הגר ²
או בנכסי הפקר - קנה. פיצד? המוצא ¹⁴ פלטרם ¹⁵
גדולים ¹⁶ בנויין בנכסי הגר או בנכסי הפקר, וסיד ¹⁷
בהן סיד אחד או פיר ¹⁸ בהן פיר אחד, כגון אמה ⁵
או יותר ¹⁹ כנגד ²⁰ הפתח - קנה. ⁶

(12) שם נז. ושם מנו את ההבדלים, שבין נכסי הגר לבין נכסי חבירו. (13) לא כתב רבינו "הלוקח מחבירו" (כמו שכתב למעלה בתחילת הלכה ב) לפי שכאן לא מדובר בחזקת קנין אלא בחזקת שלש שנים, שבזה אינו קונה אם נרה או היטיבה בדברים אחרים, אלא-אם-כן אכל פירותיה, כמפורש בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כן פירש רבינו יהושע הנגיד, נכדו של רבינו (הובא בכסף-משנה), ואילו בלוקח שדה מחבירו - קנה בכל פעולה שעושה לטובת השדה אע"פ שלא אכל פירותיה, וכן מפורש בפ"א מהלכות מכירה הלכה יב, שאם חיבר המים לשדה כיון שהועיל לה קנה, ואם כן פשוט שהוא-הדין לנרה וכיוצא בה. וראה להלן הערה כה. (14) שם נג: (15) ארמונות. (16) כן הוא בגמרא שם (והרשב"ם מוחק גירסא זו) - וכוונתו להדגיש, כנראה, שאף בארמונות גדולים קונים בציור קטן. (17) טח. (18) צייר, והיינו, ציורים פעוטים כגון פרחים וצעצועים, בניגוד לצורה (להלן הלכה ד) שהיא צורה של בעל-חי. (19) וברורה שיטת רבינו, שאף ביותר מאמה צריך שיהיה נגד הפתח (שלא כדעת רשב"ם). ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (20) בכותל מול הכניסה, ששם נראה יותר ויש לו חשיבות מיוחדת.

- ד. הצר ²¹ צורה ²² בנכסי הגר - קנה. והמציע ²³
מצעות ²⁴ בנכסי הגר - קנה ²⁵. הצר ²⁶ את השדה ⁸
בנכסי הגר - קנה ²⁷. המפצל ²⁸ זמורות הגפן או ⁹
שריגי ²⁹ אילנות וכפות תמרים בנכסי הגר: אם ¹⁰
דעתו ³⁰ לעבד ³¹ האילן - קנה ³²; ואם דעתו להאכיל ¹¹
העצים לבהמה - לא קנה ³³. ¹²

(21) מימרא של רב, שם נד. (22) של חיה ושל עוף (רשב"ם). וכיון שהיא חשובה ביותר, אין צריך שיעור אמה כמו בכיור, שלמעלה הלכה ג (רשב"ם). ודרך אגב למדנו מכאן, שאין איסור בעשיית צורות של חיה ושל עוף (הגהות מיימוניות אות ב). (23) שם נג: מימרא של רב ששת, המסתמך על ברייתא אחת. (24) מחצלאות לשכיבה. (25) כיון שייפה הקרקע בהצעתו (מגיד-משנה בשם ר"י מיגש). ויש מפרשים שאע"פ שלא ייפה הקרקע, קנה. ואינו דומה לאכילת פירות, כיון שנהנה מגוף הקרקע. ומקור הדברים מהפסוק "ושבו בעריכם אשר תפשתם" (ירמיה מ, י) - במה תפשתם בישיבה (רשב"ם), וכן הוא בקיצור במגיד-משנה. [אבל בדברי רבינו אי-אפשר לפרש כן, שבאופן זה קונה גם בלוקח מחבירו. וקל-והומר הוא: אם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ג תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. היתה⁶⁶ מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ועשה²¹
מחיצה אחרת על גבה - לא קנה⁶⁷, ואפילו⁶⁸ נבלעה²²
מחיצה התחתונה והרי העליונה קימת; שבעת²³
שבנה לא הועיל, ובעת שהועיל - מאליה בא²⁴
המעשה.²⁵

(66) עירובין כה. מימרא של רב חסדא. (67) לפי שהיא
מיותרת ואין בה כל תועלת. (68) בגמרא שם הוסקה הלכה
זו מתוך השוואה למימרא המשמשת מקור להלכה הקודמת.
יב. הפחזיק⁶⁹ בנכסי הגר ובהפקר והוא אין דעתו²⁶
לקנות, אף על פי שבנה וגדר - לא קנה⁷⁰.²⁷

(69) נלמד מן ההלכה הבאה, וראה שם ציון המקור.
(70) יש אומרים, שכל זה אינו אלא בהפקר או בנכסי הגר,
אבל במתנה - קנה, כיון שדעת אחרת מקנה אותו (קצות-
החושן סימן רעה, ס"ק ד).

יג. העודר⁷¹ בנכסי הגר וכסבור⁷² שהן שלו - לא²⁸
קנה. עדר⁷³ בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר -²⁹
הואיל ונתפון במעשיו אלו לזכות מן ההפקר, הרי³⁰
זה קנה.³¹

(71) החורש. יבמות נב: מימרא של רב יוסף. (72) כגון
שהוא שכן, ונכסיו גובלין עם נכסי הגר. (73) שם, מימרא
של אביי.

יד. היה⁷⁴ משכון⁷⁵ ישראל ביד הגר, וכשמת הגר³²
בא ישראל והחזיק במשכון זה - מוציאין⁷⁶ אותו³³
מידו; שפינן שמת הגר בטל שעבודו⁷⁷.³⁴

(74) בבא-קמא מט: מימרא של רבה. (75) אפילו משכנו
שלא בשעת הלואתו (מגיד-משנה, וראה בש"ך סימן רעה,
ס"ק ז). (76) שאין בו לגר (= הבעל-חוב) במשכון זה,
אלא שעבוד להלוואתו, ומה שאמרו: "בעל-חוב קונה
משכון" (בבא-מציעא פב.) - אינו אלא להתחייב באחריות
שמירתו ("מ" מהלכות שכירות הלכה א), אבל אינו זוכה בו
להיות כשלו, שהרי הלוה יכול תמיד לפדותו בדמים (ראה
'תוספות' שם ד"ה משכנו של ישראל). (77) וזוכה בו
הלוה, מיד עם מיתת הגר.

טו. היה⁷⁸ משכון הגר ביד ישראל, ובא ישראל³⁵
אחר והחזיק בו⁷⁹ - לזקת ממונו הראשון פגג³⁶
מעותיו⁸⁰, והאחרון קנה את השאר.³⁷

(78) בבא-קמא שם, המשך המימרא של רבה. (79) אם לא
הקדימו בעל החוב, כדלהלן הלכה טז. (80) שהשעבוד
שחל על נכסי הגר אינו נפקע מנכסיו, אף שמת הגר, ולאו
דוקא שיש משכון בידי המלוה, אלא אף אם יש לו על הגר
מלוה בשטר או בעדים (מגיד-משנה בהלכה טז).

טז. במה דברים אמורים?⁸¹ בשלא היה המשכון³⁸
במצר הראשון; אבל אם היה במצרו - מצרו קונה³⁹
לו שלא מדעתו⁸², כמו שבארנו בענין מציאה⁸³,
ואין לזה האחרון כלום.⁴¹

1 שאינו מקפיד על זה, אלא משליף העפר והצורות
2 בכל מקום בלא הקפדה - הרי זה בחזקת שאינו
3 מתפנן אלא להשוות מקום לדש. וכן הפותח⁵¹ מים
4 לתוך הארץ: אם לתמן הארץ - קנה; ואם לצוד⁵²
5 הדגים לא קנה.

(50) שם. (51) שם. (52) אף זו הנאת שימוש.
6 ח. כיצד? עשה מקום שיקנסו בו המים בלבד⁵³ -
7 הרי זה מתפנן לתמן⁵⁴ הארץ; עשה שני פתחים,
8 אחד להכניס ואחד להוציא - הרי זה מתפנן לצוד
9 דגים.

(53) בלי שער יציאה. (54) שיתעכבו המים במקום וישקו
את השדה.

ט. הבונה⁵⁵ פלטרין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר
11 והעמיד להם דלתות⁵⁶ - קנה האחרון⁵⁷; שהראשון
12 לא עשה בגוף הארץ כלום⁵⁸, והרי⁵⁹ הוא כמי
13 שעשה גל אבנים על הארץ שאינו קונה, שהרי לא
14 הועיל בגדר⁶⁰ זה, מפני שהוא רחב ביותר ומפלט,
15 ואין צורת אותו הבנין מועלת⁶¹ לו עד שיעמיד
16 דלתות.

(55) שם נג: מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוח.
(56) יש מפרשים, שהעמיד הדלתות ונעלן, שאם לא נעל, גם
הוא לא עשה כלום, כמו הראשון, ואע"פ שבמכירה קונה
בנעילת דלת לחוד (פ"א מהלכות מכירה הלכה י, ועיין שם
בכסף-משנה) - בגר שאין דעת אחרת מקנה צריכים גם
העמדה (לחם-משנה). ויש מפרשים, שגם בלא נעל - קנה,
שכיון שעל-ידי העמדת הדלתות ישנה אפשרות לנעול, הרי
זו עשייה גמורה וקנה, ראה בהגהות מיימוניות. (57) נראה
מדברי ר"י בן מיגש, שגם מה שבנה הראשון הוא הפקר
זוכה בו השני (מגיד-משנה). (58) כיוון בזה לדברי רבו
ר"י בן מיגש, שכתב: "שלא חפר הראשון יסודות, שחפירות
הקרקע ליסודות - כנר את השדה, שמתקנה לזריעה ואע"פ
שלא זרעה - קנה" (ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה בשם
הר"ן). (59) שם. (60) כלומר, אין לומר שבנין זה יהווה
תיקון מבחינת היותו גדר. (61) כלומר, אין עדיין כל
תועלת בבנין שהוא בלי דלתות, שאי-אפשר עדיין להנות
ממנו ולגור בו כמו שהוא. ומכאן שאם יש תועלת, כגון
שעשה מקום לזבל או לדיר בהמות - קנה (מגיד-משנה
וכסף-משנה).

י. המפיץ⁶² הצרע⁶³ לתוך התלמים⁶⁴ - לא קנה;
18 שבעת שהשליף הצרע לא השפית כלום⁶⁵, ובעת
19 שצמח והשפית - שבה הפא מאליה הוא, ואינו
20 קונה.

(62) שם נג: נד. מימרא של רב יהודה. (63) אמנם בגמרא
שם הוזכר זרע מוסוים - "לפת". (64) חריצים, שהיו כבר
לפניו. והוא לא כיסה את הזרע (רשב"ם שם). (65) אחרי
שלא כיסה את הזרע.

שהחזיקו הראשונים בנכסים אלו. (95) שבוה שהחזירו, גילו דעתם שלכתחילה היה הקנין רופף בידם, ולא נתכוונו לקנין של ממש, וזהו הפירוש בדברי רבא: "ורפויי רפיא בידיהם".

פרק שלישי

(1) נתבאר בו שווי המתנה למכר בעניינן ותנאיהם ומהות המקבלים כגון גוי ועבד ואשה.

- א. הנותן מתנה לחבירו - אין המקבל זוכה בה אלא באחד מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקחו: אם מטלטלין רוצה לתן לו - עד שיגביה, או שימשוך דבר שאין דרכו להגביה, או יקנה באחד משאר הדברים שהמטלטלין נקנין בהן; ואם קרקע או עבדים נתן לו - עד שיחזיק בדירה שמשחזיק הלוקח, או עד שיגיע שטר מתנה לדיו. אבל בדברים לא זכה המקבל, אלא כל אחד מהן עדין יכול לחזור בו.

(2) בבא-בתרא קנא. מעשה באמו של רב עמרם חסידא, שרצתה לתת מתנה, ועל זה שואלת שם הגמרא: "והא לא משך (המקבל)?" וכן יש בכמה מקומות בגמרא (מגיד-משנה). (3) ראה פ"ג מהלכות מכירה, הלכה א"ב. (4) קנין חצר (שם הלכה ז). קנין אגב קרקע (שם הלכה ח) וקנין סודר (שם פ"ה הלכה ה). (5) חזקת קנין בקרקע בפ"א מהלכות מכירה הלכה ג"ח, וחזקת קניין בעבדים שם פ"ב הלכה א"ב. (6) ראה שם פ"א הלכה ג"ז, ופ"ב הלכה א. (7) ואין בזה אפילו משום מחוסר אמנה, חוץ ממתנה מועטת (פ"ז מהלכות מכירה, הלכה ט).

- ב. מחל⁸ לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן⁹ לו הפקדון שהיה מפקד אצלו - הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד, ואין צריך דבר אחר, כמו שבארגנו¹⁰.

(8) קידושין טז. ועוד מקומות אחרים, ראה ב'תוספות' סנהדרין ו. ד"ה צריכה קנין. (9) מכאן שבפקדון כיון שהוא בעין, צריך לשון מתנה דוקא ולא מועילה לשון מחילה (לחם-משנה ומשנה-למלך). (10) פ"ה מהלכות מכירה הלכה יא, וראה במגיד-משנה שם.

- ג. וכן האומר לחבירו: מנה שיש לי בידך תנהו לזה - קנה¹¹, ואין אחד¹² מהן יכול לחזור בו. בין שנתן המנה בחוב שיש לו אצלו¹³, בין שנתנו לו מתנה; בין שהיה חוב אצלו¹⁴, בין שהיה פקדון אצלו, כמו שבארגנו¹⁵.

(11) והוא דין מעמד שלשתן (גיטין יג:). (12) מכל השלשה. (13) כלומר, הנותן פרע למקבל חוב שהיה חייב לו. ראה בשו"ע חושן-משפט סימן קכו, סעיף א. ומקור הדברים לפי גירסת הרי"ף בגיטין יד. "הנהו גינאי וכו' יהבינהו ניהליה למרי ארעא בטסקא" (הג"ר א שם). (14) אצל הנפקד. (15) פ"ו מהלכות מכירה, הלכה ח.

- ד. כשם שאין צריכים עדים לענין מקח וממכר

(81) מסקנות הגמרא שם. (82) ואף-על-פי שאינו עומד בצד חצרו. כלל ידוע של רבי יוסי בר חנינא, בבבא-מציעא יא. וכל זה אינו אלא בחצר המשתמרת, אבל אם אינה משתמרת, אינה קונה אלא אם עומד על ידה, וראה לעיל פ"א הלכה ד. (83) פ"ז מהלכות גזילה ואבידה ה"ח.

- יז. גר⁸⁴ שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו⁸⁵, והיו בהן עבדים גדולים - קנו⁸⁶ עצמן בני חורין; אבל העבדים הקטנים - הרי הן כבהמה, וכל המחזיק בהן⁸⁷ - זכה בהם. וקבר בארגנו⁸⁸ דרכי החזקה שיקנו בהם את העבדים.

(84) גיטין לט. (85) כלומר, תפסו נכסיו וזכו בהם מן ההפקר, כדין גר שמת ואין לו יורשין שנכסיו הפקר, ראה למעלה הלכה א. (86) שהם קודמים לאחרים, לזכות בעצמם. (87) בקטנים שאין להן יד לזכות בעצמם (וראה 'תוספות' שם ד"ה קטנים). כאבא שאול ולא כחכמים, שכן הכריע רבי יהושע בן לוי (גיטין שם). וראה 'תוספות' קידושין כג. ד"ה ואיכא דאמרי. (88) בפ"ב מהלכות מכירה, הלכה א"ד.

- יח. גר⁸⁹ שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו, ושמעו שעדין לא מת, או שיש לו בן, או שאשתו מעברת⁹⁰ - כלן חביבין להחזיר. החזירו כלן, ואחר כך שמעו ששמועה ראשונה אמת היתה ובראשונה מת, או מת בנו מקדם⁹¹, או הפילה אשתו⁹², כל המחזיק בשניה⁹³ - קנה, ובראשונה⁹⁴ - לא קנה⁹⁵.

(89) בבא-בתרא קמב. בבביתא. וכתב הג"ר (סימן רעה, ס"ק כט) שרבינו גרס במסקנת הגמרא שם: "איכא בינייהו (בין אביו שאמר שלפיקך לא קנו בחזקה הראשונה, מפני ששם מדובר באופן שנתברר שבזמן החזקה הראשונה היה העובר קיים ויש לו זכות בירושה הבאה מאיילה, לבין רבא שאף הוא מודה שיש לעובר זכות בירושה (ועיין ב'אבן האזל'), אלא שכאן מדובר אף באופן שנתברר לבסוף שבזמן החזקה הראשונה כבר מת הבן או כבר הפילה, ואעפ"כ לא קנה, מפני שרפוי הדבר בידי המחזיקים ולא נתכוונו לקנות, והא ראייה שמיד ששמעו שיש לו בן החזירו הנכסים) ששמעו בו שמת, ולא מת, ומת" (וכ"ה בתוספות רי"ד - אור שמח). וזהו פירושו: שמעו בו, כלומר בגר עצמו, שמת (ואז החזיקו בנכסיו). ולא מת, כלומר שוב שמעו בו שלא מת והחזירו הנכסים. ומת, כלומר, שוב שמעו ששמועה ראשונה אמת. לאביו, כיון שנתברר שמת לפני החזקה - קנו. ולרבא, לא קנו - כיון שגם כאן היה הדבר רפוי בידם. ופסק רבינו כרבא. (90) שאע"פ שהמזכה לעובר לא קנה (פ"ב מהלכות מכירה הלכה י), בירושה הבאה מאליה - יש לו לעובר זכות, כאביו שם. ואף רבא לא חלק עליו, אלא שתירץ באופן אחר. ראה למעלה הערה פז. (91) לפני שהחזיקו בראשונה. שאם מת אחר-כך אין כל חידוש של קנו בראשונה, שהרי הנכסים של העובר, ראה למעלה. (92) גם כאן מדובר כשהפילה אשתו מקודם, שאם לא כן, אין שום חידוש בזה כנ"ל. (93) בפעם השניה, אחרי שהראשונים החזירו את הנכסים. (94) אלה

לְקַיְמָו³⁶. וְאִם חָסַר אֶחָד מֵאלוֹ - הַתְּנָאִי³⁷ בְּטֵל, 21
וּכְפִירָה¹⁶, כִּף בְּמַחֲלוֹת וּמִתְנֹת אֵין צְרִיכִין עֲדִים 22
אֶלָּא מִפְּנֵי הַמְשָׁקִים¹⁷.

(32) בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א"ב. (33) התנאי החיובי. (34) גיטין עה: דברי רבא. (35) בבא-מציעא צד. במשנה וגיטין עה. והיינו שהתנה לפני שעשה הקונה מעשה הקנין (שם הלכה ד). ולדעת הראב"ד (שם הלכה א) צריך שדיבור התנאי יקדים לדיבור על המעשה. (36) כרבי יהודה בן תימא (בבא-מציעא שם), ולא כחכמים החולקים עליו. וטעם כל אלו, לפי שדיני תנאי נלמדו מתנאי בני גד ובני ראובן, ושם היו כל ארבעה דברים אלו. קידושין סא. גיטין עה. ופד. ו'תוספות' שם ד"ה על-מנת. (37) על יתר משפטי התנאי שלא הזכירם רבינו, ראה מגיד-משנה בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א. (38) כן כתב גם בהלכות אישות שם, הלכה ב.

ח. וְכָל הָאוֹמֵר 'עַל מְנָת' - כְּאוֹמֵר 'מַעֲכָשׁוֹ דְּמִי'³⁹, 23
וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנָאִי⁴⁰. כִּף הוֹרוֹ מִקְצַת 24
הַגְּאוּנִים⁴¹, וְלֹא דַעֲתִי נוֹטָה. וְרַבְתִּי⁴² הוֹרוֹ, שְׁאֵין 25
צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנָאִי וְלִהְיוֹת הֵן לְלֹא אֶלָּא בְּגִטִּין 26
וּבְקִדּוּשִׁין בְּלִבְד⁴³. וְאֵין לְדַבֵּר זֶה רְאִינָה⁴⁴. 27

(39) גיטין עד. ושם מימרא של רב הונא בשם רבי (וכן הוא בהלכות אישות שם, הלכה יז. ובפ"ח מהלכות גירושין, הלכה א). כלומר, כשם שבאומר "מעכשיו" נתקיים המעשה למפרע, לכשיתקיים התנאי, כמו באומר "על מנת". (40) והוא-הדין ליתר משפטי התנאי, חוץ מתנאי שאי-אפשר לקיימו, ראה בהלכות אישות שם. והטעם בזה הוא: שרק בתנאי של "אם" שאין המעשה מתקיים מיד אלא עם קיום התנאי, ונמצא התנאי מבטל המעשה, שהרי אילו לא התנאי היה המעשה מתקיים מיד. אבל בתנאי של "מעכשיו" או של "על מנת", שהוא כמו "מעכשיו", שהמעשה מתקיים למפרע ואין התנאי בא לבטל לגמרי את המעשה - בזה אין צורך לשלשה ממשפטי התנאי: תנאי כפול, הן קודם ללא ותנאי קודם למעשה (הלכות אישות שם, הערה נז בשם הראב"ד, וראה במשנה-למלך כאן). (41) רב האי גאון, הובא ברא"ש גיטין פ"ו אות ט (הלכות אישות שם, הערה ג). (42) ובהלכות אישות שם הלכה יד, כתב: "יש מקצת גאונים אחרונים", והם הר"ף ורבינו שמואל בן חפני הכהן (שם הערה מד). (43) ולא בדיני ממון: כי אין הלכה כרבי מאיר (קידושין סא). ש"כ תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי", ורק בגיטין וקידושין החמירו (מגיד-משנה בהלכות אישות שם, הערה מה שם). (44) ובהלכות אישות שם מביא רבינו גם ראייה לדעתו, וכתב: "ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שכל שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים וכו' למדו אותם חכמים אם יעברו וכו' ותנאי זה לא היה בגיטין ולא בקידושין, ובוה הורו גדולי הגאונים הראשונים (= השאילתות ובה"ג - שם הערה מו), וכן ראוי לעשות". ועיין ראב"ד כאן שקיים דעת רב האי, ודחה הראיה מבני גד ובני ראובן.

ט. הַנּוֹתֵן⁴⁵ מִתְּנָה עַל מְנָת לְהַחְזִיר - הֲרִי זֶה מִתְּנָה⁴⁶. 28
בֵּין שֶׁהַתְּנָה לְהַחְזִיר מִיָּד⁴⁷, בֵּין שֶׁהַתְּנָה לְהַחְזִירָה 29

אֶלָּא לְגִלּוֹת הַדָּבָר בְּלִבְד אִם הֵיְתָה שָׁם טַעֲנָה 1
וּכְפִירָה¹⁶, כִּף בְּמַחֲלוֹת וּמִתְנֹת אֵין צְרִיכִין עֲדִים 2
אֶלָּא מִפְּנֵי הַמְשָׁקִים¹⁷. 3

(16) קידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי (= לא נבראו עדים אלא כנגד השקרנים)". (17) כן כתב בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה ט.

ה. כְּשֶׁם שְׁמוֹכֵר צָרִיךְ לְסַיֵּם¹⁸ הַמְּמָכֵר, כְּמוֹ 4
שְׁבָאֲרָנוֹ¹⁹, כִּף הַנּוֹתֵן. פִּיעֵד? הַנּוֹתֵן לְחֻבְרוֹ 'קִרְקַע 5
מִנְכָּסִים²⁰ נְתוּנָה לָךְ', אוֹ²¹ שְׁכַתְּבֵ לּוֹ 'כָּל נְכָסֵי קְנוֹיִין 6
לָךְ חוּץ מִמִּקְצָתָן'²² - הוֹאִיל וְלֹא סֵיִם הַדָּבָר שֶׁנָּתַן 7
לוֹ²³ וְאֵינוֹ יָדַע, לֹא קָנָה בָּלוֹם; וְאֵינוֹ יָכוֹל לֹאמֹר 8
לוֹ 'תֵּן לִי פָחוֹת שְׁבָנְכִסְיָךְ', עַד שֶׁסֵּיִם לוֹ הַמָּקוֹם 9
שֶׁנָּתַן לוֹ. אֲבָל²⁴ אִם אָמַר לוֹ 'חֶלֶק כִּף וְכִף בְּשָׂדֶה 10
פְּלוּנִית' - הוֹאִיל וְסֵיִם הַשָּׂדֶה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא סֵיִם 11
הַחֶלֶק, נוֹטֵל אוֹתוֹ חֶלֶק מִן הַפָּחוֹת שְׁבָאוֹתָה שָׂדֶה²⁵. 12

(18) להגדיר את נושא המכירה, מהותו ומקומו. (19) בפרק כא מהלכות מכירה, הלכה א"ג. (20) יוצא מתוך הפסקא הבאה. (21) פאה פ"ג משנה ח. הובאה בגיטין ח: -ט. כפי שהובנה ע"י הר"ף והר"י מיגש (הובאו דבריהם במגיד-משנה). (22) ולא הגדיר מה הם מקצת הנכסים שלא נתן לו. (23) ש"נכסים" ו"קרקע" הם שמות כוללים לכל הסוגים: שדות וכרמים, גנות ופרדסים, יערות, הרים וגבעות וכו' וכו' שהכל נקרא "נכסים" ו"קרקע". אבל אם סיים לו סוג מיוחד, כגון אם אמר לו בית מבתי אני מוכר לך - מכירתו מכירה, ונותן לו הקטן שבהם (פכ"א מהלכות מכירה, הלכה יט). וכמו כן אם אמר לו חלק כך וכך בשדה פלונית, כדלהלן (מגדל עז). (24) בבא-בבא קז: במשנה. וראה בפכ"א מהלכות מכירה, הלכה כב. (25) שיד הלוקח על התחתונה.

ו. כָּל הַנּוֹתֵן²⁶ מִתְּנָה עַל תְּנָאִי, בֵּין שֶׁהַתְּנָה נּוֹתֵן בֵּין 13
שֶׁהַתְּנָה הַמְּקַבֵּל²⁷, וְהַחֲזִיק הַמְּקַבֵּל וְזָכָה בָּהּ: אִם 14
נִתְּקִים הַתְּנָאִי - נִתְּקִים²⁸ הַמִּתְּנָה²⁹; וְאִם לֹא נִתְּקִים 15
הַתְּנָאִי - בְּטֵלָה הַמִּתְּנָה, וְנִחְזִיר פְּרוֹת שְׁאֶכְלָם³⁰. וְהוּא 16
שִׁיחִיָּה הַתְּנָאִי כְּרִאיוֹ³¹. 17

(26) נזכר בכמה מקומות בתלמוד. ומקור הדברים בתנאם של בני גד ובני ראובן, שמשח רבינו כשנתן להם את עבר הירדן, התנה עמם על-מנת שיעברו את הירדן (במדבר לב). (27) קידושין מט: במשנה "וכן היא (= האשה מקבלת את הקידושין) שהטעתו (= שהתנתה עמו ולא נתקיים תנאה - לא נתקיימו הקידושין)". (28) במשנה-למלך ובשו"ע (רמא, סעיף ט) "נתקיימה". (29) היינו, מעת קיום התנאי ואילך (פ"ו מהלכות אישות, הלכה טו). (30) בבא-מציעא סה: וכ"כ רבינו בפ"א מהל' מכירה, הלכה יא. (31) ראה להלן בהלכה ז.

ז. כִּכֵּר בְּאַרְנוֹ³², שְׁפָל תְּנָאִין שִׁישׁ בְּמִתְנֹת אוּ בְּמִקְח 18
וּמִמָּכֵר צָרִיךְ שִׁיחִיָּה תְּנָאִי כְּפּוֹל, וְהֵן³³ קוֹדֵם 19
לְלֹא³⁴, וְתְנָאִי קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה³⁵, וְהֵיְתָה תְּנָאִי שְׁאֶפְשָׁר 20

למכור. וראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי מאיר. (62) שם כ. וסה. כלומר, ומשום כך חייב הוא למכור לו, על-כל-פנים.

16 יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה - קנה הבעל
17 והאדון⁶³; אלא שהאדון קונה לגוף⁶⁴, והבעל קונה
18 אותה לפירות⁶⁵.

(63) קידושין כג: לדברי הכל, גם לרבי מאיר וגם לרבנן, גם לרב ששת וגם לרבי אלעזר. (64) כפי שיוצא מסתימת הלשון: "אין קנין לעבד בלא רבו" (ראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי אלעזר). (65) כן כתב גם בפ"ז מהלכות נדרים הלכה יז, ומקור הדברים בירושלמי, כתובות פ"ו שאמרו: "אע"ג דלרבי מאיר עביד יד העבד כיד רבו, זכתה האשה זכה בעלה, - מודה שאין עליה אלא אכילת פירות בלבד". וראה 'תוספות' שם.

19 יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה רשות
20 בה, ולעבד על מנת שאין לרבו רשות בו - קנה
21 האדון וקנה הבעל⁶⁶. אבל⁶⁷ הנותן מתנה לאשה או
22 לעבד, והתנה עמהן הנותן בגופה של מתנה שתהיה
23 לךך וכך⁶⁸ - לא קנה האדון ולא קנה הבעל.

(66) קידושין שם כרב ששת ולפי דברי רבי מאיר, או כרבי אלעזר ולפי דברי הכל, ונדרים פח. כרב ושמואל. (67) נדרים שם כשמואל, וראה להלן הלכה יד. (68) כלומר, חוץ מהתנאי השלילי שהתנה, שלא יזכה האדון או הבעל, אלא התנה גם תנאי חיובי, שהעבד או האשה יזכו בחפץ לשימושים מסויימים, וממילא אין הבעל יכול לקנות, שאף שלאשה ולעבד עצמם אין בו קנין, אלא לדבר זה, אין בו שום קנין לאדון או לבעל.

24 יד. פיצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: הרי
25 המעות האלו נתונים לך במתנה על מנת שתלכשי
26 בהן, או על מנת שתשתי בהם, ותעשי מה שתצו⁶⁹
27 בלא רשות הבעל⁷⁰ - לא קנה הבעל. וכן אם אמר
28 לעבד⁷¹: על מנת שתאכל בהן ותשתה בהן, על מנת
29 שתצא⁷² בהם לחרות, או על מנת שתעשה בהם כל
30 מה שתצו בלא רשות אדון שלך - לא קנה האדון.
31 וכן כל פיוצא בזה.

(69) כלומר: "או תעשי מה שתצו וכו'". וכן כתב להלן בעבד (משנה למלך). ודלא כרב (נדרים שם) שאמר: צריך לפרט, אבל אם אמר לה: "מה שתצו תעשי", קנה אותה בעלה - אלא כשמואל (שם) שאף באופן זה לא קנה הבעל (מגיד-משנה). (70) שצריך שני תנאים: השלילי, - ע"מ שאין וכו', והחיובי, התנאי בגוף החפץ (מגיד-משנה). (71) דעת רבינו שדין העבד והאשה שוים בתחום זה, וראה הגהות מיימוניות אות ג. (72) קידושין שם, כרבי אלעזר לדעת חכמים. וכאן אין צריך להוסיף "בלא רשות אדון" - כיון שאמר לו: "שתצא בהם לחירות". וכן נראה מדברי רבינו בפ"ה מהלכות עבדים ה"א, וכן אמנם לא נזכר זאת בגמרא קידושין שם (לחם-משנה).

32 טו. הנותן⁷³ כל נכסיו לעבדו - קנה, ויצא בן חורין,

1 לזמן קצוב, או כל ימי חייו של אחד מהם⁴⁸, או
2 כל ימי חייו של פלוני - הרי זו מתנה, בין
3 במטלטלין⁴⁹ בין בקרקע⁵⁰. ואוכל⁵¹ פרות כל זמן
4 המתנה.

(45) בבא-בטרא קלו: מימרא של רבא. (46) אם קיים תנאו וחזר לבסוף (פ"ח מהלכות לולב הלכה י, ושו"ע חושן משפט סימן רמא, סעיף ו). ואם אמר כל ימי חייו של מקבל, כדלהלן, יחזירו יורשיו. ואם אמר כל ימי חי הנותן, יחזיר המקבל ליורשי הנותן. (47) כגון אתרוג לצאת בו (בבא-בטרא שם). (48) בעובדא של האשה ורב ביבי בר אבבי (בבא-בטרא שם), מדובר בנתן לכל ימי חי המקבל. וסובר רבינו שהא-הדין בנותן לכל ימי חי הנותן. (49) כגון אתרוג ושור. שם. (50) בעובדא הנזכרת ברב ביבי בר אבבי (שם). (51) כמו בעובדא הנ"ל שהאשה נתנה האילן במתנה על-מנת להחזיר, לרב ביבי בר אבבי, והוא אכל פירותיו.

5 י. האומר⁵² לחברו: שור זה אני נתן לך במתנה על
6 מנת שתחזיריהו, הקדישו והחזירו - הרי זה מקדש⁵³
7 ומחזיר⁵⁴. אומר לו: על מנת שתחזיריהו לי⁵⁵ - אינו
8 קדוש⁵⁶; שלא התנה עליו אלא שיחזיר דבר הראוי
9 לו. וכן כל פיוצא בזה⁵⁷.

(52) בבא-בטרא שם, מימרא של רבא בשם רב נחמן, וכפירושו של רב אשי. (53) שכל זמן שהוא זוכה במתנה, היא כולה שלו ויכול לעשות בה הכל. (54) שהגוף מוחזר בעין, ובוזה נתמלא התנאי, ואף שהמצב החוקי של החפץ נשתנה בינתיים, הרי סוף-סוף התנאי היה על החזרת אותו החפץ, והוא הוחזר. (55) ומילה מיותרת זו באה להדגיש: דבר הראוי לי, שאוכל להשתמש בו, וההנמקה שם בגמרא, בדברי רב אשי. (56) שמכיון שבטל תנאי, בטלה המתנה, ואין בידי המקבל להקדישה. (57) אם החזירו באופן שאינו ראוי לו לנותן.

10 יא. אסור⁵⁸ לישראל לתן לעכו"ם מתנת חנם; אבל
11 נותן הוא לגר תושב⁵⁹. שנאמר: לגר אשר בשעריך⁶⁰
12 תתננה ואכלה, או מכר לנכרי - במכירה ולא
13 במתנה; אבל לגר תושב - בין במכירה בין
14 בנתינה⁶¹, מפני שאתה מצוה להחיותו⁶², שנאמר:
15 גר ותושב וחי עמך.

(58) עבודה זרה כ. כרבי יהודה ש"דברים ככתבם" ולא כרבי מאיר. (59) גוי שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לנו להושיבו בינינו, ולכן נקרא "גר תושב". ואין מקבלים אותו אלא בזמן שהיובל נוהג (פ"ד מהלכות איסורי ביאה, הלכה ד-ח. וראה עוד בפ"י מהלכות עבודה זרה הלכה ו, בפ"כ מהלכות שבת הלכה יד, ובפ"ח מהלכות מלכים הלכה י"א). (60) בגמרא עבודה זרה שם, הביאו גם הפסוק: "לא תחנם". וגם בפ"י מהלכות ע"ז הלכה ד הביא רבינו רק פסוק זה: "לגר אשר בשעריך וגו'". ועיין ב"ספר המצוות" (ל"ג נ) וב'מנחת חינוך' (מצוה תכו). (61) כלומר, לא הכריחתו התורה לתת לו במתנה, אלא רשות בידו לתת, אבל יכול גם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קמג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ששתק או ודאי הסכים וקיבל, וכשאומר עתה "מום זה נראה לי בה" אינו יכול לבטל את המתנה למפרע (ראה כסף משנה). (7) שכל אלו אינן לשונות של עבר, לבטל המתנה למפרע, אלא לשונות של להבא. (8) בבא בתרא קלח. מסקנת רבי אבא בר ממל. (9) לפי פירוש התוספות (שם דיבור המתחיל כאן).

ב. המזכרה¹⁰ לחברו במתנה על ידי אחר - פיון¹⁵ שהחזיק בה אחר, כגון שמשך המטלטלין או הגיע שטר הקרקע לידו או החזיק בקרקע, וזה חברו, אף על פי שלא הגיע המתנה לידו, ואין הנותן יכול לחזור בו. אכל¹¹ המקבל - ידו על העליונה: אם רצה¹² - מקבל; אם לא רצה - אינו מקבל. שזכין¹³ לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו; וזכות הוא שתנתן לו מתנה, אם ירצה, אכל אם לא ירצה - אין נותנין מתנה לאדם בעל פרוח.²³

(10) גיטין יא: במשנה. (11) בבא בתרא קלח. (12) הסכים מפורש מיד עם קבלת המתנה לידו, או שתק ולא מחה. (13) גיטין שם במשנה.

ג. וזה¹⁴ לו על ידי אחר, וכששמע המקבל שתק, ואחר כך צוח ואמר 'איני מקבל' - הרי זה ספק¹⁵ אם זה ששתק כבר רצה¹⁶, וזה שחזר וצוח חזר בו¹⁷; או ששתק מפני¹⁸ שעדיין לא הגיע לידו כלום¹⁹, וזה שצוח הוכיח²⁰ סופו על תחלתו²¹. לפיכך: אם קדם אחר וזכה בה לעצמו - אין²² מוציאין מידו; שמא המקבל זכה, וכיון שאמר 'איני רוצה בה' הרי הפקירה, כמו שבארנו²³, וזה שקדם ולקחה מן ההפקר - זכה. ואם חזרו הבעלים הראשונים ותפשוה מיד זה שקדם וזכה בה - אין מוציאין אותה מידם; שמא המקבל לא זכה, וכיון שאמר 'איני רוצה' הוכיח סופו על תחלתו, ולא קנה אותה, וברשות בעלים הראשונים היא קנימת עדין.³⁷

(14) בבא בתרא שם. מימרא של רב נחמן בר יצחק, וברייאת המובאת על ידו, ובה מחלוקת על נושא זה בין החכמים ורבן שמעון בן גמליאל, לפי הפירוש של רבא בחולין לט: (15) בבבא בתרא שם לא הכריעו בין התנאים, ובחולין (שם) הביאו עובדא, שלא רצו בה להכריע. (16) ששתיקה זו כמו כל שתיקה שפירושה הסכמה. (17) ודינו כמו שכתב בהלכה א. (18) כדברי רבא (בבא בתרא שם). (19) ואין לו עדיין על מה לצווח או למחות. (20) גילה. (21) שאף אז כששתק דעתו הייתה לשלילה. (22) כדין כל ספק בממון. (23) בהלכה א.

ד. ראובן שרצה לתן מאה דינרין לשמעון, ושלח לו המאה על ידי לוי: אם אמר לו 'זכה' במאה זו לשמעון, או 'תן' מאה זו לשמעון - אינו יכול לחזור בו²⁶; אכל אם אמר לו 'הולך' מאה זו

1 וקנה שאר הנכסים. ואם²⁴ שיר כל שהוא, אפילו 2 מטלטלין²⁵ - לא קנה כלום; שאין²⁶ זה גט חרות 3 גמור, שהרי שיר²⁷ בו בגט²⁸, ומתוך שלא נשתחרר 4 לא קנה כלום.

(73) פאה פ"ג מ"ח, והובאה בגיטין ח: ובבא-בתרא קמט: (74) שם. (75) בבא-בתרא קנ. מימרא של רב דימי בר יוסף בשם רבי אלעזר. ולאו דוקא אם שייר קרקע, שבזה בוודאי לא יצא לחירות, שאפשר לפרשו שהכוונה לשייר העבד עצמו שהוא כקרקע. (76) ההנמקה של רב אשי בגיטין ט. ושל רב נחמן בבבא-בתרא קנ: (77) גט אשה - צריך שיהיה כורת לגמרי היחסים בין הבעל והאשה, לפי שנאמר "ספר כריתות", וכמו-כן גט חירות של עבד, שנלמד בגזירה שוה "לה לה" מאשה, צריך שיכרות היחסים שבין האדון והעבד. (78) בשטר השחרור. ואף-על-פי שאמר לו: עצמן וכל נכסי קנויים לך וכו', חוץ מטלית פלונית - אין כורת והגט בטל (להלן פ"ז מהלכות עבדים ה"א) וראה מגיד-משנה ולחם-משנה.

יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ח

פרק רביעי

(1) נתבאר בו המקבל מתנה ואינו רוצה בה או שלא הגיעה לידו, ודין הזוכה במתנה על יד אחרים או על יד רשותו, ודין אם נחלקו זה אומר נתתיה וזה אומר לא קיבלתיה או שאומר בהיפך.

א. המקבל את המתנה וזכה² בה, ואחר שבאה לידו והוא שותק חזר בו ואמר 'איני רוצה בה'³, או 'איני מקבל'⁴, או 'הרי היא בטלה'⁵, או שאמר 'מום זה נראה לי בה'⁶ - לא אמר כלום⁷. וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו, כך המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה. מתנה זו שאמר המקבל 'איני רוצה בה' אחר שבאת לידו - הרי היא הפקר, וכל הקודם בה - זכה⁸ בה; שהרי הפקירה המקבל אחר שזכה בה. אכל⁹ אם הנה צווח מעקר¹⁰ - לא קנה המקבל, וחוזרת¹⁴ לפעלים הראשונים.

(2) בקניין הראוי. (3) "אי אפשי בה". בבא בתרא קלז: "אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן - קנה, ואפילו עומד וצווח", אם שתק מעיקרא. (4) היינו "אינה מתנה" שבברייאת שם. ורבינו גרס כגירסת הספרים בגיטין לב. ובכריתות כד. שהובאה בתוספות שם דיבור המתחיל מבוטלת "אי אפשי בה, בטלה היא, אינה מתנה - דבריו קיימין" וכמסקנת הגמרא בכריתות שם ש"דבריו קיימין" אינו שיחזור לבעלים אלא שהוא לא קנה אותם, והם הפקר אין הכוונה לעבר וחזור לבעל המתנה אלא לעתיד והם הפקר. (5) בגמרא שם "בטלה היא" ורבינו אינו מחלק ביניהם (ועיין ראב"ד). וכן נראה להלן הלכה יג שכתב "או שאמר בטילה, אבל אם אמר סתם "בטילה היא", לא אמר כלום. וכן כתב המגיד משנה שם. (6) המדובר במום גלוי שוודאי ראה אותו מיד ומכיוון

(38) עירובין שם. (39) עירובין שם: "על ידי אשתו". (40) בעירובין שם: "ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, מפני שידן כידו", הרי שרק על ידי עבדו אינו יכול לזכות לאחרים, אבל על ידי עבד כנעני של אחר יכול הוא לזכות לאחרים. וראה בפרק א מהלכות עירובין הלכה כ. (41) להוציא מדברי רב אשי לפי לשון אחת בבבא מציעא עא: שרק לעניין תרומה אין שליחות לגוי, אבל לעניין אחר יש לו שליחות. (42) שזכיה היא מטעם שליחות. (43) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרב אשי בלשון אחרונה. (44) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרבינא, שאמר שישאל זוכה לגוי מדברי סופרים.

ז. קטן⁴⁵ שנותנין לו צור⁴⁶ וזוקקו⁴⁷, אגוז¹⁶ ונוטל⁴⁸ - זוכה לעצמו⁴⁹, ואינו זוכה לאחרים; פחות⁵⁰ מזה - לא זכה לעצמו ולא לאחרים. וכן השוטה אינו זוכה לא⁵¹ ולא לאחרים. והמזכה לשוטה על ידי פן דעת - זכה⁵². אבל החרש זוכה⁵³ לעצמו⁵⁴, פמו שבארנו בהלכות גזלה⁵⁵.

(45) גיטין סה. מימרא של רבא. (46) אבן. (47) הרי יודע הוא לברוח מן הרע. (48) הרי שידוע לבחור בטוב. (49) מן התורה. לפי שדעת אחרת מקנה לו (מגיד משנה כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א. עיין שם), אבל במציאה אין לו קניין מן התורה אלא מדרבנן משום דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). (50) שם. (51) מן התורה, אבל מדרבנן, זכה, ואסור לגזול ממנו מפני דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). ומקור הדבר ממה שאמרו ביבמות קיג: ששוטה אין לו יד לקנות (קצות החושן סימן רמג סעיף קטן ה). ויש שהביאו מסוגיית הגמרא ביבמות לא. וכתובות כ. ונאף על פי ששם מדובר במקח וממכר, שגם בקטן אינו מן התורה, כיוון שנתנית הדמים שלו אינה נתניה (מגיד משנה פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) - סובר רבינו שכל עיקר תקנת חכמים בקטן וחרש במקח וממכר משום כדי חייהם (פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) אינו אלא מפני שיש להם קניין מן התורה במתנה. ושוטה שלא תקנו בו חכמים קניין במקח וממכר, הוא מפני שאין לו שום קניין מן התורה, ונאף לא במתנה, וראה להלן לגבי חרש]. (52) שוודאי אינו גרוע מקטן בן יום אחד דלהלן הלכה ח (סמ"ע רמג סעיף קטן ל). ומה שאמרו ביבמות קיג. שפיקח שנשא שוטה, זכתה בכתובה שכתב לה - על כורחך כשזיכה לה על ידי אחר, וראה במגיד משנה. אבל צריך עיון ממה שאמרו בבבא מציעא עב. שזוכין לקטן מפני שעתיד להיות גדול, ואין זוכין לגוי שבלי מעשה גירות לא יהיה ישראל, ואם כן גם שוטה, מי יודע אם יתורפא, ואף אם יתורפא זה לא יהיה ממילא אלא על ידי מעשה. וראה בקצות החושן שם סעיף קטן ו. (53) והיינו, כאמור, במציאה מפני דרכי שלום, ובמתנה מן התורה. (54) נלמד מתוך מה שתיקנו חכמים שמקחו מקח וממכרו ממכר, משום כדי חייו (למעלה פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) ואם אין לו עיקר קניין מן התורה במתנה לא היו חכמים מתקנים במקח וממכר. וההבדל בין שוטה לחרש הוא: שוטה אין לו יד (יבמות קיג:) ואילו חרש יש

1 לְשִׁמְעוֹן - יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ עַד שְׁיָגִיעַ הַמָּאָה לְיָד
2 שִׁמְעוֹן.

(24) בלשון זו אין כל ספק שוודאי זכה המקבל, אף על פי שלא הגיע לידו, כיוון שבא ליד השליח, ראה גיטין יא: יד. ועוד. (25) גיטין יא: "כל האומר תנו כאומר זכו". (26) רק לעניין זה, שאינו יכול לחזור בו, אמרו "תן - זוכה", אבל לעניין זכיה אין הדבר כן, אלא אינו זוכה עד שיגיע לידו, כמפורש להלן הלכה יא. אולם כל זה אינו אלא באומר "תן", אבל באומר "זכה" - זכה מיד (ראה פרק ו מהלכות עבדים הלכה א). ומה שכתב רבינו "אינו יכול לחזור בו" - לא כתב אלא על "תן" ולא על "זכה". (27) ומשמעותו שהנותן עושה אותו רק שליח להולכה, ולא שנותן לו לזכות מיד בשביל המקבל, שם יד: ולב: (וראה להלן פרק י הלכה יב בדין שכיב מרע). ודקדק רבינו לכתוב "ראובן שרצה ליתן וכו'" שדווקא במתנה הדין כן, אבל בפריעת חוב אינו יכול לחזור בו (פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) וכן בהחזרת פיקדון כשהנפקד כפר בו עד עכשיו (פרק א מהלכות שכירות הלכה ו), ועיין ראב"ד.

3 ה. הַלֵּךְ²⁸ לְוִי בַּמָּאָה זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלְחָה עִמּוֹ לְהוֹלִיכֵן
4 לְשִׁמְעוֹן, וּבִקֵּשׁ שִׁמְעוֹן וְלֹא מִצָּאָהוּ - יַחְזִיר
5 לְרֹאבוֹן²⁹. מֵת³⁰ שִׁמְעוֹן בְּחַיֵּי רֹאבוֹן - יַחְזִיר
6 לְרֹאבוֹן³¹ אוֹ לְיֹרְשָׁיו³². מֵת רֹאבוֹן בְּחַיֵּי שִׁמְעוֹן -
7 יִתֵּן הַמָּאָה לְשִׁמְעוֹן אוֹ לְיֹרְשָׁיו³³; שִׁמְעוֹן³⁴ לְקִיָּם
8 דְּבָרֵי הַמֵּת, וְנָאֵף עַל פִּי שְׁאֵמֵר הַדְּבָרִים וְהוּא פְּרִיא³⁵,
9 שֶׁהָרִי הַמָּאָה בִּידוֹ שֶׁל שְׁלִיחַ עֲרִין³⁶.

(28) המשך להלכה הקודמת והמדובר כשאמר לו "הולך". ומקור הדברים בברייתא שם יד: (29) שהרי הולך לאו כזכי, ולא זכה השליח בשביל המקבל. (30) ברייתא שם. (31) כנ"ל, שלא זכה עדיין שמעון, והנותן התכוון רק לשמעון ולא ליורשיו. (32) של ראובן אם מת ראובן אחרי מיתת שמעון. (33) שהרי מיד עם מיתת ראובן, זכה בהם שמעון, מפני הטעם הבא בסמוך ש"מצוה לקיים דברי המת", וממנו זכו היורשים (עיין רש"י שם וש"ך סימן קכה סעיף קטן לג). (34) גיטין שם ברייתא בשם רבי מאיר. (35) כדברי רב פפא שם. ובדין שכיב מרע, ראה להלן פרק י הלכה יב. (36) שלא החזיר לראובן בחייו של זה ובידו לקיים דברי המת. [בתוספות כתובות ע. דיבור המתחיל הא, הוכיחו שלא אמרו מצוה לקיים דברי המת אלא אם נמסר ליד שליח לשם כך (וראה להלן פרק י"א הלכה כג בהגהות מיימוני אות ט), שאם לא כן למה הוצרכו לתקן בשכיב מרע שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין. וזה גם מקור לדברי רבינו].

10 ו. אֵין אָדָם זֹכֶה בַּמִּתְנָה לַחֲבֵרוֹ עַד שֶׁיְהִיָּה הַזֹּכֶה
11 גְּדוֹל³⁷ וְכֵן דַּעַת. וְאֶחָד אִישׁ וְאֶחָד אִשָּׁה³⁸, וְאֶפְלוּ
12 אֶשֶׁת אִישׁ³⁹, וְעַבְדֵּי וְשִׁפְחָה⁴⁰. אֲבָל הָעֶפְרוֹ"ם אֵינוֹ
13 זֹכֶה; הוֹאִיל וְאֵין רֹאֵי לְשִׁלְיָחוֹת לְעוֹלָם⁴¹, כֵּן אֵינוֹ
14 זֹכֶה לְיִשְׂרָאֵל⁴². וְכִשֵּׁם שְׁאֵין יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ
15 לְעֶפְרוֹ"ם⁴³, כֵּן אֵינוֹ זֹכֶה לְעֶפְרוֹ"ם⁴⁴.

(37) עירובין עט: במשנה וקידושין מב. מימרא של רב יצחק.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ד תמוז – ספר קנין – הלכות זכיה ומתנה קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

68 בבא מציעא י. מימרא של ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא, ורא"ש בשם הירושלמי (שם) שקונות גם במציאה וגם במתנה. (69) שיעור קומה של אדם בפישוט ידיים ורגליים. (70) ואף על פי שבחצר שאינה משתמרת, צריך גם עמידה בצידה וגם אמירה, כנ"ל - בארבע אמות, אין צורך באמירה "מפני שהוא יכול לנטות עצמו וליטלה" (מגיד משנה בהלכות גזילה שם). [וברור הדבר שגם בחצר שאינה משתמרת, אם הייתה המציאה קרובה אליו בתוך ארבע אמות, שוודאי זכה בה, אף על פי שלא אמר, כיוון שעומד קרוב לה]. (71) תקנת חכמים היא כדי שלא יריבו המוצאים זה עם זה (הלכות גזילה שם הלכה ט). (72) רחוב צדדי, או קרן זוית של רשות הרבים (מגיד משנה שם). והיא מימרא של רב ששת בבבא מציעא י: שבסימטא "לא דחקי רבים". (73) גמרא שם. וגם שם לא שכיחי רבים (כתובות לא:). (74) שם, תשובת רב פפא, ולפי גירסת הרי"ף. (75) שם בדברי רב ששת: "רשות הרבים דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן [ארבע אמות]". (76) שם, לרב פפא. (77) שם יא. לפי הלשון האחרונה, ולדברי הכל, או זו שלפני האחרונה, וכרבי יוחנן משום רבי ינאי. (78) שבקטנה גילתה התורה שחצרה נחשבת כידה לעניין גט. ולומדים מזה גם ליתר השטחים, כגון מציאה ומתנה, מה שאין כן בקטן. (79) שהחצר אינה נחשבת אצלו כיד, וגם אינה יכולה להיות נחשבת כשליחות, שאין שליחות לקטן. ואף על פי שזכין לקטן (למעלה הלכה ח), הרי שזכיה אינה מטעם שליחות - אינה דומה חצר לשליח ממש שעושה פעולת הקניין וזוכה עבור הקטן (וראה בהשגת הראב"ד כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה יב וקצות החושן סימן רמג סעיף קטן יא).

לו יד שהרי חרשת מקבלת גיטה (שם קיב:), ראה בקצות החושן שם סעיף קטן ה. ורק לעצמו יש לו יד אבל לזכות לאחרים אינו יכול, כמפורש בבבא מציעא ח. (55) פרק יז הלכה ד, שחרש אינו מקנה לאחרים (ראה בהערה הקודמת. ועיין מגדל עוז ולחם משנה).

1 ח. זכין⁵⁶ לקטן אפילו בן יום אחד⁵⁷, ולגדול⁵⁸ בין
2 בפניו בין שלא בפניו⁵⁹. ונחצרו⁶⁰ של אדם קונה לו
3 שלא מדעתו. אף על פי שאינו עומד שם, פיון
4 שהגיע המתנה לחצרו⁶¹ - כאלו זכה בה אחר⁶².

(56) כלומר, אחר זוכה עבורו, בבא בתרא קנו: במשנה, ונראה מדברי רבינו שזהו מן התורה. וכנוסחת הספרים (שהובאה בתוספות כתובות יא. דיבור המתחיל מטבילין) בבבא מציעא שם שגרסו "קטן - אף על גב דלית ליה שליחות אית ליה זכיה" ולא גרסו "מדרבנן" וכן הוא בכמה כתבי יד. ראה בדקדוקי סופרים לבבא מציעא שם. (57) [שהרי למאן דאמר אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם מזכין אף לעובר. בבא בתרא קמא: וראה למעלה פרק כ"ב מהלכות מכירה הלכה י]. (58) שם קנו: במשנה לפי רבי יהושע. ולפי רבי מאיר בברייתא שם - גם לדברי רבי אליעזר. (59) משנה בגיטין יא: וראה למעלה הלכה ב. (60) בבא קמא מט: מימרא של רבי יוסי בר חנינא. (61) או לאוויר חצרו, ראה בפרק ה מהלכות גירושין הלכה ג. (62) כלומר, כאילו זכה בה על ידי שליח, שחצר מטעם שליחות היא (בבא מציעא י:).

5 ט. במה דברים אמורים⁶³? בחצר המשתמרת⁶⁴;
6 אבל בחצר שאינה משתמרת⁶⁵, כגון שדהו וחצריתו
7 - עד שהיה עומד בצדה⁶⁶ ויאמר: זכתה לי שדי⁶⁷.
8 וכן ארבע⁶⁸ אמות⁶⁹ של אדם שהוא עומד בצדן⁷⁰
9 קונין לו⁷¹, בסמטא⁷² או בצדי רשות הרבים⁷³ או
10 בחצר שאין לה בעלים⁷⁴; אבל ברשות הרבים⁷⁵ או
11 בשדה חבירו⁷⁶ - אינו זוכה עד שתגיע מתנה לידו.
12 ונתנה⁷⁷ תזכה לה חצרה⁷⁸ וארבע אמות שלה; אבל
13 הקטן⁷⁹ אינו זוכה עד שתגיע מתנה לידו או עד
14 שזינקה לו אחר.

15 י. המתנה⁸⁰ כגט⁸¹, שאין אדם יכול למסר דברים⁸²
16 לשליח. כיצד? אמר לשליח: אמרו לפלוני ופלוני
17 שיתקבו ויתתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני - אין
18 זה כלום⁸³; ואם אמרו לאותן העדים וכתבו ונתנו
19 למקבל - לא קנה. וכן אם אמר לשנים: כתבו
20 ויתתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני - אין יכולין
21 לומר לסופר לכתב, אלא הן עצמן פותבין, כמו
22 בגט⁸⁴.

(80) גיטין כט. כשמואל וכרבא, ולא כרב ואביי. (81) וראה פרק ב מהלכות גירושין הלכה ו. (82) שהשליח יאמר דברים מסויימים למישהו, במקום שיעשה פעולה מסויימת. (83) שדברים אינם נמסרים לשליח (משנה גיטין סו:) אפילו אם אמר להם שיאמרו לאחרים (שם עא:). וראה בהלכות גירושין שם. וכל שכן אם אמר להם רק: "תנו גט לאשתי". שאף על פי שהם שלושה ונראה שעשה אותם בית-דין שיאמרו לאחרים לכתוב ולחתום - לא קנה שאין זה עדיף מ"אומר אמרו" וראה בלחם משנה פרק ב מהלכות גירושין הלכה ה. [נכתב הטור בשם הראב"ד "וכל שכן אם חתמו הם בעצמם והוא הדין אם אומר להם תנו" ואף על פי שלפנינו בראב"ד אין הנוסחא כן. נראה שנוסחת הטור היא הנכונה, וזהו פירושו: אם "אומר אמרו" לא מועיל למה שאמר ואם אמרו לעדים וכתבו לא קנה - כל שכן שאם לא

(63) שחצרו קונה לו, אף על פי שאינו עומד שם. (64) שם יא. שאז היא נחשבת כשליח המשמר דבר הנשלח על ידו (כסף משנה בשם ה"ר"). (65) שאז אינו דומה לשליח (שם). (66) שאז היא משתמרת על ידו. וראה במגיד משנה פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח. שיש מחלוקת בין המפרשים אם צריך לעמוד בתוך השדה או שאפשר לעמוד גם מחוצה לה. ודעת רבינו, שגם במתנה צריך שיעמוד בצד שדה ודלא כרב פפא בבבא מציעא יא: אלא כפי התירוק הראשון שם בגמרא. וכן נראה בקידושין כו: ויש פוסקים כרב פפא (מגיד משנה). (67) דעת רבינו שבחצר שאינה משתמרת ועומד בצידה צריך גם אמירה. כמו שאמרו במשנה (שם יא): "ראה אותן רצין וכו' ואמר זכתה לי שדי וכו'". וכן כתב רבינו בהלכות גזילה שם. ובתוספות שם דיבור המתחיל זכתה, כתבו ש"אמר" לאו דווקא.

זכה עד שיגיע לידו. וראה ברש"י גיטין ט: ובר"ף שם].
(94 למעלה הלכה ב.)

9 יב. האומר⁹⁵ נתתי שדה פלונית לפלוני, והוא
10 אומר לא נתן לי⁹⁶ - חוששין⁹⁷ שמה זכה לו על
11 ידי אחר⁹⁸. אבל אם אומר קנתתי ונתתי לו⁹⁹, והוא
12 אומר לא קנה ולא נתן לי: אם המקבל מתנה הוא
13 שאומר בן - הודאת בעל דין¹⁰⁰ כמאה עדים הוא,
14 והנותן אוכל פרות שדהו; ואם בן המקבל הוא
15 שאומר לא נתתי לאבי שדה זו, והוא אומר קנתתי
16 ונתתי לו - מניחין את הפרות על ידי שלישי עד
17 שיעידע הדבר היאך הוא¹⁰¹.

(95 שם, המשך הברייתא. (96 המדובר, כשהמקבל רוצה במתנה אלא שמספר האמת שלא קיבלה (סמ"ע רמה סעיף קטן ז). (97 יש לשון "חשש" שאינו ספק, אלא וודאי (תוספות שם דיבור המתחיל חיישין). וכן לשון התוספתא (בבא בתרא פרק י: "לא אמר כלום", והיינו, שאין מתחשבים כלל עם דברי המקבל. ברם בשולחן-ערוך חושן משפט סימן רמה, סעיף ד, מביא המחבר לשון "דאיכא למימר", והיינו, שיש לומר, ואין וודאות גמורה. ולכאורה, זהו פירוש המלה "שמה". (98 וזה לא ידע על זה כלל. וכך אנו יכולים על ידי זה לסלק את הסתירה שביניהם ולאמת את דברי שניהם. (99 היינו, שהנותן מדגיש שהוא בעצמו נתן לידי המקבל, ואין המקבל יכול לטעות בזה. (100 הוא המקבל שהוא זכור יותר מן הנותן, לפי שהנותן הייתה לו מחשבה לתת לפני שייתן, ופעמים שהוא סבור, שכבר נתן (מגיד משנה בשם התוספות). ויש מפרשים, שלעולם מקבלים את ההודאה של התובע ולא של הנתבע, מאחר שישנה התנגשות בין הודאתו של זה לבין הודאתו של זה, אנו אומרים העמד ממון בחזקתו (רשב"א שם). (101 על ידי עדים. מפני שהדבר ספק, שמה קיבל זה את המתנה והבן אינו יודע, ואם כן אין הודאתו הודאה (גיטין שם).

18 יג. מקבל מתנה שטען ואמר: זו שתחת ידי אינה
19 מתנה בידי, אלא שומר אני עליה וכיוצא בו, או
20 שאמר: בטלה היתה מתחלתה, לפי שלא קבלתי¹⁰²
21 אלא בעל פרחי באנס או בטעות, וכיוצא בדברים
22 אלו - דבריו קיימין¹⁰²; ונשבע על זה שבועת
23 הסת¹⁰³, ותחזור לבעליה.

(102 גיטין לב. מימרא של רב ששת (לפי נוסחה שלפנינו): "מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו - בטילה היא (משמע בטילה הייתה מקודם שקיבלתי - רש"י), אינה מתנה - דבריו קיימין". וראה למעלה הלכה א. (103 הראב"ד מעיר כאן שענין השבועה כאן הוא "רעיון רוח", ואמנם לא מצינו שבועה אצל הודאת בעל הדין, שהרי הוא מוותר על שלו, ומה מקום לשבועה? אך המגיד-משנה מפרש, שכאן מדובר, שבעלי חוב של המקבל רוצים לגבות את חובם מהשדה, ולפיכך צריך להישבע שאינו מערים עליהם, וכן הביא בשולחן-ערוך סי' רמה

עשו כמאמרו אלא חתמו הם בעצמם, שוודאי לא עשו כלום, שהרי על זה לא נצטוו (ולפי הנראה נפלו מלים אלו "וכל שכן אם חתמו הם בעצמם" בטעות מלשון הראב"ד הנ"ל אל תוך דברי המגיד-משנה, ועיין לחם משנה) "והוא הדין אם אומר להם תנו" כלומר גם באומר להם תנו, אומרים שברור הדבר שעשאם בית-דין ולא מועיל אם הם חתמו בעצמם, שהרי לא נצטוו על כך, ולעשות שליח לכתיבה גם כן אינם יכולים, שדברים אינם נמסרים לשליח, כנ"ל. וראה להלן בהערה הבאה]. (84 שם במשנה גיטין ס.סו: "אמר לשניים תנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו". [ואף על פי שכבר כתב רבינו שאפילו אומר מפורש "אמרו לפלוני ולפלוני וכו'", לא מועיל - אם קל וחומר הוא שבאומר "כתבו וחתמו וכו'", שאינם יכולים לומר לסופר לכתוב - יש חידוש באומר "כתבו וחתמו", שהרי ב"אומר אמרו", לא מועיל אם כתבו וחתמו בעצמם, כנ"ל, ואילו ב"כתבו וחתמו", "הרי הן עצמם כותבים", ויש מקום לטעות, שכיוון שהם עצמם יכולים לעשות מעשה - יכולים לעשות גם שליח, ומשמיענו רבינו שגם באופן זה אינם יכולים למנות שליח. וכתב הראב"ד (הובא במגדל עוז): "והוא הדין אם אמר להם (לשניים) תנו צריכין הם לכתבו". כלומר, בניגוד לאומר לשלושה תנו, שעשה אותם בית-דין, ואינם יכולים לכתוב בעצמם (חוץ ממה שאינם יכולים לעשות שליח) - באומר לשניים "תנו", לא עשאם בית-דין, אלא כוונתו שיכתבו בעצמם. וכן מפורש במשנה גיטין שם, ובמקום "צריכין" שבדבריו - צריך להיות "יכולין", וראה באור שמח].

1 יא. הפותב⁸⁵ בשטר נתתי⁸⁶ שדה פלונית לפלוני,
2 או שקנת⁸⁷ נתתי⁸⁷ לו, או הרי היא שלי⁸⁸ - הרי
3 זוכה בה פשיגוע השטר לידו. אבל⁸⁸ אם קנת בשטר
4 אתננה⁸⁹ לו, אף על פי שהעידו עליה העדים - לא
5 זכה המקבל⁹⁰, עד שיאמר לעדים קנתו שטר מתנה
6 ותנו לו, וכותבין⁹¹ ונותנין לו; שאין⁹² המקבל זוכה
7 עד שפגיע שטר המתנה לידו⁹³, או עד שזיפה לו בו
8 על ידי אחרים, כמו שפארנו⁹⁴.

(85 גיטין מ: בברייתא. (86 לשון עבר. (87 זוהי גירסת הרי"ף. וצריך עיון מה בין "נתתי" ל"נתתיה" - שניהם מלשון עבר (סמ"ע סימן רמה, סעיף קטן א). ובגמרא שם: "נתונה", והוא לשון הווה. (88 כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (89 לשון עתיד. (90 שאין כאן נתניה אלא הבטחה לתת. (91 אפילו הלשון "אתננה לו", שרק אם נותן השטר מידו ליד המקבל, שהמתנה מתקיימת מיד, צריך לכתוב בלשון עבר "נתתיה" או בלשון הווה "נתונה", אבל אם אומר לעדים שיכתבו ויתנו, שאין המתנה מתקיימת עתה כשנותן לעדים אלא אחר כך כשיבוא השטר לידי המקבל - בזה אפשר לכתוב גם לשון עתיד "אתננה" (כסף משנה). (92 וממילא אף הלשון: "אתננה" היא טובה, אחרי שאין המקבל זוכה, אלא אחרי שמוסרים את השטר לידו, ולשעה זו כיוון הנותן בלשון "אתננה" (כסף משנה). (93 [ראה בפרק ו מהלכות עבדים הלכה א ש"תן אינו כ"זכה" ולא

והוששין שמא מתנה מסותרת היא, וכמו שאמרו בגמרא שם: "סתמא מאי - רב אשי אמר חיישין, והלכתא חיישין" (לחם-משנה). (7) גם במטלטלין יש דין של "מתנה מסותרת" (מגיד-משנה), ומה שכתב רבינו "קרקע" הוא מחמת סוף הדברים שכתב: "חוששין שמא מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל". וזה לא שייך אלא בקרקע שעומדת בחזקת בעליה הראשונים, אבל במטלטלין, אם הם ביד המקבל, הם בחזקתו (הגר"א סימן רמב, ס"ק י). (8) היינו, ביטויים דומים, המדגישים את הפומביות. (9) כרב אשי שם, וכמו שכתב הרי"ף. וראה למעלה הערה ה.

ג. הפותב¹⁰ שתי מתנות על שדה אחת, הראשונה¹⁴ מסותרת והאחרונה גלויה ומפרסמת - אחרון קנה¹¹.
ואפלו היתה הראשונה סתם, ואין בה לא ענין סתירה ולא ענין גלוי, אלא מתנה סתם¹² - האחרון קנה.

ד. בכא-בתרא שם. (11) ואין המתנה הראשונה יכולה לשמש כמודעה לבטל המתנה השניה (ראה פ"י מהלכות מכירה הלכה א) - לפי שנעשתה בסתר (מסקנת הגמרא שם). (12) שאמרנו למעלה שחוששים שמא מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל מספק, כיון שקרקע בחזקת בעליה עומדת (למעלה הערה ו) - הרי היא ברשות הבעלים ליתנה לאחר.

ד. כבר בארנו¹³, שהמוסר מודעה ואחר כך נתן - המתנה בטלה, אף על פי שאין¹⁴ זה אנוס. שאין הולכין במתנה¹⁵ אלא אחר דעת הנותן; והואיל¹⁶ וגלה דעתו שאינו רוצה בה - מתנתו בטלה. לפיכך¹⁷, מי שהיו הדברים מוכיחין שאין דעתו לתן מתנה זו¹⁸, אפלו שנתנה מתנה גלויה ונמצאת שנתנה מקדם מתנה מסותרת - הרי שתי המתנות בטלות: הראשונה - מפני שהיא מסותרת; והשניה - מפני שהדבר מוכיח שאינו רוצה, והרי קדמה זו המתנה שנמצאה כמו מודעה לה¹⁹.

ה. בפרק י מהלכות מכירה הלכה ג. ומקור הדברים בבא-בתרא שם. (14) בניגוד לפירוש רשב"ם שם, ד"ה גילוי מילתא בעלמא. (15) בניגוד למכר, שמקבל כסף, שאז אין מודעה גרידא מספיקה, אלא אם הוא אנוס, כי יתכן שבשעת המכירה גמר למכור מפני שהיה צריך לדמים, מה שאין לומר כן במתנה. (16) שם: "במתנה, גילוי מילתא בעלמא היא". (17) כלל מופשט שהסיק רבינו מהעובדא שבהלכה הבאה המובאת בגמרא (שם). (18) ובהוכחה זו גרידא, אין אנו יכולים לבטל המתנה השניה, אלא בהצטרף גם המתנה המוסתרת המשמשת כאן כמודעה. (19) בבא-בתרא שם. ואף שמתנה טמירה כשהיא לעצמה, אינה מספיקה לשמש כמודעה, כאמור למעלה הלכה ג - כאן מצטרפת ההוכחה, שאין דעת הנותן ליתן מתנה זו לשני, לבטל המתנה השניה.

ה. מעשה²⁰ באחד, שרצה לשא אשה. אמרה לו: איני נשאת לך עד שתכתוב לי כל נכסיה. שמע בנו

סעיף ז. ואף על פי שבפרק ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ב כתב רבינו שאם יש לו ללוה ממון וטוען שהוא של אחרים אינו נאמן אלא בעדים - כאן, שידוע שהיו הנכסים של הנותן, נאמן הוא לאמר שלא קבלם במתנה ושנשארו ברשותו של הנותן (לחם משנה).

יד. טען הנותן ואמר 'שומר אתה עליה', או שאמר 'שלא מדעתי'¹⁰⁴ נתתי, או 'גזולה היא בידי', וזה¹ אומר 'אתה נתת לי' - נשבע¹⁰⁵ המקבל שבועת הסת ונפטר.

(104) שלא מרצוני. (105) כדין כל כופר בכול, כיוון שהמטלטלין בידו, ראה פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה א, ובקרקעות, כשיש לו חזקת שלוש שנים, ועיין פרק י"א שם הלכה א.

פרק חמישי

(1) נתבאר בו איכות עשיית המתנה שצריך שלא תהיה מסותרת, וכל הנמשך אחר זה, ודין שתי שטרות על שדה אחת שניהם במכר או אחד במתנה ואחד במכר, וכל הנמשך.

א. הנותן² מתנה, בין פריא בין הולח³, צריך שתהיה גלויה ומפרסמת. אמר⁴ לעדים: כתבו בסתר ותנו לו - אינה פלוס; שזה מערים כדי לאבד ממון אחרים⁵, שיחזור וימכר אחר שיתן.

(2) בבא-בתרא מ: מימרא של רב יהודה, ש"מתנה טמירתא (מסותרת) אינה כלום. (3) נלמד מדברי הרי"ף בבא-בתרא שם בשם רב האי, והעתיקו רבינו להלן פ"ט הלכה א. ובין במתנה במקצת נכסיו, בין בכל נכסיו (ראה שם הערה ב). (4) כלשון הראשון של רב יוסף, שאמר בפירוש מימרתו של רב יהודה (שם). ולפי זה, אם לא אמר לכתוב בסתר, אע"פ שלא אמר לעשותה בפרהסיא - אין זו "מתנה טמורה". ואילו ללשון השני, גם זו היא מתנה טמורה, כיון שלא אמר לעשותה בפרהסיא. וראה להלן הערה ה. (5) היינו הלקוחות המאוחרים למתנה, כהמשך דברי רבינו. והראב"ד מפרש, ש"אחרים" - היינו מקבל המתנה, כלומר: הוא מכר אותה מקודם לאחר ואחר-כך הוא נותנה במתנה לזה, ולפיכך הוא רוצה שהדבר יעשה בסתר, והוא מערים לאבד "ממון אחרים", היינו הטובה שקיבל מקודם ממקבל המתנה שתמורתה נתן לו המתנה. וכנראה שבספר שהיה לפני הראב"ד היו חסירות המילים "שיחזור וימכור אחר שיתן", ועיין מגיד-משנה.

ב. לפיכך⁶, כל שטר מתנת קרקע⁷ שאין כתוב בו: ואמר לנו פלוני הנותן שבו בשווקים וברחובות וכתבו לו מתנה גלויה ומפרסמת, וכיוצא⁸ בענינים אלו - חוששין⁹ לה שמא מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל.

(6) כלומר, לפי שאמרנו ש"מתנה מסותרת", אינה כלום, אם לא אמר להסתיר וגם לא אמר לפרסם, שבוה נחלקו שתי הלשונות של רב יוסף (ראה למעלה הערה ג), ספק הוא,

זכה. הרי"ף בכתובות פרק מי שהיה נשוי (שם). (31) שלא הוזכר בו. (32) סתם קנין, הוא קנין חליפין. (33) שהשטר הוא הוא הקנין. (34) ואין השטר קונה אלא עם המסירה, ולפיכך מי שהגיע לידו תחלה - קונה תחלה, ולפיכך אנו מסתמכים על שעות כראייה לקדימת המסירה, ואם אין כותבים שעות - סומכים על הכרעת הדיינים, כמו שפורט בהלכה שלמעלה. (35) כלומר, שכתוב בו "וקנינא מפלוני וכו'" ואין השטר אלא לראייה. (36) את עדי החתימה, מי קדם בקנין. ואם אי-אפשר לברר מי קדם, נוהגים כמו בהלכה הקודמת: "שודא דדיינא" (טור סימן רמ). (37) באופן שלא כתוב בו קנין. (38) למסירה, אף שאינו הראשון לכתובה, ואף שהשטר השני נמסר אף הוא באותו היום, וראה סמ"ע שם ס"ק טו.

ח. שני³⁹ שטרות היוצאים על שדה אחת בשם קונה אחד, ואין זמן שונה⁴⁰: אם היה שטר אחד מכר ואחד מתנה: אם היה השטר הראשון מתנה והשני שאחריו מכר - לא בטל האחרון את הראשון; שיש לומר: להוסיף לו אחריות⁴¹ חזר וכתב בשם מכר⁴². אף על פי שלא היה כתוב שם אחריות, שאחריות טעות⁴³ סופר הוא. וכן⁴⁴ אם הראשון מכר והשני מתנה - קנה השדה מזמן ראשון; שלא כתב לו שטר מתנה אלא לזכות פחו, ומשום דין בן המצר⁴⁵.

(39) כתובות מד. מימרא של רב נחמן. (40) זה ביום אחד, וזה ביום שני. ונתעורר ספק אולי ביטל השני את הראשון, שכיון שיש ביד בעל השטר שני השטרות, הרי זה כאילו מודה שהראשון בטל, וראה להלן הלכה ט. (41) שאם יטרפנו בעל חובו, יחזיר לו דמיו. (42) שהרי סתם מתנה - אין בה אחריות. (43) שאנו אומרים, שהמוכר צוה לכתוב באחריות, והסופר טעה ושכח, ולפיכך אפילו לא כתובה אחריות מפורש, הרי היא כאילו כתובה (בבא-מציעא יד. ולמעלה פ"ט מהלכות מכירה הלכה ג). (44) אף זה בגמרא שם. (45) שהוא קודם לקנות השדות הגובלות עם שדהו (פ"ב מהלכות שכנים הלכה ה), אבל במתנה אין דין בר-מצרא (שם פ"ג הלכה א). ואע"פ שמתנה שכתוב בה אחריות, דינה כמכירה, ויש בה דין בר-מצרא (שם) - כאן שלא כתב בשטר מתנה שום אחריות אע"פ שכתב לו גם שטר מכר - אין בו דין בר-מצרא (מגיד-משנה בשם רשב"א). אבל יש להבין כאן, כיצד אפשר לבטל המכירה בשטר מתנה שאחרי-כך (משנה למלך). ויש אומרים ש"לייפות כחו" היינו שתהיה לו האפשרות ללוקח להעלים את שטר המכירה ולגלות רק את שטר המתנה, ובוה יסלק ממנו את טענת הבר-מצרא, ואם כן אין ראייה ששטר המתנה מבטל את שטר המכירה שלפניו, שהרי לצורך הנ"ל נכתב. ואמנם אם יתברר שיש לו גם שטר מכר, לא יסתלק הבר-מצרא, וראה במגיד-משנה.

ט. היו שני השטרות במכר או שניהם במתנה: אם⁴⁶ הוסיף בשני פלוס⁴⁷ - הרי הראשון קיים⁴⁸, שלא

1 הגדול וצוח על שמניחו ריקן. אמר לעדים: לכו
2 והחבאו וכתבו לו כל נכסי במתנה. ואחר כך כתב
3 לה כל נכסיו ונשא. ובא מצעה לפני חכמים,
4 ואמרו: הן לא קנה והאשה לא קנתה; שהרי לא
5 ברצונו כתב לה, וכאנוס²¹ בדבר הוא, שהרי גלה
6 דעתו במתנה הראשונה, אף על פי שהיא בטלה
7 מפני שהיא מסתרת. וכן כל פיוצא בענינים אלו²².

(20) הובאה בבבא-בבא שם. (21) "כאנוס", ולא אנוס ממש. שלא היה אנוס גמור, שהרי אם ירצה לא ישאנה ולא יתן לה נכסיו (מגיד-משנה) - ובכל זאת בטלה המתנה בצירוף המודעה, ע"י המתנה המסותרת. (22) היינו, כל מקום שיש צירוף של שני גורמים: הוכחות בגוף המתנה, ומתנה טמירה קודמת לה, אם כי מתנה טמירה גרידא אינה נחשבת מודעה, וההוכחות כשלעצמן אינן מספיקות לבטל את המתנה - שתייהן ביחד מבטלות את המתנה.

ו. שני²³ שטרות שזמן²⁴ ביום אחד, והן פתובין על שדה אחת, בין במכר בין במתנה: אם דרך אנשי המקום לכתב שעות²⁵ - כל הקודם זכה²⁶; ואם אין דרך המקום לכתב שעות - הרי הדבר מסור לדגנים²⁷: כל שדעתם נוטה²⁸ להעמיד שדה זו בידו - יעמידו²⁹.

(23) כתובות צד. (24) התאריך, שבו נכתבו השטרות. (25) [ונמסר בלי עדים, שכיון שחתמו בו עדים הוא כשר גם בלי עדי מסירה (פ"א מהלכות גירושין הלכה טז), ואם כן אי-אפשר לברר מי קדם במסירה]. (26) שם צד: כלומר כל ששטר מוקדם, הוא זכה, שכיון ששטר נכתב קודם בוודאי גם נמסר קודם, כשם שאנו תולים כך בשטרות אחרים, שאחד מהם מוקדם ביום או בכמה ימים (מגיד-משנה). (27) מקביל לביטוי התלמודי: "שודא דדיינא". וכשמואל בניגוד לרב (כתובות שם). (28) שהם משערים, למי היתה דעתו של הנותן נוטה יותר ואותו היה מעדיף על השני, ובוודאי לו מסר מקודם. וה'תוספות' בבא-בבא לה. ד"ה שודא, פירשו ש"שודא דדיינא" היינו שהדיינים עושים כרצונם. וראה בסמ"ע סימן רמ, ס"ק יב. (29) שהרי לשיטת רבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי (כורות או חותכים את הגט) בגט ובכל השטרות, הכל תלוי למי נמסר השטר ראשון, וברור שיש כאן אחד שזכה, אם כי אין אנו יודעים מיהו - האפשרות שהשטרות נמסרו כאחד היא נדירה ואין להביאה בחשבון - ומוטב לנו, איפוא, לתת לאחד על סמך השערת הדיינים, מאשר לקיים חלוקה (מגיד-משנה).

ז. במה דברים אמורים? בשטר שאין³¹ בו קנין³², אלא³³ קנה שדה זו בשטר זה, שאין אנו יודעין מי הוא משניהם שהגיע³⁴ שטרו לידו תחלה; אבל אם היה בכל שטר מהן קנין³⁵ - כל שקדם לו הקנין זכה, וישאל³⁶ העדים. וכן אם היו שם³⁷ עדים שזה הגיע לידו שטר מתנתו תחלה - קנה הראשון³⁸.

(30) שהכל תלוי במסירת השטר, שמי שנמסר לו קודם, הוא

הנותן למה הייתה ולמי נתכווין אחר זה, ומשפטי הדברים שהן נקנין בגילוי הדעת בלבד או באמירה שלא בקניין, ומשפט הקידושין והסבלונות שבין איש לארסותו ולא נגמר העניין ביניהם, והנמשך אחר זה.

א. לְעוֹלָם² אוּמְדִין³ דַּעַת⁴ הַנּוֹתֵן. אִם הָיוּ הַדְּבָרִים מְרֵאִין סוֹף דַּעְתּוֹ - עוֹשִׂין עַל פִּי הָאֲמֵר, אִף עַל פִּי שְׁלֹא פִּרְשׁ. בְּיַצֵּד? מִי⁵ שֶׁהֵלֵךְ בְּנוֹ לְמַדְיַת הַיָּם, וְשָׁמַע⁶ שְׁמַת, וְכָתַב כָּל נִכְסָיו⁷ לְאַחַר מִתְּנָה גְלוּיָה גְמוּרָה⁸, וְאַחֲרֵי כֵן בָּא בְּנוֹ - אֵין מִתְּנָתוֹ קִיּוּמָה; שֶׁהַדְּבָרִים מוֹכִיחִין, שְׁאֵלֹו יָדַע שֶׁבְּנוֹ קָנָם - לֹא הָיָה נּוֹתֵן כָּל נִכְסָיו⁹. לְפִיכָּה¹⁰, אִם שִׁיר מִנְּכָסָיו כָּל שֶׁהוּא, בֵּין קָרָקַע בֵּין בְּמִטְלָטְלִין¹¹ - מִתְּנָתוֹ קִיּוּמָתָא¹².

(2) בבא-בבא קמא: כרבי שמעון בן מנסיא שאמר: "אזלינן בתר אומדנא". וכן פסק רב נחמן, שם קלב. (3) בדיני ממונות, יש וצריך תנאי כפול (למעלה פ"ג הלכה ז"ח), ויש שמספיק גילוי דעת גרידא (למעלה פ"א מהלכות מכירה הלכה ח), ויש שאפילו אומדן הדעת קובע, כמו כאן. וראה 'תוספות' קידושין מט: ד"ה דברים שבלב. (4) על רקע הנסיבות ועל יסוד הערכה פסיכולוגית, אנו משערים דעתו של הנותן, אף שהוא עצמו לא פירש אותה. (5) בבא-בבא קמא. (6) לא פירש רבינו אם זה בשכיב מרע, או אף בבריא, כמו שפירש בהלכה ב. ויש אומרים, שהדברים אמורים רק בשכיב מרע. אבל בבריא אע"פ שבא בנו, מתנתו קיימת, שאם על עצמו לא חס ולא השאיר לעצמו כלום, קל-יחומר שעל בנו אינו חס (וראה בכתובות עט. 'טור' חו"מ סימן רמו בשם הרמב"ן, וראה ביאור הגר"א שם ס"ק ג). (7) דוקא "כל נכסיו", אבל אם השאיר לעצמו כל שהוא מנכסיו - מתנתו קיימת, כמו שמפרש בסמוך, וכן הוא לשון הברייתא הנזכרת, וראה עוד להלן. (8) ראה למעלה פ"ה הלכה א"ב. (9) מבלי להשאיר כלום לבנו. (10) כלומר, כיון שכל ההוכחה היא מזה שלא השאיר כלום - לפיכך אם השאיר כל שהוא, שבטלה ההוכחה הנ"ל - מתנתו קיימת. (11) כן הוא בבא-בבא קמא: ראה להלן בסמוך. (12) מקור דברי רבינו, מלשון הברייתא הנ"ל של רבי שמעון בן מנסיא "וכתב כל נכסיו" (וכן הוא בתוספתא כתובות פ"ד (הוצאת צוקמ. עמ' 265.14) לפי כ"י ווין ודפוס ראשון) - הרי שדווקא אם כתב כל נכסיו, אבל אם שייר - מתנתו מתנה, כנ"ל. ועוד שבגמרא בבא-בבא קמא, שם השוו דין ברייתא זו לדין מתנת שכיב מרע, ושם מפורש במשנה: "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, ושייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת, לא שייר קרקע כל שהוא - אין מתנתו קיימת". ושם קמט: אמרו שקרקע לאו דוקא, אלא אפילו שייר מטלטלין, מתנתו קיימת, וראה להלן פ"ח הלכה טו (מגיד-משנה), ושם הלכה ז והערה מח.

ב. וְכֵן¹³ הַפּוֹתֵב¹⁴ כָּל נִכְסָיו מִתְּנָה¹⁵ לְאַחַד מִבְּנָיו, בֵּין שֶׁהָיָה בְּרִיא¹⁶ בֵּין שֶׁהָיָה שְׂכִיב מְרַע, אֶפְלוּ¹⁷ הָיָה בֵּן קָטָן הַמְּטֵל בְּעֵרִיסָה¹⁸ - לֹא עָשָׂהוּ אֶלָּא¹⁹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס²⁰, וְהָרִי הוּא כָּל הַנִּכְסִים כְּאַחַד מֵאַחֵיו. אֲמַדֵּן דַּעַת הוּא, שְׁלֹא נִתְּבֵן אֶלָּא לְהִיּוֹת אַחֵיו

1 פֶּתַח הַשְּׁנִי אֶלָּא מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת; וְאִם⁴⁹ לֹא הוֹסִיף -
2 בְּטֵל שְׁטֵר שְׁנֵי אֵת הָרֵאשׁוֹן⁵⁰, וְאֵין לוֹ אַחֲרִיּוֹת אֶלָּא
3 מִזְמַן הַשְּׁנִי⁵¹. לְפִיכָּה⁵², כָּל הַפְּרוֹת שְׁאֵכַל הַלּוּקָה
4 מִזְמַן רֵאשׁוֹן עַד זְמַן שְׁנֵי - מִחֲזִיר אוֹתָם⁵³. וְאִם הָיָה
5 עַל אוֹתָהּ שָׂדֶה חֵק לְמַלְךְ בָּכָל שָׁנָה - הַנּוֹתֵן אוֹ
6 הַמוֹכֵר נּוֹתֵן אוֹתוֹ הַחֵק עַד זְמַן הַשְּׁטֵר הַשְּׁנִי⁵⁴.

(46) כתובות שם, מימרא של רב פפא, כפירוש והוספה לדברי רב נחמן. (47) אע"פ שלא הודגש בשטר שזוהי הוספה, אלא שמידת השטח הוגדלה בשטר זה, ביחס לשטר הקודם, וראה להלן. (48) וכנראה שכוונת רבינו, שאת העיקר גובה המקבל מזמן הראשון, ואת התוספת מזמן השני (מגיד-משנה). ואע"פ שבשתי כתובות ובאחת מהן תוספת על השניה (בלי הדגשת התוספת), פסק רבינו (בפס"ז מהלכות אישות, הלכה כט) ש"גובה באיזה מהן שתרצה ותבטל השניה", ואם כן גם כאן צריך להיות כן, שאם רצה לפי השטר הראשון אין לו אלא כפי הכתוב בו, בלי התוספת, ואם רצה לפי השטר השני, יש לו גם העיקר וגם התוספת מהזמן השני (וכן אמנם דעת רש"י בכתובות שם) - אין לדמות שטר לכתובה, שבכתובה הדרך לכתוב "ואוספית לך וכו'", וכיון שלא הדגיש ההוספה בכתובה השניה, אין כוונתו להוסיף, אלא אם רצתה גובה מזו ואם רצתה גובה מזו, אבל במכירה אין הדרך לכתוב כן, ולפיכך אף שלא הדגיש ההוספה, הרי הוא כאילו הדגיש, וגובה העיקר מזמן ראשון והתוספת מזמן שני (סמ"ע סימן רמ ס"ק ז, והגר"א שם ס"ק ח). (49) מימרא של רב נחמן, שם. (50) בגמרא שם, נחלקו בטעמו של דבר: לרב אחא הוא, מפני שבקבלת השטר השני, מותר המקבל על שעבודו מזמן השטר הראשון עד זה של השני. ולרפרם, מפני שבזה מודה המקבל שהראשון מזויה, ורבינו פסק כרפרם, ראה להלן. (51) שאם בא בעל חובו של הנותן או המוכר וטרף ממנו מזמן השטר הראשון עד זמן השטר השני, אינו יכול לחזור ולתבוע מהנותן או מהמוכר. (52) לפי סוגיית הגמרא שם, מילה זו תמוהה, שהרי רבינו העתיק את דברי רב נחמן (שם) כלשונם, ועל זה נחלקו שם רב אחא ורפרם, הנ"ל, ואמרו שההבדל ביניהם אם הלוקח או הנותן מחזירים הפירות שבין זמן השטר הראשון לבין זמן השטר השני, וכן אם הוא משלם מס המלך לזמן הנ"ל - שלדעת רב אחא, שהלוקח מותר על שעבודו, אינו מחזיר הפירות, והוא משלם מס המלך; ולדעת רפרם, שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויה, מחזיר הוא את הפירות, והמוכר משלם מס המלך. והנה דעת רבינו להלן ברורה כרפרם, אבל זה לא כלול במילים "ביטל שטר שני את הראשון", כנ"ל, ואם כן מאי לפיכך? (לחם-משנה). (53) אחרי שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויה, ואין לו אלא מזמן השטר השני. (54) כנ"ל לדעת רפרם. ושם אמרו עוד הבדל שלישי - שלרב אחא, עדי השטר הראשון כשרים. ואילו לרפרם, הם פסולים (וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא בינייהו), ורבינו השמיט דבר זה (לחם-משנה).

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) נתבאר בו משפטי האומדנות במתנה שאומדן כוונת

- 1 נְשַׁמְעִין²¹ לוֹ. וְאִם שִׁיר כָּל שְׁהוּא, בֵּין קָרְקַע בֵּין
2 בְּמִטְלָטְלִין - זָכָה הֵבֵן בְּמִתְנָה²².
3 בֵּין הַבְּנוֹת, אוֹ לְאַחַד מִן הַיּוֹרְשִׁין²⁷ בֵּין שְׁאָר
4 הַיּוֹרְשִׁין, אִף עַל פִּי שְׁלֹא שִׁיר כְּלוּם - מִתְּנָתוֹ
5 קִנְיָתָ²⁸.

(23) כן הוא ברי"ף בבא בתרא פרק יש נוחלין (קלא:), ומקור דבריו ממה שאמר רב הונא (שם קלג:): "שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו' נוטלן משום ירושה". וכתב על זה שם שדברי רב הונא בשאר יורשין, כגון בת בין הבנות ואח בין האחים, אבל בן בין הבנים בכתיבה לא עשאו אלא אפטרופוס. ואם תאמר: "בנו מאי טעמא לא קנה בכתיבה - וכל היורשים קנו - כבר אמרו עלה בגמרא דהלכתא בלא טעמא היא, ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים". ובגמרא שבידי הרי"ף לא היה כתוב (שם קלא:): "איבעיא להו, בת אצל הבנים ואשה אצל האחים", שלפי"ז מפורש אליבא דרבינא שגם "בת אצל הבנים" - לא קנתה, אלא היה כתוב: "איבעיא להו, אשה אצל האחים" (רא"ש שם סימן לא) וכו' בגמרא כ"י ה' שבידי בעל "דקדוקי סופרים". (24) אע"פ שלדעת הרי"ף (למעלה) זוהי הלכה בלי טעם - יש בזה קצת מן ההגיון, שהבנות בלא זה יכבדו את הבן. (25) בנות שהן יורשות, כגון בנות בניו שמתו בחייו (ערוך השלחן). [ועיין 'נתיבות' סימן רמו ס"ק א, וראה בבבא בתרא קמג: "ולסלוקי לברתי מעישור קאתי"]. (26) שאין הוא דואג לכבודה כמו לזה של הבן. (27) שוודאי אינו דואג לכבודו. (28) שלא אמרו אלא בכותב לאחד מבניו.

- 6 ד. וְכֵן²⁹ הַפּוֹתֵב³⁰ כָּל נִכְסָיו³¹ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין בְּרִיא בֵּין
7 שְׂכִיב מְרַע, אִף עַל פִּי שְׁקֵנּוּ מִיָּדוֹ³² - לֹא עֲשָׂאָה
8 אֶלָּא אַפּוֹטְרוֹפָא עַל יוֹרְשָׁיו. בֵּין שְׁהוּ יוֹרְשָׁיו בְּנָיו
9 מִמֶּנָּה אוֹ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת³³, אוֹ אַחֲזִירוֹ³⁴ אוֹ שְׁאָר
10 יוֹרְשִׁין³⁵. וְאִם³⁶ שִׁיר כָּל שְׁהוּא, בֵּין קָרְקַע בֵּין
11 מִטְלָטְלִין - קִנְתָּהּ כָּל שְׁכֵתָב לָהּ.
12

(29) אף כאן מדובר בענין אומד הדעת. (30) שם קלא: מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (31) בלשון מתנה (וראה במגיד-משנה למעלה הלכה ב, שכן גרס בגמרא שם) שאם בלשון ירושה אפילו אם שייר כל שהוא לא קנתה, לפי שאינה ראויה ליורשו, ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ב"ה. (32) אף שלכאורה, לעשות אפטרופוס אין צורך בקנין. והמקור לזה, ממה שאמר בסתם: "הכותב כל נכסיו" - משמע בין בקנין ובין שלא בקנין (נמוקיי-וסף). וכן מדין מתנת בריא, שאמרו שהיא צריכה קנין. וכן ממה שאמרו להלן "שייר כל שהוא" וגם בזה צריך קנין, הרי שגם קנין אינו מועיל כאן (ביאור הגר"א לאבן-העזר סימן קז, ס"ק ב). ואם נכתב הקנין בשטר השכיב-מרע צריך לכתבו בלשון יפוי כח ותוספת על המתנה, שאם לא כן, בטל השטר לגמרי, כדלהלן פ"ח הלכה י' (חלקת מחוקק' שם ס"ק א). (33) שם, בעיא שנפתרה, ולשתי הדעות, של רבינא ושל רב עירא, ושניהם בשם רבא. (34) כרבינא בשם רבא, ולא כרב עירא (לפי גירסת הרי"ף שם). (35) למד מדין אחיו, והרא"ש בתשובה חולק על זה, ראה ב'חלקת מחוקק' שם ס"ק ג. (36) שם קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן.

- 14 ה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים³⁷? בְּנִשְׁוָאָה; אֲכָל אִם פֶּתַב

(13) מילת קישור זו, באה לציין שאף הלכה זו, כמו זו הקודמת, שייכת למסגרת ההלכות מטעם אומד הדעת, ובשתייהן, אם שייר כל שהוא - מתנתו מתקיימת. (14) שם קלא: [דוקא כותב, שבכתיבה מכון להוציא קול ולהחשיבו כדי שיכבדוהו, אבל באמירה בלבד שאין לה קול, בוודאי אין כוונתו לעשותו אפטרופוס. וכן כתב רבינו להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב, והיא דעת הר"ח (הובא ברא"ש פרק יש נוחלין סימן לא, עיין שם) והרי"ף שם. ומקורם ממשנת רבי יוחנן בן ברוקא (בבא בתרא קל). שאם אמר בני פלוני יירשני - דבריו קיימין (ראה להלן פ"ב הלכה א). וכל-שכן אם אמר בלשון מתנה, שוודאי קנה. ר"י מיגאש ב"ב קלא: לפי דעה זו]. (15) [לדעת רבינו, הר"ח והרי"ף, אין הבדל בענין זה בין מתנה לבין ירושה, אלא בין כותב לאומר, שבאומר - זכה בין במתנה ובין בירושה (ראה למעלה), ובכותב - לא זכה לא במתנה ולא בירושה (שלא כהגהת חוות-יאיר על הרי"ף שם), ולא כדעת רשב"ם (ב"ב קל). שצריך החילוק בין מתנה, שיש חשש של אפטרופוסות, לבין ירושה שלא שייך בה אפטרופוסות, לפי שאפטרופוס אינו יורש. ועיין שם שבנה יסודו ממה שאמר רב הונא (ב"ב קלג:): "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר - רואים אם ראוי ליורשו, נוטלן משום ירושה" ואילו לדעת הרי"ף ורבינו, מדובר שם בבת בין הבנות וכיוצא בזה, שלא שייך שם ענין אפטרופוסות (ראה להלן פ"ט הלכה ה). ומה שדקדק רבינו לכתוב כאן "מתנה", הוא מחמת "בריא" שהביא להלן, שבו לא מועילה לשון ירושה בהעברת נכסים מבן לבן, אלא לשון מתנה דוקא (בבא בתרא קלא. וקכו: וראה בדברי רבינו להלן פ"ב הלכה ב, ובפ"ו מהלכות נחלות הלכה ד"ה]. (16) בבא בתרא קלב. בעיא של רבא, שאולי דוקא בשכיב מרע אמרו, שלא נתכוון אלא להיות אחיו נשמעין לו, מאחר שהוא הולך למות. אבל בבריא, לא אמרו כן. ולא נפתרה בעיא זו, ומכיון שבכל ספק הלכתא בדיני ממונות, הולכים לקולא לנתבע - אין מוציאים כאן מחזקת הבנים, וקובעים להלכה שלא עשאו אלא אפטרופוס (רי"ף שם). (17) שם, מימרא של רב חנילאי בר אדי בשם שמואל, כתשובה לבעיא שהועלתה שם. (18) שלכאורה, אין מקום להשתדלות זו לכבודו. (19) בבא בתרא שם. (20) להלן הלכה ד, בדין "הכותב כל נכסיו לאשתו", כתב רבינו: "אף-על-פי שקנו מידו - לא עשאה אלא אפטרופא", וצריך-עיון למה השמיטו כאן. (21) שאין להניח שיקיים אדם הפלייה בין הבנים, ויתן את כל נכסיו רק לאחד מהם, ומן הסתם התכוון רק לחזק את כבודו ומשמעתו בין האחים. אבל אם כתב כל נכסיו לזר, שאין מקום להשערה זו שהתכוון למשמעת, אחרי שאין עליו הדאגה לכבודו של אדם זה - מתנתו מתנה. (22) שם קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן. שכיון שלא כתב לו כל הנכסים, בוודאי נתכוון למתנה גמורה, ולא לעשותו אפטרופוס.

- 3 ג. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים²³? שְׁכֵתָב לְבִין²⁴ בֵּין הַבְּנִים;
4 אֲכָל אִם פֶּתַב כָּל נִכְסָיו לְבִין בֵּין הַבְּנוֹת²⁵, אוֹ לְבִתָּה²⁶

ט. וכן הפותב⁵³ נכסיו לבניו, בין זכרים בין
נקבות⁵⁴, בין בריא⁵⁵ בין שכיב מרע, וכתב לאשתו
עמהן קרקע⁵⁶ כל שהוא - הואיל ועשה אותה שתף
בין הבנים ולא מחתה, אבדה כתבתה⁵⁷, ואינה
טורפת מנכסים אלו כלום; אבל⁵⁸ מנכסיו שביבאו
לו אחר אלו - נוטלת מהן כתבתה.

(53) פאה פ"ג משנה ז, והובאה בבבא-בבא קלב.
(54) יוצא מתוך העובדא, שם קלב: "פלגא לברת".
(55) בגמרא שם, בעיא של רבא שאולי בריא שמצפה
שיקנה עוד נכסים אינה מוותרת כלום, ולא נפתרה. ולפיכך
אינה יכולה להוציא ממון מספק, ועיין בפירוש המשנה
לרבינו שם (מגיד-משנה). (56) דוקא קרקע ולא מטלטלין,
ראה להלן הלכה י. (57) כלומר, על-ידי הנאה זו, שהפכה
שותף עם יתר הבנים, מוותרת היא על שעבוד כתובתה.
והיא מימרת רב נחמן בבבא-בבא קלב. ונראה שאין צורך
בהסכמתה המפורשת, אלא מכיון שלא מחתה - אבדה
כתובתה. [וכן כתב רבינו בפירוש המשנה (פאה שם) והביא
ראיה לכך מלשון המשנה "שאמרו אבדה כתובתה ולא אמר
איבדה" (ובכמה כתבייד הנוסחא אמנם "איבדה", ראה
ב"נוסחאות המשנה" במשנת מכוון הרי פישל) רוצה לומר,
כי בשתיקות - אבדה" (לשון רבינו שם). ואע"פ שהגמרא
שם הוכיחה מברייתא של רבי יהודה שאמר "אימתי שהיתה
שם וקבלה עליה" - סובר רבינו שסוגיא זו אינה להלכה,
שמה שאמרו שאימתי דרבי יהודה לפרש דברי חכמים
(סנהדרין כה). אינו אלא במשנה ולא בברייתא (רמב"ן
במלחמות שם, ו'תוספות' בעירובין פא: ד"ה ה"ג. ועיין
בדק"ס שם עמוד 364 הערה ק' בשם הריטב"א). ועוד שיש
גורסים בדברי רבי יהודה "במה דברים אמורים" (ריטב"א
בדק"ס שם, וכ"ה ברז"ה וברמב"ן שם ובריבמ"צ בפאה
שם) ו"במה דברים אמורים" הוא לחלוק, לדעת רבי יוחנן
בעירובין פב. (רמב"ן שם), וכן סובר שמואל (שגם עליו
סובבת קשיית הגמרא שם) בעירובין פא: וגם מהבעיא של
רבא שם, בדין בריא (ראה למעלה הערה טז) נראה שאין
צורך שתקבל בפירוש, שאם קבלה בפירוש, מה בין בריא
לשכיב מרע. וכן דעת הירושלמי בפאה שם שהביאו דברי
רב ושמואל ורבי יוסי בר' חנינא (שבבבלי שם) ולא הקשו
עליהם מהברייתא הנ"ל של רבי יהודה - הרי שביירושלמי
הבינו שפירוש דברי חכמים, בלא קבלה בפירוש].
(58) שם קלג. מדברי רב כהנא, וכהלכה מוסכמת.

י. כתב⁵⁹ לה עמהן מטלטלין⁶⁰ בלבד, או⁶¹ ששיר⁶²
לעצמו קרקע⁶³ כל שהוא - כתבתה קימת. ותקנת
הגאונים⁶⁴ היא, שאפלו שיר מטלטלים כל שהוא.
שהרי⁶⁵ היא אומרת⁶⁶: ממה ששיר אני גובה;
ומתוך שתירד למה ששיר תירד לשאר נכסים
ותטיר⁶⁷.

(59) בברייתא, המביאה הדין הנ"ל בהלכה הקודמת - כתוב
מפורש: "וכתב לה קרקע", וכן מפורש בדברי רב נחמן
בתוך דיון על רקע עובדא מסויימת (שם קלב:). (60) מפני
שאנים חשובים בעיניה, ובוודאי לא ויתרה על כתובתה,

1 כל נכסיו לאשתו ארוסה³⁸ או לגרושה, אף על פי
2 שלא שיר כלום - הרי היא כשאר בני אדם³⁹,
3 ומתנתו קימת.

(37) שם קלא: כדבר פשוט. (38) שעדיין אינו דואג כל כך
לכבודו. (39) ראה להלן הלכה ו שאחר, שאינו יורש -
קנה.

4 ו. הפותב⁴⁰ כל נכסיו לאחד מבניו ולאחר - זה
5 האחר קנה חצי⁴¹ הנכסים במתנה, ונשאר החצי
6 לבניו; והבן שנתנו לו - אפטרופוס מנהו על שאר
7 אחיו⁴².

(40) שם קלא: כדבר פשוט, ועיין שם ברשב"ם ד"ה פשיטא,
שפירש באופן אחר, ודחה דברי יש מפרשים כפירוש רבינו,
וראה בהגהות מיימוניות. (41) ואחרי שנתן את החצי
הראשון לאחר, החצי הנשאר הוא "כל הנכסים".
(42) שכשם שאלו נתן את החצי הראשון לאחר, קודם שנתן
את החצי השני לבנו - ברור שהחצי השני הוא "כל
הנכסים", כן הוא הדין כשנתן ביחד. וראה בסמ"ע, סימן
רמו ס"ק טז.

8 ז. וכן⁴³ אם כתב כל נכסיו לאשתו ולאחר - זה
9 האחר קנה מחצה, ואשתו אפטרופא על מחצה.

(43) שם בגמרא. (44) שם קלב. ברייתא, וכחכמים.

10 ח. כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה⁴⁵ -
11 אבדה כתבתה⁴⁶, ותקיע⁴⁷. לפיכך, אם יצא שטר
12 חוב עליו, והלכו כל הנכסים בחובו שקדם המתנה⁴⁸
13 - תשאר היא בלא כלום, ולא תקח בכתבתה
14 שקדמה החוב⁴⁹; שאמרו⁵⁰ דעת הוא, שבהנאה⁵¹
15 שבהא לה בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו אבדה
16 כל זכות שיש לה בנכסים חוץ⁵² ממתנה זו.

(45) דוקא באופן שקנתה במתנה, כגון אשתו גרושה או
ארוסה (גמרא שם), או כל אשה, כלשון רבינו, אלא שכתב
לה בלשון ברורה שזו היא מתנה ולא אפטרופסות. אבל
באופן שעשאה אפטרופסות, לא אבדה כתובתה (מגיד-
משנה מהגמרא שם). (46) היינו, שעבוד כתובתה על
נכסים אלו, ראה להלן. (47) לאו דוקא. שהרי רק על
נכסים אלו ויתרה, אך אם הבעל קונה נכסים חדשים, חל
שעבוד הכתובה עליהם (רשב"ם שם ד"ה אבדה כתובתה,
וכן כתבו ח'חלקת מחוקק' סימן קז ס"ק ח, והבית-שמואל
שם ס"ק ו). (48) וגובה מן הדין מנכסים אלו של המתנה,
אך ששעבוד הכתובה קודם לחוב. ולולא ויתרה, היתה היא
קודמת לגבות את כתובתה מן החוב. (49) צ"ל "שקדמה
לחוב". כלומר, והיה דינה לגבות כתובתה מנכסים אלו, לפי
שהיא קודמת למתנה - אעפ"כ אינה גובה, שהרי ויתרה.
(50) כן מסקנת הגמרא שם. (51) שזה גורם לה נחת רוח
מיוחדת. שיוצאת שמועה שהיא חשובה לבעלה, עד שהוא
מוכן לתת לה את כל נכסיו במתנה, ותמורת הנאה זו היא
מוותרת על שעבוד הכתובה. (52) חוץ מזכות זו, לזכות
בנכסים אלו בתורת מתנה.

בגללם. (61) שם קלג. מדברי רב יימר על רקע עובדא מסוימת. (62) מפני הטעם, שמביא רבינו בסוף ההלכה. (63) אפילו דקל (שם בדברי רב יימר). ודוקא קרקע, אבל לא מטלטלין (שם קנ:). מפני שבחקופה התלמודית לא גבתה האשה כתובתה מיתומים ממטלטלין. (64) כלומר, לפי תקנת הגאונים, שהאשה יכולה לגבות כתובתה מן היתומים אף ממטלטלין (פרק טז מהלכות אישות הלכה ז) - אין להבדיל גם כאן בין שייר קרקע לשייר מטלטלין (מגיד-משנה, וראה בשו"ע אהע"ז סימן קז סעיף ב). (65) ההנמקה הבאה בדברי רב יימר (שם קלג). (66) וממילא אין היא מותרת כלל על שעבודה, שהרי היא בטוחה לגבות מזה שנשאר, בין קרקע ובין מטלטלין. (67) תגבה בכח השעבוד שיש לה עליהם.

1 יא. הכותב⁶⁸ פל נכסיו לבניו, וכתב לאשתו חלק
2 עמה⁶⁹, ומת אחד מן הבנים בחיי אביו⁷⁰ - הרי זו
3 תגבה כתבתה מחלק⁷¹ זה שמת; שלא אבדה כתבתה
4 אלא מלטרף מהן⁷².

(68) שם קלב: קלג. מימרא של רב כהנא. (69) כנ"ל בהלכה ט. (70) ולא הניח בנים, ואם כן אביו יורש את החלק שנתן לו. (71) שהרי זה כאילו קנה הבעל נכסים חדשים. (72) כלומר, מלטרף מן היורשים (מגיד-משנה). אבל מנכסים שבאו לו, לאב, אחר אלו, הרי היא נוטלת מהן כתובתה (למעלה הלכה ט). ונכסים אלו שירש האב, אחרי שכתב כל נכסיו, מבנו - אינם פחיתים מנכסים שקנה מאחר, וגובה מהם (גמרא שם).

5 יב. הרוצה⁷³ להנשא, וכתבה פל נכסיה בין לבנה⁷⁴
6 בין לאחר⁷⁵, ואחר כך נשאת, ונתגדרשה⁷⁶ או⁷⁷ שמת
7 בעלה - מתנתה בטלה⁷⁸; שזו מברחת היא, ולא
8 כתבה פל נכסיה אלא להבריח מבעלה⁷⁹ שלא
9 יירשנה⁸⁰, וכשתיה צריכה להן⁸¹ יחזרו לה⁸².
10 לפיכך, אם מתה היא בחיי בעלה - קנה המקבל
11 מתנה את הכל⁸³. ואם⁸⁴ שירה פלוס, אפלו
12 מטלטלין⁸⁵ - מתנתה קימת⁸⁶; ואף על פי שנתגדרשה
13 - אינה חוזרת.

(73) כתובות עז: עט. מימרא של רב חנילאי בר אידי בשם שמואל. (74) בכתובות שם נזכרה "בתו". ובבבא-בבא קנא. נזכר "בנו". (75) וכל-שכן הוא: אם בכתבת לבנה או לבתה, אמרו "לא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחרני" (=אין אדם מזניח עצמו ונותן לאחרים) - קל-וחומר בכותב לאחר (שם בגמרא בדברי רבא). (76) שם. (77) תוספת של רבינו. (78) לגבי קנין הגוף. אבל לגבי פירות, הרי היא שלו, כל זמן שהיא תחת בעלה (להלן הלכה יג). ואע"פ שאין למקבל בה קנין הגוף - אין הבעל יורשה, שעשאוים חכמים כנכסים שאינם ידועים לבעל, ולא זכה בהם כלל (כתובות עט. וראה בפכ"ב מהלכות אישות הלכה ח"ט). (79) אומד הדעת הוא, אף שלא אמרה כן בפירוש (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש, וראה 'תוספות' כתובות עז: ד"ה כתבתניהו, וכן נראה מדברי רבינו, שהרי סדר הלכה זו

14 יג. פל הנותנין פל נכסיהם, משתבטל המתנה
15 ויחזרו פל הנכסים לבעלים הראשונים אין המקבל
16 מתנה מחזיר פרות⁸⁷; שאפלו נתן האדם מתנה
17 בפירוש על מנת להחזיר פל ימי חיי פלוני - הרי זה
18 אוכל פרות פל זמן המתנה, כמו שפארנו⁸⁸.

(87) שכל זמן שהיא תחת בעלה, היא ברשות המקבל. וכן נראה בבבא-בבא קנא. ועיין 'תוספות' שם ד"ה גליא - וראה ב'אור שמח'. (88) למעלה פ"ג הלכה ט. וכל-שכן כאן שהמתנה ניתנה באופן סתמי, כאילו לתמיד, ורק אנו מסיקים מאומד הדעת שהיא זמנית גרידא. אבל במתנה בטעות כמו למעלה הלכה א - הפירות חוזרים (לחם-משנה).

19 יד. מי⁸⁹ ששלח פלים ממדינת הים⁹⁰, ואמר: ינתנו
20 אלו לבני - הרי אלו ינתנו לבנים ולבנות. הראוי⁹¹
21 לבנים, פגון ספרים⁹² וכלי מלחמה⁹³ - לבנים;
22 והראוי לבנות, פגון פלי משי הצבועים⁹⁴ וכלי
23 זהב⁹⁵ - יטלום הבנות⁹⁶. היו ראויין לזכרים ולנקבות
24 - יטלו אותן הזכרים⁹⁷. וכן⁹⁸ המשלח⁹⁹ פלים לביתו
25 סתם, והיו בהן פלים הראויין לבנות¹⁰⁰ - יטלו אותן
26 פנותיו¹⁰¹; אמרן דעת הוא שלחן שלח. ואם אין לו
27 פנות, או שהיו פנותיו נשואות - יטלו אותן נשי
28 בניו¹⁰²; שהדעת נוטה שלחן שלח.

(89) ירושלמי כתובות פרק שני דיני גזרות, הובא ברי"ף בבבא-בבא קמא: וברשב"ם שם. ובבבא, אבל בשכיב מרע אין הבנות בכלל (ירושלמי שם, ובבבא בבא-בבא קמא שם, וכן כתב רבינו להלן פ"א הלכה א). שבחיינו רוצה לכבד בנותיו כדי שתהיינה חביבות על בעליהן, אבל בשעת מיתה אינו רוצא לעקור נחלה דאורייתא (נמוקי-יוסף בבא-בבא קמא שם, דפוס ווילנא דף סו ע"ב). (90) מארץ רחוקה, הנמצאת מעבר לים. (91) זה לא נזכר בירושלמי שם, אבל למדו רבינו ממה שאמרו בבבלי בבא-בבא קמא: באופן ששלח לביתו סתם (הובא להלן), ורבינו הרכיב את שתי ההלכות יחד בכדי להשוות את דעת שני התלמודים (כסף-משנה). (92) שאין דרכה של אשה ללמוד, שהרי כל המלמד את בתו

(108) מדברי רב ירמיה שם, שתירץ ברייתא שהובאה כסתירה למימרת רבי חנינא. וכן אמרו שם עוד אמוראים. (109) מימרא של מר זוטרא, שם. (110) הנימוק הוא של רבינו, ואינו במקור התלמודי. ולפיכך אמרו: "כהלכתא בלא טעמא", ולא אמרו "הלכתא בלא טעמא" - שקצת טעם יש בזה. וראה 'תוספות' שם, ד"ה כהלכתא. (111) ושיעור חכמים שאין אהבה ושמחה גמורה, אלא דוקא כשישנם כל התנאים הנ"ל. (112) וזו הוכחה שרוקן את הבית למוסרו לבנו. (113) שם, עובדא של רב אשי כשהשיא את בנו. (114) ברייתא שם. (115) מכאן דקדק המגיד-משנה, שאם לא השאיר כלום בבית, וקנה הבן את הבית עצמו, כל-שכן שקנה עם הבית אף את כלי הבית, שזהו שאומר רבינו שאפילו לא קנה את הבית קנה את הכלים, וכל-שכן אם קנה הבית, שוודאי קנה הכלים. (116) מימרא של רב ירמיה. (117) מחסן לתבואה.

טז. יחד לו פית ועליה¹¹⁸ - פית קנה, עליה לא¹¹⁹ קנה¹²⁰. וכן¹²¹ אם יחד לו פית ואכסדרה¹²² - פית קנה, אכסדרה לא קנה¹²³. שני¹²⁴ פתים זה לפנים¹²⁵ מזה - לא קנה אלא האחד שנשא בו.

(118) שם, כדבר פשוט. (119) היינו, שלבית שבו התקיימו הנישואין יש עוד עלייה. (120) מפני שהעלייה אינה חלק של הבית לענין זה, והיא רשות נפרדת [וראה בפכ"ה מהלכות מכירה הלכה א, ופ"ט מהלכות נדרים הלכה טו]. (121) בעיא בגמרא שלא נפתרה. ומספק, כדן כל ספק הלכתי בדיני ממנות, אין מוציאין מן המוחזק, היינו, האב (הגהות מיימוניות). (122) מרפסת, שממנה נכנסים לבית. (123) מפני שאין בה תשמיש בית ('תוספות' שם, ד"ה בית ואכסדרה). (124) אף זו בעיא שלא נפתרה, שם.

יז. כבר בארנו פנשוואין¹²⁵, ששנים¹²⁶ שהיה ביניהם שדוכין¹²⁷, ופסק¹²⁸ זה על ידי¹²⁹ בנו וזה על ידי פתו, ואמר¹³⁰: פמה¹³¹ אתה נותן לבנה¹³²? כך וכן! וכמה אתה נותן לבתך¹³³? כך וכן! ועמדו וקדשו¹³⁴ - קנו פאמירה¹³⁵. ואין קונין פאמירה זו עד שעת נשואין; שכל הפוסק¹³⁷ - דעתו לכנס. וצריכין שיהיו הדברים שהן פוסקין מצויין ברשות; שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כמו שפארנו¹³⁸. ודברים אלו לא נתנו להפתב¹³⁹, לפיכך¹⁴⁰ אין כשטר¹⁴¹ עד שיתרף¹⁴² בהן.

(125) פכ"ג מהלכות אישות הלכה יב-טו. (126) היינו, אבי החתן ואבי הכלה, ובהלכות אישות (שם הלכה יב) הוסיף רבינו אף האיש והאשה עצמם. וראה במגיד-משנה. (127) התקשרות לנישואין. (128) התחייב. (129) בשביל. (130) אמירה בלבד, בלי קנין וכתובה. (131) כתובות קב: מימרא של רב גידל בשם רב. (132) בהלכות אישות (שם יד) ציין רבינו "ובנישואין ראשונים". ולפני המגיד-משנה היתה כנראה שם הגירסא: "לבנו הגדול", ראה מגיד-משנה ולחם-משנה כאן. (133) בהלכות אישות שם, כתב רבינו: "בין קטנה ובין גדולה". (134) זו לשונו של רב גידל. ומוזה נראה, שדווקא בעת קידושין ממש, ולא קודם לזה ולא

תורה - כאילו מלמדה תפלות (סוטה כ). ואף תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחילה, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות תלמוד תורה הלכה יג]. (93) [שהאשה אסורה בהם, משום "לא יהיה כלי גבר על אשה" - נזיר נט. ופי"ב מהלכות עבודה זרה, הלכה י]. (94) פסחים קח. "ונשים בראוי להן - בבגדי צבעונין". (95) נזם זהב. פי"ב מהלכות עבודה זרה, שם. (96) כאן לא הזכיר רבינו שאם הן נשואות - יתן לכלותיו, כמו שכתב להלן בדין אמר "לבית" - שדווקא אם אמר "לבית" אף כלותיו בכלל, אבל אם אמר "לבני" - רק בניו ובנותיו בכלל, ולא "כלותיו" (משנה-למלך וב"ח בחושן-משפט סימן רמז, וראה בסמ"ע ושו"ך שם ס"ק א). (97) פשוט הוא, שדעתו של אדם קרובה יותר לבנו מלביתו, שהרי אפילו לאשת בנו דעתו קרובה יותר מלביתו הנשואה (להלן באמר "לבית"). והטעם, מפני שעל בנו לפרנסה, כל-שכן בבנו ובביתו, שדעתו קרובה יותר אצל הבן (מגיד-משנה). וכן נראה גם בלשון הירושלמי (כתובות שם) "והבנות בכלל" - שדין קדימה לבנים. ויש מנמקים בזה, שבעצם הדבר כיון שאמר "לבני" ביטוי זה במשמעותו הראשונית מכוון רק לבנים, ורק אם יש דברים שהם ראויים רק לבנות, אנו משערים שלא יתכן שהתכוון בזה לבנים אלא לבנות, אבל דבר הראוי לשניהם ינתן לבנים. ובדין אמר "לבית" דלהלן, והיו דברים הראויים לבנים ולבנות, ראה להלן הערה צט. (98) יש דיון בין המפרשים, אם יש דמיון בין הלכה זו, לבין מה שנאמר למעלה (באומר "לבני"). ראה להלן הערה צט. (99) בבא-בבא קמא: (100) ואם הם ראויים לבנים, ינתן לבנים (גמרא שם). והשמיט זאת רבינו כאן, מפני שכבר כתב כן למעלה. ואם ראויים לבנים ולבנות, יש אומרים שאף כאן, כמו למעלה, הבנים קודמים. ויש אומרים, שאין זה אמור אלא למעלה כשאמר "לבני", ואז הבנים קודמים (ראה לחם-משנה). (101) פנויות. והן קודמות לנשי בניו (גמרא שם). ואם יש לו אשה, מה דינו? ראה במשנה-למלך ובשו"ע חו"מ סימן רמז סעיף ב. (102) ואם לא היו נשים לבניו - יטלו בנותיו הנשואות (סמ"ע סימן רמז ס"ק ה).

טו. המשיא¹⁰³ בנו גדול¹⁰⁴ לבתולה בבית - קנה¹⁰⁵ הבית. והוא¹⁰⁶ שיהיו נשואין ראשונים לזה הבן, ולא השיא האב בן אחר קדם לו¹⁰⁷, ולא¹⁰⁸ שיר האב בזה הבית שיהיה לו פלוס. ודברים¹⁰⁹ אלו פהלכה שאין להם טעם הם, ונגעו¹¹⁰ חכמים בדרך הזה מאמדם הדעת, שמרב שמחתו ואהבתו גמר¹¹¹ והקנהו הבית, שהרי לא שיר בה לעצמו פלוס¹¹². לפיכך, אם שיר שם אפילו פה¹¹³ אחד - לא קנה הבית. יחד¹¹⁴ לו בית וכלי בית, אף על פי¹¹⁵ ששיר בבית פלי אחד לעצמו, או¹¹⁶ היה לו שם אוצר¹¹⁷ וכיוצא בו - קנה פלי הבית, אבל הבית לא קנה.

(103) בבא-בבא קמא. מימרא של רבי חנינא. (104) כלומר: "גדול שבבניו" (רמ"ה). (105) הבן. (106) כלומר: ודוקא. (107) אבל אם השיא האב, בת קודם לו - כיון שלגבי זכרים, הנישואין של עכשיו הם ראשונים, זכה הבן בבית, וכן כתב הרא"ש (בבא-בבא קמא פ"ט סימן יא).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה (א) - יש להבדיל בין דיין שטעה, שאם נחייבהו לשלם, לא ידון לעולם, כמו שכתב הר"ף בפ"ד דסנהדרין (ראה בסמ"ע סימן כה ס"ק ו), לבין מוזיק אחר, שאע"פ שלא התכוון להזיק - חייב לשלם. ומה שכתב רבינו בתשובה בדין הפורץ גדר לפני בהמת חברו, שאם נתכוון כדי שתזיק - חייב, ואם לא נתכוון לכך פטור (ראה פ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ב, במגדל-עז ובמגיד-משנה) - כנראה שבפורץ גדר הקילו יותר, מפני שההיזק אינו בא מיד בשעת המעשה]. (167) [אע"פ שבנגזל תיקנו חכמים שיהא נשבע ונוטל (פ"ד מהלכות גזילה הלכה א) וכמו כן במזיק (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יז) ובמוסר ממון חברו לגוי, שהוא מדיני דגרימ, השאירו חכמים ב"תיקון" אם עשו תקנה זו או לא (ב"ק סב).] ופסק רבינו שאם תפס הנמסר אין מוציאין מידו, ונשבע וזוכה במה שתפס (שם פ"ח הלכה ז) - כאן בחזרה בה שלא התכוונה להזיק אין הדין כן, מפני שכל תקנה זו אינה אלא מדין קנס (הלכות גזילה שם) ולא קנסו חכמים שוגג אטו מזיד, כמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ג. וראה באבן-האזל].

יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ח

פרק שביעי

(1) נתבאר בו משפטי השושבינות - והוא מנהג ברוב המדינות ששולחים החברים זה לזה מעות ביום חתונתן - ויש ביניהם משפט ודין לפי שאינן מתנה גמורה אלא על דעת להשתלם, וכל הנמשך בזה.

א. מנהג² פשוט ברוב המדינות, שבזמן שישא אדם אשה משלחין לו רעיו ומידעיו מעות, כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא באשתו, ויבאים אותן הרעים והמידעים ששלחו לו ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתן, הכל כמנהג המדינה. ואלו המעות³ שמשלחין נקראין שושבינות; ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים שושבינין.

(2) דין השושבינות במשנה בבא בתרא קמד: ובגמרא שם קמה: (3) ש"ל נאמרו דיני שושבינות אלא במעות בלבד" (להלן הלכה טו, מהמשנה שם). (4) מלשון ריעות. וראה רשב"ם שם דיבור המתחיל הכי גרסינן האחיך.

ב. השושבינות⁵ אינה מתנה גמורה. הדברים ידועים, שלא שלח זה עשרה דינרין בשביל שיאכל וישתה בזה; ולא שלח אלא מפני שבדעתו היה, שאם ישא הוא אשה - יחזור וישלח לו כמו ששלח לו. לפיכך, אם נשא זה אשה ולא החזיר לו השושבינות - הרי זה תובעו בדין⁷ ומוציא ממנו.

(5) משנה וגמרא שם קמה: (6) [בכתב יד אברבנאל: "בזוז", ובכתב יד תימן: "בזוז אחד". וראה בגמרא שם: "עד וזוא"]. (7) משנה וברייתא שם.

ג. ואין יכול לתבעו עד שישא פדיון ששוא הוא⁸.

המשנה הוא המשך של הרישא (שחילקה בין אכל שאינו נגבה לבין לא אכל שגובה), שאם לא אכל חוזר וגובה אפילו במועטין, ואם אכל אינו גובה במועטין, ואילו במרובין אפילו אם אכל חוזר וגובה. וכשאב רבין שם ואמר שלעולם סבלונות חוזרים, על-כרחנו שאפילו במועטין ואפילו אם אכל, הם חוזרים. (158) היינו, כל אלה שעודם קיימים ולא בלו. אבל אם בלו - דינם כמאכל ומשקה, כמו שכתב רבינו בפירוש המשנה שם. (159) שנאכלו ואינם קיימים.

1 כב. וכן פלים מועטים ששלח לה להשתמש שם
2 בבית אביה¹⁶⁰: אם נשתמשה בהן וכלו או אבדו -
3 אינן משתלמין; אבל אם היו קניינין - חוזר הכל,
4 וגובה אותם בבית דין; שהדבר ידוע שלא שלחם
5 אלא דרך נוי בלבד.

(160) המפורש במשנה שם, שאינן נגבין שהרי פירש לה שתשתמש בבית אביה, - גם על זה חלק שם רבין ואמר שכל שהוא קיים חוזר לעולם.

6 כג. חזרה¹⁶¹ היא בה - חוזר הפל; ואפילו המאכל
7 והמשקה¹⁶² נותנת דמיו בזול¹⁶³. וכבר הסכימו
8 הגאונים, שאם היו דמי מאכל ומשקה [שזה] ששה
9 - משתלמת ארבעה¹⁶⁴, אם חזרה בה; שלא נמן לה
10 מתנה זו אלא לדעת שלא תחזור בה.

(161) בבא-בתרא שם, סוף המימרא של רבין. (162) שכבר כלו. (163) פחות משווים האמיתי של האוכל, משלמין בזול, מכיון שאלמלי ידע זה האוכל שהוא ישא בהוצאות, לא היה אוכל את המאכלים היקרים. (164) בגמרא שלפנינו שם, מפורש כן: "עד כמה בזול עד תילתא". אבל בכל כתבי-היד שם חסרות מילים אלו, וכן אינן ברי"ף. ולפיכך מביא זאת רבינו בשם הגאונים.

11 כד. הורי רבותי, שאם היה מנהג המדינה שיעשה
12 כל אדם סעודה ויאכיל לרעיו, או יחלק מעות
13 לשמשים ולחזנין¹⁶⁵ וכיוצא בהן, ועשה פדיון
14 שעושין כל העם, וחזרה בה - משלמת הפל; שהרי
15 גרמה לו לאבד ממון, וכל הגורם לאבד ממון חברו
16 - משלם¹⁶⁶. והוא שיהיו לו עדים כמה הוציא, שאין
17 זה נשבע ונוטל¹⁶⁷.

(165) [היינו שליחי ציבור. וכן דעת רבינו בפ"ד מהלכות תפלה הלכה ת. ולא כמו שכתבו ה'תוספות' ברכות לד. ד"ה לא יענה, שחזן הוא שמש בית הכנסת]. (166) כמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ז. והיינו מטעם "דיני דגרמי", וכמו שהסבירו ה'תוספות' (בבבא-בתרא כב: ד"ה זאת אומרת, בשם הר"ם) שאם נעשה ההיזק בשעת מעשה, הרי זה דיני דגרמי וחייב לשלם, ואף כאן כעת שחוזרת בה, נעשה ההיזק (ט"ז באהע"ז סימן נ ס"ק ד). והראב"ד חולק על דברי רבינו, וראה במגיד-משנה. [ואע"פ שבחזרתה לא נתכוונה להזיק, ולדעת רבינו אין חיוב בגרמי", אלא במתכוון להזיק (ראה בפ"ו מהלכות סנהדרין

22) על ידי קול טבלא במקום שאין קוראים לכל אחד ואחד. ונלמד מהרישא שם שאם שמע קול טבלא היה עליו לבוא - ומזה מוכח שאם לא שמע, יש לו עליו תרעומת על שלא הודיעו. (23) שם בגמרא.

ז. וכמה²⁴ מנפין? נהגו²⁵ בנפוי: אם דינר אחד שלח לו שמעון²⁶ - אינו מחזיר לו כלום, שהרי²⁷ זה דמי מה שאכל; ואם יתר על הדינר עד סלע²⁸ - מנפה לו מחצה²⁹.

24) שם. 25) כך אמר שם אביי, שכן נהגו בני גנא. 26) בתור שושבינות. 27) כרגיל אוכל אדם בסעודת חתן בעד דינר אחד, אם שלח לו רק דינר. 28) שאז מאכילים אותו בריוות יותר. 29) [ומכיוון שהסכום הוא קטן אין אומדין דעת המשלח, ואין חוששין שמא הוא צר עין, עיין לחם משנה].

ח. מסלע ולמעלה - אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות: אם אדם חשוב - מנפה לו מחצה³¹; ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו - אינו מנפה לו אלא שיעור מה שאכל ושתה³², ומשלם לו השאר.

30) [ציון הלכה ח כאן הוא טעות, שהכול קשור ביחד: "אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות (רש"ש). כלומר, אומדין דעתו אם הוא צר עין. וכמו כן מחשבים כמה שלח לו, בכדי לדעת כמה היא מחצה, באופן שהוא אדם חשוב. וכן בכתב-יד תימן ובדפוס רומי הכול מחובר כנ"ל. וכן נראה בבית יוסף אבן העזר סימן ס]. 31) אף שמסכום גדול הרי המחצית הרבה יותר ממה שאכל, אין מדרכו של אדם חשוב לעשות חשבון מדויק. והוא מוכן להעניק יותר ממה שהוא מקבל. 32) [כלומר, דינר אחד ולא יותר. ואף על פי שאם שלח שלושה דינרין מנכה לו דינר ומחצה כמבואר למעלה, זה אינו אלא באופן הנ"ל שאין אומדין ואין מחשבים כלל, אבל כאן שאומדין ומחשבים - מחשבים בדיוק, כעין מה שכתב רבינו בפרק יח מהלכות מכירה הלכה יא, שאם בא לנפות מנפה את הכל, עיין שם].

ט. מת שמעון קדם שישא אשה, או³⁴ שישא ומה בתוך ימי המשטה - אין ראובן חייב להחזיר ליוזשי שמעון כלום; שהרי אומר להם: תנו לי שושביני ואשמת עמו.

33) שם קמד: בגמרא. 34) יוצא מתוך דברי רב יוסף (שם קמה). שדווקא אחרי שכלו כל שבעת ימי המשטה אפשר לדרוש את השושבינות.

י. לפיכך³⁵, אם שמת עמו³⁶ ואחר כך מת שמעון, או קרא לו ולא בא³⁷, או שלא היה במדינה³⁸, או שלא הודיעו³⁹ - הואיל ושלמו ימי המשטה ואחר כך מת שמעון, חייב ראובן להחזיר השושבינות ליוזשי; או בלה⁴⁰, או בנפוי אם לא הודיעו או לא היה עמו במדינה⁴¹.

35) מימרא של רב יוסף (שם). 36) שכבר נתחייב להחזיר

1 פיצד? ראובן שנסא בתולה⁹, ושלח לו שמעון שושבינות, ואחר כך נשא שמעון אלמנה¹⁰ - אינו יכול לתבוע להחזיר לו השושבינות; שהרי אומר לו: איני מחזיר לך אלא בכתולה, כמו שנתת לי. וכן אם שלח לו בנשואי אלמנה - אינו יכול לתבוע להחזיר לו בנשואי בתולה.

8) כלומר, באותם התנאים ממש, לא גרועים ולא מעולים, כמו שמפרש להלן. ומקור דבריו בברייתא שם: "עשו עימו בשנייה (=בנישואי אשתו שנייה), וביקש לעשות עימו בראשונה, יכול לומר לו לכשתנשא אשה אחרת, אעשה עמך". ומזה מוכח שאם עשה עימו בשמחה קטנה אינו יכול לתבוע לשמחה גדולה. אבל צריך עיון שהשמיט רבינו בבא זו. 9) ששמחתה מרובה. 10) ששמחתה מועטת.

ד. עשה¹¹ ראובן משטה בגלוי ובפרהסיא, ועשה שמעון בצנעה, או¹² שעשה ראובן בצנעה, ושמעון בפרהסיא - אינו יכול לתבוע; שהרי אומר לו: איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי.

11) שם בברייתא. 12) אף זה לא הוזכר בברייתא.

ה. ראובן שנסא אשה, ושלח לו שמעון שושבינות ואכל ושתה עמו¹³, ואחר כך נשא שמעון בנשואי ראובן עצמן, ובא ראובן ואכל ושתה עמו; או שקרא לו שמעון ולא רצה לבוא¹⁴; או שהיה במדינה ושמע קול טבלא¹⁵, במקום שאין דרך לקרות אחד אחד אלא כל השומע נבוא, ושמע ולא בא - חייב להחזיר לו השושבינות בלה¹⁶; שהרי ידע¹⁷ ולא בא, או קרא לו במקום שדרך לקרות אחד אחד ונבוא.

13) בזה בוודאי מחזיר לו כל השושבינות. 14) גם בזה אין ספק שמחזיר לו כל השושבינות ואינו מנכה לו כלום, שהרי קרא לו ולא בא. 15) לוח חלק שעליו מכים בקורנוס להזמנת האורחים. [וכנראה שלפני רבינו הייתה הגירסא בבבא בתרא קמה: "הווה במתא (=היה בעיר) ושמע קול טבלא, איבעי ליה למיתא (=הרי עליו לבוא)". ולפנינו גירסה אחרת]. 16) כלומר, בלי ניכוי כלל. 17) על ידי קול הטבלא, במקום שאין קוראין כל אחד.

ו. לא¹⁸ היה ראובן במדינה - מנפין¹⁹ לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו, ומחזיר לו שאר השושבינות²⁰. וכן אם היה במדינה ולא קראהו²¹ או לא הודיעו²² - מנפין לו; ויש לו עליו תרעומת²³ מפני שלא הודיעו.

18) נלמד מתוך ראשית המימרא שם, שדווקא אם היה במדינה צריך לבוא. 19) שם בגמרא. 20) ואין לו עליו תרעומת, על שלא קראו לו ולא הודיעו לו, שהרי לא היה במדינה. 21) נראה שרבינו גרס שם כגירסת כתב-יד מינכן: "לא ידע, איבעי ליה לאודועיה, לא אודעיה תרעומת אית ליה". והיינו, במקום שדרך לקרות כל אחד ואחד.

ראוי⁵⁵, ואין הפכור נוטל פראוי, כמו שיתפאר²⁰
במקומו⁵⁶.²¹

(46) ברייתא שם קמה. וההנמקה שלה בגמרא שם קמה:
(47) כלומר, ולא כמתנה. (48) כשמגיעה עונת הנישואין
לחבירו. (49) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ג והלכה ה.
(50) שיחזיר לו בעת נישואיו ולא קודם לכן "שיכול לומר
לו: איני רוצה לקבל [עתה] שאני רוצה לשמוח עימך, כדרך
ששמחת עימי (מגיד משנה). (51) שיכול היה גם לתת
פחות, והוסיף לו מרצונו הטוב, מחמת ידידות וריעות.
(52) ויכול לתבוע את השובבינות אחרי שמיטה. (53) והרי
זה דומה למלווה את חבירו לעשר שנים, היינו, שזמן
הפירעון מאוחר לשביעית, שאין השביעית משמטתו (פרק
ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ט), אחרי שאינו יכול ליגוש
אותו עכשיו בהגיע השנה השביעית. ואמנם אם היו
הנישואין בשנה השביעית - השביעית משמטתה בסופה,
שהרי הגיע זמנה (מגיד משנה). (54) כדין בכור, שנוטל
חלק כפול בירושה. (55) שאינו מוחזק ביד המוריש בעת
מיתתו, וחוב שהוא ביד אחרים הרי הוא ראוי (פרק ג
מהלכות נחלות הלכה א). (56) בהלכות נחלות שם.

יד. השולח תשורה⁵⁷ לחבירו⁵⁸, או שנתן לו מעות²²
כשקטח ידו⁵⁹, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי²³
אפשר שלא תקח, והפציר בו עד שלקח⁶⁰, וכן כל²⁴
פיוצא בהן - אף על פי שלא פירש, הרי אלו מתנה,²⁵
ואינו יכול לחזור הוא⁶¹ ולתבע, עד שיפירש שהוא²⁶
מלוה.²⁷

(57) היא מנחה שלוחה ממיני אוכלים כמו שנאמר (שמואל-
א ט, ז): "כי הלחם אול מכלינו ותשורה אין להביא". ולא
פירש שהיא מתנה אלא שלח לו בסתם]. (58) [ואף על פי
שלא מיאן לקבל, ולא הפציר בו. לפי שתשורה ממיני
אוכלים, לעולם היא מתנה, וכמו שכתב להלן הלכה טו בדין
שולח לחבירו כדי יין]. (59) שאינו מצווה לתת לו צדקה
דווקא אלא להחזיק בידו גם על ידי הלוואה או עשיית
שותפות איתו או להמציא לו מלאכה - כדי לחזק את ידו
עד שלא יצטרך לבריות, כמפורש בפרק ח מהלכות מתנות
עניים הלכה ז]. (60) [דווקא אם נתן בצורה זאת של
הפצרה, אבל אם נתן מעות סתם הרי זו הלוואה כמו
בשובבינות (למעלה הלכה א ולהלן הלכה טו). ונראה
שלכן תיקנו במשלוח מנות בפורים שישלח בשר או תבשיל
או מיני אוכלים (פרק ב מהלכות מגילה הלכה טו, ועיין
ביצה יד: במשנה), שמשלוח זה הוא למתנה ואילו מעות
הם להלוואה כנ"ל. פרט למתנות לאביונים, שאף על פי
שהן מעות, כיוון שנותנן לעני הפושט יד ומבקש, בוודאי
כוונתו למתנה ולא להלוואה. ומסתבר, לפי זה, שעני הנותן
לחבירו אפילו פירות בוודאי כוונתו על מנת להחזיר.
ולפיכך כתב רבינו בפרק ו מהלכות מתנות עניים הלכה יז:
"מעשר עני וכו' ואין עושין שובבינות", הרי שגם בנתינת
פירות יש דין שובבינות, כיוון שהנותן הוא עני. ואילו
בהלכות שמיטה ויובל, שלא מדובר בעני, כתב (פרק ו שם
הלכה י'): "דמי שביעית וכו' ואין עושין בהן שובבינות",

השובבינות. (37) כאמור למעלה הלכה ה שבמקרה זה
מחזיר לו כל השובבינות. (38) שמחזיר לו השובבינות
בניכוי מה שאכל ושתה (למעלה הלכה ו). (39) שגם בזה
מנכה לו (שם). (40) כשקרא לו ולא בא. (41) שאינו חייב
לשלם ליורשים, אלא כמה שהיה משלם לשובבין עצמו.

יא. מת⁴² ראובן ואחר כך נשא שמעון אשה,
ושלמו ימי המשתה: מקום שנהגו לגבות
השובבינות מיורשין - פופין יורשי ראובן להחזיר
בנכוי⁴³; ומקום שלא נהגו - אין היורשין משלמין
פלום.⁵

(42) כבר העיר הראב"ד שאין מקור בגמרא למנהג בעניין
שובבינות. אולם רבינו למד כן מדיני סבלונות בקידושין כשם
שלמדו משם (מה שנאמר בהלכה ט) שאם מת שמעון אין
ראובן חייב להחזיר מפני שאומר ליורשי שמעון: תנו לי
שובביני ראובן ואשמח בו, וזה נלמד כמו שאמרו שם
לעניין קידושין שאם מת הבעל אין האשה חייבת להחזיר
המתנות מפני שאומרת להם תנו לי בעלי ואשמח עימו -
כמו כן למד רבינו דין זה של מת ראובן שתלוי במנהג, ממה
שאמרו שם שאם מתה האשה "מקום שנהגו להחזיר
קידושין מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין".
וכן כתב ר"י מיגאש. (43) שהרי אביהם לא היה ולא אכל
שם, וכבר כתב למעלה (הלכה ו) שאם לא היה ראובן
במדינה מנכין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו.

יב. מת⁴⁴ ראובן אחר נשא שמעון אשה, ושלמו
ימי המשתה⁴⁵ - פופין את יורשיו ומשלמין
השובבינות בכל מקום; שהרי נתחייב אביהן לשלם.
ואם פלה היה חייב לשלם - משלמין פלה; ואם
בנכוי - משלמין בנכוי.¹⁰

(44) המגיד-משנה מביא את דברי הר"י מיגאש ומסתמך על
הסברה הפשוטה, שכיוון שנתחייב האב - חייבים היורשים
לשלם את חובו, אבל באמת אפשר למצוא מקור מפורש
להלכה זו, והיא: המימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן
(בבבא בתרא שם) כפירוש למשנה, ושם שאם מת
השובבין, נגבית השובבינות מבניו, והיינו באופן הנ"ל
כשמת ראובן אחרי שבעת ימי המשתה, שהרי באופן אחר
- זה תלוי במנהג (למעלה הלכה יא). (45) או כגון ששמח
עימו ואחר כך מת (למעלה הלכה י). שאם לא שמח ומת
בתוך ימי המשתה אין ראובן חייב (למעלה הלכה ט).

יג. חמשה⁴⁶ דברים נאמרו בשובבינות: נגבית בבית
דין, שאינה אלא כמו מלוה⁴⁷. ואינה משתלמת אלא
בעונתה⁴⁸ בעין נשואי ראשון⁴⁹; שזה כמו תנאי
הוא, אף על פי שלא פירש שעל דעת זה שלחה⁵⁰.
ואין בה משום רבית. אפילו שלח לו דינר והחזיר
לו עשרה - מתר; שלא על מנת להוסיף⁵¹ לו שלח.
ואין השביעית משמטתה⁵²; שאינו יכול לגש אותו
ולתבעו עד שישא פדיון נשוא הוא⁵³. ואין הפכור
נוטל בה פי שנים⁵⁴ כשתחזר ליורשין; מפני שהוא

לכתוב. (10) שם קנן. עובדא במתנת שכיב מרע, שהיה כותב בה, ועוד מקומות. [ואם עבר וכתב בשבת, ראה בפרק ל מהלכות מכירה הלכה ז.]. (11) משנה, שם קנו: וכן שם קעה. (12) שם קלו. וראה להלן הלכה ח. (13) שם קנא: מימרא של רב נחמן. (14) היינו, כקרקע שקונים בשטר. (15) היינו, כמטלטלין שקונים במסירה או במשיכה. (16) שם, קנא. (17) שם, קמז: כרבא בשם רב נחמן, ולא כרבי זירא בשם רב, וכרב נחמן בשם רבה בר אבוח, שלמדו זאת מן התורה. ויש אומרים שגם לדעתם הוא מדברי סופרים, והפסוקים שמצאו אינם אלא אסמכתא, וראה ב'תוספות' שם קמז. ד"ה מנין. (18) מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי מימרות של רב נחמן. (19) לענין מחילת שטר חוב (שם). וראה להלן פ"י הלכה ב. (20) תבולבל. (21) שם בדברי רב נחמן, ולפי הפירוש השני של הרשב"ם שם ד"ה מתנת. וכמו שכתב שם ד"ה ועשאוה כשל תורה, שמאותו הטעם, שלא תטרף דעתו, עשאוה כשל תורה.

ג. לְפִיכָךְ²², אִם²³ אָמַר 'קִנּוּי'²⁴ מִמֶּנִּי - אֶפְלוּ בְשֹׁפֶת²⁵ 20
 קוֹנֵינָן²⁶ מִמֶּנּוּ; שֶׁזֶּה הַקִּנּוּי אֵינוֹ צָרִיף²⁷. 21

(22) כלומר, כיון שחששו שמא תטרף דעתו עליו.
 (23) מימרא של רבי לוי, בבבא-בטרא קנו: (24) שאין לו
 בטחון גמור שיקיימו את דבריו באמירתו גרידא.
 (25) שאסור לעשות בו קנין, וכל פעולה של מקח וממכר
 (פרק כג מהלכות שבת הלכה יב). [ואע"פ שזה הקנין אינו
 צריך ואינו מועיל - אסור, מפני שנראה כקונה. ועיין שם
 הלכה יד]. (26) אם כי הקנין מיותר - עושים זאת כדי
 להפיס דעתו (גמרא שם). (27) והריהו כאילו אינו, ולפיכך
 התיירוהו בשכיב מרע. ומכאן, שאם הקנין הכרחי כגון
 במתנת שכיב מרע במקצת (להלן הלכה טו) - לא התיירוהו
 אף בשכיב מרע, בנגוד לשיטת הרשב"ם שם ד"ה קונין
 משכיב ומרע וכו', וה'תוספות' שם, ד"ה קונין משכ"מ. ומה
 שהתירו בגט שכיב מרע שתסגור ותפתח הדלת ותקנה הגט
 בשבת (גיטין עז:) - שם אין קנין החזקה ניכר כל-כך אלא
 דומה כנועל בית לשמרו, ולפיכך התיירוהו בשכיב מרע
 (מאירי שם, ולחם-משנה כאן).

ד. ואִינְךָ ²⁸שָׁכִיב מִרַע צָרִיךְ לִזְמֹר אֶתֶם עֲדֵי ²⁹, אֲלֵא
כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶת דְּבָרָיו הָרִי זֶה עֵד; שְׂאִי ³⁰אָדָם
מִשְׁטָה בַּשֶּׁעַת מִיתָה ³¹.

(28) בבא-בתרא קעא. מסקנה סופית של רבא. (29) כדין כל הודאה שצריך לומר כן, שאם לא - אומר לו: "משטה הייתי בך" (סנהדרין כט: ופ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ו). (30) כך נמק רבא את מסקנתו, אחר שפתר את הבעיא (וראה הגהות הב"ח שם אות א). (31) אבל בריא, אם לא אמר "אתם עדי", יכול לומר משטה אני בך, כמבואר למעלה. [ושם בגמרא הכריעו גם, שאין צריך לומר "כתובו", ורבינו השמיטו. וראה במגיד-משנה בשם הרשב"א, וצ"ע].

ה. שְׂכִיב מִרְעָ³² שְׁצִיָּה לָתֵת מִתָּנָה לְעֶבֶר שְׂבֻמַּי²⁵
אִמּוֹ - זָכָה³³ הָעֶבֶר; מִפְּנֵי³⁴ שְׂדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה²⁶
אֶצֶל בְּנוֹ³⁵, כְּמוֹ שֶׁבִארְנוֹ³⁶.²⁷

דקדק לכתוב "דמי שביעית", שרק בדמים יש דין שושבינות, אבל בפירות אין דין שושבינות כנ"ל. וכמו כן בהלכות מעשר שני (פרק ג הלכה כא), שאף שם לא מדובר בעני, נראה שהמדובר בדמי מעשר שני (עיי' שם) ועליהם כתב ש"אין עושין בהן שושבינות", אבל בפירות אין דין שושבינות. וכן מדוקדקים דברי התוספתא שדין מעשר עני המדבר בפירות נשנה לחוד במסכת פאה שם, ואילו דיני מעשר שני ושביעית, שהמדובר בהם בדמים, נשנו ביחד בשביעית פרק ז. וראה בתוספתא כפשוטה, בפאה שם עמוד 40]. (61) בכתב יד תימן חסרה תיבת "הוא".

טו. וכן השולח⁶² לחברו פדי זין וכדי שמן ופרות
 בעת הנשואין - אין נגבין בבית דין, מפני שהיא
 גמילות חסדים; ולא נאמרו דיני שושבינות אלא
 במעות בלבד⁶³.

(62) שם קמד: בסוף המשנה. (63) הראב"ד כתב על שתי ההלכות (הלכה יא והלכה טו) שדבר זה אינו מחוור, לפי שהוא מפרש כרשב"ם, שכאן מדובר שלא בעת הנישואין או כשאינו אוכל אצלו, ולפי זה אין הבדל בין מעות לין, ועייין באור שמח.

פֶּרֶק שְׁמִינִי¹

1) נתבאר אי זה אדם נידון ככריא ואי זה נידון כשכיב מרע לעניין חילופי דיניהן במתנות, והחילוק שיש בין שכיב מרע למצווה מחמת מיתה ומשפטיהם ומתנותיהם.

א. הסומא או הפסח² או הגדס³, או החושש
בראשו או בעינו או בידו או ברגלו וכיוצא בה' -
הרי הוא כקריא לכל דבריו⁵ במקחו או בממכרו
ומתנתיו.

(2) שנקטעו רגליו. (3) שנקטעו ידיו. (4) שאינו חושש בכל גופו. (5) שכן כתוב בשטר שכיב מרע (בבא־בבא־קמג).: "כד הוה קציר ורמי בערסיה (=כשהיה חולה ושוכב במיטה)". ומכאן, שכל שלא הגיע למצב זה אינו נחשב כשכיב מרע.

9 ב. אָבֵל הַחֹלָה שֶׁתֵּשֵׁשׁ פָּחַ כָּל הַגּוֹף וְכָשֵׁל פָּחוֹ
10 מִחַמַּת הַחֵלִי עַד שְׁאִינוֹ יוֹכֵל לְהֵלֵךְ עַל רַגְלָיו בַּשּׁוֹק,
11 וְהָרִי הוּא נוֹפֵל עַל הַמָּטָה - הוּא [הַנִּקְרָא] שְׂכִיב
12 מָרַע⁶, וּמִשְׁפָּטֵי מִתְנַנְתּוֹ אֵינָם כְּמַתְנַת בְּרִיא. כִּיצַד?⁷
13 שְׂכִיב מָרַע שֶׁצִּוָּה וְאָמַר לָתֵן לְפָלוּגֵי בָּהּ וְכָהּ, בֵּין
14 בַּחֹל⁸ בֵּין בַּשְּׁבִטָּה⁹, בֵּין כְּתִיב¹⁰ בֵּין לֹא¹¹ כְּתִיב - זָכוּ
15 הַפֶּל בַּשְּׁמוּתוֹת¹² בְּכָל מָה שֶׁנֶּתֶן לָהֶם, וְאֵינִי¹³ צָרִיף
16 קִנְיִן; שֶׁדִּבְרֵי שְׂכִיב מָרַע כְּתוּבִין¹⁴ וְכִמְסוּרִין¹⁵ הֵן¹⁶.
17 וְדָבָר זֶה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים¹⁷. וְאֵף עַל פִּי¹⁸ שְׁאִינוֹ אֵלָּא
18 מִדִּבְרֵיהֶם, עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁל תּוֹרָה¹⁹, כְּדֵי שֶׁלֹּא
19 תִּשְׁרַף²⁰ דַּעַתוֹ עָלָיו כְּשֶׁיַּעֲדָה שְׁאִין דִּבְרֵיו קִמְּמוּם²¹.

(6) כלומר, "שוכב חולה". "ואלישע חלה את חליי" (מלכים-ב יג, יד) תורגם: "ואלישע מרע ית מרעיה". (7) כחכמים, ולא כרבי אליעזר (שם קנו). וכרבי יהושע, ולא כרבי אליעזר (שם קנו:). (8) שיכול לכתוב. (9) שאינו יכול

מהלכות נחלות, הלכה ב. ומקור הדברים, מהרישא של המשנה שם: "הניח בנים ובנות וטומטום וכו' הזכרים דוחים אותו אצל נקבות וכו' הנקבות דוחות אותו אצל זכרים", ובדעת רבא בגמרא שם ש"דוחים אותו ויש לו", כפחות שבשניהם. ומה שאמרו במשנה שם: "האומר אם תלד אשתי זכר וכו' ילדה טומטום אינו נוטל" - הוא לדעת רבן שמעון בן גמליאל, שאמר בדין מקדיש עובר אם זכר ואם נקבה, ש"אם ילדה טומטום ואנדרוגינוס, אין קדושה חלה עליהן", שלדעתו אין כוונת המקדיש אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. ואין הלכה כמותו, אלא שאם אמר "אם זכר לעולה, ואם נקבה לשלמים" אין קדושה חלה על הטומטום, שהרי אפילו אם הקדישו בפירוש לכך אינו קדוש, לפי שאינו ראוי לקרבן, אמנם אם יאמר "אם זכר ואם נקבה" - הרי אלו למזבח", וילדה טומטום - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו", וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה ו "כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" - אין עליו קדושה כלל. ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו", וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה, ו"כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" אין עליו קדושה כלל ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו איזה קרבן שירצה, כנ"ל, אבל לעולם כוונת המקדיש גם לטומטום ואנדרוגינוס. וכמו שכתב כאן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה כאן, ובלח"מ בהלכות איסורי מזבח שם.

(32) הוא-הדין לבריא, כמו שנראה מדברי רבינו בפכ"ב מהלכות מכירה הלכה י (ראה מגיד-משנה שם), אלא שבשכיב מרע מספיק באמירה, ואילו בבריא צריך קנין. וראה פירוש המשניות לרבינו, בבבא-בבא פרק מי שמת (קמ:) [ואע"פ שמתעם זה ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", אמרו שפסיקות דמים לבן ולבת בעת הקידושין נקנית באמירה (למעלה פ"ו הלכה יז, ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יד) - אין זה אלא בדבר שבא לעולם (למעלה פ"ו הי"ז), אבל אם ישנם "תרתי לריעותא" (=שני חסרונות): דברים בעלמא בלי קנין, וגם אינו בעולם כמו בריא האומר לתת מתנה לעובר - לא קנה, ולא מועילה הסברה שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, וראה למעלה פ"ו הערה קלון]. (33) אע"פ שהמזכה לעובר לא קנה, שהרי הוא כמי שלא בא לעולם (הלכות מכירה, שם). (34) כרבי יצחק בשם רבי יוחנן, שם קמב: שהעלה נימוק זה להסביר את המשנה שם קמ: שרבינו מביא את תוכנה להלן הלכה ו. (35) ויש כאן גמירות דעת גמורה, וזה מועיל אף שאינו בעולם. (36) בהלכות מכירה, שם.

- 1 ו. אָמַר³⁷: אִם³⁸ יִלְדָּה³⁹ אֲשֶׁתִּי זָכָר - יִטַּל מִנָּה, וְאִם
- 2 נִקְבָּה - מֵאֲתָם⁴⁰, וְיִלְדָּה זָכָר - נוֹטֵל מִנָּה; יִלְדָּה
- 3 נִקְבָּה - נוֹטֵל מֵאֲתָם; יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה⁴¹ - הַזָּכָר
- 4 נוֹטֵל מִנָּה, וְהַנִּקְבָּה מֵאֲתָם; יִלְדָּה טֹמְטוֹם⁴²
- 5 וְאֲנֶדְרוֹגִינוֹס⁴³ - נוֹטֵל בְּפָחוֹת שְׂפִשְׁנֵיהֶם⁴⁴.

(37) משנה שם קמ: והיינו, שכיב מרע, הנזכר לעיל, שהרי בבריא צריך קנין ולא די באמירה בלבד. וראה במגיד-משנה מה שכתב בשם ר"י מיגאש. (38) שם. (39) כלומר אם תלד, וכו"ה במשנה שם. (40) כן דרכו של אב לדאוג יותר לבתו, שאינה יכולה לחזור אחר מזונותיה, כבן (שם קמא). (41) כלומר, תאומים. [ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא במשנה שם: "האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ילדה זכר יטול מנה. נקבה מאתם, ילדה נקבה נוטלת מאתם. ילדה זכר ונקבה, זכר נוטל מנה, נקבה נוטלת מאתם". וכן הוא בכ"י מינכן (והמילים "אם זכר מנה, אם נקבה מאתם" שלפני המילים "ילדה זכר ונקבה" - חסרות) ולפי"ז על-כרחנו נפרש "ילדה זכר ונקבה" - היינו שילדה תאומים, ומה שאמרו ברישא "האומר אם ילדה אשתי וכו'", היינו שאמר שני הדברים ביחד: אם ילדה זכר יטול מנה, נקבה מאתם. ורשב"ם שם גרס במשנה כמו שהוא לפנינו, ופירש ששתי בבות הן במשנה. וילדה זכר ונקבה, היינו ילדה זכר או נקבה, אבל בתאומים אין להם כלום. והוכיח כן מהגמרא, שם קמא: באומר "המבשרני". ורבינו סובר שרק שם אין להם כלום, מפני שלידת תאומים אינה בשורה בשבילו. אבל כשמזכה לבניו - מזכה גם לתאומים, שהרי הם ילדיו - לחם-משנה]. (42) אדם שמקומם של אברי המין - אטום. ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה. וראה בפכ"ב מהלכות שופר הלכה א. (43) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. ודעת רבינו, שדינו כספק זכר וספק נקבה, ראה בפכ"ב מהלכות אישות הלכה כד. ולגבי קדושת הבכור, נתמעט בפירוש (בכורות מב). וראה בפכ"ב מהלכות בכורות, הלכה ה. (44) כן פסק גם בפ"ה

- 6 ז. שְׂכִיב מֵרַע⁴⁵ שְׁאָמַר לוֹ: נִכְסִי לְמִי? וְאָמַר לָהֶם:
- 7 דוּמָה⁴⁶ שֵׁשׁ לוֹ בֵּן אוֹ שְׁאֲשֶׁתוֹ מִעֲבֶרֶת, עֲכָשׁוּ⁴⁷
- 8 שְׁאֵין לוֹ בֵּן אוֹ שְׁאֵין אֲשֶׁתוֹ מִעֲבֶרֶת נִכְסִי לְפָלוֹנִי⁴⁸;
- 9 וְנוֹדַע שֵׁשׁ לוֹ בֵּן אוֹ שְׁהִיתָה אֲשֶׁתוֹ מִעֲבֶרֶת, אָף עַל
- 10 פִּי שְׁהִפִּילָה אוֹ מֵת הַבֵּן אַחֵר כֶּף - אֵין⁴⁹ מִתְּנָתוֹ
- 11 מִתְּנָה.

(45) שם, קמו: - קמו. (46) עד עכשיו חשב. (47) ששאלתם העמידה אותו על הטעות. (48) "נכסיו" ולא "כל נכסיו" - הרי ששייר לעצמו כל שהוא, וראה להלן. (49) בגמרא שם אמרו שזה אפילו לחכמים שחולקים על רבי שמעון בן מנסיא, ואינם הולכים אחרי אומד הדעת, באופן שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר-כך בא בנו - מודים הם כאן כיון שגילה דעתו מפורש. ואע"פ שרבינו פוסק כרבי שמעון בן מנסיא (לעיל

הרב", כלומר תקנת חכמים, וכלל הוא בדינו - דברי הרב ודברי התלמיד, דברי הרב קודמין, ומקור לזה דברי הגמרא בתמורה כה. "אמר על הבכור עם יציאת רובו (=שאו נתקדש מאליה בקדושת בכורה), עולה (=יתקדש לעולה) - דברי הרב (=קדושת בכורה שהיא במצות התורה) ודברי התלמיד (=קדושת עולה שהיא בנדבת לבו של האדם) דברי מי שומעים?" כלומר, חלה עליו קדושת בכורה. וראה בלחם-משנה כאן. ועיין בהלכות אישות שם הערה נז. ולהלן פרק יב הלכה י ובהערה מג.

י. מתנת⁵⁸ שכיב מרע שפיתוב בה קנין⁵⁹, בין שהיתה⁵ במקצת⁶⁰ נכסיו בין שהיתה⁶¹ בכל נכסיו⁶ - חוששין לה שפא לא גמר להקנותו אלא בשטר⁶²; והואיל⁷ ומתנה זו לא תקנה אלא לאחר מיתה - אין שטר⁸ לאחר מיתה, והרי המתנה בטלה⁶⁴.

(58) בבא-בבא קנב. כשמואל, שהלכה כמותו בדיני ממונות, ולא כרב. (59) והוא-הדין לקנין גרידא בלי כתיבה (הגהות מיימוניות). (60) והיינו, שגילה דעתו בפירוש שנותן מחמת מיתה, שאז אינו צריך קנין (להלן הלכה יז), אבל באופן אחר, הקנין אינו מיותר אלא אדרבה - הכרחי, כמבואר להלן הלכה טו (מגיד-משנה). וראה ברשב"ם וב'תוספות' שם ד"ה מתנת שכיב מרע. (61) שאין צריך קנין (למעלה הלכה ב). (62) שוויתר על הזכות של שכיב-מרע, ורוצה להקנות לו בקנין רגיל. (63) שהרי עם כל זה, אינו מכון אלא למתנת שכיב מרע, שהיא לאחר מיתה, כנ"ל. (64) יש אומרים, שאף אם נמסר השטר למקבל בחיי הנותן, אינו קונה, אחרי שכוונת הנותן היתה שיקנה אחר מיתה (הגהות מיימוניות). וראה להלן הלכה יב, ובמה שכתבנו שם. [ומה שכתב להלן פרק יב (הלכה טו) שזמנו של שטר מוכיח עליו שכוונתו להקנות הגוף מהיום, ומה שכתב "לאחר מיתה" אינו אלא לפירות - אין זה אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע, אין זמנו מוכיח עליו, שמקנה לו הגוף מהיום, - שוודאי לא נתכון להקנות לו אלא לאחר מיתה].

יא. ואם⁶⁵ קנו ממנו פדיו⁶⁶ ל'פחות פח המקבל'⁶⁷, כגון⁶⁸ שפיתוב: וקנינו ממנו מוסף על מתנה זו - הרי היא קימת⁶⁹.

(65) שם בגמרא, דברי רבא ואחרים. (66) והדגיש את זה מפורש בעת הקנין או בשטר כדלהלן. (67) ולא לבטל זכות מתנת שכיב-מרע. (68) על נוסח אחר, ראה להלן הלכה יג. (69) והיא מתנת שכיב מרע.

יב. שכיב מרע⁷⁰ שאמר 'פיתובו' והנו לפלוני מנה⁷², ומת קדם שיקתבו והנו לו⁷³ - אין פותבין ואין נותנין; שפא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.

(70) שם קלה: מימרא של רבי אלעזר, והסכים לו רבי יוחנן. (71) שטר קנין. (72) קרקע שוה מנה, שקנינה בשטר (וראה לחם-משנה). [והמדובר במצווה מחמת מיתה שאינו צריך קנין (להלן הלכה יז). וראה למעלה הלכה י]. (73) שאם

פ"ו הלכה א) - הביא גם הלכה זו, להשמיענו שאע"פ שלענין אומדנא (בפ"ו שם) יש הבדל בין כתב כל נכסיו לבין שייר לעצמו כל שהוא - כאן במפורש, אפילו אם שייר לעצמו, אין מתנתו מתנה.

ח. מתנת⁵⁰ שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה⁵¹. ואין אחר זוכה בדבר שצנה לו, בין במקרקעי בין במטלטלי, אלא לאחר מיתה⁵².

(50) בבא-בבא קלה. ויותר מפורש שם קלו. (51) כלומר, לאחר גמר המיתה, ולא עם גמר המיתה. וכרעא ולא כאבוי, ואף אבוי חזר בו (שם). (52) כלומר, לא זו בלבד שאין קנינו אלא לאחר מיתה - אלא שגם אינו זוכה בזה למפרע משעת אמירה ולא כדעת ה'תוספות' (גיטין יד: ד"ה הא) שזוכה למפרע. וראה 'קצות החושן' סימן רנ ס"ק א שהאריך בזה.

ט. לפיכך⁵³ מוציין לכתבת⁵⁴ האשה ומזון האלמנה והקנות⁵⁵ מיד אלו שצנה לתת להם⁵⁶; שהרי במיתתו⁵⁷ נתחייבו הנכסים בכתבה ובמזונות, ואילו שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה.

(53) כלומר, לפי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. (54) היינו, "כתובת בנין דכרין" (פט"ז מהלכות אישות הלכה ז), שהיא כירושה ואינה גובה מנכסים משועבדים (=לקוחות ומקבלי מתנה) כמפורש בכתובות נב: ונה. וכן פסק רבינו בפ"ט שם הלכה ט. אבל סתם כתובה - גובה אף ממשועבדים (פט"ז שם הלכה י). ועיין מגיד-משנה. (55) שאין מוציין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים (גיטין מח: ופרק יח מהלכות אישות הלכה יג). (56) בבא-בבא קלג. מימרא של רבא, לגבי מזון האלמנה. וסובר רבינו שהוא-הדין למזון הבנות ולכתובת בנין דכרין. והראב"ד בפ"ט מהלכות אישות שם חולק על רבינו בזה, עיין שם. (57) אין הכוונה ל"עם גמר מיתה", לעומת מתנת שכיב מרע שהיא "לאחר גמר מיתה" (ראה בבא-בבא קלז), שהרי כתובת בנין דכרין היא כירושה (למעלה הערה נג) וירושה אינה אלא לאחר גמר מיתה (ועיין 'קצות החושן' סימן רנב ס"ק א) - אלא בשניהם, גם בכתובת בנין דכרין ומזון האשה והבנות, וגם במתנת שכיב מרע, אין הדבר נגמר אלא לאחר גמר מיתה. ומה שכתב "במיתתו" היינו לאחר גמר המיתה, ולפי ששניהם באים כאחד - אין מתנת שכיב מרע יכולה לבטל מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין. וכן כתב הרי"ף בבא-בבא פרק ח (קלג). וכן כתב גם רבינו בעצמו בפ"ט מהלכות אישות שם: "הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה - הרי המתנה וחייב הנכסים בתנאים אלו (=מזון האלמנה והבנות וכתובת בנין דכרין) באין כאחד, ולפיכך אלמנתו ובנותיו נזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה". וב'קצות החושן' שם הטעים הלכה זו, שמתנת שכיב מרע שבאה בבת אחת עם התנאים הנ"ל אינה מבטלת אותם, מפני שמתנת שכיב מרע אינה אלא "דברי תלמיד", כלומר מרצונו של האדם עצמו, ואילו מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין הם "דברי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קסא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

94) וזהו סימן שלא מחמת מיתה נתן, שהרי שייר לעצמו, אלא האמין שיחיה עוד ויצטרך לשירר זה.

יז. אָבֵל⁹⁵ אִם נָתַן לוֹ הַמֶּקֶצֶת בְּפֶרֶשׁ בְּמִתְנָת שְׂכִיב
מֵרַע⁹⁶, שְׂאִינוּ אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה - אִינוּ צָרִיךְ קִנְיָן.
וְאִם עָמַד - חוּזֵר; וְאִם לֹא עָמַד - קִנְיָה זֶה הַמֶּקֶצֶת.
וְאִם הָיָה בָּהּ קִנְיָן - לֹא קִנְיָה אֶלָּא אִם בֵּן הָיָה מִיָּפָה
כַּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנָה⁹⁷.

95) שם בגמרא. 96) זהו "מצוה מחמת מיתה" בגמרא שם, ולהלן הלכה כג. וראה בהשגת הראב"ד. 97) למעלה הלכה י"א.

יח. אֵל תִּטְעֶה בְּשָׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו וּפְרִשׁ
שְׁנֵתָן הַכֹּל מֵעַכְשָׁיו וְהִקְנָה מִחַיִּים⁹⁸; שְׂאִינוּ⁹⁹ זֶה מִתְנָת
שְׂכִיב מֵרַע, אֶלָּא כִּשְׂאֵר כָּל מִתְנֹת הַבְּרִיאִים, שְׂאִם
הִגִּיעַ הַשְּׁטֵר לִיד הַמֶּקֶבֶל אוֹ שֶׁקָּנָה מִיַּד הַנּוֹתֵן - קִנְיָה
הַכֹּל, וְאִין יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ.

98) כלומר, אל תטעה שזוהי מתנת שכיב מרע. 99) כלומר, אלא דע שאין זה מתנת שכיב מרע, כיון שפירש שמקנה לו מחיים. וזה נלמד מתוך ההלכה הבאה, שאם כתב לו מחיים בלבד הרי זו מתנת בריא. וכן הוא בכמה מקומות בתלמוד, שישנה מתנת שכיב מרע שהיא במתנת בריא (מגיד-משנה).

יט. הַנּוֹתֵן¹⁰⁰ מִתְנָה כִּשְׂהוּא שְׂכִיב מֵרַע, וְכָתַב בָּהּ
'בְּחַיִּים וּבְמָוֶת', אוֹ 'מִחַיִּים'¹⁰¹ וּבְמָוֶת', בֵּין כָּל בֵּין
בְּמִקְצָת¹⁰² - הוֹאִיל וְכָתוּב בּוֹ 'וּבְמָוֶת', הֲרִי זֶה מִתְנָת
שְׂכִיב מֵרַע. שְׂזֵה שֶׁכָּתוּב בָּהּ 'וּבְמָוֶת' - שְׂלֹא יִקְנָה
אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה¹⁰³; וְזֵה שֶׁכָּתוּב בָּהּ 'מִחַיִּים' -
סִימָן לִישָׁב אֶת דַּעְתּוֹ שִׁיחִיָּה מַחְלִי זֶה¹⁰⁴.

100) בבא-בבא קמא. ושם מחלוקת רב ושמואל על רקע עובדא מסויימת, ונהרדעי פסקו כרב. 101) כאמירא ולא כרבא, שאם כתב "מחיים" כוונתו שיקנה מחיים, אלא גם כזה, כאומר "בחיים", כוונתו לסימן טוב וליישב דעתו, כדלהלן. 102) שהרי כתב בפירוש "ובמות" (וראה למעלה הלכה טז). וראה במגיד-משנה ולחם-משנה. 103) כיון שהוא שכיב מרע. ואולם, בריא הכותב כן, כוונתו להקנות לו מהיום ועד עולם (לקמן פ"ב הלכה טז). 104) גמרא שם. שלפי שהזכיר מיתתו, לא רצה להיות פותח פיו לשטן, ולפיכך כתב שם "בחיים" או "מחיים", לאמר: המקום יצילני מחולי זה ולא אמות (רשבי"ם שם).

כ. שְׂכִיב מֵרַע¹⁰⁵ שְׁנֵתָן הַנִּכְסִים¹⁰⁶, שֶׁהִדְבֵּר גְּלוּי¹⁰⁷
שֶׁהָן כָּל נִכְסִים שִׁישׁ לוֹ - הֲרִי זֶה כְּמִתְנָה בְּמִקְצָת,
וְאִם קָנָה מִיָּדוֹ¹⁰⁸ וְעָמַד¹⁰⁹ - אִינוּ חוּזֵר; חוּשְׁשִׁין¹¹⁰
אָנוּ, שְׂמֵא¹¹¹ נִשְׁאָרוּ לוֹ נִכְסִים אַחֲרֵים בְּמִדֵּינַת הַיָּם.
עַד שִׂיאֵמָר 'כָּל נִכְסֵי שֶׁהָן אֵלּוּ'¹¹², אוֹ¹¹³ שֶׁהָיָה
מִחֻזָּק¹¹⁴ שְׂאִין לוֹ נִכְסִים אֶלָּא אֵלּוּ, וְאַחַר כֵּן תִּהְיֶה
הַמִּתְנָה בְּכָל.

105) שם קמח: מימרא של רב אחא בר מניומי בשם רב

כתבו ומסרו בחיים, קנה המקבל מיד, שאינה גרועה ממתנת בריא, ומכאן שמדובר בשטר קנין, ומנה היינו קרקע שזה מנה (לחם-משנה).

יג. וְאִם אָמַר 'כְּתָבוּ בְּדִי לִיפּוֹת כַּח הַמֶּקֶבֶל, כְּגוֹן⁷⁴
שְׂאֵמָר 'תָּנוּ מָנָה לְפָלוּגִי', וְאָמַר 'וְאֵפֶה כְּתָבוּ וְתָנוּ לוֹ'
הֲרִי אֵלּוּ כּוֹתְבִין וְחוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לְאַחַר מִיתָה.
(74) שם קלו.

יד. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁵ שֶׁכָּתַב כָּל⁷⁶ נִכְסָיו מִתְנָה סֵתָם⁷⁷,
וְלֹא שִׁיר כְּלוּם⁷⁸, אִם עָמַד - חוּזֵר⁷⁹. וְאֶפְלוּ⁸⁰ קָנָה
מִיָּדוֹ בְּדִי לִיפּוֹת אֶת כַּחוֹ⁸¹. בֵּין שֶׁהִקְנָה כָּל נִכְסָיו
לְאַחַד⁸² בֵּין שֶׁכָּתְבָם לְשְׁנֵים⁸³. שְׂאֵמָר דַּעַת הוּא,
שְׂלֹא נָתַן זֶה הַכֹּל⁸⁴, אֶלָּא שְׁנֵתָפּוֹן שְׂלֹא יִקְנּוּ כְּלוּם
אֶלָּא לְאַחַר מוֹתוֹ.

75) משנה, שם קמו: ומימרא של שמואל שם קנא: 76) ודוקא כל, כדלקמן. 77) שלא כתב מפורש שזו היא מתנת שכיב מרע, וראה להלן הלכה יז. 78) במשנה, שם: "ולא שייר בקרקע", אבל בגמרא שם קנ: שרקע לאו דוקא, ואפילו מטלטלין - הם שויר. וראה להלן הלכה טו. 79) כלשונו של שמואל. ובמשנה שם: "אין מתנתו קיימת", שאפילו לא חזר במפורש, המתנה בטלה מאליה, אם עמד, וראה להלן הלכה כו, ובשו"ע סימן רנ סעיף ב. 80) שם, כדברי שמואל. 81) שבלי זה אינו קונה אפילו לאחר מיתה, כמבואר למעלה הלכה יא. 82) גיטין ט. מימרא של רב נחמן. 83) במשנה, ובמימרא של שמואל: "הכותב כל נכסיו לאחרים", - לשון רבים. וראה בשו"ע שם סעיף יא, ובסמ"ע שם ס"ק לב. 84) כלומר בחייו, שאין אדם נותן כל נכסיו לאחרים כל זמן שהוא חי.

טו. שִׁיר⁸⁵ כְּלוּם לְעַצְמוֹ, בֵּין קֶרְקַע⁸⁶ בֵּין מִטְלָטְלִין⁸⁷
הֲרִי⁸⁸ זֶה מִתְנָה בְּמִקְצָת, וּסְתָמָה⁸⁹ כְּמִתְנָת בְּרִיא,
שֶׁקֻּנָּה מִזְמָן הַכְּתִיבָה⁹⁰. לְפִיכָּךְ אִינוּ חוּזְרִין⁹¹. וְהוּא
שֶׁקָּנָה מִיָּדוֹ; שֶׁמִּתְנָת שְׂכִיב מֵרַע בְּמִקְצָת צְרִיכָה
קִנְיָן⁹², בֵּין עָמַד⁹³ בֵּין לֹא עָמַד.

85) משנה, שם קמו: וגמרא שם קנא: 86) משנה, שם. 87) גמרא שם קנ: 88) משנה, שם. 89) כשלא כתב מפורש כי היא מתנת שכיב מרע. 90) [בפ"א מהלכות מכירה הלכה ז, כתב רבינו בשטר מכירה או מתנה: "כיון שהגיע השטר לידו קנה", וכן כתב להלן הלכה יח. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן קצא סעיף א (ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק ב), ואם כן צריך להיות כאן: "מזמן הנתינה", כלומר: נתינת השטר ליד המקבל. 91) כיון שכבר קנה מחיים. והמגיד-משנה (להלן הלכה טז) הביא כן בלשון הגמרא בבא-בבא קמא: ובמשנה (שם קמו): "שייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת". 92) גמרא שם קנא: 93) ככל מתנת בריא.

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁנֵתָן סֵתָם; שֶׁהֲרִי אָנוּ
אוֹמְרִין דַּעְתּוֹ וְאוֹמְרִין: הוֹאִיל וְשִׁיר⁹⁴, לֹא נִתְּפָן
אֶלָּא לְהִקְנוֹת לוֹ מִחַיִּים בְּמִתְנָת בְּרִיא.

17

בשם הרשב"א, ובשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף טו, וסמ"ע שם ס"ק מח).

10 כג. שְׂכִיב מֵרַע¹²⁷ שְׁצִינָה מִחֲמַת מִיתָה, כְּגוֹן שֶׁהִיָּתָה
11 דַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁהוּא מֵת וְדִא, וְנִכְר¹²⁸ דְּכָר זֶה מִפְּלִל
12 דְּבָרָיו¹²⁹, אִף עַל פִּי שְׁקִנּוֹ מִיָּדוֹ¹³⁰ בְּמִקְצָת, אִם עֵמֶד
13 - חוֹזֵר.

(127) שם קנא: פסק דין של רב נחמן. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא שציוה מחמת המיתה, אין דינו כמצוה מחמת מיתה, אלא-אם-כן מת סמוך לצוואתו יום או יומיים (הגהות מיימוניות להלן הכ"ד). (128) אף שלא אמר מפורש, וכל-שכן אם אמר כן מפורש, וראה בשו"ע שם סימן רנ סעיף ז. (129) כמו האשה שהתאוננה ואמרה: 'וי, שאשה זו הולכת למות', ואמרו זוהי מצוה מחמת מיתה (בבא-בבא שם). (130) כן פסק רב נחמן שם. והיינו בייפוי כת. אחרת לא היה קונה המקבל אפילו כשלא עמד, כאמור למעלה הלכה זו.

14 כד. וְהִמְפִּירָשׁ¹³¹ בֵּימָם¹³², וְהִיּוֹצֵא בְּשִׁירָא¹³³, וְהִיּוֹצֵא
15 בְּקוֹלָר¹³⁴, וְהִמְסִפֵּן¹³⁵, וְהוּא שֶׁקֶפֶץ עָלָיו הַחֲלִיל¹³⁶
16 וְהַקֶּבֶד עָלָיו חֲלִי¹³⁷ - פֶּל אֶחָד מֵאֲרֻבָּתָן¹³⁸ בְּמִצְנָה
17 מִחֲמַת מִיתָה, וְהָרִי דְּבָרָיו כְּכֹתִיבִין וְכִמְסוּרִין,
18 וְיִמְקְמִין אוֹתָן אִם מֵת¹³⁹; וְאִם נִצַּל וְעֵמֶד¹⁴⁰, אֲפִלּוּ
19 קֵנִי מִיָּדוֹ בְּמִקְצָת - חוֹזֵר, כְּדִין פֶּל מִצְנָה מִחֲמַת
20 מִיתָה.

(131) המפליג לדרך רחוקה. משנה גיטין סה: לענין גט. ובגמרא שם סו. הביאו המימרא של רב הונא, המשווה מתנה לגט. והיינו, שגם במתנה - דין אלו כמצוה מחמת מיתה. (132) שהדרך בים היא הרת סכנות. (133) עם חבר אנשים למדבר, וראה פירוש המשניות לרבינו, שם. (134) מובל מטעם המלכות מבית הסוהר לגדרום, וראה פירוש המשניות, שם. (135) הוספה של רבי שמעון שזורי במשנה שם. ובחולין עה: פסקו כמותו. (136) ירושלמי גיטין פ"ו הלכה ז (הובא בר"ן לגיטין שם). (137) היינו, שתש כל הגוף. (138) זו היא שיטת הרי"ף, שמה שאמר רב הונא שמתנה דומה לגט, שהוא כמצוה מחמת מיתה, היינו בכל ארבעת הדברים האלו, ואע"פ שהיוצא בשיירה והמפרש בים, דעתם לחזור, ואינם הולכים למות - אף הם כמצוי מחמת מיתה הם, לפי שדעתם לעזוב מקום זה, ולהשתקע במקום אחר, לפיכך אם חזרו לכאן, מתנתם בטלה אפילו אם נתנו מקצת מנכסיהם ובקינן (נמוקי-יוסף לב"ב פ"ט בשם רבינו יונה, וראה סמ"ע סימן רנ ס"ק כב). ויש חולקים על זה ואומרים שרק מסוכן ויוצא בקולר שהולכים למות, דינם כמצוי מחמת מיתה (הרא"ש בגיטין שם). (139) [זהו ביוצא בקולר ובמסוכן, ואילו יוצא בשיירה ומפרש בים - כשהגיעו למחוז חפצם והשתקעו שם, וראה בהערה למעלה]. ועיין 'באר היטב' סימן רנ ס"ק יז. (140) ויוצא בשיירה ומפרש בים שחזרו למקומם הראשון, כנ"ל.

21 כה. שְׂכִיב מֵרַע¹⁴¹ שֶׁנִּתַּק מִחֲלִי לְחֲלִי, אִם¹⁴² לֹא

נחמן. (106) ולא כתב בשטר "כל נכסי נתונים לך". ומה שאמרו שם: "שכתב כל נכסיו לאחרים", היינו שפירט כל הנכסים הידועים לנו (רשב"ם ור"י מיגאש שם). (107) כלומר, שעד כמה שגלוי וידוע לנו, אין לו כאן נכסים אחרים. (108) שהרי מתנה במקצת צריכה קנין. (109) ואם מת זוכה המקבל אף בלי קנין, כדין מתנת שכיב מרע בכולה. וכל החשש, שמא היא מתנה במקצת, אינו אלא לטובת המקבל (מגיד-משנה). ויש חולקים עליו. וראה הגהת הרמ"א לחושן-משפט סימן רנ סעיף ט. (110) בספרות התלמודית, משתמשים בביטוי "חוששים" אף להקל, וראה סמ"ע שם ס"ק כט. (111) אחרי שלא כתב מפורש: "כל הנכסים". ויש אומרים שגם הקנין מראה שהתכוון למתנת בריא (משנה-למלך בשם הרשב"א). (112) כעין גירסת הר"ח והרי"ף: "כל נכסי אלו הן". ובנוסחתו שם: "כל נכסי". ויש אומרים שאם הלשון "כל נכסי אלו הן" אינו נותן מקום לשויר, כל-שכן שהלשון "כל נכסי" מוכיח שאין לו יותר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש, וראה בכסף-משנה). (113) כתשובת מר בר רב אשי, שם. (114) והיינו, שמקובל בסביבה זו, שאדם זה אין לו נכסים יותר, ולא שצריך עדים על כך. וראה סמ"ע שם ס"ק לא.

1 כא. שְׂכִיב מֵרַע¹¹⁵ שֶׁכָּתַב פֶּל נִכְסָיו לְאַחֲרִים -
2 רֹאִין: אִם פִּתְחִילֵק¹¹⁶ פְּתָבָם: מֵת - קֵנִי¹¹⁷ כְּלָן, עֵמֶד
3 - חוֹזֵר¹¹⁸ כְּלָן; וְאִם¹¹⁹ פְּנִמְלָף¹²⁰, אַחֵר שֶׁשִּׁיר חוֹזֵר
4 וְכָתַב, וְקֵנִי¹²¹ מִיָּדוֹ עַל פֶּל אֶחָד וְאַחַד: מֵת - קֵנִי
5 כְּלָן¹²², עֵמֶד - אֵינוֹ חוֹזֵר אֲלָא בְּאַחֲרוֹן; שֶׁהָרִי נָתַן
6 לוֹ פֶּל הַנִּכְסִים הַנִּשְׁאָרִים.

(115) מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן (שם). (116) שלכתחילה היה בדעתו לחלק את כל נכסיו, כגון שחילק לכולם בבת אחת, בלי הפסק. ראה שו"ע סימן רנ סעיף יא. (117) אפילו בלי קנין, כדין שכיב מרע (שו"ע שם). (118) אף אם היה קנין בייפוי כת (ראה שו"ע שם). (119) לשון המימרא. (120) שלכתחילה לא היה בדעתו לחלק כל נכסיו. וההוכחה לכך היא ההפסקה שבין מתן למתן, ויוצא שלראשונים היתה זו מתנה במקצת, ולאחרון היא מתנה בכולה. (121) כדין מתנת שכיב מרע במקצת, שצריכה קנין. (122) גם האחרון, ואע"פ שאצלו היא מתנת שכיב מרע בכולה. וצריך לאמר שקנינו היה בייפוי כת, כנ"ל הלכה י"א (ראב"ד ומגיד-משנה).

7 כב. הַפּוֹתֵב¹²³ פֶּל נִכְסָיו¹²⁴ לְעֵבֶדוֹ¹²⁵ וְעֵמֶד - חוֹזֵר
8 בְּנִכְסִים, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בְּעֵבֶד; שֶׁהָרִי יֵצֵא¹²⁶ עָלָיו שֵׁם
9 בֶּן חוֹרִין.

(123) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן. (124) דוקא כל נכסיו, אבל אם שייר - אף עצמו לא קנה (פ"ז מהלכות עבדים הלכה א). (125) שנכסיו קנויים לו, וגם הוא עצמו קנוי לעצמו ויוצא לחרות (הלכות עבדים שם הלכה ב). (126) ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד, ואדוניו יודעים זאת, ולפיכך יש להניח שכונתם היתה לשחרר העבד מיד. וראה 'תוספות' שם ד"ה ואינו (מגיד-משנה

14 אַחַר זְמַת¹⁶⁰. לְפִיכָּה הַנִּכְסִים בְּחֻקְתָּ הַיּוֹרְשִׁין¹⁶¹, עַד
15 שְׂכִיבֵיא¹⁶² רְאִיָּה¹⁶³ שְׁמִתוֹךְ הַחֲלִי הַזֶּה שְׁנָתָן בּוֹ מִתְּנָה
16 זֹאת.

(152) שם קנג. וכאביי ולא כרבה, שאת שיטת רבה העמידו כרבי נתן, ואת רבי נתן זיהו אחרי כן עם רבי מאיר שהוא יחיד ואין הלכה כמותו, אלא כחכמים (רי"ף שם), בניגוד לרשב"ם שם ד"ה חולים, שפוסק כרבה ורבי נתן, שהוא מפורסם בספרות התלמודית כדיין מומחה. (153) וכיון שלא כתבו בו כן, אפשר שנתרפא מאותו חולי ושוב מת מחולי אחר, ואין למקבל כלום כנ"ל הלכה כו. (154) אחרי מות המצווה, היו עושים שטר שישמש לראיה ביד המקבל, והיו כותבים בו שמתוך אותו חולי מת (רשב"ם שם). (155) שאם יש עדים שמת מתוך חולי זה - זוכה המקבל. כן יוצא מתוך דברי רבי יעקב שם קנג: (וראה 'תוספות' שם ד"ה והן). וכן נראה מדברי רב הונא שם קנד. (156) והיה לנו לומר שקברו מוכיח עליו, כלומר, הרי הוא מת לפנינו, ויש כאן "חזקה דהשתא" (=חזקה של עכשיו), שמכיון שרואים אותו עכשיו מת, בוודאי מת מחולי זה - אין אנו אומרים כן, אלא חוששים שמא מת מחולי אחר, כדלהלן. (157) שהרי אם עמד מחולי ראשון - נתבטלה המתנה, כמבואר בהלכה הקודמת. (158) כאביי שם, שרוב החולים חיים, ולפיכך אין אנו מתחשבים עם המצב של עכשיו, שהוא מת לפנינו, אלא מניחים שהבריא מחוליו הראשון ומת אחרי-כן ממחלה אחרת. (159) כלומר, אין כאן הנחה ודאית, אלא ספק הדבר בדינו. (160) ואם כן, המתנה בטלה, כנ"ל. (161) מכיון שהדבר ספק, כאמור, מעמידים הנכסים בחזקת הבעלים הראשונים, כדין כל ספק, וראה להלן פ"ט הלכה כג שאם החזיק המקבל במטלטלין, על הנותן להביא ראיה. (162) המקבל. (163) בעדים.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) נתבאר בו משפטי שכיב מרע שציווה להסתיר מתנתו, ומשפט הלשון שהוא מועיל באמירתו, ואיכות המקבלים כגוי ועבד וגר, ואם המקבל רוצה במתנה, ודיני חזרת השכיב מרע בפירוש או שהיא ניכרת מתוך מעשיו והנמשך אחר זה, וכן גם כן אם כתב חלוקת נכסיו ולא יצא הכתב מרשותו, והדומה לזה.

17 א. שְׂכִיב מֵרַע² שְׁצִיָּה וְאָמַר: לֹא תִגְלוּ מִתְּנָה זוֹ וְלֹא
18 תוֹדִיעוּ בָּהּ אָדָם אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה³ - הֲרִי זוֹ מִתְּנָה
19 קִיָּמָה, וְאִינָה מִתְּנָה מְסִתֶּרֶת; שְׂבִיעַת שְׁהִקְנָה⁴, שֶׁהוּא
20 אַחֵר מוֹתוֹ, הֲרִי אָמַר⁵ גִּלּוֹ אוֹתָהּ.

(2) רי"ף בבבא-בבא פרק ג בשם רב האי גאון - ומקור לזה בתוספתא שם פ"ח: "הכותב דייתיקי (=מתנת שכיב מרע) והיה מתיירא מן היורשין, נכנסין אצלו כמבקרין אותו ושומעין דבריו מבפנים ויוצאין וכותבין מבחוץ". הרי שאע"פ שנוזהר שלא לגלות, אין זו "מתנה טמורה" שלהלן, שאינה מתנה (רמב"ן בבבא-בבא פ"א מ:). (3) מכאן שאם צוה להעלים אף לאחר מיתה, אינה מתנה, כמו כל "מתנה טמורה", ולפיכך כלל רבינו לעיל פ"ה הלכה א יחד את הבריא ואת השכיב-מרע בדין זה של מתנה גלויה (מגיד-

1 עַמְדָּה¹⁴³ וְלֹא הִלָּךְ עַל מְשַׁעְנָתוֹ בְּשׁוּק¹⁴⁴ - מִתְּנָתוֹ
2 מִתְּנָה¹⁴⁵.

(141) שנתן כל נכסיו, או ציוה מחמת מיתה וחילק מקצת נכסיו. גיטין עג. מימרא של רבי אלעזר בשם רב, וכן מסקנת הגמרא שם. (142) מסקנת הגמרא שם. (143) בין החולי הראשון לבין החולי השני. (144) דוקא בשוק. אבל הלך במשענת בבית אין זו עמידה (חושן-משפט סימן רנ סעיף ב בהגהת הרמ"א). (145) שבוודאי יש בו עדיין מחולי ראשון, ומת מחמתו.

3 כו. עַמְדָּה¹⁴⁶ בֵּין הַחֲלִי שְׁצִיָּה בּוֹ וּבֵין הַחֲלִי שְׁמַת
4 מִמֶּנּוּ וְהִלָּךְ עַל מְשַׁעְנָתוֹ¹⁴⁷ - אוֹמְדִין אוֹתוֹ עַל פִּי
5 רוֹפְאִים¹⁴⁸: אִם מִחֲמַת חֲלִי הָרָאוּשׁוֹן מֵת - מִתְּנָתוֹ
6 קִיָּמָה; וְאִם¹⁴⁹ לֹא - אֵין מִתְּנָתוֹ קִיָּמָה. וְאִם הִלָּךְ
7 בְּשׁוּק בְּלֹא מְשַׁעְנָת - אֵינוֹ צָרִיךְ אֲמִדָּה¹⁵⁰, אֶלָּא
8 בְּטִלּוֹ¹⁵¹ מִתְּנֻתֵי הָרָאוּשׁוֹנוֹת.

(146) גיטין עב. במשנה, לענין גט. ובגמרא (שם עב:) אמר רב הונא שגיטו של שכיב מרע כמתנתו, וכתב הר"ן שם שלכל הענינים שווים הם. (147) כיון שלא הלך עוד כדרכו בלי משענת, מתעורר אצלנו ספק, שמא עוד לא הבריא מחולי ראשון. (148) זה לא נזכר במשנה, והיא תוספת של רבינו, כי אמידה של בריאות יכולה להיות רק על-פי מומחים לה. ובפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח, לא הביא זאת רבינו. (149) יוצא מתוך השקלא-וטריא, שם. (150) [כן אמרו בגיטין שם לענין גט, לדעת רב הונא הסובר שגם בגיטו של שכיב מרע, אם עמד חוזר כמו במתנתו - שאם הלך בלי משענת אינו צריך אומד, ופשוט שהוא-הדין במתנה. ואף-על-פי שגם בהלך בלי משענת, יתכן שהחולי הראשון גרם לו ליפול לחולי השני אשר ממנו מת - אין אנו חוששים לכך, אלא כיון שעמד מחוליו הראשון, בטלה המתנה, וכמו כן בטל הגט לדעת רב הונא, שגם אם עמד חוזר. אבל לפי דברי רבה ורבה שחלקו על רב הונא (שם עג.) וסוברים שבגט אפילו אם עמד אינו חוזר, וכל הספק אינו אלא מפני שאמר בתנאו: "זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" - יש חשש אף בהלך בלי משענת שמא גרם לו החולי הראשון ליפול לחולי השני, ונמצא שמת מחולי זה שעליו דיבר. ולפיכך לא חילק רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח בדין זה של "האומר הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה" בין הלך במשענת לבין הלך בלי משענת, שבכל אופן צריך אומד, שאע"פ שלענין "עמד" הרי זה "עמד" כנ"ל, לענין "אם מתי מחולי זה" יש חשש שמותו נגרם לו מחוליו הראשון, ועיין כסף-משנה]. (151) היינו מאלוה, אע"פ שלא אמר שחזר בו. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף ב, ועיין שם בביאור הגר"א ס"ק ה שהביא מקור לזה.

9 כז. מִתְּנָתָ¹⁵² שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵין קְתוּב בָּהּ¹⁵³ שְׁמִתוֹךְ
10 הַחֲלִי הַזֶּה שְׁצִיָּה בּוֹ מִתְּנָה¹⁵⁴, וְאֵין הָעֲדִים מְצוּיִין
11 לְשֹׂאֵל לָהֶם¹⁵⁵, אֵף עַל פִּי שְׁהֲרִי זֶה הַמְצִיָּה מֵת¹⁵⁶ -
12 הֲרִי הַמִּתְּנָה בְּטִלָּה¹⁵⁷. שְׁאֵין מִיתָתוֹ רְאִיָּה¹⁵⁸; שְׁמָא
13 מִחֲלִי שְׁנָתָן בּוֹ הַמִּתְּנָה נִרְפָּא¹⁵⁹, וְאַחַר כֵּךְ חָלָה חֲלִי

ד. אָמַר¹⁸ יְהוֹנָה¹⁹ פְּלוֹנִי בֶּהֱן', יַעֲמֹד בֶּהֱן', יִשְׁעָן⁸
בֶּהֱן' - לֹא קָנָה²⁰.⁹

(18) בבא-בבא שם, בעיא שלא נפתרה. (19) יש מקום לספק, אם כוונתו להנאה של מתנה או לאיזו הנאה כל שהיא, וכן בביטויים הסמוכים: "יעמד" "ישען" לא ברור אם התכוון למתנה, או לאיזה שמושים מסויימים, וזו היא הבעיא. (20) כבכל ספק משפטי, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה.

ה. שְׂכִיב מֵרַע²¹ שֶׁכַּתְּבָהּ בְּלִי נִכְסֵי לְאַחֲרָה²²: אִם אֵינוֹ רְאוּי לְיָרְשׁוּ - נוֹטֵל מִשּׁוּם מִתְּנָה²³; וְאִם רְאוּי לְיָרְשׁוּ - נוֹטֵל מִשּׁוּם יִרְשָׁה²⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהֲיָהּ הַיֹּרֶשׁ הַזֶּה אַחַת מִבְּנוֹתָיו, או אֶחָד מִכָּלל בְּנֵי בְּנָיו, או אֶחָד מִכָּלל אֶחָיו, וְכִיּוֹצֵא בֶּהֱן מִשְׁאֵר יוֹרְשֵׁין; אָבֵל אִם כְּתִיבָהּ לְאַחֲד מִבְּנָיו - לֹא עָשָׂהּ אֶלָּא אֶפְסוּרָפּוּס, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנָה²⁵.

(21) שם קלג. מימרא של רב הונא. (22) אפילו כתב מפורש בלשון מתנה (ראב"ד להלן הלכה ו. וכ"כ רבינו להלן פ"ב הלכה ד). (23) ואם אמר לזה: "אחריו לפלוני" - אחרי מות זה, שייכים הנכסים לפלוני האחר, כמבואר להלן פ"ב הלכה ד. (24) ואפילו אמר לו: "אחריו לפלוני", אין לאותו פלוני כלום בנכסים אחרי מות הראשון, כיון שמקבל בירושה, וירושה אין לה הפסק (ראה להלן שם). כן הוא בגמרא בבא-בבא שם בכיורא ההבדל בענין זה בין ירושה ומתנה. (25) למעלה פ"ו הלכה ב-ג.

ו. מִי²⁶ שֶׁאָמַר לוֹ בְּשַׁעֲתָהּ²⁷ מִיתָתוֹ: נִכְסֵיהָ לְמִי הֵן? שְׂמָא לְפְלוֹנִי? וְאָמַר לָהּ: אֶלָּא לְמִי? רֹאשׁוֹן: אִם רְאוּי לְיָרְשׁוּ - נוֹטֵל מִשּׁוּם יִרְשָׁה; וְאִם לֹא - נוֹטֵל מִשּׁוּם מִתְּנָה²⁸.

(26) בבא-בבא שם. מימרא של רב נחמן. (27) תשובה בלשון תמיהה. וזה נחשב כהסכמה לדבריהם, וכאילו אמר מעצמו לתת את נכסיו לפלוני. (28) ראה למעלה, בהבדל שבין ירושה לבין מתנה.

ז. גֵּרִישׁ לֹא בֶּן שְׁאִין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁהּ³⁰ - הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹרְשׁוֹ³¹, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ³², כִּף אֵינוֹ יָכוֹל לָתֵן לוֹ כָּל נִכְסָיו בְּמִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע, לֹא כָּל נִכְסָיו וְלֹא מִקְצָתָם³³. שְׁלִשּׁוֹן יִרְשָׁה וּמִתְנָה לְגַבִּי יוֹרֵשׁ אֶחָד הֵן³⁴; וְאִם תֹּאמַר יְקָנָה, נִמְצָא זֶה יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו³⁵.

(29) בבא-בבא קמט. מימרא של רבא, על רקע העובדא של איסור גיורא (איסור הגר). (30) כלומר, נתעברה ממנו בעודו גוי, ואחר-כך נתגיירו. (31) בבא-בבא שם. שהרי גם הבן וגם האב הם גרים, וגר אינו יורש גר, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין יז:). (32) פ"ו מהלכות נחלות, הלכה י. (33) [אם נתן לו בפירוש במתנת שכיב מרע שאינו אלא לאחר מיתה, שאם לא כן דינה כמתנת בריא, כמבואר למעלה פ"ח הלכות טזי ('ערוך השלחן' סי'

משנה). ואף-על-פי שכל עיקר פסול "מתנה טמורה" אינו אלא שמא יחזור הנותן וימכור לאחר, אחר נתינה זו, ונמצא מפסיד ללוקח (למעלה שם), וזה לא שייך כאן, שהרי מחיים יכול הוא לחזור בו (למעלה פ"ח הלכה יד). וגם לאחר מיתה אין חשש, כי רק הנותן מתנה טמורה, עורר עליו את החשד, בנתנו מתנה טמורה, אבל את היורשים אין לחשוד בכך - וצריך לומר שלא חילקו חכמים בגזירתם, וכיון שתיקנו כן בבריא - גזרו גם בשכיב מרע ('קצות החושן' סימן רמב ס"ק ד). (4) שהקנין חל. (5) והיינו, שלא רק שלא צוה להעלים אחר מותו כמו שצוה לעשות את זה לפני מותו, אלא גם אמר מפורש שיגלו אותה אחרי מותו, וראה למעלה פ"ח הלכה ב, שכל שלא אמר כן מפורש - הרי היא מתנה טמורה, ואינה מתנה.

ב. מִצְוָה⁶ מִחֲמַת מִיתָה אֵין צָרִיף לֹמַר 'גְּלוּ אֶת הַמִּתְנָה'⁷, אֶלָּא אָף עַל פִּי שְׁהִיא כְּתוּבָה סֵתָם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמָא מְסִתֶּרֶת הִיא⁸.

(6) הרי"ף, שם בשם רב האי גאון. (7) שמתוך טרדתו אינו יכול להאריך, וכמו כן לא הצריכו בו, לענין גט, לומר "תנור" כמפורש בגיטין סו: (כסף-משנה). (8) אבל אם אמר להם במפורש: "אל תגלו" - הרי זו מתנה טמורה ואינה כלום ('קצות החושן' שם).

ג. שְׂכִיב מֵרַע⁹ שֶׁצִּוָּה וְאָמַר: יִטַּל פְּלוֹנִי¹⁰ כָּל נִכְסֵי, או מִקְצַת נִכְסָיו¹¹, או 'יִחְזִיק', או 'יִזְכֶּה', או 'יִקְנָה' - כָּלן לְשׁוֹן מִתְנָה הִיא¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר¹⁴ 'יִחְסֹן'¹⁵ או 'יִירֶשׁ' עַל¹⁶ מִי שְׁרָאוּי¹⁷ לְיָרְשׁוּ - הִרי זֶה קָנָה.

(9) בבא-בבא קמח: מימרא של רב ששת. (10) אם כי לשון עתיד הוא, ואינו קונה בבריא (למעלה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח). (11) [לפי המבואר להלן, צריך לפרש כאן באופן שצויה במפורש שהוא נותן לו במתנת שכיב-מרע (ראה למעלה פ"ח הלכה יז). שאם לא כן, דינה כמתנת בריא ולא מועילה בה לשון עתיד]. (12) בכ"י תימן: "הן". [ואע"פ שכל אלו לשון עתיד הן, ואינן מועילות במתנת בריא (ראה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח, ובראב"ד שם) - במתנת שכיב מרע הן מועילות, לפי שאין אדם משטה בשעת מיתה ובוודאי מכון הוא להקנאה גמורה (רמ"ה שם). ויש מפרשים, מפני שבשכיב-מרע אין הקנין נגמר אלא לאחר מיתה, ולפיכך מועילה לשון עתיד (ב"ח סימן רנג), או מפני שבשכיב מרע הקילו שלא תטרף דעתו עליו (לבוש שם, ולפי כל הטעמים הנ"ל אין הדברים אמורים אלא במתנת שכיב מרע בכולה, אבל במתנת שכיב מרע במקצת נכסיו, שדינה כמתנת בריא, אינה מועילה לשון עתיד, וראה בהערה שלמעלה]. (13) ברייתא שם. (14) ואף אלו לשונות של עתיד הן. (15) לשון ירושה בארמית. (16) לפי שיטת רבי יוחנן בן ברוקה (שם קל.), שהלכה כמותו, ששכיב מרע יכול לעשות אחד הראוי ליורשו כיורש יחידי (ראה להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). (17) שראוי באותה השעה להיות אחד מן היורשין, כגון בן בין הבנים או אח בין האחים כשאינן כן.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ט"ו תמוז – ספר קנין – הלכות זכיה ומתנה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

תקנת חכמים - לא תיקנו חכמים במקום איסור (משנה למלך).

13 יֵאָמֶר: ⁴⁸ כִּלּוּנִי עֲבָדִי עָשׂוּ אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין ⁴⁹, אוֹ ⁵⁰ 14 שְׁאֵמֶר ⁵¹: עֲשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין ⁵², אוֹ הָרִי הוּא בֶּן 15 חוֹרִין ⁵³ - כּוֹפִין ⁵⁴ אֶת הַיּוֹרְשִׁין וּמִשְׁחַרְרִין אוֹתוֹ ⁵⁵; 16 שְׁעָבֵד יִשְׁנֹוּ בַּמִּקְצֵת מִצֹּחַ ⁵⁶.

14.33): עמ' צוקמ. הוצאת גיטין פ"ה (הוצאת צוקמ. עמ' 14.33):
האומר עשו פלוני עבדי בן חורין לאחר מיתה - לא אמר
כלום, וכופין את היורשים לקיים דברי המת". וכן הוא
בירושלמי שם פ"א הלכה ה, שאם אמר מפורש שחררו
(בלשון ציווי), הכל מודים שכופין את היורשים. וכן פסק
רבינו להלן פ"ו מהלכות עבדים הלכה ד. וכן בבבלי גיטין
מ. (49) כוונתו לצוות שישחררוהו לאחר מותו, כלשון
התוספתא הנ"ל, שהרי מתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר
מיתה, והמדובר במתנת שכיב מרע בכל נכסיו או במצוה
מחמת מיתה (למעלה פ"ח הלכות יד-טז). (50) ירושלמי
שם. וכן בבבלי שם מ: (51) בירושלמי ובבבלי שם אמרו,
שכל זה בשטר, וכן כתב רבינו בפ"ז מהלכות עבדים הלכה
ב. ברם, כל זה אינו אלא שהא משוחרר לגמרי, אבל שהא
דינו כהפקר ושיכופו היורשים לשחררו - די באמירה בלבד.
(52) כלומר, בלשון זה רוצה לשחרר אותו, ושיחול השחרור
לאחר מיתה, כנ"ל. (53) אף זה לשון שחרור, וראה להלן.
(54) תוספתא שם (לענין עשו אותו בן חורין) וירושלמי
שם (לענין "עשיתי" ו"הי הוא"). (55) בלשון "עשו אותו
בן חורין" עדיין הוא עבד גמור, אלא שכיון שצויה לשחררו,
מצוה לקיים דברי המת. ובלשון "עשיתי אותו בן חורין"
ו"הרי הוא בן חורין" הרי הוא כאילו הפקירו, כנ"ל,
והמפקיר עבדו ומת, היורש כותב לו גט שחרור (פ"ח
מהלכות עבדים הלכה יג, וכ"ה בשו"ע י"ד סימן רסז סעיף
עד), ולפי שגילה דעתו לשחררו - מצוה על היתומים לקיים
דברי אביהם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה (פ"ט
מהלכות עבדים הלכה ו), והיאך אנו כופים את היורשים
(באומר "עשו אותו בן חורין") לעבור על דברי תורה - כל
האיסור לשחרר עבדו אינו אלא בשחרור בחינם, כעין מה
שאמרה תורה בגויים "לא תחנם", ודרשו חכמים (ע"ז כ.):
"לא תתן להם מתנת חנם", אבל אם עשה לו העבד טובה,
אין איסור זה. וכיון שאמר שישחררוהו בוודאי עשה לו
טובה, שהרי הוא בחזקת כשרות, ובוודאי לא יצווה לעבור
על איסור 'עשה' (מגיד-משנה בשם רשב"א. וראה
בהשמטות הרמב"ן לגיטין לח.): (56) אלו שהאשה חייבת
בהן. כלומר, אע"פ שלגוי אסור לתת שום מתנה, אף באופן
שהגוי נתן לו פעם מתנה, שהרי איסור מתנה לגוי נלמד
מהפסוק (דברים יד, כא) "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה
או מכור לנכרי" - "לנכרי במכירה ולא בנתינה" (פ"י
מהלכות ע"ז הלכה ד), וזו אינה מכירה, שהרי אינו חייב
לתת לו מתנה זו - כיון שעבד ישנו במקצת מצוות, מותר
ליתן לו מתנה (אבן-האזל). [אבל עדיין לא מבורר, למה
הוצרך רבינו לטעם זה, שעבד ישנו במקצת מצוות, הרי גם
לגר תושב מותר לתת מתנה, כמפורש למעלה פ"ג הלכה
יא].

רנו ס"ק א). וראיה לכך מסוגיית הגמרא בבבא-בבא שם, ממה שאיסור גיורא לא נתן מתנת שכיב מרע במקצת. ודברי הגר"א סימן רנו ס"ק א צ"ע. (34) כלומר, שכל דין מתנת שכיב מרע ביורשים, הוא רק מתורת ירושה, שהרי אפילו אומר לו בלשון מתנה, הרי זה כירושה (להלן פ"ב הלכה ד). והוא מלשון הרי"ף שם. (35) גזירת חכמים היא (בית יוסף' סימן רנו) שמי ששמע שנתן לבן זר מתנת שכיב מרע, בין בלשון ירושה ובין בלשון מתנה, יחשוב שכן זה יורש את אביו והוא בנו גמור לכל דבר, ואם יהיו לו עוד שני אחים שהורתם ולידתם בקדושה, וימות אחד מהם בלי בנים, והוא יחלוץ לאשתו - יאמרו שתנשא לשוק (עיין 'תוספות' קידושין יח. ד"ה כאן, ו'ערוך השולחן' שם).

ח. לפיכך³⁶, אם נתן לגר משאך הגרים³⁷ - מתנתו
קימת³⁸.

36) כן מפורש בדברי הרי"ף שם. 37) שהורתם שלא בקדושה, ואינו בדין ירושה גם מאביו. 38) שאין בזה שום גזירה שמא יחשבוה לבנו יורשו, ראה למעלה. וכל-שכן שיכול ליתן מתנת שכיב מרע לישראל. וראה ב'תוספות' בבא-בתרא שם ד"ה כל, שכתבו שגר שאין לו יורשין - אינו יכול לתת מתנת שכיב מרע לשום אדם, כיון שהוא אינו בר ירושה. כלומר אינו מוריש.

ט. שְׂכִיב מְרַעֲךָ שֶׁהוּדָה שָׁיֵשׁ לוֹ לְפָלוּנִי אֶצְלִי כִּףִּי
וְכִפִּי⁴⁰, תַּנְהוּהוּ לוֹ⁴¹; אוֹ שְׂאֲמָר: כָּלִי פָלוּנִי מִקְדוֹן הוּא
בְּיָדִי לְפָלוּנִי, תַּנְהוּהוּ לוֹ; חֲצָר פָּלוּנִית שֶׁל פָּלוּנִי
הוּא; חוּב שָׁיֵשׁ לִי בְּיַד פָּלוּנִי אֵינוֹ שְׁלִי, שֶׁל פָּלוּנִי
הוּא - בְּכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן הוּדָתוֹ
הוּדְיָה⁴². וְאַפְלוּ⁴³ הוּדָה הִגֵּר לִבְנוֹ שְׂאִין הוֹרְתוֹ
בְּקִדְשָׁהּ - דְּבָרָיו קִמְיִין⁴⁴. אֶפְלוֹ הוּדָה שְׂכִיב מְרַעֲ
לַעֲבוֹ⁴⁵ם - נוֹתַנִּין⁴⁶ לוֹ.

(39) בבא-בתרא שם. (40) מדברי רב ושמואל שם. (41) שאם לא אמר כן, יש חשש שהתכוון רק שלא להשביע את בניו (להלן פ"י הלכה ד), ובמקום שאין חשש זה אמנם לא צריך שיאמר "תנו" (עייין שם). (42) שהודאת בעל הדין - כמאה עדים, והיא כהודאת בריא, שאם עמד אינו חוזר, שאין זו מתנה אלא הודאה שהדבר של המקבל (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (43) בבא-בתרא שם, שאיסור הגר הודה שנכסיו שייכים לבנו שלא היתה הורתו בקדושה. (44) שאין זו מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים למקבל, כנ"ל. ואין כאן ענין מתנת שכיב מרע. (45) שאסור לתת לו מתנת חנם, ואין בו דין מתנת שכיב מרע, כמבואר להלן. (46) שאין כאן מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים לגוי, כנ"ל.

11 י. אָבֿל שְׂכִיב מֵרַע שְׁצוּהָ לָתֵן לְעַפּוֹ"ם מִתְּנָה - אֵין
12 שׁוֹמְעִין לוֹ; שׁוּהָ כְּמִי שְׁצוּהָ לַעֲבֹר עֲבֵרָה⁴⁷ מִנְּכִסּוֹ.

47) כמבואר למעלה פ"ג הלכה יא, שאסור לתת מתנה לגוי. וזע"פ שלא נמצא מקור להלכה זו בגמרא (באר הגולה סימן רנו אות ח) - סברא היא: כיון שמתנת שכיב מרע היא

70) מימרא של שמואל, שם. (71) היינו, שיש שני דברים: זיכוי וקנין. ומכיון שטרח כל-כך - סימן הוא שהתכוון למתנת בריא, וקנה מיד. (72) שם קנן. בשם רב הונא מכופרי. (73) לדעת הש"ך (רנ ס"ק טז) היינו כשפירש שנותן במתנת שכיב מרע, שבאופן אחר דינה כמתנת שכיב מרע (למעלה פ"ח הלכה יז) שאם לא כן למה לנו זיכוי וקנין, הרי מתנה במקצת לעולם היא כמתנת בריא. ברם, דעת ר"י בן מיגאש, שאם פירש דינה כמתנת שכיב מרע - אע"פ שזכה וקנה.

19 יז. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁴ שֶׁחֲזַר בְּמִקְצַת - חֲזַר בְּכָל⁷⁵. בְּצִדָּה ?
20 נִתְּן⁷⁶ כָּל נִכְסָיו לְרֵאשׁוֹן, וְקִנּוּ⁷⁷ מִיָּדוֹ כְּדִי לִפְנוֹת אֶת
21 כַּחוֹ⁷⁸, וְחֲזַר וְנָתַן מִקְצָתוֹ לְאַחֵר, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ כְּדִי
22 לִפְנוֹת אֶת כַּחוֹ⁷⁹ - הַשְּׁנִי קָנָה⁸⁰, אֲבָל הָרֵאשׁוֹן לֹא
23 קָנָה כָּלֹם⁸¹, בֵּין שְׁעֵמֶד בֵּין שְׁמֵת.

(74) שם קמח: בעיא שנפשטה. (75) [ב'שולחן ערוך' שם סעיף יב כתב: "מסתמא חזר בכל", כנראה שאין זה דבר ברור, ואעפ"כ אין להוציא ממון מספק מן היורשים. וראה למעלה פ"ח הלכה כז, ולהלן הערה עח]. (76) ברייתא שם. (77) כלומר, אף שגם קנו מידו (מגיד-משנה). (78) שאם לא כן, הקנין גורע, כמו שכתב למעלה פ"ח הלכה י. (79) [מכיון שהדבר ספק (ראה למעלה הערה עג) - כתב רבינו "וקנו מידו" שמה היא מתנה במקצת, ו"כדי לייפות את כחו" שמה היא "מתנה בכולה" ואינה צריכה קנין, והקנין גורע כדלעיל פ"ח הלכה י, אלא-אם-כן ייפה את כחו (שם הלכה יא) וראה ב'אור שמח']. (80) [גבי ראשון, כתב שלא קנה בין שעמד בין שמת, וכאן לא פירש, ונראה שאינו קונה אלא לאחר מיתה, שהרי ספק הוא שמה היא מתנה בכולה, שאינה קונה אלא לאחר מיתה, ראה למעלה הערה עג]. (81) שהרי חזר בו הנותן.

24 יח. נִתְּן⁸² מִקְצַת נִכְסָיו⁸³ וְקִנּוּ⁸⁴ מִיָּדוֹ, וְאַחֵר כֶּף נִתְּן
25 בְּלֹן לְאַחֵר⁸⁵, וְקִנּוּ⁸⁶ מִיָּדוֹ כְּדִי לִפְנוֹת אֶת כַּחוֹ⁸⁷: אִם
26 מֵת - קָנָה הָרֵאשׁוֹן הַמִּקְצָת, וְקָנָה הַשְּׁנִי אֶת
27 הַשְּׂאָר⁸⁸; וְאִם עֹמֵד - רֵאשׁוֹן קָנָה⁸⁹, שְׁנִי לֹא קָנָה⁹⁰.

(82) ברייתא שם, ולפי מסקנת הגמרא. (83) שדינה כמתנת בריא. (84) סתם בלי יפוי כח כדין מתנה במקצת (למעלה פ"ח הלכה טו). (85) וזו היא מתנת שכיב מרע בכולה, ראה למעלה פ"ח הלכה כא. (86) אף שקנו. (87) שאם לא כן, הקנין גורע - כדלעיל פ"ח הלכה י. (88) כדין מתנת שכיב מרע בכולה. (89) שהיא מתנה במקצת, שדינה כמתנת בריא. (90) כדין מתנת שכיב מרע בכולה, שאם עמד חוזר (למעלה פ"ח הלכה יד).

28 יט. שְׂכִיב מֵרַע⁹¹ שֶׁהִקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו וְלֹא שִׁיר
29 כָּלֹם, אוּ הִקְדִּיר אוּ חִלְקֵן לְעֵנִיִּים, אִם⁹² עֹמֵד -
30 חֲזַר בְּכָל⁹³.

(91) שם קמח: בעיות שלא נפשטו, אם אף אלו דינם כדין כל מתנת שכיב מרע, או שמה ביחס להקדש ועניים והפקר שהוא גם לעניים וגם לעשירים - מתכוון הוא להקנות בלב שלם, בין אם יחיה ובין אם ימות. (92) הבעיות שלא

1 יב. אָמַר⁵⁷: פְּלוּגִית שִׁפְחָתִי⁵⁸ עָשׂוּ לָהּ קֶרֶת רוּחַ -
2 עוֹשִׁין לָהּ קֶרֶת רוּחַ, וְאֵינָה עוֹבְדָת אֱלֹא עֲבוּדָה
3 שְׁהִיא רוּצָה בָּהּ מִכָּל הָעֲבוּדוֹת הַיְדוּעוֹת לְעֲבָדִים
4 בְּאוֹתוֹ מְקוּם⁵⁹.

(57) גיטין מ. מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (58) והוא-הדין לעבד (מגיד-משנה). (59) כדעת הרי"ף שם. ולדעת רש"י שם, ד"ה ועושין לה קורת רוח, אם אין רוחה מתקררת אלא בשחרור, כופין את היורשין לשחררה. וכל זה משום מצוה לקיים את דברי המת (גמרא שם).

5 יג. שְׂכִיב מֵרַע⁶⁰ שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחֵר, וְאָמַר
6 הֵלֵךְ: אֵינִי רוּצָה בָּהֶן - לֹא קָנָה.

(60) בבא-בבא קלז: קלח. מימרות מנוגדות של שמואל ורבי יוחנן, והכריע רבי אבא בר ממל שם, שאם אמר מיד, אינו רוצה - לא קנה. וכתב שם הרי"ף שהמדובר בשכיב מרע שדבריו ככתובים וכמסורים. אבל בבריא, לא מספיק מה שכתב אלא צריך למסור השטר למקבל. וראה למעלה פ"ד הלכה א בדיון מתנת בריא.

7 יד. שֶׁתִּקַּן⁶¹ וְאַחֵר כֶּף צָחוּ - קָנָה; שֶׁדִּבְרֵי שְׂכִיב מֵרַע
8 כְּכַתּוּבֵין וְכַמְסוּרֵין הֵן, וְכִינּוּ שֶׁשֶׁתִּקַּן אֵינִי יָכוֹל לְחַזֵּר
9 בָּהֶן.

(61) שם, כדברי ההכרעה של רבי אבא בר ממל. והמדובר כששתק גם לאחר מיתה, אבל אם שתק מחיים ושוב צווה - לא קנה, שהרי מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. וכן כתב הנמוקי-יוסף בבבא-בבא פ"ט דפוס ווילנא דף סב. ד"ה משזכה (נתיבות-המשפט סימן רמה, ב'משפט האורים' ס"ק ו).

10 טו. שְׂכִיב מֵרַע⁶² שֶׁכָּתַב לָהּ, וְחֲזַר וְכָתַב לְאַחֵר -
11 הָאֲחֵרוֹן קָנָה⁶³; שִׁישׁ⁶⁴ לוֹ לְחַזֵּר עַד שְׁנֵימֹת⁶⁵. בֵּין
12 בְּכָל בֵּין בְּמִקְצָת⁶⁶, בֵּין לְעֲצָמוֹ בֵּין לְאַחֵר⁶⁷. וְאִפְּלוּ⁶⁸
13 כָּתַב וְזָפָה⁶⁹ לְרֵאשׁוֹן, וְכָתַב וְזָפָה לְאַחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן
14 קָנָה; שֶׁשְׂכִיב מֵרַע שֶׁזָּפָה, עֲדִין מִתְּנֵת שְׂכִיב מֵרַע
15 הִיא.

(62) שם קנב: מימרת רב דימי, ש"דייתיקי מבטלת דייתיקי". (63) שהכתיבה השניה ביטלה את הראשונה. (64) שם קמו: במשנה. (65) שהרי אין המתנה חלה כ"אם אחר מיתה. (66) כוונת רבינו למתנת שכיב מרע בכל נכסיו, וחזר בו ממקצת נכסיו. ומקור הדברים שחזרה מועילה במקצת נכסיו, הוא מהלכה יז, עיין שם (הגר"א סימן רנ ס"ק ל. ועיין כסף-משנה כאן). (67) כגון כאן, שהוא חוזר בו מהמתנה כדי לתת אותה לאחר. (68) שם קנב: כשמואל ולא כרב. (69) לדעת ר"י בן מיגאש שם, היינו שזיכה לו על-ידי אחר, ועשה כן כדי לייפות כחו (ראה למעלה פ"ח הלכה י, ולהלן הלכה יז, ובסמ"ע שם ס"ק מג).

16 טז. אֲבָל⁷⁰ שְׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב וְזָפָה וְקִנּוּ⁷¹ מִיָּדוֹ -
17 אֵין לְאַחֵר קִנּוּן כָּלֹם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ לֹא לְאַחֵר
18 וְלֹא לְעֲצָמוֹ⁷², בֵּין שֶׁנָּתַן הַכָּל בֵּין שֶׁנָּתַן מִקְצָת⁷³.

להם אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה - כמפורש למעלה פ"ח הלכה יא. ולפיכך הוצרך רבינו לטעם שמה נמלך, וכן פירש ר"י מיגאש. נ"כ"ה במשנה בבבא-מציעא יח. "מצא דייתקי וכו' הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן". אבל הרשב"ם שם פירשה, כנראה, בלי יפוי כח, שהרי כתב שם בטעם הדברים, שכיון שלא אמר השכיב-מרע שיתנו, אלא כתב שטר - שמה לא גמר להקנות אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. (113) התחרט. וחוששין כן, כיון שלא ציוה בפיו. וכן פירש ר"י מיגאש.

- 19 **כה. ואם** ¹¹⁴ **זכה בה לאחר** ¹¹⁵, **בין מן היורשין** ¹¹⁶ 19
20 **בין שאינו מן היורשין** - **כל הדברים שבה**
21 **קנימין** ¹¹⁷, **ככל מתנת שכיב מרע**.

(114) משנה, שם. (115) כגון שהמתנה כללה כמה אנשים שהזכירם בשטר, וזכיה את המתנה לאחד מהם. ולדעת התו"ט (בבא-בבא פ"ח משנה ו) צ"ל "לאחר", וכ"ה בכ"י תימן. (116) והחידוש שבדבר, שאף זיכוי השטר ליורש, משמש גילוי דעת גם למי שאינו יורש, וראה סמ"ע שם. (117) שהמסירה לאחד, משמשת גילוי דעת על רצונו של הנותן לקיים את הדברים הכתובים בשטר, ושאל דעתו לחזור בו.

- 22 **כו. וכן** ¹¹⁸ **מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם**
23 **אחר** ¹¹⁹, **או בשם אחד מבניו** [או] **מן היורשין, ונתן**
24 **השטר על** ¹²⁰ **יד שלי, ואמר לו: יהיה זה אצלך,**
25 **ולא פירש לו כלום** ¹²¹, **או שאמר לו: הנה עד שאמר**
26 **לך מה תעשה, ונתן - הרי זה אינה כלום**.

(118) משנה בבבא-מציעא כ. "מצא שטר בין שטרותיו, ואינו יודע מה טיבו - יהא מונח עד שיבוא אליהו", שמה הפקידו הלוה אצלו וכתב ללוות ולא לזה (באר הגולה סימן רנ סעיף כה, ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה). (119) בשביל אחר, שהוא חייב ממון לאותו אחר. (120) כ"ה בדפוס רומי ובכ"י תימן. ובדפוסים חדשים נדפס בטעות "עד". (121) שמה כתב ללוות ולא לזה, כנ"ל.

יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) נתבאר בו משפטי שכיב מרע הנותן מעות או חובות או המודה בהן לאחרים, ומה שנמשך אחר זה, וכן אם נאמר ליורש בחלום שהן של אחרים, ודין אם אמרו היתומים שעשו כדבר אביהם, או שאמרו שחזרו בו אם נאמנן, ודין שכיב מרע השולח מתנה לאחר ולא הגיע לידו, ודין הנותן מתנות לאחרים הרבה ולא הספיקו הנכסים לשיעורי המתנות, או שיצא עליהן חוב כיצד דינן, ודין שכיב מרע הנותן דבר שאין בו ממש.

- 27 **א. שכיב מרע** ² **שאמר:** **תנו** ³ **מנה** ⁴ **לפלוגי, ונתן** -
28 **יתנו לאחר מיתה;** **שדברי שכיב מרע פכתובין**
29 **ובמסורין דמיו** ⁵, **ואין** ⁶ **חוששין שמה על מנה קבור**
30 **הוא אומר** ⁸.

נפתרו בגמרא, ונשאר בתיקו. (93) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. ולדעת רבינו, ההקדש או העניים והזוכים מן ההפקד, הם ה"מוציאים" בניגוד לדעת הרא"ש (הביאו הגהות מיימוניות), שאין מבטלים מעשה על יסוד אומדנא של ספק.

- 1 **כ. מְכַר** ⁹⁴ **פְּשֵׁהוּא** ⁹⁵ **שְׁכִיב מְרַע - מִמְכְּרוֹ קָיָם פְּכָרִיא.**

(94) נלמד ממה שנאמר בהלכה הבאה. (95) השו"ע (סימן רנ סעיף ג) מוסיף כאן: "אם מקצתם מכר". שהרי אם מכר הכל, זהו הדין בהלכה הבאה.

- 2 **כא. מְכַר** ⁹⁶ **כָּל נִכְסָיו: אִם הַמְעוֹת עֲצָמָן קִימוֹת** ⁹⁷,
3 **אִם עֲמָד - חוּזָר; וְאִם הוּצִיא הַמְעוֹת - אֵינוֹ יָכוֹל**
4 **לְחַזֵּר.**

(96) שם קמט. (97) הרי כאילו יש לנו הוכחה שהתכוון לחזור בו, אם יעמוד, שלפיכך שמר במיוחד על כסף המכירה, להחזירו עם הבראתו. ור"י מיגאש פירש להיפך: אם המעות קיימות, אינו חוזר, שהמעות הללו הן שיוור, ואין זו "מתנה בכולה". ועיין מגיד-משנה.

- 5 **כב. מִתְּנָה** ⁹⁸ **שֶׁהִיא סֵתָם, וְלֹא נִתְפָּרַשׁ בָּהּ שֶׁהִיא**
6 **בְּרִיא פְּשֻׁנָּתָן אוֹ שֶׁהִיא שְׁכִיב מְרַע, הוּא אוֹמֵר:**
7 **שְׁכִיב מְרַע הִייתִי** ⁹⁹, **וְהָרִי עֲמִידִיתִי** ¹⁰⁰, **וְאַחֲזֵר בְּמִתְּנָתִי;**
8 **וּמִקְבָּל מִתְּנָה אוֹמֵר: בְּרִיא הִיָּה** ¹⁰¹, **וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר**
9 **- עַל הַמִּקְבָּל** ¹⁰² **לְהֵבִיא וְאִינֶה** ¹⁰³ **שְׁבִרִיא הִיָּה. לֹא**
10 **מִצָּא וְאִינֶה - נִשְׁבָּע** ¹⁰⁴ **הַנוֹתֵן שְׁבוּעַת הַסֵּת** ¹⁰⁵ **וְיִפְטֹר,**
11 **וְתַעֲמִד הַתְּרַקָּע בְּחֻזְקַת הַנוֹתֵן** ¹⁰⁶.

(98) שם קנג. במשנה, כחכמים ולא כרבי מאיר. (99) כלומר, ונתתי כל נכסיי שיזכה בהם המקבל לאחר מיתה. (100) אף שעכשיו הוא בריא, אין אנו מעמידים אותו בחזקת בריא, ודלא כרבי נתן שם קנג: (101) ונתן נכסיו בקנין. (102) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. (103) בעדים. (104) כדין כל כופר בכל. (105) מתקנת חכמים. (106) שקרקע עומדת תמיד בחזקת בעליה הראשונים.

- 12 **כג. אֲבָל אִם הָיוּ מְטֻלְטְלִין בְּיַד הַמִּקְבָּל - מִתּוֹךְ**
13 **שֶׁיָּכוֹל לֵאמֹר 'שְׁלִי הֵן'** ¹⁰⁷, **יִשְׁבָּע הַסֵּת** ¹⁰⁸ **שְׁבִרִיא הִיָּה**
14 **פְּשֻׁנָּתָן לוֹ מִתְּנָה זוֹ.**

(107) כדין כל מחזיק במטלטלין (פ"ח מהלכות טוען ונטען הלכה א). וראה במגיד-משנה. (108) שהרי גם הטוען "שלי הן", נשבע היסת (הלכות טוען ונטען שם).

- 15 **כד. מִי** ¹⁰⁹ **שָׁמַת וְנִמְצְאָת** ¹¹⁰ **מִתְּנָה קְשׁוּרָה עַל**
16 **יָרְכוּ** ¹¹¹, **אִף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּעֵדִים, וְקָנוּ מִיָּדוֹ לִפְנוֹת**
17 **כֹּחַ אֱלוֹ שְׁנָתָן לָהֶם** ¹¹² **- הָרִי זוֹ אֵינֶה כְּלוֹם; שְׁאֵנִי**
18 **אוֹמֵר: כְּתֻבָּה וְנִמְלָךְ** ¹¹³.

(109) בבא-בבא קלה: (110) בכת"י תימן: "ונמצאת". (111) מה שמסלק את החשש, שמה השטר מזויף. (112) והואיל ויפה כחם, אין לחשוש שמה לא גמר להקנות

14 כלומר, לא רק בנייר של השטר, אלא גם במה שכתוב בו. 15 שטר מתנה על השטר הזה. 16 ראה בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא. ואף על פי ששם מפורש שאינו קונה אלא אם כתב בשטר המכירה (או המתנה) "קנה שטר פלוני וכל השעבוד שיש בו" - כאן בשכיב מרע, אף על פי שלא פירש שיקנה השטר וכל שעבודו, אנו תולים שהכביד עליו חליו ולפיכך לא באה מחשבתו לידי ביטוי, וכן אמרו גם לעניין גיטין שאף על פי שבריא האומר "כתבו גט לאשתי" אין כותבים ונותנים עד שיאמר "תנו" - בשכיב מרע, כותבים ונותנים אף באופן זה כמו שכתב רבינו בפרק ב מהלכות גירושין הלכה יב (כסף משנה בשם הר"ן). 17 שם קמז: מימרא של רב נחמן. 18 דווקא היורש, אבל השכיב-מרע עצמו הרי הוא יכול גם לחזור בו ממתנתו, וכך מפורש ברי"ף בפרק מי שמת (בבא בתרא שם). 19 כמפורש בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב. 20 כלומר, התוכן הכתוב בו אינו דבר ריאלי (וראה להלן הלכה טו), וכלשונו של רבינו (למעלה פרק ו מהלכות מכירה הלכה י): "ואין הראייה נתפסת ביד", ולפיכך אין בו קניין מן התורה.

2 גיטין יג. במשנה, ולפי פירוש של רב פפא. 3 לעומת מה שכתב למעלה פרק ח הלכה יב שאם אמר: "כתבו ותנו לפלוני מנה", שאין כותבין ונותנין אחר מיתה, שכיוון שאמר גם "כתבו", לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. 4 בין "מנה זו" בין מנה סתם. 5 בגמרא שם, ועוד בכמה מקומות בש"ס. ומדובר כאן במחלק כל נכסיו, שלאחד יצאה בחלקו מנה, או אף בנותן לאחד מנה בלבד, אלא שמצווה מחמת מיתה (ראה למעלה שם הלכה יז), שאם לא כן, הרי זו כמתנת בריא שצריכה קניין (שם הלכה טו), וכאן אפילו קניין לא יועיל, שהרי מטבע אינה נקנית בחליפין (פרק ו מהלכות מכירה הלכה א), וראה שולחן-ערוך סימן רנג סעיף יח. 6 מסקנת הגמרא שם, בניגוד לדעת רב. 7 טמון אי-שם. 8 אלא נותנים מהרכוש הגלוי שיש לו. ברם לדעת הרשב"א (הובא במגיד-משנה) אין זה אלא אם יש כסף בעין, נותנים, אבל אם אין כסף בעין, אין מוכרים מהנכסים לתת לו את תמורתם, כי "מנה" פירושה: כסף מזומן, ולא שווה מנה. וכן נראה מדברי רבינו בפרק ג מהלכות טוען ונטען הלכה ח (מגיד משנה, ועיין שם).

ג. שכיב מרע²¹ שאמר: מנה לפלוני בידי, אם אמר 'תנו'²² - נותנין, לא אמר 'תנו' - אין נותנין; שם²³ לא אמר 'מנה' יש לפלוני בידי' אלא פדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להן ממון²⁴.

21 שם קעד: מימרא של רב ושמואל. 22 ששוב אין חשש שמא עושה כן כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם ממון. 23 שם בגמרא. 24 בלשון הגמרא שם: "אדם עשוי שלא להשביע את בניו".

ד. לפיכך²⁵, אם אמר זה דרך הודאה²⁶, ולא היה שם חשש הערמה - נותנין אף על פי שלא אמר 'תנו'.

25 כן הוא ברי"ף בפרק גט פשוט, והוכיח זאת ממימרא אחרת שם (הובאה להלן הלכה ח): "שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמני", הרי שאם לא אמרו כן - נותנין, ולפיכך חילק בין אמר כן דרך הודאה לבין אמר כן דרך הערמה. 26 היינו, שניכר מדבריו שזו היא הודאה רצינית. ואף על פי שבבריא שהודה יש טענת "השבעה" אפילו אם הודה בדרך הודאה, כמפורש בדברי רבינו בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה א - בשכיב מרע אין חוששים כל כך. והא ראייה, שהרי טענת "השטאה" ישנה בבריא ואינה בשכיב מרע כלל (למעלה פרק ח הלכה ד). ועיין לחם משנה כאן.

ה. פיוצא²⁷ בו: ראו את אביהם שהטמין מעות בשדה²⁸ תבה ומגדל, ואמר 'של פלוני הן', 'של מעשר שני הן': אם פמוסר²⁹ - דבריו קיימין; אם פמערין³⁰ - לא אמר כלום.

27 ברייתא בסנהדרין ל. ואף הרי"ף שם, נתן הלכה זו כדוגמא להלכה הקודמת. 28 ארון מסויים. 29 בלשון

ב. וכן⁹ שכיב מרע שאמר: הלאה¹⁰ או פקדון¹¹ שיש לי בידי פלוני תנו אותה לפלוני - דבריו קיימין, ואין צריך למעמד שלשתן¹². וכן¹³ אם אמר: תנו שטר פלוני לפלוני - זכה במה שיש בשטר¹⁴, וכאלו כתב¹⁵ ומסר¹⁶, אף על פי שלא משך השטר. ואין¹⁷ היורש¹⁸ יכול למחל שטר זה שנתן במתנת שכיב מרע. ומפני מה המוכר או נותן שטר חוב לחבירו, וחזר ומחלו היורש - מחול¹⁹; ושכיב מרע שנתן שטר חוב, אין היורש יכול למחל? מפני שקנן הראיה בשטר מדבריהם²⁰, לפיכך היורש צדין זה השטר שלו הוא מן התורה ומחלו; ומתנת שכיב מרע, אף על פי שהיא מדבריהם, עשו אותה כשל תורה, וכאלו קנה ממון שבשטר מן התורה והגיע לידו ולא נשאר ליורש בו קנן, ולפיכך אינו מוחל.

9 בבא בתרא קמז: וקמח. מימרא של רבא בשם רב נחמן. אף כאן במחלק כל נכסיו או במצווה מחמת מיתה. 10 יש אומרים שאין דין זה אמור אלא בהלוואה שביד ישראל, אבל בהלוואה שביד גוי, שנאמר עליו (תהלים קמד, ח): "אשר פיהם דיבר שווא וימינם ימין שקר", אין אמן לישראל בהם, ואף השכיב מרע אין דעתו סומכת עליו, שיפרע חובו (הגהות מיימוני בשם רבינו אליעזר ממיץ). 11 קל וחומר הוא מהלוואה, שאינה בעין (ועיין בבבא בתרא שם שישנה סברא ש"מעמד שלוששת" אינו מועיל אלא בפיקדון ולא בהלוואה), ואף על פי כן, מועילים דברי שכיב מרע קניין בבריא - כל שכן שדבריו מועילים בפיקדון שהוא בעין. וכן נראה בבבא בתרא קמט. בעניין איסור גיורא. 12 מדברי הרי"ף שם. כלומר, דברי שכיב מרע הם כאילו מסר ב"מעמד שלוששת", המועיל בבריא (למעלה פרק ג הלכה ג). וכן מבואר בגמרא (בבא בתרא שם). 13 שם קנא. פסק הלכה של רב נחמן.

צוואה (רש"י שם). ולפיכך אין חוששים כל כך להשבעה".
(30) שלא יראוהו כעשיר.

- 1 ו. וכן³¹ אם בא אחד³² ואמר להם: אני ראיתי את
- 2 אביכן שהטמין מעות בשדה תבה ומגדל, ואמר
- 3 'של פלוני הם', 'של מעשר³³ הן': אם היו טמונים
- 4 בבית³⁴ - לא אמר פלוני³⁵; בשדה³⁶ - דבריו קימים³⁷.
- 5 פללו של דבר: כל שאלו יכול לטל - דבריו קימים;
- 6 ואם לאו - לא אמר פלוני.

(46) בבא בתרא שם בסוגיית הגמרא. (47) והיינו, בדרך הודאה, שאם לא כן יש חשש של "השבעה" שהרי המדובר כשלא אמר "תנו" כדלהלן, אלא שהיתומים לא ידעו מזה, ראה להלן. (48) שהם פרעו בעצמם, בניגוד להלכות הקודמות, שטענתם הייתה שאביהם פרע. (49) ויש חשש של "השבעה", כמבואר למעלה הלכה ג אלא שנתברר לבסוף שאמירתו הייתה בדרך הודאה, כנ"ל. (50) שהרי לא ידעו שאמירתו הייתה בדרך הודאה עד שנתברר הדבר לבסוף, ואם כן ודאי סברו שאמר כן שלא להשביע את בניו ובוודאי לא נתנו. דוגמא לכך מה שאמרו בבבא מציעא יז. "אמרו לו (=בית הדין) צא תן לו (=לבעל חובך) ואמר פרעתי, נאמן - חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן", לפי ש"צא תן לו" הוא פסק-דין ברור ויודע שעליו ליתן, אבל "חייב אתה ליתן לו" אינו פסק-דין ברור ולפיכך אינו נאמן לומר פרעתי, שוודאי לא פרע כיוון שלא ברור לו שצריך לשלם (מגיד משנה). וראה בראב"י.

יא. אָמַר 'תָּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוּמִים 'נִתְּנוּ' - נֶאֱמָנִין,
וְנִשְׁפָּעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁנִּתְּנוּ.

יב. שְׂכִיב מֵרַע⁵¹ שֶׁנֶּתַן מְנָה לְאֶחָד וְאָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ⁵² מְנָה זֶה לְפָלוֹנִי, וְהֵלֵךְ וּמָצָא שְׁמַת: אִם קָיָם הִיָּה בְּשָׁעָה שֶׁנֶּתַן לוֹ הַשְּׂכִיב מֵרַע⁵³ - יִתְּנוּ לְיוֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שְׁדִּכְרִי⁵⁴ שְׂכִיב מֵרַע בְּכַתוּבִין וּבְמִסּוּרֵי⁵⁵ הֵן. וְאִם לֹא הִיָּה קָיָם⁵⁶ - יִחְזְרוּ לְיוֹרְשֵׁי מְשַׁלֵּחַ; שְׁאִין קִנְיָן לְמַת⁵⁷.

(51) גיטין יד: (52) וכלל הוא ש"הולך לאו כזכיי", ואין המקבל זוכה עד שיגיע לידו (למעלה פרק ד הלכה ד) - זה אינו אלא בבריא אבל בשכיב מרע אמרו "הולך כזכיי" (גמרא שם). (53) שאז יכול היה השליח לזכות בעבורו. (54) מדברי הרי"ף שם. (55) ואינו צריך קניין. ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה ח) וכאן הרי מת המקבל בחיי השכיב מרע? - כיוון שטרח ונתן המנה לשליח בוודאי דעתו שיקנה מיד (ש"ך בחושן משפט סימן קכה סעיף קטן לו בשם בית יוסף). (56) בשעה שנתן השכיב-מרע לשליח. (57) מדברי הרי"ף שם.

יג. שְׂכִיב מֵרַע⁵⁸ שְׁאָמַר: תָּנוּ⁵⁹ מֵאֲתִים זֶז לְפָלוֹנִי, וְשִׁלַּשׁ מֵאֲוֹת זֶז לְפָלוֹנִי, וְאַרְבַּע מֵאֲוֹת זֶז לְפָלוֹנִי - אֵין אוֹמְרִין: הַקּוֹדֵם בְּשִׁטְר זָכָה⁶⁰. לְפִיכָךְ⁶¹, אִם לֹא הֵיָּיִת תִּשְׁעֵ מֵאֲוֹת - חוֹלְקִין הַנִּמְצָא לְפִי⁶² מִה שֶׁפָּתַח לָהֶן. וְאִם⁶³ יָצָא עָלָיו שִׁטְר חוֹב - גּוֹבֶה מִפְּלֵן⁶⁴,

(31) אף זה בברייתא שם. ורוצה לומר שחזן ממה שאמרנו למעלה שאם אמר דבריו כמוסר - נאמן, כמו כן ישנה נאמנות בהא דלהלן אף על פי שלא אמר מפורש כמוסר אלא שהעניין מוכיח כן. (32) דווקא באחד צריך "מיגו", אבל שניים יכולים להוציא ממון אפילו בלי "מיגו". (33) בכתב יד תימן: "מעשר שני". (34) במקום שהעד אינו יכול להגיע אליו. (35) שאין מוציאין ממון על פי עד אחד. (36) במקום שהוא יכול ליטול בעצמו. (37) שהרי יש לו מיגו, שיכול הוא ליטלם בעצמו ולעשות בהם כרצונו, ולפיכך נאמן לאמר כי אביהם אמר לו כן. ואף על פי שלא אמר דבריו כמוסר, אין חשש של "השבעה", מאחר שהטמין הכסף בפני העד הזה ובמקום שהעד יכול ליטלו משם, בוודאי דברי אמת מסר לו (נימוקי יוסף שם).

ז. הִרְיָה³⁸ שְׁהִיָּה מְצַטְטֵר עַל מְעוֹת שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו וְלֹא יָדַע הֵיכָן הִחְבֵּיָאם, וְאָמְרוּ לוֹ בְּחִלּוֹם: כֶּן וְכֶן הֵם, בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הֵן, וְשֵׁל פְּלוֹנִי הֵן, וְשֵׁל מְעַשֵּׁר שְׁנֵי הֵן, וּמָצָאן בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ וּבְמִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ - זֶה הִיָּה מְעַשֵּׁה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: דְּבָרֵי חִלּוּמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.

(38) אף זה בברייתא שם.

ח. שְׂכִיב מֵרַע³⁹ שֶׁהוֹדָה⁴⁰ שִׁישׁ לְפָלוֹנִי בִּידּוֹ מְנָה, וְאָמְרוּ יְתוּמִים: חֲזֹר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'⁴¹ - נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁפָּעִין⁴² עַל זֶה שְׁבוּעַת הַסֵּת.

(39) בבא בתרא קעה. מימרא של רבה. (40) בגמרא שם: "שכיב מרע שאמר". אבל רבינו רצה להדגיש בזה, שהיה בדרך הודאה, וכמו שכתב למעלה הלכה ד. (41) כלומר: בעת שאמר להם "מנה לפלוני ביד" סבור היה שעודנו חייב לו ואחר כך נזכר שפרע לו (תוספות שם דיבור המתחיל חזור) ורק שכיב מרע, שאין דעתו מיושבת עליו, נאמן בזה, ולא בריא (תוספות שם). ואם אמר שפרע אחר כך נאמן אפילו אם היה בריא (תוספות שם, וראה בהגהות מיימוני). (42) כדין כל כופר הכל. והיינו, כשהתובע טוען שלא זזה ידו מתחת ידו של אביהם וברי לו שלא אמר פרעתי, כי אחרת אין נשבעים היסת על טענת שמא (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז).

ט. אָמַר⁴³ 'תָּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוּמִים: חֲזֹר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'⁴⁴ - אֵין נֶאֱמָנִין⁴⁵.

(43) המשך המימרא של רבה לפי המסקנה בגמרא שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הניתן להם או עניינו, וכל הנמשך אחר זה, וכן לדון כוונתו במתנותיו וכל התלוי בזה ומה שהוא נמשך בזה.

- א. שְׂכִיב מֵרַע² שְׁאָמַר: נִכְסִים אֵלּוּ לְבָנִי - אֵין
הַבְּנוֹת בְּכָל־לֵב³. הִיָּה⁴ לוֹ בֶן אֶחָד וּבֵת, אוֹ בֶן וּבֶן
הַבֵּן⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אָמַר 'לְבָנִי', שֶׁהוּא לְשׁוֹן
רַבִּים - אֵין נוֹתֵינִן אֶלָּא לְבָנִי; שֶׁהֵבֵן הָאֶחָד נִקְרָא
בָּנִים⁶.

(2) יוצא מתוך המשך ההלכה שלפנינו. (3) דווקא בשכיב מרע אין הבנות בכלל בניו, לפי שבשעת מיתה אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא, אבל במתנת בריא - אף הבנות בכלל, כמפורש למעלה פרק ו הלכה יד, ועיין שם הערה פח. (4) בבא-בבא קמא: בעיא שנפתרה על-ידי רבא ורב יוסף. (5) שאינו בכלל בניו (בבא-בבא קמא) בלשון בני אדם (רשב"ם שם). (6) כמו בבבא-בבא קמא, ח: "ובני פלוא אליאב".

- ב. שְׂכִיב מֵרַע⁷ שְׁאָמַר 'נִכְסִי לְטוֹבִיָּה', וְמָת, וּבָא
אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ טוֹבִיָּה וְאָמַר 'אֲנִי הוּא' - נוֹטְלִין⁸. וְאִם
הַחֹזֵק⁹ שְׁמוֹ רַב¹⁰ טוֹבִיָּה - אֵינוֹ נוֹטְלִין¹¹. וְאִם הִיָּה
שְׂכִיב מֵרַע גָּס¹² בּוֹ וְקוֹרָא אוֹתוֹ בְּשֵׁמוֹ¹³ - נוֹטְלִין¹⁴.

(7) כתובות פה: מימרא של רבי יוחנן. (8) אע"פ שיש בסביבה עוד אחד ושמו טוביה, שגם אותו אפשר להביא בחשבון - כיון שזה שלפנינו הוזכר לבוא, נותנים לו (שו"ע חושן-משפט סימן רנג סעיף כט). שוודאי כיוון לו, ואין חשש לרמאות, שהרי סוף הדבר להגלות (סמ"ע שם ס"ק סג). (9) שם בגמרא. (10) מוסמך להוראה. (11) מפני שאין לזהות אותו עם טוביה סתם, שלרב לא היה קורא בשמו. (12) רגיל בו. (13) בינו לבין עצמו (משנה-למלך). (14) אע"פ שקרא לו כן בפני אחרים - כיון שרגיל לקראו תמיד כן בינו לבין עצמו (משנה-למלך).

- ג. בָּאוּ¹⁵ שְׁנַיִם לְתַבְעַ, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מַחֲזֵק שְׁמוֹ
טוֹבִיָּה, אִם הִיָּה אֶחָד מֵהֶם תִּלְמִיד חֶכֶם - תִּלְמִיד
חֶכֶם קוֹדֵם¹⁶. אֵין בֵּהֶן תִּלְמִיד חֶכֶם, וְהִיָּה אֶחָד מֵהֶן
שֶׁכֶן¹⁷ אוֹ קְרוֹב - הוּא קוֹדֵם. הִיָּה¹⁸ אֶחָד שֶׁכֶן וְאֶחָד
קְרוֹב - שֶׁכֶן קוֹדֵם¹⁹. שְׁנֵיהֶם²⁰ קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם
שֶׁכֶנִּים אוֹ שְׁנֵיהֶם תִּלְמִידֵי חֶכְמִים - יַעֲשׂוּ²¹ הַדִּינִין
כְּמוֹ שִׁירָאָה לָהֶם; כָּל מִי שֶׁדַּעַתָּן נוֹטָה שָׁעַל זֶה
אָמַר - נוֹתֵינִן לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.

(15) המשך הסוגיא שם. (16) כי מן הסתם רוצה אדם, ההולך למות, להנות תלמיד-חכם מנכסיו, שמצוה רבה היא (ברכות לד: - רש"י). (17) כלומר, חבר הרגיל אצלו במשא ומתן (רמ"א שם). (18) בעיא שנפתרה, שם. (19) בהתאם למה שנאמר במשלי כז, י: "טוב שכן קרוב מאח רחוק". והמדובר כשהקרוב אינו ראוי ליורשו, שאם ראוי ליורשו - הוא קודם לשכן (ש"ך סימן רנג ס"ק לח בשם ה'טור'). (20) שם. (21) זהו פירושו של רבינו למונח התלמודי: שודא דדייני. והוא, שהדיינים יעשו לפי אומד דעתם, למי היתה כוונת הנותן לתת. וכן פירש רש"י

- מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁפְּתוּב לָהֶן⁶⁵. פִּיצַד⁶⁶?
הִיָּה הַחֹב אֲרַבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים - בַּעַל הַמֵּאוֹתִים
נוֹתֵן מֵאָה, וּבַעַל הַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, וּבַעַל
הָאַרְבַּע מֵאוֹת נוֹתֵן מֵאוֹתִים.

(58) בבא בתרא קלח. (59) והיינו, במחלק כל נכסיו ללא שיור, או במצווה מחמת מיתה. (60) שאין אדם יכול להוציא שני משפטים כאחד, והוא התכוון בעצם לתת לכולם בבית אחת, אלא שהכרחי היה לו לפרט את שמות המקבלים בזה אחרי זה. ויש אומרים שאם הסכום שווה בכולם, שהיה יכול לכוללם יחד, ולא לפרט בזה אחרי זה, - יש כאן דין קדימה (מגיד משנה). (61) מדברי הרי"ף. (62) היינו, לפי האחרונים, כמו שמסביר הרי"ף, שחלוקה זו מעמידה אותנו על רצונו של הנפטר, לתת לזה כפליים או פעם וחצי מן השני. ולעניין כתובה, עיין פרק י"ז מהלכות אישות הלכה ד. ח. ולעניין חוב, עיין בפרק כ מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. (63) המשך הברייתא שם. (64) אחרי שכולם קיבלו את המתנה בעת אחת. והמדובר כשלא הניח נכסיו ליורשים, שאם הניח להם, גובה מהם (מגיד משנה להלן הלכה יד בשם הרשב"א). (65) היינו, לפי האחרונים כדלהלן. (66) מדברי הרי"ף, שם.

- יד. אֶכָּל⁶⁷ אִם אָמַר: תִּנְנוּ מֵאוֹתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי,
וְאַחֲרָיו⁶⁸ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְפָלוֹנִי, וְאַחֲרָיו אֲרַבַּע מֵאוֹת
לְפָלוֹנִי - כָּל הַקּוֹדֵם⁶⁹ בְּשִׁטְרָה זָכָה. לְפִיכָה, אִם יֵצֵא
עָלָיו שִׁטְרָה חֹב - גּוֹבֶה מִן הָאַחֲרוֹן; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה
מִשְׁלִפְנֵי; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה מִשְׁלִפְנֵי פָּנָיו.

(67) לשון הברייתא, שם. (68) שכאן הוא מדגיש את הקדימה והאחרון. (69) שאם אין סכום מספיק בעיזבונו לחלוקת כולם, ייקח הראשון, שקיבל את המתנה, קודם לאלו שבאים אחריו.

- טו. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁰ שְׁאָמַר: יָדוּר פְּלוֹנִי בְּבֵית זֶה, יֵאכַל
פְּלוֹנִי פִּירוֹת דָּקָל זֶה - לֹא אָמַר פְּלוֹם; שְׁלֹא⁷¹ הִקְנָה
לָהֶם דָּבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁהִדִּירָה וְהֵאכִילָה וּכְיוּצָא
בֵּהֶן הָרִי הֵן כְּדַבּוּר וּכְשִׁנָּה שְׁאֵין נִקְנִין⁷². אֶכָּל⁷³ אִם
אָמַר: תִּנְנוּ בֵּית זֶה לְפָלוֹנִי כְּדִי שִׁדּוּר בּוֹ עַד זְמַן
פְּלוֹנִי, אוֹ: תִּנְנוּ דָּקָל זֶה לְפָלוֹנִי כְּדִי שִׁיֵּאכַל פִּירוֹתָיו
- דְּבָרָיו קִיָּמִין; שֶׁהָרִי הִקְנָה לָהֶם הַגּוֹף לְפִירוֹת⁷⁴,
וְהַגּוֹף דְּבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא כְּזֶה.

(70) שם קמו: מימרא של רב נחמן. (71) מדברי הרי"ף מיגאש. ולרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן) טעם אחר על אכילת פירות. (72) כלומר, אף בבריא בקניין. ואם כן גם האמירה בשכיב-מרע, שהיא במקום קניין, אינה מועילה (גמרא שם). (73) המשך המימרא שם. (74) ראה פרק כג מהלכות מכירה הלכה א.

פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר

(1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע שלא ביאר בדבריו, אם שלא ביאר מי הם המקבלים, אם שלא ביאר שיעור הדבר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ז תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. שְׁכִיב מֵרַע³³ שְׁאָמַר: תָּנוּ חֶלֶק לְפִלוֹנִי בְּבוֹר
הַיֵּינָן³⁴ שֵׁשׁ לִי - יִטֹּל רִבִּיעַ הַיֵּינָן. אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ
חֶלֶק לְחִבִּית³⁵ - הָרִי מְעוּט³⁶, וְיִטֹּל שְׁמִינִית³⁷ הַיֵּינָן.
אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֶלֶק לְקִדְרָה³⁸ - נוֹטֵל חֶלֶק מִשְׁנִים
עֶשֶׂר מִן הַיֵּינָן. אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֶלֶק לְטַפִּיחִ³⁹ -
נוֹטֵל חֶלֶק מִשְׁשָׁה עֶשֶׂר מִן הַיֵּינָן שְׁבָבוֹר; שְׁהָרִי גִלָּה
דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּחֶלֶק מוּעָט נִתְּפָן⁴⁰.

(33) ברייתא שם. (34) ברי"ף וברשב"ם: בור של מים.
(35) למלאות מן הבור לתוך החבית. (36) שמילת ל"חבית"
באה למעט ממדת הבור. כלומר, שלא צריך מן הבור, אלא
בכדי למלאות חבית. (37) שכן שיערו חכמים (רי"ף שם).
(38) מה שצריך לשים בקדרה, הקטנה מחבית. (39) כד קטן
לשתייה. (40) שיטת הר"ח, שהלכה זו רק במתנה, אבל
במקח - הדמים מודיעים, היינו, שהוא מקבל חלק לפי
חשבון המעות שנתן (מגיד-משנה). אבל רבינו אינו סובר
שהדמים מודיעים, כמו שנראה למעלה פכ"ז מהלכות
מכירה הלכה ג (לחם-משנה).

ט. וְאֵין⁴¹ גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ לְדִין אַחֵר.

(41) מדברי הרי"ף שם. לפי שאין אנו יודעים יפה לנמק את
השיעורים האלו שנתנו כאן חכמים. ורק לענין "תנו חלק
לפלוני בנכסי", למדו בכאן (רי"ף שם).

י. שְׁכִיב מֵרַע⁴² שְׁאָמַר: תִּטֹּל⁴³ אֶשְׁתִּי בְּאֶחָד מִן
הַבָּנִים⁴⁴ - נוֹטֵלֶת בְּאֶחָד מִבָּנֶיהָ. וְאִם⁴⁵ נולדו⁴⁶ לוֹ
בָּנִים אַחֵר הַצּוֹאָה - מַצְטָרְפִין עִם אֵלּוּ שֶׁהָיוּ בְּשַׁעַת
הַצּוֹאָה, וְנוֹטֵלֶת חֶלֶק עִם כָּלָן. פִּיזֵר? הָיוּ שְׁלֹשָׁה
בָּנִים בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה, וְלֹאֲחֵר זָמַן נולדו לוֹ שְׁנַיִם -
נוֹטֵלֶת בְּאֶחָד מִן הַחֲמִשָּׁה, שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיתָם כָּל הַזְּמַן.

(42) בבא-בבא קמח: מימרא ששלח רבי אבא לרב יוסף בר
חמא. ואף שם לא הוזכר שכ"ב מרע, וראה למעלה הלכה ז
והערה כו, ולהלן בהערה הבאה. (43) וזהו לשון המועיל
רק בשכ"ב מרע (ראה למעלה פרק ט הלכה ג). (44) היינו,
חלק שוה כאחד מן הבנים. (45) כדברי התוספת של רבא,
בגמרא שם. (46) ואם מתו אחר הצוואה, ונתרבה חלקם
של אלה שנשארו - נוטלת אף היא כאחד מהם (רשב"ם).
ויש מפקפקים בזה (מגיד-משנה בשם הראב"ד).

יא. וְאֵינָהּ⁴⁷ נוֹטֵלֶת עִמָּהֶם אֵלּא בְּנִכְסֵיהֶם שֶׁהָיוּ לוֹ
בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה. אֲבָל נִכְסֵיהֶם שֶׁפָּאוּ לוֹ אַחֵר זָמַן
הַצּוֹאָה⁴⁸ - אֵין לָהּ בָּהֶן חֶלֶק; שְׁאֵין אָדָם מְקַנָּה דָּבָר
שֶׁלֹּא בָּא בְּרִשְׁתּוֹ.

(47) מדברי רבא. (48) כן גם ברשב"ם שם, ד"ה ובנכסים
של עכשיו.

יב. שְׁכִיב מֵרַע⁴⁹ שְׁאָמַר: מִטְּלָטְלִין שֵׁשׁ לִי לְפִלוֹנִי
- נוֹטֵל כָּלִי תְּשֻׁמִּישׁוֹ⁵⁰, אֲבָל לֹא חֲטִים וּשְׁעוּרִים
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן⁵¹. אָמַר⁵²: כָּל מִטְּלָטְלִין שְׁלִי - נוֹטֵל
הַכֹּל⁵³.

שם. ברם ה'תוספות' שם, ד"ה שודא דדייני, פירשו:
שהדיינים נותנים למי שהם רוצים. וראה למעלה פרק כא
מהלכות מכירה הלכה טו. ומה שאמרו בתוספתא (בבא-
בבא פרק יא צוק"מ עמ' 414.18): "האומר תנו מאתים
דינר ליוסף בן שמעון, והיו שם שני יוסף בן שמעון, אין
דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולא לזה היה
אוהב, אלא שניהם חולקים בשוה". - "התוספתא - כדעת
רב בשני שטרות (שאמר: 'יחלוקן') (כתובות צד). ואין הלכה
כן [אלא כשמואל שם שאמר שודא דדייני] - מאירי
בכתובות פה: עמוד 380. וכן כתב הרא"ה שם שהתוספתא
"משובשת, מדלא מיינתין לה בגמרא דילן". ועיין כסף-
משנה. וכתב הש"ך (שם ס"ק לט) שהמדובר באופן
שהיורשים מסכימים לשלם לאחד מהם, אבל אם רוצים
לדחותם, - יכולים הם לעשות כן כמו בשני יוסף בן שמעון
שיצא שטר חוב על אחד מהם, ששניהם יכולים לדחותו
(פכ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ח). וראה בלחם-משנה
כאן.

ד. שְׁכִיב מֵרַע²² שְׁאָמַר: נִכְסֵי לְפִלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי
- חוֹלְקִין בְּשׁוֹה, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה.

(22) יוצא מתוך ההלכה הבאה. ומדובר במחלק או במצוה
מחמת מיתה.

ה. אָמַר²³: נִכְסֵי לְפִלוֹנִי וּלְבָנִי - חוֹלְקִין: פְּלוֹנִי נוֹטֵל
מִחֲצָה, וְכָל בָּנָיו מִחֲצָה²⁴. וּמַעֲשֵׂה²⁵ בְּאֶחָד שְׁאָמַר
לְאִשְׁתּוֹ: נִכְסֵי לִי וּלְבָנִי; וְאָמַרְוּ חֲכָמִים: תִּטֹּל הִיא
מִחֲצָה, וְכָל הַבָּנִים מִחֲצָה.

(23) בבא-בבא קמח. כדעת רב יוסף. (24) וכך הם דברי
רבי בברייתא שם: "והיתה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן
ומחצה לבניו". (25) בבא-בבא קמח.

ו. אָמַר: לְפִלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּלְבָנִי פְלוֹנִי - נוֹטֵלִין בָּנֵי
פְּלוֹנִי מִחֲצָה²⁶, וְהַשְּׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים מִחֲצָה.

(26) לשיטת רבינו, הכלל נוטל תמיד מחצה, לא רק במקום
פרט אחד כבהלכה הקודמת, אלא אף כלפי כמה פרטים.

ז. שְׁכִיב מֵרַע²⁷ שְׁאָמַר: יִחְלַק פְּלוֹנִי בְּנִכְסֵי - יִטֹּל
מִחֲצָה²⁸. תָּנוּ²⁹ חֶלֶק³⁰ לְפִלוֹנִי בְּנִכְסֵי - יִטֹּל אֶחָד
מִשְׁשָׁה עֶשֶׂר³¹. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה: יִטֹּל רִבִּיעַ
הַנִּכְסִים³².

(27) בבא-בבא קמח. ושם לא נזכר מפורש "שכיב מרע", אלא
מכיון שהובא שם "האומר" - סובר רבינו שמדובר בשכ"ב
מרע, שדבריו ככתובים וכמסורים, שהרי בבריא צריך קנין.
(28) שזה כלול במילה: "יחלוקן". (29) בעיא שם, שנפתרה
מברייתא, שתוכנה הובא בהלכה הבאה. (30) ולא ידוע לנו
"חלק" מהו? (31) והוא הפחות שבשיעורים שבהלכה
הבאה. וזו היתה הכוונה של רבינא בר קיסי לפתרון הבעיא.
(32) כמו שכתב הרי"ף: "שאין דרך בני אדם לומר חלק סתם
על פחות מרביעי". וכוונת רבינא בר קיסי בפתרון הבעיה,
היתה לפתור מתחילת הברייתא "תנו חלק לפלוני בבור -
אין פחות מרביעי".

מיותרות, ולפיכך הן באות לרבות שנוטלן נוסף על חלק בכורה שלו. וראה בסמוך אם לא הזכיר מילה מיותרת זו.

יז. אָמַר⁷⁰ בְּכֹכְרָתוֹ⁷¹ - יָדוֹ עַל הָעֲלִינָה: רָצָה¹³
חֵלֶק בְּכֹרָה - נוֹטֵל⁷², רָצָה⁷³ מֵאֲתֵימּוֹ - נוֹטֵל¹⁴.

70) שם, המשך הברייתא. 71) ולא אמר: כראוי לו.
72) אם חלק הבכורה הוא יותר ממאתיים זוז, שאינו יכול לסלק אותו מהבכורה, אם כי יכול לגרוע מחלקם של יתר היורשים. ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ג, ובסמ"ע סימן רנ"ג ס"ק יח. 73) ואם לא הזכיר לא "כראוי לו" ולא "בבכורתו", ראה לקמן.

יח. וְכֵן⁷⁴ אִם אָמַר: תִּנּוּ מֵאֲתֵימּוֹ זֶז לְפָלוֹנִי אֶשְׁתִּי
כְּרָאוֹי לָהּ⁷⁵ - נוֹטֵלְתָּ וְנוֹטֵלְתָּ כְּתִבְתָּהּ. וְאִם אָמַר¹⁵
'בְּכִתְבָתָּה' - יָדָה עַל הָעֲלִינָה⁷⁶.¹⁷

74) המשך הברייתא שם. 75) ושוב יש כאן מילים מיותרות, הבאות לרבות את העודף על הכתובה. 76) שאינו יכול לבטל את כתובתה, ואם הכתובה יותר מהמתנה - נוטלת הכתובה.

יט. אָמַר: תִּנּוּ מֵאֲתֵימּוֹ זֶז לְפָלוֹנִי בְּעַל חֹבִי כְּרָאוֹי
לוֹ - נוֹטֵלְתָּ וְנוֹטֵלְתָּ אֶת חֹבִי. אָמַר 'בְּחֹבִי' - אֵין לוֹ¹⁸
אֵלָא חֹבִי⁷⁷.²⁰

77) ואין ידו על העליונה לקחת את המתנה, אם היא יותר מחובו, מפני שאם הוא לוקח יותר מחובו, זה נראה כריבית, אחרי שהוא הזכיר "בחובו", משא"כ כשאומר "כראוי לו", שהוא דיבור המוכיח, שחייב לו הכרת תודה בעד איזו גמילות חסד, ולא כתוספת בעד ההלוואה, וראה בסמ"ע שם ס"ק טז.

כ. שְׂכִיב מְרַע⁷⁸ שְׂאֵמַר: תִּנּוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז לְפָלוֹנִי
וְיֵשָׁא בְּתִי - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מִתְּנֹת, כָּל
אֵיזָה מֵהֶן שְׂרִיצָה יִקְחָהּ⁷⁹. לְפִיכָךְ, אִם רָצָה לִקַּח
הַמְעוֹת וְלֹא יֵשָׁא הַבֵּת - יִקַּח. אֲבָל אִם אָמַר: יִקַּח
בְּתִי וְתִנּוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז - הֲרִי זֶה תִּנְאוֹת⁸⁰, וְלֹא
יִזְכֶּה בַּמְעוֹת עַד שְׂיִקַּח הַבֵּת.²¹

78) ביצה כ. מימרא של רב פפא. על רקע עובדא מסיימת, ולפי ביאורו של הרי"ף בבבא-בבא-בבא פרק מי שמת (דפוס ווילנא דף סו ע"ב). 79) [לולא טעם זה, היה צריך לקיים את התנאי, אע"פ שאין התנאי קיים אלא אם הוא קודם למעשה (בבא-מציעא דד). - לדעת רבינו (בפ"ו מהלכות אישות הלכה ד) כל שלא הקדים ממש את המעשה, כלומר כל זמן שלא נתן - תנאו קיים, אע"פ שהזכיר את המעשה לפני התנאי, ועיין עוד להלן בדברי הרמב"ן]. 80) אע"פ שלא כפל תנאו, וכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי (הלכות אישות שם הלכה ב), ואף בממון הלכה כן (עיין שם הלכה יד) - בשכיב מרע, לא הצריכו דיני תנאי כשם שלא הצריכו בו קנין, שלא תיטרף דעתו עליו (רמב"ן במלחמות שם, וראה בהערה שלמעלה).

כא. שְׂכִיב מְרַע⁸¹ שְׂאֵמַר: תִּנּוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז לְבִתִּי²⁷

49) שם קנ. וגם שם לא הוזכר "שכיב מרע" אלא שמכיון שלא הוזכרה אלא אמירה בלי קנין, ע"כ שמדובר בשכיב מרע. 50) תשמישי הבית, שרק אלו הם בכלל "מטלטלין" בלשון בני אדם. 51) כגון בהמות (רשב"ם שם ד"ה לבד מחיטי ושערי) וסחורות ופרקמטיאות (רמ"ה), שאינם בכלל "מטלטלין". 52) שם. 53) שמילת "כל" באה לרבות, אף אלו.

יג. וְהַעֲבָדִים⁵⁴ בְּכָל־ל⁵⁵ הַמְטַלְטֵלִין, אֲבָל לֹא רִחִים
הַתַּחְתּוֹנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁהֲרִי הִיא מִחֻבְתָּהּ לְאָרְצָה⁵⁶.

54) בעיא בגמרא שם, שלא נפשטה, אך הרי"ף פתר אותה ממה שאמרו שם קכח. שאין המלוה גובה חובו מיתומים ומעבדים, הרי שהם כמטלטלין, כיון שאפשר להסתיירם, אע"פ שמן הדין הם כקרקע. ועיין נמוקי-יוסף שם. 55) והיינו, אם אמר "כל מטלטלין שלי". שאם לא כן, הם כחיתים ושעורים (מגיד-משנה). 56) כלומר, אין נוהגים לטלטלה. אבל הריחיים העליונה, שרגילים לטלטלה כדי לתקנה, - היא בכלל מטלטלין (גמרא ורי"ף שם).

יד. אָמַר⁵⁷: כָּל הַמְטַלְטֵל⁵⁸ - נוֹטֵל אֶף רִחִים
הַתַּחְתּוֹנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ.⁴

57) שם. 58) משמע, כל מה שאפשר לטלטלו, אם כי אין נוהגים לעשות כן.

טו. שְׂכִיב מְרַע⁵⁹ שְׂאֵמַר: נָכְסִי לְפָלוֹנִי - נוֹטֵל כָּל
הַמְטַלְטֵלִין⁶⁰ וְכָל הַקְּרָקְעוֹת⁶¹ וְהַבְּגָדִים⁶² וְהַעֲבָדִים
וְהַבְּהֵמָה וְהָעוֹפֹת⁶³. וְהַתְּפִלִּין עִם שְׂאֵר סְפָרִים -
הַכָּל בְּכָל־ל הַנִּכְסִים. אֲבָל סֵפֶר תּוֹרָה - יֵשׁ בּוֹ סֵפֶק⁶⁴
אִם הוּא בְּכָל־ל⁶⁵ נָכְסִים אוֹ אֵינוֹ⁶⁶; לְפִיכָךְ, אִם תִּפְסוּ
- אֵין מוֹצִיאִין⁶⁷ מִיָּדוֹ.¹⁰

59) שם קנ. וקנא. 60) לא נאמר מפורש בגמרא, אבל יוצא מתוך פירוט הדברים דלהלן. 61) מפורש שם. 62) גם זה מפורש שם. 63) כל זה מפורש שם. והעיר בלחם-משנה על "כספים ושטרות" שזכרו בגמרא שם, והשמיטם רבינו. 64) בעיא שם בגמרא. 65) שהרי יכול למוכרו לצרכים מסיימים, כגון לישא אשה (שם). 66) שהרי אין לו רשות למוכרו לכל דבר. ואין להעיר: אם אינו בכלל הנכסים, למה אינו שויר במתנת השכיב-מרע, שיצריך קנין כמתנת בריא (למעלה פ"ח הלכה טו)? - שכיון שאינו בכלל הנכסים, אין זה שויר (אור-שמח). 67) למעלה (פרק ט הלכה ד) בדין ספק במתנת שכיב מרע, פסק רבינו "לא קנה", ולא כתב ש"אם תפס אין מוציאין מידו" - שם כל המתנה מוטלת בספק, אבל כאן אין ספק על עיקר המתנה, אלא על ספר-התורה אם גם הוא בכלל או לא (לחם-משנה). וראה בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה יב, וצ"ע.

טז. שְׂכִיב מְרַע⁶⁸ שְׂאֵמַר: תִּנּוּ מֵאֲתֵימּוֹ זֶז לְפָלוֹנִי
בְּכֹרִי כְּרָאוֹי לוֹ⁶⁹ - נוֹטֵלְתָּ וְנוֹטֵלְתָּ בְּכֹרָתוֹ.¹²

68) בבא-בבא קלח. בברייתא. 69) אלו הן מילים

"דמי היין". (93) לומר: "של מקום פלוני", שזה מוכיח כאילו הכוונה למשקל ארבע מאות זוז מאותו יין, שאם היתה כוונתו לדמי היין, למה הזכיר יין של מקום פלוני. (94) [שלא יוכלו היתומים לדחותו (רמב"ן ורשב"א שם בשם ר"ח) כלומר: אם היה אומר "ארבע מאות זוז מיין שלי", ולא היה מפרש "מהיין של מקום פלוני" - היו יכולים לדחותו שליון קבור שיש לו באיזה מקום, התכוון. וכמו שאמרו בגיטין יג. "שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי, מנה זה נותנין, מנה סתם אין נותנין, חיישינן שמא מנה קבור קאמר". ואע"פ שבמסקנא שם אמרו: "והלכתא - לקבורה לא חיישינן", וכן פסק רבינו למעלה פרק י הלכה א - כתב כן לייפות את כחו "להסתלק מן הדינים והטענות", כלשון רבינו בפכ"ד מהלכות מכירה הלכה יד. ובגמרא שם שלפנינו שם: "מחמרא, כדי לייפות כחו", ופירש"י לא הזכיר בפירוש לא "יין" ולא "דמי יין" (ועיי"ש מה שכתב במה שאמרו "כדי לייפות כחו"). ומתוך דברי רבינו, נראה שגם שם: "מחמרא דנהר פניא, כדי לייפות כחו".

(95) כתובות קט: בעיית רב אשי שנפשטה עלידי אבימי מהגרוניא בשם רבא. (96) שיש לו שותפות בשני דקלים נפרדים, בכל אחד מהם - חצי. ונחלקו המפרשים בדבר: יש אומרים שהניח גם דקלים אחרים, והספק היה אם יכולים היוורשים לדחותה ולתת לה שני חצאים אלה, ופסקו להלכה שידה על התחתונה (רש"י שם). ויש מפרשים, שלא הניח אלא שני חצאים אלה, והספק היה אם יכולה ליטלם, כיון שאינו דקל שלם, ופסקו להלכה שיכולה ליטלם. ולפי דעה זו, אם יש לו דקלים אחרים בוודאי יכולה לתבוע דקל שלם (רא"ש שם סימן יד). וכתב הבית"יוסף בסימן רנג, שדעת רבינו נוטה כדעה השניה, ועיין מגיד-משנה. (97) בבא בתרא עא. כדעת רב אשי. (98) בכ"י תימן: "כדין", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו "מאה גולפי" שבגמרא שם. שאפשר לסדר על פני השטח שלו, באורך וברוחב - מאה כדים. (99) אם אין לו אחר פחות מזה. (100) למרות שהוא יותר גדול משהוא אמר. (101) שם, בדברי רב אשי. (102) ואין אנו אומרים כמר זוטרא שהתכוון לתת לו רק שטח של מאה כורים מתוך הבית, והיתר השאיר ליורשים (רשב"ם שם ד"ה מאה ועשרים).

25 כג. שכיב מרע¹⁰³ שאמר: תנו לבני שקל¹⁰⁴ בכל שבת, או¹⁰⁵ שאמר: אל תתנו להם אלא שקל, ונמצא שאינו מספיק להם אלא סלע בכל שבת - 26 נותנים להם כל צרכן¹⁰⁶; שלא¹⁰⁷ נתפון זה להרעיב את בניו, אלא לזרז אותם, שמא ירויחו בהוצאה¹⁰⁸ 27 יותר מדי. 30

(103) ברייתא בכתובות סט: (104) חצי סלע. (105) כרב חסדא בשם מר עוקבא (שם ע.) שסיכם את ההלכה בניגוד לנאמר בברייתא. (106) שבוודאי זה היה רצונו, כדלקמן. (107) גמרא שם. (108) כלומר, ירחיבו ויגדילו הוצאתם.

31 כד. שכיב מרע שצנה ואמר: אל תספדוהו - אין 32 סופדין אותו¹⁰⁹. אל¹¹⁰ תקברוהו מנכסיו¹¹¹ - אין 33 שומעין לו שיהחוס על מומן בניו ויפיל עצמו על

1 בכתבתה, או לכתבתה, אם דרך אנשי העיר להוסיף⁸² 2 בשומת הגדוניה⁸³ ולכתב שיה מנה במאמים - אינה 3 נוטלת אלא מאמים זוז; שהרי לא אמר ארבע מאות 4 זוז סתם, אלא בכתבתה. כלומר: תנו לה מה שתהיה 5 שומתו בכתבתה ארבע מאות זוז.

(81) בבא-מציעא קד: לפי מסקנת הגמרא. (82) משום כבוד הכלה. (83) שהיא מכניסה לו, ושהוא זוכה בהם, בגוף ובפירות, והוא אחראי להם ומשעבד נכסיו לשם כך, ועם פרידתה ממנו או לאחר מיתתו היא מקבלת בחזרה את תמורתם, והם "נכסי צאן ברזל" (פרק טז מהלכות אישות הלכה א) ומשום כבודה של האשה היו שמים את ערך הגדוניה שהיא מכניסה בשליש או חצי יותר משויים (פרק כג שם הלכה יא, כרבן שמעון בן גמליאל בכתובות סו:). וכמוכן כשהיא יוצאת היו מנכים מן הסכום כפי המנהג שהיה להוסיף (שם הלכה יב).

6 כב. אמר⁸⁴: תנו גדוניה לבתי קף וקף בגדים, קף וקף 7 פלים; היוזלו הבגדים והפלים אחר קן - הרוח 8 ליתומים, ונותנין לה פשעך הזול. וכן⁸⁵ אם אמר: 9 תנו ארבע מאות זוז דמי היין⁸⁶ לבתי, והוקר היין - 10 הרוח ליתומים, ונותנין לה ארבע מאות זוז⁸⁷. 11 מעשה⁸⁸ באחד, שהיה יוצא בקולר⁸⁹ ואמר: תנו 12 לפלוני ארבע מאות זוז מהיין⁹⁰ של מקום פלוני; 13 ואמרו חכמים: טל ארבע מאות זוז מדמי אותו 14 היין. שלא נתפון זה לתן לו מן היין משקל ארבע 15 מאות זוז⁹¹, ולא נתפון אלא לדמים⁹²; וזה שיחדן⁹³, 16 כדי ליפות את כחו⁹⁴. ושוב⁹⁵ מעשה באחד שאמר: 17 הדקל לבתי, והניח שני חצאי דקל⁹⁶; אמרו חכמים: 18 תטל השני חצאים. שלזה נתפון, והם שקרא דקל. 19 ושוב מעשה⁹⁷ באחד שאמר: תנו לפלוני בית 20 המחזיק מאה פורין⁹⁸, ונמצא הבית שיש לזה 21 המצנה מחזיק מאה ועשרים; ואמרו חכמים: זכה 22 בבית זה⁹⁹. שהדברים מראין שפונתו לזה¹⁰⁰ היתה; 23 שקל הנותן¹⁰¹ - פעין יפה נותן¹⁰². וכן כל פיוצא 24 בדברים אלו.

(84) כתובות נד. מימרא של רב אידי בר אבין. ואין אנו אומרים, שיתנו לה דמים לפי השער של שעת הצוואה. ואם הוקרו הבגדים והכלים, הפסידו היתומים, וצריכים לתת כשעת היוקר (מגיד-משנה). (85) אף זה שם נד: מימרא של רב יוסף. (86) בגמרא שם: "מן חמרא" (=מן היין), ורבינו גרס שם "מדמי חמרא". וכן גרסו הרי"ף, הראב"ד (הובא ברשב"א לגיטין סו.) והמאירי שם. שאילו אמר "מן חמרא" - דינו מבוואר להלן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ארבע. (87) שהרי דמי היין צויה לתת לה, ולא יין. (88) גיטין סה: סו. (89) בסוגר שעל הצואר מבית הסוהר לגירדום. (90) לא אמר "דמי היין", ולא אמר "יין במשקל". (91) שהרי לא הזכיר "משקל". (92) אע"פ שלא הזכיר

- 1 הַצִּבּוּר, שְׁאֵסוּר לְהַנִּיחוּ פֶּלֶא קְבוּרָה¹¹², אֶלָּא פּוֹפִין
- 2 אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְקַבְּרוּ מִנְכָּסִיו.
- 109) בסנהדרין מו: נסתפקו בזה אם כבוד המת הוא ויכול לוותר עליו, או הוא כבוד החיים, ואין בידו לוותר, ונפשטה מברייטא של רבי נתן שהוא כבוד המת. וכן פסק רבינו בפרק יב מהלכות אבל, הלכה א. (110) כתובות מח. מימרא של רב מתנה. (111) אלא מן הצדקה (רש"י שם). (112) שהקבורה מצוה הי, א שנאמר כי קבור תקברנו (הלכות אבל שם). וכל המלין מתו עובר עליו בלא תעשה (סנהדרין מו:). ואם ציוה שלא לקברו כלל, בעיא היא בסנהדרין שם, וראה בהלכות אבל שם.
- פֶּרֶק שְׁנִים עֶשְׂרִי
- 1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע שנתן נכסיו ליורשיו או לאחד מהן והתנה בהן, וכן כל הנותן נכסיו לאחר ואחריו לאחר מה דינן, והנותן נכסיו לאחר מותו, וכל הדומה לזה. ונסתים הפרק בביאור שראוי לחסידים להסתפק במה שיש להם ולא יקבלו מתנות שנאמר ושונא מתנות יחיה.
- 3 א. שְׂכִיב מֵרַע² שְׁאֵמֵר³: בְּנִי פִּלּוֹנִי יִירָשֵׁנִי⁵ - הָרִי
- 4 זֶה יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ לְכַדּוֹ⁶, וְלֹא יִירָשׁוּהוּ שְׁאֵר הַבְּנִים.
- 5 וְכֵן⁷ אִם אָמַר עַל בֵּית בִּין הַבְּנוֹת, אוֹ אֶחָ בִּין הָאֲחִין,
- 6 אוֹ שְׁאֵר יוֹרְשֵׁין⁸ - דְּבָרָיו קִיָּמִין.
- 2) בבא-בבא קל. במשנה, וכרבי יוחנן בן ברוקה, שנפסקה הלכה כמותו, שם בגמרא. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא - לא (להלן הלכה ב). (3) דוקא אמר, אבל כתב - לא קנה בנו, שלא כתב אלא לעשותו אפוטרופוס (למעלה פ"ו הלכה ב, ולהלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). (4) אבל למי שאינו ראוי ליורשו, אינו יכול להוריש במקום שיש יורשים (גמרא שם, וכ"ה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה א). (5) דוקא כשאומר בלשון ירושה, אבל אם אמר בלשון מתנה - אין הבדל בין בריא לשכיב מרע, ובין מי שראוי ליורשו לבין מי שאינו ראוי ליורשו - בכל אופן יכול ליתן כאוות נפשו (להלן הלכה ה, והלכות נחלות שם הלכה ה). (6) ולמדו כן מהפסוק (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" - "התורה נתנה רשות להנחיל לכל מי שירצה" (בבא-בבא קל. שם) שהרי לא נאמר שינחלו בניו אלא הנחילו את בניו - הרי שהוא המנחיל לכל מי שירצה מבניו (רשב"ם שם). והמדובר במקרה שאין בכור, שאם יש בכור - לא אמר כלום, שנאמר "לא יוכל לבכר וגו'" (הלכות נחלות שם הלכה ב). (7) ברייתא שם. (8) בבית בין הבנות, כשאין בנים; באח בין האחים, כשאין לא בנים ולא בנות. ובשאר יורשין, כשרק הם היורשים, ואין אחרים קודמים להם.
- 7 ב. אֶבֶל הַבְּרִיא⁹ - אֵין דְּבָרָיו קִיָּמִין¹⁰.
- 9) שנתן כל נכסיו לאחד מיורשיו, בלשון ירושה, ובקנין, כדין מתנת בריא. (10) שם קלא. בעיא של רבא. ולדעת רב האי, הרי"ף ורי"מ מיגאש, היא בעיא שלא נפתרה "ולא עבדינן בה עובדא" (=לא עושים בה מעשה), וראה 'נמוקי יוסף', שאפילו תפס המקבל מוציאים ממנו, וכן נראה
- מלשון רבינו. וראה למעלה פ"א הלכה טו והערה סו. ולהלן בהלכות נחלות שם הלכה ד, ובלחם-משנה שם.
- ג. שְׂכִיב מֵרַע¹¹ שְׁאֵמֵר: נְכָסִי לְפִלּוֹנִי¹², וְאַחֲרָיו¹³
- 8 לְפִלּוֹנִי - אֵין לְשֵׁנִי אֶלָּא מֵה שְׁשִׁיר רֹאשׁוֹן¹⁴.
- 9) בבא-בבא קל. בברייטא, וכרבן שמעון בן גמליאל, שכן פסק רבי יוחנן שם, הלכה כמותו. ודוקא שכיב מרע. (12) כלומר: נכסי במתנת שכיב מרע לפלוני, שאינו ראוי ליורשו. (13) אחרי מותו של פלוני, והוא-הדין אם אמר לו "אם תמות" ("טור" חושן-משפט סימן רמח, בשם רבינו יונה). (14) שכל זמן שהמתנה בידו - היא כולה שלו, גם הגוף וגם הפירות, ולפיכך יכול למכרה. ואז אין לו לשני כלום, ראה להלן הלכה י. אבל מה ששייר יש לו, לפי שאמר "ואחריו לפלוני", והמקבל הראשון אינו ראוי ליורשו, ואין זו אלא מתנה שיש לה הפסק.
- ד. וְאִם¹⁵ הָיָה הָרֹאשׁוֹן רֹאשׁ לְיִרְשָׁיו¹⁶, פְּגוֹן שְׁהֵיָה
- 10 בֵּין מִפְּלֵל הַבְּנִים¹⁷ - אֵין לְשֵׁנִי פְּלוֹם¹⁸; שְׁפָל לְשׁוֹן
- 11 מִתְּנָה¹⁹ לְיֹרֵשׁ הָרִי הוּא פֶּלֶשׁוֹן יִרְשָׁה, וְיִרְשָׁה אֵין
- 12 לָהּ הַפֶּסֶק²⁰, וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵמֵר וְאַחֲרָיו לְפִלּוֹנִי²¹.
- 13) שם קל. בשם רב אחא בנו של רב עויא. (16) אע"פ שגם השני ראוי ליורשו (מגיד-משנה). (17) ובאופן שאין חשש שלא עשאו אלא אפוטרופוס, כגון ששייר משהו, שלא נתן לו כל נכסיו (לעיל פ"ו ה"ב) או שהיה באמירה בלבד (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). והוא-הדין לבית בין הבנות במקום שאין בנים, ולאח בין האחים אם אין לו בנים ובנות. (18) אם מת הראשון, אלא הכל ליורשין. (19) כן דעת הגאונים, שאפילו כתב במפורש לשון מתנה, הרי זו ירושה (אם לא שכתב במפורש שאינו נותן בירושה אלא במתנה, כדלהלן). ויש חולקים על זה (מגיד-משנה). (20) מימרא של רב אחא שם, שמכין שעשאו ליורש, אינו יכול שוב להפסיק את שלשלת הירושה, ומגלה את רצונו בזה, שאין אדם מתנה לעקור דבר מן התורה (רשב"ם שם).
- ה. אֶבֶל הַבְּרִיא שֶׁנָּתַן מִתְּנָת בְּרִיא²¹ עַל דֶּרֶךְ זֶה,
- 14 וְכָתַב לָזֶה: נְכָסִי לָךְ, וְאַחֲרָיִךְ לְפִלּוֹנִי - אֵין לְשֵׁנִי
- 15 אֶלָּא מֵה שְׁשִׁיר רֹאשׁוֹן, בִּין שְׁהֵיָה הָרֹאשׁוֹן²² רֹאשׁ
- 16 לְיִרְשׁוֹ בִּין שְׁלֹא הָיָה רֹאשׁ לְיִרְשׁוֹ²³.
- 17) דוקא בלשון מתנה, שהרי בלשון ירושה אין דבריו קיימים כלל, כמבואר למעלה הלכה ב. (22) [כוונת רבינו להשמיענו, שמה ששייר ראשון יש לו לשני, וכפי הנוסח שכתב להלן הלכה ו: "השני קונה מה שמשיר הראשון"]. (23) אחרי שבריא אין בכחו להנחיל למי שירצה בתורת ירושה, וכל כחו אינו אלא בלשון מתנה - מתנה יש לה הפסק, ויש לשני מה ששייר ראשון.
- ו. שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵמֵר: נְכָסִי לָךְ, וְאַחֲרָיִךְ לְפִלּוֹנִי,
- 18 וְהָיָה רֹאשׁוֹן רֹאשׁ לְיִרְשׁוֹ, וּפִרְשׁ וְאָמַר: לֹא מִשּׁוּם
- 19 יִרְשָׁה אֲנִי נֹתֵן לָךְ. שְׁאֵין לָהּ הַפֶּסֶק, אֶלָּא בְּמִתְּנָה,
- 20 וְהָיָה הַפֶּסֶק־תִּיהָ - הַשְּׁנִי קוֹנֶה מֵה שְׁשִׁיר רֹאשׁוֹן²⁴.
- 21) לפיכך, אם נתן המעוֹת עַל יַד שְׁלִישִׁי²⁵, או שְׁאֵמֵר:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ז תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(33) כרשב"ג בברייתא הראשונה שם. (34) מימרא של אביי, שם. (35) רק המשיא נקרא רשע, אחרי שהוא חוטא ולא לו, אבל מקבל המתנה עצמו שמכר, שעשה זאת להנאתו - אף כי עשה איסור, אינו נקרא רשע (רשב"ם שם). (36) מימרא של רבי זירא בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר ב'עשה' (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), ויש כאן טענה שמא לא נתן לו על-מנת שיעשה עבירה בנכסיו - בכל זאת מה שעשה עשוי (שם בגמרא). (37) מימרא של רב יוסף בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהם אסורים בהנאה כדין כלי המת (פ"ד מהלכות אבל, הלכה כא) ויש כאן טענה שמא לא נתן אלא על-מנת שיהנו בני אדם מנכסיו, ולא על-מנת לאסורם בהנאה - בכל זאת מה שעשה עשוי (גמרא שם).

- י. בַּמָּה³⁸ דְּבָרִים אֲמֹרִים³⁹? בְּשֹׁמֵךְ הָרָאוֹן אוּ נִתֵּן¹⁷
- מִתְּנָה⁴⁰ לְאַחֵרִים; אֲכָל אִם מִכֶּךָ הָרָאוֹן אוּ נִתֵּן¹⁸
- לְבִנו מִתְּנָה אוּ לְאַחַד מֵיֹרְשָׁיו - לֹא עָשָׂה כְּלוּם⁴¹.¹⁹
- וְכֵן⁴² אִם נִתְּנוּ⁴³ מִתְּנָת שְׂכִיב מָרַע, אֲפִלּוּ לְאַחֵרִים -²⁰
- לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שְׂאִין מִתְּנָת שְׂכִיב מָרַע קֹנֶה אֶלָּא²¹
- לְאַחֵר מִיתָה⁴⁴, וּבְשִׁימוֹת⁴⁵ יִקְנֶה הַשְּׂנִי⁴⁶.²²

(38) שם קלז: מימרא של רב הונא בנו של רב יהושע, במעשה שהיה. (39) שאם עבר ומכר - אין השני מוציא מיד הלקוחות. (40) מתנת בריא. (41) שכוונת הנותן כשאמר "ואחר כך לפלוני", לא היה בדעתו שיוכל המקבל הראשון לתת לבניו או ליורשיו, שאם כן לא עשה ולא כלום - שכל מה שיש לאדם הוא נותן לבניו. אבל כשאינו יכול לתת לבניו או ליורשיו, אע"פ שיוכל לתת לאחרים, אין אדם חוטא (שהרי אסור למכור ולתת לאחרים כנ"ל הלכה ח) ונותן לאחרים (מגיד-משנה). ולרשב"ם והראב"ד פירוש אחר בדברי הגמרא שם. (42) שם קלז. מימרא של רבי יוחנן. (43) מקבל-מתנה ראשון זה. (44) מימרא של אביי שם. וכן פסק רבינו למעלה פ"ח הלכה ט. (45) היינו, בשעת מיתה, לפני גמר המיתה, שהנותן רצה לזכות בנכסים את המקבל הראשון רק כל זמן שהוא זקוק להם, ולא כשהוא עומד למות, ואינו יכול להנות מהם, שאז רוצה הוא שיעברו לאחרים. אבל שכיב מרע הנותן נכסיו לאחרים, מעוניין הוא להחזיק בהם עד הרגע האחרון, ולפיכך אינו זוכה המקבל אלא לאחר גמר המיתה, ראה רשב"ם שם ד"ה וכבר קדמו. [והמדובר כשהנותן נתן לראשון ולשני במתנת שכיב מרע, אבל אם נתן במתנת בריא ובקנין, אין צריך לדקדק שהשני קודם למקבל מהראשון, אלא אפילו שניהם שווים - השני קודם, שהרי הוא קונה מן התורה, ואילו המקבל מהראשון אינו זוכה אלא מדין מתנת שכיב מרע, שחכמים עשו דבריו ככתובים וכמסורים, וראה למעלה פ"ח הלכה ט, ובהערה נו שם]. (46) שהוא, הזוכה בגמר מיתה, קודם למקבל מן הראשון בתורת מתנת שכיב מרע, שאינו זוכה אלא לאחר מיתה.

- י. הִיָּה חֹב עַל הָרָאוֹן אוּ כְּתִבַּת אִשָּׁה⁴⁷, וּבָאוּ²³
- לְבֵית דִּין לְהַפְרֵעַ מִנְּכָסִים אֵלָיו, אִף עַל פִּי שְׁהָרָאוֹן²⁴
- קָיָם - אֵין בֵּית דִּין מְגַבִּין אוֹתָם מִגּוֹף הַנְּכָסִים⁴⁸,²⁵
- אֶלָּא מִן הַפְּרוֹת בְּלִבְד⁴⁹ שְׂמִין לָהֶם. מֵת הָרָאוֹן,²⁶

1 תָּנוּ לְבָנֵי שְׁקָל בְּכָל שַׁבָּת, וְלֹא מִשּׁוּם יִרְשָׁה אֲנִי
2 נֹתֵנָם לָהֶם, וְהַנֶּשֶׂאָר מִן הַנְּכָסִים אַחֵר מוֹתָם יִהְיֶה
3 לְפִלוֹנִי - אֵין נֹתֵנִין לָהֶם אֶלָּא שְׁקָל²⁶, אִף עַל פִּי
4 שְׂאִינוּ מִסְּפִיק לָהֶם²⁷.

(24) דבר זה למד רבינו, ממה שאמרו (בבא-בבא קט"ז): "האומר תנו שקל לבני בשבת, וראויין ליתן להם סלע, נותנין להם סלע וכו' ואם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם כו' אין נותנים להם אלא שקל" - הרי שאפילו בבנו אם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם - יורשים האחרים, ושם בברייתא במימרא של רב אחא בריה דרב עויא מפורש שאמר למי שראוי ליורשו: נכסי לך ואחר כך לפלוני - אין לשני במקום ראשון כלום (הובא למעלה הלכה ד) - אלא על-כרחנו שכאן באומר תנו שקל לבני, מדובר כשפירש ואמר לא משום ירושה אני נותן, אלא משום מתנה, ועיין ראב"ד. וראה להלן הערה הבאה. (25) אפילו אם נתן סתם, ולא פירש שאין זה בירושה אלא במתנה שיש לה הפסק - כיון שלא בא ליד היורשים אלא מסר לשליש עבורם, יעשה שלישי מה שהושלש בידו. וכן כתב ה'בית יוסף' סימן רמח, בשם הר"ן. ובסברא זו מתרץ שם את הסתירה שהובאה למעלה בהערה הקודמת. (26) בניגוד למה שכתב בפרק יא הלכה כג. (27) שבשני האופנים הנ"ל אין אנו אומרים שכוונת הצמצום היתה לזרז אותם (כמו בפרק יא שם), אלא לחסוך מן הנכסים למען האחרים, המקבלים נכסיו לאחר מותם של אלה.

- ז. נְכָסִים²⁸ לְפִלוֹנִי, וְאַחֲרָיו לְפִלוֹנִי: מֵת רָאוֹן - קִנָּה⁵
- שְׁנִי; מֵת שְׁנִי - הָרִי אֵלָיו שֶׁל יֹרְשִׁי הַשְּׂנִי²⁹; מֵת שְׁנִי⁶
- בְּחַיֵּי רָאוֹן - יִהְיֶה הַנְּכָסִים שֶׁל יֹרְשִׁי רָאוֹן.⁷

(28) ברייתא בבא-בבא קט"ז: ושם מעשה בשלשה מקבלים, ורבינו כתב בשנים והוא-הדין לשלשה (ראה מגיד-משנה). (29) שכיון שבשעת מותו של ראשון אין השני בחיים, אינו זוכה בנכסים אלו. שהנותן לא כיון ליורשי השני אלא לשני עצמו.

- ח. וְאִף עַל פִּי³⁰ שְׂאִין לְשְׁנֵי אֶלָּא מֵה שְׂשִׁיר רָאוֹן,⁸
- אֲסוּר³¹ לְרָאוֹן לְמַכֵּר וּלְתֵן גּוֹפּוֹ, אֶלָּא אוֹכֵל⁹
- הַפְּרוֹת³² עַד שְׁיִמוֹת וַיִּזְכֶּה הַשְּׂנִי.¹⁰

(30) שם קלז. כרשב"ג בברייתא השנייה, הנראית כסותרת לברייתא הראשונה (שבהלכה ז). וכפי שפורשו הדברים בשקלא-וטריא שם. (31) שברייתא ראשונה - בדיעבד, וברייתא שניה - לכתחילה. כדי שיתקיים רצונו של הנותן, שהשני יזכה אף הוא בנכסים. (32) או מוכר אותם לאחרים.

- ט. וְאִם³³ עָבַר הָרָאוֹן וּמָכַר וְנָתַן בְּמִתְּנָה - אֵין¹¹
- הַשְּׂנִי מוֹצִיא מִיַּד הַלְּקוֹחוֹת; שְׂאִין לְשְׁנֵי לֹא מִן¹²
- הַגּוֹף וְלֹא מִן הַפְּרוֹת אֶלָּא הַנֶּשֶׂאָר. וְכָל הַמִּשְׁאֵי³⁴¹³
- עֲצָה לְרָאוֹן לְמַכֵּר - נִקְרָא רִשְׁעִי³⁵. וְאֲפִלּוּ הִיָּה בִּהֵן¹⁴
- עֲבָדִים וְהוֹצִיָּאָן הָרָאוֹן לְחֵרוֹת³⁶, אוּ פִלִּים וְעֶשְׂאָן¹⁵
- תַּכְרִיכִים לְמֵת³⁷ - מַעֲשָׂיו קָמִין.¹⁶

56) מימרא שניה של אביי, וכמו שפירשה שם. (57) זו שאמר לה שכיב מרע, כשהיא נשואה: "נכסי לך ואחר כך לפלוני". (58) שאם היה המדובר בנכסיה (=נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל) הבעל מוציא מיד הלקוחות (פכ"ח מהלכות אישות הלכה ז). (59) היינו שלכתחילה מעמידים הנכסים בידי הלווקח, שהרי בסופו של דבר הם עתידים לעמוד בידו, ולמה צריך לטרוח בחינם (מגיד-משנה). וזה בניגוד לפירוש רש"י שם ד"ה ומוקמינן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ומוקמינן. (60) שאילו מכרה כשהיא ארוסה, אינו מוציא מיד הלווקח, שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנס (הלכות אישות שם הלכה ח). (61) שכיון שהשכיב-מרע אמר לה כשהיא נשואה, הרי זה כאילו אמר לה: אחר כך ולא הבעל, כנ"ל. (62) לפי שבאמת הדברים חוזרים וסובבים, שהרי מיד כשהלווקח מחזיקם בא שוב הבעל ונוטל, ושוב בא השני ומוציא מיד הבעל, ושוב הלווקח מוציא מיד השני וחוזר חלילה וכו' וכו' ולפיכך קבעו חכמים שהנכסים נשארים ביד מי שהוציא ממונו, הוא הלווקח (גמרא שם). (63) בבא בתרא קכה: (64) שם: "לסבתא", ומפרש הרשב"ם: "לזקנתא". ורבינו מפרש: "סבתא" ביחס לבתו, והיא - אמו. (65) בבא בתרא שם. (66) וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא. (67) כ"ה בכ"י תימן. (68) כרב הונא, שם. אחרת היו זוכים בהם יורשי הסבתא, כדין מת שני בחיי הראשון (למעלה הלכה ז). (69) יוצא מתוך הסברת רבי אלעזר לדברי רב הונא, וכן דייק הרי"ף שם. ויש חולקים בזה (מגיד-משנה). (70) שאין זה "ראוי" אלא מוחזק ביד הבת למפרע. ושכתוצאה מזה אם מכרה האם, בטל המכר למפרע (רשב"ם שם).

יג. הפותב⁷¹ נכסיו לבנו⁷² ולאחר⁷³ מות⁷⁴ - הרי²⁹ הגוף של בן מזמן השטר, והפרות לאב עד שיתמות⁷⁵. לפיכך⁷⁶: האב אינו יכול למכור⁷⁷, מפני שהן נתונים לבן; והבן אינו יכול למכור⁷⁸, מפני שהן ברשות האב. מת האב והניח⁷⁹ פרות מחפזים לקרקע⁸⁰ - הרי הן של בן⁸¹, מפני⁸² שדעתו⁸³ של אדם קרובה אצל בנו⁸⁴. היות⁸⁵ תלושין או שהגיעו להבצור⁸⁶ - הרי הן של יורשין⁸⁷. עבר⁸⁸ האב ומכר⁸⁹ - מכורין⁹⁰ עד שיתמות, וכשיתמות האב מוציא הבן מיד הלקוחות. ואם⁹¹ היו שם פרות מחפזין⁹² - שמין⁹³ אותם ללווקח⁹⁴, ונותן הבן דמיהם. היות⁹⁵ תלושין או שהגיעו להבצור - הרי הן של לווקח. עבר⁹⁶ הבן ומכר - אין ללווקח כלום⁹⁷ עד שיתמות האב. מכר⁹⁷ הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת האב - פשיטתא האב קנה הלווקח; שאין לאב אלא פרות, וקנן⁹⁸ פרות אינו בקנן הגוף⁹⁹.

(71) בבא בתרא קלו. במשנה, כדעת ר' יוסי. (72) והיו לו עוד בנים אחרים. (73) בכ"י תימן: "לאחר". וכ"ה במגדל-עוז ובמגיד-משנה. (74) ובשטר כתוב זמן הנתינה, והרי זה כאילו היה כתוב: "מהיום ולאחר מותו", לפי שיטת רבי יוסי (שם), שהלכה כמותו, וראה להלן הלכה טו. (75) כן פירשו בגמרא שם, את שני הביטויים האלה: "מהיום"

1 וּבֹא בַעַל חוּבוֹ וְאִשְׁתּוֹ לְגִבּוֹת מִנְכָּסִים אֵלּוּ - אֵין
2 מִגְבִּין לָהֶם כָּלֹם⁵⁰. אֶפְלוּ עֲשָׂאן אֶפְתִּיקִי⁵¹, או
3 שְׂיִיחֶדן לְאִשְׁתּוֹ בְּכֶתְבָתָּה - אֵין גּוֹבִין מִנְכָּסִים אֵלּוּ
4 כָּלֹם, אֵלֹא הָרִי הֵן שֶׁל שְׁנִי.

(47) כגון שגירש את אשתו. (48) אע"פ שאמרנו לעיל (הלכה ט) שאם עבר ומכר או נתן, אין השני מוציא מיד הלקוחות - כל זמן שלא גבה המלוה בחובו ולא גבתה האשה בכתובתה, אע"פ שהנכסים משועבדים להם, אין זה כעבר ומכר או נתן במתנה, שהרי יכול לסלק חובו במעות, וכן יכול לסלק הכתובה במעות (מגיד-משנה). ומהר"ם מורטנבורג חולק על רבינו ('טור' סימן רמח). (49) שהם שלו, והוא יכול למכרם אפילו לכתחילה (למעלה הלכה ח). (50) לא מן הגוף ולא מן הפירות, שלאחר מותו אין לו כלום, שהכל שייך לשני (סמ"ע שם סעיף-קטן יח). (51) שמייחד נכסים מסויימים לגביית החוב. והיא מילה יוונית, ופירושה משכון ושעבוד (מוסף הערוך, ערך אפתק ב). ויש אומרים שהיא נוטריקון "אפה" (=על פה) תהא קאי, כלומר, ממנה תתבע חובך (ערוך שם, ורש"י ב"ק יא:).

5 יב. שְׂכִיב מִרְעָ⁵² שְׁאָמַר לְאִשָּׁה פְּנוּיָה: נְכָסִי לְךָ,
6 וְאַחֲרֶיךָ לְפְלוֹנִי, וְעַמְדָּה וְנִשְׂאֻת⁵³ - בַּעַל לֹוֶקֶחַ
7 הוּא⁵⁴, וְאֵין הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל⁵⁵. וְאִם⁵⁶ אָמַר
8 לָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה: נְכָסִי לִיךְ, וְאַחֲרֶיךָ לְפְלוֹנִי,
9 וּמֵתָה - הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל; שְׂכִינִן שְׁזֻכְתָּה
10 בְּנְכָסִים עַל תְּנָאי זֶה כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה, נִמְצָא פְּאֵלּוּ
11 אָמַר לָהּ בְּפִרוּשׁ: אַחֲרֶיךָ יִקְנֶה פְּלוֹנִי, לֹא הַבַּעַל.
12 לְפִיכָךְ, אִם מְכָרָה⁵⁷ נְכָסִים אֵלּוּ כְּשֶׁהִיא פְּתַח
13 בַּעֲלָהּ⁵⁸, וּמֵתָה פְּתַח בַּעֲלָהּ - יַעֲמְדוּ נְכָסִים בְּיַד
14 הַלֹּוֶקֶחַ⁵⁹. שְׁאִם יוֹצִיא הַבַּעַל מִיַּד הַלֹּוֶקֶחַ מִפְּנֵי
15 שְׂמִכְרָה כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה⁶⁰ - הָרִי הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד
16 הַבַּעַל⁶¹, וְהַלֹּוֶקֶחַ חוֹזֵר וּמוֹצִיא מִיַּד הַשְּׁנִי, שֶׁהָרִי
17 מְכָרָה לוֹ, וְאֵין לוֹ אֵלֹא מֶה שְּׁשִׁיר רֹאשׁוֹן, וְאֵין
18 בְּשִׁלְשֶׁתָּן מִי שְׁהוֹצִיא מִמוֹן אֵלֹא הַלֹּוֶקֶחַ⁶², וְלִפְיָכָךְ
19 תַּעֲמִד בְּיָדוֹ. מַעֲשֶׂה⁶³ בְּאַחַד שְׁאָמַר: נְכָסִי לְאִמִּי⁶⁴,
20 וְאַחֲרֶיךָ לְיֹורְשִׁי, וְהִיתָה לוֹ פֶת נְשׂוּאָה, וּמֵתָה הַפֶת
21 בְּחַיִּי בַעֲלָהּ וּבְחַיִּי אִם אֲבִיהָ, וְאַחֲרַיִךְ מֵתָה הַזִּקְנָה;
22 וְאָמַרְוּ חֲכָמִים⁶⁵: אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן נְכָסִים, מִפְּנֵי
23 שֶׁהֵן רְאוּיִין לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא זִכְתָּה בָּהֶן הָאִשָּׁה אֵלֹא
24 אַחֲרֵי שְׂמֵתָהּ⁶⁶. אֲבָל אִם הִנִּיחָהּ⁶⁷ הַפֶת בֶּן אוֹ פֶת, הָיָה
25 יוֹרְשִׁין הַנְּכָסִים; שְׂמִשְׁמַע יוֹרְשִׁין וְאֶפְלוּ יוֹרְשִׁי
26 יוֹרְשִׁין⁶⁸. וְאֵלּוּ אָמַר: וּכְשֶׁתָּמוּת הַזִּקְנָה הָרִי הֵן לְבִתִּי
27 מַעֲכָשׁוּ, הָיָה⁶⁹ הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן אַחֲרֵי מִיתַת
28 אִשְׁתּוֹ⁷⁰.

(52) כתובות צה: מימרא ראשונה של אביי, וכמו שפירשו אותה בשקלא-וטריא שם. (53) אבל אין להשיא לה עצה זו כדי להבריח את הנכסים מן השני (שם בגמרא, וכמו שאמרנו למעלה הלכה ט). (54) מתקנת אושא (כתובות נ.). (55) כאילו מכרה לאחר (למעלה הלכה ט).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ז תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רשב"ם ורמב"ן. ויש אומרים, שגם לענין חזרה - דינה כמתנת שכיב מרע (מגיד-משנה).

טו. שטר¹⁰³ מתנה¹⁰⁴ שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין¹⁰⁵ בין שלא היה בו קנין¹⁰⁶, בין שכתוב בו זמן ובזמן זה חי היה, הזמן מוכיח¹⁰⁷ שמחיים הקנה לו¹⁰⁸, ואינו זכה¹⁰⁹ אלא לאחר מיתתו¹¹⁰; שאילו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה כותב בו זמן¹¹¹. לפיכך, אף על פי שאין כתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה' - קונה לאחר מיתה. וזה שפוטבין בכל המתנות והממכרות 'מעכשיו ואף על פי שיש בשטר הזמן - להרויח הדבר פוטבין בו, אף על פי שאינו צריך¹¹².

(103) כרבי יוסי, שם קלו. במשנה, ולא כרבי יהודה החולק עליו שם. וכמו שפסק רב הלכה כמותו (שם). (104) של בריא (סמ"ע סימן רנו ס"ק א). ואילו מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין - כיון שאינו צריך קנין, יש חשש שנתכוון להקנות בשטר לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה י). ולדעת ה'נמוקי יוסף' (בבא-בבא פרק ט דפוס ווילנא ע"ב) מתנת שכיב מרע שכתוב בה מהיום, דינה כמתנת בריא וזקוקה לקנין, וראה להלן הערה קט. (105) שזה אף רבי יהודה מודה, כמו שהעלו בשקלא-וטריא שם. (106) אלא השטר עצמו משמש קנין כשהגיע ליד המקבל (פ"א מהלכות מכירה הלכה ז). (107) כדברי רב נחמן בשיטת רבי יוסי, וכן מפורש בברייתא של רבי יוסי שם. (108) גוף הקרקע. (109) לאכול פירותיה. (110) וכלל הוא בידינו: "אין שטר לאחר מיתה" (בבא-בבא קנב). (111) [כל זה אינו אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע אין הזמן מוכיח, כי ודאי לא נתכוון להקנות אלא לאחר מיתה, ראה למעלה פ"ח הלכה י, והערה סב]. (112) ראה ברשב"ם (שם קלו). ד"ה מוכיח.

טז. בריא¹¹³ שנתן מתנה וכתב בשטר 'מחיים ובמות' - הרי זו מתנה גמורה¹¹⁴ מחיים, שהרי כתוב בו 'מחיים'¹¹⁵; וזה שכתוב בו 'ובמות' - פמי שאמר 'מעשה ועד עולם', וכמו נזי השטר הוא זה.

(113) יוצא מתוך פלוגתא רב ושמואל (שם קנג), שבו נפסקה ההלכה כרב, הובאה למעלה פרק ח הלכה יט, ונראה משם שרק בשכיב מרע כוונתו לאחר מיתה, וזה שכתב "מחיים" הוא לסימן יפה, אבל בבריא אנו אומרים להיפך, שעיקר כוונתו מחיים, וזה שכתוב "ובמות", הוא כמו שאומרים "מעשה ועד עולם", וכמו שכתב רבינו. (114) לגוף ולפירות. (115) ובבריא אין לומר שכתב כן "ליישוב דעתו שיחיה מחולי זה", כמו שאמרו בשכיב מרע (פ"ח הלכה יט).

יז. הצדיקים¹¹⁶ הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם, אלא בנסיבות פה' ברוך שמו, לא בנדיבים¹¹⁷. והרי נאמר: ושונו מתנת יחיה.

ו"לאחר מותו", שלכאורה הם סותרים זה את זה, - שכוונתם: גוף מהיום, ופירות לאחר מיתה, שכל זמן שאפשר לנו לפרש את דבריו, שלא תהיה בהם סתירה, אנו עושים זאת. ועיין רשב"ם שם ד"ה גט ואינו גט, וראה בהלכה הבאה. (76) משנה, שם. (77) כלומר: מכירה סתם, שמשמע גם הגוף וגם הפירות. (78) אף כאן מכירה סתם, כנ"ל. (79) יוצא מתוך המשנה, שם קלח: כמו שהסיקו בגמרא (שם קלט). (80) שעל-פי הדין הם שייכים לכל היורשים, שהרי הפירות הם של האב ולא של הבן המקבל. (81) של בן זה, שלו כתב נכסיו, ולא של בניו האחרים. (82) מימרא של עולא, בגמרא שם. (83) ואנו אומרים שבשעת מיתתו מחל לבנו (הרי"ף). (84) ראה למעלה פרק ח הלכה ה. ואלמלא סברא זו - שייכים הפירות לכל היורשים, ראה להלן הערה צב. (85) משנה, שם. (86) שהם כתלושים, ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה יז. (87) שהרי לא נתן לבן אלא גוף הקרקע, ואילו הפירות נשארו לאב, ובמותו נפלו לירושה לפני כל בניו. (88) משנה, שם קלו. (89) סתם ולא פירש שמוכר רק הפירות (רשב"ם). (90) היינו, הפירות. אבל גוף הקרקע, אינו מכור, שהרי אינו שלו, מכיון שנתנה לבנו. ואם רצה הלוקח לחזור בו מן המקח, חוזר בו, שהרי הוא רצה לקנות גם הגוף וגם הפירות (נמוקי-יוסף). (91) בבא-בבא קלט. (92) לקרקע, וצריכים לה, שלא הגיעו להבצר. (93) מה שוים במצב זה, שהם מחוברים וצריכים עוד לקרקע. (94) שהרי על-פי הדין הם של האב, וכשמכר האב ללוקח - הכל ללוקח. אלא שאם עודם ברשות האב בשעת מיתתו, הוא מוחל אותם לבנו, מפני שדעתו קרובה אליו, כמבואר למעלה, וראה מגיד-משנה. (95) בבא-בבא קלו. במשנה. (96) כלומר: בפירות. (97) בבא-בבא שם, פלוגתא רבי יוחנן וריש לקיש, והלכה כריש לקיש. (98) בגמרא שם תלו הלכה זו בעיקרון זה, אם קנין הפירות כקנין הגוף, ואז אינו יכול למכור, או לאו כקנין הגוף, ואז יכול היה הבן למכור. (99) כריש לקיש שם. שהלכה זו היא בין שלושת ההלכות שרובא פסק כריש לקיש ביבמות לו. ולרבי יוחנן הסובר קנין פירות כקנין הגוף, אין מכירתו של הבן מכירה, אלא אם מת האב בחייו, שבאו הנכסים לרשותו, אבל אם מת הבן בחייו האב, שלא באו הנכסים לרשותו של הבן, הרי הנכסים נחשבים כאילו הם של האב, אע"פ שאין לו אלא פירותיהם - שקנין פירות כקנין הגוף.

יד. מתנת¹⁰⁰ בריא¹⁰¹ שכתוב בה 'מהיום ולאחר מיתה'¹⁰² - הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאינו קונה אלא לאחר מיתה; שמשמע דברים אלו: שאף על פי שקנה הגוף מהיום, אינו זכה בו ואוכל פרות אלא לאחר מיתה.

(100) ברייתא שם קלה: וכפירושה על-ידי אביי. (101) והיינו, שעשה בה קנין ככל בריא, ראה סמ"ע סימן רנו ס"ק יא. (102) רק לענין זה, דינה כמתנת שכיב מרע, אבל לענין חזרה, אין דינה כמתנת שכיב מרע שיכול לחזור בו, אלא מכיון שעשה קנין אינו יכול לחזור בו. וכן פירשו

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בראש המסכת: "השותפין", לשון סתמית ללא כל הברדל, איך הוקמה שותפות זו. (7) משנה שם יא. ושם ג. לפי פירוש של רבי אסי בשם רבי יוחנן במשנה שם ב. (8) פירוש דין חלוקה - להלן הלכה ד. (9) במשנה שם יא. מפורטים גם דברים שהם מטלטלין. וראה להלן הלכה ה. (10) הרי"ף, סמוך למשנה הנ"ל יא. ולמד זאת מהמירא של רב אשי שם ג. "שהלך זה בתוך שלו והחזיק" (וראה תוספות שם דיבור המתחיל רב אשי) וכן כתב רבינו להלן פרק ב הלכה י: "וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וכו' אף על פי שלא קנו מידם, אין אחד מהם יכול לחזור בחבירו". ועיין להלן. (11) ברי"ף שם נוסף: "ואינו יכול להשתמש בחלקו של חבירו", וראה להלן. (12) כי מאחר ששניהם מכירים כל אחד ואחד חלקו - הרי התקיימה כאן חלוקה ביניהם ואינם שותפים עוד בחצר. ואף על פי שלא עשו זאת בקניין, אינם יכולים לחזור עוד אחר שחלקו, כי הרי כל השותפות הייתה מתחילה רק עד שיתחלקו ואף על פי שאנו פוסקים להלכה "האחים שחלקו לקוחות הם" ואין אנו אומרים שהובר הדבר למפרע שכל אחד ואחד קיבל חלקו המיוחד לו - מכל מקום מעכשיו אנו קובעים כי כל אחד ואחד קיבל חלקו המיועד לו מתחילה בעת התחלת השותפות לכשיתחלקו ביניהם, ולפיכך אינם צריכים קניין (אכן האזל להלן פרק ב הלכה י). (13) הברדל זו מחיצה היא, אלא שיש הברדל בין מקום שיש בו היזק ראייה, שצריכה להיות גבוהה ארבע אמות (כדלהלן פרק ב הלכה טז) לבין מקום שאין בו היזק ראייה, שדי לה בגובה כל שהוא (מגיד משנה).

(116) קידושין נט. ושם מעשה ברב גידל שלא רצה לקבל מתנה. ובחולין מד: אמרו: "רבי אלעזר כי הווי משדרי ליה מבי נשיאה מירי לא שקיל, וכי הווי מזמני ליה לא אזיל" (כששלחו לו מבית הנשיא איזו מתנה, לא היה מקבל. וכשהזמינו אותו לסעודה, לא היה הולך), אמר: לא קא בעי מר דאיחי? (אינו רוצה שאחיה?) דכתיב ושונא מתנות יחיה, רבי זירא - כי הווי מזמני ליה אזיל, אמר אתייקורי הוא דמתייקורי בי (=מתכבדים הם בי). [ורבינו לא כתב שאם מזמינים אותו - מותר, מפני שפסק כרבי אלעזר החולק על רבי זירא, וראה בהגהות מיימוניות]. (117) על-פי הפסוקים: "ברוך הגבר אשר יבטח בה", והיה ה' מבטחו" (ירמיה יז, ז) ו"אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה" (תהלים קמו, ג). וכתב במגדל-עוז, שכתבו כאן רבינו בסוף הלכות זכיה ומתנה, כדי לחתום ההלכות האלו בענין טוב ויפה.

סליקו להו הלכות זכיה ומתנה בסיעתא דשמיא

יום ש"ק י"ז תמוז ה'תשע"ח

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות לידע דין חלוקה הקרקעות בין השתפין. והרחקת גזק כל אחד מהם משכנו ומפעל המצר שלו²¹. ודין פעל המצר.

ובאור כל הדינין האלו בפרקים אלו:

(1) כולל היזק ראייה וכיוצא בו. (2) כולל נזקי רכוש.

פרק ראשון

(3) נתבארו בו משפטי חלוקת השותפין באלו דברים כופין זה לזה לחלוק או שיישאר לאחד מהם הכול ויקנה חלק חבירו בדמים, והנמשך אחר זה.

1 א. אחד הקונה מחברו חצי שדהו, או שנים שקנו
2 מאחד שדה, או שירשו, או שנתנה להן במתנה, או
3 שהחזיקו בה מן ההפקר⁵, או נכסי גר, כללו של
4 דבר: כל שיש ביניהם שותפות בקרקע, ובקש אחד
5 מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו: אם יש
6 באותה קרקע דין חלקה⁸ - בופה את שאר השתפין
7 וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה - אין אחד
8 מהן יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין
9 במטלטלין⁹. במה דברים אמורים¹⁰? בשאין אחד
10 מהן מפיר את חלקו¹¹ במקום שהן שותפין בו, אלא
11 יד בלן משתמש בכל המקום; אבל אם היה אחד
12 מהן מפיר חלקו, אף על פי שאין בה דין חלקה -
13 בופה כל אחד מהן את חברו להבדיל¹² בין חלקו
14 לחלק חברו¹³.

(4) בבא בתרא ב. לפי פירוש של רבי אסי בשם רבי יוחנן (שם ג.) ושם יא. במשנה. (5) כן נראה בבבא מציעא ז: ובפירוש רבינו חננאל שם (אור שמח). (6) כלשון המשנה

15 ב. אחד¹⁴ מן השתפין¹⁵ שאמר לחברו במקום שאין
16 בו דין חלקה, או¹⁶ בדבר שאי אפשר שיתחלקו, כגון
17 שפחה או כלי: מכר לי חלקך בכך וכך, או קנה
18 ממני¹⁷ פשערה¹⁸ - הדין עמו, וכופין את הנתבע
19 למכור לחברו או לקנות ממנו. אבל אם אין התובע
20 רוצה לקנות, או לא ימצא במה יקנה - אינו יכול
21 לכף את חברו לקנות ממנו, אפילו פשערה הזול;
22 שהרי חברו יכול לומר לו: אין רצוני שאקנה, אלא
23 שאמכר¹⁹. לפיכך²⁰: שני אחין, אחד עני ואחד
24 עשיר, שהניח להם אביהם מרחץ או בית הפד: אם
25 עשאן האב²¹ לשכר - השכר לאמצע²², כל זמן
26 שירצו לעמוד בשתפות²³; עשאן²⁴ האב לעצמו -
27 אינו יכול לכף אחיו להשכיר אותם, אלא
28 משתמשין בהם כדרך שהשתמש אביהם. והרי
29 עשיר אומר לעני: קח לך זיתים, ובוא ועשה אותם
30 בבית הפד; קנה לך עבדים, ויבואו וירחצו
31 במרחץ²⁵. ואין העני בופה את העשיר לקנות
32 חלקו²⁶. אלא אם כן אמר לו: קנה ממני או מכר
33 לי. והריני לזה וקונה²⁷ או מוכר²⁸ לאחרים וקונין
34 - הדין עמו. אמר כל אחד מהן: איני קונה, אלא
35 הריני מוכר חלקי - מוכרין אותה לאחרים. אמר כל
36 אחד מהם: איני מוכר, אלא כל אחד מהן רוצה
37 שיקנה חלק חברו, או שאין אחד מהן רוצה לא

שם. (25) כלומר, אף על פי שאין העני יכול להשתמש בבית הבר או בבית המרחץ - ואמר לו העשיר: מה איכפת לי אם אינך יכול, מצידי תוכל לקחת זיתים או עבדים ולהשתמש בהם. (26) שכל שאינו נותן אפשרות משני הצדדים: "גור או אגוד" - אינו יכול להכריחו. (27) אף על פי שאין לו משלו. וכן נראה שם יג. שגם עבד כנעני שאין לו לשלם הרי הוא בכלל "אגוד" על ידי שילוה מאחרים. (28) כלומר: אף שאין לו כסף, יכול הוא לבקש מהשותף שיאפשר לו זאת על ידי מכירה לאחרים. ויש חולקים על זה (שולחן ערוך סימן קעא, סעיף ו). (29) מכאן משמע שמה שאמר למעלה "אם עשאה האב" לאו דווקא עשאה האב כפירושו של הכסף-משנה אלא כדעת האומרים שהכול תלוי אם ראוי להשכיר או לאו וכמו שכתב המגיד-משנה. (30) את עיקרון החלוקה לזמנים, למד הר"י מיגאש מתשובת רב נחמן (שם יג). הסובר שאין אומרים "גור או אגוד", לשאלת רבא, מה יעשו בחפץ השייך לבכור ופשוט, ועל כך ענה רב נחמן שזה משתמש בו יום אחד וזה יומיים. והוא הדין למקום שאין אפשרות של גור או אגוד (מגיד משנה). והראב"ד בהשגתו חולק על זה ואומר שאין האחד יכול להכריח את השני לחלוקת שנים, שהשני יכול לטעון, שהוא אינו מוכן להיות נע ונד. ועוד, אם אין לו להיכן יפנה, מה תהא עליו, אלא: או תסבול היזק ראייה או תחלוק. (31) ואי-אפשר לכופו על חלוקה, אף על פי שיש היזק ראייה. (32) מקור דברים אלו בברייתא (שם יג. והובאה למעלה) שבמרחץ שעשה האב לעצמו משתמשים בה ביחד כדרך שהשתמש בה אביהם (מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). ועוד ראייה ממה ששאלו שם מה עושים בבכור ופשוט שהניח להם עבד ובמהמה טמאה - מכלל שבפשוט ופשוט לא הייתה כל בעייה, מפני ששניהם יכולים להשתמש יחד (ר"י מיגאש, וראה בתוספות שם דיבור המתחיל בכור ופשוט). ואם אינו ראוי להשתמש בו יחד, יש אומרים שמחלקים אותו לימים (ר"י מיגאש). (33) שאם רק מזמן לזמן, הרי אפשר לקיים חלוקה בין השותפים בשימוש לזמנים נפרדים.

ג. אחד השוכר מחברו מקצת חצר או שדה שאין בה דין חלקה³⁴, או שנים ששכרו מקום אחד בשתפות - כל אחד מהן יכול לכף את חברו ולומר לו: או שוכר ממני חלקי, או השכר לי חלקה³⁵. ואם יש בה דין חלקה - חולקין.

(34) כלומר, לא בחצר ולא בשדה (ובשולחן-ערוך חושן משפט סימן קעא סעיף ט היפך הסדר: "מקצת שדה או חצר שאין בה דין חלוקה"). (35) הראב"ד חולק על זה ולדעתו, אין מקום להלכות אלו, של גור או אגוד אלא בירושה ומתנה, אבל לא בשכירות ובמקח-וממכר מפני שיכול השותף לטעון, שעל מנת כן שכרו או קנו לכתחילה בשותפות, שימשיכו ככה. ורבינו סובר כי התובע יכול לדחות את טענת השותף בטענה נגדית, שבזמן השכירות חשב אמנם שיוכל להיות בשותפות עם זה, ורק אחרי כן נתברר לו שזה אינו לפי רוחו (מגיד משנה בשם הרשב"א).

ד. אי זהו דין חלקה? כלל³⁶ שאלו יחלק לפי

1 לקנות חלק חברו ולא למכור חלקו, אלא ישארו
2 שתפין בגוף - היאך הן עושין? אם היה המקום
3 עשוי לשכור²⁹ - משכירין אותו וחולקין שכרו; ואם
4 אינו עשוי לשכור: אם חצר הוא - שוכנין בה שנה
5 שנה³⁰, שאי-אפשר שישכנו שניהם פאחת, מפני
6 הזק ראייה, שהרי אין בה דין חלקה³¹, ואין אדם
7 עשוי לטרח כל שלשים יום לפנות מחצר לחצר,
8 אלא משנה לשנה; ואם מרחץ הוא - נכנסין לה
9 שניהם תמיד בכל יום³². וכן כל דבר שראוי
10 להשתמש בו תמיד³³, ואינו עשוי לשכור, כגון
11 מרחץ או מצע או ספר תורה - אינו יכול לומר לו:
12 השתמש אתה יום ואני יום, שהרי אומר לו: בכל
13 יום אני רוצה להשתמש בו.

(14) שם יג. ושם, פלוגתת רב יהודה ורב נחמן אם אומרים "גור או אגוד" (ראה להלן), והלכה כרב יהודה, כמו שפסק אמימר (שם יג:) וכברייא שהובאה שם. (15) היינו, אלה שנזכרו למעלה: קונה מחבירו חצי שדה, שניים שקנו שדה, ירשו, ניתנה לה מתנה, זכו מן ההפקר. ובכולם יש דין של "גור או אגוד". והראב"ד להלן הלכה ג חולק על זה וכתב שלא אמרו "גור או אגוד" אלא בירושה ומתנה, אבל במקח וממכר לא אמרו כן, שהרי השני אומר לו: על דעת כן נשתתפנו, שלא נחלק, ועיין שם. (16) נלמד מדברי רבא לרב נחמן, שם יג. (17) זהו "גור או אגוד" שבגמרא שם. וכפירוש הערוך (ערך גר ב, לפי נוסחת הכסף-משנה): גור: משוך, כלומר, קנה. אגוד: אמשוך, כלומר, אקנה, היינו מכור. (18) ואם כן התובע את החלוקה הוא הוא הקובע את השער, בין לעצמו, במקרה שהוא קונה, ובין לחבירו כשיקנה הוא (בניגוד לרש"י שם דיבור המתחיל אית דינא, שפירש גור: קוץ. אגוד: אקוץ, שלעולם, הקונה קובע את השער וראה כסף משנה). ונראה מדברי רבינו שאפשר לקבוע גם שער העולה על שווי האמיתי של החפץ, ויש חולקים על זה (ראה במגיד משנה). (19) והכול תלוי בתובע האומר "גור או אגוד", שיוכל לומר כן בשני הצדדים: גם גור, שהאחר יקנה, וגם אגוד שהוא יקנה. אבל אם הנתבע הוא עני ואינו יכול לקנות, אין זה מפריע לתובע להגיד לו "או קנה או מכור". כן הכריע הרי"ף שם בניגוד לדעת החולקים על זה (מגיד משנה). (20) משנה שם קעב. והובאה שם יג. (21) מפשטות דברי רבינו נראה שהכול תלוי בהתנהגות האב המוריש (כסף משנה). ויש אומרים שהעיקר תלוי בגדלם ובקטנם, שאם הם גדולים וראויים להשכיר, משכירים והשכר לאמצע. ואם הם קטנים, שאינם ראויים להשכיר, אינו יכול לכופו להשכיר (מגיד משנה. וראה בתוספות שם יג: דיבור המתחיל אם). (22) ואין העשיר יכול לומר, שהוא רוצה להשתמש בחלקו, כי הרי זה יפריע להשכיר את החלק השני (מגיד משנה בשם הרשב"א). (23) אבל אם ירצה העשיר יכול לבטל את השותפות על ידי זה שיאמר לו "גור או אגוד", ור"י מיגאש השאיר זאת בספק, מאחר שהדבר עומד לשכר ואולי דינו כדבר שיש בו דין חלוקה, וראה מגיד-משנה. (24) משנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלֹא אֶת הַשּׁוֹכֵף, וְלֹא אֶת בֵּית הַבֵּד, וְלֹא אֶת
הַמֵּרְחֵץ, וְלֹא אֶת הַטְּלִית, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל חֶלֶק מִהֶן
כְּדֵי לָזֶה וּכְדֵי לָזֶה.⁵⁶ אִם מֵרְחֵץ חִלְקוֹ - עַד שֶׁיִּהְיֶה
בְּכָל חֶלֶק מִהֶן כְּדֵי מֵרְחֵץ, וְאִם שּׁוֹכֵף - עַד שֶׁיִּהְיֶה
כָּל חֶלֶק שּׁוֹכֵף בְּפָנָיו עֲצָמוֹ. וְכֵן בְּטָלִית וּבִשְׂאֵר כָּל
הַדְּבָרִים. אִין⁵⁷ בְּהֵן כְּדֵי לָזֶה וּכְדֵי לָזֶה - מַעְלִין⁵⁸
אוֹתוֹ בְּדָמִים, וְיֵשׁ [לֹא] לִזְמַר לַחֲבֹרָה: אוֹ מִכּוֹר לִי אוֹ
קִנְיָה מִמֶּנִּי. אֲמַר⁵⁹ אֶחָד מֵהֶם: חֶלֶק זֶה, אָף עַל פִּי
שְׁאִין הַחֲלָקִין שְׁוִים⁶⁰, אֲנִי אֶטֶל אֶת הַפְּחוֹת וְטֵל
אֶתָּה אֶת הַיֵּתֶר⁶¹ - אִין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁהִרִי אוֹמֵר לוֹ:
אִין רְצוֹנִי לָקַח מִתְּנֶה⁶², אֲלֵא הוֹאִיל וְאִין בְּה דִּין
חֲלָקָה בְּשׁוּה הִרִי אֲנוּ מַעְלִין בְּדָמִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

על פי מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה ש"רוב דיני
התורה אינן אלא לתקן הדעות ולישר כל המעשים" ומתוך
הדינים וההלכות למדים עניינים והוראות בעבודת ה', יש
לומר, שעניין השכנים בעבודת ה' הוא שאין להסתפק
בעבודה עם עצמו וצריך לפעול גם על כל אלו שבסביבתו
שהיו "שכנים" שלו בענייני יהדות, תורה ומצוותיה.

(על פי דק"ש חלק כ"ז ע' 307)

(54) משנה שם יא. (55) "מִן מִמִּינֵי אֲרָמוֹנִים" (רבינו
בפירוש המשניות). (56) ולא פורש כמה השיעורים של כל
חלק וחלק בדברים אלו. (57) ברייתא שם יג:
(58) והיינו, לפי העיקרון של גוד או אגוד, כמבואר בסמוך.
(59) כרבן שמעון בן גמליאל שם "מסתבר טעמו" (רי"ף
שם). ויש חולקים ופוסקים כתנא קמא שיכול לומר לו טול
אתה שיעור ואני פחות (הגהות מיימוני אות ט). (60) ויש
אחד מהם גדול ואחד קטן. (61) ויש בו כשיעור.
(62) בהתאם לכתוב: "ושונא מתנות יחיה", כמו שנימקו
בגמרא שם. וראה למעלה בסוף הלכות זכיה ומתנה. וכסף
מחיר הדבר - אין לי (גמרא שם).

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) נתבארו בו משפטי חלוקת החצר המשותפת לבעלי בתים
מיוחדים כל בית לכל אחד מהם, וכן אם רצו השותפין
לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה, ומה שיש לשותפין זה על
זה משמירת הנזקין אחר שחלקו, והנמשך אחר זה.

א. חֲצֵרוֹת² הַכְּפָרִים³, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד בּוֹנֶה לוֹ בֵּית⁴
וְנִמְצְאוּ הַחֲצֵר שְׁבִין שָׁנִי הַבָּתִּים⁵ מִשְׁתַּפֵּת לְכָל בְּנֵי
הַבָּתִּים - הִרִי יֵשׁ לְכָל פֶּתַח וּפֶתַח⁶ אֲרֻבַּע אַמּוֹת⁷
לְפָנָיו⁸ בְּרֹחֵב כָּל הַפֶּתַח⁹; וְהַנִּשְׁאָר מִן הַחֲצֵר: אִם
יֵשׁ בּוֹ אֲרֻבַּע אַמּוֹת עַל אֲרֻבַּע אַמּוֹת לְכָל שְׁתֵּף וְשְׁתֵּף
- חוֹלְקִין אוֹתָהּ; וְאִם לֹא - אִין חוֹלְקִין אוֹתָהּ. שֶׁכָּל
חֲצֵר שְׁאִין לָהּ אֲרֻבַּע אַמּוֹת עַל אֲרֻבַּע אַמּוֹת - אִינָהּ
קְרוּיָה חֲצֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו¹⁰. פִּיצֵד? הִי שְׁנֵי שְׁתֵּפִין,
לָזֶה שְׁנֵי בָתִּים¹¹ וְלָזֶה בֵּית אֶחָד: זֶה שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי
בָתִּים - מוֹדֵדִין לוֹ מִן הַחֲצֵר אֲרֻבַּע אַמּוֹת לְכָל בֵּית

הַשְּׁתֵּפִין, יִגִּיעַ לַפְּחוֹת³⁷ שֶׁבָּהֶם חֶלֶק שֵׁשׁ הַכָּל קְרוּי
עָלָיו; וְאֵבֶל אִם אִין שֵׁם הַכָּל נִקְרָא עַל הַחֶלֶק - אִין
בְּה דִּין חֲלָקָה. פִּיצֵד³⁸? כָּל חֲצֵר³⁹ שְׁאִין בְּה אֲרֻבַּע
אַמּוֹת⁴⁰ עַל אֲרֻבַּע אַמּוֹת - אִינָה קְרוּיָה חֲצֵר. וְכָל
שְׂדֵה שְׁאִין בְּה כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבִּין⁴¹ - אִינָה
קְרוּיָה שְׂדֵה⁴². וְכָל גִּנָּה⁴³ שְׁאִין בְּה כְּדֵי זְרִיעַת חֲצִי
קֶב - אִינָה קְרוּיָה גִנָּה. וְכָל פֶּרְדָּס⁴⁴ שְׁאִין בּוֹ כְּדֵי
זְרִיעַת שְׁלֹשָׁה קִבִּין - אִינוּ קְרוּי פֶּרְדָּס. לְפִיכָךְ⁴⁶: אִין
חוֹלְקִין אֶת הַחֲצֵר, עַד שֶׁיִּהְיֶה אֲרֻבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין; וְלֹא אֶת הַשְּׂדֵה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּה
כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבִּין [לְכָל אֶחָד וְאֶחָד]; וְלֹא אֶת
הַגִּנָּה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּה חֲצִי קֶב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא
אֶת הַפֶּרְדָּס, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ בֵּית שְׁלֹשָׁה קִבִּין לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴⁷? בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וּבִיּוֹצֵא
בְּה⁴⁸; וְאֵבֶל בְּבָבֶל וּבִיּוֹצֵא בְּה⁴⁹ - אִין חוֹלְקִין אֶת
הַשְּׂדֵה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּה כְּדֵי⁵⁰ חֲרִישַׁת יוֹם לָזֶה⁵¹
וְחֲרִישַׁת יוֹם לָזֶה; וְלֹא אֶת הַפֶּרְדָּס⁵², עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ
שֵׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת לָזֶה [וְשֵׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת
לָזֶה], כְּדֵי עֲבוֹדַת אָדָם אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד; וְשְׂדֵה⁵³
שֶׁמֶשְׁקִין אוֹתָהּ בְּכָלִי - עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּה כְּדֵי שְׁיִמְלֵא
הַפּוֹעֵל יוֹם אֶחָד לָזֶה וְיוֹם אֶחָד לָזֶה.

(36) משנה בבבא בתרא יא. (37) היינו, אם יש הרבה
שותפים, ויש ביניהם אחד, שאין לו אלא חלק קטן - אף
הוא צריך לקבל בשיעור של דין חלוקה. ואם לאו, מעכב
הוא את החלוקה (סמ"ע קצא סעיף קטן ה). (38) משנה
שם. (39) ובית - כחצר (הגהות מיימוני אות ה). (40) חוץ
מארבע אמות של פתחים (להלן פרק ב הלכה א).
(41) היינו סאה (=שישה קבין) וחצי סאה אורך על רוחב
סאה והוא שטח של שלושת אלפים שבע מאות וחמישים
אמה (רבינו בפירוש המשניות שם). (42) שלא כדאי
להשקיע מאמצים בחרישה וזריעה בשטח קטן מזה (תוספות
שם דיבור המתחיל ולא את השדה). (43) שזורעין בה
ירקות, והיא חשובה אף בשטח קטן. (44) גמרא שם יב.
(45) כרם (רש"י דיבור המתחיל פרדסא) או שדה אילן אחר,
כמבואר בסוף ההלכה (מגיד משנה). (46) משנה שם יא.
(47) גמרא שם יב. (48) שהקרקע חשובה ושווייה דומה
לזה שבארץ ישראל. (49) שהקרקע אינה חשובה כל כך.
(50) מסקנת רב יוסף שם יב. (51) שאין פועל לפחות מיום
(רש"י שם). ובגמרא שם דנו בדבר אם הכוונה ליום חרישה
בעונת החרישה, או ליום חרישה בעונת הזריעה. ורבינו לא
ציין כלל, אם כוונתו לזו או לזו, ובפירוש המשניות כתב
שהעיקר שיהיה בכל חלק שיעור של עבודת יום אחד,
"בחרישה או זריעה וכיוצא בהן", וראה לחם-משנה.
(52) מימרת רבא בר קטינא שם. (53) שם מימרת רב נחמן,
וכפירוש הר"ח (תוספות שם דיבור המתחיל דוולא) והיינו,
בבבל, בהקבלה לגינה בארץ ישראל (לחם משנה וסרה בזה
קושיית התוספות שם).

22 ה. אִין⁵⁴ חוֹלְקִין אֶת הַטְּרַקְלִין, וְלֹא אֶת הַמּוֹרְן⁵⁵,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ז תמוז - ספר קנין - הלכות שכנים קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמות]. (13) פתח אחד לכל רוח ורוח, כנ"ל. (14) שם, במימרא של אמימר. (15) כלומר, השאיר כל הפתחים ואינו משתמש אלא באחד מהם. ועיין להלן הלכה ז ובהערה שם. (16) הראב"ד השיג כאן על דברי רבינו, וכתב שלא אמרו בגמרא שייוחד מפקיע שאר הרוחות אלא בחפירה דסופלי, אבל בבית אינו מפקיע, ויש לו ארבע אמות לכל רוח.

- ג. אכסדרה¹⁷: אם אפשר לו להכנס לתוכה במשאו¹¹
- אין לה ארבע אמות; ואם לאו - יש לה ארבע¹²
- אמות. שלא אמרו שיש לכל פתח ופתח ארבע¹³
- אמות, אלא לפרק שם משאו.¹⁴

(17) שם יא: מימרא של רב הונא. "אכסדרא", שאין לה דפנות כלל (רש"י), או שיש לה רק שלשה דפנות ופתוחה מצד רביעי (תוספות שם ד"ה הכא).

- ד. בית¹⁸ שער¹⁹ או מרפסת²⁰ - יש להם ארבע¹⁵
- אמות.²¹ הוי"ו²² חמשה בתים פתוחים למרפסת,¹⁶
- והמרפסת פתוחה לחצר - אין לה אלא ארבע¹⁷
- אמות.²³

(18) ברייתא שם. (19) חדר קטן (שיש בו ארבע אמות לפחות, ראה להלן הלכה ח) שהוא על יד השער הגדול והוא שייך לאחד מבני החצר, וכל בני החצר עוברים דרך החדר הזה, ואעפ"כ יש לו דין בית ויש לו ארבע אמות בחצר [ואע"פ שמכניסים המשאוי דרך החדר - צריך הוא ארבע אמות בחצר, בכדי לפרק את המשאוי, וכ"ה להלן בבית שחציו מקורה וקיריו כלפי חוץ, ועיין יד רמ"ה]. (20) מקום גבוה בחצר, שפתחי העליות פתוחים אליו. (21) למטה ליד החצר, לצורך המפרסת. (22) ברייתא שם. (23) שהרי כולם נכנסים דרך המרפסת, ונחשב הכל כבית אחד וכפתח אחד.

- ה. לול²⁴ של תרנגולים - אין לו ארבע אמות.²⁵

(24) שם, בעיא שנפתרה. (25) שהתרנגול מטפס ועולה מטפס ויורד, ואינו זקוק לארבע אמות כמו חמור, שמפרקים אותו ממשאו (גמרא שם).

- ו. בית²⁶, חציו מקרה²⁷ וחציו שאינו מקרה²⁸, בין²⁰
- שקריו כלפי פנים²⁹ בין שקריו כלפי חוץ³⁰ - אין²¹
- לו ארבע אמות.³¹

(26) שם, בעיא שנפתרה. (27) מכוסה בתקרה. (28) ויש בו ארבע אמות על ארבע אמות. שאם לא כן, אין בו מקום לפרק משאו, ובוודאי יש לו בחצר (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (29) שוודאי יכול לפרק בחוץ בחלק שאינו מקורה. (30) שצריך להכניסו דרך החלק המקורה אל החלק שאינו מקורה ולפרקו שם. (31) בחצר. אלא מפרק את החמור בבית, כנ"ל.

- ז. בית³² סתום³³ - יש לו ארבע אמות.³⁴ פרץ את²³
- פציו³⁵ - אין לו ארבע אמות.³⁶

(32) שם, יב. (33) שהיה בו פתח אחד בלבד וסתמו אותו

ובית על כל רחב הפתח, אפילו היה עשור אמות;
וזה שיש לו בית אחד - נותנין לו ארבע אמות
ברחב פתחו לפני פתחו; והנשאר מן החצר: אם יש
בה שמונה אמות, כדי שיהא לזה ארבע אמות על
ארבע אמות ולזה ארבע אמות על ארבע אמות חוץ
מן הפתחים - יש בה דין חלקה, וחולקין; פחות
מזה - אין בה דין חלקה.

(2) בבא-בתרא יא. ברייתא ומימרא של רבי אסי בשם רבי יוחנן. (3) דוקא של הכפרים והדומה להם, וזה לפי שיטת הר"י מיגאש, ראה בסמוך. (4) כלומר, כל אחד ואחד בונה בקרקע הפקר וכל אחד זוכה בחצר, ולפיכך זה שיש לו פתח אחד, זוכה הוא בארבע אמות כנגד פתחו, ואם יש לו שני פתחים זכה בשמונה אמות, אבל שנים שקנו חצר בשותפות, בין שיש לו פתח אחד בין שיש לו שני פתחים, אין לו אלא ארבע אמות בלבד, וכן דעת ר"י מיגאש בבא-בתרא שם, והובא במגיד-משנה, ועיין לחם-משנה. (5) היינו, שמקודם היתה אדמת הפקר, כנ"ל, ואחרי שהקימו הבתים הקיפו את השטח, ואז זכה כל אחד בחצר, בהתאם למספר הפתחים שלו. (6) היינו פתח לכל בית, כמבואר להלן, ואם היו כמה פתחים בבית אחד, אם כל פתח ברוח אחרת, יש לכל פתח ופתח ארבע אמות, כמבואר להלן הלכה ב, עיין שם. (7) לפרק שם משאו (להלן הלכה ג). ויתר החצר יש לו תשמישים אחרים. (8) כלומר, בעומק החצר. (9) כמות רחבו, כן מדת השטח. ויש אומרים, שלעולם יש לו רוחב ארבע אמות, אף באופן שהפתח אינו רחב ארבע אמות, לפי שאי-אפשר לפרק משאו בפחות מד' אמות (רא"ש שם סימן לח). ונחלקו הראשונים, מה זכותו בד' אמות אלו: יש אומרים שאע"פ שהן מיוחדות לו - גם חבירו יכול להשתמש בהם לפרקים, ויש אומרים שהן קניות לו לגמרי (ראה במגיד-משנה להלן הלכה ג). (10) למעלה פ"א הלכה ד. (11) בברייתא שם: "לזה פתח אחד, ולזה שני פתחים". ומפרש רבינו "פתחים": בתים. שאם יש שני פתחים בבית אחד, אין לו אלא ארבע אמות בשביל פתח אחד בלבד, אם לא שהם בשני רוחות כדלהלן הלכה ב.

- ב. בית¹² שיש לו פתחים רבים מפל רוחותיו - יש⁸
- לו ארבע אמות לכל רוח¹³. ואם¹⁴ יחד לו¹⁵ פתח -⁹
- אין לו אלא ארבע אמות כנגד פתחו.¹⁶

(12) שם יא. מימרא של אמימר, בחפירה (כן הנוסחא ברי"ף ובר"י מיגאש שהובא במגיד-משנה) דסופלי (=מקום שמעבדים בו עורות - ר"י מיגאש) שיש לה ארבעה פתחים מכל צד ויש לה ארבע אמות לכל פתח. הרי לפנינו חידוש כפול: א' שמקום זה דינו כבית, ויש לו ארבע אמות (ר"י מיגאש). ב' שיש ארבע אמות לכל פתח ופתח כשכל אחד ואחד ברוח אחר. וזהו מקורה של הלכה זו שבדברי רבינו [והשמיט את החידוש הראשון, שגם לחפירה דסופלי יש ארבע אמות - שממה שכתב להלן (הלכה ה) שלול של תרנגולין אין לו ארבע אמות, וכפי ההסברה בגמרא שם שהתרנגולים מטפסים ועולים בעצמם, מוכח שמקומות אחרים שאינם דומים ללול של תרנגולים - יש להם ארבע

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

51) שחלוקה זו יש בה משום בזיון כתבי הקודש (רש"י שם). ויש שכתבו, שאפילו אם יגיע לכל אחד ספר שלם, ואפילו אם יגיע לזה תורה ולזה נביאים - אין כבודם של ספרי הקודש שיחלקו בב"ד אחר שנתחברו בכרך אחד (מגיד-משנה בשם רשב"א). 52) מימרא של שמואל, שם יג: 53) שיש שם בזיון, כנ"ל. 54) אע"פ שבכל כריכה ספר אחר מכתבי הקודש. והיינו, אם רצו לחלוק, כמו שכתב בתחילת ההלכה, וכמו שאמר רב שלמן, בגמרא שם. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ורצו לחלוק, שיקח אחד מהם ספר-תורה זה, וחבירו ספר אחר", וראה בלחם-משנה.

י. מקום⁵⁵ שאין בו דין חלוקה שרצו שתפין לחלקו, אף על פי⁵⁶ שקנו מידם - כל אחד מהן יכול לחזור בו; וזה קנין דברים⁵⁷ הוא, כמו שבארנו⁵⁸. אבל⁵⁹ אם קנו מידם שזה רצה ברוח פלוני וזה רצה ברוח פלוני - אינן יכולים לחזור בהם⁶⁰. וכן⁶¹ אם⁶² הלך זה בעצמו⁶³ והחזיק⁶⁴ בחלקו, וזה בעצמו והחזיק בחלקו⁶⁵, אף על פי שלא קנו מידם - אין אחד מהם יכול לחזור בהם.

55) משנה בבבא-בבא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי רב אסי בשם רבי יוחנן. 56) כמו שביררו בשקלא-וטריא שם. 57) שאין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש, כגון על חפץ, או אף על שעבוד של קרקעות. ואילו פעולה של חלוקה - אין בה ממש, ואין הקנין חל עליה. 58) בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה יד. וזה לשונו שם: "הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני - שיחלקו השדה שביניהם - הרי זה קנין דברים ואינו מועיל כלום, שהרי לא הקנה לחבירו דבר מסוים וידוע". 59) מסקנת הגמרא שם, לבירור המימרא של רבי יוחנן. 60) שהרי נחלקו, וזכה כל אחד בחלקו, בקנין שיש בו ממש. 61) מימרא של רב אשי, לבירור דבריו של רבי יוחנן, שם. 62) היינו, אחרי שהסכימו ביניהם על החלוקה. 63) לפנינו בגמרא אין המלים "בעצמו" - "בעצמו", שבדברי רבינו, אבל ישנם בגמרא כ"י מינכן וברי"ף ובעוד ראשונים. [וראה להלן, שלדברי רבינו אין צריך לשום קנין בחלוקת השותפות. ולפיכך אין צריך שיאמר כל אחד לחבירו "לך חזק וקני", אלא אף אם הלכו כל אחד ואחד בעצמו - אע"פ שאין זה קנין - הרי זו חלוקה]. 64) לדעת רבינו והרי"ף אין כאן קנין חזקה, אלא מכיון שכל אחד ואחד נטל חלקו, הרי נתחלקו ביניהם, וחלוקה אינה צריכה קנין, כמבואר למעלה פ"א הלכה א הערה יב. 65) [מאחר שלא היה כאן שום קנין חזקה, אלא זוהי חלוקה, כנ"ל, - לא די בזה שאחד ילך ויחזיק, אלא צריך ששניהם יחזיקו כל אחד בשלו, ועיין מגיד-משנה].

יא. האחין⁶⁶ שחלקו⁶⁷, ועשו ביניהם גורל - פיון שעלה גורל לאחד מהן קנו פלן⁶⁸. בהנהיג⁶⁹ שנעשית להם, ששמעו זה מזה לדבר שהסכימו⁷⁰ עליו, גמר כל אחד מהן ומקנה לחבירו⁷¹.

66) בבא-בבא קו: ברייתא של רבי יוסי. 67) היינו, שביררו חלקים שוים, והגורל צריך להכריע למי שייך כל חלק. 68) אם הם שנים, קנה השני חלקו. ואם הם שלשה

(כסף-משנה למעלה הלכה ב). 34) בחצר. ואע"פ שאמרנו למעלה (הלכה ב) שאם יש לו פתחים בכל רוח ואינו משתמש אלא באחד מהם, אע"פ שלא סתמם, אין לו ארבע אמות אלא כנגד הפתח שהוא משתמש בו - כאן, שאין לו אלא פתח אחד בלבד וסתמו, בוודאי עומד הוא לפתחו היום או מחר, שהרי אין לו פתח אחר (כסף-משנה שם). 35) מסגרת הפתח. 36) שכיון שביטלו מתורת פתח, הסתלק מארבע אמותיו שבחצר. ויש אומרים, שארבע אמות שבחצר חוץ מאלה שבפתח - יש לו (רמ"א סימן קעב, סעיף ז).

ח. בית³⁷ שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות³⁸ - אין לו ארבע אמות בפתחו³⁹. אלא אם יש בפתחו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה⁴⁰ עד פתח הבית הזה - חולקין. והנה⁴¹ של חצר⁴² מתחלק לפי הפתחים⁴³. אבל⁴⁴ אכסניא⁴⁵ של מלך - לפי בני אדם.

37) סוכה ג: ברייתא, ולפי שפירשה שם. 38) שאז אין עליו תורת בית, והוא עומד ליהרס (סוכה, שם). 39) היינו ארבע אמות של הפתח. אבל ארבע אמות בחצר, חוץ משל פתח - יש לו, כדלהלן. 40) המדובר, כגון ששני השותפים יש להם בתים קטנים, פחות מארבע אמות כל אחד, ולפיכך כופה אחד את השני לחלוק בחצר, אם יש בו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה, אע"פ שאין לאף אחד מהם ארבע אמות בשביל הפתח, חוץ מארבע אמות הנ"ל (מגיד-משנה, וראה בראב"ד). 41) ברייתא בבבא-בבא יא: 42) שנערס בחצר במשך הזמן על-ידי השכנים הזורקים מתוך בתיהם, וכל אחד ואחד מהם רוצה לזכות בו, לזבל בו שדותיו (רש"י שם). 43) שהרי דרך הפתחים השליכוהו שם (רש"י שם). 44) בעיא שנפתרה מברייתא שם. 45) הרי"ף מביא שם שני פירושים למילה "אכסניא": א' זבל של אכסניא (וכן פירשו הר"ח והר"י מיגאש). ב' אכסניא של מלך כשגובים אותם (וכן פירש"י שם: "חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם"). ומכיון שכתב רבינו "אכסניא של מלך" נראה שהיינו כפירוש השני שביר"ף ובפירש"י (מגיד-משנה), באופן ששני הדינים הנ"ל אינם דומים: "זבל של חצר" הוא לזכות לבני החצר, ואילו "אכסניא של מלך" הוא לחובה לבני החצר. ועיין סמ"ע סימן קעב, ס"ק כ.

ט. השתפין⁴⁶ שרצו לחלק דבר שאין בו דין חלוקה אף על פי שהן מפסידין⁴⁷ את שמו - חולקין⁴⁸. וכתבתי⁴⁹ תקדש⁵⁰, אף על פי שרצו - לא יחלקו⁵¹. במה דברים אמורים⁵²? בכרך אחד⁵³; אבל בשתי פריכות - חולקין⁵⁴.

46) משנה, שם יא. 47) שהחלק לא יהיה ראוי לשאת את השם הקודם של העצם השלם. 48) בזה אין כל חידוש, אלא בא להשמיענו שבכתבי הקודש אע"פ שרצו אין חולקין (מגיד-משנה בשם רש"י). 49) שם. 50) היינו, עשרים וארבעה ספרי התנ"ך, ובזמנם היו רגילים לכתבם בגליון כספר-תורה (רש"י שם ד"ה כתבי הקודש).

ו'תוספות': ד"ה אין להם דרך). (75) שאחד קיבל בית וחצר, והשני - עלייה, ונמצא הסולם עומד בחצרו של השני (רש"י שם ז: ד"ה ולא סולמות). או שאחד קיבל בית, והשני - חצר ועלייה, ונמצא הסולם נשען על ביתו של השני ('תוספות' שם). (76) [בכ"י תימן: "יש לו". ולפי"ז יכול לכופ לבעל אמת המים להסירה מעליו. וכן כתב הרא"ש (ב"ב פ"א סימן כ) בשם רבינו "שצריך לסתום החלון ולהסיר אמת המים מעליו". והכסף-משנה השמיט מדברי הרא"ש את המילים "ולהסיר אמת המים מעליו", ומתוך זה יצא לו, שבאמת המים אינו יכול לכופו. והוכיח כן מהלשון "יש לי להסיר" שהמדובר על הניק, ולפיכך בא לפרש בדברי רבינו שגם בחלון סתום הוא בעצמו. ומוכיח כן ממה שכתוב להלן: "ובונה בצד הסולם" שוודאי הכוונה לבעל החצר ולא לבעל העלייה]. (77) לדעת הרא"ש (שם) כוונת רבינו שיכול לכופ לבעל החלון שיסתום חלונו, וכן כתב הריב"ש (הובא בכסף-משנה). אבל הראב"ד (ברא"ש שם) סובר שאינו יכול לכופו לסתום חלונותיו, אלא שאם רצה לבנות כותל סמוך להם - יכול לעשות זאת. והטעם הרשב"א בחידושו משום "שהוא לא נתחייב לו בבנין", כלומר לא נתחייב לתת לו הוצאות הסתימה. ובהסתמך על דברי הראב"ד הנ"ל שהובאו ברא"ש כתב ב'אור שמח' שכן גם כוונת דברי הראב"ד בהשגה כאן, שכתב בהלכה יא: "לא נתחוויר דבריו", והשגה זו אינה שייכת להלכה יא אלא להלכה יב, וההתחלות הדומות "האחין שחלקו" - "האחין שחלקו" הן שגרמו לדברים להעתק ממקומם. וראה למעלה, שלפי פירוש הכסף-משנה בדברי רבינו - דעתו כדעת הראב"ד. (78) בעל החצר, וראה למעלה. (79) שהרי כל עיקר הטעם באחים שחלקו הוא מפני שהם כלקוחות המוכרים בעין יפה, כמפורש בבבא-בטרא סה. (הגר"א סימן קעג ס"ק ה). (80) והוא-הדין שבונה בצד הסולם, כנ"ל.

יג. אֲבָל⁸¹ שְׁנִים שָׁקְנוּ שְׂדֵה מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים⁸² או מִשְׁנֵי
 אחיז⁸³ - אֵין לֵאחֵד מֵהֶן לְהַפְסִיק אֶמֶת הַמִּים, וְלֹא
 לְשִׁנוֹת דְּבַר מִן הַנֹּקִים שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהֶן הַמּוֹכְרִין⁸⁴.

81) (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). 82) שלא היו שותפים (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש). 83) אף כאן שלא היו בשותפות (שם). 84) שהרי כל קנינים מהמוכרים, ואינם קונים זה מזה ואינם מוכרים זה לזה כלל, ולפיכך הם מקבלים את כל הזכויות של המוכרים.

17 יד. חצרו⁸⁵ השתפין שיש⁸⁶ בה דין חלקה, או⁸⁷
18 שחלקיה ברצונם⁸⁸ אף על פי שאין בה חלקה - יש
19 לכל אחד מהן לכף את חברו לבנות הפתל⁸⁹
20 באמצע⁹⁰, כדי שלא יראהו חברו בשעה שמשתמש
21 בחלקו; שהזקק ראייה - הזקק הוא⁹¹. ואין לו חזקה
22 בחצר, אלא אף על פי שעמדו בה שנים רבות בלא
23 מחיצה - כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה⁹².

85) משנה בבבא-בבא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי הלשון השניה. 86) יוצא מתוך השקלא-וטרקא שם, שאם יש דין חלוקה - יש כפייה לעשות מחיצה, משום שהיזק ראייה שמו היזק. 87) מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן,

- הראשון קנה חלקו, והשנים את שני החלקים האחרים, כשאִינם מחולקים ביניהם, ואם רוצים לחלוק - יחלקו. ויש מפרשים, כשסומנו החלקים לפי תולדותם: ראובן, שמעון, לוי וכו' וכיון שראובן זכה בחלק זה וזה, זכה שמעון על־ידו ואח"כ לוי וכו' וכו' (מגיד-משנה). (69) מסקנת רב אשי, שם. (70) לחסל את השותפות, ובוודאי מצוינינים הכל שדבר ביצוע החלוקה יקום מהר ולא יתעכב עוד. (71) דעת רבינו, שהגורל הוא קנין. וכן נראה בגמרא שם, שלמדו זאת מחלוקת הארץ בגורל. ואע"פ ששאלו שם: מה לחלוקת ארץ ישראל שהיתה גם ב'אורים ותומים' - הרי תריך שם רב אשי שבמקום 'אורים ותומים' יש לנו היום ההנאה מההסכמה ההדדית. אולם הרא"ש בתשובה (הובאה בחושן-משפט סימן קעג סעיף ב ברמ"א) כתב שגורל אינו אלא בירור ולא קנין. ונראה שלפניו היתה הנוסחא בגמרא שם "אלא אמר רב אשי בההיא הנאה וכו'" - שלפ"ז חזרו בהם ממה שלמדו מחלוקת ארץ ישראל (הגר"א שם ס"ק ד), וכן דעת הראב"ד בהשגה, שכתב שלא נתחווירו לו דברי רבינו (לחם-משנה, ואור-שמח כתב שהשגת הראב"ד שייכת לחלץ בהלכה יב, עיין שם בהערה עו).

1 יב. הָאֲחִיזִין⁷² שְׁחָלְקוּ - חָרִי הֵן פְּלָקוּחוֹת זֶה מֵזֶה⁷³;
2 וְאִין לָהֶם חֲרָף⁷⁴ זֶה עַל זֶה, וְלֹא סִלְמוֹת זֶה עַל זֶה⁷⁵;
3 וְלֹא חִלּוּנוֹת זֶה עַל זֶה, וְלֹא אֲמַת הַמִּים זֶה עַל זֶה;
4 שְׁפִינּוֹן שְׁחָלְקוּ, לֹא נִשְׁאָר לְאַחַד מֵהֶן זְכוֹת בְּחָלֶק
5 חֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹמֵר לְאַחִין: כְּשֶׁהִיָּתָה הַשְּׂדֵה בְּלֵה
6 לְאַחַד - הִיָּה מַעֲבִיר בָּהּ אֲמַת הַמִּים הַזֹּאת מִמָּקוֹם
7 לְמָקוֹם; אֲבָל עֲתָה, שְׁנַעֲשִׂית זֶה חֲלָקִי - יֵשׁ לִי⁷⁶
8 לְהִסִּיר אֲמַת הַמִּים מֵעָלַי. וְכֵן סוֹתָם הַחִלּוּן⁷⁷
9 הַמִּשְׁקִיף עַל חֲלָקוֹ, וּבּוֹנָה⁷⁸ בְּצַד הַסֵּלֶם, אָף עַל פִּי
10 שֶׁהוּא מְבַטֵּל תִּשְׁמִישׁוֹ. וְהוּא הִדִּין בְּשָׁנִים שְׁנָנִי⁷⁹
11 שְׂדֵה מֵאֶחָד, וְחָלְקוּ - לֹא נִשְׁאָר לְאַחַד מֵהֶם זְכוֹת
12 בְּחָלֶק חֲבֵרוֹ, וּמִפְסִיק אֲמַת הַמִּים מִחֲלָקוֹ וּסּוֹתָם
13 הַחִלּוּנוֹת⁸⁰.

72) שם ז: ועוד. מימרא של רב נחמן בשם שמואל, בניגוד לשיטת רב. 73) ואין אנו אומרים "ברירה": הוברר הדבר למפרע שזהו חלקו של זה וזהו חלקו של זה אלא לקוחות הם זה מזה בעת החלוקה, גיטין כה. ורמב"ם פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה כ. והקדים זאת בהלכה זו, מפני שזהו יסודה, שכיון שהם כלקוחות זה מזה, הם מוכרים זה לזה בעין יפה, ואינם משיירים כלום אחד אצל חברו, כדין כל מוכר (בבא-בתרא סד: ופכ"ה מהלכות מכירה הלכה ג), ואע"פ שאין זה מפורש בגמרא, שזהו טעמה של הלכה זו - נראה כן בסוגיית הגמרא ב"ב סה. ועיין מגיד-משנה. 74) שאם אחד קבל חצר חיצונה ואחד פנימית, אין הפנימי יכול לדרוש דרך מהחצר החיצונה, אף כי דרך כזו היתה קיימת בחיי אביו, שהרי עם החלוקה כאילו מכר את חלקו, היינו, החצר החיצונה לאחים, ומכר כדרך המוכרים בעין יפה ולא השאיר לעצמו דרך, ובעל החצר החיצונה, ביחס לחצר שלו, אינו מוכר, שנאמר גם עליו שמכר בעין יפה. אלא לוקח הוא (רשב"ם שם סה. ד"ה אין להם דרך

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

99 שם ה. במשנה. 100 מפני שבמחיצה פחותה מזה, עדיין אפשר להסתכל מעליה [ואע"פ שגבהו של אדם אינו, בדרך כלל, יותר משלש אמות - יכול הוא להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו ולהציץ עד גובה ארבע אמות - 'תוספות' חגיגה יא. ד"ה ברום]. 101 משנה שם ב. לפי הפירוש הפשוט שהמדובר בשתי גינות סמוכות זו לזו. וראה להלן הערה קיב. 102 אפילו בסתם, שאין שם מנהג לגדור, בניגוד לבקעה, ראה להלן. ועיין עוד להלן הלכה יז (והערה קיז) שאפילו במקום שנהגו שלא לגדור - מחייבין אותו. 103 "כדי שיתפוס אותו כנגב, אם נכנס לרשותו", כמו בין גג לגג (בבא-בבא י: ו להלן פרק ג הלכה ו). אבל היזק ראה "שלא יראה חבירו בשעה שמשתמש" (מלשון רבינו למעלה הלכה יד) אין בגינה, שהרי אין משתמשים בה יותר מבג, שעליו אמרו שדי במחיצה עשרה טפחים (רבינו בתשובה). ומה שאמרו בגמרא (שם ב:) בשקלא-וטריא בסוגיית "היזק ראה", שמה שנאמר במשנה "וכן בגינה במקום שנהגו לגדור מחייבין אותו" הוא משום היזק ראה, והקשו מזה למאן-דאמר היזק ראה לאו שמיא היזק, ותרצו: "גינה שאני, כדרכי אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה", "שלא יזיקנו בעין רעה" (רש"י). הרי שגינה חמורה מחצר לענין זה? - כבר נשאל על זה רבינו, והשיב שיש הבדל גדול בין היזק ראה שהוא היזק גדול, שיראה אדם חבירו בעת שהוא עומד ויושב ועושה צרכיו, ובין היזק ראה שיראה קמת חבירו משום עין רעה, שאלו דברי חסידות הם שלא יעיין בו בעין רעה, ואותו התירוץ אינו אליבא דהלכתא, שעיקר היזק ראה בחצר מקום שבני אדם דרין, עכ"ד רבינו. [ויש להוסיף בביאור דבריו: שאע"פ שרב אמר "אסור לאדם לעמוד וכו'", הרי שזהו איסור גמור ולא מדת חסידות - רב לשיטתו שאמר (בבא-מציעא קז:)] "והסיר ה' ממך כל חולי - זו עין [רעה], תשעים ותשעה [מתים] בעין רעה". שלפ"ז דין הוא שאסור להסתכל, ולפיכך כופין אותו לעשות כותל גבוה ארבע אמות. אבל שמואל חולק עליו (שם) ואומר "והסיר ה' ממך כל חולי - זה הרוח (= רוח רעה)". ו"הכל [מתים] ברוח [רעה]". ולפי דבריו, אין איסור בהסתכלות בקמת חבירו. ולפי הכלל הידוע, שהלכה כשמואל בדיני ממונות, אין לכוף לעשות כותל גבוה ארבע אמות לגינה, מאחר שאין איסור בהסתכלות. ואין כאן אלא מדת חסידות בלבד. כמו שאמרו בפסחים קי: בעניני "זוגות" (= סכנה לשתות שני כוסות ביחד), שמי שאינו מקפיד על זה, אינו ניזוק, ואע"פ"כ "למיחש מיבעי" (= טוב לחשוש). ואם כן, על-כרחו שפירוש המשנה "וכן בגינה - מחייבין אותו" היינו לגדור בגדר של עשרה טפחים בלבד כדי שלא יתפס עליו כנגב, ולא בכותל של ארבע אמות משום עין רעה. וגם שינוי הלשון במשנה מוכיח כן, שבחצר אמרו "כותל", ובגינה אמרו לגדור מלשון "גדר". וסתם גדר הוא עשרה טפחים, ראה בכלאים פ"ב משנה ח, ובפאה פ"ב משנה ג ברמב"ם ורע"ב שם. אבל להלן בפ"ג הלכה ג, כלל רבינו "גדר" ו"כותל" ביחד, עיין שם. וראה להלן פ"ג הלכה ח ובהערה עא. 104 משנה שם, ולפי מסקנת הגמרא, שם ד. 105 מפני שבבקעה אין עומדים הזרעים כל השנה כמו

כפי שפירשוהו במסקנא שם. 88 שהסכימו לחלוק ובקנין, או שחלקוהו כבר, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה י). 89 שגבהו ארבע אמות, כדלהלן. 90 היינו, שיש כפייה על שני דברים: א' על עצם בניית הכותל. ב' על בנייתו באמצע, בחלקם של שניהם. וראה להלן. 91 כלשון אחרון בגמרא שם ג. שגם רבי יוחנן סובר כמותו. וראה בהגהות מיימוניות כמה הוכחות שהלכה כדעה זו. 92 "לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק [זה] [מאלו], וחזקתו שאינו מוחל, שהיזק היזק קבוע" (להלן פי"א הלכה ז). וראה לכך ממה שאמרו בגמרא (ב"ב ב:) שלפי המפרש במשנה שם "השוותפין שרצו לעשות מחיצה - בונין את הכותל באמצע" - "מחיצה-כותל" - על כרחו שהיזק ראה לאו שמיא היזק, שהרי נאמר במשנה שרק אם רצו שניהם בונים את המחיצה. ואם יש חזקה בהיזק ראה, אין ראה מהמשנה שהיזק ראה לאו שמיא היזק, שהרי כאן החזיקו כמה שנים בלי מחיצה. אלא על-כרחו שלמאן-דאמר היזק ראה שמיא היזק - לא מועילה חזקה (ר"י מיגאש). ומה שאמרו להלן (פ"ז הלכה א-ו) שמועילה חזקה בחלון, אע"פ שיש שם היזק ראה - כאן אחד מזיק את השני, ולפיכך לא מיחה בו, שאומר לו הרי גם אתה ניזוק ממני, והייתי מצפה שאתה תתבע את בנין המחיצה, כמו שכתב ר"י מיגאש בתחלת בבא-בבא. ועיין עוד ברא"ש שם סימן ב. [וראה במגיד-משנה שהביא עוד בשם ר"י מיגאש שמחלק בין חלון לחצר, בזה שבחלון עשה מעשה בפתיחת החלון, אבל ראה להלן פ"ז הלכה א ובהערה ב].

- 1 טו. רחב⁹³ מקום הפתל - משל שניהם. וְכִמְהָ יִהְיֶה
- 2 רָחֵבוֹ? הַלֵּל⁹⁴ כִּמְנַהֵג הַמְדִּינָה⁹⁵. וְאַפְלֹ⁹⁶ נִהְיֶה⁹⁷
- 3 לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בֵּינֵיהֶם בְּקִנְיָם וּבְהוֹצִיָּן⁹⁸. וּבְלִבְד
- 4 שְׁלֹא יִהְיֶה אוֹרֵי שְׂיִסְתַּפֵּל בּוֹ וַיִּרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ.

93 משנה, שם ב. 94 שם. 95 היינו, כמנהג השותפים לבנות כשחולקים ביניהם, ולא כמנהג שאר הבנינים במדינה (מגיד-משנה). 96 שם ד. 97 אבל אם המנהג הוא פחות מזה, אין משגיחים בו. שאם לא כן, למה צריכה הגמרא לפרוט את אלו דוקא (הגהות מיימוניות אות כ בשם 'תוספות'), ומכאן שאף במקום שאמרו "הכל כמנהג המדינה" אין הכל בכלל. ויש גם יוצאים מן הכלל. וראה 'תוספות' שם ב. ד"ה בגייל. 98 כפות תמרים (רש"י ורבינו גרשום).

- 5 טז. כִּמְהָ⁹⁹ גִּבְהָ הַפֶּתֶל? אֵין פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת¹⁰⁰.
- 6 וְכֵן בְּגִנָּה¹⁰¹, כּוֹפֶהוּ¹⁰² לְהַבְדִּיל גִּנְתוֹ מִגִּנַּת חֲבֵרוֹ
- 7 בְּמִחְצָה גְבוּהָהּ עֶשְׂרֵה טַפְחִים¹⁰³. אֲבָל¹⁰⁴ בְּבִקְעָה -
- 8 אֵין צָרִיף לְהַבְדִּיל בְּקֻעָתוֹ מִבְּקַעַת חֲבֵרוֹ, אֲלָא
- 9 בְּמִקּוֹם שְׁנִיגָהוּ¹⁰⁵. רָצָה¹⁰⁶ לְהַבְדִּיל בְּקֻעָתוֹ מִבְּקַעַת
- 10 חֲבֵרוֹ - כּוֹנֵס לְתוֹף שְׁלוֹ וּבּוֹנֶה. וְעוֹשֶׂה חֲזִית¹⁰⁷
- 11 כְּמוֹ¹⁰⁸ אִמָּה בְּסִיד מִבְּחוּץ¹⁰⁹, כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁהַפֶּתֶל
- 12 שְׁלוֹ. לְפִיכָהּ¹¹⁰, אִם נָפַל הַפֶּתֶל - הַמִּקּוֹם וְהָאֲבָנִים
- 13 שְׁלוֹ. וְאִם¹¹¹ עָשׂוּ מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם - בּוֹנִים הַפֶּתֶל
- 14 בְּאֲמָצֵעַ, וְעוֹשִׂין חֲזִית מִכָּאן וּמִכָּאן¹¹². לְפִיכָהּ, אִם
- 15 נָפַל הַפֶּתֶל - הַמִּקּוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלֹ שְׁנֵיהֶן.

ובגנה (סמ"ע סימן קנח, ס"ק ג בשם הרמב"ן).
 (106) האחד, ובמקום שאין מנהג. (107) מלשון מראה, היינו דבר בולט (רבינו בפירוש המשניות). (108) כרבי יוחנן, שם ד. ד: (109) אבל לא מבפנים, שמא יעשה גם חבירו בפנים. אבל שמא יקלוף חבירו סימן זה, אין לחשוש, שהרי יכירו זאת, ובמחיצה של קנים והוצים (ראה למעלה הלכה טו) נתנו בגמרא שם סימנים מיוחדים ורבינו השמיטם, וצ"ע (כסף-משנה). (110) משנה, שם ב. (111) שם. (112) ובלי סימן כלל אי-אפשר, שמא יעשה אחד בצד חבירו ויאמר שלו הוא. ולקלוף אי-אפשר, שהרי ניכר הוא, כנ"ל (גמרא שם, וראה סמ"ע סימן קנח, ס"ק ט).

1 יז. המוכר¹¹³ גנה לחברו¹¹⁴ סתם¹¹⁵, והיתה מערכת עם
 2 גנות אחרות¹¹⁶ - כופין את הלוקח לבנות את
 3 הפתל¹¹⁷ פיניהם¹¹⁸, ואפלו במקום שנהגו שלא
 4 לגדר בגנות¹¹⁹. אבל אם מכר בקעה סתם - אין
 5 מחיבים אותו לגדר, אלא במקום שנהגו.

פרק שלישי

(1) נבאר בו משפטי המחיצות שיש בין השותפין אם נפלו, וקצת הדינים ממה שיש לשכנים לעשות זה לזה מגדירות המחיצה ומתיקון הרשות המשותפת.

א. פתל² חצר, המבדיל בין שני שתפין, שפאל - יש
 לכל אחד משניהם לכף על חברו לבנות עד גבה
 ארבע אמות³, כדי שלא יראו זה את זה; אבל יתר
 על ארבע אמות⁵ - אין מחיבין אותו⁶. רצה האחד
 והגביה הפתל⁷ יותר על ארבע אמות, אם⁸ בא חברו
 ובנה פתל אחד גבוה פנגד הפתל שפיניהן - מחיבין
 אותו לתן חלקו⁹ בגבה שפנגד פתלו¹⁰. כיצד? בנה
 אחד פתל שפיניהן והגביהו עשר אמות, ובא חברו
 ובנה פתל אחד פנגדו או בצדו¹¹ לעשות לו בית¹²,
 והגביה הפתל האחר שש אמות - מחיבין אותו לתן
 חלקו בשתי אמות שמוסיף על ארבע אמות; שהרי
 נראה ממשעו¹³ שהוא רוצה בהן¹⁴. וכן אם חקק
 בראש הפתל שפיניהן¹⁵ מקום להניח בו הקורות¹⁶,
 או שפנה עליו קורה¹⁷ גדולה שהקורות נשענין
 עליה - מחיבין אותו לתן חלקו בשש האמות בל¹⁸
 שהוסיף חברו על הארבע אמות, אף על פי שלא
 בנה פל הפתל¹⁹; שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בכל
 הגבה הנה.

(2) בבא-בטרא ה. במשנה. (3) שזהו השיעור למניעת היזק ראייה, כמבואר למעלה פ"ב הלכה טז. ואין כל חידוש בהלכה זו, אחרי שכבר פסק רבינו (למעלה פ"ב הלכה ד) שהיזק ראייה שמיה היזק, ושותפין שחלקו כופים זה את זה לעשות כותל גבוה ארבע אמות ביניהם - קל-יחומר אם כבר היה כותל ביניהם ונפל, שיכולים לכופף אחד את השני לבנות מחדש, אלא עיקר החידוש הוא, שלמעלה מארבע אמות אין כופים זה את זה (גמרא בבא-בטרא ב:). (4) משנה, שם. (5) שאז אין עוד היזק ראייה. (6) אע"פ שמקודם היה הכותל יתר על ארבע אמות (כסף-משנה).

(113) כן פירש רבינו בפירוש המשניות בתחילת בבא-בטרא, מה ששנו שם "וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחיבין אותו". וראה במגיד-משנה, ולהלן הערה קיז. (114) היינו שלא הזכיר לו את דבר עשיית המחיצה. (115) שנשאר בידו של מוכר (ועיין ראב"ד ומגדל-עוז). (116) ראה למעלה הלכה טז, שבגינה אין צריך אלא מחיצה גבוהה עשרה טפחים. (117) כלומר, כופין את הלוקח שישתתף בבנין זה עם המוכר (כן דעת הראב"ד, וכן יש לפרש בדברי הרמב"ם, ועיין מגיד-משנה). (118) כן הוא בירושלמי: "תני: בגינה בין מקום שנהגו לגדור, בין מקום שנהגו שלא לגדור - כופין". והגר"א (סימן קנח ס"ק א) כתב שכן מפרש רבינו גם בבבלי (שם ד.) ושגירתו שם שונה מזו שלפנינו. ועיין ראב"ד ומגיד-משנה.

יח. מקום¹¹⁹ שנהגו לבנות פתלים המבדילין¹²⁰
 7 בחצרות או בגנות¹²¹ פאכנים שאינן גזית¹²² - זה
 8 נותן¹²³ שלשה טפחים, וזה נותן שלשה טפחים.
 9 בגזית¹²⁴ - זה נותן טפחים ומחצה, וזה נותן טפחים
 10 ומחצה. בכפיסין¹²⁵ - זה נותן טפחים¹²⁶, וזה נותן
 11 טפחים. בלכנים¹²⁷ - זה נותן טפח ומחצה¹²⁸, וזה
 12 נותן טפח ומחצה. וכל השעורין האלו - עבי הפתל
 13 עם הסיד¹²⁹. והואיל¹³⁰ ומקום הפתל משל שניהם,
 14 אם נפל הפתל - הרי המקום והאכנים של שניהם.
 15 ואפלו¹³¹ נפל לרשות אחד מהן, או שפנה אחד מהן
 16 את פל האכנים לרשותו, וטען שמכר לו חברו חלקו
 17 או נתנו לו במתנה - אינו נאמן¹³², אלא הרי הן
 18 ברשות של שניהם עד¹³³ שביא ראיה¹³⁴.

(119) משנה בבא-בטרא ב. (120) היינו, לא כתלים סתם, אלא כתלים המבדילים בנכסי שותפים (מגיד-משנה). (121) שם במשנה: "וכן בגינה". ופירשו בגמרא, שזה מוסב על גויל וגזית, כלומר רחבי הכתלים. (122) והיינו "גויל" שבמשנה. כלומר, אבנים בלתי מהוקצעות. (123) כלומר, אם המנהג בגויל - דין הוא ברוחב ששה טפחים ולא פחות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שתתן לו קודם שתעמדו בדין?" (רבינו בפירוש המשניות),
וכלשון הגמרא (ב"ב ה:): "מי יימר דמיחייבו לי רבנן".
(29) מתוספת רבינו. (30) אע"פ שהתובע חובו מן הלוה
בתוך זמנו, וטען הלה: פרעתי, גובה בלא שבועה, אפילו
מן היתומים (ב"ב שם ורמב"ם פ"ד מהלכות מלוה ולוה
הלכה א) - שם ישנה "חזקה" שוודאי לא שילם בתוך זמנו,
אבל כאן בנידון שלנו אין "חזקה" שוודאי לא שילם. ומה
שנראה בסוגיית הגמרא (ב"ב שם) שהסברא של "מי יימר
דמיחייבו לי רבנן" עדיפה מהסברא של "אין אדם פורע תוך
זמנו" שנחלקו בה אבבי ורבא שם - זהו רק לפי ה"סלקא
דעתין" שלא ידעו עוד מ"חזקה - אין אדם פורע תוך זמנו"
(אבן-האזל). (31) באחיות חפץ של קדושה, כגון ספר-
תורה או תפילין (שבועות לח:). (32) אף-על-פי שאין
למצוא שבועה כזו ברשימת הנשבעין ונוטלין שבמסכת
שבועות פרק ז - יש מקור אחר לשבועה זו בבבא-קמא קיד:
"המכיר כליו וספריו ביד אחר, ישבע לו לוקח כמה נתן
ויטול", שמשם למדו הגאונים לתובע מחבירו חוב שיש לו
עליו משכון - שנשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדרך נשבעין
ונוטלין (פ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג, ועיין ברא"ש
פ"ז דשבועות סימן ד), וכמו-כן בנידון-דין שידוע לכל
שהראשון בנה הכותל, שהרי זה כאילו מוחזק בו, ודינו
כתובע חוב שיש לו עליו משכון, כנ"ל (אבן-האזל, ועיין
מגיד-משנה).

- ג. מי שהיה³³ לו חרפה בין חרבות חברו, ועמד
חברו וגדר רוח ראשונה ושניה ושלישית, עד
שנמצאת חרפה זו משלש רוחותיה גדורה - אין
מחייבין אותו לתן לו ההוצאה פלוס; שהרי לא
הוציל לו, והרי חרפתו פתוחה לרשות הרבים³⁴
כשהיתה. לפיכך, אם גדר לו³⁵ רוח רביעית, עד
שנמצאת חרפתו מקפת גדר - מגלגלין עליו את
הפל, ונותן חצי ההוצאה שהוציא זה בארבע
רוחות³⁶ עד ארבע אמות³⁷. ובלבד שהיה מקום
הכתל של שניהם³⁸.

(33) במשנה (בבא-בבא ד:): "המקיף את חבירו משלש
רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית - אין
מחייבין אותו. רבי יוסי אומר, אם עמד וגדר את הרביעית -
מגלגלין עליו את הכל". ואמרו שם בגמרא "אמר רב יהודה
אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי דאמר אם עמד וגדר את
הרביעית מגלגלין עליו את הכל, לא שנא עמד ניקף, לא שנא
עמד מקיף". ויש אומרים, שמשנה זו מדברת בבקעה ובמקום
שלא נהגו לגדור, שאילו בחצר יכול לכופף אותו לבנות
הכתלים באמצע כמפורש למעלה פ"ב הלכה יד-טז (רשב"ם
ועוד). אבל לדעת רבינו, כיון שבבקעה לא נהגו לגדור - אין
לחייבו אפילו אם עמד וגדר. ולפיכך הוצרך רבינו להעמיד
הלכה זו בחורבה, כלומר חצר שחרבה ולא משתמשים בה
עכשיו, ואם עמד המקיף וגדרה מכל ארבע רוחותיה, הרי הוא
כיורד לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה, שאם היתה שדה
העומדת ליטע, שמין לו ונוטל כאריסי העיר (בבא-מציעא
קא. ופ"ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד), שהרי חצר חרבה
עומדת להיגדר (כסף-משנה הלכה ד, והגר"א סי' קנח ס"ק ז

7) על הוצאותיו בלא השתתפותו של השני. (8) משנה,
שם. (9) החצי שעליו לשלם. ובתשלוש זה, הוא זוכה בחצי
הכותל, שהרי המקום של שניהם, שכשם שמחייבין אותו
לשלם, כן מחייבין את חבירו, ונוטל הוא חצי הכותל
על-כרחו (מגיד-משנה ומשנה-למלך). (10) אבל למעלה
מכתלו אינו חייב, כהדגמת רבינו בסמוך, וכרב נחמן (שם
ו). שאמר: "למאי דסמך - סמך, למאי דלא סמך - לא
סמך", ודלא כרב הונא שאמר: "סמך לפלגא, סמך לכולה".
ומפרשה רבינו לעניין שיעור הגובה (ועיין שם ב'תוספות'
ד"ה סמך). (11) [שהרי במשנה (שם ה.) נאמר סתם "סמך
לו כותל אחר - מגלגלין עליו את הכל", משמע בין סמך
לו מכנגדו ובין סמך לו מן הצד. ולפי זה, שהמדובר גם
בסמך מן הצד, על-כרחו שהפלוגתא של רב הונא ורב נחמן
(ראה הערה הקודמת) אינה אלא בגובה ולא באורך].
(12) שהוא רוצה להשתמש בכותל האמצעי לשים עליו ועל
הכותל הנגדי - תקרה, כמו שנראה ממעשיו, אף שלא
השתמש עדיין ולא עשה עוד את התקרה. (13) בניית
הכותל. (14) אבל אין לחייבו בארבע אמות הנותרות,
שהרי לא גילה דעתו אלא על השתים בלבד. (15) בניגוד
לפרש"י שם, שחקק בכותל שסמך. (16) זהו "קבעתא
דכשוורי", שעליו אמרו (שם ו.) שאף רב נחמן, שרבינו פסק
כמותו, מודה ש"סמך לפלגא - סמך לכולה". (17) עץ
ארוך ועב, שעליו שמים את הקורות, והוא מגן עליהם
למלחוחית הכותל. וזהו "אפרזתא" (שם) שגם בזה מודה
רב נחמן. (18) שהרי כאן מעשיו משמשים גילוי דעת
ברור, שברצונו להשתמש בכל הכותל האמצעי. (19) בכ"י
תימן: "שלא בנה כנגד הכותל". כלומר, לא בנה עשר אמות
כנגד כל גבהו של כותל, אלא שש אמות בלבד, כנ"ל (ועיין
סמ"ע סימן קנו, ס"ק כז).

- ב. אחר²⁰ מן השתפין שפנה²¹ הכתל שמבדיל בינו
ובין חברו עד ארבע אמות, ותבע חברו לתן חלקו
בהוצאה, ואמר 'נתתי²² חלקי' - הרי זה בחזקת
שנתן²³, ונשבע הסת²⁴ שנתן ונפטר, עד שייביא
ראיה התובע שלא נתן²⁵. אבל²⁶ אם פא לתבע אותו
לתן חלקו בהוצאת שאר הגבה שהוסיף על ארבע
אמות, מפני שסמך²⁷ או פנגדו, ואמר 'נתתי' -
אינו נאמן²⁸; אלא²⁹ חברו נשבע³⁰ בנקיטת חפץ³¹
שלא נתן לו ונוטל ממנו, פדין פל הנשבעין
ונוטלין³², עד שייביא ראיה זה שנתן לו.

(20) משנה, שם. (21) שידוע לנו בוודאות, שרק אחד בנה
את הכותל בלי השתתפות השני, וכל-שכן אם לא ידוע לנו
שהאחד בנה לבדו, שהשני נאמן. (22) היינו, אחרי שזה
תבע ממנו את ההוצאות. (23) "והטעם, לפי שהואיל
ששניהם חייבין לבנות, וזה ידוע לכל העולם, יש לומר
שנתן חלקו" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (24) מדרבנן,
בלי נקיטת חפץ, כדין כופר הכל (שבועות מ:).
(25) כלומר, שיעידו עדים, שהיו כל הזמן עם הנתבע
מהתחלת הבנייה ואילך, וראו שלא נתן. וראה בשו"ע סימן
קנו, סוף סעיף ח. (26) משנה, שם. (27) היינו, בצדו.
(28) "לפי שנאמר לו: האין ידעת שאתה חייב לשלם, כדי

בהוצאות חצי הכותך שיבנה חבירו על גגו, שהרי לא יוכל להשתמש בכותל זה, אלא כל אחד בונה על חצי גגו ומעדיף. (44) שם ו: מימרא של אביי. (45) היינו, שאחד סמוך לשני ואין רשום הרבים מפסקת ביניהם, בניגוד לשיטת התוספות, שם, ד"ה בשני צדי ר"ה, שדווקא בשני צדי רשות הרבים חייבים לגדור שאין האחד מרגיש בחבירו כשעולה בגגו, שיהיה ממנו. אבל אם אין רשות הרבים מפסקת ביניהם - אין צריך לגדור, והיינו דאמר רב נחמן: "אבל בין גג לגג, לא (=אין צריך לגדור)" וראה להלן שלדעת רבינו מיושבת הסתירה הנ"ל, בין מימרתו של אביי לבין מימרתו של רב נחמן, באופן אחר. (46) כלומר, גגים שטוחים ולא משופעים. ובזה מיושבת הסתירה הנ"ל בין מימרת אביי לבין מימרת רב נחמן. (47) שבני רשות הרבים רואים אותם (גמרא שם, ולהלן בדברי רבינו), וכל-שכן כשרשות היחיד מפסיקה ביניהם (שם בגמרא). (48) מחיצה על הגג נקראת "מעקה" בלשון התורה (דברים כב, ח). (49) כגון אחד לצד צפון, ואחד לצד דרום. (50) בכ"י תימן "זה שלא כנגד זה". וצ"ל "זה שלא כנגד זה, וזה שלא כנגד זה". (51) כל אחד מושך קצת יותר מהמחצית, וכמובן שהעדפה זו אינה אלא כשהם זה כנגד זה. ולא כשהם זה בצד זה (סמ"ע סימן רנט, ס"ק ה). (52) ולא יהיה ביניהם היזק ראייה. (53) וזהו החידוש שיש בשני צדי ר"ה (גמרא שם). (54) שאז רואים גם על גג גבוה. אבל בלילה, שאין אור מספיק לעוברים ושבים, אינם יכולים לראות למעלה בגגות. אבל בחלון הבית יכולים לראות גם בלילה, כמפורש להלן פ"ה הלכה ו (לחם-משנה). (55) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק ו) מילה אחרונה זו באה לרבות גם את הנימוק האחרון בגמרא. והיינו, שאנשי ר"ה רואים רק בעיון והתאמצות, ורק כשהוא עומד. ואילו אנשי הגגות רואים תמיד, היינו גם כשיושבים, וגם ללא מאמץ.

- 16 ו. גג⁵⁶ הסמוך⁵⁷ לחצר חבירו - עושה⁵⁸ לו מעקה
- 17 גבוה ארבע אמות. אבל⁵⁹ בין גג לגג משאך הגגין⁶⁰
- 18 - אינו זקוק לארבע אמות; שאין בני אדם דרין
- 19 בגגות, לפיכך אין בגגות הזק ראייה. אבל⁶¹ צריך
- 20 לעשות מחיצה בין שני הגגין גבוהה עשרה
- 21 טפחים, כדי שיתפס אותו כגגב אם נכנס לרשותו.

(56) שם ו: מימרא של רב נחמן בשם שמואל. ואף כאן בגג העשוי לדירה, כנ"ל (סמ"ע סימן קס, ס"ק ב). (57) היינו, שקרקעית הגג שוה לזו של החצר, שהרי לענין היזק ראייה אין הבדל בין רחוק ובין סמוך, כמו שנראה בהלכה הקודמת, בדין שני גגות בשני צדי רשות הרבים (ועיין מגיד-משנה שם) - סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז. (58) היינו בעל הגג, שהוא מזיק לבעל החצר, ולא בעל החצר שאינו מזיק, כמו שאמרו בבבא-בבא-בבא ב: שבעל החצר שקבוע לו תשמישו, אינו יודע להזהר מפני בעל הגג שלא קבוע לו תשמישו. ונראה מדברי רבינו להלן (סוף הלכה ז), שבעל החצר אינו משתתף אפילו בעשרה טפחים שלא ייתפס עליו כגגב (ראה להלן בדין שני גגות) שכיון שבעל הגג שהוא המזיק בהיזק ראייה, חייב לעשות כותל גבוה ארבע אמות

בשם ירושלמי, [וכ"ה בירושלמי בבא-מציעא פ"י הלכה ג]. ואע"פ שבית חרב אינו עומד להבנות (הלכות גזילה ואבידה שם הלכה ט, אבן-האזל). ולדעת חכמים החולקים על רבי יוסי, ואינם מחייבים אלא באופן שהניקף עמד וגדר, שגילה דעתו שרוצה בגדר - חצר חרבה אינה עומדת להיגדר, ודינה כשדה שאינה עומדת ליטע, שרק אם בעל השדה גילה דעתו חייב לשלם לו וידו על העליונה (בבא-מציעא שם). (34) רבינו מפרש במשנה שם, כפירש"י בבבא-קמא כ: שגדרו היה בין המקיף לבין הניקף. ועיין ב'תוספות' שם ד"ה את, שפירשו שהקיף מסביב. (35) המקיף, וכדעת רבי יוסי, כנ"ל. (36) כרב הונא (שם) ולא כחייא בר רב שאמר שמשלם רק דמי קנים בזול [ואף שבשדה העשויה ליטע, אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטעה ונוטל מבעל השדה (הלכות גזילה שם ה"ד) - כאן בחורבה שהנאתם שווה, גם הוצאתם שווה]. (37) כגובה הכותל שבין חצרות (למעלה פ"ב הלכה טז). (38) שיכול להשתמש בכתלים, כמבואר להלן הלכה ד. ובביאור הגר"א סימן קנח, ס"ק יא הביא מקור לדברי רבינו מהירושלמי בבא-בבא-בבא למשנה הנ"ל.

- 1 ד. אבל אם היה הפתל של זה שפנה, ובחלקו פנה
- 2 - יראה לי, שאין מגלגלין עליו אלא דבר מועט כמו
- 3 שיראו הדינין; שהרי אינו יכול להשתמש
- 4 בפתלים³⁹. וכן⁴⁰ אם הנקף עצמו הוא שגדר רוח
- 5 רביעית - הרי גלה דעתו, ונותן חצי ההוצאה של
- 6 שלש רוחות⁴¹, אם היו הפתלים⁴² של שניהם. וכן
- 7 כל פיוצא פנה.

(39) והראב"ד חולק על רבינו, ולדעתו להיפך. אם בנה הראשון על שלו, הרי הקל בזה על השני שהרויח לו את מקור הכותל, ולפיכך אין לו להפסיד בשביל כך את ההוצאות. (40) כלומר, לא רק באופן שהמקיף גדר כל ארבע הרוחות, אלא אפילו אם המקיף לא גדר אלא שלש רוחות שלא הועילו מעשיו כלום, בכל זאת חייב הניקף לשלם אם הוא עצמו גמר לגדור (סמ"ע סימן קנח, ס"ק טו). (41) בניכוי הוצאת חצי הכותל הרביעי (ערוך-השולחן). (42) בכ"י תימן ובדפוס רומי: "היו הכתלים". ובאבן-האזל תיקן "היה מקום הכתלים".

- 8 ה. וכן⁴³ שני⁴⁴ פתים זה בצד זה⁴⁵, והיו גגיהן
- 9 עשויין לדירה⁴⁶, אפלו היו בשני צדי רשות הרבים⁴⁷
- 10 - זה עושה מעקה⁴⁸ לחצי גגו שהוא דר בו, וזה
- 11 עושה מעקה לחצי גגו, וזה שלא⁴⁹ פגד זה⁵⁰,
- 12 ומעדיף⁵¹, כדי שלא יראו זה את זה⁵², ואף על פי⁵³
- 13 שפני רשות הרבים רואין אותו, יכול כל אחד לומר
- 14 לחבירו: אלו אין רואין אותי אלא ביום⁵⁴ בעת
- 15 שאעמד על גגי, ואתה רואה אותי תמיד⁵⁵.

(43) [בכ"י תימן חסרה מילה זו, ולפי נוסחתנו (וכ"ה גם בדפוס רומי) זה נמשך להלכה הקודמת, שכשם שאין לחייב בהוצאות חצי הכותל אלא-אם-כן הוא עומד על מקום של שניהם, כמו כן בשני גגות אין לחייב אחד להשתתף

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

75) הבהל זה בשקלא-וטריא בגמרא שם. 76) בפני הבעלים, שאז יש לנו הוכחה ברורה, שהתכוון באמת להקנות לו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, וש"ך סימן קסו ס"ק א). אבל אם פינה שלא בפניו, או שלא פינה כלל - לא קנה, שלא נתכוון בעל הכולל להקנות לו, אלא משתמט הוא מתביעתו, לפנות האבנים מגינתו, ומדחה אותו לאמר: הן שלך (גמרא שם).

ט. חמש⁷⁷ גנות המספקות מים ממעין אחד, ונתקלקל המעין - פלן מתקנות עם העליונה⁷⁸. נמצאת התחתונה מתקנת עם פלן, ומתקנת לעצמה⁷⁹; והראשונה⁸⁰ אינה מתקנת עם השנייה, ולא מהשנייה ולמטה. וכן חמש חצרות ששופכין⁸¹ מים לביב⁸² אחד, ונתקלקל הביב - פלן מתקנות עם התחתונה⁸³. נמצאת העליונה מתקנת עם פלן, ומתקנת לעצמה⁸⁴; והתחתונה אינה מתקנת עם השנייה, ולא מהשנייה ולמטה.

77) בבא-מציעא קח. בברייתא. וכתבה כאן אגב הלכה זו, שהעליון בונה הכולל מלמטה עם התחתון. 78) שאם אין מים בעליונה - לא יהיו לתחתונות. 79) ואין העליונות משתתפות בתיקונה. 80) כלומר, העליונה. 81) מלוכלכים. 82) לביב של שופכין. תעלה שמעבירה את המים המלוכלכים. 83) שהרי כאן להיפך, כולן מעוניינות שהמים יצאו מן התחתונה ללא תקלה, שלא יתעכבו בגינות העליונות. 84) ואין התחתונות משתתפות אתה בתיקונה, שהרי אינן מעוניינות בזה שמי השופכים של העליונה ירדו אליהן.

י. בגי⁸⁵ הנפהר⁸⁶ - משקין על הסדר⁸⁷. רצה⁸⁸ אחד מהן⁸⁹ לסכר, כדי שיחזור לו המים, וישקה תחלה ואחר כך יפתח, ואחר רצה להשקות תחלה - כל המתגבר זכה⁹⁰. ובור⁹¹ הקרוב⁹² לאמה⁹³ - מתמלא ראשון⁹⁴, מפני דרכי שלום⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

הרמב"ם שינה מלשון הגמרא בגיטין (ס, ב). - "כל דאלים גבר", ומכאן הוראה ל"תיקון הדעות" שיש להשתדל תמיד להשתמש בלשון נקיה דוקא כפי שהשתמש הרמב"ם בלשון עדינה יותר, ובמקום "אלים" מלשון אלימות נקט "מתגבר" לשון גבורה שישנו גם בקדושה, וכמו"כ הלשון "זכה" מלשון זכות, טוב יותר מהלשון "גבר".

(על פי יין מלכות ספר קנין סימן טז)

85) גיטין ס: 86) בעלי שדות שנהר עובר על פניהם. 87) היינו שראשון ראשון קודם [וכנראה שגם זה מפני דרכי שלום], בניגוד לפירוש רש"י (שם ד"ה במיזל) שמפרש שכולם שוים בהשקאה. 88) מחלוקת רב ושמואל (שם). 89) בגמרא שם העמידו את המחלוקת בין רב לשמואל בבעל שדה עליון לבעל שדה תחתון, ועיין ב"ח סימן קע, שכתב שרק הם באים בטענה ולא האמצעים. אבל רבינו לא כתב כלל עליון ותחתון, ועיין סמ"ע שם ס"ק ב.

כדי לסלק היזק ראה - שוב אין בעל החצר נתפס עליו כגנב, שהרי הכולל מפסיק ביניהם (סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז). ודעת הרשב"א שבעל החצר משתתף אתו במחיצה בת עשרה טפחים (מגיד-משנה), וראה להלן הערה סט. 59) המשך מימרא של רב נחמן בשם שמואל (שם). 60) "פירוש: שאין ראויים לתשמיש" (ראב"ד). 61) מדברי התוספת של רב נחמן עצמו (שם).

ז. שתי⁶² חצרות זו למעלה מזו⁶³ - לא יאמר העליון: הריני בונה מפגדה⁶⁴ ועולה; אלא בונים שניהם מלמטה⁶⁵ ועולה⁶⁶, ובונה העליון לבדו מפגדה⁶⁷ ומעלה. ואם⁶⁸ היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו⁶⁹ - אין העליון זקוק לתחתון כלל⁷⁰.

62) כרב חסדא, בניגוד לרב הונא, וכן הוא בברייתא שם. 63) ושניהם מזיקים אחד לשני בהיזק ראה. 64) שאיני צריך לסבול משפלות הקרקע של השני. 65) אף העליון, שאם אין יסוד - אין בנין (מגיד-משנה). והיינו, עד ארבע אמות מקרקעית החצר שלמטה. צריכים שניהם יחד לבנות, כדין כל שני שותפים בחצרות, ואולי כאן צריך יותר מארבע אמות. עד כמה שהתחתון יכול עוד להזיק לעליון אם זה עומד (מגיד-משנה לפי הפירוש השני, וראה ב'תוספות' שם ד"ה שתי חצרות). 66) בב"ח סימן קס, חסרה מילה זו. 67) היינו, מן המקום שכלה היזק ראה של הראשון, ומשם והלאה בונה הוא לבדו ארבע אמות שלא יזיק הוא בראיה את התחתון (מגיד-משנה). 68) ברייתא שם. 69) שאין בעל החצר מזיק לבעל הגג, כמבואר למעלה (הלכה ו הערה נז). 70) ברם התחתון, בעל הגג, זקוק לעליון, שהרי הוא מזיק לבעל החצר. ונראה מדברי רבינו, שאין העליון זקוק אפילו למחיצת עשרה טפחים, שמכיון שהתחתון חייב לבנות כותל כדי להסיר היזק ראייתו, שוב אין העליון יכול לרדת למטה לגגו, ראה למעלה הערה נז. והראב"ד כתב בהשגה: "אין דבריו ברורין כלל". ואמנם זהו בניגוד למה שאמרו בסוגיא שם, שאין העליון זקוק למחיצת ארבע אמות, אבל זקוק הוא למחיצת עשרה טפחים כדי שייתפס עליו כגנב (מגיד-משנה). וה'דרישה' סימן קס ס"ק א, מיישב סוגיית הגמרא הנ"ל לפי שיטת הרמב"ם, עיין שם.

ח. מי⁷¹ שהיה פתלו סמוך לגגת חבירו⁷², ונפל - נופין אותו לפנות אבניו. אמר לו⁷³: הגיעו, והרי הן שלך - אין שומעין לו⁷⁴. ואם⁷⁵ רצה בהן פעל הגגת, ואמר לו 'הן': אם פנה אותם⁷⁶ - קנה, ואינו יכול לחזור בו; ונאפלו אמר: הילך יציאותיה ונאטל אבני - אין שומעין לו. אבל אם לא פנה - לא קנה; שלא אמר לו אלא לזכותו.

71) בבא-מציעא קי: וקית. במשנה. 72) [נקט גינה, מפני שבגינה אינו כופה חבירו אלא למחיצה בת עשרה טפחים בלבד (למעלה פ"ב הט"ז)], וכשרצה לעשות כותל גבוה ארבע אמות, בנה אותו לבדו (פרישה' סימן קסו, ס"ק א), וראה בסמ"ע שם ס"ק א. 73) בעל הכולל לבעל הגינה. 74) שאינו יכול להכריח חבירו לקנות, אם אינו רוצה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון י"א תמוז – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שהמדובר של רב הונא בר תחליפא (גיטין שם) שמכיון שלא הוכרעה ההלכה, במחלוקתם של רב ושמואל, יש לנקוט כאן בכלל הידוע: "כל דאלין גבר", היינו: כל המתגבר זכה. (91) משנה, שם נט: (92) שהיו רגילים לחפור בורות סמוך לאמת המים, לעצור את המים בתוכם לעת מצוא. והמדובר שהבור נחפר לאחר שכבר עברה כאן אמת המים, ראה להלן. (93) תעלה המוליכה מים מן הנחל לשדות. (94) בגמרא פירשו משפט זה של המשנה לפי רב,

נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ז' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו: "ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמיה", אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"א-י"ז תמוז תשע"ח

יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ח

הלכות איסורי ביאה

פרק שנים עשר

1 יבאר הבא על הגויה דרך אישות או זנות; הבא על הגויה שקנאין פוגעים בו – כיצד; הבוועל שהרג את הקנאי; וגדול עוון בוועל גויה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשתיגיירו.

1 א. יִשְׂרָאֵל שְׂבָעַל עֹבֶדֶת פּוֹכְבִּים וּמִזְלֹתָּ מִשְׁאֵר
2 הָאֲמוֹת דֶּרֶךְ אִישׁוֹת, או יִשְׂרָאֵלִית שְׂנִבְעָלָה לְעֹבֵד
3 פּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת דֶּרֶךְ אִישׁוֹת - הָרִי אֵלָיו לֹקֵחַ מִן
4 הַתּוֹרָה; שְׁנָאֵמַר: לֹא תִתְחַתֵּן בָּם, בְּתֵךְ לֹא תִתֵּן לִבְנֵי
5 וּבָתֵּי לֹא תִקַּח לִבְנֵךְ. אֶחָד שְׂבָעָה עַמֻּמִּין וְאֶחָד כָּל
6 אֲמוֹת בְּאִסּוּר זֶה. וְכֵן מִפְּרֹשׁ עַל יְדֵי עֲזָרָא: וְאִשֶּׁר
7 לֹא נָתַן בְּנִתָּיו לְעַמֵּי הָאָרֶץ, וְאֵת בְּנִתֵּיהֶם לֹא נִקַּח
8 לְבָנֵינוּ.

2) בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים מישראל ופרק זה עוסק באומות האחרות. (3) כן הוא מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל - ואף אם הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטניס אני". [דעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני גיור. ורבים חלקו עליו וסוברים, שרק שבע האומות שישבו בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון כשנתגיירו, אבל לפני גיור לא שייך כלל חיתון, כי אין קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגיירו הם כישראל לכל דבר]. (4) אם התרו בהם. (5) רבינו מפרש פסוק זה בגיותן ולא בגירותן ובדרך אישות, ולכן מביא רבינו גם את סוף הפסוק: "בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תקח לבנך". שזה כביאור ל"לא תתחתן בהם". (6) עבודה זרה לו: "כי יסיר לרבות כל המסירין". (7) למרות שהפסוק הוא בספר נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר

נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ז' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו: "ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמיה", אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים.

9 ב. וְלֹא אֶסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא דֶּרֶךְ חֲתָנוּת; אֶכָּל הַבָּא עַל
10 הַפּוֹתִית דֶּרֶךְ זָנוּת - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מִרְדּוֹתָּ מִדְּבָרֵי
11 סוֹפְרִים. גִּזְרָה שְׁמָא יָבֵא לְהִתְחַתֵּן. וְאִם יִחְדָּה לוֹ
12 בְּזָנוּתָּ - חֵיב עָלֶיהָ מָשׁוּם נִדָּה¹⁰, וּמָשׁוּם שְׂפָחָה,
13 וּמָשׁוּם פּוֹתִית, וּמָשׁוּם זִוְנָה¹¹. וְאִם לֹא יִחְדָּה לוֹ,
14 אֶלָּא נִקְרָאת מְקַרָּה - אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא מָשׁוּם פּוֹתִית.
15 וְכָל חֵיבִין אֵלָיו מִדְּבָרֵיהֶן.

8) "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר לבית דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. (9) "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חייב משום נשג"ז" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא שם - לפי גירסת רבינו - "התם דמייחד לה". כלומר, שהגזירה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע. (10) "וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדחה, אתי (יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת) שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסבה לגוייה ועבר על לא תתחתן". (11) אם הוא ישראל, אבל כהן לוקה מן התורה.

16 ג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? פְּשָׁהִיהָ הַבּוֹעֵל יִשְׂרָאֵל;
17 אֶכָּל כֵּהֵן הַבָּא עַל הַפּוֹתִית - לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה מָשׁוּם
18 זִוְנָה. וְאֶחָד זִוְנָה פּוֹתִית וְאֶחָד זִוְנָה יִשְׂרָאֵלִית.
19 וּבִבְעִילָהָ¹² בְּלִבָּד לֹקֵה, שְׁהָרִי אֵינָה פֶת קִדּוּשִׁין.

12) בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול. אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מישראל.

20 ד. כָּל הַבּוֹעֵל פּוֹתִית, בֵּין דֶּרֶךְ חֲתָנוּת בֵּין דֶּרֶךְ זָנוּת,
21 אִם בְּעִלָּה בְּפִרְהָסָא¹³, וְהוּא שְׂבָעַל לְעֵינֵי עֲשָׂרָה
22 מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ יֵתֵר, אִם פִּגְעוּ בּוֹ קְנָאִין וְהִרְגִּיהוּ - הָרִי

ו. לא פגעו בו קנאים²², ולא הלכוהו בית דין²³ -
 הרי ענשו מפרש בדברי קבלה²⁴ שהוא בכת. שגאמר: כי חלל יהודה קדש יי אשר אהב ובעל פת
 אל נכר, וכתת יי לאיש אשר יעשנה ער ועונה. אם
 ישראל הוא - לא יהיה לו ער²⁵ בכתמים ולא עונה
 בתלמידים; ואם כהן הוא - לא יהיה לו מגיש
 מנחה ליי צבאות. הנה למדת, שהבועל פותית -
 כאלו נתחתן לעבודת פוכבים ומזלות; שגאמר:
 ובעל פת אל נכר. ונקרא מחלל קדש ה'.

(22) בשעת מעשה. (23) מכת מרדות. אבל אם הלכוהו
 נפטר מעונש אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי
 קבלה. (25) "חריף להבין ולהורות בין החכמים".

ז. עון זה, אף על פי שאין בו מיתת בית דין, אל
 יהי קל בעיניך; אלא יש בו הפסד²⁶ שאין בכל
 העריות כמותו. שהבן מן הערה - בנו הוא לכל
 דבר, ובכלל ישראל נחשב, אף על פי שהוא ממזר;
 והבן מן הפותית - אינו בנו, שגאמר: כי יסיר את
 בנה מאחרי - מסיר אותו מלהיות אחרי יי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עון זה אף-על-פי שאין בו מיתת בית-דין, אל יהי קל
 בעיניך אלא שיש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו".

חומרתו של חטא ביאות אסורות הוא שביאה היא עניין
 ש"תופס" את כל האדם, ונלקח מהנפש שהיא למעלה
 מהכוחות הגלויים, שלכן אפשר להוליד בן שיש בו את כל
 עשר כוחות הנפש, כי ההולדה נמשכת מעצם הנפש.
 ונמצא שעל-ידי ביאה אסורה לוקחים את עצם הנפש
 למקום הקליפה ר"ל.

חמור מזה הוא החטא של "בועל ארמית" ש"יש בו הפסד
 שאין בכל העריות כמותו" כי בו מוציא האדם את עצם
 נפשו מחוץ לכלל ישראל, כי בן שנולד מהערה ואפילו
 ממזר חייב בכל המצוות, אבל "הבן מן הכותית אינו בנו"
 אינו יהודי ויוצא מחוץ לגבולות עם ישראל.

(על-פי לקו"ש חלק ח' עמוד 154)

(26) לעם ישראל כולו.

ח. ודבר זה גורם להדבק בעובדי פוכבים ומזלות,
 שהבדילנו הקדוש ברוך הוא מהם, ולשוב מאחרי
 יי ולמעל בו.

ט. עובד פוכבים ומזלות הבא על פת ישראל: אם
 אשת איש היא - נהרג עליה; ואם פנויה היא - אינו
 נהרג.

י. אכל ישראל הבא על הפותית, בין קטנה בת שלש
 שנים ויום אחד²⁷ בין גדולה, בין פנויה בין אשת
 איש, ואפלי הנה קטן בן תשע שנים ויום אחד²⁸,

אלו משפחין וזריזין. ודבר זה הלכה למשה מסיני
 הוא. ראיה לדבר זה: מעשה פינחס בזמרי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל או יתר".

ולכאורה קשה א: המילים "או יתר" מיותרות. ב: המשך
 ההלכה "ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, וראיה לדבר -
 מעשה פנחס בזמרי", הרי גדרה של הלכה למשה מסיני
 הוא שאין לה רמז בכתוב, והלא כאן נכתב הדבר בפרשה
 שלמה. ג: לשם מה צריך הלכה למשה מסיני, והלא מעשה
 רב הוא - מעשה פנחס.

והביאור בזה: ההלכה למשה מסיני היא על הבועל בפני
 עשרה מישראל, ועל זה אין מעשה רב, כי בפנחס היו יותר
 מעשרה, ולכן כתב הרמב"ם "עשרה או יתר" כי על עשרה
 צריך הלל"מ, ועל יתר מעשרה יש מעשה רב. ועוד, שמה
 שמזכיר "ראיה לדבר מעשה פנחס בזמרי" הוא גם ביאור
 להלכה שאח"כ "ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת
 מעשה כזמרי".

(על-פי לקו"ש חלק ר"ג עמוד 254)

(13) "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל".

ה. ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה,
 בזמרי; שגאמר: ואת האשה אל קבתה. אבל אם
 פרה¹⁴ - אין הורגין אותה¹⁵; ואם הרגו - נהרג
 עליה¹⁶. ואם בא הקנאי לטל רשות מבית דין להרגו
 - אין מורין לו¹⁷, ואף על פי שהוא בשעת מעשה.
 ולא עוד, אלא אם בא הקנאי להרג את הבועל,
 ונשטמט¹⁸ הבועל והרג הקנאי כדי להציל עצמו מידו
 - אין הבועל נהרג עליה¹⁹. והבא על פת גר תושב²⁰
 - אין הקנאין פוגעים בו; אבל מכין אותו מכת
 מרדות²¹.

(14) מן האשה. (15) "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת
 מעשה". (16) אם התרו בו, כרוצח. (17) "שלא ניתנה
 רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו,
 אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (וזה שבא) ומימלך
 (ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג)
 הוה להו שלוחן" (נמצא שהוא שליח שלהם). (18) אף על
 פי שלא פירש. (19) "נהפך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג
 עליו". דפינחס רודף הווה, שהרי אין מצוה להרגו [=לזמרין]
 אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו [=לפינחס],
 וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות
 לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס. (20) "איהוה
 גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם
 שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא
 שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל".
 ובת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד
 עבודה זרה. (21) שכל הבא ביאה אסורה בית דין מכין
 אותו מכת מרדות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כ. מצרית מעפרת שנתגירה - בנה שני. מצרי שני ⁵⁶

39) שלא נאמרה ההלכה אלא בבוועל ארמית (גוייה) וזו יצאה מכלל הגויים.

31 מואבלי, בין פושי בין שאר האמות, אחד הזכרים
32 ואחד הנקבות - מתרין לבא בקהל מיד.

(56) "אמר לו ר' עקיבא בנימין טעית, הלכה, משעלה סנחריב
ובלבל את כל האומות, לא עמונים ולא מואבין במקומן ולא
מצרי ואדומי במקומן".

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ח

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והרצאת דמים; גר קטן
על דעת מי מטבילין אותו; ומעוברת שנתגיירה וטבילה;
ודין מי שבא ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני; אם מלין
ומטבילין העבדים הנלקחים מן הגויים; ואם צריך שיטבול
העבד בבית דין; וכשישתחרר אם צריך טבילה; וששלמה
המלך ושמשון גיירי הנשים שנשאו.

33 א. בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית: במילה
34 וטבילה וקרבת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבת
כו".

וממשיך בהלכה שאח"כ "ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך
מילה וטבילה. וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן". ומשמע
שנעשה גר גמור על-ידי מילה וטבילה בלבד, ורק שיש
עליו חיוב לכשיבנה בית המקדש להביא קרבן. ובביאור
הדבר כתב הרוגוצ'בי ש"רק לקדשים לא מקרי עדיין גר
גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר, וא"כ בזמן
הזה לא מחסר כלל בשביל הקרבן".

וצריך להבין, הן אמת שאכילת קדשים אינה שייכת בזמן
הזה, ואעפ"כ הטעם שגר אסור באכילת קדשים בזמן
הבית הוא כיון שלא מקרי עדיין ישראל גמור, ואין עליו
דין ישראל ומקרי כמו בן נח לקדשים, וא"כ מוכח שגם
הגירות בזמן הזה אינה בשלימות, וא"כ איך יתכן לומר על
כל הגרים שהתגיירו מאז שחורב בית המקדש שאין עליהם
דין ישראל גמור.

ובפרט שידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר,
שמעלתו גדולה ביותר ממעלת שאר ישראל המתייחסים
לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגרים המתייחסים "למי שאמר
והיה העולם". ועל-פי האמור לעיל שבזמן הזה הרי הם
(לעניין מסויים) כבן נח, כיצד כתב הרמב"ם שמעלתו
גדולה ממעלת שאר ישראל, ופשיטא שהרמב"ם לא יכתוב
ח"ו דבר שאינו מכוון ל"תורת אמת", רק בכדי לעודד את
ר' עובדיה הגר.

והביאור בזה: הגם שבשלושה דברים נכנסו ישראל לברית,
יש הבדל בין מילה וטבילה לבין קרבן, שמילה וקרבת הם
עניינים חיוביים הפועלים את הכניסה לברית, אבל קרבן
הוא הסרת המניעה והמעכב את הכניסה, על-דרך שעל-

1 שְׁנֵשָׂא מִצְרִית רֵאשׁוֹנָה, או מִצְרִי רֵאשׁוֹן שְׁנֵשָׂא
2 מִצְרִית שְׁנֵינָה - הַגֵּלֶד שְׁנֵי. שְׁנֵאמַר: בָּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ
3 לָהֶם - הַכְּתוּב תִּלְאֵן בְּלִדָּה⁵¹.

(51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק
במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין
במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב
תלאן בלידה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל
שאינו שלישי לשניהם אסור לבוא בקהל.

4 כא. גר עמוני שְׁנֵשָׂא מִצְרִית - הַגֵּלֶד עֲמוֹנִי⁵². גר
5 מִצְרִי שְׁנֵשָׂא עֲמוֹנִית - הַגֵּלֶד מִצְרִי⁵³. זֶה הַפֶּלֶל:
6 בְּאֲמוֹת - הֵלֶךְ אַחֵר הַזִּכָּר⁵⁴; נִתְּגִירוֹ - הֵלֶךְ אַחֵר
7 הַפְּחוֹת.

(52) ואם הוולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור
עולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור
שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. (53) ואסור עד דור
שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (54) אם גוי עמוני בא
על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשיתגייר
אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית
והוליד בן, אינו עמוני, וכשיתגייר מותר לבוא בקהל.

8 כב. מי שנתגייר משבועה עממין - אינן אסורין מן
9 התורה לבוא בקהל. והדבר ידוע, שלא נתגירו מהן
10 אלא הגבעונים, והיושע גזר עליהם שיהיו אסורים
11 לבא בקהל, אחד זכרים ואחד נקבות. ולא אסר
12 אותם אלא בזמן שיש מקדש; שְׁנֵאמַר: וְחֹטְבֵי עֵצִים
13 וְשֹׂאבֵי מַיִם לְבֵית אֱלֹהֵי - תֵּלָה הִרְחַקְתֶּם מִמֶּקְדָּשׁ.

14 כג. והם הנקראים נתינים, לפי שנתנם לעבדות
15 המקדש. בא דוד וגזר עליהם שלא יכנסו בקהל
16 לעולם, ואפלו בזמן שאין מקדש. וכן מפרש
17 בעזרא: וּמִן הַנְּתִינִים שָׁנָתָן דָּוִד וְהַשָּׂרִים לְעִבְדַת
18 הָאֱלֹהִים. הָא לַמִּדָּת, שֶׁלֹּא תֵּלָה אוֹתָם מִמֶּקְדָּשׁ.

19 כד. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראו
20 עזות ואכזריות שהיתה בהם בעת שבקשו שבועת בני
21 שאול בחירי ה' לתלותם, והרגום ולא רחמו
22 עליהם⁵⁵.

(55) "והני (ואלו) גבעונים כיוון דלא מרחמי אינן ראיין
לידבק בהן, מיד גזר עליהן דוד".

23 כה. כְּשֶׁעָלָה סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, בִּלְבַל כָּל הָאֲמוֹת
24 וְעָרְבָם זֶה בְּזֶה, וְהִגְלָה אוֹתָם מִמְּקוֹמָם. וְאֵלוֹ
25 הַמִּצְרִים שֶׁבְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עָתָה - אֲנָשִׁים אֲחֵרִים
26 הֵם⁵⁶, וְכֵן הָאֲדוֹמִים שֶׁבְּשֹׁדָה אֲדוֹם. וְהוֹאִיל וּנְתַעֲרְבוּ
27 אַרְבַּע אֲמוֹת הָאֲסוּרִים בְּכָל אֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן
28 מִצְרַיִם - הֵתֵר הַכָּל; שֶׁכָּל הַפּוֹרֵשׁ מֵהֵן לְהִתְגַּיֵּר -
29 חֲזָקְתּוֹ שֶׁפָּרַשׁ מִן הָרֵב. לְפִיכָּה, כְּשִׁיתְּגִיר הַגֵּר בְּזִמְנָה
30 הַזֶּה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין אֲדוֹמִי בֵּין מִצְרִי, בֵּין עֲמוֹנִי בֵּין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"ב תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קצג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגדיו". (רש"י) טעון טבילה, מקום שטעון כיבוס (בקיבול תורה, דכתיב וכבסו שמלותם. רש"י), אינו דין שטעון טבילה. (10) שלוחי כל ישראל.

- ד. וכן לדורות, כְּשִׁירָצָה הַעֹבֵד בְּכֻבֵּים וּמִזְלֹת 9
לְהַפְסֵם לְבָרִית וְלִהְיוֹתוֹפֶה תַּחַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה וַיִּקְבֹּל 10
עָלָיו עַל תּוֹרָה¹¹ - צָרִיף¹² מִיֵּלָה וּטְבִילָה וְהִרְצָאָת 11
קֶרְבָּן. וְאִם נִקְבְּהָ¹³ הִיא¹⁴ - טְבִילָה וְקֶרְבָּן. שְׁנֵאמַר: 12
כֶּכֶם פֶּגַר. מָה אָתֶם - בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהִרְצָאָת קֶרְבָּן, 13
אֵף הֵגֵר לְדוֹרוֹת - בְּמִילָה¹⁵ וּטְבִילָה וְהִרְצָאָת קֶרְבָּן. 14

(11) כמבואר להלן הי"ד. (12) כריתות ט, א. (13) יבמות מו, ב. (14) בכתיב תימן: צריכה. (15) מילה קודמת לטבילה.

- ה. ומהו קֶרְבָּן הֵגֵר? עֹלֹת בְּהֶמָּה¹⁶, או שְׁתֵּי תוֹרִים 15
או שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה¹⁷, וּשְׁנֵיהֶם עוֹלָה¹⁸. וּבִזְמַן הַזֶּה 16
שָׁאִין שֵׁם קֶרְבָּן - צָרִיף מִיֵּלָה וּטְבִילָה, וּכְשִׁינָה¹⁹ 17
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יָבִיא קֶרְבָּן²⁰. 18

(16) כריתות ח, ב. (17) שם. (18) שם. (19) שם ט, א (20) בכתיב תימן: קרבנו.

- ו. גֵּר שֶׁמָּל וְלֹא טָבַל או טָבַל וְלֹא מָל - אֵינוֹ גֵּר, 19
עַד שִׁימּוּל וְטָבַל²¹. וְצָרִיף לְטָבַל בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה²². 20
וְהָאֵיל וְהַדְּבָר צָרִיף בֵּית דִּין²³ - אֵין מְטַבֵּילִין אוֹתוֹ 21
בְּשִׁפָּת וְלֹא בְיוֹם טוֹב²⁴ וְלֹא בְלִילָה²⁵. וְאִם 22
הַטְּבִילוּהוּ²⁶ - הֵרִי זֶה גֵּר²⁷. 23

(21) יבמות מו, א. (22) שם מו, ב: "גר צריך שלשה, משפט כתיב ביה" ("משפט אחד יהיה לכם ולגר" (במדבר טו, טז) ואין משפט פחות משלשה (רש"י). (23) והרי זה דין. (24) שם. ש"אין דנין בשבת" (פ"ג מהל' שבת הי"ד) "כל שאסור בשבת . . . אסור ביום-טוב" (פ"א מהל' יום-טוב הי"ז). ראה ט"ז (יו"ד סי' רסח, אות יא). (25) "שאין מתחילין את הדינין בלילה" (פ"ג מהל' סנהדרין ה"ג). (26) בלילה. (27) "דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי, כיון שכבר קיבל (המצוות) ומל" (רשב"א מס' יבמות). "ובדיני ממונות אם התחילו ביום, מותר לגמור הדין בלילה" (הל' סנהדרין ה"ד).

- ז. גֵּר קָטָן - מְטַבֵּילִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת בֵּית דִּין, שְׁזֻכּוֹת 24
הִיא לֹא²⁸. מַעֲבֶרֶת שְׁנֵתִינָה וּטְבִילָה - אֵין בְּנָה צָרִיף 25
טְבִילָה²⁹. טָבַל³⁰ בִּינוֹ לְבִין עֲצָמוֹ וְנִתְגַּיֵּר³¹ בִּינוֹ לְבִין 26
עֲצָמוֹ, וְאֶפְלוּ בְּפָנֵי שְׁנֵים³² - אֵינוֹ גֵּר. בָּא וְאָמַר: 27
נִתְגַּיֵּרְתִּי בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי וְהַטְּבִילוּנִי - אֵינוֹ 28
נֶאֱמָן לָבֵא בְּקֹהֶל עַד שְׂכִיבֵי עֲדִים³³. 29

(28) כתובות יא, א. וזכין לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו. (29) יבמות עח, א. שטבילת האם עולה לו. (30) שם מז, א. (31) כלומר, שני הדברים - גם הטבילה וגם הגירות, היינו קבלת עול מצוות - היו בינו לבין עצמו, "דכיון שהיו הטבילה וקבלת המצוות בינו לבין עצמו או בפני שנים - לא הוי גר . . . דאם לא היה רק אחד מהן בלא בית-דין

מנת להכנס לבית, צריך גם להסיר את הדבר המעכב את הכניסה בבחינת "ארי" הוא דרביע עלי", וממילא בזמן הזה כשאין קרבן הרי שעל-פי תורה אין הדבר מעכב, ועל ידי מילה וטבילה נעשה גר גמור (ובלשון הרוגז'בי לא מחסר כלל). ולכן נקט הרמב"ם הלשון "שקרבנו עיכבו להיות גר גמור" ולא בלשון של חיוב - "עושה אותו גר גמור" או "מגייירו" וכיוצא בזה.

(על-פי י"ן מלכות' ספר קדושה סימן א)

(2) כריתות ט, א. (3) "בברית המקום וליבדל משאר אומות" ('תוספות' שם).

- ב. מִיֵּלָה⁴ הֵיָתָה בְּמַצְרִים, שְׁנֵאמַר: וְכָל עָרַל לֹא 1
יֵאכַל בּוֹ⁵. מָל אוֹתָם מִשָּׁה⁶ רַבְּנוֹ. שְׁפֹלֶם בְּטָלוּ בְּרִית 2
מִיֵּלָה בְּמַצְרִים, חוּץ מִשְׁבֵּט לֵוִי⁸. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: 3
וּבְרִיתָךְ יִנְצְרוּ. 4

(4) רבינו מבאר, שכל השלושה דברים סידרו בני ישראל לפני מתן-תורה. כלומר, לפני שנכנסו לברית. (5) ואיך אכלו במצרים את הפסח? ומוכח, שעוד בהיותם במצרים נימולו. (6) כלומר, על-ידי משה רבינו ובפקודתו. (7) 'שמות רבה' פרשה יט, ה: "לא ביקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם ביטלו את המילה במצרים חוץ משבטו של לוי, שנאמר (דברים לג, ט) 'וללוי אמר תומיך ואוריך', למה? 'כי שמרו אמתך ובריתך ינצורו' - במצרים. והיה הקדוש-ברוך-הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם." (8) ובני שבט לוי היו המוהלים, שאין לומר שמשה רבינו לבדו מל אותם, כי איך אפשר שמוהל יחיד ימול כמלין איש בזמן קצר, וכל ישראל שביטלו את המילה - פסולים היו לימול, "שמומר לערלות, דינו כגוי" (יו"ד סי' רסד, ס"א, ברמ"א).

- ג. וּטְבִילָה הֵיָתָה בְּמַדְבַּר קֶדֶם מִתֵּן תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: 5
וְקִדְשָׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבִּסוּ שְׁמֹלֶתֶם⁹. וְקֶרְבָּן, 6
שְׁנֵאמַר: וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת. 7
עַל יְדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל¹⁰ הִקְרִיבוּם. 8

~ נקודות משיחות קודש ~

"וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם".

וצריך להבין: הלא הלימוד מפסוק זה היה רק הקס"ד של הגמרא, אבל למסקנה נלמד מזה ש"שאין הזאה בלא טבילה". ובב"ח (לטויו"ד סי' רסח) פירש שכוונת הגמרא היא רק שאין להוכיח מכתוב זה שהכוונה לטבילה, כי אולי היתה לנקיות, אבל לאחר המסקנא שהיתה טבילה מהטעם שהוזכרה הזאה "ואין הזאה בלא טבילה", מוכח שגם כוונת הכתוב ב"וכבסו שמלותם" הוא לעניין טבילה.

(על-פי 'לקו"ש חלק ל"ג עמוד 26 הערה 4)

(9) יבמות מו, ב: "ומה במקום שאין טעון (שאינו צריך) כיבוס ("בעל קרי . . . דכתיב ורחץ במים, ולא כתב יכבס

17 אָבֵל בַּחוּצָה לְאֶרֶץ - צָרִיף לְהֵבִיא רְאִיָּה וְאַחַר כֵּן
18 יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית. וְאֲנִי אוֹמֵר: שְׂזוּ⁴⁴ מַעֲלָה בְיוֹחֲסִין⁴⁵.

(38) כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי. (39) שאמר: גוי הייתי. (40) שאמר: נתגיירתי. (41) "חביבה ארץ ישראל שמכשרת גרים, האומר בארץ ישראל גר אני - מקבלין אותו מיד, ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא אם כן עדי עמו" (מסכת גרים, פ"ד). (42) שיד ישראל תקיפה, ש"אסור לנו להניח גוי עובד עבודה זרה בניינו" (פ"י מהל' עבודה זרה ה"ו). דכל שבא סתם הוא בחזקת ישראל ('מרכבת המשנה'). (43) וכן דעת בעל 'הלכות גדולות' ('מגדל עוז'). (44) בדפוס רומי: מעלה עשו ביוחסין. (45) שמן הדין גם בחוצה לארץ נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

19 יא. פֶּשֶׁם⁴⁶ שְׁמָלִין וּמִטְבִּילִין אֶת הַגֵּרִים, כֵּן מְלִין
20 וּמִטְבִּילִין אֶת הָעֶבְדִּים הַנִּלְקָחִים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים
21 וּמִזֻּלוֹת לְשֵׁם עֲבֻדָּתָה. הַלּוֹקֵחַ⁴⁷ עֶבֶד מִן הָעוֹבְדֵי
22 כּוֹכְבִּים וּמִזֻּלוֹת, וְקָדָם⁴⁸ הָעֶבֶד וְטָבַל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין
23 - קָנָה עֲצָמוֹ⁴⁹; וְהוּא⁵⁰ שְׂלֵאמָר בְּעַת טְבִילָה: הֲרִינִי
24 טוֹבֵל בְּפָנֶיכֶם לְשֵׁם גְּרוּת. וְאִם טָבַל בְּפָנֵי רַבּוֹ - אֵינוֹ
25 צָרִיף לְפָרְשׁוֹ⁵¹, אֲלֵא כִּינּוּ שְׂטָבַל נִשְׁתַּחֲרָר. לְפִיכָף
26 צָרִיף רַבּוֹ לְתַקְפוֹ⁵² בְּמִים עַד שִׁיעָלָה וְהוּא תַּחַת
27 שְׁעָבֻדּוֹ, וּמוֹדִיעוֹ בְּפָנֵי הַדִּינָן שְׁלֵשֶׁם עֲבֻדָּתוֹ
28 מִטְבִּילוֹ. וְאִין הָעֶבֶד טוֹבֵל אֲלֵא בְּפָנֵי שְׁלֵשָׁה וּבִיּוֹם,
29 כִּגְר; שְׁמַקְצָת גְּרוּת הוּא⁵³.

(46) יבמות מח, א. (47) הקונה. (48) כלומר, לפני שהטבילו הכהן לשם עבדות. (49) שם מה, ב. שהמוכר עצמו אין לו קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות לישראל הקונה יותר ממה שיש לו, היינו השעבוד לעבודה, ומכיון שהעבד הקדים עצמו וטבל לשם בן חורין, הוציא עצמו משעבודו של הישראל שקנאו. (50) שם מו, א. (51) שם. כיון דרבו עומד אצלו, ומיהר לטבול לפני שרבו יטבלנו, הוי כאילו פירש שהוא טובל לשם גירות. (52) שם. "לתת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת עבדות" (רש"י שם). (53) שהעבד חייב במצוות כאשה.

30 יב. כְּשִׁישְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד - צָרִיף טְבִילָה אַחֲרָת⁵⁴ בְּפָנֵי
31 שְׁלֵשָׁה בָּיוֹם, שְׂבָה⁵⁵ תִּגְמַר גְּרוּתוֹ וְיִהְיֶה כִּשְׂרָאֵל.
32 וְאִין צָרִיף לְקַבֵּל עָלָיו מִצְוֹת וּלְהוֹדִיעוֹ עֲקָרֵי הַדָּת,
33 שְׂכָפֶר הוֹדִיעוּהוּ כְּשִׁטְבַל לְשֵׁם עֲבֻדָּתוֹ.

(54) מדרבנן (מגיד-משנה). (55) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שבה, כלומר בטבילה.

34 יג. וּבִמְקוֹה הַפֶּשֶׁר לְטְבִילַת נְדָה - שָׁם⁵⁶ מִטְבִּילִין
35 אֶת הַגֵּרִים וְאֶת הָעֶבְדִּים וְאֶת הַמְּשַׁחֲרָרִים. וְכָל דָּבָר
36 שְׂחוּצָץ בְּנְדָה - חוּצָץ⁵⁷ בְּגָרִים וּבְעֶבְדִּים
37 וּבְמִשְׁחָרְרִים.

(56) שם מז, ב. (57) שם.

38 יד. אֵל יַעֲלָה עַל דַּעְתָּךְ, שְׁשִׁמְשׁוֹן הַמוֹשִׁיעַ אֶת

מהני (מועיל) בדיעבד; דטבילה (בפני שלשה) לחוד - מהני, כמבואר להלן (ה"ו), דטבילה הוי ממילא קבלת המצוות, כיון שטבל לשם גירות. וכן אם נתגייר בפני בית-דין, דהיינו קבלת המצוות, מהני גם כן בדיעבד, אף אם לא היתה הטבילה בבית-דין ('חמדת שלמה', יו"ד סי' כט). (32) ש"שנים שדנו, אין דיניהם דין" (פ"ב מהל' סנהדרין ה"י). (33) שם. הואיל והוחזק לגוי, כמבואר להלן (ה"ט).

1 ח. הִזָּה נִשְׂוִי לְיִשְׂרָאֵלִית אוּ לְגִיּוֹרָת וְיֵשׁ לוֹ בָּנִים,
2 וְאֲמַר: נִתְגִּירְתִּי בִּינִי לְבֵין עַצְמִי - נֶאֱמָן לְפָסֵל אֶת
3 עַצְמוֹ³⁴, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְפָסֵל אֶת הַבָּנִים³⁵. וְחוּזוֹר
4 וְטוֹבֵל בְּבֵית דִּין³⁶.

(34) שם מז, א. ואסור לו לדור עם האשה הישראלית, שבהודאתו אסרה על עצמו. (35) מכיון שהוחזקו כשרים. (36) שם. מכיון שלפי דבריו לא היו הגירות והטבילה בפני שלשה, וכמבואר בהלכה הקודמת. אבל הטפת דם ברית אינו צריך, שמילה אינה צריכה שלשה. ראה בב"ח יו"ד סי' רסח.

5 ט. גִּיּוֹרָת שְׂרָאִינָה נוֹהֶגֶת בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל תָּמִיד, כִּגְוֹן
6 שְׁתַּטְבֵּל לְנִדְתָּהָ³⁷ וְתַפְרִישׁ תְּרוּמָה מַעֲסָתָה וְכִיּוּצָא
7 בָּהָּ; וְכֵן גַּר שְׂנוּהֶג בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁטוֹבֵל לְקָרְיוֹ
8 וְעוֹשֶׂה כָּל הַמִּצְוֹת - הָרִי אֵלָיו בְּחֻזְקַת גְּרִי צֶדֶק, וְאִף
9 עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם עֲדִים שְׁמַעֲדִין לְפָנֵי מִי שֶׁנִּתְגִּיר.
10 וְאִף עַל פִּי כֵן, אִם בָּאוּ לְהַתְעַרֵּב בְּיִשְׂרָאֵל - אִין
11 מְשִׁיאִין אוֹתָם עַד שִׁיבִיאוּ עֲדִים אוּ עַד שִׁיטְבִּלוּ
12 לְפָנֵינוּ; הוּאִיל וְהַחֲזָקוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמִזֻּלוֹת.

(37) שם מה, ב: "מי לא טבלה לנידוהה", "מי לא טבל לקריי". רבינו פירש שני דברים: טבילה לנדוהה ותורומת חלה מעיסתה, כי יתר המצוות שהיא מקיימת אינן מוכיחות שהיא ישראלית, שאולי היא שומרת אותן כגויה וכאינה מצווה ועושה. אבל בטבילת נדוהה, שאם היא נשאת בגיוותה, הלא הטבילה אינה מועילה כלום בגויים, כי מן התורה "הגוים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנידות ולא בלידות" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י) "ואין חייבים עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת" (למעלה פ"ד ה"ד), ומדרבנן הן טמאות אפילו אם לא ראו "וחכמים גזרו על כל הגוים הזכרים והנקבות שיהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו" (שם), והטבילה לגוים אינה כלום; וכשהיא זהירה בטבילה, הרי זו הוכחה שנתגיירה, ואותו הדבר בהפרשת תרומת חלה מעיסתה, שעיסת גוי פטורה מחלה "גוי שהפריש חלה . . . אינה חלה" (פ"ו מהל' ביכורים ה"י). והוא-הדין בגר, "שכבת זרעו של גוי טהורה" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י). וטבילתו הוכחה גמורה שנתגייר (לפי 'חמדת שלמה' יו"ד סי' כט).

13 י. אָבֵל מִי שֶׂבָא וְאֲמַר³⁸ שֶׁהִיָּה עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזֻּלוֹת
14 וְנִתְגִּיר בְּבֵית דִּין - נֶאֱמָן; שֶׁהִפָּה שְׂאֲסֹר³⁹ הוּא הִפָּה
15 שֶׁהִתִּיר⁴⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴¹
16 וּבְאוֹתָן הִמָּיָת⁴², שְׁחֻזְקַת הַכָּל שֵׁם בְּחֻזְקַת יִשְׂרָאֵל⁴³;

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ג תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יז. גר שלא פדקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצות
וענשו, ומל וטבל בפני שלשה הדייטות - הרי זה
גר. אפלו נודע שבשביב דבר הוא מתגר, הואיל
ומל וטבל - יצא מפלל העובדי פוכבים ומזלות,
וחוששין⁷⁴ לו עד שיתפאר צדקותו. ואפלו חזר
ועבד פוכבים ומזלות - הרי הוא פושעאל מוקר⁷⁵,
שקדושי קדושין⁷⁶ ומצוה להחזיר אבדתו⁷⁷. מאחר
שטבל - נעשה פושעאל. ולפיכך קימו שמשון
ושלמה נשותיהן⁷⁸, ואף על פי שנגלה סודן⁷⁹.

(74) לא דוחים אותו ולא מקרבים אותו עד שתראה אחריתו,
כמבואר בה"ט"ז. (75) [זה נמשך למה שכתב למעלה
הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגרים] (כסף-משנה). אמנם
מלשנו של ה'מגיד משנה' משמע שהמדובר בחזר לסורו
ועבד עבודה-זרה, אבל עלינו לדחוק וליישב דבריו,
שהתכוון לחזור לסורו, אבל לא עבד עבודה-זרה, כי אם
עבד - הרי לא עדיף מגוי שגם הוא עובד מחמת רגילותו.
ואפשר גם ליישב דברי ה'מגיד משנה' באופן אחר, ואין כאן
המקום להאריך. (76) יבמות מז, ב. (77) עבודה זרה כו,
ב. (78) מפני שמן הדין הן ישראליות גמורות. (79) יתכן
שצריך להכתב "סורן", וכן בדפוס אמשטרדם. כלומר,
אף-על-פי שחזרו לסורן (מנהגן הרע) ועבדו עבודה-זרה,
נחשבות הן כישראליות.

יח. ומפני זה אמרו חכמים: קשים להם גרים
לישראל פנגע צרעת⁸⁰. שרפן חוזרין בשביל דבר⁸¹,
ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהם אחר
שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל
ובקברות התאווה, וכן רב הנסיונות⁸² האספסוף⁸³ היו
בהן תחלה.

(80) יבמות מז, ב. (81) איזה מקרה שהוא. (82) ככתוב:
וינסו אותי זה עשר פעמים (במדבר יד, כב). (83) ערב רב.

יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ח

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם
מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שנלקח מן הגויים ואמרים
לו מה ראית שבאתה; גר שנתגייר כקטן שנולד דמי; וכיצד
דין הגרים בעריות ובשניות.

א. כיצד מקבלין גרי הצדק? כשיבוא אחד² להתגיר
מן העובדי פוכבים ומזלות, ויבדקו³ אחריו ולא
ימצאו עלה - אומרים לו: מה ראית שפאת
להתגיר? אי אתה יודע שישאל פזמן הזה דוויים
ודחופים ומסחפין⁵ ומטרפין ויסורין באין עליהן?
אם אמר: אני יודע ואיני פדאי⁶ - מקבלין אותו
מיד.

(2) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אחד" ליתא. (3) כמבואר
למעלה פי"ג הי"ד. (4) יבמות מז, א. (5) "שפלים

1 ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא⁵⁸ ידיר⁵⁹
2 נשאו נשים נכריות בגיותן. אלא סוד⁶⁰ הדבר כך
3 הוא: שהמצוה הנכונה, כשיבא הגר או הגיורת
4 להתגר - בודקין אחריו שמא בגלל ממון שישל או
5 בשביל שורה שיוכה לה או מפני הפחד בא להקנס
6 לדת. ואם איש הוא - בודקין אחריו שמא עיניו נתן
7 באשה יהודית; ואם אשה היא - בודקין שמא עיניה
8 נתנה בבחור מבחורי ישראל⁶¹. אם לא נמצא להם
9 עלה⁶² - מודיעין אותן⁶³ כבד על התורה וטרח שיש
10 בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו. אם קבלו
11 ולא פרשו, וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלין
12 אותן⁶⁴; שנאמר: ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה
13 ותחדל לדבר אליה.

(58) בדפוס רומי, קושטא, שונצין ווינצא, ובכת"י תימן:
חסרה המלה "שנקרא". (59) בדפוסים אחרים, הגירסא:
ידידי ה', כלומר, שניהם שמשון ושלמה. בדפוס רומי
ובכת"י תימן הגירסה: ידידיה, "ויקרא את שמו ידידיה"
(שמואל-ב יב, כה). (60) ענין הדבר, השווה פי"א מהל'
קידוש החודש ה"ד, "סוד העיבור". (61) יבמות כד, ב.
(62) שום סיבה במה לתלות רצון הגירות. (63) שם מז, א.
(64) שם.

14 טו. לפיכך לא קבלו⁶⁵ בית דין גרים כל ימי דוד
15 ושלמה. בימי דוד - שמא מן הפחד חזרו; ובימי
16 שלמה - שמא בשביל המלכות והטובה והגדלה
17 שהיו בה ישראל חזרו. שכל החזור מן עבודת
18 פוכבים ומזלות בשביל דבר מהבלי העולם - אינו
19 מגרי הצדק⁶⁶. ואף על פי כן היו גרים הרבה⁶⁷
20 מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדייטות⁶⁸. והיו
21 בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר
22 שטבלו מפל מקום⁶⁹, ולא מקריבין אותן עד שתראה
23 אחריתם.

(65) שם כד, ב. (66) אלא גרים גרורים. ראה שם
ב'תוספות' דיבור-המתחיל בימי דוד. (67) שם עט, א.
(68) שלא ידעו ההלכה, שאין מקבלין גרים בימים אלו.
(69) בכל אופן, והרי הם גרים.

24 טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר
25 ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל
26 דבר, ולא על פי בית דין⁷⁰ גירום - חשכן הפתוב⁷¹
27 באלו הן עובדות פוכבים ומזלות ובאסורין עומדין.
28 ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן⁷², שהן עובדות
29 פוכבים ומזלות שלהן, וכגו' להן פמות. והעלה עליו
30 הפתוב באלו הוא⁷³ בנאן, שנאמר: אז יבנה שלמה
31 בקמה.

(70) שביט-דין הגדול חוששין להם, כמבואר בהלכה
הקודמת. (71) שופטים יד, ג; מלכים-א, יא, ד.
(72) נראה אחריתן. (73) שבת נו, ב.

קצו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ג תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחו" (שם פ"ו ה"י). לכן מודיעים - לגוי הבא להתגייר - רק מתנות עניים אלו, שנפקעה זכות הבעלים מהן לגמרי, אולי ידיעה זו תשפיע עליו להתחרט מרצון גירות: "הואיל והן מקפידין על הממון כל כך . . . דנהרג על פחות משה פרוטה . . . שמה יחזור בו מלהתגייר" (רש"י שם). (12) הזכרת עונשין (סמ"ג). (13) שם. "דאף באותן מקצת עונשין, אין להודיעו כל דקדוקי העונשין" (ב"ח ל"טור י"ד סי' רסח). (14) בדפוס רומי, ובכתי' תימן: "רכים".

ג. וכשם שמודיעין אותו ענשן של מצות, כך מודיעין אותו¹⁵ שכן של מצות. ומודיעין אותו שבעשית מצות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאיין שום¹⁶ צדיק גמור אלא בעל התקמה שעושה מצות אלו ויודעין¹⁷.

(15) שם. (16) בדפוס רומי, ובכתי' תימן: "שם", כלומר במציאות. ראה ביאורנו למעלה (פרק יא, אות ג). (17) וכל העושה כל הכתוב בה (בתורה) ויודעו דעה גמורה נכונה, זוכה בה לחיי העולם הבא" (פ"ט מהל' תשובה ה"א).

ד. ואומרים לו: הוי¹⁸ יודע, שהעולם הבא אינו צפון¹⁹ אלא לצדיקים, והם ישראל וזה שתראה²⁰ ישראל בצער בעולם הזה - טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה בעולם הזה²⁰ כאמות, שמה ירים לבם ויתעו ויפסידו שכן העולם הבא, פענן שנאמר: וישמן ישרון ויבעט.

(18) שם. (19) גנוז, שמור, כלומר מקומם בעולם הבא מובטח, כמו שמבאר, שהצער שיש לישראל בעולם הזה, הוא בכדי שרוב הטובה לא יסיר לבם מה' ותורתו, ויפסידו שכם בעולם הבא. אכן זה רק לישראל, אבל הגויים, אף-על-פי ש"חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא" (פ"ג מהל' תשובה ה"ה) - חלקם אינו שמור וגנוז, ההשגחה העליונה אינה שומרת עליהם שלא יבעטו ושלא יפסידו שכן עולם הבא. ראה בהגהות רבי צבי חיות, שם. (20) שם.

ה. ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהן רב פרענות²¹, כדי שלא יאבדו; אלא כל העובדי פוקדים ומזלות קלין, והן עומדין²². ומאריכין בדבר הזה, כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל - הולך לדרכו²³; ואם קבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד²⁴. ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית²⁵. ומשהים אותו עד שיתרפא ופואה שלמה²⁶, ואחר כך מטבילין אותו.

(21) שם. (22) 'תנחומא' פרשת נצבים: "אבל ישראל נופלין ועומדין". (23) מסכת גרים פ"א, ב. (24) יבמות מז, ב: "שהוי מצוה לא משהינן" (אין מעכבים עשיית מצוה). (25) שבת קלא, א. ראה 'כסף משנה' פ"א מהל'

וכפויין" (רש"י). (6) "ואני ראוי להשתתף בצרתם, ומי יתן ואזכה לכך" (רש"י).

ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחוד השם ואסור עבודת פוקדים ומזלות, ומאריכין בדבר הזה. ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו עון לקט⁸ שכחה⁹ ופאה¹⁰ ומעשר שני¹¹. ומודיעין אותו ענשן של מצות. כיצד? אומרים לו: הוי יודע, שעד שלא באת לדת זו, אם אכלת חלב - אי אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אי אתה ענוש סקילה; ועכשיו אחר שתתגייר, אם אכלת חלב - אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אתה ענוש סקילה. ואין מרבין עליו¹², ואין מדקדקין¹³ עליו, שמה יגרם לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה. שבתחלה אין מושקין את האדם אלא בדברי רצון ורבים¹⁴. וכן הוא אומר: בחבלי אדם אמשכם, ואחר כך בעבותות אהבה.

(7) להסביר לו בהרחבה, כדי שידע להכיר את ה' ותשתרש בו אמונת הייחוד. (8) כשקוצר ומאלם לא ילקט השבלים הנושרות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים, שנאמר (ויקרא כג, כב) ולקט קצירך לא תלקט . . . לעני ולגר תעזוב אותם" (פ"א מהל' מתנות עניים ה"ד). (9) "המעמר ושכח אלומה אחת בשדה, הרי זה לא יקחנה, שנאמר (דברים כד, יט) ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו" (שם ה"ה). (10) "הקוצר את שדהו, לא יקצור את כל השדה כולה אלא יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה, שנאמר (ויקרא כג, כב) לא תכלה פאת שדך בקוצרך" (שם ה"א). רבינו סידר "לקט שכחה ופאה", וכן הוא בגמרא (שם). סדר זה נמצא שני במשנה (פאה פ"ד מ"ו) "מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה". "נקטינהו (אחוס וסדרם) בסדר שרגיל להיות, שכן בתחילת הקצירה, אפשר ושכיח להיות נושר, אבל שכחת עומר או קמה אינו רגיל שישכח בתחילת הקצירה, והדר (ואחר-כך) תנא (למד) פאה, שמקומה בסוף השדה" ('תוספות יום-טוב', שם). (11) כנראה, טעות-סופר כאן, ויש להגיה מעשר "עני". וכן הגירסא בגמרא (שם) ובכתי' תימן. "בשלישית ובשישית מן השבוע (בשנה השלישית והשישית מן השמיטה) אחר שמפרישים מעשר ראשון, מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא מעשר עני" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ד). רבינו פירט רק מתנות עניים אלו (וכן בגמרא), ולא חשב תרומות ומעשר ראשון גם לא מצות צדקה, מפני שמתנות אלו שונות מתרומות ומעשר ראשון וצדקה. מתנות כהונה ולויה הם של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו, שנאמר (במדבר ה, י) ואיש את קדשיו לו יהיו" (פ"ב מהל' תרומות ה"ו), וכן בצדקה, "עני שהוא קרובו קודם לכל אדם" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ג). לא כן במתנות עניים: "כל מתנת עניים אלו (לקט שכחה ופאה) אין בהן טובת הנייה לבעלים, אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים" (שם פ"א ה"ח); "ומעשר עני המתחלק בגורן, אין בו טובת הנאה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ג תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מילה ה"ז. (26) יבמות, שם: "נתרפא מטבילין אותו".
 שהמים "מכבידין את חולי המכה" (רש"י).

יְהִי־הָ גֵר תּוֹשֵׁב⁴² - מִתֵּר לְקִיּוֹ מִעֲבֻדָּתוֹ כְּשֶׁהוּא גֵר
 תּוֹשֵׁב. וְאִין מְקַיְמִין עֲבֹד כְּזֶה אֶלָּא בְּזִמְן הַיּוֹבֵל⁴³.

(36) שהרי לא בא מאליו מהתעוררות עצמית. (37) יבמות
 מח, א. (38) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אותו". (39) יש
 להגיה "עמו", וכן בגמרא ובכת"י תימן, ובהל' עבדים (פ"ח
 הי"ב). (40) שם, ב. (41) שם. (42) אם מקבל עליו שבע
 מצוות בני נח, ואז מותר לקיימו (מגיד-משנה).
 (43) כמבואר בהלכה הקודמת.

י. הַעֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת⁴⁴ אֵין אִסּוּרִים עֲלֵיהֶם
 מִשּׁוּם עֲרֹה אֶלָּא אִמּוּ⁴⁵, וְאִשְׁת אֲבִיו, וְאִחֹתוֹ
 מֵאִמּוֹ, וְאִשְׁת אִישׁ, וְזָכָר, וּבִהְמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
 בְּהַלְכוֹת מַלְכִּים וּמִלְחָמוֹתֵיהֶן⁴⁶; אֲבָל שְׂאֵר עֲרִיּוֹת -
 מִתְּרִין לָהֶן.

(44) להבין דברי רבינו בהלכות י"ט, ניתן הקדמה קצרה.
 העריות האסורות לישראל נחלקות לארבע דרגות: א) שאינן
 מצד קורבה כלל, והן ארבע: (1) אשת איש. (2) נדה. (3)
 זכור. (4) בהמה. כל אלו אסורות גם לגוי, חוץ מנדה. ב)
 קרובות מצד עצמו, והן שבע: (1) בתו. (2) בת בתו. (3)
 בת בנו. (4) אמו. (5) אחותו. (6) אחות אביו. (7) אחות
 אמו. והן מותרות לגוי חוץ מאמו ואחותו מאמו. ג)
 קרובות מצד אשתו, ושבע הן: (1) בתה. (2) בת בתה. (3)
 בת בנה. (4) אמה. (5) אם אמה. (6) אם אביה. (7) אחותה.
 וכולן מותרות לבני נח. ד) נשי קרובים, והן ארבע: (1) אשת
 אביו. (2) אשת אחי אביו. (3) אשת בנו. (4) אשת אחיו.
 וכולן מותרות לגוי חוץ מאשת אביו. העריות האסורות
 לישראל, מדין התורה הן עשרים ושתים. ורק שש מהן
 אסורות לגוי: שלש מדרגה א, שתיים מדרגה ב, ואחת
 מדרגה ג. ובגרים: כל הארבע מדרגה א, אסורות לגר מן
 התורה ואף נדה. יתר העריות מ-שלש הדרגות, אלו שיש
 בהן צד אב מותרות לגויים אפילו מדרבנן. אפילו הערה
 שהיתה אסורה עליו בהיותו בגיותו, כגון אשת אביו, וזוה
 הוא קל מגוי, והעריות שיש בהן רק צד אם: אלו שהיו
 אסורין עליו גם בגיותו, כמו אמו ואחותו מאמו, אסורות לו
 מדרבנן, מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה
 לקדושה קלה, ואפילו אם נשא אותן באיסור בגיותו,
 כשמתגייר מפרישין אותם. והעריות שהיו מותרות לו
 בגיותו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יבואו לטעות
 ולומר, שגם ישראל מותר באלו העריות, ועל הקרובות
 שמצד האב, לא גזרו רבנן, כי לא יאמרו כבר שבאו
 מקדושה חמורה לקדושה קלה, מאחר שקרובות מצד האם
 כן אסורות, וגם לא יבואו להתיר בישראל, כי ידוע הכלל,
 שהתורה אפקריה לזרע של הגויים. העריות האסורות לגר
 מדרבנן, הן תשע: שתיים מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה
 חמורה לקדושה קלה, אמו ואחותו מאמו. ושבע מהטעם
 שלא יטעו ויחשבו שגם לישראל מותרות, והן: (1) בת
 אשתו הגויה. (2) בת בתה. (3) אמה. (4) אם אמה. (5)
 אחותה מן האם. (6) אחות אמו מן האם. (7) אשת אחיו
 מאמו. (45) סנהדרין נח, ב. (46) פ"ט ה"ה.

יא. עֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת שְׁנֵת־גֵּיר⁴⁷ וְעֹבֵד⁴⁸

ו. וְשִׁלְשָׁה²⁷ עֹמְדִין עַל גִּבּוֹ וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ מְקַצֵּת
 מִצְוֹת קְלוֹת וּמְקַצֵּת מִצְוֹת חֲמוּרוֹת פַּעַם שְׁנִיָּה²⁸,
 וְהוּא עֹמֵד בְּמִים. וְאִם הִיְתָה אִשָּׁה²⁹ - נָשִׁים
 מוֹשִׁיבוֹת אוֹתָהּ בְּמִים³⁰ עַד צֹאֲרָהּ, וְהַדִּיעִין מִבְּחוּץ,
 וּמוֹדִיעִין אוֹתָהּ מְקַצֵּת מִצְוֹת קְלוֹת וְחֲמוּרוֹת, וְהִיא
 יוֹשֶׁבֶת³¹ בְּמִים. וְאַחֵר כֶּךָ טוֹבֵלֶת בְּפִגְיָהּ. וְהֵן
 מְחִזְרִין פְּגִיָּה וְיוֹצֵאִין, כְּדִי שְׁלֹא יֵרָאוּ אוֹתָהּ
 כְּשֶׁתַּעֲלֶה מִן הַמֵּיִם.

(27) שם. (28) שם. "על-ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות,
 הילכך בשעת טבילת מצוה - צריך לקבל עליו עול מצוות"
 (רש"י שם). (29) שם. (30) שגופה לא ייראה.
 (31) כלומר, היא נשארת יושבת במים עד צוארה.

ז. אֵי זֶה הוּא גֵר תּוֹשֵׁב? זֶה עֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת
 שֶׁקִּבֵּל³² עָלָיו שְׁלֹא יַעֲבֹד כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת עִם שְׂאֵר
 הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּצְטִיב בְּנֵי נֹחַ, וְלֹא מִל וְלֹא טָבַל - הִרִי זֶה
 מְקַבֵּלִין אוֹתוֹ, וְהוּא מְחִסְדֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם. וְלָמָּה
 נִקְרָא שְׁמוֹ תּוֹשֵׁב? לְפִי שֶׁמִּתֵּר לָנוּ לְהוֹשִׁיבוֹ בְּיַגְיָנוּ
 בְּאַרְצֵן יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת עֲבֻדַּת כּוֹכְבִּים
 וּמִזְלוֹת³³.

(32) עבודה זרה סד, ב. (33) פ"י ה"ו.

ח. וְאִין מְקַבֵּלִין גֵּר תּוֹשֵׁב אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל
 נִוְהָג³⁴; אֲבָל בְּזִמְן הַזֶּה, אִפְלוּ קִבֵּל עָלָיו כָּל הַתּוֹרָה
 כְּלָה חוּץ מִדְּקָדוּק אֶחָד - אֵין מְקַבֵּלִין אוֹתוֹ³⁵.

(34) ערכין כט, א. ראה השגת הראב"ד. "ולדעת רבינו נראה
 לומר . . . שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצוות שאינן
 מונעין אותו משיבת הארץ, ולא בא לומר אלא שאין
 בית-דין מקבלין אותו" (כסף-משנה, פ"י מהל' עבודה-זרה
 ה"ו). (35) בכורות ל, ב: "נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ
 מדבר אחד . . . אין מקבלין אותו . . . ואפילו דקדוק אחד".
 ודעת רבינו, שהגמרא מדברת בנכרי הרוצה להשאר בגיותו
 ולהיות גר תושב, ובזמן שאין היובל נוהג, לכן אין מקבלין
 אותו.

ט. הַעֹבֵד הַנִּלְקָח מִן הָעֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת³⁶ - אֵין
 אוֹמְרִין לוֹ: מָה רְאִיתָ שֶׁבִּאתָ? אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ:
 רְצֹנָךְ שֶׁתִּפְגַּס לְכָלֵּל עֲבָדֵי יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה מִן
 הַבְּשָׂרִים אוֹ לֹא? אִם רָצָה³⁷ - מוֹדִיעִין לוֹ³⁸ עֲקָרֵי
 הַדֵּת, וּמְקַצֵּת מִצְוֹת קְלוֹת וְחֲמוּרוֹת, וְעֹנֶשֶׁן וְשִׁכְרָן,
 כְּמוֹ שֶׁמוֹדִיעִין אֶת הַגֵּר. וּמְטַבֵּלִין אוֹתוֹ כְּגֵר,
 וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא בְּמִים. וְאִם לֹא רָצָה לְקַבֵּל -
 מְגַלְגְּלִין עָלָיו³⁹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשִׁם⁴⁰ וּמוֹכְרוֹ
 לְעֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת, וְאִסּוּר לְקִיּוֹ יוֹתֵר עַל כֶּן⁴¹.
 וְאִם הִתְנֶה עָלָיו מִתְחַלֶּה שְׁלֹא יְמוּל וְלֹא יְטַבֵּל אֶלָּא

נקראות על שם האב, ולא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל. (63) שם.

יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדשה⁶⁴ ולדתן בקדשה⁶⁵ - תיבין משום אשת אח⁶⁶.

(64) לפני הגירות. (65) לאחר שנתגיירו ההורים. (66) שם צו, א. כאשר אח מן האם "שהרי היא כישראלית שילדה בנים" (רש"י שם).

טו. הנשוא⁶⁷ גיורת ובתה הגיורת⁶⁸, או שתי אחיות מן האם - יושב עם אחת מהן, ומגרש השנייה⁶⁹. נשוא גיורת ומתה - הרי זה מתר לשא אמה או בתה; שלא גזרו אלא בתייה⁷⁰. ומתר לאדם לשא שתי אחיות גיורות מן האב; שלא גזרו בשאר האב, כמו שבארנו⁷¹.

(67) ואפילו זה שנשאן הוא ישראל. (68) לאחר שנתגיירו. (69) שם צח, ב. שהקידושין תופסים בשתייה, שגר שנתגייר כקטן שנולה, אבל מדרבנן אסור לו לקיים שתייה, שלא יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל. (70) שם: "כולי האי לא גזרו" (עד כדי כך לא גזרו). (71) בה"ג.

טז. השניות⁷² כלן - לא גזרו עליהן בגרים⁷³. לפיכך מתר הגר לשא אם אמו. ונשוא אדם גיורת ואם אמה או בת בת בתה. וכן בשאר השניות.

(72) "האסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים, והן הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות" (פ"א מהל' אישות ה"ו). (73) שם כב, א. (74) יש להגיה "ואם אם אמה", שהיא שניה (פ"א מהל' אישות ה"ו), שאלו "אם אמה" היא ערוה מן התורה (למעלה פ"ב ה"ז - ש"ך יו"ד סי' רסט ס"ק יב). וכן הגירסא בכת"י תימן.

יז. העבד מתר לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך לומר בתו ואחותו וכיוצא בהן. שפכר יצא מכלל עובד כוכבים ומזלות⁷⁵, ואין העריות⁷⁶ האסורות על העובדי כוכבים ומזלות אסורות עליו; ולא בא לכלל ישראל⁷⁷, כדי שיאסרו עליו עריות⁷⁸ האסורות⁷⁹ על הגרים.

(75) סנהדרין נח, ב. (76) כל העריות האסורות משום קורבה. (77) כשמל וטבל לשם עבדות. (78) האסורות משום קורבה, המפורטות למעלה (ה"י). (79) מדרבנן, כגר שגזרו עליו. או משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה (אמו ואחותו מאמו), או שלא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל (בת אשתו, בת בתה, אמה, אם אמה, אחותה מן האם, אחות אמו מן האם, אשת אחיו מאמו), בעבד לא גזרו.

יח. ויראה לי, שאם בא העבד על הזכור ובהמה - יהרגו⁸⁰; שאסור שתי עריות אלו שיה כלל האדם⁸¹.

(80) שניהם, כלומר גם העבד - הרובע, וגם הבהמה

1 שנתתה⁴⁸ - הרי הוא כקטן שנולה, וכל שאר כשר שהיו לו כשהוא עובד כוכבים ומזלות או כשהוא עבד - אינן שאר כשר, ואם נתגיר הוא והם - אינו תיב⁴⁹ על אחת מהם משום ערוה כלל.

(47) יבמות כב, א. (48) שם צו, ב. (49) מן התורה.

יב. דין תורה⁵⁰, שמתר לעובד כוכבים ומזלות⁵¹ שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיר; אבל כחמים אסרו⁵² דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדשה חמורה לקדשה קלה; שאמש⁵³ היתה לו זו אסורה⁵⁴, והיום⁵⁵ מתרת. וכן גר שפא על אמו או אחותו והיא בגיורתה - הרי זה כפא על הנכרית⁵⁶.

(50) שם כב, א. (51) בכת"י תימן: "לגר", וכן הוא לשון ה'שולחן ערוך' יו"ד סי' רסט ס"א. (52) שם. (53) כלומר, לפני שנתגיירו. (54) כמבואר למעלה ה"י. (55) משנתגיירו. (56) שאסורה לישראל מדרבנן.

יג. פיצד דין הגרים בעריות של שאר כשר? אם היה נשוי כשהוא עובד כוכבים ומזלות לאמו או לאחותו⁵⁷ ונתגיר - מפרישין אותן, כמו שבארנו⁵⁸; ואם היה נשוי לשאר עריות⁵⁹ ונתגיר הוא ואשתו - אין מפרישין אותן⁶⁰. גר אסור בשאר האם אחר שנתגיר מדברי סופרים, ומתר בשאר האב⁶¹. אף על פי שידע בודאי שזה שארו מאביו, בגון תאומים⁶², שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה, אף על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נשוא הגר אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי ששנשאת לאחיו או לאביו או לאחי אביו או לבנו אחר שנתגירו. וכן אחות אמו מאביו, ואחותו מאביו, ובתו שנתגרה - מתרת לו. אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו מאמה, ולא אשת אחיו מאמו ששנשאה אחיו מאמו אחר שנתגיר; אבל אם נשאה אחיו כשהוא עובד כוכבים ומזלות⁶³ - הרי זה מתרת לו.

(57) מאמו שהיתה ערוה עליו עוד בגיותו (כמבואר בה"י). (58) בהלכה הקודמת, שאסורות לגר, שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. (59) אלו שפירטנו למעלה (באות מג). (60) ואינן דומין לאמו ואחותו מאמו, ששם הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, לכן מפרישים אותם, אבל בשאר עריות אין לחוש לזה, שהרי רואים שלא קלה הקדושה, שאמו ואחותו מאמו כן אסורות, אלא יאמרו שאחרי שקיבלו התורה נתחדשה אצלם ההלכה (כסף-משנה). (61) אפילו באשת אביו שהיתה אסורה עליו בגיותו. שרק בעריות שאין בו צד אב, אנו חוששין שיבואו לטעות ולהתיר בישראל, אבל בקורבת האב לא יבואו לטעות, שכולם יודעים שבגוים אין יחס לזרע האב ('תוספות' יבמות כב.). (62) שם צח, א. שחכמים לא אסרו אלא מן האם לבד, אבל לא מן האב ומן האם, מפני שהן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ד תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קצט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה, כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן". (4) כלומר, אינו מיוחס. (5) אף על פי, שעונש הבא על הנדה הוא כרת, משום שקידושין תופסין בנדה וממזרות תלויה גם בתפיסת קידושין. (6) שהחילוק בין רצון ואונס, מזיד ושוגג אינו אלא לגבי עונשין.

ב. אחד ממזר שנשא וישראלית או וישראלית שנשא ממזרת, בין שבעלו אחר הקדושין - לוקין. קדש ולא בעל - אינו לוקה. בעל ולא קדש - אינו לוקין. משום ממזרות¹⁰; שאין לה בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קדושין אלא בהן גדול באלמנה, כמו שיתבאר. המחזיר גרושתו משנשאת - הולד פשר¹¹, שהרי אינה ערוה.

(7) כי בקידושין לבד אין לאו. (8) שהלאו הוא: "לא יבוא בקהל ה'" "וביאה בקהל לא הוא אלא בקידושין". (9) רבינו דקדק בלשונו, בקידש ולא בעל כתב: "אינו לוקה" לשון יחיד, ובבעל ולא קידש כתב: "אינם לוקין" לשון רבים, מפני שבקידושין אף אם היה לאו על הקידושין לבד, גם כן אין היא לוקה, משום שיכולה לקבל קידושה בלי מעשה מצידה, על ידי שיוזק הקידושין להצרה או לתוך חיקה ברצונה, ואם כן הרי זה אצלה לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו. לכן גבי קידש כתב "אינו לוקה" שהחידוש הוא עליו, על המקדש, כי היא פטורה ממלקות, אפילו אם היה לאו על הקידושין, אבל בבעל ולא קידש, כתב "אינם לוקין" כלומר, שניהן, הוא והיא פטורין, שהרי בבעילה נחשבת גם היא כעושה מעשה, מפני הנאתה. (10) אבל לוקה הוא משום לא תהיה קדשה. (11) "היא תועבה ואין בניה תועבין". ואף על פי שכבר כתב בהלכה א' שאין ממזר אלא מעריות, חשש רבינו שלא יטעו להשוות מחזיר גרושתו לעריות, מפני שכתוב בה "תועבה", ולפיכך מצא לנכון להדגיש, שדינו כדין שאר חייבי לאוין.

ג. עובד פוככים ומזלות ועבד הפא על פת וישראל - הולד פשר; בין פנויה בין באשת איש, בין באנס בין ברצון. עובד פוככים ומזלות ועבד הפאים על הממזרת - הולד ממזר¹²; וממזר הפא על העובדת פוככים ומזלות - הולד עובד פוככים ומזלות. נתגיר - הרי הוא פשר, פשאר גרים. ואם פא על השפחה - הולד עבד. שחרו - הולד פשר, פשאר עבדים משחררין, ומתהר בבת וישראל.

(12) מפני שהולד כמוה.

ד. זה הפלל: בן הפא מן העבד או מן העובד פוככים ומזלות או מן השפחה או מן פת עובדת פוככים ומזלות - הרי הוא פאמו, ואין משגיחין על האב. לפי דבר זה, התיירו¹³ לממזר לשא שפחה, כדי לטהר את בנני; שהרי הוא משחרר אותם ונמצאו בנני חורין. ולא גזרו על השפחה¹⁴ לממזר, מפני תקנת הבנים.

הנרבעת. לא כגוי הבא על הבהמה שהוא לבדו נהרג ואין הורגים את הבהמה (פ"ט מהל' מלכים ה"ו). ראה 'אור שמח'; חידושים ומקורות מבעל ה'מנחת חינוך'. (81) וכן הם אסורים באשת איש של ישראל ובנדה אפילו שפחה שאיסורן אינו משום קורבה (ה'חינוך' ומגיד-משנה).

יט. עבדים שנשתחררו - הרי הן פגרים. כל שאסור לגרים - אסור להן, וכל המתגר לגרים - מתגר להן. נותן⁸² אדם שפחתו לעבדו או לעבד חברו, ומוסר שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה⁸³, ואינו צריכין שום דבר, אלא הרי הן פכהמות. ושפחה שהיא מיוחדת לעבד או שאינה מיוחדת - אחת היא; לפי שאין אישות⁸⁴ אלא לישראל⁸⁵ או לעובדי פוככים ומזלות⁸⁶ על העובדי פוככים ומזלות⁸⁷, אבן לא לעבדים⁸⁸ על העבדים⁸⁹ ולא לעבדים⁹⁰ על וישראל⁹¹.

(82) נדה מז, א. (83) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ד) "יכול לא יתן לעבדיו הכנענים שפחה אחת לשנים? תלמוד-לומר (בעבד עברי) אדוניו יתן לו אשה, לו אינו נותן שפחה אחת לשנים, נותן הוא לעבדיו הכנעניים שפחה אחת לשנים". ראה פ"ג מהל' עבדים ה"ה. (84) שתקרא אשת איש לחייב מי שבא עליה. (85) אשת איש של ישראל, וכל מי שבא עליה, בין ישראל, בין גוי ובין עבד - חייב. (86) אשת איש של גוי. (87) שגוי הבא עליה חייב. אבל ישראל הבא על אשת גוי, פטור משום אשת איש "אשת רעהו, פרט לאשת אחרים" (סנהדרין נב:). ועבד הבא על אשת גוי - גם כן פטור, שיעצא מכלל גוי כמבואר למעלה (ה"ז). (88) אשת עבד. (89) לחייב את העבד הבא עליה. (90) אשת עבד. (91) שישראל הבא על אשת עבד - פטור. אבל גוי הבא על אשת עבד - חייב. ראה 'מנחת חינוך' מצוה לה, ד"ה ועכו"ם.

יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ח

פרק חמשה עשר

(1) יבאר אי זה הוא ממזר האמור בתורה; המחזיר גרושתו; וגוי ועבד שבא על וישראלית; ממזר שנשא שפחה; ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש; וגוי הבא על השפחה; ממזר אם מותר לישא גיורת או איפכא; שלושה מיני ממזרים הם; ומי הוא שתוקי ואסופי; פנויה שנתעברה אם נאמן [לה] על בנה [של] מי הוא; האב אם נאמן על בנו שהוא ממזר; ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה; אשה שיעצא עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה אם חוששין לבניה.

א. אי זהו ממזר האמור בתורה²? זה הפא מערוה³ מן העריות. חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום⁴ ואינו ממזר⁵. אבל הפא על שאר העריות, בין באנס⁶ בין ברצון, בין בנדון בין בשגגה - הולד ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם; שנאמר: גם דור עשירי. כלומר, לעולם.

(2) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". (3) "כל שאסר ביאתו

- 13) ואפילו לכתחילה. (14) שהרי "השפחה אסורה לבן חורין". וזה מדברי סופרים. אולם בממזר לא גזרו.
- 1 ה. מי שחציו עבד¹⁵ וחציו בן חורין הבא על אשת איש - אותו הבן¹⁶ אין לו תקנה¹⁷, מפני שצד ממזרות¹⁸ נצד בפירות¹⁹ מערבין בו, לפיכך אסור בשפחה²⁰, ונמצאו בניו²¹ כמותו לעולם²².
- 15) עבד של שני שותפים ושחרר אחד מהם את חלקו. (16) שנולד מביאה זו. (17) שנאמרה בהלכה הקודמת לישא ממזרת. (18) משום צד חירות שהוא כישראל הבא על אשת איש שהוולד ממזר. (19) משום צד עבד, ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר גם באשת איש. (20) מפני צד כשרות שבו שאסור בשפחה. (21) שנולדו באיסור. (22) שאסורין לישא לא בת ישראל ולא שפחה.
- 5 ו. עובד פוכבים ומזלות הבא על השפחה שטבלה²³ - הרי זה עבד; ועבד שטבל שפא על עובדת פוכבים ומזלות - הולד עובד פוכבים ומזלות. הלך אחר האם. אבל עובד פוכבים ומזלות הבא על שפחה עובדת פוכבים ומזלות²⁴, או עבד עובד פוכבים ומזלות²⁵ שפא על עובדת פוכבים ומזלות בת חורין - הלך אחר הזכר²⁶.
- 23) לשם עבדות. (24) כלומר, שלא טבלה. (25) שלא טבל. (26) "זה הכלל, באומות הלך אחר הזכר". ומכיוון שלא טבלו, עדיין הם בגיותן, שאין להם דין עבדות ושפחות.
- 12 ז. ממזר מתר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר. והבנים משניהם ממזרים, שהולד הולך אחר הפגום. שנאמר: בקהל יי, וקהל גרים אינו קרוי קהל יי.
- 16 ח. גיורת שנשאת לגר והולידו בן, אף על פי שהורתו ולדתו בקדשה - הרי זה מתר בממזרת. וכן בן בנו, עד שישתקע שם גרותו ממנו ולא יודע שהוא גר, ואחר כך יאסר בממזרת. ואחד הגרים ואחד העבדים משחררין דין אחד לכלן²⁷.
- 27) "עבדים שנשחררו הרי הן כגרים, כל שאסור לגרים אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן".
- 21 ט. גר שנשאת בת ישראל²⁸ או ישראל שנשאת גיורת²⁹ - הולד ישראל לכל דבר, ואסור בממזרת.
- 28) לא גרע מגוי הבא על בת ישראל שהוולד כשר ואסור בממזרת. (29) לפי הכלל: "כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הוולד הולך אחר הזכר", והרי אביו ישראל.
- 23 י. שלשה ממזרים הם: ממזר ודאי, וממזר ספק, וממזר מדברי סופרים. אי זהו ממזר ודאי? זה שפא מן הערה הודאית, כמו שבארנו. וממזר ספק - זה שפא מספק ערה, כגון הבא על האשה שנתקדשה
- 27 ספק קדושין או נתקדשה ספק גרושין, וכיוצא בהן. מדברי סופרים - כגון האשה ששמעה שמת בעלה ונשאת, והרי בעלה קיים³⁰, ובא בעלה הראשון עליה והיא תחת השני - הרי הבן ממזר מדברי סופרים.
- 30) כלומר, שלא גרשה, שמדברנן היא צריכה גט מהשני, והיא אשת איש מדברי סופרים. והבן שנולד הוא ממזר מדברי סופרים, אבל אם גרשה השני, אף על פי שהיא אסורה לחזור לראשון, אין הוולד ממזר, שלא גרע ממחזור גרושתו שאין הוולד ממזר.
- 31 יא. פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה: מהו העבר הזה או הילוד הזה? אם אמרה: בן פשר הוא, ולישראל נבעלתי - הרי זו נאמנת, והבן פשר. ואף על פי שרב העיר שזנתה בה פסולים³¹.
- 31) ממזרים או נתינים.
- 35 יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה חרשת או אלמנת או שוטה, או שאמרה: לפלוני הפמזר נבעלתי³², או לפלוני הנתינ, אפלו אותו פלוני מודה שהוא ממנו - הרי זה הילוד ספק ממזר. כשם שזנתה עם זה שהודה לה, כך זנתה עם אחר³³. וזה הוא הנקרא שתוקי, שמפיר את אמו ואינו מפיר את אביו ודאי.
- 32) האשה נאמנת רק להכשיר את הוולד אבל לא לפסלו, שרק לאב נתנה התורה נאמנות לפסול את בנו, אבל לא לאם, ממה שאמרה תורה "יכיר" יכירו לאחרים, לכן הוא ספק ממזר. (33) שמה אביו כשר ובנו אסור בממזרת, ולפיכך אין מחזיקים אותו כממזר וודאי אלא כספק ממזר.
- 42 יג. וכן הבן הנמצא בשוק, והוא הנקרא אסופי - הרי הוא ספק ממזר, שאין אנו יודעים מה הוא.
- 44 יד. פנויה שזנתה, ואמרה: בן זה בן פלוני הוא, אם אותו פלוני פשר - הרי הבן פשר³⁴, ואינה נאמנת³⁵ להיות זה בנו של פלוני. ויראה לי, שחוששין לדבריה³⁶, ויהיה הבן אסור בקרובות אותו פלוני מספק. ואם אותו פלוני ממזר - אינה נאמנת להיות הבן ממזר ודאי על פיה, כמו שבארנו, אלא יהיה ספק ממזר.
- 34) שנאמנת לומר לכשר נבעלתי. (35) לפטור את אשתו מן הייבום או ליורשו. (36) אף על פי שאינה נאמנת להחזיקו בבנו של אותו פלוני, מחזירים באיסור ערווה.
- 51 טו. אבל האב שהחזק שזה בנו, ואמר: בני זה ממזר הוא - נאמן. ואם יש לבן בנים - אינו נאמן. שלא האמינה אותו תורה אלא על בנו, שנאמר: כי את הבכור בן השנואה יכיר - יפירונו לאחרים.
- 55 טז. וכשם שנאמן לומר: בני זה בכור, כך נאמן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ד תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חודש מיום שבעלה עזב אותה, שיותר משנים עשר חודש אין העובר יכול לשהות במעי אמו.

כ. אשת איש שניצא עליה קול שהיתה זונה תחת בעלה, והפל מרגנין אחריה - אין חוששין לבניה שגמא ממזרים הם, שרב בעילות אצל הבעל, ומתר לשא בתה לכתחלה. אבל היא עצמה - חוששין לה משום זונה⁵¹. ואם היתה פרוצה יותר מדי - אף לבניה חוששין⁵².

(51) כהן אסור לישא אותה מדין התורה, וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור. (52) בעייה שלא נפשטה, ומספק מחמירם.

כא. דין תורה, שספק ממזר מתר לבוא בקהל; שנאמר: לא יבא ממזר בקהל יי - ממזר ודאי אסור לבוא בקהל, ולא ספק. אבל חכמים עשו מעלה ביוחסין, ואסרו גם הספקות לבוא בקהל. לפיכך, ממזר ודאי - מתר לשא ממזרת ודאית, אבל ממזר ספק או שתוקי או אסופי - אסור לשא בת ישראל.

כב. ואסור⁵³ לשא ממזרת. ואפלו ממזרת מספק אסורה לו, שגמא אחד מהן אינו ממזר והשני ממזר ודאי. וממזר של דבריהם - מתר לשא ממזרת של דבריהם. וכן שאר הספקות - אסורין לשא זה מזה.

(53) לספק ממזר, לשתוקי ואסופי.

כג. פיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים - אסורים לבוא זה עם זה. ואם נשאו - לא יקומו, אלא יוציאו בגט⁵⁴. והולד ספק פאבותיו. ואין לספקות אלו תקנה⁵⁵, אלא שישאו מן הגרים. והולד הולך אחר הפגום.

(54) ואף על פי שנשא באיסור צריכה גט, שקידושין תופסים בחיבי לאווין. (55) לשאת אשה.

כד. פיצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או משתרת, או גר ומשתרר שנשא שתוקית או אסופית - הולד שתוקי או אסופי.

כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי פוכבים ומזלות, בין שהיה רב עובדי פוכבים ומזלות או רוב ישראל - הרי זה ספק עובד פוכבים ומזלות לענין יוחסין. קדש אשה - צריכה גט מספק⁵⁶. מי שהרגו - אינו נהרג עליו⁵⁷.

(56) והטעם, מפני שכלל בדינו "כל קבוע כמחצה על מחצה". אבדוגמא "לקבוע" בכמה מקומות: "תשע חנויות מוכרות בשר שחווה ואחת בשר נבילה ולקח מאחת מחנויות אלו ואינו יודע מאיזו [=חנות] לקח, ספיקו אסור". מפני שהספק נולד במקום שגם המיעוט נמצא בו באופן קבוע. אמנם הברייתא מסתיימת: "ובנמצא הלך אחר

לומר: בני זה ממזר או בן גרושה או בן חלוצה. וכן אם היתה אשתו מעברת - נאמן לומר: עבר זה אינו בני וממזר הוא, ויהיה ממזר ודאי. והאומר על עצמו שהוא ממזר - נאמן³⁷ לאסור עצמו בבת ישראל, ואסור בממזרת³⁸ עד שיודע ודאי שהוא ממזר. ובנו כמותו³⁹. ואם יש לו בני בנים - אינו נאמן לפסל בניו⁴⁰, ולא לפסל אלא עצמו.

(37) שהוא עצמו אסר עליו בת ישראל. ובלשון התלמוד: "שווייה אנפשיה חתיכא דאיסורא". (38) כי להתיר לו ממזרת אינו נאמן. (39) שהתורה נתנה לאב נאמנות על בנו לפוסלו. (40) וגם על בניו אינו נאמן כשיש לו בני בנים.

יז. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה - הרי הולד בחזקת ממזר⁴¹, ואסור בבת ישראל ואסור בממזרת. ואם נבדקה אמו ואמרה: מארסי נתעברתי - נאמנת, והולד פשר. ואם הכחישה הארוס ואמר: מעולם לא פאתי עליה - הרי הולד ממזר; שאפלו היה בחזקת בנו, ואמר: בני זה ממזר - נאמן. והאשה אינה בחזקת זונה, אלא נאמנת⁴² לומר: לא ארוס נבעלתי, ואינה זונה. ואם נשאת לכהן - לא תצא⁴³, וילדה ממנו - פשר⁴⁴.

(41) שהוא ספק ממזר ולא ממזר ודאי. (42) שאינו נאמן לפסול את האשה. (43) אבל לכתחילה אסורה להינשא לכהן מאחר שהארוס מכחישה. (44) לכהונה, שאינו חלל.

יח. היו העם מרגנים אחריה, והיא ארוסה⁴⁵, עם ארוסה ועם אנשים אחרים⁴⁶, אף על פי שבא עליה ארוסה בבית חמיו - הרי זה ספק ממזר; פשם שהפקירה עצמה לארוסה, הפקירה לאחרים⁴⁷. ואם נבדקה ואמרה: עבר זה מארסי - הרי זה פשר, כמו שפארנו.

(45) בזמן שהייתה ארוסה. (46) חושדים אותה ומלעזים שבא עליה ארוסה וגם זנתה עם אחרים. (47) אבל כשהיא אינה חשודה שזנתה עם אחרים, וידוע שארוסה בא עליה, הולד כשר, ואין צריכים לבדוק אותה.

יט. אשת איש שהיתה מעברת, ואמרה: עבר זה אינו מבעלי - אינה נאמנת לפסלו, והרי הבן בחזקת פשרות; שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב: אינו בני, או שהיה בעלה במדינת הים - הרי זה בחזקת ממזר⁴⁸. ואם אמרה: מעובד פוכבים ומזלות ועבד נתעברתי - הרי הולד פשר⁴⁹; שאין הבעל יכול להכחישה בדבריה. ואין העבר משתתה במעי אמו יתר על שנים עשר חדש⁵⁰.

(48) כלומר, ספק ממזר, שאולי מגוי נתעברה והולד כשר. (49) שהיא נאמנת להכשיר וולדה אפילו ברוב פסולין. (50) ואין להכשיר הולד אלא כשנולד בתוך שנים עשר

(65) ושמא אחותו או אחות אביה היא. (66) ובעלה הקודם היה קיים כשנתעברה בו אמו.

כט. ומניין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור
בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי
הפסוק שנבדקה אמו - אינו אסור בכל אשה
שאפשר שתהיה ערוה עליו; והרי נאמר בתורה: אל
תחלל את בתך להזנותה, ואמרו חכמים: שאם
יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו;
ואלו היה הדין, שכל מי שאינו יודע אביו בודאי -
אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו, לא
היינו באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ
מלאה זמה. הא למדת, שאין אוסרין עריות
ומחזיקין אותן בשאר פשר בספק, עד שיודע בודאי
שזו ערוה עליו. שאם אתה אומר כן, כל היתומים
שבעולם שלא הפירו אבותיהם היו אסורין להנשא
בכל מקום, שמא יפגעו בערוה.

ל. הולד שהיה משלך בדרך, ובא אחד ואמר: בני
הוא ואני השלכתיו - נאמן. וכן אמו נאמנת. נאסף
מן השוק, ויבאו אביו ואמו אחר פן ואמרו: בננו
הוא - אין נאמנין, הואיל ויצא עליו שם אסופי.
ובשני רעבון - נאמנין; שמפני רעב השליכוהו, והן
רוצין שיזונו אותו אחרים, ולפיכך שתקו עד
שנאסף.

לא. נמצא הולד מהול, או שהתל⁶⁷ או שהמלח⁶⁸,
או שהיה הפחל⁶⁹ בעינו או הקמיעין בצוארו, או
שנמצא תחת אילן מסבף שאין תיה נכנסת לו והיה
סמוך לעיר, או שנמצא בבית הפנסת הסמוך לרשות
הרבים או בצדי רשות הרבים - אין כאן משום
אסופי; מאחר שהן משמרים אותו שלא ימות,
בחזקת פשר הוא⁷⁰. אבל אם נמצא משלך באמצע
הדרך, או רחוק מן העיר אפלו תחת אילן⁷¹, או
בבית הפנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה
מגעת לו - הרי זה אסופי.

(67) מעוטף ומכורך בבגדים. (68) שמולחין את הילד כדי
שיתקשו איבריו. (69) משחת עיניים שצבעה כחול.
(70) ואף על פי כן אם בת היא, אסורה לכהן, שמעלה עשו
ביוחסין. (71) נשים שילדו בבית אחד, אשת כהן ולוי
וממזר.

לב. נאמנת תיה⁷² לומר: זה הין כהן הוא או לוי
או נתין או ממזר; מפני שלא החזק, ואין אנו
יודעין יחוסן. במה דברים אמורים? בשהחזקה
בנאמנות ולא ערער עליה⁷³ אדם; אבל אם ערער
עליה אפלו אחד ואמר: בשרך מעידה - אינה
נאמנת, והרי הין בחזקת פשר⁷⁴ ואין לו יחוס⁷⁵.

הרוב מפני שפירש ממקומו הקבוע ואף על פי שהבשר
הוא מאותן החנויות עצמן, והרי כאן הילד נמצא ופירש
ממקומו הקבוע ולמה אין הולכין אחר הרוב? הטעם הוא,
שביוחסין החמירו, "מעלה עשו ביוחסין" שמא יתירו גם
בקבוע ממש. וכן החמירו גם באיסור אשת איש ולא הלכו
אחרי רוב גויים, ובספק נפשות הקילו ולא הלכו בו אחרי
רוב ישראל. (57) אפילו בעיר שרובה ישראל.

1 כו. הטבילוהו בית דין⁵⁸ לשם גרות, או שטבל
2 משהגדיל - הרי הוא⁵⁹ בשאר אסופים הנמצאים
3 בערי ישראל. היה רב העיר עובדי כוכבים ומזלות⁶⁰
4 - מתר להאכילו נבלות⁶¹. היה רבן ישראל -
5 מחזירין לו אבדתו בישראל. מחצה על מחצה -
6 מצוה להחיותו בישראל, ומפקחין עליו את הגל
7 בשבת⁶². והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממוזר:
8 המוציא מחברו עליו הראיה⁶³.

(58) "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין". (59) שדינו
כספק ממזר, שהטבילה מועילה רק להוציא מכלל גוי אבל
לא מספק ממזר. ואף על פי שיש כאן שני ספקות, שמא
הוא גוי והרי נתגייר, ואפילו אם הוא ישראל שמא אינו
ממזר, ביוחסין החמירו אפילו בשני ספקות ואפילו בדין
שלפנינו, שהספק שמא הוא ממזר אינו אוסרו מן התורה
כשאר ספיקות שספיקן אסור. ויש להוסיף עוד נימוק
לאיסור מפני שהוא קבוע. (60) ולא התגייר. (61) כרב
פפא, שברוב גויים הולכים אחרי הרוב לענין אכילת
איסורים, ואין לדון בזה דין קבוע, כי הילד פירש ממקומו
הקבוע, ורק ביוחסין ובאשת איש החמירו כלמעלה בהלכה
כ"ה. (62) שהרי גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת.
(63) אם שור של ישראל נגח שורו, ישראל בעל השור פטור,
שיכול לומר לו, הבא ראיה שישאל אתה ואשלם לך, ואם
שורו נגח לשור ישראל, והוא שור תם, אינו משלם לישראל
אלא חצי נזק, אף על פי ששור תם של גוי חייב נזק שלם,
שיכול לומר לניזק: הבא ראיה שגוי אני ואשלם לך את כל
הנזק.

9 כז. יראה לי, שכל מדינה שיש⁶⁴ בה שפחה או
10 עובדת כוכבים ומזלות הראויה לילד, הואיל
11 והאסופי הנמצא שם ספק עובד כוכבים ומזלות או
12 ספק עבד, כשישא הגירות כמו שבארנו - הרי זו
13 ספק אשת איש, והבא עליה - פטור; שאין הורגין
14 על ספק. וכן יראה לי, שהשתוקי שנשא אשה
15 שאפשר שהיא ערוה עליו - והרי היא ספק אשת
16 איש; שאין קדושין תופסין בעריות.

(64) ואפילו בעיר שרובה ישראל.

17 כח. ואי זו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה
18 עליו? כל אשה שהיה אביה או אחיה קיים
19 כשנתעברה בו אמו⁶⁵. וכל אשה שנתגרשה או
20 נתאלמנה⁶⁶, שמא אשת אביו היא או אשת אחי
21 אביו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ט"ו תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה רג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

72) מיילדת. (73) כלומר, על החיה המעידה. (74) זה
שהחיה העידה עליו שהוא ממזר, מכיוון שהוכחה על ידי
עד אחד. (75) זה שהעידה עליו שהוא כהן.
1 לג. דבר ברור⁷⁶, שהשתוקי אסור לשא שתוקית,
2 ואסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות. אבל
3 ממזרים ודאים ונתינים - מתרים לבוא זה בזה,
4 והולד ממזר. ושתוקי ואסופי - מתרין בנתינים
5 ובשאר הגרים, והולד ספק.

1 לג. דבר ברור⁷⁶, שהשתוקי אסור לשא שתוקית,
2 ואסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות. אבל
3 ממזרים ודאים ונתינים - מתרים לבוא זה בזה,
4 והולד ממזר. ושתוקי ואסופי - מתרין בנתינים
5 ובשאר הגרים, והולד ספק.

1 לג. דבר ברור⁷⁶, שהשתוקי אסור לשא שתוקית,
2 ואסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות. אבל
3 ממזרים ודאים ונתינים - מתרים לבוא זה בזה,
4 והולד ממזר. ושתוקי ואסופי - מתרין בנתינים
5 ובשאר הגרים, והולד ספק.

(76) בהלכה זו מסכם רבינו דיני ממזרות השנויים בפרק זה.

יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ח

פרק ששה עשר

(1) יבאר פצוע דכא וכוות שפכה שנשאו בת ישראל; אם
אסור לסרס כל בעלי חיים; ואם יאמר לגוי לסרס; ומסרס
אחר מסרס.

6 א. פצוע דכא וכוות שפכה שנשאו² בת ישראל
7 ובעלו³ - לוקין; שנאמר: לא יבא פצוע דכא וכוות
8 שפכה בקהל יי. ומתריין⁴ לשא גיורת ומשחררת.
9 ואפלו פה⁵ שהוא פצוע דכא מתר לשא גיורת
10 ומשחררת, לפי שאינו בקדשתו⁶. ואפלו נתינה⁷ או
11 אחד מן הספקות⁸ מתרת לו.

(2) כלומר שקידשו. (3) "שאיין לך בכל חייבי לאוין מי
שלוקה על בעילה בלא קידושין". (4) שקהל גרים אינו
קרוי קהל. (5) שכהן אסור לישא גיורת ומשחררת.
(6) בקדושת כהונתו. (7) שאיסורן מדרבנן, "בא דוד וגור
עליהם שלא יכנסו בקהל". ובפצוע דכא, לא גזור. (8) של
ממזרים שמותרים מן התורה, וחכמים אסרו.

12 ב. הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל, לא גזרו
13 בו על הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא
14 וכוות שפכה אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה
15 מן התורה⁹.

(9) ואף-על-פי שגירות לכהן גם כן אסורה מן התורה, ובכל
זאת מותרת היא ל'פצוע דכא' כהן, סובר רבינו, שפצוע דכא
פוגם רק בקדושת כהונה אבל לא בקדושת ישראל, ולכן
אסור הוא בממזרות.

16 ג. ואי זהו פצוע דכא? כל שנפצעו הביצים שלו.
17 וכוות שפכה? כל שנכרת הגיד שלו. ובשלשה
18 איברין אפשר שיפסל הזכר: בגיד, ובביצים,
19 ובשבילין שבהן תתבשל שכבת זרע, והן הנקראין
20 חוטי ביצים. וכיון שנפצע אחד משלשה איברין
21 אלו או נדף - הרי זה פסול¹⁰.

(10) "כל חולי שיתחדש בכלי הזרע, ממה שיחייב חכמת
הטבע שהוא לא יזרע בהן, הרי הוא פסול".

22 ד. כיצד? נפצע הגיד או נדף, או שנכרת העטרה

(11) שנכרת הגיד. (12) לצד הגוף "שאיין גיד אלא מעטרה
ואילך" (רש"י). (13) אבל אם רק לרובו של הגיד, פסול.
(14) "כחיתוך קולמוס שמחתכין את חודו באלכסון" (רש"י).
(15) שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדים, והחקק
באמצע כמין צינור" (רש"י).

ה. נקב למטה מעטרה - פשר. נקבה העטרה
עצמה, אם פשיראה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב
- פסול. נסתם הנקב - חזר להכשרו. נקב למטה
מעטרה שפגגה¹⁶ למעלה בתוך העטרה - פסול;
שהעטרה פלה מעצבת.

(16) שהנקב הולך באלכסון, מתחיל למטה מן העטרה ויוצא
כנגדו למעלה מתוך העטרה.

ו. נסתם שביל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע
משביל שמשתין בו - הרי זה פסול¹⁷.

(17) "במקומה מבשלת, שלא במקומה אינה מבשלת".

ז. נכרתו הביצים או אחת מהן, או שנפצעה אחת
מהן, או שנדוכה אחת מהן, או שחסרה¹⁸ או
שנקבה - הרי זה פסול. נכרתו חוטי ביצים או אחת,
או שנדף או נפצע - הרי זה פסול.

(18) אפילו אחת מהן.

ח. נקב חוט מחוטי הביצים לשביל מי רגלים, והרי
הוא מטיל מים משני מקומות: משביל המים
ומשביל שכבת זרע - הרי זה פשר.

ט. כל פסול שאמרנו בענין זה - כשלא היו בידי
שמים, כגון שפרתו אדם או פלב או הפהו קוץ
וכיוצא בדברים אלו; אבל אם נולד כרות שפכה או
פצוע דכא, או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת
גופו ובטלו ממנו אברים אלו, או שנולד בהם שחין
והמסה אותן או פרטן - הרי זה פשר לבוא בקהל;
שכל אלו בידי שמים.

י. אסור להפסיד איברי זרע, בין באדם בין בבהמה
חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בארץ
ישראל בין בחוצה לארץ. אף על פי שנאמר:
ובארצכם לא תעשו - מפי השמועה למדו, שדבר
זה נוהג בכל מקום. וענין הכתוב: לא יעשה זאת
בישראל, בין בגופו בין בגוף אחרים. וכל המקרס
- לוקה מן התורה בכל מקום. ואפלו מקרס אחר
מקרס - לוקה.

הכיפורים, ומינו אחר תחתיו . . . שאחר יום הכיפורים ישוב הראשון לגדולתו, ויעבור השני שנתמנה ונשתנו שניהן" (על שניהם חלים דיני כהן גדול. שם). (9) "אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת הרשות, ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה, ומושחין אותו בשמן המשחה, וזהו הנקרא משוח מלחמה" (פ"ז מהל' מלכים ה"א). (10) מגילה יב, ב. (11) כמבואר להלן הי"ג.

ב. כל כהן ששפא¹² אחת מהשלוש נשים אלו, בין גדול בין הדייט, ובעל - לוקה¹³. ואם פא עליה דרף זנות - אינו לוקה משום זונה¹⁴ או גרושה או חללה; שפאמר: לא יקחו - עד שיקח ויבעל¹⁵.

(12) שקידש. (13) קידושין עח, א. "בעל - לוקה, לא בעל - אינו לוקה, משום דכתיב ולא יקח ולא יחלל, מה טעם לא יקח, משום לא יחלל", כלומר: בכהן גדול כתיב (ויקרא כא, יד): "אלמנה, גרושה וחללה זונה, את אלה לא יקח . . . ולא יחלל זרעו", "לא יקח קידושין משמע, שהן הקונין אותה" (רש"י). ולא יחלל, משמעו ביאה, שעל-ידי הביאה היא מחוללת. והקחה, כלומר הקידושין, אינה אסורה אלא משום הביאה, וכהן הדייט אנו לומדים מכהן גדול ב'גזירה שוה' (שם), שאינו לוקה אלא אם קידש ובעל (מגיד-משנה). (14) אבל הוא לוקה משום "לא תהיה קדשה". "כל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין, לוקה מן התורה, לפי שבעל קדשה" (פ"א מהל' אישות ה"ד). (15) שם.

ג. אכל כהן גדול שפא על אלמנה - לוקה אחת, אף על פי שלא קדש; שפאמר¹⁶: לא יחלל - פיון שפעלה חללה ופסלה לפניה. אכל זונה וחללה וגרושה - הרי הן מחוללות ועומדות קדם בעילתו. ולפיכך לוקה כהן גדול לבדו על בעילת אלמנה לבדה, אף על פי שאין שם קדושין; שהרי חללה, והוא מזוהר שלא יחלל כשרים, לא אשה ולא זרעו.

(16) בדפוס רומי, ובכתי' ימין: משום.

ד. קדש כהן גדול אלמנה ובעלה - לוקה שתיים¹⁷: אחת משום אלמנה לא יקח, ואחת משום לא יחלל. ובין כהן גדול ובין כהן הדייט שפא אשה מן הארבע ולא בעל - אינו לוקה.

(17) שם.

ה. וכל מקום שהוא לוקה - היא לוקה¹⁸; וכל מקום שהוא אינו לוקה - היא אינה לוקה. שאין הפרש בין איש לאשה לענשין, זולתי בשפחה חרופה בלבד, כמו שבארנו¹⁹.

(18) כריתות י, ב. (19) למעלה פ"ג הי"ד.

ו. כל כהן הבא על הכותית, בין גדול בין הדייט - לוקה משום זונה²⁰; שהרי אינה בת קדושין²¹, והוא אסור בבעילת זונה בין ישראלית בין כותית.

(20) תמורה כט, ב. (21) לכן לוקה בבעילה לבד.

יא. כיצד? הרי שפא אחד וכת את הגיד, ובא אחר וכת את הביצים או נתקן, ובא אחר וכת חוטי ביצים; או שפא אחד ומעף את הגיד, ובא אחר ונתקן, ובא אחר וכתו - כלן לוקין, ואף על פי שלא סרס האחרון אלא מסרס. בין באדם בין בבהמה חיה ועוף. והמסרס את הנקבה, בין באדם בין בשאר מינים - פטור¹⁹.

(19) ודעת רבינו שחייב מלקות אין, אבל איסור יש, לכן כתב: פטור.

יב. המשקה עקרין²⁰ לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו - הרי זה אסור, ואין לוקין עליו²¹. ואשה - מתרת לשנות עקרין כדי לסרסה עד שלא תלד. הרי שפפה את האדם ושפה בו פלב או שאר חיות עד שעשאוהו פרות שפפה, או שהושיבו במים או בשלג עד שבטל ממונו איברי תשמיש - אינו לוקה, עד שיקרס בידו. וראוי להכותו מפת מרדות.

(20) סמים שגורמים לעקרות. (21) כיון שלא נגע באיברי התולדה ומאליו מסתרס.

יג. אסור לומר לעובד כוכבים ומזלות לסרס בהמה שלנו. ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה - מתר. ואם הערים ישראל בדבר זה - קונסין אותו ומזכרה לישאל אחר. ואפלו לבנו הגדול מתר למכרה. אכל לבנו הקטן - אינו מזכרה לו ולא נותנה לו.

יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ח

פרק שבעה עשר

(1) יבאר שלוש נשים שאסורות לכהנים וארבע לכהן גדול; איסור בת אחת ואיסור כולל ואיסור מוסיף; כהן גדול אם ישא בוגרת או מוכת עץ; ואם אירס בעולה ונתמנה כהן גדול; יצא עליו קול שגירש את אשתו, והרי היא תחתיו; יצא לה שם מזונה בעיר.

א. שלש נשים נאסרו² על כל הכהנים: גרושה³, זונה וחללה⁵. ועל כהן גדול - ארבע: אלו השלוש והאלמנה⁶. אחד כהן גדול משוח בשמן המשחה או המרובה בגדים⁷, ואחד כהן העובד ואחד כהן גדול שמונהו ועבר⁸, וכן כהן משוח מלחמה⁹ - כלן¹⁰ מצוין על הבתולה¹¹, ואסורין באלמנה.

(2) מן התורה. (3) אשת איש שנתגרשה בגט. (4) "כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השהו לכל, או שנבעלה לחלל" (להלן פ"ח ה"א). (5) "זו שנולדה מאיסור כהונה" (להלן פ"ט ה"א). כל אלו מפורשות בתורה (ויקרא כא, ז). (6) שם, יד. (7) "מרובה בגדים הוא כהן בבית שני שלא היה להם שמן המשחה, אבל היה כהן גדול בלבישתו בגדי כהונה גדולה" (פיה"מ לרבינו, מגילה פ"א). (8) "וכהן שעבר הוא כשאיירע (שקרה) פסול ככהן גדול ביום

הַדְּיוּט שֶׁבָּא עַל הַגְּרוּשָׁה שֶׁנַּעֲשִׂית חֲלָלָה וְאַחֵר כֶּף
זוֹנָה, שֶׁהוּא לֹקְחָה שְׁלֹשׁ עַל בִּיאַה אַחַת. אָבֵל אִם
נִשְׁתַּנָּה סֹדֶר זֶה - אֵינּוּ לֹקְחָה אֶלָּא אַחַת.³⁹

37 גם על הכהן הגדול, מתוך שחל על כהן הדיוט.
38 ואף-על-פי שזונה זו היא מאיסור ולא נאסרה לישראל,
אבל ישנה זונה שאסורה לישראל, ולכן איסור זונה הוא
איסור מוסיף. 39 שהאיסורים האחרים שבאו אחרי איסור
זונה, לא הוסיפו לא נאסרים ולא איסורים חדשים, ונשאר
הכלל: אין איסור חל על איסור. וזה שכתב רבינו, שאינו
לוקח אלא אחת, מדובר שזנתה תחילה, שאיסור זונה היה
הראשון, לכן לא חל איסור גרושה וחללה, ובכהן גדול
איסור האלמנה, אבל אם זנתה באמצע, בין איסור לאיסור,
כגון גרושה ונעשית זונה ונעשית חללה, לוקח שתים, משום
גרושה וזונה, שזונה הוא איסור מוסיף, ופטור על חללה,
שאיסור חללה לא חל (מגיד-משנה).

י"א. מִי שֶׁנִּתְאַלְמְנָה מֵאֲנָשִׁים הֶרְבֵּה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה
מֵאֲנָשִׁים הֶרְבֵּה - אֵין לֹקֵחַ עֲלֶיהָ אֶלָּא אַחַת.⁴⁰ עַל
כָּל בִּיאַה. אֶלְמָנָה בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנְּשׁוּאִין
- אֶסְתִּירָה.⁴¹

40 קידושין עז, א. 41 יבמות נט, א.

יב. כֹּהֵן גָּדוֹל שִׁמַּת אָחִיו, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מִן
הָאֲרוּסִין.⁴² - הָרִי זֶה לֹא יִיבֹם,⁴³ אֶלָּא חוֹלִין.⁴⁴ נִפְלָה
לוֹ יָבָמָה וְהוּא כֹּהֵן הַדְּיוּט, וְנִתְמַנֶּה לְהִיּוֹת כֹּהֵן
גָּדוֹל, אָף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בָּהּ מֵאִמָּר.⁴⁵ כִּשְׁהוּא כֹּהֵן
הַדְּיוּט - הָרִי זֶה לֹא יִיבֹם אַחֵר שֶׁנִּתְמַנֶּה.⁴⁶ אָבֵל אִם
אָרַס אֶת הָאֶלְמָנָה, וְנִתְמַנֶּה לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל - הָרִי
זֶה יִכְנַס אַחֵר שֶׁנִּתְמַנֶּה.⁴⁷ הֵיתָה מְקַדֶּשֶׁת סֶפֶק
קִדּוּשִׁין, וְמֵת אָרוּסָה - הָרִי זֶה סֶפֶק אֶלְמָנָה.⁴⁸

42 והיא עדיין בתולה, ואין בה איסור 'עשה' של 'כי אם
בתולה מעמיו יקח'. 43 שם כ, א. 44 'ומפני מה
צריכה חליצה, מפני שיש בה ליקוחין הואיל וקידושין
תופסין בהן הרי הן זקוקות ליבם, ומן הדין היה שיתייבמו
שהיבום מצות-עשה, וכל מקום שאתה מוצא 'עשה' ו'לא
תעשה' יבוא 'עשה' וידחה את 'לא תעשה', אבל חכמים
גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין. . . גזירה שמא יבוא עליה
פעם שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה שאין
מצות-עשה אלא ביאה ראשונה בלבד" (פ"ו מהל' יבום
וחליצה, ה"י). 45 קידושי כסף או שטר ביבמה: "ונקרא
מאמר, לפי שאין דין קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה"
(תוספות יום-טוב, 'יבמות פ"ב, מ"א). וקידושין אלה קונים
רק מדרבנן, אבל מן התורה יבמה אינה נקנית אלא בביאה.
46 שם סא, א. "ואין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו
הביאה" (פ"ב מהל' יבום וחליצה ה"א). 47 שם. מפני
שכבר קנה אותה לפני שנתימנה לכהן גדול. 48 ואסורה
לכהן גדול לכונסה, ואם כנסה מוציא בגט, כמבואר למעלה
ה"ז.

יג. מִצְוַת עֲשֵׂה עַל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁיִּשְׂא נַעֲרָה בְּתוּלָה.⁴⁹

ז. הַחֲלוּצָה - אֶסְוֶרָה לִכְהֵן מְדַבְּרִי סוּפְרִים,²² מִפְּנֵי
שֶׁהִיא כְּגֵרוּשָׁה, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת
מְדַבְּרֵיהֶם.²³ כֹּהֵן שֶׁנִּשְׂא סֶפֶק חֲלוּצָה - אֵין מוֹצִיאִין
אוֹתָהּ.²⁴ מִתַּחְתִּיו, וְהִיא כְּשֵׁרָה²⁵ וְיולֶדֶה כְּשֵׁרָה;²⁶ מִפְּנֵי
שֶׁלֹא²⁷ גָּזְרוּ עַל סֶפֶק חֲלוּצָה, אֶלָּא עַל חֲלוּצָה
וּדְאִית. וְכֵן מִי שֶׁהֵיתָה סֶפֶק גְּרוּשָׁה אוֹ סֶפֶק אֶלְמָנָה
אוֹ סֶפֶק זוֹנָה וְסֶפֶק חֲלָלָה²⁸ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
מְרֻדוֹת, וּמוֹצִיא בִּגְטוֹ.²⁹

22 קידושין עח, א. 23 "מפני שעובר על לא-תעשה של
דבריהם, כדבר שיש לו עיקר מן התורה" (מגיד-משנה, פ"א
מהל' שבת ה"ב). ראה ביאורנו למעלה פ"א ה"ח.
24 יבמות כד, א. אבל לכתחילה אסורה, מפני שדומה
לגרושה. 25 כלומר, ואינה ספק חללה. 26 ש"הולד
כדיעבד דמי" (ביאור הגר"א אה"ע"ז ס' ז, ס"ק טו). ומכיון
שאם כנס אותה אין מוציאין אותה מתחתיו, לכן גם הולד
כשר. 27 אבל חלוצה ודאית היא פסולה כחללה, וולדה
פסול (מדרבנן, מגיד-משנה). 28 שכל אלו ספיקא
דאורייתא, ויש להחמיר בהן, שספיקא דאורייתא לחומרא.
29 שם.

ח. כָּלִל גָּדוֹל הוּא בְּכָל אֶסְוִרִים שֶׁבִּתּוּרָה, שְׂאִין
אֶסְוִר חַל עַל אֶסְוִר,³⁰ אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ שְׁנֵי אֶסְוִרִין.³¹
בֵּאִין כְּאַחַת,³² אוֹ שֶׁהָיָה הָאֶסְוִר הָאֶחָד מוֹסִיף דְּבָרִים
אַחֲרִים עַל אוֹתוֹ הָאֶסְוִר,³³ אוֹ אִם הָיָה כּוֹלֵל³⁴ דְּבָרִים
אַחֲרִים עִם אֶסְוִר זֶה.

30 כריתות יד, ב. 31 בכת"י תימן: האיסורין. 32 וזה
נקרא איסור בת אחת (יבמות לג.). 33 כלומר, שנוספו
עוד אנשים שנאסרו באותו הדבר. אנו אומרים מתוך
שהאיסור החדש חל על האנשים האחרים שלא היו בכלל
האיסור הקודם, חל גם על אותו האיש שנאסר כבר ע"י
האיסור הקודם. 34 כלומר, שניתוספו עוד דברים
שנאסרו ולא היו בכלל האיסור הראשון, ואנו אומרים, מתוך
שהאיסור החדש חל על אותם החברים שמקודם היו
מותרים, חל גם על אותו הדבר שכבר היה אסור.

ט. לְפִיכֶף³⁵, אִשָּׁה שֶׁהֵיתָה אֶלְמָנָה, וְנַעֲשֶׂת גְּרוּשָׁה,
וְנַעֲשֶׂת חֲלָלָה, וְנַעֲשֶׂת זוֹנָה, וְכָא עֲלֶיהָ כֹּהֵן גָּדוֹל
אַחֵר כֶּף - לֹקְחָה אַרְבַּע מַלְקוּתוֹת³⁶ עַל בִּיאַה אַחַת.
לְפִי שֶׁהָאֶלְמָנָה אֶסְוֶרָה לִכְהֵן גָּדוֹל, וּמִתַּרְתֵּי לְהַדְּיוּט.

35 מפני שבאיסור מוסיף, איסור חל על איסור.
36 בהלכה הבאה, מבאר רבינו למה ארבע מלקיות.

י. חֲזָרָה לְהִיּוֹת גְּרוּשָׁה - נוֹסֵף בָּהּ אֶסְוִר וְנִאֶסְרָת
לִכְהֵן הַדְּיוּט, לְפִיכֶף נוֹסֵף בָּהּ אֶסְוִר אַחֵר³⁷ עַל אֶסְוִר
הָאֶלְמָנָה. וְעַדִּין הִיא מִתַּרְתֵּי לְאֶכָּל בְּתוּרָמָה. נַעֲשֶׂת
חֲלָלָה - נוֹסֵף בָּהּ אֶסְוִר, שֶׁהָיָה נִאֶסְרָת בְּתוּרָמָה.
וְעַדִּין הִיא מִתַּרְתֵּי לִישְׁרָאֵל. נַעֲשֶׂת זוֹנָה, הוּאִיל וַיֵּשׁ
שָׁם זִנָּה שְׁאוּסְרָה עַל יִשְׂרָאֵל, אִם זִנָּתָה אִשְׁתּוֹ
בְּרַצוֹן - נוֹסֵף בָּהּ אֶסְוִר אַחֵר. וְהוּא הַדִּין³⁸ לִכְהֵן

15 קדם שִׁיכָנְס - הָרִי זֶה לֹא יִכְנָס⁶²; וְאִם כָּנָס -
16 מוֹצִיא⁶³.

(62) שם. (63) שם נט, א.

17 יז. אַרְס אֶת הַקְטָנָה וּבִגְרָה תַּחְתּוֹ קִדְּם נְשׁוּאִין -
18 הָרִי זֶה לֹא יִכְנָס, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה גּוּפָהּ⁶⁴; וְאִם כָּנָס
19 - לֹא יוֹצִיא⁶⁵.

(64) ואין זה דומה לאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול שיכול
לכונסה אחר שנתמנה, מפני שנשתנה גופה מקטנה לבוגרת.
(65) שהרי בבוגרת אם עבר ונשאה יקיים אותה, כמבואר
למעלה הט"ו.

20 יח. אַחַת גְּרוּשָׁה מִן הָאֲרוּסִין אוֹ מִן הַנְּשׁוּאִין. אָבֵל
21 הַמִּמָּאֲנֶת⁶⁶, אָפְלוּ גְרִשָׁה בָּגַט וְהַחֲזִירָה וּמֵאֲנָה בּוֹ -
22 הָרִי זֶה מִתֵּרֵת לָכֵהָ, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין⁶⁷.
23 וְכָל מִי שֶׁאִינָהּ רְאוּיָהּ⁶⁸ לְחִלּוּצָהּ, אִם נִחְלָצָה - לֹא
24 נִפְסָלָה לְכַהֵן⁶⁹.

(66) הנושא קטנה יתומה שאין לה אב, והשיאורה אחיה ואמה
ולא רצתה בבעלה אינה צריכה ממנו גט, אלא ממאנת
והולכת לה, כי רק לאב נתנה תורה זכות לקבל קידושי בתו
הקטנה (ראה פי"א מהל' גירושין, ה"א). (67) פי"א, הט"ז:
"שכל היוצאת במיאון, אף-על-פי שקדמו גט, הרי זו כמי
שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם" (יבמות קח.). (68) כגון
החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת. (69) שם לה, ב.

25 יט. יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל: אִישׁ פְּלוֹנִי כֹהֵן כָּתֹב⁷⁰ גֵּט
26 לְאִשְׁתּוֹ אוֹ נָתַן גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהָרִי הִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחְתּוֹ
27 וּמִשְׁמִשְׁתּוֹ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִתַּחַת בְּעֻלָּהּ⁷¹. וְאִם
28 נִשְׁאֵת לָכֵהָ אַחֲרָיָהּ⁷² - תֵּצֵא מִן הַשְּׁנִי⁷³.

(70) ויש אנשים שקורין לנתנית הגט כתיבה. (71) גיטין
פא, א. (72) אחר שמת בעלה הראשון. (73) שם. מפני
שלגבי הכהן השני, קדם הקול לנישואין.

29 כ. יֵצֵא שְׁמָהּ⁷⁴ בְּעִיר שְׁנֵתִּקְדָּשָׁה וְנִתְגַּרְשָׁה מִן
30 הַקְדוּשִׁין - חוֹשֵׁשִׁין⁷⁵ לָהּ⁷⁶, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
31 גְּרוּשִׁין⁷⁷. אָבֵל אִם יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל⁷⁸ שֶׁהִיא חִלּוּצָה -
32 אֵין חוֹשֵׁשִׁין לָהּ⁷⁹.

(74) והקול הוחזק בבית-דין, כמבואר בפ"ט מהל' אישות
הכ"ב. (75) ואסורה לכהן כמגורשת. (76) גמרא שם פט,
א. (77) פי"א, ה"ב. (78) אף-על-פי שהוחזק הקול בבית-
דין. (79) שהקול אינו אלא כספק, ובספק חלוצה לא גזרו,
כמבואר למעלה ה"ז (מגיד-משנה).

33 כא. יֵצֵא קוֹל⁸⁰ עַל הַתּוֹלָה שֶׁהִיא בְּעוּלָה - אֵין
34 חוֹשֵׁשִׁין לָהּ⁸¹, וְתִנְשֵׂא לְכַהֵן גְּדוֹל. יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל
35 שֶׁהִיא שְׁפָחָה - אֵין חוֹשֵׁשִׁין לָהּ⁸², וְתִנְשֵׂא אָפְלוּ
36 לְכַהֵן. יֵצֵא לָהּ שֵׁם מְזֻנָּה בְּעִיר - אֵין חוֹשֵׁשִׁין לָהּ⁸³.
37 וְאָפְלוּ הוֹצִיאָהּ בְּעֻלָּה מִשּׁוּם שֶׁעֲבָרָה עַל דֵּת
38 יְהוּדִית⁸⁴ אוֹ בְּעִדֵּי דָבָר מְכַעֵר⁸⁵, וּמֵת קִדְּם שְׁיֵתָן לָהּ

1 וּמִשְׁתַּבְּגֵּר⁵⁰ - תִּאָּסֵר עָלָיו. שְׁנֵאמַר: וְהוּא אִשָּׁה
2 בְּתוּלָיָה יָקָח. אִשָּׁה - לֹא קְטָנָה⁵¹, בְּתוּלָיָה - וְלֹא
3 בּוֹגֶרֶת. הֵא בִּיצֵד? יֵצֵאת מִכָּלל קְטָנוֹת, וְלִכְלָל
4 בְּגִרּוֹת לֹא בָּאָה. זֶה נֶעְרָה. וְאִינוּ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים
5 לְעוֹלָם⁵² בְּאַחַת; שְׁנֵאמַר: אִשָּׁה - אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים⁵³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה על כהן גדול שישא נערה בתולה".

אף שהדין שכהן גדול צריך להיות נשוי הוא רק ביום
הכיפורים, אבל בשאר הזמנים אין עליו החיוב להיות נשוי,
הנה לכמה דעות הכוונה כאן שהוא לאו הבא מכלל עשה,
היינו שאסור לשאת מי שאינה בתולה, וכן משמע מלשון
הרמב"ם בפירוש המשניות, מזה שלא כתב שאם לא נשא
בתולה עובר ב'עשה'.

(על-פי לקו"ש חלק י"ז עמוד 172 הערה 5)

(49) שם נט, א. (50) שם. שבוגרת נתמעטו קצת בתוליה,
והתורה אמרה "בבתוליה", שישנן אצלה כל הבתולים.
(51) הבת שגילה למטה מן 12 שנה ויום אחד נקראת קטנה,
מגיל זה ולמעלה אם צמחו לה שתי שערות למטה בגוף
במקומות ידועים שמתמלאים שער עם גידול הבת - היא
נקראת נערה, עד ששה חדשים שלמים. לאחר מכאן נקראת
בוגרת. (52) כלומר, לא רק ביום הכיפורים, שלמדו חכמים
(יומא יג.) מהכתוב "וכפר בעדו ובעד ביתו" (ויקרא טז, יז),
בית אחד ולא שני בתים, אלא לעולם, אפילו בכל ימות
השנה, שנאמר: "והוא אשה בבתוליה יקח", אחת ולא
שתים. (53) ה'מגיד משנה' מבאר שרבינו למד דין זה
מסוגיא במס' יבמות נט, א. ונדחק לפרש את דברי הגמרא
שלא כפירוש רש"י, עיי"ש. וראה בהשגת הראב"ד, שהקשה
מהכתוב (דברי הימים-ב, כד, ג) "וישא לו יהוידע נשים
שתים", והוא היה כהן גדול. אולם רבים תמחו על הראב"ד,
שהרי הפירוש שם, שיהוידע השיא ליואש שתי נשים.

6 יד. כֹּהֵן גְּדוֹל לֹא יִשָּׂא מִכַּת עֵץ⁵⁴, אָף עַל פִּי שְׁלֹא
7 נִבְעָלָה⁵⁵. [נִבְעָלָה שְׁלֹא כְּדִרְפָּה - הָרִי זֶה כִּנְבְּעָלָה
8 כְּדִרְפָּה⁵⁶. נִבְעָלָה לְכַהֵמָה - הָרִי זֶה מִתֵּרֵת]⁵⁷.

(54) שנשרו בתוליה מחמת מכה שקיבלה. (55) שם.
(56) שם. (57) שם, ב.

9 טו. כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁנִּשְׂא בְּעוּלָה - אִינוּ לֹקָהּ⁵⁸, אָבֵל
10 מוֹצִיא בָּגֵט⁵⁹. נִשָּׂא בּוֹגֶרֶת אוֹ מִכַּת עֵץ - הָרִי זֶה
11 יָקִים⁶⁰. אַרְס בְּעוּלָה וְנִתְמַנָּה כֹּהֵן גְּדוֹל - הָרִי זֶה
12 יִכְנָס אַחֵר שְׁנֵתִּמְנָהּ⁶¹.

(58) מפני שאינו עובר אלא ב'עשה' "כי אם בתולה", בתולה
ולא בעולה, ולאו הבא מכלל עשה, עשה (כתובות ל.).
(59) שאסור לקיימה כדין כל חיבי 'עשה'. (60) יבמות ס,
א. (61) כאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול, המבואר
למעלה הי"ב.

13 טז. אִנֹּס נֶעְרָה כְּתוּלָה אוֹ פֶּתָה אוֹתָהּ, אָפְלוּ אֲנָסָה
14 אוֹ פֶּתָה אוֹתָהּ כִּשְׁהוּא כֹהֵן הַדְּיוּט וְנִתְמַנָּה כֹּהֵן גְּדוֹל

יום ש"ק י"ז תמוז ה'תשע"ח

פרק שמונה עשר

1 יבאר אי זו היא זונה האמורה בתורה; אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או [נשמצאת] דרוסת איש (נמצאתי); אשה שקינא לה בעלה ונסתרה; פנויה שאמרה לכשר נבעלתי, אם נאמנת; שבויה אם אסורה לכהן ואם יש לה עד שלא נתייחד עמה; וקטן אם נאמן לעדות (זה) [זו]; האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני, אם נאמנת; האב שאמר קידשתי בתי וגירשתיה או נשבית ופדיתיה אם נאמן; עיר שבאה במצור ונכבשה, אם הנשים פסולות לכהונה; אשה שנתפשה ביד גויים על ידי ממון או נפשות.

- א. מפי השמועה? למדנו, שהזונה האמורה בתורה
- היא כל שאינה פת ישראל³; או פת ישראל שנבעלה
- לאדם שהיא אסורה להנשא לו⁴; אסור השונה לכל;
- או שנבעלה לחלל⁵, אף על פי שהיא מתרת להנשא
- לו⁶. לפיכך, הנרבעת לכהן, אף על פי שהיא
- בסקילה - לא נעשית זונה⁷ ולא נפסלה לכהן,
- שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה, אף על פי
- שהיא בקרת - לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהן,
- שהרי אינה אסורה להנשא לו.

2 "דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה". 3 אפילו שלא נבעלה, לפי שבאה מן הגויים השטופים בזימה. 4 "אין זונה אלא גיורת ומשחררת ושנבעלה בעילת זנות". 5 הנולד מאיסורי כהונה, כגון כהן שנשא גרושה והוליד ממנה בן. 6 ואפילו בת כהן מותרת להינשא לחלל. 7 ומותרת אפילו לכהן גדול אם נבעלה שלא כדרכה, שאם נבעלה כדרכה הרי היא כמוכת עץ.

- ב. וכן הבא על הפנויה, אפילו היתה קדשה
- שהפקירה עצמה לכל, אף על פי שהיא במלקות⁸ -
- לא נעשית זונה ולא נפסלה מן הכהנה, שהרי אינה
- אסורה להנשא לו. אכל הנבעלת לאחד מאסורי
- לאוין השוין בכל ואין מיחדין בפהנים, או מאסורי
- עשה⁹, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום
- ערוה, או לעובד פזרים ומזלות ועבד - הואיל
- והיא אסורה לו להנשא, הרי זו זונה.

8 משום הלא "לא תהיה קדשה מכנות ישראל". 9 גר מצרי ואדומי לפני דור שלישי.

- ג. וכן הגיורת והמשחררת, אפילו נתגיירה
- ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים, הואיל ואינה
- בת ישראל - הרי זו זונה, ואסורה לכהן. מבאן
- אמרו: עובד פזרים ומזלות או נתין או ממזר או
- גר עמוני ומואבי או מצרי ואדומי ראשון ושני או
- פצוץ דבא וכרות שפכה או חלל שפאז על היהודית
- עשו אותה זונה, ונפסלה לכהן. ואם היתה כהנת
- פסולה מן התרומה¹⁰. וכן יבמה¹¹ שפא עליה זר

- 1 גט - הרי זו מתרת לכהן. שאין אסרין אשה מאלו
- 2 אלא בעדות ברורה⁸⁶ או בהודאת פיה⁸⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

יצא עליה קול שהיא מזנה בעיר, אין חוששין לה.

בהלכה זו מודגשת מעלתה של בת ישראל, וגדולתה של אהבת ישראל ואחדות ישראל, שאפילו בהגיעה למצב ש"יצא לה שם מזנה בעיר" אף-על-פי-כן אין חוששין לה אפילו בנוגע לכהונה. כיון שבת ישראל, בת שרה רבקה רחל ולאה, הרי שהיא לעולם בחזקת כשרות, ובלשון חז"ל בענין שלומית בת דברי "להודיע שבחן של ישראל שלא נמצא בהם אלא זו, ופרסמה הכתוב".

ויש להוסיף: הרי אמרו חז"ל "אפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב", ואין יתכן שהתורה תדבר בגנותה של בת ישראל "ושם אמו שלומית בת דברי" - פרסמה הכתוב. אלא שזה שבחה הגדול שבזכותה נודע לכל, שרק "אחת היתה ופרסמה הכתוב".

ויש לומר שמעשיה אלו נעשו בכוונה כדי שיתפרסם "שבחן של ישראל שלא נמצא בהם אלא זו ופרסמה הכתוב" עד שהתפרסם הדבר גם בקרב אומות העולם, ובשעה שמצרים העבירו את ישראל בפרך "ואם בגופם היו שולטים, ק"ו בנשותיהם" (לשון המדרש שהש"ר) ובאותו זמן ממש אמר הקב"ה "גן נעול אחותי כלה".

ואם יתמה מאן דהו, היתכן לימוד זכות עד כדי כך, אומרים לו: הרי מצינו דוגמתו במקושש עצים שלטובה נתכוון, שהגמרא מספרת אודותיו שכדי שידעו ישראל באיזו מיתה דנין את מחלל השבת, עמד וחילל את השבת כדי שימות במיתה זו וידעו כל ישראל דינו של מחלל השבת. ועל-דרך-זה יש לומר בשלומית בת דברי, שכוונתה היתה לשם שמים ולהודיע שבחן של ישראל, ובזכות זה זכתה ונתפרש שמה בתורה.

והגע בעצמך, בפירוש המשניות כתב הרמב"ם ש"אין הפרש בין 'ובני חם כוש ומצרים' 'ושם אשתו מהיטבאל' 'ותמנע היתה פלגש' ובין 'אנכי הוי' אלוקין' ו"שמע ישראל" כי הכל מפי הגבורה" שהם פסוקים המדברים קודם מתן תורה, ובנוגע לאומות העולם, על-אחת-כמה- וכמה הפסוקים המדברים בבת ישראל ובמקושש עצים, שעל-ידם נוספו עניינים חדשים בתורה, ברור בהלכות שבת ופרסום שבחן של ישראל.

(על-פי ז"ן מלכות ספר קדושה סימן ב)

- 80 אפילו שהוחזק הקול בבית-דין. 81 שם. 82 שם, לפי שזה פסול משפחה, ואין פוסלין בפסולי משפחה אלא בראה ברורה (מגיד-משנה). 83 ומותרת לכהן. 84 כמבואר בפס"ד מהל' אישות ה"ב. 85 כמבואר שם הט"ו. 86 שזנתה. 87 כמבואר להלן פי"ח ה"ט.

18) כלומר בין תחתיו בין אחר שנתגרשה, ובין באונס בין ברצון. 19) כלומר ולוקה אף משום זונה.

ח. אִשֶּׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמָרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ - אִסּוּרָה לְכַהֵנָּה²⁰. אִשֶּׁת כֹּהֵן שֶׁאִמְרָה לְבַעֲלָהּ: נֶאֱמָרָה אוֹ שֶׁנֶּאֱמָר וְכָא עָלֶי אֶחָד, אוֹ שֶׁכָּא עַד אֶחָד וְהָעִיד לוֹ עָלֶיהָ שְׁזָנְתָה, בֵּין בְּאִנּוּס בֵּין בְּרָצוֹן - הָרִי זוֹ אִינָה אִסּוּרָה עָלָיו; שְׁמָא עֵינֶיהָ נִתְּנָה בְּאֶחָד²¹. וְאִם הִיא נֶאֱמָרָה לוֹ אוֹ הָעִיד נֶאֱמָן לוֹ וְסִמָּן דַּעְתּוֹ לְדַבְרֵיהֶם - הָרִי זֶה יוֹצִיא, כְּדִי לַצֵּאת יָדֶי²² סִפְקָ.

20) אם מת בעלה. 21) מוסב על היא שאמרה נאנסתי. ובעד אחד אינה נאסרת, מהטעם, שעד אחד אינו נאמן לאסור אשה על בעלה, אלא אם קינא לה ואמר לה אל תיסתרי עם איש פלוני, ונסתרה עם האיש שקינא לו. 22) כלומר לצאת ידי שמים.

ט. אִשֶּׁת כֹּהֵן שֶׁאִמְרָה לְבַעֲלָהּ: נֶאֱמָרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנִי²³ - הָרִי הִיא אִסּוּרָה לְכָל כֹּהֵן שֶׁבְּעוֹלָם אַחֵר שְׁנִימוֹת בַּעֲלָהּ²⁴; שֶׁהִרִי הוֹדֵת שֶׁהִיא זֹנָה, וְאִסּוּרָה עֲצֻמָּה, וְנִנְעָשֶׁת כְּחֻתִּיקָה הָאִסּוּרָה.

23) בהלכה הקודמת, שאנו חוששים שמה עיניה נתנה באחר. 24) בכתובות ט"ז. אמרו בפירוש, שאם אמרה שנאנסה אחרי שנתארסה, פסלה עצמה מכהונה.

י. כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ גְּדוּלָּה אוֹ קִטְנָה, וְאַחֵר זִמְן²⁵ בָּא עָלֶיהָ וְטָעַן שֶׁמִּצָּאָה דְּרוּסָת אִישׁ²⁶ - נֶאֱסָרָה עָלָיו מִסִּפְקָ, שְׁמָא קִדְּם קְדוּשִׁין נִבְעֵלָה²⁷ אוֹ אַחֵר קְדוּשִׁין²⁸. אָבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁטָּעַן טַעֲנָה זֹ - לֹא נֶאֱסָרָה עָלָיו. שֵׁשׁ כָּאֵן שְׁנֵי סִפְקוֹת: שְׁמָא קִדְּם קְדוּשִׁין וְשְׁמָא אַחֵר קְדוּשִׁין; וְאִפְּלוֹ נֹאמַר לְאַחֵר קְדוּשִׁין, שְׁמָא בְּאִנּוּס שְׁמָא בְּרָצוֹן. שֶׁהֶאֱנוּסָה מִתְּרַת לְיִשְׂרָאֵל, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנִי.

25) כלומר, שיש לומר שזנתה אחרי הקידושין. 26) שלא מצאה בתולה. 27) ומותרת לו. 28) ואסורה לו אפילו אם נאנסה.

יא. לְפִיכָךְ, אִם קִדְּשָׁה אִבְיָה לְיִשְׂרָאֵל וְהִיא פְּחוּתָה מִבֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְטָעַן שֶׁמִּצָּאָה דְּרוּסָת אִישׁ - נֶאֱסָרָה עָלָיו מִסִּפְקָ²⁹; שְׁאִין כָּאֵן אֲלֵא סִפְקָ אֶחָד: שְׁמָא בְּאִנּוּס שְׁמָא בְּרָצוֹן³⁰, וְסִפְקָ אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה - לְחֻמְרָא.

29) ואפילו אם היא קטנה, שדעת רבינו שאפילו קטנה כשזינתה ברצון נאסרה על בעלה ישראל. 30) והספק שאולי נבעלה לפני הקידושין אין כאן, שהרי אז הייתה פחותה מבית שלוש שנים ויום אחד ובתוליה חוזרים, ומכיוון שלא היו לה בתולים, הרי נבעלה לאחר קידושין.

יב. כָּל אִשָּׁה שֶׁקָּנָא³¹ לָהּ בַּעֲלָה וְנִסְתְּרָה³², וְלֹא שֶׁתָּה

1 - עֲשָׂאָה זֹנָה. וְהָאִלּוּנִית¹² - מִתְּרַת לְכַהֵן, וְאִינָה זֹנָה. 2

10) "אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל כיוון שנבעלה לפסול לה (לאדם שהוא זר לה) פסלה". 11) אשה הזקוקה לייבום ולחליצה ונבעלה לאחר לפני הייבום והחליצה, שנאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". לאו זה חמור משאר איסורי לאווין לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה לשוק (לחורן) כשאר חייבי לאווין או אין קידושין תופסין בה כערווה", ולפיכך ברור שפסלה מן הכהונה כשאר חייבי לאווין. 12) אשה שאינה ראוייה מטבעה ללדת, כאיל זכר: דוכרניתא דלא ילדה.

ד. הָבָא עַל אַחַת מִהַשְׁנִיאוֹת¹³ וְכִיּוּצָא בִּהֵן, כְּגוֹן הָבָא עַל קְרוֹבַת חֲלוּצָתוֹ¹⁴ אוֹ עַל חֲלוּצָתוֹ¹⁵ - לֹא עֲשָׂה אוֹתָהּ זֹנָה, שֶׁהִרִי אִינָה אִסּוּרָה לְהִנָּשֵׂא לוֹ מִן הַתּוֹרָה, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנִי בְּהִלְכוֹת יְבוּם.

13) "שהן אסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים והן הנקראות שניות". 14) "החולץ ליבמתו ... קרובותיה אסורות עליו ... הרי היא כאשתו שגרשה". 15) "החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה ... על החולץ".

ה. הָא לְמִדָּת, שְׁאִין הֵייתָה זֹנָה תוֹלָה בְּבַעֲלָהּ שֶׁל אִסּוּר. שֶׁהִרִי הָבָא עַל הַנֶּגֶד וְעַל הַקִּדְּשָׁה וְהַנִּרְבַּעַת לְבַהֲמָה - נִבְעֵלָה בַּעֲלָהּ שֶׁל אִסּוּר וְלֹא נִנְעָשֶׁת זֹנָה; וְיָמִי שֶׁנִּשְׁאָת לְחֻלָּל - נִבְעֵלָה בַּעֲלָהּ שֶׁל הֵתֵר, כִּמּוֹ שִׁיתְּבָאָר, וְנִנְעָשֶׁת זֹנָה. וְאִין הִדְּבַר תְּלוּי אֲלֵא בְּפִגְמָה, וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ שֶׁאִינָה פְּגוּמָה אֲלֵא מֵאֲדָם הָאִסּוּר לָהּ אוֹ מִחֻלָּל, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנִי.

ו. כָּל הַנִּבְעֵלָת לְאָדָם שֶׁעוֹשָׂה אוֹתָהּ זֹנָה, בֵּין בְּאִנּוּס בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, [בֵּין בְּדִרְכָּה בֵּין שֶׁלֹא בְּדִרְכָּה] - מִשְׁהַעֲרָה בָּהּ נִפְסָלָה מִשּׁוּם זֹנָה. וְיִכְלֹד שֶׁתִּהְיֶה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹⁶, וְהִיָּה הַבּוֹעֵל בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה¹⁷. לְפִיכָךְ, אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁנִּבְעֵלָה לְאַחֵר, בֵּין בְּאִנּוּס בֵּין בְּרָצוֹן - נִפְסָלָה לְכַהֵנָּה. 20

16) שפחות מזה אין ביאתה ביאה. 17) ובפחות אין ביאתו ביאה.

ז. אִשֶּׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֱמָרָה - בַּעֲלָה לֹקָה עָלֶיהָ מִשּׁוּם טְמֵאָה. שְׁנֵאמַר: לֹא יוּכַל בַּעֲלָה הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְחָה לְשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמֵאָה. הַכֹּל בְּכֻלָּל, שְׁאִם נִבְעֵלוּ - אִסּוּרִין עַל בַּעֲלֵיהֶן¹⁸. פֶּרֶט לָךְ הַפְּתוּב בְּאִשֶּׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמָרָה שֶׁהִיא מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ, שְׁנֵאמַר: וְהִיא לֹא נִתְּפָשָׁה; אָבָל אִשֶּׁת כֹּהֵן - בְּאִסּוּרָה עוֹמֶדֶת, שֶׁהִרִי הִיא זֹנָה¹⁹.

הוא⁴³. ואם נשאת - לא תצא, הואיל והיא אומרת: 27
לְכָשֶׁר נִבְעַלְתִּי. 28

(42) שאין לתלות בעוברים ושבים. (43) כל הדין שאנו הולכים אחר הרוב, אינו אלא אם אנו דנין על דבר או אדם שנעקר ממקומו הקבוע והגיע למקום אחר, ואיננו יודעים אם הוא בא מהרוב או מהמיעוט, אז אנו אומרים שהולכין אחר הרוב, "וכל דפריש מרובא פריש", כלומר מאחר שהדבר נד ממקומו הקבוע, וודאי מהרוב הוא בא. אבל כשהרוב והמיעוט עומדים במקומם, והספק הוא על האדם שהלך לשם, למי הוא ניגש ובא, אם אל הרוב או אל המיעוט, במקרה זה, אין הדין שהולכין אחרי הרוב, מכיוון שהמיעוט נמצא במקומו ולא נפרש, והרי הוא קבוע, וכמחצה על מחצה הוא. ודעת רבינו שאפילו כשהבועל הלך אצלה, שמצד הדין יש לנו לומר, מכיוון "דפריש מרובא פריש", ורוב בני העיר הרי כשרים הם, אף על פי כן לא תינשא לכתחילה לכהן, גזרה משום מקרים, שהיא - הנבעלת תלך אל הבועל, כלומר, שאז הבועל הוא קבוע, ובמקרה זה הרי אין אנו הולכים אחרי הרוב, ורק כאשר יש שני רובים אנו מכשירין לכתחילה.

טז. היתה אלת או חרשת, או שאמרה: איני 29
יודעת למי נבעלתי, או שהיתה קטנה שאינה מפרת 30
בין פשר לפסול - הרי זו ספק זונה⁴⁴. ואם נשאת 31
לכהן - תצא. אלא אם כן היו שני הרבין המצויין 32
אצלה פשרים⁴⁵. 33

(44) והוולד הוא ספק ממזר. (45) כגון שנבעלה בפרשת דרכים ורוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפרשו אלו ממנה כשרים.

יז. השבויה⁴⁶ שנפדית והיא פת שלש שנים ויום 34
אחד⁴⁷ או יותר - אסורה לכהן; מפני שהיא ספק 35
זונה, שמא נבעלה לעובד פוכבים ומזלות. ואם יש 36
לה עד שלא נתיחד העובד פוכבים ומזלות עמה - 37
הרי זו פשרה לפניה. ואפילו עבד או שפחה או 38
קרוב נאמן לעדות זו. ושתי שבויות שהעידה כל 39
אחת מהן לחברתה - הרי אלו נאמנות. הואיל 40
ואסור כל הספקות פלן מדברי סופרים⁴⁸, לפיכך 41
הקלו בשבויה. 42

(46) בת ישראל שנשבת בין הגויים. (47) שהיא כבר ראוייה לביאה. (48) שזה רק חשש שמא נבעלה לגוי.

יח. וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו⁴⁹ - נאמן. 43
מעשה⁵⁰ באחד שנשבעה הוא ואמו, ובה מסיח לפי 44
תמו ואמר: נשבינו לבין העובדי פוכבים ומזלות 45
אני ואמי, יצאתי לשאב מים ודעתי על אמי, ללקט 46
עצים ודעתי על אמי; והשיאו אותה חקמים לכהן 47
על פיו. 48

(49) מספר דבר שלא בכוונה לעדות. (50) דוגמא למסיח לפי תומו.

מי סוטה³³ - אסורה לכהן³⁴, מפני שהיא ספק 1
זונה³⁵. בין שלא רצת היא לשתות, בין שלא רצה 2
להשקותה, בין שהיתה שם עדות³⁶ שמונעה 3
מלשתות, בין שקנאו לה בית דין³⁷, בין שהיתה מן 4
הנשים שאין ראיות לשתות - הואיל ולא שנת 5
מפל מקום, הרי זו אסורה לכהנה מספק. 6

(31) "קיני האמור בתורה וקינא את אשתו הוא, שיאמר לה בפני עדים אל תיסתרי עם איש פלוני". (32) "הסתירה האמורה בתורה ונסתרה, היא שתסתיר עם אותו האיש שאמר לה אל תיסתרי עימו, בפני שני עדים". (33) שאילו שתתה מי סוטה ולא מתה מותרת היא סוטה ששתתה מי המרים ולא מתה מיד הרי היא מותרת לבעלה ואפילו היה כהן. (34) כשמת בעלה. (35) ובהלכות סוטה מבואר שהנשים שאינן שותות אסורות על בעליהן בין ישראל בין כהן. (36) שעד אחד העיד שראה שהיא נבעלה עם זה שקינא לה בעלה [במקרה זה היא אסורה על בעלה, וודאי לא מספק, ומכל שכן לכהונה. ומה שסיים כאן רבינו "מספק" נמשך לשאר המקרים]. (37) "ואלו שבית דין מקנין לה, מי שנותרש בעלה או שנשתטה או שהיה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורין".

יג. פנויה שראוה שנבעלה לאחד והלך לו, ואמר 7
לה: מי הוא זה שפא עליך? ואמרה: אדם פשר - 8
הרי זו נאמנת. ולא עוד, אלא אפלו ראוה מעברת, 9
ואמר לה: ממי נתעברת? ואמרה: מאדם פשר - 10
הרי זו נאמנת, ויהיה³⁸ מתרת לכהן. 11

(38) אם העובר נקבה, ואף על פי שאין לה חזקת כשרות כמו לאמה.

יד. כמה דברים אמורים? בשהיה המקום שנבעלה 12
בו פרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהפל עוברין 13
שם, והיו רב העוברים שם פשרים, ורב העיר 14
שפרשו אלו העוברין ממנה פשרים. שהחכמים עשו 15
מעלה ביוחסין והצריכו שני רבות³⁹. אבל אם היו 16
רב העוברים פוסלים אותה, כגון עובדי פוכבים 17
ומזלות או ממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרב 18
המקום שפאו ממנה פשרים, או שהיו רב אנשי 19
המקום פסולין, אף על פי שרב העוברין שם פשרים 20
- חוששין לה שמא למי שפוסל אותה נבעלה, ולא 21
תנשא לכהן⁴⁰; ואם נשאת - תצא⁴¹. 22

(39) רוב תושבי העיר ורוב העוברים שם. (40) אבל הכשיר את הבת היא נאמנת אפילו לכתחילה להינשא לכהן, שהוולד הוא כדיעבד. (41) הגירסה הנכונה: "לא תצא", וכן בכתב יד תימן.

טו. ראוה שנבעלה בעיר⁴² או נתעברה בעיר, אפלו 23
לא היה שוכן שם אלא עובד פוכבים ומזלות אחד 24
או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן - הרי זו לא תנשא 25
לכתחילה לכהן; שכל הקבוע - כמחצה על מחצה 26

53) להחזיקה גרושה ואסורה לכהן. (54) שיש נאמנות לאב רק בבתו הקטנה ולא בגדולה.

38 כח. אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה, הואיל
39 והדבר ספק - הרי זו מתרת לדור עמו בחצר אחת;
40 ובלבד שהיה עמו בניה ובני ביתו תמיד לשמרו.

41 כו. עיר שבאה במצור ונכבשה: אם היו העובדי
42 פוכבים ומזלות מקיפין את העיר מפל רוחותיה,
43 כדי שלא תמלט אשה אחת עד שיראו אותה ותעשה
44 ברשות - הרי כל הנשים שבתוכה פסולות לכהנה
45 כשבויות, שמא נבעלו לעובדי פוכבים ומזלות. אלא
46 מי שהיתה מבת שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו.

47 כז. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו
48 בה, או שהיתה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה
49 מחזקת אלא אשה אחת - הרי זו מצלת על הכל.

50 כח. כיצד מצלת? שכל אשה שאמרה: טהורה אני
51 - נאמנת, ואף על פי שאין לה עד. מתוך שיכולה
52 לומר: נמלטתי פשנכבשה העיר או במחבוא הייתי
53 ונצלת, נאמנת לומר: לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא
54 נטמאתי.

55 כט. במה דברים אמורים? בגדוד של אותה מלכות,
56 שהם מתישבים בעיר ואין יראין, לפיכך חוששין
57 להם שמא בעלו; אבל גידוד של מלכות אחרת
58 שפשט ונטף ועבר - לא נאסרו הנשים, מפני שאין
59 להם פנאי לבעל, שהן עוסקים בשלל ובורחין להם.
60 ואם שבו נשים ונעשו ברשותן, אף על פי שרדפו
61 אחריהם ושראל והצילו אותן מידם - הרי הן
62 אסורות.

63 ל. האשה שנחבשה ביד עובדי פוכבים ומזלות, על
64 ידי מומן - מתרת⁵⁵, על ידי נפשות - אסורה לכהנה.
65 ולפיכך, אם היה בעלה כהן - נאסרה עליו⁵⁶. במה
66 דברים אמורים? בזמן שיד שראל תקיפה על
67 העובדי פוכבים ומזלות והם יראין מהם; אבל בזמן
68 שיד העובדי פוכבים ומזלות תקיפה - אפלו על ידי
69 מומן, גיון שנעשית ברשות עובדי פוכבים ומזלות
70 נאסרה. אלא אם בן העיד לה אחד, כשבויה, כמו
71 שבארנו.

55) שמפחדים שיפסידו ממנו אם יבעלו אותה. (56) אבל
אשת ישראל מותרת לבעלה שאין חוששים שמא נרצחה
היא, ובאונס הרי מותרת לבעלה ישראל.

1 יט. אין הבעל נאמן להעיד באשתו השבויה שלא
2 נטמאה, שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה לא
3 מעיד לה. אבל שפחת בעלה - מעידה לה. ושפחתה
4 שהיתה מסיחה לפי תמה - נאמנת.

5 כ. כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה - הרי זה לא
6 ישאנה, שמא עיניו נתן בה. ואם פדאה והעיד בה
7 - הרי זה ישאנה; שאלו לא ידע שהיא טהורה -
8 לא נתן בה מעותיו.

9 כא. האשה שאמרה: נשפיתי וטהורה אני - נאמנת;
10 שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אפלו היה שם עד
11 אחד שמעיד שהיא שבויה⁵¹. אבל אם יש שם שני
12 עדים שנשפית - אינה נאמנת, עד שיעיד לה אחד
13 שהיא טהורה. היו שם שני עדים שנשפית, ועד
14 אחד מעיד שנטמאת, ואחד מכחיש אותו ומעיד לה
15 שהיא טהורה ולא נתיחד עמה עובד פוכבים
16 ומזלות עד שנפדית, אפלו זה שמעיד שהיא טהורה
17 אשה או שפחה - הרי זו מתרת⁵².

(51) שהיא יכולה להכחישו, שאין פוסלין אותה רק בשני
עדים שנשפית. (52) ואפילו אם עד המעיד שנטמאה, בא
תחילה, גם כן מותרת, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד
להכשירה אפילו בהכחשה.

18 כב. מי שאמרה: נשפיתי וטהורה אני, והתירוה בית
19 דין להנשא, ואחר כך באו שני עדים שנשפית - הרי
20 זו תנשא לכתחלה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס
21 אחריה שבאי, והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה
22 - הרי זו לא תצא מהתרה שהתירוה. ומשמרין
23 אותה מעתה עד שתפדה.

24 כג. באו לה שני עדים אחר כך שנטמאת, אפלו
25 נשאת ואפלו היו לה בנים - הרי זו תצא. ואם בא
26 עד אחד - אינו כלום. אמרה: נשפיתי וטהורה אני,
27 ויש לי עדים שאני טהורה - אין אומרין: נמתין עד
28 שיבואו העדים, אלא מתירין אותה מיד. ולא עוד,
29 אלא אפלו יצא עליה קול שיש עליה עדי טמאה -
30 מתירין אותה עד שיבואו. שבשבויה הקילו.

31 כד. האב שאמר: קדשתי את בתי וגרשתי, והרי
32 היא קטנה - נאמן⁵³. קדשתי וגרשתי כשהיתה
33 קטנה, והרי היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה
34 גרושה⁵⁴. נשפית ופדיתיה, בין שהיא גדולה בין
35 שהיא קטנה - אינו נאמן. שלא האמינה אותו תורה
36 אלא לאסרה משום אישות, שנאמר: את בתי נתתי
37 לאיש הזה, אבל לא לפסלה משום זנות.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז תמוז תשע"ח

יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רנב.

1 המצוה הרנ"ב — האזהרה שגם הזהרנו מלהונות
2 את-הגר בדברים, והוא אמרו יתעלה: "וגר לא-תונה"
3 (שם) ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "וגר לא-
4 תונה" — בדברים. ונקפל הלאו ואמר: "לא תונו אתו"
5 (ויקרא יט, לג). ובספרא (פרשת קדושים): "שלא תאמר לו:
6 אמש היית עובד עבודה זרה ועכשו נכנסת תחת כנפי
7 השכינה".

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רנב.

8 המצוה הרנ"ב — האזהרה שגם הזהרנו מלהונות
9 את-הגר בדברים, והוא אמרו יתעלה: "וגר לא-תונה"
10 (שם) ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "וגר לא-
11 תונה" — בדברים. ונקפל הלאו ואמר: "לא תונו אתו"
12 (ויקרא יט, לג). ובספרא (פרשת קדושים): "שלא תאמר לו:
13 אמש היית עובד עבודה זרה ועכשו נכנסת תחת כנפי
14 השכינה".

יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה רמה.

15 המצוה הרמ"ה — הצווי שנצטוינו בדין מקח
16 וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר
17 בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
18 ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
19 (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
20 ליד, כלומר משיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
21 קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
22 המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
23 שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
24 (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
25 נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
26 כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות

27 הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
28 לפסוקים. וכבר נתבארו משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
29 הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
30 מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציצא ופרק ג' ופרק
31 ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה רמה.

32 המצוה הרמ"ה נדפסה ביום הקודם

יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה רמה.

33 המצוה הרמ"ה נדפסה ביום שלישי

יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה רמה.

34 המצוה הרמ"ה נדפסה ביום שלישי

יום ש"ק י"ז תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה רלו.

35 המצוה הרל"ו — הצווי שנצטוינו בדין חובל
36 בחברו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה-
37 איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני
38 קנסות. ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו
39 יתעלה: "באשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה
40 בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,
41 כמו שבא בפסלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גזבים
42 מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
43 נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או
44 את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא
45 יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות
46 אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבארו הלכות דין זה
47 בפרק ח' (מבבא) קמא.

ישעיה פרק סה יח-כ

יח כִּי־אִם־שִׁישׁוּ וְגִלְיוֹ עֲדִי־עַד אֲשֶׁר אֲנִי בֹרָא פִּי הִנְנִי בֹרָא אֶת־יְרוּשָׁלַם גִּלְיָה וְעַמָּה מְשׁוֹשׁ: יט וְגִלְתִּי בִירוּשָׁלַם וְשִׁשְׁתִּי בְעַמִּי וְלֹא־יִשְׁמַע בְּהָ עוֹד קוֹל בְּכִי וְקוֹל זַעֲקָה: כ לֹא־יִהְיֶה מִשָּׁם עוֹד עוֹל יָמִים וְזִקְן אֲשֶׁר לֹא־יִמָּלֵא אֶת־יָמָיו פִּי הַנָּעַר בֶּן־מֵאָה שָׁנָה וְהַחֹזֵט בֶּן־מֵאָה שָׁנָה יִקְלָל: כא וּבְנֵי בָתִּים וְיִשְׁבּוּ וְנִטְעוּ כְרָמִים וְאָכְלוּ פְרִים: כב לֹא יִבְנוּ וְאַחֲרָיִם לֹא יִטְעוּ וְאַחֲרָיִם יִכְבְּלוּ פְרִים וְיִמְעוּ עַמִּי וּמַעֲשֵׂה יָדֵיהֶם יִבְלֻ בַּחֲרִי: כג לֹא יִינָעוּ לְדִיק וְלֹא יִלְדוּ לְבַהֲלָהּ פִּי זֶרַע בְּרוּכִי יִהְיֶה הַמָּה וְצִאֲצֵאֵיהֶם אֲתָם: כד וְהָיָה טֶרֶם־יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֲשַׁמְעֵם: כה זֶאֱב וְטִלָּה יִרְעוּ כְּאֶחָד וְאַרְיֵה כְּבָקָר וְאֶכְלֵ־תֵבֶן וְנַחֲשׁ עֶפְר לַחֲמוֹ לֹא־יִרְעוּ וְלֹא־יִשְׁחִיתוּ בְּכָל־הָר קִדְשֵׁי אֲמֵר יִהְיֶה: (ס)

ישעיה פרק סו א

א כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֶדֶם רַגְלִי אֵיזֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵיזֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

רש"י

בני יוסף שנאמר בית עשו לקש ובית יוסף להבה וגו' (עובדיה א) אבל ביד בני שאר השבטים שנמשלו לחיות לא מצינו לכך נאמר ואריה כבקר יאכל תבן אותם השבטים שנמשלו כאריה כגון יהודה ודן כיוסף שנמשל כשור יאכלו אותו שנמשל כתבן: (א) השמים כסאי. איני צריך לבית המקדש שלכם: איזה בית. אשר הוא כדאי לשכינתי:

(כ) עול ימים. נער כמו עולל (איכה ב) עול ימים קטן בשנים: בן מאה שנה ימות. יהא בן עונשין להתחייב מיתה בעבירה שיש בה מיתה כך מפרש בב"ר: יקולל. בעבירה שהיא צריכה נדוי: (כב) כימי העץ. ת"י עץ החיים: (כה) יאכל תבן. ולא יצטרך להשחית בבמה: ונחש. הרי עפר לחמו מצוי לו תדיר, ומדרש אגדה ואריה כבקר יאכל תבן לפי שמצינו שעשו נופל ביד

מצודת ציון

(יח) וגיליו. ענין שמחה: עדי עד. עד עולם כמו בטחו בה' עדי עד (לעיל כו): (יט) וגלתי. מלשון גילה: (כ) עול ימים. קטן בימים והוא מלשון עולל וכן התשכח אשה עולה (לעיל טז): לא ימלא. לא ישלים: והחוטא. ענין חסרון כמו משברים יתחטאו (איוב מז): (כב) יבלו. ענין זקן כמו יבלו בטוב ימיהם (שם כא): (כד) אענה. ענין תשובה: (כה) ירעו. מל' מרעה: לחמו. מאכל: ירעו. מלשון רעה: (א) הדום. ענין שרפרף הכסא הנתון תחת רגלי האדם כשהוא יושב וכן והשתחוו להדום רגליו (תהלים טז):

מצודת דוד

(יח) כי אם שישו. רצה לומר לא יאמר לכם שום דבר כי אם שישו וגילו עד עולם על אשר אני הוא הבורא את השמחה ותהיה מתקיימת לעולם: בורא את ירושלים גולה. אחדש שם ירושלים להקרא גולה ואחדש שם עמה להקרא משוש: (יט) וגלתי בירושלים. כי כשהיתה ירושלים חריבה ועמה בגולה לא היתה שמחה לפני המקום לכן אמר כשתהיה בנויה ועמה יהיו בטובה יהיה שמחה לפני המקום: ולא ישמע וכו'. כי לא יבוא עוד עליהם צרות: (כ) לא יהיה משם. לא יצא משם לקבר אדם שהוא קטן בשנים ואף הזקן קצת שלא השלים כל ימיו ולא ימות גם הוא כי אז יאריכו ימי האדם באריכות

נפלא: כי הנער בן מאה שנה ימות. ר"ל אם ימות מי בן מאה שנים יאמרו עליו נער מת: והחוטא. הנחסר מן העולם כשהיה בן מאה שנה לקללה תחשב כי עודו נער לפי מרבית חיי האנשים שיהיה אז וכפל ענין במ"ש: (כא) ובנו בתים וישבו. לא ימותו טרם יכלה הבנין עד לא ישבו בה וכן ונטעו כרמים וכו': (כב) ואחר ישוב. על כי ימותו הם עד לא ישבו בה: כי כימי העץ. כימי משך זמן עמידת העץ המתקיים הרבה כאילן חרוב וכדומה כימי עץ הזה יהיה ימי עמי: ומעשה וכו'. כי יש מעשים שיעשה האדם והוא יזקין והם עדיין נראים חדשים כבנין והמכתב לכן אמר עמי בחירי יבלו מעשה ידיהם כי הם יראו בחורים וחזקים ומעשה ידיהם יזקינו וירקבו בימיהם: (כג) לא יגעו לריק. לא יהיה יגיעתם לריק ר"ל לא ימותו בניהם בחייהם: לבהלה. למות בחייהם להבהיל אותם וכפל הדבר במ"ש: כי זרע. כי זרעם המה זרע ברוכי ה' ולא ימותו בקוצר שנים: וצאצאיהם אתם. כל ימיהם יהיו צאצאיהם עמהם כי לא ימותו בחייהם וכפל הדבר במ"ש: (כד) והיה טרם יקראו. פעמים אענה להם למלאות שאלות לבבם עד לא יקראו להתפלל בפה פעמים כשעוד הם מדברים בתפלה אשמע אני לתת משאלותם: (כה) ירעו כאחד. ולא יטרף הזאב את הטלה כי אף החיות הטורפות לא יטרפו עוד כמ"ש וגר זאב וכו' (לעיל יא): כבקר. כמו הבקר אוכל תבן כן יאכל האריה: ונחש עפר לחמו. הנה עפר יהיה מאכלו כתולדתו ונטבעו ולא יזיק למי: לא ירעו. לא יעשו רעה למי ולא ישחיתו את מי: בכל הר קדשי. הוא ארץ ישראל: אמר ה'. כן יאמר ה':

(א) השמים כסאי. עתה שב להוכיחם ואמר הלא השמים הוא מקום המכון לשבתי והארץ היא הדום רגלי ואחז במשל מבן אדם היושב על הכסא ורגליו יורדות לנוח על השרפרף: אי זה בית. מהו הבית אשר תוכלו לבנות לי שיהיה הגון לי לפי רוב גדולתי: ואי זה מקום מנוחתי. כפל הדבר במ"ש:

שיר השירים פרק ב יד-טז

יִדְּ יוֹנָתִי בַּחֲגוֹי הַפֶּלַע בְּסֹתֶר הַמִּדְרָגָה הָרְאִינִי אֶת־מְרָאִיךְ הַשְּׁמִיעִינִי אֶת־קוֹלְךָ כִּי־קוֹלְךָ עָרֵב וּמְרָאִיךְ נְאוֹתָה: טו אַחְזוּ־לָנוּ שְׁוַעֲלִים שְׁוַעֲלִים קִטְנִים מַחְבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ סִמְדָּר: טז דוּדִי לִי וְאֲנִי לֹא הִרְעָה בְּשׁוֹשָׁנִים:

רש"י

צוה את הים ושטפם זהו אחזו לנו השועלים הללו הקטני' עם הגדולים שאף הקטנים היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמנו סמדר שהענבים דקים כשהיתה בת ישראל יולדת זכר והיא טומנתו והיו המצרים נכנסים לבתיהם ומחפשים את הזכרים והתינוק טמון והוא בן שנה או בן שנתיים והן מביאים תנוקות מבית מצרי ותינוק מצרי מדבר ותינוק ישראל עונוהו ממקום שטמון שם והיו חופשים ומשליכין אותו ליאור ולמה קרא אותם שועלים מה השועל הזה מביט לפנות לאחוריו לברוח אף מצרים מביטים לאחוריהם שנאמר (שמות יד) אנוסה מפני בני ישראל: שועלים קטנים. כתיב חסר וי"ו על שם שהיה נפרע מהם במים שנמדדו בשעלו של מקום: (טז) דודי לי ואני לו. הוא כל צרכי תבע ממני ולא צוה אלא לי עשו פסח קדשו בכורות עשו משכן הקריבו עולות ולא תבע מאומה אחרת: ואני לו. כל צרכי תבעתי ממנו ולא מאלהים אחרים: הרעה. את צאנו בשושנים במרעה טוב ונוח ויפה.

(יד) יונתי בחגוי הסלע. זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם חונים על הים ואין מקום לנוס לפניהם מפני הים ולא להפנות מפני חיות רעות למה היו דומין באותה שעה ליונה שבורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיצי הסלעים והיה הנחש נושף בה תכנס לפנים הרי הנחש תצא לחוץ הרי הנץ אמר לה הקב"ה הראני את מראיך את כשרון פעלתך למי את פונה בעת צרה: השמיעני את קולך. (שמות יד) ויצעקו בני ישראל אל ה': בחגוי. בנזיק והוא לשון שבר ודומה לו (תהלים קז) יחוגו וינעו (ישעיה יט) והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא וכשהן רבים קורא להן חגוי וכן קצה קצוי וכן (שמואל כ י) ויכרות את מדויהם: מדרגה. אישקלו"יוש בלע"ז כשעושין חריץ סביבות המגדלים ושופכים העפר למעלה להגביה התל סביב עושין אותו מדרגות מדרגות זו למעלה מזו: בסתר המדרגה. פעמים שיש בהן חורים ונכנסים שם שרצים ועופות: (טו) אחזו לנו שועלים. שמע הקב"ה את קולם

מצודת ציון

(יד) בחגוי. ענין בקוע וחרין. כמו שוכני בחגוי סלע (עובדיה א ג): המדרגה. ענין מעלות. כמו ונפלו המדרגות (יחזקאל לח כ): ערב. ענין מתיקות ונעימות. כמו וערבה לה' מנחת (מלאכי ג ד): נאוה. נאה ויפה: (טו) שועלים. שם חיה מה: מחבלים. משחיתים. כמו וחובל עול (ישעיה י כז):

ואהבה. כי קולך ערב ומראך נאוה. ולזה אתאווה להקשיב קולך ולהשביע עיני ממראך. והנמשל הוא שאמר ברוך הוא לישראל הנה במדבר מול הר סיני, שם תראה לפני, ושם אקשיב מאמרך שתשיבי לאמר כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע: (טו) אחזו לנו שועלים. רוצה לומר עם כי אז נפרדה החברה, כי בני אדם ערומים כשועלים אחזו אותנו בהסתתם ופיתויים להיות נפרדים זו מזו לבד התקרב: שועלים קטנים מחבלים כרמים. בזה תפרש היאך היה מהאפשר לעשות פירוד בין החשוקים, ותאמר הלא אף שועלים קטנים יכולים הם להשחית את הכרמים בעוד שכרמינו סמדר, כי אז נוח להשחית. וכאילו תאמר לפי שעדיין לא הוחזקה האהבה כי היתה בתחלתה, לכן מצאו ידי האנשים ההם הערומים כשועלים לעשות פירוד. והנמשל הוא לומר הנה הערב רב והאספסוף אשר עלה עמי הם פתוני לעבוד את העגל ויכלו לי, כי אז עדיין לא נשרש בלבי אמונת המקום ברוך הוא, ומצאו יד לעשות פירוד ביני ובין המקום ברוך משך ארבעים שנה ששהיתי במדבר: (טז) דודי לי. עם כל זה לא נפסקה האהבה מכל וכל, אבל דודי היה מיוחד לי ולא געלתי בו לחשוק במי. וכן אני הייתי מיוחדת לו ולא געל בי לחשוק באחרת: הרועה בשושנים. רוצה לומר לא הלך לחבק חיק נכריה, אבל הלך לרעות עצמו ולטייל בין השושנים עד יעבור הזעם ולשוב אלי. והנמשל הוא לומר שעם כל זה לא בחרתי באל נכר, והמקום ברוך הוא לא בחר בעם אחר. אבל השרה שכנתו על משה ואהרן ועל שבעים זקני העם, הנמשלים לשושנים בריח מעשיהם וביופי כשרון מעלליהם:

מצודת דוד

(יד) יונתי בחגוי הסלע. עורה מספרת החיבה שהראה לה החשוק מאז, ואמרה הנה כשהלכתי אחריו אמר לי אתה שמובטחני כך שלא תמיר אותי באחר, כדרך שאין היונה ממירה בן זוגה, בבקשה ממך כשנהיה בדרך במקום מוצנע בבקועי הסלע או במקום נסתר שבין המדרגות, שם הראי לי את מראיך, ושם השמיעי לי את קולך לדבר בי דברי חשק

ואהבה. כי קולך ערב ומראך נאוה. ולזה אתאווה להקשיב קולך ולהשביע עיני ממראך. והנמשל הוא שאמר ברוך הוא לישראל הנה במדבר מול הר סיני, שם תראה לפני, ושם אקשיב מאמרך שתשיבי לאמר כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע: (טו) אחזו לנו שועלים. רוצה לומר עם כי אז נפרדה החברה, כי בני אדם ערומים כשועלים אחזו אותנו בהסתתם ופיתויים להיות נפרדים זו מזו לבד התקרב: שועלים קטנים מחבלים כרמים. בזה תפרש היאך היה מהאפשר לעשות פירוד בין החשוקים, ותאמר הלא אף שועלים קטנים יכולים הם להשחית את הכרמים בעוד שכרמינו סמדר, כי אז נוח להשחית. וכאילו תאמר לפי שעדיין לא הוחזקה האהבה כי היתה בתחלתה, לכן מצאו ידי האנשים ההם הערומים כשועלים לעשות פירוד. והנמשל הוא לומר הנה הערב רב והאספסוף אשר עלה עמי הם פתוני לעבוד את העגל ויכלו לי, כי אז עדיין לא נשרש בלבי אמונת המקום ברוך הוא, ומצאו יד לעשות פירוד ביני ובין המקום ברוך משך ארבעים שנה ששהיתי במדבר: (טז) דודי לי. עם כל זה לא נפסקה האהבה מכל וכל, אבל דודי היה מיוחד לי ולא געלתי בו לחשוק במי. וכן אני הייתי מיוחדת לו ולא געל בי לחשוק באחרת: הרועה בשושנים. רוצה לומר לא הלך לחבק חיק נכריה, אבל הלך לרעות עצמו ולטייל בין השושנים עד יעבור הזעם ולשוב אלי. והנמשל הוא לומר שעם כל זה לא בחרתי באל נכר, והמקום ברוך הוא לא בחר בעם אחר. אבל השרה שכנתו על משה ואהרן ועל שבעים זקני העם, הנמשלים לשושנים בריח מעשיהם וביופי כשרון מעלליהם:

כאשר ביכולתו ליתן יותר צדקה, ורוצה לצאת ידי־חובה בסכום קטן, ולהחליף זאת בכוונה טובה ודיבור טוב – הרי זה היפך התורה והיפך השכל דקדושה.

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

ה עד הגשמים, עד שיהיו הגשמים – עד שתתיר רביעה שניה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עד שיגיע זמנה של רביעה. עד שיפסקו הגשמים – עד שיצא ניסן בלוי. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: עד שיעבר הפסח. קונם יין שאיני טועם השנה, נתעברה השנה – אסור בה ובגבורה; עד ראש אדר – עד ראש אדר הראשון; עד סוף אדר – עד סוף אדר הראשון. רבי יהודה אומר: קונם יין שאיני טועם עד שיהא הפסח – אינו אסור אלא עד ליל הפסח, שלא נתפון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשותות יין. ו אומר: קונם בשר שאיני טועם עד שיהא הצום – אינו אסור אלא עד ליל הצום, שלא נתפון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר. רבי יוסי בנו אומר: קונם שום שאיני טועם עד שתהא שבת – אינו אסור אלא עד ליל שבת, שלא נתפון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול שום.

פירוש ברטנורא

ה עד הגשמים עד שיהיו גשמים. באזה לשון משתי לשונות הללו שהוציא מפיו, מותר כיון שהתחילו הגשמים לירד ברביעה שניה, שהיא בשנה המאוחרת ב"ח כסליו. הלכך הנודר עד הגשמים אסור עד ראש חדש כסליו, אלא א"כ ירדו גשמים בתחלת זמנו שהוא בשנה המבכרת ב"ח במרחשון, ובשנה הבינונית בכ"ג בו. וכן הלכה. ולא כרשב"ג שאומר עד שיגיע זמנה של רביעה: ר"י אומר עד שיעבור הפסח. והלכה כר"י: ו לילי הצום. ליל צום כפור, שמצוה להרבות בסעודה בערב צום כפור: קונם שום שאיני טועם וכו'. שעורא חיקן שיהו אוכלים שום כלילי שבת מפני שמרבה הורע. ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי בנו, אלא כדאמרין לעיל במתניתין כל שזמנו קבוע אסור עד שיגיע. עד שיהא, אסור עד שיצא:

משניות מבוארות – קהתי

יום ראשון

באור משנה ה

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה (ברישא) בנדר "עד הגשמים", כלומר עד שיתחילו לירד הגשמים הראשונים בראשית תקופת החורף, הקרויים גשמי היורה. וכבר למדנו (במסכת תענית), שגשמי היורה היורדים בארץ ישראל מתחלקים לשלוש עונות גשמים, שכל אחת מהן נקראת "רביעה" (מלשון רביצה והפריאה, שהגשמים רובצים על השדות ומפריס אותן). והן: רביעה בכירה, רביעה בינונית, רביעה אפילה (מאוחרת); ושנו בברייתא (בגמרא): איזהו זמנה של רביעה? הבכירה – בשלושה (במרחשון); הבינונית – בשבעה; האפילה – בעשרים ושלושה; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בשבעה, בשבעה עשר, בעשרים ושלושה. רבי יוסי אומר: בשבעה עשר, בעשרים ושלושה, ובחודש (בראש חודש) כסליו".

עד הגשמים – קונם דבר זה שאני טועם עד הגשמים, או שאומר: עד שיהיו הגשמים – "קונם דבר זה שאני טועם עד שיהיו הגשמים", אסור עד שתתיר רביעה שניה – עד שירדו הגשמים בעונת הרביעה השנייה (הבינונית), שעיקר גשמי היורה באים ברביעה זו. וכבר בארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), שנחלקו תנאים על עונת הרביעה השנייה, אם היא בשבעה במרחשון או בשבעה עשר או בעשרים ושלושה בו. והרמב"ם פוסק (הל' נדרים י, יא): בעשרים ושלושה במרחשון (כדעת רבי יוסי). רבן שמעון בן גמליאל אומר: עד שיגיע זמנה של רביעה – עד שתגיע עונת הרביעה השנייה, ואפילו לא ירדו בה גשמים, שסובר רבן שמעון בן גמליאל: האומר "עד הגשמים", ואפילו האומר: "עד שיהיו הגשמים", אין כוונתו עד שירדו הגשמים, הואיל ואין זמן ירידתם קבוע, אלא עד שיגיע זמן הגשמים. עד שיפסקו הגשמים – האומר: קונם דבר זה שאני טועם עד שיפסקו הגשמים, אסור עד שיצא ניסן בלוי – עד סוף חודש ניסן; דברי רבי מאיר – הסובר, שניסן עדיין זמן גשמים הוא. רבי יהודה אומר: עד שיעבר הפסח – אינו אסור אלא עד שיעבור חג הפסח, שלדעת רבי יהודה אין גשמים מתאחרים אלא עד סוף הפסח. האומר: קונם יין שאיני טועם השנה – כגון שעמרה בתחילת השנה ונדר שלא לטעום יין במשך השנה (הר"ן). נתעברה השנה – שהוסיפו בית דין לשנה חודש אדר שני, אסור בה ובגבורה – אסור לטעום יין במשך כל השנה ואף בחודש העיבור שבה. עד ראש אדר – האומר: "קונם יין שאני טועם עד ראש אדר", ונתעברה השנה, אסור עד ראש אדר הראשון – עד ראש חודש אדר ראשון; ואם אמר: עד סוף אדר – "קונם יין שאני טועם עד סוף אדר", אסור עד סוף אדר הראשון – בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו ככגון שהנודר לא ידע שתעבר השנה, ודברי הכל היא; אבל אם ידע שהשנה מעוברת, דעת רבי מאיר היא, שאדר סתם

בשנה מעוברת הוא אדר שני. ויש גורסים במשנתנו: עד סוף אדר – עד סוף אדר השני. לפי ששני האדרים נחשבים כחודש אחד (הרא"ש; הרמב"ם). רבי יהודה אומר: קונם יין שאיני טועם עד שיהא הפסח – הנודר שלא יטעם יין עד שיהא הפסח, אינו אסור – ביין, אלא עד ליל הפסח – עד ליל הסדר של פסח, שלא נתפון זה – בנדרו, אלא עד שעה שדרך בני אדם לשותות יין – כדי לקיים מצוות ארבע כוסות. יש מבארים, שרבי יהודה חולק על משנה ב שבפרקנו, שהרי שם שנינו: עד שיהא (הפסח), אסור עד שיצא, והמשנה שם היא המשך משנה א, העוסקת באומר "קונם יין שאני טועם". ויש מבארים, שאין מחלוקת בין המשנה ההיא ובין רבי יהודה שבמשנתנו, שהמשנה ההיא עוסקת בשאר דברים חוץ מיין, ואמנם בשאר דברים אף רבי יהודה מודה, שהאומר "עד שיהא הפסח", אסור עד שיצא הפסח, אבל ביין אומרים דעתו של הנודר, שאפילו אמר "עד שיהא הפסח", אין כוונתו אלא עד ליל הפסח (ימלאכת שלמה; ועיין המאירי).

באור משנה ו

משנתנו היא המשך דברי רבי יהודה, שבהם מסיימת המשנה הקודמת, ומוסיף כאן רבי יהודה לחלוק על הכלל שאמרנו חכמים (לעיל משנה ג), שכל שזמנו קבוע, ואמר "עד שיהא", אסור עד שיצא, והוא סובר, שפעמים אפילו כשזמנו קבוע, ואמר "עד שיהא", אינו אסור אלא עד שיגיע, שכן חולקים בפירוש לשונו של הנודר אחר אומדן דעתו. וכבר שנינו (לעיל ז, ג), שרבי יהודה אומר: הכל לפי הנודר. ויש מבארים, שאמנם בדין ששנינו שם: "שען והזיע, וזהו ריחו קשת אמר: קונם צמר ופשתים עולים עלי, מותר להתכנסות ואסור להפציל לאחוריו", אף חכמים מודים לרבי יהודה, לפי שדעתו של הנודר מוכחת, אבל בדין שבמשנתנו חולקים חכמים על רבי יהודה וסוברים, שלא בא הנודר להוסיף מלת "שהא" אלא כדי להוסיף על זמן איטורו (הר"ן).

אמר: קונם בשר שאיני טועם עד שיהא הצום – צום יום הכיפורים, אינו אסור אלא עד לילי הצום – עד הסעודה המפסקת שאוכלים בערב יום הכיפורים לפני ליל הצום, שלא נתפון זה – הנודר, אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר – שנוהגים לאכול בשר בערב יום הכיפורים, משום שמצוה להרבות בו בסעודה. דברי רבי יהודה. רבי יוסי בנו – של רבי יהודה – אומר: אף האומר: קונם שום שאיני טועם עד שתהא שבת, אינו אסור – בשום, אלא עד לילי שבת, שלא נתפון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול שום – שלפי תקנת עזרא היו נוהגים לאכול שום בלילי שבת, כמו שבארנו הטעם לעיל (ג, י), ובא רבי יוסי ללמד על פי שיטת רבי יהודה אביי, שאף בענין אכילת שום, יש להקל על הנודר, ולפרש לשונו "עד שתהא שבת" – עד שתגיע

ז האומר לחברו: קונם שאני נהנה לך, אם אין אתה בא ונוטל לבניך, פור אחד של חטין ושתי חביות של יין – הרי זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם, ויאמר לו: כלום אמרת אלא מפני כבודי, זהו כבודי! וכן האומר לחברו: קונם שאתה נהנה לי, אם אין אתה בא ונותן לבני, פור אחד של חטין ושתי חביות של יין – רבי מאיר אומר: אסור עד שיתן. וחכמים אומרים: אף זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם, ויאמר לו: הרי אני פאלו התקבלתי. היו מסרבין בו לשאת בת אחותו, ואמר: קונם שהיא נהנית לי לעולם; וכן המגרש את אשתו, ואמר: קונם אשתי נהנית לי לעולם – הרי אלו מתרות להנות לו, שלא נתפנו זה אלא לשום אשות. היה מסרב בחברו שיאכל אצלו, אמר: קונם לביתך שאיני נכנס, טפת צונן שאיני טועם לך – מתר לפנס לביתו ולשתות ממנו צונן, שלא נתפנו זה אלא לשום אכילה ושתייה.

פרק תשיעי

א רבי אליעזר אומר: פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו; וחכמים אסרין. אמר רבי צדוק: עד שפותחין לו בכבוד פירוש ברטנורא

ז זהו כבודי. שאפרנס בני משלי: היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו. מפצירין בו שישא את בת אחותו מפני שהיא בת גילו ואמרין (יבמות ס"ב:) הנושא את בת אחותו עליו הכתוב אומר (ישעיה נ"ח) ומבשרך לא תתעלם או תקרא ויה' יענה: שלא נתכוין זה אלא לשם אכילה ושתייה. ומיהו גם באכילה ושתייה מותר, הואיל ולא הוציא מפיו אכילה ושתייה, בדברים בעיני שיוציא בשפתיו, כדרכי (במדבר ל') ככל היוצא מפיו יעשה. ולא דמי לרישא, דאישות בבבל הנאות איתיה:

ט א רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. כגון שיאמרו לו אילו היית יודע שיאמרו העולם לאבך ולאמך ראו גידולים שגדלתם, כמה

משניות מבוארות – קהתי

ואמר: קונם שהיא נהנית לי לעולם – נדר שלא תיהנה בת אחותו ממנו לעולם; ועשה כן, כדי שלא יפצירו בו עוד; וכן המגרש את אשתו, ואמר: קונם אשתי נהנית לי לעולם – ונדר שאשתו לא תיהנה ממנו לעולם, כדי שלא יימלך להחזיר גרושתו, הרי אלו מתרות להנות לו – ליהנות משלו כל הנאה מחוץ להנאת אישות, שלא נתפנו זה – בנדרו, אלא לשום אשות – ואף על פי שאמר בלשון הנאה סתם, אומדים דעתו, שלא נתכוון אלא להנאה דרך נישואין. היה מסרב פתחו – היה אדם מפציר בחברו, שיאכל אצלו – סעודה, וחברו מיאן, ומתוך כך אמר – לו: קונם לביתך שאיני נכנס, טפת צונן שאיני טועם לך – נדר שלא ייכנס לביתו ולא ישתה משלו טיפת מים צוננים, כדי שיניחנו חברו ולא יפציר בו עוד, מתר לפנס לביתו – של המפציר בו, ולשתות ממנו צונן – אף על פי שנדר ממנו, שלא נתפנו זה – בנדרו, אלא לשום אכילה ושתייה – שלא יאכל וישתה עמו בסעודה ממנו. יש מפרשים, שאף באכילה ושתייה מותר, הואיל ולא הוציא מפיו אכילה ושתייה, שבנדרים צריך שיוציא בשפתיו (הרא"ש; ברטנורא), אבל אין נראה כן מתוך דברי הרמב"ם (מלאכת שלמה). ובתוספתא מובא במפורש: "ואסור לאכול ולשתות".

באור משנה א

מי שנדר, ואחר כך הוא תוהה על נדרו, כגון שנדר מתוך כעס ופזיזות, ולאחר שבת מרוגזו ונתיישרה עליו דעתו, הוא מתחרט על שנדר את נדרו – תקנתו היא, שילך לחכם (מומחה), ויפטר לפניו את פרשת נדרו ואת דברי חרשתו, והחכם מתיר לו את הנדר, ואומר לו: שריו לך, או: מותר לך, וכיוצא בזה. ואף בית דין של שלושה הדיוטות יכול להתיר נדרים. ואם הנדר בא לחכם לשאול על נדרו, ואינו אומר לו, שמתחרט על שנדר את הנדר מעיקרו, אלא שמבקש התרה על נדרו, הרי החכם חוקר את מסיבות הנדר, ושואל את הנדר שאלות שונות, שבהן פותח לו החכם פתח חרשה, שיתחרט על נדרו לגמרי, או שמביא החכם ליד ביורו, שהנדר היה בטעות, שאילו היה יודע שיהא כך וכך, לא היה נודר, ונמצא הנדר נעקר מעיקרו. וזהו ששינוי כבר במקומות אחרים במסכתנו (ב, א; ה): "פותחין לו פתח ממקום אחר". פרקנו עוסק בדני התרת נדרים, והוא בא ללמד במה פותחים פתח להתרת הנדר.

רבי אליעזר אומר: פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו – אדם הבא להתיר את נדרו, ואינו מתחרט על שנדר, כמו שבארנו לעיל, פותחים לו פתח להתרת הנדר בכבוד אביו ואמו. כגון ששואלים אותו: אילו היית יודע שבנדרך אתה פוגע בכבוד אביך ואמך, ושיהיה הבריות מבזים אותם על שאתה פרוץ בנדרים, כלום היית נודר? וכשהוא

השבת. יש מבארים, שאפשר שרבי יהודה אינו סובר כרבי יוסי בנו (הרמב"ן). כלומר שלא אמר רבי יהודה, שהולכים אחר אומדן דעתו של הנודר, ומפרשים לשונו "עד שיהא" – עד שייגיע, אלא בדברים שיש בהם מצוה מן התורה, כגון מצוות ארבע כוסות, או סעודת ערב יום הכיפורים, אבל לגבי תקנת עזרא, אפשר שאינו סובר כך.

יום שני

באור משנה ז

אגב המשניות הקודמות העוסקות בנדרים שהולכים בהם אחר כוונת הנודר, מובאת כאן משנה זו המוסיפה ללמד הלכות אחרות שהולכים בהן אחר כוונת הנודר.

האומר לחברו: קונם שאני נהנה לך, אם אין אתה בא ונוטל לבניך – כקרבן כל מה שאני נהנה משלך, אם אין אתה בא ונוטל לבניך – במתנה ממני, פור אחד של חטין ושתי חביות של יין – וחברו אינו רוצה ליטול ממנו מתנה, הרי זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם – הרי חברו יכול להתיר את נדרו בלא צורך בהיתר חכם, ויאמר לו – כלומר שיכול הוא לומר לנודר: כלום אמרת – שאטול ממך מתנה, אלא מפני כבודי – כדי לכבדני, זהו כבודי! – שלא ליטול ממך, ונמצא שכבדתי כבר; ויש מפרשים: כלום אמרת אלא מפני כבודי – שאתכבד על ידיך בפני הבריות, שיראו שאני חשוב בעיניך, שאתה רוצה ליתן לי מתנה, זהו כבודי – שאתכבד יותר כשיראו שאתה רוצה ליתן ואני אינני רוצה לקבל (הר"ן); והרי שכונתך בנדרך כבר נתקיימה, ומותרת לך הנאה משלי, שלא חל עליך הנדר. וכן האומר לחברו: קונם שאתה נהנה לי – ייאסר עליך כקרבן כל מה שאתה נהנה משלי, אם אין אתה בא ונותן לבני – משלך במתנה, פור אחד של חטין ושתי חביות של יין – וחברו אינו רוצה ליתן, רבי מאיר אומר: אסור – למדור ליהנות משל המדיר, עד שיתן – לבנו של המדיר כור אחד של חטים ושתי חביות של יין. וחכמים אומרים: אף זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם, ויאמר לו – כלומר שיכול המדיר לומר לחברו: הרי אני פאלו התקבלתי – הריני כאילו קיבלתי כבר בשביל בני את מתנתך, שאין לי שוב צורך בה, ולא חל הנדר, והרי אתה מותר בהנאה משלי. היו מסרבין בו – מפצירים באדם לשאת בת אחותו – או אשה אחרת; ונקטה משנתנו "בת אחותו", משום שמצוה לשאתה, שכן אמרו (יבמות טב, ב): הנושא את בת אחותו, עליו הכתוב אומר (ישעיה נח, ז): "ומבשרך לא תתעלם",

אָבִיו וְאִמּוֹ, יִפְתָּחוּ לוֹ בְּכָבוֹד הַמָּקוֹם, אִם פֶּן אֵין נִדְרִים! וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּדָבָר שֶׁבִּינוּ לְבִין אָבִיו וְאִמּוֹ – שְׁפוֹתָחִין לוֹ בְּכָבוֹד אָבִיו וְאִמּוֹ.

ב וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: פּוֹתָחִין בְּנוֹלָד; וְחֲכָמִים אוֹסְרִין. בִּיצֵד? אָמַר: קוֹנֵם שְׂאִינִי נִהְיָה לְאִישׁ פְּלוֹנִי, וְנַעֲשֶׂה סוֹפֵר, אוֹ שְׁהִיָּה מְשִׂיא אֶת בְּנוֹ בְּקָרוֹב, וְאָמַר: אֵלֹה הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה סוֹפֵר, אוֹ שְׁהִיָּה מְשִׂיא אֶת בְּנוֹ בְּקָרוֹב, לֹא הִיִּיתִי נוֹדֵר. קוֹנֵם לְבִית זֶה שְׂאִינִי נִכְנָם, וְנַעֲשֶׂה בֵּית הַכֶּנֶסֶת, אָמַר: אֵלֹה הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה בֵּית הַכֶּנֶסֶת, לֹא הִיִּיתִי נוֹדֵר – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְתִיר, וְחֲכָמִים אוֹסְרִין.

ג רַבִּי מֵאִיר אָמַר: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן בְּנוֹלָד, וְאֵינָן בְּנוֹלָד; וְאֵין חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ. בִּיצֵד? אָמַר: קוֹנֵם שְׂאִינִי נוֹשֵׂא פִירוֹשׁ בִּרְטוּרָא

בנכם קל בנדרים, ונמצאת מולול בכבודם, כלום היית נודר: וחכמים אוסרין. דחיישין שמא משקר, כי הוא בוש לומר שלא היה מניח מלידור בשביל כבודם, ונמצא שחכם מתיר נדר זה בלא חרטה. ומיירי שהוא אינו מתחרט מעיקרא מעצמו, דקיי"ל פותחין בחרטה ואין צריך למצוא לו פתח בשעה שהוא מתחרט מעצמו מעיקרא: יפתחו לו בכבוד המקום. על מלתיה דר' אליעזר קא פריך, כי היכי דפותחין בכבוד אביו ואמו ולא חיישין שמא ישקר, יפתחו לו גמי בכבוד המקום ויאמרו לו אילו היית יודע שתקרא רע לפני המקום כלום היית נודר. ואמרו לו חכמים דר"א, מהא לא תסייען, דאף ר"א מודה בהא, דודאי ישקר, דלא חציף אינש כולי האי דיאמר שלא היה מניח בשביל כבוד המקום, ולא דמי לרשב"ג דפתח להתוא נברא יש בוטה כמדקרות חרב כו'. דהתם אומר לו מן הפסוקים כך דתנן במתניתין שעובר על לא תשנא ולא תקום ולא תמור. אבל כשמוכיחין לו כבוד המקום או ודאי משקר. והלכה כחכמים: שבינו לבין אביו ואמו. כגון שהדיר את אביו מנכסיו:

ב וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. קוֹלָא אַחֲרַת בְּנִדְרִים: פּוֹתָחִין. בְּנִדְרִים בְּנוֹלָד, כְּגוֹן דְּבַר שְׂאִינִי מְצוּי וְנוֹלָד וְנִתְחַדַּשׁ אַחֵר שְׁנֵדֵר וְאִילוּ יָדַע בְּשַׁעַת הַנִּדְרָא שִׁתְּחַדַּשׁ דְּבַר זֶה אִי הִיָּה נִדְרִי: וְחֲכָמִים אוֹסְרִים. דְּמַעֲמָא דְּחִרְטָא, מִשּׁוּם שַׁע"י חִרְטָא נִקְרָא הַנִּדְרָא מְעִיקְרָא, וּבְדִבְרֵי שְׂאִינִי מְצוּי אִינוּ נַעֲשֶׂה נִדְרָא עֲקוֹר מְעִיקְרָא, כִּי בִשְׂבִיל זֶה לֹא הִיָּה מְנִיחַ מְלִידוֹר כִּי הִיָּה סָבוֹר שֶׁלֹּא יָבוֹא לַעֲלוֹם: וְנַעֲשֶׂה סוֹפֵר. ת"ח וְהִכֵּל צְרִיכִים לוֹ: אוֹ שְׁהִיָּה מְשִׂיא אֶת בְּנוֹ בְּקָרוֹב לֹא הִיִּיתִי נוֹדֵר. וְכַגֵּן שְׁנֵדֵר לֹמֵן וְלֹא הִיָּה סָבוֹר שִׁישִׂיא אֶת בְּנוֹ בְּתוֹךְ אוֹתוֹ וְזֵמן וְצִמְצוּר לִילָךְ לַחוּפֵת בְּנוֹ. וְהִלְכָה כְּחֲכָמִים:

ג יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן בְּנוֹלָד. נִרְאִין בְּנוֹלָד: וְאֵינָם בְּנוֹלָד. וְפּוֹתָחִין בָּהֶם: אָמַר לוֹ מֵת וְכוּ'. וְאָמַר: דְּמִיתָה נִלְדָּה הוּא, הוּאִיל וּפִירֵשׁ בְּשַׁעַת נִדְרוֹ בַּעֲבוּר מַה

משניות מבוארות – קהתי

מלידור בשביל דבר שלא היה קיים בשעת הנדר מתוך חשש שיוולד, ונמצא שאין הנדר נעקר מעיקרו בפתח זה. **בִּיצֵד? אָמַר: קוֹנֵם שְׂאִינִי נִהְיָה לְאִישׁ פְּלוֹנִי** – שנדר אדם שלא ייהנה משל איש פלוני, ונַעֲשֶׂה סוֹפֵר – ואותו איש פלוני נעשה סופר, היינו חכם או לבלר (וש"י), והנודר צריך לו, או שְׁהִיָּה – אותו איש פלוני, מְשִׂיא אֶת בְּנוֹ בְּקָרוֹב – ורוצה הנודר להשתתף בסעודת הנישואין, וְאָמַר – הנודר לחכם: אֵלֹה הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה סוֹפֵר, או שְׁהִיָּה מְשִׂיא אֶת בְּנוֹ בְּקָרוֹב, לֹא הִיִּיתִי נוֹדֵר. או מי שאמר: קוֹנֵם לְבִית זֶה שְׂאִינִי נִכְנָם – שנדר שלא ייכנס לבית מסויים, וְנַעֲשֶׂה בֵּית הַכֶּנֶסֶת – ואותו בית נעשה אחר כך בית הכנסת, והנודר אָמַר – לחכם: אֵלֹה הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה בֵּית הַכֶּנֶסֶת, לֹא הִיִּיתִי נוֹדֵר – בכגון אלו נחלקו רבי אליעזר וחכמים: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְתִיר – כלומר שלדעתו יכול החכם להתיר את הנדר ב"פתח" זה, שכן פותחים בנולד, וְחֲכָמִים אוֹסְרִין – מהטעם שבארנו לעיל. בגמרא מבואר, שלא נחלקו חכמים על רבי אליעזר אלא בנולד שאינו מצוי, שלדעת חכמים לא היה הנודר חושש כלל שמא יוולד דבר זה ולא היה נמנע מלידור, הלכך אין דבר זה יכול לשמש פתח להתרת נדר, שהתרת הנדר היינו עקירת הנדר מעיקרו, ובדבר שאינו מצוי אין הנדר נעקר מעיקרו; אבל בנולד המצוי, אף חכמים מודים שפותחין בו, הואיל ומסתבר שאילו היה דבר זה עולה על דעתו בשעת הנדר, באמת לא היה נודר.

באור משנה ג

בפרק ג משנה ב שינוי: "אמר: קונם אשתי נהנית לי, שגנבה את כסי, ושהכחת את בני, ונודע שלא הכתו, ונודע שלא גנבתו" – הרי זה מנדרי שגגות שהתירו חכמים. מכאן, שהתולה נדרו בדבר שאינו אמת, אלא שהיה סבור שהוא כן, ונמצא שלא היה כן, אין נדרו נדר, ואינו צריך היתר חכם. וכן התולה נדרו בדבר שהיה אמת, ולאחר זמן נולד שינוי ובטל הדבר, כגון האומר: "קונם לבית זה שאיני נכנס כל זמן שהכלב בתוכי", ולאחר זמן מת הכלב, והואיל ותלה נדרו בדבר דרך תנאי, שאמר "כל זמן" – משבטל הדבר, בטל הנדר; וכן מובא בירושלמי: "האומר: קונם שאני נהנה לאיש פלוני כל זמן שהוא לובש שחורים, לבש לבנים – מותר; רבי זעירא אומר: אף הוא אינו צריך היתר חכם" – משנתנו דנה בכגון שפירש הנודר בשעת הנדר את הסיבה שגורמה לנדרו, אבל לא תלה בפירוש את נדרו באותה סיבה דרך תנאי כדלעיל, ולאחר זמן נולד שינוי ונסתלקה הסיבה.

רַבִּי מֵאִיר אָמַר: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן בְּנוֹלָד – שנראים כנולד,

משיב: אילו הייתי יודע לא הייתי נודר, מתירים לו את נדרו. וְחֲכָמִים אוֹסְרִין – לפתוח לו בכבוד אביו ואמו, כדי להתיר נדרו, שחוששים שמא הוא משקר, מפני שהוא מתבייש לומר שלא היה נמנע מלידור בשביל כבוד אביו ואמו, ונמצא שמתירים נדרו בלא חרטה. אָמַר רַבִּי צְדוֹק: עַד שְׁפוֹתָחִין לוֹ בְּכָבוֹד אָבִיו וְאִמּוֹ, יִפְתָּחוּ לוֹ בְּכָבוֹד הַמָּקוֹם – בכבוד השם. רבי צדוק בא להקשות על דברי רבי אליעזר, שאם פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו, ואין חוששים שמא הוא משקר, יפתחו לו גם בכבוד המקום, כגון שישאלו אותו: אילו ידעת שהנודר נקרא רע בעיני השם, כלום היית נודר? אִם פֶּן – אם נאמר כן, שאמנם פותחים אף בכבוד המקום, אֵין נִדְרִים! – כלומר אין נדרים ניתנים יפה (גמרא), שכן יהיו ניתנים על יסוד דברים שאינם אמת, ולא אמרם הנודר אלא מחמת בושה, אבל בלבו אינו מתחרט לגמרי על נדרו. ויש מפרשים (בגמרא): אִם כֵּן, אֵין נִדְרִים נשאלים לחכם – שהואיל וכבוד המקום ראוי לשמש פתח לכל נדר, הרי כל אחד יתיר לו את נדרו בפתח זה ולא יבוא לשאל לחכם כלל. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּדָבָר שֶׁבִּינוּ לְבִין אָבִיו וְאִמּוֹ – כגון שהדיר את אביו ואמו מנכסיו, שְׁפוֹתָחִין לוֹ בְּכָבוֹד אָבִיו וְאִמּוֹ – שאומרים לו: אילו ידעת שאתה חייב בכבודם, כלום היית נודר? וכשהוא משיב, שלא היה נודר, מתירים לו את נדרו; שכן בכגון זה אין חוששים, שמא הוא משקר מחמת בושה, שהואיל והיה חצוף נגדם להדירם שלא ייהנו משלו, בודאי אינו מתבייש לומר את האמת שבלבו.

יום שלישי

באור משנה ב

במשנה הקודמת נחלקו רבי אליעזר וחכמים אם פותחים לאדם בכבוד אביו ואמו; ופתח זה הוא בדבר שהיה קיים בשעת הנדר, והיה בו כדי למנוע את האדם מלידור אילו היה באותה שעה נותן דבר זה על לבו. משנתנו דנה בפתח שהוא בדבר שלא היה קיים בשעת הנדר, אלא שנולד ונתחדש אחר כך, ואף בזה באנו למחלוקת רבי אליעזר וחכמים, אם פותחים בנולד.

וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – קולה אחרת בנדרים: פּוֹתָחִין בְּנוֹלָד – פותחים פתח להתרת הנדר בדבר שנולד ונתחדש לאחר שנדר, שאילו היה יודע בשעת הנדר שיתחדש דבר זה לא היה נודר, כמבואר להלן; וְחֲכָמִים אוֹסְרִין – לפתוח בנולד, שלא היה הנודר נמנע

את פלונית שאביה רע, אמרו לו: מת, או: שעשה תשובה; קונם לבית זה שאיני נכנס, שהכלב רע בתוכו, או: שהנחש בתוכו, אמרו לו: מת הכלב, או: שנהרג הנחש – הרי הן פגולד, ואינן פגולד; ואין חכמים מודים לו. ד ועוד אמר רבי מאיר: פותחין לו מן הכתוב שפתורה, ואומרים לו: אלו היית יודע שאתה עובר על "לא-תקם" ועל "לא-תטור" (ויקרא יט, יח), ועל "לא-תשנא את-אחיך בלבבך" (שם שם, יז), "ואהבת לרעך כמוך" (שם שם, יח), "וחי אחיך עמך" (שם כה, לו), שפא יעני ואין אתה יכול לפרנסו, ואמר: אלו הייתי יודע שהוא פג, לא הייתי נודר – הרי זה מתר.

ה פותחין לאדם בכתבת אשתו. ומעשה באחד שגדר מאשתו הנאה, והיתה כתבתה ארבע מאות דינרין, ובא לפני רבי עקיבא, וחיכו לתן לה כתבתה. אמר לו: רבי! שמונה מאות דינרין הניח אבא, ונטל אחי ארבע מאות, ואני ארבע מאות; לא דיה שתפול היא מאתים ואני מאתים? אמר לו רבי עקיבא: אפלו אתה מוכר שער ראשך, אתה נותן לה כתבתה. אמר לו: אלו הייתי יודע שהוא פג, לא הייתי נודר; והתירה רבי עקיבא. פירוש ברטנורא

היה נודר, נעשה כתולה נדרו בדבר, כאילו פירש כל זמן שאביה קיים, הלכך לא היו נולד. אבל תנאי גמור לא היו, הילכך צריך התרה. ובידו שלמו מוכח שא"צ התרה. וכן פירש רמב"ם: ד אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי נודר הרי זה מותר. אחר שיתירו החכם. וכל המודר הנאה מחבירו, כשמתירין לו אין מתירין אלא בפני חבירו, דכתיב (שמות ד') ויאמר ה' אל משה במדבר לך שוב, אמר לו הקב"ה למשה, במדבר נדרת במדבר לך והתר את נדריך. לפי שנשבע משה לחותנו שלא יוזז ממדבר בלא רשותו, דכתיב (שם ב') ויאלל משה לשבת את האיש, והצריכו הקב"ה ללכת להתיר נדרו בפניו: ה פותחין לו בכתובת אשתו. בפרעון כתובתה אם נדר לגרשה:

משניות מבוארות – קהתי

לחכם את האמת שכלבו. ב אין פותחים פתח אלא בעניינו של הנדר שהנודר נשאל עליו, לפיכך אין פותחים בכבוד המקום, שהרי כבוד המקום יכול לשמש פתח להתרת כל הנדרים שבעולם, והוא שאמר רבא (בגמרא): "אם כן אין נדרים נשאלים לחכם" (כמו שבארנו במשנה א); ומודים חכמים בדבר שבינו לבין אביו ואמו, שפותחים לו בכבוד אביו ואמו, שכן פתח זה הוא מעניינו של הנדר שבאים להתירו. – משנתנו באה להשמיע (כהמשך דברי רבי מאיר שבמשנה הקודמת), שכשם ששנינו "בדבר שבינו לבין אביו ואמו, שפותחים לו בכבוד אביו ואמו", כך בדבר שבינו לבין חבירו, פותחים לו מן הכתוב שכתורה, אם מפני שאין אדם מתבייש לגבי מצוה אחת או מצוות מסוימות לומר את האמת שכלבו, או משום שאותו כתוב הוא מעניינו של הנדר.

ועוד אמר רבי מאיר: פותחין לו מן הכתוב שפתורה – שחכמים הבאים להתיר נדרו של אדם, שואלים את הנודר, אם היה נמנע מלידור משום שעובר על כתוב שכתורה, כגון אם הדיר את חברו מנכסיו מחמת נקמה ושנאה, פותחים ואומרים לו: אלו היית יודע שאתה עובר על "לא-תקם" ועל "לא-תטור", ועל "לא-תשנא את-אחיך בלבבך" – כלום היית נודר? או כגון שירד חברו מנכסיו, פותחים למדיר ואומרים לו: אילו היית זוכר בשעת נדריך שכתוב בתורה: "ואהבת לרעך כמוך", "וחי אחיך עמך" – שמצוה על כל אדם מישראל לאהוב את חברו, לפרנסו ולהחיותו, והיית חושש שפא יעני – שמא חברך, שאתה מדירו מנכסך, יהיה לעני, ואין אתה יכול לפרנסו – ולא תוכל לפרנסו, מפני שאסרת עליו הנאה משלך, כלום היית נודר? ואמר – המדיר: אלו הייתי יודע שהוא פג, לא הייתי נודר, הרי זה מתר – כלומר שהחכם מתיר לו בפתח זה את נדרו.

ב אור משנה ה

פותחין לאדם בכתבת אשתו – כגון אם נדר שלא ייהנה מאשתו, וצריך הוא לגרשה, או אם נדר לגרש את אשתו (הדא"ש), פותחים לו פתח בפירעון כסף הכתובה, ואומרים לו: אילו היית יודע, שיהא עליך לפרוע לה כתובתה ותישאר בלא נכסים, כלום היית נודר? ואם הוא משיב: "אילו הייתי יודע שהוא פג, לא הייתי נודר", מתירים לו את נדרו. ומעשה באחד שגדר מאשתו הנאה – והיה צריך לגרשה, והיתה כתבתה ארבע מאות דינרין, ובא לפני רבי עקיבא, וחיכו לתן לה כתבתה – רבי עקיבא – לתן לה כתבתה – ארבע מאות דינרין. אמר לו – הבעל לרבי עקיבא: רבי! שמונה מאות דינרין הניח אבא, ונטל אחי ארבע מאות, ואני ארבע מאות – ואין לי כלום מלבד ארבע מאות דינרים אלו, לא דיה

כלומר שדומים הם לאותם הדברים ששנינו במשנה הקודמת, שנולדו ונתחדשו לאחר הנדר, ואינן פגולד – אבל אינם כגולד ממש, ופותחים בהם פתח להתרת הנדר; ואין חכמים מודים לו – לרבי מאיר, שלדעתם דינם של הדברים הללו כדין נולד, ואין פותחים בהם. פיצד? אמר: קונם שאיני נושא את פלונית שאביה רע – שפירש בנדרו, שהוא אוסר עליו את פלונית לשאתה לאשה, מפני שאביה רע, והיה אמנם הדבר אמת שאביה רע, אלא שלאחר זמן אמרו לו: מת – אביה, או: שעשה תשובה – ותיקן מידותיו; או שאמר אדם: קונם לבית זה שאיני נכנס – שנדר שלא ייכנס לבית פלוני, ופירש טעם נדרו, מפני שהכלב רע בתוכו, או: שהנחש בתוכו – וכך היה באמת; ולאחר זמן אמרו לו: מת הכלב, או: שנהרג הנחש – והאיל ופירש בשעת הנדר את סיבת נדרו, ואחר כך בטלה הסיבה, הרי הן פגולד, ואינן פגולד – לדברי רבי מאיר, שלדעתו אף זה דומה כתולה נדרו בדבר; ואף על פי שאין כאן תנאי גמור, שהרי לא אמר "קונם שאיני נושא את פלונית כל זמן שאביה רע", או "כל זמן שאביה קיים", וכדומה – שאילו אמר כן, אינו צריך היתר חכם כלל. כמו שהוכחנו בהקדמה למשנתנו – מכל מקום יש בלשון נדרו גילוי דעת, מעין תנאי, שלא נדר אלא בעוד שאביה רע וכדומה, ולפיכך פותחין בו להתיר את נדרו (הריטב"א); ואין חכמים מודים לו – כמו שבארנו לעיל. יש גורסים גם כאן וגם לעיל: וחכמים מודים לו – שחכמים מודים בזה לרבי מאיר, ואינם חולקים אלא על רבי אליעזר במשנה הקודמת (רמב"ם; הדא"ש בפסקיו; הרמב"ם). ויש מפרשים משנתנו (על פי הירושלמי), שלדעת רבי מאיר אינו צריך כלל היתר חכם, לפי שהוא כתולה נדרו בדבר דרך תנאי, ולאחר שבטלה סיבת נדרו, בטל הנדר (נימוקי יוסף; הרמב"ם בפירושו למשנתנו, ועיין רמב"ם הל' נדרים ה, א-ב, ונושאי כליו שם).

יו רבי ע

ב אור משנה ד

בתחילת פרקנו שנינו, שנחלקו רבי אליעזר וחכמים, אם פותחים לאדם להתרת נדרו) בכבוד אביו ואמו; והכל מודים, שאם היה נדרו בדבר שבינו לבין אביו ואמו, פותחים לו בכבוד אביו ואמו. כן מודים הכל, שאין פותחים לאדם בכבוד המקום. ושני טעמים נאמרו בגמרא בדברים אלו: א אין פותחים פתח אלא בדבר שאין אדם בוש לומר בו את האמת; לפיכך אין פותחים בכבוד המקום שחוששים שמא הנודר יתבייש, ולא יעז לומר את אשר בלבו, שלא היה נמנע מלידור משום כבוד המקום. והוא שאמר אביי (בגמרא): "אם כן אין נדרים ניתנים יפה". בדברים שבינו לבין אביו ואמו, מכין שהעני להדירים, יעזי בודאי לומר

ו פותחין בימים טובים ובשבתות. פראשונה היו אומרים: אותן הימים מתרין, ושאר כל הימים אסורין; עד שבא רבי עקיבא ולמד, שהנדר שהתר מקצתו, התר כולו.

ז פיצד? אמר: קונם שאיני נהנה לכלכם, התר אחד מהן – התרו כלן; התר האחרון – האחרון מתר, וכלן אסורין; התר האמצעי – הימנו ולמטה מתר, הימנו ולמעלה אסור. שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן – צריכין פתח לכל אחד ואחד.

פירוש ברטנורא

ו פותחין בימים טובים ובשבתות. אם נדר להתענות, או שלא לאכול בשר לזמן קצוב, אומרים לו אילו שמת אל לבך לשבתות וימים טובים שבתוך זמן זה כלום היית נודר. ואין זה פתח בכבוד המקום: אותן הימים. שמצא להם פתח להתחרט: מותרים. שהחכם מתירן: ושאר הימים. שאין עליהם חרטה, נשארין באיסורן: שנדר שהותר מקצתו הותר כולו. אע"פ שלא מצא פתח על כולו. דלא נדר מעיקרא אלא על דעת שתקיים כולו, נמצא התרת מקצתו פתח לכולו:

ז לזה ולזה. כגון שאסר הראשון עליו בקונם, ואמר על השני הרי זה כראשון ועל השלישי הרי זה כשני, וכן כולם. הותר הראשון הותרו כולם, שכולם תלויין בו: לזה קרבן ולזה קרבן. הא מתניתין רבי שמעון היא דאמר גבי שבועת הפקרן אם היו חמשה תובעים אותו וכפר ונשבע והודה שאינו חייב קרבן על כל אחד עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד, והכא נמי צריך שיאמר לזה קרבן ולזה קרבן, אבל חכמים אומרים אם אמר שבועה שאינו חייב לך ולא לך ולא לך, חייב על כל אחד ואחד, והכא נמי אם אמר לא לזה ולא לזה ולא לזה, אע"פ שלא הזכיר קרבן על כל אחד, הוי כל אחד נדר בפני עצמו. וכן הלכה:

משניות מבוארות – קהתי

ל ב: "ככל היוצא מפיו יעשה", שמשמע דווקא בזמן שכל הנדר קיים, אבל כשהותר מקצתו, הותר כולו.

באור משנה ז

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בדיון "נדר שהותר מקצתו הותר כולו".

פיצד – כלומר איזהו נדר שאנו אומרים בו: הואיל והותר מקצתו הותר כולו? אמר: קונם שאיני נהנה לכלכם – שאמר אדם בלשון זה לאנשים אחדים, היינו שנדר שלא ייהנה מהם, התר אחד מהן – אם הותר הנדר לגבי אחד מהאנשים הללו, כגון שהיה אביו, ונמצא הנדר לגביו בטעות, כמו ששינינו לעיל (ג, ב), או שהותר האחד על ידי פתח חרטה בהתרת חכם, התרו כלן – ומותר בהנאתם של כל אותם האנשים, שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו. אמר: קונם שאיני נהנה לזה ולזה – בגמרא מבואר (נדרים כו, ב), כגון שתלאן זה בזה, היינו כגון שאמר: "קונם שאיני נהנה לזה", והוסיף ואמר: פלוני ייאסר עלי כזה, ופלוני כפלוני, התר הראשון – בהתרת חכם, התרו כלן – מאליהם, לפי שהנודר תלה כולם בראשון; התר האחרון – שנשאל לחכם על נדרו לגבי האחרון בלבד, והותר לו, האחרון מתר, וכלן אסורין – כל שאר המודרים, חוץ מהאחרון, אסורים עליו בהנאה, שלגביהם נדריה קיימים, הואיל והם תלויים בראשון; התר האמצעי – בהתרת חכם, הימנו ולמטה מתר – כל אלו שפירט אותם בנדרו מן האמצעי ואילך, מותרים מאליהם, הימנו ולמעלה – אבל אלו שפירטם לפני האמצעי, אסור – ליהנות מהם, שכל אחד מהם תלוי בקודמו, ואין לומר כאן: "הותר מקצתו הותר כולו", שאף על פי שתלאם זה בזה, מכל מקום אין כאן נדר אחד, אלא לגבי כל אחד ואחד נדר נדר בפני עצמו. שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן – אם נדר בלשון זה, היינו שאסר עליו כקרבן מה שיהנה מכמה אנשים מסויימים, וכלל את כולם כמה שאמר בתחילת נדרו "שאיני נהנה", אלא שפירש ואמר על כל אחד ואחד: "לזה קרבן ולזה קרבן", צריכין פתח לכל אחד ואחד – אם בא הנודר להתיר נדרו, צריכין למצוא לו פתח לגבי כל אחד ואחד, ואם הותר אחד מהם, לא הותרו האחרים, שהואיל ואמר "לזה קרבן ולזה קרבן", הרי נדר לגבי כל אחד ואחד נדר בפני עצמו.

יו"ט שי

באור משנה ח

משנתנו ממשיכה בדיון "נדר שהותר מקצתו הותר כולו". ולאחר שהלכנו דין זה לגבי זמן הנדר – "פתחים בימים טובים ובשבתות" ומתירים לו אף שאר הימים (משנה ו), וכן לגבי אנשים שנדר הנאה מהם – "אמר: קונם שאני נהנה לכולכם,

ששתל היא מאתים ואני מאתים – וכי לא מספיק לה לאשתו שחטול מאתים דינר, כדי שישארו גם לי מאתים? בגמרא מבואר, שמדובר כאן בקרקע שווה שמונה מאות דינר שנפל להם בירושה מאביהם, ולאחר שנתחלקה הירושה בינו ובין אחיו, נשאר לו קרקע שווה ארבע מאות דינר שהוא משועבד לכתובת אשתו; אבל אילו היו לו כספים או מיטלטלים, הדין הוא שאין מיטלטלים משועבדים לכתובת האשה אפילו כשהיא באה לגבות מן הבעל עצמו (עין גמרא כתובות פא, ב); לפיכך אמר לו רבי עקיבא: אפילו אתה מוכר שער ראשך – אפילו לא יהא לך מה לאכול ותצטרך למכור שער ראשך בשביל פרנסתך, אתה נותן לה כתובתה – חייב אתה לתת לה את כל סכום כתובתה, כלומר שכל הקרקע שבידך משועבד לפירעון כתובתה. אמר לו – הבעל: אלו היתתי יודע שהוא פן, לא היתתי נודר; והתירה רבי עקיבא – התיר את האשה לבעלה, כלומר שהתיר בפתח זה את נדרו.

יו"ט ח מ"ו

באור משנה ו

כבר למדנו (לעיל ג, ב), שאם אדם ראה אנשים אוכלים תאנים משלו, ואמר: הרי התאנים אסורים עליכם כקרבן, ונמצאו בניהם אביו ואחיו, שלגביהם לא נדר אלא מתוך סגנה וטעות, ונמצא שאין הנדר חל עליהם, אומרים בית הלל: "אלו ואלו מותרים", שאף על שאר האנשים לא חל נדרו; ומבואר שם הטעם, שנדר שהותר מקצתו הותר כולו, כלומר הואיל ומקצתו היה שוגג, נבטל כולו. – משנתנו ושתי המשניות הבאות, הממשיכות בדיני התרת נדרים על ידי "פתח" שפותח החכם לנודר, כדי לעקור את נדרו מעיקרו, באות ללמדנו אותה הלכה, "שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו".

פותחין בימים טובים ובשבתות – כגון אם נדר אדם להתענות ימים אחדים, או שלא יאכל בשר במשך זמן מסוים, פותחים לו פתח, להתרת נדרו, בימים טובים ובשבתות, שאומרים לו: אילו שמת לבך לשבתות ולימים טובים שבתוך אותו הזמן שנדרת, או אילו היית יודע שאסור להתענות בשבת או ביום טוב, וחובה על כל אדם מירשאל לקיים את הכתוב "ושמחת בחגך", ואין שמחה אלא בבשר ויין, וכן בשבת נאמר: "וקראת לשבת עונג", כלום היית נודר? ואם הוא משיב, שלא היה נודר, או שהיה מפרש בנדרו ימות החול בלבד, מתיר לו החכם את נדרו. פראשונה היו אומרים: אותן הימים מתרין – ימים טובים ושבתות מותרים לו על ידי פתח זה, ושאר כל הימים אסורין – כלומר שאין הפתח הזה מועיל להתיר לו את הנדר אלא לגבי ימים טובים ושבתות, אבל ימות החול נשארים באיסור נדרו, עד שבא רבי עקיבא ולמד, שהנדר שהתר מקצתו, התר כולו – הלכך הואיל ונמצא פתח להתיר לו ימים טובים ושבתות הותרו לו גם שאר הימים, ובירושלמי למדים זה ממה שנאמר: (במדבר

ח קונם יין שאיני טועם, שהיין רע למעים. אמרו לו: והלא המיין יפה למעים – החר המיין; ולא במיין בלבד החר, אלא בכל היין. קונם בצל שאיני טועם, שהבצל רע ללב. אמרו לו: הלא הכפרי יפה ללב – החר בכפרי; ולא בכפרי בלבד החר, אלא בכל הבצלים. מעשה היה, והתירו רבי מאיר בכל הבצלים.

ט פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. אמרים לו: אלו היית יודע, שלמחרת אומרים עליך: כך היא וסתו של פלוני, מגרש את נשיו; ועל בנותיך יהיו אומרים: בנות גרושות הן, מה ראתה אמן של אלו להתגרש? ואמר: אלו הייתי יודע שכן, לא הייתי נודר – הרי זה מתר.

י קונם שאיני נושא את פלונית בעורה, והרי היא נאה; שחורה, והרי היא לבנה; קצרה, והרי היא ארפה – מתר בה. לא מפני שהיא בעורה ונעשית נאה, שחורה ונעשית לבנה, קצרה ונעשית ארפה, אלא שהנדר טעות. ומעשה באחד שנדר מבית אוחותיו, והכניסוהו לבית רבי ישמעאל, ויפנה. אמר לו רבי ישמעאל: בני! לזו

פירוש ברטנורא

ח ולא במיין בלבד החר אלא בכל היין. ודוקא שאמר אילו ידעתי כן לא הייתי נודר כלל או הייתי אומר ישן מותר וחדש אסור. אבל אמר אילו הייתי יודע הייתי אומר כל יין אסור עלי חוץ מן היין, הרי זה אין מותר לו אלא הישן בלבד, וכל שאר יין אסור: פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. אם נדר לגרש את אשתו: מה ראתה אמן להתגרש. אם לא שנמצא בה ערות דבר, ונמצא פוגם את בניו. ולא חיישין שמא ישקר, שהוא אינו מתחרט אלא שהוא בוש לומר שאינו חושש לכבוד בניו: י אלא שהנדר טעות. מעיקרו, שבשעת הנדר היתה לבנה, ואינו צריך שאלה לחכם: מעשה באחד שנדר וכו'. בגמרא מפרש דחסורי מחסרה והכי קתני, רבי ישמעאל אומר אפילו בעורה ונעשית יפה, שחורה ונעשית לבנה, ומעשה נמי וכו'. דה"ל לא שרי אלא בזמן שהיה הנדר טעות מעיקרו, כגון שהיתה יפה בשעת הנדר. ורבי ישמעאל סבר שאע"פ שלא נעשית יפה אלא לאחר הנדר, הנדר מותר, דכיון שיכולין ליפותה לא היתה בעורה מעיקרא. ואין הלכה כרבי ישמעאל:

משניות מבוארות – קהתי

בנותיך יהיו אומרים – הבריות: בנות גרושות הן – ולא ירצו לישא אותן, שיאמרו: כאמה כן בנותיה, שכן מה ראתה אמן של אלו להתגרש – כלומר מה ראתה אמן לבוא לידי כך שבעלה יגרשנה, אם לא משום שמצא בה דבר מגונה? ונמצא נדרך זה פוגם בכבוד בנותיך; אילו היית, איפוא, נותן על לבך בשעת נדרך את כל הדברים הללו הפוגעים בכבוד עצמך ובכבוד בנותיך, כלום היית נודר? ואמר: אלו הייתי יודע שכן, לא הייתי נודר – שמתחרט הוא על נדרו, הרי זה מתר – כלומר שהחכם מתיר לו את נדרו על ידי פתח זה; ואין חוששים שמא משקר הוא, ואינו מתחרט על נדרו, אבל הוא בוש לומר שאינו חושש לכבוד בניו, אלא מאמינים לדבריו, ומתירים לו את הנדר.

שבת קודש

באור משנה י

כבר למדנו (לעיל ג, ב), וכן הבאנו בהקדמה לבאור משנה ג בפרקנו, שהתולה נדרו בדבר שאינו אמת, אלא שהיה סבור שהוא כן, ונמצא שלא היה כן, אין נדרו נדר, ואינו צריך היתר חכם, שנדר זה הוא מנדרי שגגות שהתירו חכמים. – משנתנו דנה אף היא בנדר כעין זה.

האומר: קונם שאיני נושא את פלונית בעורה, והרי היא נאה – שסבור היה הנודר, שפלונית היא כעורה, ונדר שלא יישאנה, ובאמת היא נאה, ונמצא שטעה; שחורה, והרי היא לבנה – או האומר: קונם שאיני נושא את פלונית שחורה, ובאמת היא לבנה; קצרה, והרי היא ארפה – או שאמר: קונם שאיני נושא את פלונית קצרה, ובאמת היא ארוכה, מתר בה – לשאתה, בלא התרת חכם. לא מפני שהיא בעורה ונעשית נאה – שהיתה כעורה בשעת הנדר ונעשתה אחר כך נאה, שחורה ונעשית לבנה, קצרה ונעשית ארפה – כלומר דין זה לא נאמר כשהיתה בשעת הנדר כעורה או שחורה או קצרה, ואחר כך נולד בה שינוי ונעשתה נאה או לבנה או ארוכה, שבכגון זה אינו מותר בה, שהרי נולד שאינו מצוי הוא, ואין פותחים בו, כמו ששינוי לעיל (משנה ב), אלא שהנדר טעות – הטעם כאן ש"מותר בה" הוא מפני שנמצא הנדר טעות מעיקרו, כמו שבארנו לעיל, שמיד בשעה שנדר לא היתה כעורה ולא שחורה ולא קצרה. רבי ישמעאל אומר: אפילו כעורה ונעשית נאה, שחורה ונעשית לבנה, קצרה ונעשית ארוכה – מותר בה (גמרא, בדרך של

הותר אחד מהם, הותרו כולם" (המשנה הקודמת). מוסיפה משנה זו ללמדנו דין זה לגבי דברים שאסור עליהם בנדר. וכבר הוכחנו (בבאור המשנה הקודמת), שבין בנדר שהותר על ידי חכם ובין בנדר טעות שהותר מאליו – כיון שהותר מקצתו, הותר כולו.

האומר: קונם יין שאיני טועם, שהיין רע למעים – שנדר שלא יטעם יין, והוסיף טעם לנדרו: "שהיין רע למעים". אמרו לו – חבריו: והלא המיין יפה למעים – והלא יש יין שהוא יפה למעים, והוא יין המיושן? במסכת בבא בתרא (ג, א) מבואר: "ישן – משל אשתקד, ומיושן – משל שלש שנים". והשיב הנודר: אילו ידעתי שהוא כן, לא הייתי נודר, או שהייתי נודר מן החדש בלבד, החר במיין בלבד – בלא שאלת חכם, לפי שלגבי יין המיושן נמצא נדרו בטעות; ולא במיין בלבד החר, אלא בכל היין – שהנדר שהותר מקצתו, הותר כולו; הלכך הואיל והותר ביין המיושן, הותר בשאר כל היין. וכן האומר: קונם בצל שאיני טועם, שהבצל רע ללב – שנדר שלא לטעום בצל משום שהוא רע ללב. אמרו לו: הלא הכפרי יפה ללב – הכופרי – יש מפרשים: בצל של הכפר (עיין תרומות ב, ה); יש מפרשים: בצל הגדל במקום הקרוי "כופר" (= קפריסין); החר בכפרי – שלגבי בצל זה היה נדרו בטעות; ולא בכפרי בלבד החר, אלא בכל הבצלים – שהואיל והותר במקצת הבצלים שנדר מהם, הותר בכלם. מעשה היה – בנודר מן הבצל מפני שהוא רע ללב, והתירו רבי מאיר בכל הבצלים – משנתנו באה להשמיע, שכן הורה רבי מאיר הלכה למעשה, כדבר רבי עקיבא רבו, שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו.

באור משנה ט

משנה זו חוזרת לענין פרקנו – במה פותחים פתח להתרת נדרים? ועד כמה לדנו, שאין פותחים לאדם בכבוד המקום, אבל פותחים לו בכבוד אביו ואמו (ולדעת חכמים – דווקא בדברים שבינו לבין אביו ואמו); וכן פותחים לו במצוות "ואהבת לרעך כמוך", ויחי אחיך עמך, וכיוצא בזה; וכן בכחכות אשתו, ובכבוד שבת ויום טוב. משנתנו מסיימת ענין זה פתח שיש בו משום כבוד עצמו וכבוד בניו. פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו – הבא לחכם להישאל על נדרו, פותחים לו פתח בדברים הנוגעים לכבוד עצמו ולכבוד בניו, כגון אם נדר לגרש את אשתו, אומרים לו: אלו היית יודע, שלמחרת אומרים עליך – שלאחר שתגרש את אשתך, יאמרו עליך הבריות: כך היא וסתו של פלוני – הרגלו ומנהגו של פלוני, מגרש את נשיו – והרי נמצאת גורם בדרך ביון לעצמך, ועל

נדרת? אמר לו: לאו! והתירו רבי ישמעאל. באותה שעה בכה רבי ישמעאל, ואמר: בנות ישראל נאות הן, אלא שהעניות מנוולתן. ובשמת רבי ישמעאל, היו בנות ישראל נושאות קינה, ואומרות: בנות ישראל אל רבי ישמעאל בכינה. וכן הוא אומר בשאול (שמואל ב א, כד): "בנות ישראל אל-שאול בכינה".

פרק עשירי

א נערה המאורסה – אביה ובעלה מפרין נדריה. הִפּר הָאָב וְלֹא הִפּר הַבַּעַל, הִפּר הַבַּעַל וְלֹא הִפּר הָאָב – אינו מופר; ואין צריך לומר, שקיים אחד מהן.

פירוש ברטנורא

י א נערה המאורסה. בת שנים עשרה שנה ויום אחד והביאה שתי שערות קרויה נערה, עד ששה חדשים. ובת י"א שנה ויום אחד, נדרה נבדקים, אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה, נדרה נדר, ואף היא אביה ובעלה מפרין נדריה: הִפּר הָאָב וְלֹא הִפּר הַבַּעַל. משום דהוה אפשר למטעי ולפרש אביה ובעלה מפרין נדרה, או אביה או בעלה, תנא הִפּר הָאָב וְלֹא הִפּר הַבַּעַל וכו', לאשמועינן דתרווייהו צריכין להפר: ואין צריך לומר שקיים אחד מהם. שאם קיים אחד מהם אין השני יכול להפר. והא קמשמע לן שאע"פ שנשאל האחד מהם שקיים על הקמתו, כדקיי"ל נשאלים על ההיקם, אין זה שנשאל על ההיקם יכול להפר יותר, הואיל ולא היו יכולים שניהם להפר בבת אחת:

משניות מבוארות – קהתי

נדרים מבטל האב את נדרי בתו, והבעל את נדרי אשתו, מכאן ואילך. ואין האב מפר את נדרי בתו אלא כשהיא "בנעוריה בית אביה", היינו כל זמן שלא בגרה, ולא נישאה לאיש. ואם נישאה לאיש, הרי בעלה הוא שמפר נדרה. – משנתנו דנה בהפרת נדרה של נערה המאורסה, שעדיין היא בבית אביה.

נערה המאורסה – נערה (קודם שבגרה) שנתקדשה, ועדיין לא נכנסה לחופה, **אביה ובעלה מפרין נדריה** – כלומר שניהם יחד, האב והארוס, מפירים נדרה, שנאמר (במדבר ל, ז-ט): "ואם היו תהיה לאיש... והפר את נדרה", ודרשו שפסוק זה מדבר בנערה המאורסה, שעל ידי הקידושין נכנסה לרשות הבעל להפרת נדרה, אבל הואיל ועדיין היא בבית אביה, לא פקעה גם זכותו של האב, ושניהם בשותפות מפירים נדרה, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: **הִפּר הָאָב** – את נדרה של בתו הארוסה ביום שמעו, **וְלֹא הִפּר הַבַּעַל** – ששחק הארוס ולא הפר לארוסתו את נדרה ביום שמעו, וכן אם הִפּר הַבַּעַל וְלֹא הִפּר הָאָב – כל זמן שלא הפרו שניהם יחד, **אינו מופר** – ששתיקתו של אחד מהם מבטלת את הפרתו של האחר, **ואין צריך לומר, שקיים אחד מהן** – שאם אחד מהם קיים את נדרה, היינו שהשכים לנדר, ששוב אין השני יכול להפר. בגמרא מבואר, שהואיל והדין הוא שהמקיים את נדרה יכול ביום שמעו להישאל לחכם על הקמתו, ולחזור להפר את נדרה, לפיכך באה הסיפא של משנתנו להשמיע, שאף על פי שזה שקיים את נדרה נשאל על הקמתו, וחזר והפר, אין הפרתו זו מצטרפת להפרתו הקודמת של האחר, שאין נדרה מופר, אלא אם כן מפירין שניהם בבת אחת (עיי' במפרשים שמבארים ענין זה בדרכים שונות).

מבט אחרונה הנה – מפני שהיתה כעורה, ולא רצה לישאנה, **והכניסה לבית רבי ישמעאל, ויפיה** – וקישטה ועשו אותה יפה. **אמר לו רבי ישמעאל** – לנודר: **בני! לזו נדרת** – כלום לאשה זו התכוונת לידור ממנה הנאה? **אמר לו: לאו!** – לא נדרתי מזו אלא משום שראיתיה כעורה, **והתירו רבי ישמעאל** – את הנדר על ידי פתח זה. **באותה שעה בכה רבי ישמעאל, ואמר: בנות ישראל נאות הן, אלא שהעניות מנוולתן** – מכערת אותן. **וכשמת רבי ישמעאל, היו בנות ישראל נושאות קינה** – עליה, **ואומרות: בנות ישראל אל רבי ישמעאל בכינה. וכן הוא אומר בשאול: "בנות ישראל אל-שאול בכינה"** – וסופו של הכתוב: "המלבישכם שני עם עדנים, המעלה עדי זהב על לבושכן".

באור משנה א

בפרק הקודם עסקנו בדיני התרת נדרים על פי חכם. ודבר זה אין לו מקור מפורש בתורה, כמו ששנינו (חגיגה א, ח): "היתר נדרים פורחים באויר, ואין להם על מה שיסמכו", אלא כך למדו ממשנה רבנו מפי הקבלה, שזה שכתוב "לא יחל דברו" – שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש בשאט נפש. אבל אם ניחם וחזר בו. חכם מותר לו (רמב"ם הל' שבועות ו, ב). – פרקנו עוסק בדיני הפרת נדרים, ודבר זה מפורש הוא בתורה, שהאב מפר את נדרי בתו, כמו שנאמר (במדבר ל, ו): "ואם הניא אביה אותה ביום שמעו, כל נדרה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום"; וכן מפר הבעל את נדרי אשתו בדברים שיש בהם משום עינוי נפש, או בדברים שבינו לבינה, כמו שנאמר (שם שם, יד): "כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש, אישה יקימנו ואישה יפרנו". וכבר הוזכרו (בפתיחה למסכתנו), שיש הכולל בין התרת נדרים להפרת נדרים, שבהתרת נדרים עוקר החכם את הנדר מעיקרו, ואילו בהפרת

אגרות קודש

ב"ה, י"ד תמוז, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"א תמוז והקודמיו.

בעת רצון וזכירהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ ז"יע לכל הענינים אודותם כותב.

ומובן הפלא לכתבו שנשאר כמעט יחידי במערכה כיון שאמור נכפל ונשלש בשיחות רבותינו נשיאינו בכ"מ שבכל פעולת איש הישראלי לתורה ומצוותי נמצא עומד על ידו ופועל יחידו יחידו של

המשך בעמוד הבא

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ואמר רבי חמא בר חנינא אותו היום וכו' — מהר, לשון מהר, עכשיו. כשתטול תשעה עשר ימים מחדש אייר קודם עליית הענן פשו להו עשרה, והנהו עשרה היו בין דרך שלשת ימים ושבעה דהסגרת מרים, וחדש של עשרים ותשעה ימים שאכלו בשר — הוה שלשים ותשעה. והשתא אשתכח דמשה שלח מרגלים בעשרים ותשעה דסיון. הני ארבעים נבי חר — שנים מסיון ועשרים ותשעה מתמוז — הוה שלשים ואחד, ושמונה מאב — הוה שלשים ותשעה.

דף כח ע"ב: שנינו במשנה: **בַּתְשַׁעָה בָּאֵב נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא יִכְנסוּ לָאָרֶץ**. מבררת הגמרא: **מִנְלָן** - מהיכן למדנו שגזירה זו היתה בתשעה באב. משיבה הגמרא: כך עולה מזמני המאורעות שהיו במדבר עד מעשה המרגלים, **דְּכַתִּיב** (שמות מ יז) **'וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַיּוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן**, והוא ראש חודש ניסן של השנה השניה לצאתם ממצרים, **וְאָמַר מֶר - אֶחָד הַחֲכָמִים, בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה** לצאתם ממצרים **עָשָׂה מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, וּבַשָּׁנָה הָקִים מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, וַיִּשְׁלַח מְרַגְלִים. וְכַתִּיב** (במדבר י יא) **'וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּעֲשָׂרִים בַּחֹדֶשׁ נִעְלָה הָעֲנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת**, והוא סימן לתחילת נסיעתם במדבר בכ' אייר. **וְכַתִּיב** בנסיעתם (שם י לג) **'וַיִּסְעוּ מִהַר ה' דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְאָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא, דורשים מתיבת 'מהר' שנסעו מהר מהר ה', שבאותו היום שנסעו סרו מאחרי ה', שהתאוו תאוה להתרעם על שאין להם בשר כדי למרוד בה', **וְכַתִּיב** בענין זה (שם יד ד) **'וְהָאֵסֶפְסוּף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאָוּ תַּאֲוָה וַיִּשׁוּבוּ וַיִּכְבּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'**, ובכו בשלשת ימי המסע, **וְכַתִּיב** אחר כך כשאכן נתמלאה בקשתם (שם יא יח, כ) **'וַתֵּן ה' לָכֶם בָּשָׂר וְגו', עַד הֹדֶשׁ יָמִים וְגו'**. ונמצא שבכ' כ"א וכ"ב באייר סרו מאחרי ה' ובכו על הבשר, ואז הביא להם ה' בשר במשך חודש שהוא כ"ט יום, והם שבעת הימים האחרונים של אייר וכ"ב יום מסיון, דִּתְּנוּ לָהּ עֲשָׂרִין וְתִרְתִּין**

- שנשלמו בכ"ב בִּסְיוֹן. **וְכַתִּיב** לאחר מכן כשדִּיבְרָה מרים במשה ולקחה בצרעת (שם יב טו) **'וַתִּפְסַּגַּר מְרִים מִחוּץ לַמִּחָנֶה שִׁבְעַת יָמִים, דִּתְּנוּ לָהּ** - שנשלמו ימים אלו **בַּעֲשָׂרִין וְתִשְׁעָה בִּסְיוֹן. וְכַתִּיב** (שם יג ב) שאמר ה' למשה **'שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. וְתִנָּא בְּרִייתָא, בַּעֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה בִּסְיוֹן שְׁלַח מֹשֶׁה אֶת הַמְּרַגְלִים. וְכַתִּיב** בחזרת המרגלים (שם יג כה) **'וַיִּשׁוּבוּ מִתֹּרֵם הָאֲרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם, וּבְלִילָה שְׁלֹאֲחֵיהֶם הָעַם בְּכוּ וְהִתְלוֹנוּ עַל ה' שֶׁהוּצִיאָם מִמִּצְרַיִם לְהִבְאִים לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל** (שם יד א), ואחר כך נאמר להם (שם יד כט) **שֶׁלֹּא יִכְנסוּ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּמִכָּאֵן הַמִּקּוֹר שֶׁבַתְשַׁעָה בָּאֵב נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא יִכְנסוּ לָאָרֶץ.**

מקשה הגמרא: אם תאמר שבערב תשעה באב נשלמו, הֲנִי אַרְבָּעִים יוֹם נְכִי חֹדֶר הוּ - נמצאו ארבעים יום אלו חסרים יום אחד, שהרי שנים מארבעים הימים היו בסיון, כ"ט בתמוז שהוא חודש חסר, ושמונה באב. נמצא שמשילוח המרגלים עד ח' באב יש רק ל"ט יום, ולפי הנאמר בכתוב **'מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם'** נמצא שהגזירה היתה לאחר תשעה באב.

מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי, תִּמְנוּ דִּתְּהִיא שְׁתָּא** של אותה שנה שבה נשלחו המרגלים, **מְלִיזִי מְלִיזִיָּה** - מילאוהו ועיברוהו לשלושים יום, ולכן עולה מנין ארבעים יום בערב תשעה באב כמבואר, **דְּכַתִּיב** (איכה א טו) **'קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשֹׁבוֹר בַּחוּרִי, וְדוֹרִשִׁים שַׁעֲשֵׂה ה' מוֹעֵד לַעֲבֹר אֶת חוֹדֶשׁ תִּמְנוּ לְשֹׁלִשִׁים יוֹם, לְכוּיִן יוֹם חֲזַרְתָּ הַמְּרַגְלִים לָעֵרֵב תִּשְׁעָה בָּאֵב, שִׁיבְכוּ יִשְׂרָאֵל בְּלִיל תִּשְׁעָה בָּאֵב, וַיִּגְזַר עֲלֵיהֶם 'לְשֹׁבוֹר בַּחוּרִי' בַּחוּרְבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.**

ממשיכה הגמרא לבאר את סדר המאורעות: **וְכַתִּיב** (במדבר יד א) **'וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּכְבּוּ הָעָם בְּלִילָה הַהִוא, וְאָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, (אותו היום שבכו ערב) [אוֹתָהּ לַיְלָה לַיְלָה] תִּשְׁעָה בָּאֵב הָיָה, כְּלוּמַר שֶׁהִלִּילָה הָיָה לַיְלָה תִּשְׁעָה בָּאֵב, וְאָמַר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַתֶּם בְּכִיתֶם בְּכִיָּה שֶׁל חֲנָם עַל דְּבֵרֵי הַמְּרַגְלִים שֶׁאֵינְכֶם יְכוּלִים לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ, וְלֹא בִטַּחְתֶּם בַּה' שֶׁהִבְטִיחְכֶם עֲלֵיהָ, וְאַנִּי קוֹבֵעַ לָכֶם בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת בְּלִילָה זֹה בְּכָל שָׁנָה, עַל בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ שִׁיחֲרָבוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם.**

המשך מעמוד הקודם

עולם הוא ממח"מ הקב"ה וק"ל ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא ובענין הפצת המעיינות, ואדם עושה מעט מלמטה - מצליחים שהפעולה הרבה מלמעלה.

והרי רואים זה במוחש הוא וחבריו ש"י הפעילים בצא"ח.

ויהי רצון שכיון שבאים אנו מימי הסגולה ימי הגאולה יקח כאו"א מההתעוררות להוסיף בהפעולות דהפצת המעיינות ועד לאופן דופרצת וגו' נחלה בלי מצרים.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל ולבשו"ט.

24 חכמים שלא יתבטלו משום דבהמות הַשִּׁיב, לפי שיש בני אדם
25 שמקפידים למוכרם במנין מדוקדק ולא באומד או כל העדר יחד,
26 ומחמת חשיבותם לא בָּמְלִי, הַנִּיחָא לְמָאן דְּאָמַר במשנה המובאת
27 להלן (ע"ב) 'כָּל שְׂדֵרְכֵי לִימְנוֹת שְׁנִינִי' – שכל דבר שהרבה בני אדם
28 מקפידים למוכרו אחד אחד על פי מנין, אף שיש בני אדם שאין
29 מוכרים אותו במנין אלא באומד הרי הוא חשוב ואינו בטל, שלפי
30 זה שייך לומר שאף בהמות אינם בטילות ברוב משום שהרבה בני
31 אדם מקפידים למוכרם דווקא במנין, אף שיש בני אדם שאינם
32 מקפידים למוכרם במנין אלא מוכרים עדר שלם יחד, או מוסיפים
33 ללוקח מעט יותר כנגד מעותיו. אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר 'אֵת שְׂדֵרְכֵי
34 לִימְנוֹת שְׁנִינִי' – שבמשנה בסמוך שנינו רק דברים שאינם בטלים
35 ברוב משום שהכל מוכרים אותם במנין ולא במשקל או באומד,
36 אבל דברים שיש בני אדם שמוכרים אותם גם באומד בטלים
37 ברוב, מֵאֵי אֵיכָּא לְמִמֶּנּוּ, הלא בהמות אינן נמכרות רק במנין אלא
38 גם על ידי אומד או על ידי מכירת עדר שלם, ואם כן מדוע אינן
39 בטלות ברוב.
40 הגמרא מביאה את המשנה שעליה נחלקו האמוראים אם 'כל
41 שדרכו לימנות' שנינו בה או 'את שדרכו לימנות' שנינו בה: דְּתַנֵּן
42 – שכן שנינו במסכת ערלה (פ"ג מ"ד), מִי שֶׁהָיוּ לוֹ חֲבִילֵי תִלְתָּן –
43 חבילות של מין קטנית שמשמשים בו כתבלין למתק את
44 הקדירה, שֶׁל כֵּלָּא הִכְרַם – שאסורין בהנאה מחמת שנזרעו בכרם
45 באיסור כלאים,

1 מתרצת הגמרא: צְרִיכִי – צריך גם את המשנה בעבודה זרה וגם את
2 משנתינו, דְּאֵי מְהֵמָּה – שאם היתה נשנית רק המשנה בעבודה זרה,
3 הָיָה אֲמִינָא, שלא החמירו חכמים לאסור את כל התערובת אלא
4 במקום שהפסד הוא רק לְהִדְיוּף, כמו שם שנתערב יין נסך בין
5 חולין, אֲכָל באופן המובא במשנתינו שנתערב האיסור הנאה בזבח,
6 ויש בכך הפסד לְנִבְוָה, אֲיֵמָא – נאמר שלא החמירו חכמים
7 שֶׁנִּפְסְדִינָהוּ לְבִלְוָהּ, אלא יעשו תקנה שיתבטל איסור ההנאה
8 בבהמות הקדשים, ולאחר מכן ירעו כל הבהמות עד שיפול בהם
9 מום ויפדו, ובכסף הפדיון יקנו בהמות לקרבן מאותו המין
10 שבתערובת. לפיכך השמיענו משנתינו שגם במקום שיש הפסד
11 לגבוה לא מועיל ביטול. וְאֵי מְהֵמָּה – ואם היתה נשנית רק משנתינו,
12 הָיָה אֲמִינָא, הִנֵּי מִיָּלִי – היכן החמירו חכמים שלא יועיל ביטול,
13 בתערובת של קְרָשִׁים, משום דְּמֵאִים להקריב בהמות לה'
14 כשמעורבת בהם בהמה האסורה בהנאה, אֲכָל בתערובת של חולין
15 דְּלֹא שִׁיךְ הטעם של מֵאִים, אֲיֵמָא – נאמר שהבהמות שהם אִיפְסוּרִי
16 הֵנָּה לִיבְמִלִּי בְּרֹפֵא – ברוב בהמות חולין, לפיכך צְרִיכָא – צריך גם
17 את המשנה בעבודה זרה, להשמיענו שאף איסורי הנאה
18 שהתערבו בחולין אינם בטלים אפילו בריבוא.
19 הגמרא מבררת מדוע בהמות האסורות בהקרבה שהתערבו
20 בזבחים אינם בטלים ברוב. שואלת הגמרא: וְגִיבְמִלִּי הבהמות
21 האסורות בהקרבה בְּרֹפֵא, כשם שבכל תערובת איסור והיתר
22 האיסור בטל ברוב.
23 מנסה הגמרא לתרץ: וְכִי תֵימָא – ואם תאמר שהחמירו בהם

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז סיון, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ' סיון, בו כותב אודות מצב בריאות בנם... שליט"א ודעת הרופאים בזה.

ועי'פ סגנון כתבו, אף שאינו מפורש הדבר, כנראה שדעת כל הרופאים שלע"ע אין כל קס"ד
ע"ד טפולים רציניים (כגון נתוח ח"ו וכיו"ב, אפילו לא נתוח של בירור המצב), ומובנת השלילה בקשר
עם הגיל הרך של בנם ש"י.

וכיון שאין נפק"מ בהנוגע למעשה, הרי לפי השקפת תורתנו תורת חיים, על האדם להיות חזק
בבטחון בהשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות שילך המצב הלוך וטוב.

אלא שלדעתי יש לעוררם - הרופאים - שבאם תמצוי לומר שהסיבה היא שאחד מקנה הריאה,
החלל שלו דק יותר מהרגיל, הרי כגון דא יש עצה ותרופה מכנית שאין בה חשש העדר התועלת ח"ו
ורק תועלת והיא, עשיית תנועות הקשורות בנשימה ובשרירי הצוואר בקצב קצת יותר מהיר וחזק,
שכדרך כל האברים שכשמרגילים אותם לעבודתם, זה גופא מחזק אותם ומפתחם וגם בהאמור י"ל
עד"ז, ומודגש לעיל קצת יותר שאז בטלו כל החששות בזה.

אופן תנועות האמורות כמובן על הרופא להחליט וכן באם ע"י מכוונה או בידים וכו' ואולי
מקום בזה לשאלת עצה מאחיות המומחיות בהתעמלות הגוף.

ומהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו - באם לא נעשה כזה במשך שנים עשר חדש האחרונים
- וזוגתו תח"י תשמור על מנהגן הטוב של בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות
בכל ערב שבת וערב יום טוב. וכן מהטוב לברר באם לא ה"י בהשידוך שלהם פגיעה בכבוד בן או בת
ישראל באופן שע"פ דין צריכים לבקשת מחילה.

המשך בעמוד הבא

זבחים. פרק שמיני – כל הזבחים דף עב עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכג רש"י תוספות

צריכי דאי מהתם הוה אמינא הני מילי חולין, אבל קדשים אימא לעביד ליהו תקנתא
דליבטיל איסורי הנאה ברובא ונימא יקרבו כי היכי דלא נפסדינהו לגמרי לכולהו; ופרכין
וניבטיל ברובא. דהא כתיב אחרי רבים להטות; וכי תימא חשיבי. הואיל ודרבן למנות: כל
שדרכו לימנות. שיש בני אדם המקפידין במנינם ומוכרין במנינים שנינו דלא בטלי בסמור
בהך משנה דחבילי תילתן שפיר דהא (ובהמות)
נמי דרבה בני אדם המקפידין עליהן ומוכרין
אותן במנין ואע"פ שיש בני אדם שאין מקפידין
כל כך ומוסיפין יתירה או מוכרין העדר יחד:
אלא למ"ד את שדרכו לימנות. שדרכו מיוחד
לכך שאלו ח' אדם דמוסף עליהן יתירה ללוקח
ולא מוכר בלא מנין הני את דרבן מיוחד למנין
שיש המוסיפין יתירה או מוכרין העדר בלא
מנין: תילתן, מין תבלין וחבילין חשוב מאד שאף
טעם העץ שזה לפניו ובלע"ז פינור"י:
ידלקן

צריכי, דאי מהתם הוה אמינא, להדימו. אבל לגבוה,
אימא לא נפסדינהו לכולהו. ואי מהכא, הוה אמינא,
הני מילי קדשים, דמאס. אבל חולין דלא מאס,
אימא איסורי הנאה ליבטיל ברובא. צריכא. וניבטיל
ברובא. וכי תימא חשיבי, ולא בטלי. הניחא למאן
דאמר 'כל שדרכו לימנות שנינו', אלא, למאן דאמר
'את שדרכו לימנות שנינו', מאי איפא למימרי.
דתנן, מי שהיו לו חבילי תילתן של פלאי הפרם,
ידלקן

ברובא. דמטעם בריה אין לומר דלא בטיל דאע"ג דאבר מן החי חשיב בריה
(חולין קב) איסור תערובת דהכא לא משום אבר מן החי אלא שלא ישחוט
ויאכל משום חטאת המה ושור הנסקל וכי שחט ליה אויל ליה איסור אבר מן החי ואיסור
חטאת המה ושור הנסקל אפי' שלם לא חשיב בריה כמו נבילה וחלב ודם דלא הוי בריה
ועוף טהור קטן שלם אם אין בו כזית בשר אין
לוקח עליו משום נבילה דלא חשיב בריה דעוף
טמא והאי חשיב בריה דכשאר שור הכותב אסור בין
גדול בין קטן אע"ג דלית ביה כזית אלא כל שהוא
בעלמא וכן גיד הנשה חשיב ליה בריה בפ' גיד
הנשה (שם ק) דכי אמר רחמנא לא תאכל גיד
אפילו כל שהוא וכן אבר מן החי חשיב בריה
דטעמא דבריה משום דהוי כאלו פירש בין גדול
ובין קטן כדמוכח פ"ג דשבועות (דף כא) דאמר
וכי הדין מציע באוכל כל שהוא שהוא חייב בו
ופריך ודרי מפרש ומשני מפרש נמי בכריה דמי
והא דאמר בפ' אלו הן הלוקין (מכות ז) דקאמר

ר"ש אף חטה בכרייתה ורבנן בריית נשמה חשיבא חטה לא חשיבא דמשמע שהדבר תלוי בנשמה והאיכא גיד הנשה רבנן לדבריו דרבי שמעון קאמר ליה ליריב שכל לאו בריה הוא דלא
דמי למפרש אלא ליריב דמומית חטה למנלה לא דמי דנמלה בריית נשמה וחשיבא ואע"ג דרבנן גופיהו לא חישי בהאי טעמא קאמרי ליה הכי וכהאי גוונא אשכחן לקמן בפירקין (דף
עו) דאברין באברי בעלי דומין רבי אליעזר אמר יעלו וחכ"א לא יעלו ומפרש טעמא דרבי אליעזר משום דכתיב מום גם הוא דלא ירצו הא ע"י תערובות ירצו והא דקתני רואה אני את
בעל בעל מום כאלו הוא עצים לדבריהם דרבנן קאמר ליה אע"ג דרבי אליעזר גופיה לא חישי להאי טעמא דעצים: **אלא** למאן דאמר את שדרכו לימנות שנינו מאי אימא למימר. תימא
מי גרע שור גדול מאת שדרכו למנות הא אפילו חתיכה בעלמא חשיבא את שדרכו למנות משום דחשובה להחבד בפני האורחים (וכדאמרין) בפ' גיד הנשה (חולין ק) וכל הנך י' דברים
דחשיבי את שדרכו לכאורה בכולהו לא חשיב כשור הגדול ועוד דבפ' בתרא דע"ז (דף עד) חשיב שור הנסקל ואמרי' התם האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסור הנאה ולא פריך
הניחא למאן דאמר כל שדרכו בו 'כדפריך הכא ובביצה פ' קמא (דף ג) ובפ' גיד הנשה (חולין ק) שמע מינה דלכל הפחות חשיב את שדרכו ועוד מדפריך התם דניתני אגוזי פריך ורימוני
בארן ולא פריך מחבילי תלתן משמע דחשיב כששה דברים ונראה לפרש דמשום חטאות המותרות פריך הכא למאן דאמר את שדרכו דמשמע אפי' חטאת העוף כדנתיב בסוף קנינים (פ"ב
מ"א) או שפירא מבין המותרות ימותרו כולן ואע"ג דקתני במתני' ובזבחים ופירש' וזבחים ופירש' וזבחים ופירש' וזבחים ופירש' וזבחים ופירש' וזבחים ופירש' וזבחים ופירש' וזבחים ופירש' וזבחים
אם כן אין נסך דקתני התם היינו בחיות טהורות והא תנא ליה גבי ששה דברים לא תנא ליה גבי ששה דברים כדמפרש
התם ושמן החמירו בין נסך לאסור אפי' בחיות פתוחות משום דחמירא עבודה זרה משאר איסורין דמטמאה ותופסת דמיה ועוד נראה דאצטריך למתני בחיות טהורות משום דאין נסך
נפקא לן מדברי קבלה ולא כתיבא איסורה באורייתא ומשמע דהוי כסתם יינם דרבנן וס"ד דבטל ועוד אשכחן איסור עבודה זרה ודקיל לרבי אליעזר דאמר יש פדיון לעבודה זרה מה שאין
כן בשאר איסורים והשתא אפרש כל הנזה דע"ז היכי חשיבי כששה דברים יין נסך משכבת לה בחיות טהורות עבודה זרה בטבעות וכוסות דחשיבי ועורות לובוין כשעשה ממנו כלי נאה
אי נמי עבודה זרה משום דחשיבא לעבודה זרה ועורות לובוין ואי נמי כדמפרש בירושלמי יין נסך ועבודה זרה ועורות לובוין ע"ש לא ידבק בידך מאומה מן החרם ואיירי אפילו בחביות
פתוחות ושמן לא הביא פסוק זה בירושלמי אלא למימרא דמיתניא לפינן איסורי הנאה בהני תלת וציפורי מצורע מיירי בציפור דרור גדולים וחשיבי שער נזיר בציפורת כדא"י בסוף תמורה
(דף לד). שעשה צורת ציפור כבגד מעשה רוקם מעשה נזיר ויש עוד אחרים משער היתר ופטר חמור ובשר בחלב ועגלה ערופה וחולין שנשחטו בעורה בחתיכות הראויות להחבד דעריפי
מאת שדרכו חשיבי כאגוזי פריך ואע"ג דאיסורי הנאה ניתנו חשיב ראויה להחבד בין דאי היתה בטליה היתה ראויה להחבד אלף לא בטלה והא דאמר' בסוף הערל (יבמות פא) דחתיכה
של חטאת טמאה במאה של חטאת טהורה תעלה התם אפי' תחבטל לא חשיב ראויה להחבד בפני אורחים כהנים דאין מחזיקין טובה זה לזה שכולן שוין בדכתיב (ויקרא ז) לכל בני אהרן
תהיה איש כאחיו אבל של חטאת בשל חולין קאמר התם דלא תעלה דלאו דוקא טהורה בשל חולין דהוא הדין טמאה בשל חולין ובקונטרס פירש ביבמות דטמאה בטוהרות תעלה משום
דלהפסד מרובה חששו אבל טהורה בשל חולין הפסד מועט דחויא לכהנים וזו תימא דבמה איסורי הנאה לא בטלי ולא חיישין וא"ת אמאי לא חשיב במסכת ע"ז פירסה של לחם הפנים
וחתיכה של חטאת טמאה וחתיכה של קדשים שמתו וי"ל דבקדשים לא קיימרי ומיהו הוה מצי למיתני אברי שעיר דמשתלח למאן דאסר ביזמא (דף סז) וחתיכה של עיר הנדחת ושער
של מת דאסרינן בפ"ק דערכין (דף ז) וקצת קשה מירושלמי לפי מה שפירשתי דהנהו דע"ז עריפי מאת שדרכו דמשמע התם דלא הוה אלא י' דברים את שדרכו חשיב איתא התם בפ"ב
דמסכת ערלה ר"י ויחנן וי"ל איתפלגין חד אמר י' דברים מקדשין דברי רבי מאיר פי' י' דברים השנויים במשנה שכולם את שדרכו ואחרים אמרו כל הדברים מקדשים דברי רבי מאיר פי'
דכל שדרכו לימנות שנינו (ובר) דאדאון י' דברים דקאמר רבי יוחנן היינו אותם ששה דברים דקאמרי רבנן וחבילי תלת דרי' ז' ובגד שצבעו בקליפי ערלה ותעטרב באחרים ארבעה מלא הסית
בקליפי ערלה וארגו בבגד ואינו יודע איזהו דבתריווייהו תנן התם כולן ידלקו דברי ר' מאיר ובגד וסית תרי מילי חשיבי וסית חשיב את שדרכו דקאמר התם בירושלמי ואורג מלא הסית
מצמר הבכור בבגד דקתני התם ידלק הבגד קאמר עלה בגמי דאית תנא דתני במשנה דברי ר"מ ואית דלא תני דברי ר"מ מאן דתני דברי רבי מאיר אית ליה י' דברים מקדשים פי' שזו היא
העשיית וזמא דלא תני דברי ר"מ מנא ליה י' דברים מקדשים פי' אותן עשרה דברים שאמר ר' יוחנן דמקדשי לר"מ דהוה את שדרכו היכן הם ומשני ר"מ כר"ע שמוסף אף ככרות של בעל
הבית והשתא מאי קא קשיא ליה הא איכא כל הנזה דע"ז דמקדשי אפי' לרבנן וכ"ש לר"מ ועוד דאמר בפ"ג דבבכורות (דף כה) דגייז בכור בעל מום שנתערבו בגיז חולין אוסרין בכל שזן
אי"ת הוה את שדרכו לר' יוחנן ושמן לא מיירי בירושלמי אלא באותם דברים השנויים במסכת ערלה באותה משנה אבל אבתי איכא טובא וביבמות הארתי יוחנן:

נתערבו

באחרות ואחרות באחרות. ר"ת ל"ג בשום מקום ואחרות באחרות בהך משנה ששנויה בסוף מסכת ערלה ובהנהו דמסת ע"ז בסוף פרק כל הצלמים גבי אפה בו
את הפת כו' וגבי בגד שצבעו בקליפי ערלה ובכמה מקומות כיצא באלו מדפריך לקמן (דף עד). על שמואל דאסר ספק ספקא בעבודה זרה מברייא שמתרת
דלא משבח דקאי כשמואל אלא רבי יהודה שאסור אפילו בשאר איסורין ספק ספקא כגון רמוני בדרן ושמואל סבר כל כותיה בחדא ופליג עליה בחדא ואי הוה גרסין הכא
ובמסכת ע"ז ואחרות באחרות הוה ליה לאיתויי ראייה לשמואל מהך משניות ולא היה דוחק להביא מברייא דרבי יהודה ועוד יש לדרוק מגופה דמתניתין דהתם במסכת
ערלה (פ"ג) גבי בגד שצבעו בקליפי ערלה וגבי תבשיל ששבלו בקליפי ערלה חזק דחבילי תלתן קתני נתערבו באחרים וגבי צובע מלא הסית בקליפי ערלה וארגו בבגד ואינו
יודע איזהו וגבי אורג מלא הסית מצמר בכור בבגד לא קתני נתערבו באחרים והיינו טעמא משום דאם נתערב בשאר בגדים יכול להסיר מכל אחד מלא הסית ומישרי טעמם
ספק

המשך מעמוד הקודם

וכיון שהכל בהשגחה פרטית עלי החובה (והזכות) לעוררו על ההכרח בקביעות עתים בלימוד
פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, קביעות בכל יום ובהוספה ביום השבת אשר קדש
הוא לה'.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

ספק ספיקא דמותר ומידו איכא חדא ברייתא בריש מסכת ביצה (דף ג:) דאסרה ספק ספיקא דקתני וספיקא אסור ומזיק לה בספק טריפה וקתני ההם נתערבה באלף כולן אסורות ואין לחוש
בהא דלא מייתי לקמן כיון דברייתא היא דמאי אולמא מברייתא דרבי יהודה וההיא נמי מוקי רב פפא בביצה כרבי יהודה אליבא דרבי יהושע ועדיפא ליה לאתווי ברייתא דמפרש בה
רבי יהודה בהדיא ועוד אמר רבינו תם דהא דקתני נתערבה באלף כולן אסורות לא קאי אספיקא אלא אודאיה תרע דאפילו רבי יהודה דאסר לקמן ספק ספיקא היינו דוקא ברימוני בן
כדתקני בברייתא רבי יהודה אמר רימוני בן בן בן משמע דוקא רימוני את שדרכו ועדיף דהוי אחד ממשה דברים בהגדה אסר ר' יהודה ספק ספיקא דמאי טעמא נקט רימוני בן והא אפילו

כל שדרכו מקדש לר' יהודה כדמוכח בברייתא
דליטרא קציעות וגבי חתיכה בחתיכות דאמר ר' יהודה לא תעלה פ' הערל (יבמות פא:) חתיכה
הוי כל שדרכו כדמוכח התם דאמר רבי יוחנן והלא חתיכה עולה (למנץ) משום דהוי כל שדרכו
ואנן את שדרכו בעינן והש"ס דמוק לה בנימוחה היינו דוקא לריש לקיש ומידו מצי למימר דנקט
רימוני בן לרבי שמעון דפליג עליה דאפילו ברימוני בן שרי ספק ספיקא ובענין זה צריך
לפרש חדא ברייתא לקמן (דף עד.) דבסתמא דקתני כוס של עבודה זרה שנפל לאוצר מלא
כוסות כולן אסורות פירש אחד מהן לריבוא ומריבוא לריבוא מותרין דאמאי נקט מריבוא
לריבוא הא בפירש אחד מהן לריבוא שרי כ"ש מריבוא לריבוא דהוי ספיקא שלישית אלא נקטיה
לאשמועינן דמאן דאסר אסר אפילו בכמה ספיקות וכן צריך לומר בעל כרחי דרימוני בן
לר' יהודה לא דוקא ומדתן במסכת כלים (פ"ו)

יִדְלְקוּ. נִתְעַרְבוּ בְּאַחֲרִים (וְאַחֲרִים בְּאַחֲרִים), כּוֹלֵן
יִדְלְקוּ, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהַכֶּמֶס אֹמְרִים, יַעֲלוּ בְּאַחֲד
וּמֵאֲחֵים, שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, כֹּל שֶׁדָּרְכוּ לִימֻנֹת,
מִקְדָּשׁ. וְהַכֶּמֶס אֹמְרִים, אֵינוֹ מִקְדָּשׁ אֲלָא שֵׁשֶׁה
דְּבָרִים בִּלְכָד. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר שְׂבָעָה, וְאַלֹּו הָן:
אֲגוּזֵי פָרָה, וְרִימוֹנֵי בָאֵדָן, וְחִבִּיּוֹת סְתוּמֹת, וְחִילְפֵי
תְּרִידִין, וְקִילְחֵי כְּרוֹב, וְדִלְעָת יִוְנִית. רַבִּי עֲקִיבָא מוֹסִיף
אֶף כְּפֻלֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. הָרָאוּי לְעֶרְלָה, עֶרְלָה.
הָרָאוּי לְכֹלֵאֵי הַכֶּרֶם, כֹּלֵאֵי הַכֶּרֶם. וְאִיתִּימָר עֲלֶיהָ, רַבִּי
יוֹחָנָן אָמַר, 'אֵת שֶׁדָּרְכוּ לִימֻנֹת שְׁנִינִי'. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לִקְיֵשׁ אֹמֵר, 'כֹּל שֶׁדָּרְכוּ לִימֻנֹת שְׁנִינִי'. הַנִּיחָא לְרִישׁ
לִקְיֵשׁ, אֲלָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי אִיבָא לְמִימָר. אָמַר רַב
פֶּפְא, הָאִי תַנָּא, תַנָּא דְלִיטְרָא קְצִיעוֹת הוּא, דְאָמַר
כֹּל

מיה) הרימון שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני ולמה החזירו רימוני בן שיהו מקדשין כל שכן דברי רבי מאיר רבי יוחנן בן נורי אמר לשער בהן את הכלים רבי עקיבא אמר לכך
ולכך החזירו לשער בהן את הכלים ושחן מקדשין בכל שחן רבי יהודה אמר לא החזירו רימוני בן וחצויי גבע אלא שיהו מתעשרין ודאי בכל מקום פירוש דסתמיהו מבין הגוים כך פירש
בערך חצר ומאותה משנה יש לקדקד דסתם רימונים אפילו כל שדרכו לא חשיבו דלא תקשי דרבי מאיר אדרבי מאיר לריש לקיש דאמר כל שדרכו לימנות שנינו ולרבי יהודה כל
הרימונים חשובים כל שדרכו דהא רבי יהודה סבר דליטרא קציעות לא בטלה וקתני לא החזירו רימוני בן לענין קידוש אלא כל הרימונים מקדשים ושחן לרימוני בן דאי רימוני בינונים
אינן מקדשין א"כ היה לו להזכירן לענין קידוש כמו רבי מאיר וצריך עיון בירושלמי בפרק בתרא דערלה וכדמומה שיש שם טעות סופר ויש מפרשים דאפילו גרסין בכל הגן משניות
ואחרות באחרות לא מצי לאתווי ראיא דספק ספיקא אסור דדילמא הכי קאמר וכל האחרות באחרות ואין לתמוה מה חידוש הוא לשנות ב' פעמים כיון דקאי אבל האחרות באחרות
דאיצטריך ליה לאשמועינן דאע"ג דאיכא תרי רובי דגבי שאר מילי אסרינן חדא רובא ושרינן תרי רובא גבי יוחסין בסוף פ"ק דכתובות (דף טו.) דאמר חולטין אתר רוב העיר והוא דאיכא
רוב סיעה בהדיא ואפילו עיר קטנה ואין חולטין אתר רוב עיר גירדתא ואפילו גדולה כאנטוביא ואחרי רוב סיעה גירדתא:

כוֹלֵן ידלקו. ואם תאמר מאי שנה הכא דקתני ידלקו כשנתערבו וכן בכל האיסורין השנניים שם במסכת ערלה (פ"א) ולא פליג רבי אליעזר דלימא יולין הנאה לים המלח כמו בס"פ כל
הצלמים (ע"ז מט.) לענין עבודה זרה וכוותיה הילכתא כדפסקין מידו רבינו שמואל פירש שם דהוא הדין בכל האיסורין אמר רבי אליעזר יולין הנאה לים המלח ונראה דרבי אליעזר
פליג דדוקא גבי עבודה זרה לפי שפוסט דמיה וכשמוליך הנאה לים המלח נראה כאילו מוילין האיסור ומתאי טעמא הוה אמרינן נמי הכי לענין שביעית גבי הא דתניא בפרק הגהול עצים
(ב"ק קא.) בגד שצבעו בקלפי שביעית ידלק אם היה מתערב באחרים הוה אמרינן יולין הנאה לים המלח אבל בערלה וכלאים ושער נזיר ופטר חמור וכל שאר איסורים דלא תפסי דמיהם
אמרינן לרבי אליעזר ידלק אפילו נתערב ולפי טעם זה טבעת וכוסות דלקמן דמיירי בעבודה זרה סגי בחולכת הנאה לים המלח עוד יש לפרש דדוקא בתנור שהסיקו בעצי עבודה זרה ואפה
בו את הפת ונטל ממנה ככר וארג בה את הבגד אמרי' יולין הנאה לים המלח כשנתערב לפי שאין ממשות האיסור בעין וההוא גברא דאיתערב ליה חביתא דחמרא כיון דאי אפשר להנות
בחולכת הנאה אלא היתר הנאה שאינה בגוף של עצמו אלא או למכור או ליתן לפועלך אבל שיהנה הוא עצמו לא דאיסורא בשתיה שרי על ידי ב' וזו ואם תאמר מאי טעמא לא אמרי'
בכל הני דמסכת ערלה ימכור כולן לגוי חוץ ממדי אסור הנאה שבו כדאמר רבן שמעון בן גמליאל בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עד.) גבי יין נסך ובירושלמי פריך לן ומשני דחיישין בבולחו
אם ימכרו לגוי שמת יחזור הגוי וימכרו לישראל אבל בין נסך ליכא למיחש וכן בפת ובגד דכל הצלמים (ע"ז מט.) דאע"ג דפת של גוי אסור באכילה בהנאה מיהא שרי וחישינן שמוא יקנה
ממנו ישראל ויתן לפועליו וחביתא דההוא גברא אם היה רוצה למכור כל יינו יחד היה רוצה מצי למכור חוץ ממדי אסורא שבו וחביתא סתומות נמי איכא למיחש שימכרם הגוי לישראל
דמיירי בשמן ויתן או בין תפוחים: **ה"ג** אגוזי פרך. על שם שנפרכין כדאמר בפסיקתא בפרשתא דיהודה וישראל רבים אתר פרשה כי תשא על אל גנת אגוז דרדשינן שנמשלו לישראל לאגוז
שיש בו שלשה מינין של פרך שנופך מעצמו:

אֶף בכרות של בעל הבית. אבל של נחתום לא שהם קטנות והא דמשמע בסוף הערל (יבמות דף פא:) דחתיכה של לחם הפנים בשל חולטין לא בטלה שאני לחם הפנים דסמידיא טפי וראוי
לחתכיה בחתיכה ואפה בו את הפת כפ' כל הצלמים (ע"ז מט.) צריך לאוקמא בכברות של בעל הבית דהא קתני נתערבו באחרים כולן אסורין בהנאה ואפה בו את הפת דתנן במסכת
ערלה (פ"ג מט.) לא בשל בעל הבית דהא קתני תעלה באחד ומאתים ואי לאו הוהא דמסכת ערלה לא היינו צריכין לחלק בין לחם הפנים לשאר לחם והוה מצי לאוקמיה מתניתין דמסכת
ע"ז אפילו בשל נחתום וכדריש מאיר דאמר את שדרכו לימנות מקדש או כל שדרכו לריש לקיש אבל מתניתין דמסכת ערלה מוכחא דסתם פת אפילו לרבי מאיר עולה באחד ומאתים:
הראוי לערלה ערלה. בירושלמי מדקדק אמאי לא תנא נמי הראוי לתרומה תרומה דבתרומה נמי כיון דחשיבי לא בטלי ואין עולין באחד ומאה ומשני משום דכולם ראויים לתרומה ולא
שייך למיתני האי לישנא ונראה שיש עדיין לתרץ משום דקתני ידלקו ועולין באחד ומאתים ואין דין זה נהוג בתרומה ועוד הוה מצי לשנויי דהאי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי
הנאה כדאמרינן במסכת ע"ז (דף עד.) אמתניתין דהתם פרק בתרא:

ר"מ

המשך מעמוד הבא

ומתאים למה שנאמר בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו גוי' ונתתי גוי' ככל הברכות המנויות
בפרשה, יהי רצון שתתנהגו בהתאם להאמור ככל הדרוש, וימלא השי"ת הבטחתו שתתברכו בכל
המצטרך בגשם וברוח גם יחד.

בברכת הצלחה בלימוד התורה, הנגלה והחסידות, ובקיום מצותי'

מ. שניאורסאהן

ובחים דף עב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רכה

29 אגוזי פרך ורימוני בדרן וחביות של יין סתומות, והָרָאוּ לְכָל־אֵי הַכֶּרֶם
30 – ודבר ששייך בו איסור כלאי הכרם אוסר את תערובתו משום
31 כָּל־אֵי הַכֶּרֶם, והם חביות סתומות, חילפי תרדין, קלחי כרוב, דלעת
32 יונית וככרות של בעל הבית.
33 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בביאור שיטת רבי מאיר:
34 וְאִתְּמַר עָלָה – ונאמר על משנה זו, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, 'אֵת שְׂדֵרְבוֹ
35 לְיִמְנוֹת שְׁנִינִי' בדבריו של רבי מאיר, דהיינו שרבי מאיר שסבר
36 שגם חבילות תלתן אוסרות את כל התערובת, אינו סובר שכל
37 הדברים האסורים שיש שמוכרים אותם במנין, אוסרים את כל
38 התערובת ואינם בטלים ברוב, אלא רק דברים שכולם מקפידים
39 למכור אותם במנין, שלהם ישנה חשיבות ואינם בטלים ברוב, ורַבִּי
40 שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, 'כָּל שְׂדֵרְבוֹ לְיִמְנוֹת שְׁנִינִי' בדבריו של רבי
41 מאיר, דהיינו שרבי מאיר סובר שכל דבר שהרבה מוכרים אותו
42 במנין, אפילו אם ישנם אנשים שאינם מקפידים למוכרו במנין, אינו
43 בטל ברוב, וחכמים סוברים שתלתן בטל ברוב, משום שרק ששת
44 הדברים שנימנו לעיל שהם דברים חשובים מאוד בפני עצמם
45 אינם בטלים.
46 עתה חוזרת הגמרא לבאר את השאלה שפתחה בה, מדוע לא
47 בטלים בהדמות הפסולות בזבחים הכשרים: הַנִּיחָא לְרִישׁ לָקִישׁ
48 הסובר שכל דבר שדרך הרבה בני אדם למנותו אינו בטל, לפיכך
49 אף בהמות שרגילים הרבה למכור במנין אינן בטלות, אֱלָא לְרַבִּי
50 יוֹחָנָן הסובר שרק דבר שדרך כולם למנותו אינו בטל, מֵאֵי אִיכָא
51 לְמִימַר, הלא בהמות אין דרך כולם למכור במנין, ואם כן מדוע
52 אינן בטלות.
53 מיישבת הגמרא: אָמַר רַב פִּיפָא, הָאֵי תַנָּא – התנא של משנתנו,
54 תַנָּא דְלִימְרָא קְצִיעוּת הוּא – הוא התנא המובא בברייתא של
55 ליטרא קציעות, דְאָמַר

1 יְדִלְקוּ, משום שנאמר בכלאי הכרם (דברים כב ט) 'לֹא תִזְרַע בְּרִמְקָךְ
2 כְּלָאִים כִּן תִּקְדַּשׁ הַמִּלְאָה הַזֶּה' וגו', ודרשו חכמים (קידושין נה) מ'פן
3 תוקדש' פן תוקד אש, כלומר שציתנו התורה שלא לזרוע כלאים
4 פן תאסר התבואה בהנאה ויצטרך לשורפה. נִתְעַרְבוּ חֲבִילֵי הַתֵּלְתָן
5 הִלְלוּ בְּאַחֲרֵיהֶם – בחבילי תלתן של היתר (ואחר כך נתערבו כל
6 חבילות התלתן האַחֲרֵיהֶם – האסורות והמותרות בְּחֲבִילֵי תֵלְתָן של
7 היתר אַחֲרֵיהֶם), כּוֹלֵן – כל חבילות התלתן יְדִלְקוּ, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
8 וְחֻקֵּיהֶם אֻמְרִים, עָלוּ – יתבטלו חבילות התלתן האסורים בְּאַחֲד
9 וּמֵאֲחֵרֵיהֶם, דהיינו שאם יש בהיתר שיעור מאתים כנגד אחד של
10 איסור, שזהו שיעור המועיל לבטלו אזי כל התערובת מותרת.
11 וטעמו של רבי מאיר שסבר שלא מועיל ביטול, משום שְׁהָיָה רַבִּי
12 מֵאִיר אָמַר, כָּל דָּבָר שְׂדֵרְבוֹ לְיִמְנוֹת – להמכר במנין אחד אחד, הרי
13 הוא מְקַדֵּשׁ – אוסר את כל התערובת ואינו בטל, ולכך אף תלתן,
14 כיון שדרכו להמכר במנין, אינו בטל. וְחֻקֵּיהֶם אֻמְרִים אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ
15 – אין דבר איסור אוסר את כל התערובת אֱלָא שְׁשֶׁה דְּבָרִים
16 השנויים במסכת ערלה (פ"ג מ"ז) בְּלִבָּה, שהם דברים חשובים ביותר
17 ולפיכך אינם בטלים, ורַבִּי עֲקִיבָא אָמַר שישנם שְׁבַע דְּבָרִים
18 חשובים ביותר שאינם בטלים. וְאֵלּוּ הֵן ששת הדברים החשובים
19 שאינם בטלים לעולם: א. אֲגוּזֵי פֶרֶךְ – אגוזים הבאים ממקום
20 שנקרא פרך. ב. וְרִימוֹנֵי כַּמֶּן – רימונים הבאים ממקום שנקרא
21 באדן. ג. וְחֻבִּיּוֹת סְתוּמֹת שיש בתוכם יין ושמן של ערלה או כלאי
22 הכרם. ד. וְחִילְפֵי – עלים של תרדין. ה. וְקִלְחֵי כְּרֹב הגדלים בארץ
23 ישראל, שהם גדולים כאילן כמבואר במסכת כתובות (ק"א)
24 וחשובים ביותר. ו. וְדִלְעַת יוֹנִית – הגדילה בארץ יון. רַבִּי עֲקִיבָא
25 מוֹסִיף על ששת הדברים הנזכרים אף את כְּפֻרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַבִּית
26 שהם גדולים וחשובים. מסיימת המשנה, ששת הדברים הנזכרים
27 אינם אוסרים את תערובתם באיסור אחד, אלא הָרָאוּ לְעֶרְלָה –
28 דבר ששייך בו איסור ערלה אוסר את תערובתו משום עֶרְלָה, והם

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח תמוז, חדש הגאולה, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ. י.

האברכים הנעלים מקבלי עול מלכות

ועול תומ"צ, וכל לראש - הנחת תפילין,

שהוקשה כל התורה כולה לתפילין

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעונג רב קבלתי הידיעה על דבר החגיגה בקשר עם התחלתם להניח תפילין,

אשר הודיעונו חז"ל: תא חזי כל מאן דאנח תפילין על רישי ועל דרועי, קלא סליק בכל יומא

לכל חיוון מרכבות ואופנים ושרפים ומלאכים דממנן על צלותין הבו יקר לדיוקנא דמלכא דאיהו מאן
דאנח תפילין.

ויהי רצון שתקבלו עליכם עול התורה ועול המצות בשמחה ובטוב לבב.

כי אף שקיום התומ"צ צריך להיות בקבלת עול דוקא, וכמו שהי' בעת שהגיע כללות עמנו בני
ישראל לעול תורה ומצות, במעמד הר סיני, שהקדימו נעשה לנשמע, אבל יחד עם זה עול נעים וטוב
הוא, כי אין טוב אלא תורה, ולימוד התורה הרי מביא לידי מעשה, קיום המצות, מעשים טובים.

המשך בעמוד הקודם

קציעות התרומה בהם, ואם לאו – ואם אין שם מאה עיגולים, כל
הליטראות הנמצאות בפומין אסורין וכו' והליטראות התחתונות
מותרות. רבי יהושע אומר, אפילו יש שם שלש מאות פומין של
חולין כנגד פיה של תרומה, לא יעלו ויתבטלו קציעות התרומה
בהם, משום שליטרא קציעות יש שמוכרים אותו במנין, וכל דבר
שדרכו לימנות לא בטל לעולם.
דרסקה לליטרא של התרומה פְּעִיגוּל – בשולי העיגול שהיו בו
הרבה ליטראות של חולין סדורות לרוחבו, ואינו יודע באיזה מקום
פְּעִיגוּל דְּרָסָה, או לצפונה או לדרומה, דְּרָסָה הַכֵּל יַעֲלוּ ויתבטלו
קציעות התרומה, משום שבאופן זה ליטרת התרומה אינה ניכרת
כלל, לפי שנדבקה בתאנים של חולין מכל צדיה, וממילא אינה
חשובה יותר לימנות, לפיכך בטלה.
מבואר בברייתא שלפי רבי יהודה שיטת רבי יהושע שדבר שיש
שמוכרים אותו במנין אינו בטל. וסבר רב פפא שהתנא הזה הוא
התנא של משנתינו שאמר שחטאות המתות ושור הנסקל אינם
בטלים, וכשם שהחמיר בליטרא קציעות להחשיבם כדבר שבמנין
אף על פי שרוב פעמים אינם נמכרות במנין, כך החמיר בחטאות
המתות ושור הנסקל להחשיבם כדבר שבמנין אף על פי שרוב
פעמים אינם נמכרים במנין.
הגמרא מביאה אפשרות נוספת לבאר את המשנה: רב אשי אמר,
אפילו תיקא שמשנתינו האומרת שחטאות המתות ושור הנסקל
אינם בטלים, סוברת כשיטת רבנן החולקים על רבי יהושע
וסוברים שרק דברים שכולם מוכרים אותם במנין חשובים ואינם
בטלים, אפשר ליישב ולבאר את משנתינו, שהטעם שהבהמות
הפסולות אינן בטילות בכשירות משום שפְּעִלֵי חַיִּים חֲשִׁיבִי וּמַחֲמַת
חשיבותם לא פְּמִלִי.
עד עתה נתבאר מדוע הבהמות הפסולות שבתערובת אינן בטלות
ברוב הכשירות, עתה מבררת הגמרא מדוע לא נתיר כל בהמה
הפורשת מן התערובת מדין הליכה אחר הרוב. מקשה הגמרא:
וְנִמְשָׁו וְנִקְרַב חֵד מִיֵּצִיָּהוּ – נמשוך בהמה אחר בהמה מן
התערובת, ונקריבנה על גבי המזבח, וְנִקְרַב – ונאמר עליה את
הדין כֹּל דְּפָרִישׁ מְרֻבָּא פָּרִישׁ – כל הפורש, מן הרוב הוא פורש,
וכיון שהרוב הם בהמות הראויות להקרבה, יש לתלות שאף
הבהמה הפורשת היא מן הבהמות הראויות להקרבה.
תמזה הגמרא על הקשיא: וכי על ידי שְׁנִמְשָׁוִי בהמות מן
התערובת יהא ניתן להתיר אותם משום שפרשו מן הרוב, הלא
כשהבהמות נמצאות בעדר ובתוכם החטאת המתה או שור
הנסקל, תָּהוּ לֵית – האיסור נהיה קבוע ועומד ביניהם,

כֹּל דְּרָסָה שֶׁשֶׁשׁ בֹּ – ששייך בו מכירה על פי מנין, הגם שרוב בני אדם
מוכרים אותו על פי אומדן או משקל, אפילו בְּדִרְבָּנָן – בדבר
שאיסורו רק מדרבנן, אם נתערב בהיתר לא פְּמִלִי, וְכָל שֶׁבֶן
בְּדִאֲרֵייתָא – בדבר שאיסורו מן התורה, אם נתערב בהיתר אינו
בטל, משום שיש לו חשיבות בכך שפעמים מוכרים אותו במנין.
הגמרא מביאה את התנא הסובר שכל דבר שיש מעט שמוכרים
אותו במנין אינו בטל: דְּתִנְיָא, לִיִּמְרָא קְצִיעוֹת – משקל ליטרא של
תאנים מיובשות של תרומה המקוצעות באיזמל, שְׁדִרְסָה עַל פִּי
עִיגוּל – כלי עגול המיוחד לדריסת התאנים ודיבוקם יחד, והדורס
לא עירב את ליטרא התרומה עם מה שהיה בעיגול, אלא מעל
התאנים היבשות של חולין הניח את התאנים היבשות של
התרומה ודרסם, ובאותה שעה היו ניכרות לעין, ועתה נתערב
עיגול זה בעיגולים אחרים של קציעות חולין, ואינו יודע באיזה
עִיגוּל דְּרָסָה – את ליטרא התרומה. וכן באופן שדרס את התרומה
עַל פִּי חֲבִית וְאִינוּ יוֹדֵעַ באיזה חבית דְּרָסָה. וכן באופן שדרס עַל פִּי
כְּוֹרֶת – כלי גדול ואינו יודע באיזה כְּוֹרֶת דְּרָסָה. בשלש האופנים
הללו נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בשיטת רבי אליעזר ורבי
יהושע, רבי מאיר אומר, שרבי אליעזר אומר, מאחר ויחד עם כל
הליטראות שבשולי כל עיגול ועיגול וכל חבית וחבית ישנם מאה
ליטראות של חולין כנגד הליטרא של תרומה, אף על פי שידוע
שלא נתערבה הליטרא תרומה בליטראות התחתונות, והיה מקום
לומר שהואיל ואינם בכלל הספק לא יצטרפו לבטל את האיסור,
מכל מקום הקילו חכמים בתרומת פירות שהיא מדרבנן ואנו רואין
אֶת הַלִּיטְרָאוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת שבכל עיגול או חבית או כוורת כְּאִילוֹ הֵן
פְּרִדוֹת מהליטראות התחתונות שבו, ואינם מונחות זו על גב זו
אלא מונחות בעירוביאי, והליטראות הַתַּחְתּוֹנוֹת מצטרפות
לליטראות העליונות להיות מאה כנגד התרומה, וּמַעֲלֹת –
ומבטלות אֶת הַעֲלִיּוֹנוֹת האסורות. רבי יהושע אומר, אם יש
בתערובת העיגולים מֶאָה פּוּמִין – פיות של עיגולים ובהם קציעות
של היתר, מלבד אותו פה עיגול שבו נדרסה התרומה, יַעֲלוּ –
יתבטלו קציעות התרומה באותם קציעות של חולין הנמצאות בפי
שאר העיגולים, ואם לאו – ואם אין שם מאה עיגולים, כל הפומין
של העיגולים הנמצאים בתערובת אסורין, לפי שכל פי עיגול
בספק שמא בו נדרסה התרומה, ואין הליטראות התחתונות
מצטרפות לעליונות לבטל לפי שאינם בכלל הספק, אולם השוללים
של כל העיגולים מותרין, משום שודאי לא נתערבה בהם הליטרא
של תרומה. רבי יהודה אומר, לא זו המחלוקת בין רבי אליעזר
לרבי יהושע, אלא שרבי אליעזר אומר, אם יש שם מֶאָה פּוּמִין
מלבד אותו פה עיגול שבו נדרסה התרומה, יַעֲלוּ – יתבטלו

אגרות קודש

ב"ה, א' תמוז, תשכ"א

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ רב פעלים מו"ה שמואל שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו אודות הספר יראים, ששלח מזמן.

את כת"ר רוב הסליחה, כי לחביבותא דמילתא התחלתי כשנתי' הס' בזמנו לעיין עלי, וכדרכי
בכגון דא רציתי להוסיף עכ"פ ב' ג' הערות על הפירוש, ומפני כמה סיבות עדיין לא המשכתי, ונתקיים
המאמר, אל תאמר לכשאפנה אשנה וכו' ובכ"א ת"ח על משלוח הספר.

ויהי רצון שכת"ר ירבה חיילים לאורייתא ועניני הפצת היהדות באופן דמוסיף והולך שזקוקה
לזה מדינתנו זו, ושעתה, וביחד עם זה - שעת הכושר מאין כמוה להצלחה ובלבד שיעשו מבלי פשרות
ובגלוי, וק"ל.

בכבוד ובברכה.

זבחים. פרק שמיני – כל הזבחים דף עג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכז רש"י תוספות

כל דבר שיש בו מנין, כל שדרכו לימנות כלל כגון ליטראות של קציעות שרוב בני אדם אין מוכרין במנזן אלא דורסין אותו בעיגול ומוכר כל העיגול יחד הואיל ופעמים שמונזן הליטראות לבד למוכרם במנזן; ואפילו בדרבנן, במידי דאיסוריה מדרבנן כגון תרומת קציעות לא בטיל הואיל ודרכו לימנות כלל כ"ש בדאורייתא כגון פסולי קרבן דמתני:

ליטרא קציעות. משקל ליטרא של תאנים יבישות של תרומה שקיצעם באיזמל בכלי ששמו מקצונו: שדרסה ע"פ עיניו. שם כלי הוא עגול דורסין בה קציעות ונרבקין זו בזו ונעשין עיגול כעין גבינה; על פ. דוקא נקט שגראית לעיניה; ואין ידוע, איזה פי כלי נאסר ובכל התחתונות פשיט ליה שאין התרומה מעורבת בהן אלא הפומין לבדם בספק האיסור: רבי מאיר ורבי יהודה פליגי בהא אלאבא דר"א ור' יהושע: רואין אותן כאילו הן פירודות. אע"פ שאין כוונת ק' פומין של ק' כלים של היתר לבד האיסור לבטל האיסור והתחתון אינו בכלל הספק להצטרף עם העליונות לבטלן רואין את כל ליטראות התחתונות והעליונות שבכל הכלים פירודות הן מעורבת בכלן והתחתונות מעטרפות להעלות את העליונות שבכל פום ופום: ואם לאו הפומין אסורין. שחתחתונות שאינן בכלל הספק אין מעלות הפומין: אפילו יש שם ג' מאות פומין לא יעלו. דכל שדרכו לימנות לא בטיל: דרסה בעיגול ואינו יודע באיזה מקום בו. שדרסה במקום השולים שהכלי רחב והרבה ליטראות סדורות לרחבה: דברי הכל יעלו. הואיל וליהתיא איסוריה בעיניה שנדרס ונדבק באחרות ממלמלה ומלמטה ומן הצד אין כאן דבר שבמנין כלל: ה"ג ונמשך חד וחד מניניהו ונקריב בו. יטלם אחד אחד ובכל חד וחד נימא מרובא הוא: ופרכין נפשך בתפיה. משמע יקחם אחד אחד מתוך הענדי הא היה לו האיסור קצוה ועומד ביניהם וקיימא לן כסנהדרין (דף עט.) מוארב לו פרט לזורק אבל לוג דכל

כל דבר שיש בו מנין, אפילו בדרבנן לא בטיל, וכל שכן בדאורייתא. דתניא, ליטרא קציעות שדרסה על פי עיגול, ואינו יודע באיזה עיגול דרסה. על פי חבית, ואינו יודע באיזה חבית דרסה. על פי פגורת, ואינו יודע באיזה פגורת דרסה. רבי מאיר אומר, רבי אליעזר אומר, רואין את העליונות כאילו הן פירודות, והתחתונות מעלות את העליונות. רבי יהושע אומר, אם יש מאה פומין, יעלו. ואם לאו, הפומין אסורין, והשולים מותרין. רבי יהודה אומר, רבי אליעזר אומר, אם יש שם מאה פומין, יעלו. ואם לאו, הפומין אסורין וכו'. רבי יהושע אומר, אפילו יש שם שלש מאות פומין, לא יעלו. דרסה בעיגול, ואינו יודע באיזה מקום בעיגול. דרסה, או לצפונה או לדרומה, דברי הכל יעלו. רב אשי אומר, אפילו תימא רבנן, בעלי חיים חשיבי ולא בטיל. ונמשך ונקרב חד מניניהו, ונימא, כל דפריש, מרובא פריש. נמשך, הוה ליה קבוע, וכל

(יבמות פא.) ל"ל דאי תרומה בומן הוא עיגול בעיגולין עולה אלא תרומה דרבנן ואיזה הוכחה היא והלא ר' יהושע סבר מקריבין אע"פ שאין בית דקדושת חבית לא בטל וכו"ש קדושת הארץ ואפי' הכי סובר דעיגול עולה ובטל ויש לומר דר' יהושע יסבור דלא מקדש אלא ו' דברים ור"מ דסבר כל שדרכו לא סבר כותיה בהא אינ' י"ל ברוזח התם פרק הערל (גיט' ה"ג היינו בתרומת ביכורים דהוי דאורייתא בתנאים ומצינו סתם תרומה דאיירי בביכורים דתנן

אומר רבי אליעזר אומר כו. תימה לר"ל דאמר לעיל גבי חבילי תלתן לר"מ כל שדרכו קשיא דר"מ גופיה קסבר דליטרא קציעות בטלה דאע"ג דהויא כל שדרכו מידו ב' הערל (יבמות פא.) משמע דלא אמר ר"ל כל שדרכו מקדש אלא תרומה דאורייתא אבל בתרומה בומן הוה דהיא מדרבנן לא ואי' אם תרומה בומן הוה דרבנן אי"כ בטלה קדושת הארץ אי"כ כלאי הברם נמי דרבנן ואמאי תני כל שדרכו וי"ל דכלאי הברם הוא חד דרבנן דאם לא בטלה קדושת הארץ היה דאורייתא' אבל הכא תרתי דרבנן חד דבטלה קדושת הארץ ועוד דתרומת תאנים מדרבנן דלא מחייב מדאורייתא אלא דגן תירוש ויצהר אינ' דלעיל הכי פירשו שהיה ר"מ אומר כל שדרכו לימנות מקדש מדאורייתא וכיון דבדאורייתא כל שדרכו מקדש דין הוא שיקדש בדרבנן את שדרכו כגון חבילי תלתן של כלאי הברם אינ' כלאי הברם כיון שיש בהן איסור הנאה אע"ג דבטלה קדושת הארץ חמור כמו מדאורייתא ואי' ובפ"ק דמגילה (דף ג.) היכי בעי למימר דקסבר ר"א קדושה ראשונה קדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבא ועוד דרבי יהושע גופיה קאמר התם בחדיא הכי אלמא קסבר לא בטלה קדושת הארץ והיכי לרבי יהושע דליטרא קציעות בטלה לר"ל והיינו יכולין לפרש דלר' יהושע קדושת הארץ לא בטלה ומי' ליטרא קציעות עולה משום דתרומת תאנים דרבנן דמטעם זה הקילו בה לומר שהתחתונות מעלות את העליונות ואע"פ שהערל נהעברו בכל העיגול הוא דמשמע בפרק הערל

(יבמות פא.) ל"ל דאי תרומה בומן הוא עיגול בעיגולין עולה אלא תרומה דרבנן ואיזה הוכחה היא והלא ר' יהושע סבר מקריבין אע"פ שאין בית דקדושת חבית לא בטל וכו"ש קדושת הארץ ואפי' הכי סובר דעיגול עולה ובטל ויש לומר דר' יהושע יסבור דלא מקדש אלא ו' דברים ור"מ דסבר כל שדרכו לא סבר כותיה בהא אינ' י"ל ברוזח התם פרק הערל (גיט' ה"ג היינו בתרומת ביכורים דהוי דאורייתא בתנאים ומצינו סתם תרומה דאיירי בביכורים דתנן במסכת פרה פ' א" (מ"ג) דבילה של תרומה שנפלה למי חטאת נטלה ואכלה אם יש בכייה בין טמאה בין טהורה המים טמאים והאוכלה חייב מיתה פ' בשנטלה אדם מיד טמא גופו מחמת נושא מי חטאת וא"א להיות האוכלה חייב מיתה בסתם תרומה דתרומת פירות דרבנן אם לא נאמר דבתרומת ביכורים מיירי וה"ג מדרקד ר"ל מהא דעיגול בעיגולין עולה אפילו בביכורים דאורייתא ורוזח הוא זה אלא יש לחלק דלענין קדושה התלויה במחיצות כגון קדושת חבית קאמר ר' יהושע דלא בטלה כדדרשי התם במגילה (דף ג.) אשר לו חומה אע"פ שאין לו עבשיו והיה לו קדם לבן וכן צריך לחלק (גמ' לעיל) כמו שפירשתי לעיל בפרק קדשי קדשים (דף סא. ד"ה מאי): והתחתונות מעלות את העליונות. אע"פ שאינן בספק דימנעו הקילו בתרומת פירות דרבנן והא דתנן בסמ' תרומות פ"ד (מ"ט) תאנה לבנה שנפלה לתוך לבנות ושחורות לבנות אסורות השחורות מותרות ואין השחורות מעלות את הלבנות לא דמי דהתם אינן השחורות ראיות להיות בספק דימנעו שלעולם השחורות ניכרות מתוך לבנות: רבי' יהודה אומר כו. ואי' לר' יהודה מאי איירא דבר שבמנין אפילו כל מילי אוסר בכל שהוא דשמי' ליה לר' יהודה לקמן בפירקין דמין במינו לא בטל ובספא נמי דקתני דברי הכל לרבי יהודה יעלו אמאי יעלו ר' ירמיהו דנקט ר"י רמיהו דנקט ר"י אפילו כל מילי נמי וכן ב' הנוקין (גוטיין נ"ד) נפלו ותתפצעו בעיניה יעלו דברי רבי יהודה אמאי הוא מין במינו לא בטל לר' יהודה ועוד תנן ר' יהודה אומר מכלין את המדומע באחד ומאה ואומר ר"ת דלא א"ר יהודה מין במינו בכל שהוא אלא בדבר לא דומיא דדם הפר דם השעיר דילין מינה לקמן דדבר המתערב הוא והא דאמר' בסוף ביצה (דף ל"ח) דחטין בחטין לא בטל לר' יהודה בקמח מיירי דהוי דבר המתערב תדע דגבי חטין בשעורין קאמר התם דבטל משום דהוי מין בשאינו מינו ואמאי הא מיבערי מהדרי' אלא ודאי בקמח מיירי ולא גרסי' בגיטין נפלו לגת ותתפצעו אלא נפלו ותתפצעו דלא מיירי בלח אלא ביבש ובענין זה מפרש ר"ת הא דא"ר יוחנן בסוף ע"ז (דף ע"ג.) כי' כסות אחד של חולין ואחד של תרומה שמוגן וערבן זה בזה סלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו וקשיא ליה כיון דתרומה עולה בא' ומאה אי"כ מינו נמי יסייע לשאינו מינו לבטל התרומה אלא ש"מ דבמינו במשדו והא דא"ר יוחנן התם (דף ע"ג.) דכל איסורין שבתורה במינו בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך ולא חשיב תרומה משום דבכלל טבל היא דכיון דבחד טעמא הוא דמפרש התם טעמא דטבל דביתורו כן איסור דחשה אתה פוטרת את הברי והוא הדין תרומה כעלייתה כן איסורה ובכל דוכתא דתרומה עולה באחד ומאה בדבר יבש ומתני' דהקומץ רבה (מנחות כג.) שתי מנחות שלא נקצוהו דלא מבטלי ליה שירים לטיבאל דמוקמינן התם כר' יהודה במנחת סולת איירי שנתערב לגמרי בדבר לח ולא במאפה תנור ומחבת ומרחשת וההיא דבבילה בשחטה בהקומץ רבה (שם כג.) בשנימוחה ודיר יום טוב מפלגצי' הקשה לר"ת מההיא דפסחים (דף טו.) דחבית של תרומה שנשברה בגת העליונה והתחתונה חולין טמאין דאמר' התם (דף כא.) דאם נפלה לק' חולין דברי הכל תרד ותטמא אלמא דאפי' לח עולה באחד ומאה ונראה כשמו כן היה יכול להקשות מההיא דשזור של חולין ושל תרומה שנפלו בעיסה דאין לח מתערב יותר ממנו ועוד תניא במסכת תרומה בתוספתא פרק טאה תרומה לוג זין צלול שנפל לתוך ק' לוגין עכו"ם וחרו בו ר"ת דודאי אין חילוק בין לח ליבש ותירץ דהא דתרומה עולה בא' ומאה בנפלה לתוך חולין מתוקנין דאי אפשר למבטל דהיינו חולין להיות כבטל דהיינו תרומה וההיא דב' כוסות א' של תרומה וא' של חולין שאינן מתוקנין דאפשר להם לעשות תרומה קסבר לר' יוחנן כמאן דאמר בהקומץ רבה (דף כג.) בתר מבטל אולין הוי מין במינו וההיא דפסחים (דף כא.) ל"ק למי' דתר בתר בטל אולי' דמשקל לכי סרידי' שם שם משקל עליהן ולא אפשר לה לתרומה שחיעשה חולין ואי' תרומה נבלה ושחטה בטלות זו בזו ולהכי חשיב התם מין בשאינו מינו לענין משדו אע"פ שחשבו מין במינו לענין אחד ומאה דלא סגי להו בס' אבל רבי יוחנן דלא כרבי חיאי דה"ג מוכח בהקומץ רבה (מנחות כג.) דלאו כ"ע אית להו דר' חיאי וההיא משנה דאין דם מבטל דם פריש בקונטרס בהקומץ רבה (ג"ז שם) לרב חסדא דאילי בתר מבטל הוא דלא כרבי חיאי ואפילו לרבי חנינא דאילי בתר בטל נראה דאיכא טובא ההיא דאין רוק מבטל רוק ואין מין גללים מבטל מין גללים ומתוקנין

וגבי דם כסוי (חולין דף פו:) שנתערב בדם בחמה דא"ר יהודה אין דם מבטל דם כולוהו
א"א לזה להיות כזה אפילו לרבי הניגא דלא דמי לדם קרשים דאפשר להיות כחולין
כמו שפי' בקונטרס בהקומץ רבה (מנחות כג:) דבשילין לילה אחת יצא מקדושתו כחולין
ובחילה חטמא דהש"ס לרב חסדא דלא כרבי חיאי דאמר בפ' גיד הנשה (חולין ק.)

חתיכה עצמה נעשית בגילה ואוסרת כל
החתיכות לרבי יהודה וגבי זרוע בשלה (שם דף
צה) דקאמר לא נצרכא [ואלא] לר' יהודה
דאמר מין במינו לא בטיל וגבי ציר (שם צט):
דקאמר רבי יהודה שיעורו במאמץ ופריך והא
א"ר יהודה מין במינו לא בטיל [ומשני שאני כו']
וההיא דביצה דמין במינו לא בטיל לר' יהודה
דמס' תבוסה דאמרין בגדה (דף עא:) דאין דם
ובטל דם לרבי יהודה ואפילו לרבי חנינא צ"ע
דנראה שיש מהנך שהבאתי דלא כרבי חיאי
ועוד יש ליישב תירוץ ר"ת שמחלק בין ל'ח
ליבש ולא קשיא והיא דפסחים (דף כא.) לר'
יוחנן דלאו אליבא דכולי עלמא קאמר טבל ויין
נסך במשהו דמודה ר' יוחנן דלרבנן דר' יהודה
בנותן טעם אלא רבי יוחנן סבר כדרבנן בשאר
איסורים וכו' יהודה בטבל ויין נסך וכן ברייתא
דתניא כוותיה דרבי יוחנן והשתא ההיא
דפסחים (ג"ז שם) כרבנן דמין במינו בטל מקו'
ואיכא השתא ג' מחלוקת של תנאים בדבר
דהא תניא כוותיה דרבי יוחנן והא דתניא בפרק
הנודר מן הדיק (גדרים נח.) כלא אמר רש"י וכלו'
דבר שיש לו מתירין כו' אמור לו הרי שביעית
שאין לה מתירין ותנן השביעית אוסרת כל
שהוא במינו אמר להם לא אמרו שביעית במינו
אלא לביער אבל לאכילה לא ולא מצי
למפיק טעם ויין נסך דהתם כסריא לזה כרבנן

דכל איסורין שטילין אפי' במינן והרי יצחק הלכן תירץ והא דירידה הא דרביה דההיא
דלקמן דאין דם מבטל דם רבי יהודה משום רבן גמליאל קאמר לה והכי נמי משני
אבי לקמן (דף עט.) (אם כן) קשה דרבא פליג עליה ויש עוד לפרש ההיא דרשני כוסות
דהא דאין החולין מסייעין למים לבטל את התרומה לאו משום דבמינו במשהו אלא
משום דהאי באחד ומאה והאי בששים ולהתבטל בששים קאמר דלא מסייע ליה דכיון
דדינו במאה ובכונן דליכא מאה בין המים ויין של חולין אבל המים רבין על התרומה
ששים דאי לא אמרין סלק את מינו כמי שאינו היה נאסר היין של חולין משום דליכא
מאה והיה הכל נאסר שאין המים רבים על החולין ועל התרומה בששים:
ונבבשינהו דניינין ונימא דכל דפריש מרובא פריש. וכגון שלא בפניו פירשו ממקום
קבוע דאי היתה הפרישה בפניו היו אסורין כאלו לקחו במקום קביעות וכן
מוכח בפרק קמא דפסחים (דף טו:) דתשע צבורין של חמץ ואחת של מצה ואתא עכבר ושקל
דאמר' כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ובפרק גיד הנשה (חולין צה.) אמר' גבי תשע חנויות
בנמצא הלך אחד הרוב אפילו נמצא ביד גוי והיינו טעמא דגבי ציבורין מיירי ברשקל עכבר
קמן שנוגד לנו הספק במקום קביעות ולכן קאמר ונבבשינהו דניינין דכיון שיצאו ממקום
קביעות אמרין מרובא פריש והכי נמי אמרין בפרק בתרא דיומא (דף פד:) גבי תשעה גוים
וישראל אחד ביניהן דבאותה חצר מפקחין ובחצר אחת אין מפקחין:

אלא אמר רבא משום קבוע. מדגורו משום קבוע היה נראה דאי שקל חד מן הקבוע אסור מדאורייתא ולא אמר' מרובא פריש דכיון דדבר חשוב הוא ולא בטל היכא דה"ל קבוע כמחצה
על מחצה דמי אבל א"א לומר כן מדאמר רב בסמוך טבעת של עבודה זרה שנתערבה במאה טבעות ונפלה אחת מהן לים הותרו כולן ומשמע נמי לדידיה דבמתני' [ודתערבו] אחד
ברביבא ומית חד מנייהו אמר' דאיסורא מית והשאר מותרין ואמאי אדרבה דהותר נפל ומית אלא היינו טעמא דהקילו משום דמאורייתא בטלי ברובא דכל מילי מדאורייתא ברובא בטלי
כיון דלא ידעי ואפילו ששה דברים מאחר שנתערב ולא ידעי וכן תרומה בטלה באחד ומאה ולא שייך כל קבוע אלא בדבר הידוע כגון תשע חנויות ותשע צבורין ותשע צפרדעים ותשע גוים
שהותרו דהא איסורו שלום ידועים במקומם: **במה** דברים אמורים בכהן נמלך כו'. אין משנה זו שנויה כך במסכת קנים אלא פרק אחד הוא שמתחיל כך וקאי אבל מאי דתני לעיל:
ותנן

**וְכָל קְבוּעַ מִמַּחֲצָה עַל מַחֲצָה דְּמִי. אֶלָּא, נִכְבְּשִׁינְהוּ.
דְּנִיידִי. וְנִימָא כָּל דְּפָרִישׁ מִרֹבָא פְּרִישׁ. אֲמַר רַבָּא,
(הַשְׁתָּא דְּאִמּוּר רַבָּנָן לֹא נִיקְרֵב) גִּזְרָה, שְׂמָא יָבֹאוּ
עֲשָׂרָה כְּהֻנִּים בְּבֵת אַחַת וְיִקְרְבוּ. אֲמַר לִיה הֵהוּא
מִרְבָּנָן לְרַבָּא, אֶלָּא מַעֲתָה, מְגִיסָא אֶסְרִיא, מִשּׁוּם
שְׂמָא יָבֹאוּ עֲשָׂרָה כְּהֻנִּים בְּבֵת אַחַת, וְיִקְחוּ. פְּעֻשָּׁה
כְּהֻנִּים בְּבֵת אַחַת, מִי אֶפְשָׁר. אֶלָּא אֲמַר רַבָּא,
מִשּׁוּם קְבוּעַ. אֲמַר רַבָּא, הַשְׁתָּא דְּאִמְרֵי רַבָּנָן, לֹא
נִקְרְבוּ. אִי (קָרִיב) [מְקָרִיב], לֹא מְרִצִי. אִיחִיבִיה רַב
הוּנָא פִּר יְהוּדָה לְרַבָּא, הַשְׁתָּא שְׁנַתְעַרְבָה בְּעוּלָה,
וְעוּלָה שְׁנַתְעַרְבָה בְּחַטָּאת, אֶפְּלוּ אַחַת כְּרִיבּוּא,
יְמוּתוּ פּוּלָן. בְּמָה דְּקָרִים אֲמוּרִים, בְּכֹהֵן נִמְלָךְ.
אֲבָל בְּכֹהֵן שְׂאִין נִמְלָךְ, עֲשָׂאן לְמַעֲלָה, מַחֲצָה
כֶּשֶׁר וּמַחֲצָה פְּסוּלָה. לְמַמָּה, מַחֲצָה כֶּשֶׁר וּמַחֲצָה
פְּסוּלָה. אַחַת לְמַמָּה וְאַחַת לְמַעֲלָה, שְׁנֵיהֶן פְּסוּלוֹת,
שְׂאִי אֲמַר, חַטָּאת כְּרִיבָה לְמַעֲלָה, וְעוּלָה כְּרִיבָה
לְמַמָּה. (אֵלָּא) [אֲמַר לִיה], הָא, כְּמָאן דְּאִמְרָה,
פְּעָלִי חַיִּים נִדְחִין, הָא, כְּמָאן דְּאִמְרָה, פְּעָלִי חַיִּים
אֵינָן נִדְחִין. חֲרִי שְׁחוּטִין, דְּלִכְלוּלִי עֲלֵמָא נִדְחִין.
ותנן**

כמחצה על מחצה אלא איכ' ניכר האיסור כל שהן (דמנו דאחד דמינכר ילפי'
לה) ושוב אינו חוזר ונראה ואע"פ שהכשרין שבהן ראויין להקריבה הואיל ונרחה
(מלהקריב לכתחלה מחמת הפסולין המעורבין בהן נרחו לגמרי יט) דהוה ליה כפסולין;
חטאת שנתערבה בעולה. בעופות קתני דלית ליה תקנתא ברעייה שאין פריך לעוף
כדאמרין במנחות בפרק המנחות והנסכים (דף ק:) מחצה כשר ומחצה פסול. ומביא
חטאת ויקריבנה למטה ותזיבתא לרבא מהא דקתני מחצה כשר דהא הכא אילו אתי
לאימלוכי אמר' ליה לא תקריב כדקתני ימוותו שאין משנים לפסול זה בידים מפני
תקנת חבירו וכי לא נמלך והקריב קתני דהעשוי כהלכתא כשר וה"נ הכשרין ירצו:
הא כפ"ל. פלוגתא רבי יהודה ורבנן היא בסדר יומא (דף סד:) והרי שחוטין דל"ב,"
כל הנך דפלגי בבעלי חיים מודו בשחוטין דניחין; ותנן, במתני' אם קריב הראש כו'
אברי בעל מום ואברי עלות תמימות חרבה שנתערבו ר"א אומר אם קודם שנמלך
בה הקריב אחד מן הראשים יקריב כל הראשים ואפי' לכתחלה דתלינן איסורא באותו
שקרב ראשון והא הכא דאילו אתי ברישא לאימלוכי א"ל לא תקריב דכתבי ואשה
לא נתנו מהם (ויקרא כב) ולא כי אימליך מכשרין הנך דפרישי ולא אמר' ידחו: **הוא**
דאמר

אמר רבא משום קבוע. מדגורו משום קבוע היה נראה דאי שקל חד מן הקבוע אסור מדאורייתא ולא אמר' מרובא פריש דכיון דדבר חשוב הוא ולא בטל היכא דה"ל קבוע כמחצה
על מחצה דמי אבל א"א לומר כן מדאמר רב בסמוך טבעת של עבודה זרה שנתערבה במאה טבעות ונפלה אחת מהן לים הותרו כולן ומשמע נמי לדידיה דבמתני' [ודתערבו] אחד
ברביבא ומית חד מנייהו אמר' דאיסורא מית והשאר מותרין ואמאי אדרבה דהותר נפל ומית אלא היינו טעמא דהקילו משום דמאורייתא בטלי ברובא דכל מילי מדאורייתא ברובא בטלי
כיון דלא ידעי ואפילו ששה דברים מאחר שנתערב ולא ידעי וכן תרומה בטלה באחד ומאה ולא שייך כל קבוע אלא בדבר הידוע כגון תשע חנויות ותשע צבורין ותשע צפרדעים ותשע גוים
שהותרו דהא איסורו שלום ידועים במקומם: **במה** דברים אמורים בכהן נמלך כו'. אין משנה זו שנויה כך במסכת קנים אלא פרק אחד הוא שמתחיל כך וקאי אבל מאי דתני לעיל:
ותנן

עניין הזיכרון אינו באופן שנשארים עם זיכרון בלבד, אלא על-ידיה נעשה תוספת חיות במעשה שלאחריה.

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

אחרים לכפרתו.
הגמרא מקשה על חידושו של רבא: אִתְיָבִיבָה רַב הוּנָא בְּרַ יְהוּדָה לְרַבָּא, שִׁנְיָנוּ בְּמִסְכַּת קָנִים (פ"א מ"א), שֹׁב וּזְבַח או יוֹלַדַת צְרִיכִים לְהַבִּיט קֶן שֶׁל שְׁנֵי תוֹרִים או שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה לְטַהֲרָתָם, אַחַת לַעֲוֹלָה וְאַחַת לַחֲטָאֵת. וְעוֹד שִׁנְיָנוּ שֶׁם, שְׁחָלוּק וּרְיָקָת דָּם חֲטָאֵת מְזִירִית דָּם עוֹלָה, שְׁדָם חֲטָאֵת נֹזֵק עַל הַמִּזְבֵּחַ מִתַּחַת לַחוּט הַסִּיקְרָא, וְאִילוּ דָם עוֹלָה נֹזֵק עַל הַמִּזְבֵּחַ מִעַל לַחוּט הַסִּיקְרָא, וְאִם שִׁנְיָנָה אֶת הַסֵּדֶר הַקְּרָבָן פְּסוּל. וּמֵאַחַר וְיֵשׁ חִילּוּק בּוֹרִיקָת דָּמָם, שִׁנְיָנוּ שֶׁם בְּהַמְשָׁךְ (מ"ב), חֲטָאֵת הָעוֹף שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּעוֹלָה – בְּעוֹלַת הָעוֹף, וְכֵן עוֹלָה – עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּחֲטָאֵת הָעוֹף, אֲפִילוּ נִתְעַרְבָה חֲטָאֵת או עוֹלָה אַחַת בְּרִיבָא – בְּעֶשְׂרֵת אֲלָפִים קִנִּים, וְיִמּוּתוֹ בּוֹלֵן, מִהֲטַעַם שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּגֵייתָנוּ, מִשּׁוּם שֶׁבְּעֵלֵי חַיִּים חֲשׁוּבִים וְאִינֵם בְּטָלִים, וְכֵיוָן שֶׁהַחֲטָאֵת או הָעוֹלָה אֵינֵם בְּטָלִים בְּרוב הָאֵין יוֹרֵק דָּמָם שֶׁל כָּל הָעוֹפוֹת, לֹא בְּכָל אַחַת וְאַחַת יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שְׂמָא הִיא הָעוֹלָה וּרְיָקָת דָּמָה לְמַעְלָה, או שְׂמָא חֲטָאֵת הִיא וּרְיָקָת דָּמָה לְמַטָּה. וּבְהַמְשָׁךְ שֶׁם (פ"א מ"א) מִבִּאֲרַת הַמִּשְׁנָה, בְּמָה דְּכָרִים אֲמִוּרִים שִׁמּוּתוֹ כָּל הָעוֹפוֹת שֶׁבִּתְעַרְבוּתָם, בְּכָהֶן שֶׁנִּמְלָךְ וְכֹא לְשֹׁאֵל כִּיצַד עָלִיו לְנַהוֹג עִם הַתְּעַרְבוּתָם, שְׂאֵו אֲמִוּרִים לוֹ שְׁעָלִיו לְהַמִּית אֶת כּוֹלָם, אֲכָל בְּכָהֶן שְׂאֵין נִמְלָךְ – שְׂלֹא בֹא לְשֹׁאֵל כִּיצַד מִשְׁפָּטָן, אֲלֹא הֵלֵךְ וּרְיָקָת אֶת דָּמָם, אֲזִי הַדִּינִים חֲלוּקִים. שְׂאֵם לֵקַח אֶת כָּל הַקִּנִּים וְשְׂאֵין לְמַעְלָה – וּרְיָקָת דָּמָם לְמַעְלָה מִחוּט הַסִּיקְרָא, מִחֲצָה בְּכָשֶׁר – הָעוֹלָה שְׁדִינָה בּוֹרִיקָה לְמַעְלָה כְּשִׁירָה וְכִפְרָה, וּמִחֲצָה פְּסוּל – הַחֲטָאֵת שְׁדִינָה בּוֹרִיקָה לְמַטָּה פְּסוּלָה וְכִפְרָה, וְלִכְּנִישׁ צְרִיכוֹת לְהַבִּיט חֲטָאֵת אַחֲרַת לְכַפְּרָה. וְכֵן אִם זֶרֶק אֶת כָּל הַקִּנִּים לְמַטָּה מִחוּט הַסִּיקְרָא, מִחֲצָה בְּכָשֶׁר – הַחֲטָאֵת שְׁדִינָה בּוֹרִיקָה לְמַטָּה כְּשִׁירָה וְכִפְרָה, וּמִחֲצָה פְּסוּל – הָעוֹלָה שְׁדִינָה בּוֹרִיקָה לְמַעְלָה פְּסוּלָה וְכִפְרָה וְצָרִיכָה לְהַבִּיט עוֹלָה אַחֲרַת לְכַפְּרָה. אֲבָל אִם זֶרֶק דָּם שֶׁל אַחַת מִן הָעוֹפוֹת לְמַטָּה וְדָם שֶׁל אַחַת מִן הָעוֹפוֹת לְמַעְלָה, שְׁנֵיהֶן פְּסוּלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁמִּחְמַת הַסֶּפֶק אֵין אֲמִירָה שְׂמָא הַחֲטָאֵת קָרִיבָה לְמַעְלָה – הַקִּרְבִּים דָּמָה לְמַעְלָה שְׂלֹא כְּדִינָה, וְעוֹלָה קָרִיבָה לְמַטָּה שְׂלֹא כְּדִינָה.
נִמְצָא מִבּוֹאֵר בְּמִשְׁנָה זוֹ, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁמַעִיקֵר הַדִּין אִם הִיא בֹא הַכֶּהֱן לְהַמְלִךְ כִּיצַד לְנַהוֹג, לֹא הִיָּינוּ אֲמִוּרִים לוֹ שִׁיּוּרוֹק אֶת דָּם שְׁנִיחָם לְמַעְלָה או לְמַטָּה כְּדִי שֶׁלְכָל הַפְּחוּת תְּהֵא אַחַת כְּשִׁירָה, אֲלֹא הִיָּינוּ מוֹרִים לוֹ שֶׁכָּל הָעוֹפוֹת שֶׁבִּתְעַרְבוּתָם דִּינָם בְּמִיתָה, מְכָל מְקוֹם אִם הַכֶּהֱן לֹא נִמְלָךְ וְהַקִּרְבִּים הוֹרְצוּ לְכַפֵּר, וּמַעְתָּה קֶשֶׁה עַל רַבָּא שְׁחִידֵשׁ דִּין מִמִּשְׁנֵיתָנוּ שְׂאֵם הַכֶּהֱן הַקִּרְבִּים אֶת כָּל הַבְּהֵמוֹת שֶׁבִּתְעַרְבוּתָם לֹא הוֹרְצוּ הַכֹּהֲשִׁים שֶׁבָּה לְכַפֵּר.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: (א"ל) [אֲמִירָה לִיָּה] רַבָּא לְרַב הוּנָא בְּרַ יְהוּדָה, מִמִּשְׁנָה זוֹ אֵין לְהַקְשׁוֹת, מֵאַחַר וְכִבְר מִצִּינוּ שֶׁנִּחְלָקוּ רַבֵּי יְהוּדָה וְרַבֵּן בְּמִסְכַּת יוֹמָא (ס"ד) אִם בְּעֵלֵי חַיִּים שֶׁנִּידְחוּ מִזְהַקְרָבָה, נִידְחוּ לַעֲלוֹם וְאִם הַקִּרְבִּין לֹא הוֹרְצָה, או לֹא נִידְחוּ וְאִם הַקִּרְבִּין הוֹרְצָה, וְלִפִּי זֶה אֲפִשֶׁר לֹמַר דָּהָא – שֶׁמִּשְׁנֵיתָנוּ סוֹבֵרַת בְּמָאן דְּאֲמִירָה שֶׁבְּעָלֵי חַיִּים שֶׁנִּידְחוּ מִזְהַקְרָבָה נִדְחִין לַעֲלוֹם, לִפְיָךְ אִם הַקִּרְבִּים אֶת הַבְּהֵמוֹת לֹא הוֹרְצָה, וְהָא – וּמִשְׁנֵת קִנִּים סוֹבֵרַת בְּמָאן דְּאֲמִירָה בְּעָלֵי חַיִּים שֶׁנִּידְחוּ וְחִזְרוּ וְחֻכְשֵׁרוּ לְהַקְרָבָה אֵינֵן נִידְחִין, לִפְיָךְ אִם זֶרֶק אֶת דָּמָן הוֹרְצָה.
הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת עַל רַבָּא. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: חֲרִי בְּעֵלֵי חַיִּים שְׁחֻזְמִין שֶׁנִּפְסְלוּ מִזְהַקְרָבָה לְאַחַר שְׁחִיתָתָם, דְּלִכְוִלֵּי עֲלָמָא – שֶׁהַכָּל מוֹדִים בָּהֶם שְׂאֵם נִפְסְלוּ מִזְהַקְרָבָה אֵף עַל פִּי שְׁחֻזְרוּ וְנִזְחִיו רַאווִים לְהַקְרָבָה הִרִי הֵם נִידְחִין לַעֲלוֹם.

וְשִׁנְיָנוּ בְּמִסְכַּת סְנַהֲדִין (ע"ט). שְׂכָל שְׁהַאִסוֹר קָבֹעַ וְעוֹמֵד בְּמִקְוֵהוּ, בְּמִחְצָה עַל מִחְצָה דְּמִי – דִּנִּים אֶת הַתְּעַרְבוּת כִּאִילוּ חֲצִיָּה הִיתֵר וְחֲצִיָּה אִסוֹר, וּמִמִּילָא אֵף אִם נִפְרִישׁ אַחַת אַחַת, אִי אֲפִשֶׁר לְהַתִּירָה מִשּׁוּם שְׁפִירָשָׁה מִן הָרֹב, כִּיּוֹן שְׂאֵין כֹּאן רֹב בְּהֵמוֹת הִיתֵר.
מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת הַשְּׂאֵלָה בְּאוֹפֵן אַחֵר: אֲלֹא זוֹ הִיתָה כּוּוֹנֵת הַמִּקְשָׁה, מִדּוּעַ לֹא נִיבְכָשְׁיָנָהוּ דְּנִיָּדִי – נִדְחוּק בָּהֶם כְּדִי שִׁיּוּזוּ מִמִּקְוֵהם וּיִתְפֹּזְרוּ וְאִז לֹא יִהְיֶה הָאִסוֹר קָבֹעַ בְּמִקְוֵהם אַחֵר, וְנִיבְכָא – וְנִאֲמַר עַל כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה אֶת הַכֵּלָל, כָּל דְּפִרְשִׁי מִן הַתְּעַרְבוּתָם, מִרְיָבָא שֶׁל הִיתֵר פִּרְשִׁי, וְהִיא מְמוֹתֶרֶת לְהַקְרָבָה וּקְרִיבָנָה.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֲמִירָה רַבָּא, (הַשְּׂתָא דְּאֲמִוּרִי רַבֵּן לֹא נִיבְכָר) אִמְנֵם מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ לְהַתִּיר כָּל בְּהֵמָה הַפְּרִשְׁתָּ מִן הַתְּעַרְבוּתָם מִשּׁוּם 'הֵלֵךְ אַחֵר הָרֹב', אֵךְ חֲכָמִים אֲסִירוּ מִחְמַת נְיֻדָּה, שְׂמָא לְאַחַר שִׁימְשֻׁכוּ בְּהֵמָה אַחֵר בְּהֵמָה מִן הַתְּעַרְבוּתָם וּשְׁחֻטוּם, יִבְאוּ עֲשָׂרָה בְּהֵנִים וּיִקְחוּ אֶת הַדָּמִים וְהַאִמּוּרִים שֶׁל עֶשְׂרֵת הַבְּהֵמוֹת שֶׁהֵם רֹב הַתְּעַרְבוּתָם בְּכָת אַחַת וְנִקְרְבוּ אוֹתָם בְּכָת אַחַת עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וּמֵאַחַר וְהֵם הָרֹב אִי אֲפִשֶׁר לְתַלּוֹת שֶׁהֵם וְהַאִמּוּרִים שֶׁל הַבְּהֵמָה הַפְּסוּלָה נִשְׁאָרוּ בַּתְּעַרְבוּתָם עִם הַמִּיּעוּט, אֲלֹא יֵשׁ לְחַשׁוֹשׁ שֶׁבִּתּוֹךְ אוֹתָם בְּהֵמוֹת שֶׁהִקְרִיבוּ הִיתָה הַבְּהֵמָה הַפְּסוּלָה, וְנִמְצָאוּ קְדָשִׁים פְּסוּלִים קְרִבִּים עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲמִירָה לִיָּה הֵוָּא מִרְבֵּן לְרַבָּא, אֲלֹא מַעְתָּה שְׂאֵתָה מִפְּרִשׁ שֶׁחֲכָמִים חֲשׂוּ לְזִרְיָקָת רֹב הַדָּמִים בְּכָת אַחַת שְׂמָא נִמְצָא בָּהֶם הָאִסוֹר, יוֹצֵא לְדַבְרֵיךְ דְּמִיבְכָא אֲסִירָא – שְׂאֵחַר שֶׁכִּבְר מִשְׁכּוּ וְלִקְחוּ אַחַת אַחַת מִן הַתְּעַרְבוּתָם וְהִתִּירוּהָ מִצַּד דִּין 'כָּל דְּפִרְשִׁי מִרְיָבָא פִּרְשִׁי', וְקִבְלוּ אֶת הָדָם בְּכָלִי שְׁמִיגִיסִים (מַעְרְבִים) בּוֹ בַּחוּקָת שְׂהוּא כְּשֶׁר, יַחְזִרוּ וְיִצְטָרְפוּ הַדָּמִים שֶׁל כָּל הַשְּׁחֻטוֹת לְהִיּוֹת רֹב, וְשׁוֹב לֹא יִהְיֶה עַל הָדָם הִיתֵר שֶׁל 'כָּל דְּפִרְשִׁי מִרְיָבָא פִּרְשִׁי', וְכִי אֲפִשֶׁר לֹמַר כֵּן שְׂאֵחַר שֶׁהוֹתִירוּ הַבְּהֵמוֹת מִדִּין 'הֵלֵךְ אַחֵר הָרֹב' יַחְזִרוּ וְיִתְבַטֵּל הִיתֵרָן.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֲלֹא הֵטַעַם שְׂאֵסִירוּ חֲכָמִים לְהַפְרִישׁ אַחַת אַחַת וְלַהַקְרִיבָם, מִשּׁוּם שֶׁחֲשִׁשׁוּ שְׂמָא יִבְאוּ עֲשָׂרָה בְּהֵנִים בְּכָת אַחַת וְיִקְחוּ מִן הַתְּעַרְבוּתָם עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת שֶׁהֵם רֹב הַתְּעַרְבוּתָם בְּכָת אַחַת וּקְרִיבָם, וּמֵאַחַר וְעִידִין לֹא חָל הִיתֵר עַל שׁוּם בְּהֵמָה שְׁהִירָה נִתְפַּסּוּ וּפִירְשׁוּ כּוֹלָם בְּכָת אַחַת, יֵשׁ לְתַלּוֹת שֶׁהַבְּהֵמָה הַפְּסוּלָה נִמְצָאָה בִּתּוֹךְ רֹב הַבְּהֵמוֹת שֶׁנִּלְקְחוּ וְהֵם אֲסִירוֹת בְּהַקְרָבָה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי לִקְיַחַת עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת בְּעֲשָׂרָה בְּהֵנִים בְּכָת אַחַת מִי אֲפִשֶׁר, לֹא מְדוּבָר בְּאוֹפֵן שֶׁכִּבְשׁ אֶת הַבְּהֵמוֹת וְהַחֲלוּ לְהַתְפֹּזֵר מִמִּקְוֵהם (וּמִבּוֹאֵר לַעֲלוֹל), וְהִיאךְ אֲפִשֶׁר לְצַמְצֵם וּלְתַפּוֹס עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת שֶׁנִּתְפֹּזְרוּ בְּכָת אַחַת.
מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת טַעַם הָאִסוֹר בְּאוֹפֵן אַחֵר: אֲלֹא אֲמִירָה רַבָּא, חֲכָמִים גִּזְרוּ שְׂלֹא לְהַתִּיר אֶת הַבְּהֵמוֹת עַל יַד הַפְּרִשְׁתָּ מִן הָרֹב, מִשּׁוּם שֶׁחֲשִׁשׁוּ שְׂמָא יִבְאוּ לִיטוֹל אֶת הַבְּהֵמוֹת בּוֹ אַחֵר זֶה מִמִּקְוֵהם הַקָּבֹעַ מִבְּלִי שִׁינִידִם מִמִּקְוֵהם, וְאִז כָּל הַבְּהֵמוֹת אֲסִירוֹת מִדִּין כָּל קָבֹעַ כִּמְחֻצָּה עַל מִחְצָה.
הַגְּמָרָא דֵּנָה אִם בְּעַבֵּר וְהַפְרִישׁ אַחַת אַחַת וְהַקִּרְבִּים קִרְבָּנוּ מִרְצָה: אֲמִירָה רַבָּא, הַשְּׂתָא דְּאֲמִירָה רַבֵּן – עֵתָה לְאַחַר שֶׁאֲמִירוּ חֲכָמִים שֶׁכִּשְׁנֵתְעַרְבוּ חֲטָאוֹת הַמִּתּוֹת או שׁוֹר הַנִּסְקָל בְּבְהֵמוֹת הָרֵאוּיּוֹת לְהַקְרָבָה לֹא נִקְרְבוּ אֵף אַחַת מִן הַבְּהֵמוֹת שֶׁבִּתְעַרְבוּתָם, וְלֹא הִתִּירוּ לְהַקְרִיבָם אֲפִילוּ עַל יַד הַפְּרִשְׁתָּ אַחַת אַחַת מִן הַתְּעַרְבוּתָם בִּשְׂעָה שְׂהִיא נִיידִת. אִי (קִרְבִּי) עִבְר וְ[מִקְרִיב] אֶת כָּל הַבְּהֵמוֹת שֶׁבִּתְעַרְבוּתָם לֹא מִרְצִי – הַקְּרָבָן לֹא מִכְפֵּר וְצָרִיךְ לְהַבִּיט קִרְבָּנוֹת

בטבעת שנפלה לים. וכן לשיתו בנידון של משנתנו יש להקל
ולתלות שהבהמה שמתה היא האסורה ושאר הבהמות מותרות.
אבל התנא של משנתנו סבר כחכמים החולקים על רבי אליעזר
ובמשנה שלחלון וסוברים שלא הקילו לתלות את האיסור בראש
שקרב ולהתיר את כל האברים, לפיכך גם אם מתה בהמה אחת
מן התערובת יש להמית את שאר הבהמות, כי אין לתלות
שהבהמה שמתה היא הפסולה.
רבא מסיף להקשות על רב נחמן: איך אתה אומר שרב סבר כרבי
אליעזר, והאמר רבי אליעזר בגמרא להלן (שם) שלא התיר רבי
אליעזר להקריב מן הראשים הנותרים אלא שנים שנים, שכיון
שאחד מהשנים ודאי כשר שהרי לא נתערב בהם אלא ראש אחד
פסול, אנו יכולים לומר שגם חבירו כשר והאיסור כבר קרב, אבל
להקל ולהקריב את הראשים אחד אחד אפילו רבי אליעזר לא
התיר, משום שעדיין יש מקום להסתפק שמא הוא האיסור, ואילו
רב התיר ליהנות מן הטבעות הנותרות אפילו אחת אחת.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רב נחמן לרבא, אמא נמי – גם אני
שאמרתי בשם רב שמותר ליהנות מן התערובת לאחר שנפלה
הטבעת לים, תרתי קאמינא – אמרתי זאת רק בשנים שנים, אבל
ליהנות מכל אחת בפני עצמה אסור, ולכן ניתן לומר שרב סבר
כמו רבי אליעזר.
הגמרא מביאה חידוש נוסף שאמר רב בדין תערובת עבודת
כוכבים: אמר רב יהודה אמר רב, טבעת של עבודת כוכבים –
שקישטו בה עבודת כוכבים שנתערבה במאה טבעות, ונאסר
כולם מדרבנן כפי שנתבאר לעיל, ופרשו מתוך התערובת ארבעים
טבעות למקום אחד וששים טבעות למקום אחד, עדיין כל הטבעות
עומדות באיסורם ואפילו אותם ארבעים טבעות שפרשו למקום
אחד, ואין אנו מקילים לתלות שהטבעת האסורה נמצאת עם
הששים טבעות שהם הרוב. פרשה טבעת אחת מארבעים – מתוך
אותם ארבעים טבעות ונפלה לתוך טבעות אחרות של היתר, אינה
אוסרת את התערובת והטעם יבאר להלן, אך אם נפלה טבעת
אחת מששים הטבעות הרי היא אוסרת את כל התערובת.
מקשה הגמרא: מאי שניא – במה שונה נפילת טבעת אחת מארבעים
טבעות לתוך טבעות אחרות, דלא – שאינה אוסרת את התערובת,
משום דאמינא – שאנו תולים ואומרים איסורא בריבוא איתיה –
שהטבעת האסורה נמצאת בתוך ששים הטבעות שהם הרוב, הרי
גם כשנפלה טבעת אחת מתוך ששים הטבעות נמי אמינא – גם יש
לנו לומר איסורא בריבוא איתיה – שהטבעת האסורה נשארה בתוך
חמישים ותשע הטבעות שהם הרוב, והטבעת שנפלה והתערבה
היא טבעת מותרת, ומדוע אמר רב שאם נפלה טבעת אחת מתוך
ששים הטבעות לטבעות אחרות היא אוסרתם.
מתרצת הגמרא: לא כך חילק רב, ואכן גם אם נפלה טבעת אחת
מתוך ששים הטבעות לטבעות אחרות הם מותרות, משום שיש
לנו לתלות שהטבעת האסורה נמצאת בתוך רוב הטבעות
שנשארו, אלא כך חילק רב, אם פרשו ארבעים טבעות בולן למקום
אחד ובאותו מקום נתערבו כולם בטבעות אחרות, אין ארבעים
הטבעות אוסרות את הטבעות שנתערבו בהן, מפני שעל כל טבעת
וטבעת יש שני צדדי ספיקות להתיר, האחד, שטבעת זו אינה מן
הארבעים שנפלו, והשני, שאף אם היא מן הארבעים, שמא
האיסור לא מעורב בארבעים אלא בששים שפרשו למקום אחד,
ובאופן זה הקילו לתלות שהטבעת האסורה נמצאת בתוך ששים
הטבעות שהם הרוב. אבל אם פרשו ששים טבעות למקום אחד
ונתערבו כולם בטבעות אחרות, הרי הן אוסרות את הטבעות
שנתערבו בהן, מפני שיש לתלות שהטבעת האסורה נמצאת בין
אותם ששים טבעות שהם הרוב ועבודת כוכבים אפילו באלף
אינה בטלה.
הגמרא מביאה את שיטת שמואל בדין זה: אמר רב יהודה, בי
אמירתה קמיה דשמואל – כשאמרתי את חידושי של רב לפני
שמואל, אמר לי, הנה לעבודת כוכבים ששפיקה וספק שפיקה
אסורה עד סוף העולם, ואין להקל בה כשאר איסורים, ולכן אפילו

ותנן – ואף על פי כן שנינו להלן (עז), לגבי אברים של בהמה בעלת
מום שנתערבו באברים של עולות תמימות רבות, שרבי אליעזר
אומר, אם קודם שנמלך הכהן כיצד לנהוג עם האברים, קרב –
הקריב את הראש של אחד מהם, אנו תולים שאת האיסור הוא
הקריב, ולכן יקריבו כל שאר הראשים. הרי מוכח שגם בבבלי חיים
שחוטין אלו שנידחו ואינם ראויים יותר להקרבה, ואם היה הכהן
בא להמלך כיצד לנהוג היו אומרים לו שלא יקריבם, מכל מקום
אם לא נמלך והקריבם הורצה לו. ואם כן אפשר לומר שאף התנא
של המשנה בקינים סבר שבעלי חיים נידחים, ומכל מקום אמר
שאם לא נמלך הכהן חזק את דמי הקינים הורצה לו, ומדוע סבר
רבא שאם הקריב את כל הבהמות שבתערובת לא הורצה לו.
מתרצת הגמרא: הוא דאמר כהנן המצרי – אפשר לומר שרבי
אליעזר סובר כהנן המצרי, שגם שחוטים שנפסלו מהקרבה וחזרו
ונעשו ראויים להקרבה הרי הם כשרים להקרב על גבי המזבח.
דתניא – שכן שנינו בברייתא, הנה המצרי אויב, שני שעירים
שנלקחו לעבודת יום הכיפורים, האחד להקרבה והאחד להשתלח
לעזאזל, ולאחר שחיתת השעיר העומד להקרבה מת השעיר
המשתלח, אפילו שהיה דם השעיר הפנימי מונח כבר בבוש אחר
שחטתה, אין אומרים שמאחר וכן זוגו מת והוא אינו יכול להיקרב
בלחוד, ידחה לעולם וישפך דמו ויביא שני שעירים אחרים אחד
להקרבה ואחד להשתלח, אלא מביא תירו – שעיר אחר מן השוק
ומזוג לו – שיהא כן זוגו, ויזרק דם השעיר הראשון על גבי המזבח
והשני יול – נמצא שחנן המצרי סובר שאף אחר שחטתה אינו
נדחה לעולם, וכיון שרבי אליעזר סבר כהנן המצרי שאף שחוטים
אינם נידחים, מובן מדוע סבר שאם לא נמלך הכהן והקריב את
אחד הראשים שבתערובת יכול מעתה להקריב את כולם, אבל
הסוברים ששחוטים נידחים יסברו שגם אם קרב ראש אחד לא
יקריבו את שאר הראשים ואם הקריב לא הורצה, ואם כן לא קשה
על רבא הסובר שהתנא של משנתנו סבר שגם בעלי חיים שנידחו
לפני שחטתה ידחו לעולם, ולכן אם הקריב את בהמות התערובת
לא הורצה לו.
הגמרא מביאה את חידושו של רב לגבי תערובת עבודה זרה
ומקשה עליו ממשנתנו: אמר רב נחמן אמר רבא בר אבהו אמר רב,
טבעת של עבודת כוכבים – שקישטו בה עבודת כוכבים ונאסרה,
שנתערבה במאה טבעות של היתר, ונאסרו כל הטבעות שמא הם
האיסור, משום שגזרו חכמים בעבודה זרה שאפילו באלף אינה
מתבטלת. ונפלה טבעת אחת מהם – מתוך התערובת לים הקדול
ונאבדה מן העולם, הותרו בולן, משום דאמינא – שחוללים
ואומרים דהך דנפל – שאותה טבעת שנפלה לים היינו דאסורא –
היא אותה טבעת של עבודה זרה שנתערבה, ומכיון שנפלה לים
הותרו כל הטבעות.
מקשה הגמרא: איתביה רבא לרב נחמן, איך אתה אומר בשם רב
שתולין את האיסור בטבעת שנפלה ומתירין את שאר הטבעות,
והרי שנינו במשנה שאם נתערבה חטאת פסולה בזבחים כשרים
אפילו אחת בריבוא ימותו בולן, ומסתימת המשנה נראה שגם
באופן שתמות אחת הבהמות מעצמה יש לנו להמית את כולם,
ואמאי נמיא דמית – נאמר שאותה בהמה שמתה איסורא מית –
היא הבהמה הפסולה, ויותר שאר הבהמות שבתערובת להיקרב
על גבי המזבח, כשם שבטבעת עבודה זרה שנפלה אנו מקילים
לתלות שהיא הטבעת האסורה וכל הטבעות מותרות.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רב נחמן לרבא, רב דאמר שהקילו
חכמים לתלות את האיסור בטבעת שנפלה, סבר רבי אליעזר,
דתנין – שכן שנינו להלן (עז) לגבי אברים של בהמה בעלת מום
שנתערבו באברים של עולות תמימות רבות, ונאסרו כל האברים
בהקרבה מדרבנן, רבי אליעזר אומר, אם קודם שנמלך הכהן כיצד
לנהוג עם האברים שבתערובת קרב הראש של אחד מהם, יכולים
אנו לתלות שאת האיסור הוא הקריב בשוגג, ומעתה יקריבו כל
הראשים בולן, וכשם שהתיר רבי אליעזר להקל ולתלות את
האיסור בראש שקרב, כך התיר רב להקל ולתלות את האיסור

זבחים. פרק שמיני – כל הזבחים דף עד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלא רש"י תוספות

דאמר. ר"א כחן המצרי ס"ל דאפילו בשחוטין לית ליה דחיה: אפילו דם. שיעיר הנעשה בפנים בכוס שכבר נשחט אם מת המשתלח מביא חבירו מן השוק ומזווג לדם ולא אמרין הואיל ונודח הדם במיתת חבירו ישפך ויביא שנים ויגריל עליהן ויתכפר בהן: ואמאי ימותרו כולן. מכיון שמת אחד מהן ליתליל ביה ונימא דאיסורא מית והותרים יקרב: כר"א

דאמר אם קריב כו'. ומתניתין היא אלמא תלין איסורא בהאי דאילו: והא אמר ר"א. לקמן בפירקין דלא התיר ר' אליעזר להקריב את הנותרים אלא שנים שנים דודאי חד מינייהו דהיתירא שהיר לא נתערב בהם אלא בעל מום אחד ובכל חד אמרין מהפריה לאו דאיסורא איהו נמי לאו דאיסורא הוא וההוא דאיסורא אול ליה בהקריב ראשונה שקרב אחד מהן אבל אחד ואחר לא יקריבו הראשים דבכל חד מספקין דלמא דאיסורא הוא דליכא למימר מנ: טבעת של עבודה זרה. שנתקשה בה עבודה זרה: תרתי תרתי קאמינא. שימכור הטבעות שנים שנים: פירשה אחת מארבעים. ונתערבה באחרות אינן נאסרות וכולה מפרש לה ואילו: מאי שנא אחד מהארבעים. דלא איתיה בששים: א' מששים. נימא נמי דך דפריש דהיתירא הוא ואיסורא ברובא איתיה בחמשים ותשע הנותרים: אלא. ד"ק פירשו הארבעים כולם למקום אחד ונתערבו בשאר טבעות אינן אוסרים דאמרין איסורא בששים איתיה ונהי דהנך עצמם אם לא נתערבו באחרות אסורות לעולם דאפילו ר' אליעזר לא אמר תולין את האיסור אלא בדבר שאבד כגון שנפלה אחת מהן לים הגדול דומיא דקרב הראש של אחד מהן אבל לא לתלותו בששים ולהתיר את הארבעים דאין ביטול ברוב לעבודה זרה והו' כולחו ספק עבודה זרה אבל כי נתערבו באחרות הו' להו' ספק ספקא של עבודה זרה: פירשו ששים למקום אחד אסורות. דכין דאיסורא ברובא איתיה הו' כולחו ספק עבודה זרה: הנח לעבודה זרה. מלהלקל בספק ספקא כשאר איסורין ואפילו פירשו ארבעים למקום אחד אסורות: ה"ג תנאי היא דתנאי ר' יהודה אומר רמוני בין כו'. רמוני בדין אחד מששה דברים שאין בטילים הן הלכך אוסרים בכל שהוא אם של ערלה או של תרומה הן כולן אסורין ואפילו אחרונים: ר"ש אומר לריבוא אסורין. ריבוא דראשון שהאיסור עצמו נפל שם אסור אבל פירש אחד מאותו ריבוא לג' רמונים ומן השלישי פירש אחד למקום אחר מותר אף הג' אמצעיים וספק ספקא בטיל: ופריכין שמואל דאמר. הנח לעבודה זרה דמשמע דבשאר איסורין לית ליה ספק ספקא: כמאן. מהני תנאי סבירא ליה: וכי תימא שני ליה לר"ש. ושמואל כר"ש אמר: הך דתני. הך מתניתא דאורייתא מינה לשמואל לעיל מיניה:

ותנן. ר"א אומר כו'. לא שייך למימר אדפריך מר' אליעזר לסייעיה מדרבנן דאמרו אפילו קרבו כולן חוץ מאחד מהן יצאו לבית השרפה וגבי כוסות ישפך לאמא דלמא דרבנן לאו משום דחיה פסלי אלא מטעם אחר: ונפלה אחת מהן לים הגדול הותרו כולן. משום דמדראיתא ברובא בטיל כדפירשנו (מש"ח) הקילו כאן ודוקא נפלה ממילא אבל הפילה אפילו שוגג קסינן אטו מויד ודוקא לים הגדול שאניה בעין אבל פירשה לא כדמוכח בהדיא ופרשו ארבעים למקום אחד דלא מהניא פרישתה להתיר השאר וכן מוכח דקאמר רב דאמר כר"א וגבי אין המדומע מדמע אלא לפי החשבון שמענין ליה לר"א בפ"ק דתרומות דאמר היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה אבל האחרים לא נתקנו: ר"ב דאמר כר"א. תימה הא טעמא דר"א משום דכתיב (ויקרא כב) מום בם הוא דלא ידעו הא ע"י תערובת דע"ב כדמפרש בימא פ' שני שעדים (דף סד) אבל בעלמא לא וי"ל דהא דאיצטריך לן קרא לא לחד בתרי אצטריך דבלאו קרא ברובא בטיל אלא לחד בחד אצטריך והשם מייחתי ליה לקרא משום דכין דכל כך התיר הכתוב אין ראוי להחמיר מדרבנן לגבוי: פירש

אחד מהן לריבוא ומריבוא לריבוא מותרין. לא אצטריך מריבוא לריבוא אלא למימר מאן דאסר אסר ככולהו כדפרישית לעיל א"נ משום דיש חילוק בין ריבוא ראשון לריבוא שני דריבוא ראשון אי מתהני מכולהו בבת אחת אסור דקמתהני בחדא ספקא כיון דבבת אחת מתהני אבל ריבוא שני אפילו נחנה מכולם בבת א' ספק ספקא הוא ושור וכן מריבוא לג' ומג' לג' מותר אבל אסור ליהנות מג' הראשונים בבת אחת ומן השניים שרי מהאי טעמא דפריש ובקונטרס לא פירש כן: ואי

אוסרות. כי אמריתיה קמיה דשמואל, אמר לי, הנח לעבודת פוכבים שפיקה וספק ספיקה אסורה עד סוף העולם. מיתבי, ספק עבודת פוכבים אסורה, וספק ספיקה מותרת. פיצד, כוס של עבודת פוכבים שנפל לאוצר מלא פוסות, פולן אסורין. פירש אחד מהן לריבוא, ומריבוא לריבוא מותרין. תנאי היא, דתנאי, רבי יהודה אומר, רימוני באדן, אסורין בכל שהוא. פיצד, נפל אחד מהן לתוך ריבוא, ומריבוא לריבוא, אסורין. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, לריבוא אסורין. ומריבוא לשלשה, ומשלשה למקום אחר, מותר. שמואל דאמר כמאן. אי קרבי יהודה, אפילו בשאר איסורים, אסור. אי קרבי שמעון, אפילו בעבודת פוכבים, נמי שרי. וכי תימא, שאני ליה לרבי שמעון בין עבודת פוכבים לשאר איסורים. אלא, הא דתנאי, ספק עבודת פוכבים אסורה, וספק ספיקה מותרת. מנ, לא רבי יהודה ולא רבי שמעון. לעולם, רבי שמעון. ושמואל סבר לה קרבי יהודה בחדא, ופלוג עליה בחדא. אמר מר, מריבוא לשלשה, ומשלשה למקום אחר, מותר. מאי

כאשר לימוד התורה הוא באופן טוב, הרי זה לימוד המביא לידי מעשה – קיום המצוות בהידור, ומתוך שמחה והרחבה וטוב לבב. משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

1 **וְאִי** בעית אימא סבר לה כר' אליעזר. פי' בקונטרס בלשון ראשון שמואל דאמר
2 לעיל ספק עבודה זרה וספק ספיאק אסורין ובשאר אסורין ל' דאמר כר"א
3 דאית ליה ספק ספיאק עבודה זרה אסורין דתנן נטל הזמנה עצים אסורין בהנאה
4 הסיק בהן את התנור חדש יושן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתעברה
5 באחרות ואחרות באחרות דה"ל ספק ספיאק כולן
6 אסורין בהנאה ר"א אומר יולין הנאה לים המלח
7 אלמא אית ליה לר"א ספק ספיאק עבודה זרה
8 מרדכי פירין וקשה לר"ת חדא מאי סבר לה
9 כר"א הא רבנן נמי אסרי דודקא לפרש דברי
10 ר"א ומחלקותו קאמר ועוד דר"א בשאר אסורין
11 נמי אסר התם ועוד דה"ל דתנן ולאתוי מתני'
12 דהתם דכיון שלא החזירה בהלכה שמעתא ועוד
13 דלעיל פירש דלא גרסינן התם ואחרות באחרות
14 ועוד שכתוב בכל הספרים סבר לה כר"א אליבא
15 דר"א ונראה כלשון אחרון שפירש בקונטרס דר"ש
16 סבר לה כר"א דאמר תולין את האיסור להקל
17 ולומר האיסור הולך לו דאמר אם קרב הראשון
18 של אחת יקרב כל הראשים וא"ר אלעזר לא
19 התיר ר"א אלא שנים שנים ספק הכא נפל איש
20 לרבוט אסורין שזה שנים ראשון ורימנוי בארן
21 לא בטלי מריבוא ל' דה"ל ספק ספיאק דאמר
22 איסורא ריבוא איתיה ואילו ארבעה מותרין
23 וארבעה בעינן כדי שימכרו שנים שנים דאי נפל
24 מב' הואו שלשים נמצא האחד באיסורו כשימכרו
25 השנים וליהנות מכולן בבת אחת פשיטא דאסור
26 בדפרישית לעיל וכן ר' אליעזר דאמר יקרב
27 הראשים כולן לא להקריב בבת אחת מתיר
28 אלא שנים שנים ונראה דאין הלכה כשמואל
29 אפילו בספק ספיאק עבודה זרה ודיקיימא לן כרב
30 באיסורי ואפילו ספק ראשון נראה דשרי בהולכת
31 הנאה לים המלח דק"ל כר"א בפ' כל הצלמים
32 (ע"ז דף מט) ואפילו לשאר אסורין היה אומר
33 רבינו שמואל שיש להם פירין בדפרישית לעיל:
34 **דאיערב** בולד טריפה ורבי אליעזר היא.
35 אפילו למיד היא וולדה נרבעו לא אמרין היא
36 וולדה נטרפו דעובר יש לו חיות בפני עצמו ואינו
37 נטרף עם האם: **האי** משוך והאי עגול. וא"ת
38 הא דאמר בפ' אלו טריפות (חולין דף נג) ספק
39 שורא ספק קניא אימא קניא הא אפשר לברר
40 האי משוך והאי עגול ויל' דה"מ מן הזאב ולמעלה
41 אבל בשורא לא ידע וא"ת איכ' לשיני דאיערב
42 נקובת הקזין בדרוסת תחול ובגויים ובטלאים
43 ויל' דניחא לזו לשוני בכל בהמות הוא דלא
44 משני דאיערב דרוסת הכלב בדרוסת הזאב דלמא
45 אפשר לברר:
46 **והא** בעי סמיכה. לא מצי לשוני בעוף כדמשני
47 בפרק כל הגט (גיטין דף כח) גבי שולח
48 חטאתו ממדינת הים דפרין הוא בעי סמיכה
49 ומשני בחטאת התוף דהכא בובאים מיירי ועוד
50 דעופות לאו בני רעייה ופדייה גינהו ולכא נמי
51 למימר מין במינו כגון בכור בבכור ומעשר במעשר
52 דמשמע דמשני בכל קדשים וא"ת ולוקמה ביושר
53 וכרבי יהודה (ערכין דף ב) דאמר יורש אינו טומא

54 ויש לומר דקתני דומיא דחטאת ואשם דאין באין לאחר מיתה וא"ת ולוקמה בערל וטמא
55 דמשלחין קרבנותיהן כדאמרין בפרק תמיד נשחט (פסחים דף סב) וכ"ת בעוף איירי הא
56 קאמרין התם דכל הובאים ערל וטמא משלחין כו' ועוף לאו זבח הוא וכ"ת בבכור ומעשר
57 הא כל הובאים קאמר וכן קשה בפ' כל הגט (גיטין דף כח) גבי שולח חטאתו ממדינת
58 הים דפרין הוא בעי סמיכה מאי קושיא הוא ערל וטמא משלחין קרבנותיהן בלא סמיכה
59 ויל' דהאי דגסינן כיון שיש עדיין ספק דברב שצריך להקריב בחוקת שהוא קיים לא
60 היה לנו להתיר מאחר דא"א נמי לקיים מצות סמיכה ומיזה הכא לא יתכן לתרץ כן
ו"ש

מאי שנא שלשה, דאיכא רובא. שנים נמי, איכא רובא. **מאי שלשה דקתני, תרתי והוא. ואיבעית אימא, סבר לה פרבי אליעזר. אמר ריש לקיש, חבית של תרומה שנתערבה במאה חביות, ונפלה אחת מהן לים המלח, הותרו כולן. דאמרין, הך הנפל, דאיסורא נפל. ואיצטריך דרב נחמן, ואיצטריך דריש לקיש. דאי מדרב נחמן, הוה אמינא, הני מילי עבודת כוכבים, דאין לה מתירין. אבל תרומה דיש לה מתירין, לא. ואי מדריש לקיש, הוה אמינא, חבית דמינפרא נפילתה. אבל טבעת דלא מינפרא נפילתה, לא. צריכי. אמר רבה, לא התיר ריש לקיש אלא חבית, דמינפרא נפילתה. אבל תאינה, לא. ורב יוסף אמר, אפילו תאינה, בנפילתה קד עליתיה. אמר רבי אלעזר, חבית של תרומה שנתערבה במאה חביות, פותח אחת מהן, ונוטל הימנה פדי דיימועה ושותה. יתיב רב דימי, וקאמר לה להא שמעתא. אמר ליה רב נחמן, נמט וישי, קא חוינא הכא. אלא אימא, נפתחה אחת מהן, נוטל הימנה פדי דיימועה ושותה. אמר רבי אושעיא, חבית של תרומה שנתערבה במאה וחמשים חביות, ונפתחו מאה מהן, נוטל הימנה פדי דיימועה ושותה. וישאר, אסורין עד שיפתחו. לא אמרין, איסורא ברובא איתיה: הרובע והתרבע כו': בשלמא פולחן, לא ידע. אלא, האי מריפה, היכי דמי. אי ידע ליה, ליתי ולישקליה. אי לא ידע ליה, מנא ידע דאיערב. אמר רבי רבי ינאי, הכא במאי עסקינן, בגזן דאיערב נקובת הקזין בדרוסת הזאב. ריש לקיש אמר, [בגזן] דאיערב בנפולה. נפולה נמי, ליבדקה. קסבר, עמדה, צריכה מעט לעת. הלכה, צריכה בדיקה. רבי ירמיה אמר, בגזן דאיערב בולד מריפה, ורבי אליעזר היא, דאמר, ולד מריפה לא יקרב לגבי מזבח. פולחן, פרבי ינאי לא אמרי, בין נקובת הקזין לדרוסת הזאב, מידע ידע, האי משיך והאי עגיל. פריש לקיש לא אמרי, קסברי, עמדה, אינה צריכה מעט לעת. הלכה, אינה צריכה בדיקה. פרבי ירמיה לא אמרי, פרבי אליעזר לא מוקמי: קדשים בקדשים מין במינו כו': והא בעי סמיכה. אמר רב יוסף, בקרבן נשים. אבל בקרבן אנשים, לא?**

איתביה

1 **מאי שנא שלשה.** והוא רביעי דבטיל בהו: **דאיכא רובא.** לבטולי: **ואי בעית אימא סבר**
2 **לה כרבי אליעזר.** שמואל דאמר ספק ספיאק דעבודה זרה אסור דאמר כר"א דתנן
3 במסכת עבודה זרה (דף מט) נטל הזמנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהן את התנור
4 חדש יותן יושן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתעברה באחרות ואחרות באחרות
5 אסורות בהנאה רבי אליעזר אומר יולין הנאה
6 לים המלח אלמא אית ליה לר' אליעזר ספק
7 ספיאק בעבודה זרה ומדקתני ואחרות באחרות
8 ל"א סבר כר"א אר"ש קאי דאמר מריבוא ל' ותרענא מאי שלשה דקתני תרי והוא ואי בעית
9 אימא ג' דוקא ודקאמרין תיסינן בתרי סבר לה
10 כר' אלעזר דאמר לא התיר ר"א אלא שנים
11 שנים הלכך בעינא דלחוד ד' דלישקלעיהו שנים
12 שנים וראשון יל' בעינא: **שנתערבה בק' חביות.** סתומות ואמרין לעיל (דף עב) שהן אחד מו'
13 דברים שאין בטלין: **ואיצטריך דר"ג.** דאמר
14 לעיל גבי טבעות הכי נמי תרומה יש לה
15 מתירין. ימכרם כולם לכהנים: חבית, גדולה
16 מקומה ניכר כשהיא נטולה מחבורתה הלכך
17 מינכרא נפילתה ומכאזב מלמא דבה תליא
18 ולא אתי למימר כולוה שרי בלא נפילת האחד
19 לים: אבל טבעת אין מקומה ניכר. ולא מינכרא
20 נפילתה ואתי למישרינהו מעיקרא בלא נפילת:
21 תאינה. טענה היא ואין מקום חסרונה ניכר:
22 בנפילתה כך עלייתה. כשם שתחילת נפילתה
23 בתוך הדיתר נחשבת בעיניך לאסור את אלו כך
24 כשעלתה מתוכן וחשבת בעיניך מקום עלייתה
25 להתיר: בק' חביות סתומות. דלא בטילות:
26 פותח אחד מהן. וכיון דנפתחה יש לה ביטול
27 הלכך נטל הזמנה כדי דיימוע אחת ממאה
28 ואחת שבה דהא אחת נתעברה בק' נמט וישי
29 קא חוינא הכא. דאיכ' דפותח לכתחילה הא
30 דקיל חביות סתומות דלא בטלי היכי משכחת
31 לה: **נפתחה.** בלא מחבו: **כדי דיימוע.** אחד מן'
32 (ג) שבזן והשאר אסורות עד שיפתחו ולא
33 אמרין טיול אחת מן הק' דאיסורא ברובא
34 איתיה והוא הכל מותר ויפתח ההמשם
35 לכתחילה: לא ידע. אין פסולן ניכר שיוכל
36 לברר ולהוציא חפסו מבניהם: **אלא מריפה אי**
37 **ידע ליה.** הני תחבו רגליה הא תריפה
38 ולמעלה או ניכר קרום של מוח שטרפיה ניכר:
39 **מנא ידע.** מעיקרא שוה המעורבת טריפה היתה:
40 נקובת הקזין. ואינה נקובה לחלל וכשריה ומום
41 נמי לא הוי דחור בריא: **דרוסת הזאב.** טריפה
42 מפני שהארס שורפה ולא ידע בין נקובה
43 לדרוסת: **נפולה.** מן הגז ואינה יכולה לעמוד
44 ספק טריפה היא ואם שחטה כשהיתה
45 מעט לעת טריפה משום ריסוקי אברים ואפילו
46 בדקה ולא מצא בה נקובת ריאה או מעיים ולא
47 פסוקת חוט השדרה ושם סימן טריפות ואם
48 שחטה מעט לעת ושחטה צריכה בדיקה מכל
49 סימני טריפות וכיון דאיתחזק בה ספק טריפות
50 אין מבטלין אותה לעלוי לפרש משום
51 הקריבוה נא לפתח: **נפולה נבדקה.** אם תעמוד
52 ותלך כשירה לגמרי דאיכא למאן דאמר באלו טריפות עומדה אינה צריכה מעט לעת
53 הלכה אינה צריכה בדיקה: **קסבר.** ר"ל עומדה על רגליה אפילו הכי צריכה מעט לעת
54 ואם אם הלכה צריכה בדיקה לאחר שחיתנה שאין זו בדיקתה ולד מריפה לא יקרב.
55 בפרק כל האסורים במסכת תמורה (דף לא) מפרש טעם: **דרוסת הזאב משוך.** דנקב
56 ואינו עגול שהצפרון קורע ויורד: **עמדה.** על רגליה אינה צריכה מעט לעת אבל בדיקה
57 בעיא ואם הלכה אף בדיקה אינה צריכה: **יקרב.** לשם מן שהוא: **ואם בעיא סמיכה.**
58 בבעליו ולא ידע מנא אבל קרבן אנשים לא. מתכשר בערובת בתמייה:
59 קרבן

הגמרא מקשה על כך: יתבי רב דמי וקאמר לה להא שמעתי – את
השמועה של רבי אלעזר. אמר ליה רב נחמן, לדברך נמט ושתי
קא חיינא הקא – אנו רואים שיש היתר לגמוע ולשתות בכל
תערובת תרומה על ידי פתיחת אחת החביות לכתחילה, ואם כן
באיזה אופן אסרו חכמים את כל התערובות. מתרצת הגמרא: אלא
אמא כך אמר רבי אלעזר, אם נפתחה חבית אחת מהן בלא כוונה,
אזי נזיל הימנה כדי דיימוץ ושותה את השאר.
הגמרא מביאה דין נוסף בענין זה: אמר רבי אשיעאי, חבית יין
סתומה של תרומה שנתערבה במאה וחמישים חביות יין של חולין,
ונפתחה מאה חביות מהן, כל החביות שנפתחו מותרות, כי גם על
הצד שיש בתוכם חבית של תרומה הרי היא בטלה בהם לפי
שנפתחה ואבדה חשיבותה, לפיכך נזיל הימנה מכל אחת מהן כדי
דימוץ – יין בשיעור של חלק אחד ממאה וחמישים חלקים, שהוא
כנגד שיעור החבית של תרומה שנתערבה במאה וחמישים, ונותנן
לכהן, ושותה את כל החביות הפתוחות. ושארי חמישים החביות
אסורין עד שיפתחו, מפני שיש לחוש שמא חבית התרומה בתוכם,
ואינה בטלה כל זמן שהם סתומות, ולא אמרינן איסורא ברובא
איתיה – ואין אנו תולים ואומרים שמסתבר שחבית התרומה היתה
בתוך מאה החביות שכבר נפתחו ושתי אותם, ומעתה יהיה מותר
ליטול מחמישים החביות הסתומות כפי יתרת השיעור שכנגד
התרומה שנפלה וליטנו לכהן ולשתות את השאר. מפני שרב
אושעיא חולק על רב הורדה (לעיל ע"א) וסובר שאין תולים
שהאיסור נמצא אצל הורדה.
שנינו במשנה: הרוזע והנרצע בו, והטריפה וכו' שנתערבו בזבחים
כשרים, ירעו כולם עד שיסתאבו ויביא בדמיהם קרבנות אחרים.
שואלת הגמרא: בשלמא בוליה – בכל הפסולים שמנתה המשנה
מובן מדוע לא ידע מי היא הבהמה הפסולה שנתערבה, שהרי אין
פסולה ניכר. אלא האי טריפה – אבל באופן שנתערבה טריפה
צריך להבין היכי דמי – במה מדובר, אי ידע ליה – אם ידוע לכהן
מי היא בהמת הטריפה, כגון שנחתכו רגליה מן הארכובה
ולמעלה, או שיש לה נקב בקרם של המוח שטריפתה ניכר, ליתי
ולישקליה – שיבאו ויטלנה מן התערובות ויהיו השאר מותרים
בהקרבה, ואי לא ידע ליה מי היא הטריפה לפי שאין טריפתה
ניכר, אם כן מנא ידע דאיערב – מהיכן הוא יודע שנתערבה טריפה
בין הזבחים.
מביאה הגמרא אפשרות אחת ליישב את המשנה: אמרי דבי רבי
נאי, הקא במאי עסקינן כגון דאיערב נקובת תקין בדרוסת הוואב –
שבבמות שהיה להם נקב רק בבשר מחמת קוץ, שאינם טריפה,
וגם לא נעשו בעלי מומין משום שהנקב חוזר ומבריא, התערבה
בהמה שדרסה זאב ונקב את בשרה בצפרניו שהיא טריפה מפני
שארס הזאב שורפה, ואי אפשר להבחין בהבדל ביניהם.
מביאה הגמרא אפשרות אחרת לבאר את המשנה: ריש לקיש
אמר, משנתנו מדברת [כגון] דאיערב כנפולא – שבזבחים הכשרים
נתערבה בהמה שנפלה מן הגג שהיא ספק טריפה שמא התרסקו
איבריה, ובמסכת חולין (א) שנינו, שאם המתין מעט לעת [ועשרים
וארבע שעות] ושחטה, צריכה בדיקה שאין בה סימני טריפה והרי
היא כשרה. ומכל מקום כשנתערבה נפולה בזבחים כשרים אינו
יכול להמתין מעט לעת ואז לשחוט את כולם בעזרה ולבדוק שאין
בהם סימני טריפה, כי יש חשש שתמצא טריפה ונמצא שהכניס
במזיד טריפה לעזרה.
מקשה הגמרא על ריש לקיש: נפולה נמי ליבדקה – הלא גם נפולה
אפשר לבדוק לפני שהחיתה אם נטרפה, על ידי שנגרסו לכל
הבהמות שבתערובת להלכה, שהרי ישנה שיטה (וחלף ש) הסוברת,
שאם הנפולה עמדה על רגליה היא אינה צריכה המתנה של מעט
לעת רק בדיקה לאחר השחיטה, ואם הלכה בידוע שאינה טריפה
ואפילו בדיקה אינה צריכה. מתרצת הגמרא: קפכר ריש לקיש
ששיטת התנא של משנתנו, שאף אם עמדה הנפולה עדיין צריכה
המתנה מעט לעת, ואם היא קללה, הגם שאינה צריכה המתנה

שואלת הגמרא: מאי שנא שלשה – במה שונה אופן זה שהתיר רבי
שמעון את התערובת, משום דאיכא רובא – שיש רוב היתר לבטל
את האיסור, הלא שנים נמי – גם באופן שנפל אותו רימון לשנים
ונחיו שלשה רימונים בתערובת, יש להתיר את התערובת משום
דאיכא רובא – שיש רוב היתר לבטל את האיסור. מיישבת
הגמרא: מאי שלשה דקתני, לתרתי והוא, דהיינו שנפילת הרימון
היתה לתוך שנים וביחד עם הרימון שנפל לתוכם הם שלשה.
הגמרא מיישבת את שיטת שמואל באופן אחר: ואיבעית אימא,
שמואל שאסר ספק ספיקא רק בעבודה זרה, קבר לה פרבי אליעזר
שאמר, שפת שנאפתה בתנור שהוסק בעצי אשירה ונתערבה הפת
האסורה באחרות ושוב נתערבו האחרות באחרות, התערובת
מותרת על ידי שישליך מעות לים המלח כנגד שווי התנאה שנחנה
מהעצים האסורים, אבל לולי זאת אף הוא סובר שכל התערובת
אסורה. הרי ששיטתו ספק ספיקא אסור בעבודת כוכבים.
הגמרא מביאה חידוש נוסף בענין תערובת: אמר ריש לקיש, חבית
יין סתומה של תרומה שהיא משושה דברים שמנו חכמים לעיל (ע"ב)
שיש להם חשיבות ואינם בטלים, שנתערבה במאה חביות סתומות
של היתר, ונפלה חבית אחת מהן לים המלח, הותרו בוליה, משום
דאמרינן – שיש לנו לתלות ולומר דקח חבית הנפל דאיסורא נפל,
ומה שנשאר לפנינו הם החביות המותרות.
הגמרא מבארת מה התחדש בדברי רב נחמן וריש לקיש: ואיצטריך
דרב נחמן ואיצטריך דריש לקיש – צריך גם את חידושו של רב
נחמן (לעיל ע"א) לגבי טבעת עבודה זרה, וגם את חידושו של ריש
לקיש, דאי מדרב נחמן, הוה אמנא הני מילי – דבר זה שהקילו
חכמים לתלות את האיסור בטבעת שנפלה לים הגדול אינו אמור
אלא בתערובת עבודת כוכבים, משום דאין לה מתירין, ואם לא
נקל לתלות את האיסור בחתיכה שנפלה תאסר התערובת לעולם,
אבל בתערובת תרומה הותרה על ידי שתמכר כולה
לכהנים, לא הקילו חכמים לתלות את האיסור בחבית שנפלה,
אלא מתכור את כל התערובת לכהנים, לכך השמיענו ריש לקיש
שאף בתערובת תרומה הקילו חכמים. ואי מדריש לקיש הוה אמנא
שרק בתערובת תרומה הקילו חכמים לתלות את האיסור בחבית
שנפלה, משום שהחבית היא דבר גדול דמינקרא נפילתה –
שנפילתה מן התערובת ניכרת היטב, ולא חששו חכמים שאם נקל
לתלות בה את האיסור יבואו להקל ולהתיר את התערובת גם
בלא נפילת החבית לים, אבל כשנתערבה טבעת של עבודה זרה
דלא מינקרא נפילתה הואיל והיא דבר קטן, לא הקילו חכמים
לתלות בה את האיסור, כיון שיש לחשוש שיבואו להתיר את
התערובת גם בלא נפילת הטבעת לים, צריכי – לפיכך הוצרכו גם
לחידושו של רב נחמן להשמיענו שבכל נפילה יש להקל.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים אם ריש לקיש התיר גם נפילה
שאינה ניכרת: אמר רבה, לא התיר ריש לקיש את התערובת על
ידי תליה שהאיסור הוא שנפל לים, אלא בהכתי דמינקרא נפילתה,
אבל כשנתערבה תאניה של תרומה בתשעים ותשע תאנים של
היתר ונאסרו כולם ונפלה אחת לתנא לים הגדול, לא הותרה
התערובת, לפי שקטנה היא ואין נפילתה ניכרת. ורב יוסף אמר,
התיר ריש לקיש אפילו בנפילת תאניה, משום שכנפילתה קד
עלייתה – כשם שנפילת תאנה של תרומה לתוך היתר חשובה
בעיניך לאסור את כל התערובת, כך תחשב עליית התאנה מן
התערובת להתיר את כולה.
הגמרא מביאה דין נוסף בענין תערובת: אמר רבי אליעזר, חבית יין
סתומה של תרומה שנפלה במאה חביות יין סתומות של היתר,
ונאסרה כל התערובת, הותרה חבית אחת מהן ורשאי לשותותה, כי
גם על הצד שהיא תרומה, כיון שנפתחה אבדה חשיבותה
ונתבטלה במאה החביות המותרות, ונזיל הימנה כדי דיימוץ –
ונטול מן החבית יין בשיעור של חלק אחד ממאה חלקים, שהוא
כנגד שיעור החבית של תרומה שנתערבה במאה, ונותנו לכהן,
ושותה ממנה את השאר.

41 דְּקָתְנִי – שכתבה לגבי הדין שצריך לכתחילה ליתן ארבע מתנות
 42 מכל אחד, כְּפָה דְּכָרִים אֲמֹרִים כְּשֶׁנִּתְעַרְבוּ חֵיין אֶבֶל נִתְעַרְבוּ
 43 שְׁחוּטִין לֹא, ולכך אתה מוכיח ממנה שאף בנתערבו בעודן חיים
 44 בלא סמיכה אפשר להקריבם, הרי יש להקשות על דבריה, מָה לִי
 45 חֵיין מָה לִי שְׁחוּטִין, הרי כשם שבנתערבו חיים יש ליתן לכתחילה
 46 ארבע מתנות מכל אחד גם בנתערבו שחוטין יש אופן שיתחייב
 47 ליתן ארבע מתנות מכל קרבן וקרבן, כגון שלא נתערבו כל הדמים
 48 בכוס אחד אלא כל דם ניתן בכוס נפרד והכוסות נתערבו ואינו
 49 יודע איזה כוס שייך לראובן ואיזה שייך לשמעון, שאז לכתחילה
 50 יש לו ליתן מכל אחד אחד ארבע מתנות, ומדוע חילקו בין חיים
 51 לשחוטים, ובהכרח יש לפרש שאין הבריייתא מתפרשת כפשוטה
 52 שדווקא נתערבו הקרבנות מחיים, אֲלָא הָכִי קָאָמֵר – זוהי כוונתה,
 53 כְּפָה דְּכָרִים אֲמֹרִים שצריך ליתן ארבע מתנות מכל קרבן וקרבן,
 54 כְּשֶׁנִּתְעַרְבוּ הקרבנות כשהן שְׁחוּטִין כְּעֵין תערובת חֵיין שכל אחד
 55 עומד בפני עצמו, דהיינו שנתערבו לאחר שחוטטן ונתינת דמן
 56 בְּכֹסוֹת, שכל כוס וכוס עומד בפני עצמו אלא שאינו יודע איזה
 57 כוס שייך לו ואיזה כוס שייך לחבירו, אֶבֶל כְּבֹלָל – אבל אם
 58 נתערבו שחוטין שנבללו הדמים של שתי הקרבנות בכוס אחד,
 59 נִתַּן אֶרְבַּע מִתְּנֵהוּ פֻּעַם אֶחָד לְכֹלָן, לפי שיש בילה ונמצא שנתן
 60 מכל קרבן וקרבן, וְאִם נִתַּן מִתְּנֵהוּ אֶחָד בְּלִבְד לְכֹלָן וְאִם וּמֵאֲחֵר
 61 ובהכרח הבריייתא אינה מדברת בדווקא כשנתערבו הקרבנות
 62 מחיים ממש, אלא כשנתערבו לאחר סמיכה ושחיטה, אין ממנה
 63 ראייה שכשנתערבו קרבנות הטעונים סמיכה שיש תקנה
 64 לתערובת.
 65 הגמרא דנה בשיטת רבי. שנינו בבריייתא הנזכרת לעיל: רַבִּי אֱמִיר,
 66 רֹאִין אֶת כְּמוֹת הַמִּתְּנֵה, אִם יֵשׁ בָּהּ שִׁיעוּר נִתְּנִיהָ בְּרִי לָזֶה וְכִי לָזֶה
 67 – המספיק לשתי הקרבנות, הוזריקה בְּשֶׁרָה, וְאִם לֹא הוזריקה
 68 בְּסוּלָה.
 69 מקשה הגמרא: וְיָמִי אֵיךְ לִי לְרַבִּי הָאִי קָבָרָא – וכי רבי סובר שיש
 70 שיעור לזריקת הדם, וְהָאִי תִּנְיָא הָרִי שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיִיתָא לַהֲלֹן (ב) בענין
 71 הזאה על הטמאים ממי חטאת, אֱמִיר רַבִּי, לְרַבִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 72 שנחלק על רבנן במסכת פרה (פ"ט מ"א) לגבי צלוחית שהיו בה מי
 73 חטאת קדושים ונפלו לתוכם מעט מים שאינם מקודשין, שלדעת
 74 רבנן כל המים נפטלו ואינם ראויים יותר להזאה על טמא מת,
 75 משום שיש בילה ונחשב שהמים הכשרים והפסולים מעורבים
 76 לגמרי, והואיל ויש שיעור למים שצריכים להזות על הטמא, יש
 77 לחוש שמא לא הזה כשיעור מן המים הכשרים, וגם אם יזה שתי
 78 פעמים לא יועיל, משום שאין ההזאות מצטרפות. אולם לדעת רבי
 79 אליעזר יזה מן המים שתי הזאות על הטמא ויטהר. וביאר רבי
 80 שרבי אליעזר סבר

1 אבוי מקשה על הדיוק בדברי רב יוסף: אֵיכָּיִה אֲבִי, הלא שנינו
 2 בבריייתא, קָרְבֵּן חטאת יחיד של ראובן שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּקָרְבֵּן חטאת יחיד
 3 של שמעון, וכן קָרְבֵּן חטאת של צִיבּוֹר שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּקָרְבֵּן חטאת של
 4 צִיבּוֹר, כגון שנתערב שעיר ראש חודש בשעיר ראש השנה, וכן
 5 קָרְבֵּן חטאת של יחיד וקָרְבֵּן חטאת של צִיבּוֹר שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בָּזֶה,
 6 כגון שנתערב שעיר נשיא בשעיר עולי הרגלים, שוחטין ונותן
 7 מדמן אֶרְבַּע מִתְּנֵהוּ – ארבע וריקות דם על ארבע קרנות המזבח
 8 מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד – מכל קרבן וקרבן. וְאִם נִתַּן מִתְּנֵהוּ אֶחָד מִכָּל אֶחָד
 9 ואחד וְאִם, כשיטת בית הלל (לעיל ה) הסוברים שאף חטאת שנתנה
 10 במתנה אחת כיפר בדיעבד. וְאִם נִתַּן אֶרְבַּע מתנות מְכֹלָן, דהיינו,
 11 נתן מתנה אחת שהיא שתיים ומתנה בקרן אחת שהיא כפולה
 12 לשתי צידי הקרן מקרבן זה, ומתנה אחת שהיא שתיים מקרבן זה,
 13 כך שבסך הכל ניתנו שתי מתנות שהן ארבע וְאִם. מבארת
 14 הבריייתא, כְּפָה דְּכָרִים אֲמֹרִים שצריך לכתחילה לתת ארבע
 15 מתנות מכל קרבן וקרבן, כְּשֶׁנִּתְעַרְבוּ הקרבנות בעודן חֵיין ושחטן
 16 וקיבל את דמיהן בכוסות נפרדים, שיכול ליתן מכל כוס וכוס
 17 ארבע מתנות, אֶבֶל נִתְעַרְבוּ הקרבנות כשהן שְׁחוּטִין ונבלל דמם
 18 בכוס אחד, נִתַּן אֶרְבַּע מִתְּנֵהוּ פֻּעַם אֶחָד מִכָּלָן – משני הקרבנות
 19 יחד, שהרי דמיהם בלולים בכוס אחד, וכיון שהוא סובר 'יש בילה'
 20 ושאנו תולים שנבלל יפה ויש בכל טיפה וטיפה מכל המינים נמצא
 21 שכשנותן את המתנות בפעם אחת, נותן מכל קרבן וקרבן. וְאִם נִתַּן
 22 מִתְּנֵהוּ אֶחָד בְּלִבְד מְכֹלָן – מן הדם שבכוס וְאִם, כשיטת בית הלל
 23 לעיל שבמתנה אחת כיפר בדיעבד. רַבִּי אֱמִיר, רֹאִין אֶת כְּמוֹת
 24 הָדֵם שניתנה באותה מִתְּנֵהוּ, אִם יֵשׁ בָּהּ שִׁיעוּר נִתְּנִיהָ בְּרִי לָזֶה וְכִי לָזֶה
 25 לָזֶה – שמספיקה לכל אחד מן הקרבנות, הנתינה בְּשֶׁרָה ונתכפרו
 26 בה, וְאִם לֹא – ואם אין בה כמות דם המספקת לשני הקרבנות
 27 הנתינה בְּסוּלָה ולא נתכפרו בה.
 28 מדייקת הגמרא: מזה שבאותה ברייתא קָתְנִי גם דין תערובת של
 29 קרבנות יחיד, וגם דין תערובת של קרבנות ציבור, משמע שהנידון
 30 בקרבן היחיד הינו דִּמְיָא דְּקָרְבֵּן צִיבּוֹר, מָה צִיבּוֹר נְבָרִי – כשם
 31 שבקרבן ציבור מדובר בקרבנות של אנשים ולא של נשים, אָף
 32 בקרבן יחיד מדובר בקרבנות של נְבָרִי – אנשים ויש להם חיוב
 33 סמיכה, ואף על פי כן שנינו בבריייתא ששוחטין ונותן מתנות מכל
 34 קרבן וקרבן ויוצאים הבעלים ידי חובתן, הגם שלא היתה סמיכת
 35 בעלים על הקרבנות. ואם כן קשה על רב יוסף שאמר, שמשנתנינו
 36 מדברת בהכרח בקרבנות של נשים שאינם טעונים סמיכה, אבל
 37 כשנתערבו קרבנות של אנשים שטעונים סמיכה אין תקנה
 38 לתערובת, ומהבריייתא מוכח שהסמיכה אינה מעכבת.
 39 רבא מיישב את דברי רב יוסף: אֱמִיר רַבָּא לֵאבִי, וְתִקְבְּרָא הָא
 40 מִתְּרַצָּתָא הִיא – וכי אתה סבור שהבריייתא מובנת כפשוטה, במה

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז תמוז, תשכ"א

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"כ כו' מו"ה נחום שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מ"ג תמוז עם הפ"ב שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ה

אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ולפלא גדול שאינו מצוין (עיין לקו"ת במדבר ו, ב בפ"י מרז"ל: ולא מצינו כו' אלא זה כו') יום

תאריך כתיבת מכתבו והרי הימים י"ב וי"ג תמוז ימי סגולה לתקון בכל הענינים עליהם מסר נפשו בעל

השמחה ועשיית הנ"ל ה"ז כלי למילוי משאלות לבב לטובה לא רק בענינים הרוחניים אלא גם בענינים

גשמיים, וק"ל.

ברכה לבשו"ט.

זבחים. פרק שמיני - כל הזבחים דף עה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

קרן יחיד שנתקרב בו, בכולו גרסין קרבן: קרבן יחיד בקרבן ציבור. כגון שעיר נשיא
שעירי הדגלים או עולה בעולה: הכי גרסין ואם יתן מתנה מכל אחד יצא. כדאמרן
בפרק בית שמאי (לעיל דף ק) כל הניתנין על המזבח הוזיצין שנתנן במתנה אחת כיפי:
ארכת מתנות. שתיים מתנות שזון ארבע קאמר: כדל"א. דבעינן ארבע מתנות מכל אחד
ארבע מתנות. אבל נתעברו חושבין. שכלל דמם

[illegible]

שיעור נהי דיש בילה וסמכין עלה דודאי יש בכלל הזאה מן המים הכשרים ומצטרפין מה שבראשונה ומה שבשניה מי יימר דמליא שיעורא:

הזאת

סמיכה ובגברא איירי כדמוכח בתוספתא ו"ל דתוקני גברא שאני כדקאמן נמי הוה עולה דהוויא הא דאמר פ"ג דמועד קטן (דף קו) ששלם ולא כשהוא חסר אבל אי לא קרא היה משלח איכא לאוקמא בעון או בקרבן נשים וכן הא דבעי הוה מנודה מזה שישלם ק' במורה מנודים והי' ושלחו קרבנותיהם היינו תמידין שבכל יום ואם תאמר לא תתן בפרק בתרא דמנחות (דף קו) פירשתי כי בקר ואם ששה לנדבה דאמר מהם לפר (ואחד) לעגל וזיכי עבדי הוה הא בעי סמיכה ו"ל דהוהם הקצין לעמוד אימורא ודברת ציבור ולא כי משנה (דף סב): דאמר השולח קרבנותיו ממונית הים כהן מניף על ידו וזיכי עבדי הוה בעי קצין על סמיכה ומוקדשין מניף משמע דאיירי ירשא ונתנת דהוה מניף על ידי ודחוק להעמידהו בקרבן ערל וטמא דהך קושיות שדקשינו אינם לפי טעם ראשון שפירשתי לפי שדמא אינו קיים וזה לא שייך דאין בחטאת דאם מתו בעליה למתה אולא אבל בשאר קרבנות לא אבל לפי טעם אחרון שפירשתי לו לעשות בלא סמיכה קשה ו"ל דאיירי ביורש כרבי יהודה דאמר יורש אינו סומך והכא דלא משני ביורש משום דדומיא דחטאת ק' ויש לתמוה ערל וטמא מ"ש משלחין קרבנותיהם הא אפשר לערל על שיימול ולטמא עד אשר יטורד ויעשו סמיכה ונראה לומר דבאור מילה דא"ל למול בשום ענין וטמא כגון ז' ומצורע דאין רפואתו תלחיה בעצמן א' נמי בקרבן הקבוע להם וזמן כגון עולת אריה ותגינה לא מעבכא מינ' ערל וטמא שאין יכולין לסמוך נימא כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו וכן בההיא דשקלים ודכריתות ודגורי דאין קראין לבילה כדאשכחן בפי' המוכרח את הסעיה (כ"ב פא): גבי בכוריה ו"ל דנפקא ל' מהא דאמרין בפ"ג דמועד קטן (דף טז). ויקריב חטאתו וז' עשרית האפי' שהיוקן במאי שמהו תוליה לעבוד ודריש הוה רבי שמעון בבואו יקריב במין שראוי לביאה אלא כגון חטאת וז' ומצורע משמע דוקא עשרית האפי' אבל שאר קרבנות משלח מיהו אין כל קראי יקריב ויהי' דלדלמא לא דמשלח שאר האפי' ויש לדקדק מהא דדרשינן בת"כ מזבוח ולא מנגנו שמע מינה דטמא משלח קרבנותיו דבהבאת קרבן איירי ועוד יש לדקדק דהבאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאת ש"מ דשאר קרבנות משלח ולא חיזישין לענין מסיכה בראוי לסמיכה ומזה למד בפ' דבריי עילי ורשמי לא מצ' למידק מהני קראי היכא דלא אפשר לסמוך על טה' סמיכה מעכבת מטעם דאין ראוי לבילה ושמוא סבר כי הסומך וטמא ורובו אומכסי א' אין ליה ליה דמרחק שפון ולא עינין ראוי ורובו קאמי דאין ראוי למצות שמד באורייתא אלא יכולה לסמוך אבראי ויש נמי דכפרין כל הפסולין (שם לנ) ממסיו דהוינן לסמיכה כשהיה דאורייתא:

ואם נתן ארבע מכולן יצא. פירש בקונטרס מזה שנים ומזה שנים ותימזה דבאחת מזה ואח סיפא ואם נתן מתנה אחת מכולן יצא ויש לומר דקאי על כל ארבע חטאות שנים של

אחת מכל אחת ואחת:

הג"ה

אחת הכוונות של בעל הגאולה והשמחה, שרצה שיהיה ענייני הזיכרון וקבלת החלטות טובות.

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

הגיה **הוּאָה** כל שהוא מטהרת. ולא בעיא שיעור אנבא דגברא אבל במנא בעיא שיעור כדאמר בגדה (ט ט) וביומא (דף יד.) **בכור** אינו נפדה תמורתו מהו. והא דתנן בתמורה ב' ואלו קדשים (דף כא.) וכל הקדשים יש להם פדיון ולתמורתיהן פדיון חוץ מן הבכור תנועשהר לאו אתמורתן קאי וא"ת ולענין מאי קא מיבעיא ליה אי יש לתמורת

בבור פרדן אי לניזה ועבודה אפילו יש לה פרדן
אסורה: כשאר פסולי המוקדשין ואי לענין דלא
בעי למיתבא לכחן הא תנן בהדיא בתמורה בפ'
ואלו קרשים (גזש) דנאכלת במומן לבעלים ואי
לענין דנאכלת בצלי ובחורל כדדרשנין למשחה
לגדולה הא כיון דלאו מתנות כהונה היא לא שייך
בה למשחה ואי לענין לקנות מן המעות קרבן הא
אין התמורה עצמה קריבה ואפי' כשהיא תמימה
כדאמר ריש ב"ל (לעיל דף לה) הן קריבין ואין
תמורתן קריבין וי"ל דמביעיה לא איז וזהו קדושה
על המעות כשפירא לא איז:

התמים 9 בבור לבדק הבית מהו שישקול
בליטרא. אי האי דאמרי אינו
נשקל בליטרא הוי דרבנן נחא אבל בהדיא
מוכחא בולק (סנהדרין דף ק"ב) ובפ"ק דתמורה
(דף ת.) שהוא דאורייתא דרדיש בהמתה מי
שנאכל בתורת בהמתו יצא בבור ומעשר שאינו
נאכל בתורת בהמתו דתנן (בכורות לא.) [כל]
הקדשים נשחטים ודומעין ושקלים בליטרא חוץ
מז הבכור ודמיו:

הַפְדּוּ לִי בְכוֹר בַּעַל מוֹם. פִּדְשׁ בְּקוֹנְטֵרַס שִׁצָּא
לְחֹלֹץ לִיגֹזוֹ לְעֵיבֵבֵב וְקִשָּׁה דֹאפִילוֹ בְּחָךְ
פְּדִין לֹא נִפְקִי מִיַּד דְּהוּהָ אֲשֶׁאֵר פִּסּוּלִי
הַמּוֹקִדֶשִׁים וְיֵל דִּמְיִי בְּבִכּוֹר בַּעַל מוֹם מַעֲקִיר
אִי נָמִי הוּהָ נִפְקִי לְחֹלֹץ טַפִּי מִשְׁאֵר פִּסּוּלִי
הַמּוֹקִדֶשִׁים מִשּׁוּם דְּבִשְׁאֵר פִּסּוּלִי הַמּוֹקִדֶשִׁים יֵשׁ
בְּדִמְיִן צוֹרֵךְ גְּבוּהָ מִשְׁאֵיכְּ בְּדִמִּי בְכוֹר וּמוֹעֶשֶׁר:
דְּהֵאִי צִמֵּר וְהֵאִי שִׁיעֵר. הֵאִי דְלֹא חֲשִׁיב לִיה
בְּרִישׁ מִנְחֹת (דף ג.א.) מַעֲשִׂי מִבְּחִין עֲלִיוֹ מִשֶּׁם
דְּאִמְרֵי דִּירְבָּא אֹנֻכְמָא מִמֵּי כִי יִדְּיִקֵּן בִּיה
אֲפֻשֶׁר לָהּ:

איבא כן שנה דמיחוּ בן שתי שנים. הא
דאמר' ב' שני דקדשו (דף נה.) גבי
בדמה שנומאצת בין ירושלים למגדל עדר דפרץ
למא חטאת היא ומושני חטאת בת שנתה
ואתכתה בן שתי שנים לא דוקא בת שתי שנים
אלא בת שלש וארבע דמינבר שפיר: **שבועית**
אין לוקחין בדמיה תרומה מפני שמועט
באבילה. פירש בקונטרס שהתרומה זמן
אבילה לעולם ושביעית זמן אבילה קודם
שחבלה לחיה מן השרה ונוצא זה מביא תרומה
לידי ביעור הוא דתנן במס' שבועית (פ"ט מ"ח)
לאחר ביעור מחלקן שלש סעודות לעניים רבי
יסי אומר אחד עניים ואחד שעירים יאכלו מבי
ממעט באבילה לאחר תרומה שלש סעודות
ואינו מוצא למיחלק וא"ת תרומה קודם לפסח
היא אסור לחמצה משום דקא ממעט באבילה
ויל' רבבי עדיפא ליה ושרי משום דרביי (במדרב
יח) למשחה ולא דמי למבשל ירק בעמק תרומה
(לקמן עו.) שהירק מיתקן ע"י השמן ולא השמן ע"י
הירק ועוד דעיסה מתחמצת מאיליה ואפילו מביא

אין

אין

מפני שממעט בזמן אכילת התרומה ומביאה לידי איסור אכילה שצריכה שתתבער מן הד

1 **הואה כל שהוא מטהרת.** חרא מילתא היא שהזאה כל שהוא מטהרת ולקמן מפרש אמאי
2 יזה שתי הזאות: והואה מוצצה כשר ומוצצה פסול. כלומר ולא תימא דהזאה כל שהוא
3 [דמטהרת] (דמועטת) (ומיזה) אם אין עם התערובת פסול אלא אפילו יש עם התערובת
4 פסול שגרה ומוצצה לאו דוקא אלא ליכא שיעור [וקס"ד] דהוא הדין למתן דמים: ונתנית

5 דם רמובח לחוד. צריך שיעור שיראה הדם לשני
 6 רוחות הקרן של מזבח: אמר רמי בר חמא
 7 פשיטא לי בכור לבית שמאי. אע"פ כשהם
 8 ובזמן הזה: אין מאבילין אותו לבית. דהכי תניא
 9 בבכורות ב' כל פסולין (דף ל"ג.) אינו נשקל
 10 בלישראל. אם הבחן מוכר בשר: אינו נפדה.
 11 לצאת מתורת בכורה לחולין ולחול קדושה על
 12 המערת: משוהממו. אף משוהממו: התפיש בהן
 13 בכור לבקד הבית. משוהממו: ורווח הקדש
 14 עזיר. וישקל בלישראל כדי שיצמח מכירתו
 15 וירבו דמיו דהא ק"ל (בכורות דף ל"ג.) בשאר

16 פסולי המוקדשים בשביל שפיתונו להקדש
17 הקילו עליהן נשחטין באיטילו ונמכרין
18 באיטילו ונשקלן בליטרא כדי שירבה הפודה
19 אותן בדמיון מתחילה חוץ מן הכבוד מפני
20 שהנאת ריבוי דמיו אינה אלא לכחן והאי
21 ההתפסו לברק הבית הנאות להקדש היא: או
22 דלמא. אז דמי התם הנאת ריבוי הדמים אותה
23 קדושה עצמה שמבאין בדמים הרב כיצא בו
24 הזאת הנאת ריבוי הדמים קדושה אחת: לאו

25 לְמִיּוֹרָא דְּאִין אַחַד מִהֶן נִשְׁקַל בְּלִימָרָא וְאֵעָזַר
26 דְּאִיכְא פְּסִידָא דְּהִקְדֵּשׁ גְּבִי פְּרִיזִין שְׂאֵר הוּבְחִים
27 הַמְעוּרְבִים שְׁפִרְזִין דְּמִיהֶם לְהִקְדֵּשׁ (פְּסָחִים) דָּף
28 צַח) וְקֹאמֵר דְּלֹא מוֹלֻלִין בְּכּוֹר מִשּׁוּם דְּהִי
29 אֲלֻמָּא מִשּׁוּם דָּךְ נִמִּי לֹא: הֵן ב' קִדְּשוֹת 'וּב'
30 נִזְיָן. הוּבְחִים שְׁהֵאֲתוּן לְהִקְדֵּשׁ חֵן קִדְּשָׁה
31 לְבִדָּה וְגוֹף לְבָדוֹ וְהַכּוֹר שְׁדִמְיָא לְכּוֹחַ קִדְּשָׁה
32 לְבִדָּה וְגוֹף לְבָדוֹ הִילֵּכךְ לֹא מוֹלֻלִין בְּדָךְ
33 קִדְּשָׁה אֲדִרְגָּא: מִשּׁוּם רוּחָהּ קִדְּשָׁה
34 דְּנֻפָּא חֲרִיזָנָא: אַבְל הֵכָּה שְׁתֵּי קִדְּשוֹת חֵן וְגוֹף
35 אַחֵר. קִדְּשֵׁת כְּבוֹד וְקִדְּשֵׁת בְּרַדְּ הִבִּית וְהִיא

למימר הואיל ורוחא דהקדש בראי גופא הוא
ואע"ג דלקדושה אחרייתא אויל מזולזלין
בקדושת כבוד דהאי גופא: מתקין לה רבי יוסי
בר אבין. מאי קמביעיא ליה וכי משום התפסותו
מזולזלין ביה: ומאי אילו אומר חפדו כבוד זה.
שיצא לחולין מקדושתו לגזול ולעבד כה:
שתתפסו: לבדק הבית. וירבו דמיו כלום שומעין
לו. לעבור על דברי תורה: ופרכין חפדו דחמא
אמר לא תפדה. ועל דבריו אין לעבור אבל
לשקול בליטרא אין כאן עבירה על דברי תורה:
אלא א"ר אמי. הכי איכא למיפשטא לבעיך:
כלום הקנה. תפדה: וזדק הבית אלא מה שקנו
(בגופו) בכבודו זה וכן דאצלו לא הוה
לישקל בליטרא אין יכול להקנות לבדק הבית
עודף דמי צמצום משקל הליטרא: שיעיר. אין לו
צמר אלא שיער אבל אשם איל הוא ויש לו
צמר: נזיר וכו'. באשם נזיר ובאשם מצורע
כמה תתיב וסתם כבש בן שנה הוא: מתני'
במפורש שבת. לזכרי כהונה ובערתי וליום ולילה
וכולן

55 בְּדָךְ אִשׁוּם וּבִעַל הַשְּׁלָמִים יֵצֵא יְדֵי שְׁלָמִים שְׁהֵי כָל אֶחָד יִקְרַב לָמִי שְׁחָזָה: לְבֵית הַפֶּסֶל.
56 שִׁמְעִיטַע בּוֹמָן אֲבִילַת שְׁלָמִים וּמִבֵּיא לְיָדֵי נוֹתָר אֲלֵא יִדְעוּ וַיִּמְכְּרוּ בְּדִלְעִיל: יֵאָבְלוּ בַּחֲמוֹר
57 שִׁבְבוּ. וְהָאָה רַבּוּ וְחִדּוּ לְדָרָא מִתְּמַתָּא אֲחִירָתָא: **וְהָ** שְׁנֵינִים אֵין מִלְּחִתִּין בְּדִמְיֵין תְּרִימָה.

58 ם קודם שתכלה לחיה שבשדה ותרומה זו מתבואת שאר שני שבוע היתה חזק אכילתה
59 ת תרומות ומעשרות היא:

ובולן

להקדש, מכל מקום הואיל ונתערבו בבכור ומעשר, אין מזולזל
בקדושת הבכור והמעשר לצורך ריוח של דמי העולה או
השלמים. ואם כן הוא הדין כשהקדיש בכור בעל מום לבדק הבית,
אסור לגזבר לשוקלו בליטרא ולזולזל בקדושת הבכור, על אף
שיהא בכך הפסד לקדשי בדק הבית.
הגמרא דוחה את הראיה: רב הונא ורבי חזקיה תלמידי רבי ירמיה
דחו את הראיה ואמרי, מי דמי – האם דומה המקרה של המשנה
לאופן שבו הסתפק רבן בר חמא, הלא הקהם – זבחים שנתערבו
בבכור, יש שתי קדושות חלוקות, קדושת עולה ושלמים שהם
שייכים להקדש, וקדושת בכור שדמיו שייכים לכהן, ושני נופין
חלוקים, שהרי אין שתי הקדושות באותה בהמה, ולכן סברו
חכמים שאין ראוי לזולזל בקדושת הבכור מחמת ריוח שיהיה
להקדש מהעולה והשלמים. אולם הקהם – במתפיס בכור בעל מום
לבדק הבית, ישנם שתי קדושות – קדושת בכור וקדושת בדק
הבית, ונוף אחר – שכן באותה בהמה חלים שתי הקדושות הללו,
ומכיון ששתי הקדושות נמצאים בבהמה אחת, יתכן לומר שעדיף
לעשות ריוח להקדש ולזולזל בקדושת הבכור.
הגמרא מקשה על ספיקו של רמי בר חמא: מתקנה לה רבי יוסי בר
אבין על רמי בר חמא. מה הצד לומר שיהא מותר לזולזל בבכור
שהתפיסו לבדק הבית, והרי מה אילו אמר אדם לבית דין, הפדו לי
– תפדו לי בכור בעל מום זה, שהתפיסו הכהן לברך הבית, כדי
שיצא לחולין ויהא מותר בגיהו ובעבודה, וממילא ירבו דמיו ויהא
ריוח להקדש, כלום שומעין לו לעשות כן, לעבור על מה שאמרה
תורה (ממבר יח יז) 'אך בכור שור וגו' לא תפדה, כדי שיהא ריוח
להקדש, הלא ודאי שאין לעשות כן. ואם כן גם לזולזל בקדושתו
ולשוקלו בליטרא אסור אף על פי שיהא ריוח להקדש.
דוחה הגמרא את הקושיא: הפדו – וכי מפדיון בכור ישנה קושיא,
הלא לגבי פדיון תחנא אמר לא תפדה, וכיון שהתורה אסרה את
פדיון הבכור, אין לחלק בין מקום שיהא ריוח להקדש למקום שאין
ריוח להקדש, מה שאין כן לגבי שוקול בליטרא שהוא רק אסור
דרבנן, יש סבא לומר שמשום ריוח הקדש יהא מותר לעבור על
איסורם.
הגמרא פושטת את הספק באופן אחר: אלא אמר רבי אמי, כלום –
הרי לא תקנה זה – הכהן להקדש אלא מה שקנינו לו, שהרי אדם
אינו יכול להקנות מה שאין לו, וכיון שלכון אין זכות לזולזל
במכירת הבכור, נמצא שיש לו רק את שווי הבשר כפי שהוא
נמכר באומד ולא בליטרא, ולכן אינו יכול להקנות להקדש יותר
מזה.
שנינו במשנה: הכל יכולין להתערב בו – כל הזבחים יכולים
להתערב ולא יהיו ניכרים בתערובתן, חוץ מן החטאת והאשם
שאם יתערבו זה בזה יהא ניכר מזה החטאת ומזה האשם. מקשה
הגמרא: מאי שנא – במה שונים חטאת ואשם משאר זבחים.
לכאורה זהו משום דהאי זכר – קרבן אשם בא מן הזכר והאי נקבה
– ואילו קרבן חטאת בא מן הנקבה, וממילא כשיתערבו יהא ניתן
להבחין בהבדל שביניהם. הלא בתערובת חטאת ועולה נמי – גם
קיים חילוק זה, לפי שהחטאת באה מן הנקבות והעולה מן הזכרים.
מתרצת הגמרא: בתערובת חטאת ועולה איכא – ישנו אופן שלא
נוכל לחלק ביניהם, כשנתערב שיעיר חטאת נשיא הבא מן הזכר
בעולה הבאה מן הזכר.
מקשה הגמרא: הלא בתערובת [חטאת ואשם נמי איכא – גם יש
אופן שבו לא נוכל להבחין בהבדל שביניהם, כגון שנתערב שיעיר
חטאת נשיא הבא מן הזכר, באשם שאף הוא בא מן הזכר].
מתרצת הגמרא: ששעיר נשיא ואשם אינם יכולים להתערב משום
שהאי שיעיר והאי צמר – לשעיר אין צמר אלא שיער, ואילו אשם
בא מן האילן שיש לו צמר, ובקל ניתן להבחין בשוני שביניהם.
מקשה הגמרא: הרי קרבן פסח וקרבן אשם נמי לא מיערב – גם לא
שייך שיתערבו, משום דהאי קן שנה – קרבן פסח בא מן הכבשים
שאינם יותר מבני שנה, והאי קן שתי שנים – ואילו אשם בא מן

שהוא כל שהוא על הטמא מטהרת, משום שהוא אינה צריכה
שיעור, ולכן גם באופן שהיתה ההוא מצלוחית שהיו מעורבין בה
מחצה בשר ומחצה פסול – חצי מים מקודשין וחצי מים שאינם
מקודשין, אין להזאה שיעור, וזה מן המים שתי פעמים בכל פעם
כל שהוא ויטהר הטמא. הרי שדעת רבי שאין להזאה שיעור,
ומסתבר שגם לזריקת הדם אין שיעור, ומדוע אמר בברייתא שרק
אם היה בתמנה שיעור נתינה הקרבנות הזריקה כשרה.
מתרצת הגמרא: שרבי לדיקדוק דרבי אליעזר קאמר, שלשיטתו
הזאה אינה צריכה שיעור, אבל הוא עצמו סובר כרבנן שלהזאה
יש שיעור, ואף לזריקת הדם יש שיעור.
תירוץ נוסף: ואיבעית אימא, הוה להו ונתינה להו, ויש לחלק
בין נתינת דמים על גבי המזבח להזאה על הטמא, והגם שלהזאה
אין שיעור, למתן דמים יש שיעור.
שנינו במשנה: אם נתערבו עולה או שלמים בבכור ומעשר בו
שאין להם פדיון, ירעו כל הבהמות עד שיסתאבו ויאכלו כולם
בקדושת בכור ומעשר. הגמרא דנה אם קדושת תמורת בכור שזה
בכל הדברים לקדושת בכור: אמר רמי בר חמא, זה ברור שאפילו
בכור בעל מום בזמן הזה לפי בית שמאי אין מאכילין אותו לנשים
גדול, משום שהתורה הקדישה את הבכור לחיה ושוק, שנאמר
(ממבר יח יח) 'ובשרם יהיה לך פהוזה התנופה וכשוק הימין', ומכאן
למדו שכשם שחזה ושוק אינם נאכלים לנשים גדול, שהרי נאמר
(שם יח יא) 'כל חזהו בבייתך איכל אתו', כך בכור אינו נאכל לנשים
גדול. אך תמורתו מהו – בבהמת חולין שאמר עליה שתהיה
תמורת הבכור ונתפס עליה קדושת בכור, ושנינו (לעיל לה) שאינה
קריבה אלא נאכלת לבעלים במומה, יש להסתפק אם גם היא
אסורה באכילה לנדות או שמא היא מותרת.
וכן ברור שבכור בעל מום אינו נפדה – אין קדושתו פוקעת על ידי
פדיון. אך תמורתו יש להסתפק מהו, האם אף לתמורתו אין
פדיון, או שמא דינה כשאר בהמות קדשים שנפל בהם מום
שנפדים ויוצאים לחולין.
וכן ברור שבכור תם בזמן הזה או בכור בעל מום אפילו בזמן
המקדש אינו נשקל בליטרא – אם רצה הכהן למכרו אינו רשאי
לשקול את בשרו במשקל כדרך מוכרי בשר, משום שזהו לזולזל
בקדושתו. ורק בפסולי המקדשין התירו לעשות כן, הואיל ועל
ידי כך ימכר הבשר בדקדוק ולא באומד ויהיה ריוח להקדש
במכירתו בדמים מרובים יותר. אך תמורתו מהו – אבל בתמורת
הבכור יש להסתפק האם קדושתה חמורה בקדושת הבכור גם
לענין זה שאסור לשקול את הבשר במשקל, או לא.
הגמרא פושטת את הספיקות: אמר רבא, תניא, בכור ומעשר אף
משחוקמו – משנפל בהם מום עושין תמורה, ותמורתן פיוצא בהן –
ויש לתמורתן קדושה גמורה כמו לעצמן. הרי שמבואר בברייתא
שכל הדינים הנובעים מחמת קדושת הבכור חלים גם על
התמורה.
הגמרא מביאה ספק נוסף בענין קדושת בכור: בעי רמי בר חמא,
התפיס – הקדיש הכהן בכור שנפל בו מום לברך הבית, מהו
שישקול בליטרא – האם יכול הגזבר כשמוכרו לצרכי בדק הבית
לשוקלו בליטרא כדרך הקצבים. וצדדי הספק הם, הוהא דהקדש
צריך – האם ישנה עדיפות לריוח של הקדש, ומשום כך יהא מותר
לגזבר לזולזל ולשקול את הבשר כדי שיהא ההקדש נשכר. או
למאן וילוחא דבכור צריך – עדיף לחוש לבזיון של קדושת הבכור
ולכן יהא אסור למוכרו בליטרא אלא באומד.
רבי יוסי פושט את הספק ממשנתינו: אמר רבי יוסי בר זבדא, תא
שמע, נתערבו עולה או שלמים בבכור ומעשר, ירעו כל הבהמות
עד שיסתאבו ויאכלו כולם בקדושת בכור וכמעשר. מדייקת
הגמרא, לאו למימרא דאינו נשקל בליטרא – האם אין כוונת
המשנה לומר שגם לאחר שיפול כולם מום אי אפשר לשוקלם
בליטרא ולמוכרם או לפדותם, ואף על פי שעולה או שלמים
שנפל בהם מום דמיהם להקדש, ואם לא ישקלם יהא הפסד

אביי משיב לרב יוסף באופן אחר למה לא הקשה על רבא ממשנת
 שביעית: אמר ליה אביי לרב יוסף, וְלֹא מִי אוֹתִיבִיתִי – האם לא
 הקשיתי על רבא לעיל (ע"ה) מִמְּתִינִין מאשם שנתערב בשלמים
 דְּמִתִּיר רַבִּי שָׁמְעוֹן את הקרבת שני הקרבנות, אף על פי שמביא את
 השלמים לידי פסול, וְאִמָּר לִי, שלא התיר רבי שמעון במשנתו
 להביא קדשים דאורייתא לידי פסול, אלא משום דְּאִיֶּעָרַב – שכבר
 נתערבו זה בזה, ובדיעבד רבי שמעון אינו מחמיר, אבל לכתחילה
 אף הוא אסר להביא קדשים דאורייתא לידי פסול, ואם כן, הֲכָא
 נָמִי – אף במשנת שביעית יש לומר שהיא מדברת באופן דְּאִיֶּעָרַב –
 שנתערב שמן של תרומה בירק של שביעית, שמאחר וכבר
 נתערבו, אף לדעת רבא התיר רבי שמעון לבשלם ביהוד ולאובלם,
 אבל לקחת לכתחילה ירק של שביעית ולבשלו בשמן של תרומה
 אף הוא מודה שאסור.
 השיב רב יוסף לאביי: אִי דְּאִיֶּעָרַב – אם משנת שביעית מדברת
 באופן שכבר נתערב השמן עם הירק, מִאי מְעִיִּיחוּ דְּרִבְנָן שאסרו
 לבשלם יחד, והלא לאחר שנתערבו אין אפשרות להפריד את
 הירק מהשמן, ואם לא יבשלם יחד בין כה ילך השמן לאיבוד
 כשיגיע זמן הביעור, ואם כן מדוע אסור עתה לבשלם.
 אביי דוחה את קושיית רב יוסף: אמר אביי לרב יוסף מִיִּי דְּהָוָה
 אֲשֶׁם וְשִׁלְמִים – הרי דבר זה דומה לאשם שנתערב בשלמים,
 שאף על פי שכבר נתערבו זה בזה החמירו חכמים שלא להקריבם,
 ואף בירק שנתערב בשמן יש לומר שסברו שגם לאחר שנתערבו
 אין לבשלם יחד.
 השיב לו רב יוסף: מִי דְּמִי – וכי המקרים הללו דומים זה לזה, הרי
 הָתָם – באשם שנתערב בשלמים אֵית לֵיהּ – יש לתערובת תַּנְתָּא
 בְּרִיעִיָּה, ומשום כך אסרו חכמים להקריבם ולאובלם כדי שלא
 יבוא לידי פסול, כיון שיש להם תקנה שירעו עד שיסתאבו
 וימכרו, אבל הָא – בירק שנתערב בשמן לֵית לֵיהּ תַּנְתָּא בְּרִיעִיָּה –
 אין לתערובת תקנה אחרת, ואם כן למה שיהיה אסור לבשלם
 יחד, ואם באת לדמות תערובת ירק ושמן למשנתו הֲאֵל לֹא דְּמִי –
 אין לך לדמות אותה אֵלָא וְלִסְפִּיא לְחִיתִּיקָ שנתערבה בְּחִיתִּיכוֹת,
 דְּכִינִן דְּלִית להם תַּנְתָּא בְּרִיעִיָּה, אף חכמים מודים שהתערובת
 תִּתְּכַל בְּחִיּוֹר שֶׁפֶקֶן, ואם כן אף בתערובת ירק בשמן היה להם
 להתיר לבשלם כיון שאין להם תקנה אחרת, ואם חלקו חכמים
 ואסרו לבשלם בהכרח שמשנת שביעית מדברת כשעדיין לא
 נתערבו ובא לערבם ולבשלם, ואף על פי כן התיר רבי שמעון
 לבשלם, ומשמע שדעתו מביאים קדשים דאורייתא לידי פסול
 אפילו לכתחילה, וקשה לרבא.
 רבינא בא לסייע לאביי: מִתְּקַף לֵה רַבִּינָא לרב יוסף, מִי דְּמִי – האם
 שייך לדמות ירק של שביעית שנתערב בשמן של תרומה לחתיכה
 שנתערבה בחתיכות, הלא בְּחִיתִּיקָ שנתערבה בְּחִיתִּיכוֹת לֵית לֵהּ –
 אין לתערובת תַּנְתָּא כָּלָל, ומשום כך אף חכמים הודו שמוותר
 לאכול את התערובת כחמור שבחן, אבל הָא – בירק של שביעית
 שנתערב בשמן של תרומה אֵית לֵיהּ – יש לשמן תַּנְתָּא בְּחִיתִּיקָ,
 שעל ידי שיסחוט את הירק יצא ממנו השמן, וכשיגיע זמן הביעור
 של הירק לא יצטרך לבער את השמן, ונמצא שלא הפסיד את
 התרומה, ולכן לא התירו חכמים לבשלם יחד, ורבי שמעון סבר
 שכיון שכבר נתערבו יש להקל בדיעבד ומותר להביאם לידי
 פסול.
 עתה מבארת הגמרא מה סבר רב יוסף בקושייתו. מבארת הגמרא:
 וְרַב יוֹסֵף שְׂדִימָה יֵרֶק ושמן שנתערבו לחתיכה שנתערבה
 בחתיכות, סבר, שאף לירק שנתערב בשמן אין תקנה בלא בישול,
 וסחיטה אינה תקנה, משום דְּחִיבִי נִסְחוּט – האיך נסחוט את הירק,
 אם נִסְחוּט אותו מִיָּבֵשׁ – הריבה קָא מְפָסִיד בְּשִׁבְעִיָּה, משום
 שלאחר שיסחוט אותו היטב לא יסאר בו טעם כלל, והתורה
 אמרה (ויקרא כה 1) וְהִיָּיְתָה שֶׁבֶת הָאֶרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָהּ, ודרשו חכמים
 לאכלה ולא להפסד, ואם נִסְחוּט אותו מִיָּבֵשׁ – מעט, סוֹף סוֹף
 אֶרְצוֹ מִיָּעָרַב – מעורב שמן בירק וכשיגיע זמן הביעור ויצטרך
 לאבד את הירק נמצא מאבד גם את השמן של תרומה, ומכיון

יְכוּלִין – בכל הקדשים הנאכלים רָשָׁאִין הַכֹּהֲנִים לְשִׁנוֹת בְּאֶכְלֵתָן,
 ולאוכלן בכל אופן שירצו, כגון לְאֶכְלָן צִלְוִין, שְׁלוֹקִין – מבושלין
 הרבה וּמְבוֹשְׁלִין מעט, וכן יכולים לִתֵּן לְחִיּוֹן – לתוך חתיכות
 הקדשים תְּבִילִי – תבלינים של חִלּוּל וְתְבִילִי – ותבלינים של תְּרוּמָה,
 דְּרַבִּי רַבִּי (שמעאל) [שָׁמְעוֹן]. וטעמו נתבאר להלן (ע"ה), משום
 שהקדשים צריכים להאכל בצורה חשובה. ושם במשנה חלק רבי
 מאיר על רבי שמעון וסבר, שאין ליתן תבלין של תרומה לתוך
 חתיכות הקדשים, מפני שממעט את זמן אכילת התרומה ומביאה
 לידי פסול, שהרי לאכילת תרומה אין זמן קצוב ואילו לאכילת
 הקדשים יש זמן קצוב. וזוהו שהתיר רבי שמעון ליתן תבלין של
 תרומה לתוך חתיכות הקדשים, מוכח שסובר שאף לכתחילה
 מותר להביא קדשים לבית הפסול.
 רבא משיב על הקושיא: אִמָּר לֵיהּ רבא לאביי, הִנֵּה לְתִירוֹת תְּבִילִין
 – אל תקשה עלי מתרומה שמפרישים מן התבלין, לפי שחיוב
 הפרשת תרומות ומעשרות מתבלין הוא רק מִדְּרִבְנָן, לפיכך סבר
 רבי שמעון שיש להקל בה ואין לחוש אם מביאה לידי פסול, אבל
 בתרומה שמפרישים מדברים שחיוב הפרשתם מן התורה, אף הוא
 מודה שאין להקל לכתחילה להביאה לידי פסול.
 אביי מוסיף להקשות על רבא: אֵיתִיבִיהּ – הקשה אביי לרבא, והרי
 שנינו במסכת מעשר שני (פ"ג מ"ב) אֵין לִזְקִינִין תְּרוּמָה בְּכֶסֶף מְעָשֶׁר,
 כלומר כהן שיש לו כסף של מעשר שני, אינו רשאי לקחת באותו
 כסף תרומה בירושלים, מִפְּנֵי שְׁמִמְעָם בְּאֶכְלֵתָהּ – באכילת
 התרומה, שכן מעשר שני נאכל רק בירושלים ואסור לאונן, ואילו
 תרומה נאכלת בכל מקום ומותרת באכילה לאונן, וכשלווקח
 תרומה בכסף מעשר שני נתפס עליה קדושת מעשר שני וחיוב
 לאוכלה דווקא בירושלים ואסורה לאונן, ונמצא מצמצם את
 אכילתה. וְרַבִּי שָׁמְעוֹן מְתִיר לקחת בכסף מעשר שני תרומה. מוכח
 שלדעת רבי שמעון מותר לצמצם את אכילת התרומה והקדשים
 אפילו לכתחילה ואפילו בתרומה דאורייתא.
 אומרת הגמרא: אֵישֶׁתִּיק לֵיהּ – שתק רבא לאביי והודה לדבריו.
 הגמרא מביאה קושיא נוספת על רבא ממשנה אחרת: כִּי אֶתָּא
 אַבְיִי לְקַמְיָה דְּרַב יוֹסֵף, אִמָּר לֵיהּ רב יוסף, אֲמַאי לֹא תוֹתִיבִיהּ – מדוע
 לא הקשית לרבא גם מִהָא – מן המשנה שבמסכת שביעית (פ"ח מ"ו)
 שבה שנינו, אֵין מְבוֹשְׁלִין יֵרֶק שֶׁל שְׁבִיעִית בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, כדי
 שֶׁלֹא יָבִיאוּ קִדְשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל, שהרי לתרומה אין זמן קצוב
 לאכילתה ואילו השביעית נאכלת רק עד זמן הביעור, וכשמחיל
 קדושת שביעית על התרומה גורם לכך שאף היא צריכה להאכל
 עד זמן הביעור, ולאחר מכן צריך לכוללה, ונמצא שמפסיד את
 התרומה. וְרַבִּי שָׁמְעוֹן מְתִיר, ועל כרחק משום שסבר שמביאים
 קדשים לבית הפסול אפילו לכתחילה ובדברים החייבים מן
 התורה.
 אביי ורב יוסף דנים האם יש מקום להקשות על רבא ממשנה זו:
 אִמָּר לֵיהּ אַבְיִי לרב יוסף, וְלֹא מִי אוֹתִיבִיתִי מִהָא דְּתַבְלִין – האם לא
 הקשתי כבר לרבא מהמשנה להלן (ע"ה) שהתיר רבי שמעון ליתן
 לכתחילה תבלין של תרומה לתוך חתיכות הקדשים, אף על פי
 שמביא את התרומה לידי פסול, וְאִמָּר לִי רבא שאין משם קושיא,
 משום שֶׁהֵנָּה לְתִירוֹת תְּבִילִין שכל חיובה מִדְּרִבְנָן, ואם כן הֲכָא נָמִי
 – במה שהתיר רבי שמעון לבשל ירק של שביעית בשמן של
 תרומה, יש לומר, שאין להוכיח מדבריו שמוותר להביא דברים
 החייבים מן התורה לכתחילה לידי פסול, משום (תרומה) שְׁתִּירוֹת
 יֵרֶק חיובה מִדְּרִבְנָן, ולכן היקל בה רבי שמעון להביאה לכתחילה
 לידי פסול.
 השיב רב יוסף לאביי: אִי הָכִי – אם אכן המשנה במסכת שביעית
 מדברת בדברים שחיובם בתרומה מדרבנן, אִיֶּפְכָא מִיֶּעָרַב לֵיהּ
 לְמִיתִי – היה לתנא לשנות את דבריו בהיפך ולומר, אין מבשלין
 יֵרֶק שֶׁל תְּרוּמָה בְּשֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית, שאז היה ברור שהוא מדבר
 בדברים שחיובם בתרומה מדרבנן, אך מאחר ואמר אין מבשלין
 ירק של שביעית בשמן של תרומה, מוכח שהוא מדבר בדברים
 שחיובם בתרומה הוא מן התורה.

ובחים. פרק שמיני – כל הזבחים דף עז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלט רש"י תוספות

ובולן הכהנים רשאין בו. משנה היא ב' כל התדיר (לדמן דף צ') וגבי קדשים קאי: לשנות באכילתו כגון לאכלן צליוין בו. אמר קרא לך נתתים למשחה (במדבר יח) לגדולה בדרך שהמלכים אוכלין: ותבלי תרומה. ואע"ג דקא ממעט בזמן אכילת תרומה: אין לוקחין תרומה. הכהנים בבסך מעשר שני בירושלים: מפני שפסעט באכילתה. במקום אכילתה דמעבשיו לא יאכלנה אלא בירושלים:

וכולן רשאין פהנים לשנות באכילתו, לאכלן צליוין, שלוקחין ומבשלין, ולתת לתוכן תבלי חולין ותבלי תרומה, דברי רבי (ישמעאל) [שמעון]. אמר ליה, הנה לתרומת תבלין, דרבנן. איתבייה, אין לוקחין תרומה בכסף מעשר, מפני שממעט באכילתה, ורבי שמעון מתיר. אישתתק ליה. פי אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה, אמאי לא תותביה מהא, אין כבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה, שלא יביאו קדשים לבית הפסול, ורבי שמעון מתיר, אמר ליה אבין, ולא מי אוחביה מהא דתבלין, ואמר לי, הנה לתרומת תבלין, דרבנן. הכא נמי, (תרומה) תרומת ירק, דרבנן. אי הכי, איפקא מיפעיא ליה למיתני, ירק של תרומה בשמן של שביעית. ולא, מי אוחביה מהא דתבלין, דרבנן. אי דאיערב. אי דאיערב. מי דמי. התם, אית ליה מיד דהיה אאשם ושלמים. מי דמי. התם, אית ליה

תקנתא פרעיה. הא, לית ליה תקנתא פרעיה. הא לא דמי, אלא לחתיכה שפחתיכות, דכין דלית תקנתא, תאכל פחמור שבהן. מתקיף לה רבינא, מי דמי. חתיכה שפחתיכות, לית לה תקנתא קלל. הא, אית ליה תקנתא בפחיה. ורב יוסף, היכי נסחוט. נסחוט טובא, קא מפסיד בשביעית. נסחוט פורתא, סוף סוף איצורבי מערב. איתבייה, רבי שמעון אומר, למחרת מביא אשמו ולוגו עמו, ואומר אם של מצורע, הרי זה אשמו וזה לוגו.

במזות חייב להביא חטאת עולה ושלמים ועל אחת מהן יכול לגלח חטאת בהמה אינה באה על הספק ושלמי נזיר נמי טעונין תנופה וזה אין יכול להניף מפני שהוא ספק מצורע טמא אבל עולה יכול להביא על תנאי והיינו דקתני כיצד הוא עושה מביא עולת בהמה ומתנה עליה ואומר אם טהור אני הרי זו חובה ואם לאו הרי זו נדבה כיצד הוא עושה להחמיז עליו מביא פילי של חוס חרשה ותוחק לתוכה רביעית מים חיים ומביא (שתי) צפורי דרור כדן כל המצורעין ביום תגלחתו וחטאת העוף פירוש כדן נזיר טמא דשטא נזיר טמא הוא ותגלחת זו של טומאה ואינו מתחיל נזירות טהרה עד שיביא חטאתו של טומאה (יש) שחטאתו מעכבתו מלמנות נזירות אבל אשמו אינו מעכבו ומשיגלח תגלחת טומאה הוא אסור לגלח עד שימנה נזירות טהרה ולהביא חטאת נזירות טומאה למנות נזירות טהרה ולגלח בסופה לטהר צרעתו האשם ישנה עד תגלחת הטומאה שיעשה אחרי טהרתו בודאי מן הצרעת שאותה תעלה לו לא יוכל לטומאת נזיר כמו שמפורש בסוף הברייתא דימי צרעתו אין עולין לימי נזיר ותגלחת צרעתו אינה עולה לתגלחת נזיר כדאמר ב' מי שאמר הריני נזיר מגלח (נזיר דף יז) וב' ב' נזירים (שם דף ס) ומה שמביא חטאתו ביום תגלחתו היינו כ' עקיבא דאמר במס' נזיר (דף מז.) אם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום והכא נמי הוי בגילח בשמיני שהרי שוהה תגלחתו ומתנה על חטאתו ואומר אם טמא אני חטאת מחובתי ועולה נדבה פירוש עולה שאמרנו למעלה ואם טהור אני עולה מחובתי וחטאת העוף ספק ומגלח ראשו וקנו וגבות עיניו בדרך שהמצורעים מגלחים ומביא עולת בהמה ומתנה עליה כ' ונראה שחסר מן התוספתא וסופר שלשים יום וגרסי' וסופר שלשים יום ומביא עולת בהמה כ' שהרי ספק נזירות טהרה הוא מונה ואינו יכול לגלח תגלחת שניה לצרעתו עד שיוקדע עליו אחד מן הדמים ויביא עולה חטאת ושלמים וישנה עד סוף נזירות טהרה שאחר טהרת צרעתו שעולה בודאי ואומר אם טמא אני פירוש אם טמא הייתי בתגלחת ראשונה העולה נדבה הייתה וזו תהא חובה וחטאת העוף שהבאתי בתגלחת ראשונה מחובתי ואם טהור אני עולה ראשונה חובה וזו נדבה שתגלחת זו של עכשיו אינה כלום וחטאת העוף ספיקו מגלח ראשו וקנו וגבות עיניו בדרך מצורעין ותגלחת זו הייתה ראיה ליעשות בסוף שבעת ימי ספור מתגלחת ראשונה אבל לא היה יכול משום דגילוח ספק מצורע אינו דוחה איסור גילוח הנזיר רבי שמעון אומר מחר יביא אשמו ולוג בידו כדן מצורע בשמיני שלו והוא יום ששמי ואחד ומתנה עליו לפי שהוא ספק מצורע וחטאת מצורע שמעכבת טהרתו אינו יכול להביא מבהמה שאין חטאת בהמה באה על הספק לפיכך יביא חטאת העוף ואם הוא עשיר יכתוב נכסיו לאחרים והא עני ויביא קרבן עני דהיינו עוף ור' שמעון לטעמיה דאמר במס' ערכין (דף ק:) אפי' היה עשיר בשעה שהביא ציפורים או בשעת הבאת אשם והעני הכל הולך אחר חטאת ואפי' לתנאי דפליגי עליה איבא לאוקמא להא דהבא ולפרוש יכתוב נכסיו לאחר מעיקרו ומתנה על חטאת העוף ואומר אם טמא הוא פירוש אם מצורע הוא הרי זו חובתו ואם לאו הרי זו ספיקו ואוכל בקדשים מיד אבל לשתות יין ולטמא למתים אינו יכול שאין ימי נזרו עולין לו מתוך ימי צרעתו כיצד יעשה לדברי בן זומא שאינו מצריך לבקש אחד מן השוק לידור כנגדו בנזיר כמו שמצריך ר' יהושע בפרק שני נזירים (נזיר דף נט.) סופר שלשים יום ומביא עולת בהמה ומגלח פירוש ספק תגלחת טומאה וספק תגלחת טהרה דשטא מצורע עולה וזו נדבה ולא עליו לו אתה מתגלחתו למיורו רק לצרעתו שאין ימי נזרו עולין מתוך ימי צרעתו ולסוף בשעה אחר טהרת ימי צרעתו אינו יכול לגלח דשטא נזיר טהור הוא אבל חזא לא בעי שכבר היה ושנה ואפי' לסוף שלשים אינו יכול עד שיוקדע עליו אחד מן הדמים ומביא חטאת העוף שסוף ספק תגלחת טומאה שאינו יכול להתחיל מנזן נזירות טהרה עד שיביא חטאת וכדפרשית ומתנה עליה כתנאי שלמעלה בתגלחת ראשונה והיה שיש להתנות שאם אינו נזיר עכשיו כלל שכלתה נזירותו מתגלחת שלמעלה העולה נדבה וחטאת העוף ספיקו אך התנא לא חש לפרש כל זה סופר שלשים יום ומביא קרבנותיו שלמים ודאי עולת בהמה ספיקו ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי בתגלחת שלישית העולה ראשונה נדבה

אין לוקחין תרומה בבסך מעשר שני מפני שממעט באכילתה. פי' בקונ' דמתחלה שריא לאונן כדאמר בפ' הערל (יבמות דף עא.) זרות אמרת לך ולא אנינות והשתא אסירא דמעשר אסור לאונן וגם בעי חומה ותרומה לא בעי חומה ומתוך הושגה משמע שאין הקפידא משום תרומה אלא משום מעשר דמעיקרא שרי לזרים והשתא אסור וגרסי' בסדר המשנה באכילתו כ' והכי איתא במס' מעשר שני פ' (מ"ב) אין לוקחין תרומה בבסך מעשר מפני שהוא ממעט באכילתו ור' שמתיר אמר להם ר"ש אם הקילו בובחי שלמים שהוא מביאן לידי פיגול ונותר לא נקל בתרומה מה לי היקל בובחי שלמים שכן מותרין לזרים נקל בתרומה שהיא אסורה לזרים פירוש אמר ר"ש אם הקילו ליקח שלמים מכסף מעשר אע"פ שמביא המעשר לידי פסול פיגול ונותר כ"ש שלוקחין תרומה הקלה מכסף מעשר אמרו לו אם לוקחין שלמים שמותרין לזרים כמו מעשר אבל אין לוקחין תרומה שגורם למעשר להיות אסור לזרים: הגה"ה: למחרת יום שמיני ובמנחות (דף קה.) פי' למחרת יום ששים והכל אחד דאספק נזיר טמא וספק מצורע טמא קאי בדמכות בתוספתא דנזיר פרק בתרא והכי איתא התם ספק נזיר טמא וספק נזיר טהור אבל נזיר ודאי היה ספק מצורע טמא פירוש מוחלט ספק מצורע טהור פי' שטורח כבר אבל מצורע ודאי היה פירוש בחד גבירא איירי שיש בו כל פסיקות הללו אוכל בקדשים לאחר ששים ושוותה יין ומטמא למתים לאחר מזה ועשרים יום כיצד אמרו לו נזיר טמא אתה צא ומנה שבעה הוזה ושנה גלח והביא קרבן מנה שבעה ומבקש לגלח אמרו לו נזיר טהור אתה ואין טהור מגלח פחות משלשים יום צא ומנה עשרים ושלשה יום להשלים שלשים מנה שלשים ומבקש לגלח אמרו לו נזיר טהור אתה ואין נזיר מגלח אלא על הדמים פירוש שלש במזות חייב להביא חטאת עולה ושלמים ועל אחת מהן יכול לגלח חטאת בהמה אינה באה על הספק ושלמי נזיר נמי טעונין תנופה וזה אין יכול להניף מפני שהוא ספק מצורע טמא אבל עולה יכול להביא על תנאי והיינו דקתני כיצד הוא עושה מביא עולת בהמה ומתנה עליה ואומר אם טהור אני הרי זו חובה ואם לאו הרי זו נדבה כיצד הוא עושה להחמיז עליו מביא פילי של חוס חרשה ותוחק לתוכה רביעית מים חיים ומביא (שתי) צפורי דרור כדן כל המצורעין ביום תגלחתו וחטאת העוף פירוש כדן נזיר טמא דשטא נזיר טמא הוא ותגלחת זו של טומאה ואינו מתחיל נזירות טהרה עד שיביא חטאתו של טומאה (יש) שחטאתו מעכבתו מלמנות נזירות אבל אשמו אינו מעכבו ומשיגלח תגלחת טומאה הוא אסור לגלח עד שימנה נזירות טהרה ולהביא חטאת נזירות טומאה למנות נזירות טהרה ולגלח בסופה לטהר צרעתו האשם ישנה עד תגלחת הטומאה שיעשה אחרי טהרתו בודאי מן הצרעת שאותה תעלה לו לא יוכל לטומאת נזיר כמו שמפורש בסוף הברייתא דימי צרעתו אין עולין לימי נזיר ותגלחת צרעתו אינה עולה לתגלחת נזיר כדאמר ב' מי שאמר הריני נזיר מגלח (נזיר דף יז) וב' ב' נזירים (שם דף ס) ומה שמביא חטאתו ביום תגלחתו היינו כ' עקיבא דאמר במס' נזיר (דף מז.) אם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום והכא נמי הוי בגילח בשמיני שהרי שוהה תגלחתו ומתנה על חטאתו ואומר אם טמא אני חטאת מחובתי ועולה נדבה פירוש עולה שאמרנו למעלה ואם טהור אני עולה מחובתי וחטאת העוף ספק ומגלח ראשו וקנו וגבות עיניו בדרך שהמצורעים מגלחים ומביא עולת בהמה ומתנה עליה כ' ונראה שחסר מן התוספתא וסופר שלשים יום וגרסי' וסופר שלשים יום ומביא עולת בהמה כ' שהרי ספק נזירות טהרה הוא מונה ואינו יכול לגלח תגלחת שניה לצרעתו עד שיוקדע עליו אחד מן הדמים ויביא עולה חטאת ושלמים וישנה עד סוף נזירות טהרה שאחר טהרת צרעתו שעולה בודאי ואומר אם טמא אני פירוש אם טמא הייתי בתגלחת ראשונה העולה נדבה הייתה וזו תהא חובה וחטאת העוף שהבאתי בתגלחת ראשונה מחובתי ואם טהור אני עולה ראשונה חובה וזו נדבה שתגלחת זו של עכשיו אינה כלום וחטאת העוף ספיקו מגלח ראשו וקנו וגבות עיניו בדרך מצורעין ותגלחת זו הייתה ראיה ליעשות בסוף שבעת ימי ספור מתגלחת ראשונה אבל לא היה יכול משום דגילוח ספק מצורע אינו דוחה איסור גילוח הנזיר רבי שמעון אומר מחר יביא אשמו ולוג בידו כדן מצורע בשמיני שלו והוא יום ששמי ואחד ומתנה עליו לפי שהוא ספק מצורע וחטאת מצורע שמעכבת טהרתו אינו יכול להביא מבהמה שאין חטאת בהמה באה על הספק לפיכך יביא חטאת העוף ואם הוא עשיר יכתוב נכסיו לאחרים והא עני ויביא קרבן עני דהיינו עוף ור' שמעון לטעמיה דאמר במס' ערכין (דף ק:) אפי' היה עשיר בשעה שהביא ציפורים או בשעת הבאת אשם והעני הכל הולך אחר חטאת ואפי' לתנאי דפליגי עליה איבא לאוקמא להא דהבא ולפרוש יכתוב נכסיו לאחר מעיקרו ומתנה על חטאת העוף ואומר אם טמא הוא פירוש אם מצורע הוא הרי זו חובתו ואם לאו הרי זו ספיקו ואוכל בקדשים מיד אבל לשתות יין ולטמא למתים אינו יכול שאין ימי נזרו עולין לו מתוך ימי צרעתו כיצד יעשה לדברי בן זומא שאינו מצריך לבקש אחד מן השוק לידור כנגדו בנזיר כמו שמצריך ר' יהושע בפרק שני נזירים (נזיר דף נט.) סופר שלשים יום ומביא עולת בהמה ומגלח פירוש ספק תגלחת טומאה וספק תגלחת טהרה דשטא מצורע עולה וזו נדבה ולא עליו לו אתה מתגלחתו למיורו רק לצרעתו שאין ימי נזרו עולין מתוך ימי צרעתו ולסוף בשעה אחר טהרת ימי צרעתו אינו יכול לגלח דשטא נזיר טהור הוא אבל חזא לא בעי שכבר היה ושנה ואפי' לסוף שלשים אינו יכול עד שיוקדע עליו אחד מן הדמים ומביא חטאת העוף שסוף ספק תגלחת טומאה שאינו יכול להתחיל מנזן נזירות טהרה עד שיביא חטאת וכדפרשית ומתנה עליה כתנאי שלמעלה בתגלחת ראשונה והיה שיש להתנות שאם אינו נזיר עכשיו כלל שכלתה נזירותו מתגלחת שלמעלה העולה נדבה וחטאת העוף ספיקו אך התנא לא חש לפרש כל זה סופר שלשים יום ומביא קרבנותיו שלמים ודאי עולת בהמה ספיקו ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי בתגלחת שלישית העולה ראשונה נדבה

שלמות העבודה שממשיכה ברכות הוי' בכל המצטרך לו, לעבוד עבודתו מתוך הרחבה, ולהתברך בבני חיי ומזוני ורויחי, ועד לאופן של נסים גלויים למעלה מן הטבע שנמשכים למטה מעשרה טפחים.

ממאמר י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

נרבה וזו חובה וחסאת העוף מחובתי ואם טהור אני העולה ראשונה חובה זו נרבה וחסאת
העוף ספיקו וזה נמי דמתנה אם כלתה נזירות מתגלגלת שניה שתייה העולות נרבה וחסאת
העוף ספק אך לא חש לפרש כל כך ושוטה יין ומיטמא למתים ותימה למה לא הזכיר
בקרבות תגלגלת רביעית זו חסאת שהרי ודאי נזיר היה ועדיין לא הביא חסאת בהמה בשום

פעם ואם באנו לפרש רישא דברייתא ספק נזיר
טמא וספק אינו נזיר כלל עכשיו אבל נזיר ודאי
היה ולכן לא יביא חסאת בהמה שהרי אינה באה
על ספק לא משתמעא הכי דא"כ הו"ל לפרשי
בהדיא ועוד א"כ בשלמים הו"ל למיתני תנאי או
למיתני שלמי נרבה או שלמי נזיר לענין מוהם
מוהם דבהאי חוה ושוק ובהאי זרוע בשלה. ב"א
בזמן שנדר שלשים יום אבל נדר י"ב חדש אוכל
בקרשים לאחר שתי שנים באותה ענין ומיטמא
למתים לאחר ד' שנים באותה ענין ובאותה
שארנו מנולח לטוף שנה באותה של סוף שלשים
באותה תנאי ולבסוף שתי שנים בשנה ולסוף ג'
שנים בשלישית לטוף ארבע רביעית טמא בספק
ומוחלט בדאי אוכל בקדשים לאחר שמנה ימים
תגלגלת מצורע ודאי דוחא איסור גילוח דנזיר
ומיד כשיבא לפניו מנולח ראשונה ובשביעית
תגלגלת שניה ובשמיני מכניס ידיו לבחנות ושוטה
בין ומיטמא למתים לאחר שלשים ושבע כך
כתוב בתוספתא ונראה דגרס ששים ושבע לפי
שיטה שפירשנו. טמא בדאי ומוחלט בספק אוכל
בקדשים לאחר שבעה ושלשים יום שוטה בין
ומיטמא למתים לאחר שבעים וארבעה יום (טמא בדאי ומוחלט בדאי אוכל בקדשים לאחר
שלשים ושבעה יום שוטה בין ומיטמא למתים לאחר ארבעה ושבעים יום) טמא בדאי
ומוחלט בדאי אוכל בקדשים לאחר שמנה ימים שוטה בין ומיטמא למתים לאחר ארבעים
וארבעה יום:

אשם זו היא שלמי נרבה. וא"ת והא אמרן לעיל ב' איהו מקומן (דף מז) דאשם מצורע
שני כהנים מקבלין את דמו אחד ביד ואחד בכלי ושלמים אמר' לעיל (דף כה)
דצריך שיקבל בכלי את כל דמו (של פ') ו"ל דתקוני גברא שאני: **וסמיכה**. למד' (לעיל
דף לג.) סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא הוא בהקפת יד ואע"ג דשלמים בעו סמיכה גמר

משום תקוני גברא התירו כדפרישית לעיל ולמאן דאמר דאורייתא הזכיר בתום סמיכה וכן נסכים דבין אשם בין שלמים טעונין סמיכה ונסכים: **ונאכל** ליום ולילה. ובתורה דאין נאכלת
אלא ליום ולילה אין יכול להתנות משום דבעינן לחם ובלחם אי אפשר לעשות תקנה כדמוכח ב' התורה (מנחות דף פ):

לוג מאי איבא למיזרי. פ' דשמא אינו מצורע והיו חולין בעורה כיון דעביד מינה עבודה שמהו שבע כנגד פתח אהל מועד ונותן על הבהונות ועל ראש המצורע ותימה לילול ליקדיש ליה
קדושת דמים על תנאי אם אינו מצורע והשתא נמי מייתי פורתא להשלם הלוג וליקדוש ליה קדושת דמים וכי בעי למיכל השירים פריך ליה כדאיתא בסמוך ויש לומר דזכי עדיף
טפי לעשות קדושת הגוף בכל מה שיכול ותימה ל' היאך נותן שכן שבע ועל הבהונות ומהו פורתא שקדוש קדושת דמים דשמא אינו מצורע וזרקו לאיבוד שמן הקדש. ברך:
חסר הלוג עד שלא יצק ימלאנו. משנה זו במס' נגעים פ' בתרא (מ"י): **אימת** אי בתר מתנות שבע הוה ליה שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה כ'. וא"ת והא ר' יוחנן הוא דאמר בפ"ק
דמנחות (דף טו.) דמקטירין קומץ עליהם ואפי' ר"ל דאמר אין מקטירין אליבא דר"א מודה דמקטירין כדאיתא התם וכו' אליעזר משני הכא לבסוף דמסקי לשם עצים ויש לומר אע"ג
דמקטירין מימ' לענין אכילה לא משכחת תקנה דהא אסירי שיריים באכילה כדנפקא ליה התם מוהנותרת ולא הנותרת מן הנותרת:

ואי קדם מתן שבע. דלמא נרבה היא והקטרתה והני הוו ליה שיריים וכי הדר מעילי מינייהו לפנים להוות קא עבר משום כל שממנו לאישים קיימי שיריים בבל תקטירו והנך
הזאות נמי בשמן כהקטרה במזבח דבר הראוי להקטיר דמי כך פ' בקונטרס והא דמשני דמסקי ליה לשם עצים הוה ליה למינקט דמיו לשם מיהא בעלמא דוחק בקונטרס לפרש
[כך] משום לישנא דקרא דאותביה מכל שממנו לאישים ועוד אי שייך כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו אפי' בהזאות א"כ קשה הא דאמר' לקמן (דף פ.) הניתנים במתנה
אחת שנתערבו במתן ארבע ר' אליעזר אומר יתנו במתן ארבע הא כיון דניתן במתנה אחת איך הוו ליה שיריים וקא עבר משום כל תקטירו מיהו יש לומר דר' אליעזר לטעמיה דאית
ליה (שם): וראין כאילו הוא מים ועוד כיון דשירייהם להם למזבח ליסוד מש"ה כי יחייב ליה למעלה לא עבר בבל תקטירו כיון דבלאו הכי טעונין מזבח ועוד קשה לימא דידהב מתן
שבע ברישא והדר ממלא ליה קומץ ואע"ג דאמר ר"ל בפ"ק דמנחות (ג"ז שם) מנחה שחסרה קודם קמיצה לא יביא מתוך ביתו וימלאנה הא איתותב התם ונראה לפרש דמקטרה
ממש פריך דמקטיר מלוג שמן של מצורע חייב כר' עקיבא דאמר ב' כל המנחות באות מצה (שם דף נה.) כל ששמו קרבן ור' אליעזר פליג עליה ואע"ג דהך דסוגיא כר' אליעזר כדמשני
דמסקי לשם עצים באידך לא מסתברא כר' אליעזר דשמוהי הוא אלא כר' עקיבא ואף על גב דקדם מתן שבע אייתי שמו קרבן מקיף כיון דעתי' להיות קרבן כמה דמקטיר בשר
חסאת קודם וזיקת דם דמסתמא חייב ומעיקרא פריך אי לאחר מתן שבע כ' הוי מצי למיפריך נמי מכל שממנו לאישים ובלאו הכי שפיר פריך ליה תימה והא קדוש קדושת הגוף
דלוג

והא הכא דלמא לאו מצורע הוא והוי שלמים וקתני ונאכל ליום ולילה אלמא לבתחלה
נמי שרי ר"ש: הא תינה **אשם** כו'. מלתייה דר"ש קא מפרש ואילו ולא לרבה קא מותיב:
לוג זה יאה נרבה. אם אינו מצורע דאמר' לקמן ב' כל התדיר (דף צא.) מתנדבין שמן
בפני עצמו: ובעי' מיקמי'. המתנדב שמן קומצו ומקטיר הקומץ ושיריו נאכלין כדיליף ליה
מקרבן מנחה (קרבן) מלמד שמתנדבין שמן

כמנחה כו': מתן שבע. כדכתיב קרא בלוג של
מצורע וזהו מן השמן באצבעו (וגו') (ויקרא יד)
והא חסר ליה. ע"י קמיצה ולוג חסר פסול
כדכתיב (שם) ולוג שמן: עד שלא יצק. מן הלוג
על כפו השמאלית כדכתיב ומן השמן יצק הכהן
על כף הכהן השמאלית וזהו הכהן באצבעו
הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית (שם):
והא בעי' קומץ הקטרה. דלמא נרבה הוא:
דמקטיר ליה. ושיריים נאכלין ממנו אי דמצורע
הוא הרי הוא נאכל כדאמר' ב' בית שמואי
(לעיל דף מה.) לכל קרבנם לרבות לוג שמן של
מצורע ואי נרבה הוא הרי הוא כשירי מנחה: אי
בית מתנות שבע. דלמא נרבה הוא וכי יחייב
מתן שבע בתר קמיצה הוה ליה שיריים שחסרו
בין קמיצה להקטרה וק"ל במנחות בפ"ק (דף טו)
אין מקטירין הקומץ עליהן כדכתיב מן המנחה
פרט לשחסרה היא כו': ואי קודם מתן שבע.
הכי מצי למיחב תו מיניה מתן שבע דלמא
נרבה היא והקטרת הקומץ הקטרה והנך הוו
לוח שיריים וכי הדר מעילי מיד מינייהו קא

עבר משום כל תקטירו כדכתיב (ויקרא ב) כי כל שאור וכל דבש וגו' והאי ממנו יתירא
הוא ודרשין ביה נמי לא תקטירו כל שממנו אשה לה' יש בכלל הוה קדשים ושירי מנחה
ולחם הפנים שקרב מזה כבר לאישים האימורים וכן הקומץ וכן הוביזין קיימי שיריים בבל
תקטירו והנך הזאות במקום הקטרה קיימי: לשם עצים. דאמר הכי אם מצורע הוא דאין
הקטרת הקומץ הקטרה דהא לאו נרבה הואי הרי מזה מאלו שאינן שיריים ואם אינו
מצורע והקטרת הקומץ הקטרה ויש ממנו לאישים ואלו שיריים הם ובבל תקטירו הרי
הזאות האלו כאילו הם מים שהרי רשאי להעלות שירי מנחה על המזבח:

לשם
ונאכל ליום ולילה. ובתורה דאין נאכלת
אלא ליום ולילה אין יכול להתנות משום דבעינן לחם ובלחם אי אפשר לעשות תקנה כדמוכח ב' התורה (מנחות דף פ):

לוג מאי איבא למיזרי. פ' דשמא אינו מצורע והיו חולין בעורה כיון דעביד מינה עבודה שמהו שבע כנגד פתח אהל מועד ונותן על הבהונות ועל ראש המצורע ותימה לילול ליקדיש ליה
קדושת דמים על תנאי אם אינו מצורע והשתא נמי מייתי פורתא להשלם הלוג וליקדוש ליה קדושת דמים וכי בעי למיכל השירים פריך ליה כדאיתא בסמוך ויש לומר דזכי עדיף
טפי לעשות קדושת הגוף בכל מה שיכול ותימה ל' היאך נותן שכן שבע ועל הבהונות ומהו פורתא שקדוש קדושת דמים דשמא אינו מצורע וזרקו לאיבוד שמן הקדש. ברך:
חסר הלוג עד שלא יצק ימלאנו. משנה זו במס' נגעים פ' בתרא (מ"י): **אימת** אי בתר מתנות שבע הוה ליה שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה כ'. וא"ת והא ר' יוחנן הוא דאמר בפ"ק
דמנחות (דף טו.) דמקטירין קומץ עליהם ואפי' ר"ל דאמר אין מקטירין אליבא דר"א מודה דמקטירין כדאיתא התם וכו' אליעזר משני הכא לבסוף דמסקי לשם עצים ויש לומר אע"ג
דמקטירין מימ' לענין אכילה לא משכחת תקנה דהא אסירי שיריים באכילה כדנפקא ליה התם מוהנותרת ולא הנותרת מן הנותרת:

ואי קדם מתן שבע. דלמא נרבה היא והקטרתה והני הוו ליה שיריים וכי הדר מעילי מינייהו לפנים להוות קא עבר משום כל שממנו לאישים קיימי שיריים בבל תקטירו והנך
הזאות נמי בשמן כהקטרה במזבח דבר הראוי להקטיר דמי כך פ' בקונטרס והא דמשני דמסקי ליה לשם עצים הוה ליה למינקט דמיו לשם מיהא בעלמא דוחק בקונטרס לפרש
[כך] משום לישנא דקרא דאותביה מכל שממנו לאישים ועוד אי שייך כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו אפי' בהזאות א"כ קשה הא דאמר' לקמן (דף פ.) הניתנים במתנה
אחת שנתערבו במתן ארבע ר' אליעזר אומר יתנו במתן ארבע הא כיון דניתן במתנה אחת איך הוו ליה שיריים וקא עבר משום כל תקטירו מיהו יש לומר דר' אליעזר לטעמיה דאית
ליה (שם): וראין כאילו הוא מים ועוד כיון דשירייהם להם למזבח ליסוד מש"ה כי יחייב ליה למעלה לא עבר בבל תקטירו כיון דבלאו הכי טעונין מזבח ועוד קשה לימא דידהב מתן
שבע ברישא והדר ממלא ליה קומץ ואע"ג דאמר ר"ל בפ"ק דמנחות (ג"ז שם) מנחה שחסרה קודם קמיצה לא יביא מתוך ביתו וימלאנה הא איתותב התם ונראה לפרש דמקטרה
ממש פריך דמקטיר מלוג שמן של מצורע חייב כר' עקיבא דאמר ב' כל המנחות באות מצה (שם דף נה.) כל ששמו קרבן ור' אליעזר פליג עליה ואע"ג דהך דסוגיא כר' אליעזר כדמשני
דמסקי לשם עצים באידך לא מסתברא כר' אליעזר דשמוהי הוא אלא כר' עקיבא ואף על גב דקדם מתן שבע אייתי שמו קרבן מקיף כיון דעתי' להיות קרבן כמה דמקטיר בשר
חסאת קודם וזיקת דם דמסתמא חייב ומעיקרא פריך אי לאחר מתן שבע כ' הוי מצי למיפריך נמי מכל שממנו לאישים ובלאו הכי שפיר פריך ליה תימה והא קדוש קדושת הגוף
דלוג

ה'רוח שטות' גורם לכך שלמרות שיסונו השכל דנפש הבהמית, מכלימקום יכול להיות עובר עבירה.

ממאמר י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

שבחחילה יקמוץ הכהן ממנו שמא הוא נדבה, ולאחר מכן יקחו
מעט שמן אחר וימלאו את הכמות שנחסרה ויהא הכהן ממנו שבע
פעמים.
מקשה הגמרא: והא הקומץ שקמוץ הכהן מן השמן כְּעִי-צריך
הַקְּטִירָה, כדין כל קמיצת מנחה, שהרי יתכן שאדם זה אינו מצורע
והשמן בא בנדבה.
משיבה הגמרא: דְּאִקְטִיר לֵיהּ – שאכן הכהן מקטיר את הקומץ.
מקשה הגמרא: אֵיפֹת – מתי יקטיר הכהן את הקומץ, אִי בְּתֵר
מִתְּנוֹת שָׁבַע – אם יקטירו לאחר שמוזה את שבע ההזאות, הלא
אז אסור להקטירו, משום שעל הצד שהשמן בא בתורת מנחת
נדבה, הוּא לְהוֹ שִׁירֵי השמן שנותרו לאחר ההזאות שִׁירִים – שיירי
מנחה שִׁקְטִירוּ בֵּין קְמִיצָה לְהַקְטִירָה, שהרי לאחר הקמיצה נפחת מן
השמן מחמת ההזאות, וְשִׁנּוּי במסכת מנחות (טו) ששיירי מנחה
שנחסרו בין קמיצה להקטרה אֵין פְּקֻדִין אֶת הַקּוֹמֵץ צִלְתָּן –
בשביעלם, משום שאמרה התורה (ויקרא ב ט) 'וְהָרִים הַכֶּהֶן מִן
הַמִּנְחָה אֶת אֲזִקְתָּהּ וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ', ולמדו חכמים מזה,
שמנחה שנחסרה, קמיצתה פסולה להקטרה, ואִי מקטיר את
הקומץ קֹדֶם מִתְּנוֹת שָׁבַע, כיצד יכול אחר כך להזות מן השמן,
הרי שנינו בל שִׁמְנוֹ לְאִישִׁים הָרִי הוּא כָּל תְּקִטְרוֹ – כל קרבן
שהקריבו ממנו את החלקים הראויים להקריבה, הנותר ממנו
אסור בהקריבה ובכל עבודה שהיא כעין הקריבה, ואף כאן על
הצד שהשמן בא בנדבה חל על הקטרת הקומץ שם הקטרה,
ושייריו נאסרו בהקטרה, ודיאך יכול להזות ממנו לאחר הקטרת
הקמיצה, הרי ההזאות נחשבות כהקטרה.
מתרצת הגמרא: אִמֵּר רַב יְהוֹנָתָן בְּרִיהַ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, לעולם
מקטיר הכהן תחילה את הקומץ ואחר כך מזה שבע הזאות מן
השמן, והטעם שאין כאן איסור של כל שממנו לאישים הרי הוא
בבל תקטירו, הוא משום דְּמִסְקִין לְהוֹ לְשֵׁם צִעִים, כלומר, כשם
שבשיירי קרבן הדין, שהגם שאסור להעלותם על גבי המזבח
בתורת הקריבה, אין איסור להעלותם למזבח בתורת עצי המערכה
שלא לשם הקריבה, כך כאן אפשר לומר שמוזה הכהן מן השמן
לשם מים. דהיינו שמתנה הכהן בשעת ההזאה, ואומר, אם האדם
מצורע מוחלט המחוייב בהבאת שמן לטהרתו, אזי אין זה שמן
הבא בנדבה, וממילא אין הקטרת הקומץ נחשבת להקטרה, ואין
שיירי השמן נחשבים לשייריים, וההזאות הינם לשם טהרה. אבל
אם אין הוא מצורע מוחלט והשמן בא בנדבה והקטרת הקומץ
נחשבת להקטרה ושיירי השמן נאסרים בהזאה משום שייריים, אזי
יהיו ההזאות כסתם הזאות מים שאינם נחשבות כהקטרה.
וראיה לכך שמוותר להעלות שייריים על גבי המזבח כשאינו מכזיב
לשם הקטרה: מצאנו בברייתא, דְּתַנִּין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, נאמר
בתורה (שם ב א) 'כִּי כָל שָׂאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לֹה'.
ובפסוק שלאחריו נאמר 'קִרְבֵּן רִאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֲתָם לַה' וְאֵל
הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לִרְיֵחַ נִיחֹחַ, כוונת הפסוק השני לומר, שאמנם
שאר ודבש האמורים בפסוק הראשון אינם ראויים להקריבה, מכל
מקום לקרבן ראשית הם ראויים, דהיינו שאת הדבש שהם הפירות
יקריבו לביכורים, ואת השאר יקריבו לשתי הלחם בחג השבועות.
ומה שאמר הכתוב 'ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח', כוונתו
לומר, שמה שנדרש מהפסוק הראשון שיש איסור להקטיר את
שיירי הקרבן, וכן שיש איסור להקטיר שאור ודבש, היינו דווקא
כשמקטירין לִרְיֵחַ נִיחֹחַ – לשם קרבן, אז אִי אֵתָּה מַעֲלָה אותן על
גבי המזבח, אֲבָל אֵתָּה מַעֲלָה אותן על גבי המזבח

וְאֵם לֹא – ואם לעומד כאן אין חיוב להביא קרבנות מצורע, אֲשֶׁם
זֶה יִהְיֶה שֶׁל שְׁלֹמִי נִדְבָה – קרבן זה יהא מוקדש לשם שלמים
הבאים בנדבה, ומפני שיש ספק על הקרבן אם דינו כאשם או דינו
כשלמים, יש לנהוג בו כחומרת אשם וכחומרת שלמים, ולכן אֹתוֹ
אֲשֶׁם מְעוֹן שְׁחִיטָה בְּצִפּוֹן, כדין קרבן אשם ששחיטתו בצד צפון של
העזרה, וּמִתֵּן דָּמִים עַל הַהִזְנוּת – וצריך הכהן ליתן מדמו על
בהונות המצורע שמא נתחייב בהבאת אשם שצריך ליתן מדמו
על הבהונות, ומאידך טעון הקרבן מְקִיבָה וְנִסְכִּים וְתִנוּפֹת הָזֶה
וְשׁוֹךְ כִּדִּין קָרְבַּן שְׁלָמִים, וְנֶאֱכָל לַיּוֹם וְלַיְלָה כדין קרבן אשם שנאכל
רק ליום ולילה. והלא כאן יש ספק שמא אותו אדם אינו מצורע
המחוייב קרבן, והקרבן שמקריב אינו אלא שלמים הנאכלים לשני
ימים ולילה אחד, ואף על פי כן אמר רבי שמעון שיקריבו מספק
ויאכלנו כחומרת אשם. הרי שלדעתו מותר להביא קדשים
דאורייתא לידי פסול אפילו בכתחילה, וקשה לרבא שאמר שרבי
שמעון מודה שאסור בכתחילה להביא קדשים דאורייתא לידי
פסול.
מתרצת הגמרא: תְּקִינִי נִבְרָא שְׁאֵינִי – באמת אפשר לומר שרבי
שמעון מודה שאסור בכתחילה להביא קדשים דאורייתא לידי
פסול, אולם שונה מקרה זה שבו צריך האדם להביא קרבן מספק
לטהר את עצמו מטומאתו כדי שיוכל לאכול קדשים, ולכן סבר
רבי שמעון שיש להקל אף על פי שמביא את השלמים לידי פסול.
הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא שבה שנינו שהמצורע מביא
קרבן ומתנה עליו שאם התחייב אשם יהא זה אשמו, ואם לא
נתחייב באשם יהא זה קרבן שלמים. שואלת הגמרא: הֲתִינָח – זה
מובן ששייך להתנות על האֲשֶׁם כנוכח, אך לגבי לֹזֵג השמן הבא
עם האשם מֵאִי אֵיכָּא לְמִימַר – מה ניתן לומר, כיצד ינהג המצורע
עם לוג השמן, הרי על הצד שאינו מצורע מוחלט לא נתחייב בו
כלל, והיאך מכניס אותו לעזרה והלא אסור להכניס חולין בעזרה.
משיבה הגמרא: דְּאִמֵּר המצורע, אם לא נתחייבתי בהבאת לוג
שמן, לֹזֵג שֶׁמֶן זֶה יִהְיֶה נִדְבָה, דהיינו שאף לגבי הלוג יכול המצורע
להתנות ולומר, שאם לא נתחייב בו יהא בא בנדבה.
כעת דנה הגמרא היאך אפשר להקריב את לוג השמן גם בתורת
נדבה וגם בתורת חובת מצורע. מקשה הגמרא: כיצד יכול לבוא
השמן בתורת נדבה וְדִילֵמָּא לֹא מְצִירָע הוּא וְכַעֲזִי מְקַמֵּין – וצריך
לקמוץ מן השמן ולהקטיר את הקומץ, כדין שמן הבא בנדבה.
מתרצת הגמרא: שאכן כך הדין דְּמְקַמֵּין – שהכהן קומץ תחילה
מלוג השמן.
מקשה הגמרא: היאך יכול הכהן לקמוץ מן השמן, וְדִילֵמָּא מְצִירָע
הוּא ונתחייב בהבאת לוג שמן לטהרתו, וְכַעֲזִי – וצריך הכהן ליתן
מן השמן מִתֵּן שָׁבַע הזאות, כמו שנאמר (ויקרא יד טו) 'וְטָבַל הַכֹּהֵן וְגו'
וְהִזָּה מִן הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה'".
מתרצת הגמרא: דִּיחִיב – שלאחר שקמוץ הכהן מן השמן, הוא מזה
ממנו שבע פעמים לפני קדש הקדשים.
מקשה הגמרא: היאך יכול הכהן להזות ממנו וְהָא תָּסֵר לֵיהּ – והלא
לאחר הקמיצה נחסר מלוג השמן, והתורה אמרה (שם יד ט)
שהמצורע צריך להביא לוג שמן לטהרתו, ולוג חסר פסול.
מתרצת הגמרא: דְּמִיִּיתִי פּוֹחֵתָא – שלאחר הקמיצה מביא המצורע
מעט שמן וּמְמַלִּי לֵיהּ – וממלא את המדה שנחסרה, ואין בכך פסול,
כְּתִיב בְּנִגְעִים (פס"ד מ"ה) בסדר טהרת המצורע, חָסֵר מִן הַלֹּז עַד
שֵׁלֵא יֵצֵק מִמֶּנּוּ הַכֹּהֵן לַתּוֹךְ כִּפּוֹ הַשְּׂמָאֲלִית, יוֹשֵׁב וּמְמַלְאֵנּוּ ואינו
צריך להביא לוג שמן אחר. ואף בלוג שמן הבא מספק יש לומר,

לפעול בששת ימי החול שיהיו הכנה לשבת, שעניינו ויכולו גו', מלשון כיליון ומלשון תענוג, היינו, להמשיך ולגלות בהם את התענוג
דלמעלה, שנתאוהה הקדוש־בִּרְוִיחַ־הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים.

ממאמר י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

לְשֵׁם עֲצִים – לשורפם שם בתורת עצים, כמוסיף עצים למערכה.
מקשה הגמרא: וְהָא ללוג השמן אִיכָא שְׂרִיטִים שנותרו לאחר
הקמיצה ומתן הזוזות והבהונות דְּבָעִי (מילינהו) [מִכְּלִינְהוּ] –
שאותם צריכים הכהנים לאכול כמבואר להלן (אכא), ואין רשות
לכהנים לאכול את השיריים רק לאחר הקמיצה, ובשמן של
מצורע רק לאחר נתינת המתנות, שהם מתירים את השיריים
באכילה, ואם נאמר שיקמוץ הכהן תחילה מן הלוג ויקטיר את
הקמיצה, ואחר כך ימלא את המידה ויתן את מתנות המצורע,
האין יוכלו הכהנים לאכול את השיריים, וְהִרִי בתוך השיריים
אִיכָא הָךְ פּוֹרְתָא – אותו מעט שמן שהוסיפו לאחר הקמיצה כדי
למלאות את המידה והסרה דְּלֵא קִמְיִין עֵלְיוּהּ – שלא נקמץ
הקומץ עליו, ויש לחוש שמא שמן זה בא בנדבה ולא התיירוהו
מתנות המצורע, ואף הקמיצה לא התיירוהו שהרי הקמיצה היתה
לפני הוספת השמן, ואם כן האין יאכלו הכהנים את השיריים.
מתרצת הגמרא: דְּפָרִיק לֵיהּ – שלאחר שמוסיף מעט שמן להשלים
המידה הוא מתנה ואומר, אם יש כאן חיוב להביא שמן לטהרת
מצורע, תוקדש תוספת השמן בקדושת הגוף ותהא לחובת
הטהרה, ואם אין חיוב להביא שמן והתוספת באה רק בתורת
נדבה, יהא מה שהוספתי שלא לצורך קדוש בקדושת דמים בלבד,
ויחולל על מעות אלו ויעשה חולין, וממילא אין איסור לכהנים
לאכול את כל מותר השמן.
מקשה הגמרא: דְּפָרִיק לֵיהּ הִכָּא – היכן הוא פודה את השמן על
המעוה, אִי גִזְוִי – אם כשהשמן עדיין בתוך העזרה, קָא מַעְלִיל –
מכניס חולין לְעִזְרָה, שהרי בפדיתו יוצא השמן לחולין, ונמצא
שיש עתה חולין בעזרה, וְאִי אֲכָרֵי – ואם פודהו מחוץ לעזרה,
אִפְסִיל לֵיהּ בְּיוֹצֵא – נפסל כל מה שנשאר מן הלוג, משום שקדשי
קדשים שיצאו מחוץ לעזרה נפסלו.
מתרצת הגמרא: לְעִילִים גִּזְוִי – באמת את תוספת השמן פודים
בתוך העזרה, וְעַל הַקּוּשִׁיא הרי על ידי הפדיון נמצא שהכניס
חולין בעזרה, ניתן להביש שחולין מִפְּסִיל הָיוּ – שהחולין נעשים
מעצמם, לפי שבהכנסת השמן לא היה איסור הואיל והיתה עליו
קדושת דמים, ועתה שנפדה לא נעשה איסור הכנסת חולין בידים,
אלא שממילא נעשה הדבר.
עתה חוזרת הגמרא למה שתירצה לעיל (עא), שהטעם שמוותר
להכניס את הלוג לעזרה ואין בו איסור מכניס חולין בעזרה הוא,
משום שמתנה שעל הצד שאין כאן חובת מצורע יהא השמן בא
בנדבה. מקשה הגמרא: וְהָא אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לֵהֲלֹן (אכא), שְׂאִין
מִתְּנִידִין שָׁמֶן למוזב, והיינו שאין שמן בא בנדבה אלא בחובה,
ואם כן האין תירצה הגמרא לעיל את רבי שמעון שהוא התנא
של הברייתא ואמרה, שכשמביא את השמן מתנה שאם אינו חייב
להביאו לטהרת מצורע יהא בא בנדבה, הרי אי אפשר לנדב שמן
למוזב.
מתרצת הגמרא: תְּקוּנָא נִכְרָא שְׂאִי – שונה המקרה שלפנינו שיש
צד שהשמן בא בכדי לטהר את האדם מטומאתו, ומשום כך יש
לומר שגם רבי שמעון יודה באופן זה שיהא מותר להביא שמן
בנדבה.
הגמרא דנה האם המצורע יכול להביא את אשמו ולהתנות עליו,
שעל הצד שאינו חייב להביאו יהא בא בתורת אשם תלוי: וְהִכִּי רַב
חֲזוּמִי קָמִי דְרַבִּינָא, וְהִכִּי וְקִאֲמַר קוּשִׁיא מִשְׁמִית דְּרַב הוּנָא בְּרִי
תַּחְלִיפָא, מדוע הוצרך רבי שמעון לומר שהמביא את האשם
מתנה שאם אינו חייב בהבאתו יהא הקרבן בא בתורת שלמי
נדבה, וְנִימָא אֲשֶׁם זֶה הָא אֲשֶׁם תְּלִי – והלא המביא יכול להתנות
שאם אין כאן חיוב ודאי, יהא הקרבן בא בתורת אשם תלוי,
וכשיטת רבי אליעזר (בריתות כה) שאמר, שיכול אדם להתנדב בכל
יום ויום באשם תלוי, שהרי אין לך אדם שאינו נמצא בספק שמא
חטא היום, ואם יתנה כן ירויח שאינו מביא קדשים לבית הפסול,
כי זמן אכילת כל האשמות שוה.
מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִיָּה – שומעים אנו מזה שאמר רבי שמעון
שמתנה שיבוא הקרבן בתורת שלמי נדבה, ולא בתורת נדבת אשם

תלוי, דְּמָאן תִּנָּא דְּפָלִיג עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר במסכת כריתות (שם),
רַבִּי שְׁמַעוֹן הוּא, דְּאֲמַר אֵין מִתְּנִידִין אֲשֶׁם תְּלִי – שאי אפשר להביא
אשם תלוי בנדבה רק בחובה, והיינו רק כשיש לו ספק ברור שמא
עבר על עבירה שזדונה כרת ושגגתה חטאת.
דוחה הגמרא: אֲמַר לִיה רבינא לרב רחומי, תְּנִידָה תְּנִידָה – היכן היא
התורה של אדם גדול כמותך, אֲמַרִי דְרַבִּיכִי מִתְּלִי לָךְ – וכי כבש
באיל התחלפו לך, הלא אשם מצורע בא מן הכבשים שהם בני
שנה, ואילו אשם תלוי בא מן האילים שהם בני שנתיים, והאין
יכול להתנות על הקרבן שמביא לאשמת המצורע שיהא בא
בתורת אשם תלוי.

משנה

משנתנו ממשיכה לדון בתערובת איברי קרבנות כיצד יהיה סדר
הקרבנות. אומרת המשנה: אִיכָרִי תְּפִאָה שבשרה נאכל לכהנים
שְׁתַּעֲרֵבוּ בְּאִיכָרִי עוֹלָה שכולה כליל לה, ואינו יודע אלו איברים
דינם בהקרבה ואלו איברים דינם באכילה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲמַר וְיָתֵן
את כל האיברים לְמַעַלָה – על גבי העצים שעל המזבח, וְיוֹאֵה אֲנִי
אֶת בְּשַׁר הַתְּפִאָה מִלְּמַעַלָה – ומחשיב אני את בשר החטאת שעלה
למעלה כְּאִילוּ הֵן עֲצִים, משום שהוא אסור בהקטרה, לפיכך לא
יכוין בהעלאתם שיהיו לריח ניחוח אלא שיהיו כעצי המערכה,
ועל ידי כך יהיה מותר בהעלאתם. וְהַקְּמִים אֲמַרִים שאסור
להקריב את כל החתיכות, משום שיש ביניהם חתיכות בשר של
חטאת, שמאחר שהקריבו את האימורים נאסרו החתיכות
בהקרבה מדין כל שממנו לאישים השאר בכל תקטירו, ולשיטתם
אין היתר להעלות למוזב דברים האסורים בהקרבה על ידי
מחשבה שאינו מעלה אותם לריח ניחוח אלא לשם עצים, לפיכך
יניח אותם עד שתעובר צוֹרֶתֶן – שתשתנה צורתן על ידי לינת
לילה אחד, ואז יפסלו בלינה ויֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרִיפָה הנמצאת בבית
הדשן שבעזרה.

גמרא

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי אליעזר וחכמים. שואלת
הגמרא: מָאי טַעְמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שאמר, שכל דבר שאינו ראוי
להקרבה ניתן להעלותו למוזב לשם עצים.
משיבה הגמרא: אֲמַר קָרָא (ויקרא ב יב) 'קָרְבַּן רִאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם
לַה' וְאֵל הַפְּסֹחַ לֹא יַעֲלֶה לְרִיחַ נִיחּוֹחַ, וקודם לכן נאמר 'כִּי כָל שֹׂאֵר
וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁר לַה', ומפסוק זה למדנו שני
דברים. א. שאסור להקריב שאור ודבש על גבי המזבח. ב. שכל
שממנו לאישים השאר בכל תקטירו, וכשאמרה התורה לאחר מכן
'וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלֶה לְרִיחַ נִיחּוֹחַ', סבר רבי אליעזר שדין זה
מתייחס לשני הדינים הנזכרים בפסוק הראשון, ובאה התורה
ללמדנו שְׁלִרִיחַ נִיחּוֹחַ – לשם קרבן אִי אֵתָה מַעֲלָה אותם על גבי
המזבח, אֲבָל אֵתָה מַעֲלָה אותם על גבי המזבח לְשֵׁם עֲצִים –
לשורפם שם בתורת עצים, כמוסיף עצים למערכה, ולכן התיר
להעלות את כל האיברים על גבי המזבח ובלבד שבשר החטאת
יהיה לשם עצים ולא לריח ניחוח.
שואלת הגמרא: וְרַבִּנָּן – מדוע סברו רבנן שתעובר צורתן ויצאו
לבית השריפה. משיבה הגמרא: מִיעָצָא דְרַבִּינָא 'אֹתָם' – שכן
בתחילת הפסוק השני נאמר 'קָרְבַּן רִאשִׁית תִּקְרִיבוּ אוֹתָם', וזה הרי
מתייחס למה שאמרה התורה קודם לכן 'כִּי כָל שֹׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא
תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ', וכונתה לומר שאמנם שאור ודבש אסורים
בהקטרה, אבל צריך להביא מן הדבש שהם הפירות, בבורים
הנקראים (שמות כג יט) ראשית, ומן השאור צריך להביא שתי הלחם
בחג השבועות שהם ראשית לכל המנחות, ומכיון שאמרה התורה
'אוֹתָם', נראה שכונתה מזה שאמרה בהמשך הפסוק 'וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ
לֹא יַעֲלֶה לְרִיחַ נִיחּוֹחַ' לומר, שדווקא אֹתָם, דהיינו את השאור
והדבש הוא דְּאִי אֵתָה מַעֲלָה על המזבח לשם קרבן אֲבָל אֵתָה מַעֲלָה

ובחים. פרק שמיני – כל הזבחים דף עז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רמג רש"י תוספות

לִשְׁם עֲצִים. והאי דנקט לישנא דעצים ולא נקט לשם מים משום לישנא דקרא דאותביה מבל תקטירו נקט לה: ליהי ניהוה אי אתה מעלה. בתריה דהוהא קרא דכל שממנו לאישים כתיב קרבן ראשית תקריבו אותם ולא המזבח לא יעלו ליהי ניהוה קרבן ראשית אשאוור ודבש הכתוב בראש המקרא והגלין קאי וקאמר יך שך להביא מהן ביבורים מן

הדבש ושתי הלחם מהשאוור ואל המזבח לא יעלו אכוליה קרא קאי ואורשה דבל תקטירו: שריים. דך פורתא מה שהוסף אחר קמיצה ודלמא נדבה הוה ולא שרי לחו מנתות המצורע אלא קמיצה קא שרי לה: דפריק ליה. ואומר אם אינו מצורע הלז נדבה הרי מה שהוספתי שלא לצורך מחולל על מעות הלז דכלי שרת אין מקדשים אלא מדעת וזה לא נתנו מוצרע הלז ע"מ שקדשו והלז אם אינו מצורע לפיכך יש לו פדיון: קא מעיל חולין. כשהוא פורדו ומוציאו לחולין נמצא אותו שמן של חולין בעורה: איפסיל ליה. כל הלז בירצא דהא קדש קדשים הוא כמנחה ואי קשיא למה לי כולי האי דקמין ברישא והדר מוסיף עליה ואיכא לאקשווי כל הני ליעבד ברישא כל צרכי מצורע והדר ניםלדשו וניקטרו וניקטר ולא בעי למיפקיה איכא לתרצי מאחר שהקדשו למזבח אין יכול לשנותו לצרכי מצורע שמו אינו מצורע והלז של מזבח נמצא מאבד קדשי מזבח בידים הלכך קמין ברישא לצורך גבוה ואי נמי מצורע הוא לא מפסיד מידי הדרר ממלי ליה כדאמרן: והאמר רבי שמעון אין מתנדבין שמן. לקמן בפ' כל התהיר (דף צא.) והכי אמרת לר"ש לזו זה יתא נדבה: ונימא אם אינו מצורע אשם זה יתא אשם תלוי. לכפר על ספק עבירה שבידו כראי דאמר בבבית (דף כה.) מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום שאין לך אדם שאינו עומד בספק חטא והכי שפיר טפי שומן אחד לאכול כל האשמות ולא מבויא קדשים לבית הפסול: תורה. תורה. כלומר היכן היא תורה של אדם גדול כמות: אימרי בדיכרי קא מחליפין לך. כבש בן שנתו מחלף לך באיל בן שתי שנים אשם מצורע כבש בן שנתו הוא שהיאך יכול הוא להתנות עליו באשם תלוי שאינו בא אלא איל בן שתי שנים: מותני' יתא. למעלה. על המזבח: ורואה אני את בשר המזבח. שהוא בבל תקטירו באילו הן עצים דכין דלא להקטרה מכין שרי: ויצאו לבית השריפה. דלית להו רזאן וקעבר בכל שממנו לאישים הוא בכל תקטירו שכבר אימוריו קרבו ונעשה הבשר שריים: גמ' ואל המזבח לא יעלו. בתר לא תקטירו ממנו דדרשין מיניה כל שממנו לאישים כתיב: אותם. ברישא דקרא כתיב קרבן ראשית תקריבו אותם אשאוור ודבש קאי בדפרישת לעיל מה יש לך להביא מהן שתי הלחם מן השאוור שהיא ראשית לכל המנחות וביבורים מן הדבש ואל המזבח לא יעלו וגו' אבל אתה מעלה לשם עצים: אבל מידי אחרניא לא. אבל שממנו לאישים דנפק מסיפיה דקרא קמא לא קאי: ורבי אליעזר. להכי כתיב אותם למעוטי אשאוור ודבש למעוטי שריים מאוחרת אל המזבח לא יעלו דמרבין מיניה כבש כמזבח כדחניא בתורת כהנים אין לי אלא מזבח כבש מניין תלמוד לומר אל המזבח: ורבנן תרתי שמעינן מינה. דמיעוטא דאותם אבל מאי דכתיב בהרא קרא קאי וכו') והכי דממעט שריים מאוחרת דריבאי דבכש כמזבח ממעט להו נמי מהיתירא דהעלאת לשם עצים דנפקא מהאי קרא: מותני'. דקתני (ורבבשרו) חטאת פליגי רבנן וקתני נמי איברים בבעלי מומין

לִשְׁם עֲצִים. והא איפא שריים. דבְּעִי (מילינהו) [מִכְלִינְהוּ]. ואיפא דך פורתא דלא קמין עילוייה. דפריק ליה. דפריק ליה. היכא. אי גוואי, קא מעיל חולין לעורה. אי אברא, איפסיל ליה ביצא. לעולם, גוואי. וחולין, ממילא הויין. והא אמר רבי שמעון, אין מתנדבין שמן. תקוני גברא, שאני. יתיב רב רחומי קמיה דרבינא, ויתיב וקאמר משמיה דרב הונא בר תחליפא, ונימא אשם זה יתא אשם תלוי. שמע מינה, מאן תנא דפליג עליה דרבי אליעזר, רבי שמעון הוא, דאמר אין מתנדבין אשם תלוי. אמר ליה, תורה תורה. אימרי בדיכרי, מיחלפי לך: משנה איברי חטאת שנתערבו באיברי עולה, רבי אליעזר אומר, יתן למעלה. ורואה אני את בשר החטאת מלמעלה, פאילו הן עצים. וחכמים אומרים, תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה: גמרא מאי טעמא דרבי אליעזר. אמר קרא, ואל המזבח לא יעלו לרין ניהוה. לרין ניהוה אי אתה מעלה, אבל אתה מעלה לשם עצים. ורבנן, מיעט רחמנא אותם. אותם, הוא דאי אתה מעלה, אבל אתה מעלה לשם עצים. אבל מידי אחרניא לא. ורבי אליעזר, אותם הוא דרבאי לך כבש כמזבח. אבל מידי אחרני, לא. ורבנן, תרתי שמע מינה. מתניתין, דלא פי האי תנא. דתנאי, אמר רבי יהודה, לא תחלקו רבי אליעזר וחכמים על איברי חטאת שנתערבו באיברי עולה, שיקרבו. ברובע ונרבע, שלא יקרבו. על מה תחלקו, על איברי עולה תמימה שנתערבו באיברי בעלת מום. שרבי אליעזר אומר, יקרבו, ורואה אני למעלה פאילו הן עצים. וחכמים אומרים, לא יקרבו. ורבי אליעזר, מאי שנא רובע ונרבע, דלא חזו. בעלת מום, נמי לא חזו. אמר

שאני. תימא אי יאורייתא קאמר ר"ש אין מתנדבין שמן היכי שרי משום תקוני גברא ועוד כין דאין מתנדבין חולין גמורין הוו:

מאן תנא דפליג עליה דר' אליעזר ר' שמעון הוא. והואו דקדושין (דף נה.) דבהמה שנמצאת בין ירושלים למגדל עדר דמשמעו הם דאי אשתבח בן שתי שנים דאיכא לספוקי באשם לית ליה תקנתא צריך לומר דפליגא אדר' אליעזר דאי מתנדבין ליתיה בהמה וליתני באשם תלוי: ורבי אליעזר אותם הוא דרבאי לך כבש כמזבח אבל מידי אחרני לא. וא"ת מה טברא היא זו לר' אליעזר דאותם לא קאי אבולחו ולרין ניהוה דבתריה קאי אבולחו אפי' אשיריים ויש לומר משום דמסתבר ליה טעמא לר' אליעזר להחמיר בשריים טפי משאוור ודבש ודרשא דבכש כמזבח חומרא היא ולא קאי אלא אשאוור ודבש דחמיר:

ורבנן תרתי שמעת מינה. דך סוגיא כרבי אלעזר דאמר בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף נו.) המעלה מכולן ע"ג הכבש פטור ור' יוחנן מחייב אותם והא דקאמר

במסכת לשם עצים ובפרק (שני) דמנחות (דף כ.):

דלזו הוי כלי שרת כדאמר' בפ' דמנחות (דף ו.) שפי' שתי מדות (שם דף ח.) וי"ל דכלי שרת אין מקדשין אלא מלאין דלא מצטרף להתקדש האי פורתא עם האחר שכבר נתקדש אי נמי האי פורתא מנח ליה בלזו לשם קדושת דמים והשתא משמע הכא דא"נ דלא קדיש למזבח לא הוי כחולין בעורה מאחר דקדוש קדושת דמים כדמסיק:

וחולין ממילא הואי. וכי האי גוונא משני בפ' התכלת (שם דף מה.) גבי שחט שני כבשים על ארבע חלות דאשתיא מהן נאכלות ע"י פדיון וכי האי גוונא משני בפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף פא.) גבי ביבורים דמקדשין להו ותימא דבפרק התורה (מנחות דף פ.) גבי תורה שנתערבה בתמורות ומתא אחת מהן בחירתה אין לה תקנה ופריך ולייתי לחם ולמנא אי דך קמיינת תורה היא הא לחמה יתי לא ליפוק לחולין ומשני וכי מכניסין חולין בעורה והשתא אמאי לא מקדש להו והדר פריך להו וכן בפ' הורע (חולין דף קל.) דקאמר טעמא דכתב רחמנא זה הא לאו הכי הוה אמנא חולין חייבין בחוה ושוק הא בעי הנופה היכא לינופינהו אי אבראי לפני' כתיב אי אגואי קמעיל חולין בעורה אמאי ליקדשנהו והדר ליפקדנהו ומיהו הוה ניהא דמקרא קא דרשי לא חייבה תורה אבל עוד קשה בפרק בתרא דמנחות (דף קד.) גבי פירשתי ואני יודע מה פירשתי יכיא מנחה של ששים עשרון דברי חכמים רבי אומר כו' וקאמר דפליגי במזבח לחכמים חולין לעורה דרבי סבר דאסור לחכמים חולין לעורה ואסור לערב וזהו בגרסה והשתא ליקדשנהו קדושת דמים והדר לפרקינהו וי"ל דגבי תורה לא בעי למימר דמקדישה ופריך גזירה שמוא יאמרו יש פדיון לחמני תורה וכן בהודיא דפ' בתרא (גו"ש) שיש שם שיעור מנחה אחי למימר שיש לה פדיון אבל הכא דליכא שיעורא דיעי דהא דיש לה פדיון משום דאין לה שיעור לכך אין קדוש קדושת הגוף וכן בביבורים דיעי דמשום ספיאק הוא דאין ביבורים נפדין כתרומות ומעשרות דהשתא נמי לאחר פדיון אין נאכלין אלא לכהנים ולכא למיעוטי מידי וכן בהדיא דהתכלת (שם דף מה.) גבי שחט שני כבשים על ארבע חלות דיעי דלא קדשי אלא שתיים ובלחמי תורה דלא קדשי אלא ארבעים ואין להקשות דך שריים דהבא דליפקדנהו לשם עצים חרא דרחמנא אמר דליכלניהו למצוה ועוד דלא שרינן לשם עצים אלא בדבר שנתערב במידי דבר הקרבה כגון איברי עולה באיברי חטאת: תקוני' גברא

שאני. תימא אי יאורייתא קאמר ר"ש אין מתנדבין שמן היכי שרי משום תקוני גברא ועוד כין דאין מתנדבין חולין גמורין הוו:

מאן תנא דפליג עליה דר' אליעזר ר' שמעון הוא. והואו דקדושין (דף נה.) דבהמה שנמצאת בין ירושלים למגדל עדר דמשמעו הם דאי אשתבח בן שתי שנים דאיכא לספוקי באשם לית ליה תקנתא צריך לומר דפליגא אדר' אליעזר דאי מתנדבין ליתיה בהמה וליתני באשם תלוי: ורבי אליעזר אותם הוא דרבאי לך כבש כמזבח אבל מידי אחרני לא. וא"ת מה טברא היא זו לר' אליעזר דאותם לא קאי אבולחו ולרין ניהוה דבתריה קאי אבולחו אפי' אשיריים ויש לומר משום דמסתבר ליה טעמא לר' אליעזר להחמיר בשריים טפי משאוור ודבש ודרשא דבכש כמזבח חומרא היא ולא קאי אלא אשאוור ודבש דחמיר:

ורבנן תרתי שמעת מינה. דך סוגיא כרבי אלעזר דאמר בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף נו.) המעלה מכולן ע"ג הכבש פטור ור' יוחנן מחייב אותם והא דקאמר

במסכת לשם עצים ובפרק (שני) דמנחות (דף כ.):

הכא

עיקר עניין עבודת האדם היא לפעול בששת ימים עשה הוי' את השמים ואת הארץ' שיהיה בהם העניין דייכולו השמים והארץ וכל צבאם.

ממאמר י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

הבא ברוקין שבעין ואליבא דר"ע דאמר אם עלו לא ירדו. מלתיא דר"ע ב' המזבח
מקדש (לקמן דף פד). דהנן ר"ע מכשיר בעבלי מומין ואמר ר' יוחנן בגמ' לא הכשיר
ר"ע אלא ברוקין שבעין הואיל וכשרין בעופות דלא פסל בעופות אלא מחוסר אבר
כדרדשין בח"ב ובפ"ק דקדושין (דף כד:) יכול נקטעה גלגלה ונשברה גפה וא"ת אמאי לא
חשיב נמי גבי שפתים דאמר פ' הניזקין (גיטין דף
גו.) דשרא מומא בניש שפתים אתרא דלדירין הוי
מומא ולדיריהו לא הוי מומא דלא פסול לגבי נח
אלא מחוסר אבר ושמא בשוף לא שייך גבי
שפתים מיהו אכתי קשה דאיכא כמה מומין דלא
פסלי ואמאי נקט דוקין שבעין וכן בגיטין הוה מצי
למיעדי מומא במקום אתר:
א' הכי אפי' בעינייהו נמי. תימא דלשיני
דלברייהם קאמר להו כדמשיני לבסוף:
הא עבר מום ירצו. אע"ג דרדשין בבכורות (דף
לז.) בכלל ופרט דמום עובר מרצה מום עובר
דמוקדשין איצטריך דה"א כיון דנדהא שוב אינו
נראה. ורבנן בם בהם לא דרשי. משמע דלא
דרשין מנייה תרתי אפי' ר"א לא דרש אלא
מדכתיב בהם ולא כתיב בם ותימא דבפ' שני
שעירי (וימנא דף סד.) דרש רבי יוחנן מבהם ג'
דרשות הני הוא דכי עבר מומם ירצו הא שאר
דחייין הואיל ונדחו ידיו ועוד דרש בם הוא דלא
ירצו הא עבר מומן ירצו ועוד בם הוא דלא ירצו
הא ע"י תערובת ירצו ושמא משום דכתיב נמי בם
דמיתר ובם ובהם שניהם מיתורין ודרשין לרבי
יוחנן חזא דרש מבה ותרתי מבהם ולרב דרשין
תרתי חזא מבה ותרתי מבהם אבל בם בהם לא
דרש וכולה סוגיא התם בין לרב בין לר' יוחנן
אליבא דר"א ואין לחוש בכך דהכי נמי לעיל (דף
עז) ובפ' בתרא דנמנות (דף קז:) כ"ר א' נמי
אפי' רבנן דבין ר"א ובין רבנן דמתני' אית להו
דע"י תערובת ירצו והכי פירוש התם בעינייהו הוא דלא ירצו הא ע"י תערובת ירצו דתנן איברי שנתעברו כו' ומשמע מתוך המשנה דמודו רבנן דהנהו דקרביו ועלו למערכה יקרבנו דלא
ירדו שמעין מניה דאית להו דך דרשא אלא דלכתחלה אסרי מדרבנן דאי לית להו הוה להו למיסר אפי' אותם שעלו ירדו כיון דלא בטלי אי לא משום דשריא תערובת דאורייתא דבין
דאחמור רבנן דלא ליבטלו משום דדרבו למנות (ואית לן למישרי) ע"י ביטולו ברוב בדיעבד משום דעלו והא דקאמר הכא ורבנן בם בהם לא דרשי ולא בעי למימר דרבנן נמי אית להו דך
דרשא אלא דלכתחלה אסרי להקריב מדרבנן כי תנאי דמתני' משום דמשמע ליה דלא יקרבו לרבנן מדאורייתא כמו דלא יקרבו דרובע ונרבע דרשא דבריייתא דאפי' בדיעבד ירדו השתא
א"ש דרב ר' יוחנן לא שבק רבנן ואמרי כ"ר ותדע מדמיתיי התם מלתא דרבנן דאי אליבא דר' אליעזר קאמרי לא הוה ליה לאיתויי מלתייהו דרבנן ואע"ג דרבנן דבריייתא לא דרשי הכי
מתני' עיקר והא דדרשי התם מבה בהם טעמא דר' יוחנן ומתרי בם דרשי עבר מומם וע"י תערובת והכא דרשי מבה תערובת ועבר מומם מבה בהם ואיתר להם בם דבתרא לכוד' יוחנן
כדפרישית לא קשה מדיי אליבא דר' יוחנן איכפת ליה להש"ס רק שיוכל לעשות ג' דרשות ולא חש להזכיר דרשא דר' יוחנן אלא הפשוטה יותר והא אין לפרש דאיברי בעלי מומין בתמימים לא בטלי
מן התורה מדאמריה טעם לא בטלי אי משום דאין עולין מבטלין זה את זה הא בעלי מומין לא עולין ינעוהו ועוד דאפי' עולין נראה דלרבנן מדאורייתא מבטלין זה את זה דבר שזאינו מתערב
כמו מין במינו לר' יהודה שאינו מתערב דלא הוי כדס וסולת בטל מדאורייתא: **אורז** לי מיהת בשר בעל מום כעצים זמי. אע"ג דר"א גופיה לא חישי להאי טעמא מדמצריך קרא מ"מ
תיקשי להו לרבנן והכי אורחיה דהש"ס כדפרישתי בריש פירקין: **בדם** בהמה או בהם חיה רואין אותו כאילו הוא מים. וא"ת דם בהמה וחיה היכי זריק להו למזבח נהי דאמר רואין כאילו
הוא מים ולא מבטל דם אחר מים גמורין לא הוי ולא בטל ממנו שם חולין ואפי' למד' (מוד דף כט.) חולין שנשחטו בעורה לא דאורייתא היינו שחיטתן אבל להעלותן לגבי המזבח
נראה דאסור וי"ל כיון דדם בשר מעורב בו ואין עיקר זריקתן לשם הפסול אלא לשם הכשר שרי אע"ג דבאיברי לא אמר רואין לשם עצים ומיהו בלא הכי אתי שפיר דבנוי פ' ואני (שם)
משמע דלמד' לא דאורייתא אפי' העלאה נמי שרי גבי מדר בן במיד למד' להנחו במצות דמביא חטאת העוף דקא סבר חולין בעורה לא דאורייתא ושמא סבר לא כ"ר דרשי לשם
עצים ולשם מים ואפשר דאפי' רבנן מודו דלא אסרי לשם עצים ולשם מים אלא במיד דהקריבה כגון איברי חטאת ואיברי עולה וכן ניתנין למעלה שנתעברו בניתנין למטה ומתן אחת במתן
ארבע אבל חולין גמורין שרו ל"כע לשם עצים ולשם מים וכן נתערב בדם פסול וברם התמצית וכן מוכח לקמן (דף עט:) מדרחיק עלה בגמ' במאי פליגי בגמורין גזירה במקדש לא קאמר
דפליגי ברוהא אני כדפליגי בסיפא ולקמן מפרש (ד"ה במאי): **רואין** אותו כאילו הוא מים. הקשה ה"ר שמואל מוורודם הא דאמרי' בהקדמן רבה (מנחות דף כב.) ולקח מדם הפר ומדם
השעיר הדרב ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר סברי רבנן מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה היכי דרשי ליה מנייה הא דלא בטלי היינו משום דאפי' הוי מים היה בו מראית דם וי"ל
דפעמים שהוא כל כך רבה דאי הוי דם הפר מים משתנה מראית דם השעיר עד שנעשה דיהא ופסול דאם יש בו מראית דם דקתני היינו מראית דם גמור ולא חוותא בעלמא ועוד י"ל אי
לא משום דאין עולין (אין) מבטלין זה את זה לו רבנן או מין במינו לר' יהודה כשמערה טיפה ראשונה הוי ליה בטל ונדחו ומיהו קשה דאיכא ה"ל למידק דהא אמר' ביזמא (דף נג.) שעירה
דם הפר בדם השעיר וברם שנתערב במים אמר בגמ' לא שנו אלא שנפל מים לתוך דם אבל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל הלכך האי דם פר היה לו להבטל ראשון ראשון בדם השעיר
ואפי' מאן דלית ליה ראשון ראשון בטל בדם (דף עג.) הכא מודה משום דה"ל נראה ונדחו וי"ל דלא אמר ראשון ראשון בטל כשמערה בטיפה הרבה יחד כמו שנחלק בע"ז
(ג"ש) בין בחיית דפיש עמודיה לצרצור קטן דלא נפיש עמודיה אפי' למאן דאית ליה ראשון ראשון בטל בחיית ביותר מפי בחיית היה מודה דלא בטלי ועוד מי לא עסקין שמערה דם הפר
שבכלי זה ודם השעיר שבכלי זה משניהם יחד תוך כלי שלישי:

רבי

לר' אליעזר לא קרב אלא אם כן קרב אחד מהן קודם שנמלך דלאו כי האי תנא: כגון שעלו
על הכבש. וכיון דלר"ע לא ירדו מן המזבח הני מעלין לכתחלה מכבש למזבח דקרי' לקמן (דף
פז.) כשם שהמזבח מקדש כן הכבש מקדש: **אפי'** בעינייהו. שלא נתעברו בתמימים אם עלו
בעלי מומין לכבש לר"ע יקרב: **בם**. משמע כשהן בפני עצמן: **מירי** דהוי **אבשר חטאת**.
דמודיתו לי דאם נתערב באיברי עולה יקרב לשם
עצים כדאמרי' **מתני'** **איברי**. של עולות הריבה
באיברי עולת בעלת מום אם קרב וא' מהם: **תלינן**
איסורא ביה: **יצא** לבית השרפה. דלא תלינן
איסורא בקריבין כבה: **גמ'** (לא נחלקו כו') **אלא**
שנים שנים. זוג זוג יקריבם דאיכא למימר מינו
דהאי לאו דאיסורא הוא דהאי נמי לאו איסורא
הוא ואיסורא אויל ליה בההוא דקרב קודם
שנמלך אבל אחד אחד דליכא מינו לא: **הוין**
מאחד מהן כו'. מכלל דלרבי אליעזר קרב: **זוג**
אחד. שני ראשים: **מתני'** שנתערב ביין. שהוא
אדום ואין מראה ניכר בו: **רואין אותו** יין כאילו
הוא מים. ואומדן אם היה דם שנתערב כאן ניכר
במים הללו כשר לזריקה בדם הבהמה. של חולין:
רואין אותו. של חולין כאילו הוא מים ואומדן
אותו אם היה דם הובח ניכר בשר ואע"פ שהחולין
רבין עליה: **אין** דם במטל דם. דמין במינו לא בטלי
ואפי' טיפה לתוך כלי גדול כשר לזריקה: **נתערב**
בדם

קרבן פלם חוץ מאחד מהן, יצא לבית השריפה: **גמרא** **אמר רבי אלעזר**, לא הכשיר רבי
אליעזר **אלא שנים שנים**. אבל אחד אחד, לא. **מתיב רבי ירמיה**, **והכמים** **אומרים**, **אפילו** **קרבן**
כולן **חוץ מאחד מהן**, יצא לבית השריפה. **אמר לו רבי ירמיה** **פר תחליפא**, **אספריה** **לך**. **מאי**
אחד, **וזו אחד**: **משנה** **דם שנתערב במים**, אם יש בו מראית דם, **קשר**. **נתערב ביין**, **רואין**
אותו **כאילו הוא מים**. **נתערב בדם בהמה או בדם החיה**, **רואין אותו** **כאילו הוא מים**.
רבי

עבודת האדם כפי שהיא מצד-עצמו, יכול להיות בה עליות וירידות. כאשר העבודה [=של האדם] היא מצד שורשו ומקורו . . אזי
העבודה היא באופן ד'תמיים תהיה עם הוי' אלוהיך.

ממאמר י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

ובחים דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שישי) רמה

איברי בעלי מומין שנתערבו בתמימים אפילו לשם עצים, סברו, **דְּהָבָא** – בעלי מומין **מְאִיִּר** לפי שהם פסולים להקרבה, משום כך אין להעלותם על גבי המזבח כלל אפילו לשם עצים, אבל **הָתָם** – בבשר חטאת שנתערב בעולה **לֹא מְאִיִּר** – הבשר אינו מאוס והוא שייך בהקרבה לולי האיסור של כל שממנו לאישים השאר בבל תקטירו, לפיכך מותר להעלותו לשם עצים.

משנה

משנתינו מדברת בתערובת איברים של בעלי מומין באיברים של תמימים. אומרת המשנה: **אֲכָרִין** של עולות תמימות רבות שנתערבו בהם **אֲכָרִין פְּעִיל מוּמִין** – של עולה בעלת מום אחת. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר אִם** לפני שהרגיש הכהן בתערובת **קָרַב הָרָאשׁ** של **אֶחָד מֵהֶן** – מהבהמות המעורבות, אנו רשאים לתלות שאת הראש של בעלת המום הקריב ונשארו רק ראשים כשרים, ולכן **יִקְרְבוּ כָל הָרָאשִׁין** שבתערובת. וכן אם כבר הקריב הכהן את **הַכֶּרְעִים שֶׁל אֶחָד מֵהֶן**, אנו תולים שאת הכרעים של בעלת המום הוא הקריב, ולכן **יִקְרְבוּ כָל הַכֶּרְעִים** שבתערובת. **וְהַכְּמִים אֲמִירִים אֲפִילוּ קָרְבוּ כָּלָם** – כל הראשים או כל הכרעים שהיו בתערובת חוץ **מֵאֶחָד מֵהֶן**, שבאופן זה יש מקום יותר גדול לתלות שהאיסור כבר קרב, גם אז אסור להקריב את הנותר **וַיֵּצֵא לְבֵית הַשְּׂרִיפָה**, משום שלדעתם אין להקל לתלות את האיסור באותם שקרבו, ומאחר ויש ספק שמא הנותר הוא האיסור לכן יצא להשרף.

גמרא

הגמרא מבארת באיזה אופן התיר רבי אליעזר: **אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לֹא הִכְשִׁיר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** את שאר הראשים או הכרעים שבתערובת בהקרבה, **אֲלָא** באופן שמקריבים **שְׁנַיִם שְׁנַיִם** – זוג זוג, שאז יש לומר מתוך שאחד מן השנים בודאי ראוי להקרבה שהרי לא נתערב אלא ראש אחד פסול, אף השני ראוי להקרבה, והאיסור שנתערב בהם כבר קרב בתחילה, **אֲבָל** להקל ולהקריב את הראשים או הכרעים **אֶחָד אֶחָד** שאז אי אפשר לומר כן, אף הוא **לֹא** התיר. הגמרא מקשה על חידושו של רבי אלעזר: **מִתִּיב רַבִּי יְרֵמְיָה, הֲרִי שֵׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה וְהַכְּמִים אֲמִירִים אֲפִילוּ קָרְבוּ בִּזְמַן מֵאֶחָד מֵהֶן יֵצֵא** אותו אחד **לְבֵית הַשְּׂרִיפָה**, משמע שלרבי אליעזר מותר להקריב את הנותר אף על פי שנשאר רק אחד, ואילו לדברי רבי אלעזר רק זוג זוג מותר להקריב לרבי אליעזר אבל אחד אסור. מתרצת הגמרא: **אָמַר לֹא רַבִּי יְרֵמְיָה בְּרַת הַחֵלְפָא, אֲמַרְתָּה לָךְ – אֲנִי אֲסִיב לָךְ אֶת כּוּנֹת הַמִּשְׁנָה, מֵאִי אֶחָד שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים, זֶה אֶחָד שֶׁנִּי רָאִישׁ, שֶׁאֲפִילוּ נִשְׁאָר רַק זֶה אֶחָד אֵין אֲנִי מִתִּירִים אוֹתוֹ בַּהֲקֵרְבָהּ, ואילו לרבי אליעזר מותר בהקרבה, שהרי גם כשקרב רק ראש אחד הוא התיר את כולם בהקרבה זוג זוג, אבל אם נשאר רק ראש אחד אף לדעת רבי אליעזר אסור להקריבו.**

משנה

משנתינו מבארת את דיני דם קרבן שהתערבו בו דברים אחרים, קודם שנוקע על המזבח: **דָּם קָרְבָן שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּמִים, אִם יֵשׁ בּוֹ מְרִאִית דָּם, שֶׁלֹּא דָהָא מֵרָאֵהוּ וְעֵדִיין נִרְאָה כְּדָם מִמֶּשׁ, אִף אִם הֵמִים הֵם הָרֹב, כְּשֶׁר הֵדָם לְהוֹקֵק עַל הַמִּזְבֵּחַ.** דין נוסף: **נִתְעַרְבַּ הָדָם בְּיֵין אָדָם, ואין רואים בו את מראה הדם, רֹאשִׁין אוֹתוֹ – אֵת הֵיין בְּאִילוּ הוּא מִים, וְנִשְׁעָר, שֶׁאִם כִּשְׁהִיהָ הָדָם מִתְעַרֵּב בְּמִים כְּשִׁיעוּר הֵיין שֶׁנִּתְעַרְבַּ בוֹ, הִיא בּוֹ מֵרָאָה דָם, אִף עֲכָשִׁי כִּשְׁהִיתָ עֲרַב בֵּין הוּא כֶּשֶׁר לְהוֹקֵק, ואף שאין מראהו ניכר. המשנה מביאה אופנים שבהם נחלקו תנאים: **נִתְעַרְבַּ הָדָם בְּדָם בְּהֵמָה שֶׁל חוּלִין, או בְּדָם הַחֵתִי, רֹאשִׁין אוֹתוֹ – אֵת דָם הַחוּלִין או הַחֵתִי בְּאִילוּ הוּא מִים, וְנִשְׁעָר, שֶׁאִם כִּשְׁהִיהָ הָדָם מִתְעַרֵּב בְּמִים כְּשִׁיעוּר דָם הַחוּלִין שֶׁנִּתְעַרְבַּ בוֹ, הִיא בּוֹ מֵרָאָה דָם, אִף עֲכָשִׁי כִּשְׁנִתְעַרַּב בָּדָם הִיא הוּא כֶּשֶׁר לְהוֹקֵק וְאִף שֶׁאֵין מֵרָאֵהוּ נִיכָר. אולם אם אנו משערים שאם היה מתערב דם הקרבן במים היה מתבטל ממנו מראה הדם, הרי הוא בטל ופסול.****

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא** לעולם גם כשנתערבו איברים תמימים באיברים בעלי מומין מודה רבי אליעזר שלא יקרבו אפילו לשם עצים, כיון שבעלי מומין אינם ראויים להקרבה, ומה שאמר רבי יהודה שרבי אליעזר חלק על חכמים וסבר שכשנתערבו איברים תמימים באיברים בעלי מומין יקרבו, היינו שנתערבו באיברים של בהמה שהיה לה מום **בְּדוּקִין שְׂפָעִין** שהוא מום עובר ואינו ניכר, **וְאֵלֶּיכָא דְרַבִּי עֲקִיבָא דְאָמַר (להלן פה) אִם עָלוּ** בעלי מומין למזבח **לֹא יִרְדּוּ, ואמר רבי יוחנן (להלן פה) שלא** הכשיר רבי עקיבא אלא בעלי מומין בדוקין שבעין, ומכיון שהם ראויים למזבח, סבר רבי אליעזר שכשנתערבו באיברים תמימים אפשר להקריב את כולם אפילו לכתחילה לשם עצים, ואין הם דומים לרובע ונרבע שפסולים למזבח ואפילו אם עלו ירדו, ולכן לא הותר להעלותם לשם עצים.

מקשה הגמרא: **אָמַר דְּאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא – מִתִּי אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** שאם עלו לא ירדו **בְּדָא עָבַד** – כשכבר עשו מעשה והעלו את הקרבן על גבי המזבח, אבל **לְכַתְּחִלָּה מִי אָמַר – וְכִי הִתִּיר לְכַתְּחִלָּה** להעלותם על גבי המזבח, ומכיון שאף לדעת רבי עקיבא אסור מן התורה להעלותם לכתחילה לריח ניחוח, אם נאמר שמחמת שנתערבו מותר להעלותם לכתחילה לשם עצים, מדוע את הרובע והנרבע שנתערבו אי אפשר להעלות על גבי המזבח לשם עצים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פִּסְאִי, הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִין – כָּאֵן מְדוּבָר בְּזִין שְׂכַבְרָא עָלוּ** כל האיברים **עַל גְּבִי הַכֶּבֶשׂ, ומכיון שלרבי עקיבא** בעלי מומין בדוקין שבעין שעלו על גבי המזבח לא ירדו, והעלאתם על גבי הכבש נחשבת כהעלאתם על גבי המזבח, כמו ששינוי במשנה **הֵלֵךְ (פה), לפיכך אפשר להעלותם אפילו לכתחילה מהכבש למזבח.**

דוחה הגמרא: **אִי הָכִי – אִם כֵּךְ, מדוע התיר רבי אליעזר רק באופן** שנתערבו איברי בעלי מומין באיברי תמימים, הרי **אֲפִילוּ הִיוּ עוֹמְדִים בְּעִלֵּי הַמוֹמִין פְּעִינֵיהוּ – בפני עצמם בלא תערובת, גם כן** היה מותר להעלותם מן הכבש למזבח ולהקריבם.

הגמרא מביאה טעם אחר לדברי רבי אליעזר. אומרת הגמרא: **אֲלָא מִעֲמִיבָה דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, משום שמוֹעֵט רִחֲמָנָא באומרו (ויקרא כב ה) כִּי מִשְׁחַתֶּם בָּהֶם מוֹם כָּם לֹא יֵצֵא לָכֶם, שדווקא כשהם בפני עצמם הוּא דִּלָּא יֵצֵא לְהַקְרִיבָה, הָא עַל יְדֵי תַעְרוּכָתָא יֵצֵא לְקָרְבָן. וְרַבֵּנן שֶׁאֲמָרוּ שֶׁגַם בְּעִלֵּי מוּמִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ בַּתְּמִימִים אֵינֶם רְאוּיִם לְהַקְרִיבָה סְבִירָא, שהתורה באה למעט, שכל זמן שמוֹם כָּם הוּא דִּלָּא יֵצֵא לְקָרְבָן, הָא עָבַר מוֹקֵם – אבל לאחר שנתרפאו מזמזום שהיה בהם יֵצֵא לְקָרְבָן.**

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר – מֵהֵיכָן לְמַד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁכִּשְׁעָבַר מוֹמִין וְנִתְרַפְּאוּ הוֹכְשֵׁרוּ לְהַקְרִיבָה.**

משיבה הגמרא: מִזֶּה שִׁכְחָה הַתּוֹרָה לומר 'כי משחתם כָּם' ותחת זאת כתבה 'כי משחתם בָּהֶם', מהה"א היתירה אנו לומדים שבעלי מומין שעבר מומם ונתרפאו מותרים בהקרבה.

שואלת הגמרא: ומה דרשו רַבֵּנן מהה"א המיותרת. משיבה הגמרא: שרבת **כָּם בָּהֶם לֹא דְרָשִׁי – אֵת הַה"א** המיותרת הם לא דרשו, משום שכן הוא דרך המקרא ואין בכך לדרוש לימוד נוסף. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי – אִם אֵבָן דִּרְשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִפְּסוּק שְׁבַעֲלִי מוּמִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ בַּתְּמִימִים רְאוּיִם לְהַקְרִיבָה, מדוע אמר (לעל ע"א) וְרֹאשָׁה אֲנִי אֶת אִיבְרִי בַעֲלַת מוֹם לְמַעַלָּה כְּאִילוּ הֵן עֲצִים, הָא רִחֲמָנָא אֲכַשְׁרִיה – הֲלֹא הַתּוֹרָה הִתִּירָתָהּ בַּהֲקֵרְבָה גַּמְרוּהָ גַם לְרִיחַ נִיחּוּחַ.**

מתרצת הגמרא: רבי אליעזר **לְדַבְּרֵיהֶם קָאָמַר לָהּ – לְשִׁיתָם שֶׁל רַבְּנָן אָמַר אֶת דְּבָרֵיהּ, כלומר, לְדִידִי – לְשִׁיתָהּ, רִחֲמָנָא אֲכַשְׁרִיה – הַתּוֹרָה הִתִּירָה בְּעִלֵּי מוּמִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ בַּתְּמִימִים לְהַקְרִיבָם גַּם לְרִיחַ נִיחּוּחַ, אֲבָל לְדִידֵינוּ – לְשִׁיתָתָם שֶׁאֵתָם סְבוּרִים שֶׁהַתּוֹרָה אִסְרָה לְהַקְרִיבָם בְּעִלֵּי מוּמִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ לְרִיחַ נִיחּוּחַ, אוֹדוּ לִי מִיָּהָ – תוֹרוֹ לִי לְכָל הַפְּחוּת שֶׁבְּשֶׁר בְּעֵלַת מוֹם כְּעֲצִים דְּמִי, וְיֻכְּלוּ לְהַקְרִיב אֶת הַתְּעֻרְבָת לְשֶׁם עֲצִים, מִיָּדִי דְּהִנֵּה אֲבִשְׁרָה חֲטָאת – כִּשֶּׁם שֶׁאֵתָם מוֹדִים לִי בְּבֶשֶׂר חֲטָאת שֶׁהַתְּעֻרַּב בְּבֶשֶׂר עוֹלָה שֶׁאֲפִשְׁר לְהַקְרִיב אֶת בֶּשֶׂר הַחֲטָאת לְשֶׁם עֲצִים.**

הגמרא מבארת את סברת רבנן: **וְרַבֵּנן שֶׁחֲלָקוּ וְאֲמָרוּ שֶׁאֵין לְהַקְרִיב**

מקשה ממשנתנו על התרצן שביאר את דבריו: **אמר ריש לקיש**,
הפיגול והנותר והטמא שבלל זה בזה ואכלו, היינו שנטל שנים
 מהם, כזית מזה וכזית מזה, והכניסם יחד לתוך פיו ואכלם,
 ובלעיסתו נבללו זה בזה, **פגור ממלקות**, שבזמן שמתעריבם זה
 בזה **אי אפשר שלא ירבה מין אחד על חברו ויכפלו** ברוב, שהרי
 כשטוחנם בפיו, מיעוט של כל אחד מתערב לתוך רובו של האחר
 ומתבטל בו ומצטרף אליו, וברור שלא התבטל שיעור שוה מכל
 אחד, נמצא שלבסוף איסור אחד מהם הוא יותר מכזית והשני
 פחות מכזית, וכיון שאין אנו יודעים בשעת ההתראה איזה מהם
 לבסוף יהיה בו כזית, אי אפשר להתרות בו בודאות על האיסור
 שיעבור, והרי זו התרצת ספק שאינה מחייבת מלקות.
 הגמרא מביאה דינים הנלמדים מדברי ריש לקיש: **שמע מינה תלת**
 – יש ללמוד מדבריו שלש הלכות.
 הלכה ראשונה: **שמע מינה שאיסורין מכפלין זה את זה**, והיינו
 שכשם שרוב היתר מבטל מיעוט איסור שהתערב בו, כן שני
 איסורים שהתערבו זה בזה מתבטלים, ולכן אמר ריש לקיש
 שהפיגול והנותר מתבטלים זה בזה.
 הלכה שנייה: **ושמע מינה שההלכה שנאמרה בכל מקום, שמיעוט**
דבר איסור שנותן טעם פגור דבר היתר שהתערב בו, דינו שאוסר
את כל התערובת, משום שטעם האיסור אסור כאיסור עצמו, דין
 זה **לאו דאורייתא** – אינו מן התורה, שאם היה מן התורה, מה
 הועיל שהפיגול והנותר מתבטלים זה בזה והרי עדיין נותנים טעם
 זה בזה, ואף אם לאחד מהם אין שיעור כזית, כיון שהוא נותן טעם,
 עדיין איסורו קיים מחמת טעמו ויש כאן שיעור שלם שחייב
 מלקות. ודברי ריש לקיש נאמרו לכאורה אף באופן שהפיגול
 והנותר נותנים טעם זה בזה, כגון שאחד הוא בשר קרבן והשני
 משיירי מנחה, שהם שני מינים וטעמם מורגש זה בזה.
 הלכה שלישית: **ושמע מינה שהתרצת פסק**, היינו התראה שהעובר
 עבירה צריך להיות מוזהר קודם שיעשנה, להודיעו שיש עליה
 עונש בבית דין, אם בעת ההתראה אין ידוע אם יעבור על איסור
 זה, **לא שמה התראה**, ואף אם נתברר לבסוף שעבר על האיסור,
 אין לחייבו עונש על כך, ולכן אמר ריש לקיש שכיון שאין ידוע
 בעת ההתראה מחמת איזה מן האיסורים שרוצה לאכול יתחייב
 מלקות, לכן הוא פטור לגמרי.
 הגמרא מקשה על ההלכה השנייה: חיוב הפרשת חלה מהעיסה
 האמור בתורה, נאמר רק בחמשת מיני דגן, והם חטין, שעורים,
 כוסמין, שבלת שועל ושיפון, אבל העושה פת אורז, דוחן וכיוצא
 בהן, אינן חייבין בחלה. **מתברר רבא**, שנינו במשנה (חלה פ"א מ"ז)
עיקה מן חטין ומן אורז מעורבים, אם יש בה טעם דגן, חייבת בחלה,
 שאין חיוב חלה אלא בדגן, ומבואר שכל זמן שיש טעם דגן חייבת
 בחלה, **ואף על גב דרובא מאורי, ומוכח שדין נותן טעם ברוב הוא**
מן התורה. מתרצת הגמרא: אין כוונת המשנה שחייבת בחלה מן
 התורה אלא רק **מדרבנן**.
 מקשה הגמרא: **אי הכי** שחייב עיסה כזו היא רק מדרבנן, **אימא**
סיפא ששנינו בה שעיסה מחיטים ואורז ויש בה טעם דגן, **אדם**
יוצא בה ידי חובתו של אכילת מצה בפסח שחובתה במצה של דגן,
 ואם דין נותן טעם ברוב אינו מן התורה, אם כן מן התורה בטל
 הדגן ברוב האורז ואין יוצא בה ידי חובת אכילת מצה. ומוכח
 שאין לבאר משנה זו שהיא מדרבנן, אלא שדין נותן טעם ברוב
 הוא מן התורה, וקשה על מה שנלמד מדברי ריש לקיש.

רבי יהודה חולק ואומר, אין דם מכפיל דם, כי שניהם ממין אחד,
 וכשנתערבו שני דברים מאותו מין, אין אחד מהם מתבטל, ואף אם
 נפלה טיפת דם קרבן לכלי גדול מלא בדם אחר, עדיין כשר הדם
 להזרק על המזבח.
 אופנים נוספים: **נתערב דם קרבן בדם של פסולין** מלהקרב על
 המזבח, כגון רובע ונרבע, וכן קרבנות שנפסלו על ידי שנשחטו
 במחשבה לאוכלם או להקטירם חוץ לזמנו או חוץ למקומו, אף
 אם הדם הכשר הוא רוב ואינו בטל מן התורה, **ישפך הכל לאמה** –
 אמת המים שבעזרה, משום שגזרו רבנן לפסולו, שמא יבוא
 להכשיר ולזרוק גם באופן שהדם הפסול הוא הרוב, שאז מבטלו.
 וכן אם נתערב דם הנפש של הקרבן בדם התמציית, אף כשדם
 הנפש הוא רוב, **ישפך לאמה**, שאף שמן התורה הוא כשר, גזרו
 עליו לפסולו, שלא יבוא להכשירו גם באופן שדם התמציית הוא
 הרוב.
רבי אלעזר חולק ומכשיר את הדם שנתערב, כל שאילו היה מים
 לא היה מתבטל ממנו מראה דם, משום שסובר שאין מצוי שדם
 התמציית ירבה על דם הנפש ואין לחשוש לכך.
 מוסיפה המשנה: אף לחכמים שגזרו כשנתערב בדם פסולים או
 תמציית, מכל מקום **אם הכהן לא נמלך** – לא שאל מה דינו של
 הדם, ונתן על דעתו ממנו על המזבח, **כשר הקרבן**, שכיון שמן
 התורה היה כשר להזרק, עכשיו שגזרו עליו, מכל מקום לא
 פסלוהו בדיעבד.

גמרא

שנינו במשנה שדם שנתערב במים אם יש בו מראית דם, כשר, אף
 אם המים הם הרוב. הגמרא מבארת שכשר רק כשהתערב באופן
 מסוים: **אמר רבי תימא בר אבא, אמר רבי יוחנן, לא שנו, אלא**
כשנפלו המים לתוך הדם, שכל טיפת מים שנפלה לתוך הדם
 בטלה, ולכך אין הדם נפסל עד שיתבטל מראה הדם שבו, **אבל נפל**
דם הקרבן לתוך המים, אפילו יש בו מראה דם, נפסל, כי **ראשון**
ראשון בטל – כל טיפת דם שנפלה לתוך המים בטלה, ואין היא
 חוזרת ומצטרפת לטיפות שנופלות אחריה אף אם יש בכולן יחד
 כדי לבטל את המים, שדין הוא בקדשים שכל שהיה ראוי ונדחה,
 שוב אינו חוזר ונראה.
 מצות עשה לבסות דם שחיתת חיה או עוף טהורים, שנאמר (ויקרא
 י"א) **ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד**
חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו ובסדו בעפר. הגמרא
 מבארת שלענין מצוה זו שונה הדין כשנתערב הדם במים, מאשר
 כשנתערב דם קרבן במים: **אמר רב פפא, וילעין מצות כיסוי הדם**,
 ששנינו בה (חולין פו.) **דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם חייב**
לבסות, הדין **אינו כן**, אלא גם אם נפל הדם לתוך המים אין
 אומרים בו ראשון ראשון בטל, אלא נשאר הדין שכל שיש בו
 מראה דם חייב לבסות, **לפי שאין דחוי במצות** – כיון שלגבי שאר
 מצוות אין אומרים שדבר שנדחה אינו חוזר ונראה, ולכן גם
 במצות כיסוי הדם, אף על פי שהטיפות הראשונות נתבטלו, מכל
 מקום לא נדחו לגמרי, אלא כל זמן שנופל עוד דם, חוזרות
 הראשונות ומצטרפות לאחרונות עד שכאשר יצטרפו כולם
 ונעשה מראה דם, חוזר וחל חיוב כיסוי הדם.
 הגמרא מביאה את דברי ריש לקיש, ובהמשך הסוגיא (להלן ע"ב)

תכלית העבודה וההגעה של בניישראל בזמן הגלות – לפעול את ההכנה, ויתירה מזה, לא רק הכנה בלבד, אלא גם ההליכה בדרך
 המובילה מבית ראשון ובית שני שלא היה להם קיום, לבית השלישי, שיהיה בנין לעד ולעולמי עולמים.

משיחת י"ב תמוז ה'תשי"ד

זבחים. פרק שמיני – כל הזבחים דף עז עמוד א – מותן מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רמז
רש"י תוספות

1 **בדס פסולין.** כגון ברובע ותרבע או שנשטח חוץ לזמנו או חוץ למקומו: ישפך לאמה.
2 ואפילו הכשר רבה עליו וכן בדס התמצית ישפך לאמה ואע"פ שדס הנפש רבה עליו
3 ומשום גזירה כדמפרש בגמ' ור"א מכשיר. טעמא מפרש בגמ': אם לא נמלך ונתן כשר.
4 אפילו לת"ק דאפילו לכתחילה אי לא משום גזירה היה מכשיר: גמ' לא שנו. דאם יש
5 בו מראית דם כשר ואע"פ דרובא מיס אלא
6 שנפלו מים לתוך דם: ולענין כיוסו. דנתן ביה נמי
7 כה"ג נתערב במים אם יש בו מראית דם חייב
8 לכסות בפ' כיוסו הדם (חולין דף פו.) אינו כן.
9 דאפילו נתן דם לתוך מים אם יש בו מראית דם
10 חייב לכסות ולא אמרינן קמא קמא בטיל ליה:
11 לפי שאין דחוי במצות. דאע"פ שנדרח טפה
12 ראשונה שנפל לתוך הנפל ולא היה מראית
13 ניכר אפ"ה כי דחוי נפל טפה שניה חתרת
14 ראשונה ותישרה להצטרף עמה וכי נפל עד
15 שהפכו מים למראה דם חזר ונראה לכיוסו ולא
16 אמרינן הואיל ונדרח: ידחה ולא שייך דחוי אלא
17 בדבר קדושה: שבללן זה בזה. כוית מזה וכוית
18 מזה ונתן לתוך פיו פטור ממלקות ואפילו התרו
19 בו: **א**י אפשר שלא ירבה מין על חבירו כו'.
20 כשהוא לועס אותה בפיו נבלל מין לתוך חבירו
21 מיעוט של זה ברובו של זה ובטל המיעוט ברוב
22 והבטל בכל מין נוסף על המבטל ונקרא בשמו
23 וגנרע ממנו וא"א לכוין שלא ידא ממין האחד
24 בטל בחבירו יותר ממה שבטל ממין חבירו בו
25 ונמצא שאין באותו ומין כשיעור דבציר ליה

26 שיעוריה ולא ידעינן הי מנייהו בצר ליה וכי מתרינן ביה לא ידעינן משום מאי נתרי ביה
27 וצריך להתרות בו משום האיסור הדיכך כי מתרו ביה משום פיגול הוא התראת ספק
28 דלמא לא בדידיה תהוי חיובא וכן בנותר ואע"פ בדמסקא ודאי אחד מנייהו עבר בשעת
29 התראת מיהא ספק הוא בכל אחד אם יעבור עליו אם לא והתראת ספק לאו התראת
30 היא: **ש**מע מנה איסורין כמבלין זה את זה. כי היכי דהיתר מבטל איסור ולא אמרינן
31 איסורא לא מבטל איסורא: ו**ש**מע מינה נותן טעם ברוב לאו דאורייתא. הא דאמורו רבנן
32 בכל דוכתי איסור הנוט' בחיתור אסורו ואע"פ שההיתר ברוב לאו דאורייתא הוא ללקות
33 עליו דאי דאורייתא נהי נמי דרבה מין על חבירו מ"מ טעמא ידוב ואיכא טעמא דשיעור
34 שלם וקס"ד השתא דאפילו פיגול ונותר מב' מינים שטעמו של זה ניכר בזה נמי פטור
35 לר"ל כגון האי בשר והאי שירי מנחה: ד"ג עשה עיסתו מן חמין ומן האורז כו'. ואדם
36 יוצא בה ידי חובתו של עשה דקום אכול מצה בפסח ואי נותן טעם ברוב לאו דאורייתא
37 היכי נפיק האי ק"ל (פסחים דף לה.) דאין יוצאין אלא במצה שהיא מחמשת המינין
38 דכתיב לא תאכל עליו חמץ בשעת ימים תאכל עליו מצות (דברים טז) דברים הבאים
39 לידי חימוץ אתה יוצא בהן ידי מצה יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון.

אלא

1 **רבי יהודה אומר,** אין דם מבטל דם. **נ**תערב **ב**דם
2 **פסולין,** **י**שפך **ל**אמה. **ב**דם **ה**תמצית, **י**שפך **ל**אמה.
3 **רבי אליעזר מכשיר.** אם לא נמלך ונתן, **כ**שר: **ג**מרא
4 **אמר רבי חייא בר אבא,** **א**מר **רבי יוחנן,** לא שנו,
5 **א**לא **ש**נפלו מים לתוך דם. **א**בל נפל דם לתוך
6 מים, ראשון ראשון בטל. **א**מר רב פפא, **ו**לענין כיוסו
7 אינו כן, לפי שאין דחוי במצות. **א**מר ריש לקיש,
8 **ה**פיגול **ו**הנותר **ו**הממא, **ש**בלין זה בזה **ו**אכלן, פטור.
9 **א**י אפשר שלא ירבה מין על חבירו, **ו**יבטלנו. **ש**מע
10 מינה, תלת. **ש**מע מינה, איסורין מבטלין זה את זה.
11 **ו**שמע מינה, נותן טעם ברוב, לאו דאורייתא. **ו**שמע
12 מינה, התראת ספק, לא שמה התראת. מתיב רבא,
13 עשה עיסה מן חמין ומן אורז, אם יש בה טעם דגן,
14 חייבת בחלה. ואף על גב דרובא אורז. מדרבנן. אי
15 חכי, אימא סיפא, אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.
אלא

1 **רבי יהודה אומר** אין דם מבטל דם. בהקומץ רבה (מנחות דף כב.) פי בקונטרס דלרב
2 חסדא דאזיל בתר מבטל הואי דלא כרבי חייא ולעיל פי בריש פירקין דאפילו לר'
3 חנינא דאזיל בתר בטל דאיכא כמה משניות וברייתות דלא כר"ה: **ה**פיגול והנותר כוית
4 מזה וכוית מזה שבללן ואכלן והתרו בו פטור ממלקות א"א שלא ירבה מין על חבירו כו'.
5 כשהוא לועס אותו לתוך פיו נבלל מין לתוך
6 חבירו מיעוט של זה ברובו של זה ובטל המיעוט
7 ברובו והבטל בכל מין נוסף על המבטל ונהיה
8 כמזוה ונקרא בשמו וגנרע ממנו וא"א לכוין שלא
9 ידא ממין האחד בטל בחבירו יותר ממה שבטל
10 ממין חבירו בו ונמצא שאין באותו ומין כשיעור
11 דבצר ליה שיעוריה ואנן לא ידעינן הי מנייהו
12 דבצר ליה וכי מתרינן ביה לא ידעינן משום מאי
13 נתרי ביה וצריך להתרות משום האיסור הדיכך כי
14 מתרו ביה משום פיגול הואי התראת ספק דלמא
15 לאו בדידיה תהוי חיובא וכן בנותר ואע"פ דמסקא
16 אחד מנייהו עבר בשעת התראת מיהא ספק הוא
17 בכל אחד אם יעבור עליו ואם לאו והתראת ספק
18 לאו התראת היא ע"כ לשון הקונטרס וקשה דאם
19 התרה בשלשון פשיטא דלוקא אפילו למד
20 (מכות דף טז.) לאו שמה התראת הדיכך מצני
21 התראת ספק כה"ג ודאי עבר אלא דלא ידעינן
22 אחי מהני תלת דפיגול ונותר וטמא ואי לא התרו
23 אלא על האחד פשיטא דפטור אפילו למד
24 התראת ספק שמה התראת דאפילו לבסוף שמא
25 אותו שהתרה בו כבר נתבטל דהייכי דמי התראת
26 ספק כגון דלאחר גמר הדבר ודאי שעבר על מה שדחתה אלא דלא ידעינן בשעת התראת
27 אם עובר בעירה בהדיא שעתא אם לאו כגון חכה את זה וחזר וחכה את זה (יבמות דף קא.)
28 וכן גיד הנשה דלא ידעינן אי דימין אי דשמאל ועוד קשה היכי מיחייב כלל משום חד
29 מנייהו דמיעוט הבטל ברוב לא מצטרף עם הרוב להשלימו לכשיעור דאפילו היתר לא
30 מצטרף לאיסור כי"ש איסור לא מצטרף לאיסור וא"כ אפילו אם תימצא לומר דהתראת ספק
31 שמה התראת הכא פטור דא"א שלא יתערב מכל אחד ואחד משוה בחבירו ובצר ליה
32 שיעורא ועוד קשה אם נפרש פיגול ונותר וטמא שלשון יחד למה לי למימר א"א שלא ירבה
33 מין על חבירו הא ודאי יש כאן שנים המבטלין את השלישי ואכולוהו ליפטר דכל אחד הוי
34 בטל ומבטל וג"ל לפרש דמיייר כגון דאיכא ב' זיתי פיגול חית נותר יחד בחתיכה אחת ועוד
35 יש ב' זיתי נותר חית פיגול בחתיכה אחרת יחד ואכל אחת מן החתיכות והתרו בו אל תאכל
36 פיגול שמא זו היא חתיכה שיש בה רוב נותר ואחרי כן לאחר כדי אכילת פרס או אפילו
37 בתוך כדי אכילת פרס אבל חתיכה שניה והתרו בו אל תאכל פיגול כבראשונה שמא זו היא
38 אותה שיש בה רוב נותר שאוכל באחרונה עתה הוי ממש כמו חכה זה וחזר וחכה זה דלמ"ד
39 לאו שמה התראת פטור. בר"ך. נראה לפרש דבתרי מנייהו קאמר דשקל תרי מהני תלת
40 ובללן זב"ז ואכלן וכגון דשקל ב' זיתים מחזר איסורא וד' זיתים מב' איסורין ובללן בקערה

41 אחת ואכלן וא"א שלא יהא רוב מן האחד ומבטל את חבירו הדיכך לא ידעינן בהאי איסורא אם יש עליו שם פיגול או שם נותר דאיסורין מבטלין זה את זה לפטור מטעם התראת ספק
42 כגון דאכל בשתי פעמים בכדי אכילת פרס ובאכילה ראשונה התרו בו משום פיגול ובשניה משום נותר אי"נ אפילו פחות מכדי אכילת פרס פטור כשאכל בשתי פעמים דכשהתרה בראשונה
43 משום פיגול שמא נותר רבה ולא שפיר מתרי ביה ובשניה כשהתרה משום נותר שמא פיגול רבה ולא שפיר מתרי ביה ואי משום דכבר התרה בו משום פיגול מאכילה ראשונה ואמרינן
44 בקדושין (דף עז.) דבעל חמש אלמנות חייב משום אלמנת ראובן ואלמנת שמעון ובחדא התראת מיירי דאי בשתי התראות אפילו כאלמנה אחת נמי חייב דהתראות מחלקות אלמא כיון
45 דעסיק בביאה ומתרה בו בתחילה הוה התראת לכל אחת ואחת וה"ג הרי עסוק כל שעה באכילה ותועיל לו התראת ראשונה לא דמי שאני הכא דנראה כחזור בו מהתראת ראשונה כשהחזר
46 ומתרה בו משום נותר ובאילו אמר לו אל על פיגול אתה שב אלא על נותר ואם תאמר והא נתן במעילה בפ' קדשי מזבח (דף יז) הפיגול והנותר אינן מצטרפין זה עם זה מפני שהם כ'
47 שמות ואמר בגמרא ל"ש אלא לטומאת ידים דמדרבנן אבל לענין אכילה מצטרפין דתניא ר"א אומר לא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול בא הכותב ליתן לא תעשה על אכילתו וי"ל
48 דהתם בדלא מערב אבל הכא דמערב בטל דאיסורין מבטלין זה את זה אי"נ הכא ללקות משום פיגול או נותר קאי אבל התם מיירי לעבור עליו משום כל שבקדש פסול ועוד התם נהי
49 דאיסורא איכא מלקות ליכא משום דהוי לאו שבכללות כדאי' בפסחים (דף כד.): **מ**תיב רבא עשה עיסה מן חמין, תימה דלא מוקשה ליה מכל התורה כולה דק"ל טעם בעיקר: ובס"א
50 מהו **אלא** מין בשאניו מינו בטעמא כו'. תימה דבהקומץ רבה (מנחות דף כג.) פריך מהחיה דתכלה בקצח למ"ד בתר מבטל אולינן מאי קא מדמי אהדיא דבתר בטל או בתר מבטל
51 אולינן שהטעם שזה אהדיא דתכלה בקצח שאין הטעם שזה כיון שיש בתכלין טעם מצה ראוי לצאת בו ידי חובתו כדאמרינן הכא אם יש בו טעם דגן חייב בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו
52 בפסח ובכל התורה כולה ק"ל דטעם בעיקר ואין להקשות אהך דשמעתין מהא דאמר בערבי פסחים (פסחים דף קטו.) לא לכוין איניש מצה ומרור בהדי (והרד"י) ולמא אתי מרור דרבנן
53 ומבטל מצה דאורייתא דהתם חזק המיריות הוא דמבטל טעם מצה אבל אורז לא מבטל טעם דגן ועוד דהתם כשאוכל כוית מצה דכי מבטל ליה מרור ליכא כוית מצה אבל אם
54 אוכל הרבה שרי:

ונשער

יש להסיר את כל הדברים המכסים ומסתירים, ולעשות את העולם כולו לאלוקות.

משיחת י"ב תמוז ה'תשי"ד

ונשער מין במינו במין בשאינו מינו. פי' בקונטרס כיון דהיבא דקיימין אטעמא כל כמה דיהיב טעמא לא בטל כי ליבא למיקם נמי אמאי מזוללי באיסורא למיהדר לבטלן נימא רואן אילו היה מין ושאינו מינו הא יש בו היכר טעמא השתא נמי לא בטיל ואת אמרת מין במינו בטל מן התורה אע"ג דאילו היה אינו מינו היה נותן טעם: הגיה' ואע"פ שהוכיח בקונטרס זלזול איסור אינו רוצה לפרש שמקשה מדרבנן דהא מתניתין דאורייתא היא וכולה שמעתין כן:

לא רואן לדם כאילו הוא מים. כלומר הדם פסול דמין במינו בטיל ברובא כגון שהמים פסולין לזריקה: ה"ג **דלי** שיש בו יין לבן וחלב והטבילו הולכין אחר הרוב. לא דמי לתא דתנן (שבת דף קכ) הדיו והחלב לחין אין חוצצין והכל כיון דהא דלי יש בו חלב עד רובו לא מחלכל מיא ולא דמי לחלב דמנא אנבא דמנא וא אנבא דגברא ונחת וטביל הולכין אחר הרוב ואם לא היה חציו כיון שהטבילו ונתמלא ממי מקוה רובו המים על דיון טהור ואם תאמר הוא אמרין (שם דף עז.) כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא וכ"ש הכא דאיכא חמרא טובא לא בטל ממנו שם יין ולא מהני ליה השקה דחמרא מזוגא מיקרי כדאמרין בפ"ק דמכות (דף ג.) וי"ל דהבא מיירי בחמרא מזוגא אי נמי בחמרא דרפי ואין יכול לקבל רוב מים שאין כל היטות שוין כדאמרין בפרק החמצויא יין (שבת דף עז.) יין השרון לחוד דרפי וכן יש לפרש בסוף הערל (יבמות דף פב) דאמר נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו ופי' בקונטרס דמיירי במי פירות והשתא אי בין מיירי אמאי כשר והלא יין גמור הוא לברך בורא פרי הגפן ולכל דבר ובין הוא טובל אלא מיירי בחמרא דרפי ומידו איכא למימר בשאר מי פירות בר מיין ובפי' דמס' מקואות תנינן לה וקאי אשאר משקין ומי פירות והוציר הדמוריים והתמזג משום דחמין: **דלי** שהוא מלא רוקן גרסינן כאילו לא טבל. שדרוק עב הוא חוצצין בפני המים ואינו בטל במים ומלא לאו דוקא אלא אידי דבעי למיתני מלא מי רגלים דדוקא הוא לאשמועינן רבותא דלא בעי לבטולינהו דכיון שעברו מי המקוה על פיו ונשקו לאותן שבתוכו נעשו חבור להן וטהר דמי רגלים מים הוא תנא נמי מלא רוקן רואן אותו כאילו הם מים כלומר אע"פ שמראיתן חלוק מבקצת ממראה שאר מים אפי' כיון דמין מים הם לא בעי רובא לבטולי אלא רואן אותן כו' מלא מי חטאת הואיל והן אב הטומאה וחשיבי משום קדושתיהו לא בטלי אלא ברובא מאן שמעת ליה דאית ליה רואן ר' יהודה וקאמר דהיבא דשוה מראה הבטל למראה המבטל כגון מי חטאת שאין מראיתן חלוק דסגי למיבטל ברובא ולא אמר רואן אותן כאילו הן יין אדום לחתמיה: **הא** דרביה. הא דתנן לעיל רואן אותן כאילו הן יין אדום דרביה הוא דמחמיר בבטול כי היכי דמחמיר במין במינו כן פירש בקונטרס וקשה לפירושו דהא דמה ענין האי רואן דמי רגלים ליון וחלב דלעיל שאינו מינו לא שייך בזה השקה אבל מי רגלים לדברי רש"י שהם מים גמורים וטלסא לזה השקה אם כן מאי רואן שייך בזה וכי משום דנשתנו קצת לא יתאם שם מים עליהם ולא תועיל להם השקה דלא דמו למי צבע שבטל מהם תורת מים בפרק קמא דמכות (דף ג.) ועוד בלאו סוגיא דלעיל תקשי ליה רישא לסיפא ועוד מאי קא משני הא ידידה הא דרביה אבתי הך דמי חטאת קשיא רישא לסיפא לסברת הש"ס דאמר דתנא דהנך מי רגלים רואן כאילו הן מים סובר נמי בין וחלב רואן כאילו הן יין אדום ועל זה פריך אמאי מכשרין במי חטאת על ידי רוב מי מקוה דבמיעוט מי חטאת נמי הוה לן למימר רואן כאילו הן יין אדום ע"ז לא תירץ כלום דאבתי מי רגלים למי חטאת קשו אתדריה: הגיה' ועוד אי הוהא דיון לין וחלב הוהא דרביה כי דיהא מראיתן אמאי כשר הא מין במינו לא בטל ומין במינו חשיב ליה כיון דשוין בחזותא ועוד דבהיותא הוה ליה לאקשויי מתוך ברייתא אמתניתין דקאמר רבי יהודה אין דם מבטל דם דמין במינו לא בטל והא בטלי מי חטאת במים ועוד דמי רגלים מיקרו אינו מינו לגבי מים כדאמרין בסמוך גבי חרסן של זב: הגיה' ונראה דגרסינן מי רגלים רואן אותן כאילו הן יין וכי האי גוונא תניא בתוספתא דמסכת טהרות בפרק שמתחיל דם טמא מי רגלים שנתערבו ביין רואן אותן כאילו הן מים נתערבו במים רואן אותן כאילו הן יין במים אם בטל מראיתן טהורים ואם לאו טמאים והאי ורמיהו דהבא אמתניתין קאי דקאמר רבי יהודה אין דם מבטל דם והכי פירושו דלי שהוא מלא רוקן והטבילו כאילו לא טבל מלא מי רגלים רואן אותן כאילו הן יין ולא בטלי ברובא מלא מי חטאת עד שירבו המים על מי חטאת שישפוך רובו ולכשיחמלא טהור דלא מהניא לזה השקה לטהרם כמו שפירש בקונטרס ואי נמי חומרא בעלמא משום דאין זריעה להקדש כדאמר' בפרק כל שעה (פסחים דף לר:) וכ"ש למי חטאת דאפילו בגדי אבולי תרומה מדרס לחטאת (תנא) דף כ.) אבל היבא דרובו בטלי מהם תורת מי חטאת ונעשו מי מקוה מאן שמעת ליה דאית ליה רואן במין שאינו מינו השוין בחזותא רבי יהודה דקתני בההיא דיון לבן רואן אותן כאילו הוא יין אדום והכי מי רגלים נמי הוי מין בשאינו מינו כדמוכח בסמוך גבי חרסן של זב וגבי שוין בחזותא וקתני דסגי ליה ברובא במי חטאת אלמא דמין במינו בטל לרבי יהודה ומשני הא ידידה הא דרביה מתניתין דרביה דמין במינו לא בטל וברייתא ידידה ומברייתא דלעיל רואן אותן כאילו הן יין אדום אם דיהא מראיתן כשר לא הוה מצי לאקשויי אמתניתין אלמא דמין

אלא מין בשאינו מינו. שהטעם ניכר בו בטעמא מחייב ולקין מן התורה וכי אמר ריש לקיש בפגול וותר של מין ומינו דליכא למיקם אטעמא ולא תשמע מינה נותן טעם ברוב לאו דאורייתא: ונשער מין במינו כמין בשאינו מינו. כיון דהיבא דקיימין אטעמא כל כמה דיהיב טעמא לא בטיל כי ליבא למיקם נמי אמאי מזוללינן באיסורי למיהדר לבטלן ברוב נימא רואן אילו היה מין ושאינו מינו הא יש בו היכר טעמא השתא נמי לא ניבטיל עד דרבה עליו כל כך כשיעור ביטול של מין ושאינו מינו: **מאי** לאו רואן לאותו יין כאילו מים הוא. ואם מראה דם היה ניכר בהן כשר אלמא אע"ג דמין במינו הוא לענין ביטולא דחזותא לא אמרין ליבטל ברוב אלא משערין ליה כמין בשאינו מינו: לא רואן אותו לדם כאילו הוא מים. ופסיל דבטלי ליה ברובא הואיל ובתר חזותא אזלינן וזבא ליכא למיקם עליה דמילתא בטלי ברובא: **רבי** יהודה אומר רואן אותו כאילו הוא יין אדום. לקמן מייית לה לכולה משנה: דלי. טמא: שיש בו יין לבן או חלב. שאין מראיתן ניכר בתוך המים: והטבילו. וקאמר ר' יהודה הואיל ואילו יין אדום הוה כל זמן שאדמומית שלו ניכרת לא בטלי במים ואין טבילה עולה לכלי זה אלא אם כן שפך מזה עד שירבו ליכנס לתוכו ממי המקוה כדי להפסיק על מראה היין ודימנו השתא נמי כשהוא לבן רואן אותו כאילו היה אדום אם ממועט כל כך שהמים הנכנסים לתוכו יש בהן שיעור להפסיק מראי כשר כלומר עלתה לו טבילה ואם לאו פסול אלמא משערין מין במינו כמין בשאינו מינו ולהחמיר דלא ליבטל ברובא כל דהו: **תנאי** היא. דרבנן פליגי עליה דר' יהודה וכוותיהו קיימין: והטבילו. ולא שפך מה שבתוכו הולכין אחר הרוב אם לא היה חציו יין כיון שהטבילו ונתמלא ממי המקוה ורבו המים על היין טהור: **(כאילו הוא יין אדום)** דלי שהוא מלא רוקן גרסינן: **כאילו לא טבל**. שדרוק עב הוא חוצצין בפני המים ואינו בטל במים ומלא לאו דוקא אלא אידי דבעי למיתני מלא מי רגלים דדוקא הוא דאשמועינן רבותא דלא בעי לבטולינהו דכיון שעברו מי המקוה על פיו ונשקו לאותן שבתוכו נעשו חבור להם וטהר דמי רגלים מין מים הן תני נמי מלא רוקן: **רואן אותו כאילו הן מים**. כלומר אף על פי שמראיתן חלוק מקצת ממראה שאר מים אפילו הכי כיון דמין מים הן לא בעי רובא לבטולי אלא רואן אותן כו' מלא מי חטאת. הואיל והן אב הטומאה וחשיבי משום קדושתיהו לא בטלינן אלא ברובא: **עד שירבו המים**. אין טבילה עולה לכלי עד שישפוך מהם יותר מחציו של כלי כדי שירבו המים הנכנסים על מי חטאת: **מאן שמעת ליה דאמר רואן אותו ר"ל**. ורשמעת ליה) דאמר רואן אותו כאילו הוא שני ממראה שלו: וקתני. היבא דשוה מראה הבטל למראה המבטל כגון מי חטאת שאין מראיתן חלוק דסגי ליה למבטל ברובא ולא אמרין רואן אותו כאילו הוא יין אדום לחתמיה: **הא**

הגמרא מבארת את דברי ריש לקיש באופן אחר. מתרצת הגמרא:
אֵלָא מִן בְּשָׁאֵינוּ מֵינוּ – אם נתערבו מינים שטעמם מורגש זה בזה, ביטולם הוא **בְּמַעֲמָא** – בביטול הטעם, שכל זמן שטעמם מורגש אין בטלים ברוב, ודין זה הוא מן התורה, ולא כפי שסברנו ללמוד מדברי ריש לקיש שנותן טעם ברוב אינו מן התורה. ואילו **מִן בְּמִינוּ** – אם נתערבו דברים שדינם שונה והם מאותו המין, כגון ששניהם בשר, כיון שטעמם שווה ואינו מורגש, תלוי דין ביטולם **בְּרֻבָא** – ברוב בלבד. ודברי ריש לקיש נאמרו באופן שהפיגול והנותר הם מאותו מין, ולכן אמר שמבטלים זה את זה ברוב, ואין ללמוד מדבריו לענין נותן טעם ברוב אם הוא מן התורה.
הגמרא שואלת שגם דין מין במינו יהיה כדין מין בשאינו מינו: כיון שבמין בשאינו מינו שטעמם מורגש, אינם בטלים ברוב, אם כן מדוע שונה דין מין במינו לזלזל באיסורו למחר ולבטלו ברוב, ו**נִשְׁעָר מִן בְּמִינוּ, בְּמִן בְּשָׁאֵינוּ מֵינוּ** – גם כשנתערב מין במינו שטעמם שווה, מכל מקום יהיה דין הביטול בטעם, כלומר שנראה אותו כאילו התערב באינו מינו, ונשער אילו היה טעמו מורגש, אז לא יתבטל ברוב, אלא רק כשאף טעמו היה בטל.
הגמרא מוכיחה את שאלתה ממשנתינו: **דִּתְנִן, נִתְעַרְבַּ דָּם הַקֶּרֶן בֵּין אָדָם, שֶׁאִין מֵרָאָה הָדָם נִיכָר, רֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוֹ הוּא מֵיָם.** מוכיחה הגמרא: **מֵאֵי לֹא** – האם אין כוונת המשנה, שרואין אותו לֵינן שהדם התערב בו כְּאִילוֹ הוּא מֵיָם, ומשערים אם כשהיה הדם מתערב במים היה בו מראה דם, אף כעת שהתערב ביין אין הוא בטל, וכשר להזקק אף שאין מראהו ניכר. ואף שתערובת דם ביין היא כעירוב מין במינו, שהרי דיני הדם תלויים במראהו ומראה הדם שווה למראה היין, מכל מקום אין אומרים בה שבטל הדם ברוב, אלא משערים כאילו נתערב בשאינו מינו. ואם כן מדוע אין אומרים כן אף כשנתערב מין במינו שטעמם שווה.
דוחה הגמרא: **לֹא, אִין כוונת המשנה שרואים את היין כאילו הוא מים, אלא שרואין אותו לְדָם כְּאִילוֹ הוּא מֵיָם, כלומר שפסול לזריקה כמו שהמים פסולים לזריקה, משום שכשנתערב ביין אין מראהו ניכר, ולכן הוא בטל ברוב כדין מין במינו, ואין משערים אותו כאילו נתערב בשאינו מינו.**
שואלת הגמרא: **אֵי הָבִי** – אם כך כוונת המשנה שהדם בטל ברוב יין ופסול, לא היה לתנא נלקוט לשון 'רואים אותו כאילו הוא מים', אלא **כְּשֶׁל מֵיָעֵי לִיה** – היה צריך התנא לומר.
הגמרא מוסיפה להוכיח שמין במינו משערים אותו כמין בשאינו מינו: **וְעוֹד תִּנְיָא בְּבֵרִיתָא (תוספתא מקואות פ"ח ה"א), לגבי כלי טמא שיש בו יין לבן או חלב, והטביל את הכלי במקוה בעודם בתוכו, רָבִי יְהוֹדָה אוֹמֵר, רֹאִין אוֹתוֹ – את היין הלבן או החלב כְּאִילוֹ הוּא יֵין אָדָם, ונשער שאם היו מי המקוה שנכנסו לתוך הכלי רבים על היין עד שדִּיתָהּ –[דהה] מֵרָאָהוּ של היין, כְּשֶׁר – עלתה הטבילה לכלי, וְאֵם לֹא, אלא עדיין יש בו מראה יין אדום, פָּסוּל. וכיון שיש לבן וחלב אין מראהו ניכר במים, אם כן לענין מקוה תערובת זו היא מין במינו, שדין מי המקוה תלוי במראה ולא בטעם, ומכל מקום סבר רבי יהודה שאינה בטילה ברוב, אלא רואים כאילו היא מין בשאינו מינו.**
מתרצת הגמרא: מחלוקת תִּנְיָא היא אם אומרים 'רואים אותו כאילו הוא מין בשאינו מינו'. והתרצן שביאר את דברי ריש לקיש

סבר כדעת התנא והמובא להלן החולק על רבי יהודה וסובר שאין אומרים 'רואים', ולכן ביאר שדבריו נאמרו במין במינו שבטל ברוב.
הגמרא מביאה את המחלוקת: **דִּתְנִיָא בְּבֵרִיתָא (תוספתא שם), דְּלִי טמא שֶׁשֶׁשׁ בּוֹ יֵין לָבָן אוֹ חֶלֶב שֶׁאִין מֵרָאָהוּ נִיכָר בְּמִים וְהַטְבִּילוּ, הוֹלְכִין אַחֲרָיו, וְאֵם מִי המקוה היו רבים על היין או החלב, בטלו היין והחלב וטהר הכלי, אִין אֵם היין והחלב היו הרוב, לא בטלו במים ולא טהר הכלי, כיון שיש לבן וחלב שנתערבו במים אין מראהו ניכר במים ונחשבים מין במינו, ודינם שבטלים ברוב. זו דעת תנא קמא. אבל רָבִי יְהוֹדָה אוֹמֵר, אִין הוֹלְכִים אַחֲרָיו, הוֹלְכִים אַחֲרָיו – את היין לבן והחלב כְּאִילוֹ הוּא יֵין אָדָם שמראהו ניכר במים, ומשערים שאם היו המים רבים ממנו עד שדִּיתָהּ מֵרָאָהוּ של היין האדום, כְּשֶׁר – עלתה הטבילה, וְאֵם לֹא, פָּסוּל – עדיין טמא. וסבר התרצן כדעת תנא קמא.
הגמרא מקשה סתירה בדעת רבי יהודה: וְרִמְיָהוּ – קשה ממשנה על המבואר בתוספתא הנ"ל. ששנינו במשנה (מקואות פ"ח מ"ז), דְּלִי טמא שֶׁהוּא מֵלֹא רוֹקֵן וְרוֹקֵן –[רוקן] וְהַטְבִּילוּ, הִרִי זֶה כְּאִילוֹ לֹא מִכָּל, שהרוק כיון שהוא עבה, חוצץ בפני מי המקוה.
היה הדלי מלא מי רָגִלִים, רֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוֹ הֵן מֵיָם של מקוה, כיון שמי רגלים הם סוג של מים, ואף שמראיתם שונה קצת, מכל מקום יש להם דין מים, ובמים הדין הוא שאם הטביל כלי מלא מים, כאשר נוגעים מי המקוה במים שבכלי, מתחברים המים זה לזה ונעשה הכל למים כשרים של מקוה.
היה הדלי מֵלֹא מִי הַקָּמָת – מים שנתקדשו באפר שריפת פרה אדומה לצורך הזאה על טמאי מתים לטהרתם, אין הטבילה מועילה עַד שישפוך מהם יותר מחצי הכלי, כִּדִּי שִׁירָבִי הַמֵּיָם שבמקוה הנכנסים לכלי, עַל מִי הַקָּמָת שבתוכו, ויבטלום ברוב.
ואין דינם של מי החטאת כדין מי רגלים שיש בהם השקה, כיון שיש במי החטאת טומאת אב הטומאה [שהם מטמאים אחרים] ויש להם חשיבות שנתקדשו באפר פרה אדומה לטהרת טמא מת, לכן אין הם בטלים למי המקוה אלא ברוב ולא בחיבור בלבד.
הגמרא מקשה מדין דלי מלא מי רגלים שהובא במשנה: **מֵאֵן שֶׁמַּעַת לִיה דְּאִיתִי לִיה רֹאִין** – מי הוא התנא ששמענו שדעתו היא שנותנים דין לדבר כאילו מראהו שונה, כפי שלמדנו במשנה זו שנותנים למי רגלים דין מי מקוה אף שמראיתם שונה ממים, הלא רָבִי יְהוֹדָה הוא, שלמדנו בביריתא לעיל שסבר שאם הטביל דלי שיש בו יין לבן או חלב, אף שאין מראהו ניכר במים ולגבי זה הם מין במינו, אינם בטלים ברוב אלא משערים כאילו היה יין אדום שמראהו ניכר במים, ואם כן משנה זו היא כשיטתו, וְקָמְנִי – ושנינו בה לגבי מי חטאת, דְּסִנִּי לִיה בְּרֻבָא – שדי להם להתבטל ברוב, ואין אומרים 'רואים' כאילו הם יין אדום, להחמיר שאין בטלים עד שירבו המים בשיעור שמתבטל בהם מראה היין. נמצאת סתירה בדעת רבי יהודה, שלעיל למדנו שבתערובת מין במינו שנתערבו שני דברים שמראם שווה, סבר רבי יהודה שאומרים 'רואים' כאילו זה מין באינו מינו ואינו בטל ברוב, וכאן למדנו שסבר רבי יהודה שאין אומרים 'רואים' אלא בטל ברוב.
מתרצת הגמרא: **אִמֵּר אֲבִי, לֹא קָשִׁיא,****

עניינו של אברהם הוא – המשכה מלמעלה למטה.
עניינו של יצחק הוא – העלאה מלמטה למעלה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג תמוז, תשכ"א
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה משה מאיר שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מו' תמוז, בו איזה שאלות ומהם גם הקשורים בעריכת לוח דכולל חב"ד וכן במנהגי ירושלים עיה"ק ת"ו.

ומוכן שבכגון דא עליו לדבר עם עורכי הלוח אלא שבשביל למלאות רצונו עכ"פ במקצת, באתי בשאלתו :

בענין מילה ביום הכפורים, שבאם המילה חוץ לביהכ"נ ולאחרי קריאת התורה, שאז מכניסין הס"ת קודם שיצאו מביהכ"נ והפסק גדול עד לתפלת מוסף שמקדימין לה אמירת קדיש.

נכון מ"ש שאז צריך לומר איזה מזמור לפני אמירת הקדיש.

להעיר שעד"ז צ"ל גם בכל ר"ח באותן בתי הכנסיות שנוהגים שיניחו תפילין דר"ת ובאמירת פרשת ק"ש לאחר הכנסת הס"ת, וכמוכן וגם פשוט לפני תפלת המוסף, שאף שחליצת תפילין אפשר לומר שאינה הפסק, משא"כ הנחת תפילין וק"ש.

(ב) במוצאי ת"ב נטילת הידים ג"פ צ"ל כמו במוצאי יוהכ"פ לפני ההבדלה וקידוש לבנה.

(ג) הטעם שאין נ"כ בתפלת נעילה אצלנו, הרי מבואר טעמי שתי הנהגות בני"כ השו"ע, וצריך לברר הנהגת אנ"ש באה"ק בזה - על אתר כנ"ל.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

ועלי החובה (והזכות) לעוררו על ההכרח בקביעות עתים בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות קביעות בכל יום ובהוספה ביום השבת אשר קדש הוא לה'.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

[י"ג תמוז תשכ"א]

במענה למכתבו מיום החמישי, בו כותב אודות חינוך בנו... שי, והסברות שבדבר,

וכיון שהחלטה בזה תלוי בכמה פרטים וביחוד בתכונת הנפש של הנ"ל - מהנכון להתייעץ בהאמור עם אלו המכירים בנו שי ופרטים אלו. והרי לפעמים הכי קרובות בכגון דא דוקא ההורים שיחיו אינם נאמנים כ"כ בהערכת ילדיהם שיחיו. והחשש, לא רק שיכולים לנטות לימין יותר, אלא שלפעמים מפני הקורבה גם - להיפך, וע"ד אין אדם משים עצמו צדיק ולא וכו'.

ויהי רצון מהשי"ת המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית, שיחליטו בהאמור בטוב באמת לבנם שי, טוב בגשם וברוח גם יחד.

ומאחר שהכל בהשגחה פרטית, עלי החובה (והזכות) כמצוה מרבוח"ק, לעוררו על ההכרח לקבוע עתים בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, קביעות בכל יום ובהוספה ביום השבת אשר קדש הוא לה'.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ל. כל קמיע ממחה שמותר לצאת בה אין חלוק בין אם הוא של פתב בין אם הוא של עיקרין קג בין אם
- 2 הוא חולה שיש בו סכנה בין שאין בו סכנה ואפילו אם לא אחזו עדין שום חלי כלל אלא שהוא
- 3 ממשפחת נכפין קד וכו' צא בהן משאר החולאים ודואג שלא יאחזו חלי משפחתו ותולה בו קמיע מותר
- 4 לצאת בו קדקדן (בשבת לרשות הרבים).
- 5 וקמיע של פתב שיש בו אפירות קח או פסוקים מפתבי הקדש אם הוא מחפה עור שמותר לנגס בו לבית
- 6 הפסא מותר לצאת בו בשבת לרשות הרבים ואם אינו מחפה עור אסור לצאת בו בשבת גזירה שפא יצמורד
- 7 לבית הפסא ויסירו מעליו בידו וישכח ויביאנו בידו ברשות הרבים ואם הוא חולה שיש בו סכנה אם
- 8 יסירו מעליו אפילו לפי שעה הרי מותר לו לנגס לבית הפסא מפני פקוח נפש ולכן מותר לו גם כן לצאת
- 9 בו לרשות הרבים קח.

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף ל

ביאורי הלכה

- קג] של עיקרין - שרשי סממנים ²⁵⁸.
- קד] נכפין - חולי הגורם להיות עתים שוטה ועתים שפוי ²⁵⁹.
- קח] לצאת בו - גם אם אינו ממשפחת נכפין - אלא שדואג שלא יבוא עליו חולי, רשאי לצאת לרשות הרבים בקמיע מומחה ²⁶⁰.
- קן] לצאת בו - אין לצאת לרשות הרבים בשבת עם

סגולה שקיבל מצדיק המיועדת לשמירה וכו' ב ²⁶¹.
קז] אוברות - שמות הקודש.
קח] לרשות הרבים - היתר היציאה אינו מחמת פיקוח-נפש, שהרי יכול להשאר בביתו עם הקמיע, אלא יוצא בו משום שנחשב עבורו כתכשיט, ופיקוח-נפש הוא טעם להתיר לו להכנס עמו לבית-הכסא - כך שאין חשש שמא ישכח ויביאנו בידו.

ציונים והוספות

- (258) רש"י שבת סא, א ד"ה ודעיקרין. להעיר שלעיל (סעיף כה) משמע שעשבים שתולים לרפואה אין צריך שיהיו מומחים, וכאן משמע שקמיע של עיקרין צריך להיות מומחה (ולכאורה משום פירוש מומחיות בהכנת העיקרין, ואינם עשבים סתם, ראה פירוש הריקאנטי על פרשת משפטים (קד, א): כי ענייני הכישוף, קצתם נעשים בעירוב היסודות והרכבתם, כמו שאמרו חז"ל קמיע של עיקרין. וראה משנ"ב סי' שג שעה"צ ס"ק לה.
- (259) ראה שו"ע חו"מ סי' רלה סכ"א ועוד, וברש"י שבת סא, א ד"ה נכפה: היינו חולי שאדם נופל מחמתו לארץ, ומכהו בראשו במוחו ומפילו.
- (260) נחלת צבי ס"ק כה, וכן משמע בסעיפים הקודמים שכל אדם יכול לצאת בקמיע, ולא דווקא חולה.

(261) במנחת שבת סי' פד ס"ק כט הסתפק אם מותר לצאת במטבע נקובה שלוקחים אותה מצדיק לשם שמירה ותולין אותה על הצואר, על פי המבואר להלן סעיף לט בעניין מטבע המנוקב, ונטה להקל בצירוף השיטה המתירה לצאת בקמיע שאינו מומחה לכרמלית, אמנם כבר נתבאר לעיל על סעיף כה, שלדעת שו"ע אין לצאת בקמיע שאינו מומחה אפילו לכרמלית. וגם במנחת שבת סיים שבעל נפש יחמיר שלא לצאת בזה, וששמע ממקורב אחד שהיה אצל הרב הצדיק המנוח הר' יעקב ישראל זצ"ל מטשערקאס אשר הרב הצדיק הנ"ל נתן לאחד קמיע לשמירה וציווהו שבכל ששת ימי החול ישא אותו על צוארו ולא בשבת.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ריבית - לפי לוח "רב יומי"

- 1 יג ואפילו ליהנות מהלוה מדעתו כל מה שהוא בענין
- 2 שאסור ללוה לעשות לו אסור למלוה לקבל ממנו. ואם
- 3 קבל ממנו שום טובת הנאה שעשה לו מדעתו אף על פי
- 4 שהוא בענין שמן הדין פטור מלשלם לו בעד טרחו אם לא
- 5 היה מלווה עכשיו שהלווה ישלם לו שכר עמלו אם בא
- 6 לצאת ידי שמים להוציא אבק רבית מתחת ידו.

ומאוד יזהר בענין רבית שלא לבקש שום צד היתר כי הוא דבר המושך לאדם ואם היום יפתח לו כחודה של מחט יסיף מידי יום ביום עד שיפתח לו כפתחו של אולם:
יד ואפילו טובת הנאה שאינה ממון אסור להנות ממנו כגון אם המלוה בעל מלאכה והלוה אינו בעל מלאכה אלא נותן מלאכתו לעשות לבעלי מלאכות אחרים ולא היה

49 לו לבסוף זהו שיוויה של שכירות וכשיפרע לו עכשיו מוזיל
50 הוא לו בשביל הקדמתה.

51 והוא שיאמר לו כן קודם שיקנה השכירות באחד מדרכי
52 ההקנאה אבל אם כבר קנה באחד מדרכי ההקנאה על מנת
53 שיפרע לו עכשיו עשרה סלעים אסור להרבות בשכרו ולומר
54 אם תתן לי לבסוף או לאחר זמן מה או מידי חדש בחדשו
55 הרי לך ב"ב סלע סלע לחודש שכיון שכבר הקנה בענין
56 שמן הדין אין אחד מהם יכול לחזור בו שלא לפרוע
57 מעכשיו נעשה פירעון זה חוב עליו וכשמוסיף לו בשביל
58 שימתין לו הרי זו רבית גמורה ואפשר שאסור מן התורה
59 אף שהיא בדרך שכירות שמוסיף לו שכירות יותר:

60 *

61 ין וכן אסור להרבות בנדונית חתנים אחר שנעשה חוב על
62 אבי הכלה דהיינו אחר כתיבת התנאים שנתחייב בקנס
63 אם לא ישלם הנדן אסור לו ליתן ריוח אם לא ישלם לזמן
64 פירעון הכתוב בתנאים ורבית גמורה של תורה היא אף על
65 פי שאינה בשביל חוב של הלואה אלא צריך לעשות בדרך
66 היתר כמו שיתבאר:

67 יח וכן במכר אחר שנגמר וקנאו הלוקח באחד מדרכי
68 ההקנאה על מנת לשלם לו כך וכך לאלתר אסור
69 להרבות על המקח ולומר אם תוסיף על המקח ארויח לך
70 הזמן ורבית גמורה של תורה היא.

71 ואפילו קודם שנגמר המקח אסור להרבות במכר מדברי
72 סופרים לומר ללוקח אם תתן לי מיד הרי לך בעשרה דינרין
73 ואם לזמן פלוני ב"ב. ואפילו המקח שוה עכשיו י"ב אלא
74 שמוזיל לו אם יתן לו עכשיו אסור משום אבק רבית. לפי
75 שזמן תשלומי המקח אינה כזמן השכירות אלא הוא מיד
76 שקנה הלוקח אם היה לוקח ממנו בסתם בין שהיה לוקח
77 ביוקר בין בזול וזה שמפרש לו שיוסיף לו בעד שימתין לו
78 לזמן פלוני נראה כנוטל שכר בעד המתנת חוב שנתחייב לו
79 כשקנה ממנו.

80 ואפילו אם אינו מפרש לו כן אלא מוכר לו בסתם ב"ב לזמן
81 פלוני רק שעכשיו אין המקח שוה י"ב ולא היה הלוקח נותן
82 י"ב אלא בשביל שממתין לו לזמן פלוני הרי זה אבק רבית.
83 ואפילו אם המוכר עשיר ואינו צריך למעות והמקח היא
84 סחורה שאינה נפסדת אם היה משהה לזמן פלוני ולאחר
85 זמן תתיקר בוודאי ותשוה י"ב ונמצא שאין ריוח כלל למוכר
86 במכירה זו שמוכר בהקפה אין הולכין אחר המוכר להקל
87 אלא אחר הלוקח להחמיר שהלוקח אם היה נותן דמים
88 עכשיו היה לוקח בפחות מ"ב כמו שהוא שוה עכשיו נמצא
89 שהוא מוסיף בעד המתנת המעות:

90 יט ואפילו אם היא שוה עכשיו י"ב בעיר אחרת והלוקח
91 מוליכה לשם ויטול עכשיו י"ב ויעשה צרכיו במעות
92 עד זמן פרעון שקבע לו המוכר וגם המוכר היה מוליכה
93 לשם עכשיו אילו לא קנאה ממנו הלוקח והיה נוטל שם מיד
94 אף על פי כן אסור אלא אם כן אחריות הסחורה בהולכתה
95 לאותה העיר עד שתמכר שם הוא על המוכר שאז הלוקח
96 אינו אלא כשלוחו למכור סחורתו ואחר שמכרה שם הוא

1 רגיל ליתנה למלוה קודם שהלוהו אסור ליתן לו אחר
2 שהלוהו ואם נתן לא יקבל ממנו.

3 ואין צריך לומר שאסור למשרת או מלמד להלוות מעות
4 לבעל הבית כדי שישכרוהו ואפילו מערים לומר שמלוהו
5 הלוות חן אם בעל הבית שוכרו בשביל כך הרי זו רבית
6 גמורה ואפילו אם כבר הלוהו שלא על דעת לשוכרו אסור
7 לשוכרו אחר כך אם לא היה שוכרו קודם שהלוהו.

8 (והוא הדין אם המלוה הוא עני ונותן לו הלוה צדקה שלא
9 היה רגיל ליתנה לו קודם שהלוהו) וכן שאר כל טובת הנאה
10 וגמילות חסדים שאין חסרון כיס כלל להלוה אסור להנהיגו
11 אלא אם כן כל אחד מחזיק טובה לחבירו פעמים הלוה
12 למלוה ופעמים המלוה ללוה.

13 ואם הלוה בעל מלאכה ועושה מלאכה למלוה בזול יותר
14 מלשאר כל אדם כדי שירויח לו הזמן הרי זו רבית של תורה
15 ואם כבר הרויח לו הזמן ואינו תובעו כלל הרי זה אבק
16 רבית.

17 *

18 [טו] וכן אסור לכל אדם להקדים שכר המלאכה לאומן
19 כדי שיעשה לו בזול מפני שנראה כמלוה לו היום
20 כדי שיוזיל לו בשכר ושכיון שהאומן יכול לחזור בו מן
21 הדין שלא לעשות כלל המלאכה לבעל הבית והמעות שקבל
22 ממנו הן חוב עליו הרי זה כהלואה בין שעושה בקבלנות
23 בין שהוא שכיר יום ומקדים לו השכר לפני היום שעושה
24 בו.

25 אבל ביום שעושה בו מותר להקדים לו כדי שיעשה בזול
26 אם מתחיל במלאכה מיד אף על פי שגומרה בסוף היום או
27 לסוף כמה ימים ואפילו הוא שכיר שנה ושכירות אינה
28 משתלמת אלא לבסוף וזה הקדים לו כדי שיוזיל לו בשכרו
29 אין בזה משום רבית כלל שהרי רבית אינה אלא שכר
30 המתנת חוב אבל שכר הקדמת פריעות החוב מותר להשתכר
31 אלא שאם אינו עושה מיד שקיבל המעות נעשה חוב עליו
32 ונראה כאלו הלוהו ומה שמוזיל לו בשכר המלאכה נראה
33 כאלו הוא בשכר המתנת חוב ההלואה מה שאין כן
34 כשמתחיל במלאכה מיד ניכר הדבר שהיא הקדמת השכירות
35 ולא נראית כהלואה בין שהוא שכור לזמן בין שהוא קבלן:

36 טז כמה דברים אמורים בשכירות אדם אבל בשכירות בית
37 (או בהמה או כלים) אם מקנה לו לזמן שכירותו מיד
38 שקבל ממנו המעות באחד מדרכי ההקנאה שהשכירות
39 נקנית בהם שלא יוכל אחד מהם לחזור בו מן הדין (כגון
40 בית בחזקה ובהמה וכלים במשיכה) אף על פי שאינו
41 מתחיל להשתמש בה עד לאחר זמן אין הקדמת המעות
42 נראית כהלואה אלא הקדמת פריעת שכירות הוא ואין בה
43 משום רבית כלל מה שמוזיל לו השכירות בשביל הקדמתה
44 קודם זמן חיובה שהיא לבסוף.

45 ולא עוד אלא שמותר להרבות בשכירות דהיינו לומר לו אם
46 אתה פורע לי השכירות עכשיו הרי לך בעשרה סלעים ואם
47 לבסוף או לאחר זמן מה הרי לך ב"ב סלעים שכיון
48 ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הרי הסכום שיפרע

נעשה לזה על המעות לעשות בהם צרכיו עד שיגיע זמן הפירעון למוכר.

לפיכך צריך המוכר לשלם לו שכר עמלו ומזונו ושאר הוצאת הדרך עד שתמכר סחורתו באותה העיר שאם לא ישלם לו נמצא שטרם במכירת סחורתו של זה בשביל שילוהו המעות שיטול בעדה.

*

ויש אומרים שאינו צריך לשלם לו שכר עמלו ומזונו בשלימות אלא די שיתן לו דבר מועט בעד עמלו ומזונו להיכר בלבד שאינו טורח בעד ההלוואה שכיון שרביית שעל ידי מקח וממכר אינה אסורה אלא מדברי סופרים די בהיכר בלבד. ומכל מקום הוצאת הדרך שעל הסחורה לדברי הכל צריך לחשב בדמי הסחורה עצמה כשמחשב לו יוקרה שבעיר האחרת.

(ולסברא הראשונה הוא הדין אם אינו מוכר לו ביוקר כלל אלא שזה ביקש ממנו מעות ללות ואמר לו אין לי מעות אלא יש לי חפץ שאני צריך למכרו טול והולכיו למקום שתוכל למכרו ומכרוהו ולזה לך המעות עד זמן פלוני צריך ליתן לו שכר עמלו בשלימות שלא יהא טורח בשביל ההלוואה אף על פי שטורח בשביל עצמו כיון שמגיע מזה הנאה למלוה שהיה חפץ למכור החפץ והיה צריך לטרוח בעצמו במכירתו. ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל ודי בדבר מועט בכל ענין):

במה דברים אמורים שצריך שתהיה הסחורה באחריות המוכר עד שתמכר באותה העיר וגם צריך ליתן לו שכר עמלו ומזונו כשמכר לו עכשיו מכירה חלוטה שלא להחזירה עוד בעיניה רק דמיה וגם לא הניח מקום ללוקח שיוכל להרויח במכירת הסחורה איזה ריוח כגון שהעלה לו בדמיה כפי כל מה שאפשר ליטול בעדה באותה העיר ואין לו ללוקח הנאה במכירה זו רק מה שילוה לו המעות לעשות בהן צרכיו עד זמן פרעון. אבל אם אמר לו הרי היא לך בכך וכך וכל מה שתטול בעדה יותר מסך זה הוא שלך ואם לא תוכל למכרה ביותר מסך זה הרי אם תרצה להחזירה לי אקבלנה ממך שנמצאת עכשיו כשמוכרה לו במקום שהיא בזול עדיין אינה מכירה חלוטה ביד הלוקח וגם כשימכרנה אפשר שיהיה לו ריוח במכירה זו הרי זה מותר לקבל עליו האחריות של הסחורה עד שתמכר וגם אין צריך ליתן לו שכר עמלו ומזונו כלל כי המוכר מניח לו ריוח זה בעד עמלו ומזונו ואף שאחריותה עליו אינה כשלו שיהיה בה משום רבית מה שישלם לו בעדה לאחר זמן יותר ממה שהיא שוה עכשיו כאן בעיר זו הואיל ולא היתה מכירה חלוטה כשלקחה ממנו בעיר זו הרי זה כשמוכרה בעיר אחרת ביוקר כאלו מוכר סחורה של המוכר. והוא הדין אם אינו מוליכה לעיר אחרת אלא מוכרה בעיר זו לאחר זמן בעת שמתיקרת סחורה זו.

אבל אם אינו מוכרה ביוקר כפי מה שמכר לו המוכר אלא בפחות כדי למהר לעשות צרכיו במעות אסור בכל ענין:

*

כא וכל זה שאסור למכור סחורה בהקפה ביותר משויה

עכשיו בעיר זו אינה אלא בסחורה שיש לה שער ידוע וקצוב כגון תבואה לאחר שיצא השער בשוק של עיירות שהוא קבוע ונמשך זמן רב ואינו משתנה וזה מכר בהקפה ביותר ממה שיצא השער או אפילו דבר שאין לו שער בשוק אלא ששומתו ידוע לכל כמו פלפל או שעוה שכל הפלפלין והשעוה שוין והכל קונים אותם תדיר ויודעים שומתם וזה מכר ביותר משומתו הידועה. אבל דבר שאין לו שער ידוע בשוק ולא שומתו ידוע לכל כגון פרה וטלית וכיוצא בהן וכן תבואה עד שלא יצא השער שיש מוכר בזול ויש ביוקר ויש אומרים אפילו יצא אלא שלא נקבע ועתים שמוכרים בזול ועתים שמוכרים ביוקר שמשתנה השער תדיר מותר למכור בהקפה ביותר מכמות ששוה עכשיו. ובלבד שלא יאמר לו בפירוש אם אתה פורע לי עכשיו הרי לך בי' דינרים ואם לזמן פלוני ביותר מי' אף על פי שהאמת הוא כן. שכיון שהרבית הבאה על ידי מקח וממכר אינה אסורה אלא מדברי סופרים לא אסרו בענין שאינו ניכר לכל שרביית היא כגון זה שמוכר ביוקר דבר שאין שומתו ידועה לכל.

והוא שמעלהו מעט בענין שאין ניכר לכל אבל אם מעלהו הרבה עד שניכר לכל שבשביל המתנת המעות הוא מעלהו הרי זה כמפרש ואסור.

במה דברים אמורים במטלטלין אבל בקרקעות כיון שאין אונאה לקרקעות מותר למכרן בהקפה בהרבה יותר מדמיהם. רק שלא יפרש לו אם תפרע לי עכשיו הרי לך בפחות. וכן בכל דבר שאין לו קצבה ואונאה:

*

כב וכל זה כשקוצץ עמו סכום המקח כך וכך כשיפרע לו לזמן פלוני אבל אם אינו קוצץ לו סכום אלא מוכר לו בעת הזול שיפרעוהו לזמן פלוני בעד דבר זה כפי השער שיהיה לדבר זה בעת ההיא בין שיהיה ביוקר בין שיהיה בזול ובעת ההיא רגיל להיות דבר זה ביוקר כגון יין שרגיל להיות ביוקר אחר הפסח והוא מוכרו לו בעת הבציר שהוא בזול שיפרע לו אחר הפסח בעד כל חבית כפי השער שיהיה אחר הפסח לכל חבית יין יש מי שמתיר אף על פי שהוא דבר שיש לו שער ידוע וכבר נקבע השער בזול הואיל ואינו קוצץ עמו שיפרע לו יותר משער של עכשיו ואפשר שלא יתייקר כלל ויש אוסרין הואיל ודרכו להתייקר ויש לחוש לדבריהם.

ואם אינו נוטל ממנו היין עכשיו בעת הבציר אלא אחר כך לאחר שנתייקר לדברי הכל מותר למכור לו בעת הבציר על מנת לשלם לזמן פלוני בעד כל חבית כפי השער שיהיה לחבית יין בעת שיטול כל חבית מרשות המוכר כי אז חל עליו החוב לשלם ולא בעת שקנה ממנו ואין כאן ריוח המתנת חוב. ולפיכך אף שאחריות היין על הלוקח מותר שאף שהיין שלו לא נתחייב לשלם דמיו למוכר כל זמן שהיין ברשות המוכר ואין כאן ריוח המתנת חוב. וכן כיוצא בזה בשאר כל הסחורות:

כג וכשם שאסור למכור סחורה בהקפה ביותר משויה עכשיו אם נוטלה עכשיו מרשות המוכר כך אסור לקנותם בפחות משויה עכשיו בשביל שמקדים המעות

48

49

29 זו עד שכל המוכרים מוכרים בשער אחד אבל סחורה שאין
30 לה עכשיו שער קצוב יש מוכר בפחות ויש ביותר אסור
31 להקדים מעות על סחורה זו אפילו בשויה עכשיו כי שמא
32 תתייקר אחר כך והוא יטול כשער הזול של עכשיו בשביל
33 המתנת חוב המעות שהקדים לו שנעשו עליו כהלואה
34 הואיל ולא היתה לו הסחורה והרי זה אבק רבית מה שאין
35 כן כשיש לה שער (אין ריוח ללוקח בהקדמת המעות למוכר
36 שהרי היה מוצא לקנותם במעותיו מאנשים אחרים בשער
37 הזה) שהרי היא מצויה הרבה והיה המוכר יכול לקנותה
38 מאחר בשער הזה במעות אלו שמקבל עתה הרי זה כאילו
39 קנאה שהקילו בזה הואיל והיא מצויה הרבה.
40 ולכן אם מנהג העיר שהלוקח נותן שכר הסרסור צריך שיתן
41 גם זה הלוקח שמקדים מעותיו כדי שלא ירויח כלום
42 בהקדמת מעותיו ואם הם פירות שדרכן להתחסר מאכילת
43 עכברים צריך לקבל עליו החסרונות שראויים להתחסר לפי
44 המדה ולפי הזמן שהוא מנתינת המעות עד קבלת הפירות
45 ואין צריך לומר שאסור לקנות בפחות משער של עכשיו כל
46 שאין למוכר כל הפירות:
47 **כו** והשער צריך שיהיה קבוע ונמשך זמן ארוך כגון שער
48 של שוק של כרכים שהם עיירות גדולות שהשוק שבהן
49 הוא רב וגדול והשער שנקבע בו אינו משתנה לזמן מועט
50 כל כך ויש מתירין אפילו אינו קבוע כגון שער של עיירות
51 קטנות שאין רבים מוליכין להן תדיר כמו לכרכים ולפיכך
52 השער שבשוק משתנה בהן תדיר לזמן מועט ויש לסמוך על
53 דבריהם להקל בדברי סופרים.
54 ועיירות קטנות שאין בהן שער בשוק והן סמוכות לעיר שיש
55 בה שער בשוק סומכות על השער שיצא באותה העיר והוא
56 שהן מסתפקות (סחורה זו) מאותה העיר:
הלכות רבית והלכות עיסקא

1 קודם שיטלנה לפי שהמעות נעשו חוב על המוכר ליתן
2 בעדם סחורה ובשביל שהלוקח ממתין לו החוב הוא מוכר
3 לו בזול והרי זה אבק רבית.
4 במה דברים אמורים כשאין לו למוכר סחורה זו כולה בעת
5 שמקבל המעות אבל אם יש לו כולה אפילו היתה מופקדת
6 ביד אחרים בעיר אחרת מותר לפי שעשאו חכמים נתינת
7 המעות כאלו הוא קנין גמור להיתר רבית של דבריהם
8 להקנות הסחורה ללוקח מיד בכל מקום שהיא ואין כאן
9 המתנת חוב.
10 ואם המוכר נתן מעות על סחורה זו לאחרים שיש להם אין
11 זה מועיל להתיר לו למכרה בזול בשביל הקדמת המעות
12 הואיל ועדיין לא גבאה מהם אינה נחשבת כשלו שיוכל
13 להקנותם ללוקח מיד.
14 ונאמן המוכר לומר שיש לו סחורה זו בעיר אחרת אלא אם
15 כן ידוע שאין לו או שהוא בחזקת שאין לו שאז אין הודאתו
16 לשקר מועלת:
17 *
18 **כז** וכל זה למכור בזול סתם אבל אסור לפרש ולומר אם
19 תתן לי המעות עכשיו אתן לך בפחות ואם תתן לאחר
20 זמן אתן ביותר שזה כאומר שבשביל המתנת הסחורה אחר
21 קבלת המעות מוזיל לו:
22 **כח** וכל שאין למוכר סחורה זו כולה בעת שמקבל המעות
23 אפילו בשויה אינו רשאי למכור שיעמיד לו לאחר זמן
24 בשער של עכשיו אלא אם כן היא סחורה שיש לה עכשיו
25 שער ידוע וקצוב בשוק שהכל מוכרים בשער אחד מפני
26 שהיא מצויה הרבה בשוק אם היא סחורה הנמכרת בשוק
27 כגון פירות ותבואה וכיוצא בהן ואם אינה נמכרת בשוק
28 כגון שעווה וכיוצא בה אם היא מצויה הרבה כל כך בעיר

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת בִּלְק – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

לֹא הִבִּיט אֶן בִּיעָקֵב

9 דְּהֵיִינוּ מַה שִּׁמְצִינוּ לְשׁוֹן "עֲבֹדָה", שְׁאַנְחָנוּ עוֹבְדִים לֹ
10 יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁתּוֹב: "וְעֲבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" (שְׁמוֹת כג,
11 כה); "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דְּבָרִים כח, מז);
12 וּכְתִיב: "וְלַעֲבָדוֹ כָּל לְבָבְכֶם" (דְּבָרִים יא, יג); "עֲבַדוּ אֶת ה'"
13 (שְׁמוֹת י ח).
14 וְהִנֵּה לְשׁוֹן "עֲבֹדָה" הוּא עֲנֵן תִּיקוֹן וְשִׁירוֹת, שֶׁהָעֶבֶד
15 מְשַׁרֵּת לְרַבּוֹ וּמִתֵּן לוֹ דָּבָר – שֶׁהָרֵב צָרִיךְ לְתִיקוֹן
16 וְשִׁירוֹת זֶה, וְאִיךָ שִׁיךְ לֹמַר כֵּן לְגַבִּי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא

1 **"לֹא הִבִּיט אֶן בִּיעָקֵב כו"** (בְּמִדְבָּר כג, כא):
2 הִנֵּה יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת וּמִדְּרָגוֹת לְמַעְלָה: בְּחִינַת "יַעֲקֹב"
3 וּבְחִינַת "יִשְׂרָאֵל"², שֶׁהֵם גַּם כֵּן ב' בְּחִינּוֹת שׁוֹנוֹת בְּעֲבֹדַת
4 ה' בְּאָדָם – בְּחִינַת "עֲבָד" וּבְחִינַת "בֵּן". הֵיִינוּ: בְּחִינַת
5 "יַעֲקֹב" הוּא בְּחִינַת "עֲבָד", כְּמוֹ שֶׁתּוֹב³: "שִׁמְעֵ אֱלִי
6 יַעֲקֹב עֲבָדִי"⁴; וּבְחִינַת "יִשְׂרָאֵל" הוּא בְּחִינַת "בֵּן", כְּמוֹ
7 שֶׁתּוֹב (שְׁמוֹת ד, כב): "בְּנֵי כְבוֹרֵי יִשְׂרָאֵל".
8 וְלִהְבִּין זֶה, צָרִיךְ לְהִבִּין תַּחְלָה פִּירוּשׁ וְעֲנֵן "עֲבָד".

עבדי".

1. (נֶאֱמַר בְּשֶׁבֶת פֶּרֶשֶׁת בִּלְק, י"ד תַּמּוּחַ תַּסְט"ד בְּאוֹלַע).

2. [וְעֵינֵי בִּהְרֵה בִּלְק, דָּף ר"י, עֲמוּד ב'. וּבִפְרָשָׁה וְיִשְׁלַח, דָּף קע"ד, א'].
3. (שְׁלֹחַ הַפְּסוּקִים וְשִׁעְזֵהוּ מַח, יב: "שִׁמְעֵ אֱלִי יַעֲקֹב", שֵׁם מִד, א: "שִׁמְעֵ יַעֲקֹב

4. [וְעֵינֵי בִּהְרֵה קְדוֹשִׁים, דָּף פ"ו, עֲמוּד א'].
4.

עלה ברצונו³³, אך עם כל זה, לזאת היה הפונה בודאי.
ואיך ממשיכים גילוי זה ודירה זו "בתחתונים"? – הוא על
ידי בחינת אתכפיא ואתהפכא.³⁵

כמשל המלך בשר ודם, שרוצים לעשות לו דירה
נאה, שצריכים לפנות ההיכל מכל לכלוך וטינוף כו',
ואחר כך לסדר שם בלים נאים – מטה ושולחן, כסא
ומנורה – כן עבודת האדם. כמו שכתוב (בראשית ב, טו):
"**וַיְנַיְחֵהוּ בְּגִן-עֵדֶן לְעֲבֹדָה וּלְשִׁמְרָה**", ואמרו רז"ל:
"**לְעֲבֹדָה**" – זו רמ"ח מצות עשה, "**וּלְשִׁמְרָה**" – זו שס"ה
לא-תעשה.⁴²

דהיינו: הלא-תעשה הם לבער הרע, ובערת הרע
מקרבך⁴³ (דברים יג, ו ועוד), שלא יהיה שום לכלוך וטינוף
חס-ושלום; והמצות עשה הם, על דרך משל, תיקון
וסידור בלים נאים, שעל ידי זה יהיה ה"דירה
בתחתונים", שהוא ענין גילוי והמשכת אור אין-סוף
ברוך-הוא למטה (לעתידי-לבא. ועתה – ההמשכה בהעלם).
וזהו שנקרא "**עבודה**" – לשון תיקון, היינו שעל ידי
עבודתנו, אנו ממשיכים שיהיה הגילוי למטה, שאנו
מתקנים תיקון זה על ידי עבודתנו.⁵¹

וזהו ענין "רמ"ח פקודין – רמ"ח אברים דמלכא",
שהם בלים להשראת אור אין-סוף ברוך-הוא – כמו
שהאברים הם בלים לאור וחיות הנפש. וזהו שאנו
מברכים: "אשר קדשנו במצותיו כו".:

ב. והנה "עבודה שבלב זהו תפלה". והיא דרבנן, ואינה
ממנין המצות דאורייתא, כדמשמע בגמרא בפרק ג'
דברכות (דף כ, עמוד ב')⁷.

וצריך להבין זה. הלא רז"ל במשנה וגמרא פרק ב'
דברכות, דף י"ו, החמירו הרבה יותר בכוונת התפלה
אפילו מכוונת קריאת-שמע הנמנית ראשונה בתרי"ג
מצות דאורייתא, והיינו מפני שהיא "דברים העומדים
ברומו של עולם" – בפרק קמא דברכות (דף ו, עמוד ב')⁸,
ואם כן, מהו שאינה ממנין המצות?

1 – שהוא יתברך "שלימו דכולהו", ואין צריך לזולתו
2 חס-ושלום – "כי מן מן הפל" (דברי הימים א' כט, יד) כתיב,
3 ומקרא מלא כתיב (איוב לה, ז): "אם צדקת, מזה תתן לו כו".

4 אך הענין, דהנה ידוע המאמר: "נתאנה הקדוש ברוך"
5 הוא להיות לו דירה בתחתונים. כי הנה באמת, "אני
6 הו"ה לא שניתני" (מלאכי ג, ו), שאין שום שינוי אצלו יתברך
7 בין קודם שנברא העולם, שהיה "הוא ושמו בלבד" כמה
8 אלפים ורבבות שנה קודם בריאת העולם,

9 (וכמו כן קודם התהוות בחינת הזמן. שהזמן גם כן נברא
10 ומחודש, רק שהיה "סדר זמנים" קודם בריאת עולם הזה, והיינו
11 מעת אצילות והתהוות עולמות הרוחניים, כמו שכתב ב"עין
12 חיים", שער "עגולים ויושר", אבל קודם לזה לא היה שייך שום
13 סדר זמנים, שהוא יתברך למעלה מהזמן לגמרי)

14 וכן יהיה אחר שיחבר העולם. וגם עתה בזמן בריאת
15 העולם וקיומו, הנה "קמיה" יתברך "כולא" ממש "כלא
16 חשיב" – כמו קודם שנברא העולם ממש. רק זהו "קמיה"
17 דוקא, אבל אצלנו העולם נחשב ליש ודבר בפני עצמו,
18 ומסתיר אלקות; שלכך נקרא בשם "עולם" – על שם
19 ההעלם שמעלים אלקות ומסתירו.

20 ותכלית בריאת העולם הוא, ש"נתאנה הקדוש ברוך"
21 הוא להיות לו דירה בתחתונים. פירוש: כי העולם הזה
22 הוא העולם היותר תחתון, שההעלם בו יותר, והחשך
23 כפול ומכופל⁵.

24 וזהו פירוש "בתחתונים": כי אין שייך מעלה ומטה
25 לגבי הקדוש ברוך-הוא – שאינו בגדר מקום חס ושלום,
26 אלא "תחתונים", רוצה לומר, עוצם ריבוי ההעלם
27 והסתור על ידי צמצומים רבים כו', והוא העולם השפל,
28 ושם דוקא יהיה בחינת "דירה", והתגלות אלקותו יתברך
29 בידיעה שלנו – גם כן כמו שהוא למעלה בידיעה
30 עליונה ד"כולא קמיה בלא חשיב", ולזה היה תכלית
31 המכוון בבריאת העולם.

32 הגם שאין מושג לנו הטעם שנתאנה לזה, רק ש"כך

7. [וענין ב"מגן אברהם" סימן ק"ו]. [בשולחן ערוך שם: "שהיא מצות
עשה". וכתב ד"מגן אברהם: כן כתב הרמב"ם, דסבירא ליה דתפלה מצות עשה
דאורייתא היא, דכתיב: וילעבדו בכל לבבם כו". אך מדאורייתא די בפעם
אחד ביום ובכל נוסח שירצה... והרמב"ם סובר – תפלה דרבנן. וכן דעת רוב
הפוסקים. וענין בתוספות דברכות דף כ' ריש עמוד ב'. וב"ספר מצות קטן" כתב
שמנה להתפלל בעת צרה].

8. [וענין מה שנתבאר בפרשה ויחי, על פסוק "יהודה אתה". וענין מה
שנתבאר גם כן מענין התפלה: בדבור המתחיל "שימני כחותם".
ובפרשה בראשית, סוף דבור המתחיל "השמים כסאי". ובפרשה בהר,
על פסוק "את שבתותי תשמורו". ובפרשה חקת, בענין "תבנה ותכונן
עיר סיחון כו".]

5. [וענין מה שנתבאר לעיל פרשת חקת, בדבור המתחיל "על כן יאמרו
המושלים", מענין זה. וענין לעיל ריש פרשת שלח].

6. [וענין מה שנתבאר מענין עבודה, בבאור על פסוק (ובכרז ה,
ב) "ראיתי ונהנה מנורת זהב", שבדי להמשיך הגילוי גם למטה,
מוכרח להיות ההמשכה מלמעלה מסדר ההשתלשלות,
ומלמעלה משרש האור והחיות הנמשך בהעולמות כו'.]

וענין מה שנתבאר: על פסוק "ואלה המשפטים", בפירוש "שש שנים
יעבד". ועל פסוק "לא תהיה משפלה", בפירוש "ועבדתם את ה'
אלהים כו". ובפרשת שלח, על פסוק "וימצאו איש מקושש עצים",
בענין פירוש "פולחן דרחימותא כו". ובפרשת שמות, בדבור המתחיל
"קול דודי", בענין "עבודה קשה כו' ובכל עבודה בשדה".]

וזהו ענין הבקשות בשמונה-עשרה: היינו שיהיה
ברכה והמשכה הארה רבה ועצומה מלמעלה מסדר
ההשתלשלות - דהיינו "ברוך אתה", והיינו בבחינת שם
"הוי"ה"¹¹. ו"רופא חולי עמו ישראל", ו"מברך השנים"
על דרך משל, הוא הפלי שבו מתגלה אלקותו יתברך
למטה בגשמיות, בשנות חיים ובריאות לחולים, ו"ברכה
על פני האדמה כו"¹². נמצא, שכל בקשות שבשמונה-
עשרה הם פלים לגילוי אלקותו יתברך ממש למטה.

ועוד, כידוע ומבואר בזהר ד"לית ברכתא שריא
באתר ריקניא". דהיינו, שאי אפשר להיות המשכת
האור אלא אם כן יש פלים שישרה בהן. לכן אנו
מבקשים ענינים - רפואות החולי וברכת השנים, וכן כל
הברכות דשמונה-עשרה - שהם פלים שבהם יהיה
השראת אור אינסוף. אבל עיקר המכוון הוא: "ברוך
אתה ה'" - שיהיה המשכת אור אינסוף¹³.

וזהו שאמרו רז"ל ש"ח"י ברכות דצלותא הם כנגד
ח"י חוליות שבשדרה: רצונם לומר, שהם פלים
להמשכת וגילוי האור אינסוף הנמשך על ידי התפלה
- כמו שהחוליות הם פלים לחוט-השדרה הנמשך ממוח
שבראש לתוכן. ונקרא על פי הקבלה "המשכת המוחין"
- וכמו בחוט השדרה נמשך מוח. ועל פי חסידות נקרא
"המשכת הדעת" - התגלות אלהות למטה כמו למעלה.

והשתא אתי שפיר - דלכאורה מהגמרא יש סתירה למה
שנתבאר דהטעם שהתפלה אינה ממנין רמ"ח מצות-עשה -
לפי שהיא בחינת חוט-השדרה, שאינו ממנין רמ"ח אברים,
והרי הגמרא אמרה שח"י ברכות דשמונה עשרה הם כנגד ח"י
חוליות השדרה, והחוליות הם ממנין רמ"ח אברים, כנזכר לעיל
בשם המשנה דאֵהלות?

אך הענין מוכן ממה שנתבאר, דבתפלה יש ב' דברים,
היינו:

א' - הוא עיקר המכוון בהתפלה, והוא מה שמבקשים
"ברוך אתה ה'" - שיהיה גילוי אור אינסוף ברוך-הוא.

והב' - הן הבקשות עצמן - להיות "רופא חולים" ו"מברך

והענין יבין, בהקדים: כי הנה י"ח ברכות דשמונה-
עשרה הן כנגד ח"י חוליות השדרה, שבתוכן נמשך
החוט-השדרה, כנודע מזהר, ובגמרא ברכות (דף כ"ח,
עמוד ב').

והנה על דרך משל באדם: יש בגופו רמ"ח אברים
הנמנין במשנה סוף פרק קמא דאֵהלות: "שלשים בפסת
הרגל כו", ח"י חוליות השדרה כו";

אך החוט-השדרה עצמו הנמשך בתוך החוליות -
אינו ממנין האברים. ועם כל זה, הוא המעמיד ומקיים
את כל האברים - שמבריח מן הראש עד הירכיים, ועל
ידו נמשך החיות מהמוחין לכל האברים. שהאברים
מחברים בצלעות, והצלעות בחוליות, והחוליות בחוט-
השדרה; והחוט אינו בכלל האברים רק שהוא המקשר
כו, ומתחיל מהמוח ומתפשט עד הרגלים. ולכן אם נפסק
חוט-השדרה - כו⁹.

כמו כן הנמשך בבחינת המצות, שהם רמ"ח אברים
דמלכא, הנה אמרו רז"ל: "מצות צריכות פיונה".
וה"פיונה" היינו בחינת התפלה, שהיא בחינת פיונה
ופנימית להמצות, והיא עיקר המעמיד ומקיים את
הרמ"ח מצות-עשה; והיא במשל החוט-השדרה, שהוא
המעמיד ומקיים את האברים, אף על פי שהוא בעצמו
אינו ממנין רמ"ח אברים.

והענין:

שעיקר המכוון בתפלה הוא, שמבקשים שיהיה אור
אינסוף ברוך-הוא שלמעלה מהשתלשלות - "ברוך"
ונמשך למטה בבחינת ההשתלשלות. וזהו "ברוך אתה
הוי"ה": היינו שמבקשים שיהיה התהוות והמשכת שם
"הוי"ה" מבחינת "אתה", שהוא אור אינסוף שלמעלה
מעלה מ"שם הוי"ה". כי שם הוי"ה מורה על
השתלשלות המדרגות: יו"ד - צמצום, ה' - התפשטות,
וי"ו - המשכה כו. ובחינת ההארה הנמשך בהשתלשלות
מדרגות אלו, הוא הארה מצומצמת לכד לגבי האור
אינסוף שלמעלה מהשתלשלות¹⁰.

9. (טרפה. חולין דף מב עמוד א).

10. [נעיין מה שנתבאר בפרישת שלה, על פסוק "אני הוי"ה אלקים", בענין "שמו הגדול" כו. ובענין "והיה הוי"ה לי לאלקים"].

11. [נעיין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש "מפעמקים קראתיך הוי"ה". ונעיין ב"עץ חיים", שער כ"ב, סוף פרק ה', בענין ד' קריעות וד' זקיפות שבשמונה-עשרה. וב"פרי עץ חיים"].

12. [נעיין מה שכתב ב"אגרת הקדש" קרוב לסופו (קונטרס אחרון סימן ד, בדבור המתחיל "להבין מה שכתב ב'פרי עץ חיים'":

ש"התפלה היא המשכת אור אינסוף ברוך-הוא לבי"ע דיוקא. לא בדרך התלבשות בלבד, רק האור ממש - לשנות הנבראים מכמות שהם, שיתרפא החולה וירד הגשם משמים לארץ וילידה ויצמיחה*. מה שאין כן בתורה ומצות - שאין שינוי בקלף התפילין כו". עיין שם.

(*) על פי ישעיהו נה, ה: "ירד הגשם... מן השמים... והולידה והצמיחה".

13. [נעיין ב"תיקוני זוהר", תיקון ו'.

ג. והנה ח"י חוליות הנ"ל הם כלים פנימיים, ומקם
מתפשט אחר כך האור ב'חיצוניות הכלים, ומספר כולם
רמ"ח, שהם רמ"ח מצות עשה, שנקראו רמ"ח אברים
דמלכא, שהם בחינת אברים וכלים להמשכת האור.¹⁶
וזהו ענין הנזכר לעיל שה'מצות צריכות כוונה',
והתפלה היא בחינת הכוונה בכלל.
והענין, כי אנו אומרים: "אשר קדשנו במצותיו", שעל
ידי המצות ממשיכים גילוי בחינת קדושה עליונה דאור
אינסוף – למטה, לכן צריכים "כוונה", כי המצוה היא
האבר והכלי, והכוונה הוא המשכת האור בתוך הכלי.¹⁷
וזהו שבדרך כלל התפלה היא הכוונה, לפי שבה ועל
ידה נמשך כללות גילוי האור. וזהו ענין "ברכאן
דצלותא" – "ברוך אתה ה'", שממשיכים להיות "ברוך"
ונמשך "אתה" – אור אינסוף ממך, והיינו על ידי שם
הק"ה.
ואחר כך על ידי קיום המצות כל היום ממשיכים
האור בפרט – להתלבש במצוה פרטית, שהיא אבר אחד
מ"רמ"ח אברים דמלכא¹⁸, והוא ממש כנ"ל במשל
החוט השדרה, שבו נמשך החיות מן המוחין, אשר
במוחין היא עיקר משכן והשראת הנשמה, ומשם נמשך
החיות בחוט השדרה הנמשך ממוח הדעת, ואחר כך
נמשך ממנו בכל רמ"ח אברים.
וזהו ענין "ברכת המצות", שהיא בחינת הכוונה
בפרט לכל מצוה: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם,
אשר קדשנו במצותיו כו'", שיהיה נמשך המשכה זו
באותו אבר וכלי מ"רמ"ח אברים דמלכא" שהוא המצוה
ההיא.¹⁹
אך כללות הכוונה והמשכת האור, זהו בחינת
התפלה, שהיא בחינת נשמה וחיות למעשה המצות.
ולכן, ההולדה להוליד בדומה לו ממש, שהיא המשכה
ממדות הנפש ועצמותה המלוכשת במוחין – הוא נמשך
על ידי חוט השדרה דינקא.
וזהו "ובדעת חדרים ימלאו" (משלי כד, ד): "חדרים" הן
הכלים, שכללותן ג' בחינות: חסד, דין, רחמים – ראשי
תיבות "חדר". וזהו ענין ג' קוין שהם כללות מעשה
המצות – "על שלשה דברים העולם עומד כו'". אך הן
בחינת כלים וחדרים, וכדי להיות "חדרים ימלאו",

השנים", שהן רק כלים לאור ההמשכה. והכלים הן בחינת ח"י
ברכות, כמו שחוליות השדרה הן י"ח, והן כלים לחוט השדרה
שהיא עיקר החיות, כמו שכתוב בפרק "אלו טרפות", שבו
תלמי הטריפות, מה שאין בן "נשבר השדרה ולא נפסק החוט
שלה – בשרה", לפי שעיקר החיות הוא בהחוט עצמו.
וענין ב"פרדס" בסופו, שער ל"א, פרק ח' בענין ח"י חוליות,
שהם נגד ג' ווי"ן ד'ויסע, ויבא, ויט"י¹⁴; ג' אבות; חג"ת, שהם
כלים לבחינת הדעת הנמשך לתוכן ממוח הדעת על ידי
חוט השדרה כו'.
וענין מה שנתבאר לעיל בפרשת יתרו, בדבור המתחיל "אלפי
שנאן", שהן בחינת ב' טיתין דמט"ט – ט' ספירות מלמעלה
למטה וט' ספירות מלמטה למעלה. והט' ספירות הן גם כן רק
בחינת כלים להמשכת האור מאינסוף ברוך הוא, שהוא
בחינת נשמה לקח. כמאמר התיקוני זהר: "וההיא¹⁵ נביעו איהו
בנשמתא לגופא כו'".
ואם כן, מה שכתוב בגמרא, ד"ח"י ברכות הם כנגד ח"י
חוליות, כוונתם שלכך תקנו ח"י ברכות, שהם ח"י כלים דינקא,
כנגד ח"י חוליות כו', אבל עיקר המכוון שבמצות התפלה,
שיהיה המשכת אור אינסוף ברוך הוא בכלים הנ"ל – הוא על
דרך משל בחינת החוט השדרה עצמו, שנמשך מן המוח
שבראש – למטה; וכך הוא ענין המשכת אור אינסוף מבחינה
שלמעלה מהשתלשלות להתלבש בבחינת השתלשלות כו'.
ולכן אתי שפיר דאינה ממנן רמ"ח מצות עשה. דהיינו שה"ח"י
חוליות" הם רק כלים, אבל היא עצמה – בחינת חוט השדרה.
תדע, דאם לא כן, הנאמר שהתפלה נמנית בח"י מצות
מתרי"ג, שהרי ח"י חוליות הם ח"י אברים במנן רמ"ח? אלא
ודאי התפלה עצמה היא בחינת חוט השדרה, רק שנמשך בח"י
כלים הנ"ל.
"ומאן דלא פרע במודים נעשה שדרתו נחש" – לפי שעל
ידי הבריעות וההשתתוואות, שהוא בחינת הביטול – וזהו ענין
"מודים", הודאה וביטול – על ידי זה דנקא ממשיכים האור
בהכלים, ח"י חוליות השדרה. ולכן איתא בזהר (משפטים, דף
ק', עמוד א'. ובפרשת שלח, דף קס"ד, עמוד א') ד"מאן דלא פרע
במודים אינו חי לעתיד", כמו שהביא ה"פרי חדש" באורח חיים
סימן קי"ג, והיינו לפי שאינו ממשך חיות ונשמה בבחינת ח"י,
שהם ח"י חוליות כו' :

חיים".

18. (וענין מה שנתבאר על פסוק "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו").

19. וענין מה שנתבאר מענין גודל מעלת הכלים, בביאור על פסוק "וקבל היהודים".

14. (שמות יד, יט – כא: "ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם, ויבא בין מתנה מצרים ובין מתנה ישראל . . ויש משה את ידו על הים").

15. (בסדור "תורה אור": "וההוא").

16. [וענין מה שכתוב מענין רמ"ח אברים וכלים] – בביאור על פסוק "משה ידבר", בפרשה יתרו].

17. וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק ל"ח בהגהה, בשם ה"עץ

נמשך מבחינת הדעת וההתבוננות בתפלה.
אך הרצון הוא עדיין בחינת "אחוריים" לגבי התענוג-עליון
שהוא בחינת "פנים". ועל מעלת הרצון נאמר (שמות לג, ג) "כי
עם קשה עורף אתה". וזהו ענין "בעבודה קשה" (שמות א, יד)
ש"עבודה שבלב זו תפלה" – לצעוק אל ה', צריכה להיות
'קשה' – לעמוד נגד כל מונע מבית ומבחוץ כו'. כמו שנתבאר
במקום אחר. וזהו ענין "קשה עורף הוא", ועל כן "וסלחת" –
המשכת י"ג מדות הרחמים" שאחר שמונה-עשרה.

אך על ידי התורה נמשך בחינת "תאיר פניו" – התגלות
תענוג-עליון. כמו שכתוב (משלי ח, ל"א) "ואהיה שעשועים כו",
ושעשועי את בני אדם כו". והיינו על ידי התעוררות הרצון
בתחלה על ידי התפלה דייקא²⁵. כי התענוג – הוא שייך אחר
מילוי הרצון, שכשנתמלא רצונו – כו'; מה שאין בן אם לא היה
לו תשוקה – כו'²⁶.

– כל זה נתבאר במקום אחר, וצריך עיון לקשר זה עם מה
שכתוב כאן.

ויש לומר, כי "יש תורה, ויש תורה": היינו, כשעוסק רק
"פרק אחד שחרית, ופרק אחד ערבית", בהלכות פסוקות לקיים
מצות "והיגית בו כו'" (יהושע א, ח) אם כן היא מצוה על דרך כל
המצוות, שהן בחינת אברים וכלים; רק שמכל מקום היא בחינת
אברים הפנימים – שהחיות תלוי בהן ממש. ולכן "לא ויתר על
ביטול תורה כו'". ומכל מקום, התפלה, שהיא המשכת הדעת,
נקרא "אור" לגבי אברים הפנימים גם כן.

אבל כשעוסק רוב היום בתורה, להגיע למצות ידיעת
התורה בעיון התלמוד, אז תורתו היא בחינת חכמה, "מוחא"
ממש, שלמעלה מבחינת אברים. ולכן התפלה, אף על פי שהיא
הדעת, נקרא "אחור" לגבי חכמה-עילאה ממש כו'.

וכן כתוב בהלכות תלמוד-תורה, שהידיעה היא מצוה בפני
עצמה, והדבור וההגיון בה – מצוה בפני עצמה.

וגם כמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק (משלי ד, ח)
"סלסלה ותרוממך", שהתורה נקרא לברשים: "עוטה אור
בשלמה" (תהלים קד, ב) "לבושיה בתלג חור" (דניאל ז, ט);

דהיינו המשכת האור בהכלים, וזהו על ידי ה"דעת"
שהוא התפלה. ולכן התחלת י"ב ברכות אמצעיות
דתפלה הוא "חונן הדעת" כו'²⁰.

ולכן התפלה אינה במנין המצות דאורייתא: כי המנין
שאנו מונים – היינו הכלים והאברים; אכן התפלה, שהיא
הכוונה, אינה שייך למנותה בפני עצמה כי היא "נשמות
הכלים". ועל דרך שכתב ב"עץ חיים" שער כ"ב, פרק א',
אות ד', בענין הדעת, שאינו במנין עשר ספירות: "כי אין
אנו מונים אלא מה שיש בו פלי, אבל הדעת – בחינת
נשמה פלי פלי כו'". עיין שם²¹.

אך הנה, ענין מעלת תלמוד-תורה ש"כנגד בולין",
היינו שהיא בחינת 'פנימית הכלים', והמצות הם
'חיצוניות הכלים'; צדקה וגמילות-חסדים – "חסד –
דרועא ימינא כו'".

(²² ובמקום אחר נתבאר, איך שהתורה היא למעלה
מהתפלה, אף שהתפלה היא המשכת הדעת – כי יש "פנים
ואחור": פנים הוא בחינת עסק התורה, כי "אורייתא מחכמה
נפקת", ו"חכמת אדם תאיר פניו"²³ (קהל ח, א).

אך מקודם לזה צריך להיות בחינת "אחור"²⁴, בחינת "לכתב
אחרי כו'" (ירמיהו ב, ב) ו"אחור" היינו בחינת תפלה. כי "ח"י
ברקאן ודלותא", שהם כנגד "ח"י חוליות שבשדרה", שבהם
נמשך חוטי-השדרה – כל זה הוא בבחינת "עורף" ו"אחוריים".
וכמאמר רז"ל: "כמין שני פולין מונחין על פי הקדרה", דהיינו
מקום חבור הצואר והגלגלת בעורף, ושם נמשך החוטי-השדרה
ממוח הדעת.

כי "תלת מוחין" – חב"ד – ש"בתלת חללין דגלגלתא": ב'
מוחין – חכמה-ובינה הם מלפנים, ומוחי-הדעת ב"אחוריים",
באמצע ב' המוחין – חכמה-ובינה;

ומבחינת הדעת נמשך בחינת האהבה-ויראה שבתפלה, כי
ו"אהבה" – לשון "אהב", שהוא רצון. ונמשך מהדעת, שממשך
בחינת רצון-העליון, כי דעת הוא לשון רצון, שדעת ורצון הכל
ענין אחד. כמו שכתוב (עמוס ג, ב) "רק אתכם ידעתי מכל
משפחות כו'", שהפירוש: שבה ורצה בנו, כי דעת – לשון
התקשרות והתחברות כו'. ולכן בחינת "ו"אהבה" – לשון רצון –

20. ועיין מה שנתבאר על פסוק "ואלה המשפטים".

21. ועיין מה שנתבאר בפירוש לשון "כוונה", על פסוק "צוארך
בחרוים".

22. ועיין מה שנתבאר עוד מענין תפלה ותורה, על פסוק "כי תבאו אל
הארץ... [ו]שבתה הארץ", בפירוש מאמר רז"ל "אשרי מי שבא לקאן
ותלמודו בידו".

23. ועיין מה שנתבאר על פסוק "צאינה וראינה", בענין "להצהיל פנים

משמן".

24. וכמו שנתבאר על פסוק "זכור את אשר עשה לך עמלק".

25. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "חכלילי עינים".

26. ותורה אור ויחי מו, ג. כי התענוג הוא שייך אחר מילוי הרצון, שכשנתמלא
רצונו ותפצו מה שהיה חושק ומתאהב – אז יתענג. מה שאין בן אם לא היה לו
תשוקה כל כך – אין התענוג אצלו כל כך גם בהיות אצלו הדבר ההוא. וראה
לקמן תבא, מג, א.

ומובדל ואינו מושג, ד"לית מחשבה תפיסא ביה, ו"אין
 ערוך אליו" כלל. "והאופנים ברעש גדול" – מזה
 שמשגיגים קצת איך שהוא קדוש כו.
 והנה המלאכים נקראו "עומדים", כמו שכתוב (זכריה
 ג, ז) "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה". וכבוד
 בפירוש ענין "עצי שטים עומדים" (שמות כו, טו), והיינו
 שהם רק במדרגת ובחינת "רגלים" בלבד³², וישראל
 שלמטה, הם בבחינת ומדרגת ה"ראש", כי ישראל היינו
 ל"יראש" – "ישראל עלו במחשבה".
 ולכן, כאשר ישם האדם אל לבו³³ איך שבחינת
 המלאכים ואופנים כו, אשר הם בחינת "רגלים" לבד –
 עומדים באהבה ויראה גדולה, וברעש גדול אומרים
 'קדוש' ו'ברוך' כו, מהתפעלות בהשגתם בגדולת איך
 סוף ברוך הוא;
 וישראל, שהם בחינת ה"ראש", הם בבחינת שינה,
 וכמו שכתוב (תהלים קכו, א) "היינו כחולמים" – שאחר
 התפלה חולפת ועוברת האהבה, רק כל ישעו וכל חפצו
 למלאות צרכי הגוף, ועושים מצרכי הגוף עיקר כו,
 – על ידי זה יתמרמר לבו מאד בקרבו, מירידה זו
 שירדה הנשמה "מאיגרא רמה כו", "עליונים למטה
 כו"³¹, ויתעורר מזה לצעוק אל ה' בצר לו, מנקודת לבו,
 ברעותא דליבא אליו יתברך.
 וזהו שאמרו רז"ל: "אין עומדים להתפלל אלא מתוך
 בובד ראש", היינו בהתבוננו בירידה גדולה זו,
 שה"ראש" נשפל מאד למטה, "שכיבת לעפרא"³², וזהו
 "בובד-ראש", ומזה יבא לידי הכנעה ושפלות גדולה,
 והיינו פירוש "בובד ראש" כפשוטו;
 ועל ידי זה יבא לבחינת "ויצעקו אל ה' בצר להם"
 (תהלים קו, ו), להתעורר בתשובה מרעותא דליבא לשוב
 אל ה' ממש. וזהו בחינת "ואהבת [..] בכל לבבך"
 שבקריאת שמע. ועל ידי כל זה יוכל לבקש אחר כך
 באמת לאמתו בשמונה-עשרה: "ברוך אתה ה'", שיהיה
 גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מהשתלשלות –
 למטה.

אכן על ידי עיון התלמוד, שזהו פירוש "סלסלה" – על ידי
 זה מתרוממת נפש האדם לבחינת מקור התורה, שהוא בחינת
 "שער רשיה בעמר נקא" (דניאל ו, ט), למעלה מבחינת "לבוש",
 שהיא נוגעת לעצמיות אור אין-סוף ברוך-הוא ממש.
 ומכל מקום, התפלה, אף שנקרא "אחור" לגבי בחינה זו,
 אף על פי כן אי אפשר ללא ולהמשיך מבחינת "פנים" כי אם
 על ידי שיהיה תחלה הרצון בתפלה כו.
 כמו על דרך משל באדם, אף שהטפה נמשכת מהמזח,
 מבחינת חכמה, מכל מקום אי אפשר שיהיה המשכה זו
 מהחכמה כי אם על ידי הדעת, "והאדם ידע" (בראשית ד, א),
 בחינת התקשרות כו – כך התפלה, בתקיעת הדעת בהתבוננות
 גדולת ה', וההתקשרות בבחינת ביטול, על ידי זה בשעוסק
 אחר כך בתורה ממשיך מבחינת חכמה-עילאה, ועל זה נאמר
 (ישעיהו כו, ה) "יעשה שלום לי כו" – המשכת החכמה-עילאה
 בכנסת-ישראל כו.
 ועוד זאת, כי "יש תפלה ויש תפלה": היינו, יש בחינת
 אהבה שמוגבלת בכלי, והיא בחינת מדות הנמשכים מהשכל
 על ידי הדעת; אכן בחינת "בכל מאדך" ו"רעותא דליבא", הוא
 בחינת מדות שלמעלה מהשכל, הנמשכים על ידי דעת-עליון
 כו²⁷, ועל ידי זה מעורר וממשיך מבחינת פתר, שלמעלה
 מהחכמה שהיא התורה²⁸;
 ד. והנה כל סדר התפלה שעד שמונה-עשרה היא
 הכנה לשמונה-עשרה. דהיינו כדי שיוכל להתפלל
 שמונה-עשרה בכוונה, מרעותא דליבא, שבאמרו "ברוך
 אתה ה'" יהיה הבקשה באמת, שיחפץ מרעותא דליבא
 שיהיה גילוי שם הוי"ה. לכן, כדי שיגיע האדם למדרגה
 זו, תיקנו חז"ל מתחלה לומר פסוקי דזמרה וברכות
 קריאת-שמע, כמאמר רז"ל: "לעולם יסדר אדם שבחו
 של מקום, ואחר כך יתפלל".
 והענין;
 כי הנה פסוקי-דזמרה ו"ברכת יוצר" מזכירים אנו מן
 השירה והשבח שהמלאכים משבחים ואומרים ביראה ג'
 פעמים "קדוש כו". דהיינו איך שהוא יתברך קדוש

30. (על פי שמואל א' כה, כה; "ישם אדני את לבו". ישעיהו מב, כה; "ישם
 על לב").

31. (בבא בתרא י, ב).

32. (ראה זהר במדבר קט, ב; "רישא כפיף לעפרא". וב"עץ חיים" (שער מיעוט
 הירח) שער ל"ו, פרק ב; ועוד: "וזהו מאמר בזהר פרשה במדבר דף ק"ט . .
 שהם רישא דילה ירדו בקליפה ושכיבא לעפרא". וב"מקדש מלך" ח"י שורה
 קכד, א; "וזהו שכתוב בפרשת במדבר רישא שכיבת לעפרא").

27. כמו שנתבאר במקום אחר – פרשת תולדות, בביאור על פסוק
 "מים רבים".

28. וכמו שנתבאר במקום אחר – בביאור על פסוק "ששים הקה
 מלכות כו, אחת היא יונתי כו", גבי ענין "חסידים הראשונים שהיו
 שוהין בתפלתן ט' שעות ביום כו". ענין שם.

29. (וכמו שנתבאר גם כן על פסוק (אסתר ח, א) "ותפל לפני
 רגליו, ויתברך ותתחנן לו כו". והוא מבוואר בזהר (פרשת לך לך,
 דף פ"ו, עמוד א'): "מאן רגליו? אלן מלאכין כו").

כָּלֵל³⁴, והוא נמשך מבחינת "ישות חשף סתרו" (תהלים יח, 35)
 יב, שמורה על בחינת "סתיו" – שאינו מושג כלל. 36
 והעבודה הוא להמשיך בחינה זו למטה, דהיינו 37
 להתלבש גם בעולם הזה ממש, שהוא בחינת "עקביים". 38
 והיינו על ידי המצות מעשיות, שנעשו מדברים גשמיים 39
 ממש, דבחינת עקביים, ואור איין-סוף ברוך-הוא שורה 40
 ונמשך ומתלבש בהן. וזהו י"עקב: שהיו"ד מתלבש 41
 בבחינת עקביים³⁵. 42

אף כדי להמשיך זה על ידי המצות, צריך להיות 43
 בתחלה התפלה, שהיא בחינת התעוררות רעותא- 44
 דליבא. פי' ש'ד' מדרגות: רצון ומחשבה, דבור ומעשה. 45
 וכדי להמשיך מבחינת היו"ד – למטה, שהוא בחינת 46
 גילוי והמשכת רצון-העליון המלוכש בחכמה-עילאה, 47
 היא דוקא על ידי רעותא-דליבא, בחינת "ועמך לא 48
 חפצתי" (תהלים עג, כה). 49

ועל ידי זה ממשיכים אחר כך גילוי בחינת רצון- 50
 העליון על ידי המצות, להיות "אשר קדשנו במצותיו 51
 וצונו", שיומשך בחינת קדש-העליון, שהוא בחינת יו"ד 52
 הנ"ל – למטה. ולכן אמרו רז"ל³⁶: "על תפילתי שתהא 53
 סמוכה למטתי כו"³⁷. 54

והנה, על בחינה ומדרגה זו, ד"יעקב עבדי", נאמר 55
 (במדבר כג, כא): "לא הביט און ביעקב", פירוש "און" הוא – 56
 המרמה והרמאות: 57

כמו "ואיש און מחשבותיו" (ישעיהו נה, ז) – שהוא 58
 מחשבות ו"הרהורין בישין" שלעומת בחינת מחשבה 59
 טובה ותפלה, שהיא עבודה-שכלב ובחינת מחשבה- 60
 דקדושה. וזהו "און אם ראיתי בלבי" (תהלים סו, יח) 61

וכן בדבור שלעומת-זה – כמו שכתוב (תהלים לו, ד): 62
 "דברי פיו און ומרמה"; 63

וכן במעשה – כמו שכתוב (ישעיהו לא, ב): "פועלי און". 64
 וכשהאדם מתבונן בתפלה, ב"חב"ד" שבנפשו, 65
 בגדולת ה', עומדים כנגדו מחשבות זרות דסטר-א- 66
 אחרא, שהם מחשבות "איש און" הנ"ל, והרהורין 67
 הרעים³⁸; 68

1 וכל זה הוא ענין "עבודה שכלב" – זו תפלה. ואחר
 2 כף צריך להיות כלים לגילוי האור. וזהו ענין "לעבודה"
 3 (בראשית ב, טו) – "זו רמ"ח מצות-עשה", להמשיך האור
 4 בכלים להיות "דירה בתחתונים".

5 והנה אמרו רז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים
 6 טובים בעולם-הזה, מכל חיי העולם הבא". פי' עולם-
 7 הבא הוא רק בחינת "זיו השכינה", היינו זיו והארה
 8 בעלמא שמוזה נהנין הנשמות ומתענגין. אבל על ידי
 9 התשובה – ממשיכים גילוי איין-סוף ברוך-הוא ממש,
 10 שהוא מקור האור והיו, שאינה אלא הארה לך.

11 וזה ענין מה שאמרו רז"ל על פסוק (בראשית ב, טו)
 12 "וינחיהו בגן-עדן לעבדה" – "זו רמ"ח מצות-עשה": שעל
 13 ידי המצות ממשיכים תוספת אור רב בגן-עדן מאין-סוף
 14 ברוך-הוא, שהוא מקור היו. וזהו העבודה של הגן-עדן
 15 – שמוסיפים בו אור רב על ידי המצות כו³³.

16 והנה מכל זה נתבאר פירוש וענין לשון "עבודה", מה
 17 ענינה – שהוא להמשיך גילוי אור איין-סוף למטה, "דירה
 18 בתחתונים", וכן תוספת אור בגן-עדן כו. והיינו על ידי
 19 קיום המצות עשין ולא-תעשה.

20 אף "מצות צריכות פיונה", והיא בחינת התפלה,
 21 "ברוך אתה ה'", להמשיך האור על ידי "עבודה שכלב",
 22 וכמו שכתוב (איוב לו, יד): "אם ישים אליו לבו, רוחו
 23 ונשמתו אליו יאסף". וכדי שיהיה הבקשה בשמונה-
 24 עשרה: "ברוך אתה ה'" באמת לאמתו, צריך להיות
 25 תחלה פסוקי-דומרה, וברכות קריאת-שמע, וקריאת-
 26 שמע עצמה, וכנ"ל.

27 והנה כל זה הוא בחינת ומדרגת "יעקב עבדי" (ישעיהו
 28 מה, א), שהוא הממשיך להיות בחינת "דירה בתחתונים"
 29 על ידי תפלה ומצות. לכן נקרא "יעקב" – שהוא בחינת
 30 "עקב". והיינו על דרך משל חוט-השדרה הנמשך
 31 מהמוח ומתפשט עד הרגלים, לפי שהחוט מגיע עד
 32 גיד-הנשה, ושם הוא מתפצל ויורד בירכים ורגלים –
 33 וזהו ענין היו"ד שנמשך עד בחינת עקב.

34 והנה היו"ד הוא נקודה אופקא דלית ביה חיוורא

33. [וענין מה שנתבאר מזה, בביאור על פסוק "וינחיהו בגן-עדן" אל ראשי המטות].

34. [נקודה שחורה שאין בה לובן כלל. ראה זהר פרשתנו קצא, א: שחורה אני .. ועירו דנקודה חדא, (ומאי אחי – י') .. דלית באת דא חוורא בגויה בשאר אתון .. דא י', דלית בה חוורו לגו'. ובתקוני זהר תיקון שבעים קבר, א: אוקמא .. גוין ויחידה דלא תפיס בה גוין כלל .. ורזא דמלה 'ישות חושך סתרו'.

35. [וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ונשבע יעקב בארץ כו'". ובדבור המתחיל "הבאים ישרש יעקב"].

36. [בכרות ה, ב].

37. (עוד יש לומר, כמו שנתבאר בפ'רשת אחרי, בדבור המתחיל "כי ביום הזה יכפר": כי תפלה ותורה וצדקה, הם נגד ג' בחינות – מחשבה ודיבור ומעשה. וזהו ענין (ישעיהו מג, ז): "בראתיו, יצאתיו, אף עשיתיו". ולכן ההמשכה צריך להיות בסדר – שמתחלה ממשיכים היו"ד והרצון-עליון – במחשבה, שהוא על ידי התפלה, שעיקרה "עבודה שכלב" (כו').

38. [וענין בזהר פרשת בלק, דף ר"א, עמוד א'. וב"מקדש מלך" שם].

ומזה הטעם אסור לאכול קודם התפלה – שאז עדיין
הנשמה באפו" (ישעיהו ב, כב), ואיך יוכל לברר המאכל
ולהעלותו! – עד אחר התפלה, שאז מתפשטת הנשמה
בכל הגוף, ועל ידי זה יוכל אחר כך להעלות המאכל
ולברר הטוב מן הרע. ונקרא האכילה גם כן "מלחמה",
כמו שכתוב בזה: "על פום חרבא יכל נהמא". והיינו
להלחם עם היצר, שלא יהיה האכילה בתאוה רק לשם
שמים, ועל ידי זה מברר הטוב כו⁴².

וכל זה הוא העבודה ב"ששת ימי המעשה". וזהו
בחינת "יעקב עבדי", שהעבודה זו הוא עמל ויגיעה
בנ"ל, והוא בחינת אתכפייא. וזהו בחינת "עובד אלקים"
(מלאכי ג, יח), כמו שכתוב ב"בינונים", חלק א', פרק ט"ו.

אבל בשבת, הוא בחינת "בשנותו את טעמו [...] ויגרשוהו וילך" (תהלים לד, א), ד"אתהפכא השוכא
לנהורא", עד שהוא בחינת מנוחה, ואין נמצא בו עמל
כלל, כמו שכתוב (בראשית ג, ג): "כי בו שבת".

וזהו בחינת "ישראל" – "שיר-אל", שהוא השירה של
בחינת "אל", וכתוב (תהלים נב, ג): "חסד אל כל היום".
והיינו, שתפלה בשבת היא התענוג מגדולת ה'
שמתענגים ישראל בתפלה על ידי ההתבוננות וההשגה
בגדולת ה'. וכמו שכתוב (תהלים לד, ט): "טעמו וראו כי טוב
ה'", וכתוב (תהלים קמט, ב): "ישמח ישראל בעושיו וגו'"⁴³.

ולכן "לא ראה עמל בישראל": כי אין העבודה בבחינת
"עמל" כלל, רק להתענג על ה', וקראת לשבת ענג

(ישעיהו נח, ג).
והטעם לזה שאין צריך בשבת לבחינת עמל ויגיעה
הנ"ל שבחול, הוא:

כי הנה שבת אותיות תשב. והיינו, שבחול הוא
בחינת ירידת החיות – "רגליה יורדות כו" (משלי ה, ד).
והיינו ששם 'אלקים' הוא המסתיר כו', וכנודע בענין
"שמש ומגן כו"⁴⁴. לכן צריך להיות הצעקה בתפלה –
לצאת מן ההסתר כו'. וזהו פירוש "עובד אלקים": לתקן
ההסתר וההעלם הנמשך משם 'אלקים', שלא יהיה
מסתיר ומעלים.

[נשא]

43. [נעין מה שנתבאר בפרשת חקת, בפסוק (במדבר כא, יז) "אז ישיר
ישראל כו" – ישראל דלעילא, וגילוי זה בשבת (לעיל סג, ב, סד, ג). ונעין
מה שנתבאר על פסוק (א, ט) "לסותי", בענין "טלא דנטיף מעתיקא"
(לקטי תורה שיר השירים יא, ד). ונעין מה שנתבאר על פסוק "שיר
השירים".]

44. (תהלים פד, יב): "כי שמש ומגן ה' אלקים".

אמנם גדול כח בחינת יעקב גם מצד עצמו, כי יש
יתרון להקדושה על סטרא-אחרא "ביתרון האור כו"³⁹,
והיערך כי "ה' אלקיו עמו" (במדבר כג, כא), והוא העזר
מלמעלה.

וזהו "לא הביט און ביעקב": שלא יוכל האון להביט
בבחינת יעקב ולבלבלו, כי לא יוכל לו, אלא נפל ופול
לפניו⁴⁰.

ה. "ולא ראה עמל בישראל" (במדבר שם):
פירוש: דזה מעלה יתירה בבחינת "ישראל", מה
שאינו בבחינת "יעקב". דאילו בבחינת יעקב, "לא הביט"
ה"און" כנ"ל, אבל יגיעה ימצא בו; שיעקב הוא בחינת
"עבדי"⁴¹, והעבודה הוא ענין עמל ויגיעה, "לאכפייא
לסטרא-אחרא", ו"לאהפכא השוכא כו" על ידי התפלה
והמצות כנ"ל.

והיינו בכל "ששת ימי המעשה" (יחזקאל מו, א), כמו
שכתוב (שמות כ, ח): "ששת ימים תעבוד". דהיינו, כמו על
דרך משל המלאכות גשמיים, החורש, והזורע, והקוצר
כו' – כך הוא בעבודת ה' בתפלה, בכל "ששת ימי
המעשה" צריך להיות בחינת עבודה זו ביגיעת הנפש
ויגיעת בשר, להתבונן בגדולת ה', ולהוליד אהבה וראיה
לה', ולהוציא מלבו הרצונות ורות דנפש-הבהמית עד
שיהיה לו רק רצון אחד לאביו שבשמים;

שכל זה הוא על ידי מלחמה גדולה עם היצר. וכמו
שכתוב בזה: "שעת צלותא שעת קרבא".

ועל דרך שאמרו בספרי פרשת עקב: "סמוך לפלטין
שלך לא כבשת, ואתה הולך ומכבש? כו" – וכך: אם לא
פעל להפך מדותיו הרעות ולהמשיך גילוי אלקות בקרב
על ידי התפלה, איך יוכל להמשיך גילוי אלקות בעולם?

על כן צריך תחלה לכבוש גופו ונפשו-הבהמית על
ידי התפלה. וכמאמר רז"ל: "לעולם יראה אדם עצמו
כאלו קדוש שורה בתוך מיניו, שנאמר (חושע יא, ט)
'בקרבה קדוש'. ולכן צריך עמל ויגיעות נפש כדי שיוכל
להיות גילוי אלקות בנפש, ואחר כך ימשיך גילוי אלקות
בעולם.

39. ("מן החשך". קהלת ב, ג).

40. (על פי אסתר ה, ג): "לא תוכל לו, כי נפול תפול לפניו".

[נעין לעיל בפרשת וישלח, על פסוק (בראשית לב, כח) "ויאבק איש", גבי
(שם, כח) "כי לא יכול לו": מפני שיעקב הוא י-יעקב, יסוד-אבא כו'. וזהו
ענין התפלה, שהוא המוסכת הדעת שמבחינת יסוד-אבא כו'. ונעין שם].

41. ("יעקב עבדי". ישעיהו מו, א).

42. [נעין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "כה תברכו", בפרשת

הנ"ל, שאי אפשר להגיע לבחינת ישראל אלא על ידי קדימת
בחינת יעקב. כי מתחלה צריך להיות עסק הביורורים שבחול
לתקן ההסתדרות, שזהו עבודת בחינת יעקב, ואחר כך "יאכל
בשבת" - להעלותם מעלה מעלה ולהתענג על ה'. וכמו
שנתבאר במקום אחר.
וזהו מה שאומרים במוצאי שבת (ישעיהו מד, ב): "אל תירא
עבדי יעקב כי":
כי בשבת אנו בבחינת ישראל, שאין צריך לבחינת עבודה
ויגיעה לברר ביורורים, כי בורר אסור, רק אנו אנו בבחינת 'בן',
"בנים למקום"⁴⁷.
ואחר כך במוצאי שבת, שמתחלת הנשמה יתירה, וצריך
לחזור ולירד להיות בבחינת "יעקב עבדי" בכל "ששת ימי
המעשה", לברר ביורורים בבי"ע כי - לכך אומר: "אל תירא
עבדי יעקב כי" מליד שם, וכוה נותנים פה ועוז כי, והיא
"ירידה צורך עלייה" בשבת שאחר כך.
וכן בכל יום יש מעין שבת - בקריאת שמע ותפלה,
שאומרים "שמע ישראל כי"⁴⁸:
"ותריעת מלך בו":
הנה בפירוש "תריעת" יש שני פירושים: הא' - לשון
שבירה ופירור, כמו "תריעם בשבט ברזל"⁴⁹. והב' -
לשון חיבה וריעות, וכדפירש רש"י בחומש פאן, ושניהם
אמת.
דהנה יש להבין: דפעם מצינו דכתיב (משלי כט, ד): "מלך
במשפט יעמיד ארץ", ו"דינא דמלכותא - דינא" - שהוא
מבחינת גבורות; ופעם כתיב (משלי טו, יא): "באור פני מלך
חיים" - "אנפוי דמלכא נהירין" - בבחינת חסדים?
אף הענין הוא, דיש ב' בחינות במדת מלך. וכמו
שכתוב בזהר בפרשת ויחי (דף רל"ט, עמוד א'): כד מלכא
יתיב על בורסיא - איקרי מלך עילא, וכד נחית
לעבדי - מלך זוטא איקרי⁵⁰.
שבימות החול, בשמלת לב בבי"ע - "מלך זוטא
איקרי", וירידה זו הוא על ידי גבורות וצמצומים, כמו
שכתוב (תהלים קמח, יא): "כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך
ידברו". וכמו שנתבאר במקום אחר. ואזי "במשפט יעמיד כי",
"דינא דמלכותא כי";

אבל בשבת כתיב (בראשית ב, ב): "ויכל אלקים", פירוש:
שפלתה בחינת ומדרגת מדת הצמצום וההסתדרות דשם
"אלקים", ונמשך התגלות שם "הוי"ה" - שבת
להוי"ה"⁴⁵ (שמות כ, ט).
וזהו שבת אותיות תשב - עליות העולמות. לכך
נקרא "שיר-אל" ולא "שיר אלקים" - כי יוצאים מבחינת
ההסתדרות כי. ולכן אין שייך צעקה, רק אדרבה,
ההתענגות בה' מן הגילוי שמתגלה בשבת.
וזהו גם פן ממש ההפרש בין בחינת "יעקב" לבחינת
"ישראל"⁴⁶, וכמו שכתוב (בראשית לה, יא): "לא יקרא שמך
עוד יעקב כי אם ישראל כי", "כי שרית עם אלקים כי"
(בראשית לב, כט). היינו שמשתרר על שם "אלקים" המסתיר,
שלא יהיה מסתיר עוד, ויהיה גילוי שם "הוי"ה". והיינו
על ידי שכבר נצח את הסתר הנפש-הבחינת כי.
וזהו שכתוב "הוי"ה אלקיו עמו" - "עמו" ממש:
שבשבת מתגלה בנפשו בחינת אלקות בבחינת גילוי
ממש, מה שאין בן בחול אין מתגלה אלקות בנפשו
בבחינת גילוי, כי אם הוא צועק מנקודת לבבו לה',
ורוצה שיתגלה בו בבחינת גילוי, אבל בשבת הוא הגילוי
ממש, וזהו שכתוב (במדבר כג, כא): "הוי"ה אלקיו עמו".
ועיין מה שנתבאר בפרשת תצוה, בדבור המתחיל "זכור
את אשר עשה לך עמלק בדרך כי", ענין ב' המדרגות - בחינת
"פנים" ובחינת "אחור" שיש בקדושה, וזהו ענין ב' הבחינות
ד"ישראל" ו"יעקב", ובחינת אחור דקדושה - עומד לנגדו
בחינת עמלק, מה שאין בן בבחינת פנים כי. עיין שם.
והנה, "עמלק" ראשיתו הוא בחינת "עמל", ולכן ב"ישראל"
דייקא נאמר "לא ראה עמל בישראל כי", מה שאין בן בבחינת
"יעקב", כיון שיעקב הוא עדיין בחינת עבודה ויגיעה דקדושה,
על בן עומד לנגדו העמל דלעומתיה שמתבחינת עמלק. אלא
שלא יוכל לו כי "מלחמה לה' בעמלק כי" (שמות יז, טז). עיין שם.
אף אי אפשר להגיע לבחינת "ישראל", שהוא בחינת שבת,
אם לא על ידי קדימת בחינת "יעקב", שהוא עבודה דחול; על
דרך "מי שטרך בערב שבת" דוקא, אז "יאכל בשבת".
ולכן "הקורא לישראל" - יעקב אינו עובר בעשה" כמו
"הקורא לאברהם - אברהם", משום דלא נעקר שם יעקב לגמרי
מישראל, דהא "אדהריה קרא וקראו יעקב". והיינו מטעם

50. (קושם: "מתל למלכא, דהנה יתיב בקרסיה וכתרא דמלכותא עליה - אקרי
מלך עלאה; כד נחית ואזל לבי עבדיה - מלך זוטא אקרי". תרגום: משל למלך,
שהיה יושב בבקסא וכתר המלכות עליו - נקרא מלך עליון; כשיורד וחולף לבית
עבדו - נקרא מלך קטן).

45. וכמו שנתבאר במקום אחר - בדבור המתחיל "באתי לגני כי".

46. [נענין בזהר וישלח, דף קע"ד, א'].

47. [נענין זהר (חלק ג', דף צ"ד)].

48. עיין מה שנתבאר על פסוק "יונתני".

49. (תהלים ב, ט. פירש רש"י: תרוצצם).

וגם על ידי זה נמתקים כל הדינין וגבורות הנמשכים
מבחינת "דינא דמלכותא" בששת ימי המעשה – מחמת
התגלות רעוא דכל רעיון. וכמו שכתוב בזהר תרומה
שם: "וכל דינין מתעברין מינה כו". וזהו "תרועת מלך
בו" בפירוש הראשון – לשון שבירה ופירור, דהיינו
שמתפירים הגבורות וזהו מיתוקן. וכמו שכתוב (תהלים
עד, ג): "אתה פוררת בעזך ים". וכידוע גם כן בענין כוונת
התרועה בתקיעת שופר דראש השנה – שהיא לפרר
גבורות עליונות דיצחק, כמו שכתוב בזהר אומר.
ותרועה ופירור זה, הוא על ידי התגלות בחינת רעוא
דכל רעיון, שהוא ענין ריעות וחיבה, נמצא ב'
הפירושים עולים בקנה אחד:

מה שאין כן בשבת הוא בחינת "כד יתיב על
בורסיא"⁵¹, והיינו שבשבת הוא עליות העולמות,
ובחינת מדת מלכותו עולה ומתייחדת בשרשה בבחינת
אצילות, ועל זה נאמר "באור פני מלך כו", "ואנפיקה
נהירין בנהירא עילאה" על ידי התגלות עונג העליון
מבחינת רעוא דכל רעיון, שמתגלה בשבת במדת
מלכותו יתברך.
וזהו "תרועת מלך בו" – לשון ריעות וחיבה, דקאי
אבחינת ישראל, שהוא בחינת שבת, שאז "ה' אלקיו
עמו" ממש, שמתענג על ה' כנ"ל. ונמשך בחינת "תרועת
מלך בו", היינו גילוי בחינת ריעות וחיבה מבחינת רעוא
דכל רעיון, שנמשך במדת מלכות, שהיא כנסת
ישראל⁵².

ביאור

וזהו המחשבות רעות מחכמה הנ"ל – לא יוכל להביט
כלל בבחינת יעקב, שהוא בהתגלות החכמה דקדושה,
שהאור דוחה את החשך כו.
וכן הוא למטה בעבודת ה': בכל ימות החול צריך
להיות בבחינת יעקב, לברר בירורים על ידי התפלגה,
שנמשך גילוי הי"ד, בחינת חכמה ורעותא דלבא –
בבחינת עקביים, ועל ידי "סור מרע ועשה טוב" (תהלים לד,
טו)⁵⁴, ואזי "לא הביט און ביעקב כנ"ל".
אמנם בשבת כתיב: "ולא ראה עמל בישראל", כי
בבחינת יעקב נמצא בחינת עמל, "אדם לעמל יולד" (איוב
ה, ז), שהוא העבודה והיגיעה לברר בירורי נוגה. והרי
יורד ממקומו בבחינת עקביים לברר שם. וזהו ענין
"ששת ימים תעבוד" (שמות כ, ח).
וכמו על דרך משל עיבוד העורות, שנקרא עבודה –
שצריך עבודה ויגיעה עד שישתנו ממהותן הראשון
למהות אחר, שיהיו ראויים לעשות מהם מנעלים וכהאי
גיזא – וכמו כן גם כן ענין בירורי נוגה, "לאהפכא

ביאור על פסוק "לא הביט"
הנה יעקב הוא נמשך מיסוד אבא והמלוכש בן א, ובוקע
יוצא חוץ לז"א, ומה נהנה בחינת יעקב. והוא נמשך ויורד
בבי"ע לברר בירורי נוגה בכל ששת ימי המעשה.
וזהו פירוש יעקב – י"עקב: שנמשך הי"ד, שהוא
בחינת יסוד אבא לבחינת עקב, דהיינו ב"ע, לברר שם
בירורי נוגה⁵³.
והנה "זה לעומת זה עשה האלקים" (קהלת ז, יד): דכמו
ש"ש חכמה בקדושה, והם בחינת אבא ואימא, דמשם
נלקח יעקב – כך נהנה בסטרא אחרא גם כן 'חכמה'
דקליפה, על דרך "חרטומי מצרים" (בראשית מא, ח), או כמו
שכתוב (ירמיהו ד, כב): "חכמים המה להרע".
והנה "כשזה קם זה נופל". דהיינו, על ידי גילוי
חכמה דקדושה, שהוא בחינת י"עקב, אזי ממילא
מתבטלים החכמה חיצוניות דסטרא אחרא.
וזהו "לא הביט און ביעקב", פירוש: "און" הוא
חכמה דקליפה, מלשון "ואיש און מחשבותיו" (ישעיהו נה,

דהיינו שלא היה בבחינת שבירה כלל, ומשם יורד הכח הזה
להעלות הניצוצים כו.

וענין זה – כמו שכתב ב"עץ חיים" וב"אוצרות חיים", שיעקב
נחנך מ'אחרים דאבא', שלא נפלו בבראיה, ולכן לא נזכר
בהם מיתה כו. ובהו יתרון מעלתו אפילו על בחינת ז"א,
שהוא כללות י' קצוות דאצילות, שבהן היה שבירת
הכלים. והשתא אתי שפיר דהבירור הוא על ידי יעקב כו.

⁵⁴. [וענין מה שנתבאר לעיל, על פסוק "ושב יעקב" (תורה אור כו, ג,
ואילן)].

⁵¹. וכמו שכתוב בזהר תרומה (דף קל"ה, סוף עמוד א', ועמוד
ב').

⁵². [וענין מה שנתבאר מזה גם כן בדבור המתחיל "והיה מדי חדש"
וענין בזהר חלק א', דף קנ"א, א'. ודף ר"ו, עמוד ב').]

⁵³. וכי "בחכמה אתברירו".

וענין בפרשת וישלח (תורה אור כו, ג), על פסוק (בראשית לב, כה)
"ויאבק איש", בענין "כי לא יכול לו" (שם, כו): "מפני שיעקב
היינו הארת יסוד אבא כו". ענין שם.

ועוד מובא במקום אחר (ספר המאמרים תס"ו חלק א', עמוד רכ"ח)
על פסוק (בראשית מז, ז) "ויברך יעקב", כי "יעקב לא מת" –

בשבת – "בורר" אסור, אלא שמכל מקום עליית שבת הוא על ידי בירורים דחול, וכמאמר: "מי שטרח בערב שבת כו";

אבל לעתיד לבא, "ליום שכולו שבת", תהיה העלייה שלא על ידי בירורים כלל, ונקרא עלייה זו בשם "שיר" – לשון זכר, בחינת "דכר" כו.

ועל פי זה יש לומר: שנקרא עלייה דשבת "שיר אל" – שהוא עלייה דקדושה עצמה, שלא על ידי בירורים כמו בחול כו. והיינו כמו שכתב ב"עץ חיים" סוף שער ל': "והו"א נקרא אל כו". עיין שם.

אמנם יש לומר גם כן בפירוש "שיר אל", על שם עליית המלכות⁵⁵.

וזהו שבבחינת "ישראל" נאמר (בראשית לב, כט): "כי שרית עם אלקים".

והענין:
כי הנה נודע, שיש ק"כ צירופי 'אלקים' בעולמות ב"ע, בסוד "מלך אלקים על גוים" (תהלים מז, ט)⁵⁶. ונמשכים מבחינת מלכות דאצילות, שנקרא שם "אלקים", שהוא בחינת יחודא-תתאה, שמסתיר להיות העולם נראה ליש. אבל בחינת "ישראל", שהוא בחינת ו"א-דאצילות, הוא משתתר ומושל על שם "אלקים", שלא יסתיר על אור אין-סוף ברוך-הוא⁵⁷.

והנה, על ידי השתלשלות ק"ך צירופי אלקים, יש יניקה גם כן לחיצונים וע' שרים. ועל זה נאמר: "ויאבק איש עמו כו", והיינו עם בחינת יעקב, שיוירד בבי"ע לבקר כו, וזהו בחינת "מלחמה", ואף על פי כן "לא יכול לו".

אף כל זה לא שייך – רק בבחינת יעקב, אבל בבחינת ישראל אין שייך בחינת מלחמה, כי בן"א-דאצילות אין שום יניקה להענין שרים והחיצונים כו, וזהו "לא ראה עמל בישראל".

וכן באדם, בגילוי בחינה זו בשבת, שהוא בחינת "שיר אל", אהבה בתענוגים, שזהו בחינת כנסת-ישראל, שמקבל מישראל-דלעילא כו.

וכמבואר במקום אחר, על פסוק (דברים כה, יז): "זכור את אשר עשה לך עמלק" – אזי ממילא "המחנה" את כל המדות רעות – שאין להם שום יניקה כו.

מחשוכא לנהורא, על ידי שאוכל ומתפלל בכח האכילה, הרי זה עבודה לשנותן ממהותן, ולעשות מיש – אין, שהוא משנה סדר ההשתלשלות, ולכן זהו בחינת עבודה ועמל. ולכן נאמר בשבת (בראשית ב, ג): "כי בו שבת", מכלל שב"ששת ימי המעשה" הוא בחינת "עמל". וזה נמצא ושייך דוקא בבחינת "יעקב".

אבל ב"ישראל" לא יש בחינת עמל. פירוש: כמו שכתב ב"פרי עץ חיים", שבחול הוא זיווג "יעקב ורחל", ואז נמצא עבודת הבירורים – שיוירדים בבי"ע לבקר, ואחר כך מתעלים באצילות בשעת התפלל כו; אבל בשבת הוא זיווג "ישראל ורחל" – "ישראל" היינו ו"א.

והיינו, שבשבת אין יורדים הכלים דאצילות לבקר בבי"ע שזהו בחינת יעקב – יוד-יעקב, כי אם אדרבה, מתעלים הבירורים שהובררו בחול ליכלל באצילות, כי בשבת הוא עליות העולמות.

וזהו בחינת "ישראל" – שיר-אל, שהוא בחינת השיר וההעלאה, שכל עליות הוא על ידי שיר, והיינו ההעלאה של בחינת "אל", שנעשה מאור-חוזר של הבירורים, ועל ידי זה ממשיכים מ"ד ממקום גבוה, היינו גילוי התענוג עליון שיתענוג על ה'.

ונאפשר לומר, דפירוש "שיר-אל", היינו בדפירוש על פסוק "שירו לה' שיר חדש":

דהנה, בשמתבררים מ"דבי"ע ועולים להתפלל במ"ד-דתיקון, אזי נקרא "שירה חדשה", "שירה" – לשון נקבה. כי ב"ע נקרא דרך כלל "עלמא דנוקבא" לגבי אצילות. ונקרא "שירה חדשה", כי זהו דבר חדש – שיתפלל דבר שנפל בשבידה בנוגה ויעלה למעלה בקדושה עליונה דאצילות. וכן עליית המלכות, כשהיא עולה מבי"ע לאצילות נקרא "שירה" – לשון נקבה;

אבל "שיר" – לשון זכר, הוא ענין עליית הדכר עצמו. והיינו התעלות בחינת ו"א, שיקבלו בליס-דן"א מאורות-דאבא עצמם, והיינו אור אין-סוף השורה בחכמה. והוא עלייה שלא על ידי בירורים כלל, רק עלייה ותוספות אור דקדושה עצמה. וכמו שהיה לעתיד לבא, כשישלים הבירור – ואת רוח הטומאה אעביר כו" (זכריה יג, ב), ולא יהיה רע כלל; ואף על פי כן יהיה עליות בקדושה עצמה.

וכמו שהוא מעין ודוגמא זו, גם בזמן הזה, בשבת: שהעלייה דשבת היא שלא על ידי בירורים כבחול, כי

55. עיין בזהר פרשת בראשית [דף י"ט, עמוד א']. וב"מקדש מלך" [שם].

56. [דהיינו, מן"א-דבריאה עד סיום מלכות-דעשיה הם ק"ך צירופים של "אלקים". כמו שכתב בסוף ספר "מבוא שיערים". ועיין

ב"עץ חיים", שער השמות].

57. [נעיין במקום אחר – בביאור ד"מזוזה ממין ונר חנוכה משמאל", בפירוש (תהלים קלה, ד) "כי אני ידעתי כי גדול ה' הזה, ואודיניו מכל אלקים כו"].

וביאור בחינות אלו בעבודת ה':
הנה נודע, דיש ב' בחינות: היינו בחינת עבד ובחינת
בן. ועם היות דבכלל בחינת בן גבוה יותר – שהוא
העובד מאהבה, אף על פי כן, בבחינה אחת יש מעלה
יתירה גם כן בבחינת עבד – שהוא בחינת הביטול,
למעלה מן הטעם והדעת המושג⁶⁴.
וכנודע גם כן מענין "בחכמה יסד ארץ" (משלי ג, יט),
דיראה-תתאה שרשה מחכמה-עילאה, ולכן "בזאת"
דוקא "בוא אחרון כי" (ויקרא טו, ג). וזהו היתרון שיש
בבחינת יעקב, שנקרא "עבדי" – על בחינת "ישראל",
שנקרא "בן". ולכן צריך להיות בב' הבחינות.
אף הנה איתא בזוהר פרשת בלק (דף קצ"ה, עמוד ב'),
שיש ב' בחינות עבד: הא' – בפסוקי-דומרה. הב' –
בשמונה-עשרה. ובינתיים הוא קריאת-שמע כו'.
והענין, כמו שנתבאר במקום אחר, בענין ד' אותיות
הוי"ה – ה"י"ד – דחילו, וה"א – רחימו כו'.
ואיתא בכתבי האר"י ל:
בשעת פסוקי-דומרה צריך לקיים מצות יראת-ה',
והוא ענין יראה-תתאה, שמבחינת ה' אחרונה דשם
הוי"ה. וזהו בחינת עבד הראשון שבזוהר. וזהו בחינת
"יעקב עבדי";
ואחר כך בברכות קריאת-שמע ובקריאת-שמע:
"ואהבת" – ב' פעמים 'אור', זהו ב' בחינות "רחימו",
והוא בחינת בן. וכמו שכתוב ב"ספר של בינונים" פרק מ"ד
בשם ה"רעיא מהימנא: "כברא כו' דרחים לון יתיר
מגרמיה ונפשיה". וזהו ענין למסור נפש ב"אחד"⁶⁵;
ואחר כך שמונה-עשרה – זהו בחינת יראה-עילאה,
שלמעלה גם מבחינת אהבה-רבה דבחינת בן. כי בינה
הוא בחינת אהבה-רבה, ונקרא 'בן-י"ה'. אך יראה-
עילאה זו, הוא בחינת חכמה-עילאה, והוא יו"ד דשם
הוי"ה, "דיביה שריא דחילו". וזהו בחינת עבד הב', וזהו
"משה עבדי" (יהושע א, ב).

"ה' אלקיו עמו" – פירוש: "ה' אלקים" – הוא בחינת
'אבא-ואימא דאצילות', הם "עמו", דו"א, ממש,
שנלכשו בו בבחינת אור-פנימי ממש; מה שאין כן
בחול הם "עליו" – בבחינת אור-מקיף.
והענין הוא, שמבחינת המקיפים שבחול נעשה בשבת
בחינת אור-פנימי, ונמשכים מקיפים יותר עליונים⁵⁸. כי
זהו תכלית עליות העולמות, שמהמקיפים יהיה פנימים,
ויומשכו מקיפים עליונים יותר⁵⁹.
וכנודע, שבחול הוא יחוד הוי"ה ואלקים, ובשבת
הוא יחוד הוי"ה ואהיה, שהוא מבחינת הכתר⁶⁰.
"והרועת מלך בו": לשון "תרועם בשבט" (תהלים ב, ט) –
הוא המתקת הדינין; ולשון ריעות והיבה – היינו כמו
שכתוב (משלי טו, טו): "באור פני מלך חיים", היינו שאז
נמשך במלכות "שע"ה נהודין", שזהו "אור פני מלך" –
בחינת הארת פנים כו'.
אף הנה צריך להבין: דמבואר למעלה, שעם היות
דיעקב הוא למטה מבחינת ישראל, שהוא ז"א, מכל
מקום יש בו מעלה יתירה גם כן כו'⁶¹, ואם כן, איך יתכן
להסכים זה עם מה שכתוב כאן, דבחול הוא בחינת
יעקב, ושבת הוא בחינת ישראל? והרי חלילה לומר
שיש בחינה בחול מה שאינו בשבת חס ושלום.
אמנם באמת לא קשה מידי:
דמלבד דמכל מקום בחינת ז"א הוא למעלה מבחינת
יעקב בכלל⁶², וגם איתא, דו"א שרשו גבוה אפילו
מאבא-ואימא, כנודע מענין ז"א בעתיקא אחיד ותליא
כו';
אך עוד זאת, כי הנה יתרון מעלה זו שבבחינת יעקב
– היותו מיסוד-אבא – הרי גם בחינה זו ממש נמצאת
בשבת בן ז"א ביתר שאת. שהרי בשבת עולה ז"א ומלביש
לעצמיות האורות דאבא ממש, עד שנמצא אז ז"א
במדרגת אבא ממש⁶³. נמצא, בשבת יש ב' המעלות –
היינו: בחינת ז"א בשמלביש לעצמיות אבא ממש.

⁵⁸ ונענין עדות ביעקב כו'.

⁶³ וכמו שכתב ב"פרי עץ חיים", גבי מוסף דשבת, בפירוש "זכר למעשה בראשית".

⁶⁴ [נענין על פסוק "כי עמך מקור חיים". ובפרשת שלח, על פסוק "ונעתה יגדל כו'"].

⁶⁵ [נענין בדבור המתחיל "שיר המעלות ממעמקים": דאף שהבן למטה אינו חייב למסור נפשו בשביל אביו כו', אבל בנמשל למעלה כו' ענין שם].

⁵⁸ [נענין ב"פרי עץ חיים", שער השבת, פרק ד': אמנם יש אחר כך עוד עליות לזו"ג בשבת, עד שמתעלים למקום אבא-ואימא ממש. ועוד כו'].

⁵⁹ [נענין מזה בביאור על פסוק "הבאים ישרש יעקב יצין ופרח ישראל" – לעיל סוף פרשת שמואל].

⁶⁰ ענין ב"פרי עץ חיים", שער י"ט, פרק ד'.

⁶¹ ונזכר לעיל, בביאור ד' מי מנה עפר יעקב כו'.

⁶² [נענין ב"לקוטי תורה" (להאריז"ל), בתהלים סימן ע"ח, על פסוק (ה)

במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, והוא, שבחינת
 בן מתעלה להיות גם בן בבחינת ומדרגת עבד הב', וזהו
 בחינת "עבד נאמן כו". והוא ענין שן"א נקרא "בן"ה,
 מלביש עצמיות אורות אבא כו" – שהוא יראה-עילאה.
 ויראה-עילאה זו כלולה גם בן עם השמחה, וכמו
 שכתוב: "וכל הלכות ויראוך", ואף על פי כן: "וכל
 קרב וכליות יזמרו לשמך כו", וזהו "ישמח משה כו" כי
 עבד נאמן כו"68 :

ו"יעקב" – י"עקב – היינו הארה מבחינת יו"ד' זה
 שנמשך לבחינת "עקב", בענין "בחכמה יסד ארץ" (משלי
 ג, ט), אכן עצם בחינת היו"ד – זהו בחינת "משה עבדי
 כו"66.
 ובה יובן ענין שבת, שהוא בחינת "ישראל", שנקרא
 בן, אף שהוא גם בן בבחינת "עבד" – דהיינו בחינת
 ומדרגת "משה עבדי".
 וזהו שאנו אומרים בשחרית דשבת: "ישמח משה

67. (תפילת נשמת כל יד).

68. וענין בדבור המתחיל "ידעת היום". וענין מה שנתבאר סוף דבור
 המתחיל "ואלה שמות בני ישראל כו".

66. וענין במקום אחר – על פסוק (ישעיהו נד, יג) "ורב שלום
 בןיך": "אל תקרי בןיך" – שהוא בחינת בן, 'אלא בוניך כו' –
 שהוא בחינת עבד הב', שהן תלמידי-חכמים – שמקבלים
 מבחינת חכמה. וזהו עסק התורה בבחינת ביטול כו'.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

ועל כן נק' בשם מלאכה כמו המלאכה גשמית שאינה
 רק עמל ויגיעות כחות הנפש והגוף בבחי' ירידה
 והתפשטות החיות מעצמות הנפש והגוף כי הרי מה
 שתכבד עליו העבודה במלאכה ופעולה גשמית
 כמלאכת בנין וכתביבה ואריגה וכהאי גוונא הוא מפני
 שזהו בחי' ירידה והשפלה גדולה מן העצמות (ונק'
 עמ"ל הנפש מפני שאין לו תענוג עדיין עד אשר יראה
 שלימות ותיקון הפעולה כמה שכתוב במ"א) וראי' לזה
 מן המנוחה שנק' תענוג גדול מפני שהוא ענין החזרת
 התפשטות החיות שבפעולה אל עצם כח הפועל שאז
 תנוח רוחו ונפשו מפני שבאה אל בחי' עצמותה ולכך
 נק' בזהר שביטה דשבת נייחא דרוחא וכמה שכתוב כי
 בו שבת וינפש כו' ויש ב' מדריגות נפש ורוח והן ב'
 מדריגות זו למעלה מזו נפש הוא בדם שבאברים
 החיצונים כיד ורגל שהוא כח התנועה והמעשה שנק'
 גוף ורוח שכלב הוא בחי' רוח החיים הדופק בלב
 שהוא למעלה מבחי' התפשטות החיות באברים אלא
 הוא מקורם דפליג לכל שייפין כמה שכתוב בזהר
 דנפש מרכבה לגבי רוח ורוח לגבי נשם כו' וכאשר
 ישבות אדם מן המלאכה הרי יש ב' מיני מנוחות א'
 מנוחה דגופא שהגוף בחיצוניות שלו נח ושובת מן
 יגיע כפיו ורגליו וכהאי גוונא שזהו החזרת חיות נפש
 שבוים כו' והב' בחי' מנוחה שברוח החיים שכלב שגם

(ל) והנה בחי' מלחמה הנ"ל בהארת אור האלקי
 בתפלה ותשובה ומע"ט בניצוץ האלקי
 שלזאת ירדה מרום המעלות מעצמות המחשבה ורצון
 הפשוט כנ' בענין במי נמלך אינו לצורך עצמו' הנשמה
 האלקי' כ"א לברר ולהאיר את החושך דנה"ב כנ"ל
 דמעט אור ה' שבנה"א תדחה הרבה מן החושך כו'
 שזהו עיקר התענוג הנעלם בעצמות הפשוט שתורד
 הנשמה בשביל זה (ולכך נק' ישראל כי שרית עם
 אלקי' בחי' מ"ה דמברר ב"ן אבל הנשם' עצמה א"צ
 תיקון וביורו כי הרי שרשה בבחי' מה העצמי כו' וזה
 שאמר נשמה שנתת בי טהורה היא מבחי' טהירו
 עילאה שלפני הקו כו' וכמה שכתוב במ"א) והנה זאת
 הירידה נק' בשם עבודה לעבוד ולתקן דבר מה שצריך
 תיקון וביורו והן בחי' רפ"ח ניצוצין שנפלו כו' שמזה
 נתהווה בחי' נוגה דבי"ע ובחכמה אתברירו דוקא
 דהיינו בבחי' מה שבנה"א ע"י תורה ומצות ותשובה
 כו' ולא הפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא כו' בסור
 מרע כו' בשס"ה ל"ת ורמ"ח מ"ע שזה שאמר לעבדה
 ולשמרה כידוע והיינו ענין ל"ט מלאכות חורש וזורע
 כו' וכל עבודה שתעבוד הנה"א כל ששת ימי המעשה
 בתפלות החול ובתורה ומצות לברר בירורי נוגה דוקא
 כידוע שלזאת נמשכה ממקור חוצבה בעצמות הפשוט
 משום דסוף מעשה דוקא עלה במחשבה תחלה כנ"ל

46 ובראשית נמי מאמר הוא ובו עיקר השביתה כשבא אל
 47 עצמותו ובחול חזר ויורד להיות מקור למקור כו' כמה
 48 שכתוב כולם בחכמה עשית כו' ולכן נקרא ח"ע בשבת
 49 בשם קודש לשון הבדלה שנבדל מבחי' התפשטות
 50 למטה בשביל איזה השפעה אלא בא לכלל עצמותו
 51 ממש כאדם הטרוד בשכלו כששובת ונח מלהשפיע
 52 ולעין לגמרי כו' וד"ל (ועד"ז יובן עד רום המעלות גם
 53 בבחי' חכמה דא"ק שנקרא אדם דבריא לגבי מל'
 54 דא"ס עצמו כידוע דנר"נ בכלל נשמה בא"ק ורוח בע"י
 55 וא"א ונפש בז"א שנקרא אדם דע"י כו') והנה מאחר
 56 שבחי' נייחא דנשמתא באצ"י ממילא נכלל בזה בחי'
 57 נייחא דנשמות שנבראו ונאצלו מבחי' אותיות
 58 המחשבה דח"ע דאצ"י כמו ישראל עלה במחשבה וזה
 59 שאמר שבת להו"ה שהשביתה בשם הו"ה דחכמה
 60 מקור כל הנשמות שנקרא בנים כטפה ממוח האב כו'
 61 דכמו ששבת מכל המעשים שנקרא נייחא דגופא ורוחא
 62 ודאי שבת מכל התפשטות חיי הנשמות ויש בכלל
 63 מאתים כו' כנ"ל וכמבואר למעלה בענין עלמין סתימין
 64 ועלמין דאתגליין בהפרש שביניהם דבאותיות
 65 המחשבה יש בחי' התכללות גמור אעפ"כ יתכן בהן
 66 השביתה שעולין ומתאחדים בעצמות המחשבה ממש
 67 והוא עיקר עליות הנשמות בשבת כמה שכתוב והיה
 68 מדי כו' יבא כל בשר כו' כמה שכתוב בס' הבהיר
 69 ומכ"ש העלמין סתימין מאחר שנקרא בשם עלמין
 70 עכ"פ מפני שנמשך מבחי' מקור בהתפשטות לחוץ
 71 כאשר שובת חזר מקורם אל העצמות כמו ששובת
 72 מעלמין דאתגליין מבחי' גילוי אותיות הדיבור כמה
 73 שכתוב ודבר דבר כו' וזהו שנקרא בשם מנוחה לחיי
 74 העולמים ב' עולמים עלמין סתימין וכו' ויובן כן עד
 75 רום המעלות גם בבחי' מחשבה ורצון הפשוט בעצמות
 76 ממש שנקרא סתימא דכל סתימין כנ"ל שגם שם יתכן
 77 בחי' השביתה שזהו ענין החזרת המחשבה והרצון
 78 הפשוט הזה אל בחי' עצמותו ומהותו ממש שהרי
 79 אא"ס עצמו למעלה גם מבחי' מחשבה ורצון פשוט
 80 מאחר שזה הרצון בכלל השפעה חוץ מן העצמות
 81 יחשב עכ"פ שהרי אומר כשעלה ברצונו הפשוט וכה"ג
 82 שז"ש יהי רצון מלפניך כידוע כמה שכתוב לאו מכל
 83 אינון מדות כלל כו' ויובן דבר הזה ממחשבה הנגלית
 84 בהשגה עיונית שאותיות המחשבה מתהווים בכל השגה
 85 עיונית בהכרח והוא בחי' צמצום עצם אור השכל
 86 המושג בעיון היולי וזה הצמצום אינו אלא בבחי'
 87 ירידת אור עצם השכל המושג לעצמו כשהוא רוצה
 88 להשפיע ולגלות בדיבור לזולתו דוקא אבל כששובת
 89 ונח משפע זו אלא מעמיק בעיון שכלו ההיולי
 90 בהשכלת דבר חכמה זו הרי אז מתבטלים אותיות

1 הוא ירד בהתפשטו' להיות מקור לחיות הנמשך
 2 בפעולה ועתה חזר רוחו אל עצמותו ונק' נייחא דרוחא
 3 שתשוב רוחו אליו ובעבודה קשה שתכבד נק' קוצר
 4 רוח שהוא בחי' צמצום וקוצר רוח ונק' עמל רוח כו'
 5 ובהחזרתו הוא תענוג בהשבת רוחו שהוא גדול הרבה
 6 מערך התענוג שבהשבת הנפש שנק' נייחא דגופ'
 7 מאחר שהוא מקורו כו' וד"ל. ויש עוד מדריגה ג'
 8 שלמעלה מבחי' נייחא דרוחא והוא בבחי' הנשמה
 9 שמשכנה במוחא כידוע דנר"נ מתלבשים במוחא ולבא
 10 וכבדא כו' והרוח מקבל מן הנשמה שבמוח והוא בחי'
 11 אור החכמה שבמוח שהוא מקור המדות שבלב כו'
 12 וכאשר ישבות ותנוח דעתו וחכמתו שהוא מקור
 13 הראשון ממילא נכללים בזה נייחא דרוחא וגופ' הנ"ל
 14 כי הוא העיקר ויש בכלל מאתים מנה כו' והתענוג
 15 בהחזרת אור החכמה שבמוח אל עצמותו הוא התענוג
 16 היותר גדול מכולם ונק' נייחא דנשמתא כו' וזהו
 17 שבשבת נא' וקראת לשבת עונג והוא עונג העליון
 18 שבחכמה שנק' קדש עילאה ולכן נא' כי קדש היא לכם
 19 קדש מלה בגרמי' כמה שכתוב בזהר ויובן כ"ז בדוגמא
 20 למעלה בבחי' אדם העליון שעל הכסא כו' דכתיב
 21 ששת ימים עשה ה' כו' שהן ו' יומין עלאין דאצ"י בחי'
 22 ו"ק דז"א בבחי' נפש ורוח כידוע שבחי' נר"נ דז"א
 23 דאצ"י הוא בחי' מקור למקור לבי"ע עד"מ הנ"ל
 24 בפעולות אדם כו' כך שם אלקים דמע"ב נק' שם
 25 הפעולה לבד כמו בחי' נפש שברם שפועל כל תנועה
 26 כו' והוא בחי' נפש דאצ"י שנק' בחי' מל' דאצ"י בכלל
 27 כידוע בכל ששת ימי המעשה בחי' פעולה האלקית
 28 נמשך בבי"ע ונק' עבודה ויגיעה ועמל וכמה שכתוב
 29 אדם לעמל יולד כו' שהוא בחי' הביוררים דב"ן לברר
 30 לבחי' נוגה דבי"ע כנ"ל בענין ל"ט מלאכות כו' והיינו
 31 בחי' ירידה והתפשטות אור וחיות אלקית חוץ מעצמות
 32 אור האצ"י וכו' להיות ראש ומקור לבי"ע בבחי' עשיה
 33 לבד כידוע ובשבת נאמר כי בו שבת וינפש בחי' נייחא
 34 דגופא ונפש שבבחי' המעשה לבד וכמו"כ ממילא
 35 מובן שיש עוד שביתה עליונה למעלה מזו ונקרא נייחא
 36 דרוחא דז"א דאצילות כידוע שהקב"ה נקרא נפש כמו
 37 נשבע ה' בנפשו ונקרא רוח כמו נשמת כל חי ורוח כל
 38 בשר כו' והתענוג העליון שבהחזרת ושביתה רוחו גדול
 39 מתענוג שבשביתה נפשו כו' כנ"ל והשביתה העליונה
 40 הכוללת הכל הוא בחי' נייחא דנשמתא דז"א שנקרא
 41 נשמת כל חי כו' ששם התענוג יותר גדול מכולן כנ"ל
 42 והוא ענין מה ששובת הקב"ה בבחי' חכמה שבמוחא
 43 עילאה להיות מקור למדות שבלב העליון בשביל
 44 השתלשלות העולמות דבי"ע שהרי בחכמה הוא שורש
 45 כל השתלשלות כמה שכתוב בראשית בחוכמתא

12 הפשוטה וזהו עיקר השביתה שנקרא מנוחה לחיי כל
13 העולמים בכלל שזהו גם לבחי' נשמה בכלל הכל
14 שנקרא נשמתא דפרחא מחי העולמים בכלל בחי' מל'
15 דא"ס הנקרא נשמת כל חי בכללות כידוע לפי שנכלל
16 הארת האור הראשון הנמשך מן העצמות ונכלל
17 בעצמות ממש וזה שאמר עולת שבת בשבתו שבתו
18 דוקא דהיינו גם בבחי' ח"ע שבעצמות אא"ס יתכן
19 שביתה כי מה שנקרא גם בשם עילת כל העילות הוא
20 בכלל בחי' השפעה חוץ מן העצמות ממש להיות
21 מקור למקור כל העילות כו' משא"כ בחי' העצמות
22 ממש כידוע וד"ל:

שנר התשובה. איתא בר"מ. לד"ד 9

1 המחשבה ונכללים בעצמות ההשגה העיונית בלתי
2 ניכרין כלל במציאות בפ"ע אבל מ"מ יש להן מציאות
3 עכ"פ רק שאינו ניכר כו' אך כאשר שובת ונח גם
4 מהעמקת שכלו העיונית בדבר חכמה זו שבא כח
5 השכל אל העצמות גם הוא מבילתי יאיר אור
6 בהתפשטות השכלה עיונית גם לעצמו כו' אז אין
7 מציאות אותיות כלל במחשבה העיונית גם בבחי'
8 התכללות כו' וד"ל. וכה"ג יובן באותיות המחשבה
9 והרצון הפשוט שבעצמות ממש שכאשר שובת וכא
10 אל עצמותו ונכלל בו המחשבה העצמית אז אין
11 מציאות אותיות בטהירו עילאה שנקרא מחשבה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

15 טעמי תורה שיתגלו לע"ל ואפי' שמים חדשים וארץ
16 חדשה שיתגלה לע"ל הכל הוא כלול בתורה של מעלה
17 שהוא כלי לעצמות אא"ס, אך הגילוי יהי' לע"ל וכעת
18 א"א להשיג, שזהו התורה שלמעלה מבחי' ביוריס רק
19 ממילא יהי' כל הקליפות בטלים וכמו ואת רוח
20 הטומאה אעביר מן הארץ, וגם יהי' הביטול בכל
21 הנבראים ממילא כמו קירוב המאור לגבי ניצוצות
22 שממילא נכללים הנצוצות, וזהו יהי' הכל בגילוי לע"ל
23 אבל עכשיו א"א לשום נברא לקבל הגילוי הזאת, וזהו
24 אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני שא"א להשיג לשום
25 נברא טעמי תורה, אבל ראיתי שיש יתרון לחכ' מן
26 הסכלות שזהו חכ' שבתורה שמקור להשתלשלות
27 עולמות שזהו בחכ' אתברירו לברר בין טוב לרע
28 כיתרון אור מתוך החושך.

בשנה שנהל משה למדוס

1 אך לכאורה הנה א' שלמה אמרתי אחכמה והיא
2 רחוקה ממני שזהו היפך מכל הנ"ל שלא השיג
3 בחי' חכ' שבתורה. אך הענין הוא הנה כתיב עוטה אור
4 כשלמה, שיש ב' בחי' בתורה, א' שנק' אור וב' שנק'
5 שלמה, והענין הוא כי הנה כתי' ואהי' אצלו אמן
6 וארז"ל א"ת אמן אלא אומן שהתורה נק' אומנתו של
7 הקב"ה כי אסתכל באורייתא וברא עלמא, והתורה
8 נקראת ממוצע כמו כלי אומנות שהם ממוצעים
9 ובממוצע יש ב' בחי' בחי' אחרונה שבעליון ובחי'
10 עליונה שבתחתון, כך התורה שנק' אור היא כלי
11 לעצמות אוא"ס שיהי' שורה בתוכו, ושלמה הוא
12 התורה שמקור להשתלשלות עולמות שהוא מקור
13 הגבול. וזהו שאמר שלמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה
14 ממני כידוע שהכל הוא כלול בתורה של מעלה כמו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

5 שנברא יש מאין שמכנים מציאת העולם בשם יש
6 ונתהוה מאין, והלא הוא ית' הוא יש האמיתי, וגם אפי'
7 לפי בחי' ד"ת ג"כ מושג שאין שייך לקרות בשם יש
8 מאין כי הלא בהבראם בה"א בראם וכמ"ש כי ביה

1 ובכדי להבין זה ילה"ק תחלה ענין הידוע בברה"ע
2 שהבריאה היא יש מאין, ולכא"ו יפלא הלא
3 באמת נהפוך הוא, שהרי באמת כולא קמי' כלא חשיב,
4 ובמה נחשב עוה"ז השפל והגשמי עד שנא' עלי'

אינו דבר חדש כלל שהרי מה שמחשב תחלה במוחו
 הוא מדבר אח"כ, ולא נתחדש בזה דבר כ"א מאותיות
 המח' לדבור, אבל ענין המעשה הרי עצם דבר הנעשה
 הוא מחודש לגמרי שלא יתכן לומר שגשם הדבר
 הנעשה היא היתה במחשבתו או בדבורו וכ"ש בשכלו
 כמו שנעשית אח"כ, וא"כ בדבור עד"מ שמצוה לעבדו
 לעשות איזה דבר הרי אומר רק שם דבר הנעשה, וכמו
 שמצוה לבנות לו בית וכדומה האם נא' שעצם עצי או
 אבני הבנין היו תחלה בשכלו או מחשבתו ודבורו, כ"א
 שמצוה לבנות מעצים או מאבני, וע"י המעשה
 שעושי מתחדש דבר חדש שלא הי' בדבורו כלל עצם
 הדבר ההוא, והיינו להיות כי המעשה הוא כח היותר
 אחרון והרי הוא מובדל בערך גם מן הדבור שאינו
 שייך לומר ע"ז שהוא בחי' השתלשלות יש מיש,
 שהדבור הוא רוחני והנעשה הוא גשמי מורגש בראות
 ומישוש הגשמי וגשם מובדל. וה"ז משל להבין ענין
 ברה"ע שמה שנתהוה למציאות יש ודבר ה"ז
 התחדשות גמורה שאינו שייך לאמר שגשם העולם הי'
 כלול תחלה במקורו ושרשו כ"א בבחי' ריחוק, לכן
 קראו זה בשם יש מאין, כאילו נא' שאינו יודעי' כלל
 מאין נמשך ונתהוה דבר זה, והיינו להיותו התחדשות
 גמורה ולא ע"ד ההשתלשלות שהוא יש מיש כ"א יש
 מאין, וכמאמר החוקרי' שנתהוה דבר מלא דבר. וגם
 פ"י מאין הוא שאינו מושג לנו מאין נתהוה זה, והיינו
 להיות כי הדבר המהווה מוכרח להסתתר מן הדבר
 המתהוה, דאל"כ אינו יכול להיות מציאות התהוות
 היש מחמת הקירוב של דבר המהווה, ולכן אנו קוראי'
 זה מאין ע"ש שאינו מושג לנו כלל מחמת התגשמיותו
 בגשם העוה"ז, שנעשה דבר חדש לגמרי שלא הי' כלול
 תחלה באופן כזה וה"ז ריחוק הערך זמ"ז עד
 שבשכלינו א"א לנו להשיג הכח והחיות המהווה מהו,
 ולכן קוראי' זה יש מאין, יש הוא ע"ש ההרגש
 וההתחדשות שנעשה, וזה נעשה מאין פ"י ע"ש
 ההתחדשות שלא הי' תחלה באופן כזה במקור
 המהווה, וה"ז אין פ"י שאינו יש כזה שנעשה, וגם מאין
 שאינו מושג לנו כלל מהו לעוצם דקותו נגד ערכינו
 הדל והשפל, שגם בכח היותר נעלה אצלינו והוא כח
 השכל, ג"כ א"א לנו להשיג רק מציאותו ולא מהותו
 כו'.

ה' צור עולמי' וארז"ל ביו"ד נברא העוה"ב ובה"א
 נברא העוה"ז, ומאחר שכלליות הבריאה נברא רק
 משני אותיות, ומה תופס מקום שני אותיות נגד כלליות
 הדבור, והלא כלליות הדבור יותר נמוך במדרגה מן
 המח', וכ"ש ב' אותיות לגבי המח' שהרי גם נגד
 הדבור אינו תופס מקום כלל, וכ"ש לגבי בחי' חכ'
 דאצי' שכלא וכאין נחשבו גם מקור התהוות כל
 מציאות היש דבי"ע, וגם מציאות היש לגבי מקורם
 הב' אותיות הנ"ל מובן ג"כ שאינם תופסי' מקום כלל,
 שהרי השני אותיות הם מהווי' מציאות כל
 ההשתלשלות דבי"ע וזה מוכרח ומושג יתרון מעלת
 דבר המהווה על הדבר המתהוה, שבאמת מוכרח
 להיות מוסתר דבר המהווה מן הדבר המתהוה דאל"כ
 לא הי' מציאות התהוות היש, ואיך מכנים ברה"ע
 בשם יש מאין. אך הענין הוא דענין מה שקוראי' זה
 בשם יש מאין הוא ע"י בחי' העלם והסתר דבר
 המהווה מן הדבר המתהוה, והיא הנותנת שזהו ההפרש
 בין השתלשלות שהוא בחי' יש מיש משא"כ ברה"ע
 הוא יש מאין, להורות שהדבר המהווה מסתתר מן
 הדבר המתהוה עד שאינו מושג כלל והתהוות זה היא
 מחודשת ממש שלא הי' תחלה באופן כזה בהמהווה.
 והענין הוא דהנה עד"מ שכל ומדות או גם מח' ודיבור
 ה"ה בחי' השתלשלות, והיינו שע"פ השכל שמבין
 שטוב לפניו הדבר ההוא נעשה אצלו אהבה וחשק
 לדבר הזה, או אם ע"פ ההתבוננות בשכלו שלא טוב
 לפניו ה"ה שונא דבר זה ואינו רוצה בשום אופן, שהרי
 יש ענין הדבר ההוא תחלה בשכלו ואח"כ בא מן
 השכל למדות, והרי בהיותו בבחי' גילוי המדה לאהוב
 או לשנוא הדבר הזה אינו דבר חדש אצלו שהרי הי'
 תחלה בשכלו, וגם במח' שהוא לבוש השכל ג"כ אינו
 דבר חדש שאם לא הי' קדום בשכלו הבנת הדבר לא
 יוכל לחשוב זה במח', כי המחשבה היא רק לבוש
 להלביש השכל ולגלות העלם השכל לגבי עצמו כמו
 פעולת הדבור לגבי זולתו, וא"כ אינו שייך לאמר
 שבמחשבתו שחושב איזה דבר ה"ז התחדשות גמורה
 שלא הי' תחלה בשכלו, שבאמת אינו כן כ"א תחלה
 היתה כלולה בשכלו והמח' הוא רק מגלה העלם השכל
 ואינו דבר חדש כלל כ"א מה שהי' בשכל בהעלם בא
 במח' בגילוי לגבי עצמו כו', וכן מן המח' לדבור ג"כ

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

ויקרא, פ' זכור, על התנאים של בתו דבורה לאה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

נפשי ויציבות פנימית, עד שגם אינו נחשב אצלו לנסיון
 כלל מה שבא מסית להדיחו מאחר שאופן אחר חס
 ושלום אינו שייך כלל בו' - המושג ניסיון הוא כאשר
 יש לו ב' אפשרויות והוא בוחר באחת מהם, אך כאשר
 זה בשבילו כלל לא אופציה, אין זה נחשב עבורו אפילו
 כנסיון.
 (ואין זה מצד התוקף לבד - זה לא בגלל שהוא אדם
 עקשן ולכן לא ניתן להניע אותו, שהרי ישנם בני אדם
 'עקשנים' ובכל זאת אינם מצליחים לעמוד בנסיון קשה,
 כי אם מפני שסיבת התוקף הוא מצד התמימות שהוא
 ענין הביטול בו' - כפי שהתבאר לעיל, שהתמימות
 שרשה בביטול הפנימי למעלה מטעם ודעת, על כן אינו
 מתפעל משום דבר בו'),
 וידוע דנעוץ תחלתו בסופן⁵⁰ - למרות שהתמימות
 משפיעה על כל חלקי הנפש כנ"ל, הנה עיקר השפעתה
 על החלק התחתון - רובד המעשה, כי המעשה הוא סוף
 הכוחות בנפש ושרשו בראש ותחלת הכל שהוא נקודת
 הרצון, שהוא תחילת הכוחות, שזהו עיקר האמת דמדת
 התמימות שבא בסוף מעשה בפועל ממש בתמימות
 העשיה בתוקף מבלי יטה כלל בו' - כלומר, הביטוי
 השלם של מידת התמימות והאמת שבה שרשה ברצון
 העצמי, הוא דוקא במעשה בפועל.
 (ונודע דאמת ראשי תיבות א' מ' ת', כלומר, א' ראש
 האותיות, מ' תוך - אמצע האותיות, ת' סוף האותיות,
 והוא ענין הרצון שזהו ראש הכל (כנגד האות א'),
 והתמימות כמוה ולב שנקרא תוך (כנגד האות מ')
 והתמימות במעשה שנקרא סוף (כנגד האות ת') בו',
 והכל אמת - כיון שזה נמשך בעצם נקודת הרצון בכל
 הכחות עד סוף מעשה בו', ואפשר שלגבי הרצון - שהוא
 מעל הכוחות הפנימיים וללא ערך אליהם הכל - גם
 התמימות של המוח והלב - במעשה יחשב בו').
 וזהו פירוש הפסוק⁵¹ אז אתם ש"אתם" מורכב מ - א'
 תם והוא רומז דשרש ומקור התמימות הוא ברצון
 שלמעלה מהדעת (שהוא בחינת הא' כנזכר לעיל),
 שבלתי נוטה כלל מנקודת רצונו הפשוט ותמים ותוקף
 התמימות הזאת הוא בכל הכחות עד העשיה בפועל
 ממש בו',

האם לא יכולה להיות התפעלות פנימית ללא שינויים?
 אומר הרבי נ"ע: (ורק התפעלות עצמי הוא באמיתות
 ממש ואינה משתנה בו', והיינו כאשר יש התגלות עצמי
 באמת - כאשר מתגלה הרצון הפנימי והעצמי שבנפש,
 יכולה להיות התפעלות פנימית שלא משתנית, ואם אינו
 אמיתי ישתנה ויתחלף תיכף בו', - כלומר, כאשר
 ההתפעלות נובעת ממקום שאינו אמיתי, וודאי שהיא
 לא תחזיק מעמד, והתפעלות שעל פי טעם ודעת -
 למרות שיש לזה בסיס מסוים של שכל, ואינו חיצוני
 ושקרי לגמרי, הרי היא גם כן משתנה בו'),
 והתמים בלב הוא שאינו מתפעל - תכונת התמימות היא
 הנחה אל משהו שמעבר, שגורם לו לא להתפעל, כלומר
 לא להתלהב ולהתרגש מדבר כזה או אחר, אבל הוא
 תמים ושלם (נאנץ' (שלם) און ערנשט (ורציני) וואס עם
 ארט ארט (מה שהוא שווה - שווה) און וואס עם ארט
 ניט ארט ניט (ומה שאינו שווה - לא שווה) ואינו
 מרומה לא לעצמו ולא לזולתו בו'), ולא ישונה הרגש
 שבלב לפי שהוא מצד עצם נקודת הרצון שאינו משתנה
 לעולם בו'.
 גם כאן, ענין התמימות הוא הנחה שמעבר לכוחות
 הפנימיים, ולכן גם כשזה משפיע על הלב, זה משפיע
 בו יציבות פנימית, ויכולת להישאר במקום (מבלי
 להתנענע 'אנה ואנה') באופן של שלימות פנימית.
 וכן יש תמימות במעשה - השפעת התמימות על רובד
 המעשה - הנקרא תמים במעשיו וכמו שכתוב⁴⁸ על
 איוב איש תם וישר - שהתמימות מתבטאת - שהוא סור
 מרע ועשה טוב בפועל ממש בבחינת התמימות שלא
 ישונה לעולם - כפי שנתבאר לעיל, שהתמימות נותנת
 את היציבות הפנימית ללא שינויים, ואינו נוגע לו הזמן
 והמקום, - הוא מקיים את מה שצריך לקיים בכל נקודת
 זמן ובכל מקום שנמצא, שמפני תוקף הדבר והתמימות
 שבנפשו שכך צריך לעשות ואינו שייך כלל באופן אחר,
 על כן בכל זמן ובכל מקום שהוא הרי הוא עושה כן
 בלי שום שינוי כלל, ולא יחוש משום מנגד ומסית
 להדיחו חס ושלום מצד עוצם התוקף בנפשו⁴⁹ בו', - גם
 כאשר יש המנסה להסיתו ולהדיחו ממעשיו, הרי לא
 חש אליו כלל, כי התמימות הפנימית נותנת לו תוקף

לדרגת התמימות שבמעשה. עיין שם.

50. ספר יצירה פרק א משנה ז.

51. תהילים יט, יד.

48. איוב א, א.

49. ראה לקוטי שיחות שם, הערה *64, ששורות אלו מבטאות את כללות ענין התמימות, למרות שמתייחסות כאן

והמטה והמטה לא יכול להיות לעולם כדרגת המעלה,¹⁹
 וכפי שנתבאר לעיל באריכות.²⁰
 (ובכללות הוא בבחינת העלם וכמו שהוא בעלם הוא²¹
 שזה בכל מקום ממש בו', - כלומר, בדרך כלל, הרי אין²²
 הרצון העצמי מתגלה אצל האדם, וכיון שאינו מתגלה²³
 הרי הוא בוודאי בכל הכוחות בשווה, שהרי כפי שאינו²⁴
 מתגלה בשכל אינו מתגלה במידות וכו', ואם יהיה²⁵
 התגלות נקודת הרצון הוא גם כן בשווה בכל מקום, -²⁶
 גם כאשר יש התגלות הרצון העצמי, אין התגלותו²⁷
 באופן של התחלקות בין כוחות הנפש השונים, אלא²⁸
 אופן התגלותו היא בשווה בכולם, וכמו במסירות נפש²⁹
 בנסיון דקדוש השם - שאז מתגלה הרצון העצמי³⁰
 שלמעלה מטעם ודעת, הרי ההתגלות היא בסוף מעשה³¹
 בתוקף ההתגלות במסירות נפש בפועל ממש על קדוש³²
 השם שווה - שיכול להיות התגלות שווה בכל הכוחות³³
 גם בסוף מעשה, הוא רק מצד עצם נקודת הרצון³⁴
 שמתגלה בסוף מעשה בפועל ממש בו').³⁵

בסוכות תשנב

וזהו מה שבחרצון לא יש התחלקות מדריגות דבחינת¹
 מיעוט וריבוי - כל האריכות בענין התמימות היתה²
 להמחיש את מה שנתבאר קודם, כי באור המקיף -³
 שהמשל אליו הוא כח הרצון, יכול להיות תוקף במיעוט⁴
 כמו בריבוי, שגם בסוף מעשה שהוא בבחינת מיעוט⁵
 האור לגמרי ואין כאן התפעלות והתגלות הרצון כלל,⁶
 - שכח המעשה הוא הנמוך ביותר מכוחות הנפש, ואין⁷
 שם כל כך גילוי הנפש (שלא ככוחות השכל והרגש),⁸
 ובכל אופן - כשמדברים על התגלות הרצון, הרי - והוא⁹
 בבחינת התוקף ביותר כמו בעצם נקודת הרצון ממש¹⁰
 בלי שום שינוי כלל וכלל בו'.¹¹
 ומובן מזה גם כן שנמשל למעלה דמה שיש באור מקיף¹²
 חילוקים של עליון ותחתון בבחינת ריבוי ומיעוט האור¹³
 - שבחלק העליון של העיגול האור בגילוי יותר ובחלק¹⁴
 התחתון הוא במיעוט יותר, כפי שהובא בתחילת¹⁵
 המאמר, אין זה בחינת התחלקות כלל לפי שבהמיעוט¹⁶
 יש בחינת הריבוי ויש בו כל התוקף שבריבוי בו' - שלא¹⁷
 ככוחות הפנימיים, שבהם יש חילוק מהותי בין המעלה¹⁸

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[מנחם־אב ה'תש"ב]

זו כוונת המילים "ואחר עורי נקפו זאת" - זה שהגוף¹⁶
 שבור נובע מ"גואלי חי", כי האמת היא ש"ומבשרי¹⁷
 אחזה אלקה" - מהגוף והנפש שלו, יכול אדם להבין¹⁸
 אלקות.¹⁹
 כשם שהגוף חי מהנפש שה' יתברך נפח בגוף, כך²⁰
 העולם וכל ברואיו חיים מהאלקות.²¹
 אלא שהחיות האלקית שמחיה את כל הנבראים היא²²
 נסתרת מאוד, באופן שאנו הנבראים כלל לא יודעים²³
 את המציאות האמיתית של החיות, כי אנו יודעים את²⁴
 מציאות החיות רק על-ידי הפעולה.²⁵
 כאשר אנו רואים שהעולם וכל הברואים שבו חיים,²⁶
 העצים צומחים ונותנים פירות, התבואות בשדות²⁷
 צומחות וכן הלאה, הרי ידוע²⁸ ששום דבר לא נעשה
 מעצמו, מוכרח להיות כוח שעושה את הדברים, שכן²⁹
 מציאות ממציאות, היינו יש מיש - לא תתכן.³⁰

"ואחר עורי, נקפו זאת ומבשרי אחזה אלקה".¹
 איוב, שבתחילה היה האדם המאושר ביותר בעולם,²
 ואחר כך כאשר השטן קטרג עליו, וטען לפני בורא³
 העולם ברוך־הוא שדבקתו בה' נובעת רק מכך שה'⁴
 יתברך ברוך אותו בבריאות, ילדים בריאים ובעושר;⁵
 אבל אם ה' יתברך היה לוקח ממנו את הילדים ואת⁶
 העושר והיה עושה אותו חולה, אזי איוב, המאמין,⁷
 יחלל את את שמו הקדוש של ה' יתברך. הקדוש⁸
 ברוך־הוא מסר את איוב לידי השטן לנסותו.⁹
 איוב איבד את הילדים, את העושר וחלה במחלות¹⁰
 שונות. ביוכחים עם חבריו־מנחמיו הוא אומר שהוא¹¹
 בטוח שגואלו¹² מהיסורים - חי. הוא מאמין בהשגחה־¹²
 פרטית, וזה שהוא שבור ורצון מבחינה גופנית, זה¹³
 משום שהרקע של כל היסורים הוא ההשגחה הפרטית,¹⁴
 שה' יתברך מעניש לשם תכלית מסוימת.¹⁵

גרי" (הערת כ"ק אדמו"ר).

(3) ראה המשך יו"ט של ר"ה - תרס"ו ס"ע רו (מהדורה
 חדשה ע' רעג והערה 21).

(1) איוב יט, כו.

לכללות מאמר זה ראה ספר המאמרים ה'ש"ט ע' פט ואילך.
 (2) לפני הפסוק "ואחר עורי גוי" כתוב "ואני ידעתי גואלי חי

9 וכמאמר הידוע⁵ "אלמלא מתכנשין כל באי עולם, אינם
10 יכולים לברוא כנף יתוש ולהטיל בו נשמה", כי ענין
11 הבריאה הוא רק בחיק הבורא ברוך-הוא, ומה שהגשמי
12 נברא מהרוחני, זוהי בריאת יש מאין שהיא רק בחיק
13 הבורא ברוך-הוא.
14 קיצור. ומבשרי אחזה אלקה – מהרכבת הגוף והנפש
15 מבינים אנו את האלקות שישנה בעולם עם כל
16 הברואים, שבריתם וחיותם היא רק בחיק הבורא.

1 כפי שאנו רואים שכאשר זורעים גרעין באדמה,
2 גידולים טריים צומחים רק כאשר הגרעין נרקב
3 ומתאחד עם כוח הצומח שה' יתברך הטביע בארץ.
4 מכאן הוכחה שבין הגרעין הנזרע לתבואה הצומחת,
5 מוכרח להיות ריקבון, הנקרא אין.
6 כידוע⁴ שברית העולם שה' יתברך ברא, היא בדרך
7 בריאה יש מאין, מציאות מ'לא-מציאות', שענין
8 הבריאה הוא רק בחיק, היינו ביכולת, הבורא.

ב.

17

48 הדיבור, לא יהיה יותר מהעילה, המחשבה, כי העילה
49 והעלול – העילה היא בקירוב ובגילוי אל העלול,
50 והעלול משיג את העילה.
51 אבל בבריאה יש מאין, היש לא משיג את האין, והאין,
52 החיות האלקית המחיה את העולם עם כל הברואים,
53 נסתר מאוד באופן שאנו, הנבראים, לא יכולים להשיג
54 זאת.
55 למרות שבפועל ונפעל, יודעים מהפעולות את מציאותו
56 של זה הפועל את הפעולות, אבל בפעולת החיות
57 האלקית המחיה את העולם וברואיו, אין אנו יודעים
58 אלא את מציאות המציאות של החיות האלקית.
59 בכוחות הנפש⁹, אנו יודעים מהפעולות את מהות
60 המציאות של הכוחות, אבל בנפש, מפעולות הנפש אין
61 אנו יודעים אלא את מציאות המציאות של הנפש.
62 הסיבה לכך היא, שהכוחות הם פריים. כל כוח הוא
63 פרי, ובמילא מהפעולה אין אנו יודעים את מהות
64 הכוח, אבל את מציאות הכוח אנו כן יודעים. אבל
65 בנפש, שהיא כללית, מהפעולות אנו יודעים רק את
66 מציאות המציאות של הנפש, אבל את מהות המציאות
67 של הנפש אין אנו יודעים.
68 כך גם בחיות האלקית המחיה את העולם, בנוסף לכך
69 שזו חיות כללית המחיה נבראים שונים ברגע אחד,
70 עצם החיות המחיה את העולם נסתרת מאוד, ולכן
71 נקרא העולם בשם 'עולם' – מלשון העלם¹⁰.
72 קיצור. בריאה יש מאין אינה כפי שאומן עושה כלי.
73 החיות מאוד נסתרת מהנבראים. אין זה דומה לעילה
74 ועלול, שכל ומידות, מחשבה ודיבור. העילה קרובה
75 לעלול, העלול משיג את העילה. נבראים יודעים רק
76 את מציאות החיות האלקית.

18 ענין ואופן בריאה יש מאין הוא בשני גדרים הפכיים:
19 הכוח האלקי, שזהו האין שבורא את היש, מוכרח
20 להמצא בבריאה תמיד⁶.
21 בריאת יש אינה כמו יצירת כלי. הכלי אינו זקוק יותר
22 ליוצר כדי להיות מציאות, אבל היש מוכרח שהאין,
23 הכוח האלקי שברא אותו, ימצא בו תמיד. מכיון שהיש
24 עצמו אין לו קיום.
25 ברגע שהאין, הכוח האלקי, מסתלק ממנו, בו ברגע
26 היש מתבטל מיד כלא היה.
27 יחד עם זאת, הגם שכל קיומו של היש הוא הכוח
28 האלקי, בכל זאת, בשעה שהאין נמצא ביש, מוכרח
29 האין להיות מאוד מוסתר מהיש כמאמר⁷ "העלם
30 הבורא מהנברא" – הבורא ברוך-הוא מוכרח להיות
31 נסתר מהבריאה.
32 הרי שאופן הבריאה יש מאין הוא בשני גדרים הפכיים:
33 [א] האין מוכרח להיות ביש, ו[ב] הוא מוכרח להיות
34 בתכלית ההעלם, שהיש הנברא, אף שהוא עצמו יודע
35 שכל מציאותו היא הכוח האלקי. הכוח האלקי מאוד
36 נסתר מהיש, עד שהיש אינו יודע מהו. לכן הכוח
37 האלקי נקרא אין – לא ידוע.
38 זהו אחד החילוקים בין ענין בריאה יש מאין וענין
39 עילה ועלול⁸.
40 עילה, היינו מי שעושה עוד דבר, ועלול היינו דבר
41 שנעשה על-ידי העילה.
42 שכל ומידות או מחשבה ודיבור הם עילה ועלול.
43 השכל הוא העילה שממנה נעשה העלול, המידות,
44 והמחשבה היא העילה שממנה נעשה העלול, הדיבור.
45 העילה, השכל, נמצאת בעלול, המידות, והעילה,
46 המחשבה, נמצאת בעלול, הדיבור.
47 העלול, המידות, משיג את העילה, השכל, והעלול,

(4) ראה ספר המאמרים ש"ת, ע' צא.

(5) ראה בראשית רבה, פרשה לט, יד. ובמקומות שנמנו שם.

(6) שער היחוד והאמונה, פרק א-ב.

(7) תניא, קונטרס אחרון קנח, א.

(8) ראה גם מאמר ד"ה "בינו בוערים" (לעיל ע' 34) [הערת

כ"ק אדמו"ר]. ומאמר ד"ה "אתה הוא" לקמן ע' 304.

(9) ראה גם מאמר ד"ה "יפה שעה אחת" (לעיל ע' 102)

[הערת כ"ק אדמו"ר].

(10) לקוטי תורה, שלח לו, ד.

מהות גשמית, כמו שכתוב¹¹ "עושה מלאכיו רוחות
משרתיו אש לוהט", שגם רוח וגם אש, אף שהם
היסודות העדינים יותר, אבל בכל זאת זהו גשמיות.
כוחות הראיה והשמיעה כפי שהם בכוחות הגלויים,
כוח הראיה רואה רק דבר גשמי וכוח השמיעה שומע
רק דבר רוחני. קול הוא רוחני לגבי דבר גשמי שהעין
רואה, אבל בכוחות ראייה ושמיעה כפי שהם בנפש –
כוח הראיה רואה גם את המהות הרוחנית שישנה
בגשמי, וכוח השמיעה שבנפש שומע גם את המהות
הגשמית שישנה בדבר הרוחני.
כך היה בעת מתן-תורה, כמו שכתוב¹² "וכל העם
רואים את הקולות". כתוב במדרש¹³ שבני ישראל ראו
את הנשמע ושמעו את הנראה.
מכך מובן שהכוחות כפי שהם בנפש, הם שונים מכפי
שהם בהתגלות.
לכן "מבשרי אחזה אלקה"¹⁴ – בחיות האלקית,
הנבראים אינם יודעים אלא את מציאות החיות
האלקית, אך באמת אין זה הסבר על החיות האלקית,
כי הנפש היא נברא והחיות היא אלקות, וענין האלקות
כלל אינו בר השגה אצל הנבראים. החיות האלקית
בעולם ובנבראים היא בהעלם ובהסתור.
קיצור. ידיעת המציאות שאנו יודעים מכוחות הנפש
אינה הבנה שלמה ביחס לידיעת המציאות של החיות
האלקית שקיימת בעולם ובכל הברואים. בכל דבר ישנו
גשמי ורוחני לפי אופן המציאות והמהות של הדבר.
למרות שהכוחות כפי שהם בנפש הם כלליים, אבל
בגילוי הם פרטיים.

גם כאשר נעמיק יותר, לא תהיה ההבנה של ידיעת
מציאות הנפש, הסבר לידיעת מציאות החיות האלקית,
אף-על-פי שהידיעה שיודע ומרגיש בנפש היא
בוודאות, בכל זאת היא רק ידיעת המציאות.
על-פי שכל אנו מבינים שידעת המציאות, היינו ידיעת
והרגשת כוחות הנפש הפרטיים – כוח השכל הוא
מיוחד לשכל ולא לראיה, וכוח הראיה הוא מיוחד
לראיה ולא לשמיעה, וכן בכל כוח הוא מיוחד רק
לפרט זה – מובן שמציאות כוח זה היא מציאות
מיוחדת.
אבל הנפש פעולתה כללית, לכן גם מציאותה כללית,
שהיא כוללת את כל הכוחות מהכוח הנעלה ביותר עד
הנחות ביותר.
דבר זה, איך מציאות אחת יכולה לכלול את כל
הכוחות השונים, אין ביכולת הנברא להבין. למרות
שהכוחות, כפי שהם בנפש, הם באופן אחר לגמרי
לעומת הכוחות שהנבראים מכירים מפעולותיהם.
בכל דבר יש גוף ונפש. הגוף הוא גשמי והנפש היא
רוחנית. בגשמי ישנה גם מהות רוחנית וברוחני ישנה
מהות גשמית, אבל המהות הרוחנית הנמצאת במהות
הגשמית והמהות הגשמית הנמצאת ברוחני הן לפי
ערך הגשמי והרוחני.
למשל, בשר העקב הוא גשמי וחומר המוח גם הוא
גשמי. בשניהם ישנה מהות רוחנית, אבל קיים חילוק
בין המהות הרוחנית הנמצאת בגשמיות של המוח,
למהות הרוחנית הנמצאת בגשמיות של העקב.
המלאכים הם מהות רוחנית, אך עם זאת יש בהם גם

דבר שאינו מובן נקרא טבע. טבע הוא שם כללי לכל
מה שאינו מובן, כפי שהרבי¹⁵ נשמתו-עדן כותב
בתניא¹⁶ "וטבע זה הוא שם המושאל לכל דבר שאינו
בבחינת טעם ודעת".
כל זה, הוא החיות האלקית הנמצאת בעולם ובכל
הנבראים, שהיא בהעלם רב.
בגן-עדן, לעומת זאת, שם מאיר האור האלקי בגלוי,
כמאמר הידוע¹⁷ "העולם הבא אין בו אכילה ושתייה,
אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים

החיות האלקית שבעולם, למרות שהיא ודאית, בכל
זאת, במה שהיא מחיה, היא בהעלם גמור. הנבראים
אינם יכולים להבין כלל גם לא את מציאות המציאות
של החיות האלקית. שכן החיות האלקית היא חיות
כללית, הכוללת את כל הדרגות של דצח"¹⁴ מדרגה
הנחותה ביותר, דומם, עד הדרגה הנעלית ביותר,
מדבר.
אופן פעולה כזה מורה שהכוח הפועל הוא כוח כללי,
ונבראים אינם מסוגלים להבין זאת.

14 דומם, צומח, חי ומדבר. ראה גם לעיל ע' 98.

15 אדמו"ר הזקן.

16 פרק יט.

17 ברכות יז, ע"א.

11 תהלים קד, ד.

12 יתרו כ, יד.

13 ילקוט שמעוני, יתרו, רמז ש. מכילתא ורש"י. וראה לקוטי

שיחות חלק ו, ע' 120 הערות 5-6.

האור העצמי של החיות האלקית שבעולם ובנבראים.
לכן, עדיפים תשובה ומעשים טובים שהאדם עושה
בעולם הזה, על החיים בגן-עדן – למרות שהאור
שבגן-עדן הוא מהות האור, אך אין זה אור עצמי.
זוהי מעלת התשובה. תשובה היא עבודה, לא כפי
שאנשים סבורים שתשובה היא רק על חטא ועון.
תשובה משמעה השבה²³, לחזור, שהנשמה כפי שהיא
למטה, בגוף ונפש הטבעית, תהיה באותה דרגה נעלית,
כפי שהיתה קודם לכן, עוד לפני שירדה בגוף.
כאשר הנשמה, כפי שהיא למטה בגוף גשמי, עוסקת
בתורה ועבודה במסירת-נפש, נפעלת בה עליה לדרגות
הנעלות ביותר.
אבל העבודה צריכה להיות בסדר והדרגה, ותחילת
העבודה היא להתבונן בהשגחה הפרטית, שבכל דבר
ישנה כוונה אלקית. זהו "ואחר עורי נקפו זאת",
שהיסורים של חבלי משיח הם – כי "גואלי חי".
נחוץ רק שיהיה "ומבשרי אחזה אלקה", שיראו אלקות
בכל, ויעסקו בתורה, תשובה ומעשים טובים, נזכה
בקרוב לקבל פני משיח צדקנו.
קיצור. החיות האלקית שבעולם ובנבראים היא כל-כך
נעלמת, שלמרות שאנו מבינים ויודעים שהמציאות
קיימת, להשיגה איננו יכולים, גם לא במציאות
המציאות. אך בגן-עדן מאירה מהות אלקות. תשובה
היא עבודה של שאיפה לנעלה יותר. בתורה ומצוות
ותשובה מאיר האור העצמי של אלקות שיתגלה
בביאת המשיח.

ואחר עורי, נקפו זאת

מזיו השכינה" – בגן עדן אין כל אוכל ושתיה, אלא
הצדיקים יושבים עם כתרי התורה שלמדו בעולם הזה,
כמאמר הידוע¹⁸ "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו"
– מאושר הוא מי שבא לכאן – לגן עדן – ותורתו
איתו, שהיא נעשית כתר על ראש הצדיק, והמצוות
שמקיימים בעולם הזה נעשות לבושים לנשמה בגן
עדן¹⁹.
העולם הבא, העתידי, הוא לפי ערך העולם הזה,
הנוכחי, כמאמר הידוע²⁰ "עלמא עילאה כגוונא דעלמא
תתאה" – הלומד תורה ומקיים מצוות בעולם הזה
זוכה בעולם ההוא לגן-עדן ועולם הבא, שבגן-עדן הוא
גילוי המהות של החיות האלקית.
זוהי משמעות המאמר²¹ "שבעה דברים קדמו לעולם".
אחד משבעת הדברים הנמנים הוא – "גן עדן קדם
לעולם", שמעלת האור בגן עדן היא למעלה ממעלת
האור שבעולם הזה.
כל זה הוא כאשר החיות היא בהעלם, אז האור של
גן-עדן נעלה מהאור שבעולם.
אך כאשר החיות האלקית שבעולם תתגלה, כמו
שכתוב²² "וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר", כאשר
כבודו של הבורא ברוך-הוא יתגלה – העין הגשמית
תראה את דבר ה' שבכל הנבראים, אזי יתגלה בחיות
האור העצמי שבחיות, והעצמי הוא נעלה ביחס למהות
האור האלקי שבגן-עדן.
זה שהאור האלקי שבגן-עדן הוא שכר עבור תורה
ומצוות, כל זה הוא כעת, עד שיבוא משיח צדקנו,
במהרה בימינו אמן. אבל כאשר משיח יבוא אז יתגלה

(21) פסחים נד, ע"א.

(22) ישעיהו מ, ה.

(23) לקוטי תורה, האזינו עא, ג.

(18) פסחים נ, ע"א.

(19) ראה תניא, סוף פרק ו.

(20) זוהר, חלק א רה, ע"א.

ספר השיחות – ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

ח. אחד החסידים מפליטי וינה, סיפר בשם אחד
הרביים שם, מה שסיפר ברבים:
בוינה חיה משפחת רוטשילד. ראשוני משפחה זו
היו בני תורה ויראי שמים, ואילו הדורות המאוחרים
יותר במשפחה זו כבר היו חילוניים. לאחד
מהרוטשילדים היה בן גדול בעל הרבה חדרים, אך
אף יהודי – מהחרדים – לא היה יכול לעבור על סף
בית זה. מבקריו היו שרים, פריצים ובעלי שררות.
בדברים של צדקה – הצטיין מאד, היה גדול מאד

ז. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי: בגלל ענין
מסויים הייתי ביום א' דסליחות תרמ"א ב"יחידות"
אצל הוד כ"ק אאמו"ר – אאזמו"ר – הרה"ק, והוא
אמר לי:
מכל דבר שיהודי בכלל וחסיד בפרט רואה או
שומע, עליו ללמוד הוראה בהנהגה בעבודת ה'.
ועבודת ה' כוללת עבודת התפלה, בירור ותיקון
המדות, והתחלת העבודה היא לשעבד לבושי הנפש
מחשבה, דיבור ומעשה.

44 - הרב הצדיק ר' נחום מצ'רנוביל היה אז כבר
45 במקווה לכבוד החג, וחיכה בטבילה באמרו שמביאים
46 אליו פ"נ מליאזנא. -
47 מאוחר יותר קרא אליו כ"ק רבנו הזקן מנין
48 מהחסידים הגדולים - מחדר א' - ואמר: בראש
49 השנה הזה זקוקים לעזר וסעד, כיוון שגם הוא -
50 הכוונה על הרב הצדיק ר' נחום מצ'רנוביל - אינו
51 יכול לעשות כלום, הוא הרי הזקן שבחבורה שלנו.
52 באותו מוצאי ראש השנה, קראה אליה הרבנית
53 דבורה לאה, בת כ"ק רבנו הזקן, מנין החסידים
54 האמור, שבפניהם גילה אביה כ"ק רבנו הזקן אודות
55 הקטרוג, ואמרה להם, שהיא רוצה להחליף את
56 הקטרוג שישנו על אביה כ"ק רבנו הזקן, והיא
57 מקבלת על עצמה את העונש.
58 למחרת, בצום גדליה, נפטרה הרבנית דבורה
59 לאה. לפני הסתלקותה ביקשה את אביה כ"ק רבנו
60 הזקן, שישגיח על בנה - ה"צמח צדק" - ומאז לקח
61 אותו כ"ק רבנו הזקן לחדרו ושם גדל.
62 בהיות עדיין כ"ק אאזמו"ר "צמח צדק" ילד קטן
63 והיה רואה את סבו כ"ק רבנו הזקן מתפלל בטלית
64 ותפילין, הנה כדרכו של ילד לחקות, לקח תפוח
65 אדמה וחתך אותו בציור של תפילין, לקח חוטים
66 ועשה מהם כעין רצועות, והיה מניח אותם על היד
67 ועל הראש. וכאשר רבנו הזקן פשט תפילין של רש"י
68 ולבש תפילין של ר"ת, פשט גם הילד את תפוחי
69 האדמה שלו ושיחק אתם.
70 דלת חדרו של כ"ק רבנו הזקן היתה מלאה נקבים
71 וחרכים - זאת עשו חסידים כדי שיוכלו לראות
72 דרכם את הרבי - בפנים החדר תלה מסך, אך לעתים
73 היה זלמן המשרת שוכח לפרוס את הילון. ופעם
74 ראו חסידים איך כ"ק רבנו הזקן מתפלל וגם הילד
75 מתנענע, כ"ק רבנו הזקן פושט תפילין של רש"י,
76 ואחרי תפילין של שמושא רבא, מניח תפילין של רבנו
77 תם, והילד - ה"צמח צדק" - גם כן פושט את תפוחי
78 האדמה שלו. בתוך כך הסתבכו חוטי הרצועות
79 והתחיל לבכות, התכופף כ"ק רבנו הזקן כשהוא לבוש
80 בתפילין והתיר את התסבוכת. התפעלו החסידים
81 מההתקרבות והחביבות שמראה כ"ק רבנו הזקן
82 לנער.
83 פעם אחת בשנת תקנ"ג אמר כ"ק רבנו הזקן
84 מאמר ד"ה על שלשה דברים העולם עומד. המאמר
85 היה עמוק מאד, וחסידים לא תפסו את המאמר,
86 ופעלו להיכנס אל כ"ק רבנו הזקן ל"חזרה".

1 בצדקה, אפילו האמריקאיים המתגאים בצדקה
2 שלהם, אינם מגיעים לצדקה שאותו רוטשילד נתן.
3 אך קו הצדקה אינו מחפה על שני הקווים החסרים,
4 שהרי על שלשה דברים העולם עומד?⁹ כך גם ביהודי
5 אמריקה, הצדקה שהם נותנים אינה מחפה על שני
6 הקווים האחרים. ענין הצדקה צריך להיות הוראה על
7 השיעור שעל שני הקווים האחרים להתרומם
8 ולהשתנות לקו הצדקה.
9 אך, כשניתכו הגזירות האחרונות על בני ישראל,
10 ה"י, שהעמיד עליהם מלך כהמן, נטלו את הבנין
11 האמור לעניני הממשלה ושיכנו בו מחלקות שונות
12 של הממשלה, ביניהן גם מחלקה לקבלת רשיון
13 הגירה מהמדינה. גם האדמו"ר הנזכר נאלץ ללכת
14 שם לקבלת רשיון, והיה עליו לחכות שם שעות
15 מרובות. הוא פגש שם הרבה יהודים מסוגים שונים,
16 ביניהם גם כאלה שלא היה ניכר עליהם כלל שום
17 סימן של יהדות, שבאו שם להשתדל לקבל רשיון
18 יציאה מהמדינה הרשעה. בהלכו מחדר לחדר נתקל
19 להפתעתו בהרבה יהודים מחכים לתורם תוך אמירת
20 תהלים ותפלת מנחה בבכיות עצומות.
21 אמירת התהלים, תפלת המנחה ודמעותיהם
22 הרבות של יהודים אומללים אלה בבית רוטשילד,
23 סילקה חוב בן מאות שנה, שלא שמעו כאן שום דברי
24 תורה ותפלה. רוטשילד עצמו לא התפלל, הוא שכח
25 לגמרי שבת הוא בשביל מזוזה ומעקה, בגד - בשביל
26 ציצית. שביל הוא ענין של צינור, שעל ידי הצינור
27 נמשכת ההמשכה בגשמיות וברוחניות.
28 ט. רחצו הזכו, כל אחד לפי ערכו, בהתאם לרפש
29 שלו, שכן בכך לא כולם שווים. כמאמר חז"ל¹⁰ כגון
30 אנא דשקילנא בישראל וכו', אינו דומה חילול השם
31 של איש פשוט לחילול השם של איש חשוב וכן
32 תורה. כך גם בבני תורה עצמם ישנם הבדלים, כל
33 אחד לפי מדרגתו.
34 צריכים לעשות תשובה. על כל אחד לדעת מצבו
35 מבלי להטעות את עצמו, ולעשות כל הרפואות
36 שחסידות מציעה, ויהיו אז באמת יהודים בריאים.
37 י. הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק", בהיותו
38 בן שלש שנים, התייתם - ל"ע - מאמו, כבוד הרבנית
39 דבורה לאה בת הוד כ"ק רבנו הזקן, והוד כ"ק רבנו
40 הזקן לקחו אליו לחדרו. ומעשה שהיה כך היה:
41 בערב ראש השנה תקנ"ב היה קטרוג גדול על
42 חסידות - ל"ע - וכ"ק רבנו הזקן שלח פ"נ אל הרה"צ
43 ר' נחום מצ'רנוביל -.

- 1 בן הנכנסים ל"חזרה" היה גם הרה"ג הרה"ח ר' אייזיק מהומיל, למרות שהיה אז מהצעירים.
- 2 כשהם נכנסו לחדר כ"ק רבנו הזקן, שהיה עדיין חבוש בתפילין של רבנו תם, נדחק גם הילד - ה"צמח צדק" - ביניהם. בתחילה חשב ר' אייזיק שמן הסתם שוב הסתבכו חוטי הרצועות שלו, אך בראותו שאין הדבר כך, אמר לו: ר' מענדעלע אל תדחפו.
- 3 כ"ק רבנו הזקן היה אומר חסידות בעיניים סגורות. כשאמר ר' אייזיק לילד - ה"צמח צדק" - שלא לדחוף, אמר כ"ק רבנו הזקן - בניגון כדרכו - הנח לו, הוא שומע, עוד תדע שהוא שומע.
- 4 אחרי משך שנים רבות, בשנת תקפ"ח, אחרי הסתלקות כ"ק אדמו"ר האמצעי,
- 5 כידוע לא רצה כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק" בתחלה לקבל על עצמו את הנשיאות, הוא הצביע על ר' אהרן מקרמנצ'וג או ר' נחום, שהם יקבלו את הנשיאות על עצמם. עד שהרב החסיד ר' פרץ מצ'רניגוב פעל עליו באמצעות דבר הלכה.
- 6 הרה"ח ר' פרץ אמר לו מאמר חז"ל¹¹ על הפסוק¹² אשה כי תזריע - איש מזריע תחלה יולדת נקבה, ונולדה אמכם, אשה מזרעת תחלה יולדת זכר - ונולדתם אתם, במילא אתם הנכד האמיתי העצמי. זה פעל על הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק לקבל על עצמו את הנשיאות.
- 7 מאמר החסידות הראשון שאמר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק" היה ד"ה על שלשה דברים העולם עומד. הרה"ג והרה"ח ר' אייזיק בשמעו את המאמר נזכר ששמע מאמר זה מכ"ק אדמו"ר הזקן, ובהקשר אליו אמר אז כ"ק אדמו"ר הזקן אודות הילד ה"צמח צדק" - "הוא שומע, עוד תדע שהוא שמע". עברה מחשבה במוחו של ר' אייזיק שכ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק" מראה קונץ. הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק" הרגיש בכך מיד, ואמר: אתם חושדים בי לשוא, מה אעשה, והסבא - כ"ק רבנו הזקן - עומד לידי ומצווה עלי לומר מאמר זה.

י"ב תמוז, בסעודה

(12) ויקרא יב, ב.

(11) ברכות ס, א. נדה כה, ב.

אגרות קודש

ב"ה, בדרי"ח אלול, תרצ"א

מאריענבאד

אל ידידינו אני"ש שי אשר בעי"ת

לאדמיר יע"א, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על מכתב הגבאים מבית התפלה חב"ד בשם אני"ש שי, על אדות התיסדות הישיבה במחנם, הנה מטרת שילוח הציר תלמידנו החשוב והכי נעלה הרב

מוה"ר שניאור זלמן שי היתה לבקר את ידידינו אני"ש שי ומוסדות התורה שבערי וואהלין ולקבץ ידיעות פרטיות איזה מקום מתאים ביותר ליסד שם ישיבת תו"ת, ולא היתה כוונתי חלילה לנגוע באיזה ישיבה שתהיי הקימת מכבר, וכל עבודתינו היא רק להגדיל תורה ולהאדירה.

והשי"ת ישפיע להם שפעת חיים וברכה מרובה בתוך כלל ידידינו אני"ש שי ובתוך כלל אחב"י שי.

הדו"ש ומברכם.

אג"ק מוהר"י צ' נרץ יז

נוגע עניין הכמות, ועד ש"אחרי רבים להטות", והמיעוט נעשה בטל ברוב, ועל-אחת-יכמה-יזכמה בעניין שנוגע לפיקוח נפשות כפשוטו, כמו בנתינת הצדקה.

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

פרק ו משנה ה

אַל תִּבְקֹשׁ גְדוּלָּה לְעֶצְמְךָ וְאַל תַּחְמוֹד כְּבוֹד. יוֹתֵר מִלְמוּדְךָ עֲשֵׂה. וְאַל תִּתְאוּהַ לְשִׁלְחָנְךָ שֶׁל מַלְכִּים, שִׁשְׁלַחְנֶךָ גְדוֹל מִשְׁלַחְנֶךָ, וְכִתְרֶךָ גְדוֹל מִכְתָּרֶךָ. וְנִמְאָן הוּא בְּעַל מְלָאכְתְּךָ, שִׁישְׁלֵם לְךָ שֹׁכֵר פְּעֻלָּתְךָ:

נקודות משיחות קודש

בלימודך, כפה על עצמך ("עשה") ולמד "בקבלת עול" במידה גדולה יותר מאשר "התענוג" המוגבל שלך.

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1240)

צריך להבין: מדוע יתאוה העוסק בתורה לשולחנם של מלכים, עד שצריך להזהירו מפני זה?

יתירה מזאת: מסדר הדברים במשנה משמע כי גם אם מקיים האדם את ההוראה הקודמת במשנה - "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד" - עדיין צריך להזהירו ש"אל תתאוה לשלחנם של מלכים"! מהי פשר תאוה זו שכל־כך צריך להזהיר מפניה?

מאידך גיסא, צריך להבין: מהלשון "ששלחנך גדול משלחנם" אפשר לדייק שעצם התאוה "לשלחנם של מלכים" אינה שלילית כל־כך ורק שאין בה צורך מפני ש"שולחנך גדול משולחנם"!

ביאור הענין:

במשנתנו מדובר על אדם שעמל ויגע בתורה מעל ומעבר לתענוג שיש לו בלימוד מצד עצמו⁷. לאדם זה הבטיחה התורה⁸ "אם בחוקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה⁹ - "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'", דהיינו שכל צרכיו הגשמיים מובטחים לו. ומכיון שכל צרכיו בעולם יהיו בידו הרי הוא "בעל הבית" ושליט על כל העולם, בבחינת "מאן מלכי רבנן"¹⁰.

על כך מוסיפה המשנה ואומרת "אל תתאוה לשולחנם של מלכים"; אף שהקב"ה נותן לך "שולחן של מלכים" כשכר על עמלך בתורה - אל לך להתאוות לכך. המשנה אינה אומרת כי אין להתעסק בדברים גשמיים. אדרבה, צריך להתעסק בדברים הגשמיים כדי "לבררם" ולהעלותם לקדושה. ההוראה היא רק לא להתאוות להם ולהתענג מהם¹¹.

על כך נשאלת השאלה - אם הפירוש ב"שולחן מלכים" הוא "עבודת הבידורים", "לברר" ולזכך את הגשמיות ועלידי זה מתעלה גם האדם ה"מברר"¹² מדוע אם־כן לא להתאוות "לשלחנם של מלכים"?

על כך התשובה היא - "ששלחנך גדול משלחנם". כלומר, על־אף המעלה הגדולה ב"עבודת הבידורים", אין היא מגיעה לדרגה הרוחנית המושגת בכח לימוד התורה. כי עלידי לימוד התורה, האדם מתאחד עם מלך־מלכיה המלכים הקב"ה. נדרשת אמנם גם "עבודת הבידורים", אך יש לדעת כי תכלית העליה היא זו המושגת עלידי לימוד תורה - "שולחנך גדול".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1241)

לענין "גדולה" אומרת לנו המשנה "אל תבקש" ואילו לענין "כבוד" - "אל תחמוד". משמעות הדברים היא ש"כבוד" - לא רק שאין "לחפש" אלא אסור "לחמוד" אותו כלל. לעומת זה "גדולה", אין "לחפש" אחריה ולבקשה, אך אין מניעה לחמוד אותה, שהרי לא נאמר "אל תחמוד גדולה" אלא רק "אל תבקש". והדבר דורש הסבר.

עוד צריך להבין: מהי הוראת המשנה "יותר מלמודך עשה"; אם כוונתה לומר שיש ללמוד תורה יותר מהרגילות¹, היה עליה לכתוב זאת באופן ברור ומפורש - "יותר מלמודך למד"!

הביאור בזה:

בלימוד תורה יש מעלה ועדיפות ללימוד החותר אל ההלכה. כי בכדי לברר את סוגיות הש"ס, ולמצות את הדיון בשיטות הפוסקים עד לפסיקת הלכה למעשה, דרושה יגיעה והעמקה מיוחדת².

לאור זאת, היה מקום לומר כי לימוד ההלכה ולמעשה כדי להיות מורה הוראה בישראל הוא לימוד נכון ורצוי, שהרי באופן כזה הלימוד הוא בדרגה גבוהה!

משמיענו התנא ואומר: "אל תבקש גדולה לעצמך". בבואך ללמוד תורה אל תעשה זאת לשם "גדולה" - להיות "מורה הוראה". לימוד תורה באמת הוא לימוד "לשמה", לשם התורה עצמה, ולא לשום מטרה אחרת (ואם נקבע לך משמים תפקיד של מורה הוראה בישראל יזמינו לך זאת מלמעלה).

וכך אפוא מתפרשים דברי המשנה: "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד". כבוד - הוא דבר שלילי, שהרי "הקנאה, התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם"³, ולכן אל תחמוד אותו אפילו בלבך. "גדולה", לעומת זאת, מותר לרצות. אין כל פסול בשאיפה לגדלות בתורה עד לדרגה שיוכל להורות הלכה, כי עלידי זה הוא מתעלה בתורה. ובכל זאת "אל תבקש גדולה". אין לרדוף ולחפש אחר גדלות זאת ונאולם לכשיציעו לו משרת מורה הוראה יכול לקבלה⁴.

מכיון שאסור לחמוד כבוד ואף גדולה אין לבקש - יכול הלומד לחשוש, שמא יהא לימוד התורה שלו נטול כל "חיות" - כי הנפש הבהמית מקבלת "חיות" רק כאשר יש לה כבוד וגדולה - והרי הלימוד צריך להיות ב"חיות" (גם של) הגוף והנפש הבהמית⁵!

על־כך מוסיפה משנתנו ואומרת, "יותר מלמודך עשה" - "עשה" מלשון כפיה⁶, כלומר, אף אם אין לך "חיות" ותענוג

1 שהרי הפרק קרוי "קנין תורה", ובהתאם לכך, ההוראות בפרק זה מתייחסות ללימוד התורה. 2 ראה המשך יום־טוב של ר"ה תרס"ו, עמ' ת"כ. וראה ירושלמי בכורים, פרק ג, הלכה ג' ר' זעירא. 3 לעיל פרק ד, משנה כא. 4 ראה ירושלמי בכורים שם. 5 ראה עירובין נד, א. והלכות תלמוד־תורה לרבנו הזקן, פרק ד, הלכה ט' "כל המשמיע קולו בשעת תלמודו ותלמודו מתקיים", ונתבאר בתניא פרק לו. 6 ראה בית יוסף יורה־דעה סימן רמח ד"ה ומי שאינו. 7 כאמור בביאור הקודם על המאמר "יותר מלמודך עשה", שהכוונה היא שיש לכפות על עצמו לימוד בקבלת עול, יותר מרגילותו. 8 בחוקתי כו, ג. 9 רש"י שם. 10 ראה גיטין סב, א. 11 ראה תניא תחילת פרק ז. 12 ראה לקוטי־תורה צו יג, ב; אמור לה, ג.

פרשת בלק

כב - וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צֹפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי: וַיִּגְדַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הוּא וַיִּקְצַן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מְדִיָּן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהֵל אֶת־כָּל־סִבִּיבֵתֵינוּ בַּלְחָד הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבִלְק בֶּן־צֹפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בַּעַת הַהוּא: (ל"ו) וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנָּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לִקְרֹא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עָם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כָּסָה אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי: וְעַתָּה לְכֶֽה־נָּא אֲרַהֲלֵי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עֲצוּם הוּא מִפְּנֵי אוֹלֵי אוֹכַל נִפְחֹבוֹ וְאֶגְרָשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר־תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר וְיוֹאֵר: וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מְדִיָּן וַקְּסָמִים בִּידֵם וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָּלָק: (ישראל) ח וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵינוּ פֹה הַלֵּילָה וְהַשְּׁבֵתִי אִתְּכֶם דָּבָר כֹּאֲשֶׁר יִדְבֹּר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׁרֵי־מוֹאָב עִם־בָּלָעַם: ט וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צֹפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי: יא הִנֵּה הָעָם הֵיכָּא מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶת־עֵין הָאָרֶץ עֲתָה לְכֶֽה קִבְּה־לִּי אֹתוֹ אוֹלֵי אוֹכַל לְהִלָּחֵם בּוֹ וְגִרְשָׁתִּיו: יב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת־הָעָם

כִּי בְרוּךְ הוּא: (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 275)

כִּי עֲצוּם הוּא מִמְּנֵי (כב, ו)

קִבְּהַשְׁלָה, שְׂבָלָק הֵיכָּה חֲכָם גְּדוֹל וַיִּדַּע שֶׁהַעֲצוּמָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וּמִשִּׁיחַ, תֵּצֵא מִמֶּנּוּ (דוד המלך יֵצֵא מֵרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה). לִפִּי זֶה יֵשׁ לְבָאָר מֵה שְׂפָרָשָׁה בַּתוֹרָה וְקִרְאָת "בָּלָק", הַפֶּן "וְשֵׁם רִשְׁעִים יִרְקֵב". שָׂפָן, "בָּלָק" מִוִּרְהָ עַל אֲתֵהֶפְכָּא בַּתְּכִלִּית הָעֲלִי - הַפִּיכָת מֶלֶךְ מוֹאָב, כִּךְ שֶׁתֵּצֵא מִמֶּנּוּ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וּמִשִּׁיחַ.

שְׁנֵי י' וַיָּקָם בָּלָעַם בִּפְקָר וַיֹּאמֶר אֶל־שְׁרֵי בָּלָק לָבוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לְתַתִּי לְהִלָּךְ עִמָּכֶם: י' וַיָּקוּמוּ שְׁרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בָּלָעַם הִלָּךְ עִמָּנוּ: יא וַיִּסַּף עוֹד בָּלָק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים מֵאֵלָּה: יב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־צֹפּוֹר אֶל־נָא תִפְנַע מִהִלָּךְ אֵלָּי: יג כִּי־כִבְדֹּךְ אִכְבְּדֶךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וְלִכְה־נָּא קִבְּה־לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה: יד וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדִּי בָּלָק אִם־יִתֶּן־לִי בָּלָק מִלָּא בִיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִמְנָה אוֹ גְּדוּלָּה: טו וְעַתָּה שָׁבוּ נָא בְּזֶה גַם־אַתֶּם הַלֵּילָה וְאִדְעָה מִה־יִּסַּף יְהוָה דְּבַר עַמִּי: יז וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֵימֹר לֹא אִם־לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לָךְ אִתָּם וְאִךְ אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר־אִדְבַּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ

תַּעֲשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כג עמ' 152)

קוֹם לָךְ אִתָּם (כב, כ)

חז"ל לְמַדּוּ מִכֶּךָ ש' בְּדִרְךָ שְׂאֵדָם רוּצָה לִילָךְ, כֹּה מוֹלִיכִין אוֹתוֹ, וְכֵן ש' חֲצִפָּה אֶפִּילוֹ כִּלְפֵי שְׂמִיָּא מְהִי". וַיֵּשׁ לְבָאָר זֹאת בַּעֲבוּדַת ה'. לַפְעָמִים עוֹשֶׂה אָדָם חֲשָׁבוֹן נֶפֶשׁ וּמִגִּיעַ לַמִּסְקָנָה שֶׁהוּא רוּצָה לִלְכֹּת בְּדִרְכָּה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, וַיֵּשׁ לַחֲשֹׁשׁ אֲפּוֹא שְׂיִוְלִיכּוֹ אוֹתוֹ בְּדִרְךָ זֶה. וְהַעֲצָה הִיא, לְהַתְּעַקֵּשׁ וְלִטְעוֹן ב' חֲצִפָּה' שְׂאֵינֵנוּ מִסְּפִים לָכֶּה, וְעַל־דִּרְךָ "כָּל מֵה שְׂיֹאמַר לָךְ בַּעַל הַבֵּית עָשָׂה, חוּץ מִצָּא".

שְׁלִישִׁי כא וַיָּקָם בָּלָעַם בִּפְקָר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־אַתָּנוּ וַיִּלָּךְ עִם־שְׁרֵי מוֹאָב: כב וַיִּחַר־רָאָף אֱלֹהִים כִּי הוֹלִךְ הוּא וַיִּתְּצָב מִלֵּאָד יְהוָה בְּדִרְךָ לְשִׁמּוֹן לוֹ וְהוּא רִכַּב עַל־אַתָּנוּ וְשְׁנֵי נְעָרָיו עִמּוֹ: כג וַתֵּרָא הָאֲתוֹן אֶת־מִלְאָד יְהוָה נֹצֵב בְּדִרְךָ וְחִרְפוֹ שְׁלוּפָה בִּידּוֹ וַתֵּט הָאֲתוֹן מִן־הַדִּרְךָ וַתִּלָּךְ בַּשָּׂדֶה וַיִּךְ בָּלָעַם אֶת־הָאֲתוֹן לְהַטָּתָה הַדִּרְךָ: כד וַיַּעֲמֵל מִלֵּאָד יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכֹּהֲנִים גִּדְּרָ

עֲתָה הִכָּל אוֹכַל דִּבֶּר מֵאוֹמָה הַדֹּבֵר אֲשֶׁר
יָשִׁים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' רסח)

וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֱתָנוֹן (כב, כח)

וקשה, לאיזו תועלת היה מופת זה. ויש לומר, דהנה
מבאר בזהר שידיעת בלעם היה באמצעות האתון, ועל-ידיה
רצה להמשיך קללה על ישראל; והיה כאן גם בתוך גס, שעל
ידי הופות עם האתון דוקא התחיל בטול מחשבתו. וכיונת
אלם כתב, שבלעם ואתונו הם זעיר-אנפין וננקבא דקליפה,
”והוא טעם פתיחת פִּי האתון . . . כפי שיקטרגו זה על זה,
בסוד פזור לרשעים”.

רביעי ^א וַיִּלָּךְ בַּלֵּעַם עִם־בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת
חֲצוֹת: ^ב וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וְצֹאן וַיִּשְׁלַח לְבַלְעָם
וְלִשְׂרָיִם אֲשֶׁר אֹתוֹ: ^ג וַיְהִי בִבְקָר וַיִּקַּח בָּלָק
אֶת־בַּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בָמֹת בָּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם
קֶצֶה הָעָם: ^ד כֵּן וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־בָּלָק
בְּנֵה־לִּי בֹוֹה שְׂבָעָה מִזִּבְחֹת וְהֵכֵן לִי בֹוֹה
שְׂבָעָה פָרִים וְשְׂבָעָה אֵילִים: ^ה וַיַּעַשׂ בָּלָק
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלְעָם וַיַּעַל בָּלָק וּבַלְעָם פֶּר וְאִיל
בַּמִּזְבֵּחַ: ^ו וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק הֲתִינִצֵּב עָלַי
עַל־תֶּךָ וְאֵלֵכָה אוֹלִי יִקְרָה יְהוָה לִקְרָאתִי וְדִבֶּר
מִה־יִּרְאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיִּלָּךְ שְׁפִי: ^ז וַיִּקַּר
אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שְׂבָעַת
הַמִּזְבְּחֹת עֲרִכְתִּי וְאַעַל פֶּר וְאִיל בַּמִּזְבֵּחַ:
^ח וַיֵּשֶׁם יְהוָה דִּבֶּר בְּפִי בַלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב
אֶל־בָּלָק וְכֹה תִדְבֹּר: ^ט וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב
עַל־עֲלֹתוֹ הוּא וְכָל־שְׂרָיִ מוֹאָב: ^י וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ
וַיֹּאמֶר מִן־אֲרָם יִנְחֵנִי בָלָק מִלֶּךְ־מוֹאָב מִהֲרִיר־
קֹדֶם לָכֶה אֶרְחֵלִי יַעֲקֹב וְלָכֶה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל:
^{יא} מָה אֶקֶב לֹא קֶפֶה אֵל וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם
יְהוָה: ^{יב} כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֲרָאֵנוּ וּמִגִּבְעוֹת
אֲשׁוּרָנוּ הִזְעַם לְבָרָד יִשְׁפֹּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:
^{יג} מִי מָנָה עֶפֶר יַעֲקֹב וּמִסָּפָר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל
תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתָהִי אַחֲרִיתִי כְּמֹהוּ:

מָנָה וְגִדֵּר מָנָה: ^כ וַתֵּרָא הָאֱתָנוֹן אֶת־מִלְאָךְ
יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחֹץ אֶת־רִגְלָ בַּלְעָם
אֶל־הַקִּיר וַיִּסָּף לְהַפְתָּהּ: ^{כא} וַיִּוָּסֵף מִלְאָךְ־יְהוָה
עָבֹר וַיַּעֲמֵד בַּמָּקוֹם צֹר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת
יָמִין וּשְׂמֹאל: ^{כב} וַתֵּרָא הָאֱתָנוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה
וַתִּרְבֹּץ תַּחַת בַּלְעָם וַיַּחֲרִאָהּ בַּלְעָם וַיִּךְ
אֶת־הָאֱתָנוֹן בַּמֶּקֶל: ^{כג} וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי
הָאֱתָנוֹן וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם מַה־עָשִׂיתִי לָךְ כִּי
הִפְתִּנִּי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים: ^{כד} וַיֹּאמֶר בַּלְעָם
לְאֱתָנוֹן כִּי הִתְעַלְלָתְ כִּי לוֹ יִשְׁחַרְבֵּךְ בְּיָדִי כִּי
עָתָה הִרְגַּתִּידְּ: ^{כה} וַתֹּאמֶר הָאֱתָנוֹן אֶל־בַּלְעָם
הֲלוֹא אֲנֹכִי אֲתִנָּךְ אֲשֶׁר־רַכְּבָתָ עָלַי מִעוֹדְךָ
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הִהְסַכְנִי הַסְפַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ
כֹּה וַיֹּאמֶר לָא: ^{כו} וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו בַּלְעָם
וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וַיַּחֲרִבוּ
שְׁלֵפָה בִּידוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאִפּוֹ: ^{כז} וַיֹּאמֶר
אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה עַל־מָה הִפְתָּ אֶת־אֲתִנָּךְ זֶה
שְׁלֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יֵצְאִתִּי לְשִׁטֹּן כִּי־יִרְט
הַדֶּרֶךְ לְגִגְדִּי: ^{כח} וַתֵּרָאֵנִי הָאֱתָנוֹן וַתֵּט לִפְנֵי זֶה
שְׁלֹשׁ רִגְלִים אוֹלִי נִטְתָּה מִפְּנֵי כִּי עָתָה
גַּם־אֲתַכֶּה הִרְגַּתִּי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי: ^{כט} וַיֹּאמֶר
בַּלְעָם אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה חֲטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי
כִּי אַתָּה נֹצֵב לִקְרָאתִי בְּדֶרֶךְ וְעָתָה אִם־רַע
בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִּי: ^ל וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה
אֶל־בַּלְעָם לֹךְ עִם־הָאֲנָשִׁים וְאַפֶּס אֶת־הַדֶּבֶר
אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תִדְבֹּר וַיִּלָּךְ בַּלְעָם
עִם־שְׂרָיִ בָּלָק: ^{לא} וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי כֹה בַלְעָם
וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל־עֵיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל
אֲרָנָן אֲשֶׁר בַּקֶּצֶה הַגְּבוּל: ^{לב} וַיֹּאמֶר בָּלָק
אֶל־בַּלְעָם הֲלֹא שְׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לִקְרָאֲלָךְ
לָמָּה לֹא־הִלַּכְתָּ אֵלָי הָאֲמָנָם לֹא אוֹכַל בְּבָרְךְ:
^{לג} וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־בָּלָק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 128)

הָן עִם כְּלָבִיא יָקוֹם (כג, כד)

"בְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין מְשִׁנָּתָם שְׁחִירַת הָן מִתְגַּבְּרִים . . לַחֲטָף אֶת הַמִּצְוֹת" (רש"י). י"ש לומר בְּדֶרֶךְ הַצִּחוּת, שֶׁהוּא עַל-דֶּרֶךְ מֵאִמֶּר רַ"ל "חֲטָף וְאָכַל חֲטָף וְאֶשְׁתִּי". וְלִהְיוֹת, שֶׁ"חֲטָף" בְּאִידִישׁ הוּא 'כַּאֲפֹן', שֶׁשֵּׁיךְ גַּם ל"עוֹמְדִים מְשִׁנָּתָם", 'אוֹיִפֶּנְעֶכַּאפֶּט'.

שִׁשׁ כו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלְעָם לְכֵה-נָא אֶקְחֶךָ אֶל-מְקוֹם אַחֵר אוֹלֵי יִישָׁר בְּעִינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבְּתוּ לִי מִשָּׁם: כז וַיִּקַּח בָּלָק אֶת-בָּלְעָם רֹאשׁ הַפִּעֹזר הַנִּשְׁקָף עַל-פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן: כח וַיֹּאמֶר בָּלְעָם אֶל-בָּלָק בְּנֵה-לִּי בֹזֶה שְׂבָעָה מִזִּבְחֹת וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִם: כט וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בָּלְעָם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: לד «וַיֵּרָא בָלְעָם כִּי טוֹב בְּעִינֵי יְהוָה לְבָרֶךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הִלָּךְ כִּפְּעִים-כִּפְּעִים לִקְרֹאת נִחְשִׁים וַיִּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פָּנָיו: לו וַיֵּשֶׂא בָלְעָם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְהָתִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: לז וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֹאֵם בָּלְעָם בְּנֹו בְעֹר וְנֹאֵם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינִן: לח נֹאֵם שְׂמַע אִמְרֵי-אֵל אֲשֶׁר מִחוּזָה שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפַל וּגְלוּי עֵינָיִם: לה מִה-טָבוּ אֱהִלְיֹד יַעֲקֹב מִשְׁפָּנִיתִי יִשְׂרָאֵל: לו בְּנִחְלִים נָפְטִיו בְּגִנַּת עָלֵי נֶהַר פְּאֵהֲלִים נָטַע יְהוָה בְּאֲרוּיִם עַל-יָמִים: לז וַיִּלְמִיִּם מִדְּלֹו וּזְרָעוּ בְּמִים רַבִּים וַיֵּרֶם מֵאֲנֹג מִלְכּוֹ וַתִּנְשֵׂא מִלְכָּתוֹ: לה אֵל מוֹצִיאֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפֶּת רֹאם לוֹ יֹאכֵל גּוֹיִם צָרִיו וְעַצְמֹתֵיהֶם יִגְרֵם וַחֲצִיו יִמְחֹץ: לו פָּרַע שָׁכַב פֶּאֲרִי וּכְלָבִיא מִי יִקְיֹמֻנוּ מִבְּרִכְיֹד כְּרוּךְ וְאַרְרִיךְ אָרוּר: לו וַיַּחֲרֹאֶף בָּלָק אֶל-בָּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת-כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלְעָם לִקַּב אִיבִי קְרֹאתִיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָּתְךָ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: לה וְעַתָּה בְּרַח-לָךְ אֶל-מְקוֹמְךָ אֲמַרְתִּי כִּפְדֹו אֲכַבְּדֶךָ וְהִנֵּה מִנְעֶךָ יְהוָה מִכְּבוֹד: לו וַיֹּאמֶר בָּלְעָם אֶל-בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל-מִלְאָכֶיךָ אֲשֶׁר-

י"א וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלְעָם מַה עָשִׂיתָ לִּי לִקַּב אִיבִי לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָּתְךָ: י"ב וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אִתּוֹ אֲשֶׁר יָשִׁים יְהוָה בְּפִי אֶתוֹ אֲשֶׁמֶר לְדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"א ב עמ' 686)

לִקַּב אוֹיְבִי לְקַחְתִּיךָ, וְהִנֵּה בִּרְכָּתְךָ בְּרֶךְ (כג, יא)

הִינֵנוּ בְּחִינַת אֶתְהַפְּכָא, "וַיִּתְּפֶךָ ה' אֶלְקִיךָ לָךְ אֶת הַקִּלְלָה לְבִרְכָּהּ", וְכִפִּי שְׂקֵתָב רש"י לְהֵלֵן: "מִבְּרִכּוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע אֲנִי לְמִדִּים מַה הָיָה בְּלָבוֹ לְקַלְלֵם". וַיֵּשׁ לומר, שֶׁמִּשְׁטַעַם זֶה נִזְכָּר מִלֶּךְ הַמַּלְשִׁים בְּפֶרֶשְׁתָּנוּ דוֹקָא (כד, יט), שֶׁכֵּן עִם בִּיאַת הַמַּלְשִׁים תִּתְהַפֵּף הַגְּלוּת לְגֹאֲלָהּ – כָּל הַצּוּמּוֹת יִתְּפְכוּ לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמוֹעֲדִים טוֹבִים.

חמישי י" וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לֵךְ-נָא אִתִּי אֶל-מְקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תֵּרְאֵנוּ מִשָּׁם אֲפֹם קִצְחוֹ תֵּרְאָה וְכָלוּ לֹא תֵּרְאָה וְקִבְּנוּ-לִי מִשָּׁם: י"ז וַיִּקְחֵהוּ שְׂדֵה צִפִּים אֶל-רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיִּבֵּן שְׂבָעָה מִזִּבְחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: יח וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הִתִּיצַב כֹּה עַל-עֲלִיתְךָ וְאִנְכִּי אֶקְרָה כֹּה: יט וַיִּקַּר יְהוָה אֶל-בָּלְעָם וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בָּלָק וְכֹה תִדְבֹּר: כ וַיָּבֹא אֵלָיו וְהֵנוּ נֹצֵב עַל-עֲלִיתוֹ וְשָׂרֵי מוֹטָב אִתּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מַה-דְּבַר יְהוָה: כא וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוֹם בָּלָק וְשְׂמַע הַאֲזִינָה עָדִי בְּנֹו צֶפֶר: כב לֹא אִישׁ אֵל וְכִיבֹב וּבִן-אָדָם וַיִּתְּנָחֶם הָהוּא אֲמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדַבֵּר וְלֹא יְקִימֶנָה: כג הִנֵּה בְּרֶךְ לְקַחְתִּי וּבְרֶךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָה: כד לֹא-הִבִּישׁ אֲנִי בַּעֲקֵב וְלֹא-דָרָה עָמַל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהָיו עָמָּו וַתְּרוּעַת מִלָּךְ בּוֹ: כה אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפֶּת רֹאם לוֹ: כז כִּי לֹא-נִחַשׁ בַּעֲקֵב וְלֹא-קָסָם בְּיִשְׂרָאֵל כַּעַת יֹאמֶר לַיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מִה-פָּעַל אֵל: כח הֵן-עַם כְּלָבִיא יָקוֹם וּכְאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד-יֹאכֵל מִרְּךָ וְדַם-חֲלָלִים יִשְׁתָּה: כט וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלְעָם גַּם-קָב לֹא תִקְבְּנוּ גַם-כְּרֹךְ לֹא תִבְרַכְנוּ: לו וַיַּעַן בָּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר-יִדְבֹּר יְהוָה אִתּוֹ אֶעֱשֶׂה:

וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אֶפְרַיִם יְהוֹנָתָן מִיִּשְׂרָאֵל: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֶנְשָׁיו הַנִּצְמָדִים
לְבַעַל פְּעֹזֶר: וַהֲנֵה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא
וַיִּקְרַב אֶל־אֲחִיו אֶת־הַמְדִּינִית לַעֲיִנִּי מֹשֶׁה
וּלְעִינֵי כָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַהֲמָה בָכִים פָּתַח
אֶהֱל מוֹעֵד: וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:
ה וַיָּבֹא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֶּפֶה וַיִּדְקֹר
אֶת־שִׁנָּיִם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֵל־
קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַיְהִי
הַמַּתִּים בַּמִּגְפָּה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף: פפפ

★ ★ ★

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמִן בְּעֵלְמָא דִּי בְרָא
בְּרֵיעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ
וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמִן בְּחֵיכּוֹן וּבְזוּמִיכּוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֵגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמִן: אֲמִן יְהוּ שְׁמָה
רַבָּא מְבָרַךְ לַעֲלֵם וּלְעַלְמֵי עֲלָמָא. וַתְּבָרַךְ: וְהָא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ
לַעֲלֵם וּלְעַלְמֵי עֲלָמָא. וַתְּבָרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר,
וַיְתַרְוֶמֶם, וַיְתַנְשָׂא, וַיְתַהַדֵּה, וַיְתַעֲלֶה, וַיְתַהַלֵּל, שְׁמָהּ
דְּקִדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אֲמִן לַעֲלָא מִן כָּל בְּרִיקְתָּא
וְשִׁידְתָּא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ

אֲמִן: אֲמִן

★ ★ ★

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 319)

וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלֵעָזָר (כה, ז)

פִּנְחָס סָבֵן לֹא רָק אֶת גּוֹפּוֹ (כִּי שָׁבֵט שְׁמַעוֹן רָצוּ לְהַרְגּוֹ)
אֲלָא גַם אֶת נַפְשׁוֹ (כִּי פָעַל "שְׁלֹא בְּרָצוֹן חֲכָמִים"), וּבִלְבָד
שְׁתּוּסֵר חֲמַת ה' מִיִּשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ לְהַעֲדִיר מִן הַמִּסְפָּר עַל אֲדָמוֹר
הַזֶּקֶן, שְׁפָעַם פְּרָצָה שְׂרָפָה בְּבִיתוֹ וּגְשֻׁרָף 'בִּיכָל' חֲסִידוֹת
אֲחֵד. אַחֵר הַשְׂרָפָה שָׁאֵל הַרְבֵּי אִם מִישָׁהוּ עֵין בְּבִיכָל זֶה.
הַשִּׁיב לוֹ בְּנֵי, אֲדָמוֹר הַמְּאָצִיעִי: הָרִי כְּתִבְתָּ עָלָיו 'חֲרָם בְּזֶה
וּבְכָא'! עֲנֵה הַרְבֵּי: אִיפֹה מִסִּידֵתִּי נָפֵשׁ עַל חֲסִידוֹת . . ?

ק"ד פסוקים, מנ"ח סימן.

מפסיר: וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלֵעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן

שְׁלַחַת אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר: ג אִם־יִתֵּן־לִי בָלָק
מִלֹּא בֵיתוֹ פֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹל אֶת־פִּי
יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּפְּי אֲשֶׁר־יְדַבֵּר
יְהוָה אִתּוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 337)

קָרַע שָׁכָב בָּאָרִי וּבְלָבִיא (כד, ט)

גַּם כְּשֶׁבִנִּי יִשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּגִלּוֹת ("קָרַע שָׁכָב"), וַיֵּשׁ
לְאַמּוֹת הָעוֹלָם שְׁלִיטָה עֲלֵיהֶם, אֵין זֹאת אֲלָא בְּעִנְיַי הַגּוֹף,
אֲבָל בְּכָל הַקְּשׁוּר לְקִיּוּם הַמַּצּוֹת אֵין אָף אֲחֵד שֶׁהוּא "בַּעַל
הַבֵּית" עַל יְהוּדִי, כְּשֶׁם שֶׁעַל אָרִי וּבְלָבִיא אֵין לְשׁוּם אָדָם
שְׁלִיטָה (כַּנְפֶּסֶק בְּשׁוֹלְחַן עֲרוֹךְ חוּשׁוֹן מִשְׁפָּט).

שְׂבִיעִי י וַעֲתָה הִנְנִי הוֹלֵךְ לַעֲמִי לִכְהֹן אִיעֲצֹךְ אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לַעֲמֹךְ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
ט וַיֵּשָׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר נָא בְּלָעַם בְּנֵי בְעֹר וְנָאִם
הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵין: ט נָאִם שָׁמַע אֲמַר־יָאֵל וַיִּדַּע
דַּעַת עֲלִיּוֹן מַחֲזֶה שְׂדֵי יְחִיָּה נָפֵל וּגְלוֹי עֵינָיו:
י אֲרָאֲנוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרֹךְ כּוֹכָב
מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזֵן פֶּאֶתִי מוֹאֲב
וְקִרְקֹר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת: יי וְהָיָה אֲדָוָם יִרְשֶׁה וְהָיָה
יִרְשֶׁה שְׁעִיר אִיבִיו וַיִּשְׂרָאֵל עֲשֶׂה חֵיל: יג וַיִּרְדֵּךְ
מִיַּעֲקֹב וַהֲאִבִיד שְׂרִיד מַעֲדִיר: ד וַיֵּרָא אֶת־עַמְלֹךְ
וַיֵּשָׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר רֹאשִׁית גּוֹיִם עַמְלֹךְ וְאַחֲרִיתוֹ
עַדִּי אֲבִיד: כא וַיֵּרָא אֶת־חֲקִינִי וַיֵּשָׂא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
אִיתֵן מוֹשָׁבָךְ וְשִׁים בְּסַלַע קִנְדִּי: כב כִּי אִם־יְהִיָּה
לְבַעַר קֵין עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֹּךְ: כג וַיֵּשָׂא מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר אֹיֵי מִי יְחִיָּה מִשְׁמֹי אֵל: כד וְצִים מִיַּד
כְּתִים וְעַנּוּ אֲשׁוּר וְעַנּוּ־עֲבָר וְגַם־הוּא עַדִּי אֲבִיד:
כה וַיָּקָם בְּלָעַם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמַקְמוֹ וְגַם־בָּלָק הֵלֶךְ
לְדַרְכּוֹ: פ כַּה א וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחֲל
הָעָם לִזְנוֹת אֶל־בָּנוֹת מוֹאָב: ד וַתִּקְרָאֵן לָעָם
לְזֻבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתָּחֻוּ לְאֱלֹהֵיהֶן:
ז וַיַּצְמֹד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹזֶר וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה
בְּיִשְׂרָאֵל: ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־
רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד הַשָּׁמַשׁ

וַיִּקַּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ: הַיָּבֵא
אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֶּבֶה וַיִּדְקֹר אֶת־
שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־

קִבְּתָהּ וְתַעֲצֹל הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וַיַּהֲיוּ הַמֵּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף:
פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַחֲתִים הָיָא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתִיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָאָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְ חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֶמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

ו) שְׁאֵרִית יַעֲקֹב, אוֹתָם שִׁשְׁאָרוֹ אַחֲרֵי שִׁינְיָתוֹ. בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים, בְּחוּץ
הָעַמִּים הָרַבִּים שִׁאֲסָפוּ עַל יְרוּשָׁלַם עִם גִּזְּמָה, וְהָיוּ בְּנֵיהֶם יְהוּדִים. כְּטַל
מֵאֵת ה', כְּמוֹ הַטַּל שֶׁבָּא מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם וְאֵין אַחֵר שֶׁיִּקְוֶה לֵאמֹר שִׁינְיָתוֹ
לוֹ, אֵלָּא לְה' יִקְוֶה כִּי הוּא הַמְּבִיא לָאָרֶץ טַל וּמָקָר. כְּרַבִּיכִים, כְּטַפּוֹת הַמָּקָר.
וְיַחַל, לְשׁוֹן תּוֹחֶלֶת וְתַקְוָה. ז) בְּאֶרֶץ
בְּכַהֲמוֹת יַעֲר, כִּד יִהְיֶה מִלְּפָנֶיךָ שׁוֹלֵט
בְּכָל כְּכַפִּיר, הוּא אֶרֶץ צִעִיר.
ט) וְהַכְּרַתִּי סוּסִיד מִקְרָבְךָ, הָיָא

עטרת מרים

וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים שִׁינְיָתוֹ עַל יְרוּשָׁלַם עִם גִּזְּמָה
וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּנֵיהֶם כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיכִים עַל־יַעֲשֹׁב שְׁאֵינוֹ
בָּא לְעוֹלָם עַל יְדֵי אָדָם, כִּד יִהְיֶה אֲשֶׁר לֹא־יִקְוֶה יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לְעוֹרָה וְלֹא
וְיַחַל לִבְנֵי אָדָם כִּי אִם בְּה': ז) לֵבֵן וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב
עַמִּים רַבִּים בֵּין הַגּוֹיִם בְּאֶרֶץ
בְּכַהֲמוֹת בֵּין חֵית הָעֵר כְּכַפִּיר
בְּעֶדְרֵי־צֶאֱן אֲשֶׁר אִם־עֶבֶר שֶׁם
וְרָמָם וְטָרַף וְאֵין מִצִּיל בֵּין הַיְּהוּדִים

הפטרה לפרשת בלק לקריאה בציבור

ולשמו"ת בתרי עשר במיכה פרק ה

ה וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיכִים עַל־יַעֲשֹׁב
אֲשֶׁר לֹא־יִקְוֶה לֵאמֹר וְלֹא וְיַחַל לִבְנֵי אָדָם: וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים
רַבִּים בְּאֶרֶץ בְּכַהֲמוֹת יַעֲר כְּכַפִּיר בְּעֶדְרֵי־צֶאֱן אֲשֶׁר אִם־עֶבֶר וְרָמָם וְטָרַף וְאֵין

ויהיו בחיל גוג ומגוג ואין מי יעמוד נגדם: ח בתחלה תרם ידך על־צריך להחנך עליהם וכל־איביך יפרתו: ט אבל ויהי ביום־ההוא אחר מלחמת גוג ומגוג נאס־יתוה לא יצרכו עוד למלחמה כלל והכרתי סוסיך מקרבך והאבדתי מרבבתיך המוכנים לעת מלחמה, כי כבר אין צורך בהם: י והכרתי ערי ארצך

המוקפות חומה והרסתי כל־מבצריך כי לא תצטרך עוד לערי מבצר: יא בראותך השגחתי בד והכרתי כשפים מידך כי לא תעסוק עוד בכשפים לדעת העתידות ומעוננים אלה המסתכלים בעננים לדעת העתידות לא יהיו־לך: יב והכרתי פסיליך מעץ ואבן ומצבותיך מקרבך כי אז תכיר שאין אלה מפלעדי ולא־תשתחוו עוד למעשה ידיך לפסילים:

יג ונתשתי אשיריך מקרבך והשמדתי עריך: יד ועשיתי באף בגלוי ובחמה בכל נקם את־הגוים אשר עוד לא שמעו נקמה מפלתי באת: טא אומר הנביא לישראל, שמעו־נא את אש־יהוה אמר קום ריב התופח עם ישראל, שישמעו את־ההרים האבות שהם אברהם יצחק ויעקב ותשמענה הנבעות האמהות שרה רבקה רחל ולאה קולך מה שגמלו בניהם לאל תבדד שמו: כ ששמעו האוהי הרים את־ריב יהוה והאתנים הדרים התקפים מסדי ארץ שהיו היסוד לארץ במעשה בראשית כי ריב ליהוה עם־עמלו על שהטאו כנורו ועם־ישראל יתנפח להראות שהוא צדיק בריבו: ג עמי תן לך להכיר מה מאד רוב טוב עשיתי לך ומה תדבר אשר הלאיתיך ונעמתי בו להכביר העול ענה כי הער בי: ד עשיתי לך טובות כי העליתיך מארץ מצרים שהיית שם בעבדה קשה ומבית עבדים פדיתיך לפני

עזרת מצרים שאתם נשענים עליהם שיבואו לעזרתכם בסוסים ומרכבות. (י) והכרתי ערי ארצך וגו', "ערים" הן הבצורות בחומה סביב, ואמר שאו לא ויהי צורך בערים בצורות ובמבצרים, כי לא יבואו עוד למלחמה עליהם. פרוש אחר, שיכרית את הערים והמבצרים של העוים שבארץ ישראל. (יא) מידך,

מירשתיך, כמו "ונקה את כל ארצו מידך" (במדבר כא,כו). ומעוננים, מיני כשוף, מחשבי עונות ופשות (ראה פרוש רש"י ויקרא יט,כו).

(יג) והשמדתי עריך, והשמדתי את שונאך. כמו "ויהי ערך" (שמואל א

כת,טו). (יד) אשר לא שמעו, אשר מעולם לא שמעו נקמה מפלתי באת.

(טא) את ההרים, אל ההרים. כלומר,

הרים קול להתנפח בפרסום רב. פרוש אחר, "ההרים" הם האבות אברהם

יצחק ויעקב. והנבעות" הם האמהות שרה רבקה רחל ולאה. (ב) ששמעו הרים וגו', כך תאמר להם "שמעו

וגו' והאתנים, והתקפים. מסדי ארץ, שהם היסודות העולם.

(ג) הלאיתיך, הבאתי עליך ונעה להכביר על ענה בי, הער בי, לומר

הנה בזה הונעמתי. (ד) ומרים, שהתנפחה לנשים ולמדה אותן דיני

התורה. (ה) מן השמים עד הגלגל, וברו את הטובה שעשה לכם,

שאני־עלי פי שנקמתם בשמים בבעל פעור, וכפר לכם בזה שהמית מוקצת

החוטאים במנפה, והעבירכם את הדרך בניקשה והביאכם עד הגלגל שהוא

בתחת ארץ ישראל מעערב לדרך. צדקות ה', שעושה עמכם לפני

משורת הדין. (ו) במה אקדם ה', ובמה אתרצה לבוא לפני ה' (מקאן הוא

כמו באמר מסגר, מה שאמר ישראל אז אחרי שבישלו בשמים בבעל פעור). אכף

מציל: ח תרם ידך על־צריך וכל־איביך

יפרתו: ט ויהי ביום־ההוא נאס־יהוה

והכרתי סוסיך מקרבך והאבדתי

מרבבתיך: י והכרתי ערי ארצך

והרסתי כל־מבצריך: יא והכרתי

כשפים מידך ומעוננים לא יהיו־לך:

יב והכרתי פסיליך ומצבותיך מקרבך

ולא־תשתחוו עוד למעשה ידיך:

יג ונתשתי אשיריך מקרבך והשמדתי

עריך: יד ועשיתי באף ובחמה נקם

את־הגוים אשר לא שמעו: ו

א שמעו־נא את אש־יהוה אמר קום

ריב את־ההרים ותשמענה הנבעות

קולך: כ ששמעו הרים את־ריב יהוה

והאתנים מסדי ארץ כי ריב ליהוה

עם־עמלו ועם־ישראל יתנפח: ג עמי

מה־עשיתי לך ומה הלאיתיך ענה בי:

ד כי העליתיך מארץ מצרים ומבית

עבדים פדיתיך ואשלח לפניך את־

משה אהרן ומרים: ה עמי זכר־נא

מה־יעץ בלך מלך מואב ומה־ענה אתו בלעם בן־בעור

מן־השטים עד־הגלגל למען דעת צדקות יהוה: ו במה אקדם

הזמן ואשלח לפניך את־משה אהרן ומרים שהייתם נזונים בזכותם, והיו מורים אתכם הדרך הטובה: ה עמי זכר־נא החסר שעשה השם עם ישראל מה־יעץ בלעם אל בלך מלך מואב להשמיר הכל ומה־ענה אתו בלעם בן־בעור מה אעוים לא ועם ה' על ישראל מן־השטים שהקמתם לי שם ולא מנעתי טובתי ועזרתי כסם עד באכם עד־הגלגל ושם עברתם את הדרך בניקשה ובכשתי לפניכם את הארץ. הכל וכו' למען דעת צדקות יהוה שעשה עמך: ו אומר הנביא בשם ישראל במה באו תשורה אקדם יהוה אכף אוכל להיות כפוף לאלתי מרום לבקש סליחה, אולי האקדמנו בעולות

עטרת מרים

שי למורא

בעגלים בני שנה שאביא אליו שהם היותר טובים ונבחרים: ו הירצה ו כי ירצה יהוה באלפי אילים לקרבנות, ברכבות נחלי שמן לעקת על המנחות, או האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי: ח הקדוש ברוך הוא הנגיד לך אדם מה טוב בעיני ומה יהוה דורש ממך אין חפצי בעולות כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת בדרךי בהם ללב עם אלהיך:

יהוה אבך לאלהי מרום האקדמונו
בעולות בעגלים בני שנה: ו הירצה
יהוה באלפי אילים ברכבות נחלי שמן האתן בכורי פשעי
פרי בטני חטאת נפשי: ח הנגיד לך אדם מה טוב ומה יהוה
דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת
עם אלהיך:

לאלהי מרום, אתה כפוף ונכנע לאלהי מרום. האקדמונו בעולות, וכי צריך הוא לתקובות. (ו) ברכבות נחלי שמן, ברבוי שמן למנחות, כמו נחלים. האתן בכורי פשעי, האם בשביל לכפר על פשעי, שהוא חטא במזיד, היה ראוי שאתן לקרבן את בני הבכור. פרי בטני חטאת נפשי, האם בשביל לכפר על חטאת נפשי, שהוא חטא בשוגג, היה ראוי שאתן לקרבן את פרי בטני שהם הבנים הקטנים. (עד כאן הוא הפאקד הקסנה, מה ששאלו ישראל או.) (ח) הנגיד לך אדם מה טוב, (זאת היא תשובת הנביא), הקב"ה הנגיד לך אתה האדם שאתה שואל "במה אקדים וגו'". מה טוב, מה טוב לעשות במצות שבוין אדם לחברו. ומה ה' דורש ממך, במצות שבוין אדם למקום. כי אם עשות משפט ואהבת חסד, שלא תעשה על בעמיתך, ולא תצערנו בדבור או בהזק ממנו, רק תעשה חסד עמו בכל וכלתך. והצנע לכת עם אלהיך, והצנע לכתך עם ה' לבדו, תלך בדרךי בהם ללב. ובמאמר ר"ל "כל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות ב,ב), וכלשון הכתוב "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג,ו).

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחזר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, ותברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^אפִּינָחם
 בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הָשִׁיב אֶת־חֲמָתִי
 מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכָם
 וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: ^בלֹכֶן
 אֶמַּר הַנִּנִּי נָתַן לֹא אֶת־בְּרִיתִי שְׁלוֹם: ^(לז)
^גוְהָיְתָה לֹא וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָת עוֹלָם
 תַּחַת אֲשֶׁר קִנְאָ לְאֱלֹהָיו וַיִּכְפֹּר עַל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ^דוְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּכֶּה אֲשֶׁר
 הִכָּה אֶת־הַמִּדְיָנִית זִמְרִי בֶן־סֹלֹוּא נָשִׂיא
 בֵּית־אֵב לְשִׁמְעוֹנִי: ^הוְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּכֶּה
 הַמִּדְיָנִית כֹּזָבִי בַת־צֹר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אֵב
 בְּמִדְיָן הוּא: ^ווַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

לֵּאמֹר: ^זצֹרֹר אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהַפִּיתָם אוֹתָם:
^חכִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם בְּגִלְיָהֶם אֲשֶׁר־נָבְלוּ
 לָכֶם עַל־דְּבַר פֶּעֹור וְעַל־דְּבַר כֹּזָבִי בַת־נָשִׂיא
 מִדְיָן אַחֲתָם הַמִּכֶּה בְּיוֹם־הַמִּגֶּפֶה עַל־דְּבַר
 פֶּעֹור: ^טכֹּו וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּגֶּפֶה פ ^{פסוק}
^{פסוק} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֵל אֱלֶעָזָר
 בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר: ^ישְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ
 כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה
 לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יָצֵא צֶבֶא בְּיִשְׂרָאֵל: ^{יא}וַיִּדְבֹּר
 מֹשֶׁה וְאֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן אוֹתָם בְּעֶרְכַּת מוֹאָב
 עַל־יְרֵדֵן יְרַחוּ לֵאמֹר: ^{יב}מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
 וּמַעֲלָה כָאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל הַיֹּצֵאִים מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

סוף זמן קידוש לבנה: יום חמישי בערב, ט"ו תמוז

אגרות קודש

ב"ה י"ד תמוז, ה'תשכ"א
 ברוקלין, נ. י.

הווי"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ וכו'
 מוה"ר שלמה זלמן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה מכתבו מיום ב' בתמוז, ותקותי שרפואתו מתקדמת ומתחיל להכנס במסלול
 הפצת היהדות המסורתית בתוככי כלל ישראל, מתאים לדבר משנה אני נבראתי לשמש את קוני.

בקשר עם ימי הגאולה יב-יג תמוז של כ"ק מו"ח אדמו"ר דאזלינן מיני, ה' הייתי בעת ההיא
 במדינה ההיא, וכמובן אשר כל פרטי הפרשה ההיא חקוקים היטב בזכרוני כמו חי. והרי לימוד מאלף
 והוראה חי' בזה עד כמה אפילו איש אחד יכול לפעול ולהתגבר על מניעות ועכובים הכי גדולים באם
 יש ההחלטה התקיפה במסירות נפש מבלי חת.

ועל של עתה באתי להביע ברכת מזל טוב להולדת הנכד שי, ויהי רצון שהוריו שי יגדלוהו
 לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה בגו"ר.

בברכה.

מפני סיבה נתעכב משלוח המכתב וזה עתה קבלתי מכתבו עם הבשורה טובה מחתונת בתו
 שתליט"א, ויהי רצון שיבנו בית בישראל על יסודי התורה והמצוה בנין עדי עד באושר אמתי בגשמיות
 וברוחניות גם יחד.

לוח זמנים לשבוע פרשת בלק בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:40	5:38	8:27	8:29	9:09	9:10	10:21	10:23	19:49	19:49	20:18	20:19	19:29	20:31
חיפה (ק)	5:35	5:33	8:23	8:25	9:06	9:07	10:19	10:21	19:56	19:55	20:22	20:23	19:26	20:35
ירושלים (ק)	5:37	5:35	8:25	8:26	9:06	9:08	10:19	10:21	19:54	19:54	20:18	20:19	19:14	20:31
תל אביב (ק)	5:38	5:36	8:26	8:28	9:08	9:09	10:21	10:22	19:51	19:51	20:21	20:21	19:31	20:34
אוסטריה, וינה (ק)	4:57	4:55	7:38	7:41	8:54	8:56	10:16	10:18	20:59	20:59	21:44	21:43	20:41	22:02
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:37	7:36	9:17	9:18	9:57	9:58	10:47	10:48	17:10	17:12	17:40	17:42	16:54	17:54
אוקראינה, אודסה (ק)	5:08	5:05	7:53	7:56	9:00	9:02	10:21	10:23	20:54	20:54	21:36	21:35	20:36	21:53
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:33	4:30	7:14	7:17	8:28	8:30	9:51	9:52	20:32	20:32	21:17	21:16	20:14	21:35
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:41	4:39	7:21	7:25	8:38	8:40	10:01	10:03	20:46	20:46	21:31	21:30	20:27	21:49
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:58	4:55	7:23	7:29	9:00	9:02	10:24	10:25	21:20	21:19	22:08	22:07	21:02	22:29
אוקראינה, קייב (ק)	4:47	4:47	7:10	7:18	8:52	8:54	10:16	10:18	21:14	21:13	22:02	22:01	20:55	22:23
איטליה, מילאנו (ק)	5:38	5:35	8:25	8:28	9:29	9:30	10:49	10:51	21:19	21:18	21:56	21:56	21:01	22:13
אקוואדור, קיטו (ח)	6:14	6:13	8:42	8:43	9:13	9:14	10:15	10:17	18:20	18:21	18:44	18:45	18:03	18:54
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	8:01	8:01	9:49	9:49	10:27	10:27	11:18	11:19	17:52	17:55	18:21	18:23	17:36	18:35
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:11	9:11	10:45	10:46	11:28	11:28	12:16	12:16	18:24	18:27	18:57	19:00	18:08	19:12
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:43	5:41	8:33	8:35	9:23	9:25	10:40	10:41	20:37	20:37	21:11	21:11	20:19	21:26
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:28	5:26	8:18	8:20	9:10	9:12	10:27	10:29	20:31	20:31	21:06	21:06	20:13	21:21
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:28	5:26	8:18	8:20	9:10	9:12	10:28	10:29	20:31	20:31	21:07	21:07	20:13	21:22
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:59	5:56	8:48	8:50	9:43	9:45	11:02	11:03	21:13	21:13	21:50	21:50	20:55	22:05
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:24	6:22	9:11	9:13	9:51	9:52	11:03	11:05	20:27	20:27	20:55	20:55	20:09	21:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:44	5:42	8:33	8:35	9:16	9:18	10:30	10:32	20:07	20:07	20:38	20:38	19:49	20:51
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:33	6:31	9:18	9:19	9:55	9:57	11:06	11:07	20:16	20:17	20:44	20:44	19:59	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:22	5:19	8:11	8:14	9:05	9:07	10:23	10:24	20:29	20:29	21:05	21:05	20:11	21:20
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:53	5:51	8:43	8:45	9:34	9:36	10:52	10:53	20:54	20:54	21:30	21:30	20:36	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:19	5:16	8:08	8:10	9:03	9:04	10:21	10:22	20:30	20:30	21:06	21:06	20:12	21:21
בוליביה, לה פס (ח)	7:02	7:01	9:14	9:15	9:46	9:47	10:44	10:45	18:09	18:11	18:34	18:36	17:53	18:46
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:30	5:27	7:45	7:46	9:34	9:36	10:59	11:01	22:02	22:01	22:53	22:51	21:44	23:14
בלגיה, בריסל (ק)	5:32	5:29	7:45	7:46	9:35	9:37	11:00	11:02	22:00	22:00	22:50	22:49	21:42	23:11
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:49	6:49	8:53	8:54	9:27	9:28	10:22	10:23	17:34	17:36	17:56	17:58	17:18	18:08
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:36	6:35	8:41	8:42	9:14	9:15	10:10	10:11	17:19	17:21	17:45	17:47	17:03	17:57
בריטניה, לונדון (ק)	4:47	4:44	7:03	7:04	8:51	8:53	10:16	10:18	21:24	21:23	22:13	22:12	21:08	22:35
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:44	4:40	7:11	7:13	8:54	8:56	10:21	10:23	21:42	21:41	22:39	22:37	21:26	23:04
גרמניה, ברלין (ק)	4:47	4:44	7:09	7:10	8:54	8:57	10:21	10:22	21:35	21:35	22:27	22:26	21:17	22:51
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:19	5:16	7:46	7:52	9:20	9:22	10:44	10:46	21:39	21:39	22:27	22:26	21:21	22:48
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:56	6:55	8:56	8:57	9:30	9:31	10:25	10:26	17:32	17:33	17:51	17:53	17:15	18:04
הודו, מומבאי (ח)	6:04	6:03	8:45	8:47	9:20	9:21	10:28	10:29	19:19	19:20	19:45	19:46	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	6:01	6:00	8:42	8:43	9:16	9:18	10:25	10:26	19:14	19:15	19:40	19:41	18:57	19:51
הונגריה, בודפשט (ק)	4:50	4:47	7:33	7:36	8:45	8:46	10:06	10:08	20:45	20:45	21:28	21:28	20:27	21:46
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:31	4:29	7:21	7:23	8:14	8:16	9:31	9:33	19:36	19:37	20:12	20:12	19:19	20:27
יוון, אתונה (ק)	6:06	6:04	8:55	8:57	9:44	9:45	11:00	11:01	20:51	20:52	21:25	21:25	20:34	21:39
מולדובה, קישינב (ק)	5:13	5:10	7:57	8:00	9:07	9:08	10:28	10:30	21:04	21:04	21:47	21:46	20:46	22:04

לוח זמנים לשבוע פרשת בלק בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
קנסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:59	6:01	8:42	8:44	9:17	9:18	10:25	10:27	19:17	19:18	19:43	19:44	19:00	19:55
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	8:11	8:11	9:33	9:34	10:19	10:20	11:05	11:06	16:53	16:55	17:29	17:32	16:37	17:45
נפאל, קטמנדו (ח)	5:09	5:11	7:57	7:59	8:36	8:37	9:47	9:49	19:03	19:03	19:31	19:32	18:45	19:43
סין, בייג'ין (ח)	4:46	4:49	7:39	7:41	8:29	8:31	9:47	9:48	19:47	19:47	20:22	20:22	19:27	20:36
סינגפור, סינגפור (ח)	7:01	7:02	9:31	9:32	10:02	10:03	11:05	11:06	19:13	19:14	19:37	19:38	18:56	19:47
פולין, ורשא (ק)	4:15	4:18	6:38	6:40	8:25	8:27	9:51	9:52	21:02	21:01	21:55	21:53	20:43	22:18
פרו, לימה (ח)	6:28	6:29	8:46	8:47	9:17	9:19	10:17	10:18	17:53	17:55	18:18	18:19	17:37	18:29
צרפת, ליאון (ק)	5:52	5:54	8:41	8:43	9:45	9:47	11:06	11:08	21:35	21:34	22:16	22:15	21:16	22:32
צרפת, פריז (ק)	5:48	5:50	8:28	8:32	9:48	9:50	11:11	11:13	22:00	22:00	22:44	22:43	21:42	23:03
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:47	5:48	8:19	8:21	8:51	8:52	9:55	9:56	18:11	18:12	18:35	18:36	17:54	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	5:37	5:39	8:28	8:30	9:26	9:28	10:46	10:47	21:06	21:06	21:42	21:41	20:48	21:57
קנדה, מונטריאול (ק)	5:06	5:09	7:56	7:58	8:59	9:01	10:20	10:21	20:48	20:48	21:28	21:27	20:30	21:44
קפריסין, לרנקה (ק)	5:33	5:35	8:24	8:26	9:08	9:10	10:23	10:24	20:03	20:03	20:35	20:35	19:45	20:48
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:19	4:22	6:59	7:00	8:37	8:39	10:05	10:07	21:38	21:37	22:40	22:38	21:20	23:09
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:45	3:49	6:32	6:33	8:07	8:09	9:36	9:38	21:23	21:22	22:25	22:22	21:04	22:57
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:26	4:28	7:12	7:15	8:23	8:25	9:44	9:46	20:21	20:21	21:04	21:04	20:03	21:22
שווייץ, ציריך (ק)	5:30	5:32	8:16	8:19	9:27	9:29	10:49	10:50	21:32	21:32	22:10	22:09	21:14	22:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:52	5:54	8:31	8:33	9:05	9:06	10:11	10:13	18:49	18:50	19:14	19:15	18:31	19:25

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואזרב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00634
24/06/2018

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

